

Illustreret Nyhedsblad

Ugentlige Efterretninger

om

Nutidens vigtigste Begivenheder og Personligheder,

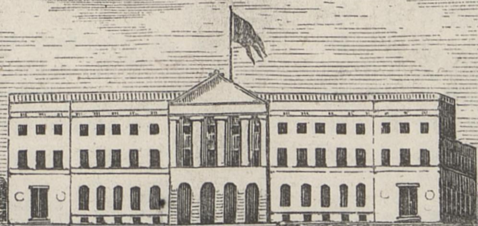
samt

Dagens Nyheder, offentligt og selskabeligt Liv,
Videnskab og Kunst etc.

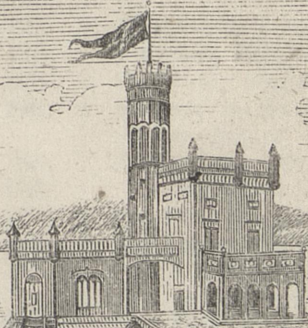
Redigeret af Paul Botten Hansen.

Januar til Dec. — Ottende Bind.

Christiania
Trykt og forlagt af H. J. Jensen.
1859.

Indholdsfortegnelse til ottende Bind af Illustreret Nyhedsblad.

Fra Januar til December 1859.

Alphabetisk Sagregister.

Literatur og Kunst *).

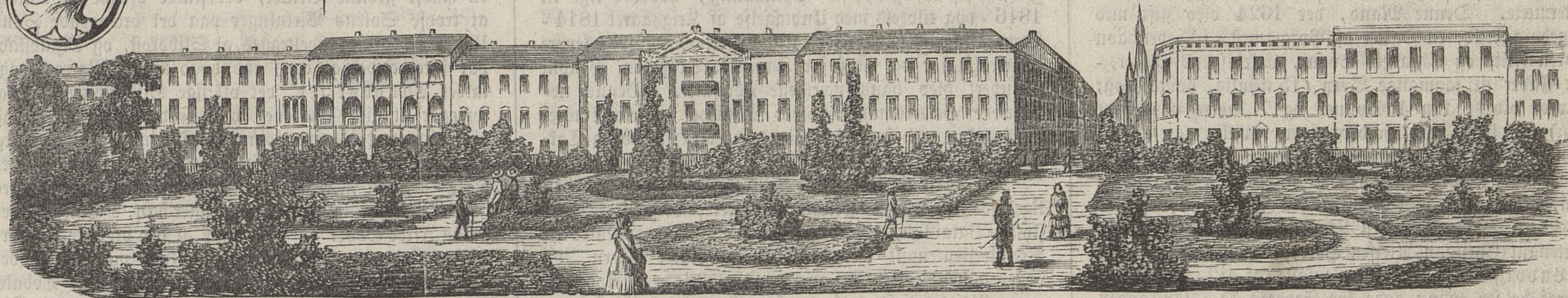
*) Artikler uden Navn eller Mærker ere af Redaktøren, P. Botten Hansen.

Musik.

Portrætfortegnelse.

Fortegnelse over Forfattere, der i 1859 have leveret Bidrag til Bladet.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 1. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 2den Januar 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Maageskrig.

Det tykner over Hav og Hei,
Det trækker op i Sør;
Min danske Broer, det spaar nok dig
En Kvæld med ublid Bør.
Heroppe fra den norske Led
En Maageflok i Flugt
Bær Varselsbud paa Vingen bred;
Det laater, som Vorherre veed,
Vist mere stærkt end smukt.

Men ligegodt, du Sjøfugl graa,
I Naak paa Nanhest rid!
Skrig ud, skrig ud; det faar nu gaa,
Om Røsten ei er blid!
Det faar nu gaa, at hæs du er
Og ingen liflig Skald;
Det bryder paa de blinde Skjær,
Der er ivei et Ilingsveir, -
Skrig ud, saa er dit Kald!

Du Nattergal i Danmarks Skog
Hvi harmes du fordi
Den Trille, du dernede slog,
Er glemt i Graneli?
Selv er du fremmed Fugl i Nord,
Er fostret udenlands,
Er ætløs ved den norske Fjord,
Og aldrig laa din Odelsjord
Imellem Jøklers Krands.

Sig, har du Broer min, Lommen, hørt
Paa Flugt i Skyer graa; -
Har den en Strube fin og snørt,
Som Sjællands Lærker smaa?
Der seiler den vel tusind Fod
I Høstveir over Hei,
Den graater som et Barn i Blod,
Den lærer aldrig mild og mod
Et Vaarkvældskvad af dig!

Nu tro mig du; saalidt som Bøg
Og Gran bortover Mo
Faar under Stormens Buestrøg
Den samme Feleljo,
Saalidt har Danerskogens Stær
En Sangbund i sit Bryst
For Kvadet, som paa Bølger bær
Tilsjøs fra Senjens Fuglevær
En Graakvæld seent om Høst!

Du danske Mand, selv er du arm
Paa Magt og Marg i Maal;
Men kræv ei derfor hadsk og harm
Af Nordmand Bly for Staal.
Dig er det, som er sakket af
I Tidens Flugt og Færd,
Dig var det længst, der grov en Grav
For Mælet, hvast, lig Vintrens Hav,
Lig dine Fædres Sværd!

Du droges godt ved Grændse=Grind,
Der randt dit dyre Blod;
Men Fienden i dit eget Sind -
Naar stod du ham imod?
Du tugted Tydskens Hær i Dyst,
Du jog ham hjem mod Sør -
Men ynksom er din Seierslyst;
Thi Tydskertroldet i dit Bryst
Har Odelsmark som før!

Du kvad om dine Sønners Daad,
Men tydsk var Kvadets Gang, -
Og tydsk var dine Døtres Graad,
Som dine Skaldes Sang!
Tydsk er din bedste Runestav
Om Sagafolkets Færd -;
Bryd Bøilen, det er Tidens Krav!
Og tør du ei - saa gaa i Grav -
Du er ei bedre værd!

Henr. Ibsen.

Norske Historikere.

Gerhard Munthe.

Kapitain Gerhard Munthe hører maaskee blandt vore for Samtiden mindre bekjendte Historikere baade fordi han kun gjennem Aalls Snorre er traadt i varigere Forfatter=Berørelse med det store Publikum, og fordi hans lærde, for Gransкeren yderst vigtige Arbeider af tvingende Grunde forlængst ere afbrudte. Men i vor unge Videnskabeligheds Historie staar hans Navn som et af de mest lysende og hans Virksomhed nævnes med Ærefrygt og Tak af Fagsbrødre, hvis Navne selv ere de bekjendteste i Tiden, og som erkjende, at de uden ham som Forgjænger ikke vilde kunnet præstere hvad de have gjort. At fremstille for et større Publikum denne Mands Liv og Virksomhed er saaledes kun en Billighedens Gjerning, som allerede skulde været efterkommet samtidig med vore Livsskildringer af Historikerne R. Keyser, P. A. Munch og C. Lange*), men som er bleven forsinket, ene af tilfældige Omstændigheder med det ledsagende Portræt, da Kapitain Munthe selv med Beredvillighed imødekom vort Ønske om Meddelelse af de fornødne biographiske Data.

Gerhard Munthe.

Gerhard Munthe blev født den 4de Januar 1795 paa Gaarden ytre Kroken i Indre Sogn, som fra 15de indtil over Midten af det 17de Aarhundrede har været privilegeret Sædegaard for de adelige Familier Kruckow og Theiste, og som nu har tilhørt den Munthe'ske Familie snart i et Aarhundrede, nemlig fra 1762. Faderen var Major Hartvig Kaas Munthe (født 16de September 1766), der deeltog i Krigen 1808 og 1809, hvorunder han paadrog sig en Svagelighed, som nødte ham til et Par Aar senere (1811) at søge sin Afsked. Imidlertid havde han været en af de Første, som under bemeldte Krig var bleven hædret med Dannebrogs=Ordenen. Han trak sig tilbage til sit Fødested, hans ovennævnte Eiendomsgaard Kroken, hvor han boede til sin Død, 19de Oktober 1830. Moderen Bolette Christine Pavels, der endnu lever, er født paa Hjelmelands Præstegaard i Ryfylke den 2den Juli 1774. Hun var en Datter af Provst og Sognepræst Peder Pavels († i April 1777) og Birgitte Christine Hjelm, og et Sødskendebarn af den i 1822 afdøde Biskop over Bergens Stift Claus Pavels. Hendes Moder giftede sig igjen senere med den fra Rahbeks Erindringer bekjendte og for sin Tid lærde og udmærkede Ungdomslærer Provst og Sognepræst til Hafslo i Sogn Nicolai Friis († 1814), der havde den Ære blandt Andre at tælle Digteren Ole Johan Samsøe mellem sine Elever.

Familien Munthes Stamfader var Adam Mynthe, der tjente sig op til Generalmajor i keiserlig Tjeneste, „og blev for Troskab og Tapperhed nobiliteret"; men under Hertugen af Albas Religionsforfølgelser tog han tilligemed Familierne de Fine, Knoph, Paludan, Worm m. fl. sin Tilflugt til Danmark. Her kjøbte han et Gods i Skaane med tilliggende Krospe Kirke, hvor han skal ligge begraven. Af hans tvende Sønner blev den yngste, Mag. Ludvig Munthe (Mynthenius) - født 27de Oktbr. 1561 og død 20de Marts 1634 - Erkedegn og Kannik i Lund, og fra ham nedstammer den svenske Green af Familien. Adam Mynthes ældste Søn Johannes eller Hans Munthe, der fødtes i Lübeck 1560 og døde af Pesten d. 5te Septbr. 1601 som Sognepræst til Tikjøb i Sjæland - hvilket sees af hans Epitaphium paa Latin i Tikjøb Kirke - havde med sin

*) Nyhedsbladet for 1857.

Hustru Catharina Arnoldsdatter de Fine 3de Sønner, af hvilke den anden, Ludvig, fødtes i Tikjøb Præstegaard den 2[den] Aug. 1593 og blev efter Forældrenes Død opdragen hos sin Morbroder Johannes de Fine, Sognepræst til Helsingborg. Efterat han 1619 var bleven Mag. philosophiæ, havde gjort tvende Udenlandsreiser og derpaa i 14 Aar været Sognepræst i nordre Borreby i Skaane, blev han 1634 Hofpræst hos Christian IV og endelig 1636 Biskop i Bergen, hvor han døde 12te Marts 1649 og ifølge forskjellige Forfatteres samstemmige Vidnesbyrd efterlod sig et skjønt Eftermæle. Denne Mand, der 1624 blev gift med Ingeborg Friis, en Datter af Borgermester i Kjøbenhavn Søren Friis og Elisabeth Svane, Erkebispens Søster, - var Fader til saamange Børn (15 nemlig, hvoraf dog, saavidt vides, kun 4 Sønner og 7 Døtre overlevede ham), at han, som Holberg siger, „billig kan regnes blandt Norges Patriarcher." Den ene af Biskop Munthes Døtre var Abel Munthe, g. m. Mag. Peder Nielsen Lem, Lektor theol. og Canonicus i Bergen 1651, af hvis 11 Børn Datteren Karen Lem blev gift med Oberstlieutenant Christian Nielsen Holberg og saaledes Moder til Ludvig Holberg, den yngste af 12 Sødskende, hvoraf de sex endnu døde før Faderen.*) En anden Datter, Catharine Munthe, var trende Gange gift, og først med Otto Rasmussøn Stoud (f. 1620), der 1657 døde som Sognepræst til Nykirken i Bergen. De havde 3 Sønner: 1) Mag. Ludvig Stoud, f. 1649, † 1705 som Biskop i Christianssand; 2) Rasmus Stoud, Oberstlieutenant, og 3) Otto Stoud, Sognepræst i Fyen. Den sidstnævnte havde Sønnen Ludvig S., Sognepræst paa Møen, der igjen, foruden Sønnen Otto Stoud, Professor og Rektor i Vordingborg, havde Datteren Catharina Stoud, g. m. Frederik Christian Platou, f. 1752, Sognepræst i Slagelse 1778 og senere i Egitsberg i Sjæland, hvor han døde som Provst 1815. Deres ældste Søn var Professor og Statssekretær Ludvig Stoud Platou, f. 1778, † 1833. Dennes Broder var Otto Michael Platou, † 1830 som Sognepræst i Birid.

Biskop Munthes Datter Birgitte var gift med Christopher Geertsen (Gerhardsen) Morgenstierne til Flaahamer Gaard i Lysters Præstegjeld i Indre Sogn, hvor han var Foged 1659—1671. Han var ifølge Provst Anders Jonassøn Daae's i 1729 holdte Liigprædiken over hans yngste Søn Oberst Gerhard Munthe „af adelig Familie udi Sverrig", hvilket maaskee kan have været medvirkende Aarsag til at alle deres Børn antog Moderens Navn Munthe. Blandt disse Børn blev den næstældste Søn, Otto, Provst og Sognepræst til Froen, og hans Søn, Bredo Munthe, fik, efter i derom indgivet Andragende at have legitimeret sin Herkomst, 10de Decbr. 1755 Patent som dansk Adelsmand under Navn af Munthe-Morgenstierne. Christopher Morgenstiernes ældste Søn Ludvig Munthe, der døde som Sognepræst til Vik i Sogn 1708, havde i sit Ægteskab med Karen Leganger - en Datter af hans Formand i Kaldet, den i 1702 afdøde lærde Provst Ivar Leganger - 6 Børn, 2 Sønner og 4 Døtre**), blandt hvilke Sønnen Christopher, den ældste, 1721—1753 Sognepræst til Hafslo, g. m. Christine Ørbech, havde Sønnerne Ludvig, Jens og Gerhard, af hvilke den sidste - f. 9de Marts 1726, havde i 3de Ægteskaber 5 Sønner og 4 Døtre. Blandt disse Sødskende var den herombandlede Kapitain Gerhard Munthes Fader af andet Ægteskab med Frøken Gertrud Marie Kaas (Datter af Oberstlieutenant Hartvig Kaas til Kjørnæs i Sogndal og Marie Mangor) den femte i Rækken. Gerhard Munthe (sen.) gjorde som Kapitain og Chef for lysterske Kompagni Udmarschen med til Holsteen 1762—63 og henlevede de sidste halvt Snees Aar af sit Liv som formuende Partikulier. Han døde paa sin Fødselsdag 1785.

Fra disse genealogiske Angivelser, som vi saavel paa Grund af den Muntheske Slægts Ælde og Mærkelighed som dens Forgrening med andre af Landets mærkelige Slægter, have troet at kunne give nogen Udførlighed, skulle vi atter vende os til Kapitain Munthe, Slægtens nulevende mærkeligste Repræsentant.

I to Aar nød han Forberedelse til Akademiet hos sin som Sognepræst til Førde i Søndfjord nylig afdøde Morbroder Søren Hjelm Friis, dengang pers. Kapellan hos sin Fader, ovennævnte Provst Friis paa Hafslo. 1807 afgik han som Kadet til „det kgl. norske Landkadet-Akademi", hvilket han gjennemgik under Institutets udmærkede Chef, Oberstlieutenant, senere Statsraad Diderik Hegermann. Ved 1811 Aars Udgang underkastede han sig Examen med Charakteren „meget godt", uagtet en haardnakket Koldfeber samme Aar havde fængslet ham næsten 5 Maaneder til Sygeleiet. Derefter ansattes han - endnu kun i sit 17de Aar - som Sekondlieutenant ved den til norske gevorbne Jægerkorps annekterede valderske Skarpskytter-Bataillon med et halvt Aars Anciennetet, nemlig fra 1ste Juli anførte Aar. Det følgende Aar blev han afgiven til Tjeneste ved den geographisk-topographiske Opmaaling, hvorved lige til 1816 - dog tildeels med Undtagelse af Krigsaaret 1814 - Opmaalingens daværende første Direktør, Major, senere Generalmajor og Chef for Ingeniør-Brigaden Benoni d'Aubert blev hans nærmeste Foresatte. Denne udmærkede Hædersmand skylder Munthe særdeles meget og kan kun med inderlig Høiagtelse, Kjærlighed og Taknemmelighed erindre sig ham.

I Aaret 1814 gjorde Munthe Tjeneste ved den ligeledes til norske Jægerkorps annekterede bergenske Skarpskytter-Bataillon, til hvilken han ved Avancementet til Premierlieutenant var bleven forsat Aaret tilforn, og var den længste Tid stationeret i Forpostkjæden i Rødenæs under Befaling af den senere som Armeens høistbefalende General afdøde Stabell, indtil det kort før Fiendtlighedernes Udbrud ved naadigst Befaling blev ham paalagt at udarbeide et Militærkart over Krigsskuepladsen omkring Kongsvinger samt ordne og indpakke Opmaalings-Archivets Karter og Instrumenter for at de i paakommende Tilfælde at kunne transporteres til Kongsberg.

Efter Konventionen til Moss fik Munthe ifølge derom indgiven Ansøgning Kommandoen over daværende „tjugumske Kompagni", hvis Chef i Affæren ved Rakkestad var geraadet i Fangenskab. Men først i 1815 modtog han Befaling til atter at melde sig til Tjeneste hos Direktionen for Opmaalingen. I Anledning af et Kart over Skandinavien i Maalestokken 1/600,000, som efter kgl. Befaling skulde udgives under Overbestyrelse af Oberstlieutenant Forsell (den senere især som Statistiker bekjendte Oberst Carl af Forsell), blev han først i det følgende Aar tillagt Befaling at afreise til Stockholm for at udføre Tegningen af Kartets norske Deel, hvormed han blev færdig i 9 Maaneder. Til Beviis paa sin naadigste Tilfredshed med Udførelsen skjænkede Carl Johan ham en Æressabel med Tilsagn om Ansættelse i den topographiske Afdeling af hans Stab, som dengang paatænktes, men ei kom istand. Naar dette Kart, som først udkom 1826, for Norges Vedkommende laborerer af mange Ufuldkommenheder, saa kan som Hovedundskyldning herfor anføres, at de fleste og vigtigste Kilder savnedes under dets Udførelse, da disse som bekjendt først bleve udleverede af de danske Archiver 1819; at Korrekturen ei blev Munthe overdragen, samt at Kobberstikkeren fandt det mageligst at udelade en Mængde Stedsnavne og vilkaarligen at generalisere Fjeldsystemet ꝛc.

Under sit Ophold i Stockholm modtog Munthe, men først efter mange Betænkeligheder og Statsraad Hegermanns gjentagne Anmodninger, Lærerposten i Militær- og Frihaands-Tegning samt Kartskrift ved den kgl. norske Krigsskole, hvilken han forestod i 25 Aar. I denne Stilling bestræbte han sig for at indføre en fuldkomnere Maneer og renere Stiil i Karttegning, og søgte i det Hele taget at hæve Skolen i denne for vor Tids krigsvidenskabelige Standpunkt saa uundværlige Disciplin af den militære Dannelse derhen, at den heri ei skulde staae tilbage for andre Militærskoler. Den Tid, som levnedes Munthe fra Underviisningen ved Krigsskolen, der i de første Aar endog optog lige til 24 Timer ugentlig, anvendte han til andre gavnlige literære Beskjæftigelser. Saaledes var han i 3 Aar en virksom Medarbeider af Ugeskriftet „Hermoder", hvis Aargang for 1822, under Hovedredaktøren Th. Brochs Fraværelse, næsten ene redigeredes af ham. (Fortsættes.)

*) Se videre om Holbergs Sødskende i B. Moe's Personalhistorie II, S. 68 flg.

**) Den ene af disse Døtre, Karen Munthe, var gift med Anders (Andreas) Heiberg (en Søn af Gerhard Andersen Heiberg, Sorenskriver i Sogn), Sognepræst til Gryten i Romsdalen 1710, † 1743. Af deres 5 Børn var Ludvig Heiberg, Rektor i Vordingborg, gift med Inger Margrethe Heiberg, blandt hvis trende Børn Digteren og Publicisten Peter Andreas Heiberg var den ældste og denne igjen Fader til den bekjendte danske Digter, Etatsraad Johan Ludvig Heiberg. — Den anden Datter, Birgitte Munthe, blev gift med Mag. Anders Jonassøn Daae, født i Throndhjem 1678, der succederede Svigerfaderen Ludvig Munthe som Sognepræst i Vik 1710 og Provst i Provstiet og døde 1763 som Jubellærer. Ved sine 10 Børn blev hun Stammoder til den - fornemmelig i Bergens Stift - talrige Familie Daae.

Pariser-Nyheder.

(Korrespondence til Nyhedsbladet.)

Man har beskrevet os et Gymnasium, der er et Slags Anstalt, hvor man kan leie Børn. Trænger man til en Amor i den klassiske Alder, saa er han at finde der, ligeledes Engle og Dæmoner, saamange man har Brug for. Forældre, der have Overflod af smaae Personer, der blot unde dem Ro, naar de sove, bringe noget af denne Luxus til Bestyrelsen for det besynderlige Gymnasium, som forekommer os det ugudeligste i Verden. Alle disse smaae Mennesker, hvis Bestemmelse er at træde frem for Publikum i Skuespil, i Fester, i Ceremonier, undervises i at fægte, i at danne Grupper, i at figurere i Pantomimer, uden at blinke med Øinene. Anstalten, der holder et formeligt Magasin, hvorfra Provindsen forsynes, føder og klæder de smaae Staller og udleier dem for 15 Sous pr. Hoved. Vor Hjemmelsmand havde været nærværende den Dag i Ugen, da Anstalten modtager ny Anmeldte fra to Aars Alderen til ti. Man havde vasket Personen reen og iført ham hans bedste Stads. Direktøren tager ham i Øiesyn, dreier og vender ham. „Det er et stygt Barn, De der har, Madame." - „Nu har jeg aldrig hørt Mage!" - „Han seer keitet ud!" - „Min Oscar keitet! Sæt en Krukke Syltetøi øverst paa et Skab og De skal faae at see!" - De Fleste ere ikke Helgener, naar de komme ud af Anstalten, og Drengene blive gjerne „Tiger" hos en Herre paa Moden.

Fra Algier skrives: Under Felttoget paa Krim skulde en Kapitain overbringe en Ladning Faar samt en Kasse grønne Briller, der skulde hjælpe Soldaterne at trodse Solens Virkninger paa det brændende Sand. Under en Storm ødelægges al Skibskost, og Mandskabet har intet andet at æde, end hvad man i Matrossproget kalder Tandbørster, det vil sige Skibsskonrok. Man forsøger at give Faarene, hvis Foder ogsaa er ødelagt af Saltvandet, samme spartanske Tæring, men de værge sig haardnakket. Hvad skal man gribe til for at nære disse - ak, saa nærende Dyr? Kapitainen faar en Idee. „Kald paa Tømmermanden!" siger han. Han kommer. „Tag Jeres Høvel og en Planke af den blødeste Træsort, I kan finde, og fyld mig denne Kurv med fine Høvel-Spaaner." - Skal skee, Kapitain. - „Og Du, Tobaks-Bus," siger han til en Kahytjung, „hent mig den Kasse grønne Briller, som Spekulanten i Konstantinopel paanødede mig." - Høvel-Spaanerne ere færdige, Brillerne bragte. „Godt," siger Kapitainen. „Hør nu vel efter, Tobaks-Bus, og gjør som jeg siger. Bind mig et Par Briller paa Næsen, eller rettere paa Panden af hvert Faar." Befalingen udføres under Mandskabets Jubel. Da de arkadiske Dyr havde faaet Brillerne paa, sætter man Høvl-Spaanerne frem for dem; de see lutter grønne Urter og give sig til at æde. Tre Gange daglig fornyes denne Ration af Briller og Fliis og to Dage efter naaer Briggen lykkelig et Sted, hvor der voxer grønt Græs.

Vi kunde drukne vore Læsere i Anekdoter. Hvert Menneske, som kommer, har noget at fortælle, som har en Braad.

En Gartner, seer en Dag en ung Klosterbroder plukke sine Pærer, og gjemme dem under sin Kutte. - „Heida, Broder Eusebius, jeg seer Jer!" skreg han. - „Jeg kan ikke gaae min Vei! saalænge I seer paa mig," svarede den undseelige Synder. Og imidlertid plukkede han friskvæk Pærer.

Gartneren gjemmer sig for at Broder Eusebius kan komme ned af Træet. — „Meget kjære Broder," sagde han, da dette var skeet, „jeg vil heller give Jer Pærerne. Stjæl ikke herefter." — „Hvormange giver I mig?" — „Tre Skjepper." — „Det er for stort et Tab for mig," sagde Broderen og skyndte sig afsted saa hurtigt den tunge Kutte vilde tillade det.

Hertugen af Lugnes skjulte sig ogsaa nylig for ikke at see sine Tyve. Han spadserer i sin Park og seer nogle stakkels Djævle binde deres Veedknipper sammen. Øieblikkelig farer han ind i Krattet og tvinger sin Ledsager til ogsaa at skjule sig. Denne troede at Tyvene skulde gribes paa frisk Gjerning, men Hertugen hviskede: „Dersom de see mig, lade Staklerne deres Veedknipper i Stikken."

Enhver har sin Grund her i Verden til at lukke Øinene.

Hr. X. er en fornem Banquier i Paris. Han har aristokratiske Slægtninge med lange Arme og det styrker hans Kredit. Hr. X. har en Søn paa fjorten Aar med et Ræveansigt. En Dag siger en Ven til Hr. X.: „Hvilket forslagent Ansigt den Krabat har! Han maa have et ypperligt Hoved." — „Ja, Hoved! svarer Faderen. De gjør Dem intet Begreb om, hvor fiin og listig han er - jeg lader ham drive nogle Affærer i det Smaa og de lykkes altid." (Hviskende og med smilende Mund): „Den Skjælm stjæler fra mig og det ikke smaae Summer - han tror, at jeg ikke mærker det. (Belærende) Jeg lader som jeg ikke mærker det, thi, seer De, det danner ham."

For at trøste unge Mennesker hjemme, som faae daarlig Føde, ville vi fortælle hvorledes de her behandles. I en Restauration i Studenterkvartalet er der en Kat. En Dag kommer en stegt Hare paa Bordet, der ikke egentlig smager af Vildt. En ung Student reiser sig og fremkalder Katten. Hundrede spisende Munde standse og forlange Katten frem, men den har faaet Forfald. Næste Dag, da man har været fræk nok til atter at anskaffe sig en Kat, tages den eenstemmige Beslutning, at ingen Hare herefter spises, før man har seet Katten.

Af pikante Samtaler have vi det samme Forraad. „De er altsaa en Imperialist?" hørte vi en Mand, der gjælder for ustadig i sine politiske Meninger, sige til en Anden, der er det, som er værre, nemlig servil. „Kommer Henrik dem Femte tilbage, vil De ikke destomindre være den Første til at hilse ham." — „Ikke den Første," svarede den Angrebne, „De vilde være kommen mig i Forløbet."

Nok en politisk Trætte. Den ene af de Stridende var Læge. „Jeg har aldrig stiftet Mening, skreg den, som ikke var Læge." — „Og jeg," hylte Lægen, "har

aldrig skreget „Leve" Nogensomhelst." — „Det tror jeg nok, De er jo Læge!"

Til vore Læserinders Underretning tjener, at Krinolinen fremdeles gaar sin triumpherende Gang gjennem Verden. En kvindelig Kaprice, der har skabt sig saamange Fiender, lader sig ikke let ombytte med en anden, der ogsaa bider lidt.

Madame George Sand, hvis Bekjendtskab vi have foresat os at gjøre, er endnu paa sit Gods Nohant. En liden Skuespillertrop har nylig givet en Forestilling for hendes Tjenere i et i en Lade improviseret Theater. Man gav: I Alderdommen, som vi have grædt over hjemme. Dienvidner sige, at det var en smuk og rørende Forestilling og at Borgfruens store Fløiels-Dine, der i den senere Tid altid ere triste, smilte fra Logen og sprang ud ligesom sorte Blomster.

Advarsel til sparsommelige Folk. En Kjøbmand i London havde opfordret en berømt Læge i Paris til at være nærværende ved hans Kones Forløsning. En Dag modtager Lægen følgende Telegraph-Depesche: Kom ikke for seent! Han gaar strax over Kanalen, men erfarer til sin Forbauselse, at den ny britiske Undersaat har gjort sin Indtrædelse i Verden for to Dage siden. Ægtemanden havde skrevet: „Kom ikke, — for seent!" Men Telegraphisten, der er berettiget til at stryge al Overflod, havde udeladt Komma og Tankestreg. Istedetfor at betale for de to Ord: det er, maa Kjøbmanden nu betale Doktorens Reise; men man paastaar her, at han maa kunne kræve Erstatning af Stationen, der har udeladt hans Tegn.

Vi saae igaar Punsch Grassat i Palais Royal. Her leer man! Disse Ord skulde være indgravede over Theatrets Frontespice. Her har man altid leet, her vil man altid lee! Skjult i en Krog af en af de smukkeste Bygninger i Europa, i Skyggen af en kongelig Have, der er mere smilende end imponerende, har Theatret i Palais Royal (Thalias petite maison, for at tale det attende Aarhundredes Sprog) just nu naaet sit Zenit. Aldrig har det havt saa ypperlige Kræfter at byde over. Der er nu først Arnol, den sidste Levning af Mestrenes Skole, som dog maaskee overtræffes af Ravel. Alt leer i Ravel: Dine, Næse, Mund, Alt bevæger sig i Ravel, Arme, Hænder, Been; han kiger ned i Parterret, op i Loger ligetil Paradiset, forundrer sig, naar han seer noget usædvanligt, spørger, skoggerleer - slig Frihed har aldrig været seet paa fransk Skueplads. Og saa Grassat! Selv hans Mangel paa Røst er et Fortrin. Lad ham blive blind og man vil applaudere ham, lad ham blive lam, og man vil endnu applaudere. Grassat er noget mere end en Skuespiller, han er en af Parises Kuriositeter, som man gaar hen or at see, ligesom man gaar hen for at see Obelisken. Ambigus eneste Repertoire er Djævelens Piller, som ikke behager os - det siger forgjæves hver Aften til os: „Tag mine Piller." I Porte St. Martin vil der være queue til langt hen i det nye Aar for at see „Faust," et Sammensurium, der udgives for Göthes Mesterværk. Stakkels Göthe! Men hvilken Pragt og Skjønhed i Udstyret. Vi sad i Logen ved Siden af Scenen, og vare altsaa en frygtetelig Kritiker, men al denne Pragt kunde beskues med Mikroskop - alle smaae Djævle vare beklædte med virkeligt Skind, Bakchantindernes Fløiel og Smykker kunde bæres af en Hertuginde og Margarethes lange gule Fletninger vare voxede paa hendes eget Hoved. Nubierindernes Dands i Herkulanum var et Pragtsyn. Forestil Dig en Festsal i Herkulanum i det Dieblik Ulykken rammer: de skjønneste Menneskegrupper, de ædleste Kunstens Værker, en yndig Statue af Helena i Forgrunden. "Siig et Ord," hvisker Mephistopheles til Faust, „og alt dette lever og bevæger sig for dine henrykte Blikke." „Faust, siger Trylleordet, og Alt er pludselig Liv, - Helena, Fausts første Kjærlighed, stiger ned til ham i sit hvide Marmorklædebon - alle Dine funkle, det er som Lavastrømme gaar gjennem denne Mængde, og Nubierindernes Dands forklarer den hele dæmonisk skjønne Scene. Naar alt det Onde er udrettet, som her skal udrettes, udsender Bjerget sine Flammer. Til Slutning seer man Margarethe optages til Himlen i en Sky og alle smaae Engle deroppe færdige til at modtage hende, og Sky og Engle er altsammen saa let, saa aandigt, at man fristes til at følge med. Men det er et hæsligt Misbrug af en ædel Kunst; vi kom hjem oprørte og med den faste Beslutning at holde os borte fra Boulevard-Theatret, hvor man ved Siden af de allerskjønneste Ting kan opleve at see smaae Pølser springe ud paa en Næse, for at fortæres af Munden og lignende Vederstyggeligheder.

Det er snurrigt at handle her. Naar man kommer ind i et af de store Magasiner, overantvordes man af en Person, der lader til at være et Slags Direktør, til et af de Snese vævre Mandfolk, der mylre om, og denne er nu som en Borre, saa insinuant og snu, at vogtede man sig ikke, kunde man være ruineret i en Time. Siger man, at man ingen flere Penge har, lokker han med Kredit, Regningen skal først blive sendt om saa og saa lang Tid, og han snakker saaledes for sine Varer, at man tilsidst maa sætte sin fornemme Mine op og vise ham tilbage til en Sælgendes og ikke til en Vens og Raadgivers Rolle. Han er istand til at spørge hvad Du har af Klæder hjemme, for at bevise Dig, at Du netop trænger til hans gode Ting. Og Alt af Interesse netop for Dig.

Frankrig er et forunderligt Land. Vi finde det somoftest ligesaa koldt her som hjemme, med steenfrossen Jord, og dog ere alle Græsvolde grønne. Vedbenden og andre Rankevæxter hænger friskt paa Murene, og vi plukke hver Dag Roser i vor Have. Og saa vaagne vi en Morgen imellem med fuld Vaar, Solen skinner varmt, Fuglene skrige af Glæde og vi spørge forundrede om dette er November, den Maaned, hvori man paa den anden Side af Kanalen hænger sig af Spleen. I Neapel har der hele November hersket saadanne Storme, at Posterne aldrig komme til rette Tid. Heldigviis har der været stillere i Politiken end i de himmelske Elementer. „Skandal!" skriver Alphonse Karr fra Nizza, hvor han har opholdt sig de sidste fem Aar. „Der har været Snee i Nizza! Den smeltede rigtignok i det samme den berørte Jorden, men det bliver ikke destomindre et Faktum, at det har sneet i Nizza; ja der gives dem, der have seet Iis om Morgenen! Englændere og Russere spyede Ild og Flammer, desværre metaphoriske Flammer, som ingen Magt havde over Kulden; men Englændere og Russere ere ogsaa vanskelige at tilfredsstille, hvad Klima angaar, naar de ere hjemmefra. Hjemme tager man nu tiltakke med det Klima, man nu engang har, ligesom man uden Grimace fortærer sin egen Suppe og sit eget kogte Kjød. Men naar man spiser ude, især hos Folk, som ere berømte for deres Kjøkken, og som aldrig lade en Leilighed til at udskrige sit gaae tabt — nei Mangetak!

„Hvad jeg vel vogtede mig for hiin Sneedag, var ethvert Møde med Udlændinger, da min Samvittighed sagde mig, at jeg i fem Aar har udsendt Basunstød i Verden over Nizzas Klima, og saa havde de jo Ret til at tage mig i Kraven, og sige: „Det er altsammen Din Skyld!"

„Jeg udsonede min Brøde ved at modtage alt det Onde, der hiin Dag faldt ned fra Himlen; jeg følte mig moralsk forpligtet til at vandre omkring i Gaderne saalænge det stod paa — Regn og Snee modtoges lige upartisk. Det er anden Gang dette hænder i fem Aar; første Gang sagde jeg ingenting, thi vi vare mellem os, Nizzaerne og jeg, men denne Gang har den himmelske Uteerlighed havt formange Vidner. Ondt Veir er mere ondt i Nizza end andetsteds, fordi det kommer uventet, fordi ingen Værelser ere indrettede paa at modtage det; man fryser mere inde i Husene end ude, og det bedste man kan gribe til, er at tage sig diverse Ridetoure. Jeg fordrister mig dog til at forsvare det onde Veir. Jeg ynder ikke en uafbrudt Vaar, men fordrer tilstrækkelig Væde til at fugte Jorden, tilstrækkelig Iis til at dræbe Muskiten. Til min Lykke udfordres desuden hver Aften en Kaminild. Der gives Ting, som ikke kunne tænkes, ikke siges, ikke tilstaaes uden ved Kaminen, Blomster, som ikke springe ud, uden ved dens Gløb. Jeg fordrer af Nizza, at den præsterer Kulde nok til at tillade en Kamin og en Ildrager. Hvorledes skulde man ellers kunne hamre i Gløderne, hvorledes tale om visse Ting, hvorledes drømme om andre. Og have ikke disse sidste solstraalende Dage laant meget af deres Trylleri af hiin Sneedag og har hiint Uveir paa fire og tyve Timer ikke saaledes været en Velgjerning for Mennesker og Jord? Er det godt plaideret?" Vi haabe at dette Forsvar vil trøste vore Landsmænd hjemme, der ingen evig Vaar have.

Manden, som skjønte alle Slags Sprog.

(Et finsk Eventyr.)

Det var engang en Jæger. Han gik til Skogs og jagede hele Dagen med de to Hundene sine. Som han jagede, var han kommet saa langt bort, at det tog til at mørkne, før han kunde komme til at lede efter Hjemveien, derfor syntes han det var bedre at ligge i Skoven om Natten og gaae hjemover, naar det tog til at lyse af Dagen. Saa gjorde han en Nying op under en høi Gran og lagde sig til Ro ved Roden af den. Der var det baade luunt og godt, og det varede ikke længe, før Søvnen kom over ham, men ret som han vilde til at blunde, var det Nogen, som snakkede til ham. Det havde truffet saa, at der var en stor Orm oppe i Træet, som Manden havde gjort Varmen op under, den stræbede nu med at komme ned af Træet og bad Manden at hjælpe sig, den var bange for Varmen og turde ikke give sig ned paa Marken alene. Jægeren syntes nok det var artigt, at en Orm kunde tale som et Menneske, men han svarede endda og sagde: „Jeg kan ikke slippe dig ned af Granen, for du kunde æde mig op." „Nei, nei jeg æder Dig ikke, min søde Ven," sagde Ormen, og bad nok saa vakkert; „men hvis Du vil hjælpe mig ned, saa skal jeg lære Dig alle Sprog: Fuglenes, Træernes og alle Dyrs Tungemaal."

„Nu, hvorledes skal jeg da bære mig ad med at hjælpe Dig?" sagde Manden. — „Fæld en Bjælkegran mod denne, som jeg er paa, saa kryber jeg ned efter den," sagde Ormen. — Manden syntes det var god Løn, Ormen lovede ud og sagde at han skulde gjøre det saa, han fældte da et andet stort Træ mod Granen og friede saaledes Ormen. Da den var kommen ned paa Marken, tydede Ormen al Verdens Tungemaal for Manden, baade Fuglenes og Træernes og Dyrenes og Væxternes og alle som nogensinde til vare; men det sagde den, at han ikke maatte tale om det til noget Menneske; han maakte ikke engang sige et Ord om det til sin egen Kone; gjorde han det, skulde han døe paa Timen.

Da Manden havde faaet lært alle Sprogene, og Ormen vel var sin Kos, gik han strax bort og vilde roe sig ved Varmen. Men retsom det var, hørte han det talte igjen. Hundene havde lagt sig paa Vagt ved Fødderne til Huusbonden og den ene vendte sig til den anden og sagde: „Bliv her hos Husbond Du, og vaag over ham, og det vel, ellers komme Ulvene og æde ham op i Nat, jeg maa gaae hjem og passe Huset, for det kommer Tyve did, hvis de ikke høre Hundeglæfs."

„Ja, gaa Du Kammerat," sagde den anden, „gaa Du og pas Gaarden, jeg skal nok blive her og vaage for Huusbond. Manden forstod vel hvad Hundene sagde, for han havde lært alle Tungemaal; saa tænkte han ved sig selv, I har nok mere Forstand end Nogen skulde tro," og lod sin ene Hund gaae hjem og vogte Gaarden, som den vilde; men selv lagde han sig paa det andet Øre, for at komme til at sove engang, træt var han. Dinene begyndte ogsaa strax at falde sammen, som naar En blunder, og Manden tænkte: „nu faar du en Luur," og det skulde han ogsaa have faaet, det var Ingenting iveien for det; men Ørene hans var bleven saa fiinhørte i Skolen hos Ormen, at hver Lyd naaede dem. Det begyndte at mumle saa artigt i Skoven og han kunde tydeligt skjelne, at en Gran suste i Vinden og sagde til den Granen, som han laa ved Roden af: „Aa, Sødskenbarn, kom hid til mig, jeg dør snart, kom og gjør mig den sidste Ære." — „Jeg rækker det ikke, forlad mig det," svarede den anden; for seer du, min Ven, jeg har En, som ligger Natten over ved Roden min." — „Kom nu, kom endelig," raabte Granen for tredie Gang; men den anden gik ikke til den endda. Men da Granen havde raabt tredie Gang, faldt den med et Brag, saa det dundrede i hele Skoven, og siden var der Intet at høre. Da Kammeraten var falden, sagde den Granen, som Jægeren havde gjort Varmen under til Natten: „Nu har du vandret al Verdens Gang, gamle Broder; Du stod paa en god Fod, medens du levede, og godt hviler du siden du faldt!" — Dette hørte Manden tydeligt; men siden blev det stille i Skoven, og da fik Søvnen endelig Magt over ham, saa at han sov ind ved Varmen.

Men en Jæger har ikke Tid at sove længe; da det gryede af Dag reiste han sig og tænkte paa det han havde hørt om Natten og paa det, Granerne havde talt.

„Skal tro jeg drømte, eller hvordan skal tro det var," tænkte han ved sig selv; „jeg vil gaae hen og see hvad godt den Granen vel kan have hos sig?"

Det tænkte han og begyndte at gaa der bort over, hvor han havde hørt Braget om Natten; han gik længe hid og did, førend han fandt den Granen, som var falden. Her fik han Sandsyn for det som var sagt om Natten, for i Roden paa Granen fandtes det en stor Skat, og under Toppen laa en Svartræv, saa gild, at det skinnede af den. Manden tog baade Skatten og Ræven, og gik hjem med dem, og nu blev han en rig Mand. — „Nu har jeg nok at leve af," tænkte han, „nu kunde en Kjærring ikke være af Veien," han havde Hug til at gifte sig og tog sig en Jente saa vakker og pyntelig, at det ikke fandtes hendes Mage. De levede baade godt og vel sammen, det manglede dem Ingenting og de havde Overflod paa Alt, det eneste var at Tiden begyndte at blive lang for Manden, fordi han ikke havde nogen Guds skabte Ting at gjøre, men altid sad med Hænderne i Kors, som den rige Mand. Saa hændte det engang en Morgen, som han heller ikke havde noget at gjøre, at han satte sig ved Stuevinduet og glante ned paa Gaarden og paa Veiret, hvor fiint og vakkert det var. Der laae vidt og bredt Agerne og Engene hans, og lige under Vinduet var et herligt Liinland, hvor Smaafuglene tit og jævnt fløi og flaxede og plukkede. Blandt alle de andre var en Spurv der med Ungeflokken sin og vilde æde Liinfrø; men Ungerne vare uvante med Flugten endda og slog sig ned paa Marken. Moderen underviste dem og sagde: „Æder ikke af det, som ligger paa Marken, mine Børn, men æder af Toppen; thi det som er paa Marken hører os til, men Topperne tager Folket bort."

Da Manden hørte dette, tog han til at storlee; Kjærringen stod ved Ovnen og smurte Rømme paa Rugkager, hun skulde bage, men da hun hørte at Manden

lo, sagde hun til ham: „Hvad leer Du af, din gamle Gapetrost, synes Du, at jeg seer saa artig ud?" „Jeg leer nu af det jeg leer," sagde Manden, „Dig kan jeg ikke sige det til, og ikke kommer det Dig det mindste heller."

Men nu veed man jo nok, hvorledes Kvindfolkene er; skal tro, de give sig saa let, eller at de nogen Tid lade sig sige med een Gang? Da begyndte Kjærringen først rigtig at overhænge Manden sin, og tilsidst tog hun ham om Halsen, kjælte ham saa godt og bad saa vakkert: „sig nu, hvad det var Du lo af!" — Manden kunde ikke sige Nei længer og tilsidst bad han hende og sagde: „hent først en reen Skjorte og rene Klæder til mig, saa skal jeg sige det." — Ja, Kjærringen hentede rene Klæder til Manden, og han byttede strax, og da han havde faaet paa sig, lagde han sig paa Bænken, og strakte sig ud saaledes som det er Brug at strække Lig.

Nu fandtes der femti Høner i Gaarden og en Hane, og saa sagde Manden, som laa paa Bænken, til Kjærringen: „Slip ud Hønsene, Moer, saa jeg faar see dem endnu engang i Livet, før vi skilles." — For Manden vilde virkelig sige, hvad det var han havde leet af og han vidste, at han maatte dø, naar han havde sagt det; men Konen troede, at han bare spandt Noget op til Tidsfordriv, fordi han altid var fuld af Lystighed. Hun gjorde saa som Manden sagde og slap Hønsene ud af Burene, som stode inde i Stuen; men see paa Tuppen, da han slap ud med Hønseflokken paa Gulvet, saa pøste han sig op, spankede kjøen og kjeik omkring over sine Høner, gjorde sig spansk og skreg: „Kok-kokko-koo-kokok; see paa mig, jeg har halvtredsindstyve Koner, og jeg holder Styr paa dem Alle, og Huusbond har bare een, men han er ikke Karl for at age hende engang, og derfor lægger den Knæhønen sig nu til at dø." — Manden som skjønte alle Sprog, forstod nok saa vel hvad det var for Noget, som Hanen galte, og han skjønte og, at han var nær paa at gjøre Noget, som var rigtig dumt. „Det kan altid være tidsnok at lægge sig til at dø, tænkte han, naar den Tid kommer!" Og saa sprang han op fra Bænken paa begge Benene, og skreg til Kjærringen: „hvad, staar du der endnu, din dovne Ladde? Du skulde jo sætte Kager i Ovnen? marsch bort og gjør Gavn Kjærring, ellers kommer jeg i Lurven paa dig!" I det samme rakte han Næven ud, som om han vilde tage Kjærringen i Luggen, men hun smat fort ud paa Gaarden og ind i Fæhuset, og siden sagde ikke Manden et Ord om det meer, og han lever den Dag i Dag er. — Og Kjærringen spurgte aldrig om det, som ikke kom hende ved, men hun lydde vakkert, hvad han sagde, og de levede al sin Tid baade godt og vel og var aldrig usams. — Saa lang var den.

P. C. Asbjørnsen.

Akers Sogns Hædersgave til A. B. Stabell.

Idag (30te Decbr.) modtog Bankchef Stabell fra Akers Præstegjælds Indvaanere en Erkjendtlighedsgave, der vistnok er den anseeligste, som for kommunale Fortjenester hidtil er bleven nogen Mand tildeel hertillands. Den ydre Foranledning til denne Gave er, at Stabell fra Nytaar af, ved den da i Kraft trædende Udvidelse af Christiania Byes Grændser, udgaar af Akers Kommune, hvor han som Ordfører i 15 Aar med Dygtighed og Utrættelighed har virket, og kommer nu til at tilhøre Christiania By.

Gaven bestaar af en over $1\frac{1}{2}$ Alen høi Frugtopsats af Sølv, forarbeidet i Form af en Eeg, der hviler paa en Klippe. Paa de afbrudte Grene, der ujævnt skyde ud fra Stammen, hvile sig sex svære Frugtskaaler, hvoraf tre og tre i Kreds, og en syvende Skaal afslutter selve Stammen. Paa den ene Side af Klippen, hvorover Egen har slaaet sine Nødder, er anbragt følgende Inskription:

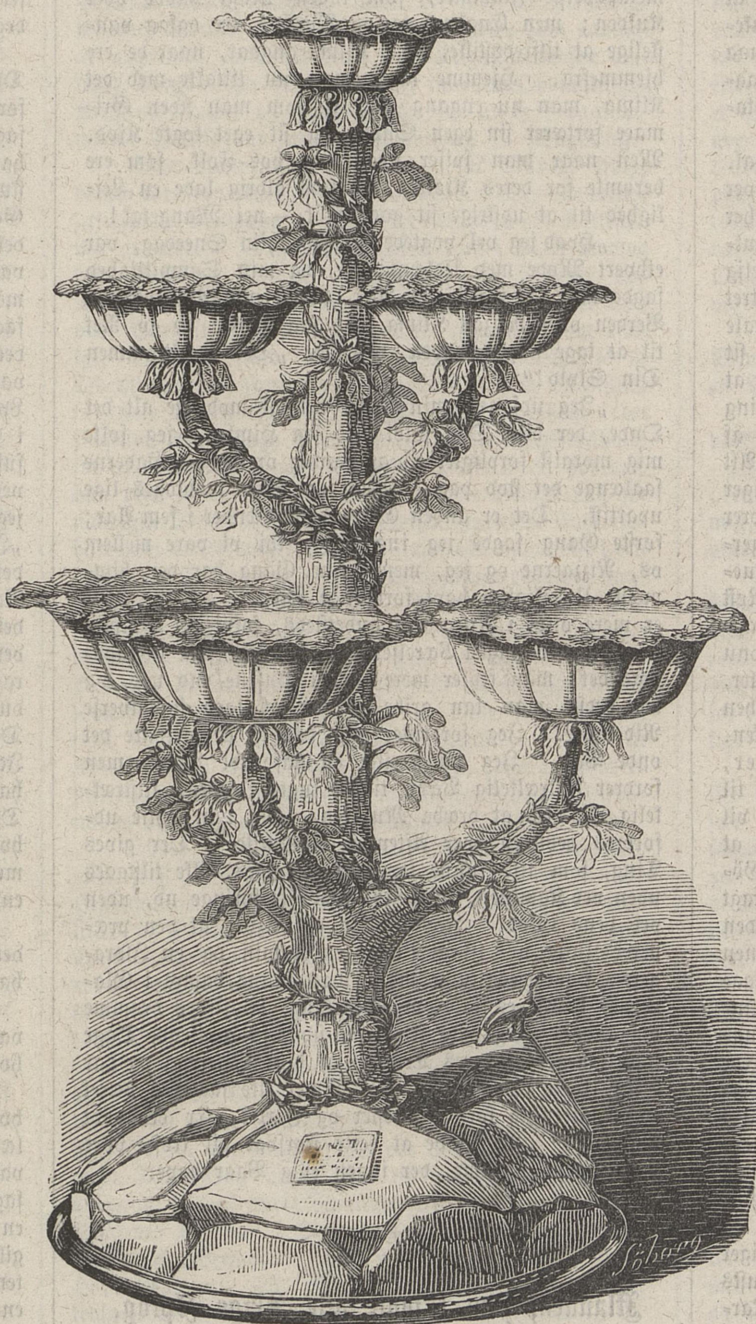
Til
Adolf B. Stabell,
Akers Præstegjælds Ordfører
i
femten Aar.

Klar i Tanke, snild i Raad,
Djærv i Ord, og rask i Daad,
Skal i Akersbygdens Minde
Du et varigt Hjerte finde.

Paa Klippens anden Kant throner en Ørn, og hist og her snoe sig Bregner, hvorover Sommerfugle hvile. Ved Egens Rod sees en Gjerdesmut, beredt til at søge et Skjul i det ærværdige Træes Revner, og opad selve Stammen slynge sig Vedbender lige til den afbrudte Top. Paa en af de laveste Grene sidder et Ekhorn, der med synligt Velbehag lader sig Træets Nødder smage, og høiere oppe bearbeider en Hakkespet Stammen efter dens skjulte Lækkerbidskener. Saavel Klippe som Fugle og det hele Træ, Stamme, Grene og Blade ere - kun med Undtagelse af Nødderne - udførte i mat Sølv, medens derimod Frugtskaalerne, med Undtagelse af de i Form af Egeblade drevne Kanter, ere af poleret Sølv og reflektere Løvværket og øvrige Omgivelser. Skaale og Løvværk ere saaledes indrettede, at de med Lethed kunne skilles fra Stammen og igjen paasættes.

Denne Hædersgave er udført i Juveleer Tostrups Værksted, hvor 11 Mand have arbeidet paa den i 5 Uger. Arbeidet er væsentlig udført af norske Bondegutter. En saadan fra Hviteseid har graveret Inskriptionen og arbeidet Fuglene; en anden - fra Sunddalen - har blandt Andet forarbeidet selve Stammen, hvorved han har havt en naturlig Egestamme til Model.

Den hele Gave veier 660 Lod og koster ligesaamange Daler. Men uagtet dette betydelige Beløb skal dog Subskriptionen inden Akers rige og erkjendtlige Kommune langt overstige det, endog med 2—300 Spd. hedder det. Stabells Portræt agtes saaledes ogsaa malet og ophængt i Formandskabets Lokale.

Akers Sogns Hædersgave til A. B. Stabell.

Ved Overrækkelsen af Gaven indfandt Akers Formandskab med Flere, ialt omtrent 80 Personer, sig i Stabells Bolig, hvor Pastor Fangen som Forsamlingens Ordfører holdt en Tale, hvori han skildrede Stabells Fortjenester af Akers Kommune, „hvis retsindige, talentfulde og almeenagtede Ordfører han i 15 Aar havde været." Særskilt fremhævede Taleren Stabells store Andeel i, at Præstegjældet nu havde faaet nye Kirker, hvortil snart ville komme de besluttede Kapeller og faste Skoler, - at der nu havdes fortrinlige Kommunikationsmidler, og at Stabell havde været en af de Mænd, som havde fattet Ideen og udarbeidet Planen til Akers Sparebank, der siden i ham havde havt en saa dygtig og uegennyttig Direktør. „Det Skjønneste", vedblev Taleren, „ved Alt dette er, at der er tænkt, talt og handlet for dette store og skjønne Maal i kjærlig Enighed, og de fattede Beslutninger have været eenstemmige. Hvor naturligt derfor, at Kommunen har omfattet Dem og Deres Virken for den med skjønsom Taknemmelighed og betroet Dem alle de Tillidshverv, som den formaaede at tilbyde. Hvor naturligt, at Kommunen stedse og saagodtsom eenstemmig har kaaret Dem til sin første Valgmand og med Glæde fulgt Deres Virken i den Forsamling, der bygger Landet med Lov, hvor De paa mange Thing erholdt det Hædershverv, at være Forhandlingernes Leder, og af hvilken De gjentagende modtog Tillidshverv. Tiden er nu kommen, da den hidtil værende Samvirken for den engere Kommune ophører. Med fuld Anerkjendelse af Deres Fortjenester for Land og Bygd, sige nu ikke blot Formandskabets Dem nærmest staaende Medarbeidere, men den hele Kommune, som repræsenteres af den her forsamlede Skare af Almuesmænd og Medborgere, Deres dygtige og nidkjære, deres villiekraftige og høiagtede Ordfører, hjertelig Farvel og ærlig Tak for Deres aldrig trættede Bestræbelser for det Heles og det Enkeltes Vel."

Herpaa svarede Stabell med følgende Tale:

„Mine Herrer!

Den første kommunale Sag, som jeg blev anmodet om at beskjæftige mig med, efterat jeg i Begyndelsen af 1831 havde taget min Bolig her i Aker, var en Ansøgning om Forstædernes Henlæggelse til Byen. Dette længe nærede Ønske, denne billige Fordring, opnaar nu endelig sin Fyldest, efter næsten 30 Aars Forløb, men Lovens Bud medfører nu, at det kommunale Forhold, hvori vi have levet længe sammen, ogsaa derved bliver afbrudt. Det er en Skilsmisse imellem gamle Bundsforvandte, som er mig ubehagelig, og De sige mig nu mine Herrer, at De dele min Følelse; det er en Skilsmisse, som ophæver en tilvant Samvirken, imedens vi endnu kunde havt nogle Aar at arbeide sammen for et fælles Maal, og medens der er meget at gjøre, hvorom vi have den Tro, at vi gjorde det bedst sammen.

Naar Loven saaledes river mig ud af min gamle Hjembygd og dens Forholde, tillader den mig paa den anden Side at betragte mig personlig forløvet af den offentlige Tjeneste, om jeg maaskee endnu ikke er for gammel og heelt udslidt. Nye Forbindelser knyttes sjeldent med Inderlighed og Varme i den mere fremskredne Alder enten i det private Liv eller det offentlige. Og jeg kan saameget hellere overlade det offentlige Livs Bane til yngre og dygtigere Mænd, fordi jeg indlemmes i den Kommune i Landet, som har de fleste og bedste Kræfter til sin Raadighed. I rolige Tider kunne Landværnsmænd sidde hjemme.

En anden Følge kan denne Skilsmisse ansees at medføre, idet De idag, mine Herrer, ere komne hertil for at vise mig en Hyldest, som man i Almindelighed først modtager paa Graven. Jeg beklager, at jeg ikke i nogen anden Henseende kan tilregne mig den, end som et Beviis paa Deres Venskab og Velvillie, hvorpaa jeg har modtaget mange Prøver, som kunne tilfredsstille enhver rimelig Fordring.

Vi vide nemlig Alle eller de Fleste af os, hvor lidet Arbeide det nu er at være Formand og Ordfører, og at en Mangfoldighed af andre offentlige Ombud kræver langt mere personligt Arbeide og personlige Opofrelser; det er altsaa ikke en Stilling, som skulde fremkalde saadanne glimrende Æresbeviisninger, som desuden lede os ind paa en farlig Bane, hvor Misbrug altfor let indsnige sig.

Men det er Noget, som er sandt, og det er en stor Sandhed, at i den sidste Aarrække, hvori jeg har været Ordfører i Aker, har Herren, det algode Forsyn, velsignet denne Bygd med mange af sine gode Gaver og sat os istand til deels at udføre, deels paabegynde flere store og gavnlige Foretagender, som er vor Ære og vor Glæde. Vi have bygget Kirker, vi have bygget Veie, vi bygge Skoler og vi ere blevne istand til at indrette vor kommunale Huusholdning paa en hensigtsmæssig Maade; vi ere komne ud over dette økonomiske Betryk, som ængstes for ethvert Foretagende, og ikke er istand til at indrette sig efter den fremadskridende Tids og den tiltagende Oplysnings stedse stigende Fordringer.

Lader os takke Gud, som har velsignet os med disse gode Gaver; lader os prise os lykkelige at vi have levet i denne Tid og opnaaet den Glæde at see og nyde disse Velsignelser. Det er Guds Ære og Priis, ikke noget Menneskes. Og det er saa meget mindre min, som De vide, at jeg ofte har været seen til at bifalde og understøtte de Planer og Beslutninger, som have været heldigst for os.

Kommunen og Fædrelandet ville i sine Raadssale lettelig finde Erstatning for de Evner og Kræfter, som jeg tager med og som De har skildret med Venskabets smigrende Overdrivelse. Jeg ønsker og jeg haaber ogsaa, at den gode Villie, Redelighed og Interesse

for de foreliggende Forretninger, som vi ere berettigede til at fordre hos Bestyrerne af vore Anliggender i Kommunen og i Staten, aldrig maa vildledes af Selvkjærlighed eller noget andet af disse Egennyttens eller Ærgjærrighedens eller Forfængelighedens Børn, som desværre altfor ofte træde imellem Manden og hans Gjerning i Livet.

Uagtet jeg saaledes, mine Herrer, ikke kan tilegne mig og ikke tilkommer Æren for alle de Fortjenester, som De behager i overflødigt Maal at tillægge mig, har jeg dog megen Grund til at takke Eder for denne Hæder. Det offentlige Liv hører Folket til, det bedømmes helt forskjelligt og ofte meget ubilligt. Individets Brøst og Mangler kunne ikke sees paa langt Hold, og der gives mange Midler til at vinde Bifald, hvor de personlige Ufuldkommenheder ikke kunne gjøre sine Indsigelser gjældende. Hjembygdens Vidnesbyrd har derfor en dyb Betydning. Naar De, mine Herrer, med hvem jeg i en lang Aarrække har levet i mangehaande Berørelser, nu komme hid i stort Antal for at sige mig et venligt og hjerteligt Farvel fra vort offentlige Samliv, saa takker jeg Eder derfor og modtager den Hædersgave, De bringer, som et Indsegl paa de mange Tillidsvalg, hvormed de i rigt Maal og stadigen har beæret mig, og som en Erkjendelse af at De har fundet en god Villie og redelig Stræben i de Forhandlinger, hvortil Eders Tillid har kaldet mig.

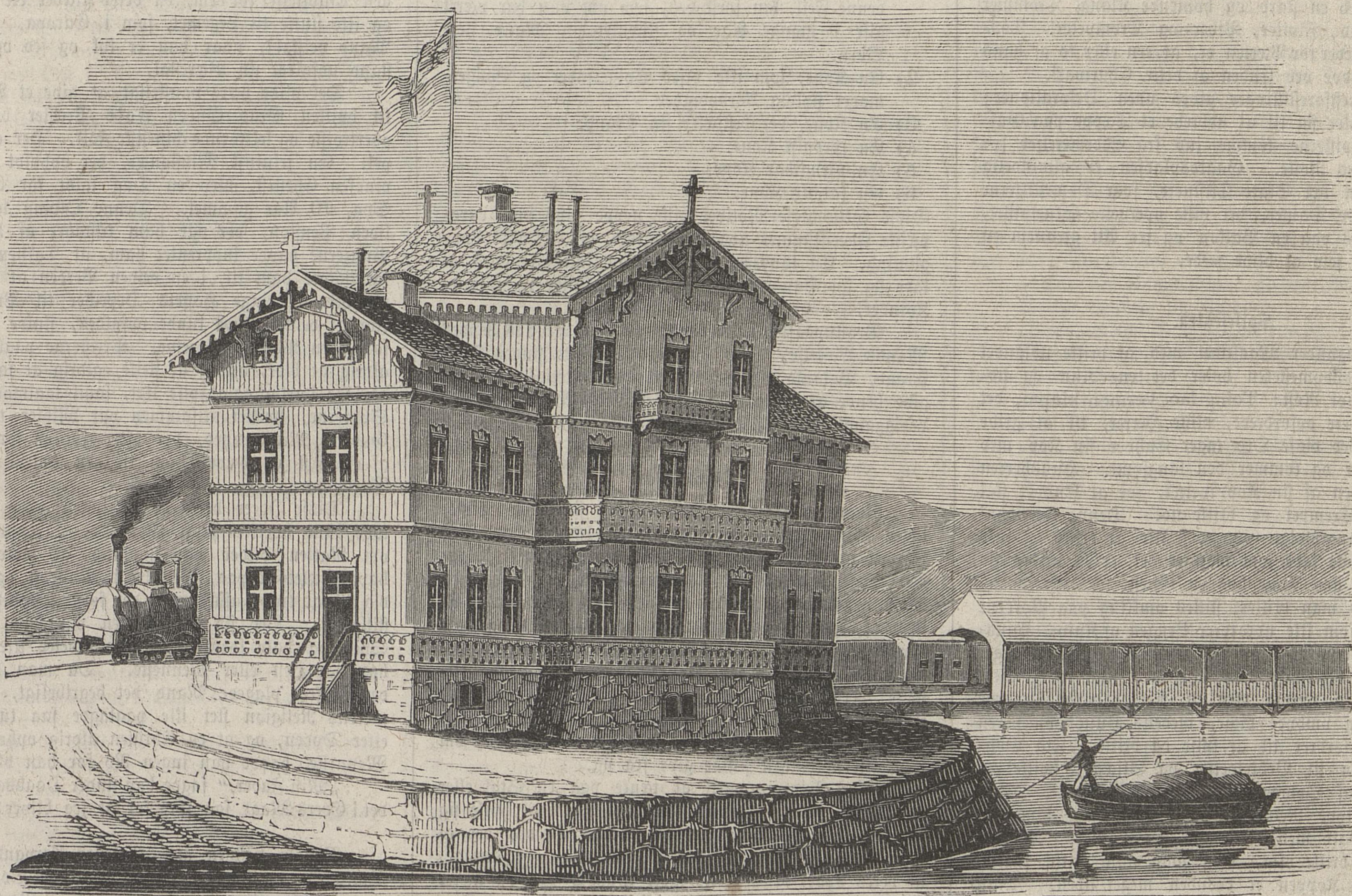
Disse Egenskaber ere vi berettigede til at fordre. Maatte vi aldrig savne dem i vort offentlige Liv. Maatte Gud i sin Godhed velsigne vort kjære Fædreland og vor vakre Hjembygd."

Jernbanens nye Stationsbygning i Eidsvold.

Det har tidligere været en for de Reisende følelig Mangel, at der ved Eidsvolds Station ikke var noget Logeerhuus, hvor de kunde forefinde Tag over Hovedet med den civiliserede Verdens øvrige Bekvemmeligheder. Den Jernbane-Reisende maatte, enten han skulde op eller ned ad Mjøsen, indrette sig saaledes, at han altid kom til Eidsvold saa betids, at han kunde komme afsted herfra med de gaaende Dampskibe eller Jernbanetræn. Kom han for Tiden, havde han intet andet at gjøre, end at drive op og ned ad Banehusets kjedelige Planker, indtil Forløsnings-Dieblikket slog, forudsat at han ikke foretrak at stuves ind i de trange, kvalme saakaldte Venteværelser, der dengang existerede. Paa noget blivende Sted maatte han der ikke regne.

Ved den nye Stationsbygning, som for et Par Maaneder siden er bleven færdig, er der raadet Bod paa alle disse Ulemper. Den Reisende vil nu ved Eidsvolds Jernbanestation forefinde alle et velindrettet Hotels Bekvemmeligheder — rummelige Restaurations- og Venteværelser og godt Nattelogis og god Opvartning. Vi have selv overbevist os herom og gjort os bekjendt med det hele Anlæg, som vi have fundet meget smukt og hensigtsmæssigt indrettet, og som, naar det først bliver bekjendt, vistnok vil have megen Indflydelse paa hvorledes Reisende herefter indrette sin Route. Det er da for at bidrage til at udbrede Kundskab om dette Anlæg, at vi her give en Afbildning af Bygningen, ledsaget af en kort Beskrivelse.

Eidsvolds Stationsbygning, der ligger lige i Vandkanten, strax ved Trænhuset, er opført i etslags Schweitzer-Stil og gjør saavel fra Elven, hvorover den lange Bro fører, som fra Façaden mod Banenettet, et meget behageligt Indtryk. Dens Fundamentmure ere 18 Fod høie, og indeholder 140 Kubikfavne, Rummet indvendig er opfyldt til 2 Fods Høide over almindeligt Høivand, Kjældernes Høide under 1ste Etages Gulvbjælker ere 7 Fod. Høiden af Bygningen fra Foden af Fundamentmuren til Tagaasen over Midtpartiet er 65 Fod, hvoraf 18 Fod for Muren, 15 Fod for 1ste Etage, 14 Fod for 2den Etage, og 18 Fod for Loftetagen. Kjeldergulvene ere brolagte, og Murene spikkede indvendig med Kalk og udvendig med Cement. Bygningen, der er 40 Alen lang og har et Areal af 700 □ Alen, indeholder i 1ste Etage 4 Venteværelser

Jernbanens Stationsbygning i Eidsvold.

med Tilbehør, deels for Herrer, deels for Damer, 1 Telegraph-Kontor, 1 Pakkeværelse, 1 Kjøkken, 1 Anretteværelse samt 2det Forgange og 2det Trapperum; i 2den Etage 8 Værelser med Kjøkken og Spisekammer til Restaurationslokale og Logis for Reisende samt Bolig for Restauratøren; i Loftetagen 10 Værelser til Logis for Reisende. Den er opført af Laftcværk, udvendig bordklædt og guulmalet, har en asphaltdækket Altan i 2den Etage, 15 Alen lang, og 2de mindre i 3die Etage, Tagtækning af glaseret Steen samt Blikrender med nedgaaende Rør. De indvendige Vægge ere ikke heelt bordklædte eller overtrukne, men i flere Værelser ere høie egemalede Brystpanelinger, der ligesom Tagpaneling, Vinduer, Døre, Trapper &c. tilligemed Bygningens udvendige Klædning er solid og smukt udstyret.

Blandt Værelserne i første Etage maa især fremhæves det, der tjener til Venteværelse for Herrer fra første og anden Klasses Vogne; Væggene have her høie egemalede Brystpanelinger og Taget er udført i lignende Smag. Ved forskjellige Borde forefindes Dagens Aviser, og i dens ene Ende er der Restauration. Ved Siden af dette Værelse findes et Par mindre, men ligeledes smukt indrettede Venteværelser for samme Klasse Vognes Damepassagerer. I anden Etage er der en ret rummelig Sal til større festlige Sammenkomster, og som indviedes for nogen Tid siden med en Koncert af Møllargutten.

Bygningen, der er opført efter Tegning af Bygmester Guttormsen ved Tømmermester Werner, skal i det Hele koste henved 10,000 Spd.

China i Slaabrok.

Fest-Etikette.

Man har i China to Slags Fester: den ene, almindelige, bestaar i en Middag paa tolv til femten Retter, den anden, høitideligere, kræver fire og tyve Retter paa hvert Bord og streng Jagttagelse af Ceremoniellet. For at ingen Forvirring skal indtræde i dette, sendes tre Indbydelsesbilletter eller tie-tsèè til dem, man vil beværte, den første to Dage før Festen, den anden samme Dags Morgen, den tredie, naar alle Forberedelser til Maaltidet ere endte.

Festsalen er smykket med Blomsterpotter, Malerier og Porcelainsdukker og indeholder ligesaamange Borde som der ere indbudne Personer, medmindre Gjæsternes store Antal tvinger Værten til at placere to og to sammen; men at see tre Gjæster ved samme Bord, er en stor Sjeldenhed. Disse Borde staae i to Rader paa hver Side af Salen, og Gjæsterne sidde i Lænestole med Ansigterne mod hinanden. Den ledige Side af hvert Bord er betrukket med Silketøi ligesom et Alter, og skjønt Bordene ere uden Duge og Servietter, giver den blanke Fernis dem dog et høist reenligt Udseende. Det Bord, der begynder og ender hver Række, har en Pyramide af Retter, dækkede med Blomster og Citroner, men disse Retter røres aldrig, de tjene blot til Smykke ligesom Voxfigurerne i Italien.

Naar Huusherren indfører sine Gjæster i denne Sal, begynder han med at hilse hver især, derpaa lader han bringe Viin i en Sølv- eller Porcelainskop eller af en kostbar Træsort, stillet paa en liden Sølvskaal; han tager Koppen med begge Hænder, bukker for sine Gjæster, vender Ansigtet mod sit Huses store Gaardsplads, og gaar saa hen til Salens yderste Ende. Der hæver han Dinene til Himlen, løfter i det samme Koppen og udøser Vinen paa Gulvet for ved denne Hylding at erkjende, at han Intet eier, som han jo ikke skylder den himmelske Gunst. Derpaa lader han en anden Kop fylde med Viin og stiller den paa det Bord, hvorved han selv skal tage Plads, men først efter at have bukket for den fornemste Gjæst, som besvarer denne Høflighed ved den Tale, hvormed han søger at spare sin Vært for en Deel af Uleiligheden ved at øse Viin i en Kop, som han giver sig Mine af at ville bære hen paa hans Bord, som altid er det sidste i Rækken. Værten standser ham ved andre Artigheder. Nu bringer Huushovmesteren to smaae Pinder af Elfenbeen,

quait-sè kaldede, der skulle gjøre Tjeneste som Gafler, og lægger dem paa Bordene foran hver Lænestol. Endelig fører Værten sin fornemste Gjæst til det for ham bestemte Sæde, der er betrukket med prægtigt blomstret Silketøi, bukker og opfordrer ham til at tage Plads; men Gjæsten samtykker først efter at have gjort mange Omstændigheder for at modtage en saa smigrende Plads.

Dette er Forspillet. Alle sætte sig nu tilbords; nu indtræde fire til fem Komedianter i prægtige Klæder og hilse Selskabet med dybe Buk, ja berøre endogsaa flere Gange Gulvet med Panden. Denne Ceremoni udføres mellem de to Rader Borde, Ansigterne vendte mod et langt Bord i Salens Baggrund, der er bedækket med Lys og Røgelsekar. Nu reise Komedianterne sig op og Formanden præsenterer en stor Bog, der med Guldbogstaver indeholder Titlerne paa 50 til 60 Komedier, som de kunne udenad, for at overlade fornemste Gjæst Valget. Denne undskylder sig og stikker ham med et naadigt Nik til næstfornemste Gjæst, denne til tredie Gjæst og saa videre. Første Gjæst, til hvem man atter har bragt den aabne Bog, løber den endelig igjennem med Dinene og vælger det Stykke, han tror vil more Selskabet mest; Formanden lader hver Gjæst læse Titlen og Enhver giver sit Bifald tilkjende ved et Nik.

Forestillingen begynder med en Symphoni af musikalske Instrumenter, det vil sige Bækkener af Kobber eller Jern med en skarp og hvinende Klang, Trommer med Bøffelhud, Fløiter, Piber og Trompeter. Toppunktet af Hæder for Værten er, at een eller to af hans Gjæster ere døve ved Enden af dette Charivari.

Disse Festforestillinger gives uden Dekorationer; man indskrænker sig til at udbrede et Tæppe paa Gulvet og Skuespillerne komme ind fra Sideværelser for at spille deres Rolle. Gaardspladsen er almindelig opfyldt af en tæt Skare Tilskuere, som Domestikkerne lade ind. De Damer, der ville overvære Skuespillet, anvises Plads paa en Balkon og see Alt gjennem en Jalousi uden selv at blive seede.

Spisesedlen.

Man begynder Maaltidet med at drikke ublandet Viin. Huushovmesteren bøier det ene Knæ og udraaber med høi Røst: Toing-lao ye-men-kiupai, det vil sige: I ere opfordrede, mine Herrer, til at gribe Skaalen. Ved disse Ord tager Enhver sin Kop med begge Hænder og tømmer den langsomt. Huusherren vender Bunden af sin Kop iveiret, for at Enhver skal følge hans Exempel og drikke ud. Denne Ceremoni gjentages mangfoldige Gange. Ikke at drikke sig fuld eller idetmindste lade som man er det, er en utilgivelig Mangel paa god Tone hos en Gjæst.

Medens man drikker, stilles omkring paa Bordene en Ragout, som ikke udfordrer Brugen af Kniv. Huushovmesteren opfordrer nu til at spise. Enhver tager for sig saa behændig han kan med sine to Pinder. Strax man er færdig med en Ret, bringer Tjenerne en anden og ombyde disse, medens Huushovmesteren uophørlig opfordrer til at spise og drikke. Fra Bønner gaar han til Bebreidelser og Skjænd, hvilket er Toppunktet af Opmærksomhed mod Gjæsterne. Tyve til fire og tyve Retter følge saaledes paa hinanden paa hvert Bord med de samme Ceremonier. Man er nødt til at drikke ofte, men man kan drikke saalidt man vil, og Koppen er desuden meget liden. Man borttager ikke Retterne af Bordene, naar man har ophørt at spise af dem; de forblive samtlige paa Bordene til Maaltidets Slutning.

Mellem første og anden Service reise Gjæsterne sig og gjøre en Tour i Haven. Komedianterne benytte dette Mellemrum til ogsaa at spise til Middag, derpaa kommer Selskabet tilbage og de forrige Pladse indtages. Man bringes nu større Kopper og opfordres til at drikke alvorligere.

I Begyndelsen af anden Service lader hver Gjæst sig bringe smaa Poser, fyldte med Penge, der ere bestemte til Kokken, Huushovmesteren, Komedianterne samt alle de Tjenere, der have opvartet ved Bordet. Man giver mere eller mindre efter Værtens Rang, men det er Skik og Brug Intet at give, naar Festen er uden Komedie. Disse Fester vare i Almindelighed fire til fem Timer; de begynde ved Aftenens Anbrud og ende ved Midnat.

Chinesernes delikateste Retter ere Hjortenerver og Svalereder. Man lader Nerverne tørre i Solen og opbevarer dem i stødt Peber og Muskat. Rederne findes langs Kysterne af Cochinchina og Java. Man siger, at den Art Svaler, der bygger dem, benytte en klæbrig Vædske, som de udkaste gjennem Næbbet, til at fasthæfte dem til Klipperne. Man paastaar ogsaa, at de, for at sammenbinde de forskjellige Dele af deres lille Bygning, tage Havskum, medens almindelige Svaler simpelthen bruge Skarn. Hvad Form og Størrelse angaar, kunne disse Reder bedst sammenlignes med Halvparten af Skallen af en syltet Citron.

Chinesernes Ægteskaber.

Chineseren kjender ingen vigtigere Forpligtelse end Ægteskabet. Man raadspørger aldrig Børnenes Tilbøielighed i Valget af en Ægtefælle; dette tilkommer udelukkende Faderen eller de nærmeste Slægtninge.

Bryllupsdagen sættes den unge Pige i en prægtig smykket Bærestol, fulgt af Tjenere, der bære hendes Medgift. I de lavere Klasser er det gjerne et vist Antal Møbler, Faderen giver hende tilligemed Brudedragten, der er forvaret i en Kuffert. Har Faderen ingen Tjenere, leier han en Skare Mænd til at ledsage sin Datter med Fakler, selv midt om Dagen, og foran Bærestolen gaae Musikanterne, der gjøre al den Larm, de formaae, med Piber og Trommer, og efterfølges af Slægtninge og Venner. En høit betroet Tjener har Nøglen til Bærestolen, som han blot tør overgive Brudgommen, der venter sin Brud ved sin Huusport. Naar hun er ankommen, tager han Nøglen fra Tjeneren, aabner ivrigt Døren, og han kan nu dømme, om han har havt Lykken med sig eller ikke. Der gives dem, som misfornøiede med den Lod, de have trukket, lukke Bærestolen igjen og skikke Personen med samt sit Følge tilbage til Faderen, da de foretrække at tabe den allerede erlagte Sum fremfor at lade Kjøbet staae ved Magt.

Der gives i China flere Grunde til Skilsmisse, som ikke vilde gjælde for vore Domstole:

1) En snakkesalig Kone, som gjør sig byrdefuld ved denne Feil, kan forskydes, selv om hun har været gift i mange Aar og skjænket sin Mand flere Børn.
2) En Kone, som ikke viser Svigerfader og Svigermoder skyldig Ærbødighed.
3) En Kone, der bestjæler sin Mand.
4) En spedalsk Kone.
5) En ufrugtbar Kone.
6) En jaloux Kone.

Disse Skilsmisse-Motiver ville neppe give vore europæiske Fruentimmer nogen høi Idee om chinesisk Lovgivning. En taus og rolig Nation kan ikke taale at lade sig sin Huusfred berøve af snakkesalige og jalouxe Kvinder, — vi finde dette i sin Orden.

Bryllupsaftenen fører man den unge Brud til hendes Mands Værelse, hvor hun paa et Bord finder Sax, Traad, Bomuld og andet Arbeids-Material, der skal give hende at forstaae, at hun skal elske Arbeide og skye Lediggang.

Begravelsen.

Naar en Chineser nærmer sig sin sidste Time, tager man ham ud af Sengen og lægger ham paa Jorden for at han skal ende som han begyndte. Naar den Syge har opgivet Aanden, stikker man ham en Pind i Munden, for at den ikke skal lukke sig. Et Lem af Familien gaar nu op paa Husets Tag med den Afdødes Klæder, som han udbreder i Luften, medens han opfordrer den Dødes Sjæl til at vende tilbage; derpaa stiger han ned igjen til Liget, som atter iføres sine Klæder. I denne Tilstand forbliver den Afdøde i tre Dage, under hvilke man iagttager, om han intet Livstegn skulde give fra sig.

Man strider nu til at tænke paa en Stok eller Støttestav, for at Sjælen kan have noget at hvile sig til. Man fabrikerer ogsaa en Slags Hylde, der af Chineserne kaldes „Sjælens Throne“, da de antage, at deres døde Vens Sjæl tager Ophold der og nærer sig af de Næringsmidler, der ofres den. For det Tredie lægger man i den Dødes Mund Guld- eller Sølvpenge, Riis, Ost samt nogle Bagateller, hvad man har ved Haanden. Det er i denne Hensigt, den holdes aaben. Rige Folk ofre Perler. Da Tyveri drives med samme Færdighed i China, som forhen i Lacedæmonien, forsvinde Perlerne af Munden, som man let kan tænke, og herover ere Slægtningerne glade og stolte; de antage som givet, at Guddommen har værdiget at gjøre sig et Halsbaand deraf og optaget den Afdødes Familie i sit Slægtskab.

Naar en Sygdom sætter en Slægtnings Liv i Fare, have Chineserne for Skik at kalde en Bunze eller Præst for at bede ved Leiet. Disse Religionens Tjenere komme ofte talrige med Bækkener og Bjælder, hvormed de gjøre Larm nok til at fremskynde den Syges sidste Dieblik. Man vasker sjelden den Døde, men efter at have ifført ham hans bedste Klæder og Tegnene paa alle hans Værdigheder, lægger man ham i den Ligkiste, han har anskaffet sig i levende Live. Om en Mands hele Eiendom blot er ti Pistoler, anvender han dem til at kjøbe sig en Ligkiste, om han end i tyve Aar intet Brug har for den. Den betragtes som det dyrebareste Møbel i Huset. Man har Exempler paa, at Børn leie sig bort eller sælge sig for at faae Penge til at kjøbe en Ligkiste til deres Fader. Der haves Kister af fiint Træ, som koste ligetil tusinde Daler. De findes i Butikkerne af alle Størrelser. De rige Mandariner vise ofte deres Gavmildhed ved at uddele Ligkister mellem de fattige Klasser.

Den lykkelige Dag, da man er kommen i Besiddelse af en Ligkiste, høitideligholdes ved en Fest. Man finder ofte Fornøielse i at lægge sig ned i den. Rigt forgyldte Kister med smukt Billedhuggerarbeide er intet Usædvanligt. Indeni lægges en liden Madrasse, et Tæppe og et Par Puder; en Sax til at klippe Neglene forglemmes aldrig.

Naar Begravelsesdagen er fastsat, meldes dette til Slægtninge og Venner. Den Maskine, der indeslutter Ligkisten, bæres af Mænd, hvis Antal ofte stiger op til 60. Den ældste Søn følger nærmest efter den Afdøde, i Spidsen for sine Brødre og Børnebørnene, iført en Sæk af Hampelærred, støttet til en Stav og med bøiet Legeme, som om han er nærved at segne under Smerten. Hans Dine kunne gjerne være taareløse og Ansigtet ligegyldigt, men vil han ikke gjælde for en slet Søn, maa han gaae aldeles krum, selv med Fare for aldrig mere at kunne rette sin Ryg. Jo nærmere hans Hoved kommer Jorden, jo høiere vurderes hans Sorg. Den bekjendte Clown Boswell, der med største Lethed kysser sin egen Fodspidse, vilde være et Mønster paa sønlig Kjærlighed ved en chinesisk Begravelse.

Chinesernes Sæder.

Chineserne sætte Skjønheden i at have bred Pande, kort Næse, smaae plirende Dine, et stort fiirskaaret Ansigt og store Dren; Fine, elegante Skikkelser have ingen Tillokkelser for dem, da deres Klæder ere meget vide og ikke slutte til Legemet, som i Europa. De tro en Mand velskabt, naar han er tyk og fed og med Anstand udfylder sin Bærestol.

Det vilde være vanskeligt at give et Begreb om, til hvilken Grad Guden Fo's Præster behersker det overtroiske og lettroende chinesiske Folk. Her er et Exempel. En jesuitisk Missionær, der opholdt sig i Provindsen Cheu-si, blev en Dag kaldt for at døbe en Syg, 70 Aar gammel. Denne Olding levede af en liden Pension, der var ham tilstaaet af Keiseren og Bunzerne havde indprentet ham, at Taknemmeligheden forpligtede ham til, i en anden Verden at tjene Keiseren ved at bringe Hoffets Depecher til Provindserne. For at denne Pligt kunde opfyldes, skulde hans Sjæl fare i en Posthests Legeme. Præsterne paalagde ham: aldrig at bide, aldrig at steile, aldrig at saare Nogen, at løbe hurtigt og at spise lidt, samt taalmodig at taale Sporerne, hvilket altsammen var Midler til at vække Gudens Medlidenhed, der ofte gjør en fornem Mand af en Hest og hæver ham til den høieste Mandarin-Værdighed.

Disse Ideer beleirede Oldingen uden Ophør, og lode ham hverken Rast eller Ro. I disse Drømme om Natten bilder han sig ind at være Hest, at have Sæletøiet paa, Bidselet i Munden og være færdig til at trave afsted paa det første Svøbeslag af Postillonen. Ved sin Opvaagnen var han bedækket af Sved og halv forrykt, da han aldeles ikke vidste, om han var Hest eller Menneske. Da man havde gjort den stakkels plagede Mand det begribeligt, at Missionærens Religion slet ikke paalagde saa tunge Pligter efter Døden, og at en Christen aldrig ophørte at være Menneske, havde han ingen Ro før han blev døbt.

„Min Fader,“ sagde han under Daabsakten, „staar det i Eders Magt, saa sørg for at jeg bliver Postillon.“

Nok en Historie om Sjælenes Forvandling. To Bunzer see en Dag to fede Ænder i en Bondes Gaard og give sig til at sukke og hyle. Værtinden, der seer dem fra sit Vindue, gaar deeltagende ud og spørger efter Aarsagen til deres heftige Sorg. „Ak,“ sagde de, „vi vide med Vished at vore Forældres Sjæle ere farne i disse Dyrs Legemer, og Frygten for at I skal dræbe dem, gjør os afsindige af Sorg.“

— „Jeg tilstaar,“ svarede Værtinden, „at vor Hensigt var at slagte dem, men jeg lover at lade det være, siden det er Eders Forældres Sjæle.“

Dette var det samme Svar, som Vilhelm gav Pothelin, der havde faaet Lyst til hans Lagener: „Jeg skal gjemme dem.“ — „Det var ikke Meningen,“ sagde Vennen ,og det samme sagde Bunzerne. De forestillede Konen, at hendes Mand sandsynligviis ikke vilde være ligesaa menneskelig, og at de aldrig vilde trøste sig, dersom det hændte de stakkels Kreature den Ulykke. Endelig fik Medlidenheden Overhaand og Konen samtykkede i at forære dem Ænderne, for at de selv kunde vaage over deres Sikkerhed. De modtoge dem med den mest levende Taknemmelighed, faldt paa Knæ for Dyrene og gebærdede sig, som om de viiste dem den dybeste Ærefrygt.

Det er vel unødig at tilføie, at de bleve fortærede til Aftensmad.

Bunzernes Fanatisme er blot noget Ydre og har som oftest kun til Maal at aflokke de Forbigaaende Penge. For at røre Menneskene til Medlidenhed, paalægge de sig de haardeste Bedrøvelser midt paa offentlig Plads. Nogle binde sig svære Lænker om Hals og

Fødder, som de slæbe efter sig med megen Møie. „Seer," skrige de til Indvaanerne, „hvad det koster os atudsone Eders Synder! Give I os ikke en ringe Almisse til Gjengjæld."

En Dag mødte en fransk Jesuit i en Landsby en ung Bunze, der havde et meget tiltalende Ansigt og endogsaa noget elskværdigt ved sin Person. Han sad i en Bærestol af Jern, indvendig beklædt med skarpe Spiger, saa han ikke kunde røre sig, eller læne sig til nogen Side, uden at faae en Mængde Saar. Han lod sig langsomt bære fra Huus til Huus af to leiede Karle, og hans Bønner gik alle ud paa, at man vilde tilstaae ham en liden Almisse.

— „I seer," sagde han, at jeg er indelukket i denne Bærestol for at frelse Eders Sjæle. Jeg har gjort det Løfte ikke at stige ud, før I have kjøbt alle de Spiger, hvormed den er beklædt."

Missionæren forsikrede, at der var mere end 2000.

— „Hver Spiger, vedblev Bunzen, koster Eder sex Sous, men I tør ikke betvivle, at de ville blive en Kilde til Velsignelse i Eders Familie. Tag idetmindste een. Det er en dydig Handling!"

Den unge Bedrager gjentog den samme Lektie for Jesuiten, der raadede ham til at spare sig alle disse Lidelser, og lade sig døbe.

Bunzen takkede meget for hans Raad, men vilde dog være ham mere forbunden, sagde han, om han vilde kjøbe nogle Spiger, hvilket ufeilbarlig vilde bringe ham Lykke paa hans Omvendelses-Reise.

— „See her," tilføiede han ivrigt, og vendte sig med et svagt Skrig om i Bærestolen, „tag dette halve Dusin paa mit Ord. De ere de bedste af dem alle; thi de volde mig mest Pine. Og dog vil jeg for Eders Skyld sælge dem til samme Priis som de andre."

Philosophiske Konger.

Af et historisk Værk af en høit anseet Skribent, hvoraf nogle Fragmenter ere udkomne, ville vi give vore Læsere

Frederik den Stores Død.

Efter sin Rivals Død henslæbte Frederik endnu nogle sørgelige Regjeringsaar. Gammel og blaseret havde han Afsmag baade for Livet og Hæderen. „Hvad er Mennesket?" sagde han ofte. „En Smule Skarn." Indhyllet i en gammel grøn Slaabrok, isprængt med gyldne Traade, laset, glindsende af Sved og Tobaksolie, tilbragte han en Deel af Dagen med ligesom en Dam i Solen at udsende Røgskyer for at fastholde en Smule Liv og Varme i et af Vattersot trægt og opsvulmet Legeme.

Voltaire havde skrevet sit „Ophold i Potsdam." Det var en Pamphlet, hvis Vittighed knuste. Han beskylder deri ligefrem Frederik for en i Oldtiden almindelig Last. Værket forblev, vel at mærke, under Laas og Lukke saalænge Forfatteren levede, men efter hans Død kjøbte Beaumarchais Oplaget for at lade sig give Løsepenge for det af Frederik.

„Jeg har ikke villet udgive dette Skandalskrift uden Deres Majestæts Samtykke", sagde han til Frederik.

„Udgiv!" var Svaret.

En Forlægger i Berlin, der udentvivl havde erfaret dette Svar, bad Kongen om en Audients.

„Kan jeg sælge?" spurgte han.

„Sælg!" svarede Monarchen.

Og Frederik lod denne evige Skamplet paa sit Minde sælge udenfor sit Slots Porte. Han var visselig en større Philosoph end Keiser Julian.

Hans eget Værk var fuldbragt: han havde brændt, plyndret, brandskattet, dræbt, slaaet falsk Mynt for ikke at lade sin Maskine standse, taget Schlesien fra Østerrig, Hertugdømmet Posen fra Polen, afrundet Preussen - givet Begivenhederne en Haandsrækning, som han udtrykte sig, han kunde altsaa sætte en Stopper paa sin Ærgjerrighed. Der var desuden ikke synderlig meget Liv i ham: han døde langsomt, Lem for Lem, og spiste uhyre, for dog endnu at have en Lidenskab. I sit Raseri efter at pirre den svækkede Appetit, brændte han sit Legeme op med Kryddernelliker og Ingefær. Men Maven begyndte at nægte Lydighed og Frederik lod Doktor Zimmermann kalde fra Hannover; han havde aldrig troet paa Medicinen, men han haabede dog nu, at den kunde opdrage de kongelige Tarme saavidt, at han endnu kunde fravriste Skjæbnen en Smule Fordøielse.

Zimmermann fandt den Syges Tilstand fortvivlet og anordnede paa Lykke og Fromme en Drik Taxaracon.

„Taxaracon!" sagde Kongen. „Hvor i Djævlens Navn tager De slige Navne fra? Dette hersens lugter stærkt af Trolddom."

„Det er Stadsnavnet paa Pissenlit, Sire, et Lægemiddel, der var vel kjendt af Grækere og Romere."

„Siden Grækernes og Romernes Regimente har det havt Tid til at miste sin Kraft. For at sige min Mening lige ud, Doktor, finder jeg, at Deres Taxaracon har en vis hykkelsk liden Mine, som hvisker om Gift."

„Dersom Deres Majestæt betvivler Lægemidlets Virksomhed, anholder jeg om, at den Prøve, som Alexander anstillede med sin Læge, maa fornyes paa mig."

Frederik smilte.

„Vil jeg kunne spise, naar denne Flaske er tømt?"

„En Time efter."

„Doktor, jeg tager Deres Mixtur!"

Næste Dag havde Kongen tømt den første Fiol, og Lægemidlet, eller dets Kammerat Tilfældet, havde bevirket en Forandring til det Bedre i hans Tilstand.

„Doktor", sagde Kongen, „Deres Taxaracon farer som en Koureer lige til Maalet. Den virker baade paa Legem og Sjæl - jeg har ordentlig Tanke idag. Hvor er De født Doktor?"

„I Schweitz."

„Jeg ynder Schweitz og jeg har en vis Respekt for den republikanske Regjeringsform, skjønt Republiken, i Europas nuværende Forfatning, ikke kan være andet end en mere eller mindre interessant Side i den gamle Historie."

„Holland har imidlertid længe holdt Stand, Sire."

„Og Holland regjeres den Dag idag, ligesom Champagne, af Kongen af Frankrig, fra hans Kabinet i Trianon."

Doktor Zimmermann, der følte, at Jorden ikke var sikker, lod Samtalen gaae istaa.

Kongen saa stivt paa ham og antog pludselig en vis godmodig Tone.

„Doktor", sagde han, „jeg læser i Deres Tanker, De vil endnu anføre Polen?"

„Sire, De har Jupiters Gave, De trænger ind i Tankens skjulte Dyb."

„Eller Trolddommens Gave. Polen var Anarchiet tilhest, og for Verdens Roligheds Skyld maatte jeg bringe Polen til Fornuft. Men lad os engang tale reent ud. Hvilken Regjeringsform anseer De for den fortrinligste?"

„Sire, dersom jeg havde havt den Lykke, at være født i Preussen, vilde jeg svare: Monarchiet."

„De er Hofmand, Doktor."

„Uden at ville smigre Deres Majestæt, anseer jeg Monarchiet, formildet ved en philosophisk Konge, for at have Republikens Fordele uden at have dens Uleiligheder."

„Hvad er det De der snakker om, Doktor? Det er ikke et philosophisk Monarchi, jeg har villet grunde i Preussen, men et militært Monarchi, militært - forstaar De mig, militært, udelukkende militært - militært fra Top til Taa. Det er af denne Grund, at jeg altid har baaret Uniform, altid ladet mine Armeer sluge Adelen, altid tilstaaet Epauletter som en høi Gunst, altid givet den ringeste Lieutenant Forrangen for den første Statsminister. Havde jeg havt frie Hænder til at gjennemføre mit System fra det første Komma til det sidste, skulde jeg have organiseret hele Preussen til et Regiment. Min Kvarteermester skulde have været min Finantsminister, Profossen min Justitsminister, Feltpræsten Hovedet for Kleresiet og Obersten Gouvernør. Preussen skulde have levet, arbeidet, sovet, ædt under Trommeslag. Et philosophisk Monarchi! Har De et eneste Minut tænkt paa noget Sligt? Forviser ikke Kongedømmet Philosophien, fortærer Philosophien Kongedømmet, den Sats staar fast. Et philosophisk Kongedømme! De to Ord ville slet ikke tude sammen! Jeg havde ogsaa engang en slig Forvirring i Tankegangen, men Erfaringen har kureret mig for al slig Daarskab. Da Pavedømmet derfor begik den Ubesindighed, at aftakke Loyolas kløgtige Armee, modtog jeg Jesuiterne med aabne Arme. De forstaae, hvad Lydighed vil sige, og de forstaae at lære en Nation den. De vil opleve den Dag, at Europas Konger ville hente Jesuiter fra Preussen og opveie dem med Guld. Den ringeste Discipel Jesu vil være sine tusinde Daler værd. Jeg vil da have gjort en god Handel. Men De lukker jo ikke Munden op. Ud med Deres Mening Doktor."

„Sire! Spørgsmaalet bevæger sig her udenfor min Kompetence. Jeg har studeret Hippokrat mere end Montesquieu. Jeg vil blot tillade mig at bemærke, at et militært Monarchi, under en mindre ophøiet Hersker end Deres Majestæt, let kunde udarte til Tyranni."

„Hvor vil De hen med Deres Tyranni? Det er aldrig Monarchen, der er et Folks Tyran. Hvem kan han vel, naar det kommer til Stykket, tyrannisere. I det Høieste Hofmanden, hvis Ærgjærrighed han kan slaa Klo i. Tyrannen, den sande Tyran, er Faderen ligeoverfor sin Søn, Ægtemanden ligeoverfor Hustruen, Herremanden ligeoverfor Bonden, Huusbonden ligeoverfor Tjeneren, Elskeren ligeoverfor Mætressen eller Mætressen ligeoverfor Elskeren. I have alle den Mani, at bilde Eder ind, at det er fra Paladset Forbrydelsen udgaar. Jeg siger Eder, at den udgaar fra de Fornemmes Sale, fra Forgemakket, fra smukke Damers Smiil, der dølger en Hævn eller en Troløshed. Her er det sande Tyranni, og for at skaffe sig Retfærdighed mod dette, kjender jeg ingen anden Magt end Sværdets. Gouvernøren skulde have Magt og Myndighed i sin Provinds som Majoren i sin Kaserne, høre Klager og skaffe Ret paa Minutet! Tag jer iagt, I, den nye Tids Mennesker! Aarhundredet trækker op til Storm! Amerika har givet et slet Exempel - Holland har fulgt det. Takket være Philosophernes Skvadronneren, vil De inden lang Tid er gaaet opleve, at Folk, der ikke kunne betale sin Vadskekone, ville give sig af med at betale Fædrelandets Gjæld, og at netop de Individer, der ikke kunne styre sine egne Affærer, ville styre Verdens. Skulde mine Undersaatter, saalænge mine Øine ere oppe, fordriste sig til at tale til mig om hvad de kalde deres Rettigheder, ligesom de Herrer Plantere i Boston, skal jeg svare dem med en Ladning løst Krudt, og saa haaber jeg de kreperer af Forskrækkelse. Farvel Doktor, jeg har talt formeget. Nu vil jeg sove."

Frederik sov til henimod Aften; da han vaagnede tog han atter sin Mixtur, men Midlet virkede denne Gang i modsat Retning, og paa denne Rystelse fulgte en fuldkommen Afmattelse.

„Det er klart, at jeg er udslidt", sagde han til Doktoren. „Et Hul ved Siden af min Hund, og lad os saa gjøre Plads for den nye Generation."

For at komme til Kræfter igjen efter Udfeielsen fortærede han en Aalepostei. Ved den sidste Mundfuld sank Hovedet ned paa Skulderen, Ansigtet blev blaaagtigt, Blikket stivt, en kold Sved brød ud af Legemet og Fraaden stod ham om Munden. Posteien havde givet ham en Indigestion og denne igjen bevirket et apoplektisk Tilfælde. Rygtet om hans Død foer over Paladset. Det var i Juli Maaned ved Aftentid. Et eneste Voxlys brændte mat ved Siden af en tømt Tallerken. Zimmermann havde aabnet Vinduet for at skaffe Luft ind i den døende Konges Værelse. Frederik forblev længe hensunken i en lethargisk Tilstand. Midnat slog fra Slotstaarnet. Ved det sidste Hammerslag vaagnede han af sin lange Bedøvelse og slog det store Herskerøie op.

„Vær stille!" sagde han til Doktoren og lagde Fingeren paa Læben med dæmonisk fordreiede Træk. Han stirrede op mod Stjernehimlen og lyttede spændt som hørte han Røster i Rummet.

„Hører Du Kanonaden?" spurgte han Doktoren.

Denne nærmede sig Vinduet.

„Jeg hører blot Vandspringet paa Terrassen, Sire."

Frederik gjorde en Bevægelse med Haanden ligesom for at fjerne Nogen.

„Skaf Kvinden væk!" skreg han.

„Hvilken Kvinde, Sire?"

„Den hvide Kone! Kjender Du hende ikke? Den Kone, der kommer for at sige til hver Konge af Preussen: Gaa Din Vei, Din Time er slaaet."

Kongen faldt tilbage i Lænestolen, Hovedet bøiet ned mod Brystet, stive Øiestene, Haanden hvilende paa Lænestolens Arm. — Han talte langsomt ligesom i et Søvngjængersyn:

„Den hvide Kone taler, hun siger? Du har overvundet Europa, Du har svunget Tydsklands Sværd høit, men hør og viid nu, hvad de daarende Ord: Armeer og Seire veie: Om ti Aar, maaskee tyve, kommer en Race nye Mennesker, fødte af Folkeaanden, ligesom hiin Race Helte, der fødtes af Dragens Tand. Det er de samme Franskmænd, Du jog foran Dig ved Rosbach ligesom Hjorde af skrækslagne Kvinder, men staalsatte i en Revolutions gloende Ovn. I deres Banner bære de Regnbuen, med et Sabelhug udstryge de af Europas Kart Halvparten af det preussiske Monarchi og deres General tager paa Din Grav dit eget Sværd. Hør, dette siger den hvide Kone. Hun tilføier: Da vil Preussen gjøre Appel til Ideen, da vil Raden være til Preussen at raabe: Leve Friheden! — Jeg forstaar ikke mere, Doktor! Hvad for noget? Voltaires Aand, flagrende i en Fane, vil en Dag slaae Braunschweigs Armee? O Nazaræer, Du har seiret!"

Frederik martredes endnu en Uge. En Nat, da Skildvagten ved hans Dør troede at han var slumret ind, døde han stille, og næste Dag gjenlød et Befrielsesskrig over Preussen.

Literatur og Kunst.

Christkirken i Nidaros. En Digtning. Christiania 1859. 272 S. 16mo. Joh. Dahls Forlag. (Priis 108 ß.) Denne Bog er - som enkelt Digtning betragtet - allerede ved sin Tykkelse et Særsyn i vor Literatur. Nutiden skyer store Digte, og vi kunne derfor ikke noksom forundre os over dens Forfatters Taalmodighed og over Forlæggerens Dristighed. Ligesaa lidt som Romanerne nuomstunder blive for lange, ligesaa let blive Digtene det. Der maa særegne Omstændigheder til for nu at skaffe større Digte Læsere, hvilket Erfaring viser: „Adam Homo" læses paa Grund af Indholdets særegne Rapport med Tiden, og de legende, satirisk tilspidsede Vers, der idelig smigre og kildre Øret; „Hjortens Flugt", fordi et rigt poetisk Stof er baaret frem i Sangens lifligste Melodier og med en eiendommelig national Farvning. Men „Christkirken i Nidaros" anbefaler sig just ikke ved nogen af disse Egenskaber, neppe engang i betydelig Grad ved national Kolorit. Og dog er den en

Bog, som man neppe med Rette kan ønske utrykt eller som man ganske bør fraraade at læse. Vi begyndte nødigen - og paa Embedsvegne - Læsningen, men have dog kjedet os mindre, end vi ventede - ja neppe engang kjedet os, hvilket ellers ved saa mangt et klassisk Epos er en lovlig Sag. Den igjennem Digtet gaaende Fortælling er - skjønt anlagt med en noget skjæv historisk Baggrund og udført uden det fornødne Kjendskab til Tidsalderen - ganske sindrig sammenslynget og skikket til at spænde ligesaagodt som mangen Roman. Digtets Helt er Eyvind, en ætstor Bondes Søn fra Sel i Gudbrandsdalen, som skal giftes med Hunthorp-Bondens Datter, men imod Faderens Villie elsker ubrødeligen en formeentlig Huusmandsdatter, der dog viser sig at være en Datterdatter af Biskop Sigurd, der i sin Ungdom havde været hemmelig gift, og som for at udsone denne sin Brøde gjenreiser af „Gruset" (?) Christkirken i Nidaros. Denne Omstændighed er det da, som har givet Digtet dets noget uegentlige Navn. Ved Siden af Kombinationstalent viser Forfatteren ogsaa adskillig Evne til at skildre Situationer, saaledes at det Hele træder malerisk frem, ihvorvel han ved at tage formeget med ødelægger Virkningen og opfylder sit Digt med yderst prosaiske Sager. Kunsten ved et Digt er jo ikke at tydeliggjøre Alt ved at tage Alt med, men med Undgaaelse af det reent Hverdagslige at ordne det poetiske Materiale saaledes, at Tanken springer frem, i sin anende Skjønhed, ligesaa klart og tydeligt, som om Prosaens fjernede tunge Stilladser havde været der. Og i denne Kunst, som i andre Henseender, har Christkirkens Forfatter meget at lære. Og han vil maaskee ogsaa kunne lære. Tage vi ikke feil af hans Bogs Kjendemærker, er han en Autodidakt og den Samme, som for et Par Aar siden udgav en Tragedie, „Thorarin og Valgerd", der af Kritiken blev ganske gunstigt modtaget. Under disse Omstændigheder skulle vi lægge mindre Vægt, end ellers, paa, at mange af Forfatterens Vers ere paatagelig slette, baade med Hensyn til Rhytmik og Riim. — Digtet bestaar af en Række Romancer i vexlende Versarter og afbrudte ved et Par indslettede dramatiske eller dialogiske Scener. Flere af Romancerne ere i Kjæmpevisestiil, men høre dog ikke til Digtets heldigste Partier. De have Kjæmpevisens hele stereotype ydre Form, men lidet af dens poetiske Klang og Duft.

Nord und Süd. Ein Märchen-Strauß von P. Chr. Asbjörnsen und J. G. Th. Gräße. Dresden (1858). Hr. Dr. Gräße, der ved Siden af sine udstrakte literærhistoriske og bibliographiske Kundskaber ogsaa besidder et overordentligt Kjendskab til de forskjellige Folkeslags Sagn og Eventyr, var allerede betænkt paa at foranstalte en Samling af Eventyr, der i Tydskland vare lidet eller aldeles ikke bekjendte, og det navnlig orientalske, da han stiftede Bekjendtskab med vor Landsmand P. Chr. Asbjørnsen, som just opholdt sig ved Forstakademiet i Tharandt og blev med ham enig om at udgive den paatænkte Samling i Fællesskab. Asbjørnsen - vel den største Kjender af de nordiske Eventyr, afgav da til Samlingen norske og andre nordiske Eventyr, medens Gräße gjorde et Udvalg af andre europæiske og orientalske Eventyr, og saaledes fremstod foreliggende Bog. Af norske Eventyr optog A. ingen af dem, der fandtes i den af ham og Moe først udgivne Samling, saasom denne havdes i en tydsk Oversættelse af Bresemann, men kun Eventyr, der ere tilkomne i Samlingens 2det Oplag eller endog senere end dette ere trykte i Kalendere og a. St. De af Asbjørnsen meddeelte Eventyr ere flere i Tallet end Gräße's, men begge Udgivere have i Omfang bidraget omtrent lige meget. A. har selv nedskrevet sine Bidrag paa Tydsk og hans Medudgiver har kun i stilistisk Henseende rettet paa dem. Denne lille afvexlende Eventyrsamling er udstyret med mange smukke Træsnit, hvis Komponist Emil Sachße paa Titelbladet angives at være. Der er imidlertid et Par, Jutulen og Johannes Blessom (S. 87 og Vignetten 91), der ved sin eiendommelige Charakteer vise, at de ikke ere en Udlændings, men en dygtig norsk Kunstners Værk. Til en Prøve paa hvad Samlingen indeholder af fremmede Eventyr give vi foran i Bladet et af de korteste, men dog saare charakteristisk, nemlig det af Asbjørnsen fortalte finske Eventyr „Die redenden Fichten." Vi ere saa heldige, her ikke blot at være henviste til en Gjenoversættelse fra Tydsken, da Hr. Asbjørnsen paa vor Anmodning selv har meddeelt os Eventyret paa Norsk. — Efterat Ovenstaaende var skrevet have vi modtaget et Par tydske Anmeldelser af Bogen, nemlig i „Dresdener Journal" Nr. 293 (af Z. ɔ: A. Ziegler?) og i „Sächsische constitutionelle Zeitung" Nr. 279 af Digteren Julius Hammer. Begge Anmeldere rose den meget, og Hammer siger, at „Nord und Süd" hører til de bedste Samlinger i sit Slags.

Emma Neuperts forestaaende Koncert. Det norske Publikum følger stedse med Interesse de Talenter, der i en eller anden Kunst og Videnskab uddanne sig i Udlandet. I Malerkunsten har Norge i Forhold til alle andre Lande et stort Antal virkelig anerkjendte Kunstnere at opvise, og disse indtage en betydningsfuld Plads i Udlandet. I Musiken derimod have hidtil kun faa udmærket sig, og med Undtagelse af Tellefsen kjender jeg ikke nogen Pianist, som er bleven omtalt i udenlandske Kunstblade, undtagen Emma Neupert. Som forhen berettet her i Bladet lod hun sig, efter et kort Ophold i Berlin under Dr. Kullaks Veiledning, høre i en af ham foranstaltet Koncert, og blev af flere Blade meget fordeelagtigt omtalt, navnlig henvise vi til den bekjendte Rellstabs meget fordeelagtige Bedømmelse. Det vil saaledes ikke være uden Interesse at erfare, at denne unge, talentfulde Pianistinde om kort Tid vil give en Koncert. Man vil da faae Leilighed til selv at høre, om Rellstabs Dom var rigtig. X

Blandede Meddelelser.

I.

Annali del Real Osservatorio meteorologico Vesuviano.

Under ovenstaaende Titel har Directeuren Hr. Luigi Valmieri tilsendt mig en Anmeldelse om Oprettelsen af et meteorologiskt Observatorium paa Vesuv og om Udgivelsen af Aarbøger fra samme. Den lyder i Oversættelse som følger:

Blandt alle Vulcaner paa Jorden har Vesuv bestandig tildraget sig det største Antal af Forskere, fra hvilke man har en Historie, som tæller snart mere end 300 Bind, ei at tale om de talrige Sange af Digtere. Den har i Sandhed den behageligste Beliggenhed, ganske nær ved en stor og folkerig Hovedstad, en maadelig Højde, er let til at udbryde i bragende Flammekast med en forunderlig Forskjellighed af Phænomener, rig paa Producter, og tilbyder paa en temmelig distinct Maade de gamle og nye Dannelser; blev derfor og er fremdeles besøgt, i Almindelighed for simpel Tidsfordriv, i Særdeleshed ved Epocherne af dens meest beundringsværdige Udbrud, men kunde dog ei andet end indbyde Naturforskere til alvorlige Studier og dybe Granskninger.

Ikke desto mindre, omendskjønt de flittigste Jagttagere ikke have undladt fra Tid til anden at besøge Vesuv og samle et stort Forraad af dens Frembringelser for at undersøge dem, er der dog mange Ting, og ofte de vigtigste, som maatte undgaae deres Opmærksomhed, saasom Vesuv i den nyere Tid af dens Virksomhed har viist sig riig paa chemiske Producter, som ere forgængelige, fremfor den store Mængde af permanente mineralogiske Species, der hørte til den ældre. Disse kan man endnu efter mange Aarhundreder opsamle uforandrede; men for at kjende de første er det nødvendigt at være nærværende ved deres Fremkomst. Derfor kunde jeg sige, at Bjerget Somma er mere bekjendt, end Vesuv med Hensyn paa dens Klipper og Mineralier, just fordi disse bestandig kunne samles uden denne uafbrudte Agtpaagivenhed, som udfordres ved Vesuvs Frembringelser, der forandre sig fra Tid til Tid og ofte ere nær ved at forsvinde, naar Regn indtræffer.

Beskrivelsen af Vesuvs store Udbrud, som man finder hos det største Antal af Skribenter, ere som saa mange afrevne Sider eller Brudstykker af en Historie, og ikke en tro, uafbrudt og fuldstændig Beretning om alle Vulcanens Faser og Begivenheder. Man var omhyggelig for at overlevere til Efterslægtens Erindring Beretning om de Udbrud, som ved deres Storartethed satte Samtidiges Indbildningskraft i Bevægelse, og forbigik sædvanlig med Taushed de mindre. Følgelig naar der ikke viste sig et majestætisk Træ (pino) paa Keglen, som skjulte Solen om Dagen for at oplyse Natten med et blodrødt Lys, naar voldsomme Brøl ikke afbrød Omegnens Beboeres Søvn, eller Strømme af Ild ikke truede Manges Ejendom og Liv, taug Vesuvs Historieskrivere sædvanlig stille. Der manglede ikke Personer, som havde det rette Begreb om, hvorledes Vulcanens Historie burde forfattes; men de kunde ikke udføre det som de ønskede, fordi det var nødvendigt at have et fast Ophold paa det muligt nærmeste Punct ved Krateren, hvor der var tilstrækkeligt Forraad af Redskaber, Instrumenter og alt Andet, der udfordres til ethvert Slags experimentale Undersøgelser. Denne Videnskabens Trang vilde vor høje Monarch afhjælpe, idet han befalede, at der paa det beleiligste Sted skulde bygges et Observatorium i en skjøn og pragtfuld Form, hvilket begyndtes i 1841 og var næsten færdigt i 1847, da der blev givet Melloni, som allerede var udnævnt til Directeur, Midler til at udruste det med alt Fornødent. Det heldige Dieblik forsvandt pludseligt*), og Observatoriet blev forladt og ikke forsynet med det Nødvendige.

Men Kongen dvælede ikke med siden at besøge dette videnskabelige Hospits, som var bygget ved hans Gavmildhed, og befalede derpaa, at Bygningen skulde fuldendes, og at man med de til denne Hensigt anviste Midler skulde begynde at udruste det med Instrumenter. Paa Forslag af Præsidenten og Directeuren for den offentlige Underviisning, blev dette Observatorium betroet til min Omsorg. Jeg har derfor anseet det nødvendigt at udgive ordentligt alle de Jagttagelser og Studier, som Observatoriet tillader at gjøre. Men da Observatoriet er bestemt til Videnskabens Fremme, kunne Alle, som formedelst deres Studiers Natur paa nogen Maade formaae at opklare vor Vulkan, benytte sig deraf; de kunne erholde alle Materialier og Vink, som de have Behov.

Idet jeg begynder at udgive disse Aarbøger, vil jeg med Taknemmelighed modtage de Arbeider, som Granskerne af de vesuvianske Forhold ville meddele mig.

Directeuren Luigi Palmieri.

II.

Det bayerske Academies Jubelfest

Det bayerske Videnskabernes Academies Secretair Martins har sendt mig saavel en almindelig som en speciel latinsk Indbydelse til alle dets saavel udenlandske som indenlandske Medlemmer til at overvære dets Jubelfest den 28de Marts og følgende Dage 1859 i München, hvilket jeg, for det Tilfælde, at her i Landet findes Medlemmer af samme Academi, ikke vil undlade her at meddele. Hansteen.

*) Formodentlig da de politiske Uroligheder i Neapel og Sicilien gav Kongen andet at tænke paa. H.

Norge.

Christiania. Ved Christiania norske Theater er der i December Maaned givet 15 Forestillinger, solgt Billetter for 1507 Spd. 42 ß. Siden Sæsonens Begyndelse er der i det Hele solgt Billetter for 5463 Spd. 18 ß, hvilket er 765 Spd. 24 ß mere end til samme Tid i forrige Aar.

— I Formands- og Repræsentantmøde den 29de December afgjordes den fra 22de Decbr. udsatte Sag angaaende en Omorganisation af Politiets underordnede Personale. Den med 30 mod 15 St. vedtagne endelige Beslutning kom til at lyde: „Under Betingelse af at, snarest muligt, de nuværende Politivægtere og Raadstugefreidere samt 50 Nattevægtere inddrages, saavelsom Lønnen for 2 af de nuværende Politibetjente à 18 Spd. maanedlig bespares, bevilges fra næste Aars Begyndelse og indtil Videre til 60 nye Betjente ved Politiet, under Navn af Konstabler, Lønninger, beregnede for 20 Konstabler af 1ste Klasse til 14 Spd. og for de øvrige 40 til 12 Spd. maanedlig samt Beklædning à 21 Spd. aarlig for hver, eller tilsammen 10,310 Spd.

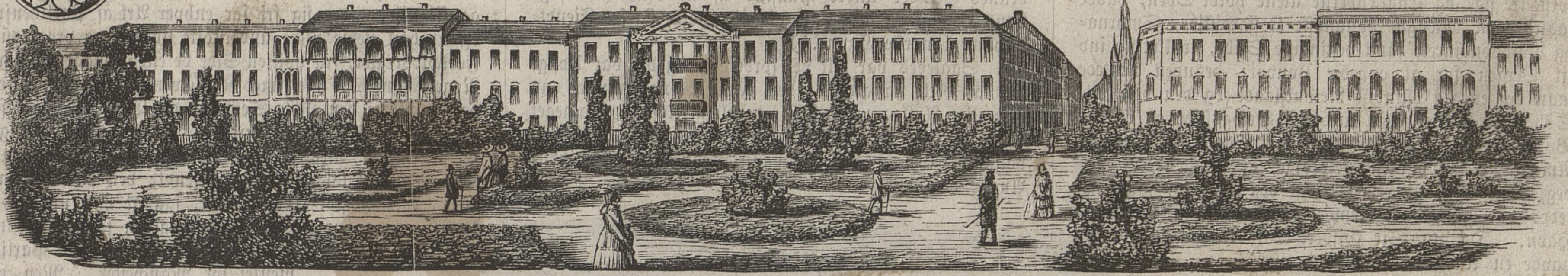
— Under 16de Decbr. er hans kgl. Høihed Prinds Oskar Fredrik udnævnt til Generallieutenant i den norske Armee og til Viceadmiral i den norske Marine.

— Bedømmelseskommitteen over Konkurrence-Afhandlingerne for Literatur-Stipendiet skal eenstemmig have tilkjendt Cath. Bang Prisen. De andre Konkurrenter vare Hartv. Lassen, B. Roggen og L. Dietrichson.

Med Hensyn til den ledige Lærerpost i Græsk ved Universitetet skal Kollegiet have besluttet, at der tilstaaes Adjunkt Thaasen et Stipendium af 400 Spd. i et Aar for at forberede sig til samme, og at Rektor Vibe skal formaaes til imidlertid at overtage Forelæsningerne.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 2. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 9de Januar 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Englændernes Angreb paa den hollandske Flaade i Bergens Havn 1665.

(Af O. Rygh.)

Enhver, som er nogenlunde bevandret i Norges Historie, kjender det uheldige Angreb, som Englænderne d. 2den August 1665 foretog paa en rig hollandsk Koffardiflaade, der under den mellem England og Holland samme Aar udbrudte Krig havde søgt Tilflugt i Bergens neutrale Havn. Denne Affæres virkelige Sammenhæng har imidlertid til den seneste Tid været lidet bekjendt i Norge og Danmark. Man har troet, at den danske Konge her handlede fuldkommen redeligt og at han ærligt forsvarede en venskabelig Magts Eiendom mod et Angreb, der tillige var en fræk Krænkelse af hans neutrale Gebet. Af engelske og hollandske Historikere har Sagen rigtignok alt længe været fremstillet paa en for det danske Hof langt mindre smigrende Maade. Men siden Holberg i sin Danmarkshistorie med Sandsynlighedsgrunde gjendrev de Beskyldninger, som den engelske Regjering i Anledning af denne Begivenhed gjorde mod Danmark, have danske og norske Historieskrivere i Almindelighed fremstillet Sagen som aldeles reen fra dansk Side (man see f. Ex. Munch og Allen). Først ganske nylig har den danske Historiker Dr. P. W. Becker i sine „Samlinger til Danmarks Historie under Kong Frederik den Tredies Regjering", 2det Bind (Kjøbenhavn 1857), fremdraget Aktstykker, som utvivlsomt godtgjøre, at hine Beskyldninger vare alt andet end grundløse. Et nyt Lys er herved kastet over en ikke umærkelig Episode af den norske Historie. Jeg vil her i Korthed søge at fremstille denne Affære med dens politiske Forudsætninger og Følger efter de af Dr. Becker meddeelte Dokumenter, sammenholdte med de andre Kilder, som have været tilgjængelige for mig. Da Dr. Beckers Værk udentvivl kun er lidet bekjendt i Norge, vil denne Fremstilling formodentlig for de fleste Læsere have Nyhedens Interesse.

I.

Karl II, siden 1660 Englands Konge, begyndte i 1664 en Krig med den hollandske Republik. Kongens personlige Antipathi mod Holland og hans Trang til ved overordentlige Bevillinger af Parliamentet, hvortil alene en Krig kunde aabne ham Adgang, at dække den Gjæld, hans Ødselhed havde paadraget ham, havde vel den største Andeel i denne Beslutning. Retfærdig Grund til Krig havde England ialfald ikke; hvad det i Krigserklæringen brugte som Paaskud var rene Bagateller. Men Krigen var populær i England. Navigationsakten havde endnu ikke havt Tid til ret at vise sin Virkning, og de engelske Kjøbmænd saae med Misundelse, at den hollandske Handel endnu altid var flere Gange større end deres. Uagtet den almindelige Tilfredshed, hvormed Karl II var bleven modtaget i 1660, allerede ved hans egen Skyld var veget for en kraftig Opposition, bevilgede derfor Parliamentet beredvilligt store Summer til den hollandske Krig. Den blev fra engelsk Side begyndt paa en høist uredelig og underfundig Maade. Længe forend Krig blev erklæret, bemægtigede en engelsk Orlogsflaade sig hollandske Kolonier paa Guineakysten og i Nordamerika (Ny-Amsterdam, som ved denne Leilighed blev omdøbt til New-York), og Hundreder af hollandske Handelsskibe bleve uden Videre kaprede af engelske Krydsere. Først den 4de Marts 1665, næsten et heelt Aar efterat Krigen faktisk var begyndt, udkom den engelske Krigserklæring.

Medens Krigen saaledes efterhaanden modnedes til erklæret Udbrud, stræbte begge Parter at forstærke sig ved at drage Nabomagterne ind i sin Interesse. Den nærmeste og mægtigste af disse var Frankrige. Ludvig XIV var traktatmæssig forpligtet til at hjælpe Holland; men han saa gjerne de Stater svække hinanden ved fortsat Krig, af hvilke han maatte vente den kraftigste Protest mod sine herskesyge Planer til Indlemmelse af de spanske Nederlande. Han nølede derfor i det Længste med sin Erklæring, men traadte dog tilsidst i Januar 1666 paa Hollands Side og erklærede England Krig. Ikke mindre ivrigt stræbte baade England og Holland at vinde de nordiske Magter og af disse især Danmark. Dette Riges Tilstand var vistnok ikke paa den Tid saadan, at den kunde friste Nogen til Anstrængelser for at erhverve dets Venskab og Understøttelse. Det trykkende Adelsvælde og tilsidst de ulykkelige Krige med Sverige 1643—1645 og 1657—1660 havde udpiint Landet til det Yderste; vel var Adelens Aag brudt ved Suverænitetens Indførelse i 1660 og derved en kraftigere Regjering gjort mulig; men Nøden var saa stor, at Tiden siden 1660 havde været for kort til at bevirke nogen grundig Forbedring, saameget mere som de store Afstaaelser, man i Fredsslutningerne til Brømsebro og Kjøbenhavn havde maattet gjøre, betydeligt havde formindsket Statens Hjælpekilder. Men trods sin Svaghed var Danmark vigtigt nok for de krigførende Magter. De maatte hente en stor Deel af Søkrigens Fornødenheder deels fra danske og norske Havne, deels fra Østersøen, hvortil Danmark havde Nøglen; siden Krigen saagodtsom havde standset Hollændernes Handel paa Middelhavet og Farvandene udenfor Europa, var den østersøiske Handel saa meget vigtigere for dem; de norske Havne vare bekvemme Tilflugtssteder for begge Magters Flaader, og ialfald Hollænderne bemandede sin Orlogsflaade for en ikke ringe Deel med norske Matroser. Danmarks Erklæring for den ene eller anden af de stridende Parter kunde saaledes lægge et tungt Lod i Vægtskaalen.

Det danske Hof kom i en meget vanskelig Stilling mellem de krigførende Magter, som nu begge begjærede dets Bistand, England ved sin overordentlige Gesandt Sir Gilbert Talbot (ankom til Kjøbenhavn i Septbr. 1664) samt (i November og December 1664) ved sin Ambassadør Earlen af Carlisle, Holland ved sin Resident i Kjøbenhavn Jacob Lemaire og (fra Mai til Oktbr. 1665) ved en overordentlig Gesandt van Amerongen. I Følelse af sin Svaghed havde Danmark søgt at sikre sig ved Traktater med flere af de mægtigere Stater. Det havde saaledes Alliancetraktat med Holland (sidst fornyet i 1657), hvorved begge Magter forpligtede sig til gjensidig Hjælp i Tilfælde af Angreb; med England var det forbundet ved en Venskabs- og Alliancetraktat af 1661 og med Frankrige med en lignende af 1663, ved hvilke det blandt Andet var forpligtet til ikke at yde Englands og Frankriges Fiender nogen Bistand. Disse Forpligtelser til forskjellige Sider kom nu i Strid med hinanden; indeklemt mellem sine mange Allianceer kunde Danmark ikke fyldestgjøre nogen af dem. Forsigtighed syntes desuden at forbyde det allerede nu at erklære sig bestemt. Saasnart det stillede sig paa den ene Magts Side, maatte det vente et Angreb fra den anden, som det i sin Svaghed langtfra var rustet til at modtage; om det isaafald kunde regne paa betimelig og kraftig Hjælp fra den Magt, til hvilken det havde sluttet sig, var ialfald uvist. Saameget betænkeligere maatte Stillingen blive, saalænge Frankrige, som paa denne Tid udøvede en ikke ringe Indflydelse paa det danske Hofs Politik, endnu ikke havde taget sin Beslutning. Endelig stod Sverige truende i Baggrunden; erklærede Danmark sig for den ene Side, saa kunde man efter det spændte Forhold, hvori begge Magter nu som sædvanligt stod til hinanden, vente, at Sverige vilde gribe det modsatte Parti og med sin overlegne Magt anfalde Danmark for maaskee at berøve det endnu flere af dets bedste Provindser. Den Politik, som det danske Hof under disse Omstændigheder valgte at følge, havde just ikke den Fortjeneste, at være aaben og redelig, men opfyldte sit Diemed, at forhale Afgjørelsen. Det indlod sig i Underhandlinger med begge Partier, mødte deres Fordringer med idelige Indvendinger og søgte imidlertid at vedligeholde et godt Forhold med dem ved at give gode Ord og betingede Løfter til begge Sider. Ved at lægge en Mængde Vanskeligheder i Veien forstod det at skaffe sig Paaskud for at unddrage sig Ydelsen af den Hjælp, som Hollænderne fordrede efter Traktaten af 1657, medens England paa den anden Side heller ikke kunde bevæge det til at bryde med Holland.

Medens Danmark saaledes snoede sig mellem de to fiendtlige Magter, tilsyneladende uden at give nogen af dem Fortrinnet, heldede det dog i Grunden mest til Englands Side. Hollænderne havde ved klogt at blande sig i de nordiske Magters Stridigheder erhvervet sig Begunstigelser for sin Handel, som faldt Danmark høist trykkende; især var det utilfreds med de betydelige Lettelser, som hollandske Skibe nød med Hensyn til Tolden i Øresund og Norge (regulerede ved Traktaten til Christianopel 1647), - Begunstigelser, som de hollandske Kjøbmænd gjorde endnu skadeligere for de danske Finantser ved forskjellige Kneb (falsk Maaling af Skibe o. s. v.), hvorover den danske Regjering ofte havde besværet sig, men hidtil uden varig Frugt. Der manglede heller ikke andre Grunde til Klage; saaledes havde Hollænderne paa forskjellige Maader tilføiet de danske Kolonier paa Guineakysten Overlast. Danmark kunde vel synes at staae i Taknemmelighedsgjæld til Holland siden sidste svenske Krig, da den hollandske Flaades kraftige Hjælp havde reddet Kjøbenhavn. Men Hollændernes Adfærd i denne Krig havde netop bidraget til at forøge Uvillien mod dem hos den danske Regjering. De havde kun altfor tydeligt lagt for Dagen, at de alene bestemtes af egennyttige Bevæggrunde, og at de gjerne saae Danmarks Ydmygelse, naar den kun ikke gjorde Sverige altfor mægtigt; man tillagde ikke uden Grund især Hollænderne Skylden for, at Danmark i Freden 1660 havde maattet gjøre saa store Afstaaelser. Man kan saaledes ikke undres over, at den danske Regjering nu tænkte paa at benytte Leiligheden til at afkaste den hollandske Handelspolitiks Aag ved Tilslutning til England. Man nærmede sig altsaa til England, dog med stor Forsigtighed og med den yderste Omhu for at forhindre, at Holland og Frankrige fik noget Nys om disse Skridt. Allerede Forordningen af 27de Febr. 1665, hvorved alle danske Undersaatter i fremmed Tjeneste tilbagekaldtes, var i Grunden et fiendtligt Skridt mod Holland, der, som ovenfor sagt, benyttede en Mængde norske Matroser. I April s. A. sluttedes en Handelstraktat mellem England og Danmark med tilføiede hemmelige Artikler, der vel maa have indeholdt Noget om en mulig Deeltagelse i Krigen fra dansk Side. Og efter Hertugen af Yorks Seier over den hollandske Flaade udenfor Lestoffe paa

den engelske Kyst d. 3die Juni 1665 troede Danmark at kunne vove at indlade sig dybere med England.

Siden Krigens Udbrud havde de hollandske Handelsskibe ikke vovet sig gjennem Kanalen, hvor Opbringelse af engelske Krydsere var dem temmelig vis; de gik derfor den længere Vei nordenom Shetlandsøerne gjennem Nordsøen, hvor de havde et videre Farvand for sig og i Tilfælde af Forfølgelse eller Frygt for Forfølgelse kunde søge ind i Norges neutrale Havne. Da den hollandske Orlogsflaade efter Nederlaget ved Lestoffe havde trukket sig tilbage i Havnene for at reparere og forstærke sig, og Englænderne alene holdt Søen, havde saaledes en Mængde hollandske Koffardiskibe, Smyrna- og Lissabonsfarere samt vestindiske Skibe, trukket sig ind til Bergen for at oppebie Konvoi; desuden ventede man der en rig ostindisk Retourflaade og den bekjendte Søhelt de Ruiter, som med 12 Orlogsskibe og et rigt Bytte var paa Tilbageveien fra et Togt til Guinea og Amerika. Det var en Selvfølge, at Englænderne med begjærlige Øine saae hen til al den Rigdom, som saaledes var samlet og fremdeles samlede sig i Bergens Havn. Da nu Sir Gilbert Talbot den 14de Juni havde en Audients hos den danske Konge*), og denne beklagede sig for Gesandten over den bedrøvelige Forfatning, hvori Hollænderne havde bragt hans Rige ved sin egennyttige Mægling i den sidste Krig, ytrede Talbot, at han kunde vise ham et Middel, hvorved han ei alene kunde befri sig fra Hollændernes Aag, men ogsaa faa fuldkommen Opreisning. Da Kongen bad ham forklare sig nøiere, henviste han til den rige hollandske Handelsflaade, som deels allerede laa, deels ventedes i Bergen, og spurgte, om Hs. Maj. ikke vilde bemægtige sig disse Skibe, inden den Konvoi kom, hvorpaa de ventede. Da Kongen indvendte, at han manglede Magt dertil, svarede Talbot, at han ikke tvivlede paa, at hans Herre, Kongen af England, vilde laane ham den dertil nødvendige Krigsstyrke; dog var det isaafald billigt, at denne ogsaa fik lige Andeel i Byttet. Kongen bifaldt denne Plan og gav Talbot paa hans Forlangender „meget beredvilligt" Fuldmagt til at gjøre sin Herre de nødvendige Forslag, hvilket han lovede at udføre saa hurtigt og hemmeligt som muligt. Den 17de Juni skrev Talbot om Sagen til den engelske Statssekretær Lord Arlington og modtog 10de Juli dennes Svar, som indeholdt det fuldstændigste Samtykke. Efterat Talbot havde meldt Svarets Ankomst, beskikkede Kongen Skatmesteren Hannibal Sehested, Feltmarschal Hans Schack og Statholderen i Kjøbenhavn Christopher Gabel til Kommissarier for med Talbot at overveie, paa hvilken Maade Planen bedst kunde iværksættes. „I Betragtning af Sagens for Kongen af Danmark delikate Natur" skulde ingen Traktat bringes paa Papiret. Den 20de Juli fik man i Kjøbenhavn Underretning om, at de Ruiter var under den norske Kyst. Talbot afsendte øieblikkelig sin Sekretær til den engelske Flaade, som under Anførsel af Earlen af Sandwich krydsede i Nordsøen, for at give denne fornøden Underretning, og Kongen lod samme Dag Expresse afgaa til den kommanderende General i Bergen, Generallieutenant Claus v. Ahlefeld, med Ordre til ved alle passende Midler at faae Hollænderne til at blive liggende i Havnen; hvorledes han videre havde at forholde sig, skulde han snarest muligt faae at vide ved en ny Expresse. En ligelydende Ordre sendtes til Statholderen i Christiania, Ulrik Fredrik Gyldenløve, for det Tilfælde, at hollandske Skibe skulde søge ind til Flekkerø. Den nærmere Aftale blev derpaa skyndsomt truffet af Talbot og de danske Kommissærer. Man blev enig om, at den engelske Flaade dristigt skulde angribe Hollænderne i Havnene; de danske Befalingsmænd skulde, for at redde den danske Konges Ære, gjøre stor Allarm, nedlægge Protest og give sig Skin af at være høilig fortørnede over de engelske Admiralers Dristighed, men i Virkeligheden skulde de see gjennem Fingre med Alt, hvad de foretog sig, under Paaskud af, at de med den ringe Styrke, som stod til deres Disposition, ikke turde optræde fiendtligt mod Englænderne af Frygt for at sætte den danske Konges Havne og Undersaatter i Fare og paadrage ham Krig med England. Byttet skulde føres til England og nøiagtigt vurderes af Admiralitetets Kommissærer, hvorpaa det skulde deles lige mellem begge Konger. — I Overeensstemmelse med denne Aftale afsendtes d. 24de Juli Kurerer med Ordrer til Gyldenløve og Ahlefeld tilligemed Breve fra Talbot til den engelske Admiral, hvilke de danske Autoriteter skulde bringe i dennes Hænder under Paaskud af at ville undersøge hans Hensigt og bede ham om at afholde sig fra Fiendtligheder i norske Havne.*)

Saaledes var Alt vel forberedt, og der var Udsigt til, at dette ialfald for den danske Konge mindre end hæderlige Anslag vilde faae et heldigt Udfald, saameget mere som det Hele var drevet saa hemmeligt, at den hollandske Gesandt i Kjøbenhavn ikke havde den mindste Anelse derom.

*) Jeg følger her hovedsagelig Talbots egen Fremstilling i en Beretning, han har opsat om denne Affære, nu opbevaret i British Museum og aftrykt i forkortet Oversættelse hos Becker II, p. 419—432.

*) Ordren til Ahlefeld og Talbots Brev findes aftrykte efter Afskrifter i det danske Geheime-Archiv hos Becker II, p. 454 flg.

John Bright.

John Bright.

Dette berømte Medlem af det britiske Parliament, hvis Navn i den sidste Tid saa ofte er bleven nævnt, er født i 1811; hans Fader var en ivrig Kvæker og opdrog ham for Handelen paa en Maade, som kun var lidet egnet til at udvikle hos ham de store Egenskaber, der senere have gjort ham saa vel skikket til at tage en virksom Deel i Behandlingen af sit Fædrelands politiske Anliggender. Hans Fader var ugunstig stemt mod enhver verdslig Læsning, og der fortælles endog, at han har frataget sin Søn Værker af Englands første Forfattere og endog brændt nogle af Dickens' ældste Skrifter; men trods alle Faderens Bestræbelser for at kvæle en Tilbøielighed, som han næsten ansaa for syndig, var dog John Bright bestemt til at vinde et Navn i sit Fædrelands politiske Kampe. Da Agitationen mod Kornlovene begyndte, kastede han sig strax med hele sin Energi ind i denne Bevægelse, hvis Maal det var at fjerne et System, hvis fordærvelige Følger han havde lige for sine Øine i Fabrikdistrikterne. I talrige Meetings i Provindsen virkede han for Antikornlovliguen; men det var først hans berømte Tale i Drurylanetheatret i London, som vakte almindelig Opmærksomhed, og fra den Tid var hans Navn velbekjendt over hele England. I Juli 1843 blev han, uagtet han hørte til de Radikale, valgt til Medlem af Underhuset fra den konservative By Durham og vedblev at repræsentere dets Valgdistrikt indtil de almindelige Valg i 1847, da han i Forening med sin Ven Milner Gibson valgtes i Manchester. Ved denne Leilighed erklærede han i sin Valgtale, at han ganske vilde gjøre sig fri for enhver Art af Partihensyn og at han stedse vilde understøtte liberale og progressive Forholdsregler, fra hvilken Side de endog maatte komme, Noget, som han siden med Konsekventse har gjennemført og navnlig i den sidste Session, da Toryministeriet for en ikke ringe Deel skylder den Understøttelse, Bright har ydet det, sin Tilværelse. Hans Opposition mod Krigen med Rusland, er velbekjendt: den paadrog ham en overmaade stor Upopularitet, saa at han under den Uvirksomhed, hvortil en farlig Sygdom fordømte ham, endog mistede sit Sæde i Parliamentet for Manchester. Men der var kun hengaaet kort Tid, før han igjen havde forstaaet at gjenvinde sin Indflydelse, og da han i den sidste Session atter fremstillede sig i Parliamentet, modtog baade Venner og Modstandere ham med den største Opmærksomhed, og det varede ikke mange Uger, før han havde lagt for Dagen, at han havde gjennemgaaet denne Krisis uden at hans Aandsevner eller Indflydelse var bleven formindsket. Det er Bright, som nu staar i Spidsen for Agitationen for en Parliamentsreform, og den Bevægelse, som herved er fremkaldt, er saa betydelig, at man vel uden Overdrivelse kan sige, at han er bleven Centret for den indre engelske Politik. Fremtiden vil vise, om det stadfæster sig, hvad nylig hans talentfulde Modstander Robert Lowe i Kidderminster sagde om ham, at hans Reformplan, hvis den sættes igjennem, vil forvanske Englands Institutioner.

Reiseskizzer.

Hamburg.

Hvad man først studser ved i Hamburg, er Tobakshandlernes Legion. For hvert tredie Skridt seer Du en Neger, nøgen til Beltet, som dyrker de dyrebare Blade, eller en fornem Herre, kostumeret som Tyrk, der røger en kjæmpemæssig Pibe. Cigarkasser med mere og mindre lokkende Inskriptioner fylde den lille Helligdoms Indre - skal man tro alle disse Vignetter, maa der være lidet Tobak tilbage i Havanna.

Da jeg kom til Hamburg tidlig om Morgenen, gjorde jeg strax Bekjendtskab med de hanseatiske Tjenestepiger, der alle ere eens klædte ligesom de bare Uniform: korte Ærmer med to Puffer og en liden rund Kappe; de laae paa Knæ paa Trapper eller stode opreiste i Vindueskarme for at udføre Løverdagens klassiske Renselsesværk. Saa appetitlige Tjenestepiger findes intet andet Sted. Tiltrods for Oktoberkulden viste de de runde, stærke Arme frem til Skulderen, sprængte af det Rødt, man ofte studser over paa Rubens Billeder, men som let forklares af Kuldens og Vandets forenede Virkning paa det hvide Kjød. Smaae Borgerdøtre med kortærmede og nedringede Kjoler, samt med hængende Haar, kom geskjæftige ud af Dørene for at gjøre sit Indkjøb. Jeg skjalv i min varme Kaabe ved at see dem saa letklædte. Flere berømte Reisende have gjort den Bemærkning, at Nordens Fruentimmer skjære deres Kjoler ud, medens Sydens skjule deres ædle Former under jaloux Overtræk. Malkepigernes Dragt i Hamburg har en udpræget Charakteer: et kort, stribet Skjørt, et lidet Liv af blaat eller sort Klæde, blaae Strømper og Træsko. Hovedpynten er især eiendommelig; paa Haaret, som i Nakken sammenknyttes af en Sløife, der ligner en stor sort Sommerfugl, sættes en Straahat i Form af en omvendt Tallerken og i Hattens Huulning en Krukke eller hvilkensomhelst anden Byrde, der bæres med den største Sindsrolighed. De fleste af disse Malke-

piger ere unge og Dragten gjør, at de fast alle see smukke ud med deres røde Melkespand, der hænge dem ned ad Siderne, holdte i Ligevægt af et rødt Aag, lagt over Nakke og Skuldre.

Ved at vandre om paa Lykke og Fromme kom jeg ned til den Deel af Staden, hvor Kanaler erstatte de manglende Gader. Det var endnu ikke Flodtid og Baadene laae dovne paa Mudderet i Stillinger, der vilde have henrykt en Aquarel-Maler. Snart satte Floden alt i Bevægelse. Det var et andet Venedig. Denne Skov af laxefarvede Master med deres tusinde Toug og de grove Seil, som tørredes i Solen, de skjærede Strog med sin grønne Rand, de talløse Rær, der stabe Nat i Naboernes Stuer, de smaae Kahytter, formede som Pagoder, de mange Heiseredskaber, der tage Byrderne paa Baadene for at bringe dem ind i Husene, Broerne, der aabne sig for at lade Skibe passere, de høie Træer med den spraglede Løvpragt, de mange Gavle, som hist og her overrages af et Kirkespiir eller et Taarn, Alt badet i Solskin, i Røg, i Damp, var i Sandhed et eiendommeligt Syn. Et med Kobberplader beklædt Tag, der ragede frem af dette Mylder af Takkel og Huse, bragte ved sine sælsomme grønne Tinter Tanken paa Konstantinopels Galata.

Jeg vil notere nogle Eiendommeligheder i Farten, som de passerede for mine Dine.

De hamburgske Kjærrer, forspændte med to Heste og en Kudsk i lange Støvler paa et af Dyrene, bragte os til at smile ved Tanken om vore. Har Kjærren blot een Hest, staar Føreren opreist. Gadernes Sneverhed, Nødvendigheden af at gjøre lange Standsninger for at oppebie, at Broerne, der aabne sig for Skibene, atter falde, fremkalder hyppige Sammenstød, som de Tobenedes og de Firbenedes Phlegma dog berøver al Fare. — Postbudene ere klædte i røde Kapper i antik Form. Det er en saa stor Sjeldenhed at see Purpurfarven i vor moderne Civilisation, der ynder de neutrale Tinter, og hvis Ideal synes at være, at gjøre Malerens Metier umulig, at jeg standsede i Gaden for at besee disse røde Kappemænd.

Paa et Torv, jeg gik over, saa jeg fast lutter grønne Frugter - i Frankrig hedder det, at de eneste modne Frugter i Norden er kogte Pærer. Til Erstatning studsede jeg over Blomsternes Mængde og Pragt. Blandt de Bønder, der bragte disse tiltorvs, saa jeg nogle i korte Buxer og Rundtrøie. De komme ligesom Malkepigerne fra en Ø i Elben, hvor de gammeldags Dragter endnu bæres og hvis Beboere blot gifte sig indbyrdes.

Tæt ved dette Torv saa jeg for første Gang en kjødfarvet Omnibus. Den forreste Deel har en Slags Kalesche, der beskytter de Reisende mod Regn og Blæst, uden at berøve dem Udsigten; Vognens Midtdeel er aaben med Sidebænke og Vinduer, men paa Agterdelen springer et Skjærmbræt saaledes ud, at Konduktøren kan stige op og af uden at faae sit Skind vædet.

Det er ogsaa noget at fortælle, høre vi vor Læser sige. Fortæl os om Ind- og Udførsel, om Hamburgs Grundlæggelse, og i hvilket Aar, hvor mange Indbyggere og saa videre. Vi tilstaae vor Uvidenhed, men den første den bedste Lærebog kan sige Dig det, hvorimod Du maaskee til evig Tid var forblevet uvidende om, at Hamburg har kjødfarvede Omnibusser, havde jeg ikke fortalt Dig det.

Siden vi ere i Gang med at fortælle om Hamburgs Kuriositeter, maa vi ogsaa notere, at en Franskmand med stor Forbauselse gjorde os opmærksom paa en Boutik, kaldet: Stort Galanteri-Magazin og en ditto: Udsalg af Delikatesser. Vi fandt dette i sin Orden og forklarede, at Galanteri-Magazin vil sige en Boutik, hvor der sælges Luxus-Varer, og at Delikatesser vil sige fine Spisevarer. Manden vilde ikke lade sig sige. „Galanteriet er altsaa i Norden en Vare“, udraabte han, „og Delikatesse sælges ved Dist? I Pundeviis eller Alenviis, i Æsker eller paa Flasker?“ Mandens Spot gjorde os lidt tankefulde.

Medens vi gik gjennem Gaderne, saae vi os om efter det hamburgske røgede Oxekjød, hvoraf vi havde ventet at see Bjerge. Illusion. Der findes ikke mere hamburgsk røget Kjød i Hamburg end Brüsseler-Kniplinger i Brüssel, Parmesanost i Parma og Ostende-Østers i Ostende. Hos Wilkins, Hamburgs Vefour, skal der dog findes røget Kjød ligesom der findes Svalerede-suppe, Bjørnesinke, indisk Karry og andre kosmopolitiske Lækkerier. Søhavne have den Fordeel, at man der aldrig forundrer sig over Noget - det er det Opholdssted, som alle Originaler skulde vælge sig, dog — saa blev deres Originalitet jo ikke bemærket, og hvad Fornøielse havde de saa af den?

Eftersom det skred længer frem paa Dagen, blev Menneskemasserne tættere - Kvinderne vare i Majoritet. De synes i Hamburg at have al den Frihed, de kunne ønske. Dette er ikke Tilfældet med Hundene, der ere

Tønsbergs nye Kirkes Døbefont af Billedhugger Borch. (Efter Photographi.)

bundne om Snuden den hele Uge undtagen Søndag - da kunne de bide efter Behag. De betale Skat og synes agtede, hvorimod Kattene see triste og uforstaaede ud. Da de strax erkjendte en Ven i os, tilkastede de os melancholske Blikke, og sagde i deres indsmigrende Maal, som lang Vane har lært os at tyde: „Disse Philistre, der blot tænke paa at fortjene Penge, foragte os, og dog have vi Øiestene, gule som Dukater. I deres Dumhed troe de, at vi blot due til at fange Rotter, vi de Vise, vi Drømmerne, vi de Uafhængige, som spinde vort mystiske Spind, medens vi lade som vi sove paa Prophetens Arm. Far blot - vi tillade Dig det - med Din Haand over vor Ryg, fuld af elektriske Gnister, og befal saa en af Dine Digtere at besynge vore Smerter i en Sonnet.“ — Her bleve vi afhentede, og saa ikke mere af Hamburg denne Gang.

22.

Verdens største Charlatan.

Paa en Tid, hvori Charlatanismen spiller en saa stor Rolle i Verden, ville vi lade vore Læsere lige lidt bag Koulisserne ved, efter det nylig udkomne franske Lexikon over bekjendte Samtidige, at give dem en kort Biographi af Verdens første Charlatan, Amerikaneren Barnum, født i Connecticut 1810. Efter at have drevet om paa sin Hjemstavns Græsgange i nogle Aar som Faarehyrde, forlod han det faderlige Huus af Aversion for al Tvang og alt, som havde Lighed med Arbeide. Født til Charlataneri (humbug) og Intrigue, kastede han sig paa de dristigste Spekulationer for at fortjene Penge uden at spørge om Midlerne vare moralske. Først grundede han en Avis (1831) „Frihedens Herold“, som i de tre Aar, den udkom, paadrog ham flere Domfældelser for Injurier og Bagvaskelse. I 1834 fremviste han offentlig i New-York en gammel Negerinde, han havde tilsluttet sig, og som han udgav for Washingtons Amme, 160 Aar gammel. Derpaa gjennemreiste han Unionens forskjellige Stater i Selskab med Beridere og Linedandsere og nedsank til den yderste Armod, tiltrods for sin Indbildningskrafts talrige Ressourcer. Ved Machinationer af lidet rosværdig Natur satte han sig i Besiddelse af Amerikansk Musæum, et Kuriositets-Kabinet i New-York, og tog nu atter fat paa det Forevisers-Haandværk, der allerede var lykkedes ham een Gang. Et lettroende Publikum beundrede Tour efter Tour et antideluviansk Uhyre, fabrikeret af ham selv, en saakaldet Sirene fra Fidji-Øerne, Kjæmpe-Panoramaer, lemlæstede Dyr o. s. v.

I 1845 paa en Tid, da han ved sit Musæum realiserede 100,000 Fr. aarlig, gjorde han et rigt Fund i Charles Stratton, senere bekjendt under Navnet Tom Thumb eller General Tommeliden. Personen, der var fem Aar gammel, udgaves for femten, efter i nogle Maaneder at være bleven dresseret til at spille sin Rolle, og Europa og Amerika overbød hinanden i at feire den foregivne Dværg, som endogsaa fremvistes ved Dronning Viktorias og Ludvig Phillips Hoffer.

Efter denne umaadelige Mystifikation, kom Affæren Jenny Lind, som har sat Kronen paa vor Tids største Charlatans Liv. I 1850 engagerede Barnum den svenske Sangerinde for en Række af 150 Koncerter, og ved Hjælp af Avisartikler, Trompetskrald og Puf af alle Arter, lykkedes det ham at tjene tre Millioner paa denne Spekulation og tillige at høste Tak af Sangerinden for den Formue, hun troede at have ham at takke for, efter at have ladet sig villieløs føre fra By til By. Barnum havde endnu ikke spekuleret nok. En Dag falder han paa at ville fremvise for Amerikanerne det Huus, hvori Shakespeare er født, men Englænderne spøge ikke med sine Minder, og han maatte opgive sin smukke Plan.

Efter at være bleven Millionær og efter flere uheldige Forsøg paa at finde en ny rindende Aare, besluttede han at opgive sit Eventyr-Liv og indskrænke sig til Bestyrelsen af sit Musæum, hvis med stor Kløgt stedse fornyede Kuriositeter holde Amerikanernes Naseri for det Vidunderlige i Aande. Han har nylig skrevet sit Levnet til Opbyggelse for de Talløse, han har taget ved Næsen. Han udmynter sit Talent dobbelt. Først narrer han Folk saa længe det gaar, og derpaa lader han sig af en Boghandler betale Tusinder for at beskrive det Hele.

Tønsbergs nye Kirkes Døbefont
af Billedhugger C. Borch.

Tønsbergs nye Kirke, der indviedes d. 18de Decbr. f. A., er et efter vore Forholde i kunstnerisk Henseende usædvanlig rigt udstyret Gudshuus, hvilket ene skyldes Skibsrheder Sv. Føyns storartede Gavmildhed. Af Kunst-

værker har Føyn nemlig foræret Kirken et Altarmaleri af Bruun, forestillende Christus paa Korset med Kvinderne og Johannes, og en af Billedhugger Borch udført Døbefont tilligemed den kolossale Christusgruppe af samme Kunstner, som var udstillet paa den nordiske Udstilling her i Christiania 1857, og hvoraf en Afbildning findes i Nr. 5 af vort Blad for f. A. For Døbefonten, der ogsaa fandtes paa hiin Udstilling, men senere, efter Føyns Bestilling, er udført i Marmor, har Kunstneren valgt til Motiv St. Joh. 15 („Jeg er Viintræet, I ere Grenene.") Søilen forestiller Stammen af et Viintræ, hvor de finere Grene slynge sig opad og forene sig under selve Døbefadet, der bæres af Cheruber, og i hvis Bund sees den Hellig-Aand i Skikkelse af en Due. Borch er for Døbefonten af Føyn betalt 500 Spd. og for Christusgruppen 400 Spd. Bruun har for sin Altertavle ogsaa erholdt omtrent 500 Spd. Foruden disse Kunstværker har Føyn skjænket Kirken et Par syvarmede Sølvlysestager til en Værdi af 500 Spd., og 1000 Spd. til et Orgel og Besørgelse af Sang i Kirken. Og endda er ikke dette Alt, hvad denne driftige Privatmand har ofret for sin Byes nu færdige Gudshuus; thi han har allerede fra først af skjænket 4000 Spd. til Bygningen, og desuden overtaget de Udgifter med Planeringen ved Kirken, som vilde udkræves, efter at det til samme bevilgede Beløb maatte være forbrugt. Dette er Opofrelser, som fortjene almindelig Paaskjønnelse, og hvorved det ogsaa bør fremhæves, at de for endeel ere gjorte saaledes, at vor nationale Kunst derved er fremhjulpet, idet et Par af dens unge Dyrkere her have fundet Afgang for større Arbeider.

Hvad angaar selve Kirken, som vi desværre her ikke kunne give nogen Afbildning af, da skal den efter den almindelige Dom være et meget vakkert Bygværk. Den er udført i gothisk Stiil, af rød Muursteen, men indvendig afpudset, og gjør ved sit slanke Taarn og sit hele architektoniske Ydre et godt Indtryk. Den er uden Pulpiturer, hvilket hørte blandt Betingelserne for Føyns Gave. Tilhøire for Choret er et Slags særskilt Døbekapel i Enden af det ene af de tvende Sidestibe, som dannes ved Siden af Hovedskibet af de fra Hovedindgangen op mod Alteret løbende Søilerader; og der er da Døbefonten opstillet med den kolossale Christusgruppe i Baggrunden.

Kirken er bygget af Stadskonduktør Grosch, og Omkostningsoverslaget var 20,000 Spd. Ved forskjellige andre tilkomne, ikke selve Bygningen vedkommende, Udgifter, hvoriblandt Klokker, beløber det færdige Gudshuus sig dog til omtrent 30,000 Spd.

Literatur.

Haandbog i Huusdyravlen. Efter A. Norig og flere Forfattere af Jensenius. 1ste Hefte. 162 S. 8vo med 48 Træsnit. (Om Hesten.) Christiania. Abelsteds Forlag. Priis 84 ß. Det var i Sommeren 1857, at Hr. Agronom Jensenius indbød til Subskription paa dette Landbostrift. A. Norigs svenske Værk om Husdyravlen var bestemt som Grundlag, men da dette ved den nærmere Granskning befandtes at gjøre Fordring paa en saagodtsom fuldstændig Omarbeidelse, blev Udarbeidelsen af det Hele forsinket, saa at Bogen, for at ikke Subskribenternes Taalmodighed skulde fristes formeget, maatte udsendes i to Afdelinger. Foreliggende 1ste Afdeling indeholder foruden Afsnittet om Hesten (dens Historie og forskjellige Racer, indre og ydre Bygning, Opdræt, Røgt, Pleie, Foring og Skoning m. m.) en kortfattet Fremstilling af Huusdyrenes Sygdomme, deres Aarsager, Kjendetegn og Helbredelse, efter With, Aakre o. Fl. bearbeidet af Jensenius. Dette lille Skrift skulde vel som Tillæg først fulgt med Slutningen af Værket, men er dog paa Grund af Trangen og Efterspørgselen allerede her medgivet. Bogens 2den Afdeling, der for Subskribenter kun koster 36 ß, vil omhandle Koen, Faaret, Gjeden, Svinet og Hunden. Det er let at indsee, at et Skrift, der omfatter Gjenstande som denne Haandbog, for Landmanden vil være af stor Vigtighed, forudsat at det er bearbeidet med Kyndighed og tager de nyeste indvundne Erfaringer til Indtægt. Og dette have vi al Grund til at troe her er Tilfældet, da Bearbeideren ved sin Stilling har havt den rigeste Anledning til praktisk at prøve Holdbarheden af sine Forgjængeres Theorier og Angivelser.

Et andet Skrift, hvorpaa Landmandens Opmærksomhed ogsaa med Rette turde henledes, er **Grundsætninger i Agerdyrkningslæren** af Greve de Gasparin, oversat ved E. Moller Holst. (239 S. 8vo.) Gyldendalske Boghandlings Forlag. Priis 99 ß. Skriftet omhandler ikke hele Agerdyrkningslæren, men et eneste Afsnit, Planternes Ernæring, og yder et „Overblik over den Række af Deduktioner, hvoraf den agronomiske Videnskab nutildags bestaar", uden at man behøver at gaae ind i de Enkeltheder, som kun for den praktiske Agronom er af Betydning. I et tidligere Værk har Forf. søgt at vise Landmanden, at Agronomien ikke er nogen reen Erfaringssag, men maa henføres til videnskabelige Grundsætninger, og de Lærde, at den har alle de saakaldte techniske Videnskabers Eiendommeligheder, - og disse Betragtninger ere da her yderligere gjorte gjældende. Skriftets danske Bearbeider - en videnskabelig dannet Agronom - har overført Forfatterens Beregninger i dansk Maal og Vægt og berigtiget mange i Originalen indløbne Unøiagtigheder.

Fra Kjøbenhavn modtoge vi ved forrige Aars Slutning et baade i videnskabelig og kunstnerisk Henseende anseeligt Værk, nemlig: **Kongegravene i Ringsted Kirke**, aabnede, istandsatte og dækkede med nye Mindestene ved Hans Majestæt Kong Frederik den Syvende. Kjøbenhavn 1858. 75 S. Text med indtrykte Træsnit og 17 Kobbere, Folio. (Gyldendalske Boghandling. Priis 5 Rdlr. 64 ß.) Ringsted, der ligger i Sjællands Midte, er en af de ældste sjællandske Byer og var i Middelalderen ogsaa en af de anseeligste, da Kongerne jevnlig opholdt sig der og det var Sæde for Landsthinget, Provindsens øverste Domstol, og derhos havde et rigt, allerede under Svend Estridsøn anlagt Benediktiner-Abbedi. Nu er Ringsted en temmelig ubetydelig By, med omtrent samme Antal Indbyggere som Lillehammer. Dens Betydning knytter sig mest til Minderne fra Fortiden, dens Kirke og de mange der bevarede Kongegrave. Kirken, en vakker Muursteensbygning, er samtidig med Roskilde Dom, og hører saaledes blandt de ældste Kirker i Danmark. En egen Anseelse fik Kirken, da Valdemar den Første havde ladet den ombygge, hans kanoniserede Fader Hertug Knud Lavard 1170 bisattes der, og den saaledes hyppig besøgtes af andægtige Troende. Denne Anseelse forøgedes derved, at Valdemar udsaa Kirken til Gravsted for sig og sin Slægt, hvortil den og gjennem mere end halvandet hundrede Aar kom til at tjene. 20 fyrstelige Personer jordedes saaledes her, deriblandt de trende Valdemarer (Valdemar Seier med sine Dronninger Dagmar og Bengjerd), Erik Plogpenning, Erik Menved med Dronning Ingeborg og den svenske Konge Birger Magnusson med sin Dronning Margaretha af Danmark. Om disse kongelige Grave giver den bevarede saakaldte „Ringstedske Tavle", der i Værket er gjengivet i et elegant, farvetrykt Faksimile, fuldstændig Besked. Men selve de oprindelige Gravminder vare forsvundne, med Undtagelse af Erik Menveds og hans Dronnings; de dækkedes kun af simple Liigstene fra det 16de Aarhundrede, indtil disse i 1855 afløstes af nye og mere passende Mindestene, hvortil Rigsdagen bevilgede de fornødne Penge. Men forinden Nedlæggelsen foretoges 4de–6te Septbr. under Hs. Maj. Kongens Ledelse og i flere Videnskabsmænds Overvær en nøiagtig Undersøgelse af Gravene. Det er Resultaterne af de derved anstillede Undersøgelser, som nu foreligge i nærværende Værk. Selve Aabningsberetningen, der udgjør Værkets 2den Afdeling, er affattet af Archivar C. F. Herbst og indeholder en yderst detailleret Beskrivelse over de forefundne Levninger m. m. Architekturmaler Heinr. Hansen har tegnet og raderet de fortrinlige ledsagende Kobbere. Det Interessanteste af Værkets Text skyldes imidlertid den dygtige Oldgransker Prof. Worsaae, der ogsaa først har givet Anledning til Undersøgelsen, - nemlig den indledende Udsigt over Ringsted Kirke som Gravsted for den gamle danske Kongeæt. Heri gives en grundig Oversigt over Kirkens Historie og Skjæbne igjennem Tiderne, hvoraf erfares, at den ligesom vore Mindesmærker har været uskaansomt behandlet af den nyere Tids Samvittighedsløshed. Ved de kunsthistoriske Slutninger, som S. 16 drages af de i Ringsteds Kirke forefundne architektoniske Enkeltheder kan maaskee gjøres en Bemærkning. W. antager med Kunsthistorikeren Kugler, at Kapitælerne i Skibet, der ogsaa findes i flere andre Teglsteenskirker i Sjælland og Skaane, men næsten ikke i Jylland og Fyen, skulle, som eiendommelig sjællandske, fra Danmark af være overførte til Rügen, hvor nemlig ogsaa hiin Kapitælform findes. Men da denne Form er meget udbredt i hele det nordøstlige Tydskland, synes det rimeligere med C. Schnaase (Geschichte der bild. Künste V. 396) at antage, at den fra Tydstland over Rügen er forplantet til Danmark. — Saavel ved Kobbernes Fortrinlighed som det hele typographiske Udstyr maa „Kongegravene i Ringsteds Kirke" kaldes et Pragtværk af første Rang, og saavel i Betragtning heraf som af Planchernes Talrighed maa Prisen ansees meget billig. Værket er, ligesom hos os den nu saagodtsom færdige Beskrivelse af Throndhjems Domkirke, udført for Statens Regning; men efterat et vist Antal Exemplarer gratis var uddeelt, har den Gyldendalske Boghandling tilkjøbt sig det ikke store Restoplag.

Norge.

Christiania. Til Ordfører i Formandskabet gjenvalgtes d. 6te Januar Høiesteretsassessor Motzfeldt og til Viceordfører Stiftsoverretsassessor Thomle.

— I f. A. er der i Vor Frelsers Menighed ægteviet 188 Par og født 445 Børn, hvoraf 66 udenfor Ægteskab, foruden at der i Fødselsstiftelsen er født 156 af begge Kjøn, hvoriblandt kun 21 i Ægteskab. De Dødes Antal er 390, hvoriblandt 2 Hundredeaarige. De Fødtes Antal er 155 større end de Dødes. — I Garnisonsmenigheden er ægteviet 29 Par og født 145 Børn, hvoraf 4 uægte. 56 døde, hvoriblandt en Hundredeaarig. — I Aker og Oslo ægteviedes 282 Par og fødtes 1030 Børn, hvoriblandt 105 uægte. De Dødes Antal var 596.

— „Dølens" Nr. 12 indeholder: „Ut i Joli" (Digt); „Om vor Tids Tru ute og heime"; Innanlands og Utanlands; Christianiaartikel.

— Den 23de Decbr. feirede den 81aarige Sorenskriver J. G. Thaulow paa Velo i Jevnaker sit 50aarige Sorenskriver-Jubilæum tilligemed sin Hustrues Fødselsdag ved en smuk Fest, hvortil en kommunal Deputation og talrige Slægtninge og Venner havde indfundet sig. Thaulow, der er Embedsmand fra 1798, skal endnu være ualmindelig rask og usvækket paa Legeme og Sjæl.

— I Christiania Sparebank er i f. A. indsat 389,436 Spd. og udtaget 362,999 Spd.

— Under 8de December er Exam. pharm. C. Ellermann meddeelt Bevilling til at anlægge og drive et 3die Apothek i Bergen.

— Marinedepartementet har under 16de December udnævnt Skibsfører H. S. Houge til Havnefoged i Østerriisøer.

— Under 22de December have følgende Udnævnelser fundet Sted, nemlig: Sorenskriver i nordre Østerdalens Sorenskriveri E. C. Heiberg til Byskriver i Bergen; 1ste Politifuldmægtig i Christiania A. Stang til Sorenskriver i Nedenæs Sorenskriveri; Fuldmægtig i Generalpostdirektionen H. Dietrichson til Postmester i Skien; Kand. med. J. Angell til Distriktslæge i nordre Fosens Distrikt, og Kapitain ved Christiania Brandkorps Muurmester C. Mortensen til Branddirektør i Christiania.

Under s. D. er Branddirektør i Christiania M. C. Langaard meddeelt Afsked i Naade fra dette Embede.

— Amtmanden i Nordlands Amt har under 6te Novbr. bestikket forhenværende Handelsmand G. W. Seiersted til Lensmand i Saltdalens Præstegjeld, Saltens Fogderi.

— Amtmanden i Hedemarkens Amt har under 20de Novbr. bestikket Bogholder og Regnskabsfører M. Flisager til Lensmand i Romedals Thinglag.

— Amtmanden i Stavanger Amt har under 30te Novbr. bestikket Gaardbruger O. S. Fatnæs til Lensmand i Aurdals Thinglag, Ryfylke Fogderi.

— Ved kgl. Resolution af 22de Decbr. er der - under visse Betingelser - tilstaaet Byerne Lillehammer og Hamar Kreditoplagsret fra 1ste Jan. 1859 at regne. Tilsynet med Kreditoplagsvarerne skal Christiania Toldvæsen føre, og Omkostningerne derved, forsaavidt Kvartalseftersynet angaar, skulle udredes af Toldkassen, hvorimod Omkostninger ved Toldopsynets Tilstedeværelse i Anledning af Kreditoplagenes Benyttelse blive at udrede af vedkommende Kreditoplagshaver.

Ved kgl. Resolution af s. D. er det bestemt, at der skal nedsættes en Kommission, bestaaende af Oberstlieutenant og Chef for numedalske nationale Musketeerkorps J. G. Boll Gram, Underretsprokurator M. H. Kildal, Proviantskriver ved Røraas Kobberværk K. Olsen, Lensmand i Aamot G. Schulerud samt Forstmesterne Th. Meydell og J. Barth, til væsentlig paa Grundlag af Forstmester Meydells Skrift „Om Foranstaltninger til en mere huusholderisk Behandling af Norges Skove" at afgive Betænkning og Forslag til Foranstaltninger, som fra det Offentliges Side blive at træffe til Skovvæsenets Fremme.

Hougsund har med Nytaar faaet sig et Organ under Titelen „Ekers Avis."

Throndhjem. I 1858 er her i Byen med Forstæder født 516 Børn, medens de Dødes Antal kun har været 250. I Domsognets, Frue-Sogns og Baklandets Menigheder er tilsammen ægteviet 122 Par.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Præsten Gumælius, der for 30 Aar siden debuterede som Forfatter med første Deel af en Roman, „Thor Bonde", men som siden har tiet, har nylig udgivet et stort nationalt Epos med Titelen „Engelbrecht", der roses af Kritiken. — Orvar Odd (Sturzenbecker) udgiver fra Nytaar af i Kjøbenhavn et Ugeblad paa Svensk med Titelen „Illustreradt konversationsblad."

Danmark. Med f. Aars Udgang fratraadte Grosserer Nathanson Redaktionen af „Berlingske Tidende", som han havde forestaaet siden Oktbr. 1838. H. P. Holst har indtaget den Gamles Plads.

Østerrig. Tropperne i Italien skulle forstærkes, ikke af internationale Grunde, men af Forsigtighed mod „et uforbederligt Parti." Østerrige er ellers bestemt paa under alle Omstændigheder at understøtte Paven.

Tyrkiet. Den serbiske Rigsdag har afsat Fyrst Alexander, som derpaa har søgt Portens Beskyttelse i Fæstningen i Belgrad. I hans Sted har Rigsdagen udnævnt den gamle Fyrst Milosch til Fyrste, hvorimod igjen Senatet har protesteret. Milosch har udstedt en Proklamation, ifølge hvilken en provisorisk Regjering af tre Medlemmer udnævntes. Et militært Opstandsforsøg er bleven undertrykt.

Embeder.

Sortlands Sognekald under Vesteraalens Provsti i Tromsø Stift, hvis aarlige Indtægter kunne anslaaes til c. 600 Spd.

Om at erholde naadigst Konstitution i **Præsteembedet ved Bodsfængslet** ved Christiania, for hvilket Embede er reguleret en aarlig Gage af 600 Spd. foruden fri Bolig, - hvortil for indeværende Budgettermin kommer et Dyrtidstillæg af 130 Spd. aarlig - kunne Ansøgninger indgives inden medio Februar.

Første Politifuldmægtigembede i Christiania med 400 Spd. fast Gage af Statskassen og Dyrtidstillæg.

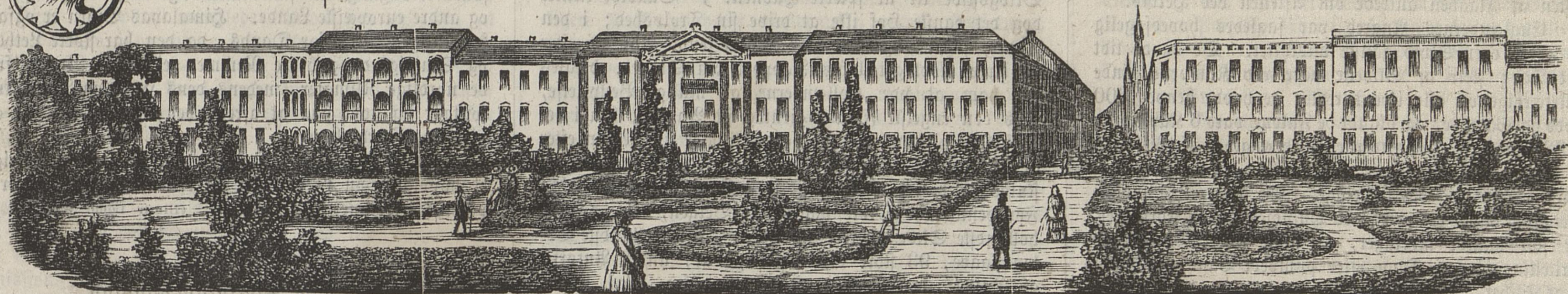
Et Overtoldbetjentembede i Arendals Tolddistrikt med 700 Spd. i aarlige Indtægter.

Nyhedsbladets Redaktør, P. Botten Hansen, bor i Kjøbmand N. Haslunds Gaard, Hjørnet af Raadhuus- og Kongens Gade.

Hermed Titelblad og Register til Nyhedsbladet for 1858 samt som Bilag Subskriptionsplan paa „Christiania Dagblad."

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 3. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 16de Januar 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Englændernes Angreb paa den hollandske Flaade i Bergens Havn 1665.

(Af O. Rygh.)

II.

Den hollandske Ostindieflaade tyede, som man havde ventet, ind til Bergen, efterat den engelske Admiral forgjæves havde gjort Jagt paa den i Søen; 2 af dens Skibe ankrede der den 26de Juli og 8 andre den 29de. De Ruiter kom derimod ikke; begunstiget af Veir og Vind slap han ubemærket forbi den engelske Flaade og løb den 27de Juli i god Behold ind i Ems. Den hollandske Flaade, som nu i de sidste Dage af Juli laa samlet paa Bergens Vaag, var imidlertid anseelig nok; den talte med de nys ankomne Ostindiefarere henved 60 Skibe.

Det heldige Udfald af den Plan, man i Kjøbenhavn havde lagt mod disse Skibe, beroede paa, at Intet foretoges, før de Kommanderende baade paa dansk og engelsk Side vare fuldstændigt underrettede om den sluttede Overeenskomst og bemyndigede til at handle derefter. Sandwich havde derfor ogsaa faaet Ordre til at holde Flaaden paa Doggersbank, indtil han fik de fornødne Instruktioner af Talbot. Men Admiralen holdt sig ikke denne Befaling saa strængt efterrettelig, som han burde; vel sendte han sin Sekretær Mr. Worden til Talbot for at hente Instruxen, men han havde givet det Skib, som førte denne til Helsingør, Ordre til strax at vende tilbage, saa at Talbot ikke kunde faa Worden afsted igjen til Flaaden før den 3die August, da en engelsk Fregat tilfældigviis ankrede i Sundet. Men da var det, som vi ville see, for seent. De Bud, som Talbot selv havde sendt, traf ikke Admiralen; Gesandtens Sekretær, som afgik den 24de Juli, var bleven opsnappet af Hollænderne, og et andet Bud, som han afsendte to Dage senere, forfeilede Flaaden, da Admiralen, tvertimod sin Ordre, allerede havde forladt Doggersbank og sat Kursen til Norge. Den 30te Juli naaede han den norske Kyst paa Høiden af Bergen og detacherede, uagtet han saaledes ikke havde nogensomhelst nærmere Underretning om de Betingelser, under hvilke det vilde blive ham tilladt at angribe Hollænderne, Kontreadmiral Sir Thomas Tiddiman med 14 Fregatter (paa 50 à 60 Kanoner), 3 Brandere og 4 mindre Fartøier med Ordre til at tage de i Bergen liggende hollandske Skibe. Efterat denne Eskadre den følgende Dag (31te Juli) var kommen til Bukken (Buck van Raa), sendte Tiddiman Bud til General Ahlefeld for paa Sandwich's Vegne at underrette ham om Hensigten med sit Komme og forsikre ham om, at ingen Overlast skulde tilføies Byen eller dens Befæstninger. Sandwich's utidige Hastværk havde imidlertid ført ham for tidligt til Bergen. Ahlefeld og Kommandanten paa Bergenhuus, Oberst Johan Caspar v. Cicignon, havde vel modtaget Kongens Ordre af 20de Juli om at holde Hollænderne tilbage, men ikke den lovede nærmere Forholdsordre, som først den 24de havde kunnet afgaa fra Kjøbenhavn. De maatte derfor, uagtet de vel gjættede Indholdet af den i Kjøbenhavn sluttede Traktat, dog i Mangel af udtrykkelig Ordre handle uden Hensyn til denne og opretholde Havnens Neutralitet mod ethvert Angreb. Den 1ste August mod Aftenen kom Tiddiman med hele sin Styrke til Bergen og ankrede ved Tønden; han hilsede ikke Fæstningen paa sædvanlig Viis, førend Kommandanten mindede ham derom ved et skarpt Skud, — en Forsømmelse, som Englænderne siden undskyldte med den Forvirring, som var opstaaet derved, at Admiralskibet og endnu et andet Skib kom paa Grund ved Indseilingen. Ahlefeld sendte derpaa Jens Toller, dengang Assistentsraad og Laugmand i Bergen*), som var det engelske Sprog mægtig, ombord for at komplimentere Admiralen, men tillige for at gjøre ham opmærksom paa, at den gjældende Traktat mellem Danmark og England ikke tillod mere end 6 Orlogsskibe at løbe ind i de respektive Magters Havne uden forud indhentet Tilladelse**); i Henhold dertil skulde han forlange, at Admiralen snarest muligt fjernede det overskydende Antal af sine Skibe. Efter flere Sendelser frem og tilbage, hvorunder Generalen især fremhævede den Skade, hvormed Bergens By og dens Indvaanere truedes, dersom Hollænderne angrebes, medens den engelske Admiral beraabte sig paa den Fare, hvorfor den ham betroede Flaade vilde udsættes, hvis han blev nødt til ved Nattetid at give sig ud paa et vanskeligt og ukjendt Farvand, enedes man endelig om, at hele den engelske Flaade kunde blive liggende Natten over. Mr. Montague, Lord Sandwich's Brodersøn, sendtes paa Ahlefelds Begjæring iland, angivelig for som Gidsel at indestaae for at Englænderne ikke øvede nogen Fiendtlighed i Nattens Løb, men i Virkeligheden vel for at underhandle. Han tilbragte Natten i Samtale med Generalen og Kommandanten og søgte at bevæge dem til ei alene at tillade Angrebet paa Hollænderne, men endog at understøtte det, idet han beraabte sig paa den mellem det engelske og danske Hof sluttede hemmelige Overeenskomst. Ahlefeld svarede, at han ikke kunde indlade sig paa noget Saadant, førend han fra sin Konge havde modtaget Underretning om denne Overeenskomst og dermed stemmende Forholdsordre; han maatte derfor paa det Indstændigste anmode Englænderne om at opsætte Angrebet til Søndag den 6te August, til hvilken Tid han sikkert haabede at faae den ventede Ordre. Da det var bleven Dag, gik Montague ombord igjen, og Underhandlingerne fortsattes en Stund gjennem ham***), men uden Frugt, da Tiddiman bestemt afslog at gaae ind paa nogensomhelst Opsættelse. Ahlefeld var saaledes nødt til at møde hans Angreb fiendtligt.

Englænderne havde benyttet Natten til at hale sig længere ind og laae nu i halvmaaneformig Slagorden fra Toldboden til Kommunen med 7 Skibe; endeel af de øvrige, som ikke fik Rum i den første Linie, hvoriblandt Admiralskibet, laae bag denne; 2 Skibe laae inde paa lille Sandvigen, og de smaae Fartøier krydsede ude paa Byfjorden. Ogsaa Chefen for de hollandske Skibe, Pieter de Bitter, og Kommandanten havde benyttet Natten til at sætte sig i Forsvarsstand. Bitter erklærede selv senere†), at han havde været ude af Stand til at forsvare sig, hvis Englænderne havde angrebet ham strax Aftenen forud; de fleste af hans Matroser vare iland og havde i Glæden over igjen at føle fast Grund under Foden efter den lange Reise taget saa rigeligt til sig, at han havde stor Møie med i Løbet af Natten at faae dem ombord og Skibene halede i nogenlunde Orden; de lagdes i en Linie fra Bradbænken omtrent til Nykirken tvært over Vaagen. Paa Fæstningen, hvis Garnison, som ikke synes at have beløbet sig til mere end 5 à 600 Mand, var for svag, havde Kommandanten forstærket sig med endeel fra de hollandske Skibe overladte Konstabler, eet Borgerkompagni (de øvrige posteredes paa forskjellige Steder i Byen) og nogle Frivillige.

Det var ikke ringe Interesser, som beroede paa Udfaldet af den Kamp, som nu i den tidlige Morgenstund begyndte paa Bergens Vaag. Store Pengeværdier stod paa Spil; alene de ti ostindiske Skibe taxeredes til 10 Millioner Gylden, og de øvrige 50 maatte, om de end hvert for sig vare af ringere Værd, dog tilsammentagne vel løbe op til en endnu høiere Sum. Men endnu vigtigere end disse Værdier var den Indflydelse, som Tabet af dem sandsynligviis vilde have havt paa Hollands politiske Forholde. Det oraniske Parti dannede allerede en mægtig Opposition mod Johan de Witt, som for Tiden ledede den hollandske Regjering, og man antog med stor Rimelighed, at et saadant Uheld vilde have givet det Overvægten og stillet den unge Prinds af Oranien i Spidsen for de forenede Stater, — en Begivenhed, som sandsynligviis paa den Tid vilde have havt mindst ligesaa stor Indflydelse paa Hollands og Europas Skjæbne, som den havde, da den omsider virkelig indtraf i 1672. Det var altsaa at vente, at baade Hollænderne og Englænderne i denne Kamp vilde anstrænge sig til det Yderste.

Omtrent Kl. 5½ Onsdag Morgen d. 2den August*) gav den engelske Admiral Signal til Angreb, hvorpaa de hollandske Skibe strax hilsedes med det glatte Lag af den engelske Slagorden. Hollænderne svarede kjækt, og efter den anden Salve fra den engelske Flaade aabnede ogsaa Ahlefeld Ilden mod den, først fra Sverresborg, derpaa fra Bergenhuus og Nordnæs. Kampen fortsattes i flere Timer med stor Heftighed. Da begge Flaader og Fæstningsværkerne paa Landet laae i mindre end Geværskuds Afstand fra hinanden, gjorde velrettede Skud stor Virkning; især leed Englænderne efter eget Udsagn meget ved Ilden fra de lavt liggende Batterier paa Bergenhuus. En stor Lykke baade for Hollænderne og for Byen var det, at der under hele Træfningen blæste Søndenvind med Pladskregn, hvorved Englænderne hindredes fra at bruge sine Brandere; desuden drev Vinden Krudtrøgen lige i Ansigtet paa dem, saa at de ikke kunde see Hollænderne og rettede en stor Deel af sine Skud for høit**); Kuglerne foer ofte over Byen ned i lille Lungegaardsvandet og paa Lungegaarden, hvor et Par Mennesker bleve dræbte. Da Slaget havde varet omtrent 2 Timer, sprang en Krudttønde paa det Batteri, hvor Ahlefeld og Cicignon befandt sig. Ahlefeld fandt sig derved foranlediget til at hænge to hvide Faner ud fra Fæstningen, een paa Englændernes og en anden paa Hollændernes Side. Englænderne tog imidlertid ingen Notits af Parlamentærflaget og vedblev at beskyde Fæstningen; de paastod senere, hvad

*) Senere 1676 adlet med Navnet Rosenheim; død 1690 i Dublin som Etatsraad og Overkrigskommissær ved de danske Hjælpetropper, som Kong Wilhelm III da brugte mod de irske Oprørere. Om ham see forresten Budstikken III, p. 503—4 og Saml. til det norske Folks Sprog og Hist. VI, p. 221. Tollers senere til Kongen indgivne Beretning om hvad han vidste om Træfningen i Bergen, læses hos Becker II, p. 459—466.

**) Art. 20 i Traktaten af 1661.

***) Englændernes Fordringer, som de paa Ahlefelds Begjæring opsatte skriftligt, findes hos Becker II, p. 457.

†) Hans Rapporter findes hos Aizema, Zaken van Staat en Oorlog (Leiden 1669. 4) XIII, 1, p. 981 og 1008.

*) Nogle Beretninger (saaledes den i Budstikken IV, 203 meddeelte) have det urigtige Datum 3die August. 12te August hos Sagen og Foss p. 65 er ny Stiil, der som bekjendt først 1700 indførtes i Norge og Danmark.

**) Edvardsens Bergens Beskrivelse. Edvardsen har udentvivl selv været tilstede i Bergen under Slaget.

ogsaa synes at forholde sig rigtigt, at man, efter at Flaget var udhængt, fremdeles havde fyret paa dem fra enkelte af Landbatterierne. Efterat Alt var bragt i Orden igjen efter den Forstyrrelse, som Explosionen havde voldet, begyndte Fæstningen paany at deeltage i Kampen. Noget over 3 Timer efter Fægtningens Begyndelse fandt den engelske Flaade det endelig raadeligst at kappe Anker og gaae under Seil, efterat allerede tidligere 3 af dens Skibe stærkt ramponerede havde trukket sig ud af Linien. Under Udseilingen kom 2 Fregatter paa Grund paa Hjeltefjorden; Resten af Flaaden ankrede om Aftenen ved Herdlø.

Englændernes Angreb var saaledes hovedsagelig ved deres egen Skyld ganske mislykket. De havde lidt stort Tab; flere af Skibene vare ved Kampens Ende synkefærdige og alle ilde tilredte; de havde henved 600 Døde og Saarede, og blandt de Faldne vare 6 Kapitainer og Montague. Hollændernes Tab angives af Bitter til 25 Døde og 70 Saarede; deres Skibe havde lidt meget baade paa Skrog og Takkelage. En armeret Lissabonfarer, som havde deeltaget med Ostindiefarerne i Forsvaret, var saa haardt medtaget, at man (efter Edvardsens Fortælling) i flere Dage efter pumpede Vand og Sukker ud af Skibet. Paa Fæstningen havde man blot 8 Døde; men en stor Deel af Kanonerne var kastet af Lavetterne eller gjort ubrugelig; Sverresborgs Ild havde Englænderne endog engang bragt til ganske at tie; men inden Kampens Ende var Skaden repareret, og dette Fort gjorde de engelske Skibe stort Afbræk under Udseilingen, da de vare komne udenfor Hollændernes Skudvidde. I Byen blev 10 Mennesker dræbte og ikke faa saarede; mange Huse og Brygger havde lidt temmelig meget ved de engelske Kugler.

Ahlefeld var ved den engelske Admirals Fremfusenhed bleven nødt til at behandle ham fiendtligt; men han vidste meget vel, at han her, som han selv udtrykte sig, „var bleven tvunget til at handle mod sin Konges Villie." Han stræbte derfor ved Høflighed mod Englænderne saavidt muligt at udslette det ubehagelige Indtryk og bevæge den engelske Flaade til at blive liggende paa Leden, indtil den kongelige Ordre kom, for at han da ved dens Hjælp kunde bemægtige sig de hollandske Skibe, som han denne Gang havde beskyttet mod dens Angreb. Da han fik høre, at to engelske Fregatter, som vare blevne beskadigede i Slaget, laae under Askøen, greb han Anledningen og sendte en Trompeter ud for at tilbyde deres Kapitainer sin Assistence. Trompeteren blev af dem sendt til Admiralen og vendte tilbage med Begjæring om, at Toller maatte blive sendt ud for at underhandle. Forhandlingerne bleve saaledes igjen begyndte. Efterat Ordren fra Kjøbenhavn var kommen den 6te foranstaltedes paa Ahlefelds Forlangende en hemmelig personlig Sammenkomst mellem ham, Cicignon og Sir Thomas Clifford (senere Medlem af det bekjendte Cabalministerium), der befandt sig ombord paa den engelske Flaade som kongelig Kommissær. Ved denne Sammenkomst, som fandt Sted Natten mellem 8de og 9de August, forelagde Ahlefeld et Forslag i 16 Artikler*), som gik ud paa, at Angrebet skulde gjentages; Ahlefeld skulde da holde sig neutral, og, saavidt det kunde skee uden at vække Opsigt, begunstige Englænderne; Byttet skulde deles lige mellem begge Konger, og den danske Konges Andeel af Skibene skulde i sex Uger blive liggende i Bergens Havn under Bevogtning af fire engelske Fregatter, for at man kunde faa indbildt Hollænderne, at ogsaa denne Deel af Byttet var bestemt for Kongen af England. Ahlefeld glemte heller ikke at betænke sig selv; 100,000 Pund Sterling skulde forlods udtages af Byttet for at anvendes af ham og Tiddiman „efter bedste Skjøn til at lindre de saarede Soldaters Nød og til Belønning for dem selv og deres Officierer." Med dette Forslag reiste Clifford ud for at overveie det i Forening med Admiralen; men de fandt, at det indeholdt altfor mange indskrænkende Betingelser og gik derfor den 9de August tilsøs for at forene sig med Sandwich. Den hele Flaade gik derpaa over til England, men stak dog snart igjen i Søen for om muligt at kapre de hollandske Skibe under deres Hjemreise.

*) Trykt hos Becker II, p. 458 flg.

Medens Ahlefeld saaledes underhandlede med Englænderne, havde han imidlertid ogsaa holdt gode Miner med Hollænderne og lovet dem kraftig Beskyttelse i Tilfælde af et nyt Angreb. De havde endog paa hans Anmodning bragt 30 Kanoner iland til Fæstningens Forstærkning og understøttet ham med Penge. Nu, da den engelske Flaade var afreist, foreslog han i underdanig Tjenstivrighed sin Konge at bemægtige sig det hele Bytte for egen Regning; han troede let at kunne udføre dette, naar han fik nogen Forstærkning og 6 à 8 danske Orlogsskibe til at spærre Havnen.*) Saavidt tænkte dog det danske Hof ikke at drive sin Troløshed; i den Ordre, som Kongen d. 19de August sendte Ahlefeld efter at have modtaget hans Rapport om Slaget, befales det ham at yde Hollænderne al mulig Beskyttelse, hvis den engelske Flaade gjentog sit Angreb; kun i det Tilfælde, at Englænderne vendte tilbage til Bergen efter at have beseiret den hollandske Orlogsflaade i Søen, skulde han handle efter den tidligere Ordre af 23de Juli.**) Før denne nye Ordre naaede til Bergen, vare dog de hollandske Skibe allerede afseilede. Den hollandske Orlogsflaade, 93 store Skibe stærk, var, under Anførsel af Ruiter, den 4de August løbet ud fra Texel for at konvoiere den i Bergen liggende Koffardiflaade; Johan de Witt selv var ombord som en af Generalstaternes Kommissærer. Efter at være forsinket ved Modvind naaede Ruiter den 19de August Høiden af Bergen, uden at have mødt den engelske Flaade, og sendte strax Ordre til Skibene i Bergen om snarest muligt at begive sig ud og forene sig med ham. Ahlefeld turde ikke lægge dem nogen Hindring i Veien, da Hollændernes Mandskab var hans langt overlegent; de forlod altsaa Bergen den 23de Aug. og sluttede sig til Ruiter. Paa Hjemreisen blev den hollandske Flaade den 30te og 31te August hjemsøgt af en frygtelig Storm, som ganske adsplittede den; endeel af de adspredte Skibe stødte paa den engelske Flaade, som havde lidt mindre i Stormen og nu erobrede 2 af Ostindiefarerne og et halvt Snees af de øvrige Skibe; Resten naaede heldigt Texel.***)

*) Ahlefelds Brev til Kongen af 10de August, Becker II, p. 456 flg.

**) Ordren findes hos Becker II, p. 470 flg.

***) Efter Sagen og Foss p. 67 saaes endnu i 1824 endeel engelske Kugler efter Slaget i Muren paa Walkendorfs Taarn, Domkirken, Stadsporten og en Kjælder ved Korskirkens østre Alminding. I British Museum skal findes et samtidigt koloreret Prospekt af Slaget; se Diary and correspondence of Samuel Pepys, udgivet af Lord Braybrooke, 3die Udgave, London 1848—49, Vol. V, Notes p. 247, hvor man ogsaa vil finde indtaget et længere Fragment af den samtidige Digter Sir John Denhams „Advice to a painter", hvori Digteren revser de engelske Admiraler for deres Adfærd ved Bergen efter de høist skjæve Forestillinger, man i de nærmeste Aar efter Slaget i England havde om Affærens Sammenhæng. Pepys's Dagbog indeholder forresten adskillige Notitser om den bergenske Affære, hvorom dens Forf. havde Anledning til at faae nøiere Underretning, da han paa denne Tid var Sekretær i Admiralitetet.

Dandsende Bjørne i Indien.

Bjørnen er saa almindeligen holdt for en Beboer af de kolde Regioner, at en Skizze, som den vi her levere, hvor Bjørne vise sig under Indieres Formynderskab, ved første Diekast kunde synes at være en Anomali. Faktum er imidlertid, at der i Himalayabjergene findes en stor Mængde af disse Dyr, og at Indierne pleie at underkaste dem den samme Behandling og lade dem fremtræde i deres Egenskab af groteske Dandsere paa samme Maade, som det engang var saa almindeligt Tilfælde i England og andre europæiske Lande. Himalayas Bjørn er ogsaa fortrinligen skikket for Dands, da den har større Lethed og Smidighed og bedre Nemme, end sine Brødre fra de nordlige Klimater, medens dens Herre og Instruktør forstaar sig godt paa at afrette den og faae den til at vise sine Færdigheder.

En dandsende Bjørn og dens Vogter er forøvrigt et hyppigt Syn i Indien; det er en af Landets peripatetiske Fornøielser. (Illustr. Lond. News.)

Dandsende Bjørne i Indien.

Den nye Storthingsbygning
efter Architekt Langlets Tegning.

Den nye Storthingsbygning har en lang og indviklet Historie, og dog er Arbeidet ikke kommet videre, end at Tomtens usleste Gaarde ere blevne bortryddede. Hvorledes Bygningen skal see ud, kan endnu Ingen bestemt sige. Siden Storthinget i 1857 bestemte sig for den svenske Architekt Langlets Tegning, medens Schirmer & v. Hannos Udkast baade ved Konkurrencen havde erholdt Prisen og af Regjeringen var bleven indstillet til Antagelse, maatte man ansee det for givet, at den i Hovedsagen vilde blive fulgt. Men selv denne Vished blev nyligen rokket, navnligen derved, at Finants-Departementet satte sig i Forbindelse med den bekjendte danske Architekt Professor Chr. Hansen angaaende nye Tegninger, med den Hensigt atter at bringe Sagen for Storthinget og lade det selv knække det endelige Valgs vanskelige Nød. Dette er nu imidlertid foreløbig forhindret ved Kronprinds-Regentens Resolution af 5te Jan., hvorved Langlet paalægges inden 1ste April at indsende til Finants-Departementet omarbeidede Tegninger med Overslag, for at disse kunne forelægges Hs. Majestæt. Disse Tegninger, der ere forfattede efter bestemte Opgivelser ang. de ønskelige Forandringer, ville da formeentlig fra Langlets Side blive de endelige - thi de ere allerede den anden Omarbeidelse af dem, der forelagdes Storthinget og hvorved dette i saa høi Grad fandt sig tiltalt.

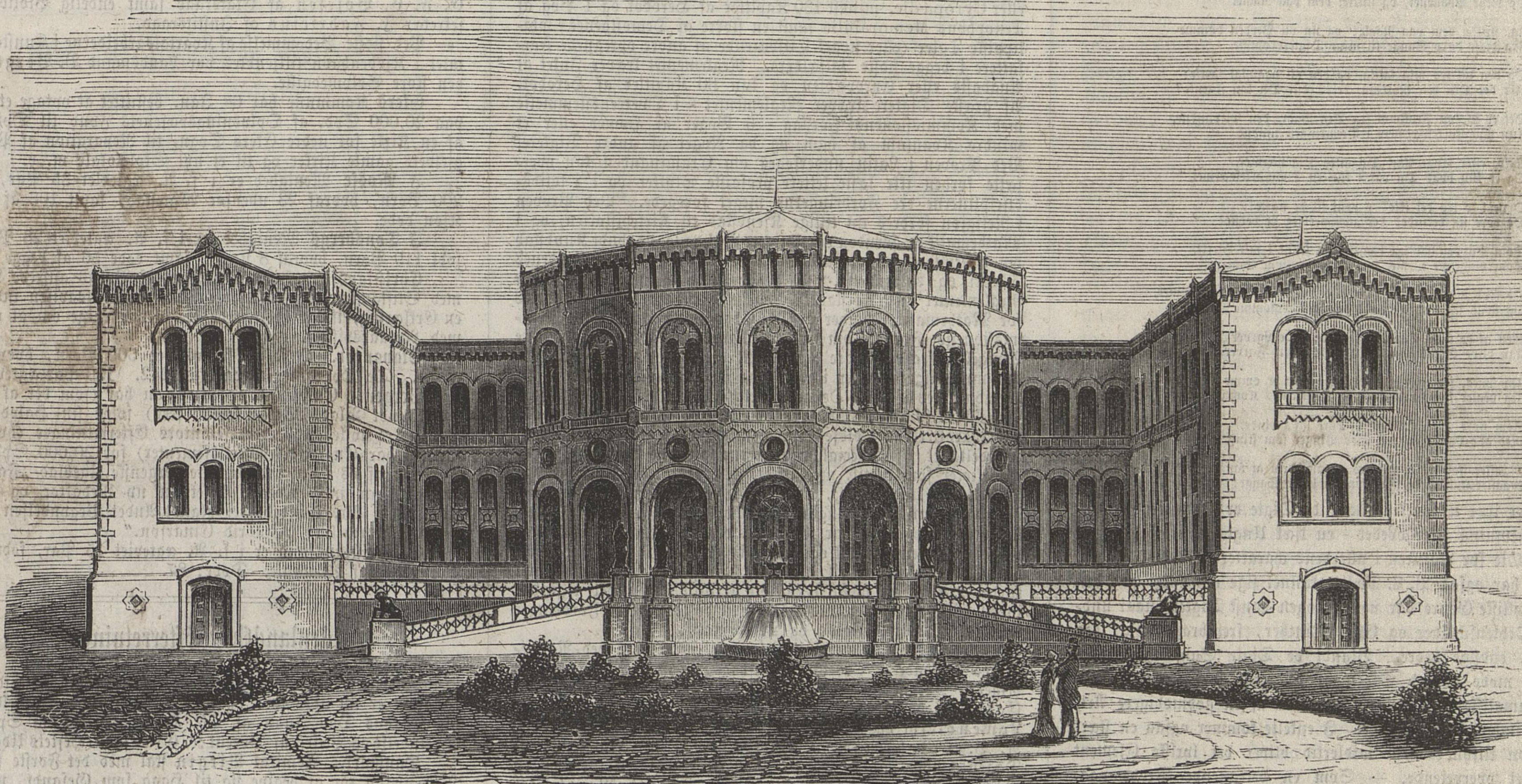
Det er en Afbildning af Bygningen, saaledes som den ifølge disse Tegninger fra Hovedfaçaden mod Slottet vil see ud, vi idag see os istand til at give, og hvortil vi i et følgende Nummer ville kunne føie endnu en, fremstillende Bygningen fra en anden Side. Indtil vi kunne give denne tilligemed Grundrids opsætte vi med Beskrivelsen over selve Bygningen. Her indskrænke vi os til en kort Oversigt over hvad der angaaende Hr. Langlets Tegninger hidtil er forhandlet, idet vi forøvrigt med Hensyn til Sagens tidligere Stadier henvise til vort Blad for 1857, i hvis Nr. 19 og 20 Afbildninger af Schirmer & v. Hannos Tegning tillige findes.

Efterat Storthinget havde besluttet, at dets nye Lokale skulde blive at opføre „i det Væsentlige overeensstemmende med Langlets Tegning", nedsattes under 14de Novbr. 1857 en Bygningskommission til at føre det af Storthinget bestemte Tilsyn med Arbeidet og til hvis Medlemmer udnævntes DHrr. Expeditionschef K. Motzfeldt, Kapitain G. Ræder og Muurmester T. Binneballe. Denne Kommission, der i det Hele synes at have behandlet Architekten paa en lidet høflig Maade, fik 6te Febr. 1858 tillige det Hverv, at gjennemgaae og afgive sin Betænkning over Langlets omarbeidede Tegninger, der nu, blandt andre Forandringer, ogsaa vare affattede efter den langt rummeligere Tomt,

som ved Storthingets senere Tilkjøb havdes til Raadighed. Under paafølgende 7de April afgav Kommissionen sin Indstilling, ifølge hvilken „den ikke dristede sig til at tilraade Opførelsen af en Storthingsbygning i Overeensstemmelse med de af Architekt Langlet omarbeidede Tegninger, hvormeget endogsaa Bygningens Ydre i det Hele anbefalede sig.“ Kommissionens Ankepunkter vare mange, men de væsentligste dog, at Bygningen havde for stort Areal, og deels derfor, deels fordi alle Udgifter ikke vare tagne i Betragtning, maatte antages at ville koste mere end den kalkulerede Sum; at dens Midtparti manglede tilstrækkeligt Lys, og at Anordningen i de enkelte Dele ikke var hensigtsmæssig. Efterat Architekt Langlet i en udførligere Fremstilling til Departementet skarpt havde imødegaaet disse Ankepunkter og med Hensyn til Lysmangelen fra et Par Architekter tilveiebragt en for ham gunstig Erklæring, og hvad det overflødige Rum angik fundet Medhold hos Chefen for Rigsarchivet, hvilket dette væsentligst vedkom, forstærkede Finants-Departementet i November f. A. Bedømmelseskommissionen med ikke mindre end ti tilforordnede Medlemmer, foruden den forrige Kommissions, nemlig DHrr. Byskriver Rye, Telegraphdirektør C. Nielsen, Major Vibe, Kapitainlieutenant Geelmuyden, Rigsarchivar Chr. Lange, Prokurator J. Eliefon, Sagfører J. Sverdrup, Stadskonduktør Grosch og Bygmestrene Lühr og Nordan. Herved blev da for første Gang Bestyrerne for tvende af de videnskabelige Instituter, som i Bygningen skulle have Lokale (Opmaalingen og Rigsarchivet) endelig, som nok rimeligt var, tagne paa Raad med. Medens Tremandskommissionen ingen Konferentser havde havt med selve Architekten om hans Tegninger og der saaledes var fremkommet Misforstaaelser, som vistnok ellers let vilde været jevnede, fik denne forstærkede Kommission det udtrykkelige Paalæg at konferere med ham inden den afgav sin Betænkning om hvorvidt hans Tegninger med eller uden Forandringer vare antagelige.

Ogsaa inden denne Kommission gjorde sig de tidligere Betænkeligheder gjældende i enkelte Henseender, navnligen angaaende fornødent Lys og Luft og Anordningen af Værelserne, i hvilke Henseender Forandringer antydedes. Fire af Kommitteens Medlemmer antoge dog, at Lyset var tilstrækkeligt, og tre af dem, hvoriblandt Rigsarchivar Lange, ansaae det ønskeligt, at der „til Erholdelse af endnu mere Lys og Luft i Bygningens Indre anbragtes et eller to Gaardsrum i dens Midtparti med Gjennemkjørsel.“ En tredie Hovedbetænkelighed ytredes med Hensyn til Hvælvene over Vestibulen, der muligens ikke vare ganske trygge. Derhos udtaltes den Formening, at Taget burde bygges af Jern, hvorved ogsaa de ved samme befrygtede Vanskeligheder med Lethed vilde undgaaes.

Kommissionens endelige Indstilling gik ud paa, at give Architekt Langlet Anledning til efter de antydede Forandringer at fremlægge omarbeidede Tegninger med Overslag, for at den derved „kunde sættes istand til for sit Vedkommende at afgive en til de saaledes tilveiebragte Data støttet Erklæring om hvorvidt den fandt at kunne anbefale det projekterede Bygværk til Opførelse eller ikke.“ Derhos bemærkede ni af dens Medlemmer, at der efter Sagens nærværende Stilling var overveiende Grund til at give det næste sammentrædende Storthing Anledning til at afgive endelig Beslutning i Sagen i Henhold til foreliggende fuldfærdige Tegninger. Denne sidste Udvei har Finants-Departementet grebet i Foredrag af 29de Decbr. f. A., idet det androg om kgl. Bemyndigelse til at lade Professor Chr. Hansen, med hvem det allerede havde sat sig i Forbindelse, udarbeide Tegninger og Overslag til Forelæggelse for det i Oktober sammentrædende Storthing. Med Hensyn til denne Udsættelse bemærker Departementet, „at da Tiden allerede er saa langt fremskreden, uden at man endnu har seet sig istand til at faae opgjort nogen endelig Plan for en Storthingsbygnings Opførelse, og da det efter de hidtil stedfundne Forhandlinger og Sagens nærværende Stilling maa ansees utvivlsomt, at der fremdeles vil medgaae længere Tid, inden et bestemt Resultat lader sig udbringe, saa er det vistnok klart, at i det Hele noget Tidstab af Betydenhed herved vil forvoldes. . . . Men naar saa er Tilfældet“, hedder det videre, „kan det ikke nægtes, at Meget taler for en saadan Forholdsregel. Den af Storthinget i 1857 i det Væsentligste approberede Bygningsplan maatte nødvendigviis, som ogsaa ved selve

Den nye Storthingsbygning efter Tegning af Architekt Langlet: Hovedfaçaden mod Slottet.

Storthingsbeslutningen forudsat, undergaa Omarbeidning for at afpasses efter den udvidede Tomt. Imidlertid er der mod de som Følge heraf omarbeidede Tegninger fra den beskikkede Bygningskommission og fra de øvrige sagkyndige Mænd, hos hvem Departementet har maattet søge Raadførsel, fremkommet ikke faa eller ubetydelige Anmærkninger, hvoriblandt een, der efter Departementets Mening maa tillægges særdeles Vægt, nemlig Bemærkningen angaaende Mangel af tilstrækkelig Tilgang af Lys og Luft i den store, kompakte Bygningsmasse. Hvorvidt det maatte lykkes Architekt Langlet ved den af ham nu efter den forstærkede Kommissions Paapeg overtagne fornyede Omarbeidelse af Tegningerne at frembringe et Værk, der i alle væsentlige Stykker kan erkjendes hensigtssvarende, kan saa langt fra ansees hævet over al Tvivl, at det tvertimod synes unægteligt, at Udsigten i det Hele til en heldig Gjennemførelse af det af Langlet udkastede Bygningsprojekt ved det hidtil angaaende dette Projekt Forhandlede i nogen Grad er stillet i det Uvisse. Og navnlig maa det formeentlig ansees som intet mindre end sikkert, om der af den Omarbeidning af Projektet, hvorved, efter Antydning af nogle af den forstærkede Kommissions Medlemmer, en forøget Tilgang af Lys og Luft skal søges tilveiebragt ved Anbringelse i Bygningens Midte af en større Gaardsplads med Gjennemkjørsel, vil fremgaae en Byggeplan, der kan siges alene at være en Modifikation af de af sidste ordentlige Storthing vedtagne, eller om ikke meget mere en saadan Plan rettere maa blive at betragte som i ganske væsentlige Stykker ny, om ogsaa den ældres ydre Façade hovedsageligen bibeholdes.“ . . Derhos har Departementet holdt sig den Mulighed for Øie, „at Langlets omarbeidede Bygningsprojekt ikke inden Storthinget vinder den Anerkjendelse, at Samme vover at fatte Beslutning om dets Udførelse, og for dette Tilfælde maa man, da en yderligere og langvarig Henstand med dette saa vigtige og paatrængende Byggearbeides Istandbringelse utvivlsomt vilde være høist beklagelig, ansee det ønskeligt, at der maatte haves Anledning til, som et andet Alternativ, at forelægge Storthinget en Byggeplan fra nogen anden og anerkjendt dygtig Haand. — Vel kan der siges, at andre Alternativer allerede haves i de forrige ordentlige Storthing forelagte Konkurrence-Tegninger. — Naar man imidlertid seer hen til hvad der tidligere og navnlig under Sagens Behandling paa Storthinget i 1857 er passeret med Hensyn til disse Tegninger, maa man dog erkjende, at der under Sagens nærværende Stilling ikke længere fra Regjeringens Standpunkt bør være Tale om samme. Det vil derfor til Opnaaelse af det foran nævnte Formaal være nødvendigt, at man søger erhvervet nye Tegninger med Overslag til en Storthingsbygning af nogen Kunstner, som ikke har deeltaget i den i saa Henseende aabnede Konkurrence, og hvis Navn derhos afgiver ønskelig Garanti for at han i alle Fald vil kunne præstere noget Brugbart. Efter hvad Departementet antager, og som man har fundet bekræftet ved Raadførsel med sagkyndige Mænd, findes der blandt Architekter, der med Rimelighed kunde forventes under de givne Omstændigheder at ville overtage det fornævnte Hverv, neppe Nogen, til hvem samme med den Tillid skulde kunne betroes, som Professor Christian Hansen i Kjøbenhavn, der ogsaa under Sagens Behandling paa Storthinget 1857 fra flere Sider blev nævnt som i fortrinlig Grad kvalificeret til at betroes Udførelsen af et Arbeide, som det her omhandlede. Denne Mand, hvem Departementet i Begyndelsen af indeværende December Maaned underhaanden havde ladet tilstille en Forespørgsel om, hvorvidt han i Tilfælde af naadigst Bestemmelse desangaaende maatte ville overtage det nævnte Hverv, har nu hertil erklæret sig villig, efterat han paa Forhaand havde begivet sig hid, for at gjøre sig bekjendt med den for Storthingsbygningen bestemte Tomt v. s. v.“ — Den af Departementet ansøgte Bemyndigelse til at lade C. Hansen udarbeide Tegninger er imidlertid nægtet kongelig Sanktion.

Literatur.

Et Foraar. Digte ældre og nyere af H. V. Kaalund, 2det Oplag. Kbhavn. 1859. (Priis 88 ß. Lunds Forlag.) Denne Digtsamling har gjort megen Lykke; et nyt Oplag er

allerede efter et Par Maaneders Forløb bleven fornødent. Og dog har Kaalund digtet i 20 Aar, og endog de fleste af denne Samlings Digte have næsten ligesaa længe været bekjendte, uden at de ere blevne videre bemærkede. For omtrent femten Aar siden, - og fra den Tid har Kaalund Lidet eller Intet udgivet, - skrev P. L. Møller, at Ingen kjendte Kaalund som Digter, uagtet han havde skrevet lyriske Digte, som kunde staae ved Siden af de bedste i den danske Literatur. Men trods denne Ros forblev dog Kaalund fremdeles ubekjendt for det store Publikum. Først ved „Et Foraar" har han vakt dets Interesse, og denne er fortjent. Thi denne Digtsamling hører til de sjeldnere og giver i sin Heelhed Indtrykket af en virkelig Digterbegavelse, der er kommen til Klarhed og Modenhed. Kaalund har i sin Tid udgivet flere Arbeider, hvoriblandt et Par dramatiske; men han har havt den hos Digtere sjeldne Forsagelsesevne at forstøde Massen af disse sine Børn, og erklære, at han kun vil flytte dem, der findes i „Foraaret", og en liden Fabelsamling, med sig over i Fremtiden. Han siger derfor, at denne Samling er at ansee som en Opgjørelse med hans poetiske Fortid - en lyrisk-romantisk Ungdom, som han nu tror at være kommen ud over, uden derfor at være kommen ud over Poesien. Digteren vil hermed antyde, at han er kommen ind paa et nyt Stadium. At dette ikke er Taushedens, sees tydeligere af det vakre Indledningsdigt „Sommerfuglene", hvilket vi her aftrykke i dets Heelhed, fordi Forfatterens Digterkamp paa en særdeles gribende Maade deri skildres.

En Sommerfuglesamling er disse mine Sange,
De flagred i mit Indre, der tog jeg dem tilfange.

Jeg vilde dem med Jubel i Verden udsende;
Men ak, da var de døde, - jeg kunde dem ei kjende.

Dog synes mig nu, da jeg dem atter bringer
Som spiller af min Ungdom et Skjær paa deres Vinger.

See derfor har jeg draget dem frem for Lysets Straale,
De blege Phalæner, og stukket dem paa Naale.

Ja, stukket dem paa Naale! og nu vil Verden dømme
Fra disse døde Sange til mine Digterdrømme.

Og den vil tro mig fattig, og den vil haanligt tænke:
„Er det Din hele Rigdom, det Bedste Du kan skjænke?

Det er jo kun Frostmøl fra Din Vaar, den forsvundne,
Kun Tusmørkesværmere i Dæmringen fundne

Selv, efter lange Aar, Du atter Dig nærmer,
Og er kun hvad Du var - kun en Tusmørkesværmer."

O nei! o tro det ikke! o vent til de næste!
De røre sig derinde! der gjemmer jeg de bedste!

Som Pupper har jeg baaret dem skjult i mit Hjerte,
Som vingeløse Orme, som Tvivl og som Smerte.

De krøb mig ind i Sjælen med Livets Strid og Jammer,
Og hvad jeg leed, det veed kun mit eensomme Kammer.

Men af de stille Pupper og af de blege Larver
Kan blive Sommerfugle med alle Livets Farver.

Jeg synes, jeg mærker, Forvandlingen er omme;
Jeg venter kun den varmende Solstraales Komme.

Som store Sommerfugle de røre sig derinde,
Med alle Livets Farver, med Vinger som skinne.

Maaskee skal det mig lykkes engang dem at fange;
Maaskee skal ud de flyve som jublende Sange!

Hvad der især udmærker Kaalunds Digte er - foruden en lyrisk Grundstemning overhovedet - en kjæk Ungdommelighed og et aabent Øie for Naturen i alle dens charakteristiske Enkeltheder. Derfor har ogsaa P. L. Møller kunnet sige om ham, at i den lyrisk-idylliske Genre har neppe nogen dansk Digter, naar undtages Oehlenschläger og Chr. Winther, frembragt noget saa Skjønt, endsige bedre. Blandt de Digte Samlingen indeholder, møde vi ved Siden af de reent lyriske ogsaa flere epigrammatiske og satiriske, dog alle af en godmodigere Art, mere skjemtende end bidende. I enkelte kommer ogsaa en stærk Reflexion tilsyne; men imidlertid bliver det lyriske Element altid det overveiende. — Som en betegnende Prøve paa, hvad denne vakre Samling indeholder, aftrykke vi, foruden Indledningsdigtet, endnu et ganske lidet Digt, nemlig

Lærken.

Det lakked hen mod Pintse, dog laae paa Marken Snee;
Endnu var ei Vinteren omme.
Tungsindig blev min Sjæl, jeg tænkte: Maaskee
Vil aldrig mere Foraaret komme!

Den Orm, som i Dvale saa tillidsfuld krøb,
Skal evigt den af Muldet bedækkes?
Og Sommerfuglens Larve i visne Blades Svøb
Skal aldrig den af Solstraalen vækkes?

I Nætter og Dage kun Sneefog og Regn
Og susende Storme fra Norden;
Og ei noget Solglimt, og ei noget Tegn
At Livet skal fornyes paa Jorden!

Da pludselig med Eet gjennem Stormvinden klang
En zitrende, jublende Trille -
O, det var Naturens Opstandelsessang,
Og Sangeren var Lærken den lille!

Ja, Lærken, den lille, bevingede Prophet!
Den agted ei den isnende Vinter;
Den jubled for den Vaar, som endnu ei var seet
Og sang om Violer, Hyacinther,

Om Spiren under Sneen, om det livsvarme Frø,
Som rører sig usynligt i Furen;
Den sang om det Liv, som aldrig skal dø,
Om Aanden, den store, i Naturen.

O lær mig, lille Lærke, saa freidigt og fro
Som Du, forend Vintren er omme,
At synge prophetisk med jublende Tro
Om Fremtidens Vaar, som skal komme!

Norge.

Christiania. En Forening af Damer have i Dagbladene indrykket Opfordring til at yde Bidrag til en paatænkt Bazar til Indtægt for Pleiestiftelsen for Smaabørn, hvilken Stiftelse, der i den sidste Tid har havt 14 Børn, hidtil fornemmelig har bestaaet ved velvillige Bidrag. Gaver af ethvert Slags modtages, men maa indleveres inden 29de Jan.

— Ved kgl. Resolution af 8de December 1858 er bifaldt et nyt „Reglement for Examen artium", hvilket er udkommet i Trykken hos Schibsted. (11 S. 4to. Priis 6 ß.) Dette Reglement afviger i flere Punkter saavel fra det tidligere Reglement som fra den til Forfattelsen af et nyt Reglement nedsatte Kommissions Forslag. Kommissionen (DHrr. Prof. Holmboe og Rektorerne Vibe, Olsen og Lange samt Lektor Nissen) havde til den skriftlige Prøve foreslaaet to Udarbeidelser i Modersmaalet og to latinske Oversættelser, men Departementet har i Reglementet udslettet den ene Oversættelse, hvorfor ogsaa det philos. Fakultet og Coll. acad. har erklæret sig. Kommissionen har foreslaaet Omfanget af latinske og græske Forfattere til omtr. det samme, som der hidtil har været fordret; men Reglementet kræver i Latin kun omtr. det Halve. Af Prosaister skulde ifølge Kommissionens Forslag læses: a) Sallusts bellum Catil. & Jugurthinum; b) 2 Bøger af Livius; c) et Udvalg af Ciceros Taler, mindst 80 Kap.; d) Ciceros Cato major og Lælius eller et tilsvarende Kvantum af hans Bøger de officiis eller af hans Qvæstiones Tuscul.; e) et Udvalg af Ciceros Breve, i Omfang svarende til 12te Bog af hans Epistolæ ad diversos; f) et Udvalg af een eller flere af følgende sildigere Forfattere: Tacitus, Plinius d. Y., Qvinctillian, Seneca, - svarende til Omfanget af en fuldstændig Bog af Tacitus. Reglementet kræver kun det Halve af hvad der er opført under Litr. a., ved Litr. b kun 50 Kap. og alene hvad der findes under det ene af Litraerne c. d og e. I Forslaget var af latinske Digtere opført: Af Ovids Forvandlinger mindst 1000 Vers, en Komedie af Terents, 2 Bøger af Virgils Æneide og et Udvalg af Horats's Oder paa mindst 900 Vers samt mindst 500 V. af hans andre Digte. Reglementet kræver Intet af Ovid, Intet af Terents. Af græske Prosaister indeholdt Forslaget: 1 Bog af Xenophons Anabisis eller Cyropædie, mindst 130 Kapitler af Herodot og 1 Bog af Xenophons Memorabilia samt en større af Demosthenes's philippiske Taler (eller noget Tilsvarende af andre opregnede Forfattere i begge sidste Tilfælder). Reglementet kræver Intet af Anabasis eller Cyropædien og kun 60 Kapitler af Herodot. Af græske Digtere kræver Reglementet - i Overeensstemmelse med Kommissionens Forslag - 6 Bøger af Homer eller et mindre Kvantum af ham og da Noget af andre Digtere. Ved Prøven i Latin undersøges om Examinanden kan oversætte forhen ikke læste lettere prosaiske Stykker og i Oldtidsdisciplinerne ere Fordringerne meget forøgede. Ved Prøven i Religion fordres nu tillige Kjendskab til Kirkehistorien, og i Mathematik er, foruden det tidligere Vedtagne, paabudt Kundskab om bestemte Ligninger af 1ste og 2den Grad og Logarithmernes Theori og Anvendelse. I begge disse Henseender stemmer Reglementet med Forslaget, hvorimod Reglementet fremdeles for Mathematik beholder adskilte Charakterer tiltrods for Kommissionens Forslag om kun at have een. De væsentligste Afvigelser fra det ældre Reglement ere forøvrigt, at der ved den mundtlige Examen i hvert Fag skal tilkaldes en Censor, der udnævnes af Kirke-Departementet efter Universitetets Forslag. Engelsk er som frivilligt Fag optaget ved Siden af Hebraisk; og Charaktererne i disse Sprog medtages i Hovedcharakteren. Middeltallet af Specialcharaktererne give de samme Hovedcharakterer som hidtil, med Undtagelse af, at der nu til Haud illaud. ikke kræves $3\frac{1}{2}$, men $3\frac{1}{4}$, og at man ikke kan faae Non contemn. med ringere Middeltal end $3\frac{3}{4}$. „Er Middeltallet over $3{,}_{75}$ eller har Examinanden for 3 af de mundtlige Fag (undtagen Engelsk og Hebraisk) erholdt Charakteren Slet, ansees han umoden til akademisk Borgerret." Reglementet træder i Kraft til næste Examen artium, men der tilstædes indtil 1861 Afvigelser med Hensyn til de forandrede Fordringer i Latin, Græsk, Religion og Mathematik.

— Ved Studenternes Fest 13de Jan. erindredes ved Navneskjolde følgende i Aarets Løb afdøde Mænd i de tre nordiske Riger: Nordmændene H. Helgesen, I. Frich, Peter Castberg og H. M. Hansen; Svenskerne N. Lovén, G. Löwenhielm og P. Walmark og Danskerne R. Bülow, N. V. Dorph og N. Spandet. Talen i Anledning af Dagen holdtes af Kand. H. Bruun. Skaalen for Kongen udbragtes af I. Magelssen, for Norge af I. Bergh, for Sverige af L. Aubert, for Danmark af Chr. Schweigaard, for de nordiske Universiteter af L. Dietrichson, for Island af Brodtkorb, for de i Aarets Løb afdøde Studenter af A. B. Jensen. En til Dagen affattet Sang blev afsunget.

— Af et Digt i Chr.-Posten sees, at A. Munch har tilbragt Juleaften i Nizza. Prof. P. A. Munch er for nogen Tid siden ankommet til Rom.

— Christiania Theater synes at ville forlade sin tidligere Skik, at søge sine Skuespillere fra Danmark; thi det averterer nu i Dagbladene, at til Sommeren kunne „tvende norske Skuespillere faae Ansættelse" ved samme.

— Den 11te Januar holdtes det sædvanlige Kvartalsmøde i Akers Sogneselskab, hvor iblandt nye Medlemmer indvoteredes Overlærer L. Kr. Daa. Til Selskabets Formand valgtes med 9 Stemmer Sagfører Joh. Sverdrup, der i et tidligere Møde havde ladet sig indmelde i Selskabet.

— Byskriver Rye er 5te Januar entlediget som Medlem af Direktionen for Hypothekbanken og Kjøbmand J. H. Schwensen beskikket som Medlem af bemeldte Direktion og til i samme at føre Forsædet.

Under s. D. er det tilladt Stiftsoverretsassessor i Throndhjem H. G. C. Meldahl at aflægge Prøve som Assessor i Høiesteret.

— Ved Birch-Reichenwalds Udnævnelse til Statsraad blev Amtmand i Christians Amt, Collett, konstitueret som Amtmand i Akershuus, og i dennes Sted Bureauchef Kjerulf konstitueret i Christians Amt. Ifølge „Chr. Amtstid." skal nu Kjerulf igjen i sin Konstitution afløses af Foged Meinich.

— I Trefoldigheds Menighed er fra 1ste Mai til 31te Decbr. f. A. 112 Par ægteviede og 349 Børn fødte, hvoraf 25 uægte; Døde 192.

— Et Interessentskab, bestaaende af DHrr. J. H. Schwensen, A. Hesselberg, Sadelmager Knudsen og M. Langaard skal have dannet sig her i Staden til Anlæg af et større Ølbryggeri.

— Kammerjunker, Fuldmægtig Engelhardt er meddeelt Afsked som Ordenskancellist, og i hans Sted er Kandidat Due udnævnt som saadan.

— Prinds Oscar bivaanede Mandag d. 3die Vielsen mellem Ordonnantsofficieren Premierlieutenant Holtermann og Hoffrøken Sigrid Flemming, ved hvilken Leilighed Hs. kgl. behagede at føre Brudgommen til Brudestolen.

— Ved kgl. Resolution af 5te Jan. er nedsat en Kommission, bestaaende af Oberst Th. Broch, Kommandørkapitain Valeur og Premierlieutenant N. Ihlen for til anstundende Sommer at anstille Undersøgelser og afgive Forslag om det hensigtsmæssigste Sted for Anlægget af et militært Etablissement paa Norges nordlige Kyster mellem Tromsø og Hammerfest, og navnlig i dette Øiemed at undersøge følgende 3 Steder: a) Tromsø og denne Byes nærmeste Omegn, b) Lyngenfjord og c) Altenfjord. Derhos er Kommissionen paalagt at affatte Udkast til en efter Forholdene og Landets Ressourcer affattet Plan for de Bygninger og Befæstninger, som et saadant Anlæg skulde kræve, samt at afgive et omtrentligt Overslag over sammes Kostende.

— Under 30te December er Kand. theol. og Lærer ved den Dahlske Skole i Grimstad P. Blom udnævnt til Præst ved den norsk-svenske Legation i Konstantinopel med aarlig Gage af 750 Rd. Hamb. Banko.

— Amtmanden i Hedemarkens Amt har under 20de Novbr. beskikket Bogholder og Regnskabsfører M. Flisager til Lensmand i Romedals Thinglag, Hedemarkens Fogderi.

— Hs. danske Majestæt har som Nytaarspresenter uddeelt en Hærskare af Ordener, Titler og Hæderstegn. I den lange Liste finde vi tvende Nordmænd, nemlig Konsul C. Mathiessen i Christianssand og Konsul J. C. Andersen i Christiania, der begge ere blevne Riddere af Dannebrog. Blandt de øvrige Hædrede ville vi her mærke os nogle, navnligen i Literaturen mere bekjendte Mænd. Antikvaren C. J. Thomsen er bleven Storkors af Dannebrog, Biskopperne Martensen, Engelstoft og Monrad samt Amtmand O. Lehmann og Kabinetssekretær J. P. Thrap (Danmarks-Beskrivelsens Forfatter) Kommandører. Bibliothekar P. G. Thorsen, Rektor Tregder, Professor Thridge, Archivar Jon Sigurdsson samt Boghandler F. A. Brockhaus ere blevne Riddere. Etatsraad C. C. Rafn har faaet Titel af Konferentsraad og Prof. E. F. C. Bojesen af Etatsraad samt endelig Bibliotheksekretær F. Fabricius af Justitsraad.

— Ved sidste Bedømmelse af Kvartalsarbeiderne i Kunstakademiet i Kjøbenhavn tilkjendtes vor Landsmand B. Bergslien den store Sølvmedaille.

Ekers Kommune har 6te Jan. besluttet at optage et Laan paa 20,000 Spd. af Oplysningsvæsenets Fond til Opførelse af en Kirke for nedre Ekers Sogn, til Reparation af Præstegjeldets gamle Kirker og til et nyt Skolelokale m. v.

I **Mosse** Menighed er i f. A. ægteviet 35 Par, døbt 200 Børn, hvoraf 23 udenfor Ægteskab, samt 108 af begge Kjøn døde.

I **Tønsbergs** Menighed er i f. A. ægteviet 28 Par og født 119 Børn, hvoraf 8 uægte, samt døde 56 af begge Kjøn.

Christianssand. En heel Deel af Byens anseede Mænd med Stiftamtmanden i Spidsen have i Stiftsavisen indrykket en Erklæring, ifølge hvilken de ere blevne enige om at ophøre med Nytaarsvisiter.

Stavanger. I f. A. fødtes her 509 Børn, hvoraf 19 uægte. De Dødes Antal var kun 242. 130 Par ægteviedes.

Bergen. Enkefru Geelmuyden har (som det af et ny paabegyndt Blad „Bergenseren" sees) solgt sin Halvdeel af Bergens privilegerede Adressekontors Efterretninger (hvilket i Bergen har Eneret til Avertissementer) for 20,000 Spd.

— Det af os i sin Tid omtalte bergenske Ugeblad „Familievennen" har med Nytaar faaet en ny Redaktør og nogen Udvidelse. Nr. 1 indeholder blandt Andet Begyndelsen af en original Fortælling „Eindrid Einarson."

I **Christianssund** er i f. A. ægteviet 15 Par, fødte 162 Børn, hvoraf 23 uægte. Døde: 87.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Upsala-Heftet af Nordisk Universitets-Tidsskrift for 1858 er nu udkommet og indeholder, foruden Anmeldelser: om Byrons Don Juan af Th. Hagberg og om Sprogets Oprindelse og Væsen af Docent K. Claëson (Heftets Udgiver).

Danmark. Admiral Virgin skal med det Første forlade Kjøbenhavn for at begive sig til Haag som Gesandt, medens hans udnævnte Eftermand Grev Wachtmeister først senere kan indtage sin Post.

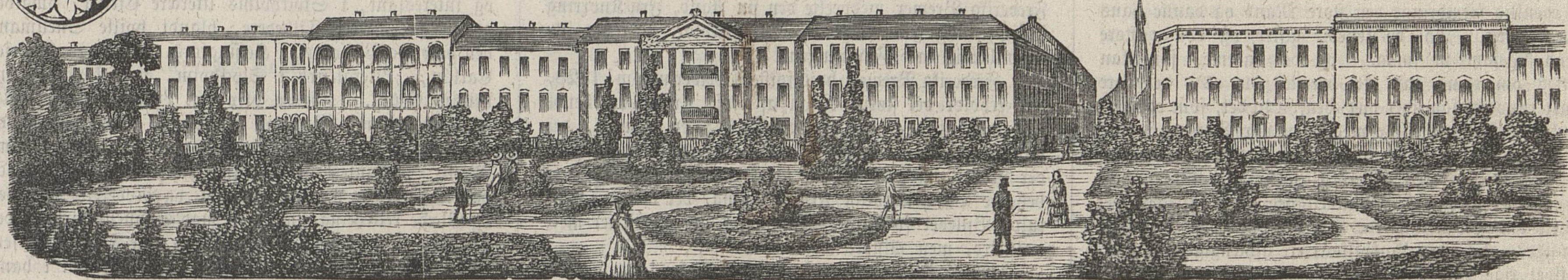
— Ved Kjøbenhavns Universitet vil Festen til Fædrenes Minde ikke i Aar som ellers blive feiret d. 13de Januar, men 10de Februar, Tohundredeaarsdagen for Svenskernes mislykkede Storm paa Kjøbenhavn. Det skal være paatænkt at indbyde lundensiske Studenter til Festen.

— I den holsteenske Stænderforsamling, der aabnedes i Itzehoe d. 3die Januar, er den forrige Formand Baron C. Scheel-Plessen gjenvalgt og har indtaget sit Sæde med en Tale, der ved sin Opposition mod Danmark vil finde Tydskernes hele Bifald. Kjøbmand Reincke er bleven Forsamlingens Vicepræsident.

Italien. Ifølge de nyeste Efterretninger herfra er Tilstanden meget truende og et Sammenstød mellem Østerrig og Frankrig her at befrygte. I Mailand have Gadekampe fundet Sted og Folket raabt: Leve Italien, Leve Victor Emanuel og Trikoloren. Fra Wien hedder det under 8de Januar, at det 3die Armeekorps var marscheret til Italien og at nye Tropper stedse rykkede efter. Victor Emanuel aabnede d. 10de Jan. Kamrene med en Tale, i hvis Slutning det hed: „Den politiske Horizont er ikke klar; vi maae oppebie Fremtiden med Fasthed. Fremtiden vil blive lykkeligere; thi vor Politik er grundet paa Retfærdighed og Kjærlighed til Frihed og Fædreland. Piemont er vel et lidet Land, men det har stor Indflydelse i Europas Raad paa Grund af sine Grundsætninger og de Sympathier, det finder. Det agter Traktaterne, men kan ikke være ufølsom for Italiens Smertesraab." Denne Tale har virket foruroligende i England, og Times advarer Sardinien for Alliancen med Frankrig og udtaler sig med Bestemthed for Opretholdelsen af Østerriges Souverænitet i Italien ligeoverfor de mulige napoleonske Befrielsesforetagender. Politisk Betydning tør det ogsaa tillægges, at Prinds Napoleon d. 12te Januar skulde afreise til Sardinien for at ægte Kongens Datter Prindsesse Clotilde.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 4. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 23de Januar 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Om vort Postvæsens Oprindelse og ældste Historie.

Blandt de mange Løftestænger for en fremadskridende Civilisation, som den nyere Tid har udviklet, indtager Postvæsenet, navnlig efterat de fra Rowland Hill udgaaede Reformer have vundet almindelig Indgang, en ikke ringe Plads. I Forbindelse med Kommunikationsvæsenet danner det i Forhold til Folkeopdragelsen paa en Maade Almueskolens Fortsættelse, og fortsættes igjen selv i denne Henseende af frie Statsforfatninger, udviklet kommunalt Liv og Jury. Saa løst som denne Bemærkning end her er henkastet, vil den dog vistnok indrømmes af saagodtsom Alle, der have skjænket den nyere Histories Betydning en mere end overfladisk Betragtning. Men forholder dette sig saaledes, er det vel ogsaa Umagen værd at betragte hvorledes den Indretning, hvorom jeg her taler, har udviklet sig fra en ringe og uanseelig Begyndelse til sit nuværende, forholdsviis saa anseelige Standpunkt i vort Land, selv om de Detailler, som i saa Henseende kunne anføres, paa Grund af Sagens Beskaffenhed i og for sig selv hverken kunne være fuldstændige eller interessante.

Et offentligt, regelmæssigt Postvæsen var i vort Land saagodtsom ukjendt ligetil for omtrent 200 Aar siden. Christian den 2den forordnede vistnok, at hver Kjøbstad, ligesom Tilfældet allerede tidligt var i de større europæiske Staters Stæder, navnlig de tydske og italienske, skulde have tvende løbende Postbud, der mod en bestemt, efter Afstanden afpasset Betaling skulde befordre Breve. Men ligesom dette i og for sig selv ikke kunde siges at lægge Grunden til noget regelmæssigt Postvæsen, saaledes havde det neppe hellere nogen Betydning for Norge. Omtrent hundrede Aar senere gav Christian den 4de det danske Postvæsen en ordentlig Indretning og satte det i Forbindelse med det tydsk-keiserlige, der fra 1516 af havde været i jevn Gang under Fyrsterne af Taxis's Bestyrelse og som disses Forlening. Christian tænkte vistnok paa at lade det Samme blive Norge til Deel, men hans fra Kjøbenhavn udgaaende norske Post sees ikke at være gaaet længere end til Varberg. At der imidlertid allerede tidligere har fundet en hovedsagelig til offentlige og private Brevskabers Befordring bestemt, mere og mindre regelmæssig Forbindelse Sted mellem Kjøbenhavn og Norge, deels til Søs, og deels til Lands gjennem de daværende danske Provindser paa Sveriges Vestkyst, fremgaar saavel af Sagens Natur, som af, at man finder en vis Henrik Morian beskikket til Postmester for Norge allerede i 1647. Det var dog først under Christians Søn, Frederik den 3die, der ogsaa videre udviklede den af hans Forgjænger i Danmark gjorte Begyndelse, at Norge fik en regelmæssig Postforbindelse med Udenverdenen og mellem de enkelte Landsdele indbyrdes. Dette skeede ved Forordningerne af 9de August 1650 og 30te November 1853, der kunne betragtes som den Grundvold, hvorpaa det norske Postværk siden er bygget. Det er i Forbindelse hermed vel værdt at nævne den danske Postmester Paul Klingenberg, der er fordeelagtigt bekjendt for sine Fortjenester af det samtidige danske Postvæsen og som vistnok ogsaa var Sjælen i Indretningen af det norske.

Ved nysnævnte Forordninger blev en fast ugentlig ridende Post indrettet mellem Kjøbenhavn og Christiania over Skaane, Halland, Bohus og Smaalenene, samt ligeledes ugentlige Biposte fra Christiania til Throndhjem over Dovre, til Bergen over Filefjeld, til Kongsberg over Bragernæs og til Christianssand og Stavanger over Tønsberg og derfra videre langs Kysten. Breve synes ikke at have været udtagne af Posten eller modtagne til Befordring med den andetsteds, end i Byerne, eller inden Norges Grændser i Alt paa 15 à 16 Steder. Posten skulde afgaae fra Udgangspunkterne for dens Route til en bestemt Dag og Time i hver Uge, befordres Nat og Dag uden Ophold ved dertil beskikkede Postbønder, der ingen Betaling fik, men nøde adskillige borgerlige Friheder, saasom Frihed for Indkvartering og personelle Byrder. Brevene skulde forsegles af Postmestrene eller Postforvalterne med det kongelige Postsegl og betales forud til nærmeste Hoved-Postkontor, saaledes alle Breve fra Danmark til Christiania, og alle fra de norske Distrikter sammestedshen. Portoen varierede efter Afstanden og Brevets Vægt. Et enkelt Brev, det vil sige et Brev paa 1 Lods Vægt, der antoges at være skrevet paa et fjerdedeels Ark Papiir, kostede saaledes fra Christiania til Kjøbenhavn, Bergen, Throndhjem eller Stavanger 10 Skilling. Penge modtoges ikke til Forsendelse undtagen paa Afsenderens egen Resiko. Alle vare forpligtede til at sende sine Breve med Posten, dog vare Expresse-Bud i egne Sager tilladte. Det hele Postvæsen stod under Bestyrelse af en Direktion, der dannedes af et Medlem fra hvert af de fire store kjøbenhavnske Handelskompagnier, nemlig det Islandske, det Ostindiske, Silke-Kompagniet og Klæde-Kompagniet. Den egentlige Ledelse af Postværkets Gang var imidlertid vistnok hovedsageligst i Hænderne paa den kjøbenhavnske Postmester, indtil 1685 den ovennævnte Paul Klingenberg, og den i Christiania ansatte, forsaavidt Norge angik. Efter Henrik Morian, der døde før det ordentlige norske Postværk kom i Gang, ansattes som saadan dennes Svigersøn, Landmaaleren J. v. Geelkirken. Postindtægterne maa have været høist ubetydelige, da denne Geelkirken som Bestyrer af det norske Postværk foruden al Porto ogsaa fik en aarlig Løn af 300 Rdlr. og derhos for de hallandske Postbud, der gik mellem Kjøbenhavn og Bahuus 400 Rdlr. aarlig. Rimeligviis har han dog maattet overtage en Deel af Postvæsenet og Postbefordringen flydende Udgifter.

Ved Reskript af 20de Marts 1663 oprettedes en Bipost fra Throndhjem til Nordlandene og Finmarken, antageligen efter Foranledning af den driftige Preben v. Ahnen, der dengang forestod Nordlandenes Amt.

Efter Paul Klingenbergs Død 1685 overdroges Postvæsenet til Grev Gyldenløve som et Lehn for ham og hans mandlige Arvinger, og under deres Forvaltning forblev det til 1711, da det igjen overtoges for Statens Regning. I dette Tidsrum udkom Forordningen af 25de Decbr. 1694, hvorved der gjordes et væsentligt Skridt videre til Postvæsenets Udvikling. Heri finder man omtalt foruden den ovenfor nævnte Bipost fra Throndhjem til Nordlandene og Finmarken, der afgik hveranden Uge, ogsaa en ugentlig Bipost sammestedsfra til Nordmøre, samt Biposte fra Christiania til Thoten og Kongsvinger, hvorhos der ogsaa tales om Biposte til „andre Steder", samt om Postaabnere, der ere beskikkede til at aabne Posten underveis. De i Portotariffen nævnte Postaabnerier ere imidlertid ikke stort flere nu end i 1653. Portotariffen var omtrent uforandret. Fra Throndhjem til Bergen betaltes for et enkelt Brev 16 Skilling og fra Throndhjem til Finmarken 24 Skilling. Posten fra Kjøbenhavn til Christiania behøvede 4½ Dag. Timesedler indførtes, Postmestrene tilholdtes at føre Protokol over alle Breve og at aflægge nøiagtigt Regnskab. Postbøndernes Frihed for Udskrivning og Soldaterhold bekræftedes, ligesom de, der førte Posten i Nordland og Finmarken, hvor Fogderne vare Postaabnere, foruden andre Friheder, erholdt 1 Rdlr. for hver Miil de reiste. Penge og Pakker over 50 Lod befordredes ikke. Der maatte ikke være mere end et Brev i hver Konvolut. Forbudet mod at benytte Leilighed eller den svenske Post indskjærpedes ligeledes.

Omtrent ved Aarhundredets Slutning blev Postforbindelsen mellem Christiania og Kjøbenhavn forandret fra een til to Gange om Ugen. Dette vedvarede til 1720, da den igjen blev ugentlig, men i 1735 optoges igjen den dobbelte Post.

Ved Forordningen af 29de April 1720 blev Portoen noget forhøiet; saaledes maatte der nu for et enkelt Brev fra Christiania til Bergen, Throndhjem eller Stavanger betales 12 Skilling. I 1730 bleve de norske Postbud forsynede med Postskilt og Posthorn, for hvilke Postbønderne skulde være ansvarlige. I Postforordningen af 13de December 1743, hvorved Portoen nedsattes til omtrent det Halve, findes i Alt 42 Postaabnerier og Postkontorer omtalte, hvorhos der forudsættes et ubestemt Antal Postaabnerier paa Landet. Fra Christiania til Bergen og Throndhjem kostede et Brev nu kun 6 Skilling. I 1751 overtog Postvæsenet Befordring af Bankobreve og stillede sig ansvarlig for sammes Indhold.

Ved Forordningen af 4de August 1758 fik endelig Postvæsenet omtrent samme Indretning, som det, med Undtagelse af nyoprettede Biposter og Postaabnerier, til for ikke ret længe siden har beholdt.

Efter saaledes korteligen at have fremstillet vort Postvæsens Oprindelse og ældste Historie, vil jeg ligeledes korteligen henlede Opmærksomheden paa dets nærværende Stilling, paa det Opsving, det har erholdt gjennem Tilegnelsen af den engelske Postreform, gjennem en kraftig og selvstændig Styrelse, samt gjennem Indførelsen af Postdampskibe og Jernbaner. Det vil i saa Henseende være tilstrækkeligt at anføre nogle faa Fakta.

Antallet af de med Brevposten forsendte Breve her i Landet udgjorde i 1850 1,086,703, i 1854 1,588,027 og i 1855, da den eensformige Fireskillingsporto med Frimærker var indført, 1,834,849 Stykker. I Femaaret fra 1850—55 ere 35 nye Postrouter bragte i Gang, 12 andre udvidede, og 76 nye Postaabnerier oprettede. Med Dampskib befordres Posten nu langs hele Kysten fra Frederikshald til Vadsø, i flere af vore Fjorde og Indsøer, samt til Götheborg, Kjøbenhavn, Kiel, Hamburg og Hull. Bruttobeløbet af Postintraderne, der i 1820 ikke naaede op til 50,000 Spd., vare i 1842 omtr. 100,000 og i 1855 omtrent 150,000 Spd., heri dog ikke indberegnet Indtægter af Dampskibsfarten, der udgjorde omtrent et lignende Beløb. Landbrevposten har i bemeldte Femaar givet et gjennemsnitligt aarligt Overskud af omtrent 8000 Spd., medens Dampskibsfarten har givet en ikke ringe Underballance. Den udenrigske Korrespondents er væsentligen bleven lettet ved Postkonventioner med andre Stater.

Det vil af Foranførte tydeligt nok fremgaae, at vort Postværk, uanseet de mange Enkeltheder, hvori man ved en saadan Indretning altid finder Anledning til Anke og Ønske om Udvidelse eller Forandring, indtager en respektabel Stilling, hvad enten man tager Hensyn til Landets Beskaffenhed og Trang eller til den ringe, ovenfor fremstillede Begyndelse, hvoraf det i Løbet af omtrent to Aarhundreder har udviklet sig.

Emilie Carlén.

(En literaturhistorisk Skizze af L. D—n.)

Forfattere og Videnskabsmænd burde egentlig aldrig beskrives efter sine ydre Livs- og Levnetsvilkaar; thi saa indgribende disse end kunne være i Vedkommendes Udvikling, hvor stor Betydning de end kunne have for den Retning, hvori Angjældende bevæger sig, bliver det ydre Liv dog kun noget Tilfældigt i Forhold til den rige Historie, som vilde fremkomme, naar man kunde læse det indre Liv, de Sjælens Brydninger og Kampe, som egentlig frembringe den store Mand og danne hans sande Levnet. Thi de fødes, giftes og dø de store Mænd ligesom vi smaae - og det samme, som kan berettes om dem, kan ofte berettes om os - det ydre Levnet releverer saa lidet med Hensyn til det, som egentlig er det specifikt Forskjellige mellem de store Aander og os: den seirende Kamp, der overvinder Verden, men som netop derfor ikke føres i Verden, men i det stille Indre.

Gjælder dette i Almindelighed, saa gjælder det dobbelt om den udmærkede Kvinde, om hvem det altid maa siges, at hendes Livsvilkaar ere afhængige af Andre, og lidet rige paa Begivenheder.

„Bene vivit, qvi bene latet“ siger Latineren, og det er en gammel Sandhed, at den bedste Kvinde er den, om hvem man ikke taler. Men der er en anden Maalestok, som hyppigere lægges paa Kvinden nu i vor Tid end før: det er Intelligentsens, og den har ingen Kjønsforskjel; - der er det „berømte Navn“ Vidnet om en Aand, der staar paa Samfundets Høider - Mand eller Kvinde - og et saadant stort Navn har den Kvinde opnaaet, hvis Portræt disse Linier skulle ledsage, og som nævnes med Sværmeri i de unge Pigers Romanbibliotheker, med Beundring, hvor der er Tale om indflydelsesrig Produktivitet, men med stræng Kritik inden Literaturhistorikernes Kreds, hvor der stilles en høiere Fordring til den, der skal fortjene et berømt Navn end enten Evnen til at smelte Pigehjerter eller Magten til at virke 1000 Mile udenfor sin Kreds - hvor kun den frugtbringende Virken, kun den forædlende Indflydelse har Noget at betyde.

Emilie Carlén er mere kjendt inden Leiebibliothekerne end i den literære Verden, for hvilken hendes Værker ikke har synderlig Betydning - ei fordi det er Romaner hun har skrevet, - thi hendes Samtidige Frederika Bremer har f. Ex. Krav paa stor Opmærksomhed - men fordi hun i sin Virken har savnet flere væsentlige Betingelser for at den kunde blive epokegjørende - den har ikke været original, og den har ofte ikke været hvilende paa Sandhed. — Et kort Blik over de Forholde, inden hvilke hun har spillet sin store Rolle, vil overbevise om Sandheden heraf.

Den ved Fosforister (Atterbom, Palmblad o. fl.) og Göther (Gejer, Tegnér o. fl.) nyopblomstrede svenske Literatur begyndte sit Løb paa en mindre heldig Maade. Atterbom, den indflydelsesrigeste Mand af de unge Kræfter, var tydsk i Sind, et Barn af den romantiske Skole, ved hans Vugge lød Herders Sange (hans, der maa betegnes som Retningens Fader), og Novalis var hans Yndling; ogsaa for ham havde Romantikens vidunderlige blaa Blomst duftet, som aldrig gjenfindes, og i Søgen paa disse Myrer, fulde af Elvefolk og Lygtemænd, i Skovene, hvor Trolde og Guldfugle levede i dunkle Skygger - tabte han Blikket over Livet og Virkeligheden, medens han paa „Lycksalighetens ö“ og hos „Fogel Blå“ søgte Poesiens Liv.

Med Götherne vaagnede vistnok et andet Liv, men heller ikke Tegnér havde aabent Øie for det Naturtro og Sande i Skildringerne, og kunde heller ikke i Nutiden finde den Poesi, som fra Sagaerne klang ham saa fuldt og rigt imøde; - og medens i Tydskland Romantikerne naturligt lidt efter lidt gled over fra de halvdunkle Fortidsskildringer til den sociale Novelle (ved Eichendorf o. fl.), var der i Sverige ikke Tegn til at Romantikerne vilde udvikle sig derhen. Men det maatte komme; thi denne Udviklingsgang ligger involveret i Skolens eget Væsen fra dens Fødsel af. Udsprunget af den skarpt følte Modsætning mellem de forhaandenværende Smaaheder og den tænkte, drømte Storhed, danner Ironien egentlig Romantikens Baggrund; - den ligger i Baghold under alle Romantikens Forsøg paa at opkonstruere en Middelalder med Skumring og Skygge i Nutiden, og den herved opstaaede Modsætning kræver med Nødvendighed at løses derigjennem, at Romantiken optager Nutidens Forholde og Livskampe i sin Sphære og dermed løber ud i den sociale Novelle.

Men i Sverige vare Digtersindene ikke saa snart færdige med sine Illusioner, og den sociale Roman kom saaledes til at opstaae ikke indenfra, men ved det Tryk, som den fremrykkede Literaturudvikling i Frankrig og Tydskland medførte. Medens Mændene strede imod, blev det tre Kvinder forbeholdt, med uhyre Succes at bringe Romanen til Udvikling i Sverige.

Frederika Bremer, Sophie von Knorring og Emilie Carlén vare den svenske Romans Odin, Vile og Ve. Frederika Bremer meddeelte den sin Aand, Fru Knorring sin Sjæl og Fru Carlén gav den Kolør, men var ikke altid heldig med Farvningen.

Frederika Bremer, hvis første Arbeider udkom i 1828, har erholdt det største Navn af disse Tre; hos hende var indesluttet en sjelden Begavelse; en Humor, der minder om Fru Lenngren og en Styrke i Tegningen, der vidner om en stærk og udviklet Aand, lader hende beholde Pladsen foran Fru Knorring, der i blide, sjælfulde Billeder fremstillede Livet i de høiere Cirkler mere naturtro, men mindre ideelt.

Emilie Carlén blev født i Stockholm i samme Aar som Phosphoros, i det betydningsfulde 1810, der samlede de unge Kræfter om den Fane, der snart blev plantet paa Akademiets styrtede Mure. Hendes Forældrenavn var Schmidt. Allerede som ganske ung begyndte

Emilie Carlén.

Emilie Schmidt at skrive; men først efterat hun var bleven gift med Musikeren Flygare, udgav hun sine Romaner. Rækken aabnedes med „Waldemar Klein“, der udkom 1838. Men allerede fire Aar tidligere havde Sofie v. Knorring udgivet „Cousinerna“ og „Ståndsparallelerne“ - og man gjenfandt i Emilie Flygares Romaner hiins Maneer og Tone. Men medens man saaledes i Henseende til digterisk Begavelse og Originalitet maatte stille hende under de foregaaende Forfatterinder, var man dog nødt til at anerkjende hos hende en overordentlig Evne til dramatisk og fuldendt Anlæg - Situationerne vare vel hverken nye eller overraskende - men en mærkværdig Afrundethed og Fuldendthed udmærkede den bestandig.

Men Emilie Flygare følte, at der manglede hendes Værker Noget, - hun følte, at hun ikke var fri, og da hun havde afsluttet det første Stadium af sit Forfatterskab, der indbefatter foruden „Waldemar Klein“, - „Representanten“ (Stockholm 1839), „Gustaf Lindorm“ (s. A.), „Professorn och hans Skydslingar“ (1840), „Fosterbröderna“ og „Kamrer Lassman“ m. m. fl. forsøgte hun sig i den anden Periode (begyndt 1846) i en anden Maneer.

Som en svensk George Sand havde hun vandret om paa Tendentsromanens indskrænkede og dog saa vide Felt - hun forlod det ikke; men hun søgte at give det nye Tillokkelser ved mere romantisk Udstyr - Billederne bleve mere farverige, men — Sandheden forlod dem; Dydsmønstre og Djævle sattes ind i Menneskehammene, og Charakteertegningen blev usand, det friske, klare Liv var ikke at kjende igjen i „En Natt vid Bullarsjön“, „Enslingen på Johannisskäret“, „Jungfrutornet“ o. fl. - indtil hun atter c. 1850 frembragte maaske sin bedste Fortælling „En nyckfull Kvinna.“ Men med Et standsede hendes Produktion.

Flygare var efter et ulykkeligt Samliv med Emilie allerede død ved Begyndelsen af hendes Forfatterbane; - i Aarene omkring 1840 færdedes hun som Enke, pikant og interessant, i Stockholms literære Cirkler, omgivet af en heel Deel Tilbedere, blandt hvilke Snellman, den berømte Philosoph i Helsingfors, og Johan Gabriel Carlén, „Literateur“ i Stockholm, især kappedes om hendes Gunst. Carlén blev den Lykkelige og i 1841 indtraadte hun i Ægteskab med ham. Men hun havde en Søn af første Ægteskab, en lovende, elskværdig ung Mand, vel anseet af alle sine Jævnlige; nylig havde han erhvervet sig Laurbærkrandsen, og Moderens Stolthed og Glæde rettede sig langt mere mod Sønnens forhaabede, glimrende Løbebane, end mod hendes egne Frembringelser, da en tærende Sygdom lagde ham i Graven i hans bedste Ungdom (1854). Den sørgende Moder lagde Pennen bort og lod Saaret bløde, indtil hun i den forløbne Sommer atter tog den fat. „Handelshuset i Skärgården“ er endnu ikke fuldendt og kan ikke undergives Kritikens Dom - men vi knytte et godt Haab til dette Forfatterindens første Arbeide i hendes tredie Udviklingsstadium. Romanen udkommer i Aftonbladets Feuilleton.

Emilie Carlén er nu 48 Aar. Nu lever hun og hendes Mand paa tre rummelige Kvistværelser i deres egen Gaard i Stockholm. Ligeoverfor Humlegårdens store Have ligger, omgivet af en „Trädgård“ det venlige, hvide Huus, hvor Stockholms større og mindre literære Personligheder oftere samles. Han arbeider paa den fortjenstfulde Udgave af Bellman, og hun arbeider og — spiller Kort. Hun er en meget lav, temmelig korpulent Dame - med et fiint og belevent Væsen - interessant i sin Samtale, om end hendes Meninger ofte nok ere afvigende fra de almindelige. — Da Nedskriveren besøgte det Carlénske Huus i afvigte Sommer arbeidede hun netop paa sin sidste Roman - men der gik endnu gjennem hele hendes Fremtræden noget Vemodigt, der kontrasterede underligt mod hendes Mands livsglade Munterhed - det var endnu Sorgen over den tabte Søn, der gjorde sig gjældende, - han har bevaret Billedet af den stille Kvinde mere end af den berømte Forfatterinde, og beder hende, om disse Linier skulde komme hende for Øie, ikke at vredes over de frit udtalte Meninger.

Portrætet er taget efter „Stockholms illustrerade Tidning.“

Klokkeringere i Sevilla.

I Sevilla finde de ved de fornemste Kirker fast ansatte Ringere paa Festdagene for gode Ord og ringe Betaling let Hjælpere blandt de unge Mennesker til at sætte Kirkeklokkerne i Bevægelse; og da der ikke som hos os ringes regelmæssigen til bestemte Tider; men Alt beror paa Ringernes Lune, Taalmodighed og Kraft, kan Enhver øve og uddanne sit Talent. Man kappes om at vise størst Mod og Behændighed i at ringe med Klokken, hænge sig fast ved den og følge den i dens heftigste Bevægelser. Paa de Tilstedeværende gjør den forfærdelige Larm af et Snees Klokker (som i Giralda), Taarnets Vibrationer og disse unge Folks Dristighed et voldsomt Indtryk; man kan neppe undgaae at blive svimmel.

Den første Dag, da jeg var Vidne til dette Skuespil, passerede jeg tæt forbi Kirken el Salvador del mondo. Nogle Personer stirrede op i Luften, og en god gammel Spanierinde, der begav sig til Gudstjenesten, udraabte i Nærheden af mig: „Det er ikke Mennesker, det er Djævle.“ Dette bragte da ogsaa mig til at see op, og jeg troede først, at en Ulykkelig havde indviklet sig i Touget, der tjener til at sætte Klokken i Bevægelse. Men jeg saa snart, at det kun var en Leg, strax efter viste en anden Ringer sig svævende i Luften. Han holdt sig fast ved Klokkens „Øren“ eller ved Bjælken, der tjener den til Vægtstang, og følgende Klokken i alle dens Bevægelser, befandt han sig med Hovedet vendt mod Jorden hver Gang den gik tilbage ind i Klokketaarnet.

Historiens Smaamynt.

Man er i vor Tid saare forhippet paa Historie - Alle ville være med at skrive Historie, fordi alle sluge Historie. Hvor er Historien? Overalt. Tacitus's hoffærdige Sønner ville blot see den i Samfundslivets store Tildragelser, medens jeg ved at leve med betydelige eller originale Mennesker har mødt den i tusinde og eet lidet Faktum, og det er saaledes jeg skriver Historie.

Jeg slaar Smaamynt. Finder man Smag i min Mynt skal den Tid efter anden blive sendt ud i Verden.

I.
Alexander Boucher.

Kort før Paganini, eller fra 1802 til 1820, gjaldt en Kunstner med Rette for den første Violinist i Europa. Man har allerede begrebet, at jeg taler om Alexander Boucher, nu en ottiaarig Olding, hvis Tilværelse vor glemsomme Generation snart vil ignorere.

Alexander Boucher har været Keiserinde Josephines og Dronning Hortenses Musiklærer. Hele Napoleon den Førstes Hof forgudede ham; Paris lod Guld regne ned paa ham. Damerne beleirede ham med Bouketter.

Aldrig har vel et Mandfolk havt flere Kapricer end denne Keiserdømmets Orpheus.

„Paris faar hjælpe sig som det kan", sagde han en Dag, „jeg giver Frankrig herefter blot tre Maaneder af Aaret."

Han begynder nu sit Flakkeliv og hans magiske Bue lyder snart i Syd, snart i Nord. Keiser Alexander den Første af Rusland forærede ham den kostbare Foerværks-Tullup, hvori man endnu møder ham om Vinteren. Af diverse Konger, Storhertuger, Markgrever og andre Smaa-Potentater hiinsides Rhinen har han faaet ikke mindre end tre og tredive Guld-Snuustobaksdaaser. Spanien havde en ganske særegen Tillokkelse for ham. Den stakkels Fyrste, som Historien kalder Carl den Fjerde, behandlede ham som erklæret Favorit. Alexander Boucher har selv fortalt mig, at denne Potentat engang lod ham gjøre en Hofdragt i en egen Stiil. Det var en prægtig Kjole af Barcelona-Fløiel med Broderi i alle Sømmer, men for at adskille den fra de andre Hofkavallerers Dragter havde Kongen befalet, at Skalaens syv Noter skulde broderes i Guld paa hans Maestros Kjole.

Ferdinand den Syvende og Broderen Don Carlos have Begge været Alexander Bouchers Elever.

I 1856 saa jeg ham efterligne den sidste absolute Konge af Spanien paa en Maade, der hos en saa gammel Mand vakte min Forbauselse. Ansigt, Bevægelser, Tale, Alt var netop, som Traditionen har overleveret os det. Samme Aften fortalte han en ganske mærkværdig liden Historie:

„Det var i Aranjuez's Haver", sagde han. „Ferdinand den Syvende og Dronning Christine gaae op og ned i Alleerne i Samtale med mig. I en Lund seer jeg eller tror at see, at Tornerne ville stikke hendes Majestæts Fod, - jeg kaster mig ned og løfter Dronningens Kjole en Tomme fra Jorden. „Ulykkelige!" raaber el rey neto uden at lee, „hvad gjorde Du der? Vi ere ikke i Frankrig. Havde Colomarde (den første Minister) seet Dig, vilde Du være bleven hængt for at have lagt Haand paa Dronningen." Jeg kastede mig paa Knæ for den krænkede Monarch, der kneb mig i Øret og tilføiede: „Min Haand har berørt Dig, — Du er benaadet."

Da Don Carlos og hans Tilhængere efter Freden til Virgara overvundne nedlagde deres Vaaben, forvistes Prætendenten til Burgos, den gamle Stad, der tidligere havde været Ferdinand den Syvendes Fængsel.

„Prinds", sagde Alexander, „havde De valgt mig til Generalissimus over Deres Armeer istedetfor Thomas Zumalacarreguy, vilde De nu være i Madrid istedetfor i Burgos. Med min Violin i Haanden vilde jeg have trodset selv Don Baldomero Espartero. Ikke en Spanier vilde have skudt paa Kjolen med de syv Noter, som Carl den Fjerde har givet mig."

Alexander Boucher har været en intim Ven af Girodet Trioson, som man skylder den herlige Endymion samt tyve andre Lærreder, høit skattede af Kjendere.

„De behandler mig som en Original", sagde han en Dag. „Jeg gad vide, hvad De da vilde have sagt om Girodet. Hans Mage vilde De vel have vanskeligt for at finde. En Dag kommer jeg ind til ham og finder hans Atelier illumineret ligesom et Kapel. Ligesiden han havde malet sit berømte Maaneskin, vilde han aldrig arbeide uden ved Lys. Medens jeg sad hos ham, sendte han sin Tjener ud for at kjøbe Knappenaale for 20 Sous. — „Hvad i al Verden vil Du med denne Armee Knappenaale?" — „Det skal Du faae at see." — Man bringer ham en tyk Pakke. Han kaster Naalene omkring, ligesom man saar Karsefrø. — „Forstaar Du nu?" spurgte han. — „Min Tro, nei!" — „Jeg trænger naturligviis ofte til Knappenaale til mine Drapperier eller for at fasthæfte mine Skizzer paa Væggen? At jeg ikke er oplagt til at reise mig og hente en Naalepude, begriber Du vel. Jeg bøier mig ned og finder hvad jeg behøver lige for mine Fingre. Naar jeg er søvnig og træt af at arbeide, har det en dobbelt Fordeel, — et lidet Stik er under saadanne Omstændigheder besynderlig opfriskende."

Efter at have tjent Millioner er Alexander Boucher den Dag idag en fattig Mand. Han lever af en liden Pension, som Ferdinand den Syvendes Datter har tilstaaet ham.

Klokkeringere i Sevilla.

Emma Neuperts Koncert.

Naar en Kunstner, der først skal vinde et Navn, optræder hos os, er det sjeldent, at Mange indfinde sig, og endnu sjeldnere, at disse Faa vove at foregribe Kritikens Dom. Medens mangen En, der af egen Pung maatte betale for sit Publikums Fornøielse, fandt en Smule Trøst i Klager over dets Paaholdenhed og Kulde, havde de Forventninger, man nærede om Emma Neupert, samlet et forholdsviis stort Antal Tilhørere om hende, og disse følte sig i Regelen mandstærke nok til at give sin Mening tilkjende, trods det Farlige i at stille sig blot.

Emma Neupert er ingen almindelig musikalsk Begavelse. Medens Fleerheden af hendes Kunstsøstre standse paa Halvveien, ja længe før, forskrækkede over den lange og knudrede Bane, de see foran sig, har hun aldrig tabt sit Maal af Sigte, men arbeidet sig frem, understøttet baade af sit store Talent og sin energiske Villie. Hun er nu kommen tilbage fra Udlandet for at lade sine Landsmænd see Frugterne af et langt og alvorligt Studium, vel ikke som en fuldt udviklet Kunstnerinde, - det veed hun bedst selv, - men fuldt værd at høres, at opmuntres, at fredes om. — Det Repertoire, hun til sin første Koncert havde valgt, var vel skikket til at lægge hendes Fleersidighed for Dagen. Sonaten af Beethoven, Koncerten af Schumann og Larghetto af Chopin, - Sager, der kræver en god Opfatning, et livfuldt og ædelt Foredrag, blev hver for sig udført paa en tilfredsstillende Maade. I Kullaks „Perles d'ecume" og Clochettes af Lißt udfoldede hun en stor, omhyggelig uddannet Fingerfærdighed. Hendes Tone er fuld og klar, hendes Spil let og smukt, Holdningen rolig og uden al Affektation, dog uden at man derfor savner Liv og Lune. I det Hele gjør hendes Spil et meget godt Indtryk, der forøges ved den Sikkerhed, Frygtløshed og „Overlegenhed", hvormed hun behandler sit Instrument.

Medens samtlige Storblade i Hovedsagen ere enige heri, have de alle - et Par af dem rigtignok ei uden en vis Ængstelse - havt det at udsætte, at Valget af Repertoiret ei var ganske heldigt, da navnlig Schumanns og Beethovens Sager kræver en Opfatningsevne og Virtuositet, man ei kan vente hos en saa ung Kunstnerinde. Det bør dog erindres, at netop dette „ei kan ventes" maaskee har havt en ubevidst Indflydelse paa Dommen; thi hvad man ei venter, synes man ofte ei at fornemme. Den fuldendte Ro, hvormed hun spiller, den Frihed for „feberagtig Geskjæftighed", der charakteriserer hendes ydre Optræden, tør ogsaa for en Deel forklare det Savn af Liv og Begeistring, man tror at have sporet. Hun hører ei til dem, der lægge an paa, ved musikalske Gjøglerier, Larmen, Trommen og bestandig Brug af Pedalet at forstærke Indtrykket. Man føler det Ægte, Sunde og (jeg kunde sige) Ærlige i Alt hvad hun foredrager, fjern fra al Jagen efter Effekt. Hun spiller som en Kvinde og kan ikke spille med en Mands Kraft eller Lidenskab. Alligevel maa vi være enige i, at Valget af Schumanns a-moll Koncert var uheldigt, men af en anden Grund, nemlig fordi dette vanskelige Nummer „ei er et i lige Grad taknemmeligt Koncertstykke." Mærkeligt er det, at en saa kyndig Kunstdommer som Rellstab, der har bedømt hendes Udførelse af det samme Nummer paa en Koncert i Berlin, navnlig tillægger hende en „skjøn Opfatning" og især roser hendes Spil i Stykkets „mest følelsesfulde" Deel, Cadencen. Saa forskjellig er Smagen. De Nummere, der gjorde mest Lykke, indeholde ulige større techniske Vanskeligheder, end den beethovenske Sonate. Naar man har bemærket, at denne blev simplificeret, da begribe vi ei Aarsagen hertil, men maa meget betvivle selve Faktum, da den dygtige Musiker, der vendte Bladet og fulgte Koncertgiverinden Takt for Takt, ei skal have mærket det Ringeste dertil.

Vi bede, at disse Bemærkninger ei maa tillægges nogen polemisk Tendents, da en saadan vilde være saare upassende ligeoverfor Kunstdommere, der aabenbar have viist en saa velvillig Stemning. Vi tilstaae uforbeholdent vor egen Udygtighed til at fælde nogen afgjørende Dom, men finder i de berørte Omstændigheder tilstrækkelig Grund til for vort eget Vedkommende at nære en afvigende Mening. Hvordan nu dette er, eller ikke er, saa meget er vist, at Kunstnerinden har al Grund til at være tilfreds med Udfaldet af denne første Debut, der indeholder Opfordring nok for hende til med lige ufortrøden Flid at fortsætte sin Udvikling og fremdeles vise sig værdig den Forekommenhed, hvormed baade Publikum og Kritiken har mødt hende.

Vi antage, at et større Publikum med Fornøielse vilde gribe Leiligheden til snart at faae høre denne vor unge, meget lovende Landsmandinde.

—z.

Blandinger.

Ogsaa en Fremstilling af Begivenhederne i Norge i 1814. Det talrige Publikum, der øser sin historiske Kundskab af hemmelige Hofhistorier, har hidtil for Skandinaviens Vedkommende maattet lade sig nøie med Crusenstolpes „Morianen" og „Carl Johan og Svenskerne." En Tydsker, Hr. Eduard Maria Oettinger, der som Udgiver af et stort bibliographisk Værk over den historiske Literatur ialfald maa have et udstrakt Bekjendtskab til Bogtitler, har „udfyldt et Hul i Literaturen" ved at skrive det danske Hofs Historie, hvoraf de hidtil udkomne syv Bind omfatte Tidsrummet fra Christian II til Frederik VI's Død. Svenskerne have ilet med at tilegne sig dette Værk gjennem Oversættelse, medens Østerrig har udstedt et strængt Forbud mod Bogen. Efter det flygtige Bekjendtskab vi have til den, ere vi mere tilbøielige til at holde med den keiserlige Regjering end med vore svenske Brødre; det Hele er et Makværk og for største Delen yderst kjedeligt. I den sidst udkomne Deel har Forf. anvendt 60 Sider til Beskrivelse af Begivenhederne i Norge i 1814, men det Meste er blot et feilfuldt Optryk af almeenbekjendte Aktstykker. Paa rare Historier mangler der ikke, f. Ex.:

„I Spidsen for den svenske Fraktion (af Rigsforsamlingen paa Eidsvold) stod Biskop Baum og Capellan Wergeland. — — Et andet Parti grupperede sig om Grev Wedel Jarlsberg. — — Det tredie og compacteste Parti, ledet af Etatsraad Carsten Anker, udtalte sig energisk til Gunst for Regenten." — —

Hvilken tragisk Skjæbne der rammede „Biskop Baum og Capellan Wergeland, kan læses Pag. 158:

„Biskop Baum og Capellan Wergeland - „die Leithämmel der schwedisch-gesinnten Partei" - som endnu bestandig intrigerede for Foreningen med Sverige, bleve paa Kongens Befaling og med Rigsforsamlingens Samtykke indtil Videre indespærrede."

Resultatet af Rigsforsamlingens Forhandlinger seer man af følgende Notits:

„Den 12te April valgtes Prinds Christian Fredrik, med 80 af 112 Stemmer, til arvelig constitutionel Konge i Norge. Elleve havde stemt for Sveriges Kronprinds Carl Johan og Fire for Grev Wedel Jarlsberg."

Krigshistorien fra 1814 har faaet en mærkelig Episode:

„Til det befriede Fædrelands Forsvar bleve tre Armee-Corpser organiserede. 40,000 bevæbnede Mænd lovede hinanden høitidelig at forsvare Norges Sag til sidste Blodsdraabe. Selv Kvinderne stode ikke tilbage. Frivilligen dannede de en Amazongarde. Firehundrede Piger forenede sig til et Corps norske Skjoldmøer og valgte en Datter af en Præst ved Navn Pihl til Anførerinde. Jomfru Pihl, sagde onde Tunger, som veed at finde en eller anden Plet selv hos den Reneste, var Prindsregentens Elskede og en ny Agnes Sorel, som skal have ophidset ham til Modstand mod Sverige - hvad der dog ingenlunde kan ansees beviist."

Denne Historie om Amazonkorpset under Jomfru Pihl er oprindelig bragt til Torvs af en eenfoldig dansk Skribent (H. P. Gjessing, Christian VIII's Historie S. 98); men vor Tydsker har udstafferet den med et for „Jomfru Pihl" krænkende Rygte. Det Faktiske er, at der engang i 1814 blev gjort Forslag i Intelligentssedlerne om, at Kvinderne skulde drage ud i Kamp for Fædrelandet.

En Pebersvend i Kamp med Byens Fruer. I Morgenbladet er opstaaet en stor Strid mellem en gammel Pebersvend og Byens „Fruer." „Pebersvenden" har nemlig foreslaaet Opførelsen af Boliger til en heel Ansamling af hans Standsfæller, for at man kunde undgaae de urimelige Huusleiepriser, som disse stakkels eenlige Væsener nu maa finde sig i. Alt dette kunde været godt og vel, og Forslaget vilde vist hengaaet uden noget Stormveir, hvis Ulykken ikke havde været, at Manden ved Siden af sine Byggeprojekter lagde for Dagen en yderst ringe Grad af kvindeligt Galanteri - hvilket jo ogsaa allerede hans Stilling som Pebersvend antyder, - men derved har han oprørt imod sig en Slægt, som synes at være ligesaa pirrelig som Poeterne. Den lidet galante Kompan har nemlig hentydet paa, at vi uselige Pebersvende „flaaes" i Huusleie, for at Fruer og Døtre kunne trippe om i Butikkerne og skaffe sig Krinoliner og alskens Stads og Fjas. Men mod denne Beskyldning har Fruerne reist sig, ikke alene mandigen, men overvættes mandligen. De have saaledes ikke blot klaget over den Overlast, deres Møbler lide, men ogsaa den, deres Tjenestepiger ere udsatte for. Derhos have de godtgjort, at en saa vindmagersk Indretning som en Krinoline kan haves for den yderst billige Penge af 84 ß, medens Pebersvendenes Kjoleskjøder og deres Buxers overflødige Længde medfører en meget større Udgift. Men siden Fruerne i Deduktionen her have gaaet over fra det reent Overflødige til det Undværlige, agter Pebersvenden efter Forlydende ogsaa at gaae dem noget nærmere paa Livet og kræve, at de ikke alene lader Krinolinen falde, men ogsaa lade sig nøie med disse trange Skjørter, som vare brugelige samtidig med Knæbuxerne, hvilke den sidste skrivende Frue vilde beskjære Herrerne. Derved reduceres ikke alene de store Kapitaler, som nu ligge i Frueskjørter, ganske overordentlig, men Plastikens Dyrkere ydes ogsaa rigere Anledning til et frugtbringende Studium, som de i det Offentlige saa længe have savnet, - som en svunden Tids Dragter saa rigelig medførte og hvorover Damerne i Ordets bogstaveligste Forstand nødtes til at „trippe." Forresten vil Pebersvenden naturligviis mod Krinolinerne anføre, at de ikke blot ere undværlige (ialfald undtagen for Fruerne), men endog absolut skadelige; i saa Henseende behøver han blot at anføre Antallet af de Offere, som denne Opfindelse har krævet, deels ved Theatre og Udstigningen af Droscher, deels paa aabne Gader (som i Brüssel), hvor en Storm kan anrette større Ulykker end nogensteds paa Skibe og Skove. Imidlertid er der ved alle slige Anledninger spurgt, at disse slemme Pebersvende ligesaa ivrigen have leet, som Gratierne grædt. Under sin Ivrighed i at forsvare sin Stand siger den sidste (Enke-)Frue i Morgenbladet, at det „at tage 5 Spd. for et Værelse" ikke er at „flaae", men derimod det, at give 40,000 Spd. for en Skov, som er værd 100,000. Denne Enke-Frue maa leve ganske udenfor Verden. Ved saa store Gevinster bruges ikke det Slags nedværdigende Udtryk som at „flaae." Naar en Mand tjener 60,000 Spd., ligemeget hvorledes, kaldes det kun „at gjøre Forretninger", og Manden selv er en Hædersmand - en Støtte for Samfundet, en god Skatteborger, som har Krav paa Medborgeres Agtelse: thi han har Penge. Denne Magt har Fruen ikke begrebet, og dog er det fordi hun mangler den, at Pebersvenden nu behandler hende saa oprørsk. Kunde hun, uden at trænge til ham som Leier, opkjøbe alle Regninger paa ham hos Restauratører, Skræddere og Skomagere og præsentere ham dem til hver Frokost med den Devise: „Betaling eller Gjældsarrest!" da vilde Manden aldrig fornærme hende i Aviserne.

Norge.

Christiania. Det er en temmelig almindelig Tro blandt Folk, at naar de gaae hen til et Assuranceselskab og efter bedste Skjøn opgive Værdien af sine Effekter, for derefter regelmæssig at erlægge sine Præmier, kunne de i Tilfælde af Ildsvaade uden Videre faae Skaden erstattet efter denne Policens Sum, naturligviis med Fradrag af det Reddede. Men dette er egentlig en Misforstaaelse. Assuranceselskaberne lade nok den til dem opgivne Sum gjælde, saalænge det kun angaar Indbetalingen af Præmierne, men brænder det Assurerede, spørges kun om dets Værdi paa Brandtiden og ved Erstatningsopgjøret fordres specificeret Opgivelse. Dette har Christiania alm. Brandforsikringsselskab ved en Rundskrivelse nylig indskjærpet sine Funktionærer. Gjenstandene, hedder det, erstattes efter deres almindelige Værdi i Handel og Vandel - ikke just som de kunde ventes udbragte ved Auktion, „men efter den Priis, gode og kyndige Mænd vilde sætte paa dem som Formuesgjenstand paa Brandtiden." Opgjørsprinciperne ere naturligviis her beregnede paa, ikke at lokke Folk til, ved Erstatninger over den virkelige Værdi, at sætte Ild paa sine Ting. Men Hensigtsmæssigheden tør vistnok være tvivlsom. Den, som stikker Ild paa sit Huus, er vel ogsaa Mand for at gjøre istand de fornødne falske Lister over sit Tab efter denne Opgjørsmaades Krav, hvorimod den ærlige Mand her lettelig kan komme til at lide. En Mand, som efter Indkjøbspriis eller bedste Skjøn har ladet sit Indbo assurere for 1000 Spd., og i god Tro herefter i Rækker af Aar betaler sin Assurancepræmie, kan ikke siges at være skadesløs, om han rammes af Ulykken f. Ex. paa en Tid, da Priserne ere øieblikkelig faldne til det Halve og under hvilke Konjunkturer han ellers ikke vilde afhende sine Ting. Thi Manden havde ved uforandrede Præmier betalt en anden Sikkerhed, end denne, som saaledes afhænger af Tidsfluktuationerne. Man har villet bevise Billigheden af hine Opgjørelsesprinciper ved at henvise til Assurancen af Huse, der ogsaa kun erstattes efter deres Taxt. Men dette Exempel viser, synes os, netop, at Assuranceselskaber for Indbo o. s. v. ere altfor meget indrettede til Aktieeiernes Fordeel. Huse ansættes til en vis Værdi, hvorefter Eieren betaler Assurancepræmie, og med den faar han jo i Ildebrandstilfælde Huset betalt, ligemeget om Priserne siden Taxten ere sunkne eller stegne. Ogsaa Indbo assureres efter Taxt, men kuns efter Eierens, og med den uhyre Forskjel forresten, at medens ved Bygninger den vedtagne Taxtsum gjælder baade Præmiens Erlæggelse og Erstatningskravet, har den ved Indbo-Assurancen ingen afgjørende Gyldighed, uden forsaavidt Præmierne angaar. Erstatningssummen sikrer Assurandøren visse Indtægter, ikke den, der lader assurere, en vis Erstatning. Vore Assuranceselskaber kan egentlig siges at opstille Betingelserne for sine Kunder saaledes: Assureer for hvad I ville, den Sum, I opgive, er en reel Værdi saalænge det kun gjælder om vore Præmier deraf og vor egen Profit; men den er imaginær saasnart det gjælder Erstatning og Udgifter fra vor Side. Rimeligere syntes det dog at være, om Assuranceselskaberne indrettede sig saaledes, at de, istedetfor at lade Folk betale Procenter af saa usikre Størrelser, strax lode Opgaverne gjennemgaae og de opgivne Værdier undersøge, for ikke blot ved Præmieerlæggelsen, men ogsaa ved Erstatningsspørgsmaalet at have et sikkert Udgangspunkt. Ved denne Kontrol vilde de for slette Mennesker formindske den Fristelse til Ildspaasættelse, som de brugelige Opgivelser synes at maatte medføre, og spare den hæderlige Mand for at bære Udgifter ved en Betryggelse, som han paa Grund af en Selvovervurderen af sit Gods ikke har. De Forandringer, et Indbo undergaar - ialfald mellem hver Policefornyelse - ere i Regelen saa ringe, at de vilde være lettere at udjævne end de, der følge af Tidsfluktuationerne og med specificerede Opgjør over brændte eller halvbrændte Sager. Intet er nu almindeligere end at høre Folk ræssonnere som saa, at man maa assurere saa høit, „at man er tryg"; men den Grændse, hvorved man bliver det, i Forhold til en fremtidig Taxt, lader sig vanskelig ramme. Og den Mand, som overstrider den, kaster Penge bort. Den, der gjennem en længere Levetid holder sit Indbo assureret for tre Tusinde, medens dets „Værdi i Handel og Vandel", kun maatte befindes at være to, han kan siges at have kastet de Hundreder ud af Vinduet, som de overflødige Præmier med Renter og Rentesrenter beløbe sig til. Til disse Bemærkninger skylde vi dog at føie den, at vore Assuranceselskaber have Ord for at være meget rimelige i sine Opgjør, hvor de vide de have med skikkelige Folk at gjøre, hvortil de ved Opgavernes Antagelse nok tage meget Hensyn. Men Rimelighed er Noget, som Assuranceselskaberne vel af Hensyn til eget Tarv fremdeles ville øve, dog ikke Noget man kan bygge paa og derpaa give Penge ud. Hvor det gjælder saa betydelige Byrder, som de opskruede Assurancepræmier nu medføre for den, der assurerer, kan der kræves fuld Vished for den betalte Beskyttelse i hele dens Udstrækning. — Endnu inden vi nedskreve disse Linier, havde Direktionen for Christiania alm. Brandforsikringsselskab i Aftenbladet forsvaret Billigheden af sine nyindskjærpede Opgjørsprinciper. Men da vi hverken derved eller ved andre indhentede Oplysninger have fundet os overbeviste om vor Menings Grundløshed, fremsætte vi den ligefuldt.

— Morgenbladet siger, at Kongens Befindende ifølge paalidelige Privat-Efterretninger fra Stockholm skal være af en foruroligende Beskaffenhed.

— Den 15de Januar gave Byens Læger og Apothekere, ialt 60 Personer, en Festmiddag paa Klingenberg for den aftraadte Stadsphysikus Døderlein.

— Den 20de Januar blev ved Christiania Bything afsagt Dom i Sagen: Collegium accademicum og Bogtrykker Fabritius mod Bogtrykker Malling, - hvorved saaledes er kjendt for Ret: Indstævnte Bogtrykker Malling bør for at have udgivet det i nærværende Sag omhandlede Skrift, betitlet: „Almindelig Norsk Huuskalender med Primstav og Mærkedage", bøde til Statskassen 50 - femti - Speciedaler samt have de i Behold værende Exemplarer af dette Skrift forbrudte til Citanterne, det akademiske Kollegium og Bogtrykker Fabritius. Derhos bør han til Citanterne betale saadan Erstatning, som ved Skjøn, optaget paa hans (Indstævntes) Bekostning, findes passende for den Skade, Citanterne have lidt ved den Afsætning, som Indstævnte har havt af nævnte Skrift, samt endvidere til Citanterne betale Procesomkostningerne med 10 - ti - Speciedaler.

— Af Landboskriftet **Budstikken**, hvis bebudede Udkomst vi tidligere have omtalt, er nu Nr. 1 (Januarheftet for 1859) udkommet og indeholder: Til Almeenheden; Kulturplanter: Magnold, Rødbede og Runkelro; Sæterbruget i de østerrigske Alpelande; Beretning om Forsøg for at bestemme den nærende Evne af knuste Turnips sammenlignede med hele Turnips; Hortensia; Literatur: Beretning om Frugtudstillingen i Bergen 1857. Maanedlig udkommer et Hefte paa 3 Ark st. 8vo. og hele Aargangen koster kun 72 ß. Skriftet udgives, som før omtalt, af Selskabet for Norges Vel under Redaktion af DHrr. Asbjørnsen, P. O. Boyesen, C. T. Christensen og Fr. Schübeler.

— I den sidste Tid er en Deel af Byen bleven allarmeret ved et stort, hvidt Spøgelse, der ved Midnatstider viste sig paa Christ Kirkegaard, i Møllergaden og flere Steder. Vægterne forlode sine Poster af Forskrækkelse og flere gode Mænd maatte, hedder det, ved Besigtigelsen erkjende, at man her havde et godt og solid Spøgelse for sig. Ogsaa vi bleve spændte, og uagtet vi ikke selv kunde begribe, hvorledes noget ærligt Spøgelse kunde være saa galt, tiltrods for den oplyste Nutids Mistillid til den hele Slægt, gjentagende at vise sig paa bestemt Sted og Klokkeslet, vare vi dog af Hensyn til Publikums Nysgjerrighed bestemte paa at sende en Skildrer ud for at afbilde Geisten, da vi netop høre, at den skal være bleven arresteret og befunden at være en gal Matros, som agerede Spøgelse for at skræmme sin utro Kjæreste.

Lillehammer vil til forestaaende Storthingsvalg kunne opdrive trende Valgmænd og saaledes vælge selvstændigt een Repræsentant.

Moss. En Kjøbmand Saxild angav nogle Dage efter at Regjeringen havde udsat sine store Belønninger for Opdagelse af Ildspaasættelser, Hr. Hermanstorff som Anstifter af den over et halvt Aar i Forveien stedfundne store Brand; men ved de stedfundne Undersøgelser viste det sig, at Angivelsen var uden Grund, hvorefter Hr. Saxild blev arresteret og aktioneret for falsk Anklage.

Frederikshald. Den 13de Januar feiredes ved en Fest i Byens Klub af 40 Deeltagere hvori Provst Landstad holdt et poetisk Foredrag for Fædrenes Minde.

Christianssand. Den 31te Decbr. f. A. døde Oberstl. Bernt Anker Blom 64 Aar gammel.

Throndhjem. Sparebankens Direktion har tilstaaet et Laan af 16,000 Spd. til en ny Børsbygnings Opførelse.

— Den 13de Jan. feiredes her ved et Lag af 60 Deeltagere.

Bergen. Theatrets artistiske Direktør, B. Bjørnson, har forberedt Direktionen paa, at han til Vaaren fratræder.

Steenkjær. Den 28de Decbr. f. A. døde Enkemadame Elen Skjefte, der af den betydelige Formue, som hun og hendes Mand ved Flid og klog Virksomhed havde tillagt sig, havde bestemt 6000 Spd. til Opførelse af en Kirke paa Steenkjær og 100 Spd. til hver af Sparbo og Stads Fattigkasser.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 5. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 30te Januar 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Englændernes Angreb paa den hollandske Flaade i Bergens Havn 1665.

(Af O. Rygh.)

III.

Efterretningen om Træfningen i Bergen gjorde efter Talbots Beretning et saadant Indtryk paa Kong Frederik III, at han „i en heel Maaned saa ud som Døden selv." Han havde ialfald Grund nok til at være høilig misfornøiet over den Stilling, hvori dette Uheld havde bragt ham, og til at sørge over Tilintetgjørelsen af de Forhaabninger, han havde knyttet til den mislykkede Plan. De hollandske Millioner, hvormed han havde tænkt at fylde sit tomme Skatkammer, vare slupne ham af Hænderne, og han havde ikke længere nogen rimelig Udsigt til ved Englands Hjælp at hævne sig paa Hollænderne for deres Egennytte og befri sig fra de Lænker, hvormed de havde betynget de danske Finantser. Paa et nærmere Forbund med England kunde han nu vanskeligt indlade sig; baade i Danmark og Norge viiste Folket, som naturligviis Intet vidste om de hemmelige Forhandlinger, stor Forbitrelse over Englændernes folkeretsstridige Angreb, og Kongen maatte til en vis Grad dele denne Forbitrelse, forsaavidt som Skylden for det uheldige Udfald unægtelig hovedsagelig, og i Kongens Dine vel alene, maatte tillægges den engelske Admiral. Vilde han end glemme dette, saa kunde det dog ikke undgaae ham, at han vilde kompromittere sig i hele Europas Dine ved nu at slutte et Forbund med Englænderne, efterat de nylig havde gjort sig skyldig i en tilsyneladende saa grov Krænkelse af hans Neutralitet. Han besluttede derfor at nærme sig til Holland. Den Fordeel havde dog Tildragelsen i Bergen indbragt det danske Hof, at det nu kunde vente bedre Vilkaar af Hollænderne. Den havde givet disse et iøinefaldende Beviis paa, hvormeget Danmarks Venskab var værdt, og Danmark kunde som Løn for den ydede Hjælp fordre en høiere Priis for dette Venskab, større Subsidier og en fordeelagtigere Udjævning af de gjensidige Fordringer og Tvistepunkter. Den i Juli sluttede Overeenskomst mellem Danmark og England var holdt saa hemmelig, at Hollænderne fremdeles ingen Anelse havde om dens Tilværelse. Kongen kunde derfor holde gode Miner ved den Audients, hvorved Amerongen paa Generalstaternes Vegne takkede ham for den virksomme Beskyttelse, deres Skibe havde fundet i Bergen. Ogsaa Ahlefeld, som havde foreslaaet sin Konge alene at bemægtige sig Skibene, var fræk nok til at skrive til Amerongen og lykønske ham med den hollandske Flaades Frelse. En Følge af Danmarks forandrede Politik var den før omtalte Ordre til Ahlefeld af 19de August, hvorved den tidligere af 23de Juli tilbagekaldtes. I Begyndelsen af Septbr. rapporterede den hollandske Gesandt til Haag, at Danmark efter den bergenske Affære begyndte at vise sig villigere til at indgaae paa Hollands Forslag.

Imidlertid var man i Kjøbenhavn ikke tilsinds at udsætte sig for Faren af et fuldstændigt Brud med England, ialfald saalænge man endnu ikke var kommen til Enighed med Holland. Gesandten Talbot blev vel behandlet med mindre Forekommenhed end før; men man lukkede dog ikke Drene for hans Forslag; saaledes optog man igjen for en Tid den før fulgte dobbelte Politik. Ogsaa den engelske Konge havde ved Sammenstødet i Bergen havt Anledning til at overbevise sig om Vigtigheden af at vinde Danmark, og han forsømte ikke paa sin Maade at benytte det Indtrufne til sin Fordeel. I de sidste Dage af August sendte han den tidligere nævnte Sir Thomas Clifford som overordentlig Gesandt til Kjøbenhavn og Stockholm for at bringe de nordiske Magter til at erklære sig for England. Sandwich havde i England vidst at fremstille sin Sag saaledes, at al Skylden væltedes over paa den danske Konge og hans Officierer. Clifford talte derfor, efterat han i Midten af Septbr. var ankommen til Kjøbenhavn, i høie Toner: hans Konge havde al Grund til at være misfornøiet med den uredelige Maade, hvorpaa han var bleven behandlet; han kunde ikke lade sig nøie med mindre Satisfaktion end et ubetinget offensivt Forbund med England mod Holland; gik man ind derpaa, saa vilde han glemme, hvad der var skeet. Denne kategoriske Fordring kom det danske Hof høist ubeleiligt, og det søgte at undvige den ved at udhale Afgjørelsen i det Længste. De danske Ministre sinkede Underhandlingerne ved idelige Indvendinger, og Kongen foretog hyppige og langvarige Udflugter til Frederiksborg for at undgaae at give de engelske Ministre Audients. Utaalmodig herover, truede Clifford med, dersom man ikke strax gik ind paa hans Fordring, øieblikkeligt at reise til Stockholm, efter først ifølge Bemyndigelse at have bevidnet den danske Konge sin Suveræns store Misfornøielse med den slette Modtagelse, hans Forslag havde fundet. Dette hjalp; et Brud med England vilde man for det Første for enhver Priis undgaae, og den 18de Oktober undertegnedes virkeligt et offensivt Forbund mellem Danmark og England. Efter denne Traktat skulde alle tidligere Misforstaaelser, navnlig den bergenske Sag, være glemte; den danske Konge skulde mod engelske Subsidier holde en Flaade i Søen til fælles Forsvar; Kongen af England forpligtede sig til i Freden at udvirke for Danmark Fyldestgjørelse for de Krav, det havde paa Hollænderne, og Ophævelse af de dem tilstaaede Toldbegunstigelser. Traktaten skulde dog kun have Gyldighed for det Tilfælde, at Sverige sluttede et lignende Offensivforbund med England; for at udvirke dette afreiste derfor Clifford til Stockholm.

Kong Frederik har vel neppe nogensinde alvorligt tænkt paa at ratificere denne ham aftvungne Traktat, ialfald ikke uden i det Tilfælde, at Krigslykken afgjort erklærede sig for England. Til at bryde med Hollænderne havde han nu saameget mindre Lyst, som Frankrig begyndte utvetydigere at erklære sig for dem. Den med England sluttede Traktat mod Holland hindrede ham ialfald ikke i at underhandle med Holland om en lignende mod England. Den bekjendte Postmester Paul Klingenberg sendtes i Slutningen af Septbr. som overordentlig Gesandt til Holland for at understøtte den danske Resident i Haag, Peder Charisius, ved Underhandlingerne; i Novbr. fulgte Hannibal Sehested efter som overordentlig Ambassadør til Haag og Paris. Efter langvarige Underhandlinger sluttedes endelig den 1ste Februar 1666, faa Dage efterat Frankrige havde erklæret England Krig, ikke mindre end syv forskjellige Traktater mellem Danmark og Holland, hvorved de svævende Tvistepunkter opgjordes paa en for Danmark efter Omstændighederne ret fordeelagtig Maade, og en nærmere Alliance oprettedes. Den offentliggjorte Hovedtraktat var blot defensiv; Danmark forpligtedes ikke til noget fiendtligt Skridt mod England; kun lovede det, paaberaabende sig den Overlast, den engelske Flaade havde tilføiet Bergens Havn, at lukke sine Havne for engelske Orlogsskibe og til Opretholdelse af Defensiven at holde en Flaade i Søen; til Gjengjæld lovede Holland 600,000 Rigsdaler aarlige Subsidier. Men i en tilføiet hemmelig Traktat førtes et ganske andet Sprog. Her forpligtede Danmark sig til strax efter Ratifikationernes Udvexling at træde i aaben Krig med England. De danske Underhandlere havde fordret, at den offensive Traktat saalænge som muligt skulde holdes hemmelig, for at deres Konge i det Længste kunde opsætte med at erklære Bruddet med England.

Det er et stort Spørgsmaal, om det danske Hof ved Afslutningen af dette Forbund virkelig meente ærligt at opfylde dets Betingelser. Dets senere Holdning synes at retfærdiggjøre den Slutning, at Hensigten var at benytte de hollandske Subsidier til at bringe den forfaldne Krigsmagt paa Fode igjen, uden at indlade sig paa virkelig Deeltagelse i Krigen. Saameget er vist, at den danske Konge var ude af Stand til at opfylde de Forpligtelser, han havde paataget sig; han havde lovet at føre 40 Orlogsskibe i Søen og eiede beviisligt knap 25. Ratifikationerne udvexledes i Marts; men den lovede Krigserklæring mod England udeblev. Vistnok udrustedes den danske Sømagt, saavidt det lod sig gjøre ved Hjælp af de hollandske Subsidier, som neppe vare tilstrækkelige til dette Behov og desuden ikke udbetaltes ordentligt; men Flaaden, som efter Traktaten skulde gaae i Søen den 1ste April, blev liggende rolig i Kjøbenhavn den hele Sommer, uagtet den hollandske Gesandts idelige Paamindelser. Først i Oktober løb Admiral Helt ud med 10 Skibe, for at krydse under den norske Kyst; men denne Flaade havde en uheldig Skjæbne: den adsplittedes af en heftig Storm og tre af Skibene gik tilgrunde.

I England havde Danmarks Fremfærd imidlertid, som rimeligt kunde være, vakt megen Forbitrelse. Den engelske Gesandt forlod Kjøbenhavn i Marts 1666, og i Septbr. erklærede England Krig. Krigserklæringen ledsagedes af en udførlig begrundende Deduktion*), hvori den bergenske Affære indtog den fornemste Plads. Ved behændigt anbragte Forvanskninger og Løgne stilles den danske Konges Adfærd her i det ufordeelagtigste Lys; han beskyldes for selv at have foreslaaet Angrebet pa den hollandske Flaade og Byttets Deling, derpaa troløst at have lokket hollandske Skibe ind i sine Havne og endelig ved forsætlig Nølen med at affende Ordren at have bevirket den engelske Flaades Nederlag. Ogsaa i et Brev til Generalstaterne af 4de Oktober erklærede Karl II, „at det aldrig vilde være faldet ham ind at foretage Noget mod Hollænderne i Bergens Havn, hvis ikke den danske Konge havde indbudet ham til at sende sin Flaade derhen og dele Byttet med ham." Generalstaterne troede dog fremdeles paa den danske Konges Ærlighed; de lod Brevet offentliggjøre, ledsaget af et Modskrift, hvori blandt Andet denne Beskyldning erklæes for den skammeligste Bagvaskelse og forskjellige Grunde anføres for at bevise, at den umulig kunde være sand.**) Uagtet Krigserklæringen foretoges dog Lidet fra engelsk Side mod Danmark; thi England havde nok at gjøre med at forsvare sig mod Holland. Man havde i Kjøbenhavn frygtet for ødelæggende Anfald ikke blot paa Norges, men ogsaa paa Danmarks Kyster; men det

*) Aitzema XII, p. 113—125. Det var formodentlig mod denne Deduktion, at det danske Modskrift var rettet, som udgaves af Pseudonymen Orosius Annilo (Vitus Bering): Historia belli Dano-Anglici (udkommet i Paris), hvorom see Holbergs Danmarkshist. (1764) III, p. 615—616.

**) Aitzema XII, p. 151. 171—172.

blev ved Opbringelsen af nogle faa Skibe ved engelske Krydsere og Kapere. Desuden gjordes allerede i Begyndelsen af det følgende Aar alvorlige Skridt til Indledelse af Fredsunderhandlinger, som endelig aabnedes i Mai 1667 under svensk Mægling i Breda. Efterat Ruiter ved sit berømte Tog ind i Themsen (10de Juni) havde givet Englænderne en eftertrykkelig Mindelse om ikke at spænde sine Fordringer for høit, undertegnedes 21de Juli Freden til Breda mellem England paa den ene Side og Holland, Frankrige og Danmark paa den anden. En af Artiklerne i Fredstraktaten mellem Danmark og England bød, at det i Bergen Skeede og alle andre Misforstaaelser for bestandigt skulde være glemte.

Men de glemtes ikke saa snart. Forholdet mellem Danmark og England vedblev at være spændt indtil 1669, da Gyldenløve sendtes i en Ambassade til England. Han havde blandt Andet Ordre til at oplyse den engelske Konge om den bergenske Affæres sande Sammenhæng. Efterat han havde udført dette Hverv i en Audients, hvorved Talbot var tilstede og i alle Dele bekræftede Gyldenløves Fremstilling, „syntes Kongen meget overrasket, og erklærede, at han hidtil havde været ganske feilagtigt underrettet om denne Sag; han følte nu paa een Gang Glæde og Bedrøvelse, - Glæde, fordi han mod Formodning fandt den danske Konges Venskab saa oprigtigt, og Bedrøvelse, fordi en saa vigtig og saa vel indledet Plan skulde have mødt et saadant Uheld." Det nu indtraadte bedre Forhold mellem begge Riger besegledes derpaa ved Venskabs- og Handelstraktaten af 11te Juni 1670.

Holberg (Danm. Hist. III, p. 616) ytrer i Anledning af de Beskyldninger, som gjordes mod den danske Konge i det engelske Krigsmanifest:

„Mig synes, at naar man paa den ene Side forestiller sig det Engelske Ministerii afskyelige Corruption, paa den anden Side Kong Fridriks Dyder og Sanddruhed, og at en saadan Konges Nei kunde være ligesaa godt som et heelt Douzaine af Mr. Talbots bekræftende Eder, kan denne Beskyldning ikke andet end falde af sig selv. Hvad som ellers i mine Tanker kan confundere den Engelske Beretning, er dette, at de selv tilstaaer Commendanten i Bergen at have forbudet dem at tilføie de Hollandske Skibe nogen Vold udi Havnen, hvoraf ufeilbarligen flyder, at bemeldte Commendant ingen Ordre havde faaet om Tilladelse, og at det derfor var en uforsvarlig Ting af dem, at øve Fiendtlighed udi en neutral Potentats Land. I det øvrige grundes alt dette paa en Engelsk Ministers løse Sigelser, hvilke paa de Tider ikke passerede for Beviis, om man ellers kan troe de Engelske Skribentere selv, som med Vemodighed have skrevet om de Tiders Tilstand."

Denne Sandsynlighedsberegning holder, som vi have seet, ikke Stik; Kong Frederik har virkelig gjort, hvad Holberg anseer ham for dydig til at have kunnet gjøre. De nu fremdragne Aktstykker ere fuldkommen tilstrækkelige til at bevise dette; kan man end fremdeles være i Tvivl om enkelte af Begivenhedens Detailler, en naturlig Følge af at Beretningerne komme fra tre forskjellige Sider, engelsk, hollandsk og dansk, alle væsentlig interesserede i Sagen og tilbøielige til at fremstille den i det for sig fordeelagtigste Lys, saa ere dog alle væsentlige Punkter nu opklarede. Det fremgaar med Vished af de nu foreliggende Kilder, at den danske Konge under den hollandsk-engelske Krig fulgte en tvetunget, alt andet end redelig Politik, idet han gav stik modsatte Løfter til begge Sider og kun maadeligt opfyldte de Forpligtelser, han havde paataget sig baade mod den ene og mod den anden Part. Det er endvidere klart, at han virkelig er skyldig i den bergenske Sag, at han villigt gik ind paa et Forslag om i Forening med en med ham venskabeligt forbunden Magts erklærede Fiende at bemægtige sig dens Eiendom, og det uagtet denne Eiendom var bragt ind i hans egen Havn for at finde Beskyttelse, og uagtet han alene ved Folkerettens anerkjendte Grundsætninger var forpligtet til at forsvare den, saalænge den var indenfor hans Omraade, om han end ikke, som her var Tilfældet, traktatmæssig havde været bundet til at yde denne Magt Bistand i Tilfælde af Angreb. Paa den anden Side vise de foreliggende Aktstykker rigtignok ogsaa, at det engelske Krigsmanifest og senere engelske Historikere (man see f. Ex. Hume) gaae meget for vidt i sine Beskyldninger mod den danske Konge. Han har ikke først foreslaaet det bergenske Foretagende; han har ikke selv troløst lokket Hollænderne ind i sine Havne for derpaa at bemægtige sig deres Rigdomme; han har endelig heller ikke forsætlig nølet med at affende Ordren til Ahlefeld for derved at bringe Englændernes Angreb til at strande og bedrage dem for deres Andeel af Byttet. Vel synes det, som om man ikke havde behøvet hele fjorten Dage (10—24de Juli) for at faae Overeenskomsten istand og Ordren affendt; men der er ingen Grund til i denne Opsættelse at see en beregnet Troløshed. Planen kunde alligevel have faaet et heldigt Udfald, hvis den engelske Admiral havde lydt Ordre. Sandwich maa væsentlig selv bære Skylden for sit Uheld, og denne Skyld bliver saameget større, fordi man har al Grund til at antage, at Talbot har Ret, naar han søger Grunden til Admiralens Ulydighed i hans og hans Officierers Begjærlighed: de vilde erobre Byttet paa egen Haand uden at generes af danske og engelske Kommissærer, som kunde hindre dem i at tilvende sig Saameget deraf, som de fandt for godt.

Men hvormeget der end kan være syndet fra engelsk Side, lader den danske Konges Fremfærd sig lige lidet forsvare. Hans vanskelige politiske Stilling, Landets slette Forfatning, hans velgrundede Uvillie mod Holland, det lave Standpunkt, hvorpaa den Tids politiske Moral stod, kan altsammen i det Høieste kun forklare, hvorledes man kunde falde paa en saadan Troløshed, men ikke undskylde, at den virkelig blev begaaet. Talbot, som, sammenlignet med de øvrige Personer, der paa engelsk Side optræde i denne Sag, viser sig som en rettænkende og velmenende Mand, indrømmer ogsaa, at den danske Konges Andeel i Sagen vanskeligt lod sig forsvare, om end Hollændernes Adfærd mod ham kunde undskylde den; for sit eget Vedkommende trøster Gesandten sig med det virgilianske Vers:

Dolus an virtus, quis in hoste requirat?

Jeg bemærker til Slutning, at nøiere Oplysning om selve Træfningen i Bergen formodentlig kan findes i to Kilder, som jeg ikke har kunnet benytte, nemlig en udførlig Beretning af Walter Schouten, der som Skibslæge var ombord paa Ostindieflaaden, indtaget i hans „ostindiske Reise" (Amsterdam 1676. 1775) og de Aktstykker til dette Slags Historie, som den flittige bergenske Samler Hildebrand Meyer († 1785) havde sammenbragt, og som nu (efter Sagen og Foss, p. 67) bevares i Bergens Raadstuearchiv.

Johanna Kinckel,

født 8de Juli 1810, † 15de Novbr. 858.

Johanna Kinckel, hvis Navn siden hendes Død gjenlyder i de fleste af Tydsklands literære Cirkler, baade blandt Venner og Fiender nævnt med Anerkjendelse og Vemod, var født i Bonn, hvor hendes endnu levende Fader, Mockel, var Privatlærer. Allerede tidligt begyndte hendes levende Phantasi at ytre sig især gjennem Klaveer-Improvisationer, som hun gjerne foretog, naar hun var alene, og som man saaledes kun ved Kunstgreb fik høre. Temmelig ung blev hun forlovet og senere gift med en Boghandler Matthieu, der ifølge hendes „Erinnerungen" synes at have behandlet hende raat, og med hvem hun i det Hele levede et ulykkeligt Samliv. Men Johanna Mockel var ikke for Intet født i Rahel Varnhagen von Enses og Bettina von Arnims Dage; hun betragtede Ægteskabet som en Institution, der ikke maa træde hemmende i Veien for Menneskets aandelige og legemlige Velvære, og forlod sin Mand, for at begive sig til Berlin, hvor hun blev venligt modtaget af Bettina, hvis Omgang hun nu stadig nød. Rahel var allerede død, og det Arnimske Huus havde indtaget den Plads som Samlingssted for alt literært og kunstnerisk Fremragende, hvilken Varnhagens før havde besiddet. Her lærte hun førstegang at kjende Gottfried Kinckel, der studerede Theologi, var Digter, Taler og Literaturhistoriker, og det varede ikke længe før de havde fattet en Godhed for hinanden, der vistnok bidrog Noget til, at hun c. 1840 reiste tilbage til Bonn for at erholde en formelig Skilsmisse fra sin Mand, der ogsaa strax paafulgte.

Gottfried Kinckel maa have fulgt efter hende; thi kort Tid efter see vi dem sammen paa en Dampskibsreise paa Rhinen; hun befinder sig i en Baad, der bliver overseilet af Dampskibet — hun falder i Vandet og er nær ved at drukne, da Gottfried Kinckel kommer som en Deus ex Machina, styrter sig i Vandet, svømmer efter hende og redder hende. Denne Hændelse gjorde Udslaget, de bleve forlovede, og tre Aar efter Skilsmissen gifte.

Da imidlertid det preussiske Ministerium fandt Kinckel forlidet theologisksindet, til nogensinde at kunne give ham Ansættelse i denne Retning, opgav han de theologiske Studier og blev kort efter Professor i Literaturhistorie. De første Aar efter sit Ægteskab tilbragte det unge Par paa den behageligste Maade i Rhinegnene, hvor Kinckel sammen med Emanuel Geibel, Alexander Kaufmann o. Fl. stiftede det rhinske Digterforbund, der i Aarene før 1848 stadigt virkede for den synkende tydske Literaturs Fremme gjennem Produktion og Kritik. Johanna var ikke uvirksom Deeltager i dette Forbund og har i denne Periode leveret flere Noveller, men Musiken blev dog hendes bedste Felt, og hun komponerede paa denne Tid sin vidtbekjendte „Vogelsymphonie." En Tid lang hjalp hun ogsaa sin Mand med Redaktionen af „Bonner-Zeitung", som hun endog under hans Fravær i en ikke kort Periode redigerede alene.

Men det lykkelige Familieliv varede ikke længe. Kinckel kunde umuligt med sine varme Sympathier for Tydsklands Frihed og Lykke forblive rolig, da 1848 kom med sine stormfulde Rystelser. I 1849 forlod han sit Hjem for at deeltage i den badenske Opstand, — her blev han saaret og, hvad der va værre, fanget med Vaaben i Haand, hvorefter han blev idømt en vanærende Straf. Imidlertid vare Flygtningerne i England begyndt levende at interessere sig for ham, og Dickens m. Fl. agtede at foretage en Demonstration for at bevirke hans Frigivelse. Men en ung tydsk Student, Carl Schurz, der havde lovet at indvie sit Liv til Kinckels Redning, befriede ham ved Hjælp af Johannas energiske Bestræbelser i Novbr. 1850 fra det badenske Tugthuus, uden at de nærmere Omstændigheder ved denne eventyrlige Begivenhed nogensinde ere komne ganske paa det Rene. — Flygtningerne begave sig strax til England.

I London maatte hun deeltage i Arbeidet for de daglige Brød, og ernærede sig ved Pianoforteinformationer. Allerede tidligere havde hun lidt af Kongestioner til Hjertet, Lamhed og Svindel. I Londons usunde Luft tog dette Overhaand, og den 15de Novbr. blev hun, medens hun opholdt sig i et Værelse i 3die Etage, for at ordne Klæder til Vadsk, anfaldt af sin Sygdom — hun aabnede Vinduet, der gik næsten ned til Gulvet, for at trække Luft — en tæt Taage, der hvilede over Gaden, slog hende imøde og bevirkede en Svindel, hvorunder hun styrtede ud af Vinduet og knustes paa Brostenene.

Et uhyggeligt Rygte, der saa naturligt knyttede sig til denne usædvanlige Dødsmaade, maa ansees for at savne al Grund.

Den fremragende Rolle, hun havde spillet som Komponistinde og Forfatterinde, og den Kraft, hvormed hun havde deeltaget i de Bevægelser, der gik forud for 1848's Revolution, havde skaffet hende mange Beundrere og mange Fiender — de Sidstes Røst har forstummet ved hendes Død, og Ferd. Freiligrath, med hvem hun omgikkes stadigt i London, har reist hende et værdigt Minde i et Digt, der levende skildrer hendes Charakteers Kraft og Elskelighed, den hendes Venner aldrig trættes ved at prise.

Norsk Sprog og Nationalitet.

(Af Stud. philol. J. Lieblein.)

Man har talt og skrevet meget om Sprogsagen. Man har talt for og imod uden at blive enige; begge Parter have, som det som oftest pleier at gaae, spidset Sagen ud til Yderligheder, og i Stridens Hede har man gjort Paastande gjældende, som man i rolig Tilstand ei vilde have fremsat. Sandheden turde maaskee her, som ellers ofte, være at finde mellem begge Yderlighederne. Man pleier at prise den gyldne Middelvei. Vi troe, at man bør prise og søge den ogsaa i dette Tilfælde.

Imidlertid maa dette ikke forstaaes saa, som om vi vilde jage de Kjæmpende bort og strax tage Sagen og sætte den paa hiint gyldne Midtpunkt. Nei, Udviklingen skeer ikke efter en ret Linie, Fremadskridningen er næsten altid en oscillerende Bevægelse; i Begyndelsen er Udslaget til begge Sider størst, efterhaanden bliver det mindre, og tilsidst standser Bevægelsen ved Endepunktet af den Linie, som den saa ofte har overskredet. Men vi, som ikke staae midt inde i Slagets Tummel, vi bør have Ro nok til at kunne finde den centrale Linie, hvorom Bevægelsen oscillerer.

Vi bør ikke være ligegyldige ved den Kamp, som føres; thi den angaar vort Vee og Vel. Man bør heller ikke fornemt oversee den, som om den var en kortvarig Opbruusning, der hurtig vil lægge sig, som om den var en blind, blodløs Fægtning med sløve Sværd. Det er for mange og for store Kræfter, som ere satte i Bevægelse, til at Kampen skulde kunne ende uden at efterlade sig noget Spor. Og dette Spor vil ikke, som man maaskee sarkastisk vil bemærke, blive Ødelæggelsens, Ødelæggelsen af den Sag, som Norskhedsvennerne kjæmpe for, og af dem selv. Nei, Udviklingens Kamp bærer i sig et Frø, som vil skyde rige Frugter.

Altsaa, vi see i Sprogbevægelsen en Udvikling, som vi haabe vil naae frem til sit Maal, til Folkeaandens fuldkomne Frigjørelse.

Med denne Sats synes vi maaskee at forlade vort neutrale Standpunkt og at kaste os ind i Norskhedsvennernes Rækker; men det er dog ikke saa. Vi troe rigtignok, at den Sag, de kjæmpe for, er god, hvilket vi senere skulle stræbe at vise; men den Maade, hvorpaa de synes at ville sætte den igjennem, er forceret og eensidig, og her ville vi ikke følge dem, om vi end antage, at Oscillationen nok vil standse ved sit rette Endemaal.

Norskhedsvennernes Sag er god.

Hvorfor er den da god?

Fordi den stræber hen til den norske Nationalitets fuldkomne Frigjørelse fra den fremmede, den danske Ind-

flydelse. I 1814 gjorde vi os politisk uafhængige af Danmark, senere have vi søgt at gjøre os uafhængige i Literaturen og Kunsten; nu tilsidst ville vi frigjøre Sproget. Dette danner den sidste Akt i den store Kamp ligeover for Danmark for den norske Nationalaands Frihed og Selvstændighed. Men denne sidste Kamp vil ogsaa blive den langvarigste og vanskeligste; thi det fremmede Sprog har, som vor nyere Kulturs Bærer, skudt mangfoldigt forgrenede Rødder og de fineste Trevler rundt omkring i den norske Jordbund. Dette Træ, der med sine skjønne og rige Frugter overskygger det hele Land, maa ikke voldsomt oprykkes; thi i saa Fald vilde vi, om endog maaskee blot for en kort Tid, forsmægte af Mangel paa den livsalige Næring, hine Frugter give. Men om dette end ikke var Tilfældet, om vi end ikke af Frygt for at tabe Civilisationens Frugter lod os afholde fra at rykke Træet op, vilde vi nok alligevel lade det være.

Og hvorfor?

Fordi det er umuligt, og fordi det er unødvendigt.

Vi ville ikke levere noget Beviis for Umuligheden deri: Historien har ikke opviist og vil vel heller ikke i Fremtiden opvise Exempel paa, at et Sprog, som i flere hundrede Aar har været død, skulde kunne graves op igjen af sine mørke Gjemmer og indblæses nyt Liv, hvilket jo de mest Radikale ville, eller at en Dialekt, som ved Aarhundreders Fattigdom og Vansmægten er strumpet ind til et Skelet, skulde kunne fortrænge og erstatte et levende, fyldigt, af Udvikling og Kultur uddannet Sprog.

Og hvorfor er det unødvendigt?

Lader os see. Vel er det danske Sprog en fremmed Vært, som er plantet ind paa vor Jordbund; men er der kraftige Vædsker, er der særegne Næringsstoffe i den norske Jord, vil den fremmede Vært sikkerlig blive naturaliseret, modtage særegne Modifikationer og blive specifik forskjellig fra den oprindelig indplantede. Er der Kraft, er der Eiendommeligheder, er der Originalitet i den norske Nationalaand, vil Sproget visselig ogsaa komme til at bære Præget deraf. Og der er endnu Kraft, der er endnu Liv i vor Folkeaand. Den Magt, hvormed den træder frem og gjør sig gjældende i Politik, Litteratur, Kunst og nu senest i Sproget, giver herfor de glædeligste og sikreste Beviser.

Vi behøve altsaa ikke at rykke det danske Sprogtræ op, men kun lade det næres af de eiendommeligt norske Vædsker og Stoffer.

Men paa hvilken Maade skal det skee?

Saaledes, at vi beholde vort nuværende Sprog, men lade det staae aabent for Paavirkningen af den nationale Aand. Lad I. Aasen, lad „Dølen“, ja lad endog Hordalændingen fra Bergen skrive i uforstyrret Ro; lader os af dem taknemmelig optage ægte norske, betegnende og klangfulde Ord og Udtryk. Lader os udtale vort Sprog med norsk Tunge og ikke tvinge os til at udtale bløde Konsonanter og enkle Vokaler der, hvor haarde Konsonanter og Diphtonger ere eiendommelige for vort Organ. Ligesom den norske Natur og Folkecharakteer er haard, men kraftig, saaledes er ogsaa vort Taleorgan haardt, men kraftigt og fuldttonende. Det er Affektation og Smagløshed at finde Skjønhed i tvungne og unaturlige Lyd.

I. Aasen, Vinje og de øvrige Sprogkjæmpere have saaledes vistnok Uret, naar de antage det muligt, med fuldstændig Udelukkelse af vort nuværende Sprog, som for saamange Norske er Modersmaal, at danne et aldeles nyt Sprog. Vi opfatte deres Virken kun som et Moment i Sprogudviklingen, men rigtignok som et særdeles vigtigt og betydningsfuldt Moment: Sproget vil ved deres Bestræbelser faae større Lethed for at udvikle sig til et eiendommeligt norsk, til et sandt Udtryk for den nationale Aand. Og dette er et stort Resultat. Vi maae være hine Mænd taknemmelige derfor. Endnu mere taknemmelige bør vi maaskee være dem, fordi de under den almindelige Tvivlens og Selvopgivelsens Tid haabe paa, at der endnu er Liv og Kraft i vor Nationalitet, at den endnu ikke er dømt til Død og Undergang, og fordi de i den tillidsfulde Tro og faste Forvisning herom opofre sit Liv og sine Kræfter til Nationalitetens Frigjørelse og Udvikling. Thi den, der tvivler om Muligheden af Sprogets Frigjørelse, tvivler ogsaa paa Muligheden af Nationalitetens Frigjørelse, han opgiver sig selv og sin Nation, medens den derimod, som kjæmper for sit Sprog, ogsaa kjæmper for sin Nations Frihed og Selvstændighed.

Men hvad har Sproget med Nationaliteten at estille?

Lader os svare dem, der ville skjule sig bag et saadant Spørgsmaal, med den store Wilhelm v. Humboldts Ord: „Sproget er den ydre Aabenbarelse af Folkenes Aand; deres Sprog er deres Aand, og deres Aand er deres Sprog; man kan aldrig tænke sig dem for nøie forbundne. . . . Vi maae betragte den aandige Kraft hos Folkene som den sande Grund til Sprogenes Forskjellighed.“ Det kan synes overflødigt at bevise Sandheden af disse Ord, da den maa erkjendes, blot den udtales. Den føles desuden vistnok lettere, end den kan bevises. Ligesom Diet er Sjælens Speil, er Sproget Tankens, Aandens Speil. Og ligesom Diets Udtryk tydelig bærer det særegne Præg af den individuelle Sjæls særegne Bestemthed, saaledes bærer sikkerlig ogsaa Sproget det bestemte Præg af Individets Tanke og Aand. Thi Tanken er jo Stoffet og Sproget er Tankens Form, og hvor der er en saa nøie Forbindelse mellem Stof og Form, som i Sproget, maa Sproget utvivlsomt fremtræde som Udtryk for den iboende Tanke. Dette viser sig tydelig hos de enkelte Individer, og maa derfor ogsaa vise sig hos de enkelte Nationer. Thi en Nation er jo kun en menneskelig Individualitet, en Folkeindividualitet, som har modtaget sine særegne Bestemtheder deels af den ydre omgivende Natur, deels af mange andre tildeels ubestemmelige Aarsager.

En Nationalitet har derfor, saalænge den er en Individualitet, nødvendig sit særegne Sprog: saalænge som Folkeaanden er væsentlig forskjellig fra andre, maa den ogsaa bære Præg deraf i sin ydre Aabenbarelse*).

Sprogets Uddøen er Nationalitetens Død, og derfor opgiver den, der opgiver sit Sprog, ogsaa sin Nationalitet.

Vi ere paa Veie til at tabe vor Nationalitet, da det ægte norske Sprog allerede i flere Aarhundreder har holdt paa at dø ud. Men nu i den sidste Stund trænger det atter frem og vil sikkerlig blive gjenindsat i sin Ret, saa sandt vi ere en Nation i Virkeligheden, ikke blot i Navnet.

Hvad er det nu i vort nuværende Sprog, som gjør det til et ukorrekt, ja falskt Udtryk for Nationalaanden?

For at besvare dette Spørgsmaal tilfredsstillende, burde maaskee den norske Nationalcharakteer bestemmes. Men ligesom Folkeindividualiteten er fremgaaet som et Produkt af mangfoldige forborgent virkende Faktorer, er den ogsaa et Kompler af mangfoldige Bestanddele, og kan derfor ikke let fremstilles i faa Træk. Dog kan det neppe være vanskeligt at bestemme den norske Folkecharakteers eiendommelige Forskjelligheder fra den danske. Ligesom den danske Naturs Mildhed, Ynde og Rigdom væsentlig adskiller sig fra den norske Naturs Vildhed, Kraft og Fattigdom, saaledes er ogsaa den danske Nationalaands Blødhed og phlegmatiske Ro charakteristisk forskjellig fra den norske Aands Haardhed, Kraft og Energi.

Det norske Sprog maa derfor ogsaa væsentlig adskille sig fra det danske ved haardere, kraftigere og fyldigere Lyd og stærkere Former. De virkelige Forholde vise ogsaa, at dette er Tilfældet. Thi den charakteristiske Forskjel mellem de to Sprog bestaar, foruden i et noget forskjelligt Ordforraad, væsentlig deri, at det norske Sprog, hvor det existerer, har fuldttonende Diphtonger, haarde Konsonanter og stærke Verbalformer, hvor det danske har enkle Vokaler, bløde Konsonanter og svage Imperfektformer. Det er disse fremmede Elementer, som gjør det nuværende Sprog til et ukorrekt Udtryk for vor Aand.

Men de fremmede Elementer maa fortrænges og ville blive fortrængte, derom holde vi os forvissede. Vor Tunge har endnu trods den fremmede Indflydelse bevaret endeel af de eiendommelige Lyd; vore Sprogkjæmperes Bestræbelser ville vænne vort Øre og danne vor Tunge til endnu flere, og naar vort Sprog har optaget disse eiendommeligt norske Elementer i sig, vil det ogsaa blive et eiendommeligt norsk Sprog. At dette engang i Tiden vil skee trods den uintelligente Intelligents og den smagløse Smags seige Modstand, derom vidner den kraftige, i 1814 opvaagnede og siden mere og mere til Frihed og Selvstændighed kjæmpende Folkeaand.

Naar Nationen har gjenvundet sit Sprog, da har Nationaliteten afkastet det sidste Tvangsbaand og kan udfolde sig frit og selvstændigt i Overeensstemmelse med Forsynets vise Bestemmelse.

Men bør man stræbe efter at udvikle Nationaliteten?

Bør ikke meget mere Folket saavelsom det enkelte Individ søge at frigjøre sig fra Nationalitetens Baand?

Nationaliteten er noget Særeget, noget Eiendommeligt og som saadant noget Eensidigt, noget Ufuldkomment. Folket saavel som det enkelte Individ skal søge at naae det Almeenmenneskelige. Udviklingen af den eiendommelige Nationalitet gjør Individerne til eensidige, ufuldkomne Væsener. Kun naar de udvikle sig imod det Almeenmenneskelige, mod det Almindelige, faae de en sand harmonisk Udvikling.

Nordmanden skal ikke blot være haardfør og kraftig; han skal være rolig og blød som Danen, dybsindig som Tydskeren, aandrig som Franskmanden, fyrig som Italieneren, praktisk som Englænderen. Ved at værne om vor Nationalitet, forhærde vi os kun i vor Eensidighed, opføre Skranker mellem os og Europa og gjøre os uimodtagelige for den europæiske Civilisations Paavirkning.

Saadant og Lignende kan vel siges, og kan, som det synes, siges med Rette.

Men vi ville minde om, at Nationen saavelsom det enkelte Menneske har sin særegne Charakteer, og er nødt til at følge denne Naturbestemthed. Enkelte fremragende Aander frigjøre sig fra Naturbestemtheden, og maaskee skulle alle Mennesker engang gjøre det; men det er vist, at hele Nationer ikke nu kunne hæve sig op til saadan Universalitet, og skulle vel efter den guddommelige Villie heller ikke endnu gjøre det.

Mennesket bør først og fremst udvikle sig i Overeensstemmelse med sin Charakteer og være tro mod sig selv; hvis han formeget stræber efter det Fremmede, det Almindelige, kan han let fortabe sig selv og forfeile sit Maal. Saaledes er det visselig ogsaa med Nationaliteten. Den kan ved altfor meget at optage det Fremmede fortabe sig selv og svigte sin Opgave.

Have da Nationerne nogen særegen Opgave?

Sikkerlig. De have alle Deel i det fælles store Værk, Menneskehedens Udvikling.

Menneskeheden arbeider sig frem til et stort Maal. Hvilket dette Maal er, skulle vi ei forsøge at bestemme. Her er det nok, at vi erkjende, at der er et Maal, at vi erkjende, at der i Menneskehedens Udvikling er Orden og Hensigtsmæssighed, ikke Forvirring og Tilfældighed. Men dette Maal er saa stort, er saa omfattende, at det ikke kan naaes uden den hele Menneskeheds forenede Anstrængelser. Og den Virksomhed, som Opnaaelsen af dette Maal forudsætter, er saa sammensat og mangesidig, gjør Krav paa en saadan Mængde af forskjelligt virkende Kræfter, at den kun kan finde Sted, naar en Utallighed af forskjelligt bestemte og følgelig forskjelligt fungerende Folkeindivider tage Deel deri.

Enhver Nation spiller sin egen Rolle i det store verdenshistoriske Drama, og maa gjøre det, dersom det Hele skal blive en fuldstændig artikuleret Organisme, og dersom Dramaets mangfoldigt sammenslyngede Knude skal blive løst.

Man kan sige, at vi her kun behage os i søgte Billeder og fortabe os i tomme Spekulationer; men vi kunne trøste os med, at den samme Tanke er udtalt mere eller mindre tydeligt af Flere, og at den derfor maaskee turde have en større Almeengyldighed, end man vil troe.

Lader os kaste et Blik paa virkeligt stedfindende Forholde, for at see, om vi kunne finde noget Tilsvarende i Livet.

Vi ville betragte de tre store europæiske Kulturstater England, Frankrige og Tydskland.

Englænderne ere væsentlig praktiske. De udmærke sig mest ved sine Opfindelser og Forbedringer i Maskin- og Fabrikvæsen, ved sin Handel og Søfart. De synes ligesom at have paataget sig at sørge for Tilveiebringelsen af det materielle Livs Behov. Paa Grund af deres frie Aand og den Klogskab og Udholdenhed, hvormed de realisere sine Tanker, staae de der som Legemliggjørelsen af Borger- og Menneskeret. Som Indehavere af Verdenshandelen komme de i Berørelse med alle Jordens Folkefærd og bringe til dem den europæiske Civilisation.

Franskmændene ere væsentlig aandrige. Deres Land er „Ideernes Værksted“: de undfange store Ideer, bearbeide dem og udbrede dem til hele Europa. Selv nyde de intet Godt deraf; thi opbrusende og ustadige styrte de ligesaa hurtigt sine herlige Bygninger i Gruus, som de have opført dem; men medens de selv lide, nyder det øvrige Europa Frugten. Den franske Aand er Menneskeaanden i høiere Potents; men idet denne Aand stræber op til fuldkommen Frihed og Selvstændighed, og, uden at være tilfreds med en deelviis, betinget Frihed, med Voldsomhed kuldkaster alle hæmmende Skranker, forfeiler den vistnok Maalet for sit eget Vedkommende, men udøver dog en mægtig Indflydelse paa de besindigere Nationer*).

Tydskerne ere væsentlig spekulative. De gaae ind i Tingenes Dybheder og søge at finde deres Grund og sande Væsen. De undersøge, samle og ordne det hele store Forraad af menneskelig Kundskab og Viden; de granske det Enkelte med ængstelig Nøiagtighed, men vide ogsaa at sammenfatte det Hele og af de uendelige spredte Materialier at opføre en eneste stor og herlig Bygning. Tydskerne ere Forvaltere og Bestyrere af den menneskelige Aands Skatte; den egentlige Philosophi lever saaledes nu kun hos dem; den benævnes

*) Man kan indvende, at Schweitzerne, som dog ansees for at danne en Nationalitet, ere deelte i tre Sprog. Men de schweitziske Republiker ere kun forbundne ved et ydre politisk Baand, og det tør vel ansees for tvivlsomt, om ikke den tydsk-, fransk- og italiensktalende Befolkning indbyrdes er ligesaa forskjellig med Hensyn til Religion, Sæder og Skikke og Oplysning, som den er det med Hensyn til Sproget.

*) Et interessant Træk bør her nævnes, da det belyser Forskjellen mellem den engelske og franske Aand. Den engelske Uafhængighedsaand affødte den Aandsfrihed og Skepticisme, som viste sig i Lockes og Humes Skrifter. Paa Grund af Englændernes Besindighed og Sands for lovlig Ret og Orden, kunde de nye Ideer ikke faae rigtigt Fodfæste i England; men den letfængelige og skrankebrydende franske Aand blev antændt, og Flammen blussede op med saadan Kraft, at den truede med at tilintetgjøre Alt; men Aandsfriheden var det Frø, som skjød Rødder i Ødelæggelsens Spor.

derfor ogsaa med Stikordet „tydsk Philosophi", men har desuagtet sin store Betydning*).

Skulde vel disse særegne Folkeindivider betragtes som Eensidigheder, der burde søges ophævede? Maa man ikke meget mere antage, at de, netop ved at virke hver paa sin Maade, alene kunne løse den fælles alsidige Opgave. Virkede de alle ligedan, vilde Udviklingen blive eensidig; nu arbeide de netop ved at overtage hver sin særskilte Andeel i Hænderne paa hverandre; de arbeide i, med og for hverandre; de udfylde og supplere hverandre.

Nationen i sin Eensidighed er altsaa nødvendig, og enhver enkelt Nation har sin bestemte Funktion i Verdensudviklingen.

Folkeindividerne gaae fremad hver paa sin Vei; men Veiene konvergere alle mod eet Punkt. Naar dette er naaet, er Udviklingen fuldendt; da ville alle Nationer gaae op i en eneste stor Nation, der i sig indeholder det Alsidige, det Almeenmenneskelige.

At bestemme hver enkelt Nations Funktion lader sig for det begrændsede Menneske neppe gjøre. Det er Forsynets store Hemmelighed, som kun hist og her afsløres for os.

Forsynet sidder histoppe og leger Tavlbret. Indsatsen, som skal vindes, er Menneskehedens Udvikling, og Brikkerne ere Nationerne. Til en Tid ere nogle Brikker de vigtigste og fængsle Hovedinteressen, til en anden Tid spille andre Hovedrollen; dette er de store Kulturnationer, som bære Verdens Skjæbne. Undertiden flyttes en Brikke frem og tilbage mellem de selvsamme Rum: der er Bevægelse, men ingen Fremadskridning, og for Dieblikket vindes Intet uden Tid; det gunstige Tidspunkt maa oppebies, da Brikken kan operere med nogen Virkning. China og Indien ere saadanne levende, men stillestaaende Stater; dog ville de nok ogsaa engang komme frem. Nogle Brikker staae

rede Lande Herrer over den beseirede ældre Befolkning; de germaniske Stater bleve derfor overalt baseret paa Ulighedens Princip, paa Principet om en Herre- og Slavestand, eller rettere en Adelsstand og en Trællestand, en fri og en ufri Stand. Den mod sand Humanitet stridende, i den gamle Verden saa almindelige Kasteaand opvaagnede paanyt i hele sin Vælde og undertrykkede Forestillingen om den menneskelige Eenhed, Lighed og Broderskab.

Norge var det eneste germaniske Rige, der blev baseret paa Frihed og Lighed. Med Undtagelse af enkelte Trælle omfattede den hele Stat kun Brødre, ligeberettigede Borgere; det urgermaniske, eneste sande

Fig 4.

Vi have søgt at vise, at Sproget maa leve og vil leve, saalænge Nationaliteten lever, og at man derfor undertrykker Nationaliteten, naar man undertrykker Sproget, men at Nationaliteten ikke maa undertrykkes, dersom den skal opnaae sit Diemed for sig selv og udføre sin Mission i den almindelige Menneskehedens Udvikling. Man kan synes, at hele denne Undersøgelse er overflødig, og at Enhver føler, at Sproget som vort bedste Eie omhyggelig maa beskyttes; men vi troede, at vi ikke burde lade os nøie med en dunkel Følelse, og under vor Bestræbelse for at bringe Følelsen til Erkjendelse ere vi maaskee blevne for vidtløftige. I saa Fald bede vi om Tilgivelse.

Vi troe nu ved Slutningen, som i Begyndelsen, at Sandheden ligger i Midtpunktet af begge Parters Anskuelser.

Vi troe, at Sprogkjæmpernes Sag er god. Vi takke dem for deres Bestræbelser og bede dem om ufortrødent at fortsætte. Vi lære taknemmelig af dem Ord og Udtryk; vi ville vænne vort Øre og vor Tunge til de eiendommelige Lyd. Men de maa ikke vente, at Folket, Almeenheden skal opgive sit nuværende Sprog. Nei, dette maa danne Grundlaget og Udgangspunktet; men vi ville i det efterhaanden optage flere og flere eiendommelige Bestanddele, og det saaledes fremkomne Sprog vil sikkerlig blive et fuldkomment adækvat Udtryk for vor eiendommelige Folkeaand.

Dette er vistnok den eneste praktisk mulige Maade, hvorpaa vort store, for alle Nordmænd fælles Anliggende kan bringes til tilfredsstillende Afslutning.

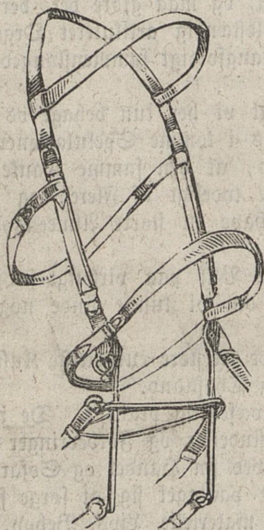

Fig. 2.

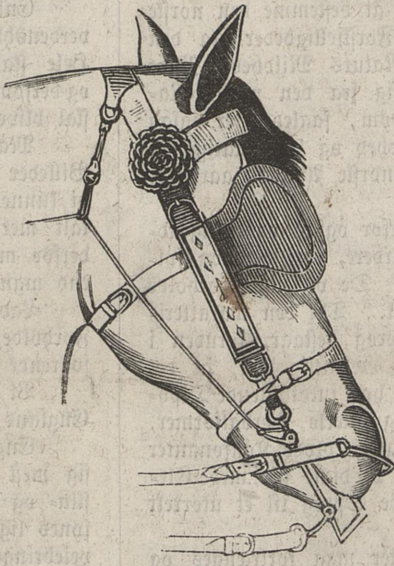

Fig. 5.

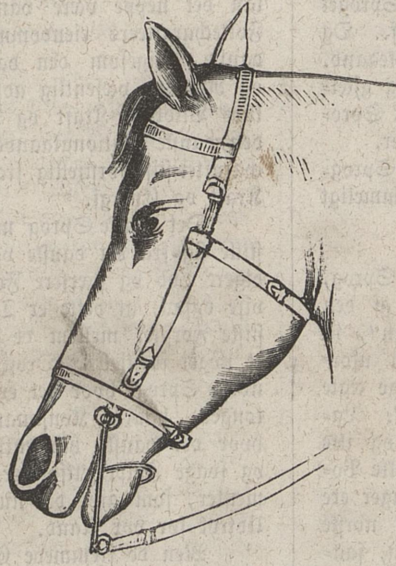

Fig. 3.

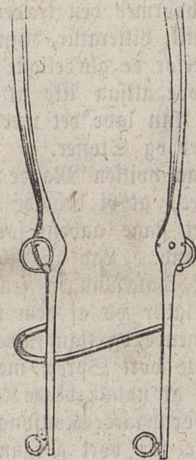

Fig. 1.

aldeles stille; andre have spillet ud og tages bort fra Spillet; andre slaaes vel og tages ud af Spillet, men kunne paanyt tages op igjen.

Norge synes at høre med blandt disse sidste.

Før Kalmarunionen førte det et kraftigt og selvstændigt Liv. Efter denne og fra den Tid af, da det blev kaldt en Provinds af Danmark, kan Nationen betragtes som uddød: den lod de Danske skalte og valte og trak sig ligegyldig tilbage i sig selv. Men i 1814 traadte det atter frem blandt Staternes Række og vaagnede til Selvbevidsthed. Og engang vakt op af Dvalen hæver Nationen sig altid mere og mere til Reenhed og Selvstændighed. Skal dette naaes fuldstændigt, maae alle fremmede Elementer udsondres, og skal Nationen ikke svigte sin Opgave, maa den blive et paa sig selv beroende, sig selv bestemmende Individ.

Det kunde være interessant at kjende vor Nations Opgave.

Men det er ofte latterligt og altid voveligt at opkonstruere Fremtiden. Dog kunne vi ikke undlade at omtale et for vor Historie eiendommeligt og, som det synes, betydningsfuldt Faktum.

Vore Forfædre forefandt ikke ved sin Indvandring nogen ældre bosiddende Befolkning, der blev overvundet og bragt i Afhængighedsforhold af dem. De øvrige germaniske Nationer derimod bleve overalt i sine erob-

*) Utvivlsomt vilde man kunne gjenfinde disse Nationaleiendommeligheder i Sprogene. Den praktiske Engelskmand kan man gjenfinde i hans grammatikalsk lette og formfrie, men desuagtet rige Sprog, den spekulative Tydsker i hans vidtløftigt sammensatte, efter strenge logiske Regler forbundne Perioder og i det paa abstrakte Udtryk rige Sprog, og den aandrige Franskmand i hans gjennemsigtige og flydende Sprog. En videre Udvikling af denne Tanke vilde imidlertid føre os forlangt bort fra den norske Grund.

og berettigede Lighedsforhold blev her bevaret. Her kunde saaledes ikke let nogen Adelsstand opstaae med særegne Privilegier og Forrettigheder. Under det danske Herredømme kom danske Adelsmænd ind i Landet, men de havde ingen egentlig Indflydelse paa den herskende Forestilling om Lighed; thi de bleve blot betragtede som Fremmede, med hvem man kun havde at skaffe i deres Egenskab af Kongens Tjenere. Forresten trak de norske Odelsbønder sig tilbage til sig selv, betragtede hverandre som indbyrdes lige og sig selv som jævnbyrdig med den danske Adelsmand.

Det norske Folk bevarede saaledes den Friheds- og Uafhængighedsaand, som gjorde det værdigt til i 1814 at optræde som en fri og selvstændig Nation.

Den oprindelige urgermaniske Lighed er gjenfødt, og maaskee tør det norske Folks Mission tildeels bestaae i dennes Bevaring, Udvikling og Udbredelse*).

Men hvilken end Missionen monne være — det ligger i Forsynets Haand — saa maa vi dog tillidsfuldt haabe, at vi ere anseede værdige til at betroes en Andeel i det store Værk, og vi ville i Tillid hertil ikke opgive os selv og kaste os i Fremmedes Arme, men arbeide os op til fuldstændig Frigjørelse fra al fremmed hæmmende Indflydelse**).

*) Man kan sige, at den christelige Religion bærer i sig dette Lighedens og Broderskabets Princip, og at dens verdenshistoriske Betydning netop bestaar i at udvikle dette; og saaledes forholder det sig ogsaa visselig; men Forsynet kan jo benytte flere Midler til Opnaaelsen af den samme Hensigt.

**) Man kan mod denne vor Udvikling indvende, at vi have gjort en ydre ufuldkommen Teleologi gjældende, idet vi synes at antage, at den ene Ting kun er til for en andens Skyld, uden at have et Diemed i sig selv. Men vi antage, at vor Betragtning ikke udelukker den indre, sande Teleologi: enhver Ting existerer i Forbindelse med og for andre, men kan desnagtet have et Diemed for sig selv. Enhver Statens Borger har sin bestemte Virkekreds, sine specielle Pligter, som maa opfyldes for det Heles Vel og Bestaaen, men han har dog ogsaa et Diemed i sig selv og for sig selv.

Perrares Hestebidsling.

(Efter Danmarks illustrerede Folkekalender.)

Det Røre, som Amerikaneren Rarey vakte i hele Europa ved sin vidunderlige Tæmmekunst, har neppe lagt sig, førend en anden Hippolog, Franskmanden Perrare-Michal, i de seneste Uger er optraadt med en forbedret Methode ved Hestes Optømning, der ogsaa udenfor Paris har gjort ualmindelig Opsigt. Resultaterne skulle være frappante, og da der ligger saa meget Fornuftigt til Grund for Ideen, turde det maaskee interessere endeel af vore Læsere, ved nøiagtige Afbildninger, at lære at kjende de Perrareske Hovedtøier uden Bid og Kjæde.

Det er en Kjendsgjerning, at ligesom utidig Anvendelse af Sporer og Pidsk ofte forvolder megen Skade, saaledes er, især hos unge Heste, den piinlige Optømning med Stang og Kindkjæde en altfor hyppig Kilde til Ulykker. Biddet, siger Perrare, som det almindeligviis bruges, afstumper Mundens Følelse, heder, irreterer og saarer Tungen, Mundviderne, Ganen og Læben; det beskadiger som oftest Tænderne, hvorved Dyrets Tyggeevne hurtigere ødelægges. Dette i Forbindelse med Kjæden, der trykker, snærer og sønderriver Kinden, indvirker stedse skadeligt paa Hestens hele Nervesystem, saa at dens Frygtsomhed og Gjenstridighed tiltager, og Dyret opslides før Tiden.

Perrare bruger derfor aldrig Kjæden, og kun ved Skoleridtet eller til meget fyrige Heste anvender han et tykt og ledeløst, paa Stangen glidende Bid (embouchure á pompe), der alene tjener til at forhindre Sammentrækning af de til Munden hørende Muskler.

Afbildning I viser Jernbeslaget til Hovedtøiet uden Bid og Kjæde.

Afb. II er et komplet Hovedtøi med Bid. Hvor Jernbeslaget ender, gaaer en Rem til at spænde om Hestens Kjæve, hvilket tjener til at fastholde hele Hovedtøiet i Stilling.

Perrare anvender tre Slags Hovedtøier, tvende til Ridning og eet til Kjørebrug.

Afb. III er hans almindelige Trendse uden Bid og Kindkjæde. Den er brugelig til enhver from og lydig Rideheſt og anbefales især til Militærbrug, da Hesten frit kan æde sit Foder, uden at Hovedtøiet aftages. Den tilredne Hest lystrer Hjelpen udelukkende ved Trykket af Næseremmen.

Afb. IV giver os et Billede af en Hest, optømmet med det samme Hovedtøi, som der er viist ved Afb. II. Det skal være tilstrækkeligt til ethvert Skoleridt og til Hestedressur.

Afb. V viser et Kjørehovedtøi, hvorpaa er anbragt en Sikkerhedstømme med Bøile, der ved i Nødstilfælde a strammes tillukker Hestens Næseboer og strax standser Dyret.

Som man vil see, er Næseremmen det styrende Princip i hele Methoden, og tager man Hensyn til de saa almindeligt brugte Skydegrimer eller maaskee til selve Kapsunen, tør man vel neppe paastaa det Uholdbare i denne nye Opfindelse, der, som allerede bemærket, har vakt megen Opsigt hos alle Hesteliebhabere.

Esaias Tegnér.

(Af Grev Adlersparre, Svenska Tidningen.)

1.

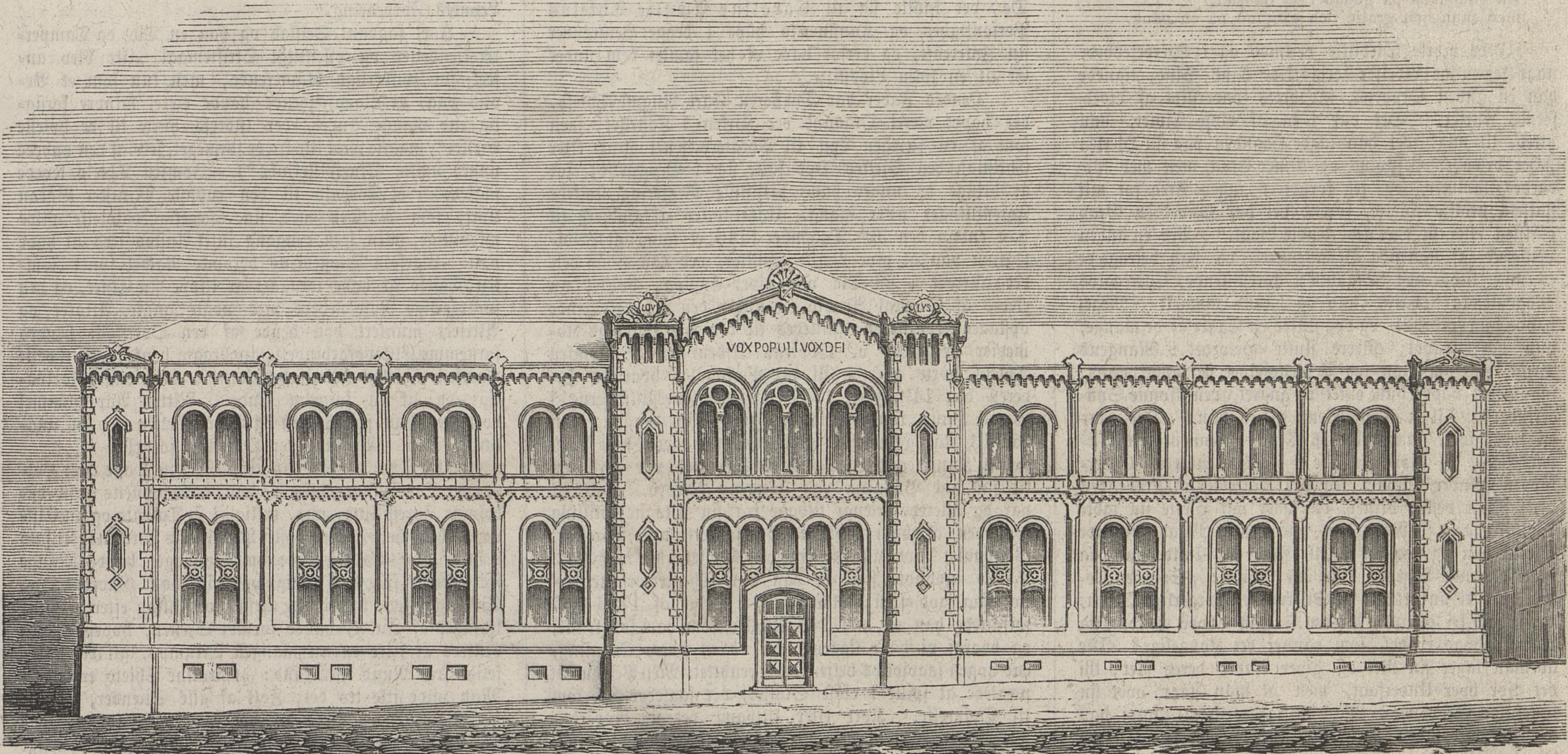
Faa ere de, som i sin Livstid ere blevne saa rigtig forstaaede, saa høit skattede og have været saa fortjente til at blive det som Folkehenrykkeren og Sangerkongen Esaias Tegnér. Der laa i hans Væsen en saadan Aabenhed, at man kunde se ind i Dybet af hans flammende Sjel og der læse som i en aaben Bog uden at mærke det mindste Forsøg paa at skjule Svagheder og Mangler eller paa at give det Hele Glands og Farve i den Hensigt at forhøie Totaleffekten. Vil man gjøre nogen Bemærkning, da skulde man kunne paastaa, at han undertiden fremholdt sit Livs Skyggepartier, medens han forbisaa dets Lyspunkter. Til Enhver, som vilde forske i hans Hjerte syntes han at sige med sit Blik: saaledes seer jeg ud indvortes og udvortes; døm mig derefter!

Trods dette maatte man dog have staaet ham nær og saa at sige være optaget i hans fortrolige Kreds, for idetmindste nogenlunde nøiagtigt at kunne opfatte de glimrende Træk i hans paa Eiendommeligheder og Farvebrydninger vexelrige Sjel. Forfatteren af disse Antegnelser smigrer sig med at have tilhørt denne Kreds og med, at det var til ham ligesom til de øvrige Medlemmer af samme Digteren vendte sig med disse Ord i Sangen om „den Døde.“

I skaldens bröst sin nyckel dikten har,
Du kände honom, säg oss hur han var,
Ty många rykten genom landet vandra,
Förvirrande, motsägande hvarandra.
Då tänker du: jag kände honom väl,
Jag läste länge i hans öppna själ,
En rörlig själ, som gjorde sjelf sin plåga,
Och slutligt nedbrann i sin egen låga.

2.

Min første Berørelse med Tegnér skede skriftligt i Aaret 1833, og hans personlige Bekjendtskab opnaaede jeg først i 1835, da jeg besøgte ham i Østrabo, hans Bispssæde udenfor Vexiø. Fra den Tid og lige indtil det sidste Aar af hans Liv stod jeg i Brevvexling med

H. LUNDE.

Langlets Storthingsbygning: Façaden til Østregade; Indgangsport for Publikum i Midten.

(Tegningen er ved den xylographiske Udførelse bleven omvendt.)

ham og havde derhos den Ære nogle uforglemmelige Dage at se Digteren som Gjest i mit eget Hjem. Det Sted, hvor et Universaltalent bor og virker, forvandler sig til en Helligdom. Alt, fra det største til det mindste tildrager sig der vor Opmærksomhed, da det i større eller mindre Grad bidrager til den Mands Historie, som giver Stedet Interesse. Hvor Mange har ikke med et Slags Pietet betragtet Tassos Fængsel, Peter den Førstes Skibsbyggerværktøi, Fredrik den Andens Hat, Napoleons graa Overfrakke, Luthers berømte Blækhorn, Goethes Skrivematerialier osv. Jeg vil nu i Korthed gjøre Rede for den Deel af Tegnérs Bolig, som han selv benyttede. Den bestod for det Første af 2 Værelser. Det inderste udgjorde Sengekammer, det yderste Bibliothek og Kontor. Imellem begge disse laa Parnasset, det Sted, hvor han har digtet saa mange af sine henrivende Mesterværker. Dette Værelse var aflangt og temmelig stort. Ved Indtrædelsen der hilsede ikke blot Sangeren mig Velkommen, men ogsaa to andre Sangere, to Kanariefugle, som Tegnér selv madede, og i hvis Selskab han sang, akkompagneret af sine bevingede Venner. Paa Væggen midt for Indgangen hang tre Portrætter af Byron, Goethe og Walther Scott, de to Sidste vare egenhændige Foræringer fra den tydske og engelske Medbroder i Apollo. Næsten midt paa Gulvet stod Skrivebordet, paa hvilket man saa en Mængde Manuskript samt et aabent Chatul, til at lægge Skrivebøger paa. Ingen Stol udmærkede hans Skriveplads. Sagen var den, at naar Tegnér digtede, gik han for det meste med hurtige Skridt frem og tilbage og halvt syngende formede han de Vers, som han strax derpaa nedskrev staaende. Besynderligt er det, at disse saaledes opstaaede Manuskripter sjelden vise Spor af Forandringer eller Udstrygninger, og naar dette skede, var det ei til Arbeidets Fordeel. Paa et Bord foran et stort Speil stode to Figurer i Marmor, forestillende Luther og Melanchton; paa et andet saaes en Byste af Geijer.

Blandt de lærerige Samtaler jeg denne Gang havde med „gubben på kullen“ (en Benævnelse Tegnér havde givet sig selv og som ofte anvendtes af hans Naboer indbyrdes) var der i Særdeleshed en, i hvilken han lagde for Dagen sine Anskuelser om adskillige Forfattere. Af moderne Digtere udenlands syntes han at sætte Byron og Goethe øverst. Han ytrede om den første: det er med Byron som med Asteroiderne, disse sønderſprengte Dele af en Lysverden, han er det vakreste Fragment af et splintret Solsystem, hvor Systemet gik overende, men Solen blev tilbage, en Inkarnation af Sværmeriets dybeste og mest rørende Lidenskaber.“ Goethe kaldte han „Thronens Indehaver i Digtets Verden, vores Alles Mester i Tankens Majestæt, Klarhed og Ro.“ Af vore dalevende Digtere satte han Franzén høiest og tillagde: om Englene synge, saa skeer det vel med Toner som hans. Om Wallin: Hør ham, men see ham ikke, naar han offentlig taler eller kvæder! Der er Noget af David hos ham, men endnu mere af en kjæmpende Jacob. Om ham og i ham brydes Himmel og Jord, Himlen naturligvis med Seier. Geijer kaldte han sin bedste Ven og den sikreste Kunstdommer. Han vilde ligesom hævde den Sætning, at hvis Geijer udelukkende havde ofret sig til Digtekunsten, da havde han overtruffet Alle. Enten tilfældigt eller med Forsæt nævnte han ikke et Ord om Stagnelius eller Atterbom, men om Almqvist talte han desto omstændeligere; han nævnte ham som et energisk, undertiden glimrende, men ikke sjelden smudsigt Talent. „Det er med Massen af hans Arbeider som med Fossen; uagtet en og anden springende Fisk rører sig der og blinker i Brynet, er dog det Væsentligste deri Vand, og det ovenikjøbet temmelig grumset Vand.“ Af yngre Digtere berømmede han i Særdeleshed Dahlgren. Idetheletaget ytrede han sig meget mildt om Alle og syntes med virkelig Forkjærlighed at opsøge alt det gode hos dem. Han sagde ved en anden Leilighed: Den, som

slaar sig til Ridder paa Andres Bekostning, gjør det i Bevidstheden om, at han selv ikke eier nogen Ret til Ridhersporerne." „Den, som dømmer Andre skaanselløst og bittert, gjør det i Forargelse over at maatte erkjende Retfærdigheden i den Forkastelsesdom, der er fældet over ham selv."

3.

For ret at kunne opfatte de store og eiendommelige Træk i Tegnérs Charakteer, maa man have seet og hørt ham saavel i de lyse som i de mørke Timer af hans mangfoldigt skiftende Liv; i hvilke Timer han viste sig mest henrivende og tiltrækkende, vil jeg lade uafgjort. Under de førstes Indflydelse var Alt hos ham Jubel, og da laa et pragtfuldt Rosenskjær udbredt over hele Verden; med gavmild Haand strøede han da smilende aandfulde Inspirationer omkring sig og Skjemtet udskjød med sin Bue den ene blomsteromvundne Piil efter den anden, uden at nogen Tomhed kunde opdages i det gyldne Kogger. Hendte det en og anden Gang, at Pilen foraarsagede Smerte eller trængte dybere ind, end hans Hensigt var, saa var altid Skytten selv den første til at gyde Balsom i Saaret. Paa Digterens Læber sad Munterheden triumferende, hans Blikke lynede og udskjød det ene Stjerneskud efter det andet, Stemmen blev blødere og mere melodisk og omkring den klare Pande, der var omgiven af rullende Lokker, syntes man i sin Henrykkelse at see ligesom Glimtet af en Straalekrands. Hans Liv var da:

> En gudadans på gudaberget dansad,
> med faun och gratie och sångmö på en gång.

I de mørke Dieblikke derimod og i Særdeleshed, naar legemlige Lidelser formørkede hans Sind, lignede han en anden Orpheus, indvortes sønderslidt af Lidelsernes Furier. Det var i en af disse Timer, han ytrede til mig, idet han lagde Haanden paa sit Hjerte: „Her brænder Vesuvius og tilmed Etna, men med forenede Flammer, og jeg forudseer ingen Fred for mit stakkels urolige Hjerte, førend det har fundet en Grav i Asken efter sit eget nedbrændte Baal." Ved en anden Leilighed af lignende Beskaffenhed, da han betragtede et mig tilhørende Staalstik, forestillende Correggios Magdalena: „halvt Jord og halvt Himmel. Meget havde hun forbrudt, og dog skulde en Taare af de mange, hun har udgydt, sikrere slukke Helvedet i Mangens Bryst, end om man lod Verdenshavet strømme derind, saa meget havde hun elsket og angret, den skjønne Synderinde." Til en af sine Venner skrev han: „Der gaar en snart sort, snart blodrød Traad gjennem mit Væsens Væv, og skjønt den ikke er stærkere end den, Edderkoppen spinder, savner jeg dog Kraft til at bryde den af. Naar denne brister, da faaer mit Hjerte sin tabte Sol tilbage." Naar han paa denne Maade blottede Hjerteroden og lod sin Følelse flyve ud, kunde man paa ham anvende Børnes Ord om Byron: „Som en Komet, der ei underkaster sig Stjernernes borgerlige Orden, drog han fri gjennem Verden. Han havde en kongelig Natur; hvad er det, som danner det Kongelige? Ikke at man tager sin Ret og giver Andre deres Ret; thi det gjør hver Undersaat, men at man staar over sin lunefulde Skjæbne. Man beklagede ham, fordi han var saa melankolsk, men mon ikke den lever mest, som lider mest?"

At Tegnér i Lighed med saa mange andre Forfattere med Faderømhed omfattede sine egne poetiske Frembringelser, „min lyras barn", som han kaldte dem, er vel sandt; men dette hindrede ham ikke i meget alvorligt at gaae i Rette med dem, at begjære Andres Mening om sine Skrifter og med Opmærksomhed at lytte til de Bemærkninger, som da gjordes. Aldrig hørte jeg ham skryde over den almindelige Henrykkelse, der overalt hilsede ham som Landets ypperste Digter, men vel undertiden at beklage sig over, at han med altfor stor Hengivenhed havde „kastet sig ind i Rimerhaandværket." Brinkman, der engang havde faaet Underretning om, at Tegnér havde digtet en Sang, skrev strax til ham med Anmodning om Afskrift af Digtet. Svaret lød: „Hvad du begjærer, er mig umuligt at give, saasom Poemet er opbrændt. Jeg beklager, at jeg altfor sjeldent har anstillet disse Autodafeer, og godt vilde det være, om vore Herrer Poeter oftere, end det skeer, paa denne min Maade benyttede Asken til Strøsand." Til Forfatteren af disse Mindeblade skriver han i et Brev: „Man lykønsker os Digtere, naar det hænder os, at vi i vor Sang træffe Almeenhedens Smag, men man veed ikke eller og lader man som man ikke veed, at disse Sange ere nedskrevne med vort eget Hjerteblod, at de ere Stykker, udrevne af vor egen Barm, og saaledes at betragte som etslags paabegyndt Selvmord."

Naar Tegnér følte sig frisk, og naar ingen tilfældig Aarsag bragte Uorden i hans Væsen og forstyrrede dets Harmoni, o, hvor ofte fremglimrede ikke da som et Solskin over en smilende Natur hans grundærlige og kjærlighedsrige Tanker. Al Selviskhed var da forsvunden, han vandrede ikke mere mellem Kolonnaderne af sin Berømmelses Æresstøtter, men from som et Barn bøiede han Knæ for det Skjønne og Sande, og takkede Gud, som havde fyldt hans Barm med Lys og Toner. Det var vel i et af disse Dieblikke den fremstod, denne en skjøn Sjels Bekjendelse:

> Om i lifvets bägar galla droppas
> Låt mig tänka, läkdom göms deri,
> När jag njuter, låt mig tacksam bli,
> När jag lider, låt mig hoppas.
>
> Ljusets seger, fridens, mensklighetens
> Låt mig söka - och med sårad hand
> Skrifva hämdens fordringar i sand
> Och i marmor tacksamhetens.
>
> Låt mig ge till bröders väl, men dölja
> Hvarje öfrig skärf mig lyckan gaf,
> Liksom ådran gömd i mullens graf
> Skattar tyst til källans bölja.
>
> I som förr min svaghet tryggad gjorden
> Låt mig ge igen er vård åt er,
> Liksom skyn i vårregn återger
> Dunsterna, hon drog från jorden.

(Forts.)

Caroline Thielo.

Overskous danske Theater-Historie indeholder mange værdifulde Træk, deels til Skildringen af Tidens Sæder, deels til de mærkeligere Aktørers Charakteristik. De, der knytte sig til Caroline Amalie Thielos Personlighed og Kunstnerliv have i begge Henseender sin Interesse, og derfor have vi her samlet dem under Et til en liden Livsskizze.

Hendes Fader var Tydskeren Carl August Thielo, der havde været Organist ved Kirken i Kastellet, men som af en særegen Lyst til Theatervæsenet strax efter Christian den Sjettes Død satte sig i Bevægelse, for at bringe de under hans pietistiske Regjering sløifede Forestillinger atter igang. Understøttet af Holberg fik han endnu den 30te December 1746 et kongeligt Privilegium paa at give danske Stykker, ved Siden af det, der allerede i sin Tid var givet Capion, hvilket nu eiedes af General Arnold og under den i det Følgende opstaaede Konkurrence stilledes til den fra Holbergs Komedier berygtede v. Qvotens Afbenyttelse. Jomfru Thielo hørte allerede til det Personale, hvormed Faderen den 14de April 1747 aabnede Forestillingerne i Bergs Huus i Læderstræde, skjønt hun dengang kun var 13 Aar gammel. Imidlertid opnaaede hun først nogen Kunstneranseelse, efterat Theatret var forflyttet til sin nye Bygning paa Kongens Nytorv. Faderen var da allerede trængt tilbage fra sin tiltagne Stilling som den af ham ordnede Skuespillertroups Direktør. Personalet havde allerede strax viist Opsætsighed mod ham. Thielo indbildte sig, at han var Theaterforfatter — nok saa god som Holberg, og i Løbet af 1746—47 forfattede han en heel Deel Stykker, som han lod trykke, og hvoraf vi have liggende for os en større Samling, end nogen saavidt os bekjendt har benyttet. Men Personalet nægtede at spille i disse Stykker, der saaledes ikke kom til Opførelse. Kort efter tiltvang det sig Andeel i Privilegiet, ved at nægte paa anden Maade at spille, just som Tæppet skulde gaae op for fuldt Huus.

Da Theatret paa Kongens Nytorv aabnedes i Decbr. 1748, var Jomfru Thielo endnu neppe 15 Aar gammel. „Men hun var fuldkommen udvoxen, rank af Figur og yppig i Former, med store, talende Dine, et meget smukt, aabent og livfuldt Ansigt, og i sit hele Væsen saa henrivende, at endog La Beaumelle, de franske Skuespillerinders Beundrer, tilstaar, at hun i Paris vilde blive kaldt en "Lækkerbidsken". Hun spillede muntre Elskerinder og de holbergske Eleonorer med saa megen Livlighed, Elskværdighed og Natur, at hun ikke alene som Skuespillerinde kom i stor Gunst hos Holberg, endskjønt han ofte stødtes over hendes kapriciøse Opførsel, men blev Publikums erklærede Yndling, der aldrig forlod Scenen uden levende Bifaldsytringer." Hun lønnedes allerede da med den høieste Gage, 6 Rdl. ugentlig. Blandt de Roller, hun glimrede i, kan nævnes Holbergs „Melampe", hvor hun høstede Laurbær i det rørende Fag, da dette Stykke dengang gaves med tragisk Pathos og saaledes, at det skulde fremkalde Taarer. Ogsaa i Efterspillet „De tre Gratier" fandt man Anledning til at beundre hendes Skjønhed og Ynde. Endog i Addisons kjedelige „Cato" formaaede hun at vinde stort Bifald, og som Sophronia i Calderons „Livet som en Drøm" henrev hun „i sin skjønhedsfulde Flor", ved Varme og Ynde, endog de erklærede Modstandere af den danske Skueplads, og hendes Navn var paa alle Læber. Men det blev ogsaa den sidste Triumf paa hendes korte, men glimrende Kunstnerbane.

Uagtet Enhver, der er over sine Halvtredsindstyve, forsikrer, at Verden bliver værre og værre, er det dog egentlig saa, at Dyd og gode Sæder ikke overalt har været større i gamle Dage end nu, og ialfald ikke hos Skuespillerne. Intet viser os dette tydeligere end et saakaldet Straffebrev fra Holberg „til samtlige Aktører" netop paa den Tid, som her omhandles. Deri paaskriver den skikkelige „Pebersvend" saaledes Samtliges Pas, at det bliver altfor klart, hvor ryggesløs hele „Trouppen" var. Anledningen var den, at Theaterdirektøren Rappe og Holberg — for at faae Theatrets Kræfter supplerede — vilde antage Madame Rosenkilde, der besad stor Begavelse, men som Personalet af Misundelse vilde holde borte fra Scenen og dertil brugte som Paaskud, at de ikke vilde spille med hende, fordi hun ved Tamperretten var dømt for Leiermaal til at have sit Ægteskab forbrudt. Idet nu Holberg forsvarer Mad. Rosenkildes Ansættelse og bemærker, at mange Personer, som siden levede udi Agt og Ære, ligesom hun havde begaaet Ægteskabsbrud, siger han omtrentlig reentud, at hendes Brøde ikke var anden end den, de fleste Andre beskyldtes for, og mod hvilke Beskyldninger han tidligere havde forsvaret flere af dem, navnlig den yndede Mad. Lund, som nu spillede den Dydige. Om Rose, der i denne Sag var den ivrigste, bemærker Holberg ganske uforbeholdent: „Intet er forargeligere, end at høre en Person, hvis Levnet er en Kjæde af Uordentligheder, at katechisere. Alt hvad han har skrevet om Mad. Rosenkilde, undtagen det, som hun selv tilstaar, er ublu og usandfærdigt, saavel om hendes Opførsel, som Helbrede, hvilket ansees af tvende brave Chirurgers Hederskamps og Hendrichsens Attester, saa at han har fortjent saavel for denne hans grove calumni, som for anden Opførsel at removeres; men denne Gang kan han slippe med Mulct og Løfte om Levnets Forbedring."

I et saadant Selskab og paa en Tid, da Tamperretskjendelser og offentligt Skriftemaal „ikke blev anseet for synderligt blamerende, men kun som et Beviis paa, at Paagjældende havde været mindre forsigtig end mange Andre, der tildeels hørte til de høieste Cirkler", maatte man ikke kræve formeget, selv af den yndede unge, ugifte Skuespillerinde*). Jomfru Thielo levede saaledes i et Forhold til den russiske Minister Baron Korf, som Nutiden med sin Sædelighedsfølelse vilde misbillige, men som dengang intet Anstød sees at have vakt. Ligesom Tragediens berømte Rachel synes Jomfru Thielo at have forstaaet at klippe sin Elsker, og den forargerlige Rose levede med nogle andre Aktører og Aktricer muntert hos hende af den Overflod, hendes fornemme Elskovsforbindelse indbragte hende. Men dette Jomfru Thielos Kjærlighedsforhold blev baade kortvarigt og fik en sørgelig Ende. Nitten Aar gammel bortreves hun fra Scenen og Berømmelsen ved en unaturlig Død. Vi lade her Overskou fortælle.

Jfr. Thielos Død indtraf 1754 ni Dage efter Holbergs. Om Onsdagen havde hun, i Sæsonnens næstbedstbesøgte Forestilling, ung, deilig, i sit Talents og sin Elskværdigheds hele Fylde, høstet Publikums stormende Bifald i en af sine Glandsroller; om Søndagen havde Mange seet hende spadsere livlig og frisk paa Gaderne; og Tirsdagsaften, under den næste Forestilling efter at hun, ledsaget af Jubel, havde forladt Scenen, hvorpaa hun ventede at feire endnu mangen Triumph, gik det pludseligt fra Mund til Mund: „Caroline Thielo er død!" Man vilde ikke tro det; Folk af alle Stænder, Gamle saavelsom Unge, ilede til hendes Bopæl for at søge Bekræftelse paa dette Sorgens Budskab, der hurtigt blev bragt om i Familierne og paa offentlige Steder, overalt modtaget med Forbauselse og Beklagelse. Hendes Skjønhed, Aandsmunterhed og glimrende Spil havde gjort den nittenaarige Pige til Byens mest beundrede Dame, og efter at hun nylig havde oversat „Deucalion og Pyrrha", hvori hun endnu kun to Gange var optraadt og havde fortryllet Tilskuerne, blev hun af Mængden, der ikke gjorde Forskjel imellem Forfatter og Oversætter, ogsaa anseet som et Vidunder af poetisk Geni. Man vidste, at hun var lunefuld og havde galante Forbindelser, men den Gratie, der hvilede over alt hvad hun foretog sig, gav endogsaa hendes Galskaber Ynde, og gjorde, at man hos hende fandt nydeligt, hvad man ikke vilde have tilgivet andre. Hendes pludselige Død var i og for sig den hele By en stor Begivenhed; Almuesfolk, som aldrig havde seet hende, udbrøde ved det første Rygte derom i Beklagelser over, at en saa deilig Pige, som alle de, der havde været i Komedie, talte om med Henrykkelse, skulde døe i sin frodigste Ungdom; og et Par Dage efter Dødsfaldet blev Deeltagelsen nu endydermere langt stærkere, ved at man begyndte at mumle om forunderlige Omstændigheder,

*) Et for Tiden charakteristisk Træk giver Overskou II. S. 13: „Kun de adelige Herrer, siger han, turde Theatret gjøre Regning paa, ikke for Skuespillets, men for Skuespillerindernes Skyld; thi det kunde ikke feile, at disse kaade Dagdrivere, hvis frække Opførsel imod Borgernes Døtre ideligen gav Anledning til Besværinger, ufortøvet vilde stille sig som Partigjængere for eller imod de unge Aktricer. Ogsaa hændte det virkelig, at deres Clique, to, tre Aar efter Theatrets Oprettelse, engang sammensvore sig imod den af Publikum tilbedte Jfr. Thielo og, uden at blues for de andre Tilskuere, formelig peb hende ud, fordi hun ikke paa Gaden havde neiet dybt nok, da et Par af dem, som hun ikke kjendte, havde faaet isinde at nikke til hende."

som skulde have foranle[illegible]get det. Der blev nemlig fortalt: Jfr. Thielo havde i [illegible]ergivenhed sagt til en Veninde, at han besad et sa[illegible]nt Herredømme over sin Tilbeder Baron Korf, at hu[illegible] skulde kunne faae den allervigtigste diplomatiske Hemmelighed lokket ud af ham. Veninden meente, at om hun ogsaa var istand til det, vilde hun dog aldrig kunne faae ham til at røbe det mindste af hvad der foregik hos Frimurerne, i hvis Loge han havde en høi Grad og meget ofte indfandt sig. Jfr. Thielo forsikrede, at endogsaa det skulde være hende en let Sag, og indgik et Væddemaal derom, hvilket hun vandt saa vidt, at Korf ved et yppigt Aftensmaaltid, som hun gav ham ganske alene, fortumlet af Champagne og hendes uimodstaaelige Smiger, List og Spøg, lod sig forlede til at betroe hende nogle ceremonielle Tegn. Da han næste Aften kom til hende, var hun uforsigtig nok til ikke alene under Latter at eftergjøre dem paa en pudseerlig Maade, men til at fortælle det indgaaede Væddemaal og hvorledes hun, for at overbevise Veninden om, at hun havde vundet det, var bleven nødsaget til at sige hende hvad hun havde faaet at vide. Korf blev baade forlegen og harmfuld ved at høre, at hun saaledes med Overlæg, ved sit Koketteri, havde fralistet ham en Hemmelighed, der nu tilhørte to Fruentimmer; men han skjulte sin Forbitrelse og sagde med paatagen Kulde, at hun talte i Vildelse; Sligt havde han aldrig sagt; hun maatte være angreben af en hidsig Feber og det vilde være aldeles nødvendigt, for at redde hendes Liv, at hun blev aareladt. Det hjalp ikke, at hun forsikrede, hun var ved sin fulde Forstand og god Helbred; han paastod, at dersom han ikke, til hendes eget Bedste, skulde tage alvorligere Forholdsregler, maatte hun finde sig i at lade sig aarelade af hans Kammertjener, som var øvet deri. For ikke at miste en gavmild Elsker gav hun tilsidst efter; Kammertjeneren, som ufortøvet blev hentet, aarelod hende saaledes, at det blev hendes Død. — Denne Fortælling, som med megen Hemmelighedsfuldhed befordredes fra den Ene til den Anden, blev dengang almindeligt holdt for den reneste Sandhed og vakte uhyre Opsigt. — En stor Masse Mennesker strømmede til, for at see hende „ligge paa Parade", og i det skjønne, blege Ansigt, hvorpaa Ingen vilde finde mindste Sygdomstegn, læste Alle det skrækkelige Rygtes Stadfæstelse. Hele Byen var i Bevægelse: der regnede Sørgevers ned, - endogsaa „en Fodgarde" digtede et Hjertesuk over den store Aktrice, som det da ikke var besynderligt at han var begeistret for, siden Kongen af og til lod hele Kompagnier af begge Garder gaae frit i den danske Komedie, - og hun havde ei alene et usædvanligt stort Liigfølge af alle Stænder, men Studenterne gjorde sig en Ære af at bære hende til Graven. Ikke nok med at et Portræt, som, malet af den berømte Pilo, ganske fortræffeligt gjengav hendes indtagende bløde Ansigtstræk og sjelfulde Oine, blev, i et ypperligt Kobberstik, solgt i en saadan Mængde Exemplarer, at det i en lang Række Aar var en Prydelse for næsten enhver velhavende Familiес Dagligstue; men da Prisen paa dette herlige Billede var høi og Menigmand ogsaa gjerne vilde have hendes Kontrafei, sendtes til Kjøbenhavn fra Leipzig en Masse Aftryk af et der udkommet Kobberstik, hvorom Dass i August 1755 skriver til Suhm: „Stykket ligner hende slet ikke uden i Henseende til Panden og Postyren, thi hun seer næsten hæslig ud, skjønt Arbeidet ikke er slet, og har i det mindste efter Døden faaet en slem Paroli (Skavank) paa Næsen, som meget vanhelder. Ikke destomindre kjøbes det af mangfoldige, og gaar af som Smør, saa man vil sige, at Prisen daglig stiger, skjønt det kostede i Begyndelsen kun 20 Skilling." — Fortællingen om hendes korte glimrende Kustnerbane og den almene Bedrøvelse ved den prægtige Jordefærd bevarede længe hendes Navn i Almuens Erindring, og det var først ved den ligesaa tilbedede Fru Walthers Flugt, at der i Theaterverdenen indtraadte en Tildragelse, der gjorde et saa almeent Indtryk, at Sagnet om „den deilige Caroline Thielo" tabtes for Folket og blev en Overlevering i enkelte Familier, som igjennem et Par Slægtled stadigt havde besøgt Theatret.

Th. Carlyle's Frederik den Store*).

I.

Det er besynderligt, at Frederik den Stores Historie hidtil ikke er gjort til Gjenstand for en grundig og udførligere Behandling. Campbell og Macaulay have — hvad ogsaa Schiller tænkte paa — blot udkastet en Skizze af Frederik og hans Samtid. Billeder af ham har der existeret og existerer der i Mængde, men i forskjellige Nuancer, eftersom de skrive sig fra Preussen, Østerrig, Frankrig eller England. Vi ere vel bekjendte med Drengens og Mandens Ansigt og Figur. Han er bleven fremstillet for os „i lange og bølgende Klæder af mørkeblaat Fløiel, Hue af samme Stof, en kort Navnefjæder i Huen, Ansigt og Oine fulde af Skjønhed og Liv, og med en liden Tromme og Tilbehør af bitte smaae Trommestikker." Vi see ham som Kronprinds Frederik med de milde poetiske Oine, der er mere glad i sin Fløite og Mr. Voltaire end i Parader og Pibeleer. Dernæst have vi et Maleri af den egensindige „Fritz", der alvorlig og tankefuld sidder som dødsdømt Fange paa Küstrins Fæstning. Saa møde vi i Sans-Souci den halv-literære, halv-militære Kong Frederik, hvem vi efterhaanden lære at kjende som Centret for en strategisk Gruppe, der samler Lys og Mørke fra hans Oie, som fra en lidligere Napoleon, - hvem vi gjenkjende ved Rossbach, ved Leuthen, Torgau, og paa hans gamle Dage see vi ham sidde i Solskinnet blandt sine Vindspillere og Heste eller vandre om i Gaderne som Berliner Publikumets Yndling. Frederik, Kongen, Soldaten, hvis Historie afslutter en stor europæisk Epoche, er endnu ikke bleven beskrevet. Efter 80 Aars Forløb vender Frederik den Store tilbage til Lyset og bliver en Konge igjen ved Hjælp af disse historiske Skildringer. — Mr. Carlyle er berømt som „restaurator." Han giver imidlertid et Vink om, at det Foretagende, han har paabegyndt, „bliver mere og mere frygteligt, for ikke at sige uoverkommeligt, jo mere man seer paa det." Der er, fortæller han, Vognlæs af Bøger og trykte Beretninger over dette Sujet, men „de mangle Alt, selv et Register."

Det Charakteristiske ved denne Historie er dens politiske og judicielle Tone, det Lys, som den udbreder over Hoffer, Konger, Regjeringer, Religioner - over østerrigske, preussiske og engelske Intriguer. I selve Fremstillingen er Forfatteren mærkelig sand og billedrig. Beskrivelser af Skove, Heder og Floder sprede Lys over Skildringen. Alle de graae, gamle, tause Borge, og snurrige, mangegavlede Byer, der ligge mellem Elben og Donau, give Maleriet rigelig Skygge. Skarer af vilde Vender sees at dukke frem af de mørke Skove og passere hen ad Brandenburgerveien. Saa kommer den ridderlige Henrik Fuglefænger frem fra det bjergrige Harzen, sætter sine sex Markgrever over Landet, opkaster Volde og bygger Taarne rundt om Byerne, og forvandler Røvere (medmindre de foretrække Galgen) til Soldater. Dernæst faae vi et Prospekt af det gamle hedenske Preussen, „flat og sumpigt, fuldt af Indsøer og Skove, her og der græsrige Sletter og med Buske bevoxet Vildmark, hvor Bierne summe", - dog ogsaa frugtbart paa sine Steder, uagtet det ligger temmelig koldt og mod Østersøens Ravregioner. Derpaa viser sig Keiser Otto, „Verdens Vidunder", og ved Siden af ham St. Adalberts simple Figur. — To Linier af Skyggekonger døe saa ud, og „Albert Bjørnen" eller, som han oftere kaldes, „Albert den Smukke", den første af de Ascaniske Markgrever af Brandenburg, træder endelig frem paa Scenen.

Brandenburg er fra nu af et Kurfyrstendømme. Venderne ere udryddede eller gaaede over til Christendommen, og i deres Sted have vi taalmodige hollandske Kolonister, der forstaae sig paa at behandle Myrer og Sand, der kjærne og yste og tale Plattydsk. Dette er den anden Periode af Brandenburgs Historie, og den bringer os frem til Aaret 1170.

Det er det tydske Ridderskabs blomstrende Periode; Barbarossas Stjerne kulminerer, og ung Conrad drager ud fra det gamle Slot Hohenzollern for at opføre en stor Bygning i den politiske Verden. Passerende et andet Aarhundrede, langs Rækker af teutoniske Riddere og geistlige Ordener, komme vi til Frederik den Tredie, første arvelige Borggreve af Nürnberg, og hans Fætter Rudolph, første habsburgske Keiser. Fra dem nedstammer saavel de sidste østerrigske Keisere som de sidste Konger af Preussen. Under vor Vandring gjennem Middelalderen see vi Borge og Byer og Fyrstendømmer voxe op til Magt og Indflydelse i den tydske Verden. Bälbustadt, Plassenburg, Anspach og Marburg skue taust ned paa os fra de gamle Høider, vi passere Heilbronn og Erlangen, see det vendiske Berlin hæve sig fra sine Pæle, drage forbi Königsberg og Thorn, streife ind paa Bredderne af Weichsel og Nogat, hvor flittige Tydskere bygge Skibe, pløie og handle, - indtil vi efter 200 Aars Forløb faar Oie paa Keiser Sigismund, der overdrager Brandenburg med alle dets Lande og Herligheder for 400,000 ungarske Guldgylden til Frederik af Hohenzollern, den sjette Borggreve af Nürnberg - „en fiirskaaren, venlig, solid Herre, med en egen munter Blinken med de alvorlige Oine." Frederik gjør ingen Fremgang hos Brandenburgs Adelsmænd, skjønt „han indbød dem til Middag" - skjønt „han ofte havde dem til Middag et heelt Aar og længere", og han blev endog betragtet som et Nürnberger-Legetøi. Han beslutter da at gaae mindre lempelig tilværks. Landgreven af Thüringen har en vældig Kanon, de største man hidtil havde seet — „en 24pundiger", ikke mindre — som Bønderne, der med stor Besværlighed slæbte den frem paa de lerede Veie, gav Navnet „Faule Grethe" — dovne Grethe. Dette Instrument faar Borggreve Frederik tillaans, viser sig hermed foran den høibaarne Hr. Qvitzows stærke Borg Friesack, der har Mure 14 Fod tykke, som i 48 Timer rystes for Qvitzows Øren.

I Ruinerne af dette gamle Friesack bedes de Oldgrandskere, der have Oine at see med, „at søge efter Roden til den preussiske Nation og Begyndelsen til Brandenburgs senere Magt." Frederik, som skjød gamle Friesack sønder og sammen, er den syvende i Linien fra Conrad af Hohenzollern, og døde i 1440. „Lad tre Aarhundreder", siger Mr. Carlyle, „lad tolv Generationer til komme og gaae, og der vil fremtræde en anden, endnu mærkværdigere Frederik — vor lille Fritz, der var bestemt til at blive den tredie Konge af Preussen, officielt kaldet Frederik den Anden, og populært Frederik den Store."

Men medens nu atter Carlyle fortæller om disse Generationer, fyldes en stor Deel af første Bind, uden at man seer mere til den gode Fritz. Endelig efter lang Vandring viser Frederik, Brandenburgs store Kurfyrste, sig, og man faar strax en bestemt Anelse om en stor preussisk Konge og et udstrakt preussisk Kongerige. Hidtil havde Brandenburg ingen politisk Betydenhed havt; det var blot et protestantisk Biland, ført i Ledebaand af en papistisk Keiser. Frederik Wilhelms Faders Førsteminister handlede i hans Fienders Interesse, han var Østerriges, ikke Brandenburgs Tjener. „Kommandanterne paa hans Fæstninger, Spandaus Kommandant i Særdeleshed, vægrede sig for at adlyde Frederik Wilhelm ved hans Thronbestigelse: det var hans Pligt først og fremst at adlyde Keiseren. Kurfyrsten maatte gaae rask og forsigtigt tilværks, med varsom Haand tage ham i Kraven, for at faae ham væk fra Spandau og sætte ham under Laas og Lukke til et advarende Exempel for Andre." Ludvig den Fjortende trængte oftere til den store Kurfyrstes Hjælp, ligesaa Keiser Leopold, „den lille Herre i Skarlagens-Strømper med den østerrigske intetsigende Læbe." Hans 24,000 udmærkede Soldater vare Noget, som anvendt i rette Tid kunde bringe Vægtskaalen til at synke ved vigtige Spørgsmaals Afgjørelse. Han spiller en Rolle i Verden; „det er en Mand, der tiltager i Omfang - med Ansigtet snart mod Øst, snart mod Vest", Preussen er ikke længere en Tjener for Andre; der er Intet over det hertugelige Preussen uden Himlene, og store Tider nærmer sig. Kurfyrsten er en energisk, vindskibelig Mand. — Myrer skulle udtappes, Kolonier grundlægges paa de øde Steder, Kanaler graves, Handel og Arbeide opmuntres. Hvad militære Bedrifter angaar have vi Slaget ved Fehrbellin, Brandenburgs Bannockburn, Sempach, Marathon i mindre Skala, og Svenskernes Overrumpling nær ved Königsberg i Jan. 1679. Det er af største Vigtighed for Kurfyrsten snarest muligt at komme fra Carwe, hvor han var, gjennem Königsberg til Gilge, hvor Svenskerne ere. Afstanden er omtrent 100 (engl.) Mile, Veien slet, og af Expeditionen have vi følgende storartede Beskrivelse:

„Det er idag en klingende Frost, og saa har det været i flere Dage: — Frederik Wilhelm samler hurtigt alle Slæder, alle Heste i Distriktet, sætter omtrent 4000 Mand i Slæderne, og iler med Lynets Hurtighed afsted. Det skurer afsted den hele Dag over Land og Sø, og der kommer Liv i de tause snee- og iisbedækkede Egne. Det tungsindige Frische Haf, indhyllet i dets kolde Skytæppe, med dets Ørkener af sammenhobet Sand, dets fattige forfrosne Strandsteder og furuklædte Høie — øde og koldt som Grønland, siger Büsching, der reiste der ved Vintertid — høres uventet Støien af Mennesker og stærk Larmen og Trampen, idet de fire Tusinde i den store Flaade af Slæder skure hen over det. Hele Dagen ile de afsted, ud af Morgenens rimede Taage ind i Aftenens olivenfarvede Skyer, og i rette Tid ankomme de til Gilge. Det var en mærkværdig Expedition, et Sidestykke til Carl Gustavs Bedrift ved den anden eller danske Ende af Østersøen 20 Aar tidligere, da han erobrede Øer uden Hjælp af Skibe. Svenskerne bleve slagne ved Frederik Wilhelms pludselige Ankomst; de bleve tvungne til at foretage et iilsomt og ulykkeligt Tilbagetog mod Norden, hvilket de udførte under Hunger og Kulde, ideligt kjæmpende lig Nordens Bjørne under den barske Himmel, fulgte i Hælene af Frederik Wilhelm, der holdt dem i Halen lig en vred Bjørnetrækker med Staalpidsken i Haanden. Ikke før Napoleons storartede Kamp-Flugt 134 Aar senere har jeg læst om noget Lignende i hine Egne. Svenskernes Forhaabninger til Invasionen i Preussen bleve aldeles skuffede."

Man har troet, at Ludvig den Fjortende tilbød at gjøre ham til Konge, men at han afslog Tilbudet; — det var „en ridderlig liden Herre med Ørnetræk"; her er et Billede af hans huuslige Liv:

*) Den originale og aandrige engelske Historieskriver Thomas Carlyle, af hvis Forfattervirksomhed vi i f. A. gave en Skildring, har nylig i London udgivet de to første Bind af sin længselsfuldt forventede „History of Frederich the Second", hvilke have sat Kritiken i de forskjellige Lande i stor Bevægelse. For ogsaa at give vore Læsere Begreb om dette Værk, hidsætte vi en af disse mange Anmeldelser, the Athenæum's, der i Korthed gjengiver Bogens Indhold og enkelte interessante Partier, og saaledes vil kunne læses uafhængigt af det Værk, den knytter sig til.

„Hans kvindelige Omgivelser voldte ham ofte Besvær. Selv med hans første Kone, som han trofast elskede og af hvem han blev trofast gjenelsket, gaves der Scener, da den høie Dame havde sin egen Mening om Alt, hvad der passerede, og hendes Gemal var af cholerisk Temperament. Undertiden, har jeg hørt, kunde han kaste sin Hat for hendes Fødder, ledsagende denne symbolske Handling med følgende Udbrud: „Saa regjer da De, Madame! Ikke Kurfyrsthatten, men en Nathue er nok min Hovedpynt, mærker jeg!" Dog var hendes Dømmekraft god, og han ønskede at høre hendes Mening om de vigtigste Ting, skjønt hun ikke altid forstod i rette Tid at lægge Baand paa sin Tunge. Det er bekjendt, at han oftere løb fra sit Geheimeraad ind i hendes Værelse, naar en indviklet Sag debatteredes, for ogsaa at høre hendes Mening, før Sagen blev afgjort. Den fortræffelige Louise! en Prindsesse fuld af elskelig Fromhed, sund Forstand og Kjærlighed, med et Anstrøg af den nassauske Heroisme. I hendes Dødsøieblik, fortæller man, følte han af hendes Haand, der laa i hans, tre svage, svage Tryk: 'Farvel!' tre Gange taust udtalt paa denne Maade — ikke let at forglemme i denne Verden."

Hollands Wilhelm gjør paa denne Tid Forberedelser for 1688, — og Kurfyrsten, der er en god Protestant, føler megen Interesse for hans Forehavende. Her er en Bemærkning om ham, der bringer os et Glimt af Fritz:

„Af alle sine Forfædre beundrede vor lille Fritz, da han blev stor, denne mest. Det var en Mand, i mange Dele liig ham selv. Han synes virkelig at have elsket og æret ham. I Aaret 1750 var en ny Domkirke bleven fuldført i Berlin; Forfædrenes Been skulde flyttes over fra den Gamles Hvælvinger, der havde været Familiens Begravelsessted heelt siden Joachim den Andens Tid, hiin Joachim, der drog sit Sværd mod Alba. Kong Frederik var, ledsaget af nogle Faa, Vidne til Flytningen, der foregik i Januar 1750. Da den store Kurfyrstes Ligkiste kom, bød han, at den skulde aabnes, stirrede i Taushed en Stund paa de fuldkommen gjenkjendelige Træk, lagde sin Haand paa den forlængst Afdødes Haand, og sagde: „Messieurs, celui-ci a fait de grandes choses." (Denne Mand har udrettet store Ting!")

Literatur og Kunst.

Af **Diplomatarium Norvegicum**, udgivet af C. C. A. Lange og C. R. Unger, er nu udkommet 4de Samlings anden Halvdeel, fornemmelig bestaaende af Diplomer, hvis Originaler findes i den arnamagnæanske Samling i Kjøbenhavn, og som hertil har været udlaant. De fire Samlinger, som nu foreligge, udgjøre tilsammen 224 Ark eller omtr. 3750 S. st. 8 og indeholder ikke færre end 4605 Oldbreve. Antallet af de Diplomer, som forefindes til Optagelse i Værket, kan vel — ligesom fra først af anslaaet — ansættes til omtr. 10,000, og altsaa er nu allerede henved Halvparten trykt. Hertil er medgaaet 12 Aar, da Udgivelsen paabegyndtes 1847 med Videnskabernes Selskabs Understøttelse af første Samling og er siden fremmet med Statens. I Forhold til de med Materialets Afskrivning, Ordning, kritiske Drøftning osv. forbundne Besværligheder, maa Værket saaledes siges at være skredet meget hurtigt fremad, hvilket ogsaa fremgaar af en Sammenligning med lignende Arbeider fra andre Lande. I det svenske Diplomatarium er f. Ex. hidtil et langt mindre Antal Diplomer trykt, uagtet det paabegyndtes omtr. 20 Aar tidligere end vort. I Danmark er man endnu ikke naaet til selve Udgivelsen, uagtet et dansk Diplomatarium har været forberedt i lange Tider. Til Exempel paa Indholdsrigheden af Diplomatarium Norvegicum kan anføres, at to af dets Oktavsider rumme lige saa meget som tre Kvartsider af det i forrige Aarhundrede udgivne Diplomatarium Arnamagnæum, der forresten hverken ved Fuldstændighed eller Nøiagtighed kan regnes for noget Arbeide, der skulde have gjort Trangen til et dansk Diplomatarium mindre følelig i Nutiden.

Trykningen af **Flatøbogen**, der udgives med Understøttelse af den af sidste Storthing bevilgede Sum til historiske Kildeskrifter, er saavidt fremskreden, at et Hefte paa 20 Ark om faa Uger kan ventes færdigt fra Pressen. Det hos Dahl paabegyndte **Norske Magazin** af N. Nicolaysen vil, ogsaa med Understøttelse af samme Fond, blive fortsat, og skal Absalon Pedersens vigtige Kapitelsbog blive optaget i næste Hefte og desforuden trykkes i særskilte Exemplarer. — **Carlamagnus Saga ok Kappa hans** af C. R. Unger, kan ventes færdig som Universitets-Program i Aarets Løb. Denne i det 13de Aarhundrede redigerede oldnorske Bearbeidelse af hiin berømte Folkekrønike er meget udførlig og antages at udgjøre omtr. 30 trykte Ark. Vor Old-Literatur vil saaledes i indeværende Aar modtage en anseelig Forøgelse.

Den norske Maler D'Unker bedømt i Udlandet. Korrespondenten for „Deutsches Kunstblatt" i Amsterdam skriver i Bladets Decemberhefte for 1858, at trods den rosende Kritik, der var bleven udtalt over de tydske Malerier, som vare fremsendte til den i Novbr. sluttede Kunstudstilling, dog langt færre bleve solgte i Amsterdam, end man der er vant til. „Foruden nogle faa mindre Billeder blev der kun solgt det ypperlige Billede af D'Unker, angaaende hvis Værd jeg er ganske enig med Handelsbladets Korrespondent. Dette Maleri af den hidtil ubekjendte Kunstner fremstiller en Pantelaansindretning og udgjorde hele Udstillingens Glandspunkt; ingen af de øvrige repræsenterede Kunstnere kunde glæde sig over en større Lykke; om der ogsaa havde været et halvt Dusin Billeder af D'Unker, vilde de være blevne solgte og det saa meget mere som Prisen for hans ovennævnte Maleri var yderst lav. Men hvem er denne D'Unker? hørte man spørge. Er han en Elev i Düsseldorfer-Skolen eller er han en allerede fuldendt Mester, som kun tilfældig har taget Ophold i Düsseldorf? Derom vidste Ingen at give nogen Underretning og heller ikke jeg veed at sige noget derom. Et ganske ungt Menneske kan han visselig ikke være; en ung Mand kaster ikke dette gjennemtrængende Blik, lig Boz og Balzac, paa sine Omgivelser, og forstaar ikke paa en saa genial Maade at stille sine dybt gjennemtænkte Typer paa Benene. Snarere synes Kunstneren at være en Mand, der i en anden Livsstilling modnedes til Verdens- og Menneskekjender, og som udrustet med et ypperligt Talent, senere lærte Kunstens Haandværk i Düsseldorf, og nu i Kraft af det Geni, som ingen Skole kan give — af Guds Naade! — pludselig staar for os som fuldendt Kunstner."

Norge.

Christiania. Ifølge Byens Budget for 1859 beløbe Bykassens Udgifter sig til 145,200 Spd., medens Indtægterne kun udgjøre 45,200 Spd.; 100,000 Spd. maae altsaa udlignes. Fattigkassens Udgifter ere ansatte til 70,000 Spd., Indtægterne til 14,000 Spd., saa at 56,000 Spd. maa udlignes i Fattigskat. De væsentligste af Bykassens Udgifter ere: 28,763 Spd. i Renter og Afdrag paa Byens Gjæld, der nu ialt udgjør **445,904 Spd.**; 17,280 Spd. til Justits- og Politivæsenet; 3487 Spd. til Brandvæsenet; 5325 Spd. til Gasbelysningen; 26,027 Spd. til Vei-, Vand-, Brolægnings- og Kloakvæsenet; 12,835 Spd. til Almueskolevæsenet; 7099 Spd. til kirkelige Anliggender; 2700 Spd. til Berneasylerne og Eugenias Stiftelse; 3498 Spd. til Magistraten; 10,000 Spd. til Regulering i Anledning af Ildebranden 1858, og 1500 Spd. til Detailopmaaling af Byens nye Territorium. Næst Bygningsskatten, 13,000 Spd., har Bykassen sin største Indtægt i Brændeviinsafgiften, hvis halve Deel, der tilflyder den, udgjør 10,833 Spd. Da Kommune- og Fattigskatten tilsammen udgjør 156,000 Spd., beløber den sig altsaa ikke mindre end til c. 4 Spd. gjennemsnitlig for hver Sjæl i Byen, naar man nemlig ansætter Folkemængden til omtrent 40,000.

— Christiania Theater har nu publiceret et Udkast til Regulativ angaaende originale dramatiske Arbeider, væsentlig overeensstemmende med de af DHrr. A. Munch og Henr. Ibsen i sin Tid fremsatte Principer. Ifølge dette Regulativ skal et originalt Stykke, der udfylder en heel Aftens Forestilling, honoreres med 100 Spd. ved Antagelsen og 8 pCt. af de 8 første Forestillinger og efter 10de Forestilling med et Tillægshonorar, udgjørende Halvdelen af Antagelseshonoraret. Et saadant Stykke, der gjør Lykke, vil saaledes indbringe omtr. 250 Spd. Mindre Stykker honoreres forholdsviis herefter. At der ifølge dette Regulativ udbetales et vist Honorar ved Antagelsen, synes især at være en Vinding for vore Forfattere, forsaavidt nemlig Erfaring har viist, at vel deres Arbeider blive antagne, men derfor ingenlunde opførte. Af de to større Arbeider, som Direktionen for et Aars Tid siden antog, er endnu intet gaaet og vil nu vel heller ikke komme til at gaae i denne Sæson. I saa Henseende er B. Bjørnson værst faren, med hvis „Halte-Hulda" Hovedstadens Theaterpublikum saaledes ingen Anledning faar til at stifte Bekjendtskab ad den sceniske Fremstillings Vei.

— Fra Fiskeridistrikterne lyde Efterretningerne lidet gunstige. Det overordentlig stormende Veir har deels hindret, deels besværliggjort Fisket og medført betydeligt Tab af Redskaber.

— Ansøgninger om Stipendier til videnskabelige Reiser i Fædrelandet indleveres til det akademiske Kollegium inden 15de Februar.

— Telegraphisterne have stiftet en Understøttelsesforening, der traadte i Kraft med 1ste Januar d. A., og som skal kunne paaregne en aarlig Indtægt af 600 Spd.

— Den 27de Januar afsagde Høiesteret saadan Dom i den Lichtleske Sag: „Præst ved den katholske Menighed i Christiania Johannes Claudius Lichtle bør, for i den af ham til Øvrigheden indgivne Fortegnelse af 6te Januar 1858 over sin Menigheds Medlemmer forsætlig at have udeladt flere af disse, til Statskassen at bøde 20 Spd.. Saa betaler han og Sagens Omkostninger, hvoriblandt i Salarium til Aktor for Høiesteret 18 Spd." Hr. Lichtles Defensor var Advokat Lous. For Skranken optraadte ogsaa Pastoren selv med en Forsvarstale.

— Byens musikalske Nydelser have i den sidste Tid faaet en anseelig Forøgelse ved DHrr. Nathusius, Paul og Hennums Trio-Koncerter i det dramatiske Selskabs Lokale. Disse Koncerter, hvoraf den anden med et rigt Indhold gaves forrige Løverdag, have fundet Kjenderes Bifald, men ikke et saa talrigt Publikum, som de kunde fortjene.

— Ildsvaaderne vedblive at skrække Folk. For fjorten Dage siden brændte Varelageret i det saakaldte „Modemagazin for Børn" i Østregade, og sidste Fredags Eftermiddag Udhusene paa Kopist Thoens Løkke, hvis Hovedbygning tidligere ogsaa brændte.

— Den 28de Januar skulle Obersterne Sørensen, Wergeland og Fleischer være udnævnte til Generalmajorer.

Skien. Frimenigheden her bestod ved Aarets Slutning af 119 Medlemmer.

Bergen. Strømmens & Bergens Jernstøberier have (ifølge Bergensp.) af Regjeringen modtaget Bestilling paa 16,000 Projektiler til en Værdi af omtrent 8000 Spd., hvilke skulle være færdige inden Juni Maaned.

— Efter den 17de Januar at have givet Koncert, er Ole Bull med det privat leiede Dampskib Bjørgvin afreist herfra til sin Gaard Valestrand, for der at tage Vinterophold.

Aalesund. Byens Budget udviser 5294 Spd. 95 ß. i Udgifter.

Throndhjem. Afgiften af Brændeviins-Brændingen har i 1858 udgjort 54,400 Spd., Maltskatten 4800 Spd.

Udenlandske Efterretninger.

Danmark. Studenternes paatænkte Fest den 10de Febr. til Minde om Tohundredeaarsdagen for Svenskernes tilbageslagne Storm paa Kjøbenhavn er i et almindeligt Studentermøde gaaet overstyr. Som før bemærket, var Festen til Fædrenes Minde opsat for at slaaes sammen med denne Fest, der saaledes bliver til Intet.

— Bladene angribe stærkt Regjeringen, fordi den har udnævnt den tydske Boghandler F. A. Brockhaus til Dannebrogsridder; for det Første er denne Mand død for 35 Aar siden og for det Andet kan de tvende Brockhauser, som nu staae i Spidsen for Boghandlerfirmaet og hvem Æren saaledes har været tiltænkt, ingenlunde kvalificere sig til nogen Udmærkelse fra Danmarks Side, da de have været Mellemmænd for de skammeligste Skrifter mod Danmark angaaende den dansk-tydske Strid. Anledningen til Udnævnelsen er imidlertid den, at Firmaet har skjænket det islandske Stiftsbibliothek en heel Deel Bøger.

England. Regjeringen skal ville forøge Marinebudgettet og forstærke Kanalflaaden, samt have afsluttet Kontrakt med nogle Fabriker om betydelige Leverancer af Kanoner og Krudt. Englænderne synes nu ganske at have faaet Overmagten i Indien. Endog Nena Sahib har bedet om Naade for sig og sin Familie.

Preussen. Prindsessen er 27de Januar forløst med en Søn. For dette Tilfælde havde hendes Moder Dronning Victoria bebudet, at hun vilde indfinde sig i Berlin og holde Barnet over Daaben.

Nederlandene. Den 83aarige General Gunkel vilde nylig tage sin Maitresse af Dage ved en forgiftet Kage, som han sendte hende; Kagen blev dog ikke spist af Elskerinden, men af hendes Broder, der strax døde.

Italien. Kongen af Neapel sagdes nylig at være dødssyg — man lagde til som Følge af en Forgiftelse. Imidlertid er han kommet sig igjen. I Tilfælde af Uroligheder er Beleiringstilstand proklameret. — Prinds Napoleons Giftermaal med Kongen af Sardiniens Datter skal først være kommet istand, efterat der var indgaaet en Offensiv- og Defensivtraktat mellem Frankrig og Sardinien. Den sardiniske Regjering har opkjøbt 9000 Sække Saltpeter, og Østerrige ruster sig fremdeles, som om en italiensk Krig forestaar.

Korrespondence.

Til
Nyhedsbladets Redaktion!

Tillad at jeg beder Dem indtage i næste Nummer nedenstaaende Bemærkninger ved deres Opsats i f. No. af Bladet om Erstatningsprinciperne i Ildebrandstilfælde paa forsikret Gods.

De har udtalt Dem derhen, at den Forsikrede, som i god Tro opgiver en Sum til Brandforsikring, og deraf betaler Præmie, ogsaa bør kunne vente Opgjør efter samme Sum i Ildebrandstilfælde og finder Analogi for denne Mening i Bestemmelserne for Huusforsikring i Landets almindelige Brandkasse, hvor De antager, at Eieren af det nedbrændte Huus faaer Brandforsikringssummen udbetalt alene med Fradrag af det Reddede. Det er ganske rigtig, men ogsaa kun under den Forudsætning, at Huset i det Væsentlige er i samme Tilstand, som da det blev taxeret til Brandforsikring. Hvis Eieren f. Ex. har borttaget Kakkelovnene før Ildebranden, faaer han selvfølgelig ikke Betaling for dem. Det er aldeles samme Tanke og Princip, som Loven om den almindelige Brandforsikringsindretning for Huse bestemmer for Opgjør, der gjælder for Løsøre i alle Brandforsikringsselskaber - nemlig at den Brandlidte blot skal have Erstatning for hvad han virkelig havde paa Brandtiden, og herom kan ikke Forsikringssummen være noget Beviis. Da Huse ikke i Regelen ere underkastede saa hyppige Værdiforandringer som Varer og Løsøre, lader Loven sig nøie med Omtaxation hvert tiende Aar; men enhver Forandring til Forringelse af Husets tidligere Værdi, som Huuseieren foretager, maa anmeldes og afgaae i Erstatningssummen i paakommende Tilfælde - under Straf og Ansvar for Assurancesvig. Mere eller Andet forlanger heller ikke Brandforsikringsselskaberne paa Løsøre. Naar den Forsikrede indmelder en vis Sum, maa Selskabet tage denne og deraf beregne sin Præmie; thi man er ikke berettiget til at fordre, at den opgivne Sum netop skal stemme med Værdien af det forsikrede Gods. Enhver kan forsikre mindre end han eier. Ved Vareforsikringer ligger det desuden i Forholdets Natur, at det kun undtagelsesviis og som et reent Tilfælde er muligt, at den ved Brandtiden forhaandenværende Vareværdi netop stemmer med Forsikringssummen. Det vil saaledes nødvendigviis ved enhver Vare- og Løsøreforsikring i Ildebrandstilfælde maatte sørges fra det forsikrende Selskabs Side, om hvad Vedkommende havde umiddelbart før Ildebranden, og han maa oplyse dette paa den Maade, som efter Omstændighederne kan give et nogenlunde rimeligt Fundament for Opgjøret. At Selskaberne i sine Fordringer til disse Oplysninger maa være liberale, ligger i Sagens Natur, og det vil vel vanskeligt træffe, at den redelige Mand med god Villie ikke skulde kunde tilfredsstille disse.

ærb.
J. Gjerdrum.

Idet vi paaberaabte Analogien for Assurancen af Huse, have vi naturligviis ikke tænkt os denne Analogi indskrænket blot til den vedtagne Assurancesum som normalt Erstatnings-Fundament, men videre gjennemført, saaledes at ligesaalidt ved Indbo som ved Huse de borttagne Værdier kunde blive at medregne i den forøvrigt engang fast ansatte Assurancesum. Vi vare ingenlunde blinde for de med denne Opgjørs-Maade forbundne Ulemper; men vi troede dog disse Ulemper mindre end de nuværende. Det synes os lettere i Ildebrandstilfælde at bevise, at Værdier i Forveien ere bortskaffede, end bagefter, at de ikke have været tilstæde. Asken sladrer kun i faa Tilfælde af Skole. Vi gjentage forøvrigt, at der ved Assurance-Antagelserne, ialfald i visse Tilfælder, maa anvendes Kontrol, og det ikke blot for Assuranceforeningernes egen Skyld, men til en Betryggelse for Medborgere i Almindelighed. Man kan næsten siges at opmuntre til Udaad, naar man tillader den første, den bedste Probenreuter, der i en By slaar sig ned, til uden Videre at assurere for Tusinder.

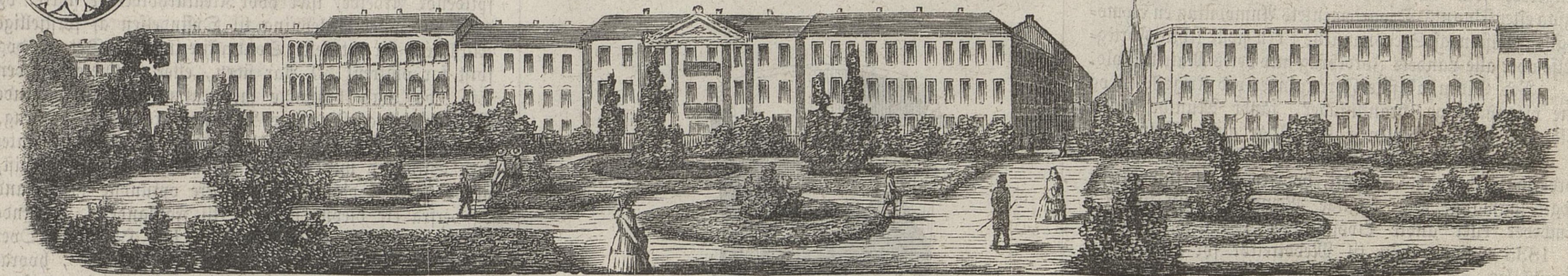
Red.

Rettelser.

N. 2, 3die Spalte, L. 34 fra oven: Traktaten til Christianopel 1647, læs: Traktaten til Christianopel 1645 og Haag 1647. — No 4, 1ste Sp. 7 L. f. n. 1853 læs: 1653. — S. 18, 6te Sp. L. 24 f. o. (1854) læs: (1852).

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 6. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 6te Februar 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Norske Historikere.

Gerhard Munthe.

II.

I Aaret 1824 begyndte Munthe, fornemmelig efter Professor Hansteens Opmuntring, i Forening med sin Ven, senere afdøde Kapitain og fast Detaillør ved Opmaalingen Nils Arentzen Ramm, Udgivelsen af en Række Specialkarter over de opmaalte norske Egne (de saakaldte Amtskarter), hvilke i saa overordentlig Grad have lettet og understøttet Studiet af Fædrelandets Geographi. Planen fandt ikke blot Landsmænds Deeltagelse i Almindelighed, men vakte ogsaa Kongens og Kronprindsens Opmærksomhed, saa at de understøttede den ved en Subskription af tilsammen 150 Exemplarer; og saaledes bleve de mange Vanskeligheder, som dengang endnu stillede sig i Veien for et saadant Foretagende, snart overvundne. Den Omstændighed, at disse Karter nødvendig maatte kobberstikkes i et fremmed Land, medførte ei alene adskillige uforudseede og forøgede Udgifter, men foranledigede ogsaa Ufuldkommenheder, som ved et stadigt Tilsyn med Gravurens Udførelse let vilde været undgaaede. Alligevel fandt disse Karter og fortjente ogsaa en meget gunstig Modtagelse, og bleve saavel udenlands som indenlands fordeelagtigen bedømte. Efterat Smaalenenes, Akershuus, Hedemarkens og Jarlsbergs og Laurviks Amter vare udgivne, maatte dette Kartarbeide standse af Mangel paa Materiale, men er, som bekjendt, igjen senere optaget og fortsættes fremdeles efter samme Plan paa Statens Bekostning. Fra disse Arbeider førtes Munthe, nærmest ved Tidens praktiske Behov, over til andre, for hvilke Feldtet var lige saa udyrket. Det var vor gamle Geographi. Munthe havde allerede i 1825 fattet den Beslutning, at levere en ved Underviisningen i Fædrelandets Historie tjenlig Veiledning i vor gamle Geographi, anskueliggjort ved et Kart. Men til dette Arbeides tilfredsstillende Udførelse krævedes saa vidtløftige og besværlige Forarbeider, at der maatte Munthes Flid og Uforsagthed til, for ikke at gaae træt inden Maalet. Munthe stod her ganske uden brugbare Forarbeider og maatte, som Professor Munch herom bemærker, i Ordets egentligste Forstand skabe sin Videnskab. Materialet var, foruden gamle Jordebøger, især den utallige Masse af Pergamentsbreve, som laa begravet i Støv og Skimmel, deels her i Landet, deels i Danmark. Dengang Munthe fattede det Forsæt, for vor gamle Geographies Skyld at gjennemgaae disse Oldbreve, fandtes ikke engang Nogen her i Landet, som kunde give ham en paalidelig Veiledning i deres Læsning. Den ældgamle halvt mumiserede Præst Andreas Mørch i Hurum havde vel i mange Aar befattet sig med Diplomlæsning, men efterat Munthe et Par Gange havde besøgt ham, overbeviste han sig let om, at den gode Præst, al hans velmeente Iver forresten paaskjønnet, dog kunde siges „at læse Diplomer som Fanden læste Bibelen." Munthe maatte derfor see til at hjælpe sig selv saa godt han kunde - væsentlig ved at konferere nogle gamle Faksimiler; og først ved Professor Rasks Veiledning under et Ophold i Kjøbenhavn 1827 fik han fuldkommen Sikkerhed i de mange Abbreviaturer og Kontraktioner, som i Oldbrevene forekomme. Ligesaa hjælpeløs som Munthe stod ved Diplomernes Læsning var han næsten ogsaa ved Studiet af vort gamle Sprog. Rasks Grammatik og Bjørn Haldorsøns Lexikon vare hans eneste Hjælpekilder. I hele Christiania fandtes Ingen, hos hvem han kunde søge mundtlig Veiledning.

Under det nævnte Ophold i Kjøbenhavn erholdt han, især ved daværende Professor, senere Biskop P. E. Müllers særdeles Forekommenhed og Indflydelse, ikke alene uhindret Adgang til den arnamagnæanske Diplomsamling, men ogsaa Tilladelse til at medtage hvad han ønskede til Afbenyttelse i sin Bolig. Saaledes lykkedes det ham i forholdsviis kort Tid at excerpere denne store Samling *). Først efter 12—13 Aars Arbeide paa dette saa uhyre vidtløftige Felt og efterat have gjennemgaaet et halvt Snees Tusinde Diplomer, skred Munthe til offentlig Meddelelse af sine Granskningers Resultater, og det endda kun under den beskedne Form af oplysende Noter til Aalls Oversættelse af Snorre, samt et samme Værk ledsagende Kart over det gamle Norge. I disse spredte Anmærkninger indeholdes egentlig en heel Geographi over det gamle Norge, og kun den systematiske Ordning istedetfor Anmærkningsformen fattedes for at de med fuld Føie kunde optræde som saadan, hvilket ogsaa viste sig deraf, at Historikeren Albert Lassen nogle Aar senere kun behøvede at kompilere disse Anmærkninger og tildeels Prof. Keysers Afhandling om Nordmændenes Herkomst og Folkeslægtskab, for at udbringe en brugbar „kortfattet geographisk-statistisk Beskrivelse over Kongeriget Norge i Middelalderen." Selv Prof. Munch erkjender ved sin udførlige Beskrivelse over Norge i Middelalderen, at Savnet af et saadant Værk for en betydelig Deel var afhjulpet ved Munthes ypperlige Noter til Aalls Snorre, og at det kun var deres leilighedsvise Anbringelse til en vis Sagarække, der kunde gjøre en systematisk Ordning, som den, hans eget Arbeide var, fornøden. Paa et Felt som det, hvorpaa Munthe arbeidede, og hvilket rettest betegnes som „udyrket Mark", kunde der umulig ventes, at al tænkelig Fuldstændighed strax skulde opnaaes, eller at enhver Feiltagelse skulde kunne undgaaes, især da man her altfor ofte, hvor Materialet slipper, henvises til Slutningens, Gjætningens eller Analogiens Gebet. Men hvad Munthe har præsteret, har i begge Henseender saavidt muligt undgaaet det oprindelige Forsøgs Mangler; thi han er skredet til sit Værk med en usædvanlig vidtstrakt forudgaaende Granskning af Stoffet, og har udført det med kritisk Sands og megen Omhu.

Et Arbeide, der sluttede sig til de foregaaende, var et paa Skolebrug beregnet historisk Oversigtskart over de nordiske Riger i Middelalderen, som udkom i Aaret 1842, men som i Skolerne langtfra har fundet den Indgang, det fortjente.

Under hine Granskninger til Fædrelandets Geographi af hiin Masse ubenyttede Diplomer, foruden Jordebøger, maatte Munthe naturligviis ogsaa støde paa meget nyt historisk Stof. Endeel heraf benyttede han i de tidt nævnte „Samlinger til det norske Folks Historie, udgivet af et Samfund", som han selv var med at stifte. Blandt de i disse Samlinger nedlagte Bidrag, der vidne om Munthes historiske Lærdom, kan anføres: Anmærkninger til Magnus Smeks Valgakt - i 1ste Bind; de osloiske Biskoppers Historie før Reformationen - i 2det Bind, og heraldisk-historiske Optegnelser i 4de og 5te Bind. Desuden leverede han til det bergenske Tidsskrift „Urda" en værdifuld Afhandling om Alf Erlingssøn og Høvdingsædet Thornberg. (Jfr. forøvrigt P. A. Munchs Anmeldelse af Saml. og Urda i „Dansk Maanedsskr. f. Lit.", 17de B.

Betydningen af Munthes Fortjenester i historisk som i geographisk Retning fremhæves lige saa kort som træffende i en af Professor P. A. Munch i 1845 afgiven Erklæring, saalydende:

„Kapitain Munthe er med Hensyn til Aarhundrederne fra 1200—1500 en ligesaa stor Autoritet som Justitiarius Berg fra 1500—1800. Hans flere overordentlig indholdsrige og værdifulde Afhandlinger i denne Materie (fornemlig optagne i Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie) vidne noksom om den utrættelige Flid og Grundighed, der er ham egen, og har sat ham istand til at opklare Punkter i vor Historie, der ellers vilde have været dunkle eller misforstaaede. Det er vistnok ingen Overdrivelse, naar man forsikrer, at Munthe, for at indsamle sin enorme Masse af historisk Kundskab, har gjennemstuderet mindst 10 à 12,000 Pergaments-Dokumenter fra Middelalderen, og kun ved dette overvættes vidtløftige og grundige Kildestudium er han bleven sat istand til at levere sine saa vigtige Resultater baade i vor ældre Geographi og vor ældre Historie."

Foruden de allerede nævnte Kartarbeider, der ere komne til den større Almeenheds Kundskab, har Munthe udført andre, med et ganske specielt Formaal. I 1824 udarbeidede han saaledes for vor daværende Vicekonge, Kronprinds Oscar, med Anvendelse af megen Tid og Møie, et Specialkart over Christiania og Omegn, idet han lagde til Grund nogle gamle Fragmenter af et lignende Kart af Major Darre. De fleste af de saakaldte Portefeuille-Karter i Maalestokken $1/100{,}000$, som bleve indsendte til Kongen fra Opmaalings-Direktionen, ere ogsaa udarbeidede af ham, ligesom ogsaa det Specialkart over Kongsberg Sølvværks Direktorium og Grubefeldt, der ledsager Sølvværkskommissionens i 1835 trykte Betænkning.

I de sidste Aar, Munthe opholdt sig i Christiania, var han sysselsat med Udarbeidelsen af et til Tidens Fordringer svarende Generalkart over Norge, udført i Maalestokken $1/600{,}000$. Til et saadant Kart var der da en virkelig Trang, som først ved Prof. Munch er bleven afhjulpen. Det Pontoppidanske Kart — et for sin Tid respektabelt Arbeide — var baade forældet og forlængst ude af Boghandelen. Det Forsellske havde sine Ufuldkommenheder - det indbefattede paa langt nær heller ikke engang hele Norges sydlige Deel, - og var desuden for dyrt, da man for at faae Fædrelandet maatte kjøbe Sverige og Danmark med. Det meget mindre Carpelanske Kart havde vel nogle Fortrin, hvad Konturerne eller Konfigurationen angik, men var i andre Henseender meget feilfuldt og især meget sparsomt og slet beskrevet. Det lille Hagelstamske Kart var kun at betragte som et Slags Kuriositet. Roosens og Prahls smaae Skolekarter havde sine Fortjenester som saadanne, men paa at være noget mere gjorde de ikke Fordring. Munthe var allerede færdig med den noget nær vanskeligste Deel af sin Opgave - den, hvorover de forhaandenværende Materialier vare baade faa og maa-

*) Den arnamagnæanske Samling er meget rig paa vigtige norske Diplomer, hvilke den især er kommet i Besiddelse af paa den Maade, at Stifteren, ifølge kgl. Ordre, af Stiftskisterne fik disse Dokumenter udlaante til historisk Afbenyttelse, men leverede dem ikke tilbage, og ved hans Død 1730 gik de med hans øvrige Samlinger over til Kjøbenhavns Universitet. (Langes Klosterhist., 1ste Udg. S. 8—9.) Kvitteringerne for Udlaanet af disse Sager existere endnu, og den i 1720 afdøde christianssandske Biskop, J. Birkerod, sees ogsaa at have været ivrig i at kræve dem tilbage (se hans Kopibøger i Rigsarchivet), medens derimod hans Efterfølger og de andre Bisper maa have efterladt sin Pligt i dette Stykke. En stor Deel af disse Diplomer haves imidlertid nu trykt i den fjerde Samling af Diplomatarium Norvegicum, og Resten vil komme i de følgende.

delige, nemlig det vestenfjeldske Norge tilligemed Christianssands Stift, samt den sydvestlige Deel af Akershuus Stift, da hans svækkede Helbred tvang ham til at forlade Hovedstaden med dens Hjælpekilder og derved til at opgive alle videre Arbeider i denne Retning.

Naar man skal faae et samlet Indtryk af Munthes videnskabelige Fortjenester, maa man ogsaa erindre, at han i Forening med Professorerne Hansteen, Lundh, Keilhau, Boeck og Maschmann samt Overlærer Møller stiftede „den physiographiske Forening" og i 6 Aar fungerede som dens Sekretær. Endelig foretog han ogsaa efter Finants-Departementets Anmodning en etymologisk Revision af Stedsnavnene i den sidste trykte Fortegnelse over alle Landets Jordebrug med deres Matrikulskyld.

Ved Siden af sine Forretninger ved Krigsskolen og sine videnskabelige Granskninger, fandt Munthe ogsaa Tid til gavnlig Virken i forskjellige andre Retninger. I mange Aar var han Lærer ved Overlærer Møllers fordeelagtig bekjendte Institut, hvorfra der til Universitetet udgik saamange unge dygtige Mænd, som nu findes i Embeder eller andre Livsstillinger i det hele Land. I 1835 valgtes han til Meddirektør for Tegne- og Kunstskolen og det under sammes Bestyrelse hørende National-Musæum, hvilket han var indtil han forlod Christiania (1841). I denne Egenskab og som senere Direktør i Kunstforeningen, bidrog han, som Professor Hansteen har erklæret, „i en væsentlig Grad til Vedligeholdelse af Kunstsands og kunstnerisk Virksomhed paa en Tid, da denne hang kun i en svag Livstraad, som uden saadan Hjælp fra Munthes og andre ufortrødne Kunstvenners Side, maaskee for stedse vilde have været tilintetgjort." Samtidig var han ogsaa i de 3 sidste Aar af sit Ophold i Christiania Direktør og Formand for Fiskeri-Klassen i det kgl. Selskab for Norges Vel.

Efter Prof. Lundhs Død 1836 overtog M. ifølge det akademiske Kollegiums Anmodning indtil Videre Bestyrelsen af Universitetets Diplom- og Manuskriptsamling, og erhvervede da for Universitetet Lundhs anseelige Samling af Diplom-Afskrifter og Sigil-Afstøbninger, og desuden ikke faa Skindbreve, blandt andet Doktor Homanns Samling.

Man har i det Foregaaende kun seet Munthe som Lieutenant. Her maa derfor tilføies, at efterat han ved Armee-Reorganisationen i 1818 var bleven forsat til bergenske Brigade, udnævntes han 11te Oktober 1825 til Kapitain og Stabsadjutant, og blev 16de April 1830 efter Ønske sat surnummeræer i Armeen. Sin Afsked fik han paa Ansøgning 31te Oktbr. 1845. Imidlertid havde han allerede i 1841 forladt Christiania og begivet sig til sin yndige Eiendomsgaard Kroken i Sogn. Grunden til at han trak sig tilbage fra offentlig Beskjæftigelse til Privatlivets Ro var den, at hans Syn ved Diplomlæsningen var betydelig svækket, og at Lægerne fandt det fornødent, at han maatte opgive sit stillesiddende Liv, hvis han atter skulde haabe at gjenoprette sin svækkede Helbred.

Kaptitain Munthe er nu tredie Gang gift. Hans første Hustru var Thorborg Hansen (f. 10de Mai 1809, † 31te Mai 1842), med hvem han indgik Ægteskab i Aaret 1830. En Søster af hende, Susanne Hansen (f. 24de Oktober 1812, † 15de April 1853), var hans anden Hustru, med hvem han blev gift 1843. Deres Forældre vare Tøger Hansen, Eier af det bekjendte Handelssted Lærdalsøren († 29de Novbr. 1817, 47 Aar gl.) og Marie Nitter (f. 1775, † 11te Februar 1846). Hans tredie nulevende Hustru, hvormed han er gift siden 1855, er Catharine Pauline Suhrland (f. 26de Oktbr. 1822), Datter af den i 1834 afdøde Sognepræst til Sælbo Gerhard Busch Suhrland og Marianne Hausmann († 22de Septbr. 1852).

Munthes videnskabelige Fortjenester have baade hos Overordnede og hos skjønsomme Medborgere fundet Paaskjønnelse efter Fortjeneste. I 1839 udnævntes han til Ridder af Sværdordenen og samtidig med Olafsordenens Oprettelse 1847 til Ridder af samme; og ved Bevilgelse af en i Forhold til Munthes Stilling usædvanlig høi Pension søgte Storthinget at udtrykke sin Anerkjendelse af hans høist fortjenstlige videnskabelige Virken. Ikke mindre er den Paaskjønnelse, lærde Selskaber have ydet ham; thi i 1828 blev han Medlem af det throndhjemske Videnskabernes Selskab, 1830 Medlem af „det franske Selskab for almindelig Statistik" i Paris, 1831 Medlem af det kgl. Oldskrifts-Selskab i Kjøbenhavn, 1839 af det genealogisk-heraldiske Selskab, 1840 af den historiske Forening sammesteds og endelig 1858 af Videnskabernes Selskab i Christiania.

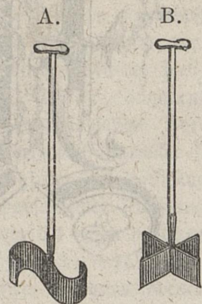
Rodskjæremaskiner.

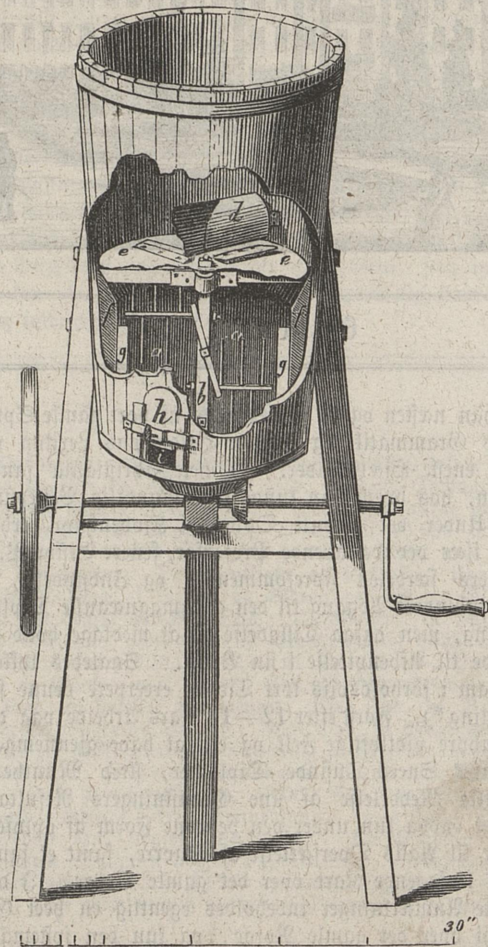
For at drage den størst mulige Nytte af Poteter og Rodfrugter som Kreaturfoder, er det nødvendigt, at de sønderskjæres; dette gjælder ligemeget, hvad enten de anvendes i raa eller i kogt Tilstand. I ældre Tider betjente man sig til dette Arbeide af Haandredskaber, hvoraf her ere afbildede 2de saakaldte Rodstødere eller Hakkeknive (A. og B.), der endnu ere i Brug i Englands mindre Landhuusholdninger. Ophakningen af Rødderne paa denne Maade er imidlertid et tidsspildende Arbeide, især hvor Kreaturholdet er større, og dette har givet Anledning til Opfindelsen af forskjellige Maskiner, for at lette Sønderskjæringen. Det er dog først for omtrent 50 Aar siden, eller rigtigere fra den Tid, da man begyndte mere almindelig at anvende Rodfodring, at saadanne Maskiner ere komne i Brug. Om deres Oprindelse og Udbredelse lader der sig Intet med Sikkerhed meddele; kun saameget er ialfald vist, at de fleste af disse Maskiner ere opfundne i England og derfra ere blevne udbredte til Fastlandet. Vi finde derfor i det bekjendte Værk af Dr. Hamm: „Over Englands Agerdyrkningsredskaber og Maskiner", hvoraf 2den Udgave i forrige Aar udkom i Brunsvig, et særeget Kapitel alene over denne Gjenstand og en Fortegnelse paa ikke mindre end 8 forskjellig konstruerede Rodskjæremaskiner, hvilke alle bære engelske Navne. At disse Maskiner i England ere saa udbredte, og at de der ikke tør savnes i noget velordnet Landbrug, kommer deraf, at Turnips (Næper og Kaalrabi) er Hovedfoderet i den engelske Landhuusholdning, hvis hele Driftsmaade er beregnet paa Dyrkning af Rodvæxter som Kreaturfoder, medens det kun er en sjelden Undtagelse, at nogen industriel Bedrift der forbindes med Landbruget. I Tydskland er det Modsatte Tilfældet, da Brændeviinsbrænderier paa de større Godser der ere almindelige og Drank saaledes udgjør en væsentlig Deel af Vinterfodret.

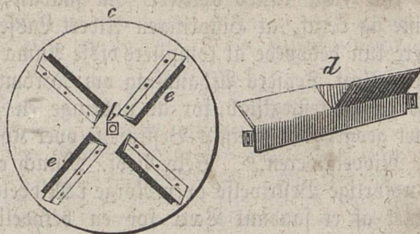
Her i Landet kan man vel neppe antage, at denne Art af Maskiner er bleven bekjendt førend i de sidste Aar. Ialfald var det paa Haveudstillingen i Christiania i afvigte Høst første Gang, at en saadan Maskine af engelsk Konstruktion blev foreviist af Mechanikus Jacobsen.

Allerede for flere Aar tilbage benyttede man paa Ladegaardsøens Hovedgaard en af Brugsfuldmægtig Biseth forbedret Konstruktion af den gudbrandsdalske Potetkværn, hvoraf vi her meddele Afbildninger. Den blev anvendt deels til Knusning af Poteter i raa Tilstand, deels paa den Maade, at det dampkogte Foder, Turnips eller andre Rodfrugter i Forbindelse med Hakkelse, dengang kastedes op i denne Haandkværn og efter deri at være vel sammenblandet, anrettedes for Kreaturene, som spiste det med Begjærlighed; i Almindelighed blev under Fodringen paastrøet en Haandfuld grøbet Meel eller Klid, for endnu mere at vække Dyrenes Appetit.

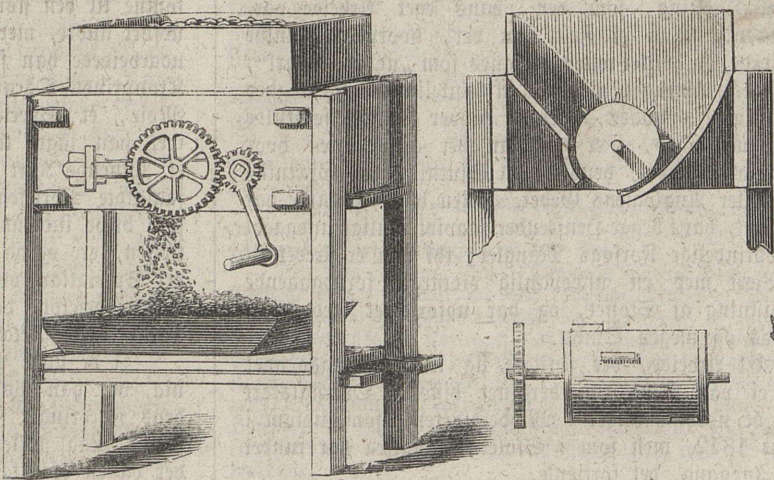
Som af Afbildningerne sees, bestaar den gudbrandsdalske Potetkværn kun af en med 4 smaa gjennemstukne Tvertræer forsynet Valtse, der ved de fremspringende Endepunkter knuser Rødderne ved at presse disse mod de krumbøiede Sider af Madningskassen. Den Forbedring heri, som skyldes Biseth, er Anbringelsen af Drev og en hensigtsmæssigere Indretning af Tverstykkerne. Medens disse paa den oprindelige Kværn kun vare af Træ, ere de efter Biseths Konstruktion af Jern, og ved en simpel Indretning, som sees af Tegningen, gjorte bevægelige under Omdreiningen derved at de støde an mod Siderne af Kassen. De gaae nemlig tvers igjennem Valtsen og trykkes afvexlende ind paa den ene og ud paa den anden Side, hvorved Modstanden under Omdreiningen bliver mindre og Arbeidet lettere; derved bliver tillige det øverste Endestykke skudt længere ud, hvorved det bedre griber fat i Jordfrugterne, der skulle knuses, og fører dem med sig ned mod Kanten af Kassen. Den paa Tverstykkets Side indeni Valsen anbragte Fjeder forhindrer efter hver Omdreining Tverstykket fra at falde ud af sin Stilling. Stilladsen til Kværnen er 1 Al. 14" høi, iberegnet Benene, og 1 Al. 8" lang. Siderne af Kassen ere 12" høie. Madningskassen, hvori Rodfrugterne fyldes, er 1 Al. lang og 14" bred. Valtsen er 14" lang og 8" i Gjennemsnit (Tvermaal). Drevene ere i Forhold som 1:3; det største af disse er her mellem 8 og 9". Nogen yderligere Beskrivelse er uden Tvivl unødvendig; Maskinen er, som ogsaa Tegningen viser, saa simpel, at den maa kunne forfærdiges paa enhver Bondegaard, og hvad den Tilsætning angaar, hvori den Bisethske Forbedring bestaar, da synes den ikke at være vanskeligere, end at den ret vel maa kunne udføres

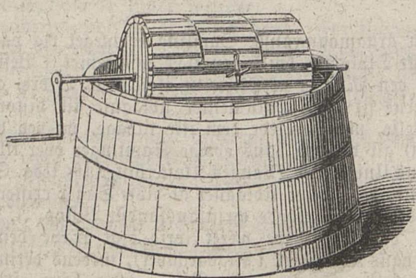

Den Bisethske Rodskjæremaskine.

Den gudbrandsdalske Potetkværn.

Potetvaskeren.

af enhver Bygdesmed. Udgiften ved Forarbeidelsen af en saadan Potetkværn kan neppe anslaaes høiere end til 8 à 9 Spd., og dette er endog høit ansat, ifald Kværnen gjøres af egne Materialier og med egne Folk.

Den Bisethske Rodskjæremaskine.

Den ovenbeskrevne Potetkværn tilfredsstillede imidlertid ikke Behovet, - især med Hensyn til Dampkogningen. Saaledes som denne hidtil var indrettet, bleve Rodvæxterne i Dampkasserne kogte hele, uden at sønderskjæres, slagviis blandede med Hakkelse. Til denne Forvældning medgik mindst 3 Timer. Ved denne langsomme Behandling udpiintes Hakkelsefodret og Rodvæxterne berøvedes meget af deres Saft, hvilket Tab ikke erstattedes ved den deraf udvundne stærkere Laag eller Sørpe. Den lange Kogning fordrede derhos mere Brændsel (Coaks eller Kul), hvorved Tilberedningen af Foderet blev kostbarere. For at overvinde disse Vanskeligheder var det nødvendigt, at Rødderne forud maatte opskjæres i mindre Stykker, hvorved de bleve modtageligere for Dampningen, og Kogningen forkortedes. Til Ophakningen maatte derhos udfindes en Maskine, der med Lethed kunde sønderskjære ikke alene Poteter, men ogsaa større Rødder, og da disse, efterat være opskaarne, ikke taale længe at udsættes for Luften, uden at tage Skade, maatte Maskinen daglig med Hurtighed kunne levere den til Fodringen fornødne Mængde. En saadan Maskine er det, som i hosstaaende Tegning fremstilles. Den har allerede i flere Maaneder været i Brug paa Ladegaardsøens Hovedgaard og har viist sig fuldkommen svarende til Øiemedet. Den sættes der i Gang ved Dampkraft og leverer da i een Time omtrent 12 Tdr. ophakkede Rodfrugter, uagtet Dampmaskinen paa samme Tid anvendes paa anden Maade, enten til Tærskning eller Hakkelseskjæring, og saaledes ikke kan virke med fuld Kraft. Som en Følge af den opskaarne Tilstand, hvori Rødderne nu dampkoges, behøves der ikke mere end høist $1/2$ Time til deres Forvælding, hvorved tillige Hakkelsefodret bliver tilstrækkelig mygt uden at blive seigt eller saftløst. Ligeledes er Kulforbruget paa Grund af den kortere Kogning formindsket til det Halve. Maskinen kan ogsaa drives med Haandkraft, men leverer da et mindre Udbytte; den til Bodsfængslet afgivne Model er bestemt dertil og koster omtrent 12 til 15 Spd. Som det vil sees af Afbildningen ligner Indretningen af denne Rodskjæremaskine meget den tidligere anmeldte Bisethske Kornrenser eller Tinne-Maskine. Dog er Tønden her tragtformet, af 2" Planker, 1 Al. 6" høi udvendigt

Tonsbergs nye Kirke (bygget af Stadskonduktør Grosch).

Maal; i Gjennemsnit 1 Al. oventil og 12" nedentil, indvendigt Maal. Axelen (b) i Midten af Tønden er fra Bunden af 15" høi. Ved dens øverste Ende (b) er befæstet en rund Jernplade (c) med 4 skraaliggende Knive (e), og under enhver af disse Knive er anbragt en 2" Aabning, hvorigjennem de opskaarne omtrent en halv Tomme tykke Skiver kunne falde ned i Tøndens nederste Afdeling, for at opskjæres i mindre Dele. Dette bevirkes ved nogle smaa Knive (2" à 3" lange), der ere befæstede paa de 4 fra Axelen fremspringende Jernstykker, hvilke ere stillede skraae i Form af en Skruegang, hvorved Massen trykkes jevnt nedad mod Aabningen (h), der ved et Laag kan udvides eller formindskes og hvorved Fiinheden af de opskaarne Stykker reguleres. Indvendig paa de 2de modstaaende Sider af Tønden, mellem de midterste Knive paa Axelen, ere anbragte 2de Jernstykker (g), $1\frac{1}{2}$" brede, for at hindre Massen under Omdreiningen fra at gaae rundt med Axelen. I samme Hensigt er i den øvre Afdeling ovenover den runde Skive med Knivene, tvers over Tønden fastgjort et 4 à 5" bredt, - i modsat Retning af Knivene skraabøiet Stykke Jernblik (d). Den nederste Kant af dette Jern, der hindrer Rødderne fra at gaae rundt med Skiven, er hævet $1/2$" over Knivene, saaledes at disse ikke hindres. Det Mærkeligste ved denne Maskine er det, at Rødderne ved sin egen Tyngde bevirker Opskjæringen paa de horizontaltliggende Knive, medens den samme Bevægelse i den nedre Afdeling fuldstændiggjør Ophakningen i mindre Dele. De opskaarne Stykker af Rodvæxter faae i denne Maskine ikke nogen regelmæssig Form eller Størrelse, men blive dog aldrig større end at de godt kunne benyttes. Paa de engelske Maskiner, hvis Udseende noget ligner den gudbrandsdalske Potetkværn, opskjæres Rødderne i mindre og mere regelmæssige Terninger, men der er ogsaa Foderet i Almindelighed beregnet paa Faar.

Endvidere bør det bemærkes, at der til enhver Anvendelse af Rodvæxter som Fodringsmiddel med Nødvendighed fordres, at disse renses for Jord, Smaastene etc. Hertil findes der ogsaa udenlandske Maskiner, hvilke koste fra 20—30 Spd. Det synes imidlertid unødvendigt dertil at anvende et saa kostbart Apparat, da den nødvendige Afvaskning kan foregaae, som hosstaaende Afbildning viser, i et almindeligt Kar med en i al Simpelhed sammensat Cylinder af Trælister, hvori Poteterne eller Rødderne fyldes, medens de ved Omdreiningen udvaskes. Cylinderen, hvis Størrelse maa rette sig efter Karret, bør dog ikke være over

1¼ Alen lang og 20 à 24" i Gjennemsnit, for ikke at blive altfor tung til at behandle. Den rummer da omtrent 3 à 4 Skjepper.

Den oven beskrevne Rodskjæremaskine er vel nærmest beregnet paa at understøtte Dampkogning af Rodvæxter, men er ligesaa nyttig, naar disse anvendes i raa Tilstand. Rodfrugter, især Poteter, kunne nemlig ikke, uden Fare for Kreaturene, benyttes hele, fordi det lettelig kan give Anledning til at Kreaturene kvæles, naar de under Fodringen af Begjærlighed sluge altfor store Stykker; desuden gjøre Rødderne, som Foder betragtet, ikke samme Nytte, naar de ere hele, som i skaarne Stykker, da Fordøielsen i første Tilfælde virker langsommere. Uden Tvivl foretrække alligevel Mange at fodre med Rodvæxterne i raa Tilstand, fordi det sparer betydeligt Arbeide, mange Apparater og det kostbare Brændemateriale; og maaskee turde det ogsaa med Hensyn til Kreaturenes Trivsel i Almindelighed være det Fordeelagtigste, især til Fedning af Kreaturer og som Foder for Faar. Men der er ved denne Slags Fodring for Malkekjør den uovervindelige Ulempe, at Melken faar Afsmag, og dette er Grunden til, at man foretrækker dampkogte Rodvæxter i de Landbrug, hvori Afsætningen af Melk er Hovedsagen. Næper og Kaalrabi samt Kaalblade have nemlig i raa Tilstand en stram og bitter Smag, som kun kan borttages ved Forvælding, d. v. s. ved et let Opkog, uden at Rødderne eller Bladene opløses eller gjennemkoges; — hvilket forøvrigt er den samme Fremgangsmaade, der følges ved Tilberedning af Roer og Næper som Menneskeføde: de forvældes, forinden de paa almindelig Maade koges eller stuves. Det til Forvældningen benyttede Vand antager en brunlig Farve og skiller Rødderne ved den stramme Bitterhed.

Til Slutning bør det bemærkes, at Poteter, der have begyndt at tage Skade, med Fordeel kunne anvendes som Kreaturfoder, istedetfor at sælges for Spotpriis til Brænderier. Men de maae i saa Fald med Omhyggelighed udvaskes, derefter knuses i Potetkværnen og endelig strax opfodres, da de ligesaalidt som andre Rodvæxter taale længe at komme i Berørelse med den atmosphæriske Luft uden at komme i Gjæring.

H.

Tonsbergs nye Kirke.

Vi give foran en Tegning af det Ydre af den allerede i vort No. 2 omtalte nye Kirke i Tønsberg, der er opført af Stadskonduktør Grosch og som indviedes i Slutningen af f. A. I et følgende Numer skulle vi give en Afbildning af Kirkens Indre med det smukke Chor, og indtil da opsætte vi med Beskrivelsen over det hele Bygværk, for at den ikke for meget skal udstykkes.

Det kongelige nordiske Oldskrift-Selskab.

I Aaret 1845 udfærdigede Oldskriftselskabet et saakaldet Program for en norsk Afdeling af Selskabet. Ifølge Reglementet af 29 Juli 1845 § 4 tilsagdes det Subskriptionsdeeltagerne i den norske Afdeling, imod at holde Selskabets Annaler for nordisk Historie og Oldkyndighed, at „erholde uden Betaling det fra samme udgivne antikvariske Tidsskrift, ligesom ogsaa det Atlas for nordisk Archæologi, som agtes udgivet i Imperial-Kvartformat med staalstukne og stylograferede Plancher." Nedenfor i Programmet gives der en udførlig Prospektus over dette Atlas, hvori det gjentagende heder: „Selskabets Medlemmer, ligesom ogsaa de, der i Henhold til Reglementet for Selskabets norske Afdeling tiltræde som Subskriptionsdeeltagere, erholde dette her bebudede Atlas uden Betaling." (S. 15.) Det samme siges ogsaa ovf. S. 12, med Tilføiende, at Atlasset blandt Andet skal indeholde 4 Karter, tilsammen fremstillende det ældre Norge. Og i den under 27 Septbr. 1845 udstedte Indbydelse til at indtræde i Selskabet fremhæves udtrykkelig, at Betingelserne ere meget lempelige, „idet Selskabet ikke fordrer noget Bidrag af dem, der tiltræde som Subskriptionsdeeltagere, men kun Subskription paa Selskabets „Annaler for nordisk Historie og Oldkyndighed" til et Beløb af ½ à 1 Spd. aarligt. Man faar saaledes stadigen Valuta for dette Beløb, og desuden Selskabets antikvariske Tidsskrift med tilhørende Atlas frit." (S. 6.) — I Henhold til denne Indbydelse indtraadte jeg tilligemed flere Andre fra Begyndelsen af 1846 som Subskriptionsdeeltager i Selskabet, og er siden stadig vedblevet som saadan; til det bebudede Atlas derimod hørtes i mange Aar Intet, uagtet man vel af de aarlige Regnskaber kunde see, at der arbeidedes paa samme. Endelig i Begyndelsen af 1858, da Annalerne for 1855 (!!) udkom, havde Regningen for samme den mystiske Paategning: „Atlas for nordisk Archæologi er færdigt og kan til Vaaren blive omsendt til de Deeltagere, der have tegnet sig." Da det heraf syntes at være Meningen at affordre Subskriptionsdeeltagerne Betaling for Atlasset, - en Formodning, som bestyrkedes ved en Anmeldelse i Steenstrups Dansk Maanedsskrift 1858 S. 339—347, - og jeg derhos havde hørt, at Bestyrelsen i et Program af 1852 (hvilket jeg imidlertid ikke har seet) skulde have bestemt, at Subskriptionsdeeltagerne skulde betale en nedsat Priis for Atlasset, - tilskrev jeg i afvigte Mai Maaned Selskabets Kommissionær, Konsul Sev. Chr. Andersen, og gjorde ham opmærksom paa, at jeg var indtraadt som Deeltager i Henhold til Reglementet af 1845, og altsaa fordrede Atlasset aldeles gratis, idet jeg derhos bemærkede, at det var galt nok, at man havde maattet vente i over 12 Aar paa Begyndelsen af hvad der var lovet, om man ikke ogsaa ovenikjøbet skulde betale derfor. Herpaa erholdt jeg intet Svar; men i afvigte Høst blev det første Hefte af Atlasset tilsendt mig og et Par andre af de ældre Subskriptionsdeeltagere, der ligesaalidt som jeg havde tegnet sig for Atlasset, men som ogsaa havde affordret Selskabet samme gratis, - ledsaget af Regning paa 1 Spd. Denne Regning remitterede jeg naturligviis strax Selskabets Kommissionær, med den Bemærkning, at jeg i Henhold til min tidligere Skrivelse ikke agtede at betale samme. Hermed troede jeg nu denne Sag endt, da jeg for nogle Dage siden, tilligemed Annalerne for 1856 og 1857, modtog Regningen for samme, paa hvilken var tilføiet med Sekretærens, Hr. Konferentsraad Rafns egen Haand: „Aug., 10 sendtes Atlas . . . . 1 Spd." Dette er dog at tærske Langhalm i det Uendelige! Jeg tilskrev derfor atter under 29 Jan. d. A. Selskabets Kommissionær med den Erklæring, „at jeg ikke uden efter Lov og Dom vil betale noget for Atlasset, og tør saaledes forvente for Eftertiden at blive forskaanet for oftere paa denne Maade at blive krævet for samme." — Jeg faar nu se, om dette vil hjælpe. Den hele Sum er vistnok en Bagatel, og som Betaling betragtet overordentlig billig*); men Sagen selv er altfor betegnende til ikke at burde bringes til offentlig Kundskab. Jeg tror Enhver efter dette vil maatte erkjende Rigtigheden af den Beskyldning, som i den citerede Artikel i Dansk Maanedsskrift 1858 S. 347 gjøres mod Oldskriftselskabet, at det beherskes af „en Bogkræmmer-Aand, som man ikke havde Grund til at vente, . . og som efter almindeligt Omdømme findes uværdig for et kongeligt Selskab, og et Selskab, hvis Præsident H. M. Kongen selv er."

Christiania d. 31 Januar 1859.

Fr. Brandt.

*) I Boghandelen koster Atlasset 10 Rdl. (5 Spd.)

Norge.

Christiania. Foreningen for Portrætgalleriet paa Eidsvold holdt i Thorsdags et Møde, hvori forhandledes om den af Pastor A. Faye fattede Plan, at samle i Eidsvoldsbygningen ikke blot Portræter af Eidsvoldsmændene, som allerede skeet, men ogsaa af andre mærkelige Personer fra ældre og nyere Tider, og til den Ende lade udgaae en Opfordring til Publikum om at de, der kunde, vilde bidrage til et saadant fædrelandsk Portrætgalleri. I sin Skrivelse til Foreningen havde Faye ytret, at han troede, at foruden Portræter vilde ogsaa Autographer og andre i historisk Henseende interessante Sager i Eidsvoldsbygningen finde en passende Plads. I Mødet deeltes denne Mening af Pastor Bøyesen, forsaavidt han troede, at man foreløbig kunde modtage alt Interessant, som man maatte faa, for at det saaledes kunde blive reddet, og at man siden kunde ordne saadanne Sager eller henvise dem til andre Samlinger, hvor de nærmest hørte hjemme. Prof. Welhaven troede derimod, at man maatte indskrænke sig til Portræter, da Meningen maatte være, i Eidsvoldsbygningen at danne et Pantheon, ikke et almindeligt Musæum, hvorfor Stedet ved sin Beliggenhed ikke var skikket, og som desuden vilde kræve en besværlig Ordning og en i forskjellige Retninger kyndig Administration, som der ikke var at opdrive. E. Sundt fremhævede, at da det ganske vilde beroe paa Interessen og Kyndigheden hos de Mænd, der toge sig af Sagen, hvorvidt den vilde have Fremgang, maatte man see sig om efter saadanne Mænd, som kunde danne en Bestyrelse, forskjellig fra det nu snart afsluttede Eidsvoldsgalleries, og foreslog derfor, at man skulde anmode Foreningens Formand, General Birch, med et Par Andre, om at opsøge fem eller flere til dette Hverv skikkede Personer, hvilket Forslag vedtoges, idet man derhos anmodede Bestyrelsens Medlemmer Prof. Welhaven og Pastor Bøyesen om i dette Stykke at bistaae Formanden. — Ved Mødets Aabning oplyste General Birch, at Foreningen for Eidsvoldsgalleriet havde bekostet et Portræt af dens Stifter, Provst Krag, hvilket vilde blive ophængt i et Sideværelse til Eidsvoldssalen, og at Foreningen troede at være færdig med sit Hverv til 17de Mai, Tiaarsdagen efter dens Stiftelse. — Foreningen er da midlertidig bleven staaende ved Eidsvoldsrepræsentanterne. Men det synes os meget passende, at man til Galleriet ogsaa føiede Portræter af de øvrige mærkelige Mænd fra 1814, der vel ikke deeltoge i Rigsforsamlingen, men som dog spillede en Rolle under dette Fædrelandets skjæbnesvangre Tidspunkt. Saaledes fortjente vistnok Adler, Treschow, Thygesen og de Medlemmer af det forberedende Møde paa Eidsvold og af det overordentlige Storthing, som ikke tillige vare Rigsdagsmænd, at medtages i den Mindehal, som man nu har villet reise for dem, hvem vi skylde vor Grundlov og vor Frihed.

— Den 2den Februar holdtes som sædvanlig Generalforsamling i Folkeoplysnings-Selskabet, hvori forelagdes Beretning om Selskabets Virksomhed i forløbne Aar og dets økonomiske Stilling. Medlemmernes Antal var i 1858 stærkt tiltaget, saaledes at det inden Aarets Udgang beløb sig til 4233, medens det i 1857 kun var naaet op til omtr. 3600. Ved Aarsskiftet havde vistnok 150 Medlemmer udmeldt sig, men saa er iaar allerede indmeldt 50 nye istedet. Udgifterne have i 1858 udgjort henved 4000 Spd., men Indtægterne have oversteget dette Beløb, saa at Selskabets beholdne Formue er bleven forøget med omtr. 1100 Spd. Den kan nu i det Hele anslaaes til 2800 Spd. Den kontante Beholdning var ved Aarets Udgang omtr. 2560 Spd. eller 1100 Spd. større end ved Udgangen af 1857. Selskabets Medlemmer have i 1858 for sin Daler faaet 75 Ark, nemlig: „Folkevennen" (redigeret af Selskabets Formand E. Sundt), 29½ Ark, og 4 Tillægshefter: „Storbonden og hans Sønner", Daa's Jordbeskrivelse, 2det Afsn., „Piperviken og Ruseløkbakken" af E. Sundt og „Frithjofs Saga" i Landsmaalet ved Ivar Aasen; tilsammen 45½ Ark. Efterat der var foretaget Valg paa Repræsentanter og Revisorer, hvorved de forrige gjenvalgtes, fremsatte Hr. Jensenius det Ønske, at Bestyrelsen vilde understøtte Oprettelsen af Bogsamlinger her i Christiania Stift, hvorfor ogsaa Skolebestyrer Nissen udtalte sig.

— De nye Politikonstabler have med Maanedens Begyndelse afløst Vægterne, der saaledes for bestandig ere aftraadte fra sin gjennem Alden ærværdige Virksomhed. Efter den ved Embedsfratrædelser nu almindelige Skik, at de skulle betegnes ved Tilstelninger eller Demonstrationer, burde de Udtjente ogsaa her modtage sin Skjærv af „medborgerlig Erkjendtlighed", hvilket vel kunde skee derved, at en Deputation af de Mænd, der ere komne i nærmest Berørelse med dem, komplimenter de Aldersformanden, forudsat at man ikke kunde faae det hele Laug samlet.

— Ved kgl. Resol. af 27de Jan. er der oprettet et særskilt Politimester-Embede i Kjøbstaden Sarpsborg med en midlertidig Gage paa 350 Spd. af Statskassen og 200 Spd. af Sarpsborgs Kommune.

— Under 22de Jan. har Carsten Anker paa Ansøgning faaet Afsked som tjenestgjørende Kammerherre hos Kronprindsen.

— Udnævnelsen af de nye Generalmajorer har stadfæstet sig.

— Naar D'Unker i f. No. er bleven betegnet som en „norsk Kunstner", er dette en Injurie. Hans Fader er vel norsk, men hans Moder er svensk, og han har nydt sin Opdragelse og Kunstnerudvikling udenfor Norge.

— Nylig er udkommet Beretning om Pleiestiftelsen for Smaaborn fra dens Begyndelse Vaaren 1856 til Udgangen af 1857, hvoraf sees, at denne Anstalt under dens korte Bestaaen allerede har udfoldet en velsignelsesrig Virksomhed og taget sig af mange forladte Smaa. Siden Høsten 1856 har den egen Gaard i Hausmandsgaden, hvilket tildeels skyldes anseelige Gaver af godgjørende Mennesker. Pleiestiftelsens Udgifter ere ogsaa væsentlig bestredne ved Gaver, deels i Penge, deels i Varer, og Fleres Gaver sees at have været meget betydelige. Den første Anledning til Stiftelsen er givet af Madame Solaas, der ogsaa sees at have „med Omhu og Kjærlighed" udført Børnenes Pleie, indtil hun paa Grund af Troesforandring i April f. A. maatte afskediges. Bestyrelsen bestaar for Tiden af Kjøbm. Amlie, Præsten Andersen, Bager J. B. Brun, Præsten Domaas, Raadmand Ebbell, Agronom Jensenius, Kjøbm. Mellbye, Assessor Morgenstierne, Doktor Soelberg, Skomager Svanholm og Præsten Tannæs. En betydelig Indtægt vil Pleiestiftelsen erholde ved den til dens Fordeel i Markedet foranstaltede Bazar paa Børsen, hvilken har været meget stærkt besøgt.

— Under det nu tilendebragte Marked har der været overmaade mildt Veir, tildeels Regn. Denne Mangel paa Føre — som her har varet den hele Vinter — har naturligviis medført, at færre langfærdendes Folk, end almindeligt, iaar ere komne til Byen.

— Jernbanedirektionen har nylig for 25,000 Spd. kjøbt Thor Olsens Løkke i Oslo, for med Tiden at benytte den maattet til Lastetomter.

— Brandforsikringsselskabet for Varer og Effekter i Christiania By og Christiania Stifts Landdistrikt har i 1858 udbetalt i Erstatninger 46,650 Spd. 51 ß (hvoraf 2000 Spd. igjen ere indkomne for reddede Varer og Effekter) og saaledes angribe Grundfondet med 2181 Spd. 92 ß.

— Vaarsildfisket begyndte i søndre Distrikt ved Aakrehavn 3die Febr. Nordenfor antages indtil da at være saltet 150,000 Tdr. Ved Battalen, Skorpen og Kind var godt Fiske 27—29de Jan. Den 3die Febr. begyndte Fisket i søndre Distrikt indenfor Udsire.

— I Bergen er udkommet første No. af „Katholsk Intelligentsblad for christelige Læsere", redigeret af Holfeldt-Houen. Af den velskrevne Indledning sees, at Bladet har til Hensigt at opklare for intelligente Læsere, hvad Katholicismen er og tjene som „en sand Modvægt mod de mange usande Opfattelser af katholsk-christelig Tro og Lære." Bladet udkommer med et No. maanedlig og koster 72 ß Aaret.

Sarpsborg. Halvparten af Borregaard er nylig solgt for 25,000 Pd. St. til Percy Sanden Godman.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Den som Statistiker især bekjendte Biskop C. A. Agardh i Karlstad er død den 28de Jan.

— Statsraad Anjou er den 29de Jan. bleven udnævnt til Biskop i Wisby Stift, medens Grev Hamilton har overtaget hans Plads som Ecklesialminister. Samtidig er Prof. C. J. Malmsten i Upsala udnævnt til Statsraad.

England. (Tel.-Dep.) Throntalen ved Parliamentets Aabning indeholder blandt Andet: England erholder fra alle Magter Forsikringer om venskabeligt Sindelag: det vil være en Gjenstand for mine ivrige Bestræbelser at bevare og forstærke dette og sikre Opretholdelsen af Traktaterne, saavidt min Indflydelse strækker sig, og derved bidrage til Bevarelsen af den offentlige (?) Fred. Marinebudgettet maa blive forøget for at opretholde Englands maritime Betydning.

Frankrig. Efterat Udsigterne fornylig vare blevne noget fredeligere, ere de nu igjen blevne mere krigerske end nogensinde. Rustningerne drives med overordentlig Kraft og Hurtighed og Alt tyder paa en uundgaaelig Krig.

Korrespondence.

Hr. Redaktør!

Ved at omtale det publicerede Udkast til Regulativ ang. originale dramatiske Arbeider har D. Vbhd. bemærket, at det væsentlig er overeensstemmende med DHrr. Munchs og Ibsens fremsatte Principer. Dette er fuldkommen rigtigt; men naar det derefter hedder, at et Aftenen udfyldende Stykke, der gjør Lykke, saaledes vil indbringe omtr. 250 Spd., tør dette være for lavt anslaaet, og jeg skal tillade mig at oplyse:

„Lord Russell" (som blev honoreret med 250 Spd.) har i 11 Forestillinger givet 2798 Spd. 110 ß. Anslaaes for de første 8 = 2100 til 2200 Spd. er 8 pCt. deraf over 170 Spd., og hertil lagt Antagelses- og Tillægs-Honorar, udkommer noget over 320 Spd.

„Gildet paa Solhoug" (honoreret med 100 Spd.) har i 9 Forestillinger givet 1873 Spd. 36 ß. Anslaaes for de første 8 = 1700 Spd, er 5 pCt. deraf 85 Spd. Hertil Antagelseshonorar 75 Spd. I Alt 160 Spd. Havde sidstnævnte Stykke i 10 Forestillinger indbragt 2300 Spd. (230 Spd. er omtr. Middelindtægt), vilde Forfatter-Honoraret have været:

5 pCt. af de 8 Forestillinger	. . . . . .	92 Spd.
Antagelses- og Tillægs-Honorar	. . . . .	112½ —
		204½ Spd.

Ligesom jeg iøvrigt ved at forfatte Udkastet havde for Øie at skaffe Forfatterne en bedre Indtægt end hidtil, saaledes sigtede Fastsættelsen af et efter vore Forhold temmelig rundeligt Antagelses-Honorar (i Kjøbenhavn er det høist 150 Rdl.) nærmest til at sikre Forfatterne en nogenledes Løn for deres Arbeide - selv om Publikums Lune altfor lunkent skulde optage det antagne Stykke. Vistnok findes heri ogsaa nogen Garanti mod Forhaling; men imod denne vil upaatvivlelig den bedste Garanti ligge deri, at Forfatteren kan - hvis hans Stykke ikke 4 Maaneder efter Antagelsen er opført 3 Gange, - uden videre Opsættelse lade det udkomme i Trykken.

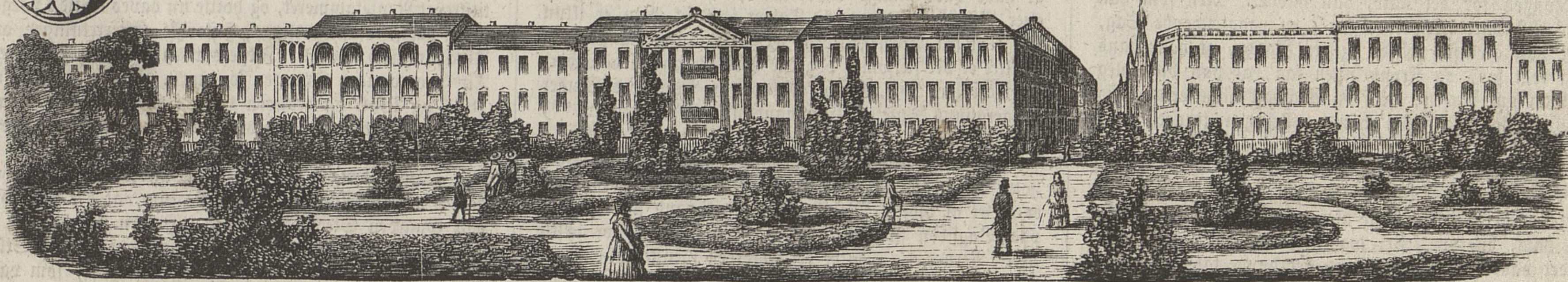
Christiania d. 1ste Febr. 1859.

Ærbødigst
Skjelderup.

Hermed følger som Bilag Opfordring til Indtrædelse i „Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring."

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 7. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 13de Februar 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Nye Bidrag til Peder Claussøns Biographi.

(Ved Ludvig Daae.)

I.

Det er i flere Henseender mærkeligt, at Nordmændene, hvis Deeltagelse i den saakaldte Fællesliteratur fra og med Holberg er saa overordentlig betydningsfuld, i de første Par Aarhundreder efter Reformationen ere i den Grad svagt literært repræsenterede, at endog Bøger som Halvard Gunnersens Præstepine o. s. v. blive forholdsviis betydelige.*) Desto dyrebarere maa derfor de faa større Forfattere fra denne Periode blive os, og mellem dem turde vel Peder Claussøn endog forsvare den øverste Plads saavel med Hensyn til hans Verkers Omfang, som endnu mere ved den gavnlige Indflydelse hans Hovedverk - Saga-Oversættelsen - synes at have udøvet paa den norske Nation gjennem et meget langt Tidsrum af Foreningen med Danmark.**)

Ogsaa Claussøns Levnet har sin store Interesse, da vi i ham ei alene lære at kjende en for den Tid ualmindelig Forfatter, men ogsaa en saare virksom Embedsmand og i det Hele en mærkelig Personlighed, hvilket Sidste tillige stadfæstes derved, at han lige til denne Dag i Folkesagnet har levet i den Egns Erindring, hvor han engang virkede. Dette skyldes ei hans literære Virksomhed; han opnaaede nemlig i levende Live ei at see et eneste af sine Arbeider trykt, og i den Deel af Landet findes heller ikke megen Sands for Læsning.

Den Første, der har forsøgt paa at levere P. Claussøns Levnetsbeskrivelse, er den norskfødte Presbyterolog Gerhard Treschow i hans „Danske Jubellærere“ (Kbhvn. 1753). Men hvad i hans Bog pag. 161 fgg. leveres er kun saare ubetydeligt.***) For den Sags Skyld havde Peder Claussøn heller ikke Noget at gjøre i Treschows Samling, da han kun bliver Jubellærer derved, at hans Død der feilagtig ansættes til 1623 istedetfor til 1614.

Peder Claussøns anden Biograph er Præsten A. Faye i Holt. Allerede forlængst havde denne i sine „Norske Folkesagn“ (2den Udg. pag. 185 sqq.) anført et ham af nuværende Stiftsprovst P. B. Lassen meddeelt Sagn om P. Claussøn, og i afvigte Aar (1858) har han udgivet en liden Bog (55 Sider i Catechismusformat), hvori han, som han selv behager at udtrykke sig, leverer „en Restauration af Peder Cl.s Billede.“ Om end dette Skrift, der indeholder Uddrag deels af Stavanger Capitelsbog (i Rigsarchivet), deels af en Forf. af Hr. Fr. Brandt meddeelt Udskrift af Herredagsdommene, ikke egentlig fra Foredragets Side kan siges at anbefale sig, leverer det dog interessante Facta, og man maa her som ellers sande det Plinianske: Historia quoquo modo scripta delectat.

II.

Nærværende Forfatter har imidlertid mellem Universitetsbibliothekets Manuscripter fundet et Haandskrift om Peder Claussøn, der hidtil ikke er benyttet. Det findes mellem de 1849 af Conferentsraad Werlauff til Univ.-Bibl. skjænkede Sager (Catal-No. 260 Fol.), og da det indeholder deels flere hidtil aldeles ubekjendte Sagn, deels den bekjendte Fortælling om Hr. Peders Hestehandel m. M. i en fra den hos Faye givne noget forskjellig samt derhos ældre og mere tiltrækkende Form, vil dette Haandskrift her in extenso blive meddeelt med de Bemærkninger, hvormed jeg formaar at ledsage det.

Forfatteren er Mag. Michael Tyrholm, om hvem jeg anseer det ei upassende her at anføre følgende hidtil utrykte Efterretninger. Han maa ifølge et andet Manuscript (ligeledes paa Univ.-Bibl.), hvor han fortæller Et og Andet om Th. v. Westen, være født c. 1691 ventelig i Evje i Raabygdelaget, hvor Faderen Nils Hansen T. 1724 døde som Sognepræst. Han var 1725—67 (da han døde) Sognepræst til Vanse og (ventelig efter Sam. Friis i Kvinesdal, der døde 1742) Provst over Lister samt hædret med Titel af Consistorialraad. Gift med Janike Hjelm, Datter af Peter H., Sognepræst til Hjelmeland. Af hans Børn mærkes Nils Henrik T. († 1766 som Præst til Bragernæs og Strømsø), der var en af de i de Dage mellem Præstestanden saa hyppige Botanikere af større og mindre Fortjenester.

Mag. Tyrholm lader til at have været en meget velstuderet Mand. Af hans Arbeider er foruden de nævnte Optegnelser om Peder Claussøn og Th. v. Westen ogsaa kommen til os en Krønike om Bisperne i Stavangers eller senere Christianssands Stift, der gaar til Biskop Nyrops Død († 1733) og senere er fortsat af Justitsraad Mag. N. Schytte († i Grimstad 1811), en efter den Tids Leilighed ret ivrig Literat. Schyttes Exemplar, der senere af en Tredie er fortsat til nærværende Tid, gjemmes i Rigsarchivet, et andet Exemplar (maaskee Tyrholms Originalmanuscript) findes i det danske kgl. Bibl. i „Ny kgl. Saml. 1630, 4.“ Denne Bispekrønike, der fører den høist besynderlige Titel Diptycha Episcoporum Stavangriensum & Christiansandensium, en Titel, der synes at bebude et andet Indhold, nævnes i Philalethi (Suhms) Throndhjemske Saml. I, p. 219 som et fortjenstligt utrykt Arbeide.

Om Hr. Peder Claussen Undahl.

Foruden den Underretning jeg har meddeelt Mag. Treschow om Hr. Peder Claussen, som findes i hans Bog om Jubellærere pag. 161 sqq., har jeg endnu deels nogle smaae Levninger og fragmenta fra hans Haand, deels og nogle Traditioner fra hans Descendenter om hans oeconomiske og andre Omstændigheder, ligesom de mig ere fortalte. Hans Giftermaal sees at være saaledes skeet: Der kom et Fartøi fra Jylland med Kornvarer, som aarlig føres og behøves i Norge, samt linned og uldent Tøi, i en Havn under hans Kald, hvorpaa var 2de Jyde-Piger, som gjerne ere flittige og geskjæftige; disse gik op igjennem Undal, hvor Præsten boede, med endeel af deres Vare at forhandle, og havde noget i Hænderne, medens de gik, at spinde og strikke, kom ogsaa frem paa Præstegaarden at frembyde deres Arbeide og Vare. Den gode Mand Hr. Peder syntes vel om deres Flittighed, og een af dem isærdeleshed behagede ham. Han siger til dem, at naar de kom ned fra Dalen tilbage, maatte de komme ind hos ham igjen, som og skeede. Kortelig: han begjærede Pigen, de bleve forenede, han beholdt hende til Hustru, den anden reiste alene tilbage. Af dette Ægteskab (som hans eneste) avlede han 1 Søn og 1 Datter. Sønnen blev sin Faders Capellan og Successor, homo nullius frugi, levede ikke længe. Datteren blev gift med en Bonde, og den hele Slægt rusticerte.*) Der lever endnu nogen i vor Tid, som fra Stammefaderen har forplantet adskillige Traditioner, af hvilke jeg vil anføre Et og Andet mærkeligt, endskjønt ikke priseligt.

Det hændte sig engang, at en Hestehandler fra Fjeldbygden kom ned ad Dalen og solgte Hr. P. C. en Hest, som Bonden lovede at være uden Lyde, efter Accord fik sin Betaling og gik bort. Situationen af Undals Præstegaard er saaledes, at en stor Elv rinder der tæt forbi, hvor Hestekræmmeren foer over igjen med en Baad. Imidlertid blev Præsten staaendes ved Hesten, og da han nøiere besaa den, blev vaer, at den havde Lyde, gik derfor ud af Gaarden og raabte til Manden, at han skulde komme over igjen, han havde endnu Noget at tale med ham. Bonden svarede: Nei, Fader, jeg har ei Mere at tale, Kjøbet er gjort. Præsten sagde: kommer Du ikke tilbage, da skal Du aldrig gaa længer, løb saa ind og tog en ladet Rifle, hvormed han skjød Manden ihjel ved Aabredden, da han var kommen over.

For denne ubesindige onde Gjerning blev han stævnet til Herredag i Bergen, som skulde holdes 1608, hvor Kong Christian den Fjerde selv i egen høie Person vilde præsidere, tilligemed den udvalgte Kronprinds Christian den Femte.**) Da den Kongl. Flode var forventendes, hittede Hr. P. Cl. paa dette snedige Indfald, at han hver Dag lagde sig med en Baad udenfor Lindesnæs, som just sorterer under Undals Præstekald, og er den bekjendte Næsodde (Vestodde?), som alle Skibe i Nordsøen maa søge. Der passede Hr. Peder paa, om han kunde finde Leilighed til at træffe nogen af det Kongl. Herskab. Det hændte sig just den Dag, Floden kom anseilendes, at Fiskerne havde faaet en stor Helleflynder (paa Norsk Kveite), den kjøbte han og med ilende Fart søgte Skibene, var og saa lykkelig, at han just træffede paa det Skib, som førte Kronprintzen, gjorde Tegn, at han havde Noget at frembringe, og da Seilene bleve opbrasede og han fik vide, hvem Skibet førte, begjærte han Tilladelse at overbringe den store Fisk, som han sagde meget skjøn. Hans Kongl. Høihed kom frem paa Dækket, saa Fisken og befalede Præsten at komme over paa Skibet. Da begyndte han først at recommendere Fisken og bad Kronprintzen vilde lade den anrette for

*) Net interessante Notitser om disse ældre norsk-danske Forfattere hos Suhm i hans throndhjemske Samlinger I, p. 171—225.

**) Herom taler bl. A. Jacob Aall saavel i Fortalerne til sin Oversættelse af Snorre som ogsaa i sine Erindringer.

***) De sparsomme Efterretninger, som han meddeler, har han faaet af Mag. M. Tyrholm, om hvem se nedenfor.

*) At dette P. Claussøns Giftermaal, som Faye Intet har om, virkelig kan være stiftet, som i Sagnet er fortalt, er ingenlunde usandsynligt, da Præster i de Tider meget hyppigen ægtede Bondepiger. Om Sønnen see vi hos Faye, at han hedte Claus, succederede Faderen og døde 1629. Derimod tillægger Faye ham to Døtre, ei som Mag. Tyrholm kun een.

**) Den Herredag, hvortil P. Claussøn blev stevnet, skjønt af andre Grunde, end de i Sagnet angivne, holdtes, som vi fra Fr. Brandts Afskrifter vide, i Bergen i Juli 1604 (ei 1608). Det var især Claussøns mange Stridigheder med Lehnsmanden Peder Grubbe (se en senere Note), hvorfor han var stevnet. Christian den Fjerde var selv tilstede, men at Kronprinds Christian dengang kunde ledsage sin Fader og have Indflydelse paa dennes Handlinger, er en Umulighed. Denne Kronprinds (stundom opført som Christian den Femte) er nemlig først født 1603, og var altsaa da kun 1 Aar gl. Mærkeligt er det dog, at just denne Prinds spiller en saadan Rolle i Sagnet baade hos Tyrholm og hos Faye, hvilken sidste dog uden al Grund søger at forklare det derved, at Christian den Fjerde, „som endnu ung“, kun skulde være kaldt Kronprinds. — Forresten er det mærkværdigt, at P. Cl.s' Sag er kommen directe for Herredagen, uden, som rimeligere synes, først at have været anhængiggjort for Stavangers Capitel.

sig, han skulde befinde den meget lækker. Saa continuerede han, efter den megen Kundskab, han havde, at fortælle Printzen baade om denne Fisk, hvorledes den fanges, tillaves ꝛc. samt andre Fiske, Fugle og Dyr in regno animali, indtil Tiden løb bort, da Printzen sagde til Slutning, at Præsten havde fornøiet ham med hans Fisk og discours, spurgte, hvad Naade han kunde bevise ham.

Da benyttede P. Cl. sig af Leiligheden til at aabne sit bange Hjerte, dog meget caute, takkede Gud og Kongen for det Kald, han havde. Men som han og var stævnet til Herredagen i en paagjældende Sag, vilde han aleneste udbede sig den Naade, at naar hans Sag kom for, og Kronprintzen saa, at han blev bleg og blaa om Næsen, han da naadigst vilde erindre sig hans Person og frelse ham. Printzen tegnede strax hans Navn.

Hr. Peder reiste efter til Bergen med Baad. Da nu hans Sag kom for, og han sisterede for den høie Ret, fæstede han sine Øine alene paa Printzen og stirrede paa ham, hvorover Pr. tog sin Tegnebog og mærkede, at det var den samme Mand, der havde talet med ham paa Skibet. Printzen stod strax op, vendte sig til sin Hr. Fader og udbad sig den Kgl. Naade, at Hans Majt. vilde forære ham denne Mand. Kongen spurgte, hvorfor? Om det var derfor, at han vilde vise sin Prøve, alene at dømme denne Mand? Just saa, svarede Printzen, og da Kongen approberede, vendte Printzen sig til Præsten med disse Ord: Hans Majt. har foræret mig Eders Person, og jeg forærer Eder Eders Liv, gak hiem med Fred. Saaledes beholdt han baade Liv og Kald.

Der fortælles ellers Adskilligt mere om denne Mand, ei alene hans Flid og Arbeidsomhed i mange Ting som en god Patriot, men og hans Iverighed og Drift til at udføre, hvad han havde samlet til Norges Creaturers Beskrivelse. Han bekymrede sig ikke meget om Stilen, hvorfor og Thom. Barth.*) de incendio bibl. siger om samme Skrift: Autor rudi Minerva suis partibus functus est. pag. 78. Saa var det ogsaa i hvad han skrev religieux, hvorpaa jeg sender et exempel, en hans Forklaring over Fadervor, skrevet med hans egen Haand, og saadan er al den Skrift, jeg har overkommet efter ham, hvoraf jeg vel endnu har nogen lacinias om Urter og Blomster, som dog er nichtswürdig, særdeles i disse oplyste Tider. Jeg har ved Eftersøgning nu ikke kunnet finde det iblandt mine Papirer. Han har været en Mand, som kunde samle Materialier, af hvad han kunde opspørge og udsøge, men var selv ingen Mester til at bygge og beskrive. Den curiosité, der har været hos ham, har dog gjort ham berømmelig, og han var et Orakel i hans Cirkel.

Hvad ellers videre fortælles om ham, er blandet med saadanne Relationer, som neppe har fidem, nemlig om nogle Troldkvinder, hvilke han forfulgte, lod gribe og sætte i Fængsel hos Amtmand Grubbe i Lyngdal**), som var en haard Mand. Der siges, at han engang kom i Uenighed med samme Grubbe og besøgte ham [paa Vinterføre med Slæde, 2 Miils Vei mellem Undal og Lyngdal, hvor da blev drukket noget stærkt af Sølvkande, som var Aarsag, at Hr. Peder, da Amtmanden var udgaaen af Stuen, reiste i en Hast bort med sin Karmslæde, Hest og Dreng, uden at tage Afsked, hvorover Grubbe blev fortrøden, gik i Kjælderen til Troldkvinderne for at søge Hevn, og lovede dem, om de kunde med deres Kunster tilføie Præsten nogen Ulykke paa Veien, vilde han siden hjælpe dem. De lovede at gjøre, hvad de kunde, og det hænder sig, at den gode Hr. Peder paa hans Hjemreise over en svag Iis paa et Vand, kaldet Tarvandet, kom i Livsfare, da Hesten brød Isen, Præsten kom i Vandet, og Drengen druknede, men Præsten blev reddet og kom hjem. Det gav Anledning til den Snak, at Troldkvindernes Kunst havde udrettet det, men Præsten kunde de ikke faa Magt over. Saadanne avanturer fortælles adskillige om ham, som ikke er Umagen værd at anføre videre, men jeg vil slutte med Curtii Ord lib. 9: Eqvidem plura transscribo, quam credo, nam nec affirmare sustineo, de quibus dubito, nec subducere, quae accepi.

Vist er det, at han var en rar Mand i sin Tid, og er bleven navnkundig af Adskilligt. Han siges og at have havt mange Embeder: Præst i Undal, Provst over Lister og Oddernæs, Tolder i Snig, som er ikkun ½ Miil fra Præstegaarden, og Lensmand i Lyngdal.*) Hvilket er vel sælsomt, dog ikke uden Exempel i de Tider, da man har hørt, at en Mand var Præst ved Vinger i Agershuus Stift og Commandant paa Fæstningen.**)

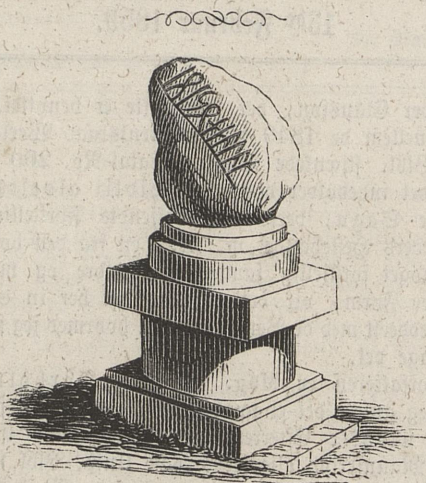
*) ɔ: Thomas Bartholin († 1680, den 6te af de lærde Bartholinske Brødre). Han synes at have eiet Peder Claussøns „norske Zoologia", der 1670 brændte i hans Gaard Hagested i Sjælland. Om de ved denne Brand skete literære Tab skrev han det af Tyrholm citerede Verk „De bibliothecae incendio" (1670). Cfr. ogsaa Vedel-Simonsen om Nationalhistorien og dens Kilder, pag. 61.

**) Dette er den ei umærkelige Peder Grubbe til Aalstrup i Lolland. Han var Lehnsmand (Tyrholms „Amtmand" er naturligviis en Anachronisme) over Nedenæs og Mandal fra 1597—1605, da han afløstes af Tydskeren Stüring v. Bohl. Sagnet har fuldkommen Ret deri, at han var „en haard Mand." J. Chr. Berg i Samlinger til det Norske Folks Sprog og Historie I, 151 not. oplyser om ham, at han, ligesom fordum Erik Munk til Hjørne i samme Lehn, gjorde sig skyldig i Udsugelser. Dette har maaskee paadraget ham Kongens Unaade, da han Aaret efter Herredagen sees at have (maattet?) aflevere sit Lehn. Maaskee har ogsaa dette bevirket, at Christian den Fjerde ei tog mere Hensyn til hans Klager over Peder Claussøn.

*) Hvorledes det end forholder sig med dette hans Lensmandsombud og hans Tolderbestilling, saa har han vis-selig dog ogsaa havt ikke-geistlige Forretninger, thi Amtmand Holm oplyser i Top. Journal 12, 24, at han var Stiftsskriver i Listerlehn.

**) Om der ligger noget Sandt til Grund herfor, er mig ubekjendt.

Det her meddeelte Manuscript maa af Mag. Tyrholm udentvivl været nedsendt til Danmark; til hvem er ei let at vide. Med en utydelig Haand staar vistnok paa Bagsiden skrevet et Navn, som maaskee bør læses „Mr. Verner." Skulde det være den svenske Landstryger Verner (se Forf.-Lexiconnet), der i Tyrholms sidste Levedage reiste om i Danmark og Norge?

En norsk Runesteen i Danmark.

Oppe ved Issefjorden ligger Slottet Jægerspriis, omgivet af en stor Have og en Lystskov, hvori findes omtr. halvhundrede efter Wiedewelts Tegninger udførte Mindestøtter for Danske og Norske fra ældre og nyere Tider. Ideen til dette Pantheon fattedes af Guldberg, men det bekostedes af hans Lærling, Arveprinds Frederik (Christian VII's Halvbroder), en Mand, der selv var uden aandig Begavelse, men som af sin Lærer var indgydt en vis Agtelse for Videnskaberne og Fædrenes Daad, og som siden 1773 eiede dette Slot, der tidligere havde tilhørt hans Moder, den berygtede Dronning Juliane Marie. De fleste af Mindestenene vare udførte i akershusisk Marmor, som til Behovet skjænkedes af Kongen. Men midt imellem disse Monumenter fra en nyere Tid findes, foruden flere Oldtidshøie, et, der har en større Ælde og usikrere Oprindelse, nemlig en til en halvtredie Alen høi Søile fæstet Runesteen paa den saakaldte „Julianehøi." Oldgranskerne have længe været i Forlegenhed med Tydningen af denne Steen, da dens Runer - de „tydske" eller gothiske - ellers ikke fandtes i Danmark, og have derfor sluttet, at den ikke var dansk, men maatte være indført fra et fremmed Land, og denne Formodning bestyrkedes ogsaa af Sagnet, der sagde, at Stenen i sin Tid var nedsendt fra Norge. I sit store Værk „Runamo" støttede den lærde Finn Magnusen paa flere Maader denne Gisning; men først nylig er den bleven til Vished, idet Archivar Herbst i det forrige Kunstkammers Archiv har fundet et Par Breve, som Samuel Thornsohn, Foged i Nedre Thelemarken, har tilskrevet Rentekammeret, og hvilke nu haves trykte i Wegeners yderst omstændelige „Historiske Efterretninger om Abrahamstrup Gaard (Jægerspriis) i ældre og nyere Tid", optagne i Annaler for nord. Oldk. og Hist. for 1855 og 1856 og desuden trykte i nogle særskilte Exemplarer. I det første af disse Breve, dateret 22de Oktbr. 1781, hedder det blandt Andet:

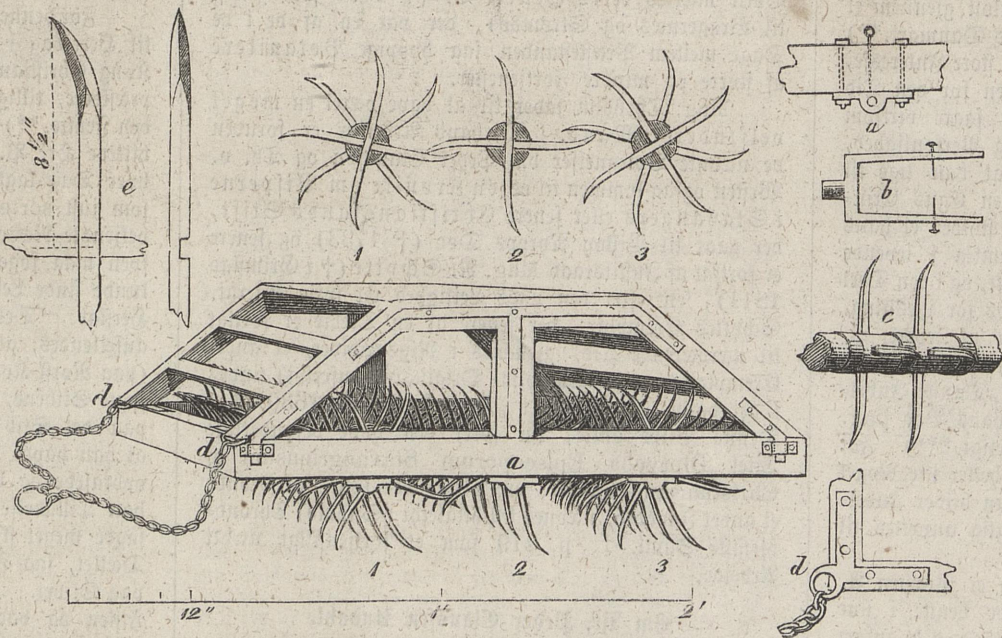
„Saa bruger jeg og den underdanigste Frihed herved at anmelde det høie Kollegium, at der i en Høi paa Gaarden Steenstads Jorde i Holden Præstegjeld er opgravet og funden denne Sommer følgende: 1) 4 Stkr. glasserede Steenpotter af forskjellig Størrelse, som vare fulde af Aske, Been og Kul; 2) en støbt Guldring, som skal veie til 7 à 8 Rdl.; 3) en rund Bøtte af Træ med Messinghank udi, hvilken har været omsat nogle tynde og smale Messinggjorder, men nu faldet fra hverandre. Bøtten synes at være af Bøgetræ. Der fandtes tillige 4) noget gammelt Jern af en liden Kaarde samt Messingtøi til Kaardebalgen, hvorom jeg slutter, Gehænget har været hæftet; 5) i denne Høi fandtes og 1 Alen dybt liggende en rundagtig Steen af en besynderlig haard Materie, hvorpaa følgende Runebogstaver staae udgravede:

ᛁᚷᛁᛊᛟᚾᛁᚨᛚᚨᛉ

Det andet af 23de Februar 1782 lyder saaledes: I underdanigst Følge det Høie Collegii naadigste Befaling under 10de Novbr. a. p. fremkommer herved 1) den runde Steen, som jeg under 22de Oktbr. a. p. underdanigst anmeldte var funden og opgravet i en Høi paa Gaarden Steenstads Jorde i Holden Præstegjeld, hvorpaa de Bogstaver findes, som jeg da tillige underdanigst opgav: 2) en Kasse, hvori er lagt det videre forefundne, sc.: a. en støbt Guldring; b. Messinget og Jernet, som synes at have været paa en Kaarde og dens Balg: c. 4 Stkr. glasserede Steenpotter af forskjellig Størrelse og d. den runde Træbøtte med Hanken, hvilken ikke uden at beskadige Bøtten kunde aftages og nedsendes med Posten. De 4 glasserede Steenpotter, som vare fyldte med Aske, Been og Kul, bruger jeg den Frihed tillige at lade følge. De have givet mig den Formening, at Høien, hvorudi de fandtes, har været en Begravelsessted for en Familie. Der findes ikke noget Betydeligt paa dem, uden det skulde være paa den Mindste, som haver i Bunden et Stykke slebet Glas, hvilket forandrer Straalerne af et tændt Lys, naar man seer derigjennem, og gjør, at de dreie sig, ligesom man dreier Potten omkring Øiet. Jeg veed ellers intet videre at melde herom, uden at disse Potter med det mere fandtes en 2 Alen nedenunder den runde Steen i Høien imellem 3de flade Stene, hvoraf 2de stod ved Siderne og den 3die var lagt ovenpaa.

P. S. Hermed følger endvidere, som i forbemeldte Høi er funden, 4 Stkr. smaae Steenperler og et Hængsle eller Spænde af en Slags Metal."

Offentliggjørelsen af disse Breve er af ikke ringe Interesse; men vi maae beklage, at i Hr. W.'s forøvrigt saa omstændelige Værk Underretning savnes om hvor de øvrige Oldsager, som her omtales, ere blevne af. Hvad ellers Runestenen angaar, kan tilføies, at den paa det Tykkeste holder omtr. 1 Alen i Gjennemsnit, og at dens Indskrift kun bestaar i et Par Navne. (Magnusen har læst: Igi Son Halax eller Igi soa hölöm, og Rafn: Ingi sun Hallar.) Det Mærkeligste ved Stenen er ellers, som Wegener bemærker, at dens Runer nærmest høre til den gothiske eller angelsachsiske Art, medens alle i Danmark fundne Runestene med sammenhængende Indskrift have de saakaldte nordiske Runer.

Rulleharv med 3 Valtser og krumme Tinder uden Udvexling.

Rulleharv

med 3 Valtser og krumme Tinder uden Udvexling.*)

Nogen udførligere Meddelelse om denne med Rulleharvens sædvanlige Konstruktion overensstemmende Mo-

*) Illustreret Nyhedsblad 1853 No. 49 indeholder en udførlig Meddelelse om Rulleharven, foranlediget ved en af Hr. Biseth dengang forsøgt Forbedring, med Anbringelse af Udvexlingshjul paa Valtserne.

del er ikke nødvendig; vi ville her kun give Forklaring over ovenstaaende Afbildning, der tillige skal tjene som Arbeidstegning og derfor er udført med større Nøiagtighed. Rammen er 2 Alen i Fiirkant indvendigt Maal, forfærdiget af 4" høit og $3\frac{1}{2}$ tykt Træværk. Valtserne ere 2 Alen lange, $3\frac{1}{2}$" tykke i Enderne og 4" paa Midten. De 2de YderValtser have 26 Tinder i 13 Kors. Midtvaltsen 24 Tinder i 12 Kors; det forskjellige Antal af Tinder er for Inddelingens Skyld. Tinderne gribe under Omdreiningen 4" om hverandre og ere 17" lange, af $\frac{7}{8}$" Gods; Længden fra Midtpunktet af Tinderne er saaledes $8\frac{1}{2}$". Ved en Indskjæring indtil det Halve paa Fladsiden af Tinderne sammenføies disse paa Midten, hvorved Træværkets Styrke spares og Tinderne blive lettere at fæste. Mellem hvert Kors af Tinder er anbragt en Jernring (c), for ligeledes at styrke Træværket. Tapperne ved Enden af Valtserne ere gaffelformede (b) og gribe saaledes udenom Valtsen, til hvis Træværk Gaflen befæstes baade ved Yderringen og ved Nagler gjennem Gaflens Been, der ere 6" lange. Tappen (1" tyk, $\frac{5}{4}$" lang) falder ind i en under Trærammen befæstet Jernbøssing (5" lang, $1\frac{1}{2}$" bred), der er befæstet ved Skruer gjennem Træværket (a). Til Anvendelse af Smurning er gjennem Træværket — midt over Tapleiet — anbragt et Hul, hvorigjennem Olien indbringes; for at dette Hul ikke skal forstoppes, sættes deri en Stift af Jern. Den overliggende Ramme er anbragt til Beskyttelse og til at staae paa for Arbeideren, naar større Vægt tiltrænges. Draget er paa en hensigtsmæssig Maade fæstet til et Vinkeljern (d) paa hvert af Harvens Hjørner, og erholder Harven ved den mellemliggende Kjetting en jevnere Gang.

Forinden Anmelderen slutter denne Række af Beskrivelser over Modeller af Landhuusholdnings-Redskaber fra Ladegaardsøens Hovedgaard, som i denne og foregaaende Aargange af Nyhedsbladet have været meddeelte, skal man endnu kun i Korthed omtale den heldige Foranstaltning, at Bodsfængslet lader forarbeide saavel Modellerne som de virkelige Redskaber til Priser, der ere saa lave, at de maae antages i høi Grad at ville befordre disse Redskabers Afsætning og Udbredelse. Om end den for Fangernes Arbeide beregnede Godtgjørelse derved bliver mindre, maa det dog, i Betragtning af den Vinding, som derved tilflyder Landets Agerdyrkningsvæsen, ansees økonomisk rigtigt paa denne Maade til det Almindeliges Tarv at anvende de Kræfter, som ellers vilde spildes til Unytte eller ialfald offres paa en mindre fordeelagtig Sysselsættelse.

Priis-Courant

over Miniatur-Modeller af Agerbrugsredskaber, forarbeidede paa Bodsfængslet ved Christiania efter Mønstre fra Ladegaardsøens Hovedgaard.

No. 1. Almindelig Plov for 2 Heste: Materialiernes Kostende 48 ß, 2 Dages Arbeide for 1 Mand (à 18 ß) 36 ß, tils. 84 ß. No. 2. Kobbelharv 1 Spd. 48 ß. No. 3. Amerikansk Harv 96 ß. No. 4. Labbeharv med 3 Hjul og 13 Labber 1 Spd. 72 ß. No. 5. Labbeharv med Valtse 1 Spd. 108 ß. No. 6. Rulleharv uden Udvexlingshjul 2 Spd. No. 7. Undergrundsplov 60 ß. No. 8. Undergrundsharv med 3 Labber og Hjul 84 ß. No. 9. Undergrundsharv med Hjul og Valtse 1 Spd. 12 ß. No. 10. Bredsaamaskine for 1 Hest 2 Spd. 72 ß. No. 11. Saamaskine til Græsfrø 1 Spd. 42 ß. No. 12 Rulleharv til Græsfrø 90 ß. No. 13. Saamaskine til Turnips 1 Spd. 54 ß. No. 14. Lugeharv eller Hestehakke 90 ß. No. 15. Hyppeplov 72 ß. No. 16 Almindelig Plov for 2 Heste (Abildsø) 84 ß. No. 17. Vandingskjærre 1 Spd. 54 ß. No. 18. Agerrulle 1 Spd. 18 ß. No. 19. Muldskuffe 60 ß. No. 20. Dobbeltplov 114 ß. No. 21. Nedmyldingsharv 60 ß. No. 22. Saamaskine til Turnips uden Gjødselkasse 96 ß. 1 Skab til Opbevaring af Modellerne 2 Spd. 24 ß. — Altsaa koster et Sæt Modeller med Skab 26 Spd. 54 ß.

Følgende ved Bodsfængslet forarbeidede Agerdyrkningsredskaber ere ansatte til saadanne Udsalgspriser:

Agerrulle 12 Spd., Hyppeplov 5 Spd. 60 ß, Plov No. 1. 10 Spd., Plov No. 2. 9 Spd. 60 ß, Plov No. 3. 9 Spd., Plov No. 4. 8 Spd., Bredsaamaskine 25 Spd.,

Søndagsdragt. Festdagskostume. Søndagsdragt. Hverdagsdragt. Græsk Præst.

Folkedragter fra Korfu.

Rulleharv til Græsfrø 6 Spd., Brakharv*) 10 Spd., Undergrundsharv 12 Spd., svensk Labbeharv (No. 13) 12 Spd., Krogtindeharv 6 Spd.

Bodsfængslets Arbeids-Beregning

over Forfærdigelsen af en Hyppeplov efter Viseths Konstruktion.

		Spd.	ß.
15 ℔ Jernarbeide.			
+ $1\frac{1}{4}$ ℔ for Minkning under Arbeidet.			
$16\frac{1}{4}$ ℔ raat Jern à $12\frac{1}{2}$ Spd. pr. Sk℔	Spd.	=	76 ß.
27 ℔ Støbegods à $6\frac{3}{4}$ ß	—	1.	62 =
Træværket med Arbeide	—	1.	= =
Smedekul	—	=	13 =
	Spd.	3.	31 ß.
Værksassistenten $1\frac{1}{4}$ Dag à 72 ß. Spd. = 90 ß.			
1 Smed $1\frac{1}{4}$ — à 30 ß. — = 38 =	—	1.	8 =
Maling	—	=	12 =
	Spd.	4.	51 ß.
Salgsprovision m. m. $\frac{1}{5}$ Part	—	=	106 =
	Spd.	5.	37 ß.

Udsalgspriis 5 Spd. 60 ß.

Korfu.

Denne Ø har længe været betegnet som Nøglen til det adriatiske Hav, og Retmæssigheden af denne Benævnelse godtgjøres ved det Faktum, at flere af Englands Statsmænd og Diplomater kun under Betingelse af, at Korfu skal forblive under engelsk Overhøihed, ere villige til at overdrage Grækenland Protektoratet over den øvrige Deel af den joniske Republik. Den er beliggende i Middelhavet ved Kysten af det sydlige Albanien, hvorfra den er adskilt ved et Stræde, hvis Bredde varierer mellem 2—6 (engl.) Mile. Dens midlere Længde er 45, Bredden 25 og Omkredsen 112 (engl.) Mile. Klimatet er mildt, men underkastet pludselige Overgange fra Varme til Kulde, og ligesom det nærliggende Fastland er Øen udsat for Jordskjælv og Pest. Overfladen er bjergfuld, af Sletter gives der kun faa, og de Elve, hvoraf de gjennemskjæres, ere i Almindelighed ubetydelige. Øens fornemste Udførselsartikel er Salt; Oliven, Oranger, Citroner, Honning og Vox ere dens øvrige Frembringelser, og Beboerne af Kysten ernære sig ved Fiskeri. Folkemængden udgjør ikke meget over 60,000.

Paa Grund af dens særegne geographiske Beliggenhed har Øen altid været tillagt stor politisk Vigtighed. Den er bekjendt i den gamle Historie under de forskjellige Navne Dressarium, Macris, Scheria, Phæacia og Corcyra. Ved Enden af det 14de Aarhundrede kom den under Venedigs Herredømme, og i de Krige, hvori denne Republik indvikledes med det ottomanniske Rige, gjorde Tyrkerne hyppige men forgjæves Forsøg paa at bemægtige sig den. Den forblev i Venedigs Besiddelse, indtil den ved Freden til Campo-Formio i 1797 overlodes til Franskmændene, der havde erobret den under Krigen. I 1799 blev den imidlertid gjenerobret af den forenede russiske og tyrkiske Flaade, og af Korfu Forening med Kephalonia, Zante, Santa Maura, Cerigo, Ithaka og Paxo oprettedes nu en uafhængig Republik, der - efter endnu engang at være kommen i Franskmændenes Magt - i 1815 ved Wienerkongressens Bestemmelse stilledes under Storbritanniens udelukkende Beskyttelse, fik en britisk Garnison, og som høieste Øvrighed en af England ansat Lord-Overkommissær.

Byen Korfu, Hovedstaden, ligger paa Øens Østkyst og er bygget i Form af et Amphitheater paa den nordlige Skraaning af et Forbjerg, ved hvis Fod Havnen aabner sig. Byen er hverken stor eller smukt bebygget, men meget stærkt befæstet. Den har to Citadeller; det ene, hvor Guvernøren residerer, adskilles fra Byen ved en Esplanade, og det andet, kaldet „Fortet", ligger lidt længer mod Vest. Den indre Havn er temmelig liden, og kan blot benyttes af Koffardiskibe og mindre Krigsfartøier, men den ydre Ankerplads er rummelig og sikker. En Deel af Forstaden, kaldet Kastrados, staar paa samme Sted, hvor det gamle Corcyra laa. Ligeoverfor Korfu i omtrent en (engl.) Miils Afstand er Øen Vido, forhen kaldet Ptichia, hvor der er opført et Lazaret. Den er beskyttet ved en tredobbelt Række af Batterier, og danner et stærkt Udenværk for Havnens Befæstninger. Naar man har passeret Fæstningsværkerne, der omgive Byen Korfu, frembyde sig næsten for hvert Skridt nye og tiltrækkende Prospekter. Olivenlunde, smaae hvide Kirker, ikke større end en engelsk Cottage, Søiler, Ruiner af et eller andet gammelt hedensk Tempel, Grupper af

*) Formeentlig den ældre almindelige fiirkantede Harv; den findes ikke blandt Ladegaardsøens Modeller.

Bønder i maleriske Dragter, og sortøiede Piger, forsamlede i Aftenstunden om Kilderne og bærende deres klassiskformede Vandkrukker paa Hovedet, dette er de Gjenstande, der møde Øiet i enhver Retning. (Lond. News.)

Et Mønster paa en Selvbiographi.

Naar en Mand har opnaaet at gjøre sit Navn berømt, vil Enhver være hans Fætter, om det end er et Faktum, at den store Mand er et Hittebarn. Da General Vaillant ophøiedes til Marskalk, meldte alle Vaillants i Frankrig sig som hans Slægtninger. Paa de fleste af disse Meldelser svarede Marskalken ikke, men en Smed i Bourgogne henvendte sig saa trohjertet til ham, at han svarede ham i efterfølgende Brev, der er et Mønster paa antik Simpelhed. Saaledes have Plutarchs store Mænd maatte udtrykke sig.

„Min Herre!

De har sendt mig et godt Brev. Den, som har skrevet det, maa være en brav Mand, og jeg vil være stolt af at have ham til Slægtning, men jeg er bange for, at det vil falde vanskeligt at komme til nogen Vished angaaende dette Punkt.

Navnet Vaillant er meget almindeligt i Frankrig, og det er ikke rimeligt, at alle disse Mennesker have samme Udspring. Jeg formoder, at den første Vaillant var en stakkels Djævel, som intet Navn havde, og erhvervede sig dette hæderlige Tilnavn ved sit Mod. Det er endnu Skik i det sydlige Frankrig, at give betegnende Tilnavne, og det var endnu almindeligere i gamle Dage, hvor Kirkebøgerne vare i saa slet Orden, at man var udsat for at miste det Smule Navn, man var kommen til Verden med. Men lader os komme til det Punkt, De ønsker at faae oplyst.

Min Fader, som jeg havde den Ulykke at miste i 1823, var Sekretær ved Præfekturet i Cote d'or. I de hundrede Dage udvalgtes han til Repræsentant, blev derpaa afsat fra sit Embede og fængslet som Bonapartist. Jeg stod dengang ved Armeen bag Loire. Min Fader døde fattig, men agtet af Alle. Jeg veed ikke, at han har havt en eneste Fiende. Hans Venner kaldte ham en Apostel, saa elskelig mild var han mod Alle. Jeg ligner ham aldeles ikke. Han var spædlemmet, jeg er stor og stærk; han var venlig og man finder mig barsk; han havde ligesaamange Dyder som man paastaar at jeg har Lyder, og jeg tror ikke, at man tager feil.

Jeg har en gift Søster i Dijon, en anden, som er Enke, og hvis ene Søn, Girodde, er Ingeniør for Broer og Chausseer i Chatillon for Seine, altsaa næsten Deres Nabo. Jeg har havt en yngre Broder, som jeg havde den Sorg at miste i 1814. Min Fader havde en ældre Broder, der døde som Bibliothekar i Dijon; min Bedstefader var en fattig Silkehandler paa Vincentpladsen i Dijon; hans Fader havde været Skomager og ved ham standser mit Stamtræ. En af mine Grandonkler skal have været Soldat og være bleven saaret ved Kanada.

Min Fader ægtede en Jomfru Canguoin. En af min Moders Brødre døde som Præst i Genlis; det var en herlig Mand, som jeg savner hver Dag; en anden Broder døde som Indroulleringschef 1839.

Jeg er børnløs, og det er den største Sorg den gode Gud har kunnet sende mig; jeg har aldrig bedet ham hverken om Rigdom eller Høihed; han har givet mig, hvad jeg ikke forlangte, og han har taget fra mig mit adopterede Barn, min Kones Søn - hans Villie skee.

Jeg er født i Dijon den 6te Decbr. 1790. Jeg erindrer knapt min Moder, og vi vare fattige, meget fattige. Vi ere opdragne saare mildt, saare ømt, under Savn af alle Slags. Min Barnepige lever endnu og bor i Dijon; mine Søstre og jeg elsker hende som en Moder, og hun elsker os som om vi vare hendes Børn. Den gode Gud skaber ikke mere saadanne hengivne Væsener som denne Pige, der har modtaget alle os Sødskende i denne Verden og pleiet os med en Kjærlighed, som ikke kan beskrives. Hun har givet tyve Friere Kurven for at blive hos os, hvor hun blot havde Slid og Møie.

Jeg kom ind i den polytechniske Skole sexten Aar gammel og forlod den for at optages i Høiskolen. Den Grad, der har voldt mig mest Glæde, er Korporalgraden i den polytechniske Skole. I 1813 gjorde jeg Felttoget i Rusland med og blev gjort til Fange. Jeg var med ved Waterloo. Jeg blev saaret under Parises Forsvar i 1815. Ved Algiers Beleiring i 1830 fik jeg et Been masakreret. Mine Overordnede sagde, at jeg havde gjort min Pligt under Antwerpens Beleiring 1832.

Keiseren sagde til mig efter Roms Beleiring, at han var tilfreds med mig.

Her har De min Historie, min Herre. Det vil glæde mig, om De i disse Oplysninger kan finde noget Beviis for at vi ere Slægtninge.

Modtag Forsikringen om min hele Agtelse.

Marskalk Vaillant.

Blandinger.

Et samvittighedsfuldt Barn. Fra Berlin fortælles følgende Historie: Nylig kom et omtrent 9 Aar gammelt velklædt Pigebarn til den berømte Jacob Grimms Bolig og bankede paa Døren. Hun ønskede, sagde hun, at faae Hr. Grimm i Tale. Den Lille slap da ind til den ærværdige Lærde, der tog venligt imod hende og spurgte, hvad hun vilde. Pigen saa alvorligt paa ham og spurgte: „Er det Dig, der har skrevet de vakre Folke-Eventyr?“ — „Ja, mit Barn, det er min Broder og mig“, svarede Grimm. — „Saa har Du vel ogsaa skrevet Eventyret om den kloge Skrædder, i hvis Slutning det hedder: Den, som ikke tror det, betaler en Daler.“ — „Ogsaa det.“ — „Men nu tror jeg ikke den Historie; thi en Skrædder kan aldrig komme til at ægte en Prindsesse. Daleren kan jeg ikke strax give Dig, men her har Du i Afdrag en Groschen, og Resten skal jeg betale efterhaanden.“ — Grimm blev naturligviis høiligen overrasket over Barnets Samvittighedsfuldhed, og efterat have spurgt, hvor det var fra, sørgede han for, at det kom vel hjem til sine Forældre.

Spøgelser. I Laswade i England havde tvende Spøgelser i fire Vintre indjaget Folket Skræk og Rædsel. Det ene bar et langt hvidt Klædebon og et hvidt Slør over et karrikeret Ansigt; det andet var klædt i sort Voxdug, med Vinger, Horn og Hale, — altsaa indrettet som en ordentlig Djævel. Det har nu endelig lykkedes at paagribe disse Skræmsler, og ere de befundne at være tvende Gutter ved Navn Scott og Pringle. Retten idømte dem en Bod af 3 Pd. Strl. hver, for saaledes at have gaaet ind i Geisternes Privilegier. — Ogsaa Berlin er nylig bleven forskrækket af et Spøgelse, men, som det synes, af en anden ialfald fornemmere Art, idet den saakaldte „hvide Dame“, som pleier at vise sig paa Slottet hver Gang en Ulykke forestaar Kongehuset, atter har ladet sig tilsyne.

Den lille franske Prindses Equipage. Efter Reglerne har en keiserlig Prinds intet eget Huus, saalænge hans Opdragelse er betroet Kvinderne. Han har egentlig talt saaledes ingen Equipage og kjører ud i Keiserens eller Keiserindens Vogn. I Paris kjører han i aaben Vogn, ledsaget af den tjenstgjørende Hofdame med Forrider og eskorteret af en Staldmester samt af en Piket Kavalleri, hvis Officier rider ved Siden af Vogndøren. I St. Cloud og Compiègne, hvor Etiketten er mindre stræng, har han intet Følge, og man tillader sig at beskytte ham mod Sol og Vind med en Kjæmpeparasol. Den lille Prinds er imidlertid ikke uden Transportmidler til sit eget Brug. En nydelig liden firehjulet Vogn med to Gjeder for, er hans sædvanlige Equipage paa Landet; to smaae Pager styre Gjederne og Vognen er omgivet af Hofdamer samt den aldrig manglende Miss Stowe, en ung Englænderinde, ansat i den lille Prindses bestandige Tjeneste. Han har ogsaa en liden Aseninde med mærkelig smukke Former for et Dyr af denne Race; den har en let og elastisk Gang og det er paa dens Ryg, at den lille Prinds gjør sine første Ridetoure, som henrykke den lille Person, der lader til at have arvet Faderens Tilbøieligheder. Keiseren har dog ikke villet, at hans Søns Rideøvelser skulde indskrænkes til Aseninden, og Prindsen har allerede begyndt at ride paa en virkelig Hest, Barmoral, en skotsk Ponni, som maaskee er den mindste voxne Hest i Verden. Den ligner ganske den Shetlandsrace, der saa ypperligt beskrives af Walter Scott, og som man i nogen Afstand har vanskeligt for at skjelne fra Ulve. Barmoral er en Foræring til den lille Prinds fra Dronningen af England; en Børnesadel, indvendig foret med Fløiel, er opfundet til hans Brug, og naar Barmoral skrider gravitetisk op og ned af St. Clouds Alleer med sin hvide Fjærbusk i Manken og den lille smukke Rytter raaber plus vite, plus vite, medens de smukkeste Damer i hans Følge lee og passiare, er det Hele et smukt og belivet Optrin. Barmoral er saa ypperlig dresseret, at den har beholdt sin naturlige Munterhed under den Adstadighed, hvortil den er tvunget paa Grund af sin specielle høie Bestemmelse, og hvad Dag den lille Prinds befaler, kan Barmoral dandse afsted over Stok og Steen, som om den aldrig havde forladt sine Bjerge. — Prindsens lille Stald er nylig bleven forøget med to Ponnier, der ligeledes ere Mønstre i deres Art. Oprindelig indkjøbte i Norge til Keiserinden, som vilde anvende dem til sin Park-Equipage, ere de befundne for smaae, og ere forærede Prindsen. Den ene hedder Harlequin og den anden Polichinel; de have endnu aldrig været forspændte, men det er sandsynligt, at de ere bestemte for den Miniatur-Pragtvogn, som Keller med Keiserens Tilladelse har fabrikeret for den lille Prinds. Denne Vogn, der nøiagtig er en Afbildning i det Smaa af Keiserens egne Pragtvogne, bærer Prindsens Vaaben og er indvendig foret med hvidt Atlas; naar Harlequin og Polichinel spændes for denne Vogn, vil alle Eventyr-Equipager staae tilskamme, thi vel havde Dronning Mab, der reiste i en Nøddeskal, en mindre Equipage, men den var ikke forfærdiget af Keller. — Vi kjende mange Børn, der Juleaften fik Vogne, som gjøre Larm nok, skjønt de ikke ere fra Keller, med prægtige Heste for, som tilbagelægge lange Veie uden at gjøre Støi, og vi kjende smaae Philosopher mellem dem, som ikke vilde bytte deres Nürnbergerheste bort mod Harlequin og Polichinel - det skulde da være om Kellers Vogn fulgte med paa Kjøbet.

Norge.

Christiania. Bazaren til Indtægt for Pleiestiftelsen for Smaabørn besøgtes af omtr. 3000 Personer og indbragte et Nettoudbytte af omtr. 1300 Spd., deri iberegnet Dronningens Gave 100 Spd. og Kronprindsessens 50 Spd.

— Ved kgl. Resolution af 27de Jan. er Portoen for „Den norske Folkeskole“ bestemt til $^1/_{12}$ af Abonnementsprisen.

— Under 27de f. M. er Sognepræst til Skedsmo F. Ingier meddeelt Bestalling som valgt Provst for nedre Romerikes Provsti.

Under s. D. er Sognepræst til Vegø A. B. Frost udnævnt til Sognepræst til Strandens Pstg.; Sognepræst til Flesberg N. J. Lassen til Sognepræst til Askim Pstg.; ledig pers. Kap. S. E. Hertzberg til resid. Kap. til Haus Pstg.; pers. Kap. hos Sognepræsten til Borre Pstg., Sandborg, J. C. A. Grøner til Sognepræst til Hjørrendfjord Pstg.; Kand. theol. N. M. Harboe til resid. Kapellan for Rakkestad Pstg.; Kand. theol. G. A. Bull til pers. Kapellan hos Sognepræst til Solum Pstg., Provst B. Wettergreen; Undertoldbetjent i Christiania Tolddistrikt C. W. Petersen til Overtoldbetjent i samme Distrikt; Overtoldbetjent i Bergens Tolddistrikt J. C. Bergh til Overtoldbetjent i Thondhjems Tolddistrikt, og Sekondlieutenant i den bergenske Infanteribrigade E. G. Finne til Premierlieutenant i Brigaden.

Under s. D. er Sorenskriver i Thoten, Vardal og Birid Sorenskriveri C. F. Erichsen ifølge Ansøgning meddeelt Afsked i Naade med en aarlig Pension af 400 Spd.

— Til den ledige Lektorpost i Physik har meldt sig Bergmester Sexe, (der under Ledigheden har holdt de physiske Forelæsninger ved Universitetet, men som ikke ønsker at underkaste sig Prøveforelæsninger) og Kandidaterne Arndtsen og Christie, samt tvende tydske Physikere. Med Hensyn til Sexe skal imidlertid Kollegiet have foreslaaet, at han ansættes som extraordinær Lektor i physisk Geographi. — Desuden er der motioneret om Oprettelsen af en Lærerpost i Kirkeret ved det praktisk-theologiske Seminarium.

— I Edingburg er udkommet en engelsk Oversættelse af Asbjørnsens og Moe's Norske Folkeeventyr under Titelen: Popular Tales from the Norse with an Introduct Essay on the Orign and Diffusion of Popular Tales by G. Webbe Dansent, hvoraf Times for 1ste Febr. indeholder en rosende Anmeldelse, ledsaget af Uddrag.

— Sorenskriver J. Randklev i Mellem-Gudbrandsdalen er d. 8de Febr. afgaaet ved Døden, 63 Aar gammel.

— Stockholms „Illustrerad Tidning“ Nr. 5 gjengiver efter dette Blad Langlets Tegning til Storthingsbygning (Façaden mod Slottet), men bemærker derhos om Architektens Arbeide: „Stilen forekommer os hverken reen eller imponerende. Det svære Midtskib nedtynger Siderne og Fløiene, og det Hele tager sig ud som et Lysthuus, som siden til begge Sider har faaet sine Tilbygninger. Trappens krydsende Linier forvirre Øiet, og Fløienes Gavler, med sine Døre, see baade eensformige og nøgne ud.“

— Ifølge Tel.-Dep. af 23de Jan. er der i de sidste Dage fisket ved Battalen. Detaillerede Efterretninger mangle, da Storm hele Ugen har hindret Forbindelsen med Kind. — Den 1ste, 2den og 3die Febr. var særdeles rigt Fiske ved Kind. Senere intet Fiske. Storm. Priis 4 Ort à 2 Spd. Tønden. — Det ved Akrehavn begyndte Fiske har senere været forhindret ved Storm og Sø. Andetsteds i Distriktet endnu intet Fiske. Veiret uroligt.

— I et Møde d. 8de Februar af Repræsentanterne i Folkeoplysningsselskabet gjenvalgtes til Medlemmer af Bestyrelsen Kand. Eilert Sundt, Prof. Monrad, Prof. Rasch og Overlærer Knudsen samt istedetfor Prof. Keyser, som frabad sig Gjenvalg, Lektor R. Tønder Nissen. Til Suppleanter: Overlærer Daa, Oberst Broch, J. Aasen, Lektor Aschehoug og Bergmester Sexe. Den nye Bestyrelse valgte derpaa atter Sundt til Formand og Monrad til Viceformand.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Aftonbladets udenbyes Abonnenter beløbe sig iaar til 3597; ifjor vare de kun 3308, men derimod de fire næstforegaaende Aar over 4000 aarlig. Næst Aftonbladet har Folkets Röst og Illustr. Tidning det største Antal Abonnenter, nemlig hiint 3288 og dette 2459. Skandalbladet Fæderneslandet har 1700 Abonnenter.

— Under Finantsdepartementet er nylig oprettet en egen Skovbestyrelse, til hvis Generaldirektør og Chef Landshøvding Ros er udnævnt.

Danmark. Konferentsraad Wegener har d. 28de Jan. af Kongen modtaget Medaillen pro meritis, der oprindelig skal være indstiftet 1771 og kun tildeelt Langebek og C. Niebuhr.

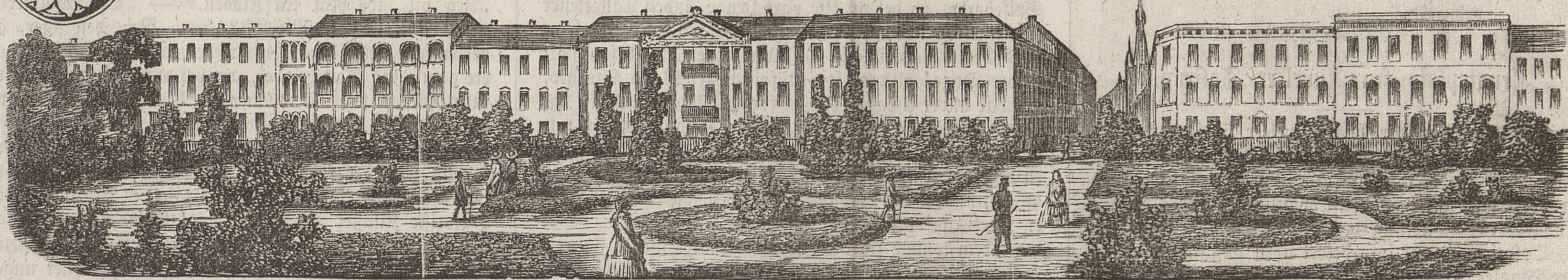
Tydskland. I Leipzig er nylig oprettet et „Skandinavisk Selskab“, bestaaende af nogle og tyve derværende Norske, Svenske og Danske samt Finlændere.

Frankrig. En politisk Brochure, „Napoleon den Tredie og Italien“, der uforbeholdent forbereder paa Krigen, har vakt uhyre Opsigt og forskrækket Børsspekulanterne, da den ansees for at være forfattet af Napoleonisten Laguerronnière og saaledes at udtale de keiserlige Anskuelser med Hensyn til de italiensk-østerrigske Konflikter. Den første Dag solgtes i Paris hos Forlæggeren 20,000 Exemplarer af dette Skrift. Napoleons Tale ved Kamrenes Aabning stiller en Krig fjernt i Udsigt og Dronning Victorias Throntale ved Parliamentets Aabning har ved sine svævende Udtalelser ikke kunnet nære Fredshaabet. — Prinds Napoleon er med sin unge Brud den 3die Febr. ankommet til Paris.

Amerika. Mod Keiser Soulouque paa Hayti er skeet en Opstand, hvorved han er bleven erklæret for afsat og sat under Tiltale „for tyrannisk og egennyttig Regjering.“

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 8. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 20de Februar 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Esaias Tegnér.

(Af Grev Adlersparre, Svenska Tidningen.)

4.

Et af de mest fremtrædende Træk hos Tegnér var et aabent, trofast og ridderligt Sind; det var for ham umuligt at skjule sine Svagheder, at fornægte sig selv, endog der, hvor han formodede en Miskjendelse eller den største Modgang og Ulykke, for at blive dem kvit. Mere end et Træk bevarer jeg af hans værdige Holdning i ubehagelige Øieblikke, - Træk, der vise Malmaaren i hans Charakteer. Jeg lader mig nøie med at anføre følgende Hændelse, der er mig meddeelt af Digterens ældste og genialeste endnu levende Ven. Aar 1802 den 5te Mai tog Tegnér Kandidatexamen, og da han erholdt Charakteren laudatur i alle Examensfag, undtagen i Hebraisk, var han selvskreven til Primus. Omtrent paa samme Tid foretog man sig at afsage Kronerne paa de Træer, som danne Alleerne paa Lundagård, - en sædvanlig Fremgangsmaade med gamle Træer, som man vil skaffe et yngre Udseende; denne Voldsgjerning, forøvet paa Stadens smukkeste Plads og paa et Sted, den studerende Ungdom længe havde betragtet som sin Eiendom, opvakte Fortrydelse og Harme inden Studenterkorpset; man saa i Foretagendet ikke blot en Fornærmelse, men tillige en Vanhelligelse, og besluttede at hevne sig over det formeentlige Uvæsen. En vakker Maaneskinsaften forsamle Studenterne sig paa det skamferede Lundagård, hvor al Spadseren var umuliggjort ved de overalt omkringstrøede Grene. Man raadslog om Maaden at skaffe sig Opreisning paa, man sang sig snart ind i en fuldstændig Oprørsstemning og besluttede at udtvette den Krænkelse, som Korpset gjennem denne Indgriben i dens Rettigheder havde lidt. Medens Stadens øvrige Befolkning sov sin bedste Søvn, begyndte Studenterne at slæbe alle de nedhugne Grene op til Rektors Huus, hvor de opreistes mod Væggen og Trappen, saa at Lærerens Bolig var ordentlig barrikaderet. Efter et Pereat for Rektor, marscherede Ungdommen i Triumph til Lundagård, hvor den skiltes ad og Hver og En gik hjem til Sit. I Bravaden deeltog visselig ikke Tegnér mere end de øvrige Kandidater, der som de Ældste gik i Spidsen for Kolonnen. Men formodentlig antog Vedkommende dybest at kunne saare og føleligst at kunne straffe Studenterkorpset ved at angribe den, som Ungdommen mest elskede og betragtede som sin høieste Ære. Den næste Dag blev Tegnér kaldet til Rektor, anklaget som Hovedmand for Opløbet og opfordret til at opgive Navnene paa dem, som i Samraad med ham havde forledet Ungdommen til at glemme Agtelsen for sin Rektor, med det Tillæg, at blot en oprigtig Bekjendelse kunde frelse ham selv. Tegnér afviser med Foragt dette Forsøg paa at forlede ham til med Opofrelse af Kammeraters Vel at tilvinde sig Tilgivelse. Han trues med Relegation og Udelukkelse fra Promotionen. Dette havde været paa een Gang at tilintetgjøre Tegnérs hele Fremtid, han forsvarer sig ikke, men erkjender, at han har været ligesaa god som nogen anden, og erklærer, at han ikke agter at angive Kammerater, men at han fordrer at blive ordentlig dømt. De øvrige Professorer traadte snart imellem og erklærede den hele Sag for en Drengestreg, hvorpaa den henlagdes og døde bort.

5.

Tegnér, der ofte blev anmodet om, som han selv udtrykte sig, „at sætte Versfabriken i Gang“, var særdeles villig til at ryste Sager ud af Ærmet, og viste ved saadanne Leiligheder sin Evne til i nogle Linier at nedlægge en poetisk Tanke eller et sprudlende Ordspil, altsom det faldt sig. Exempler herpaa findes i Mængdeviis. Nogle maa her nævnes. Da en agtet Forfatter havde fuldendt Gustav Johan Banérs Historie og til Arbeidet føiet et Portræt af Helten, bad han Tegnér skrive nogle Linier, som kunde sættes under dette. Strax var Skalden færdig med disse:

„Banér sig målat sjelf, men penseln var hans svärd,
Og färgerna var blod och taflans duk — en verld.“

Da han ved en anden Leilighed befandt sig i et Selskab i Kjøbenhavn, og hændelsesviis kom til et Bord, hvor svenske og danske Damer sysselsatte sig med bouts rimés, rækker en Landsmandinde ham en Papiirlap, og beder ham udfylde de manglende Riimlinier. Paa Papiret stod skrevet:

„Dig främling spörger Hertha,
Hvad ypperst Danmark egt og ännu eger?“

Tegnér bad om en Blyant, og skrev:

„Det bästa, Danmark egt, var Bernstorffs hjerta,
Det bästa, som det har, är — Oehlenschläger.“

Ved et Besøg paa Østrabo bad en af hans Veninder om af Digterens egen Haand at faae et Exemplar af „Frithjof“ tilligemed nogle Linier, som viste, hvorfra Gaven var kommet. Tegnér fjerner sig nogle Minuter, kommer tilbage og leverer hende den ønskede Bog. Deri stod:

„I samma drag, fastän i rosenskimmer,
Blef Frithjofs lycka målad förr af mig;
Men Ingborgs lycka, - som jag nu förnimmer
Var den, at Frithjof icke kände dig.

Den gamla hjeltetiden er förgången,
Dess bilder lefva blott i diktens land,
Men när du ser dem, tänk ei blott på sången,
Tänk litet och på sångaren ibland.“

Til samme Slags Leilighedspoesi, som nys anførte Digt, kan ogsaa regnes følgende Vers, digtet 1845 og tilegnet en af Arvefyrsternes Lærere, der var høit agtet af Tegnér:

„Högt på fästet Carlavagnen tågar
Hjulen skena, tistelstången lågar,
Och historien häpen frågar:
Hvart styr han?
Ner åt, säges det, och ständigt ner åt.
Men det pratet jag för min del ler åt.
Jag förskräckes ei derför;
Och den enda bön, som jag vill göra,
Vill du höra den, så hör:
Må en verklig Carl den vagnen köra.“

I Tegnérs samlede Skrifter staar et Digt, kaldet „I boken vid Trollhättan.“ Ved et andet Besøg der skrev han følgende ikke mindre vakre Digt, der straaler af Øieblikkets Inspiration:

„Göta kom i dans från Seves fjällar,
Kölar spelte på dess lugna flod;
Plötsligt ur en borg af hällar
Trollhättan i hendes förväg stod.
Skum och fasa trollen kring sig spydde,
Seglarn såg och bäfvade och flydde.
Snillet kom. Med mägtig hand
Slog det klippan, som föll ned och lydde,
Och knöt så ihop i evigt band
Ocean och fjellbons land.“

Hvorledes Tegnér forstod at forene Alvor og Skjæmt, derom vidner Indholdet af nedenstaaende „Ode till Nordstjernan“:

„Du englarnes syster, som blickar så mild
På jordöknens små karavaner,
Hvi föll utur englarnes skrudar din bild
Bums ned paa de blacka kaftaner?

Blif klar på din post i den blånande sky,
Bär facklan för helgonens skara;
Du himmelens barn med din blygsamma hy,
Ei höfs dig att by mellan fara.

Hur herlig du förr stod så ensam og ren,
Som ärbarhets-mönster i norden,
Du föll för kurtisen - og moder du se'n
För tusende missfall är vorden.

Nu skåda med sorg din förlorade ätt,
Som, smidd i de jordiska tjällen,
Vid glaset og viran beviser sin rätt
Till samfundets yppersta ställen.

Vi se det med skräck, ty det bådar ei frid,
Det bådar en dom för os alla;
Johannes har sagt: „i den yttersta tid
Skal stjernor från himmelen falla.“

6.

Sine Tanker om Literaturen, dens Væsen og Endemaal har Tegnér ved adskillige Leiligheder udtalt offentlig. Adskilligt kunde her anmærkes over det samme Emne; men Rummet tillader det ikke. Dog maa vi anføre følgende Anskuelser i et Brev: „Ikke heller kan jeg bifalde Din Tanke, at Poesien skal være et Slags Forberedelse til Døden, en Registrering over en ukjendt Verden. For mig er den Livets friskeste Rigdom, opfattet i sin Blomstring, og om det en enkelt Gang forundes os at kaste et stjaalet Blik bag det uigjennemtrængelige Teppe, er dette en Tilfældighed, der har mere spekulativ end poetisk Gehalt. Idealet er ikke som Du formener „Virkelighedens Sandhed“; „men visselig skal man anstrænge sig for at gjøre Virkeligheden saa ideel som muligt.“ Han var en Modstander af alt Mørkt og Febersygt, af alt unødvendigt Indviklet og Fremtvunget, Usammenhængende og Intetsigende - det være sig i Digtning eller i Virkelighed. Dette var vel Aarsagen, hvorfor han aldrig ret kunde forliges med den fosforistiske Skoles Repræsentanter af anden Rang, og som opmuntrede ham til at parodiere deres Maneer:

„En nordlig vestanflägt mot södern ostligt svalkas,
Och blandar helsans köld mot värmens kalla flägt
Från Auras aftonqvalm aflägsenheten nalkas
Och mörkret strålar, klädt i morgonrodnens drägt.

En hård förmjukning syns i dessa höga dalar,
Der vattnets torra kraft i stormigt lugn förgår;
Och uppåt flytande besvämmar och hugsvalar
I fallet stigande ett än osynligt spår.

På spetsen af det djup, der tyngdens lätthet hvilar,
Och fågeln krypande i ständig sänkning höjs,
Kaskaden eldfängt hög, med långsam jämnhet ilar
Från rymden af den luft, som här osynlig röjs.

I kantig cirkelform vid månens heta strålar
Orkanens stilla lugn vid djupet fallar ner,
Och sommarn, höstens vän, med vinterns färgar målar
Så lifligt och så södt, att henne ingen ser.

7.

Som blot og bar politisk Person ønske vi paa et andet Sted at betragte Tegnér; sikkert er det, at aldrig en varmere Fædrelandsven har traadt paa svensk Jord, og at han i Mangt saa dybere og høiere angaaende Landets Livsspørgsmaale end et vist Parti vilde medgive, medens han levede. Sit kjære Sverige elskede han med Lidenskab, og at bidrage til dets Ære var hans høieste Ønske. Som Embedsmand erkjendes han af kompetente Dommere for at have været meget ivrig og at have udrettet meget Godt, omendskjønt han tilstod, at „Tvangstrøien tærede paa hans Væsen.“ — — „Vi, som ere fæstede af Staten“, skriver han, „ønske os taaleligt Skudsmaal ved Afskeden, som dog først

kommer ved Graven, men røgte vort Kald; dog veed jeg, at Mange i min Stilling ere af anden Mening, og maaskee have de Ret, da overhoved enhver privat Bestræbelse er og bliver forgjæves i en muggen Stat og i en raadden Kirke. Det er mig nu umuligt, efter min Sædvane at overvære Skole=Examenen i Jönköping. Thi foruden Andet, der endnu forestaar, har jeg i Sommer maattet indvie syv Kirker, syv daarlige Jomfruer, af Steen og Træ. Hvor meget hellere viede jeg ikke een Jomfru, som er - om ikke den eneste, saa dog den sikkert saliggjørende Kirke med Himmerige i sit Skjød."

Frugtopsats fra Juveleer Tostrup.

I disse Dage har der hos Juveleer Tostrup atter været udstillet en prægtig Frugtopsats, der vel er af mindre Vægt og Værdi, end den i vort Nr. 1 afbildede, men som alligevel er et usædvanligt Stykke Arbeide, og hvoraf en Afbildning derfor nok kan være beføiet.

Opsatsen, der er forarbeidet uden Tegning, bestaar af tre Skaaler, der bæres af trende om hinanden slyngede Viindrueranker med Blade og Druer. Foden, der er af mat, knækket Arbeide, hviler paa en horizontaltliggende Viindruestamme. Paa Toppen af Opsatsen er anbragt Gudinden Hebe med Kanden i den ene og Skaalen i den anden Haand (udført i mat Arbeide efter Thorvaldsens Statue). Opsatsen veier 300 Lod, koster 310 Spd., og blev, da den var næsten færdig, indkjøbt til en Gave for Fogden J. H. Paus i Anledning af hans Forflyttelse fra Østerdalens til øvre Romerikes Fogderi.

En væsentlig Andeel i Udførelsen af denne Vase have norske Bondegutter, blandt hvilke Tostrup har fundet sine dygtigste Arbeidere, da disse ofte besidde en „Hændighed" og et Nemme, som kun trænger til nogen Veiledning og Uddannelse, for at naae til en høi Grad af Kunstfærdighed. Det er imidlertid en reen Tilfældighed, hvorvidt de i denne Henseende Begavede kunne opspores af Folk herinde, som have Brug for dem, og saaledes blive trukne ind til Hovedstaden med dens rige Kilder til videre Uddannelse. Og derfor er der ogsaa ofte Mangel paa det Slags Subjekter, skjønt de her kunne finde fordeelagtige Kaar, - i hvert Fald vilde de have lettere for at bane sig Vei i de Retninger, hvortil deres Talent nærmest maatte henvise dem. Dette sees f. Ex. at være Tilfældet med B. Bergslien, der kom herind som Sølvarbeider hos Tostrup, men som efter at have godtgjort sit Talent i anden Retning har fundet Midler til heri at uddanne sig. I mange Egne af Landet gives der Embedsmænd, navnlig Præster, som ere opmærksomme paa de Talenter, der vise sig i en eller anden Retning, og søge at anvise disse Veie til deres Uddannelse; men dette er ingenlunde almindeligt, og det vilde derfor være ønskeligt, om Opmærksomheden herpaa blev større, og man enten gav disse unge Talenter Anslag til at erholde en hensigtspassende Uddannelse, eller ogsaa gjorde de Mænd opmærksomme paa dem, som kunde tage deres Evner i Beslag.

Pariser-Nyheder.

(Korrespondence til Nyhedsbladet.)

I.

Paris, 29de Januar 1859.

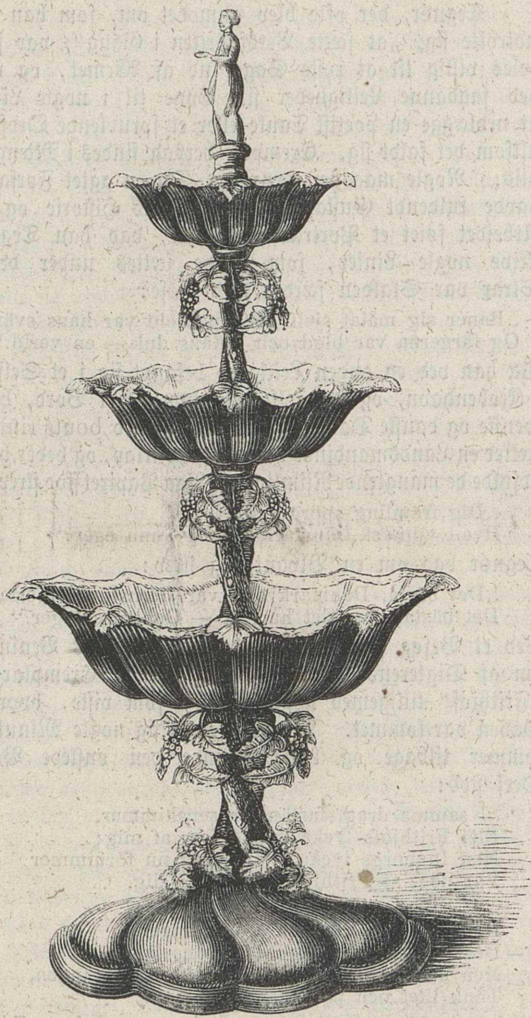
Paris kan længe nok være en privilegeret Stad, den kan dog ikke gjøre sig ny hver Dag, og Bladene ere saa fattige paa Nyt, at de maa tale om den store Nodars Reise i Ballon. Vi ere heldigere, da vi idetmindste have Paris at tale ilde om.

Altsaa, Paris ligner sit Klima, det er snart muggent som Regnen, der falder, snart straalende som en af de Vaardage, det har midt i Januar. Vi forstaae ikke, at det hjemme siges, at Paris's Klima omtrent er som Norges. Marken har været grøn den hele Vinter, Vedbenden og andre Rankevæxter hænge friske paa Murene og vor Have er allerede oversaaet af Zwibelskud. Her siges rigtignok, at Kulden endnu er i Vente, men da den har været ventet fra November, tage vi os den Frihed at være lidt skeptisk, og saaledes proklamere vi Paris's Klima mobilt, men altid efter vor Smag, og prise dets verdensbekjendte Søle - som rigtignok aldrig har besudlet vor Fod.

Hof og Stad dandser. Lord Cowley, der har forødet en Million paa Gesandtskabshotellets Forskjønnelse, har aabnet sine Sale, og Rusland, der ikke vil have noget at misunde de storagtige Britter, har fundet det nødvendigt at øde to. Et Rygte gaar, der er Ægtemænds Skræk, men som beroliger Modeverdenen aldeles med Hensyn til Vinterens Skjæbne. En Idee, stor som alle Erobrings=Ideer, gjærer i høitstillede Damers Hoved: Kjedsomheden, sige de, fødtes en Dag af Ballernes Eensformighed, og blot en Luxus, som Verden endnu aldrig saa Mage til, kan holde Fienden borte. Man har begyndt ovenfra, og Kappefeberen spores allerede i vide Kredse. De første Symptomer ere en rasende Kjærlighed til Diamanter. Juvelererne paastaae, at de have mere at bestille end Muurarbeiderne (skjønt hele Kvartaler nedrives og bygges op igjen), og Rubinen er stegen i Priis paa alle europæiske Markeder.

En mindre luxuriøs Mode, som endnu ikke præcis er Mode, er Møbler, der kunne bruges til hvad det skal være. Man har længe havt Sophaer, der bruges til Senge, Pianoet er allerede blevet Bibliothek, man er ifærd med at gjøre Skabe, der kunne bruges til Spiseborde, og det vil ikke vare længe, inden Tallerkener og Knive og alle andre Fornødenhedsartikler ogsaa have en dobbelt Bestemmelse. Individet er blevet saa stort i vore Dage, at det, for at føie noget til sin Storhed, ikke har andet tilbage, end at formindske alt omkring sig.

En Mand i Paris har virkelig opnaaet at udmærke sig ved Luxus, hvilket vil sige meget. Han var engang en virkelig regjerende Potentat og kaldes endnu Hertug af Braunschweig. Hans 25 isabellefarvede Heste har en heel Uge været Samtaleemne. En Fyrste havde ladet dem komme fra alle Verdens Kanter for at figurere ved en Hofceremoni. Da Isabellefarven er en Sjeldenhed, vare alle Europas Stalde blevne gjennemsøgte for at finde disse 25 Dyr, der ogsaa skulde være lige store og ligesom af een Familie: men da man endelig havde dem samlet, indstilledes Festen. Hvad skulde man nu gjøre med de 25 Nariteter? Ingen Sportsman vilde

Frugtopsats af Sølv, forarbeidet hos Juveleer Tostrup.

have dem, da Heste med isabellefarvet Kjole blot bruges til store Optog, ligesom hvide Strudsfjedre i Hestemanken til Begravelser. Det befandtes endnu vanskeligere at adskille disse Heste, end at samle dem, indtil Hertugen af B. kjøbte dem; og have de ikke havt den Ære, at figurere ved en Hoffest, have de til Erstatning de blideste Dage: de bruges saagodtsom ikke, spise fortræffeligt, sove meget, - kort, det er de Fiirføddedes ideale Liv.

Hertugen har mange Millioner aarlig Indtægt, men det er hændt ham, hvad der ikke hænder Enhver: at forvises fra sine Stater af sine Undersaatter, der ikke vilde taale en Regent, der befattede sig med andet end Regjereriet. Her vilde man have benyttet denne gode Leilighed til at styrte Thronen med Monarchen, men de skikkelige Tydskere have bevaret Thronen og sat Broderen paa den. Rigdom er dog ikke, som vi engang troede, Absolution for Alt i Paris; man er mere end tolerant for Meninger, for Feiltrin, ja for Laster, men Ingen trodser ustraffet Skik og Brug, og Hertugen gjælder for gal, siden han en Aften fandt for godt at spille Schak i sin Loge i Operaen. Hans Schakbret er indrettet til at stikkes i Lommen, hvor det ikke tager mere Plads end en almindelig Theaterkikkert, og kan lukkes saaledes, at naar Partiet ikke er endt, idet Tæppet gaar ned, kan Laaget fastholde Brikkerne og Partiet endes i Hertugens Kabinet.

En Diner, han nylig gav hos Very, kostede ham 1800 Franks, foruden Drikkepenge til Opvarterne. De vare fire, ligesom Haimons Sønner, men selv om man spiser Hummer, stegt paa Spid, og andre kostelige Ting, og blot drikker Xeres, synes det os, at de Fire maa have flere Maver, ligesom Dromedaren, for at kunne bringe Regningen op til en saa uhyre Sum.

En Dag standsede denne uforstaaede Original paa Fisketorvet og griber med egen høie Haand en Hummer, som han betragter opmærksomt, medens han bevæger Læberne. „Hvad gjør De der?" siger hans Ledsager. — „Jeg taler med Hummeren." — „Taler De med Hummeren?" — „Javist." — „Hvad taler De da om?" — „Jeg vil vide Nyt fra Floden." — „Og Hummeren tilfredsstiller Deres Videlyst?" — „Nei, den siger, at det er saa længe siden den var der, at alle dens Nyheder ere gamle." Sælgerinden, der vel at mærke var Pariserinde, forstod strax Ondskaben og brød ud i Skjældsord over at man nedsatte hendes Vare.

At procedere for Andre, er ikke let, at procedere for sig selv, er farligt. Kvinderne komme dog bedre derfra, end Mændene. Ikke at tale om Phryne, hvis oratoriske Kunster ikke mere ere i Mode, have nylige Exempler beviist, at Pariserinderne have en mærkelig Bekvemhed for juridisk Veltalenhed. Gamle eller unge, smukke eller grimme, vinde de alle deres Proces, naar de ere deres egen Advokat, og dette er for Tiden Mode mellem Sangerinder og Skuespillerinder, der ville skaffe sig Ret mod en ubillig Direktør, medens deres Brødre i Kunsten blot høste Skade, naar de forsøge det samme.

Høibaarne Selskab, gratiøse Pariserinder, dersom Eders Marios Stemme igaaraftes i den italienske Opera ikke klang Eder saa sød som ellers, da forundre Eder ikke, Kavatinens Gud sang i Kraft af en Retsdom.

„Hvad for noget? Mario stævnet? Mario dømt? Græder Amoriner, Gratier græder! Hvem er den Barbar, der har havt Hjerte til at stævne den blide Sanger?" Direktøren. Mario sagde: „Jeg vil ikke synge Hertugen af Mantua." Direktøren sagde: „De skal. Jeg giver Dem 14,000 Franks om Maaneden for at synge hvad jeg vil." Han stævner, og er grusom nok til at vinde sin Proces.

Utaknemmelige Paris! Ja tag blot aldrig Paris paa Ordet, naar det smigrer Dig! Der gives intet ubestandigere paa Jorden, end dette ugribelige Væsen, der bevæger sig fra Boulevard de Madelaine til Boulevard des Italiens: en Dag hæver det et Individ til Skyerne, den næste er det glemt. Hvor er den Race Mennesker, der beskjæftigede Paris 1830? Forsvundet. Hvem var vel feiret som Grisi, og vi vare for et Par Aftener siden Vidne til at den fordums diva næsten blev udpebet. Det er farligt at ville være vandrende Komet; Grisi har i to Aar været paa Reiser, og da hun igjen optraadte i Paris, fandt man hendes italienske furia ubehagelig og Stemmen lig en tynd Eddikestraale. „Er jeg nødsaget til at taale hende, fordi hun henrykkede min Fader?" sige Dilettantismens unge Aristokrater, der samles i den italienske Opera hver Thordagsaften. „Utaknemmelige Ungdom", svare de Gamle, „I forglemme, at Grisi gav sig ganske hen i hver af sine Roller, uden at økonomisere det mindste af sine Kræfter, medens Eders Mario altid har sat nogle af sine smukkeste Toner i Sparebanken, saa han nu har et Fond at tage af. Eders Alboni erstatter ikke mere Grisi, end Grisi erstattede Pasta. Alboni har Skole, Grisi havde Talent, Pasta Geni."

Den italienske Opera har fundet paa en ny Maade til at forvanske Mesterværker. Den fornemme Verden spiser seent, og man begynder en halv Time efter Tiden. Paa den anden Side forlange Sangerne, der nu ere de eneste Mennesker, der føre et regelmæssigt Liv, at komme tidlig i Seng; da de endvidere ville skaane deres Stemmer, partere de de to lange Akter i fire. Før begyndte man Kl. 8 og endte Kl. 12 med een Mellemakt; nu begyndes Kl. 8½ og endes 11½ med to lange Ophold, man maa altsaa skjære bort saa et Recitativ, saa et Chor, snart en Arm, snart et Been, snart en Hale, - kort, Rossini behandles værre end de smaae Theatre behandle Paul de Kock.

Der gaves allerede 23 Fauster, Göthes Faust, Marlows Faust, dennes Faust, hiins Faust. Nu er der kommen en ny af Commerson, der kalder sig „Den falske Faust", men vi fristes til at tro, at denne er den eneste, der sandt gjengiver det symbolsk=diabolske Physiognomi, der tillægges Doktor Faust. Stephanis Musik er i stor Stiil melodisk og med en glimrende Orchestration. Som om man endnu ikke havde faaet nok af Faust, er den symbolske Satan ogsaa sat i Ballet.

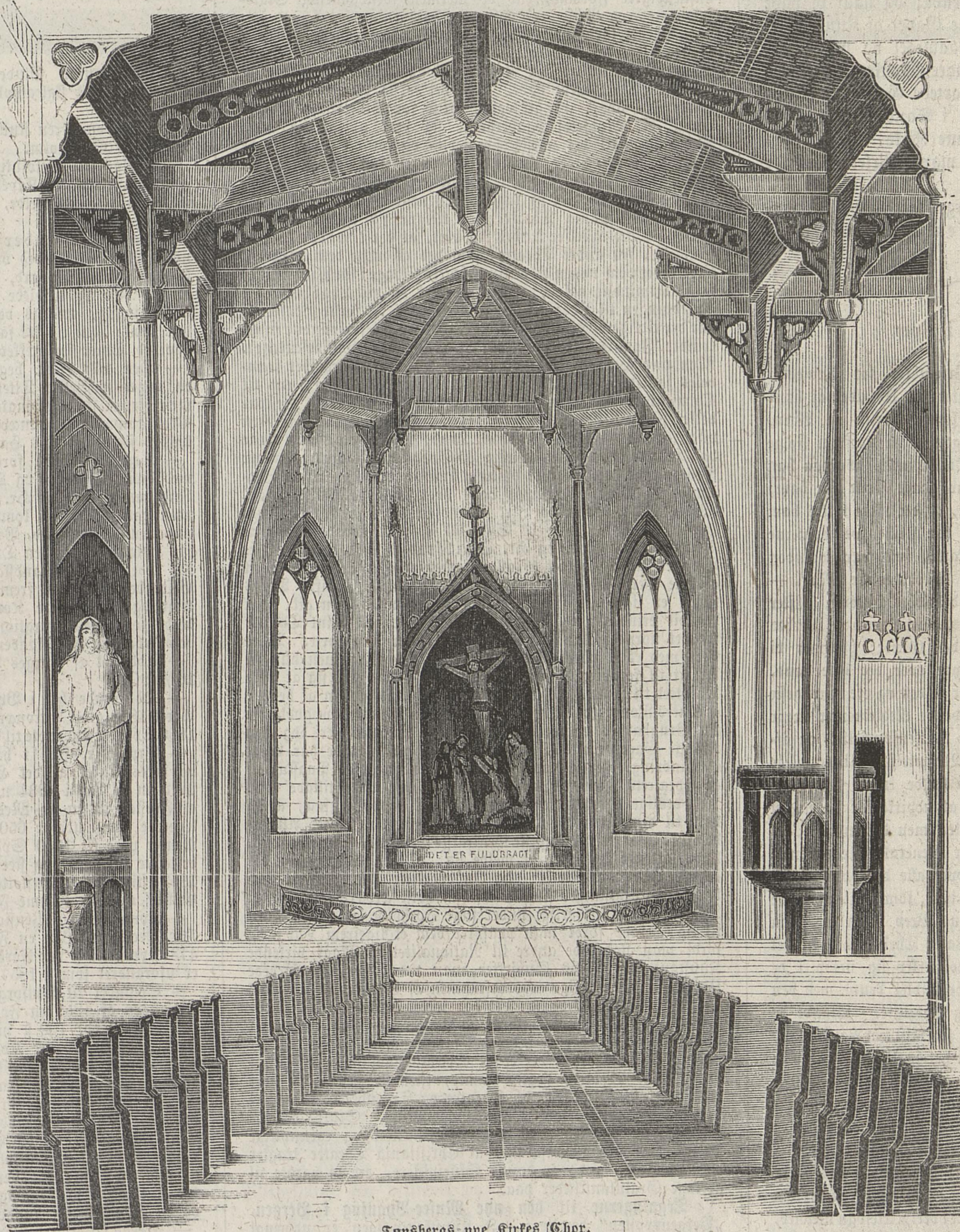
Operaen melder: „Herkulanums sidste Dag." Den er bleven meldt noget længe, men det gaar ikke hurtigt at gjenopføre Herkulanum; man forlanger desuden høit, at Vesuv skal have et mere romersk Physiognomi, end det man kjender fra Cirkus, og alt dette tager Tid. Dilettanter, der have overværet Prøverne, paastaae, at Musiken vil sætte Nyhedsbladets elskværdige Bekjendt, Felicien David, i Rang med Mestrene. Det hedder, at Herkulanums Kvinder absolut ville vise sig krinolinerede, ligesom Wilhelm Tells Kone. „Publikum vil ellers finde dem afskyelige", sige de. Forfatteren vil

ikke give efter. Siden Salomos Dom, er ingen Strid befunden vanskeligere. Cinnas og Britanicus's Heltinder have hidtil holdt sig tapre.

Endelig har Opera comique faaet sig en ut, en virkelig Bryst-ut og ingen Falset. Denne ut hedder Montaubry og er, skjønt ufuldkommen som Skuespiller, ganske værdig til at bestige den saa længe ledige Throne som første Sanger. Les trois Nicolas, hvori denne sjeldne Fugl debuterede, er taget af den Nicolas' Historie, der døde i Paris 1803, efter at have lidt af et saadant musikalsk Delirium, at Sygevogterne maatte tage Flugten fra hans Dødsleie, forfulgte af Triller. I sin Ungdom sneg denne Virtuos sig op paa Taget for ikke at høres, naar han sang sine store Arier, indtil Nonnerne i et nærliggende Kloster forraadte for den strænge Fader, at hans Søn hver Nat gav sig selv Serenader paa Huustaget. I Operaen gaar det lidt anderledes til. Intriguen, der er fattig nok, dreier sig om et Forhold mellem Sangeren og en ung Pige i et Kloster.

Sidst vi skrev, maatte vi tilstaae, at vi hverken havde seet „Djævlens Piller“ eller Dagens andre Farcer. Denne Gang har vor Opførsel været bedre, og da Dyden altid belønnes, tilstaae vi, at vi have moret os over en Revue af det gamle Aar, hvori det især gik ud over det nye Stykke: „En fattig ung Mands Roman.“ Navel, Parisernes Navel, spørger Enhver, han møder, om han ikke skulde have et lidet Embede at give ham. Dette, der synes saa ubetydeligt, er maaskee det mest Komiske, vi have seet, og da han pludselig viser sig i en Loge i første Rad og spørger en Englænderinde - Grassot - i en Loge ligeoverfor, om hun ingen Raad skulde vide for ham, og en Samtale opstaar mellem disse To, er Bifaldet fanatisk og fortjent.

I alle Regioner spilles Privatkomedie og yndige Damer arbeide paa at faae det nysnævnte parodierede Stykkes Forfatter til Salon-Poet, og han har virkelig lovet en af vore Bekjendte et af de saakaldte Ordsprog. Det Væsen, der gjøres af ham, bragte en Herre til at bemærke, at Octave Feuillet, der aldrig vil naae til Efterverdenen, er bedre faren, end Molière, som ikke kunde opnaae, at Hoffolkene vilde spise ved Bord med ham, før Ludvig den Fjortende selv tog sig af sin mishandlede Poet. Han lod ham kalde til sin petit lever: „Jeg hører, at man lader Dig sulte i mit Slot. Sæt Dig ned her hos mig, jeg holder mig ikke for god til at spise med Dig.“ Og hermed skar Monarchen den ene Vinge af en Kylling af til Molière og den anden til sig selv og befalede saa, at det hele Hof skulde indlades.

Tønsbergs nye Kirkes Chor.

Tønsbergs nye Kirke.

Den gamle Sctæ. Mariæ Kirke i Tønsberg var bleven Menigheden for trang. Man var enig om, at der maatte skaffes bedre Rum; Spørgsmaalet var kun, om man skulde forlade det ærværdige Gudshuus, saa rigt paa Minder for Menigheden, og bygge et nyt, eller kun udvide det gamle. Det turde ikke være uden Interesse at høre begrundet det ved første Oiekast for Mange paafaldende endelige Resultat i denne Henseende, og vi meddele derfor nogle Ord om Kirkebygningens Historie.

Efter Kommunalbestyrelsens Bemyndigelse henvendte Kirkeinspektionen sig allerede 1850 til Architekt Schirmer i denne Sag. Efter hans Formening burde man foretrække at restaurere den gamle Kirke, og det saaledes, at denne Langkirke ved Tilbygninger ændredes til en Korskirke. Restaurationen var anslaaet til omtrent 11,000 Spd. Paa Grund af flere hinderlige Omstændigheder forløb imidlertid en rum Tid, inden Schirmers indsendte Tegninger kunde underkastes nogen endelig Prøvelse i Repræsentantskabet, og i denne Mellemtid syntes Stemningen at vende sig mere og mere til Gunst for en ny Kirkes Opførelse. Ved Restaurationen vilde nemlig Kirkens Chor komme til at støde umiddelbar op til en meget befærdet Gade; Kirkens Form vilde desuden i ethvert Fald fremdeles faae et knebent Udseende. Ved Opførelsen af en ny Kirke vilde man paa den anden Side undgaae den Vanskelighed, som Savn af Gudshuus vilde medføre i den Tid, Byggearbeidet stod paa.

Da Sagen derfor i 1854 endelig gjenoptoges til ny Behandling, bestemte Kirkeinspektionen sig til at fremkomme for Repræsentantskabet med Forslag om ganske at forlade den gamle Kirke og bygge en ny. Man henvendte sig da til Stadskonduktør Grosch om hans Assistence, og denne Architekt var intet Dieblik i Tvivl om, at man burde bygge et nyt Gudshuus, og at man havde den ønskeligste Tomt i den Plads, hvor før den gamle St. Laurentii Kirke havde staaet.

Dette Grosch's Raad blev ogsaa befulgt, og hans Tegninger med Overslag (16,000 Spd.) indkom 1855. Disse Tegninger leverede Udkast til en Langkirke med Pulpiturer og bleve vedtagne af Repræsentantskabet. Omtrent samtidig hermed blev en Kommittee valgt til at forestaae Bygningens Opførelse, og i et af denne Kommittees første Møder var det, at Kommitteens Medlem Skibsrheder Svend Foyn for første Gang greb ind i den Kirkebygnings Historie, hvis gode Genius han siden har viist sig at være, ligetil dens lykkelige Fuldendelse. Han fremkom nemlig med det Forslag, at ville skjænke Kirkebygningen 4000 Spd. mod at Kirkens Form forandredes derhen, at den befriedes for Pulpiturerne og ved Udvidelse af selve Skibet ligefuldt afgav Rum for det fastsatte Antal siddende Pladse (900), samt lagdes ret i Ost og Vest. Hans Forslag skjænkedes ogsaa fortjent Opmærksomhed. Grosch anmodedes af Kommitteen om nye Tegninger og Overslag, og leverede saadanne samme Aars Høst, hvorefter disse bleve Repræsentantskabet forelagte og af samme eenstemmig vedtagne. Efter det nye Overslag skulde Bygningens Opførelse koste 20,000 Spd.

Arbeidet paabegyndtes derefter uopholdelig og skred rask fremad under Ledelse af Ingeniørmajor Thrane, indtil det fuldendtes sidste Aars December. Paa Grund af de i saa væsentlig Grad under Arbeidet forhøiede Byggepriser koster det færdige Gudshuus imidlertid omtr. 30,000 Spd.

Kirken er en Langkirke i gothisk Stiil, bygget af Teglsteen og i det Ydre uden Puds.*) Murene ere dobbelte, med Luftgange imellem, hvorved Ventilationen befordres og Fugtighed udenfra hindres fra at slaae ind. Dette maa ansees for et særeget Fortrin, som denne Kirke har forud fremfor nogen anden i Landet. Skibets svære Dimensioner (cirka 60 Alen langt) støttes af det anseelige Taarn (henved 80 Al. høit), der slankt hæver sig over Byen, trods Slotsbjerget. Paa alle 3 Sider af Taarnbygningen ere anbragte Indgange, af hvilke navnlig Hovedindgangen mod Vest udmærker sig ved sit smukke Portal, der antyder Charakteren af Stilen i Kirkens Indre. En 12 Trins stadselig Steentrappe fører fra Gaden op til denne Indgang.

I Hjørnerne mellem Taarnbygningen og Skibet ere anbragte 2 Smaataarne med Vindeltrapper, der føre op til Orgelchoret. Indgangen til disse skeer fra det Indre af Taarnbygningen. Taarnets 3 Klokker ere ikke, som tidligere her i Bladet angivet, fra Nyt af anskaffede, men flyttede fra den gamle Kirke. Derimod er anskaffet et nyt Taarnuhr, der koster 600 Spd. og som slaar Time- og Kvarteerslag og viser til alle fire Sider. — Foruden sin Hovedindgang i Vest har Kirken endnu en anden i Syd. Denne fører ind fra den smukt planerede Tomt, der har faaet et friere Udseende efterat en Deel af de svære Asketræer, der før omgave den, ikke uden Besvær ere ryddede tilside, - et Arbeide, der ogsaa skylder Svend Foyns Iver og Opofrelser sin hurtige og vellykkede Fuldendelse. I det søndre Hjørne mellem Skibet og det femkantede Chor ligger Sakristiet, hvortil Indgangen udenfra fører gjennem en i selve Skibet liggende lukket Entree. Paa Grund af Sakristiets Beliggenhed mister den ene af Chorets 5 Sider sit Vindue, uden at dog denne Uregelmæssighed i nogen Maade kan bidrage til at forstyrre det i Sandhed gode og imponerende Indtryk, den hele Kirkebygnings Ydre maa gjøre paa Beskueren.

Dette Indtryk svækkes ikke ved at betragte Kirkens Indre. Som allerede forhen i dette Blad foreløbig bemærket, er Kirkens Skib tredeelt. Fra Hovedindgangen i Vest løbe nemlig to smække Søilerader op mod Chorets Vægge, hvorved der dannes to Sideskibe, hvis Loft ligger lavere end Midtskibets. Begge disse Skibe danne Sideopgange i Kirken, hvorved Stolestaderne blive tilgjængelige fra begge Ender. Ved Enden af det nordre Sideskib ligger Daabshallen, et fiirkantet, hvælvet Rum, hvis to Vægge altsaa dannes af Skibets Hjørne, medens de to forreste ved ranke Spidsbuer aabne sig - den ene ud mod Choret, i hvis Plan Hallen ligger, den anden ud mod Skibet, til hvilket en 3 Trins Trappe fører ned. I denne Hal findes de af Svend Foyn skjænkede Kunstværker af Billedhugger Borch, Døbefunten, hugget i Marmor, og den kolossale Christusgruppe i Gibs, hvilken sidste staar paa et Fodstykke ved den bagerste Væg. Disse Kunstværker ere allerede Almeenheden bekjendte og deres Værd som saadanne skal her ikke blive Gjenstand for Kritik; vi skulle kun paapege den Betydning, de faae i dette smukke Parti af Tønsbergs Kirke, idet de drage Menighedens Blik hen paa Daabens vigtige Plads i og høie og hellige Betydning for den christne Kirke. Ved Enden af det andet Sideskib er et til Daabshallen svarende hvælvet Rum, der danner Indgangen til Sakristiet fra Choret og tillige rummer den indbyggede Entree til samme udenfra, der ovenfor er nævnt. Foran denne Afdeling er Prædikestolen anbragt umiddelbar ved Indmundingen til Choret, dog saa meget til Siden, at Blikket uforstyrret kan trænge ind i dette efter vor Formening ustridig smukkeste og mest tiltalende

*) Se vor i Nr. 6 meddeelte Tegning, der er taget omtrent fra Præstegaarden af.

Parti af Gudshuset. Den tækkelige Konstruktion ikke mindre end de smukke Prydelser, give Choret dette Fortrin. Som ovenfor bemærket mister den ene af dets fem Sider sit Vindue ved Sakristiets Beliggenhed, uden at dog dette bemærkes nedefra Kirkeskibet, hvor kun de 3 bagerste Sider ere synlige. Midtpartiet optages af Alteret med dets Prydelser, der ogsaa samtlige ere Gaver af Svend Foyn. Altarbilledet, der udgjør Chorets bedste Pryd, er malet af Brun. Det fremstiller Christus paa Korset, de tre sørgende Kvinder og Apostelen Johannes i det Dieblik, da Frelseren udtaler sit: Det er fuldbragt. I smuk Modsætning til den lidende og døende Forsoner paa Altarbilledet fremstiller det kostbare Altarklæde af rødt Fløiel den seirende Christus under Billedet af et i Sølv og Guld virket Lam med Seiersfanen. To smukt arbeidede syvarmede Sølvlysestager, tilligemed den af flere af Byens Damer skjænkede Altardug, fuldende dette Altars rige Udstyr. Knæfaldet strækker sig i en viid Bue over hele Chorets Bredde og kun ved Væggen aabner det Indgange til Altaret. Vi have endnu kun at tilføie om Kirkens smukke Indre, at det maa tiltale Enhver ved sit lyse og frie Udseende; og naar vi have fremhævet Svend Foyns storartede Gaver af Kunstværker og Prydelser, da ville vi ligesaameget og mere have fremhævet, hvad der lægges mindre Mærke til, nemlig at det er ved hans endmere storartede Gave, at Kirken fik sit vakre Indre; thi det maa i Sandhed paatrænge sig Beskueren ved Synet af denne Kirke, at Pulpiturer ere et Onde, om end for mange Kirkers Forholde et nødvendigt.

Det fuldtonende, kostbare Orgel med sine 19 Stemmer er bygget af DHrr. Erichsen & Svendsen og roses meget.

Professor Munch i Rom.

Et i disse Dage ankommet Privatbrev fra Professor Munch aabner de glædeligste Udsigter for Udfaldet af hans Ophold i Rom. At han her, ligesom i Berlin og Wien, er bleven modtaget artigt og hæderligt, er en ligefrem Følge af det erkjendte høie videnskabelige Standpunkt, hvorpaa han staar, og hvorom Rygtet vistnok var gaaet forud for ham; men Mange have maaskee tvivlet om, at det vilde lykkes ham mere end andre Protestanter at vække den Tillid hos Vogterne af Katholicismens store historiske Skatte, som var fornøden for at hans Reise kunde naae sit hovedsagelige Maal — væsentlige Berigelser for Norges Middelalders Historie. Efter det sidstankomne Brev maa dette imidlertid med Sikkerhed antages at ville blive Tilfældet, og den Glæde, hvormed vi meddele dette, vil ganske vist gjenlyde over det hele Land. Det er bekjendt, at Vatikanets Archiver kaldes og ere i strengeste Forstand hemmelige, og at de gjældende Reglementer lægge mangehaande Hindringer i Veien for hvilkensomhelst, og afgjørende Hindringer for deres frie Benyttelse. Under slige Forhold kan man ikke vente, at det skulde kunne lykkes en Udlænding, endsige en Protestant, at udvirke for sig nogen uindskrænket Adgang til de rige Skatte; men det maa ansees som et overordentlig stort Held, naar Generalarchivaren med den pavelige Regjerings Samtykke lover alle de Oplysninger og Adgang til at lade tage alle de Afskrifter, som Reglementerne tillade. Og dette er efter Professorens Brev Tilfældet, paa samme Tid, som han i Archivaren Pater Theiner har fundet en grundlærd Historiker, der selv udmærker sig netop i de samme Studier, som M., og derfor behandler denne med den mest forekommende Opmærksomhed og Velvillie. Blandt de historiske Dokumenter, han allerede har foreviist vor Landsmand og tilbudet ham Afskrifter af, nævne vi her særligen, foruden de pavelige Regester eller Kopibøger, hvori alle til den occidentalske Christenhed og saaledes ogsaa til Norge afgaaede pavelige Breve siden Aar 1200 ere indførte, - Tiendebøgerne fra Norden, omtrent fra 1340, indeholdende nøiagtige Rapporter og Regnskaber over den i Norden Tid efter anden opkrævede Pavetiende, indregistrerede saaledes som de efterhaanden indkom fra Tiendesamlerne (Collectores), hvori hvert Kirkesogn nævnes, Kollektorernes Reiser og Fata paa deres idelige Omflakning nøiagtig beskrives, og saaledes ganske vist et umaadeligt Materiale findes til Kundskab om Steder, Næringsveie, Myntvæsen, Personer og indre Forhold i det Hele. Ligeledes er der fundet originale Indberetninger fra forskjellige pavelige Emissarier og Legater angaaende deres Underhandlinger med Nordens Konger og Prælater, der naturligviis baade i hine og i andre Henseender ville kunne kaste et herligt Lys over de mørkeste Punkter af vor Historie. Dette er kun Resultatet af de første Undersøgelser for Munch, som i Vatikanet ere anstillede. Enhver Sagkyndig veed, at det først er efterhaanden at slige Skatte komme for Dagen, og at det ene Fund gjerne altid drager flere efter sig, og vi nære derfor det glade Haab, at det vil lykkes Prof. Munch langt over Forventning at naae Maalet for sin Reise, til Hæder for ham og til uberegnelig Fordeel for Fædrelandets og for Nordens Historie.

Literatur og Kunst.

Paa Chr. Tønsbergs Forlag er netop udkommet: **Norges Hof- og Stats-Kalender for 1859.** Udgivet af D. Vogt og C. Ruge i Statssekretariatet. 271 S. 8vo. Priis 84 ß. Denne Statskalender afviger fra den hos Cappelen udkomne deels ved Anordningen, idet Personer og Institutioner ere henførte til de Departementer, hvorunder de sortere, deels ved en større Fuldstændighed i enkelte Retninger, og navnligen i Ordensfortegnelsen, der tidligere kun omfattede de norske og svenske Ordener, men nu ogsaa er bleven forøget med „Fortegnelse over de Nordmænd, der ere benaadede med andre udenlandske Ordener." Endelig har denne Kalender ogsaa et alphabetisk Personal-Register, som savnedes i den tidligere Kalender. Men forresten have Udgiverne taget mange og væsentlige af dennes Feil i Arv, idet endog tildeels den sidste Udgaves simpleste Feiltryk af velbekjendte Navne ere gjengivne. Et enkelt Sted har man ogsaa ganske tankeløst ladet Henviisningen til et vist Pagina i Cappelens Kalender blive staaende. Dog ved det Slags ligesaa møisommelige som utaknemmelige Arbeider maa de, der overtage dem, til en vis Grad have Krav paa Overbærenhed fra Kritikens Side, især naar det endnu er unge, i det Slags minutiøse Skriveri-Virksomhed uerfarne Folk. Og vi tage derfor indtil Videre uden Knur hvad de have ydet. Fra Forlæggerens Side er Bogen givet et anstændigere Format, end de nærmest forudgaaende Statskalendere, og Prisen er ogsaa i Betragtning heraf moderat.

Theaterforholde. Christiania Theaters seneste officielle Bestræbelser for at erholde norske Skuespillere ere fra et vist Hold blevne tillagte en større national Betydning, end de i Virkeligheden turde have. For det første ere disse Bestræbelser ikke nye, - de gik ogsaa forud for Storthinget i 1857 og U. A. Motzfeldt paaberaabte sig dem udtrykkelig imod Bevillingen til det norske Theater, - og for det andet ere de hellerikke i sin brede Ubestemthed noget fast Grundlag for nationale Frydeskrig. Norske Subjekters Ansættelse ved Siden af de danske er i og for sig ingen Fortjeneste fra Theatrets Side. For at Christiania Theater skal tilegne sig nogen Lov for nationale Bestræbelser kræves ikke blot, at det trækker til sig Subjekter fra andre Theatre, som ved at miste dem, efter at have givet dem nogen Udvikling, sættes tilbage i sin Virksomhed, men idetmindste ogsaa, at der indføres en vis Ligelighed i Anledningen til Uddannelse og ydre Kaar. I første Henseende var der tidligere Grunde til Klage, som nu ere forsvundne (man erindre Jomfruerne Parelius og Sullestads Tilsidesættelse). Men med Hensyn til de økonomiske Kaar er Forholdet fremdeles saaledes, at det snarere kan tjene til Skræk, end til Opmuntring for dem, der agte at tjene de nationale Bestræbelser paa Christiania Scene. Et Blik paa Gageringslisten viser let dette. DHrr. Martini, Lund, Nielsen og Brun staae paa samme faste Gage, nemlig 20 Spd. 100 ß (hvortil kommer Procenterne, der udgjøre omtrent ligesaa meget); Mad. Jørgensen og Mad. Schrumpf have hver 18 Spd. 90 ß, Mad. Wolf, Mad. Brun og Jfr. Svendsen 16 Spd. 80 ß, Mad. Lund og Mad. Ursin 14 Spd. 70 ß, men derimod Jomfru Berg kun 10 Spd. og Hr. Schibsted 8 Spd. 40 ß. Jfr. Berg er lavest gageret af alle Damer og Hr. Schibsted lavest af hele Personalet ved Christiania Theater. Jomfru Bergs Gage er lige med Chorformanden Hansens. Hun gik, som det vil erindres, i Midten af f. A. over til hiint Theater fra det norske, blandt hvis bedste Kræfter hun hørte. Dette skede med et ei ubetydeligt Tab i Indtægter; men hun fik Udsigt til forhøiet Gage, saasnart hun havde viist sig at være Theatret til Nytte. Men uagtet hun ved Udførelsen af henved et Snees Roller siden Ansættelsen tilstrækkelig maa have godtgjort sin Brugbarhed ogsaa paa Christiania Theater, er dog den tilsagte Gageforhøielse, som hun endog gjentagende har bragt i Erindring, bleven hende afslaaet, - senest under Paaskud af at Theatrets „nærværende Forholde" neppe ville tillade den. Nu, deslige Grunde respektere vi; men vi troe ogsaa, at de høre til dem, som bør kjendes, netop som man i bred Almindelighed lyser efter nye norske theatralske Talenter. Det kan være lidet lokkende for disse at melde sig, al den Stund de, der allerede have „reflekteret" paa Indbydelsen, have fundet sine billige Forventninger skuffede af saa høist ærværdige Grunde. Det er endog utilbørligt under slige Forholde at stævne Folk til sig, baade fordi man paafører dem et ligefrem Tab, og fordi man skader de andre til Nationalitetens Maal virkende Kunstanstalter, hvis Subjekter man ved disse „rosenfarvede Udsigter" lokker til sig. Hovedsummen af Christiania Theaters Forhold til Jfr. Berg er: det har lokket hende fra det norske Theater ved Udsigt til større Indtægter; — hun har faaet mindre. Man søger at gjøre det samme med andre - og der jubles i Aviserne, men det er de Spædes Lovsang. Vi kunne først, naar vi blive dygtig gamle, istemme den. Vi høre blandt de Vantro, der af Theatre og Troende kræve Gjerningens Frugt til Borgen for en god Villie. Skulde det for fuldt Alvor, og ikke blot af Avertissementer og egennyttige Konkurrence-Hensyn vise sig, at Christiania Theater tragter efter norske og undgaar danske Skuespillere, ere vi parate til at tage Gratulantklæder paa.

Tegningerne til den nye Musee-Bygning i Bergen. „Bergensposten" beretter: „I Kunstforeningen er udhængt Plan over den paatænkte nye Bygning for Bergens Musæum; den er forfattet af Architekt Nebelong i Kjøbenhavn, Oscarhalls Bygmester, og Bygningen vil koste 40,000 Spd. Planen har et simpelt, men ret tiltalende Udvortes; om man havde enkelte Udsættelser at gjøre, maa de tilbageholdes, naar man erindrer, at 40,000 Spd. just ikke tillader store Anstalter, og at dens indre Anordning, som jo er Hovedsagen, synes særdeles bekvem. Den Bemærkning kan vi dog ikke tilbageholde, saasom den ikke vedkommer denne Bygning mere end en Mængde andre af vore nyere Bygværker, private som offentlige, at den røde, tunge Muursteensfarve synes lidet national. Den er en Frugt af den kritikløse Optagen af det Tydske, som man ikke lige let kan paavise i Kunsten som til Exempel i Sproget. De, der have reist en Smule, vil vide, at man med Begrebet om Nationaliteter forbinder visse Farver, ligesom med Begrebet om Individer; vi see de forskjellige Mennesker vælge bestemte Farver, ikke til Paaklædning alene, men ogsaa der, hvor Hensynet til deres eget Ydre ikke kan bestemme Valget, hvor altsaa noget ganske Personligt ubevidst træder ud og vælger for dem. Saaledes have vi ogsaa i Erindringen af Steder en Farvetone derover, som man ikke godt kan betegne, fordi man neppe vilde blive forstaaet, men som ikke destomindre er der. Da har den Samling af Mennesker, som paa det Sted er blevet et aandeligt og borgerligt Samfund, havt en vis fælles Trang, der har skabt noget dem eiendommeligt og fælles rundt om dem. Denne fine Trang er det, Kunsten har mættet; det, den bygger, gjør Diet vel, d. v. s. lader det glide hen derover som over noget Tilvant. Men hos os foran en saadan rød, uhyggelig Muursteensbygning studser det — og Erindringen fører et Steds hen, hvor man engang troer at have havt en lignende fremmedartet Forestilling. En fortsat Række af saadanne Forestillinger danner tilsidst noget Fremmedartet i os selv. Disse skjulte, men evige Indtryk af Kunstværker i vore Byer, der danner den opvoxende Slægts Forestillinger - paa samme Maade som Betrækket i et Værelse, Skilderierne, Møblerne danner Barnets - har hidtil ikke været nok paaagtede i vort Land, men bør blive det i en Tid, som denne, der vil give sig ud for at byde os national Opdragelse."

Naar Nedskriveren her taler om „kritikløs Optagen af det Tydske", skjønt han har „reist en Smule", maa denne Smule have været saa fiin, at han ikke engang er kommen over Kattegattet; og det vilde aldeles ikke vække vor Forundring, om Bergensposten en vakker Dag fremtraadte med en Opfordring til igjen at indføre Pudder, Skjønhedsplastere og Sminke. Vi frygte dog for, at dette hos vore Landsmænd vilde bære ligesaa liden Frugt, som hans Indsigelse mod at Architekterne opføre offentlige eller monumentale Bygninger uden Puds.

(n.)

Norge.

Christiania. Studenterne indbyde til en Maskefest, der i næste Maaned skal afholdes i Frimurerlogen til Byggefondets Fordeel.

— Til Sommeren skulle de norske Kadetter deeltage i Kadetleiren ved Stockholm.

— Ifølge kgl. Resolution af 9de Februar skal der ansættes „Kaldskapellaner" (Kapellaner pro loco) i Sandeherreds og i Hetlands Præstegjelde, hver med 320 Spd. i aarlig Løn af Sognepræstembedet.

— Pastor Schreuder i Zululand fortæller i et Brev (i norsk Missionstidende) om en farlig Kamp, han har havt at bestaae med en Leopard, hvorpaa man anrettede Jagt. Uhyret angreb ham og tilføiede ham med den ene Klo et svært Saar i Tindingen, medens det fik hans Haand i sit Gab og bed den slemt; men i dette farlige Dieblik styrtede han hovedkulds, hvorved Dyret forskrækkedes og løb sin Vei.

— Den 15de Febr. begyndte igjen „Dagbladet", der under en noget forskjellig Titel allerede fremtraadte i forrige Høst, men derpaa snart af materielle Hensyn maatte standse. Ifølge Programmet skal sidstnævnte Hindring nu være fjernet. Bladet trykkes fremdeles hos Halvorsen og koster 3 Spd. Aaret.

— Den 15de Febr. foretoges af Akershuus Amts Ordførere med civile Embeds- og Ombudsmænd samt endeel af Amtets Indvaanere en efter Hr. Aasgaards Indbydelse besluttet Demonstration for at komplimentere den aftraadte Amtmand, nuværende Statsraad, Birch-Reichenwald og „bevidne ham sin Høiagtelse for den Dygtighed og Humanitet, hvormed han har ledet Amtsformandskabets Forhandlinger, og hans øvrige Bestræbelser for at fremme gavnlige Indretninger inden sit Amt og i de engere Kommuner." Baron Wedel-Jarlsberg holdt som Demonstrationens valgte Ordfører en Tale, der besvaredes af Statsraaden.

— Udbyttet af Norges Banks Aktier er for f. A. bestemt til $10\frac{1}{2}$ pCt.

— De tvende her i Byen værende Arbeiderboliger have for Aaret 1858 givet Aktionærerne et Udbytte af 4 pCt., foruden at 1850 Spd. ere anvendte til Afbetalinger af optagne Diskontolaan.

— Prof. Fr. Holst har oprettet et Legat for norske Læger og deres Enker af det Honorar, han nylig er tilstaaet som Medlem af den i 1834 nedsatte Kommission til Udarbeidelsen af Forslag til en ny Medicinallov for Norge. Den saaledes legerede Sum udgjør 650 Spd., men skal ved Oplæggelse af Renter voxe til 1000 Spd., inden Renterne anvendes til det bestemte Diemed, og skeer da dette ved Direktionen for den i 1852 stiftede „Understøttelses-Forening for Læger og deres Enker" og efter samme Forenings Statuter.

— Kontoristernes Pensions- og Understøttelsesforening havde 31te December 1858 en Formue af 3698 Spd. 18 ß, hvoraf 473 Spd. 117 ß var Forøgelse i Aarets Løb. Medlemantallet er uforandret som i 1857.

— Selskabet til Omsorg for ældre ugifte Damer eiede ved Udgangen af 1858 en Formue af 12,010 Spd. 81 ß, hvilket var 1094 Spd. 109 ß mere end i 1857. Den væsentligste Indtægt havde været Kontingenten af Selskabets 226 Medlemmer med 2 Spd. for hver. Nylig har Selskabet modtaget en Gave paa 300 Spd. fra Ds. Maj. Kongen og Dronningen.

— Administrationen for søndre Throndhjems Amts Landhuusholdningsselskab indbyder til et almindeligt (5te) norsk Landbrugsmøde, hvilket Selskabet for Norges Vel har overdraget hiint Landhuusholdningsselskabs Direktion at ordne, og som nu denne har berammet til Afholdelse i Throndhjem 1ste Juli og følgende Dage. Med Mødet forenes et Dyrskue og en Udstilling af Landbrugsredskaber.

— Fredag Eftermiddag brændte Snedker Knophs forrige Gaard paa Hammersborg.

— Tohundredeaarsdagen efter den afslagne Storm paa Kjøbenhavn er bleven feiret dersteds som en sand Folkefest, ved en stor Procession, Kanonade fra Voldene, og Festligheder - med Taler og Sange - i Ridehuset og i Kasino, samt med Forestillinger i det kgl. Theater, Bal i Alhambra o. s. v. Blandt de udbragte Skaaler var der ogsaa en „for de tre nordiske Riger og i dem et frit, enigt og selvstændigt Norden" (af Prof. Hammerich).

Drammen. En Markeds-Bazar til Fordeel for Stiftelsen for ældre ugifte Damer har indbragt omtr. 500 Spd.

Tønsberg. De i forrige Aar begyndte Jordfald have atter gjentaget sig, idet et større Stykke af Nordbygaden pludselig er sunket.

Porsgrunds Søforsikringsselskab har i 1858 givet et Udbytte af 24 pCt., foruden at 24 pCt. ere afsatte til Reservefondet.

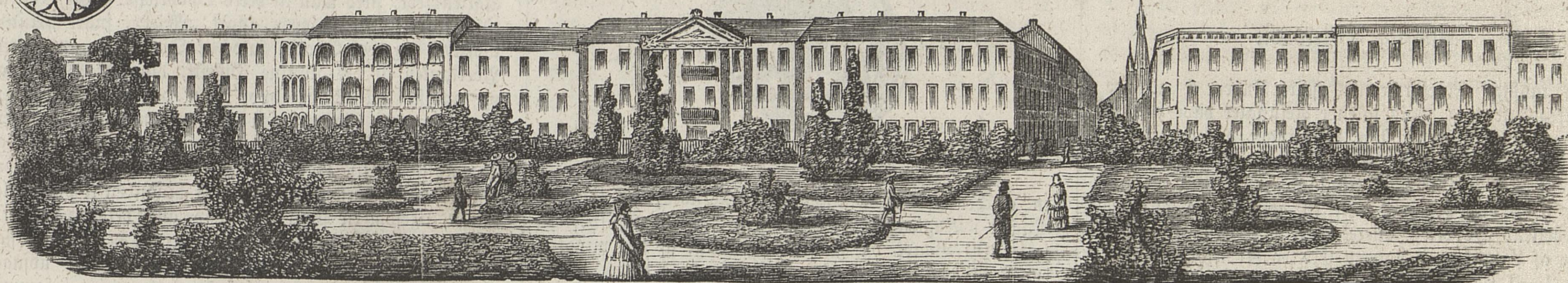
Arendal. Den 15de Febr. brændte her et Par Huse ved Batteriet.

Throndhjem. „Hærmændene paa Helgeland" ere blevne opførte her.

— Sparebanken havde ved forrige Aars Udgang under sin Bestyrelse 1,194,714 Spd. 35 ß., hvoraf 93,894 Spd. 32 ß var Sparebankens Eiendom.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 9. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 27de Februar 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Th. Carlyle's Frederik den Store.

II.

Saa passerer stakkels Bedstefader Kong Frederik, ganske en Hohenzoller, over Scenen; Traktaten til Utrecht kommer istand, og lille Frederik, der en Dag vil blive kaldt 'den Store', kommer endelig til Verden den 24de Januar 1712. Her ere hans Omgivelser:

„Det er et ægte tydsk Element, hvori vor unge Fritz er kommen ind, og hvis Centrum er Papa, der nu er bleven Konge og kraftigen viser sig som saadan - en hidsig, charakteerfast ung Konge, og Tydsker i Sind og Skind. Som Deeltagere i hans Adspredelser og Medarbeidere i hans Forretninger, see vi ved hans Side en Samling af det raae Germaniens plumpe Naturbørn, meget forskjellige fra det forfinede Frankrigs elegante Sønner. Baron Grumkow, Leopold, Prinds af Anhalt-Dessau (endnu ikke kaldet „den gamle Dessauer", da han er under de Fireti), General Glasenap, Oberst Derschau, General Flans, - disse og de øvrige Officierer og Embedsmænd danne en besynderlig Modsætning til en Camas, Hautcharmoys og Forcade med deres smidige Tunger og Kaarder, en endnu besynderligere Kontrast til DHrr. Beausobre og Achard med en Bayles og Calvins ecclesiastiske Logik, og til Versailles' Damer med de høie Frisurer og raslende Silkekjoler. De ere fødte Hyperboræere, hine Mænd, grove som Hamp, men og stærke som Hampens Trevler, ægte Produkter af det barske Norden. O Himmel! de ere nu Alle vandrede heden, og de blonde preussiske Damer i Fiskebeensskjørter og Brokade, med den snurrige Hovedpynt og de taarnhøie Frisurer, — ach Gott! de ere ogsaa vandrede heden, og deres musikalske Konversation i det franske eller tydske Sprog er forstummet; den hule Evighed har slugt det Hele!"

Her er Feltmarschal Dessau - endnu ikke gammel - Overstbefalende over de preussiske Armeer, „en Mand, hvis Ansigt har Krudtets Farve":

„Han var med ved Malplaquet, om end blot som Volontør; han kommanderede den preussiske Armee ved Blenheim, holdt i dette berømte Slag tappert Stand paa den høire eller Eugenske Fløi, da hele det østerrigske Kavalleri var flygtet; gav kjækt Salve paa Salve, hug kraftigen ind, manøvrerede med Behændighed, og forsvarede sin Post med en Bulbiders Haardnakkethed, indtil Marlboroughs Seier paa venstre Fløi befriede ham og de Andre. Han deeltog i Kampen paa Broen ved Cassano, hvor Eugen og Vendôme kom i Haandgemæng, og hvor Mirabeau's Bedstefader Col-d'Argent fik sine 36 Saar; 'den skarpeste Strid, jeg nogensinde har været Vidne til', sagde Eugen, der dengang endnu ikke havde seet Malplaquet. Medens Col-d'Argent sank sammen paa Broen, og Rytteriet sprængte over ham og angreb og sloges tilbage tre forskjellige Gange, styrtede Anhalt-Dessau sig, utaalmodig over, at 'Legen' aldrig tog Ende, ud i Strømmen med det preussiske Infanteri, vadede gjennem Vandet, der snart gik ham til Beltet, snart op under Armene, og kunde have bragt Kampen til Afgjørelse, vare ikke hans Patroner blevne vaade. Gamle Kong Frederik bebreidede ham bittert hans Fremfusenhed ved denne Leilighed og det derved bevirkede store Tab af Menneskeliv. — Senere gjenfinde vi ham under Stormen paa Turin - Eugens Bedrift fra 1706 og en overmaade heftig Affære -, han var der den første Mand, som kom over Fiendens Forskandsninger. I Spidsen for sine Stormkolonner, med Ansigtet ganske sort af Krudtrøg og badet i Sved, var han intet behageligt Syn for Franskmændene, der kjæmpede som Fortvivlede, men tilsidst bleve overvældede og nødtes til at flygte. En Stund førend de toge Benene fat, fik Anhalt-Dessau Øie paa en Kapitain, der var posteret i Nærheden med sit Kompagni, traadte et Dieblik hen til ham og spurgte: „Tror De jeg er saaret?" — „Nei!" — „Har De da Noget at drikke?" Til Svar herpaa trak Kapitainen frem en liden Lommeflaske, og skjænkede Anhalt-Dessau et Glas Aqvavit, der blev tømt med største Velbehag; dernæst spiste han med fortræffelig Appetit et Stykke Brød fra en Soldats Tornister, og bemærkede, at han nu troede det Værste af Arbeidet var over, og at man intet mere havde at frygte. Han har været i mange Krige denne Mand, i hvis Hoved den ene Plan ideligen afløste den anden. Hans Religionsbegreber, ihvorvel dunkle og ubestemte, havde en protestantisk Retning. Luthers Hymne: „Vor Gud han er saa fast en Borg" kaldte han 'den almægtige Guds Grenadeermarsch.' Naar han gik i Slaget fremmumlede han med blottet Hoved en Stump af en eller anden Bøn, der ofte var intet mindre end orthodox, men altid oprigtigt meent. Forøvrigt var han slu nok, naar det behøvedes, og foragtede ikke Slangens Methode, naar han paa ingen anden Maade kunde naae sit Maal."

Den bibliographiske Deel af første Bind omfatter tretten Aar, Tidsrummet fra 1713—26. Vi ere nu ved første Scene, Fritz's Skoledage. Fritz skal ikke lære Latin. „Hvad har en ung tydsk Konge af det 18de Aarhundrede efter Christus" - spørger Historieskriveren - „at gjøre med de døde gamle hedenske Latinere, Romere og de Sprog, de talte?" Lad ham lære Mathematik og Krigskunst tilbunds, og fremfor Alt Historie - den gamle Historie kun overfladisk, men de sidste 150 Aars Historie til den yderste Nøiagtighed. En passende Afsky for Pavedømmet og Kjendskab til dets Usselhed og Nonsens bør bibringes ham. Disse Principer bringes i Anvendelse i Wusterhausen, 20 engelske Mile i Øst for Berlin.

Vi komme nu til Czar Peters Besøg, som Søster Wilhelmine har beskrevet os:

„Det var Søndagen den 19de September 1717 at Czaren ankom til Berlin. Forlængst kjed af Parader og andre Høitideligheder, ønskede han at forskaanes for alle Ceremonier, og bad derfor om at maatte indkvarteres i Montbijou, Dronningens lille Haveplads, hvor han haabede at faae det roligst. Montbijou blev følgeligen sat istand; og ikke i bedste Humør lod Dronningen, der kjendte Moskoviternes Vaner, alle sine skjøre Sager bringe bort. Af Ceremonier gaves der ikke mange: Kongen og Dronningen kjørte den ventede Gjæst imøde, og Kanonerne paa Volden gave Salut, da Hs. Maj. Czaren traadte frem. „Det glæder mig at see Dem, min Broder Frederik", sagde Peter paa Tydsk, det eneste Sprog, hvori han kunde gjøre sig forstaaelig, og paa en jevn Borgermands hjertelige Maade rystede han sin kongelige Broders Haand. Dronningen vilde han endnu hjerteligere have kysset; men hun forstod paa en fiin Maade at unddrage sig det tiltænkte Beviis paa hans Hengivenhed. Czarinden, hvem Upasselighed havde tvunget til under hendes Gemals Ophold i Frankrig at forblive i Wesel, fulgte ham nu i to Dagsreisers Afstand. Efter Wilhelmines Beretning kyssede hun ved sin Ankomst Dronningens Haand gjentagne Gange, og bad om Tilladelse til at presentere sine Damer - omtrent 400 saakaldte Damer, der vare i hendes Følge. Sikkerlig ikke saa mange som 400, min naadige Prindsesse? 'Forstørstedelen kuns tydske Tjenestepiger', fortæller den vittige Prindsesse; 'Damer, der leilighedsviis fungerede som Kammerpiger, Kokkepiger og Vaskekoner, om det behøvedes.' Dronning Sophie følte den største Ulyst til at hilse paa disse Skabninger; men da Czarinde Katharina gjorde Gjengjæld ligeoverfor vore Markgrevinder, og dette høiligen ærgrede Kongen, maatte hun betvinge sin Modbydelighed. Aldrig forhen har man vel seet en saadan Samling af reisende Pak ved et suverænt Hof! Adskillige af disse Fruentimmer (næsten alle, siger Prindsessen) bare paa deres Arme en rigt udstyret Patteglut, og spurgte man En af dem: „Er det Deres, den Lille?" lød Svaret altid: „Czaren har gjort mig den Ære!" (m'a fait l'honneur de me faire cet enfant!)"

Georg den Første træder nu frem med sit Forslag om Istandbringelse af et vist Dobbelt-Ægteskab. Vi ville lade Hs. Majestæt passere og kaste et Blik ind i det kongelige Tobaks-Kollegium:

„Et simpelt møbleret Røgeværelse var i hvert af Hs. Majestæts Paladser indrettet til dette Slags Aftenunderholdning. Et saadant i Berlins Slot, et andet i Potsdam kunde maaskee endnu paavises; men de Tobakspiber, man i Berlins Kunstkammer eller Musæum forevise som Frederik Wilhelms, - Piber, som ingen fornuftig Røger uden høieste Nød vilde gjøre Brug af, opvække grundet Tvivl om deres Identitet med de af Frederik Wilhelm benyttede. I Sommersaisonen, naar Kongen var paa Landet, smøgede man gjerne sin Pibe under et Telt, og vi vide med Bestemthed, at Hs. Majestæt i Wusterhausen holdt Tobaks-Kollegium om Aftenen ved den store Fontæne i det ydre Gaardsrum. Naar man gaar ud fra Wusterhausen Slot, vandrer gjennem de smaae beklippede Lindealleer paa den vestlige Side og passerer Skilderhusene, Broen og 'den sorte Grav med levende preussiske Ørne og vrede sorte Bjørne', kommer man til det kongelige Tobakslokale i Wusterhausen, der er beskyttet mod Solen ved Markiser, formoder jeg, og udsender smaae Røgskyer og Mumlen af menneskelige Stemmer i den vide frie Ørken, hvoraf det omgives. I et høit og rummeligt Værelse see vi alvorlige, men veltilfredse menneskelige Figurer, et Dusin eller saa omtrent, sidde rundt om et langt Bord, hver Mand med sin hollandske Pibe i Munden og Overflod af Knaster i Nærheden; tilvenstre er en liden Pande med brændende Tørv paa hollandsk Viis, tilhøire et Krus med ypperligt bittert Tyndtøl. Paa Sideborde er der serveret med nærende kolde Retter, og Smørogbrød i tynde Skiver. Der hersker fuldkommen Lighed i Selskabet, Ingen reiser sig, naar Nogen kommer ind eller gaar ud. Lad den Indtrædende tage sin Plads og sin Pibe uden videre; kan han ikke røge, hvilket for Exempel er Tilfælde med Seckendorf, maa han idetmindste lade som om han røger, og ikke handle mod det engang for alle fastsatte Reglement. Og saa, Puh! et langt godt Drag af Piben, og en Passiar i al Gemytlighed om Dagens Nyheder, om Jagt og de gamle Erindringer.

Det andet Bind fører os ind i en overordentlig interessant Periode, der begynder med Aaret 1729, da en almindelig Krig truer med at udbryde. Elisabeth af Spanien har sat sin Hu til Gibraltar, og Spanierne angribe virkelig denne Fæstning paa samme Tid, som den østerrigske Keisers Ambassadør i London faar Ordre til at pakke sammen. Under disse Omstændigheder er det England magtpaaliggende at sikre sig en tro Bunds-

forvandt i Preussen, og for at naae dette Maal foreslaar Georg den Første at forbinde de to Fyrstehuse ved et Dobbelt-Ægteskab. Denne Plan søger Østerrige af yderste Evne at forhindre, og der udspinder sig en Række af Intriguer, som belyst af en hemmelig Korrespondence er noget af det Interessanteste, man kan læse.

Dette er i al Korthed Gangen i de to første Bind af et Værk, der tilfulde fortjener den Opmærksomhed, det har vakt.

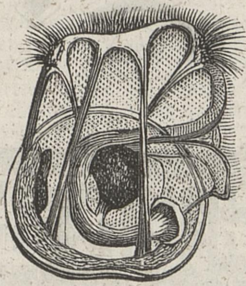
Kunstig Østersavl.

Den kunstige Fiskeformerelses store Under er allerede en Kjendsgjerning, hvis talende Resultater have beseiret enhver Tvivl. Dens store Virkninger begynde nu at vise sig selv hertillands, hvor Fiskeudklækningen vel først senere end i Frankrig og England er bleven indført, men hvor den dog ved den til dette Hverv antagne Toldbetjent Hetting allerede er vidt fremmet i flere Egne af Landet. I Lougen Elv er der ifjor Sommer fisket 2—3 Gange saameget som i de nærmest foregaaende Aar. At dette er en Følge deels af Udklækningen, deels og fornemmelig af den ved Lov af 12te Oktober 1857 indførte Fredning af Elves Udløb, hvoraf heldige Resultater af Udklækningen her ganske betingedes, erkjendes af Alle, som der eie Laxefiskerier. Og at Resultaterne hellerikke i andre af vore Elve længe vil lade vente paa sig, tør man slutte efter den gode Fremgang, som mangfoldige af de af Hr. Hetting indrettede Apparater have viist.

Den allerede ved Fiskeformerelsen godtgjorte Mulighed for kunstigen at skomme Naturen til Hjælp selv i Havets Dybder, har i andre Retninger ført til Forsøg, der ikke blot ville vække Gastronomernes Fryd, men ogsaa blive betegnende i Næringsveienes Historie. Vi mene den kunstige Østersavl. I „Illustr. Familienjournal" for f. A. (VIII Nr. 205) fandtes en Afhandling om Formerelsen af et Slags Muslinger, der i Venedig og flere Steder ved den adriatiske Kyst ere meget søgte, og som ogsaa findes her i Mængde, men dog neppe ere af den Værdi, at de fortjene nogen Opmærksomhed. Men af anden Betydning ogsaa for vort Land ere de Forsøg til Østersens Formerelse, som den bekjendte Coste har gjort i Frankrige, og hvorom Z. Gerbe giver Underretning i en Artikel i „L'Illustration" for 29de Jan. d. A. Derved aabnes Udsigten til en Bedrift, der ogsaa hertillands vilde blive af stor Betydning, og som saa meget mere her maa kunne lykkes, som de Østers, hvormed Forsøget er gjort, ifølge en vunden Erfaring maa antages at kunne forplantes til vore Have og her trives. Det træffer sig ogsaa her ligesom med den kunstige Fiskeformerelse saa, at medens Opdagelsen i det Store og videnskabelig begrundet udgaar fra Frankrig, er man hos os tilfældigen kommen ind paa det Samme, og der gives her virkelig Folk, som have gjort Forsøg med at forplante Østers. Dog herom skulle vi først melde i et følgende Nummer. Her skulle vi kun berette om Costes Forsøg. Artikelen i „L'Illustration", der, foruden de her gjengivne Tegninger, ledsages af et Par andre, forestillende Østersens Udviklingshistorie, men som først i det følgende Nr. kan finde Plads, lyder i sin Heelhed saaledes:

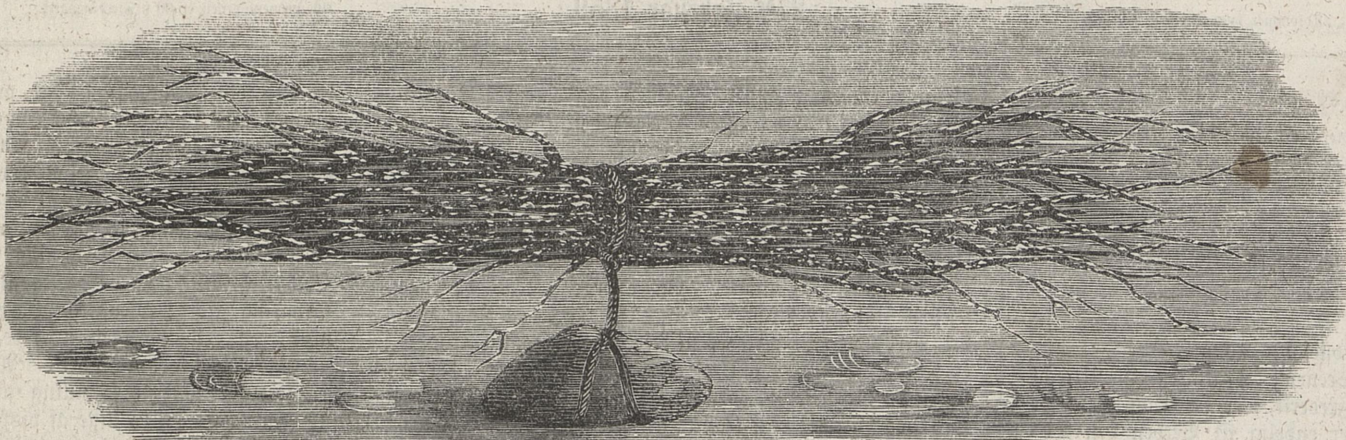
„Et Forsøg, hvis glimrende Resultat sikkerlig vil gjøre Epoche i Naturvidenskabernes Anvendelse i Industriens Tjeneste, har nylig godtgjort, at Søbunden kan blive gjort til Gjenstand for Kultur ligesaavel som Landjorden, og at man af den ligesom af sine Marker kan udvinde det mangedobbelte Produkt, og det ved en ganske simpel Fremgangsmaade.

Efterat Hr. Coste havde bereist Oceanets Kyster, som han af Keiseren var bleven beordret at undersøge, gav han i en Indberetning - dateret 5te Februar 1858 - en Skildring af den forarmede, fast ruinerede Tilstand, hvori den største Deel af vore Østersleier befandt sig. Egnene ved Rochelle, Marennes, Rochefort og Øerne Ré og Oleron havde været Vidne til Tilintetgjørelsen af 18 af de 23 Banker, som for kort Tid siden udgjorde

En Østers strax efter Fødselen, 100 Gange forstørret.

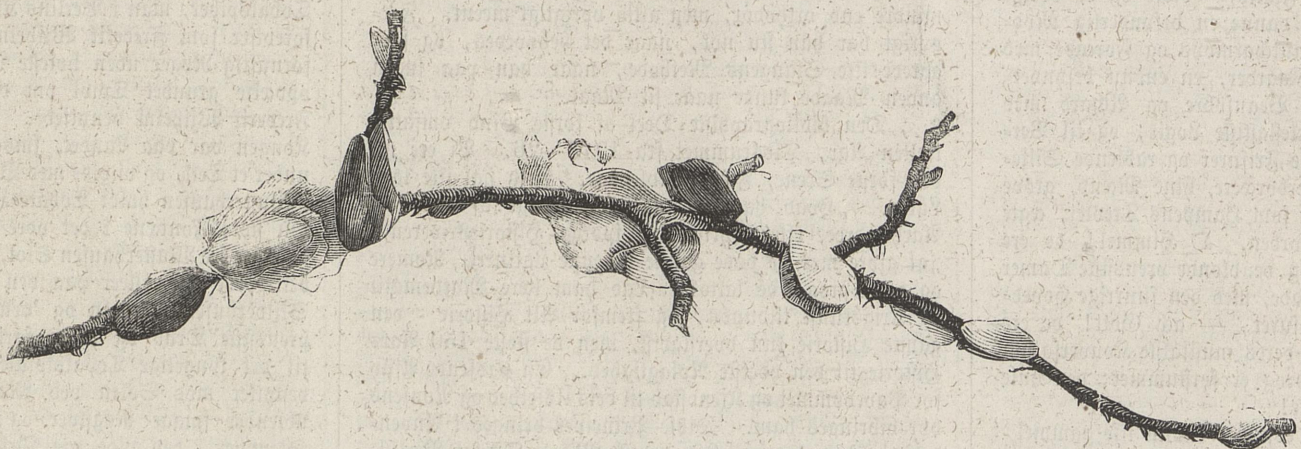
en af denne Kyststræknings Rigdomskilder; de talrige Banker i Bugten ved Saint-Brieuc, der aarlig sysselsatte 200 Baade og gave en Indtægt af ikke mindre end 3 til 400,000 Franks, vare reducerede til tre, som tyve Baade skulde kunne have udtømt i nogle faa Dage;

Østersfaskine fra Saint-Brieuc, optaget den 25de Oktober 1858.

paa mange andre Steder i Bretagne - ved Vannes, ved Brest, ved Lorient gjorde Ødelæggelsen ligesaa raske Fremskridt; kort sagt paa faa Undtagelser nær gik Østersfiskeriet overalt sin Undergang imøde.

For at raade Bod paa denne beklagelige Tilstand, ansøgte Hr. Coste om, at Marine-Administrationen maatte faae det Hverv, under hans Ledelse at bringe nyt Liv i de Banker, som vare udtømte eller dog vare nær ved at blive det, og at skabe nye paa ethvert Sted,

En af Faskinens Grene i naturlig Størrelse.

hvor Grundens Natur maatte tillade det. Dette Forslag blev bifaldt og Bugten ved Saint-Brieuc, der af Hr. Coste angaves at forene de fornødne Betingelser for Østersformerelsen, blev udvalgt til Skueplads for det første Forsøg.

Operationerne, der lidt efter lidt ledede til et gunstigt Udfald, bleve paabegyndte i Mai og vare fuldførte henimod Slutningen af April; og i dette korte Tidsrum bleve tre Millioner Stykker, hvoraf nogle vare opfiskede i aaben Sø, andre ved Cancale og atter andre ved Treguier, fordeelte paa ti forskjellige Steder, som tilsammen udgjorde en Overflade af 1000 Hectarers Størrelse. Da Storme ofte med Heftighed oprøre Bugten, og Strømmen ved enhver Ebbe og Flod med en Hurtighed af en Miil i Timen styrter sig afvexlende fra Nord-Vest til Syd-Vest og fra Syd-Vest til Nord-Vest, og da man her maa tage særdeles Hensyn til Skibsfarten, var det umuligt at bruge den Fremgangsmaade, der i Mands Minde har været anvendt ved Fusaro. Kunstige Banker af den Beskaffenhed, som de man har skabt i denne Indsø af uhyre ophobede Steenblokke, der ere omgivne af Pæle til at opfange Østersyngelen, vilde have opfyldt Bugten med altfor mange farlige Skjær. Det var derfor nødvendigt at udfinde en Fremgangsmaade, der ei medførte saa store Ulemper, og Maalet blev naaet ved Anvendelsen af visse kunstige Midler og ved at udkaste Østers paa de dertil bestemte Steder.

Førend man begyndte paa denne Udkasten, der foregik med ligesaa stor Regelmæssighed som man udsaaer Korn, var Grundens naturlige Beskaffenhed omhyggeligen bleven undersøgt ved Hjælp af Loddet, og Grændserne for enhver af de ti Pladse, der vare bestemte til at optage Østers, vare blevne betegnede ved flydende Mærker, som tillige tjente til at vise Skibene den Vei, de havde at tage. Da disse undersøiste Marker vare afgrændsede, skred man til deres Opdyrkelse. En Staten tilhørende Aviso-Damper, snart „Ariel", snart „Antilopen", buxerede Baade, fulde af Østers, og ankom til Yderkanten af det afstukne Distrikt, hvor en Baad laa og anviste det Sted, hvor man havde at begynde; derpaa rettede man Kursen mod en anden Baad, der laa for Anker ved den anden Kant, omseilede den og styrede tilbage til Udgangspunktet; og paa denne Maade trak man i en bestemt Afstand fra hinanden to parallelle Furer, ligesom en Plov skulde have giort det paa Landet. Under denne Manøvre vare Matroserne, der befandt sig paa de buxerede Baade, beskjæftigede med at udsaae tilhøire og tilvenstre af Kjølvandet og midt i samme en Mængde Østers, som sank og adspredte sig paa Bunden. Men det var ikke nok at have anbragt Muslingerne paa de Steder, der mest begunstigede deres Formerelse; for at naae det Maal, man havde sat sig, maatte man ogsaa rundtomkring anbringe Indretninger, der egnede sig til at optage den Yngel, som, paa Grund af at Yngletiden var forhaanden, snart vilde fremkomme. Denne Termin tager i Almindelighed sin Begyndelse i Mai og varer til henimod Enden af September. Gjennem hele dette Tidsrum finder man Østers med Æg. Disse Æg holdes sammen ved en slimet Materie og danne en Masse, som i Tæthed og Farve har Lighed med tyk Fløde, men lidt efter lidt bliver lysegul, dernæst mørkegul og tilsidst graabruun eller graaviolet. Den hele Masse har nu Udseendet af et tæt Dynd, og denne Tilstand er Tegn paa, at Embryo snart vil føre en selvstændig Existence. Yngelen kommer frem, forsynet med et Svømmeapparat, der dannes af en Slags Faldskjærm, forsynet med bevægelige Haar eller Trævler; dette Apparat kan Dyret ved nogle kraftige Muskler efter Behag trække ud og ind. Det er ved Hjælp af dette Organ, at de Nyfødte, hvis Bevægelighed er meget stor, sprede sig rundt omkring for at søge et fast Legeme, og naar de have fundet et saadant, fæste de sig snart dertil.

Det Antal, der fødes af hver voxen Østers, beløber sig ikke til mindre end 1 à 2 Millioner, men af disse naae i Almindelighed kun faa frem til voxen Alder. Mangfoldige, som flakke om uden at støde paa noget fast Legeme, hvortil de kunne hæfte sig, blive inden kort Tid et Bytte for flere Slags lavere Dyrearter, som nære sig af Infusionsdyr, og, om de end undslippe disse sine naturlige Fiender, er det kun for af de forskjellige Strømninger at blive førte hen til de Steder, der ere ugunstige for deres Udvikling, og for at komme hen til sumpede Grunde, hvor de kvæles i Mudderet.

Paa at undgaae disse uhyre Tab og at fastholde den største Deel af Yngelen var det, man maatte fæste sin Opmærksomhed ved Anlæggelsen af Østersbankerne i Bugten ved Saint-Brieuc, og dette Maal blev opnaaet ved Hjælp af tvende kunstige Indretninger.

Paa de Leier, som allerede vare forsynede med produktive Muslinger, spredte man Skallerne af Østers og andre nogenlunde store Mollusker. Ved paa denne Maade at forstørre den faste Flade paa Grundene, frembragte man talrige Fæstepunkter for de Østersunger, som faldt ned her, og de før unyttige Skaller bleve saaledes værdifulde Befordrere af en større Frugtbarhed.

Det andet Middel, man anvendte, minder om Fremgangsmaaden i Indsøen Fusaro; det bestod i at

skabe Indretninger, som kunde tjene til at fæste de nye Generationer og paa samme Tid hemme de stærke undersøiske Strømninger, der snart vilde have spredt Yngelen vidt og bredt omkring. Man opnaaede et gunstigt Resultat ved Hjælp af 4 til 5 Metres lange Faskiner, der dannedes af Egegrene, som i Midten vare fast sammenbundne ved et Toug, hvilket Hr. Coste imidlertid har foreslaaet for Fremtiden at erstatte med galvaniserede Jernkjæder. Disse Faskiner, som man med Rette kan kalde Opsamlere af Yngelen, holdes fast nær ved Bunden af en Steenballast af 15 til 20 Kilogrammers Vægt. Mænd, iførte Dykkeklæder, have bragt dem tilbunds og fordeelt dem i en bestemt Afstand fra hverandre, saaledes at de danne en fortløbende Række i 30 til 40 Centimetres Afstand fra Bunden.

Ved denne Fremgangsmaade og disse yderst simple Indretninger vil den for nylig ruinerede Bugt ved Saint Brieuc snart igjen opnaae sin gamle Rigdom.

(Fortsættes.)

Den paatænkte Kirke paa Ruseløkbakken.

Det er omtrent fire Aar siden der offentlig fremkom Opfordring til ved frivillige Gaver at bygge en saakaldet Fattigkirke paa Ruseløkbakken og en Kommittee i et Menighedsmøde valgtes til at varetage denne Sag. Denne Kommittee, der bestod af DHrr. F. Rode, W. A. Wexels, S. Brun, N. Bing, L. Rasch, O. F. Ebbell, H. Aars, F. H. Frølich, Chr. Grøndahl, J. H. Schwensen og Eilert Sundt, indbød i Foraaret 1855 til at yde Gaver for denne Kirke; men uagtet Sagen mødte megen Interesse, gik dog de tegnede Beløb ikke op til en saadan Sum, at selv en nok saa liden Kirke derfor kunde bygges herinde. Efterat Sagen i længere Tid ligesom havde hvilet, er der nu fra Kommitteen offentlig fremkommen en Beretning, som viser saavel Grunden hertil som hvorledes Sagen nu staar. Deri hedder det blandt Andet:

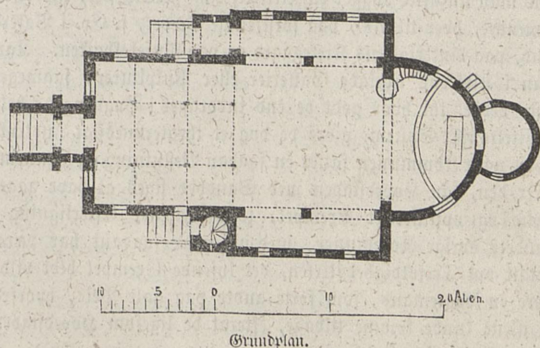
„I Foraaret 1857 beløb de indsamlede Gaver sig til 1540 Spd. Siden have de vanskelige Tidsomstændigheder afholdt Kommitteen fra at fornye Opfordringen til at betænke Kirken. Men endda er et anseeligt Beløb kommet til, saa de samlede Bidrag nu med indvundne

Den paatænkte Kirke paa Ruseløkbakken (efter Tegning af v. Hanno & Schirmer).

Renter beløbe sig til cirka 2250 Spd. Heraf er anvendt til Kjøb af Tomt m. V. c. 450 Spd.

„Til de anførte Gaver bør endnu nævnes dette, at Architekterne v. Hanno og H. Schirmer i Forening have skjænket Tegninger med Overslag til Kirkens Bygning. Ifølge dette efter Kommitteens Dom baade hensigtsmæssige og smukke Udkast skulde Kirken rumme 510 Siddende og koste 6480 Spd.

„Der mangler altsaa meget i, at Byggefondet er tilstrækkeligt. Men hvad der er givet, er dog saa betydeligt, at der ikke bør være Tvivl om, at det begyndte Foretagende vil vorde fuldført. For Kommitteen staar det kun som et Tids-Spørgsmaal, om Fuldførelsen skal skee snart eller udsættes til en fjernere Fremtid, naar Behovet for en mindre Kirke og paa det Sted monne blive mere mærkbart, end det efter Kommitteens Overbeviisning allerede er; thi det maa fremdeles ansees for

Grundplan.

Kjendsgjerning, at en stor Deel af Byens Befolkning trods det forøgede Kirke-Rum undlader at søge Guds Huus."

Kommitteen indbyder derfor fremdeles Medborgere til at yde Gaver for den paatænkte Kirke, og bemærker, at Lister til Paategning ville være udlagte indtil April Maaneds Udgang hos Boghandler Cappelen og Dybwad samt hos enhver af Kommitteens Medlemmer. Idet vi henlede vore Læseres Opmærksomhed herpaa, tillade vi os ovenfor at gjengive DHrr. Schirmer & v. Hannos Tegning til Kirken, der vistnok i end yderligere Grad vil vække Interesse for Sagen.

Denne Kirke, hvis Opførelse vil kræve en forholdsviis ringe Sum, skal være en Korskirke af Teglsteen med halvrundt udspringende Chor, hvortil slutter sig et Sakristi af samme Form, men mindre Omfang. Hovedtaarnet (over Krydset) er af Træ og hviler paa Loftbjælkerne. Ved søndre Side af Skibet er et mindre ottekantet Taarn, hvori Trappeopgangen er lagt til Hovedtaarnet.

Pariser-Nyheder.

(Korrespondence til Nyhedsbladet.)

II.

Naar en Mode har levet sin Tid, stiller man sig ved den, som Don Juan stiller sig ved en Følelse. Man gaar fra vide Ærmer til trange med den største Sindsro: det var Mode igaar, altsaa er det ikke Mode idag. Leve Dagens Mode! De glatlivede Kjoler med Skjorteærmer, der dog ere opslaarne fra nederst til øverst for at lade det hvide Underærme tilsyne, samt Bælte, der gjør smal om Livet, istedetfor Skjøderne, der saae ud som man gik i Nattrøie, er en for bekvem og naturlig Dragt til at ikke Enhver skulde gribe den strax Moden tillader det, og den tillader det just nu. En anden vil maaskee vanskeligere lade sig adoptere. Intet er almindeligere end sort Taft, men Paris's Skræddersker have opfundet en Hemmelighed, hvorved Skjørtet, der mindst er ti Alen vidt nedentil, ikke bruser ud oventil, saa at den sorte Fløielsspynt til begge Sider tager sig smukt ud. Vi formode, at det er skaaret i Vifteform eller at Folderne paa en eller anden Maade er gjort hule. Denne Kjoles Besætning i Livet er store Fløielsknapper med en Knipling om. Ærmerne: Medecis Stiil, det vil sige sex Puffer, den ene mindre end den anden. Man siger, at Keiseren vil tage Qvæstione crinoline under Overveielse, ligesom Ludvig den Fjortende Haarstilladsen; hidtil er dog ingen Formindskelse synlig, men en elegant Dame har Formen af en Vifte og ikke som før af en Klokke. En sort Kjole af moiré antique, meget kort og opskaaret i Siderne over en slæbende sort Fløiels-Kjole, er det smukkeste vi have seet paa Ældre. Sorte Fløiels-Støvler med store Sløifer foran og en Kniplings- eller Foerværks Kant om, gjør Foden smuk. Her bruges noget, der kaldes mules de bal, som vi have savnet hjemme. Det er en Fløiels- eller Saffians-Sko med blødt Foerværk indeni og skaaret op i en Spids for at Sløifen paa den hvide Sko ikke skal tage Skade. Flere Moder rapportere vi ikke, thi dersom vi dekretere, at en Tyls Kjole maa have ni Skjørter, det ene videre end det andet, samt et tiende af Linon, at en Fløiels-Kjole ikke er agtværdig, med mindre den har en Besætning af Ginpur, hvoraf Alnen koster fra 20 til 50 Franks, at enhver Hat maa have en bred Kant af orangefarvet eller høirød Fløiel med lignende Sløife i Panden og Hagebaand, samt Paradisfugl eller andet Dyr med Næb paa Siden, og at vore unge Piger maa skjule sine brune Haar under saamange Blomster, at de ligesaagodt kunde være det foruden, o. s. v., indsee vi ikke, at noget vilde være vundet derved hjemme. Vi ønskede tvertimod at kunne give vore Læserinder den samme overmodige Foragt for Luxus i Klæder, som et kort Ophold i Paris altid giver os. Vil man tro os, naar vi sige, at unge Baldamer hjemme ere smukkere klædt, end alle disse dandsende Buur? At vi selv kunne gaae gjennem det parisiske Selskab uden at være en Pariah, er netop fordi vi have medbragt vor norske Simpelhed, som i Grunden Alle synes om, men Ingen vil befatte sig med, da den Ene ikke vil passere for fattigere end den Anden. Det falder af sig selv, at enhver Dame skal see til at være smukt klædt, men ofrer hun Tingen formange Tanker, skal Ingen sige os, at hun ikke lider Skade paa det Bedste, og vare vi toneangivende hjemme, vilde vi lade Kjøbmændene i Stikken med deres kostbare Kjoler, Bundtmagerne med de dyre Skind, og hos Guldsmedene kom vi aldrig, uden for at kjøbe Skeer og Gafler. Hvad hjælper overhovedet Pynt? Vi blev en Aften opmærksomme paa en Dame, der paa Afstand saa ud som en Dronning fra Peru. „Hvem er det", spurgte vi nysgjerrig. — „En Kogebog i forgyldt Snit", lød Svaret. Da vi leende besaae Personen nøiere, blev det os klart, at hun maatte have levet mere i Kjøkkenet, end i Festsalen. Disse vittige Svar faae vi daglig. Parisernes esprit er ligesom et fyldt Kogger, de bære med sig. De have altid en Piil at udslynge, tilhøire, tilvenstre, midt i en Gruppe, til Venner, til Ubekjendte. Vi Norske maa være komne lidt til Ro for at kunne tale sammen; vi kunne ikke træde i Samtale som man træder op til Pulten for at give den første Lyd af Violinerne.

Siden vi have talt ilde om Juveler, ville vi for dem, der eie Familie-Juveler, fortælle noget Smukt. En Medaillon, indfattet i Diamanter, fængslede en Aften saaledes vore Blikke, og den gamle Dame, der bar den, var saa god at aabne den for os. Den indesluttede fire gamle Knappenaale.

Der lever i Paris en grevelig Familie - dens Fædreland er det os ikke tilladt at nævne. Greven befattede sig engang med Politik, men det unævnte Lands mere end absolute Monarch vilde ingen politiserende Undersaatter taale, og Greven blev en Nat greben i sin Seng, kastet i en Vogn med fire Heste for og ført — Gud og han selv veed hvorhen. Det Fangehul, der modtog ham, var sortere end hans Forfølgers Sjæl, og her henlevede han Dage, Uger, Maaneder, indtil han begynder at føle sin Forstand forvildes. Han bliver bange, mere bange for sig selv, end for sin Fyrste. Endnu sjælesund nok til at fatte denne Eensomheds og dette Mørkes Farer, fandt han paa et Middel til at værge sig mod den dobbelte Tortur. Ransaget fra Isse til Fod af Sbirrer, vilde hans gode Skjæbne at fire Knappenaale skulde være efterladte i hans Klæder. Fatter Du hvad en stakkels Statsfange kan bringe ud af fire Knappenaale? Han kaster Dem omkring i sin Kaschot og giver sig saa til at søge dem op igjen; naar de ere fundne kastes de ud paany, og saaledes altid, altid, altid. Der kunde gaae to Dage hen, inden han fandt dem. Denne Marterleg varede - det er forfærdeligt at sige - i sex Aar. En stor politisk Begivenhed gjengav Fangen Friheden. Han medtog af Fængslet sin Frelses Redskaber, og da han igjen saa sig omgivet af Hustru og Børn - Børn, han havde forladt saa smaa, at han blot kjendte dem igjen med Hjertet - fortalte han sin Historie og viste frem for taarefyldte Øine de fire Naale, han havde at takke for Forstand, maaskee for Livet. Hans Hustru greb dem begjærligere end Pave Urban de fire Spiger af det sande Kors og lod dem indfatte i sine Diamanter.

Om en ny Kirke i Christiania.

Ifølge Aftenbladet skal Kirke-Departementet have opfordret Christiania Kommune til at bygge en ny Kirke i Vaterland, men tillige givet et Vink om, at der dennegang burde opføres et mere tarveligt Gudshuus. Herved sigtes naturligviis til Trefoldighedskirken, hvorom der hidtil har været udtalt saamange falske Domme i forskjellig Retning. Paa den ene Side har man ikke kunnet finde store og klingende Ord nok, for at fremhæve dens Ypperlighed: siden Erkebiskop Eysteins Tid skal der i Norge ikke være reist en saadan storartet kirkelig Bygning, og i dens Form skal der være opstillet et Mønster for en protestantisk Kirke til Efterligning af de øvrige Kommuner udenfor Hovedstaden. Paa den anden Side har der med ligesaa liden Grund været ytret, at Bygningen mangler Stiil. Derimod kan det nok siges, at den valgte Stiil i det Ydre ikke er bleven rigtig gjennemført, hvilket heller ikke lod sig gjøre, da vi her træffe Elementer forbundne med hinanden, som ikke vel lade sig forene. Den spidsbuede Stiil forlanger opadstræbende Former og Forhold, medens Centralpartiet med sin Kuppel udøver et dominerende horizontalt Tryk; her maatte der gaaes paa Akkord, og Afslaget viser sig blandt Andet deri, at Gavlerne fik lade sig nøie med en mindre Steilhed, end Spidsbuestilen kræver. I det Indre vil derimod Ingen kunne nægte Bygningen skjønne Forhold og harmoniske Kombinationer, der strax fremkalde en alvorlig Stemning, og saaledes afgive et klart Vidnesbyrd om Talentet, baade hos den Kunstner, som fra først af gjorde Udkastet til Bygningen, og hos den anden, under hvis Tilsyn Planen er bleven omarbeidet og udført i sine Enkeltheder. Ingen vil heller med Grund kunne paastaa, at der i Kirkens architektoniske Udstyr er anvendt nogen stor Luxus. Desuagtet kan det nok siges, at Bygningen i sin Heelhed og som protestantisk Kirke betragtet, til en vis Grad er at ansee som en Luxus eller med andre Ord som et architektonisk Misgreb, fordi den ikke paa langt nær opfylder sin Hensigt. Som en væsentlig Betingelse for en protestantisk Kirke udfordres, at alle Medlemmer af Forsamlingen skal nogenlunde lige godt kunne see eller høre hvad der udgjør Hovedhandlingerne i Gudstjenesten, og havde man ikke allerede fra Vor Frelsers Kirke Erfaring for, at dette ikke lader sig gjøre i en Korskirke, saa maa det nu af Trefoldighedskirken være klart for Alle, at det endnu mindre kan tilveiebringes, naar Korsformen sættes i Forbindelse med Kuppel. Men selv om der vælges den bedste Form, vil Hensigten dog ikke kunne opnaaes, saalænge Bygningens indre Størrelse overskrider en vis Grændse. I reent religiøs Henseende kan det neppe betvivles, at et større Sogn med flere Præster ikke virker saa heldbringende, som flere mindre Sogne med hver sin Præst, og Størrelsen af hvert Sogn burde igjen rette sig efter det Mennesketal, som en protestantisk Kirke ikke maa overskride, naar den skal være hensigtsmæssig. Endog en Kirke, som kun rummer 1000, er for stor. — Hvad her er sagt, kan lægges dem paa Hjertet, som skulle fatte Beslutning i det Anliggende, der nu er bragt paa Bane, og vi kunne ikke finde, at Hovedet paa Sømmet træffes, hvis man nu atter bygger en Kirke til 2000 Mennesker, istedetfor 3 mindre, hver til 700, paa forskjellige Steder, f. Ex. i Vaterland, paa Ankerløkkens Kirkegaard og paa Ruseløkbakken. Kan man i Kirkerne udelade Gallerier eller Pulpiturer, saameget desto bedre, thi hvor godt de end inddrages i Bygningens hele architektoniske System, gjøre de dog et theatermæssigt Indtryk. Først naar Kommunen fatter en saadan Beslutning og gjennemfører den, kan Hovedstaden med Sandhed siges at have gaaet forud og opstillet et Exempel, som fortjener Efterligning i Landets øvrige Kommuner, medens naar saadant har været udtalt om Trefoldighedskirken, det lysende Exempel blot vilde være en Lygtemand, som førte andre paa gale Veie, hvorfra de alene kunde komme tilbage, efterat de ligesom Hovedstaden havde betalt sine Lærepenge. (n.)

Norge.

Christiania. Den 14de Februar døde Eidsvoldsmanden Ole Apenæs paa Gaarden Gulli i Sæm. A. var født 11te Febr. 1765 og opnaaede saaledes en Alder af vel 94 Aar (ikke 97 Aar, som andetsteds berettet). Som simpel Soldat deeltog han i Felttoget ind i Sverige 1788 og blev noget senere Underofficier. 1793 blev han Lensmand i Borre, hvilket han var i 30 Aar og 1808 tillige Forligelseskommissær, hvilket han var i 37 Aar. For 10—11 Aar siden blev han blind, men vedblev fremdeles at have en god Helse, og han kunde endnu i en Alder af over 90 Aar glæde sig ved aldrig at have været syg, med Undtagelse af Forkjølelse et Par Gange. Han var, som det i hans Afskedspas fra Krigstjenesten hed, en bredvoxen Mand, „3 Hamburger Alen og 2" høi, stærk af Skuldre og Been."

— Arne Baggerud har erklæret, at han agter at benytte sin grundlovmæssige Ret til at undslaae sig for at modtage Valg til næste Storthing, og har derhos tilføiet, at Grunden alene er Hensynet til hans svækkede Helbred.

— Paa Mandag gives paa Ch istiania Theater til Benefice for Personalet Islands Skuespil „Jægerne."

— Throndhjems-Posten har i sit Nr. 15 begyndt at give som Feuilleton Chr. Monsens 4 Akters Sørgespil „Hævnen", der i sin Tid opførtes paa Christiania Theater, men som hidtil har henligget utrykt.

— I en betegnende Artikel i „Drammens Tidende" tager Bladets otteaarige Korrespondent, A. O. Vinje, Afsked med dets Læsere og tillige med den danske Literatur; og beder han Læseren om Tilgivelse, 'fordi ogsaa han engang var saa svag og arm og uvidende, at han vanærede sin norske Haand med at skrive Dansk, at han saaledes syndede mod Fædrelandets Aand og gjorde Sit til at slukke den sidste Rest af dens Liv.' Han lover, ikke at gjøre det mere. Alt, som han vil lægge Aand og Liv i, skal herefter være paa Norsk.

— Under 9de d. M. er bestemt, at Li[illegible]s Kald skal kundgjøres ledigt med Forpligtelse for den vordende Sognepræst til at finde sig i en Omregulering af Embedet (hvoriblandt nævnes Syllings og Oddevolds Udskillelse som eget Kald).

— Under 9de d. M. er Kandidaterne i Theologien F. G. Bruun og F. S. Schjørn beskikkede til personelle Kapellaner, den Første hos Sognepræsten til Tveds Præstegjeld Broch, og den Anden hos Sognepræsten til Balestrands Præstegjeld Sverdrup.

Under s. D. er Adjunkt ved Throndhjems lærde Skole M. C. Carstens udnævnt til Overlærer ved samme Skole og Stabssergeant i Generalstaben P. A. Pedersen til Tøihuusskriver ved Hovedarsenalet.

Under s. D. er Sorenskriver i Karmsunds og Hæsby Sorenskriveri B. C. Petersen ifølge Ansøgning meddeelt Afsked i Naade med en aarlig Pension af 350 Spd.

— Kand. jur. L. L. Dybwad er d. 5te Jan., Lensmand i Næssets Thinglag, Exam. jur. P. C. Kraby d. 6te Jan. og Kand. jur. F. Foss d. 10de Febr. meddeelt Autorisation som Sagførere ved Underretterne.

— Amtmanden i Stavanger Amt har under 15de Januar beskikket Gaardbruger G. J. Vaaland til Lensmand i Hetlands Thinglag, Jæderen og Dalernes Fogderi.

— Kreditbankens Udbytte for Tidsrummet fra 1ste Oktober 1857 til 31te Decbr. 1858 er bestemt til 1 Spd. 36 ß pr. Aktie eller $8^1/_{10}$ pCt. (da der paa hver Aktie kun er betalt 20 Spd.).

— Som By- og Fattiglæger er fra 1ste Apr. d. A. antaget Kandidaterne Hørbye og J. Vogt samt Korpslæge Randers.

— Akers mechaniske Værksted har i det forløbne Aar leveret Arbeide for omtrent 58,000 Spd. med en Gevinst af omtr. 6500 Spd.; men paa Grund af Tab paa Bestillinger fra foregaaende Aar kunde der kun fordeles $2^1/_2$ pCt.

— Natten til 19de Febr. skede Indbrud i vestre Akers Kirke, hvorved Kirkens Sølv-Døbefad blev bortstjaalet. Samme Nat blev en Hest stjaalet fra Stalden paa Konsul Sewells Løkke og en liden Svensketrille borttaget fra en Gaard paa Ruseløkbakken.

— I søndre Fiskeridistrikt, ved Hougesund, Røvær, Espevær o. a. St. har der ifølge Telegram af 21de været særdeles rigt Fiske. Ugen forud var der ret godt Fiske ved Bueland og Molvær. Den 22de afbrødes Fisket ved en heftig Storm, der anrettede betydelig Skade, men den 23de og 24de var der igjen godt Fiske, og Udsigterne fremdeles lovende. — Der antages allerede at være saltet 400,000 Tdr. — Torskefisket i Nordmøre har fra 7de til 15de Febr. været overmaade rigt, men er senere bleven forhindret ved Storm.

Valders. Den 9de Febr. indviedes Hedalens nye Kirke, der er opført paa Gaarden Tollevsruds Grund.

Throndhjem. Konst. Stiftsoverretsassessor Carsten Wahl Angell afgik ved Døden d. 10de Febr. kun vel 28 Aar gammel. Han var en Mand med gode Evner, grundige Kundskaber og en elskværdig Charakteer, og hans Død i denne unge Alder maa derfor saameget mere beklages.

Bjørnør. Den 20de Jan. forulykkede 22 Mand udenfor Buøen i Osens Sogn, hvoraf de fleste vare Familieforsørgere.

Udenlandske Efterretninger.

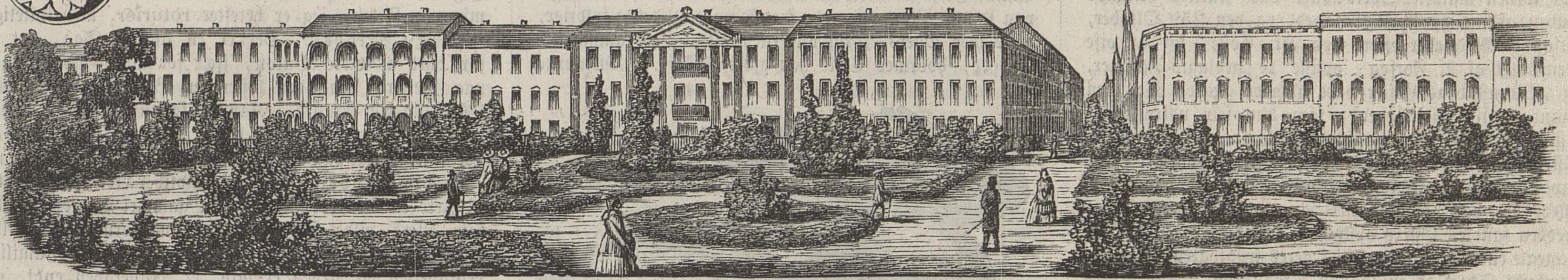
Sverige. I det nordlige Wermeland holdtes 23-24de Jan. et Bal, hvortil ogsaa Familier paa den tilstødende norske Grændse vare indbudne. Vore Landsmænd indfandt sig i 15 Slæder med det norske Unionsflag i Spidsen, og gave, siger en svensk Beretning, ved sin Optræden Festligheden en unionel Betydning. Forholdet mellem Værter og Gjæster var meget inderligt, og da Nordmændene droge bort, ledsagede Svenskerne dem et langt Stykke paa Veien.

— Ifølge et i Aftonbladet indrykket Uddrag af et Brev fra Kalorikmaskinens Opfinder J. Ericsson, er nu alle Vanskeligheder ved denne Opfindelse overvundne. Der er, siger han, allerede bygget over 100 Kalorikmaskiner i mindre Maalestok, og hans Glæde er overvættes stor over at det saaledes er lykkedes ham at give Menneskeheden en Drivkraft, der er uden Fare og saa simpel, at Enhversomhelst kan have Tilsyn med den.

Amerika. De forenede Staters Finantsminister agter at indbyde alle Europas Stater til en K[illegible]ngres for at raadslaae om Indførelsen af fælles Mynt, Maal og Vægt i de forskjellige Lande samt om et fælles System for de statistiske Handelstabeller. Allerede under Pariserudstillingen dannede der sig et Selskab for at virke for denne Sag.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 10. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 6te Marts 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | **8. Aarg.**

Indhold.

Om selskabelig Underholdning.

(Af E. F.)

I.

Selv om det ikke var antydet i Skriften, saa maatte det let falde Enhver ind, at Mennesket er et selskabeligt Dyr. Det følger nu ikke heraf, at Skriften i dette Stykke er bleven overflødig; thi man er, som bekjendt, meget vaklende i sin Dom, om hvilken Vigtighed der skal tillægges den selskabelige Drift. Ligefra Paul af Theben til Søren Kierkegaard har der været Tænkere, der i Ord eller Gjerning have erklæret den for overfladisk og uvæsentlig for en Viismand, saa at han endog burde udrydde den. Paa den anden Side vrimler der af - jeg vil ikke saameget sige Tænkere, som ialfald Snakkere, der paastaae, at Eensomhed er det Utaaleligste af Alt, og disse Folk kunne nok med godt Skin af Ret pege paa Bodsfængslernes Annaler, af hvilke det fremgaar, at eensomt Fængsel nok er en ligesaa barbarisk Straf som de forlængst antikverede, hvorved man mistede sin Ære, fik sin Haand afhugget eller sattes i Gabestokken. Lad begge Parter komme frem og tale sin Sag, og det vil maaskee gaae os ligesom von Bremenfeldt hos Holberg, da han skulde dømme i Sagen vedkommende Hattemagerlauget, og tilsidst ikke kunde sige Andet, end at hver Part havde Ret paa sin Maade. Thi ligesaa herligt som det er at læse Platons Symposion eller at mindes „de hyggelige Aftener, da vi vare sammen hos Onkel og Tante", ligesaa stort og imponerende er det at høre om de gamle Eneboere, eller i Søren Kierkegaards Spor „at udarbeide sin Personlighed" i fine Traade, ligesom Edderkoppen sit Spind, uforstyrret af Verden og Tummelen. Skulle vi fælde en nogenlunde bestemt Dom i denne Sag, maae vi gaae lidt dybere ind paa den, om end ikke gaae tilbunds; thi det kunde da hændes os, som visse Dykkere, at vi ikke kom op igjen, - Noget, som vilde være at befrygte her, hvor vi i det rige og mangfoldige selskabelige Liv blandt Menneskene synes at skue et stort og dybt Hav uden Horizont til nogen af Siderne.

Jeg berørte „de uforglemmelige Aftener, da vi vare sammen hos Onkels." Her maa Eftertrykket lægges paa Ordet Aften. Før Kl. 6—7 gik det ikke vel an at komme; thi Onkel havde indtil den Tid endnu sit Arbeide paa Kontoret og Tante Et og Andet at gjøre i Kjøkkenet. Nu ere vi paa Sporet. Dagen er Arbeidets Tid; da passer hver sin Dont. Og selv om denne kræver Fleres, ja Manges Samvirken, saa kalde vi det derfor ikke selskabelig Underholdning. Natten er Hvilens Tid. Da gaar ogsaa hver til Sit og den Ene tænker ikke paa den Anden. Aftenen derimod er Overgangstiden fra Arbeide til Hvile, ligesom fra Lys til Mørke. Netop Halvdunkelheden er jo saa gunstig for den selskabelige Underholdning. Gjenstandene omkring os vise sig synlige nok for at holde os vaagne, fængsle vor Opmærksomhed og give vore Tanker Retning; men deres Omrids og Farve er netop usikker nok til, at vor indre Stemning, vor Følelse og Indbildningskraft kan komme til sin Ret og gives lidt Frihed. Det var derfor, at vi protesterede mod, at Tante strax skulde tænde Lampen. „Det var saa hyggeligt at sidde og passiare i Tusmørket." Og selv naar Lampen senere blev tændt, saa var dog dens Lys mange Gange svagere end Sollyset. Vi ere altsaa enige i, at Aftenen netop er den selskabelige Underholdningstid og at denne Underholdning netop skal danne en Overgang fra det travle Arbeide til den tause Hvile. Det er da, at Sjælene mødes i smaae Kredse og samle sig om de mindre nærtskinnende Lampelys. Dagens Arbeide forener dem om det store verdensomstraalende Lys for at virke i een Kjæde til et stort Maal bevidst eller ubevidst.

Lad os fastholde dette Punkt. Man finder Aftentimerne saa hyggelige, ja man siger endog, at de ere saa poetiske. Det kommer deraf, at Arbeide og Arbeidets Frugt falde saa nær sammen, kunne saa let anskues. Her vil min Tante ryste paa Hovedet; thi hun sagde, at det Skjønne forsvandt, naar man vilde begrunde dets Skjønhed. Jeg tror nu ikke, at Skjønheden er et saadant Fata Morgana; og jeg drister mig til at gaae Tingen ind paa Livet. Det lille Bidrag, som Enhver i sit Arbeide om Dagen yder til Menneskesamfundets Vel, forsvinder som en Draabe i Livsbegivenhedernes Ocean. Vi troe, haabe, ane, at det ikke bliver uden Frugt, men vi see det ikke. Anderledes med de aftenlige Underholdninger, hvad enten det er Samtale, Leg, Musik eller hvad det er, saa viser Frugterne sig strax, Lønnen, eller undertiden maaskee Straffen i Form af Prostitution, følger Arbeidet. Den, der fortæller, maa altid anstrænge sig lidt, samle sig, ordne sit Stof, men det fornøier ham selv og Andre paa samme Tid, ligesaa ved al anden Underholdning.

Jeg vil nu fremsætte en Paastand, hvori jeg tror, man ved nærmere Eftertanke vil give mig Ret. De selskabelige Underholdningers Skjønhed staar i Forhold til den ligelige Fordeling af Arbeide og Nydelse og begges lykkelige Sammentræf. Folk, der age Kjælkebakke, ønske maaskee ofte i sit stille Sind, naar de ere komne ned ad Bakken, at der var opfundet en Maskine, der i en Ruf kunde bringe dem til Toppen, hvor Bakken begynder, saa de slap den møisommelige Vandring op igjen til næste Aging. Vel betænkt, vilde dog dette være uskjønt, altfor sandseligt. Hvad det at besøge Theatret angaar, saa grændser jo dette fra Publikums Side temmelig stærkt til en lignende eensidig Overvægt paa Nydelsens Side. Dog vil et Skuespil, naar det ikke er for plumpt, effektrigt, altid give Tanken noget at bestille. Men vist er det, at Folk, der jævnlig besøge Theatret, ikke gjøre godt Indtryk. Man faar Fornemmelsen af Nydelsessyge og Sandselighed hos slige Folk. Nu Musik: Det er Samtale, som endnu ligger i Stemningens uartikulerede Grund og ikke ret har hævet sig til Begrebets, til Ordets Gjennemsigtighed. Men skal den have Ordets Spire i sig, da bør den ogsaa være gjennemtrængt af Tanke, af Studium. Det er muligt, at Musik kan blive for lærd, for pedantisk, saa at den vel kan studeres, men ikke nydes. Men det Hyppigste er dog det, at den kun kildrer Øret, ikke fængsler den bevidste Opmærksomhed. Den er da i Grunden uskjøn og i græsk Forstand usædelig. Den er da Nydelse uden Arbeide, ialfald ikke for Tilhørerne. Man maa lægge Mærke til, at jeg her taler om Sagen i det Store og Almindelige, og at her mange Biomstændigheder i det Enkelte kunne bevirke Undtagelser fra Regelen. Saaledes er det klart, at den, der tager sig Musiken lettere og mere udvortes, ikke bør prostitueres, om han lader sig forlyde med, at han foretrækker Straus eller Lumby for Beethoven. Sagen faar da et humoristisk Anstrøg. I den bekjendte Fabel om Bjørnen og Ræven er det humoristisk talt ikke ilde, at Bjørnen foretrækker Gjøgen for Nattergalen, og Maaden, hvorpaa Bjørnen argumenterer, passer heldigt til hans æsthetiske Sands forøvrigt. Det er ganske brav, at Folk ere lidt eensidigt anlagte, og ere ærlige nok til at vedgaae det; thi det viser Kraft.

Hvad Kortspil angaar, saa gjælder her den samme Regel. Hvor uskjønt, for ei at sige, hvor usædeligt er ikke Hazardspil, naar det drives for Alvor om Penge. Det er Spænding, feberagtig, sygelig Nydelse uden Studium, uden Arbeide. Den, der vinder, har ikke arbeidet mere, end den, der taber. Hvor hæsligt og nøgent fremtræder ikke her det sandselige Moment. Overhovedet kan man vel sige, at Kortspil aldrig vil kunne hæve sig til dannet, ædel selskabelig Underholdning, saalænge som det gaar ud paa Gevinst, selv om en saadan Gevinst udenfor Spillet af Vedkommende ikke vilde være ham af synderlig Interesse for hans Formuesomstændigheder. Spilles der end ikke høit, saa ere dog Mynterne altfor grelt fremtrædende Symboler paa reel Tab eller Gevinst, paa Savn eller Nydelse; og da Spillets Gang dog for en væsentlig Deel trods Forskjellen mellem de Spillendes Dygtighed afhænger af det Tilfældige i Kortenes Fordeling, saa vil vanskeligt Arbeidet kunne kongruere Nydelsen. Hvor smagløst er det saaledes ikke ved det endelige Opgjør, naar efter endt Beregning Gevindsterne puttes i Lommen, som om altsaa dette dog var det egentlige tilsigtede Øiemed. Kortspil kan kun æsthetisk passere, naar det har et humoristisk Anstrøg. Det er jo kun et Spil uden dybere Frugt og Udbytte. De Deeltagende bør altsaa selv føle og gotte sig paa en spøgende Maade over denne indre Tomhed, give det et komisk Præg, som naturligt skeer derved, at man indbilder sig og Andre for en Tid, at det her gjælder noget Stort og Vigtigt, en Haupt- und Staatsaffære, og dog altid hemmeligt er sig bevidst, at det ikke er saa. Tidemands Billede „Kortspillerne" er fortræffeligt i denne Henseende. Det Humoristiske viser sig i den veltrufne Forlegenhed og Ærgrelse hos den ældre Figur, og den hjertelige Fornøielse hos de to Andre, medens det dog træder klart frem, at alle Parter finde sig selv komiske. Kobberdankerne paa Bordet have selv ved sin Ubetydelighed i Værdi trods sin pretensiøse Størrelse et humoristisk Anstrøg. Lykurgs Spartanere med sine Jernpenge maa have været ypperlige Humorister. L'hombrescenen i „Intriguerne" af Hostrup er heller ikke ilde. Her er det Samtalen, der giver den sit æsthetisk berettigede Præg. Humoret er lige saa træffende som det er let og utvungent. Et heldigt Arrangement er det, at fire saa forskjellige Charakterer ere komne sammen ved Spillebordet, hvoraf den Ene er temmelig interesseret i et godt og forstandigt Spil, den Anden tager det lettere, og spiller mest for Snakkens Skyld, den Tredie spiller med Iver og Opmærksomhed, men er en stor Klodrian, saa at det gaar ham ilde, og den Fjerde spiller med sine Tanker halvt og sin Lyst fuldstændig udenfor Spillebordet. Jo mere broget og blandet det spillende Publikum er, des bedre. Naar vi om Julen hos Onkels kunde sidde en familie om det store Bord og spille Halvtolv om Pebernødder for at more de Smaae og derved os selv, naar Tante maatte tage Briller paa for at skjelne Kortene og give sin lille Sønnesøn, der vel havde god Forstand paa Gevinstens Fortrinlighed, men kun ufuldkomment fattede Spillets Regler, et godt Raad, naar Passiaren og Latteren var i fuld Gang, naar vi Voxne affekterede megen Iver og megen Interesse, og de Smaae kunde more sig ligesaameget ved at en uventet Lykke tilfaldt en Anden, end dem selv, da havde dette ligesaamegen æsthetisk Skjønhed som det kan være hæsligt at see fire routinerede Whist-

spillere sidde i taus Forstening omkring Spillebordet til langt ude paa Natten og trods tilsyneladende Ligegyldighed dog i Hjertet med et Slags Febernydelse følge Tilfældets Omskiftelser.

Kunstig Østersavl.

(Slutning fra f. Nr.)

De forhen omtalte Operationer vare sluttede henimod Enden af forrige April Maaned, og den 25de Oktober, altsaa 6 Maaneder efter, lod Hr. Coste, for at vise Resultatet af sit Forsøg, opfiske de nedlagte Faskiner, og „Videnskabens Løfter vare allerede gaaede over i en haandgribelig Virkelighed", som han selv udtrykker sig i sin mærkelige Indberetning til Keiseren. „De gamle Østers", fortsætter han, „de Skaller, hvormed man havde brolagt Bunden, kort ethvert fast Legeme, som man fiskede op, var bedækket med Yngel; selv paa Strandbredden fandtes Østers opskyllede. Aldrig havde hverken Cancale eller Granville, selv i deres frugtbareste Periode, frembudt Skuet af en saadan Produktion. Faskinernes Grene og mindste Kviste vare i den Grad bedækkede med Østers, at de havde Lighed med saadanne Træer i vore Frugthauger, som om Foraaret aldeles skjules under sin Fylde af Blomster." Som Beviis paa denne Frugtbarhed, og tillige for at Keiseren med egne Øine kunde overtyde sig om den Rigdom, som de paa hans Befaling anlagte kunstige Østersbanker lovede for Fremtiden, lod Hr. Coste en af de paa ethvert Leie opfiskede Faskiner sende til Paris og opbevare i sit Laboratorium. De unge Generationer, som bedække disse, vare paa den Tid, de fæstede sig til dem, i Diameter neppe Fjerdedelen eller Femtedelen af en Millimeter; og i sidst forløbne Oktober, da man undersøgte Leierne, havde nogle opnaaet en Størrelse af sex til otte hundrede Millimetres, et stort Antal ti til tyve og atter Andre tyve til tredive. Denne Forskjel i Størrelse lader sig forklare af Forskjellen i Alder. Den første Klasse, som havde en Alder af 30 til 40 Dage, var fremkommen af en af de sidste Udklækninger i September; den anden, omtrent 3 Maaneder gammel, var udklækket i Juni eller Juli og den tredie endelig var 5 til 5½ Maaned gammel og udklækket i Mai. Dersom man havde ladet disse Østers forblive der, hvor man havde opfisket dem, vilde - efter de vundne Erfaringer - Størsteparten af dem til førstkommende April have opnaaet en Størrelse af 4 til 5 Centimetres.

For Tiden findes der i Bugten ved Saint Brieuc paa en Overflade af mere end 1000 Hectarer utallige Stykker, som kun behøve at udvikles for inden 2 til 2½ Aar - den Tid, som udfordres for Østersen til at naae den Størrelse, der i Almindelighed forlanges af den som Handelsvare - at afgive en umaadelig Høst, hvis Værd man for Øieblikket kun tilnærmelsesviis kan beregne.

Man tænke sig den Fremgangsmaade, som har ydet Hr. Coste saa uvurdeerlige Resultater, anvendt paa ethvert mudderfrit Sted af Kyststrækningen langs Atlanterhavet, Middelhavet, Korsika og Algier - og Menneskeaanden vil gyse tilbage for at beregne de Rigdomme, som Industrien vilde kunne trække ud af disse uudtømmelige Kilder.

Ved Kjølhalingen af et Skib, som kom hid til Christiania fra Cadix, befandtes dets Bund og Sider tæt besatte med Østers, hvoraf de fleste vare ganske smaae, medens enkelte vare saa store som de, der paa Costes Tegning ere mærkede med Litr. E. Dette viser, at Yngelen maa have sat sig fast til forskjellige Tider, hvilket ogsaa er rimeligt, da Fartøiet skal have været i de Farvande i flere Maaneder. De fleste vare dog kun af Størrelse som Litr. B og C. Da de vare levende, bleve de forsigtig afskrabede og udstrøede her i den indre Fjord paa flere Steder. Uagtet den Fremgangsmaade, som blev tilraadet, nemlig at lægge dem paa sammenbundne Riisknipper eller Riisdynger, ikke blev fulgt, er det dog høist sandsynligt, at dette Forplantningsforsøg, som et reent Tilfælde har sat Vedkommende istand til at anstille, vil lykkes ret godt, da de alle havde sat Skjæl og saaledes vare bedre beskyttede, end naar de som nylig udklækkede og skjælløse svømme omkring. De bleve desuden udstrøede paa Steder, som antoges hensigtsmæssige for deres videre Udvikling og hvor de troedes at være sikrede mod de Alt ødelæggende Grundvad. Disse saaledes tilfældig hjembragte Østers vare af den ved de franske og engelske Kyster forekommende Art, der er mere tyndskjællet end vore, voxer hurtigt og ere ligesaa velsmagende.

Da man, efter hvad Coste oplyser, maa antage, at disse Østers snart voxe til, burde Vedkommende nu nedsænke i deres Nærhed Riisdynger eller Faskiner for at fremme deres Formerelse og Udbredelse her. Arbeidet hermed er saa simpelt og Bekostningen og Bryderiet saa lidet, at det vil være saameget mindre rigtigt, om dette bliver undladt.

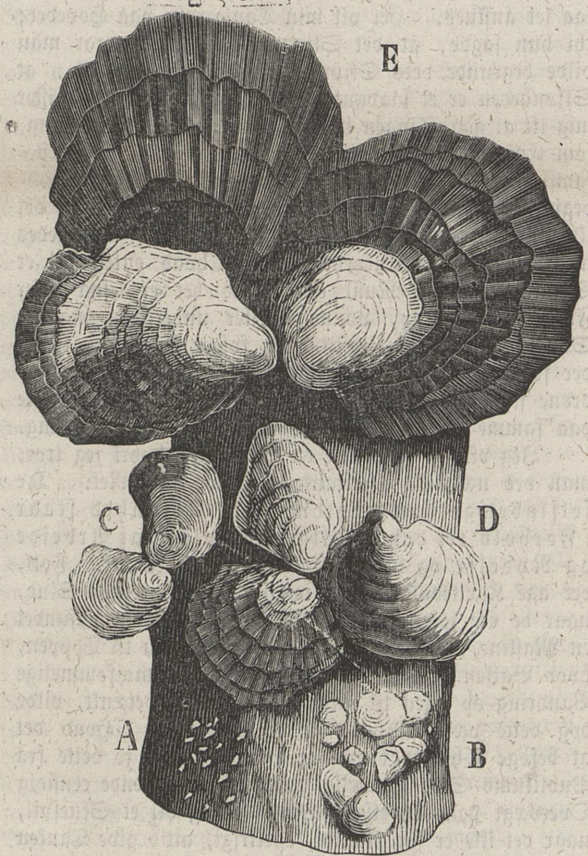
Det vil maaskee oftere hænde, at Skibe, som komme fra Middelhavet og det atlantiske Havs Kyster, ville findes besatte med smaae Østers af samme Art. Man burde derfor være opmærksom herpaa og istedetfor at bortkaste dem, nedlægge dem i saadanne Riisknipper eller Faskiner, eller og udstrøe dem paa hensigtsmæssige Steder.

En med vore Fiskerier fortrolig Mand har underrettet os om, at han agter hertillands at forsøge den kunstige Østersavl og derved gaa frem saaledes: han nedsænker Faskiner paa et Sted paa Vestlandet, hvor der endnu findes endeel Østers, men hvor der før var en Mængde. Han vil anstille Forsøget deels med vore egne Østers, der yngle paa samme Maade som de franske og ere ligesaa foldrige, deels med Østers, forskrevne fra Hull, og af samme Art som de, hvormed Coste har gjort Forsøg. Østerserne

En med unge Østers bedækket Muslingskal, opfisket paa en af de kunstige Banker.

nedsænker han paa en passende Dybde, der maa være saa stor, at de ikke blive forstyrrede af Søgang. Rundt om disse vil han lægge Faskinerne som et Gjerde eller Indhegning, saa at Yngelen, idet den søger at sprede sig eller udsættes for at føres bort af Strømmen, kan sætte sig fast. Det Hele vil sandsynligviis koste 12 à 16 Spd.

Østers af forskjellig Alder:
A. 10 Dage efter Fødselen. B. 30—35 Dage gamle. C. 3 Maaneder gamle. D. 6 Maaneder gamle. E. 1 Aar gamle.

Pariser-Nyheder.

III.

De mange Protester, der daglig indløbe til Ministeriet fra de talrige apokryphiske Grever og Baroner, hvem den nye Lov har frataget deres usurperede Titler, give Anledning til megen Tale og Latter. Her er en Prøve. Er det min Skyld, at min Families Adelskab ikke daterer sig fra Korstogene. Havde jeg saasandt levet i det 11te Aarhundrede, er det ingen Tvivl om, at jeg havde fulgt Peter Eremit til Palæstina, og da vilde jeg nu have været i mit 40de Kvarteer. Er det min Skyld, at der ingen Korstog foretages og at jeg saaledes nødtvungen er i mit første Kvarteer, hvilket hender Maanen engang hver Maaned, uden at forhindre, at den er ældre, end de første christne Baroner. Skulde intet Forlig være muligt. Jeg kunde jo afgaae til Jerusalem med Maltheserridderne til Foraaret og vel ogsaa gjøre de Vantro Livet lidt suurt. Det er det eneste praktikable Korstog for Øieblikket. Man sige et Ord, og jeg er reisefærdig." — Alphonse Karr foreslaar de Sørgende nogle Midler til at trække sig tilbage, Æren frelst.

1ste Middel. Min Formue svarer ikke til mine Fædres Navn. Det er latterligt at see en Greve af X** tilfods paa Gaden; et Slør skal skjule mit Adelsskjold, indtil Lykken atter smiler.

2det Middel. Jeg er dødelig forelsket i en elskværdig Enke, men hun er opdraget i republikanske Grundsætninger og vil aldrig samtykke i at blive Marquise. Jeg anmoder altsaa mine Venner om ikke mere at give mig min Titel - jeg er herefter roturier, men lykkelig.

3die Middel. Det er en afgjort Sag, det er for dyrt at være Baron, især for mig, der altid er paa Reiser; hvad der koster en Borgerlig to Sous, koster mig fem Franks. Kan det forundre mine Venner, at jeg er kjed af at betale denne Skat og foretrækker at øde mine Penge paa anden Viis? Jeg er ikke mere Baron.

4de Middel. Jeg har hidtil været nødsaget til at bære en forældet Titel for en gammel Tantes Skyld, som ellers vilde have efterladt sin Formue til milde Stiftelser; men da nu den Gamle slumrer i Familiebegravelsen og Arven er min, er Maskeraden endt, og jeg har den Ære at melde mine Venner, at jeg nu slet og ret er Monsieur * med 40,000 Franks i Rente.

5te Middel. Jeg kjender ingen sørgeligere Stilling, end at bære et Navn, der er bleven berømt ved Andre og selv intet at være. Min Beslutning staar fast: jeg vil selv skabe mig et Navn. Det episke Digt, Frankrig saalænge har sukket efter, er snart færdigt fra min Haand, og jeg beder mine Venner fra nu af at kalde mig *. Jeg haaber dette Navn engang skal blive deres Stolthed som min.

Variant. Jeg er lige paa Vei til at finde det manglende Middel for en sikker Luftfort. — En anden Variant. Jeg har næsten fabrikeret en Diamant.

Vi forlod Theatrene uden at være færdig med dem. „Hvorfor disse Lamper, disse Vimpler, disse Drapperier, der lyse og flagre paa Théatre lyrique's Façade?" — „Spørg Aviserne, Fremmede. De ville sige Dig, at Byen Angers har villet see Figaros Bryllup og har leiet det hele Huus til i Aften. Finder Du, at man kan gjøre mindre Stads, naar en heel By kommer dragende? Jeg har foreslaaet, at Staden Angers skulde drage ind under en Triumphbue, og at unge Piger skulde strøe Blomster ligesom til Begravelse, thi den store Pan er død." — „Hvem er den store Pan?" — „Publikum. Der er intet Publikum mere i Paris. Jernbanerne have dræbt Publikum." — „Theatrene ere dog overfyldte." — „Netop derfor." — „Jeg tyder ikke Gaader." — „Hver Dag bringer Jernbanerne Tusinder af Forretningsfolk til Paris. Naar Dagens Arbeide er endt, spørger man hinanden, hvor Aftenen skal tilbringes. Naturligviis i et Theater, og saa raadspørges Avisen; det-mest udskregne Stykke vælges, og saa sidde da de Tusinde omkring paa Bænkene." — „Jeg vilde netop selv gaae hen og see et af disse udskregne Stykker, o strænge Mand." — „Du og de Tusinde ere ikke Publikum." — „Hvad ere vi da?" — „Tilskuere. Du seer et Stykke, men Du bedømmer det ikke; hører Du ikke til de dummeste, siger Du i Høiden: 'Hvor kan denne Ynkelighed have oplevet hundrede Forestillinger?' Publikum, Pariseren, forsvinder efter at have givet sit Mishag tilkjende de første Par Aftener, men saa kommer Forretningsfolkene, saa de Fremmedes Legion, og saa tilsidst de reisende Byer. I Aften har Angers havt Forstand nok til at ville høre Mozarts Musik, men i Morgen forlanger det lyonesiske Silkekompagni maaskee „Djævelens Piller", og saa vil de andre Byer have dem bagefter, indtil Pariserne ere syge af Piller. Bordeaux lader sin egen prægtige Operasal staae tom og morer sig i Paris, Marseille udpiber hjemme de samme Sangere, det beundrer i Paris - kort den store Pan er død." — „Hvad er derved at gjøre?" — „Intet. Den store Pan vaagner op en Dag!"

Helene Peyron, hvis udskregne Navn vel ogsaa er naaet til Norge, er en Række sonore Vers, en Orgie af Metaphorer, der skal forsone med denne nye Beatrice Cenci og det hele urene Væsen. Det er interessant, stort, sublimt, sige Pariserne. Det er hæsligt, sige vi, som afskye alle disse Theater-Synderinder med og uden Kameliaer. Vi kunne græde over den sande Beatrice Cenci, der gaar til Retterstedet, men fra denne moderne Beatrice, der gaar til Triumpher, og hver Aften hilses af Blomster, vende vi helst vore Øine og vore Tanker. Vi ville ligeledes forskaane vore Læsere for enhver Beretning om Taagens Riddere samt om Polichinel Vampyr, hvilke Stykker begge have hjulpet til at dræbe den store Pan. Forlang Opskriften paa denne Slags Ragout af dem, der tillave den med mest Bifald, og det vil hedde: „Tag en ung, dydig Pige, forført og forladt, en Forfører, Forførerens Fader, General eller idetmindste Oberst, en Forræder, en følsom gammel Amme og et stjaalet Barn, bland disse Ingredientser, lad dem faae et Opkog i en god halv Pot Taarer, føi dertil en

pikant Sauce af Vittighed og nogle Korn Forbandelse, og glem ikke at give det Hele en let Smag af det Hemmelighedsfulde, serveer, og vær vis paa, at dit Publikum vil slikke sine Fingre."

Det er en Hvile at see et Stykke som Alfred de Mussets „Mariannes Capricer." Dette er idetmindste poetisk berettiget. Alfred de Musset saa alting paa Jorden paa sin egen Maade, derfor have de Dialoger, han lægger sine Personer i Munden, intet tilfælles med de Dødeliges, mellem hvilke han levede; tegnet af ham bliver hver Grisette en Fee, og Marquisens lille Fod har han besunget i Ord saa nye, at man næsten tror, at det er ham, der først har opdaget den lille Fods Trylleri. Vilde unge Mennesker lære udenad, hvad hans Helte siger til de Kvinder, de elske, kunde de blive farligere, end Don Juan. Et saadant Sprog havde aldrig før været hørt paa et Theater. Det gaar med disse Dialoger som med Lafontaines Fabler. Enhver har tænkt alt hvad han siger, men Ingen har sagt det høit før han. Kjærligheden, som man forlængst troede havde sagt sit sidste Ord, bliver dit eget friske Foraar, og en Intrigue trænger han aldrig til - to Blikke mødes, det er nok. „Mariannes Capricer" er opfundet til Trøst for alle sørgende Elskere. Cilio bønfalder Marianne om at elske ham. Hun er kold. Han opgiver sin smukke Drøm. „Og jeg, som ganske vist vilde have elsket ham i Morgen, eller senest paa Søndag!" sukker den Forladte. Det er mange Hjerters Historie i to Ord, og for at give os denne Moral, anvender han hverken store Ord eller Lærdom, blot en liden Ting, som hedder Geni. Ja, havde Alfred de Musset formaaet at see andet paa Jorden, end Kvinder, Blomster og Solstraaler, vilde han have været vor Digter.

Et nyt Stykke, „Luxus", som gives med stort Bifald paa Théatre français, er langtrukket som alle de andre og — prosaisk som alle de andre, men forresten ypperligt. Vi ville forsøge at hjemsende en Extrakt deraf, og have det formastelige Haab, at vi skulle faae Bugt baade med Længden og Prosaen. Vi indsee ikke, at vort Theater har ringeste Forpligtelse mod en Forfatter, som vilde smile vantro, om man sagde ham, at det giver hans Stykke. Man forestillede os en Aften en saadan Forfatter. Han besaa os og sagde, man troede de Norske gik saa og saa klædt, og han beskrev os nøiagtig en Eskimokone. Da vi bekjendte, at den Kjole, vi bar, var gjort i Norge samt at vi var en nøiagtig Prøve af Folk hjemme, spurgte han lidt spidst, om vi ogsaa havde lært Fransk i Norge. Vi svarede med god Samvittighed Ja, men blev først troet efter en lang, alvorlig Samtale.

Vore Læsere have uden Tvivl hørt tale om Homøopathernes Proces? Den er endnu ikke paadømt, men en af Advokaterne har udslynget et Citat, som har berøvet alle Syge deres Sindsro: „Medicinen er en Videnskab, som undertiden helbreder, som ofte lindrer, som altid trøster." Vi gjættede paa, at denne Sats var af Beaumarchais. Den er af Hippokrat. Før døde syge Folk eller bleve friske igjen, overbeviste om, at deres Medicin var den bedste, og saa kommer denne Proces og vækker Tvivl om Alt. Man tror ikke engang mere paa Pomader, der gjengiver Dig alt det Haar, Du ikke har havt, eller paa „et ufeilbart Middel mod Gigt og Alderdom", saa gamle Folk kunne gjøre Touren Verden rundt som den evige Jøde.

Vi hørte igaar en Forelæsning af Philareth Chasles, hvis Navn vi bekjende, at vi ikke havde hørt nævne, da vi ifjor læste hans Biographi i Nyhedsbladet. Denne Biographi gav dog blot en svag Forestilling om, hvor interessant han er. Det er en temmelig grim Mand, der ikke staar paa et Katheder og holder høitideligt Foredrag, men sidder skjødesløst paa en Stol, leger med Lorgnetten og taler op og ned om hvad der kan falde som en Mand, der passiarer med en Ven, men tilfældigviis glemmer at lade Vennen svare, hvilket kan hænde. Efter Programmet talte han om Orient og Occident, men vi vide i en Hast ikke at nævne noget, hvorom han ikke talte, ikke engang Hammerfest, om hvilken agtværdige By han bemærkede, at Solen blot stod op der engang om Aaret, men da gjorde den det ogsaa desto grundigere, da den ikke gik ned i sex Uger. Et Portræt, han gav af Nutidens Ungdom, netop som den er, træt og blaseret, ofte genial, næsten altid god og ædelmodig, vakte en Jubel, som han optog lidt ironisk. Det hele Foredrag var blot den høieste Potents af den franske Esprit, vi hver Dag beundre, og som maaskee er en af Grundene til at vi finde Livet her saa herligt for en Tid - det er med en ganske egen Henrykkelse vi føle os selv dummere, end alle vore Omgivelser. Gjennem al denne Pragt, alt dette Humor, al denne Lærdom gik en Grundakkord af noget Godt og Smukt, som forundrede os netop af denne Mand. Den er maaskee politibefalet her ved enhver offentlig Forelæsning for Ungdommen, men os kvægede den. Da denne Ungdom sad ligeoverfor os, tilstaae vi, at vi af og til stjal et Minut fra den lærde Mand, for at betragte fransk Ungdom, men da den var stærkt opblandet med ældre Folk, der netop saae ud som Folk hjemme, kunne vi ingen Dom afgive om den; det flygtige Indtryk, vi beholdt, var afgjort til Gunst for norske Studenter. Det kvindelige Auditorium var gammelt og grimt, og det saa ud som om denne Sal i Ecole de France aldrig havde seet nogen anden Krinoline, end vor Ledsagerindes, som derfor ogsaa betalte for de manglende, ja vakte nogen Distraktion hos Taleren.

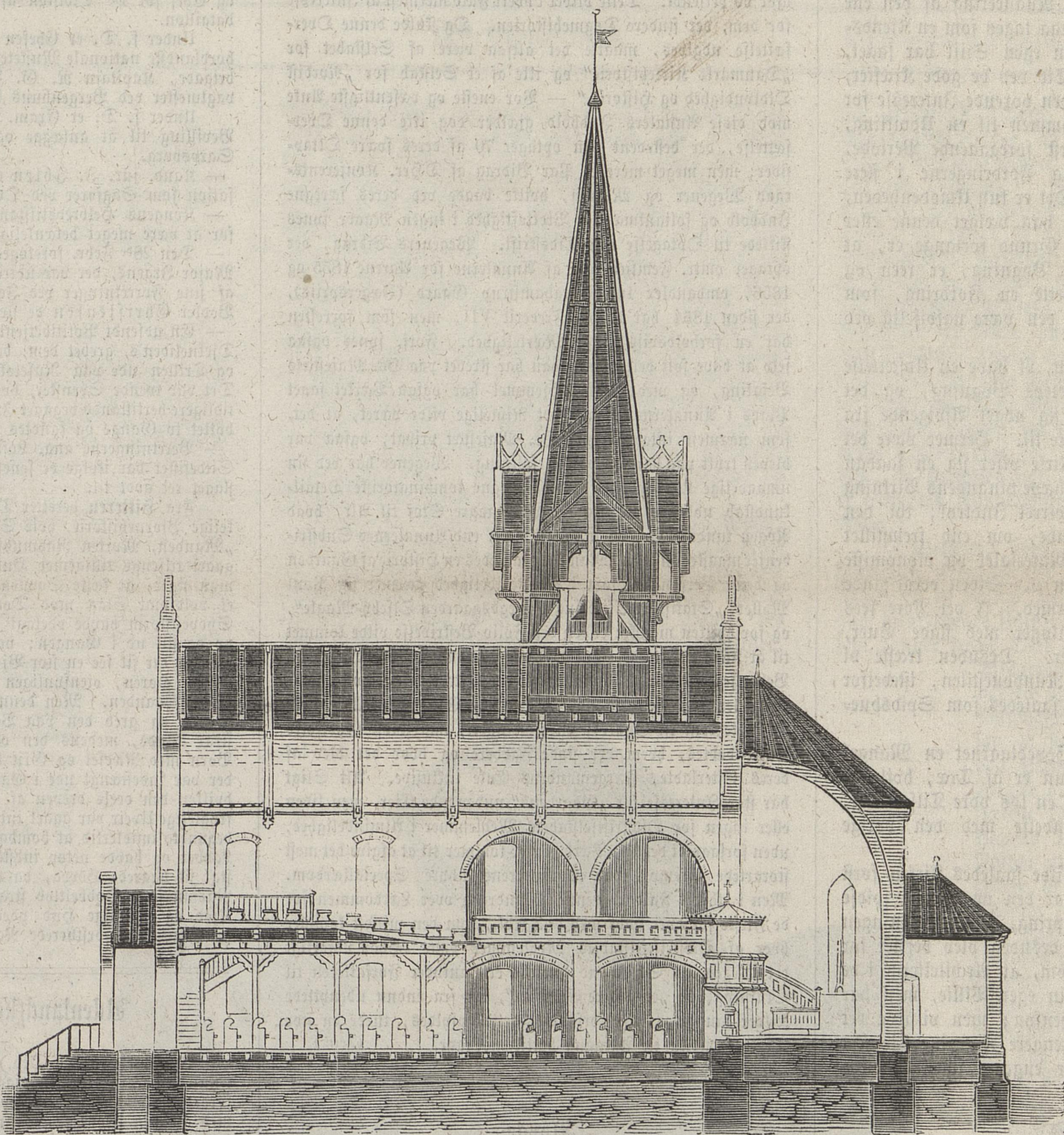
Vor Landsmand Tellefsen førte os for en Uges Tid siden til den italienske Sanger Del-Sarte, der af de Unge erklæres for en Charlatan, af de Ældre simpelthen for Verdens første Kunstner. Som bekjendt er han saa kapriciøs, at hverken Konge eller Keiser have kunnet bevæge ham til at synge ved Hoffet; ligesaalidt vil han høre tale om andre Koncerter end de, han selv behager at give. Derimod kan man undertiden faa ham at høre i hans egen stygge Stue med Akkompagnement af et Flygel, som vi sagde var sygt af Alderdom, og som en Anden spaaede vilde faae en unaturlig Død, da det er meget hadet i Paris. Og her sang han nu først en Arie af Alceste og saa en anden af Gluck og saa en tredie, og „Verdens første Kunstner" syntes os ikke længer for stor en Titel. Gamle Folk sige, at Talma ikke spillede saaledes Komedie som han, og at ingen Sanger har havt hans smeltende Røst. Den er nu hæs, men lige mægtig. Han vilde synge for os igjen, sagde han; han kunde godt lide Barbarernes Øren. Da han fulgte os ned til sin beskedne Huusport, spurgte vi, hvoraf det kom, at vi altid vare saa besynderlige i Knæerne, naar vi forlod ham. Vi haabe, at han tog dette for en Kompliment.

Det har moret os at efterspore berømte Mænds Tidsfordriv, og her er, hvad vi have erfaret.

Lamartine spiller Billard. Thiers gaar ingen Dag i Seng uden at have faaet sit Parti Ecarté. Guizot er maaskee den sidste Dyrker af Bilboquetspillet, der var i Mode under Ludvig den 15de. Abbed Lacordaire finder Hvile i en Whist, Taushedens Spil. Jules Janin er en fanatisk Dominospiller. Cousin, den store Philosoph, spiller Hazard i de smaae Boder i Champs élysées, hvor sex Macroner, klinede paa et Papiir, er høieste Gevinst. Hertugen af Malakoff dyrker Piket. Eugène Delacroix spiller Mistegris med en gammel Model. Alfred de Vigny spiller Dam. George Sand lægger Kabaler. Alexander Dumas spiller Gnav, og trækker altid Narren.

Juleliteraturen har bragt en liden Perle, vi anbefale vore norske Oversættere, „A house to let" af Dickens, denne Prosaens Shakesspeare. Det er en Snees Sider, som maaskee er det mest rørende denne Mester endnu har skrevet.

Da Julen for os varer Januar tilende, ville vi slutte med lidt Juleløier, der ere trængte hid fra Rusland. Unge Piger af Middelstanden gaae Nytaarsaften, ledsagede af en Fætter eller anden Tjenstdygtig, ud paa Gaden og spørge den Første, de møde, hvad han hedder; hedder han Frederik, skal den Tilkommende hedde Frederik, Gustav, skal han hedde Gustav, og saa videre. De Tapreste spærre sig alene ind i et Kammer, indtil Kl. slaar 12, den frygtelige Midnatstime. Ved det tolvte Slag viser Sougnoïs, det er den Tilkommendes Ansigt, sig i Speilet. Uheldigviis er det ikke bekjendt, at en Eneste endnu har havt Mod til at holde Øinene aabne i det skjæbnesvangre Dieblik. En anden russisk Mode, at gaae om til Venner og Bekjendte, maskeret som Bjørn, det vil sige Tullupen vendt om, forsøgtes ogsaa her sidste Nytaarsnat, men blev befundet farlig af Politiet paa Grund af den Lethed den gav de Herrer Tyve til at snige sig ind i Husene.

Langsnit af den nye Kirke paa Ruseløkbakken (efter v. Hannos & Schirmers Tegning).

Kirken paa Ruseløkbakken.

I f. Nr. af dette Blad gjengaves Kirkens Grundplan, dens Ydre, og Kommitteens Indbydelse. Idag følger et Langsnit, som viser Kirkens Indre, seet fra Syd af, og hertil føie vi endnu et Par Bemærkninger om Kirken i sin Heelhed.

Kommitteen finder den hensigtsmæssig, og heri vil vistnok Enhver i Hovedsagen samstemme; thi uagtet Kirken fremstiller Korsformen, bliver dog denne først uheldig, naar Korsarmene gives store Udspring, medens disse i denne Bygning ere saa svage, at de blot kunne betragtes som Sideskibe, der har faaet Gavler, hvorved en smukkere Gruppering opnaaes i det Ydre og et bedre Lys i Kirkens Indre. En Mangel maa det imidlertid ansees for at være, at Sideskibenes Gallerier ikke have særskilte Opgange, hvilke dog ligesom i Trefoldighedskirken med Lethed kunne anbringes i de østre Ender, hvorved der kun tabes et lidet Rum, som desuden afgiver de mindst gode Pladse.

Vor Fordring til det Hensigtsmæssige gaar dog noget videre. Vi kunne endnu ikke ganske tilfredsstilles ved at man kan see og høre godt i en Kirke og at der skaffes en let og bekvem Adgang til dens forskjellige Dele og Pladse, men fordre tillige, at alt skal fjernes, som gjør et mindre godt Indtryk, og da finde vi de Gallerier, som belemre denne Kirke, yderst uheldige. Vi tilføie strax, at denne Bemærkning ikke gjælder mere denne

end de fleste øvrige af vore Kirker, men tro dog, at den bør udtales, fordi den peger hen til et Maal, som i Fremtiden skal søges naaet. Ingen ny Kirke opføres nu mere med lukkede Stole eller Pulpiturer, men kan det ikke ogsaa komme dertil, at vi ligesom i gamle Dage, og som Katholikerne endnu, bygge Kirker uden Gallerier? Fra Tønsberg har vi nylig seet et Exempel derpaa, endog ved en privat Mands Opofrelse. Dette være da et lysende Exempel for det øvrige Land.

Kirkens Udseende finde vi med Kommitteen smukt, og tilføie kun som en nærmere Bestemmelse, at det gjør en malerisk Virkning og at vi her i Formerne træffe det samme Djerve og Kraftige, som møder os i disse Architekters øvrige Bygninger, endskjønt vi heller ikke kunne nægte, at det i de sidste undertiden grændser til det Plumpe. Men vi føle ogsaa ved nærmere at betragte denne Kirke et Savn, som vil klarere vise sig ved at forudskikke en almindelig Bemærkning.

Enhver, som har Øinene aabne for hvad der foregaar omkring ham, om han end aldrig er kommet udenfor Byen eller nogensinde har hørt den ofte gjentagne Sætning, at vor Tid mangler Stiil, vil dog have seet dette ved at kaste et Blik paa de Bygninger, som ere opførte her Tid efter anden. Snart er det antik, snart middelaldersk Stiil og snart en Nuancering af den ene eller anden. Men uagtet det maa tages som en Kjendsgjerning, at Tiden endnu ingen egen Stiil har faaet, saa er dog Architekturen i vor Tid ved de gode Kræfter, som have været virksomme, og den voxende Interesse for denne Kunst hos Publikum, kommen til en Udvikling, som var ukjendt i den nærmest foregaaende Periode, og jevnsides dermed ere ogsaa Fordringerne i flere Henseender blevne strængere. Det er kun Umodenheden, som dadler en Architekt for at han vælger denne eller hiin Stiil, men hvad vi med Grund forlange er, at den Stiil, som vælges for en Bygning, er reen og bliver gjennemført. Og er dette en Fordring, som ellers er fuldt beføiet, saa bør den være uafviselig ved en Kirke.

I sidste Henseende er det nu, vi have en Udsættelse at gjøre ved den her omhandlede Bygning, og det saameget mere, som der viser sig noget Afvigende fra hvad vi ogsaa hos os ere vante til. Hermed være det dog ikke sagt, at der i denne Kirke viser sig en saadan Blanding af Stiilarter, at de ophæve hinandens Virkning og saaledes frembringe et forvirret Indtryk; thi den spidsbuede Stiil er den herskende, om end fremstillet paa den simple Maade, som Materialet og økonomiske Hensyn gjorde nødvendig. Men ved Siden deraf finde vi Former, som ikke stemme dermed. I det Ydre sees foruden spidsbuede ogsaa Aabninger med flade Buer, i det Indre tillige runde Buer. Desuden træffe vi Chorets Udspring formet efter Rundbuestilen, istedetfor fleerkantet eller polygonformet, saaledes som Spidsbuestilen kræver.

Endelig fremviser ogsaa Hovedtaarnet en Mangel i organisk Henseende, da det kun er af Træ, hvilende paa Loftsbjælkerne, og saaledes en løs ydre Tilsætning, uden nogen konstruktiv Forbindelse med den øvrige Bygning.

Ifølge det Ovenstaaende vilde saaledes Kirken først blive rigtig tilfredsstillende, naar den overalt fik spidse Buer, et polygonformet Chorudspring, et med Bygningen organisk forbundet Taarn, og desuden blev befriet for Gallerier. Vi ere overbeviste om, at Architekterne i de to sidste Dele ikke have fulgt sin egen Villie, men har været tvungne af økonomiske Hensyn; men vi troe det dog ikke uden Nytte, at de strængere Fordringer baade i disse og de øvrige Henseender engang imellem blive udtalte. (n.).

Literatur.

Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie. 1855—1857. Disse Annaler udgives i Kjøbenhavn af det nordiske Oldskriftselskab, som ogsaa her i Landet tæller mangfoldige Medlemmer eller „Deeltagere"; og baade af denne Grund og fordi de hyppig forsynes med Bidrag af norske Forfattere, fortjene de større Opmærksomhed, end de mange andre danske Selskabers Tidsskrifter, der ofte have et mere interessant og værdifuldt Indhold. Vi ville derfor her kortelig omtale Annalernes tre sidste Aargange. Hvad der ved disse - som ved de nærmest foregaaende Aargange - let falder i Øinene, er den synlige Mangel paa et til Skriftets Tendents svarende Stof at fylde Bindene med og en fra Redaktionens Side kritikløs Overskridelse af de ved denne Tendents betingede Grændser. Vel har Annalerne for nordisk Oldkyndighed betydelig udvidet sit oprindelige Omraade ved fra 1846 ogsaa dertil at føie „Historien." Men endda er det for knapt til at samtlige optagne Arbeider derunder vel kunne anbringes. Allerede for længere Tid tilbage begyndte Red. i Annalerne at give Text og Oversættelser af islandske Oldskrifter, der for det Første vare af det Omfang, at de ikke burde udstykkes i Tidsskrifter, og for det Andet af det Indhold, at de hverken havde med „den nordiske Oldkyndighed" eller „Historie" stort at bestille. Dette paaklagedes fra flere Kanter, og virkelig er der ogsaa i de 3 sidste Aargange heri indtraadt en Forandring, men dog uden at disses Indhold forresten er kommet det for Selskabet stillede Maal synderlig nærmere. De (digtede) Fortællinger paa vort gamle Sprog, der dog ialfald fra een Side, nemlig den sproghistoriske, med et svagt Skin af Ret kunde hjemles en Plads i et historisk Tidsskrift, ere nu forsvundne; men saaledes, at Oversættelserne alene synes at skulle indtræde i Stedet. Idetmindste faar man i Aargangen for 1857 en nutildags besørget Oversættelse af „Brudstykker af den islandske Elucidarius", der selv igjen er en temmelig fri Oversættelse af dette berømte latinske Skrift, som tillægges Anselm, men dog skal være forfattet af Honorius Augustodunensis, der levede i første Halvdeel af det 12te Aarhundrede. Til Forsvar for denne Oversættelses Oversættelse kan overhovedet tænkes tvende Grunde, hvoraf dog ingen retfærdiggjør Optagelsen i Annalerne. Den ene er, at den kan yde Hjælp ved Studiet af sin Kilde, den islandske Oversættelse. Denne Hjælp er ialfald for Øieblikket mindre nødvendig, saasom en islandsk Udgave endnu mangler. Den anden er, at Islandsken har sine Afvigelser fra den latinske Original, hvormed Oversættelsen gjør os bekjendt. Dette bliver i hvert Fald nærmest af Interesse for dem, der studere Dogmehistorien. Og skulde denne Oversættelse udgives, maatte det altsaa være af Selskabet for „Danmarks Kirkehistorie" og ikke af et Selskab for „Nordisk Oldkyndighed og Historie." — Vor eneste og væsentligste Anke mod disse Annalers Indhold gjælder dog ikke denne Oversættelse, der beskedent kun optager 70 af deres svære Oktavsider; men meget mere et Par Bidrag af DHrr. Konferentsraad Wegener og Mehren, hvilke baade ved deres særegne Indhold og foliantmæssige Vidtløftighed i ingen Maade synes skikkede til Optagelse i et Tidsskrift. Wegeners Bidrag, der optager omtr. Femsjettedele af Annalerne for Aarene 1855 og 1856, omhandler kun Abrahamstrup Gaard (Jægerspriis), der siden 1854 har tilhørt Frederik VII, men som forresten har en forholdsviis ringe Mærkelighed. Forf. synes ogsaa selv at have følt dette; men han har skrevet paa Hs. Majestæts Befaling, og med samme Hjemmel har ogsaa Værket faaet Plads i Annalerne, uagtet det Rimelige vilde været, at det, som nærmest interesserende Hs. Majestæt privat, ogsaa var bleven trykt paa hans private Bekostning. Wegener har ved sin umaadelige Lærdom og den ham egne kombinatoriske Detailkundskab udbragt det forholdsviis magre Stof til Alt, hvad Nogen kunde vente, og til meget mere, end Annalernes Subskribenter maaskee ønskede. Man faar saaledes en Historie af Gaarden og dens Personale, som i Omstændelighed nærmer sig Poul Møllers „Statistiske Skildring af Lægdsgaarden Ølseby-Magle", og for hvilken maaskee endog den Folio-Beskrivelse vilde kommet til at staae tilskamme, som Holberg spasende bebudede over sin Beboelsesleilighed. Vi finde saaledes Efterretninger om, naar den eller den Færgemand, Forvalter, Skovfoged eller andre Betjente kom til Gaarden eller aftraadte, naar disse Godtfolks Børn døbtes, hvem der stode Faddere og hvor der blev af deres Efterladte, Færgemandens Enke inklusive. Alt Sligt har stor Interesse for „Gaardens" nuværende Eier, men liden eller ingen for Oldskriftselskabets Medlemmer i Almindelighed, uden forsaavidt det hele Værk derved kommer til at afgive det mest storartede Exempel paa Forfatterens uhyre Speciallærdom. Men i ethvert Fald er denne Beundring over Lærdommen for de Fleste for dyrt kjøbt med de 3 Rdl., som den mindst kommer hver af Oldskriftselskabets Medlemmer paa. Hvor udførligt det Wegenerske Skrift end allerede er, antyder Forfatteren til Slutning dog „en rigere Efterslæt", der fra endnu ubenyttede Kilder kan gives, og forsaavidt dette opfyldes, turde en stor Deel af endnu en Aargang hertil medgaae. (Forts.)

Norge.

Christiania. Paa Tirsdag sammentræder her i Christiania en under 27de Jan. d. A. nedsat kgl. Kommission til at afgive Betænkning og Forslag ang. forskjellige kirkelige Gjenstande. Medlemmerne af denne Kirkekommission ere Biskop Arup som Formand, Høiesteretsassessor U. A. Motzfeldt, Provsterne H. Folkestad (i Hvideseid) og P. Fr. Bassøe (i Raade), konst. Kriminaldommer Chr. Hansteen, Sognepræst til Levanger Ole Berg, Trediepræst i Christiania J. J. Tandberg og Gaardbrugerne Christopher Svanø og Niels Gjelstad. Som de nærmeste Gjenstande, hvorover Kommissionen har at afgive Betænkning, anføres i Resolutionen: a) Ægteskabs Indgaaelse og Opløsning, navnlig Fraskiltes Adgang til at indtræde i nyt Ægteskab; b) Skriftemaal og Absolution i Forhold til Alterens Sakramente; c) Konfirmation; d) Menighedsraad; e) Troesbekjendelsens Form i Altarbogen og Lærebøgerne; f) Geistliges Afskedigelse; g) Forandringer i Dissenterloven. Men desforuden har Kirke-Departementet Adgang til at undergive andre kirkelige Gjenstande Kommissionens Behandling, naar de maatte findes at være af særlig Interesse, ligesom Kommissionen, forsaavidt den finder det af Vigtighed, at noget andet kirkeligt Anliggende end de ovennævnte kommer under Behandling, er bemyndiget til derom at afgive Betænkning og Forslag.

— Jfr. Berg har opsagt sit Engagement ved Christiania Theater og modtaget Ansættelse ved det norske Theater paa samme Betingelser, hvorpaa hun der tidligere var engageret.

— Et originalt svenskt, hidtil utrykt Syngestykke, „Dalkullan", der i Stockholm og Götheborg er bleven opført med Bifald, vil med det Første blive opført paa det norske Theater. En anden Nyhed, som endnu tidligere der vil blive given, er „Følgen af en Maskerade." I den sidste Tid er ogsaa paa samme Theater opført flere andre Smaastykker, der have været meget morende, og som fra Spillets Side kan sees med Fornøielse. Blandt de flere ville vi nævne „Ægtemænd i Knibe" og „Ildebrand i gamle Huse."

— Christiania Theater har antaget til Opførelse et Eenaktsstykke af H. O. Blom med Titel „En Time paa Jerkind."

— Christiania Theaters Direktion har opsagt Hr. Sahlertz.

— I Trykken er netop udkommet: „Om Ædruelighedstilstanden i Norge" ved Eilert Sundt. 120 S. Kvart.

— Studenternes store Maskefest er omberammet til 18de Marts.

— Under 23de f. M. er Amtmand i Christians Amt J. C. Collett udnævnt til Amtmand i Akershuus Amt; Rektor ved Molde Middel- og Realskole J. O. Horn til Toldkasserer i Riisøer; Toldkasserer i Egersund C. W. Kjelstrup til Toldkasserer i Farsund; Kandidat i Mineralogi og i Realfagene K. T. W. Lunde til Overlærer ved Lillehammers lærde og Realskole.

Under s. D. er følgende Avancements og Forsættelser foregaaede i den bergenske Infanteribrigade, nemlig: Chefen for 3die Division af Sogns Landværnsbataillon Kapitain N. D. Geelmuyden til Chef for strandebarmske Kompagni af søndhordlandske nationale Musketeerkorps; Chefen for 1ste Division af nordre Bergenhuus Landværnsbataillon, Kapitain M. M. Daae til Chef for 3die Division af Sogns Landværnsbataillon og Premierlieutenant H. A. Dahl til Kapitain og Chef for 1ste Division af nordre Bergenhuus Landværnsbataillon.

Under s. D. er Chefen for ryfylkeske Kompagni af søndhordlandske nationale Musketeerkorps under bergenske Infanteribrigade, Kapitain N. G. Norman beskikket til Kapitainvagtmester ved Bergenhuus Fæstning.

Under s. D. er Exam. pharm. J. F. Petersen meddeelt Bevilling til at anlægge og drive et Apothek i Kjøbstaden Sarpsborg.

— Kand. jur. J. Ihlen er d. 29de Jan. meddeelt Autorisation som Sagfører ved Overretterne.

— Kongens Helbredstilstand ansees ifølge Götheb. Tidn. for at være meget betænkelig.

— Den 28de Febr. foretoges Valg paa en Formand istedetfor Major Irgens, der var udtraadt af Formandskabet paa Grund af sine Forretninger ved Jernbaneanlæggene, og erholdt da Bødker Christensen de fleste Stemmer.

— En udsendt Politibetjent har paa et svensk Grændsemarked, Djekneliden's, grebet dem, der stjal Hesten hos Konsul Sewell og Trillen ude paa Ruseløkbakken, og bragt Tyvene hertil. Det var tvende Svensker, hvoraf den ene har tilstaaet et ogsaa tidligere hertillands begaaet Indbrudstyveri. Hesten var allerede byttet to Gange og fandtes hos en Mand i Stange.

— Beretningerne ang. Lofotfiskeriet lyde foreløbigt gunstige. Sildefisket har ifølge de seneste Indberetninger ogsaa fremdeles slaaet ret godt til.

Fra **Hitteren** beretter Throndhjems-Posten følgende mærkelige Bjørnehistorie, hvis Skueplads er Gaarden Skjærbudal. „Manden, Morten Rasmussen, var omtr. Kl. 8 om Aftenen gaaet tilsengs tilligemed Husets Folk og netop begyndt, som man siger, at fæste Søvnen, da han med et blev vækket ved et voldsomt Slag mod Døren. Han troede, at den stærke Sydveststorm havde ødelagt endeel af Huset, hvorfor han stod op og gik ud i Gangen; men hvo maler hans Forfærdelse, da han der fik see en stor Bjørn, der med opspærret Gab mødte ham i Døren, øiensynligen blændet af Lyset, som Manden holdt i Haanden. Men denne fattede sig snart, lukkede hastigt Døren og greb den paa Væggen hængende Rifle, som han strax ladede, medens den opvaagnede Hustru og de 5 smaae Børn med Rædsel og Gru begyndte at jamre sig. Bjørnen, der var indestængt ude i Gangen, da den ydre Dør, gjennem hvilken den deels dreven af Hunger, deels paa Grund af det frygtelige Uveir var gaaet ind af, var slaaet i Laas af Stormen, begyndte imidlertid at bombardere Stuedøren med sine vældige Labber og havde netop indslaaet en Planke, hvorigjennem den stak sit haarede Hoved, da tvende velrettede Skud af Morten Rasmussens Dobbeltløb strakte Uhyret til Jorden. Bamsens Kjød og prægtige Hud ydede naturligviis rigelig Gjengjæld for Familiens forstyrrede Nattero og den ituslagne Dør."

Udenlandske Efterretninger.

Danmark. (Tel.-Dep.) Itzehoe d. 2den Marts. Den i Anledning af Forfatningssagen nedsatte Kommittees Indstilling fordrer Selvstændighed, Ligeberettigelse for alle Monarchiets Dele med Hensyn til de fælles Anliggender, speciel Indfødsret i de forskjellige Landsdele mod Loven af 2den Oktober 1855; den protesterer imod Ophævelsen af den legislative og administrative Forbindelse mellem Holsteen og Slesvig, berører Sprogforholdene i Slesvig og forlanger, at ingen Lov om fælles Anliggender maa gives uden de holstenske Stænders Samtykke, før Holsteens Forhold inden Fællesmonarchiet definitivt er ordnet.

Amerika. Den udmærkede amerikanske Historieskriver William Prescott er den 28de Jan. pludselig død i sin Alders 63 Aar. Hans vigtigste Værker ere: „Ferdinand og Isabellas Historie", „Mexicos Erobring", „Perus Erobring" og „Philip den Andens Historie", som dog ved hans Død forblev ufuldendt. De tre sidste Arbeider haves i dansk Oversættelse.

Embeder.

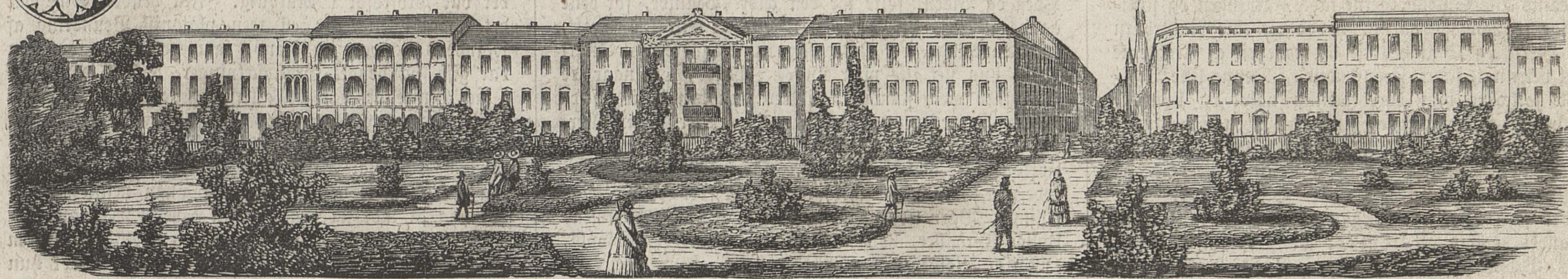
Nannestads residerende Kapellani under øvre Romerikes Provsti med omtrent 200 Spd. i aarlig Indtægt.

Nordre Østerdalens Sorenskriveri med omtr. 730 Spd. i aarlig Indtægt efter Fradrag af Kontorudgifterne.

Riisøers Postmesterembede med 450 Spd. i aarlig Gage, heri ikke indbefattet Erstatning for de ved Lov af 5te August 1848 ophævede Gebyrer. I indeværende Budgettermin erholder Postmesteren derhos et Dyrtidstillæg af 108 Spd. aarlig. De uvisse Indtægter have i 1857 udgjort 83 Spd. 9 ß og Udgifterne ved Embedets Bestyrelse 120 Spd.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 11. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 13de Marts 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Bettina von Arnim.

† 20de Januar 1859.

I.

Bettina Brentano er født 1778 i Frankfurt a. M. i et stort rigt Huus, men i en mørk og snæver Gade. Faderen var tilligemed tre Brødre indvandret fra Italien, hvor Familien, der regner sig i Slægt med de berømte Viscontier, havde betydelige Besiddelser ved Comosøen, der dog ved fjernere Slægtninges Intriguer og en langvarig Proces for største Delen gik tabt for de Udvandrede. Den af dem, som nedsatte sig i Frankfurt, blev Chef for en stor Handelsforretning og skal senere have havt en diplomatisk Stilling som Resident for det geistlige Churfyrstendømme Trier, medens Andre paastaae, at han var og blev — Vognfabrikør. Han gjorde imidlertid saa gode Affærer, at han kunde efterlade ethvert af sine - 18 - Børn en Formue af 80,000 Gylden. Det var en mørk og streng Mand, som synes mest at have levet for sine Forretninger, og som, naar han blot viste sig, fyldte Husets Tyende og Beboere med Skræk, saa at de uvilkaarlig toge Flugten. Han opholdt sig næsten stedse i sine egne Værelser, og Forholdet mellem ham og hans Kone var ikke lykkeligt. De synes aldeles ikke at have harmoneret eller passet for hinanden. De saaes sjeldent og tilskreve hinanden Billetter, naar Noget fordrede fælles Overveielse. Den lille Bettina, som kun var 4—5 Aar, da begge Forældrene med et kort Mellemrum døde, udøvede imidlertid, som hun selv fortæller, med sit naive Væsen og sine barnlige Kjærtegn en stor Magt over den strenge Fader, og maatte derfor altid bringe Billetterne over til ham, naar man vilde være ret sikker paa hans Samtykke. Ikke blot den opvoxende Bettina, ogsaa Broderen, den bekjendte Digter Clemens Brentano, ja næsten hele Familien synes at have havt noget Genialt=Excentrisk, saa at Philisterne, der udgjorde den øvrige Befolkning i Frankfurt, under Navnet Brentano gjerne tænkte sig noget Forstyrret og Forrykt. „Hvor Galskaben", sagde man, „ophører hos Andre, der begynder den hos Brentanoerne." Bettina havde saaledes ofte i sit Liv den Skjæbne, ved sin indre Dæmon at staae isoleret eller komme i skarp Modsætning til spidsborgerlig prosaiske Omgivelser, hvorved hendes Væsen fik Anledning til som Nødværge at udvikle Ironi og Satire, medens ved Siden heraf hendes glødende, farverige Phantasi, hendes Begeistring for Natur og Kunst ikke fornægtede det italienske Blod.

*) Ved sit geniale Forfatterskab og især ved sit Forhold til Goethe indtager denne Kvinde en saa fremragende Plads i Literaturen, at hendes Levnet neppe bør savnes i den Nekrologi over berømte Afdøde, som vi efterhaanden pleie at give. Vi troe endog her at kunne være noget ødslere med Rummet, end ellers; thi det gjælder Skildringen af et Liv, hvis Begivenheder have Romanens spændende Interesse, og som er farvet af en Poesi, der beruser mere end Digtningens. Det vidunderligste Materiale til sin Livsskildring har „Bettina" selv givet i sine Skrifter, navnligen i den bekjendte og beundrede „Goethes Briefwechsel mit einem Kinde" (3 Bind, Berlin 1835), og det vilde være et forholdsviis let Arbeide heraf at udbringe noget Interessant. Da dette imidlertid allerede for længere Tid tilbage er gjort af en dansk Forfatter, der desuden personligen kjendte „Barnet" (dengang 62 Aar), vilde dette for vort Øiemed være en temmelig overflødig Gjerning, og vi benytte derfor denne Forfatters i „Nord og Syd" for 1851 indførte Arbeide, dog med Bortskjærelse af et Par mindre begrundede og i ethvert Fald overflødige Reflexioner. Red.

Moderen, en fuldkommen Kontrast til hendes Gemal, et blidt poetisk Gemyt, var en Datter af den som Wielands Kousine og første Elskede i sin Tid bekjendte Sophie v. Laroche, der nedstammede fra en fransk Adelsfamilie. Hun var tillige den første tydske Dame, der vandt et Navn som Skribentinde; dog ere hendes Skrifter, der væsentligst tilhørte den da moderne, sentimentale Opdragelsesliteratur, nu forsvundne og glemte. Hendes Datter, Bettinas Moder, findes omtalt i Goethes „Wahrheit und Dichtung." Som ung Mand kom han, paa et Besøg hos sin Moder i Frankfurt, ogsaa i Brentanos Huus, og den i sit eget Hjem med et ømt Gemyts utilfredsstillede Længseler eensomt levende Kone kom til at indtage en Plads i Galleriet af Goethes forskjellige, saa fortræffelig skildrede Elskede. Dog var hans Tilbøielighed for hende, om end øm og varm, efter hans egen Forsikring aldeles lidenskabsløs. Han var tilfældig i Frankfurt kort efter Bettinas Fødsel, og var den første, der holdt det spæde Barn mod Lyset, uden at ane, at dette Barn engang saa lidenskabelig skulde besvare hans milde Tilbøielighed for Moderen. I sit 9de Aar blev hun, da Familien var katholsk, sendt i Opdragelse til et westphalsk Nonnekloster i Fritzlar, ved den lille Flod Edder.

I Klosteret, hvor hun forblev til sit 13de Aar, førte hun et indskrænket og dog frit Liv, nemlig med Frihed til at bevæge sig paa et snævert Gebet, hvilket hun med levende Farver har beskrevet i den „Dagbog", som danner tredie Deel af Brevvexlingen med Goethe. Affondret aldeles fra det bevægede Menneskeliv voxede hun, som „et glat, brunt, fiintbygget Raakid, venlig og ubændig", saa at sige sammen med Naturen der paa Stedet. Blomster, Træer, Bier, Svaler o. s. v. vare hendes daglige og kjæreste Omgang. Hun klatrede om i Havens Træer, sneg sig undertiden om Natten ud i det Frie, uden at lade sig genere af Storm og Uveir, og faldt i Søvn i Græsset, eller lyttede til en Flok Zigeunere, som havde deres Leir i Skoven paa den anden Side af Floden. Livsfriske og gribende ere især hendes Skildringer af en 80aarig Nonne, der overraskes af Døden, medens hun sysler med sine Blomster i Haven, og af en ung til Nonnestanden indviet Pige, hvis afskaarne lange, skjønne Haar det faldt i Bettinas Lod grædende at bære bort paa Offertallerkenen. Om Livet her skriver hun dog senere til Goethe: „Ak, jeg veed intet Bedre, intet Skjønnere og Gladere, end hine første Foraar, ingen inderligere Længsel, end den efter mine Blomsterknoppers Udspringen, og hvis Du kunde være skinsyg, saa maatte det være paa hiin Tid, thi i Sandhed, jeg længes atter tilbage til den."

I sit 13de Aar forlod hun Klosteret og kom med to af sine Søstre i Huset hos den gamle Bedstemoder, Sophie Laroche, der levede i Offenbach. Her saa hun sig for første Gang i et Speil; thi i Klosteret taaltes ikke en saadan forfængelig Luxusartikel. Forresten fortsatte hun her, uden synderlig Opsigt eller Indskrænkning i sin Frihed, saa temmelig sit tidligere Liv. Menneskene forstod hun ikke, kunde hun ikke komme tilrette med dem eller afvinde dem nogen Interesse. Desto inderligere var hendes Forhold til Dyr og Blomster. Ogsaa Erindringer fra denne Tid give hende senere Stof til sjælfulde poetiske Skildringer f. Ex. af en

Bettina von Arnim.

Nattergal. Ogsaa her sneg hun sig om Natten ud over Hegn og Gjærder for at besøge en gammel forfalden Klosterkirke. Omgivet af Mennesker fortsatte hun paa sin Viis den Censomhed, hvortil hun fra Klosteret af var vant, og hvis Ophør hun ikke kunde fatte. Franske Emigranter, der saavelsom Revolutionsapostle, opholdt sig i det paa den anden Side af Floden liggende Frankfurt og paa Fransk eller Tydsk gjorde deres Ideer gjældende, synes først at have henledet hendes Opmærksomhed paa Menneskenes Færd og Væsen. Engang flygtede en Trop Franskmænd, forfulgt af Østerrigere, igjennem Byen, og medens alle Spidsborgerne tabte Fatningen og skjælvede for et Bombardement, havde det lille Naturbarn alene Hjerte og Snildhed til at redde en af Kroaterne haardt betrængt, saaret Franskmand. Denne lille Begivenhed fortæller hun overordentlig naivt og livfuldt, samt hvorledes den Reddede, da han uden Fare kunde begive sig videre, omfavnede og kyssede hende til Afsked, hvilket hun, i Følelse af Situationens Reenhed og Hellighed, uden Vægring og med Glæde tillod. Det var det første Kys, hun havde faaet af en Mand. Det andet fik hun af Herder, som kom for at besøge hendes Bedstemoder; men denne Gang straffede den 15aarige Mø, som ikke kjendte ham og ikke syntes om hans Ydre, Formastelsen med — et Orefigen, som satte den værdige Grandmama i ikke ringe Forlegenhed. Den fromme Mand, som i et svagt Dieblik havde ladet Naturen gaae over Optugtelsen, modtog imidlertid sin Straf med Sagtmodighed, og begge Dele kunne vel forklares ved den Ytring af den bekjendte Kunstkjender Rumohr, som ogsaa i Begyndelsen af dette Aarhundrede saa Bettina, at hun var det „reizendste Wesen", han nogensinde havde kjendt.

Hendes Interesse for Goethe, der siden udviklede sig til den mest begeistrede Phantasikjærlighed, som Verden har kjendt, vaagnede paa denne Tid, som hun selv siger, for første Gang derved, at hun af Bedstemoderen og Tanten hørte ham heftig dadle. De fromme Damer kaldte ham en Fritænker og sagde, han troede ikke paa Djævelen, og Bettina troede fra dette Dieblik af ikke heller paa Djævelen. Hun havde Intet læst af ham, og kjendte endnu paa sine gamle Dage neppe alle hans Værker; hun vidste ikke, hvem han var; men en instinktmæssig Anelse sagde hende, at Philisterne havde Uret mod ham og ikke forstode at bedømme ham. Efterhaanden dannede hun sig et Phantasibillede, hvori hun forelskede sig. Hun saae ham i sin prophetiske Drøm, stor, ophøiet, genial, som han var, og sig selv — i hans Arme. Noget senere skulde Drømmen paa en Maade erholde Virkelighed. Hendes-Broder Clemens bragte hende en Bog af Goethe; det var Wilhelm Meister. Nu aabnede sig en ny Verden for hende, hun svømmede i Salighed og i Beundringens Taarer; og da endelig det forunderlige Væsen, Mignon, med det dybe, ildfulde Die, det lange, opløste, sorte Haar, optraadte ved Siden af Meister, da forsvandt Grændsen mellem Digtning og Virkelighed for hende, og hun saa i disse to Skikkelser kun sig selv og Goethe.

Her indtræder en ny Phase i Bettinas Selvfremstilling, idet hun nærmer sig Forholdet til Goethe; hun havde hidtil kun gjengivet de friske levende Indtryk af sin Barndom, virkelig oplevede Erindringer. Fra nu af optræder hun som selvbevidst Personlighed, positiv producerende, digtende, phantaserende: stedse rigere og yppigere slynger hendes poetiske Aand sig som en uendelig Vedbendranke om den beundrede Digters Billede, indtil dette tilsidst staar som en Marmorstatue, omvunden af et evigt Foraars uvisnelige Krandse. Men han selv var og blev endnu kun et Foster af hendes Phantasi. Endnu havde intet menneskeligt Væsen i Virkeligheden formaaet at fængsle eller blot interessere hende. Naturen og Tilfældet, der hidtil vare hendes eneste Førere, raadede ogsaa Bod paa dette Savn. Bettina blev forelsket, ikke meer i et Phantasibillede, men i et levende Væsen, som en Tidlang endog trængte Drømmen om Goethe i Baggrunden. Men denne hendes første Kjærlighed var — et Fruentimmer, og dette Fruentimmer tilhørte ikke egentlig den friske levende Virkelighed, det var en halv Aand, som levede i en reent aandig og poetisk Sphære, og fast ikke bekymrede sig om den ydre Verden, med hvilken hun snart tog Afsked for stedse.

Det var i 1804, da Bettina var 16 Aar, at hun paa et Besøg hos sine Sødskende i Frankfurt gjorde Bekjendtskab med den som Stiftsdame i et adeligt Frøkenkloster levende Caroline v. Günderode. Denne fast overjordiske Gestalt, af hvis aandige Skjønhed B. i Breve til Goethe giver et Portræt, der næsten gjør Pensel og Farver overflødige, synes paa Alle at have gjort en magisk Virkning. Vi kjende hende nærmest af Indledningen til Brevvexlingen „mit einem Kinde" og af Bettinas senere udgivne Korrespondence med hende selv („Die Günderode" 1838). Hun var allerede bekjendt som Digterinde; Bettina meddeler flere af hendes Digte, som nærmest bære Præg af den paa den Tid saa yndede ossiansk-melancholske Maneer, men alle røbe en næsten overnaturlig Modenhed i Tanke, Følelse og Form. Hendes Aand syntes langt hævet over alt Jordisk: i Svøbet af de fiintbyggede, slanke, hensmeltende Legemsformer, under et beskedent, fast villieløst Ydre, flammede i tilsyneladende harmonisk Ro en ophøiet Heltesjæl, boede en stolt, energisk, melancholsk og gjennemreflekteret Charakteer, som næsten voldsomt maatte isolere hende fra hendes Slægtninge og den hele omgivende Verden. Otte Aar ældre end Bettina, i Alt en Kontrast til dette lille, naive, overmodige, efter ubekjendte Verdener heftig tørstende Væsen, maatte hun, som havde lært og vidste Alt, selv uden at ville og vide det erholde en ubegrændset Magt over den Yngre, der Intet havde lært. Denne, der nu pludselig kunde svælge i et Dyb af Poesi og Viden, følte for den ældre Veninde, for dette aandeagtige Væsen med den magnetiske Attraktionskraft, en Beundring, der snart steg til Forgudelse. Snart kunde hun slet ikke meer undvære hende, og naar de ikke kunde være sammen, tilskrev hun hende, ikke sædvanlige Breve, men lange Afhandlinger eller Bekjendelser, der ved Aand, Liv og Fremstillingsgave efter 40 Aars Forløb vække vor Forbauselse. Og dette havde Günderode paa sin Samvittighed, hun havde ført det uskyldige, letsindige Barn til Kundskabens Træ, ind i Viisdommens kjølige Forhaller, havde ladet hende studere Philosophi, Historie, Mathematik, Musik og Poesi, havde forundret sig over de selvstændige „Phantasiaabenbaringer", der istedenfor Skolelærdom viste sig som Underviisningens Frugter; havde endelig af den med Vindene legende, ei udsprungne Blomsterknop, af det „glatte, brune Raakid", gjort en aandrig, med Poesi og Lærdom paa Papiret legende — Skribentinde. Fra nu af var Bettina udrevet af sit sorgløse Natur- og Planteliv. Man maa kjende dette Forhold til Günderode for at kunne forklare sig den aandelige Modenhed, den Ideerigdom og den aldrende Digter høit overflyvende poetiske Ild, Kraft og sprudlende Fremstillingsgave, som vi finde i Brevvexlingen med Goethe. Günderode, som selv, foruden Mathematik og Astronomi, med Lethed havde studeret og opfattet Plato, Kant og Fichte, opmuntrede sin Elev til det samme; men Bettinas Natur var i sit Inderste saa uforenelig med al egentlig Philosophi, at Forsøget paadrog hende en alvorlig Sygdom, og Lærerinden selv maatte forbyde hende at fortsætte det.

Desværre skulde Bettinas Aand i dette Forhold ikke blot modnes og udvikles ved Studier og Belæring, men ved den dybeste Smerte. Denne Kjærlighed var ulykkelig og fik en fuldkommen tragisk Ende. Bettinas heftige, begeistrede Følelse, paa hvilken den aandig saa udviklede Veninde virkede som et mandligt Ideal, havde Günderode stedse kun besvaret med mild Venlighed og søsterlig Omhu; hun glædede sig ved at see sin Udsæd opvoxe og modnes i en saa yppig, med Anelser om den kommende Tid svanger Jordbund. Hun elskede sig selv og sin egen Modsætning i Bettina, men hendes Hjerte var ikke synderlig med i Spillet; hun aabnede det ikke for Disciplen, og betroede hende Intet om sine personlige Forhold. Hun havde sandsynligviis tidligere næret en heftig Lidenskab, der havde dræbt hendes Hjertes Friskhed og kastet hende ind i Tankens og Studiernes alvorlige Verden. Bettina havde derimod ikke elsket før, alle de ubevidst ideale og slumrende sandselige Elementer, som i høieste Points ere forenede i den første Kjærlighed, havde pludselig opfyldt hende, og det var en tilfældig Omstændighed, at Gjenstanden, paa hvilken hun overførte sit Hjertes første uendelige Fylde, var en Kvinde, og en Kvinde indviet til Viisdom og Ulykke. Hendes senere saa berømte Forhold til Goethe var en overstrømmende poetisk-platonisk Kjærlighed med et let Anstrøg af sandseligt Velbehag. Men Forholdet til Günderode var virkelig Hjerte-Elskov, der tog det aandelige Udbytte med som Tilgift, og bestandig vibrerede i heftige Svingninger af Begeistring og Glæde over den elskede Gjenstand, Frygt for at mishage den, Skinsyge mod enhver Person eller Gjenstand, der kom i dens Nærhed, kort Alt, hvad der hører med til en ordentlig Første-Kjærligheds Katechismus. Dette Forhold havde varet et Par Aar; da indtraadte fra Günderodes Side hyppige melancholske Udbrud, Tanken om Selvmord beskjæftigede hende, og mod Bettina, med den uforandrede Forelskelse, viste hun en ofte uhyggelig Kulde og Ligegyldighed. Hun ytrede engang som halvt i Spøg, at hun før sin Død vilde gjøre hende vred paa sig, for at hun mindre skulde sørge over Tabet. Denne Theori af en i Reflexionen forvildet Hjerne søgte hun virkelig praktisk at gjennemføre; men hun formaaede kun at fremkalde et udvortes Brud, ei at udtørre hiint dybe Kjærlighedsvæld, og den 62aarige Bettina talte endnu om hende med den samme rørende Begeistring og Forelskelse, som vi finde i hendes Breve fra 1804—1806.

Günderodes Hjerte var forflygtiget. Det sad ikke længer paa det sædvanlige Sted som hos sunde Mennesker, men havde opløst sig i Stemmens blide Musik, i Diets magiske Speil, som den sjælfulde Resonants af en svunden Tid. Den egentlige Kjærne var udbrændt; kold, uden frisk Livskraft og Sympathi stod hun ligeoverfor Tilværelsen; den var bleven hende til en logisk Reflexion, til et Regnestykke. Dette viste sig klart ved hendes sidste Handling; hun havde afsluttet sit Regnskab med Verden, hun tænkte ikke mere paa Bettina end paa et Legetøi, hvoraf man er kjed, og sendte hendes Breve, disse rørende Kjærlighedsbeviser, ubesvarede tilbage. Den sidste Gang, da B. vilde besøge hende, tillod hun hende ikke at træde ind, men viste hende haardhjertet tilbage. Det var „den første Fortvivlelse, det første grusomme Slag for et ungt, følsomt Hjerte."

Først i Marburg, hvor Bettina opholdt sig Vinteren 1805—6, hos sin Svoger, den berømte Jurist Savigny, erfarede hun, at der i længere Tid havde fundet et Slags Kjærlighedsforhold Sted imellem Caroline Günderode og den, især af sin „Symbolik" bekjendte Lærde, Kreutzer, der var Professor i Marburg. Fra hendes Side var det upaatvivlelig kun en reen platonisk Beundring af Mandens Lærdom og Aand, saameget meer, som han var gift, og hendes Grundsætninger, hvad Tiden viste, i saa Henseende var de allerstrengeste. Hos Kreutzer derimod, som syntes at have været noget ubehændig og uæsthetisk i Livet, var Lidenskaben ikke blot fremkaldt ved Günderodes Digte og philosophiske Afhandlinger, men den var af mere verdslig Natur, og han tænkte for Alvor paa at lade sig skille fra sin Kone. Da han meddeelte G. denne Plan med saa liden Delikatesse, som om hun selvfølgelig aldeles tilhørte ham, svarede hun ham ganske kort, at saasnart han gjorde dette, vilde hun øieblikkelig dræbe sig selv, og den, der kjendte denne mærkelige Pige, vidste at hun ikke spøgte, og ikke satte saa megen Priis paa Livet eller noget Andet, at det kunde afholde hende fra en fattet Beslutning. Kreutzer, der slet ikke synes at have kjendt eller forstaaet hendes ualmindelige, noget dæmoniske Natur, tog det ikke for Alvor, traf virkelige Anstalter til Skilsmissen. Da hun tilstrækkelig havde forvisset sig om hans Hensigt, gik hun en Dag ned til Rhinen og gjennemborede sig med en Dolk, som Bettina tidligere havde seet hos hende og leget med. Med en forunderlig Koldblodighed havde hun først bundet sig en Pose med Steen om Halsen, sandsynligviis i det Haab at falde ud i Floden og forsvinde paa dens Bund uden at opdages. Dette lykkedes hende imidlertid ikke; man fandt det skjønne Lig i Græsset ved Rhinens Bred. Men netop paa samme Tid som dette foregik, var Kreutzer bleven farlig syg, og lod sig i denne Tilstand af sin Skriftefader, Daub, overtale til — hvis han levede — ganske at opgive sin Skilsmisseplan, som alt havde givet Anledning til megen Forargelse og Omtale. . . .

Hvad der hjalp Bettina til temmelig snart at forvinde sin Sorg og Lidenskab, var, at hun kort efter fik Leilighed til i mundtlig og skriftlig Fremstilling poetisk at reproducere dette Forhold. Hun var tidlig bleven prøvet og skræmmet op af en sød Drøm; men dette udviklede uden Tvivl det Geniale hos det 17aarige Pigebarn, der endnu saa ud, som om hun kun var 14—15 Aar, og hvis hele Væsen, til stor Bekymring for hendes Omgivelse, var den sælsomste Blanding af Barnagtighed og de sublimeste Aandsgaver. Hun var imidlertid ikke blot en sjelden sund og kraftig Natur, men besad ogsaa (som Goethe) et vist Naturinstinkt til, uden passiv Fortabelse af Smerten, strax at søge og finde Lægedom for den, ja at suge Honning af Giftblomsten. Dagen efterat Veninden saa ubarmhjertig havde bortviist hende, gaar Bettina forbi det Huus i Frankfurt, hvor Goethes Moder bor, hvem hun ikke kjender, uden af Omtale. Hun faar en pludselig Indskydelse, træder ind i Huset, og siger: „Frau Rath!" (under denne Benævnelse var den værdige Matrone kjendt i hele Frankfurt), „jeg vil gjøre Hendes Bekjendtskab, jeg har i Stiftsdamen Günderode tabt en Veninde, og hende skal Hun erstatte mig." — „Vi kan jo forsøge det", svarer Fru Raadsherreinden, som trods sine 75—76 Aar, var en kjæk og rørig Kone, fuld af Liv, kraftig naiv Følelse og rolig Humor; og fra nu af kom Bettina fast hver Dag herhid og sad paa en Skammel hos den gamle „Frau Rath" og udøste sit Hjerte for hende, og lyttede atter til hendes Fortællinger.

For at kjende og forstaae Goethe, er det nødvendigt ogsaa at kjende hans Moder, som i mange Henseender udgjorde et Stykke af hans Tilværelse, ja dens ikke blot physiske men psychiske Forudsætning, og som han stedse elskede og skattede høit, skjønt der hengik hele Rækker af Aar uden at han besøgte hende. Man gjenfinder ham stedse her i hans oprindelige djærve Natur, mere stor og simpel end i saa mange andre Forhold, hvor han under et formelt Ydre skjulte sine Følelser, der dog endnu paa hans gamle Dage kunde blusse op som en Vulkan. Kjærligheden var mellem disse to Personer af en egen djærv og ordknap Natur, som synes at have konveneret begge, og dermed kunde de tydske Philistre, som have havt saa travlt med at undersøge, om Goethe ogsaa var en god Søn, vel ogsaa give sig tilfreds. Ligesom Friederich den 2den tillod sine Undersaatter hver at blive salig „paa sin Façon", kan man vel ogsaa tillade to ualmindelige Mennesker at elske hinanden paa deres Maneer. Moderen, som selv var en antik, plastisk-poetisk Natur og kjendte sin Wolfgang bedre end nogen Anden, beklagede sig aldrig over nogen Uret fra hans Side, hans Berømmelse var den bedste Manna for hendes Hjerte, og den kunde han

dog ikke have erhvervet ved sønlig-sentimentale Hjerteudgydelser.

Hun ansaa sig selv for den lykkeligste blandt Mødre, hun lod ikke nogen Dag gaae hen, uden at tænke paa sin Søn, og disse Tanker, sagde hun, „vare Guld for hende". Naar hun fortalte om Sønnen, hvorledes han havde teet sig som Lille, og hvorledes han efterhaanden var bleven stor, havde hun „store Barneøine", siger Bettina, og hun „gjættede Sønnen i Moderen." Disse Fortællinger synes gjengivne med stor Troskab; Alt bliver levende deri, Huset, Stuen og den grønne Stol, hvorpaa Moderen sad, naar Wolfgang legede paa Gulvet, eller hun fortalte ham de „Historier", som nedlagde den første poetiske Spire i hans Sjæl. Blandt de andre Drenge udmærkede han sig tidlig ved en vis majestætisk Holdning. Da man engang bemærkede det, sagde han: „ja det er kun en Begyndelse, med Tiden vil jeg udmærke mig paa andre Maader!" — „Og det er gaaet i Opfyldelse", tilføiede saa Moderen. Fortræffeligt poetisk og malerisk er især det Sted, hvor hun fortæller, hvorledes han engang indbyder hende til at see ham løbe paa Skøiter paa Mainfloden. Efter at have viist sin Færdighed i zirlige Løb og Svingninger, beder han om at laane hendes karmoisinrøde Fløiels Kaabe, og draperet med den flyver han „som en Søn af Guderne" hen ad den blanke Flade. „Da skulde Du have seet ham, Bettina, det var det smukkeste Syn, man kunde tænke sig! Jeg seer ham endnu stedse for mine Øine glide ind under een Bue af Broerne og komme frem under en anden. Vinden løftede og sænkede Slæbet af Kaaben, som han paa sin Flugt lod udfolde sig." Træffende bemærker Saint-Beuve ved dette Sted: „Skulde man ikke mene her at høre — ei en Frankfurter Borgerkone, men en romersk Senators eller Keisers Gemalinde, en Cornelia?" —

Til Gjengjæld hører den fortræffelige gamle Kone med Opmærksomhed Bettina fortælle sin hele Lidelseshistorie, den ulykkelige Kjærlighed til Günderode. Begge Dele, hvad hun hørte og hvad hun selv fortalte, blev efterhaanden nedskrevet i Breve til Goethe, som til sine Livserindringer flittig og uden Betænkning benyttede Moderens saaledes opbevarede Fortællinger. Dengang kjendte Verden ikke Bettina og beundrede blot Goethe som Autobiograph. At Bettina ogsaa nedskrev og sendte Goethe Günderodes Historie, skete efter Opfordring af „Frau Rath;" thi, sagde den værdige Dame, „min Søn har sagt, at hvad der nedtrykker En, det maa man forarbeide, og naar han har havt en Lidelse, saa har han altid gjort et Digt deraf." Goethes i Begyndelse varme, om end altid korte Svar pustede snart den ulmende Gløđ op til en klar Flamme; i sin ideale Phantasikjærlighed personificerede hun sig den Elskedes Skjønhed og Fortræffelighed saa levende, at ogsaa Hjertet blev henrevet af Beundringen. Hun gav ham en Forsmag paa „Gudernes Privilegium, en evig Ungdom"; han gik med æsthetisk Sands og Nydelse ind paa alle hendes Phantasier og elskværdige Overgivenheder; hun aabnede ham en ny Verden af yndige Billeder og Fremstillinger; og han lod hende gjerne prædike dette „Naturens Evangelium." Og saaledes fremstod tilsidst den hele Brevvexling, der ligger for os som et udmærket Digt, næsten afrundet som en Roman af samme Art som Rousseaus „Nouvelle Héloïse", hvilken den idetmindste i Phantasiens Rigdom og Liv langt overgaar. — „Frau Rath" havde ikke blot Aandsfrihed og Sjælsstorhed nok til at finde sig i alle „Barnets" Uregelmæssigheder og Luner, hun vænnede sig dertil, saa hun tilsidst ikke kunde undvære dem, og naar Bettina var paa en Reise, skrev hun: „Skynd Dig at komme tilbage; jeg længes efter Dig med en vis Angst; jeg sidder hele Timer alene og tænker paa Wolfgang, da han var Barn og rullede om ved mine Fødder, og hvor smukt han kunde lege med sin Broder Jacob og fortælle ham Historier. Men jeg maa absolut have Nogen, hvem jeg kan sige Alt dette, og Ingen forstaar saa godt at høre til, som Du!" Men hun havde heller ikke Grund til at fortryde, at hun var Moder og Sjælesørger for den lille Bettina; thi noget af det Skjønneste, den biographiske Literatur besidder, er det ved Poesi og Sandhed udmærkede Mindesmærke, som Bettina paa forskjellige Steder har opreist for Goethes Moder, der her undertiden selv optræder i høist originale Breve.

Imidlertid kan det urolige Pigehjerte ikke finde Hvile i den blot æsthetiske Beundring en distance; hun maa skue sit Ideal Ansigt til Ansigt, „tale med ham, hvis hun formaar det." I April 1807 underretter hun pludselig „Frau Rath" om, at hun, forklædt som Dreng, med en Søster og Svoger er reist til Weimar, midt igjennem de franske Armeer. Hun havde reist uafbrudt et Par Dage, uden at kunne sove. Ikkedestomindre beder hun strax efter Ankomsten gamle Wieland, med hvem hendes Familie var bekjendt, om en Billet til den weimarske Jupiter; hun løber om et Par Gadehjørner og — staar ligeoverfor den længe Beundrede. Han lader hende sætte sig paa Sophaen (eller Kanapeen, thi Sophaer var endnu dengang ikke i Mode), betragter hende skarpt, og begynder paa sin sædvanlige Maneer en Underholdning om Hertuginde Amalia af Weimar, som han mener, maa være hende bekjendt af Bladene. „Ak", svarer hun, „jeg læser ingen Blade." — „Men jeg troede, at Alt hvad der passerer i Weimar, interesserede Dem?" — „Nei, Intet interesserer mig, uden De — jeg har ikke Taalmodighed til at gjennemblade en Journal." — Men, vever som et Egern, kan hun ikke udholde at sidde stille. „Hun veed", skriver hun til Goethes Moder, at det er mig reent umuligt, at blive siddende som et velopdraget Menneske. Efter en Pause siger jeg: „Jeg kan ikke blive her paa denne Sopha!" og springer heftig op. — „Velan, gjør, hvad De behager", siger han. Jeg kastede mig om hans Hals, han trak mig ned paa sit Skjød og sluttede mig i sine Arme." — Men nu kommer det Mærkeligste; hun vedbliver: „Jeg havde saalænge ikke sovet, havde saalænge længtes efter ham; jeg sov ind ved hans Bryst, og da jeg vaagnede, begyndte et nyt Liv." —

Her var et af de sjeldne Tilfælde indtruffet, at Virkeligheden stemte med det drømte Ideal. Goethe var dengang 58 Aar, men endnu smuk og saa temmelig i usvækket Manddomskraft. Hans brune Haar var ikke bleven graat, og hans sorte Øie funklede endnu med fyrig Glands. Selv 1815, da han altsaa var 66 Aar, fortælle Samtidige, som besøgte ham, at han slet ikke saae ud som en Olding. Og det er et smukt Træk hos Bettina, fordi det er saa kvindeligt og naturligt, at hendes Forelskelse i Goethe, som hun selv med elskværdig Oprigtighed fortæller ikke blot havde sin Kilde i Beundringen af hans Værker eller i Moderens Fortællinger, men ligesaameget i hans skjønne Personlighed og imposante Ydre, naar han betragtede hende „med de store sorte Øine, saa fulde af Elskværdighed."

Hvor længe hiin Slummer varede, veed hun ikke; men da han med venlig Godmodighed havde ladet hende sove ud, plukkede han et Blad af en Viinranke, som snoede sig ind ad Vinduet, og sagde: „Dette Blad og Din Kind have samme Friskhed, samme bløde Fløiel." Derpaa talte han alvorlig og dybsindig med hende om Schiller, som nylig var død, og da hun erklærede, at hun ikke holdt af Schiller, forklarede han hende denne fra ham selv saa forskjellige Digters Natur og Væsen saa varmt og indtrængende, at hun følte sig dybt greben og rørt. Om Aftenen saaes de atter hos Wieland, og der er hun allerede skinsyg paa — en Violboukef, som han har i Haanden, saa at han tilsidst maa forære hende den. Dette Besøg gik forud for den egentlige Brevvexling.

Efter det næste Besøg, som varede længere, om hun end ikke, som hun gjerne vilde, kunde „tilbringe et heelt Foraar med ham", toge de Afsked paa den gamle Ruin Wartburg i Thüringen. Her er Bettina saa bevæget, at Stemmen svigter hende. Goethe lægger da Haanden paa hendes Mund og siger: „Tal kun med Øinene, jeg forstaar Alt." Men da hendes Øine fyldes med Taarer, siger han: „Rolig, rolig! — det er det, som vi begge behøve!" Og nu udspandt sig hiin fireaarige Korrespondance, som for Goethe blev af saa stor literær Betydning, fordi den aldrende Digter derved, som i et foryngende Bad, gjenvandt en Deel af sin lykkelige reflexionsløse Ungdom. Navnlig skyldte han Bettina meget af den Lyrik, som udtaler sig i „Westöstlicher Diwan", og som i sin Tid saa høilig forbausede det tydske Publikum. „Du er skjøn, Du er stor, beundringsværdig, bedre end Alt, hvad jeg har kjendt!" Det var Omkvædet paa hendes lyriske Udgydelser, „og", tilføier hun, „er jeg ikke den Bi, der flyver om og bringer Dig Honning af alle Blomster?" Det er ogsaa charakteristisk, at hun undertiden siger, at det forekommer hende, som om hun altid maatte dandse for ham. Denne Tanke opfanger han som en Fjærboldt, og skriver tilbage: „Du er fortryllende min hulde Dandserinde, ved hver af Dine Bevægelser tilkaster Du mig nye Krandse!" Saaledes forstod han, som erfaren Experimentør, af og til ved et Par henkastede Linier at puste til hendes poetiske Ild, saa at den hverken blussede altfor stærkt eller fik Leilighed til at gaae ud. Undertiden, og det gjorde hende naturligviis uendelig lykkelig, oversatte han hendes dithyrambiske Udgydelser i Vers, hvorved de dog ikke sjelden tabte i Poesi og Friskhed, hvad de vandt i kløgtig Kunst, glat Form og ziirlig Udarbeidelse. Hun leverede Stoffet og danner tillige Kommentaren til Sonetterne i 2det Bind af hans „Werke" (1815). Undertiden stilede han Digte til hende, (f. Ex. „Liebesräthsel"), der oprindelig vare skrevne til andre Damer, en Synd, hvori man allerede ved tidligere Leiligheder havde grebet ham; og hun, som ikke anede Bedrageriet, var naturligviis henrykt derover.

Brevvexlingen maa man naturligviis selv læse. Hvad jeg her meddeler, er kun en biographisk-chronologisk Traad, som for den Læser, der ikke er inde i alle de mangfoldige, let berørte og i aandrig Uorden hist sammenkastede tydske Forhold, maaskee kan veilede til det rette Standpunkt og lette Orienteringen i det Hele.

Fri og ubunden, i lykkelige Familieforhold og en sorgløs Velstand, sværmer Bettina om paa alle de skjønneste Punkter langs med Rhinen, besøger forskjellige Bade, omgaaes med Bønder og med det høieste Aristokrati, og veed ved sin Naivitet saaledes at beherske sine Omgivelser, at hun fast uhindret kan tilfredsstille alle sine Luner og Indfald. Den ene Time løskjøber hun en Karpe af nogle Fiskere, for at kunne sætte den i Frihed, og i den næste lever hun paa en fortrolig Fod med et lille Hof, staar i høieste Gunst hos en „Churprindsesse", der ligger ved Badet, og gjør et stærkt Indtryk paa en Hertug i „leverfarvet Kjole", medens hun som en Sommerfugl eller Lygtemand driver sit Spil med ham, uden at lade sig fange. Men Naturen og — Goethe er og bliver hende endnu det Høieste. Hendes Naturskildringer ere saa livfulde, at man tror selv at ligge i Græsset under blomstrende Kirsebærtræer, omsværmet af Bier og Oldenborrer. Og alle de medtagne Indtryk af Natur og Personer former hun strax i poetiske Breve og nedlægger dem som Offer for den tilbedede Digter.

Det lader sig ikke nægte, at dette poetisk-phantastiske Forhold mellem den unge geniale Pige, der gik op i denne ene Tanke, og den gamle Digter, der tog det med som en af de mange Blomster, han plukkede paa sin Triumphreise gjennem Livet, vilde tabe en Deel i reent menneskelig Interesse, hvis ikke Goethes Moder stod som en saa sund Gestalt og tillige som en velsignende Genius imellem begge. Denne selv for den smaaligste Spidsborgerkritik uangribelige Person danner paa een Gang det varme Livscentrum*) i hiint forunderlige Forhold, og tillige det stærke Skjold, som beskytter det mod alle den prosaiske Verdens Anfægtelser. „Frau Rath" havde ved sin dygtige, praktiske Natur tiltvunget sig denne Verdens Respekt, og den maa uvilkaarlig og ærbødig tie, naar den næsten 80-aarige Matrone skriver i sin naive Frankfurter-Dialekt, som ogsaa Bettina, ubekymret om de høitydske Skriftsprogregler, ofte benytter: „Kjære, kjære Datter! min Søn skal være Din Ven, Din Broder, som saa vist elsker Dig; og Du skal kalde mig Moder, nu og i alle de Dage, der endnu lægges til min Alderdom. Det er jo dog det eneste Navn, der omfatter al min Lykke!"**) „Men", siger hun en anden Gang, „Du maa dog ikke gjøre min Søn det altfor broget, Alt maa forblive i sin Orden." Bettina svarer: „Jeg vilde til evig Tid angre, hvis jeg forsømte, hvad jeg har Ret til at nyde, og der behøver Hun ikke at frygte for, at jeg skal omstøde Ordene. Jeg hænger mig ikke som Bly ved min Skat, jeg er som Maanen, der skinner ind i hans Stue. Naar de pyntede Folk ere derinde og de mange Lys ere tændte, bemærkes den ikke, men naar de ere borte og Larmen er forbi, da føler Sjælen des større Længsel efter at drikke dens Lys." Derpaa følger et Svar fra „Frau Rath" med en spøgende Straffeprædiken, som dog slutter saaledes: „I Fredags var jeg i Koncert, der blev spillet Violoncel, da tænkte jeg paa Dig, det klang saa ret som Dine brune Øine. Adieu Pige, Du savnes overalt af Din Frau Rath." Saaledes var denne forunderlige gamle Kone, hvis hele Charakteer traadte frem i hver enkelt af hendes Ytringer. Under et tilsyneladende stivt og roligt Ydre forstod og følte hun endnu Alt, selv en overspændt Phantasiforelskelse; thi hun havde jo selv i sit 17de Aar følt en saadan for den tydske Keiser Carl den 7de, da han blev kronet i Frankfurt, og hun synes at blive ung igjen, naar hun fortæller om de ved den Leilighed foranstaltede Festligheder. „Min Moder havde Hoved og Hjerte til Daad saavelsom til Følelse", siger Goethe i et af sine sidste Breve; og hendes Charakteer kan ikke være digtet bedre, end hendes egne Ytringer tegne den.

Med hiint andet Besøg i Weimar, som Bettina senere (i Dagbogen) skildrer med særlig Forkjærlighed, — hvorledes han skjuler hende under sin Kappe, sætter hende en Ring paa Fingeren, bærer hende om Aftenen paa Armen og lader hende titte ind ad Vinduerne til Borgerne i Byen o. s. v., havde hendes Forhold til Goethe naaet sin Kulmination. Hendes Breve gjenklinge længe efter af hine Timers Lyksalighed; „skjønnere Dage vil jeg aldrig opleve, jeg vilde vise dem fra mig", skriver hun bl. A. Fra nu af indtræder ikke noget væsentligt nyt Faktum i dette Forhold; og dog

*) „Hold Dit Hjerte varmt for min Moder", skriver G. engang til B. „jeg ønskede af Hjertet at være istand til at gjengjælde Dig Din Omsorg for hende, og nu da jeg veed Dig hos hende, er jeg beroliget."

**) Det var denne Ytring, der gav Bettina Mod til at skrive det første Brev til Goethe (Mai 1807); han bad om Fortsættelse. En Maaned senere sagde hun Du til ham, hvilket han, mærkelig nok, i et Brev, som krydsede hendes, ogsaa indførte. En Maaned derefter syntes Amor virkelig at have beseiret hans naturhistoriske Hjerte, han længes efter at see og tale med hende, og giver hende paa sin diplomatiske Maneer et Vink: „Jeg siger ikke Kom! men Tilfældet vilde ikke være mig uvelkomment", og derpaa fulgte hendes ovenomtalte andet Besøg, under hvilket hun synes at have boet hos Goethe; idetmindste er et Parti af Dagbogen (3die Deel af Brevvexlingen) skrevet i hans Havehuus.

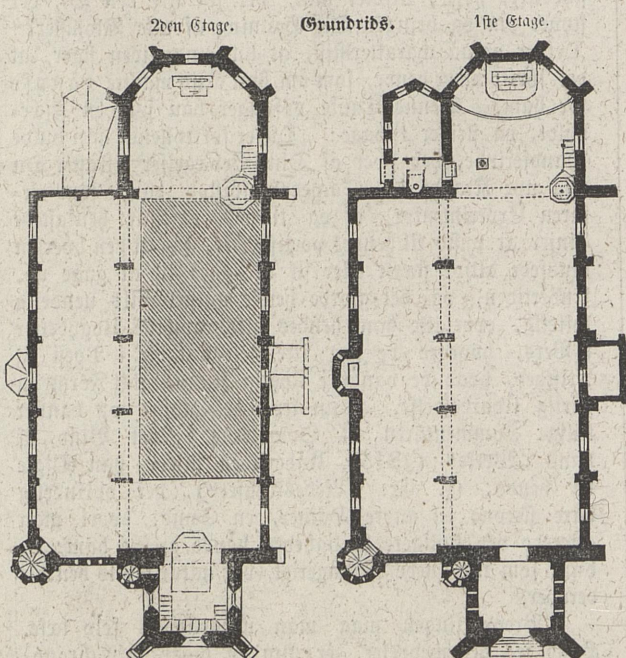
veed hun endnu paa fjerde Aar i sine sidste Breve med saa uudtømmelig Tankerigdom at variere Themaet for hendes Kultus, hendes „kjære, stadige Tanke", at selv Recensenterne, da Bogen udkom, bleve smittede af dens Poesi. Selv efter at hendes Breve næsten blive til Monologer, efter at Goethes blive kortere og sjeldnere, og han tilsidst ikke skriver egenhændig, men dikterer, forstaar hun, ved at tage Alt tilhjælp, hvad der møder hende, ved Skildringer af en ny Natur-, Menneske- og Sandseverden, efter at hun er kommet ud over sit tidligere Insekt- og Fugleliv, endnu at gjøre hvert Brev til et henrivende Digt.

I Oktober 1808 døde den ærværdige „Frau Rath"; denne nye Sorg gjør Stemningen alvorligere, og med en Forudfølelse af, at Goethe herved var rykket hende fjernere, lyder hendes Røst i de Ord, hvormed hun melder ham Dødsfaldet, anderledes og selvstændigere, end før: „Man paastaar, at Du vender Dig bort fra det, som er Sørgeligt og Uafvendeligt: vend Dig ikke bort fra Billedet af Din døende Moder, betænk, hvor kjærlighedsfuld og viis hun var til sit sidste Øieblik, og i hvor høi Grad det poetiske Element var fremherskende hos hende." Han svarer med varm Tak for den Foryngelse, hendes Kjærlighed havde været for hans Moder. Men fra nu af begynder Jeg'et og Selvbevidstheden at træde frem hos Bettina. Hendes Ytringer om Madame Stael, Tieck, Jacobi, hendes Svoger Savigny, og om enkelte af Goethes Værker, ere fine og træffende. „Stolte Strøm", siger hun engang om Goethe, „hvor mægtig stummende brød Du frem igjennem Din Ungdoms Egne, og hvor skjønt ruller Du nu, som en rolig Flod, igjennem Engene!" Men hun var ikke længer fortabt i ubetinget Beundring. „Die Wahlverwandschaften", som han paa denne Tid skrev for at glemme den ubehagelige Krigstilstand, syntes hun ikke ret om, maaskee hun i sin Uskyldigheds Umiddelbarhed ikke forstod det heri gjennemførte sædelige Princip. Hun deelte ikke hans Respekt for nedarvede Tilstande og konventionelle Dyder. Hans Ungdomsværker og især hans lyriske Digte var det vel, der stedse havde gjort det dybeste og mest begeistrende Indtryk paa hende.

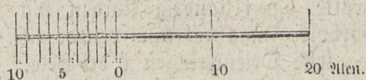
Paa den nu følgende Reise gjennem Bayern og Østerrig til Wien ere hendes Domme ofte i forbausende Grad geniale, dog kun hvor Gjenstanden ret interesserer og begeistrer hende. Hendes philosophisk aandrige Tankeudvikling er egentlig kun skarp og gediegen, hvor den kan fæste Rod i en levende sandselig og menneskelig Virkelighed. I „Dagbogen" taber hun undertiden dette solide Fodfæste og bliver da noget overspændt, luftig og uklar, saa at hun ei engang altid forstaar sig selv, navnlig naar hun halvvaagen optegner, hvad hun halvsovende har drømt. Men ved den gamle Raadsherreindes Død var det egentlige levende Foreningspunkt mellem Goethe og Bettina forsvundet, og en ideal, reen aandig Kjærlighed lader sig ikke fortsætte i det Uendelige uden al jordisk Basis. Naar den ikke kan omplantes i borgerligt Samliv, maa den afbrydes, for ei at blive upoetisk. Men det var i sin Orden, at „Barnet" ikke saa klart og hurtig indsaa dette som den verdenserfarne Digter, at hun ikke saa villig kunde opgive den „Aandens Sandselyst, som fængslede hende til ham." Denne Indsigt og Resignation erholdt hun først senere. Tidligere var hun stundom utaalmodig over, at han ikke som hun gav sig hen i sine Breve, hvorover Moderen maatte trøste hende, og han selv undskylder det engang saaledes: „Hvo kunde vel fornuftigviis troe paa saamegen Kjærlighed? Det syntes bedre at tage det Alt som en Drøm". — Bettinas egentlige Hjertekrav var imidlertid foreløbig udtømt i Forholdet til Günderode. Hun søgte nu nærmest kun Næring for sin Aand; hun behøvede, som man siger, kun Lidet, for at lade sin Phantasi sætte Blomster og Frugter, og hun lagde stundom selv ikke Skjul paa denne den egentlige Natur af hendes Tilbøielighed for Goethe. En Kritiker gjorde i sin Tid den ikke uinteressante Bemærkning, at i den hele Korrespondence forekommer Ordet „Hjerte" yderst sjelden, men derimod Ordet „Aand" hvert Øieblik.

Sarpsbyrgs Kirke. (Sydsiden.)

Grundrids.

Som sagt, den poetiske Ruus maatte bringes til Ophør; men hertil behøvedes en ydre Anledning, og denne Anledning gav, uden at vide det — Andreas Hofer.

Fra sin Reise sendte hun Goethe Skildringer af Kunstlivet og de unge Kunstnere i München, som i høi Grad interesserede ham, ligesom ogsaa, hvad hun senere fra Wien meddeelte om Beethoven. Derimod, da hun paa Veien gjennem Bayern og Tyrol med skjøn Begeistring dvælede ved Tyrolerfolkets heltemodige Kamp for den Keiser, som forraadte det, traadte den principielle Forskjel imellem deres Naturer paa eengang bestemtere frem. Det synes, som om hendes Sværmeri for Andreas Hofer, hvori hendes ædle Individualitet for første Gang ret selvstændig og dog med barnlig Forvisning om Goethes Sympathi udtalte sig, som om disse af Heroisme glødende Tyrolerbreve have gjort ham bange, eller idetmindste ikke ret smagt ham; han berørtes her paa en med hans Natur ikke harmonerende Maade, thi han var langt ude over den Periode, da heroiske Følelser fandt Gjenklang i hans Sjæl. Hans Svar ere her noget forlegne; han roser vel hendes Begeistring, men han var ikke olympisk i den Betydning, at han elskede den homeriske Kamplarm, og det var aabenbart, at han krympede sig ved at gaae ind paa dette Thema. Og naar selv den bedste Ven engang havde bragt Goethe paa et saadant ubekvemt Terræn, var det forbi med hans Gunst. En saadan Appel til hans middelbare Menneskelighed frembragte næsten altid et moralsk Brud med ham, om han end ikke strax og uforbeholdent lod det komme tilsyne. Saaledes ogsaa her; Livstegnene fra hans Side blive nu svagere og sparsommere, og tilsidst ytrede han, at det, „efterat hun havde ført ham igjennem en henrivende Labyrinth af philosophiske, historiske og musikalske Visioner ind i Krigsgudens Tempel", forekom ham, at den interessante Epoche, som han hidtil havde ladet hende besynge, „var afsluttet", og nu taug han for længere Tid ganske stille.

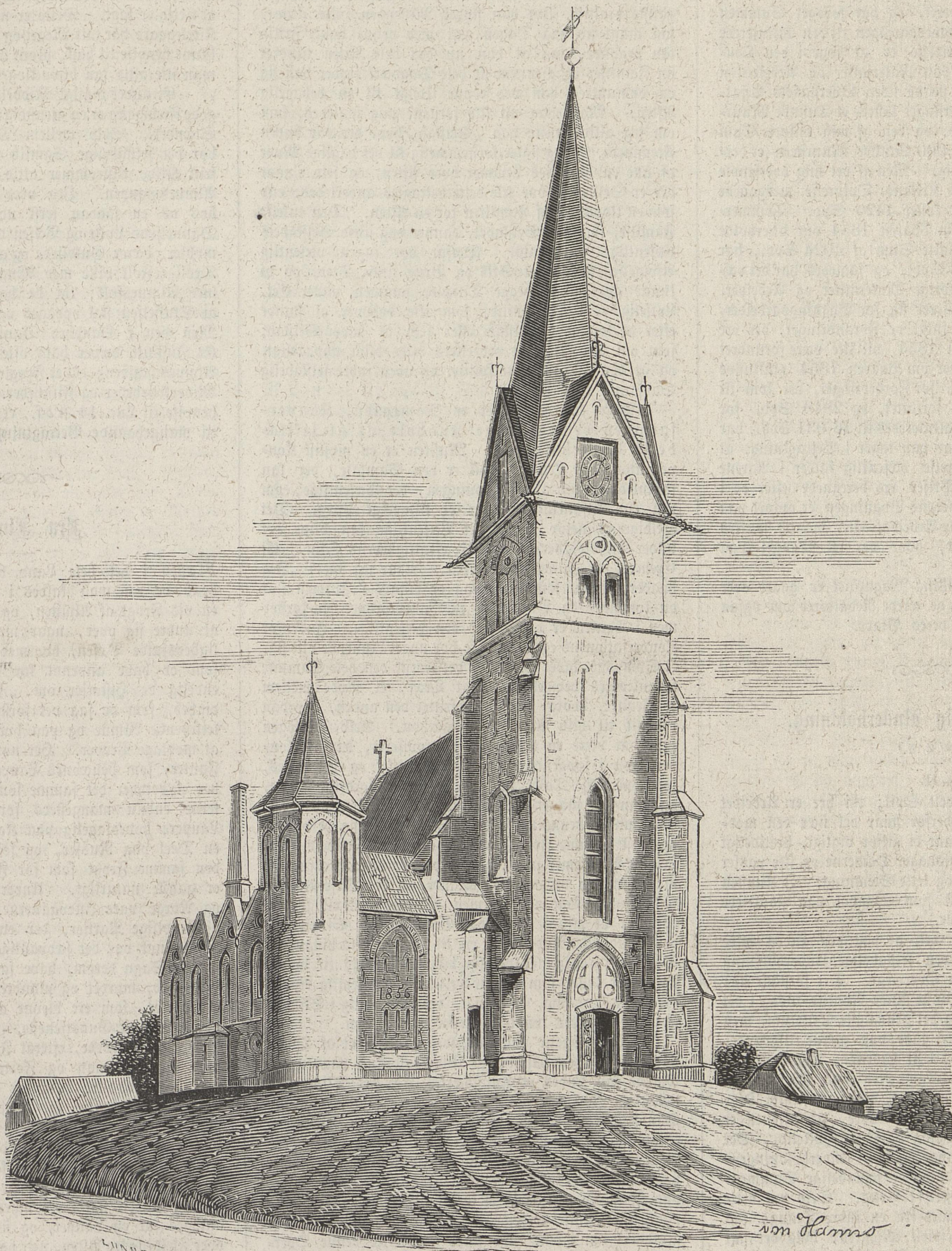
Det lykkedes hende endnu kun forbigaaende at vække hans Interesse ved den begeistrede Skildring af Beethoven og den i Sandhed digteriske Gjengivelse af hendes Samtaler med den geniale Komponist, der selv opfordrede hende til at meddele Goethe hans Tanker om Kunsten. Goethe var langtfra at være skinsyg over hendes Begeistring for B. og fandt heri kun et nyt interessant Stof. Den næsten døve og ganske isoleert levende Musiker, der var bekjendt som mørk og melancholsk, bliver overrasket; meddeelsom og tillidsfuld ved det første Besøg af den unge, naive og dog saa aandsmodne Pige. Han sætter sig strax ned og spiller og synger sine guddommelige Kompositioner for hende. Hun, som selv er talentfuld Dilettant, forstaar at høre og ytre Bifald paa en Maade, der behager ham. Han kan næsten ikke forlade hende og ledsager hende selv den hele Vei tilbage til hendes Familie. Og hun er ifølge sin Natur og sin over al Smaalighed hævede Charakteer fordomsfri nok til at føle sig æret ved, hvad der havde generet mangen Anden. „Thi", skriver hun, „han talede saa høit og standsede saa ofte, at der hørte noget Mod til at blive staaende og høre til. Men det, han sagde, var saa overraskende, saa beaandet af Geniets Ild, at jeg glemte, vi befandt os paa Gaden. Man blev meget forbauset hjemme ved at see ham komme med mig. Efter Bordet satte han sig uopfordret til Pianoet og spillede længe og vidunderlig deilig." Den nye Geniusdyrkelse, som Bettina udvikler i sine Breve om Beethoven, var saa poetisk dybsindig og Gjenstanden værdig, at Goethe, hvad der var saa høist sjeldent, engang svarer hende synlig rørt og bevæget. Et Par Aar senere traf han selv i Tøplitz sammen med Beethoven, og ved det interessante Møde hævdede denne en ubetinget Overlegenhed i moralsk eller reen menneskelig Henseende, idet han med freidigt Mod udtalte sin Sjæls friske, umiddelbare Begeistring, medens Goethe med Psychologens Reflexion og Hofmandens Tilbageholdenhed lod det originale Phænomen udvikle sig for en opmærksom Iagttager. Men derfor blev ogsaa Hr. Geheimeraaden meget ældre end den stedse af heftige Følelser bevægede Komponist. Af et Par Breve fra Beethoven til Bettina kan man slutte, at hendes fyrige Sjæl hos denne melancholske, varmtfølende Natur vilde have fundet rigere Næring og Vederlag for sin Hengivelse.*) Goethe havde ikke længer Villie eller Tid og egentlig aldrig ret Mod til saaledes at hengive Sjæl for Sjæl: han var egentlig kun forelsket i Heltene og Heltinderne i sine Værker, og det kun saalænge til et saadant var færdigt. Bettina havde givet ham nye friske Indtryk, bragt ham hans Ungdomserindringer tilbage som en længe glemt Melodi. Han havde glædet sig derover og behandlet hende skaansomt med fiin æsthetisk Takt; og kun sjelden, naar hendes glimrende Phantasmagorier syntes at blive svagere, eller han selv havde været for kold, tillod han sig som experimenterende Physiker og Magnetisør ved et varsomt henkastet Ord eller Vink at sætte Maskineriet i Bevægelse til en ny Forestilling. Han havde saa længe og saa ofte fundet Idealet i det Reale, at han undertiden blev noget prosaisk og pedantisk. Enhver Gjenstand studerer han stedse med Naturforskerens nysgjerrige Interesse, og naar han fuldstændig har udtømt den, vender han sig bort til en anden. Det var nu engang hans Natur. Saaledes gjorde han med de utallige Personer, der besøgte ham; han studeerte deres Natur, Charakteer og Vaner og lod dem derpaa gaae, efter at de havde bidraget til at udvide hans naturvidenskabelige Erfaring. Mishagede

*) „Kjære, kjære Bettina", siger han et Sted, „hvo forstaar Kunsten? Med hvem kan man tale om denne store Guddom?" o. s. v.

Nogen ham, forstod han ypperlig at gjøre ham kjed af Besøget, men uden Heftighed eller Bitterhed, Alt med Anstand og abstrakte Høflighedsformularer, og derpaa sendte han med olympisk Ro Ørneblikket ud i Universet efter et nyt Bytte. Faa formaaede at sysselsætte ham saa længe som Bettina, men heller Ingen har givet os et ædlere Billede af hans virkelige Storhed end hun. Ogsaa det Heroiske var for ham kun interessante Naturphænomener. Ligesaa ældre og samtidige Digtere. Byron og Manzoni skjænkede han en særegen Opmærksomhed; han forsvarede den første imod engelske Journalers Angreb og udspurgte engang ivrig Cousin, der personlig kjendte Manzoni, om alle dennes Vaner og moralske og personlige Egenheder, som om det havde været et Naturprodukt, en hidtil ubekjendt Plante. Det kan vel være, at han drev denne Maneer noget for vidt; men som Modvægt herimod bør man ikke glemme hans smukke Forhold til Schiller, hans Respekt for denne, der endog ved sin stærkere moralske Kraft dominerede ham, hans varme Omhu for ham, idet han skaffede ham Udkomme som Professor i Jena og stod ham bi med Raad og Daad og ærlig Kritik som en ældre Broder. Og hvad Bettina angaar, da har det maaskee nok generet ham, som saameget elskede den rolige Udvikling, og i alt Fald ikke stemt med hans Beregning, at hun paa engang stod for ham som en færdig, fuldtudsprungen Rose. Men kun Borneerthed kan bryde Staven over ham, som han optræder i disse Breve; man maa tvertimod rose og anerkjende hans vise Maadehold og den venlige Tilbageholdenhed, hvormed han vidste at nedstemme og berolige hendes Lidenskab. Kun i enkelte, meest mundtlige Ytringer, som hun med Forelskelsens nøiagtige Hukommelse har opbevaret, syntes ogsaa han at have ladet sig overraske af Situationens umiddelbare Bevægelse, som da han paa sin Vandring i Slotsparken i Weimar sammenligner hende med den Grækerinde fra Mantinea, som gav Sokrates Underviisning i Kjærlighed, og tilføier: „Du siger ikke et eneste fornuftigt Ord, men Din Galskab er mere belærende end Grækerindens Viisdom." Og naar Goethe udtrykte sig saaledes, meente han det ganske vist alvorlig.

Efterat hun i sine sidste Breve havde meddeelt de Fortællinger om Goethes Ungdom, som hun havde fra hans Moder, og som han til sin Autobiographi havde udbedt sig, ophører pludselig dette Forhold i Januar 1811, med to gjensidige Breve, uden Spor af Tvist eller Misforstaaelse. Hermed er Bogen i poetisk Henseende tilende; den „skjønne Drøm", denne Virkelighed, der seer ud som Poesi, er forbi, og hvad der endnu følger, er med Undtagelse af de Partier af „Dagbogen", som egentlig havde deres rette Plads i chronologisk Følge imellem Brevene, nærmest blot af biographisk Interesse. Fra Bettinas Side have sandsynligviis Familieforhold, hvortil hun senere hentyder, paa dette Punkt gjort sig gjældende. Allerede medens hun i Samlivet med Günderode svælgede i Literatur og Musik, havde hun gjort Bekjendtskab med den siden som romantisk Digter bekjendte Achim v. Arnim*), en ung preussisk Adelsmand, af et smukt og interessant Ydre, der som intim Ven af hendes Broder Clemens opholdt sig med denne en Tidlang i Frankfurt. De to Venner gjennemvandrede paa den Tid hele Tydskland for af levende og døde Traditioner at samle Materiale til den under Navn af „des Knaben Wunderhorn" bekjendte Samling af tydsk Folkepoesi. Hun havde dengang følt en flygtig Tilbøielighed for ham, der dog under Forholdet til Goethe aldeles maatte træde i Baggrunden. Ja, Günderode fortæller endog, at hun engang ved at rydde op i det Værelse, Bettina beboede hos hende, fandt en (Arnim tilhørende) Herrehandske, som indeholdt — et fransk Digt. Da Bettina fra Wien lagde Veien om ad Berlin, synes hiint Bekjendtskab at være fornyet, og det førte her til en Forbindelse, der neppe har været et blot Fornuftparti; thi i Marts 1811 skriver Zelter fra Berlin til Goethe: „Bettina vilde i Søndags otte Dage holdt Bryllup, men de havde Begge glemt at besørge adskillige Bagateller, f. Ex. at lade lyse i Kirken" 2c., hvilket dog senere, til Hr. Zelters Beroligelse, blev bragt i Orden. Det forvænte Naturbarn, som hidtil i ubunden Frihed kun havde adlydt sine geniale Luner, var nu fængslet.

*) Goethe charakteriserede Arnims Poesi saaledes: „Han er som et Fad, hvor Bødkeren har glemt at slaae Baandene fast; det løber ud af alle Siderne!"

Sarpsborgs Kirke. (Vestsiden.)

Sarpsborgs Kirke.

(Af Architekt von Hanno.)

Skilling-Magazinet for 1858 Nr. 49 giver en Illustration af Sarpsborgs nye Kirke, ledsaget af en Artikel, der omtaler Kirken og dens Bygningshistorie paa en urigtig og usandfærdig Maade. Som Forfatter af Planen til denne Kirke anseer jeg det for min Pligt offentlig at omtale den og med nogle Ord at fremstille Sagens sande Sammenhæng. Jeg tillader mig derfor at anmode den ærede Redaktion af Nyhedsbladet, velvilligen i deres Blad at optage disse Linier, ledsagede med nogle Illustrationer af Kirken.

I Marts Maaned 1854 blev af Sarpsborgs Kommune hos mig bestilt Tegninger og Overslag til en Kirke med de Betingelser, at Kirken maatte være en Langkirke, at den skulde opføres af Muursteen og at den maatte afgive lovbefalet Plads til 1000 siddende Personer.

Under 11te Mai 1854 indleverede jeg Tegningerne samt Overslag over Omkostningerne, det sidste forfattet efter de i denne Tid gjældende Priser. For endmere at være forvisset om Overslagets Paalidelighed lod jeg beregne Muurarbeidet, Tømmer- og Snedkerarbeidet af anerkjendt dygtige og paalidelige Mestere i Christiania. Overslagets Beløb lød paa 12,343 Spd.

De af mig forfattede Tegninger bleve antagne og Kirken er nøiagtig udført derefter uden den ringeste Afvigelse i Form, Størrelse eller Konstruktionsmaade, med Undtagelse af, at Sokkelen bestemtes udført af Granit istedetfor Graasteen, at Taget er blevet tækket med glasserede Tagsteen og den nordre Deel deraf med Jernplader istedetfor uglasserede Tagsteen, og at en Extratrappeopgang er opført paa den nordre Side af Kirken, for derved at undgaae at oplukke Kirkedøren, naar Nogen skulde bestige Taarnet.

Efter Anmodning af Kirkebygningskommissionen har jeg tillige forfattet alle til Arbeidets Udførelse fornødne Detailtegninger; derimod har jeg ikke forfattet Kontrakterne, ei heller ført speciel Tilsyn med Bygningens Opførelse. De faa Gange jeg efter Kommissionens Anmodning har besøgt Byggearbeidet skeede i den Hensigt, at afgive min Dom om Arbeidets Beskaffenhed. Jeg maa ved denne Leilighed tilføie, at alle Arbeider ere godt og enkelte, saasom Muurarbeiderne, meget godt udførte.

Skilling-Magazinet anfører, at der under Kirkens Opførelse maatte foretages betydelige Forandringer, at Kirken befandtes for liden, saaledes at man var nødsaget til ved Tilbygning at tilveiebringe den fornødne Plads, og at denne Omstændighed har bevirket, at Kirken har kostet dobbelt saa meget som fra først af paaregnet. Jeg har i det Foregaaende allerede anført, at Kirken er udført nøiagtig i Overeensstemmelse med de approberede Tegninger og at ingensomhelst Forandring under Udførelsen dermed er foretaget. Forøgelsen i Omkostnin-

gerne kommer derfor fra ganske andre Aarsager end de i Skilling-Magazinet anførte.

Mit Overslag af 11te Mai 1854 indbefatter kun Omkostningerne for direkte Bygningsarbeider, der er ikke noget opført for Gravlundens Oparbeidning og Planering; derom blev jeg ikke spurgt og kjendte heller ikke Byggetomten. Der er heller ikke anført noget til Klokker, Alterklæder o. desl., thi herom skulde først senere tages Bestemmelse. Den mig af Bygningskommissionen meddeelte Udskrift af Regnskabsprotokollen viser, at der for Gravlundens Oparbeidning og Planering, for Overdragelse af Tomterne, for Klokker, Alterstager og Alterklæder og forskjellige Bygningsarbeidet uvedkommende Sager er udgivet 2848 Spd. 41 ß.

Bestemmelserne om Sokkelens Udførelse af Granit, Tagets Aftækning med glasserede Steen og Jern og Anbringelse af en Extratrappeopgang bleve tagne efter at Overslaget var indleveret, og har forøget Summen med 840 Spd. Men Hovedaarsagen til den kalkulerede Sums betydelige Overskridelse er at søge i den Omstændighed, at Priserne paa Materialier og Arbeidsløn ere overordentlig meget stegne siden Overslagets Affattelse. Da jeg skrev Overslaget kostede et Tusinde Muursteen i Christiania 5 Spd. og den af mig anførte Sum af 2532 Spd. for 442,000 Stykker Muursteen er derfor fuldkommen tilstrækkelig. Men af det mig oversendte Regnskab sees, at de til Kirkens Opførelse medgaaede 394,000 Muursteen har kostet 4426 Spd. Tømmer- og Snedkerarbeider, der om Vaaren 1854 var at erholde udført for den dertil ansatte Sum af 4024 Spd., har i 1856—57 kostet 5923 Spd., og saaledes har det været Tilfælde med alle øvrige Materialier og Arbeider.

Enhver, der interesserer sig for Bygningsarbeider, og som nogenlunde har fulgt de Forandringer, der ere indtraadte i Priserne siden 1854, vil ikke være forundret over, at en Bygning, der om Vaaren 1854 (inklusive de ovenanførte 840 Spd. for Forbedringer, der kom til efter at Overslaget var forfattet, og 2848 Spd. for Klokker og Gravlunden) kalkuleredes til 16,031 Spd., har kostet 25,900 Spd., naar han tager i Betragtning, at Bygningsarbeidets Udførelse væsentlig falder i Aarene 1856—57, og at alle Priser ere beregnede efter de i Christiania gjældende, medens Bygningen er opført paa et Sted, hvor næsten alle Arbeidskræfter maatte trækkes fra Christiania i en Tid, hvor der er Mangel paa Svende og Arbeidsfolk.

Da Artikelen i Skilling-Magazinet er gaaet over i andre Blade, beder jeg de ærede Redaktører om ogsaa at optage disse Linier i deres Blade.

Om selskabelig Underholdning.

(Af E. F.)

II.

Schak ansees for et ædelt Spil; thi her er Arbeidet og Studiet Alt. Men derfor staar det nær den modsatte Yderlighed. Det faar et altfor vigtigt, høitideligt og alvorligt Præg, der mishager Damerne og ikke passer ind i den selskabelige lyse og lette Stemning. I Kunsten er ogsaa Schakspil brugt som Symbol paa storartede og alvorlige Begivenheder.

Overhovedet gjælder det, at paa den anden Side Arbeidet eller Studiet i den selskabelige Underholdning ikke maa have for megen Overvægt. Det forstaar sig: der gives jo dem, som kunne finde Nydelse endog i det møisommeligste Arbeide og det grundigste Studium, men den selskabelige Charakteer gaar dog gjerne tilgrunde. Enhver grubler helst taust i sit Hjørne. Noget Sandseligt maa være med. Samværet maa ikke mangle Farve, Duft og Varme. Tørre, kolde, abstrakte Diskussioner passe ikke ind. Vi erindre, at Aftenen er halvt en Arbeids-, men ogsaa halvt en Hviletid. Der skal være Hvile, Hengivenhed og Ro i Underholdningen. Man har troet at burde give de selskabelige Sammenkomster et direkte religiøst Præg. Selv om dette oprindelig kan være udgaaet fra en indre Trang, saa er det dog vist et principielt Misgreb, hvis det skal gjøres til et Dogme, at alle Sammenkomster bør have eller stræbe til at naae en saadan Form. Enten vil det sandselige Moment forsvinde, og Samtalen vil da blive en idelig Repetition af opbyggelige Talemaader, fromme Stikord eller mere praktisk gaae over til mere eller mindre bitre og farlige Hentydninger paa Næstens moralske Fordærvelse; eller det sandselige Moment bevares, og vi faae da let en falsk, kjødelig, mystisk Religiøsitet. Konventiklerne ere nemlig ikke de rette eller heldige Steder for de ligefremme religiøse Livsbevægelser. Enten maa den Enkelte umiddelbart i sit Hjertes Lønkammer samvittighedsfuldt afgjøre sit Forhold til den Evige, eller han maa blande sig med den store Menighed i de kirkelige Gudstjenester; og Konventiklerne blive da igjen for smaae. Religionen vil i Konventiklerne tabe sin flydende, spirekraftige Sammenhæng med Livet selv, sin totale Charakteer, blive noget Specielt, hvorved Samvittighederne bindes, Aanden indskrænkes og den aandelige Frihed knækkes. Dette gjælder om Sagen i sin Almindelighed. En anden Sag er det, at en Sammenkomst af og til slutter med en fremtrædende religiøs Handling, saasom Psalmesang, ligesom det følger af sig selv, at den religiøse Bevidsthed fra Sjælens Grund indirekte udøver sin regulerende og forædlende Indflydelse paa det selskabelige Samliv.

Jeg siger neppe formeget, naar jeg paastaar, at den selskabelige Sammenkomst en famille om Aftenen efter endt Dagværk ere de lykkeligste Momenter, det egentlige Glandspunkt af Døgnet. Thi hvad er vel bedre og skjønnere, end denne lykkelige Forening af Virksomhed og dennes Frugt. Det hedder, at en Dag i Herrens Forgaard er bedre, end ellers mange tusinde. Dette gjælder Sabbathen; men er ikke denne selv ligesom en Aftenhvile efter Ugens Strid. Engelskmanden er her ganske praktisk, idet han skyder Middagen, the diner, saa langt ud paa Dagen, at med denne hans Fritid kan begynde, saa at han nu den hele Aften tilhører sin Familie, og gjennem sit hele Dagværk fryder han sig og opmuntres han ved denne Udsigt til en behagelig Aften. Man maa nu ikke forstaae mig saaledes, som om jeg altid tænkte paa „Selskab, hvor der var buden Fremmede.“ Jeg sigter fornemmelig til det daglige Møde af alle en Familiés Lemmer hver Aften, og selv „naar der er Selskab“, bør ikke dette betragtes anderledes, end som en Udvidelse af Familien for en Aften. Den enkelte Familie, som har Selskabet, danner dog altid Selskabets væsentlige Substants. Derfor bør ingen væsentlig Afvigelse fra tilvant Skik og Brug finde Sted, og vi kunne godt slaae begge Tilfælde sammen under Eet. Lykkelig er den Familie, som ikke behøver at stunde efter at komme i Selskab eller selv at have Selskab, som om den følte, at det ellers vilde blive uhyggeligt, og at den i sig selv var splittet og uden indre selskabelig Substants eller Spire.

Mere end alt Andet er Samtalen, Konversationen det egentlige Indhold af al selskabelig Underholdning. Musiken er en mystisk Konversation. I Leg og Spil er den Samtale, der kan foranlediges ved Underholdningen, det Væsentlige, om den end tilsyneladende har et tilfældigt Præg. Det Heldige er netop, naar det Væsentlige kan blive det under Tilfældighedens eller Uvæsentlighedens Skin. Et Exempel fra Sproget viser dette. Naar jeg siger: „Jeg haaber, at du kommer“, saa er vistnok i Formen „at du kommer“ en Bisætning eller underordnet den første; men i Tanken er dog denne den væsentlige. Indenfor Konversationens egen Sphære bør noget Lignende vise sig. I Symposiet lader Plato for det Første den hele Samtale foranlediges ved et tilfældigt Træf, et Møde mellem to Venner, hvoraf den ene udfritter den anden, hvordan det gik til hiin Aften hos Agathon. Selv Dialogen synes at være en tilfældig, improviseret, letvint Konversation i spøgende, billedlige Udtryk, og det synes, som om disse Taler kun holdes for at fordrive Tiden, da man nu saa engang var kommen sammen alligevel. Men under denne lette Indklædning skjule sig de dybeste og mest sublime Ideer. Nogle af Menneskelivets vanskeligste Problemer løses, og det paa en saadan afrundet, man kan sige underfundig Maade, at det Væsentlige er kommet for Dagen i Formen af rene Tilfældigheder, eller for at minde om noget Bekjendt, at Studiet og dets Frugt eller Nydelse ikke ere til at skjelne fra hinanden. Det Tilfældige er nemlig det, i Forhold til hvilket jeg hviler, eller som jeg nyder. Det er nemlig Noget, der tilfalder mig, en Frugt, der falder mig i Skjødet, uden at jeg selv fremkalder eller danner den.

Det fremgaar som almindeligt Resultat af Ovenstaaende, at den selskabelige Underholdning paa en vis Maade kan kaldes et Kunstværk. Thi det Skjønne er netop en Forening af Tilfældigheder, Spil, Nydelse, Sandselighed, passiv Hvile paa den ene Side, og Studium, Arbeide, Forstand, Aktivitet paa den anden. Men er den et Kunstværk, saa kan Constantin i „Stadier paa Livets Vei“ have Ret, naar han efter det Gilde, han fik istand, erklærede et saadant Gjæstebud for et saa vanskeligt Stykke Arbeide, at han aldrig vilde vove at gjøre det om igjen. Vi finde imidlertid denne Overdrivelse komisk, og det af den Grund, at det Æsthetiske træder altfor eensidigt frem. Skjønhedssandsen bør ikke være for øm eller for sprød. Dette er et vigtigt Moment. Thi ellers vilde det selskabelige Samliv blive en praktisk Umulighed, eller ialfald noget saa Esoterisk, saa Aristokratisk og Superfiint, at kun yderst Faa kunde befatte sig dermed. Men Tingen er den, at Skjønheden som saadan ikke er den absolute Form. Man bør taale, at den af og til brister, at der indtræder ubehagelige Pauser, Dissonantser, ja Prostitutioner; thi derved kommer noget Dybere frem og faar Raaderum, nemlig Hjerteligheden. Vi ere nu inde paa Forskjellen mellem klassisk og romantisk Skjønhed, - en Forskjel, som jeg dog her ikke nærmere vil eftervise. I Forbindelse hermed staar ogsaa den betydelige Rolle, som Kvinden spiller i det selskabelige Liv, og det netop i den nyere Historie. De gamle Grækere havde saa stærk og sikker indre Skjønhedsbevidsthed, at de ikke behøvede hende. De traf altid det Rette, prostituerede sig ikke. Nuomstunder vil hun altid være en objektiv garanterende Magt, der hjælper til, at den selskabelige Tone ikke udarter til nogen af Siderne. Hun tillader ikke, at der føres lærd, dybsindig Diskussion i Aftencirklerne, saa at der f. Ex. disputeres om visse Forfatteres Ægthed eller Lignende. Paa den anden Side taaler hun heller ikke kaad, frivol Snak, Larm og Støi, ligesaalidt som hun fordrager Vrøvl, Flauheder og Sottiser. Hun repræsenterer i det Hele den umiddelbare Hjertelighed, og det er netop den nye og gode Grundvold, som giver vor Tids selskabelige Underholdning sin eiendommelige, jeg kunde sige romantiske Charakteer. Dette hviler igjen paa bibelsk, christeligt Fundament. Naar Skriften siger, at Mennesket ikke har godt af at være alene, saa er det netop med Hentydning til Kvinden, at dette er sagt. Dette er nu et Punkt, hvorom Søren Kierkegaard har talt Meget og Mangt, og jeg vil saaledes kunne henvise til ham, skjønt han er meget vrang i Ord, saa man ikke altid kan blive klog paa hans egentlige Mening.

Et andet vigtigt Middel til det selskabelige Samlivs gode Fremgang er en gjensidig Tilnærmelse af de forskjellige Stænder. Selv mellem Dannede og „simple Folk“ bør det selskabelige Samliv ikke være afskaaret; thi en frisk Kilde tilstrømmer altid den Dannedes Sind fra Almuesmanden. Jeg veed vel, at der gives ogsaa hos os en saadan fersk udvortes Kultur, der sætter Dannelsens Lykke og Væsen deri, at man har Mahognimøbler, bærer Guldkjede og af og til drikker Champagne. Deslige Folk ville med Ængstelighed undgaae Samvær med Almuesfolk; thi de have en hemmelig Gru for, at Skuffelsen skal opdages og Forgyldningen falde bort. Men den i Sandhed Dannede vil tænke anderledes. Et Instinkt driver ham ofte til at søge Samvær med Almuesmanden; det er Frygten for at stivne i Reflexioner, Middelbarheder og Fiinheder. Maaskee man her kunde henvise til Luc. 14, 12 f., et Sted, der giver Anledning til mangehaande Betragtninger.

Fra Finmarken.

Næsten i det hele Land betragtes Fantefolket, eller hvad de nu maa kaldes i de enkelte Bygdelag, med en vis Frygt af Almuen, og dette er ikke saa synderligt at undre sig over, naar man vil betænke det hemmelighedsfulde Væsen, hvormed de fremtræde, de Midler, som de have anvendt for at gjøre sig frygtede, og endelig de Historier om „Finnernes“ Trolddomskyndighed, som de saa vel forstaae at udbrede blandt den lettroende Almue og paa hvilken Dygtighed denne tror at modtage Prøver. Her nordpaa har man ogsaa sine Fanter, som benævnes Laupere, men som naturligviis her ei betyder det samme som Finner, med hvilke Fanterne endnu mangesteds forvexles. Her tænkes ved Laupere hovedsagelig paa Kareler eller Kvæner og for en Deel paa Russer, og for disse Laupere næres her den samme Frygt som for Fanterne sydpaa, og dette er ganske naturligt. Under Krigene mellem Sverige og Norge vare Indvaanerne her udsatte for Indfald af fiendtlige Partier, der enten kom landværts eller, hvilket nok var det sædvanlige, tilsøs, og som, efter de mange Sagn derom, have faret frem med umenneskelig Grumhed, myrdet og plyndret. Der fortælles saaledes om Kirker, som ere blevne antændte, medens Almuen var samlet til Gudstjeneste, - om Fiskevær, hvorfra alle Eiendele ere røvede, efterat Indvaanerne vare myrdede; men saa har man og Fortællinger om Streifpartier, som have maattet bøde for sin Grumhed med Livet, idet de af Veivisere ere førte vild og udover styrtende Fjeld, f. Ex. ved Kjelvik og i Tanen, eller som ere blevne overfaldne fra Baghold og uden Naade nedskudte. Frygten for disse Laupere er saa indgroet hos Finnerne, at det ikke er længer tilbage end Mandsminde, siden En og Anden skal være myrdet i Finmarken, fordi han antoges for en Lauper, og siden Postmanden, som gik over Fjeldene fra Alten, nær havde fristet samme Skjæbne. I den sidste Tid er vistnok en Forandring indtraadt i saa Henseende; men nedenstaaende Tilfælde viser dog, hvorledes Efterretningen om, at Laupere ere komne i Naboskabet, kan udbrede en panisk Skræk og afstedkomme Ulykke.

Omtrent 10 Mile vestenfor Vardø skjærer Kongsøfjorden sig ind fra Ishavet; der bor 5 Finnefamilier og disse have sit eneste Samkvem med Troldfjorden i Tanen, 3 Mile derfra. Uagtet der bor Nordmænd nærmere ved Kongsøfjorden, betragte dog Beboerne af denne Fjord de 10—12 Finnefamilier i Troldfjorden som sine nærmeste Naboer. Nordmænd og Finner trives nemlig ikke ret vel sammen og i Almindelighed fortrække Finnerne, naar Nordmænd bosætte sig iblandt dem; og om de blive boende, saa opstaar yderst sjelden noget Samkvem mellem disse to Folkefærd. I Slutningen af Oktober kom en Finnekone fra Kongsøfjorden med

to Børn over til Troldfjorden og fortalte, at der til hendes Hjemstavn var kommen en heel Skare Laupere, at hun med sine tre Børn var flygtet i Hui og Hast, at hun havde bragt alle Børnene med sig til omtrent en halv Miil fra Troldfjorden, men der havde hun maattet lade det yngste Barn, en Gut paa henved 9 Aar, tilbage, fordi hun ei formaaede at bære ham med sig længer og ikke vovede at hvile, da hun hvert Dieblik ventede Lauperne efter sig, naar de vare blevne færdige i Kongsøfjorden. Før hun forlod sit Barn havde hun dog afført sig sin egen Pæsk og iført Barnet samme, for at betrygge ham mod Frosten, indtil hun kunde faae Nogen fra Troldfjorden til at hente ham, - og derom bad hun nu dem, som vare tilstede. Disse bleve imidlertid saa forfærdede ved Efterretningen om, at Laupere havde viist sig, at Ingen af dem vovede sig saalangt op i Marken fra Bopladsen, hvorimod de øieblikkelig besluttede at forlade Troldfjorden og seile indover Tanen til Elvens Munding. Efterretningen, som Konen havde bragt, udbredte sig som en Løbeild blandt Beboerne og ingen tænkte paa at undersøge Forholdet, - kun ved øieblikkelig Flugt at unddrage sig den overhængende Fare syntes dem det eneste Redningsmiddel, og medens Baadene bringes paa Vandet og Alle løbe om hverandre for at faae med sig sine bedste Klæder og andet af Værd, som ligger forhaanden, glemmes Gutten saa ganske, at en stor Deel af Indvaanerne ikke faae noget at vide om ham, før de allerede ere paa Veien. Uagtet det under det imidlertid udbrudte Uveir vistnok ei havde været umuligt at vende om eller ialfald at komme iland og gaae tilbage, vovede dog Ingen dette og Gutten blev ladt redningsløs tilbage. Efterat være flygtet over 2 Mile ind ad Fjorden vare de endnu saa forfærdede, at de neppe der ansaae sig for sikre, idet de hvert Dieblik ventede, at Lauperne skulde komme over Stangnæsfjeldene, uagtet disse ere saadanne, at man selv om Sommeren kun i Nødsfald vover sig over dem. Saasnart Øvrigheden fik Nys om, hvad der var passeret, sendtes naturligviis strax Folk afsted for at søge efter Gutten og for at bringe Hjælp, da man antog, at disse Laupere var skibbrudne Folk. Gutten, som vel var bleven bange over at være ladt alene, var rimeligviis begyndt at gaae og tilsidst af Mathed og Hunger falden om; derfor fandt de Udsendte ham ei paa det opgivne Sted; men da de efter flere Dages Forløb kom til Kongsøfjorden, fik de vide, hvad der havde givet Anledning til Finnekonens Skræk, hvorom dog Ingen der havde Anelse. Vistnok var hun bleven savnet, men man antog, at hun med Børnene var gaaen til Troldfjorden for at besøge sine Slægtninge. Den Dag, da Konen flygtede, havde der ved Havkanten været Mørkskodde, om hvis Tæthed og Evne til at forandre Gjenstandenes Omrids man ei har godt for at gjøre sig en Forestilling, naar man ei selv har været udsat for den. Kreaturene, saavel Storfæ som Smaafæ, vare ude og gik omkring i Bakkerne for at finde lidt Føde og Konens Mand gik ud for at søge efter Faarene, da han var bange for, at de kunde forvilde sig i Mørkskodden; om Konen vidste, at han var gaaet ud i den Hensigt, vides ei vist. Medens hun nu gik ud og ind af Gammen og syslede med sit Arbeide, faar hun oppe i Lien Øie paa en Kjæmpeskikkelse (hendes Mand er meget liden), fulgt af en Mængde mindre Skabninger, og dette kan naturligviis ikke være andet end Laupere, der komme saa mandstærke for som i gamle Dage at røve og myrde. Uden at meddele dette til nogen af de øvrige Beboere, blandt hvilke hun havde nære Slægtninge, eller opfordre dem til at redde sig for Faren, tager hun sine tre Børn med og flygter afsted til Troldfjorden, hvor hun ved sin Historie udbreder Skræk og Forvirring.

Østfinmarken, den 7de Januar.

Prinds Napoleon og Prindsesse Clotilde.

(Korrespondence fra Paris.)

I.

En Reisende, der kjørte gjennem Storhertugdømmet Baden i en beskeden Kabriolet, mødte en Morgen en prægtig Vogn, forspændt med fire Heste. En Dreng med et paafaldende alvorligt og intelligent Ansigt sad alene i den prægtige Vogn. I det Dieblik Kabriolettens Kudsk seer Drengen, reiser han sig op og skriger: „Leve Napoleon!" — „Hvad betyder dette?" spurgte den Reisende studsende. Kudsken var for rørt til strax at svare; da den prægtige Vogn var ham af Sigte, sagde han: „Det var Kong Jeromes Søn, der kjørte i Skole."

Drengen med det kloge Ansigt var virkelig den Prinds Napoleon, hvis Formæling beskjæftiger Statsmænd, Spekulanter og Lediggjængere. Den Reisende var Persigny, som ved Navnet Napoleon faldt i dybe Tanker.

Prinds Napoleon Bonaparte, Søn af Jerome, Konge af Westphalen, er født 1822 i Triest. Han levede i Rom og Baden indtil sit 9de Aar, da han blev sat i en Opdragelsesanstalt i Genf og kom i 1837 ind i det militære Akademi i Würtemberg.

Prinds Napoleon har anvendt sin hele Ungdom til Reiser og Studeringer i Tydskland, England, Spanien, ja selv i Frankrig, hvor det tillodes ham at tage korte Ophold. Han vendte tilbage til England for i Forening med Faderen at ansøge om Tilbagekaldelsen af den Lov, der landsforviste hans Familie. Indrømmede et provisorisk Ophold i Paris, opholdt de sig netop der da Februar-Revolutionen udbrød. Kong Jeromes ældste Søn var død Aaret før. Korsika udnævnte Prinds Napoleon til Deputeret i Nationalforsamlingen.

Det er bekjendt, at Prinds Napoleon selv ansøgte om at gaae til Armeen paa Krim, hvilket blev ham tilstaaet. Han ankom i Marts 1854 og overdroges af Saint Arnaud Kommandoen over tredie Division. Han udmærkede sig paa Valpladsen ved Alma. Cholera rasede i den franske Armee og Prinds Napoleon angrebes heftigt. Endnu betænkelig syg førtes han tilbage til Paris, hvor han langsomt gjenvandt Sundheden.

I 1856 besluttede han at foretage en videnskabelig Reise i de nordlige Have og besøge Grønland, Island samt de skandinaviske Lande. Korvetten „Reine Hortense" stilledes til hans Disposition, og Lærde og Kunstnere sluttede sig til denne interessante Expedition. Prindsen besøgte Skotland, Island, Omegnen af Den Jean-Mayn, Grønland, Færøerne og Shetland samt de skandinaviske Lande. „Reine Hortense", der forlod Havre i Juni, vendte tilbage i Oktober efter en Reise af 3,200 franske Mile. Medlemmerne af Expeditionen hjembragte Optegnelser af høieste Nytte for Videnskab, Industri og Navigation. Et virkeligt Musæum fra Polar-Egnene, stiftet af Prinds Napoleon, afgiver den paalideligste Kommentar til disse Optegnelser.

Prindsen blev nylig udnævnt af sin keiserlige Fætter til Chef for det algierske Ministerium.*)

Prinds Napoleon har en paafaldende Lighed med Napoleon den Første, kun er han noget høiere.

II.

Korrespondenter, der embedsmæssig foretage, hvad Hertugen af Saint Simon gjorde for sin Fornøielse, nemlig samle Nyt omkring ved Hoffer og i Salonner, ere i Knibe idag. Den store diplomatiske Begivenhed, der beskjæftiger alle Tunger i Europa, frembyder kun lidet Stof for Historiographen; thi den Prindsesse, der skal formæles med Prinds Napoleon, har endnu ikke fyldt 16 Aar og der er lidet at sige om en Prindsesse i en saa lykkelig Alder.

Prindsesse Clotilde Marie Therese Louise er født den 2den Marts 1843 og er den ældste af Victor Emmanuel den Andens fem Børn. Victor Emmanuel er som bekjendt den mest populære af Italiens Konger, ja saa elsket af de brusende Italienere, at de endogsaa søge en ydre Lighed med ham, og i hele Piemont er det Mode at bære Skjægget à la Victor Emmanuel.

I gamle Dage giftede fyrstelige Personer sig ved Gesandter, og Gud alene veed hvormegen Ulykke denne Skik har afstedkommet. Prinds Napoleon, der baade er en klog og en høflig Mand, har ikke alene indfundet sig selv, men gjort alt for at lære sin høie Brud at kjende inden Formælingen. De Forlovede spiste ofte til Middag uden andre Vidner end Kongen og Hr. de Cavour.

Prindsessen lader ikke til at have arvet sin tidlig afdøde Moders store Skjønhed, men hun har sine unge Aars første Friskhed, som Dante sammenligner med Foraaret, og hun gjælder for instrueret samt af en usædvanlig elskværdig Charakteer.

Ligesom Keiserinden af Rusland har Prindsesse Clotilde tilbragt sin hele Barndom i den Stilhed, der er ligesaa gavnlig for Aandens Udvikling som for Legemets. Berøvet den elskede Moder i sit tolvte Aar, har denne Ulykke givet hendes Charakteer et alvorligt Anstrøg. Det bemærkedes, at hun ikke var nærværende ved den første Fest, der gaves for Prinds Napoleon i Turin, og Aarsagen var, at det var Moderens Dødsdag, hvorom hun bevarede Erindringen i sit stille, alvorlige Hjerte, uden at besvære Andre med sin Sorg, og saaledes var den forglemt af Alle undtagen Datteren.

Keiser Nicolaus's ædle Enke, der har levet nogen Tid ved Kongen af Sardiniens Hof, har fattet en moderlig Kjærlighed til den unge Pige, og har sagt, at den Prinds, der hjemfører hende, vil blive den lykkeligste Fyrste i Europa.

*) Ifølge en senere ankommen Telegraphdepesche skal Napoleon allerede igjen være afskediget som Minister.

Læsekabinetter og Leiebiblotheker.

(Korrespondence fra Paris.)

Man kjender ikke bestemt Læsekabinetternes Alder, men man antager, at de ere samtidige med den franske Revolution. En Boghandler siges at have faaet den Idee, at give sine Kunder mod en ringe Betaling de Blade og Flyveskrifter at læse, hvoraf Paris myldrede i hiin Tid; senere føiede han Romaner til, og saaledes dannedes efterhaanden Leiebibliotheker. Hvad der stadfæster denne Formodning er, at man i intet Leiebibliothek har været istand til at finde en Bog, der er ældre end 1790. Nok et Beviis. Det første bekjendte Leiebibliothek aabnedes i Palays Royal, dette Revolutionens Forum.

Briffault paastaar, at Romaner og Leiebibliothekerne have gjort Revolutionen af 1848. Det sidste Monarchies virkelige Modstandere, siger han, var tre Romanforfattere, som uden Leiebliothekerne ikke vilde have faaet en saa uhyre Popularitet. At tre revolutionære Romaner have styrtet Louis Philips Throne, have vi ofte hørt sige i Frankrig.

Den første af disse Romaner var Paris's Mysterier. Forfatteren af denne besynderlige Bog banede sig en ny Vei. Han tog paa eengang Philosophens Kaabe, Moralistens Svøbe og Cynikerens Laterne - paa Kjøbet tog han gule Handsker paa.

Paris's Mysterier angreb det hele Samfund - alle Klasser blandedes i en Skjærsild af Svaghed, Latterlighed og Vildfarelse. Forfatteren forbeholdt et Helvede for Laster og Forbrydelser, som han roste sig af at have opdaget i alle Samfundsklasser. Publikum skreg høit efter Morskab, og Forfatteren har sandsynligviis ingen anden Tanke havt med sin Bog, end smilende at fremmane pirrende, det vil sige, morende Rædsler. Han aabner en indbildt Afgrund under dine Fødder for at give Dig Svimmelens Nydelser, men ved det vidunderlige Talent, hvormed han populariserede sine Figurer og kastede Lidenskaber, Blod, Jammer, Last, Hovmod, Forbrydelser og Pjalter ned i denne indbildte Afgrund, blev den til en virkelig parisisk Pøl, hvis Stænk besudlede den hele Samtid, Mennesker og Ting. Denne Roman var uden at ville det en politisk Opposition, og ligeledes uden at ville det en social Opposition, og for at intet skulde mangle, der kunde gjøre dens farlige Bane glimrende, aabnede et høit anseet Dagblad sine Spalter for at give den en næsten officiel Publicitet. Regjeringens Feuilleton morede sig!

Den anden af de tre Revolutions-Romaner var Greven af Monte Christo, en lang Historie, der forherliger Rigdommen og er en Gjenklang af alle de Drømme, Enhver i hiin Tid drømte vaagen. Man drømte om Rigdom om Natten, og man stræbte efter Rigdom om Dagen.

Monte Christo var et Opraab til de mange Tusinder, der drømte om Guld, medens de manglede Sølv, ja Alt. Abbed Farias Ledsagers Diamanter forhindrede hiin Tids Mennesker fra at sove. Man var Millionær, Enhver, som havde en Fiende, var lykkelig og hævnet. Man frygtede for at have glemt noget efter sig paa hiin lille Ø i Middelhavet, og man var heller ikke uden Frygt for at man skulde mangle Opfindelsesevne til at anvende al sin Rigdom - især frygtede man for Tyve. Enhver ung Student kastede Guld ud af Vinduet, bortførte Hertuginder, byggede Paladser og slugte sorte Perler, naar han rigtig havde læst sin Monte Christo.

Det er en farlig Sag at bringe aandrige Nationer til at drømme saaledes. I svage Sjæle, i saarede Hjerter efterlade saadanne Drømme Savn og Vrede - de illuminere Livet for stærkt om Natten til ikke at gjøre Dagens Virkelighed mat og trist. Man drømte endnu, da Februar-Revolutionens store Roman udkom frygtelig beleiligt.

Denne tredie Roman satte de politiske Lidenskaber i Bevægelse og var desto farligere, da den talte det skjønneste Sprog, lod den sublimeste Musik høre. Denne tredie Bog er just ingen almindelig Roman, den kalder sig Historie, men hvem vil nægte, at Girondisternes Historie har forvirret og henrevet hver Indbildningskraft i Frankrig mere end nogen Roman? En smuk Roman. Hvem vil vel nægte det? Den historiske Overbærelses Roman! Men slig Overbærelse er livsfarlig, det er en farlig Ting at give en mørk Virkelighed en romantisk, indsmigrende Form. Den store Revolution manglede een Dyd: Medlidenhed, og denne Dyd gaar det ikke an at give den bagefter, Gravhøie blive Gravhøie, om man græder aldrig saamange Taarer over dem. Alle Seierherrer og alle Beseirede have Ret - naar blot Taarer falde i Blod er alt i Orden.

Som den bedste af de tre Romaner henrev Girondisterne Publikum fra Begyndelse til Ende, og det vilde ikke see, at Videnskab og Samvittighed konfiskeredes til Gunst for Rørelsen og det Interessante. Fra Kapitel til Kapitel førte den gjennem Phraser og Blomster, fra Konventet til Rædselen, og man følte en naiv Forundring over, at den gamle Revolutionshistorie ikke indeholdt andet end lutter Poemer.

Den store Opsigt Girondisternes Historie vakte, ansaaes strax for en politisk Begivenhed, for et Opraab til Insurrektion: Poesi og Veltalenhed, Larm, Billeder og Pragt, kort Ordenes Roman arbeidede mod de Magthavende, Formens Kunster konspirerede mod et Kongedømme.

Alfred de Vigny syntes at forudsee visse Skribenters forfærdelige Indflydelse, da han under Monarchiet i en offentlig Tale sagde: „Dersom disse Artillerister lege med Krudt og more sig med at kaste det op mod Himlen i glimrende Reg, er dette endnu blot deres Kunsts Triumph, og de see maaskee blot det Skin, de frembringe; men udfordre Dem ikke! De forstaae at sigte, og for at ødelægge behøve de blot at føie en eneste Ting til deres Fyrværkeri: en Kugle."

Kuglen lod ikke vente længe paa sig.

Saalænge havde man sværmet gjennem Skyer, Taarer, Romaner og Fyrværkeri, at man pludselig vaagnede paa Gaden midt i en Vinter-Revolution, en Revolution som ikke engang kunde oppebie en Smule Solskin. Maaneden gjorde som Menneskene, den gav sig til at drømme. Februar drømte maaskee at den var Julimaaned.

Vi skulle maaskee senere komme tilbage til de Bøger og de Mennesker, der forberede den næste Revolution, og som hver Sjæl i Frankrig imødeseer.

Emigrantens Længsel.

En Nat af Sorg randt i mit Bryst,
Af Taarer stjerneblank,
Da - lig i Graad - min Fædrekyst
I Havets Skjød nedsank;
I Havsensødet uden Rand
Mit Hjerte øiner ikke Land,
Det slaar som trætflygd Fugl, der kan
Meer til sit Reir ei naa.

Jeg reiste . . . . Fjordens Arme som
Sig strakte efter mig
Med Dalens Barm, hvor Blom for Blom
I Taarer slukte sig.
Hvor græd gudindefagert stilt
Den Dal, hvori mit Liv har hvilt,
Hvor blomsteryndigt har den smiilt
Mens jeg ved Barmen sov!

Jeg stod saa haard i Sind og saa
Paa Fjord og nøgent Fjeld:
Da blinked Fjordens Bølger blaa
Som Dolke for min Sjæl,
Og just hvor Stenen mangled Muld
Jeg saa min gyldne Barndoms Guld
- Den glemte Rosenvaar saa huld -
At overblomstre den.

Og Skogen stod saa djup og øm!
Dens Speil i Bølgen blaa
Som deiligste Erindringsdrøm
I graadfuldt Øie laa.
Men Næsset - langt i Havet strakt -
Var Haanden, til Farvel fremrakt,
Der sitred' under Sorgens Magt,
Saa Bølgen stummede.

Ja det Farvel i Sjælen skar,
O, som ei før betænkt!
Min Fortid, svedig som den var,
Stod nu demantbesprængt.
Jeg drog, mens Fjordens Bølger gik
Og blaaned med min Moders Blik!
Hun, som ved Dalens Kirke fik
En Grav indved min Fars.

Og Grav ved Grav om Kirken staar
Af fagre Blomster fuld,
Der o! som Cymbler jubelslaar
Foran den Dør af Muld.
Der alle mine Fædre skred'
Som Engle ind til Herlighed;
Men jeg veed ikke af det Sted,
Hvor jeg skal Hvilen faae.

Kring Dal, lig Guders Gravhøirad,
De Fjelde taarne sig,
Mens Elven er et Slagsværdblad
Af Mulden blottet lig.
Den ørnefrie Vikingstavn
Sit Reir dog søgte: Dalens Havn,
Og Norges bannerkronte Navn
Omfunkler Kjæmpens Grav.

Men Hjertet tør ei skue did,
Hvor allerhelst det vil,
Paa Ragnhilds Grav en Rose hvid
Skjød frem som blegnet Ild.
Det var et Smiil - et sidste et -
Min døde Ragnhild gav mig det;
Hun tænkte: „elsker han det ret,
Saa blir han hjemme vel!"
— — — — — — — —
— — — — — — — —

I, Bølger, skumomjøklede,
Med Sider grønligblaa,
Der ligne Norges Fjeld med Snee
Og grønne Lier paa,
Som skumfuld Fos igjennemskjær!
I paa jers blanke Skuldre bær
- De stærke - en Erindringshær
Fra mit forladte Hjem!

Ak! Bølger holdt' i Nervers Baand
Forgyldt' med Livsensskjær,
Og tvungne af en Nødstorms Haand,
Det Menneskene er.
Den Storm saa hardt mod Vester stod!
Den rev mit Hjerte først i Blod
Og slog i Skum mit Ungdomsmod
Og drev mig saa afsted.

Ja, var med Hjerte I besjælt',
Som bankede og slog
I Eders Barmes Glimmertelt,
Til Norge det Jer jog.
Med Jubl I vilde Kysten slaa,
Den fattige, den mosegraa,
Dets Armod stumme Lillier paa
Med Høisang til dets Flag!

Den Staalmaskines Hjerte slaar
I Skibets Barm saa trygt;
Det gjennem Havets Øde gaar,
Men sitrer ei af Frygt;
Et Yankeehjertes Bild det er,
Hvis Hjem hver gylden Dynge bær,
Som knuser Sorgen, kommen nær,
Med Styrken af sit Slag.

Men Hjertet mit vil mørkne til
Af sorte Tankers Nag,
Og Sorg min Pande bølge vil
Med Furer Nat og Dag.
Mit Livstræes Stamme reves af,
Jeg gjorde mig en Vandringsstav
Deraf hen til en graadløs Grav,
Hvis Tue er af Guld.
— — — — — — — —

Nu skinner Maanen fuld og rund,
Af Havet stegen op!
Saa skyder Vestens øde Grund
For Blomster Guld i Knop — —
Men under skjælver Havet bleg,
Som den af vaade Sukke steg,
Af Barme, hvorfra Freden veg
At glimre der som Guld.

En Bøn — mit Hjertes Stjerneskud
Mod Himlens dybblaa Bund —
Min Længsel brænder frem til Gud,
Men ak! forgjæves kun;
Thi Natten staar med Graad paa Kind
Og mørkner Sorrig i mit Sind,
Som medynksfuld Gud saa derind,
Men med en nægtet Bøn.

Jonas Lie.

Literatur.

Det kgl. nordiske Oldskriftselskab. Som vore Læsere ville erindre, indeholdt Nr. 6 af dette Blad en Artikel af Kand. jur. Fr. Brandt, hvori paaklagedes dette Selskabs Fremgangsmaade mod dets norske Medlemmer, idet Sekretæren krævede Betaling for det nylig udgivne antikvariske Atlas, der ifølge tidligere Indbydelser skulde tilstilles alle Medlemmer gratis. Efterat „Fædrelandet" for 24de Februar havde gjengivet denne Artikel, ledsaget af nogle skarpe Bemærkninger om Sekretærens enevældige og regnskabsløse Færd, har denne, Hr. Konferentsraad Rafn, under 27de Febr. tilskrevet Kand. Brandt saaledes:

„I Henseende til det nordiske Oldskrift-Selskabs Forbindelser i Norge tillader jeg mig at meddele Dem følgende Forklaring. Tegnelsen som Deeltagere er skeet til forskjellige Tider efter Kundgjørelser, der indeholdt forskjellige ved Forholdene foranledigede Bestemmelser. Adskillige af disse Tegnelser modtoges først efterat en senere Kundgjørelse var udstædt, som foranlediger nogen Uvished om, hvilken af Bestemmelserne man med Hensyn til dem maatte følge. Imidlertid stræber man at ordne Forholdet, saavidt det er muligt, til enhvers Tilfredshed. De senest fra Christiania modtagne Brevskaber har jeg gjennemseet, men finder deri ikke nogen Forespørgsel fra Dem, som jeg ellers strax vilde have besvaret, efterat have efterseet Forholdet. Imidlertid maa der vistnok for Deres Vedkommende tages Hensyn til Deres tidligere Tegnelse og ikke til den senest fra Dem modtagne Tegnelse for Ordbogen. Af Egilssons poëtiske Lexicon er nu 4de Hefte færdigt og vil blive Dem snart tilsendt. Der trykkes nu paa Slutningsheftet. Fuldførelsen af Atlasset mødte uforudsete Vanskeligheder og Ophold. Det var tidligere paatænkt at lade det trykke paa almindeligt Papiir i mindre Format og lade det alene hefte i Omslag. Det føre franske Papiir tager sig dog bedre ud og derfor trykkes nu alle Exemplarer paa dette Papiir. Det blev forrige Efteraar ikke muligt at faae det tilstrækkelige Antal Exemplarer færdigtrykte og indbundne. Derfor kunde Exemplarer dengang kun affendes til enkelte af Medlemmerne. I April eller Mai haabe vi ganske sikkert at faae det fornødne Antal i Stand og ville vi da sende de øvrige Medlemmer saavelsom dem, der have tegnet sig som Deeltagere, enhver især, det ham efter den oprindelige Bestemmelse tilkommende Exemplar.

„En af mine Medarbeidere fortalte mig igaar, at han havde i et norskt Blad læst nogle Yttringer betræffende vort Atlas, hvilke vare skrevne af Dem. . . . Jeg har ikke læst, hvad De har skrevet, men foranlediges derved til at meddele Dem ovenstaaende Forklaring, hvorved Misforstaaelsen hæves. Finder De det hensigtsret, vil De vise mig den Velvillie at benytte den til videre Meddelelse. Til Vaaren opklares iøvrigt den Sag paa bedste Maade.

Med megen Agtelse
C. C. Rafn."

Hvad Hr. Konferentsraaden ifølge Slutnings-Bemærkningen tilsigter, vil formodentlig bedst opnaaes ved Optagelsen her i Bladet af selve Brevet, som Hr. Brandt har overleveret os. Som man seer, faar nu ogsaa alle „Deeltagere" Atlasset gratis, og forsaavidt bør man være Selskabet taknemmelig. Men at dette ikke inden Brandts Klage var afgjort, synes mere end klart saavel deraf, at Sekretæren for ham og andre ældre Deeltagere har opført Atlasset til en Priis af 1 Spd., som af den under 29de Juni 1856 udstedte Indbydelse fra Oldskriftselskabet, hvori det med Hensyn til Atlasset bemærkes, at „Deeltagere, som fremdeles tegne sig derfor, erholde det for 5 Rdl."

Fra Kjøbenhavn have vi modtaget de to første Hefter af et philantropisk Tidsskrift med Titelen **„For Almeenvel"**, hvilket redigeres af Kancelliraad Mürer og forlægges af J. Lund. Hr. Mürer er en ældre Læge, og hans Stiil er efter de nyeste Fordringer lidet populær. Men hans Tidsskrift fortjener dog paa Grund af de behandlede Gjenstandes Vigtighed Opmærksomhed selv hos os, hvorfor vi ogsaa ville have det anbefalet til vore Almuebibliotheker. Foruden oplysende Artikler af reent sanitær eller hygiænisk Interesse indeholder det mange andre almeenpopulære Artikler, samt Fortællinger, sigtende til at fremme „Almeenvellet." Ved uførligere Meddelelser om forskjellige danske Velgjørenhedsindretninger giver dette Tidsskrift tillige Anledning til en oplysende Sammenligning med vore egne.

Norge.

Christiania. I et Par Opsatser i Aftenbladet er der for nogen Tid siden og senest i Morgenbladets Redaktionsartikel vakt Motion om, at de offentlige Arbeider burde henlægges under en Centralstyrelse. Vi antage, at denne Sag, naar den først er bragt paa Bane, ikke kan falde, da den nuværende Bestyrelsesmaade af disse Anliggender allerede har viist sig uholdbar og endnu mere vil blive det i Fremtiden under en stigende Udvikling. Men da denne Deel af Administrationen ikke kan undvære konstitutionel Ansvarlighed, maatte Reformen skee paa den Maade, at der ogsaa hos os, ligesom i flere af de øvrige Stater og senest i Sverige, blev oprettet et eget Departement for saadanne Arbeider. Deraf følger dog ikke, at de nuværende Departementers Tal skulde forøges, da det vel samtidig maatte komme paa Bane, at ophæve den Kuriositet i administrativ Henseende, som kaldes Revisions-Departementet, eftersom Grunden til dettes Oprettelse forlængst er bortfalden og der saaledes ikke er nogen rigtig administrativ Forstand i at bibeholde denne Samling af indbyrdes forskjellige Bestanddele.

— Ved Carl-Johans-Forbundets Mindefest i Frimurerlogen holdt Advokat Dunker Festtalen, hvori han gav en interessant Fremstilling af Carl Johans unionelle Politik. Skaalen for Kongehuset udbragtes af Prof. Welhaven med følgende Ord:

„Vi see tilbage paa Carl Johans Manddomsværk, der fornyede Norges Rige og gjenvakte dets slumrende Kræfter. Levende staar for vor Tanke, hvor meget Godt og Ærefuldt der udviklede sig for vort Folk under hans lange Styrelse. Men det Bedste af alt dette var hans Søns aandelige Værk, en Udvikling, der stille og alvorligt fulgte vort Fædrelands, og optog i et høihjertet Sind dette Folks dybeste Krav og Forhaabninger. Hellig var for Oscar den Arv, han skulde hæve; og hvo af os mindes ei Folkets Glæde da han havde hævet den, da det blev synligt hvor godt Norges Krone passede til hans kongelige Hoved. — Ham har Folket siden med uforanderlig Hu elsket og takket. Hans Lykke har været som solklar Dag over Norge, hans Kummer og Smerte er bleven følt gjennem Landet som dyb Folkesorg. Og om nu end Vemod binder den Tunge, der skulde forkynde han Ros, saa taler dog stærkere end alle Ord den Folkestemning, som omgiver ham i hans Lidelse med usigelig Kjærlighed. Gud velsigne Kong Oscar! priset og æret være hans Navn til de sildigste Slægter!"

General Birch udbragte en Skaal for Dronningen, Statsraad Stang for Enkedronningen, Advokat Dunker for Prindsregenten, Oberst Broch for de forenede Riger og Toldkasserer Bøye for Fædrelandet. Til Bestyrelse gjenvalgtes Overstekammerherre Løvenskiold, Prof. Welhaven og Oberst Broch.

Throndhjem. G. E. Petersen, Udgiver af Throndhjems-Posten, har bestikkelsesviis tilspurgt Direktionen for Throndhjems borgerlige Realskole, om den vil nedsætte Avertissementsprisen i Realskolens privilegerede Adresseavis til 2 ß pr. Linie for de 12 første Linier af et Avertissement og til 1 ß for hver følgende Linie, samt underrettet Direktionen om, at han, hvis denne Nedsættelse ikke finder Sted inden 1ste Mai d. A., i sit Blad agter at optage Avertissementer til nævnte Priser, hvortil han antager at have Hjemmel i Realskolens Privilegium, der indeholder den Betingelse, „at man ingensteds i Stiftet kan blive bedre eller lettere betjent i Adressekontors Anliggende."

Embeder.

Et Overtoldbetjentembede i Bergens Tolddistrikt med 800 Spd. i aarlig Indtægt.

Karmsund og Hesbø Sorenskriveri med omtrent 1950 Spd. i aarlig Brutto-Indtægt. Kontorudgifterne have udgjort omtr. 700 Spd. aarlig. Paa Embedet hviler Pension til afskediget Sorenskriver Petersen, stor 350 Spd. aarlig.

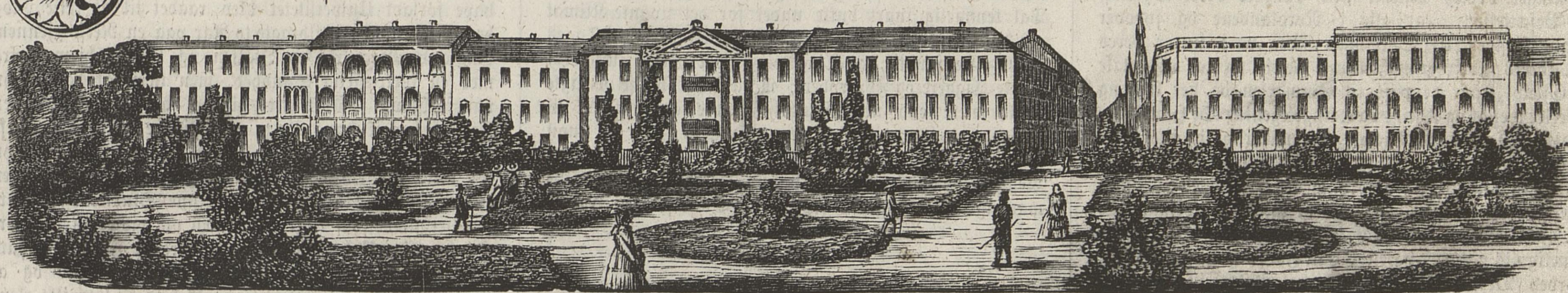
Nordre Søndmøres Distriktslægeembede med aarlig Gage 240 Spd. og Dyrtidstillæg.

En Rektorpost ved Molde Middel- og Realskole med en aarlig Gage af 700 Spd. samt et Dyrtidstillæg af 140 Spd.

Mellem-Gudbrandsdalens Sorenskriveri med omtrent 1500 Spd. i aarlig Brutto-Indtægt. Kontorudgifterne have udgjort 350 Spd. aarlig.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 12. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 20de Marts 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Den danske Regjerings Bestræbelser for at befolke Finmarken.

Finmarken og de finmarkske Forholde ere den Dag i Dag lidet bekjendte for den større Fleerhed i vort Land, og var det naturligviis i end høiere Grad for et Hundrede og et Par Hundrede Aar siden. Tages derhos Hensyn til, at dets Styrelse dengang lededes fra Kjøbenhavn, samt til det 17de og 18de Aarhundredes forkeerte statsøkonomiske Begreber, kan det ikke forundre os, at denne Landsdeel i høiere Grad end nogen anden Deel af Norges Rige har været undergivet en overhaands slet Bestyrelse og en fordærvelig Lovgivning. Saagodtsom det Hele i denne Retning udgik fra, at Distriktet blev behandlet som et Koloniland, og af at Handelen derpaa blev monopoliseret. Før 1562 havde dette ikke været Tilfældet. Vistnok havde Bergenserne allerede før denne Tid et Slags Eneret, men denne blev udøvet paa en saadan Maade, at den gav Finmarken saagodtsom alle Frihandelens Goder. Distriktets Tilstand var derfor dengang forholdsviis god. Absalon Pederssøn i sin Norges Beskrivelse (1567—70) priser høiligen dets Rigdom, navnlig paa Fiskevare. Der faar man den herlige Fisk, siger han, som føres vide i andre Lande, den herlige og fede Rav, lystig og velsmagende Rekling, item Rokker, Spord, og hiin store Hval, Rosmær, med dens Huder, Tænder og andre underlig Ting. Der er og et Slags Dyr, man kalder Rein. Der seer man Sildebjergene den ganske Sommer udi Havet, hvorlunde de spille, der faar man og hvide Kobber og andre mange Guds Gaver, som er Haabrand, Haakjerring, af hvilke man faar Lyse, som føres vidt udenlands. Amtmand Gunner Hammer, der skrev omtrent 200 Aar senere, omtaler ogsaa i stærke Udtryk den Velstand og Folkerigdom, der fandtes i Finmarken i hine Tider i Sammenligning med hvad der var Tilfældet, da han skrev. Mange Fiskevær, der tidligere havde havt talrige Beboere, vare da forladte eller saagodtsom forladte, mange Kirker forfaldne og nedraadnede af Mangel paa Menighed, og den gamle Velstand afløst af Armod og Elendighed. At disse Beretninger i alt Væsentligt ere sande, fremgaar nokson af den Begjærlighed, hvormed fremmede Nationer, navnlig Franskmænd, Hollændere og Engelskmænd i det 16de og 17de Aarhundrede søgte Adgang til at drive Handel der, samt af at Kronens Indtægter, saavel de direkte som indirekte, omkring Aar 1600 vare ikke lidet større, end i det 18de Aarhundrede. Denne gode Tilstand fik en Knæk ved et i 1562 udgaaet Kongebud, der indskjærpede de tidligere Forbud om Udlændinges Handel paa Finmarken og forbød de sammesteds bosatte bergensiske Borgere direkte at udføre Landets Produkter. Den først anførte Bestemmelse blev vistnok senere modificeret, forsaavidt udenlandske Skibe fik Adgang til at drive Fiskeri paa de finmarkske Kyster, hvorved der aabnedes Vei for Snighandel, men den sidste synes at have blevet strængere overholdt. En Følge heraf var det da, at de Bergensere, der havde bosat sig deroppe, flyttede tilbage og overlode deres Bedrift til Leiesvende, hvorved Fiskeriet blev forsømt. En senere Forordning af 1572 virkede i samme Retning. Fra dette Tidspunkt kan derfor Finmarkens gradvise Forfald og Aftagen i Folkemængde dateres. I de første hundrede Aar gik denne imidlertid vel temmelig langsomt for sig, hvortil det maaskee medvirkede, at Bergenserne efter 1591 maatte dele sin Enehandelsret med Throndhjemmerne. I 1680 gik Regjeringen et Skridt videre, ved at indskrænke Monopolet til Bergenserne og ved at give disse Hals og Haand over Distriktet, idet dets civile Administration overdroges Handelsmændene. Nu begyndte en Udsuelse og et Tyranni, som den ovennævnte Gunner Hammer skildrer med stærke Farver, og som efter hans Vidnesbyrd bevirkede, at Folket flokkeviis flyttede bort, hovedsageligen rimeligviis til Nordlandene. Faa Aar vare derfor forløbne, før Kronen igjen maatte tage sig af Rettens Haandhævelse og beskikke Embedsmænd, uafhængigt af de Handlende. Om dette end i enkelte Henseender lindrede Trykket, kunde det dog ikke bringe Distriktet paa Fode igjen, aldenstund Monopolet ikke alene vedblev, men endogsaa yderligere bestyrkedes. I 1687 bortforpagtedes Handelen til endeel Bergensere og i 1691 til et bergensk-kjøbenhavnsk Kompagni. Fra 1702 til 1715 dreves den igjen af et bergensk Interessentskab. I dette sidstnævnte Aar frigjordes den til Fordeel for Bergensere, Throndhjemmere og Nordlændinge, men i 1729 fik tre kjøbenhavnske Kjøbmænd igjen Landet under Oktroi. Den Smule Kraft dette i det foregaaende Tidsrum (1715—29) havde samlet, blev af disse snart udsuget, saa at Kronen maatte overtage Forsyningen fra 1740 til 1746. Fra 1746 til 1759 var Monopolet tillagt det islandske Kompagni; fra 1759 til 1763 sørgede igjen Kronen for Forsyningen. Paa denne Tid var det, at den ovenomtalte Amtmand Gunner Hammer skrev og med Kraft og Kyndighed talte det ham betroede Distrikts Sag. Dette hjalp imidlertid ikke stort; thi i 1763 overdroges Handelen til det almindelige Handelskompagni i Kjøbenhavn, der gjorde Alt hvad det kunde for at lægge Landet øde, hvorfor Kronen i 1774 igjen maatte tage Handelen til sig. Hermed forblev det, indtil det under det Schimmelmannske Ministerium i 1787 efter Forestilling fra Amtmand Thorkel Fjeldsted blev bestemt, at Handelen fra 1ste Januar 1789 skulde frigives. Til Lettelse af Omsætningen oprettedes samtidigt hermed Kjøbstæderne Vardø og Hammerfest i Finmarken, samt Tromsø i det sydenfor liggende Fogderi, der nu forenedes med Finmarken til et Overøvrighedsdistrikt. Fra denne Tid af har Finmarken gaaet fremad med sikre, om end langsomme Skridt i Folketal og økonomisk Velvære, og den Tid kan nu med temmelig Sikkerhed forudsees, da dets rige Fiskerier og øvrige naturlige Hjælpekilder vil sikre det en Betydning i økonomisk Henseende, der staar i nogenlunde Forhold til dets politiske. Fremgangen har imidlertid, som bemærket, hidindtil været langsom; det egentlige Finmarken (ɔ: Øst- og Vestfinmarken), hvorom her er Tale, tæller endnu knapt 16,000 Indbyggere, og deraf er kun omtrent en Trediepart Nordmænd; men dette er ikke at undres paa, naar man kaster et Blik tilbage paa den ruinerende Bestyrelse, hvorfor det fra 1560 til 1789 har været udsat. Denne bragte det fra Aar til Aar tilbage og efterlod fast kun en Skygge af hvad det før var. Lettest og klarest falder dette i Oine, naar man lægger Mærke til den Forandring, som den norske Befolkning i hiint Tidsrum undergik.

Paalidelige Beretninger om den norske Befolknings Størrelse eller om Bomændenes Antal i ældre Tider har man naturligviis ikke. Allerede tidligen, navnligen efter 1361, da Bergenserne fik Tilladelse der at drive Handel, sloge Nordmændene sig vistnok enkeltviis ned der. Saalænge Handelen nogenlunde fik skjøtte sig selv, forøgedes rimeligviis Antallet temmelig jevnt. I Begyndelsen af det 17de Aarhundrede maa en Stands allerede være indtraadt, nærmest som en Følge af de ovenomtalte offentlige Forføininger; thi just da finder man flere Lovbud, hvorved forskjellige offentlige Udredsler paa Grund af Almuens Fattigdom formindskes og eftergives. Det maa derfor antages, at den tidligste bestemte Beretning om Folketallet, der er fra 1663, allerede angiver et Antal, der er noget mindre, end det, som fandtes omtrent hundrede Aar tidligere. Herfor taler ogsaa, at Formindskelsen allerede 1687 var bemærket, saasom man da begyndte Bestræbelserne for at faae Landet befolket.

Den omtalte Opgave fra 1663, der findes i Durells Relation, angiver Antallet af norske Familier i Øst- og Vest-Finmarken til 551. Antager man hver Familie gjennemsnitviis at tælle 5 Individer, giver dette et samlet, norsk Folketal af 2755 Mennesker. Er min ovenfor fremsatte Formodning om, at der allerede fra 1560 af havde fundet en langsom Tilbagegang Sted, rigtig, kan man saaledes antage, at Befolkningen før den danske Regjering tog sig af Handelsforholdene, med et rundt Tal beløb sig til vel 3000. Fra 1663 af gik det jevnt nedad. I 1700 angives Antallet til 530 Familier eller 2650 Mennesker, i 1756 til 539 Familier eller 1795 Mennesker og i 1768 til 313 Familier eller 1565 Mennesker. Den norske Befolkning kan saaledes antages i Løbet af de to Aarhundreder, i hvilke Handelsforholdene vare Gjenstand for den danske Regjerings særlige Opmærksomhed, at være formindsket med omtrent Halvparten.

Denne Tilbagegang var saa stor, at den maatte falde den selvklogeste Monopolist i Oine, og vække Betænkeligheder, om ikke af anden Grund, saa fordi Monopet derved blev mindre profitabelt og Fiskerierne forsømte. Vi see derfor ogsaa Regjeringen med Forbigaaelse af det ene rette Middel, Næringsveienes Frigivelse, stadigen bestræbe sig for „Finmarken bedre at peuplere.“ Disse Populationsforsøg fortjene at erindres, om ikke for andet, saa dog paa Grund af den tragikomiske Rolle, de spille i den finmarkske Bestyrelses Historie. Bestræbelserne gik i forskjellig Retning og jeg vil omtale de væsentligste af disse.

Ved Oktroien af 1687 paalagdes det enhver bergensk Kjøbmand, der drev Handel paa Finmarken, aarlig at skaffe eet Mandfolk og eet Kvindfolk derhen, som til Arbeide kunde være dygtige. Kjøbmanden var, før disse fik Adgang til at søge selvstændigt Erhverv, berettiget til i deres Arbeide at gjøre sig betalt for Reiseomkostningerne, altsaa til indtil Videre at holde dem i et Slags Trældom. Naar disse indførte Mennesker havde været i Finmarken i fem Aar, vare de, om de vendte tilbage, fri for al militær Tjeneste tillands. Nordlændinger, der vare der i tre Aar, bleve frie for al militær Tjeneste. I Oktroien af 1691 forøges det aarlige Antal til to Mandfolk og eet Kvindfolk, og i 1702 blev det samlede aarlige Antal, som Kompagniet til Populationens Fremme skulde indføre, bestemt til fjorten Mandfolk og syv Kvindfolk og lignende Bestemmelser gjentages i de senere Oktroier. Den Tilvæxt Befolkningen herigjennem fik, formaaede imidlertid ikke at balancere Afgangen. De Indførtes Ophold blev ikke altid stadigt; i al Fald blev Øvrigheden paalagt at bistaae de Handlende i at hente de Tjenere tilbage, der rømte sin Vei, og Saadannes Antal maa derfor ikke have været ganske lidet. Finmarken og Monopolisternes Tjeneste havde rimeligviis heller ikke stor Tillokkelse for arbeidsføre Folk, og disse havde vistnok oftere Møie med at opfylde sin Forpligtelse i denne Retning. I Forbindelse hermed staar det muligens,

at det 1710 i Bergens Politianordning blev bestemt, at „Betlere, som paa Gaden findes at tigge, og ikke ere Krøblinge eller lemlæstede, skulle tilstilles det finmarkske Kompagni til Fiskeriet at fortsætte og Landet at peuplere." Muligt er det jo dog ogsaa, at dette var et nyt, selvstændigt Populationsforsøg. Den frivillige Indvandring søgtes ogsaa befordret ved andre Midler. Forskjellige Skatter og Paalæg bleve saaledes i 1691 og 1715 for Finmarkens Vedkommende formindskede og afskaffede. Endvidere blev det i 1691 (gjentaget 1702) bestemt „til Landets bedre Opkomst og Besættelse", „at alle i Nordlandene og Sydover langs Søsiden til Stavanger, der vare under deres Kreditorers Forfølgning, kunne befrie sig for at betale sin Gjæld, naar de reise til Finmarken og der lade sig Fiskeriet ideligt og flittigt være angelegent." De Handlende maatte disse stakkels Djævle dog naturligviis ikke gjøre nogensomhelst Præjudice. Saaledes søgte man da at skaffe Finmarken en Befolkning af skikkelige og halvskikkelige Folk, men selv de absolut uskikkelige forsmaaedes ikke. Allerede i Oktroien af 1687 bestemmes det saaledes (rimeligviis nærmest i Henhold til Forordningen af 1658, hvorved Deportation til de nordlandske Fiskerleier var blevet indført som Straf for Leiermaal) „til Landets bedre Opkomst og Besættelse, at de, som sig udi Noget saa groveligt forseer, at de til Jern og Fængsel kondemneris, item de, som sig udi Leiermaal udi Egteskab forseer, og ei deres Bøder dobbelt kan betale, maa til Finmarken bortføres og til Fiskeriet bruges."

Til den ovenanførte Bestemmelse i Bergens Politianordning findes forøvrigt ogsaa her det første Spor. Et Reskript af 1730 viser fremdeles, at de, der vare dømte fra Livet for Blodskam, benaadedes og sendtes istedet til Fiskerleierne i Finmarken, hvorfra de ikke fik Lov at vende tilbage. I 1743 gjorde Amtmanden endvidere opmærksom paa, at et heelt Thinglag (Omgang), der forhen havde havt en temmelig talrig norsk Befolkning, nu var gaaet saa tilbage, at der kun fandtes fem norske Familier, at Fiskeriet der, som en Følge heraf, blev forsømt og Øvrigheden knap kunde faae Skyds paa Thingreiserne. For nu at skaffe Skydskarle tilveie og faae Thinglaget peupleret igjen, bestemtes det, at alle Forbrydere i Nordlands og Vardøhuus Amt, der ikke havde forbrudt Livet, men som efter tidligere Regler skulde have været hendømte til Throndhjems Fæstning eller Tugthuus, skulde hendømmes til Fiskeværene i Finmarken og navnlig til de i Omgang Thinglag (Kollefjord). Senere hen blev denne Forordning i forskjellige Retninger nærmere bestemt. De Forbrydere, som saaledes kom derop, skulde efter Øvrighedens nærmere Bestemmelse tjene indtil 4 Aar for Kost og Klæder. Senere hen fik de Lov til at sørge for sig selv, mod at betale en Rigsdaler om Aaret til Kronen. Til Populationens Fremme blev det endvidere bestemt, at Forbryderne skulde forblive i Finmarken, at de, forsaavidt de havde smaae Børn skulde tage disse med sig, samt at Børn ikke skulde føres ud af Distriktet, saasom dette strider mod Kongens Intention Landet at peuplere. Giftede Forbryderne sig deroppe fik de sin Trældomstid formindsket og selv Rigsdalersskatten eftergivet. Beslægtede i de forbudne Leed, hvori Dispensation var at erhverve, kunde ved at begive sig til Finmarken blive viede uden saadan, men de maatte da forpligte sig til at forblive der. Til Industriens og Husflidens Fremme blev fremdeles efter 1760 aarligen et Par Kvindfolk fra Bergens eller Throndhjems Tugthuus sendt derop for at undervise i Spinding og Væpning.

I Slutningen af Monopol-Tidsrummet finder man enkelte Bestemmelser, der have til Hensigt ved Løfter om Understøttelse og frie Bosteder at opmuntre til frivillig Indvandring af arbeidsføre, ærlige Folk, ligesom man da ogsaa, som ovenfor bemærket, tildeels modificerede Deportationsbestemmelserne. Disse Love ere imidlertid enkeltstaaende i Sammenligning med den Mængde af kongelige Reskripter, der, som det i de fleste af dem siges, „for Landet bedre at peuplere", drager Omsorg for at sende Forbrydere derop og holde dem fast der.

Det er, som sagt, en tragikomisk Side ved den finmarkske Bestyrelse i forrige Aarhundrede, denne Bestræbelse for ved kunstige Midler at erstatte den Afgang i Folkemængden, som unaturlige Love fremkaldte, og det kunde være ganske interessant at vide til hvilket Resultat den ledede, om nogen væsentlig Deel af den finmarkske Befolkning nutildags leder sine Ahner op til disse Tiggere og Forbrydere, som en landsfaderlig Omsorg skaffede derop. Tiltrods for det lange Tidsrum (tildeels ligetil 1842), hvori den dertil sigtende Lovgivning i større eller mindre Udstrækning havde Gyldighed, tiltrods for Regjeringens Bestræbelser for at baade Forbryderne og deres Afkom skulde forblive der, er det dog sandsynligt, at dette ikke er Tilfældet med noget større Antal. En Deel af Forbrydernes Tal var fra Distriktet selv; de kunde saaledes ikke bidrage noget til Populationen i omtalte Retning. En anden Deel var fra Nordlandene; af disse absenterede vistnok ikke saa faa sig, da de let kunde komme hjem, og det maatte være vanskeligt og bekosteligt at lede dem op igjen. Endelig maatte de fra de sydligere Egne rimeligviis i ikke ringe Tal temmelig snart bukke under for det uvante Klimat og de uvante Beskjæftigelsers Besværligheder. Tages endelig Hensyn til, at Tiggere og Forbrydere, just fordi de ere Tiggere og Forbrydere, moralsk og physisk ødelagte Folk, mere end nogensomhelst Andre ere uskikkede til varigen et Land at peuplere, antager jeg, at man med temmelig Sikkerhed kan paastaae, at alle hine kunstige Bestræbelser i Hovedsagen vare frugtesløse, og at Finmarkingerne ere ligesaa gode Folks Børn som vi Andre.

William Prescott.

William Hickling Prescott er død. Der er, siger „Boston Courier", ingen Plet paa denne Jord, hvor det engelske Sprog tales, intet Sted, hvor Videnskaben holdes i Ære, hvor ikke denne Efterretning vil betynge Hjerterne med Sorg. For omtrent et Aar siden havde han et ubetydeligt Anfald af Apoplexi, som imidlertid snart hævedes ved Lægebehandling, og i mange Maaneder syntes han at nyde en fortræffelig Sundhed, og hans Venner forudsagde ham mange Aars virksomme literære Anstrængelser. Men det var anderledes bestemt. Den 28de Januar var han endnu Kl. 12 ved sin sædvanlige Sundhed, men en halv Time efter fik han et Anfald af Apoplexi, og Kl. 2 udaandede han.

William Prescott.

William Prescott hørte til en hæderlig Familie i Ny-England. Hans Bedstefader, Oberst William Prescott, kommanderede den amerikanske Styrke i Slaget ved Bunkers Hill. Hans Fader, William Prescott, almindelig bekjendt i de sidste Aar af sit Liv som Dommer Prescott, skal have været en af sit Fædrelands bedste og viseste Mænd. Han var i mange Aar Sagfører med stor Praxis og en skarpsindig, heldig og lovlærd Jurist, en Mand af omfattende Kundskaber, der overskuede alle Ting fra et høit Standpunkt, og skjønt hans Liv hengik i en privat Virkekreds, skjønt han aldrig var i noget andet Embede end Dommerembedet, var der dog efter alle deres Mening, der kjendte ham, ingen civil Post, som han ikke med fortrinlig Duelighed vilde kunnet beklæde. Prescotts Moder var en Datter af Thomas Hickling, som i mange Aar var de forenede Staters Konsul paa Azorerne.

Han blev født den 4de Mai 1796 i Salem i Massachusetts og levede der indtil sit 12te Aar, da hans Fader flyttede til Boston. Han kom til Harvard Universitetet i 1811 og tog sin Examen i 1814. Medens han var her, mistede han ved et ulykkeligt Tilfælde Brugen af sit ene Øie, og det andet blev saa beskadiget, at han maatte afholde sig fra enhver Beskjæftigelse, der fordrede en bestandig Brug af Synet. Heldigviis vare hans Faders Omstændigheder saaledes, at han ikke behøvede at arbeide for sit Brød. Han bestemte sig tidlig til at ofre sig for Literaturen. Da han kort efter at have forladt Universitetet blev raadet til at reise, tog han til Europa og tilbragte to Aar paa en Reise gjennem England, Frankrig og Italien og vendte hjem derfra med en fortræffelig Sundhed, men uden at hans Syn var forbedret. Kort efter giftede han sig, og fra den Tid af hengik hans Dage med flittige literære Beskjæftigelser. Han blev aldrig istand til at bruge sit Syn for mere end en kort Tid af Dagen, men var tvungen til at benytte Andres Øine til sine Studier og Undersøgelser saavelsom til Beretningen om disses Resultater. Hans rolige Udholdenhed og vedvarende Flid satte ham dog istand til at overvinde denne Vanskelighed og at tilendebringe en Mængde literære Arbeider, som ikke alene vidne hæderlig om hans Aandsgaver, men ogsaa give en god moralsk Lære til Alle, der ere underkastede lignende Prøvelser. Hans første Forfatterskab var Bidrag til North American Review om Gjenstande fra den spanske, engelske, amerikanske og især den italienske Literatur. Han tænkte til en Tid paa at udgive et større Værk om den italienske Literatur. Han leverede ogsaa til Sparks's amerikanske Biographi en smuk Artikel om Charles Brockden Brown. De fleste af disse tidligere Arbeider samlede han i 1845 i et Bind, kaldet „Bibliographical and Critical Miscellanies." Efter nogen Overveielse og Betænkning valgte han Ferdinand og Isabellas Regjering til Gjenstand for et stort historisk Værk, og hertil anvendtes med Lyst og Taalmodighed mange Aars vedholdende Arbeide. Han fik sit Materiale ikke alene fra alle trykte Kilder, men var ogsaa istand til at benytte mange Manuskripter, som idetmindste ingen engelsk Skribent før havde havt Adgang til. Værket udkom i 1838 i 3 Bind under Navn af History of the Reign of Ferdinand and Isabella the Catholic, og det maa være tilstrækkeligt her at sige, at det blev modtaget med Enthusiasme baade i Europa og Amerika. Kjendere beundrede den dybe Granskning, medens almindelige Læsere henryktes over hans Stiils Lethed og naturlige Ynde, og de glimrende Beskrivelser og livlige Billeder. Værket blev snart oversat paa Fransk, Spansk og Tydsk, og Forfatteren udnævntes til Medlem af det kongelige Akademi i Madrid. Den Popularitet, som det strax vandt, har siden holdt sig. Det er udkommet i flere Oplag i England og Amerika og er et af Sprogets anerkjendte klassiske Værker.

Prescotts literære Flid blev ikke formindsket ved den Lykke, hans første Arbeide gjorde. Han begyndte øieblikkelig at undersøge en anden glimrende Periode i Spaniens Historie, hvoraf Resultatet udkom i 1843 i et Værk paa 3 Bind med Titelen History of the Conquest of Mexico with a preliminary view of the ancient Mexican Civilization and the life of the Conqueror, Hernando Cortez. Det blev modtaget med ikke mindre Bifald end Ferdinands og Isabellas Historie. Den literære Verden fandt deri den samme omhyggelige Granskning, den samme Nøiagtighed i, hvad der meddeeltes, den samme indtagende Blidhed og Skjønhed i Stilen. I 1847 udkom History of the Conquest of Peru with a preliminary view of the civilization of the Incas (2 Bind), et Værk af samme Fortræffelighed som hans Historie om Mexicos Erobring. Han forberedte nu et Værk af større Omfang, som det desværre ikke blev ham forundt at fuldende, nemlig Philip den Andens Regjerings Historie. Det var et Emne, der krævede en mere omfattende Behandling end hans foregaaende Arbeider, og han traf sine Forberedelser dertil i Overeensstemmelse dermed. Han var nu bleven en af Tidsalderens store Forfattere og fandt overalt beredvillig Bistand. Baade offentlige Samlinger og private Archiver stode aabne for ham. Medens han forberedte dette Værk, foretog han sig en kort Udflugt til England, hvor han blev modtagen med den største Enthusiasme af Personer, udmærkede i Literaturen og det offentlige Liv, og hvor det gunstige Indtryk, hans Arbeider havde fremkaldt, bestyrkedes ved hans behagelige Ydre og indtagende Væsen. Han tog sig rigelig Tid til dette Arbeide, som han haabede skulle sætte Kronen paa hans Livs Virksomhed. I den

sidste Deel af 1855 udkom de første to Bind under Titelen History of the Reign of Philip II, King of Spain, og tilfredsstillede Publikums største Forventninger. Man erkjendte, at han havde lagt for Dagen den samme omhyggelige Granskning, den samme samvittighedsfulde Bedømmelse af Begivenheder og Personer, den samme Ro og Besindighed, og at Værket anbefalede sig ved den samme maleriske Fremstillingsmaade og samme tiltrækkende Stiil som hans tidligere Arbeider.

I 1856 udgav Prescott Robertsons Historie om Carl den Femtes Regjering, forsynet med Noter og et værdifuldt Tillæg, der indeholdt en Beretning om Keiserens Liv efter Thronfrasigelsen. Forrige Aar, kun nogle faa Uger før han døde, udkom det tredie Bind af hans Philip den Andens Historie.

Literære Udmærkelser modtog Prescott til Overflod. Universitetet i Oxford tildeelte ham i 1845 Grad af Doctor juris og i samme Aar blev han valgt til korresponderende Medlem af Klassen for moralske og politiske Videnskaber i det franske Institut, hvor han fulgte efter Navarete, den spanske Historieskriver. Han var desuden Medlem af de fleste lærde Selskaber i Europa.

Prescott var, siger hiint amerikanske Blad, hvorfra disse Notitser ere hentede, ligesaa rig paa sine Venners Kjærlighed som paa den literære Verdens Beundring. Hans Ven Ticknor sagde om ham med fuldkommen Sandhed i sin Fortale til den spanske Literaturs Historie: „Æresbeviisninger ville altid være kjærest for dem, der have kjendt den Modgang, man har overvundet for at vinde dem, og den Beskedenhed og Blidhed, hvormed de modtages.“ Hans Væsen var altid aabent, simpelt og behageligt, hans sociale Tilbøielighed var livlig og virksom, hans Sympathi var altid let vakt. Hans Ansigt var smukt og indtagende og bibeholdt til det Sidste en ungdommelig Farve og et Liv, der var et sandt Udtryk af et fornøiet Sind og et altid ungdommeligt Hjerte. Intet Menneske var mere afholdt, og Ingen kunde have et større Krav paa sine Venners Kjærlighed. Ingen Mand, der er bleven saaledes ophøiet, er bleven mindre forfulgt af Misundelse, Forkleinelse eller Uvillie. Længe vil der blive sørget over ham, trofast og kjærlig vil han blive erindret, og der er Mange, som føle, at med ham er noget af det daglige Solskin i deres Liv blevet dem berøvet. Han døde pludselig i en kraftig Alder, med alle sine Evner usvækkede, midt iblandt ufuldendte Arbeider og omgiven af kjærlige Venner.

Prescott efterlader Enke og 3 Børn, 2 Sønner og 1 Datter.

Det medfølgende Portræt er gjengivet efter et Træsnit i „Illust. Lond. News“, hvis Original er en Photographi.

Den sorte Doktor.

Der er for nærværende Tid Ingen, uden at han jo har hørt omtale den sorte Doktor og de overordentlige Kure, som han udfører. Efter hans Methode hæves forskjellige frygtelige Sygdomme, der trodse alle Videnskabens Anstrængelser, paa en ganske naturlig Maade ved Hjælp af Lægemidler, som ei ere udfundne ad empirisk Vei, men for hvilke han synes at have sit nøie Kjendskab til visse Planters Eiendommeligheder at takke.

Hr. Vriès er født i de tropiske Egne. I en meget ung Alder kom han til Holland, der er hans Faders Fædreland, for der at fuldføre sine medicinske Studier. Det var paa denne Tid han begyndte at lægge Mærke til den europæiske Floras Fattigdom i Sammenligning med Vegetationens Rigdom i de tropiske Lande. Efterat være vendt tilbage til sit Fødeland besluttede han med Alvor at lægge sig efter Studiet af de derværende Planters Natur og Eiendommeligheder, og han var saa heldig hos flere af disse Planter, der i Europa neppe ere kjendte af Navn, at opdage en vidunderlig lægende Kraft. Under sine Forskninger fandt han saaledes i visse Safter et ufeilbarligt Middel mod Elephantiasis (Spedalskhed), denne frygtelige Sygdom, hvis Navn udtales med den største Rædsel selv i de Egne, hvor den saa at sige er naturaliseret.

Opmuntret ved sit Held reiste Hr. Vriès over til Europa. Han medbragte ikke nogen doctrinel Theori, men han skulde i Gjerning bevise sin Methodes Fortrinlighed. Overordentlige Kure trak Opmærksomheden hen paa den sorte Doktor. Helbredelsen af flere fortvivlede Tilfælde grundfæstede hans Ry i Paris. Men Lykken vækker bestandig Misundelse, de franske Lægers Forfængelighed blev saaret, og Doktor Vriès anklagedes for Kvaksalveri. Til sit Forsvar paaberaabte han sig sine Kure, og overbeviist ved de uforkastelige Vidnesbyrd, disse afgave, tilstod vedkommende Autoritet ham Ret til frit at udøve sin Kunst.

Blandt de Sygdomme, som den sorte Doktor paastaar at kunne helbrede ved indvortes Midler og uden at tye til Operationer, der altid ere smertefulde og som oftest medføre Døden, ville vi specielt udhæve Kræftskader, for hvilke saa Mange blive Ofre, men som ved Hr. Vriès Methode hurtigt læges. Et mærkværdigt Tilfælde har godtgjort hans Behandlingsmaades Fortrin fremfor enhver anden. I ti Aar havde Hr. Adolf Sax, den bekjendte Forfærdiger af Kobberinstrumenter, lidt af Kræft i Læben. Man havde forgjæves anvendt alle mulige Midler, og man mistvivlede om at kunne helbrede ham selv ved at bortskjære Læben. Hr. Vriès har triumpheret over Ondet.

Men disse Kure manglede endnu Videnskabens vigtige Kontrol og Autoritet. Det var for at hæve denne Mangel, at Doktoren ønskede en Anledning til ved offentligen anstillede Forsøg at godtgjøre sine Lægemidlers underfulde Kraft. Dette Ønske har han nu

Den sorte Doktor. (Vriès.)

faaet opfyldt, idet den lærde Chirurg Velpeau med største Redebonhed har aabnet ham Adgang til Sygestuerne i Hospitalet La Charitè. Der anstilles i dette Øieblik under Hr. Velpeaus Opsigt en Række af Experimenter, om hvis heldige Udfald den sorte Doktor ei nærer mindste Tvivl. Ifølge en statistisk Opgave, som der er al Grund til at ansee for nøiagtig, fordre de kræftagtige Sygdomme aarligen 150,000 Ofre i Europa alene. At vide dette er tilstrækkeligt til at kunne danne sig en Idee om hvilket overordentligt Værd Hr. Vriès Methode har, selv om den ikke skulde være anvendelig paa andre Slags Sygdomme; men den synes at have en ligesaa sikker Anvendelse paa et videre Feldt.

(L'Illustration.)

Bettina von Arnim.

II.

Skjønt Bettina synes høit at have agtet Arnim, der var en fuldstændig Modsætning til Goethe, baade som Menneske og Digter, har hendes Liv, nærmest vel paa Grund af de nye Familieforhold og den kolde, formelle Verden, som nu omgav hende, neppe været aldeles lykkeligt. I et Brev, som hun efter 6 Aars Taushed paany skriver til Goethe, hersker en melancholsk Resignation, hun taler om „Aander, med hvilke hun i disse Aar har havt at kæmpe“, og som have tvunget hende til at fornægte ham, „til at tie, som om hun ikke kjendte ham, til at see Tungens Dommersværd blinke over ham, uden at turde afværge det“, og det „uagtet hun i sin Tid saa sikkert troede at være bedre end alle dem, der ere saaledes.“ Goethe svarer hende ikke mere. Men medens hun, som fortræffelig Moder for 5—6 Børn, i praktisk huuslig Virksomhed tilbringer Sommeren paa det Arnimske Gods i Mark-Brandenburg og Vinteren sædvanlig i Berlins aristokratiske Selskabskredse, vaagner den gamle Længsel endnu stundom saameget heftigere som den af Forholdene voldsomt trænges tilbage. Hun finder paa et Besøg hos sin Familie ved Rhinen Leilighed til paa Veien nogle Dage at opholde sig i Weimar. Goethe har maaskee, efter sin Sædvane, fundet det lidt „ubekvemt“ atter at forstyrres af et Forhold, som han med saamange andre forlængst havde lagt ad acta. Rygtet siger, at Frau v. Goethe ikke fandt Behag i Bettinas Personlighed, og at en Strid mellem de to Damer foranledigede Geheimeraaden til at forbyde Bettina sit Huus. Offentlig vide vi om dette Møde kun, hvad hun selv med ophøiet Aabenhjertighed ytrer i et Brev, skrevet endnu før Afreisen fra Weimar (Oktbr. 1821), og som vi foretrække at hidsætte i Originalen. „Mit Dir habe ich zu sprechen! nicht mit dem, der mich von sich gestoßen, der Thränen nicht geachtet, und karg keinen Fluch und keinen Segen zu spenden hat, vor dem weichen die Gedanken zurück. Mit Dir, Genius, Hüter und Entzünder, der mit heimlichen Entzücken es genoß, wenn der jugendliche Quell brausend über's Gefels sich den Weg suchte zu Deinen Füßen, da es mir genügte, Deine Knie zu umfassen .... Zehn Jahre der Einsamkeit haben sich über meinem Herzen aufgebaut, haben mich getrennt von dem Quell, aus dem ich Leben schöpfte; keiner Worte habe ich mich bedient, alles war versunken, was ich geahnt und gefühlt hatte: Damals betete ich oft um das Einzige, daß ich Deinen letzten Athemzug küssen dürfte, Deine auffliegende Seele mit meinen Lippen berühren .... Nein, Du kanst doch nicht sein, was Du jetzt bist, hart und kalt wie Stein“ osv.

Men hvor stormende end den her antydede Scene kan have været, behøver Biographen dog ikke at slutte med en Dissonants. Kvindens Kjærlighed er vel aldrig skjønnere, end naar den bevarer sig trofast og usvækket selv i Prøvelsens Stund, og hvor den lider Uret. Bettina følte intet Nag, ingen Bitterhed imod Goethe, hun fandt sig maaskee selv ikke uden Skyld, klagede ikke for Nogen over at have lidt Uret, og endnu engang i Livet skulde hun mødes med ham. Det var tre Aar senere (5te Septbr. 1824), og hun traf ham nu i bedre Stemning. Hun havde komponeret den Tegning til et Monument over Goethe, som staar foran Brevvexlingen. Da hun bragte ham den, brast han i Latter, ligesom de gamle Nordboer, naar Noget dybt bedrøvede eller rørte dem. „Nu, kan Du ikke Andet end lee?“ spørger hun, idet Taarer kvæle hendes Stemme. „Barn, mit kjære Barn!“ svarer han bevæget, „det er Glæden, som giver sig Luft for mig, Glæden over, at Du elsker, elsker mig; thi Saadant kunde kun Kjærlighed fuldføre.“ Og høitidelig lagde han sin Haand paa hendes Hoved og sagde: „Hvis Kraften af min Velsignelse formaar Noget, saa være den til Tak for denne Kjærlighed overført paa Dig!“ Det var „den eneste Gang, han havde velsignet hende.“ Den 22de Marts 1832 begyndte hun endnu et Brev til ham, men inden det var sluttet, indtraf Efterretningen om hans Død. Ved Ordningen af hans Efterladenskaber fandtes ogsaa hendes Breve (med Randbemærkninger af ham) i bedste Orden, og bleve sendte hende tilbage.

Til stor Forbauselse for sine Venner, og vistnok efter mangen Kamp med ængstelige Slægtninge, besluttede Bettina, som siden 1830 var Enke, sig (1835) til at udgive den her omhandlede Brevvexling, hvoraf hun selv havde forfattet det Meste. Hun havde i sit Ægteskab, altsaa i 20 Aar, kun korresponderet lidet, neppe Noget til Offentliggjørelse Bestemt, og endnu Intet ladet trykke. Bogen gjorde, hvad man kalder overordentlig Lykke, den blev meget læst og efter kort Tids Forløb udkom andet Oplag. Hun begynder Fortalen med de Ord: „Denne Bog er ikke skrevet for slette, men kun for gode Mennesker.“ Dog faldt den, som man kan tænke

sig, ikke blot i Hænderne paa gode Mennesker, men ogsaa paa slette. Den Løgnens og Bagtalelsens Aand, den smaalige Dadle- og Sladdersyge, som alt tidligere i private Philisterkredse havde bemægtiget sig hendes for Pøbelen saa uforklarlige og altsaa mistænkelige Forhold til Goethe, levede op paany og trivedes saameget frodigere som den nu havde faaet et faktisk Stof at holde sig til. Ja, denne modbydelige Sladderagtighed, som kun overførte sit eget Smuds paa en Bog, der virkelig kun er streven for rene Sjæle, trængte sig endog ind i den literære Kritik, medens dog ogsaa mangen begeistret og aandfuld Stemme lod sig høre.

——— Opmuntret ved det Bifald, der ledsagede hendes literære Debut, og maaskee fristet lidt af den samme Gud (Plutus), der lokkede Jenny Lind til Amerika (thi Brevvexlingen „mit einem Kinde", som ikke kunde finde en Forlægger, indbragte hende 5000 Thl.), udgav hun nu ogsaa sin ligesaa vidtløftige Brevvexling med Günderode. Hun anseer denne selv for aandigere end den første, og den er maaskee ligesaa rig eller rigere paa psychologisk Analyse og Selvanatomi; men den er aabenbart ikke saa poetisk, da en kvindelig Natur dog ligeoverfor en mandlig, navnlig en Goethe, maa udfolde mere Aand og Poesi. Skjønt hiin Korrespondence er ældre end den med Goethe, finder man i den dog næsten mere Modenhed og Reflexion, men mindre Barnlighed. Uagtet man ogsaa her overraskes af udmærkede, reent menneskelige og ægte poetiske Skildringer, f. Ex. af en gammel Jøde, der var hendes Lærer i Mathematik, fandt Bogen dog ikke noget stort Publikum, og Kritiken maa beklage, at Bettina ikke mere udelukkende anvendte sin Phantasi til umiddelbar poetisk Fremstilling, da hendes Begavelse paa dette Gebet ubetinget viser sig størst og skjønnest. Senere (1840) udgav hun under Titel af „Frühlingskranz" sin Brevvexling med Broderen Clemens, som ogsaa skriver sig fra hendes første Ungdom og indeholder meget Smukt. Deraf udkom dog kun første Deel. Da første Oplag af Brevvexlingen med Goethe saa hurtig blev udsolgt, kom Boghandlerne selv til hende og vilde være hendes Forlæggere. Men nu frygtede hun for, at de vilde bedrage hende, og hun kunde ikke enes med dem. Følgen var, at hun, som i alt Forretningsvæsen var høist upraktisk, virkelig ofte blev bedraget, indvikledes i Processer og uendelige Bryderier, og paa Alt, hvad hun senere udgav, sandsynligviis tabte endnu mere, end det første Selvforlag havde indbragt hende.*)

Det ligger i den menneskelige Natur, at naar den engang har været gjennemstrømmet og opfyldt af en stor og skjøn Lidenskab, længes den senere efter en Gjentagelse af hiin forsvundne Salighed og søger om muligt atter at opleve noget Lignende. Enhver, ogsaa den, der selv gjerne hengiver sig til dette forføreriske Haab, veed, at det næsten aldrig gaar i Opfyldelse. Saaledes fordrede ogsaa Bettinas Phantasi som en Art aandelig Fornødenhed stadig Beskjæftigelse med en udmærket Personlighed, og hun fandt en saadan for en Tid i Beethoven, senere i forskjellige Andre. Man nævner Rumohr, Schleiermacher, W. v. Humboldt, Fyrst Pückler-Muskau (hvem hun dedicerede Brevvexlingen med Goethe), Architekten Schinkel, Lißt og Ole Bull, som saadanne, for hvem hun følte en mere eller mindre forbigaaende æsthetisk Interesse. Engang, da hun alt var over de 50, traf hun en ung Mand (Nathusius), i hvem hun troede der stak en Poet, medens han i Virkeligheden kun var en sygelig Prosaiker, og hun beskjæftigede sig en Tidlang med den Illusion at spille her den Rolle, Goethe havde spillet med hende. Deraf opstod Brevvexlingen: „Ilius Pamphilius und die Ambrosia", der indeholder enkelte Glimt af hendes gamle Aand, men i det Hele ved bred Vidtløftighed forraader den aldrende Forfatterinde. Hendes Renommee som aandrig Dame bragte hende i Privatkorrespondence med de fleste tydske Fyrster, der betragtede dette som en Forfængelighedssag eller som lidt Afvexling i den formartslige Tids Kjedsommelighed, og hun var godmodig og naiv nok til at gaae ind derpaa; men da hun endelig mærkede, at de høie Herskaber blot vilde mores, medens de aldeles ikke forstod hendes egentlige Væsen og Natur og endnu mindre vilde gaae ind paa de poetiske Planer til en Forbedring i Folkenes Kaar, som hun paa denne Maade søgte at indsmugle, saa ophørte hine Forbindelser af sig selv. Hun stod ogsaa længe i intim Korrespondence med Kongen af Preussen og enkelte Prindser af Kongehuset. Kongen syntes at sætte megen Priis paa hendes Aand, og lyttede endog (før 1848) velvillig til de folkelig-demokratiske Tendentser, som hun uforbeholdent lagde for Dagen, idet hun troede at have opfundet et nyt politisk System, bygget paa ubetinget Ærlighed og Aabenhed til alle Sider, hvorved hele Verden i Hast skulde omdannes til det Bedre. Men om hun ogsaa endnu selv ansaae dette System for praktisk udførligt, vide vi, at Kongen idetmindste efter 1848 ikke deelte hendes Mening. I 1843, da deres Forhold endnu var gemytligt, udgav hun en Bog med den Titel: „Dies Buch gehört dem König", hvori hun i et underligt forvirret Foredrag polemiserer imod forskjellige af Samfundets indgroede Mangler og Synder, og til Slutning meddeles en Skildring (af en anden Forf.) af det Berlinske Proletariats Elendighed. Men i denne Bog, hvor Goethes Moder, i en kort sokratisk Dialogform, optræder som moderne Socialist, viste det sig, hvad man egentlig allerede vidste, at Bettinas særegne Genialitet aldeles svigter, hvor Talen er om Ræsonnement og logisk Foredrag med et bestemt Maal for Øie. Hun forstaar poetisk at opfatte og bedømme Personligheder og Charakterer, men ikke Begivenheder og Handlinger. Her overvælder hun sig selv og Læseren med en saadan Masse uordnede Ideer uden al fast Grund, at man tilsidst hverken veed ud eller ind.

Da Revolutionen, for hvilken hun indirekte paa sin Viis, poetisk gemytlig havde virket, pludselig viste sig 1848, blev hun som saamange Andre henrevet af Begeistring for den nye Tingenes Orden, som man nu troede skulde indtræde. Men hun blev ogsaa om mulig endnu mere konfus i sine praktiske Ideer, end før, og kunde senere ikke forstaae, hvorfor Alt dog ikke vilde gaae efter hendes Hoved. Hun begeistrede sig for Polakkerne, til hvis Forsvar hun (efterat Pfuel havde undertrykt Insurrektionen i Posen) udgav en pseudonym Brochure, „Briefe aus Paris"; hun begeistrede sig for den preussiske Nationalforsamling, skjønt hun i Grunden kun havde socialistiske, ikke politiske Interesser, og for meget Andet, som nu Ingen længer tænker paa. Hun omgikkes endog en Tidlang med forskjellige af Berliner-Revolutionens Koryphæer, tog mod Besøg af den franske Republiks første Gesandt, E. Arago, o. s. v., hvilket senere paa høiere Steder blev taget hende ilde op. Hendes sidste Skrivelse til Kongen skal have været en Forbøn for Prof. Kinkel, men da Følgen var, at den ham idømte Fæstningsstraf blev skjærpet til Tugthuusstraf, saae hun, at hendes Indflydelse her, hvis hun nogensinde havde havt nogen, var ophørt. Hun trak sig nu aldeles tilbage fra Verden, ogsaa fra det politiske Demokrati, og dette faldt hende neppe synderlig svært. Thi hendes Instinkt havde alt længe følt, at Tidens egentlige Savn dog ikke gaar ud paa visse hule politiske Former eller lader sig afhjælpe ved disse.

*) Eet Foretagende, en Oversættelse af Brevvexlingen med Goethe paa Engelsk, som hun selv udarbeidede, mislykkedes saaledes aldeles; af et Oplag vaa 7000 solgtes neppe 10 Exemplarer.

Literatur og Kunst.

Paa Cappelens Forlag er udkommet **Kongeriget Norges Statskalender for Aaret 1859**, udgivet af cand. mag. Siegw. Petersen. 360 S. 12mo. Priis 60 ß. Denne Kalender adskiller sig fra sine paa samme Forlag udkomne Forgjængere ved større Fuldstændighed i forskjellige Retninger og ved Udmønstringen af mange nedarvede Feil, om maaskee end ikke alle, hvilket ved det første Forsøg vilde være en Umulighed. Af denne Udgaves Forøgelser ville vi blandt flere nævne: Embeds- og Bestillingsmænd i Ladestederne, Postexpeditører, Overkontrollører, Børskommitteer, reisende Agronomer, Theatrene, Videnskabsselskaberne og forskjellige andre Institutioner. Hvad Nøiagtighed angaar, have vi al Grund til at antage, at denne Statskalender staar over de tidligere. Ialfald vide vi, at den for Militær- og Konsulatvæsenets Vedkommende er at ansee som autentisk, og at Udgiveren forresten samvittighedsfuldt har benyttet de forhaandenværende Kilder samt indhentet alle de Oplysninger, som det lod sig gjøre i den Tid, som var ham indrømmet til dette Arbeide. At endnu mere er at indhente vil Ingen undres over, som kjender Besværligheden ved deslige Arbeider. Det er forsaavidt en heldig Tanke, at Forlæggeren for Fremtiden agter at tilstille vedkommende Embedsmænd et Schema til Udfyldning, for paa den Maade at faa samtlige feilagtige Opgivelser berigtigede. Denne Kalender er trykt i en forholdsviis kort Tid og holden saaledes à jour, at der, ved Udgivelsen, i Tillæggene endog findes Udnævnelser, som man endda ikke kjendte af Aviserne. Ligesom den hos Chr. Tønsberg nylig udkomne Hof- og Statskalender, er den forsynet med et alphabetisk Navneregister, derimod er udeladt Fortegnelserne over hvilke Nordmænd, der indehave svenske eller andre Ordener. Bogens Priis, 60 ß, er meget billig. Publikum vinder altid ved Konkurrencer.

Paa Schibsteds Forlag er udkommet **Militær-Calender** for den Norske Armee 1859, 138 S. 4to. Priis 72 ß.

I Tirsdags opførtes paa **Christiania Theater** H. O. Bloms lille Lystspil „En Time paa Jerkind." Stykket, hvis Sujet er en Episode af Reiselivet i Norge, maa efter Alles Dom kaldes en liden fordringsløs Bagatelle. Det er uden national Tendents eller Farve, - reent kosmopolitisk. Ved en ret livlig Dialog glider det dog let ned, men efterlader intet varigere Indtryk. Løsningen af den lidet forviklede Intrigue synes os noget utilfredsstillende. Forf. anseer nemlig det Hele klappet og klart dermed, at Elskeren faar en Plads i samme Vogn som hans Elskede. De mest charakteristiske - skjønt just ikke originale - Personer i Stykket ere Prokurator Basse, og en Englænder, der følger bag efter den Vogn, hvori Elskerinden sidder, fordi hans Fiskefluer ere komne ned i hendes Kuffert. Denne Figur gjengav Brun med sand Komik. — Ved Siden af dette Stykke gaves „Rekrutten" og „Et Uhyre", - to andre Bagateller. Det første vilde uden Wolfs Sang og Bruns fortrinlige Gjengivelse af Rekrutten være aldeles utaalelig piinligt, det andet er farcemæssigt indtil Fjælebodsagtighed, men lader sig dog see, fordi det heelt igjennem spilles fortrinligt, og navnligen fra Hr. Bruns Side.

I Mandags gaves paa **det norske Theater** til Benefice for Hr. Bucher „Scapins Skalkestykker" af Molière, - et Stykke med saamegen komisk Gehalt, at det maa forskaffe selv den største Melancholikus en alvorlig „Lungerystelse." — I næste Maaned vil - til Benefice for Hr. Abelsted - Henr. Ibsens Drama „Fru Inger til Østeraad" blive opført. Dette Stykke, der i 1855 med stort Bifald opførtes paa Bergens Theater, vil allerede være vore Læsere bekjendt, da det findes optaget i dette Blad for 1857. Men her bliver det dog opført med enkelte af Forfatteren foretagne Ændringer. Saavel af dette Stykke som af „Hærmændene paa Helgeland" vil med det første udkomme nye Oplag. Det første Oplag af „Hærmændene" bestod af 2000 Exemplarer, og saaledes kan det vistnok siges at have faaet større Udbredelse end nogetsomhelst andet norsk Digterværk i samme Tid.

Nylig opførtes Stykket paa **Bergens Theater** for fuldt Huus og med stort Bifald, men ved Gjentagelsen for langt færre Tilskuere. Af Bergenspostens Betragtninger i den Anledning sees, at Bergensernes Interesser for Theatret i den senere Tid maa være betydelig kjølnet; thi uagtet Bladet idelig fremhæver Personalets betydelige Fremskridt, seer man dog, at de Theaterbesøgendes Antal er stærkt aftaget, idet der tales om at spille for fjerdedeels, ja ottendedeels Huus. Bladet finder derfor ogsaa, at Bergen burde have Theater saavelsom Kunstforening fælles med Throndhjem. I Bergenseren klager en Indsender over, at Theaterkritikerne i Bergensposten skrives af Theatrets artistiske Direktør. Dette er jo borneret. Der er vel ingen mere kompetent, end bemeldte Direktør, til at paavise Personalets Fremskridt.

Norge.

Christiania. Storthingsvalgene ere allerede begyndte, og det først for Drammen, der med sine 10,000 Indvaanere iaar har drevet det til samme Antal Repræsentanter, som selve Hovedstaden. Valget foregik 15de Marts med saadant Udfald: Repræsentanter: 1) Kjøbmand J. Borch, 2) Prokurator J. C. Falsen; 3) Kjøbmand J. J. Schwartz; 4) Prokurator J. C. P. Elieson (samtlige eenstemmig). Til Suppleanter: Rektor Fr. Olsen, Dispachør Chr. Gjessing, Kjøbmand C. Seeberg og Bundtmager Ole Olsen. — Samme Dag foregik Valget for Østerriisør, hvorved Overretssagfører Rolf Olsen valgtes til Repræsentant (4 St.) og Kjøbm. J. W. Prebensen til Suppleant.

— Under 9de d. M. har det behaget Hs. Majestæt at udnævne: Distriktslæge i Mellem-Indherreds Distrikt P. M. Nerdrum til Distriktslæge i nordre Indherreds Distrikt; Kand. med. K. M. T. Grimsgaard til Distriktslæge i indre Nordfjords Distrikt; Oberstlieutenant og Chef for thelemarkske nationale Musketeerkorps J. F. O. Wergeland til Chef for christianssandske gevorbne Musketeerkorps; Kapitain og Kompagnichef samt for Tiden tilkommanderet Chef for det norske Garde-Skarpskytterkompagni i Stockholm J. Falkenberg til Oberstlieutenant og Chef for frederikssteenske gevorbne Musketeerkorps og Sekondlieutenant i den bergenske Infanteribrigade C. E. Svendsen til Premierlieutenant i samme Brigade.

— Generalkonsul Chr. Tønsberg er udnævnt til Ridder af den hannoveranske Guelfe-Orden. Tønsberg har nu sex (fremmede) Ridder-Ordener.

— Den 13de Marts, Halvhundredeaarsdagen efter 1809 Aars Revolution, er i Stockholm bleven festlig feiret. Mange Taler holdtes, deriblandt en for Norge af Aug. Sohlman.

— Kabinetssekretær Ehrensvärd har faaet Afsked og er bleven efterfulgt af Palmstjerna; Sandströmer er bleven Chef for den politiske Afdeling i Udenrigsdepartementet og Fr. Due udnævnt til Legationssekretær i Berlin.

— Underretssagfører F. W. Bergh er d. 16de Februar og Underretssagfører O. C. Schulrud d. 8de Marts meddeelte Autorisation som Sagførere ved Overretterne.

— Kand. juris P. Trønnes er d. 2den Marts meddeelt Autorisation som Sagfører ved Underretterne.

— Under 3die d. M. har Amtmanden i Smaalenene beskikket Kontorist ved Amtskontoret Gundersen til Lensmand i Onsø.

— Amtmanden i Akershuus Amt har under 12te d. M. beskikket Exam. jur. H. Norderud til Lensmand i vestre Aker.

— Igaar Aftes holdtes Studenternes Maskeradefest. Deeltagerne vare saamange, som Frimurerlogens rummelige Lokaler vel kunde rumme. Efter Fleres Dom udmærkede Festen sig mere ved smukke Dragter end ved belivet Stemning. Sex lystelige Viser vare forfattede til Anledningen og solgtes til høie Priser - naturligviis til Byggefondets Fordeel.

— I Dahls Boglade og Aftenbladets Expedition tegnes Bidrag til de hjælpeløse Efterladte af de 22 Mænd fra Bjørnør, som i Januar Maaned omkom paa Søen.

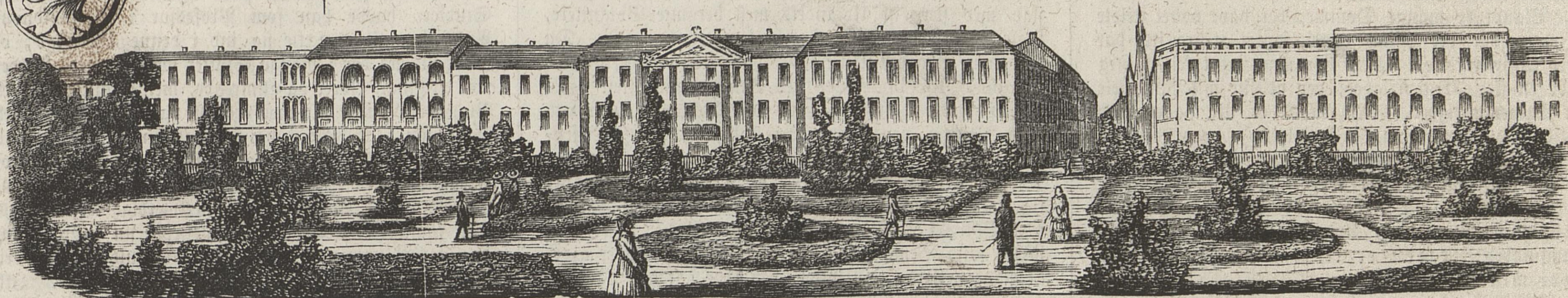
— Kanalbygger Engebret Soot er for nylig afgaaet ved Døden, 74 Aar gammel. Af denne begavede Mand have vi allerede i vort Blad for 1855 givet en Biographi med Portræt, hvortil vi saaledes her henvise.

— Vaarsildfiskeriet i søndre Distrikt ophørte 12te Marts med et Udbytte af 260,000 Tdr. Udbyttet for nordre Distrikt skal være 400,000 Tdr.

Bergen. Natten til 9de Marts rasede her en voldsom Storm, der anrettede stor Skade paa Pakboder og de i Havnen liggende Skibe, hvoraf endeel drev iland og andre sank eller kantrede. Skaden anslaaes til 20,000 Spd.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 13. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 27de Marts 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Brev fra Lamartine

til Subskribenterne paa hans Tidsskrift „Entretiens.“

Aaben Forklaring.

L'entretien for December slutter tredie Aargang. Fjerde Aargang, der vil udkomme i Januar, begynder med: „Malerkunsten betragtet som Øinenes Literatur samt noget om Maleren Leopold Robert, denne Malerkunstens Werther.“

Øieblikket er kommet til at gjendrive de mere og mindre fiendtlige Rygter om dette Tidsskrifts sandsynlige Standsning. Disse Rygter ere aldeles ugrundede. Aldrig var dette Arbeide mig kjærere - jeg tilføier nødvendigere for min Existents. Det Eneste, jeg eier under Solen, er nu min Pen. At berøve mig den vilde være at berøve mig min Frelses Redskab.

Disse Rygter ere fremkaldte ved den Subskription, der bærer mit Navn. Venner (aldrig nok takkede), der havde for høie Tanker om mig og Publikum, havde med mit fulde Samtykke troet at kunne forsøge denne Appel til Nationens Interesse, en hædrende Appel, naar den høres, ydmygende, naar den finder Samtiden døv. Mine Venner haabede ved dette Middel at frelse en Deel af min Fædrenearv for den Alder, hvori Mennesket likviderer, at bevare for mig Godser, skyldbetyngede ved Aarsager, der ligge ganske udenfor hvad Ondskaben eller Uvidenheden vil vide.

Jeg skylder Entretiens Abonnenter - mine troeste Læsere - den fulde Sandhed, thi de have viist mig Tillid. Her er denne Sandhed.

Flere Aarsager, som jeg ikke her vil opregne, have bidraget til at lukke mit Fædrelands Hjerte for mig netop i det Øieblik, jeg trængte til en pludselig og sympathetisk Hjertets Bevægelse. Jeg har ingen Ret til at forundre mig over denne Ligegyldighed, den var i sin Orden. Forlanger man Gunst eller Retfærdighed af sit Fædreland, er det en utilgivelig Forbrydelse, at man lever. Døden alene giver Absolution for visse Tjenester - man maa vide at dø itide. Jeg har ikke havt Lykken med mig heri, skjønt jeg til Tid og Sted har gjort Mit dertil. Den Gud, der er den første Dags Herre, er ogsaa den sidstes — der maa endnu ventes.

Denne Nationernes sympathetiske Bevægelse havde forhen viist sig i Frankrig, i England, i Irland, overalt hvor der gjordes Appel til Nationens Følelser eller Ære til Gunst for en Samtidig: Statsmænd, Talere, Skribenter, Digtere. Mine Venner nærede den vildfarende Tro, at de vare berettigede til at haabe det samme Svar paa den samme Appel. Fortidens Historie vildledede dem som den vilde have vildledet mig selv i deres Sted. De lagde ikke nok Vægt paa Tiden, paa Omstændighederne, paa Hadet, der er desto uforsonligere, jo mere det er ufortjent, - paa den snigende Misundelse, der blot venter paa Ulykkens Time for at træde for Dagens Lys. Selv i de Klasser, der pleie at bevare Erindringen, have disse Venner stødt paa Upopularitet, paa Bagtalelse, paa Fiendskab; de private Forlegenheder, for hvilke de troede at kunne paakalde Landets Interesse, fordi de havde vakt deres egen, fandt de overalt falskt udtolkede af dem, der hade mig, uden anden Grund til Had, end mit Navn.

For at vende Landets Øine bort fra Ulykker, som de kaldte vel fortjente, have de anklaget mig for vanvittig Ødselhed. For alle dem, der kjende mig, modsiger mit Privatliv noksom denne Bagtalelse. Jeg har levet overeensstemmende med min Stilling saaledes som de strængeste Moralister og Statsøkonomer fordre det; jeg har aldrig skattet nogen anden Luxus end nogle arvede Boliger paa Landet, der vare for store til mine Midler, - Boliger, som det ikke stod til mig at nedrive. Havde jeg blot eiet Naboths Viingaard, vilde jeg ikke havt Ciceros og Horats's Viinpersere og Kjældere. Min virkelige Formue har aldrig været stor. Man vilde forbauses, om jeg her opregnede, hvad mine Fædre have efterladt mig, Afdrag gjort af hvad der skyldtes. Jeg har intet slugt, hvad end Tordnerne mod min Luxus sige. Hele mit Bohave, hele min saakaldte asiatiske Luxus er ikke saameget værd, som den ringeste Banquirs i vore Dage. Hvor er Monumenterne om min Ødselhed? Hvor findes disse Værksteder med 10,000 Hamre? Jeg har i hele mit Liv kun sat Steen paa Steen for at mærke Pladsen for to Grave. Dat veniam corvis, vexat censura columbas!

Andre bebreide mig en Bondes Gjæstfrihed. De vide ikke, at denne Gjæstfrihed, hvoraf de gjøre mig en Forbrydelse, er en personlig, uundgaaelig Skat lagt paa enhver vel eller ilde erhvervet Berømthed. Der gives visse Navne, som paalægge Forpligtelser. Alle Ulykker uden Kompas vende sig instinktmæssig mod visse Navne, jeg siger ikke mere berømte, men mere bekjendte end andre Navne, for at bønfalde om Hjælp eller Støtte. Disse bekjendte Mænds Tærskel er beleiret af Ulykkelige, deres Bord overlæsset af Breve, skrevne med Taarer; der gives Aar af mit Liv, hvori jeg har modtaget ligetil 10,000 saadanne, og det efterat jeg er vendt tilbage til Dunkelheden. Hvad vilde der blive af dig selv under saadanne Omstændigheder, om du saa havde et Ansigt ligesaa koldt og et Hjerte ligesaa haardt som dit Metal?

De Aar, der fulgte paa 1848, have især været ruinerende, ja saa at sige forpligtende. Hvorledes afslaae at dele sine sidste Smuler med dem, der have deelt dine Anstrængelser og Farer for at beskytte Eiendommen, for at opretholde Ordenen og som tilsyneladende havde mindre Interesse af at vove deres Blod for Eiendommen, end du?

Derpaa fulgte flere Aars uheldige Viinhøst, medens Udgifterne vedbleve at være store. For at nære 500 Mennesker uden Brød maatte altsaa nye Byrder lægges paa Godserne. Jeg haabede ved Hjælp af mit Arbeide at kunne bære dette dobbelte Tryk af Godser uden Udbytte, af gammel og ny Gjæld, og, takket være Publikum, har jeg aldrig arbeidet uden Løn. Men Scenen forandres, Publikum mættes, Haanden trættes, men Fienderne trættes ikke. Den, som søger Publikum, søger Hazardspil. Skribentens Virksomhed er en Tærningeleg med Opinionen, og denne Leg beruser, men føder ikke. Man tæller Værkerne, men Ingen tæller Udgifter, Ingen tæller falske Overslag og Skuffelser.

„Hvorfor sælger De ikke Deres Godser?“ hedder det med et Skin af Grund, der vildleder slet Underrettede.

Jeg sælger ikke og jeg har ikke solgt, fordi der i ti Aar ikke har fremstillet sig en eneste Kjøber. Hvorledes kan man sælge uden Kjøber? Disse Godser averteres til Salg hver Dag og overalt. Enhver Notarius i Paris, i Lyon, i Macon, i hele Frankrig vil kunne sige mine Fiender som mine Venner, at han er overdraget at sælge dem, selv med Tab, samt at man ikke har tilbudt en Centime for disse Godser, der af samvittighedsfulde Taxationsmænd ere vurderede til to og en halv Million. Dette Faktum, der synes utroligt, er ikkedestomindre sandt. Jeg finder mig i ethvert Dementi, dersom Nogen kan bevise, at jeg har modtaget nogetsomhelst Tilbud for disse halvtredie Millioners døde Værdi i mine Hænder.

Jeg har selv havt vanskeligt for at fatte det Phænomen, at ingen Kapitalist fristedes af et Kjøb, der var forbundet med store Tab for mig og store Fordele for Kjøberen. Endelig har jeg fundet Forklaringen.

En Kjøber kan blot findes mellem Kapitalister, der ere velvillig stemte for mig, eller mellem fiendtligsindede og rovbegjærlige Kapitalister, der blot vente paa min Lykkes totale Skibbrud for at lade sig tilslaae Vraget.

De velvillige Kapitalister ville for ingen Priis kjøbe mine Eiendomme. De ville det ikke, fordi det vilde smerte dem at fortrænge mig. De have ikke glemt Virgils Vers om Agerbrugeren, der forjages fra sine Marker: Fortunate senex, ergo tua rura manebunt.

De ville ikke kjøbe dem, fordi de selv om de kjøbte dem til Overpriser, vilde gjælde for at have bidraget til min Ruin.

De ville for det tredie ikke kjøbe dem, fordi det, selv for den mest agtede og hæderlige Familie, er ubehageligt at succedere et ulykkeligviis berømt Navn paa selve de Steder, der ere blevne bekjendte, om ikke berømte ved dette Navn. Der er en Kontrast mellem den nye Eiers beskedne Dunkelhed og den Fortrængtes Berømthed, som man hverken ønsker at underkaste sig selv eller sine Børn. Jeg sammenligner mig hverken med Voltaire eller J. J. Rousseau - Gud bevare mig derfra -, men spørg Eierne af Ferney og Charmettes om man ikke saavel i Slottet som i Hytten tusinde Gange heller vilde have succederet ubekjendte Eiere, end hver Dag at beleires af nysgjærrige Pillegrimme.

De fiendtlige og rovbegjærlige Kapitalister ville endnu mindre kjøbe mine Godser underhaanden. Med Spekulationens utrættelige Taalmod vente de paa det tvungne Salgs Time i det Haab at faae sig disse Millioner i Jordegods tilslaaede for en Haandfuld Papir.

Saaledes sluttet inde mellem Kapitalisternes Velvillie eller Vrangvillie forbliver jeg naglet fast til Eiendommene, ligesom til min Marterbænk, uden at hverken Venner eller Fiender kunne beslutte sig til at befrie mig fra denne glimrende, men dødelige Byrde.

Beskyld mig altsaa ikke for ei at ville sælge. Jeg kan ikke sælge, det er den sørgelige Sandhed. Tror I mig ikke, da gjør et Bud og anklager mig saa for den offentlige Menings Domstol, om jeg ikke modtager det.

Det var for at bringe mig ud af denne Stilling mellem Kreditorer, der rykke nærmere ind paa mig, og Kjøbere, der fjerne sig, at mine fortræffelige Venner aabnede en Subskription, hvis heldige Udfald havde været en Hæder for mig, Frelse for Andre. Med Undtagelse af et lidet Antal Navne, der for altid ville nævnes med mit, har denne Subskription hidtil været utilstrækkelig. Hvad er altsaa tilbage for mig? Jeg har Valget mellem mine Kreditorers Ruin og forøget Arbeide. Det er min Pligt at tage det sidste Parti og jeg tager det. „Dø under Møien“ er et Ord, man ofte hører i Folkemunde. Denne Død er hæderlig, naar Møien har et ædelt Maal.

Langtfra mig altsaa den Tanke at folde Armene i værdig eller uværdig Lediggang, otium cum dignitate (Arbeide er efter min Mening den sande Værdighed). I alle de sunde Aar, Gud forunder mig, vil jeg granske

og arbeide med fordoblet Iver for at forbedre og fortsætte det Værk, jeg har begyndt med Eders Bistand. Denne Bistand, som I i tre Aar have ydet mig, tigger jeg ikke om, men jeg ønsker den, jeg paakalder den endogsaa; thi den er nødvendig for andre end mig. Enhver Læser og Abonnent er en Ven, hvem jeg helliger et Slag af mit taknemmelige Hjerte, enhver ny Læser er en indirekte Subskription, som jeg vil være stolt af at skylde ham.

Literaturen tillader ingen Partier og jeg har ganske forladt Politiken - Frankrig lærer mig tilfulde aldrig at vende tilbage til den.

Blandt de mange Domme, der have været fældte om mig, har det ogsaa været sagt, at jeg ikke har været ærgjærrig nok. Heri har man taget feil. Jeg havde en stor Ærgjærrighed, den at vise mit Land hele min Taknemmelighed. Mit Maal er ikke naaet, lad os ikke tale mere derom. Imidlertid, hvem du end er, Ven eller Fiende, men en Franskmand med Hjerte, viid det vel, du kan ikke berøve mig den Bevidsthed, at have hjulpet dig under dine Storme. Nu vel, jeg siger dig idag uden Anmasselse, som uden falsk Skamfuldhed: Raden er til dig at hjælpe mig under mine.

Du kunde have været stor - vær retfærdig!

Carl Adolf Agardh.

(Af L. D—n.)

I de forløbne Aarhundreder hørte man i Videnskabens Historie stadigt i Forening med den største Berømmelse Benævnelsen: Polyhistor, som Stemplet paa Den, der stod paa den menneskelige Videns Høider. I en senere Tid, da det gamle multum, non multa er kommet til sin Ret, har Navnet faaet noget Odiøst ved sig, og Polyhistori er sunket ned til at blive Noget, der ikke ligger saalangt fra Begrebet af videnskabelig Charlatanisme. Erkjendelsen af, at det indskrænkede Menneskes Natur først da ret med Kjærlighed favner Videnskaben, naar den abstraherende og gaaende fremad i een Retning, undgaar at splitte sig og sin Kraft, har til Polyhistorens Navn knyttet en Tanke om noget Ulykkeligt, noget Sønderbrudt og Splittet, og kun sjelden opnaar han at blive noget i Sandhed Stort, saaledes som Tilfældet var med den mangesidige og mærkelige Personlighed, af hvis Liv og Virken vi her i nogle Linier skulle forsøge at udkaste et Billede.

Carl Adolf Agardh var født d. 23de Januar 1785 i Båstad i Skaane. Hans Forældre vare borgerlige Folk, der dog havde Evne til at lade Sønnen, som tidligt røbede gode Anlæg, faae en videnskabelig Opdragelse. I sin Faders Have fik han sin første Kjærlighed til Blomster og Træer, og i sin Moders Grødgryde foretog han den første Træplantning af Træpinder, hvilken Iver for Havedyrkningskunsten formodentlig ikke blev synderlig godt lønnet. Eensom og indesluttet voxte han op, indtil han 14 à 15 Aar gammel var moden til Universitetet i 1799. Fuld af Kjærlighed til Videnskaberne kom han til Lund og begyndte her med Varme Studiet af Mathematiken, som han ansaa for den strængeste og derfor mest videnskabelige af alle Videnskaber. Affsondret fra Kammerater omgikkes han meget med Universitetets Lærere, især Matth. Norberg, den berømte Orientalist, Mathematikeren Tegman og Fremling. Man maa imidlertid ikke tro, at det mathematiske Studium hindrede ham fra at beskjæftige sig med andre Videnskaber - langtfra - med særdeles Kjærlighed lagde han sig blandt Andet alt nu efter Botanik og gik fra Studiet af den phanerogame Flora over til den kryptogame, - og her var det især han udviklede sin Storhed som Botaniker, idet han først fremstillede Algernes Naturhistorie til nogen Fuldkommenhed.

I 1805 blev han Magister, og i 1807 blev han under Tegman Docent i Mathematik. Paa samme Tid kaldtes han af Excellencen von Engeström, som dengang boede i Lund, til Lærer for hans Søn, og da Engeström efter Revolutionen i 1809 kaldtes til Stockholm, ledsagede Agardh Familien did. Skjønt der nu aabnedes den unge Mand Adgang til de høieste Cirkler i Hovedstaden, levede han dog meget indgetogent, mest sysselsat med botaniske Studier og Exkursioner, og havde hans Omgang i Lund mest bestaaet af Professorerne og enkelte udmærkede Medstuderende, som Tegnér, Ling og Bruzelius, bestod den nu af Mænd som Adlerbeth, Sergel, Leopold og Berzelius. Vandplanterne i de Stockholm omgivende Søpartier udgjorde den væsentligste Gjenstand for hans Studium, og det var især denne Tid, der uddannede ham til Algeologiens Fader i Sverige. Imidlertid skulde Grevinde Engeström foretage en Udenlandsreise, og Agardh, der havde vundet Familiens Venskab, blev hendes Ledsager. Med hende bereiste han Danmark, det nordlige Tydskland og Polen, og sandsynligviis har han paa denne Reise deels stiftet, deels fornyet Bekjendtskab med flere af Udlandets mest berømte Botanikere, saaledes med Dansken Hornemann i Kjøbenhavn. Da han kom tilbage, udnævntes han til extraordinarie demonstrator botanices ved Lunds Universitet. Fra nu af falder hans Liv i to store Perioder, hver paa cirka 25 Aar, den første, hans lykkelige, paa Anerkjendelse rige Løbebane, som Universitetslærer i Lund fra 1810 til 1834, den anden, hans tornefuldere Bane, rig paa Miskjendelse og fiendtlige Anfald, hans Stilling som Biskop i Karlstad fra 1834 til 1859. Det er en meget sand Bemærkning, en af hans Biographer gjør, at Agardh havde to Ulykker, den Ene, at han var født i et Land, der fattigt nok til ikke at kunne underholde Videnskabsmanden saaledes, at han udelukkende kan leve for sit Fag, tvang ham til at ønske sig Biskoppens

Carl Adolf Agardh.

bedre lønnede Stilling istedetfor Professorens vistnok mere tilfredsstillende, men mindre indbringende, og den Anden, at han troede Menneskene for vel, Grunden til alle de økonomiske Ubehageligheder, der rammede ham i en Alder, da Menneskene ellers ønske at ende sit Livs Aften i Fred. Vi ville tilføie, at hans tredie og største Ulykke var den, at han ikke havde indre Kraft til selv under mere indskrænkede Vilkaar at knytte sig med uopløselig Kjærlighed til en Videnskab, der havde lønnet ham saa vel, istedetfor at kaste den fra sig for at ombytte Mikroskopet og Herbariet med Krumstaven og Mitra'en. Kun 27 Aar gammel blev han i 1812 Professor i Botanik og oeconomia practica, idet han afløste den alderstegne Rezius, og nu havde han fuld Anledning til end yderligere at forøge sine Kundskaber i denne sin Yndlingsvidenskab. Kort efter at være bleven udnævnt til Professor giftede han sig med Charlotte Lindskog, Daiter af en Handelsmand i Lund, og hun fødte ham Sønnen Jakob Georg (fød 8de Decbr. 1813, Student 1826, Magister 1832, Docent 1834, Adjunkt 1836, extraordinær Professor i Botanik 1847, ordinær Professor 1855), der synes inden Botaniken at ville kappes med sin Fader i et berømt Navn, samt tre Døtre. Agardh indrettede sig nu paa det hyggeligste, og han syntes i Et og Alt at have fundet et fast Maal i Videnskaben at rette sine Kræfter imod; men hans rastløse efter Videnskab tørstende Aand, der desuden stedse var draget hen i en alvorlig religiøs Retning, havde ført ham henimod det theologiske Studium; han blev ordineret til Præst i 1816 og blev 6te Marts udnævnt til Sognepræst ved St. Peders Kloster. Aaret efter udgav han sin „Synopsis Algarum Scandinaviæ", der efterfulgtes af en Række Arbeider om samme Gjenstand ligetil Aaret 1829 (i Aaret 1824 udgav han sin „Systema Algarum"), - Værker, der indbragte ham udødelige Fortjenester af Videnskaben og et europæisk Navn.

Paa samme Tid, som Agardh fuldførte disse Studier, havde han som Professor i Statsøkonomi Anledning til at sætte sig ind i denne Videnskab, og om han end her i mange Stykker mere berigede Verden med originale Ideer og glimrende, men vanskelig udførte Planer og Tanker end med praktiske og nyttige Smaavink, maa man i al Fald i høi Grad beundre hans geniale og storartede Tænkeevne og Phantasi, der, varmede og befrugtede af en levende Fædrelandskjærlighed, gjør hans statsøkonomiske Skrifter høist mærkværdige i sit Slags. Han samlede i 1829 sine Anskuelser i sin „Granskning af Statsøkonomiens Grundlove", et fuldkomment originalt, skjønt høist forskjelligt vurderet Arbeide. Ikke mindre bekjendt end dette Arbeide er hans Afhandling „Om positif och negatif rikedom" og hans Anskuelser om Statsgjældens Værd og Betydning for en Stat.

I Aarene 1817, 1823 og 1834 var han Medlem af Rigsdagen, hvor han spillede en værdig, men af hans Standsfæller, Præsterne, haardt bedømt Rolle. Agardh var ikke den Mand, der vilde underkaste sin Mening om Statens Vel Prælaternes oftest smaalige og af Intriguer sammenholdte Koteribestræbelser; sine Reformer bar han selv frem, og spurgte ikke om den ærværdige Stands Tilladelse. Følgen var, at han stod alene, og at hans Meninger altid fandt Modstand, sjelden Medhold. Men dette forknyttede ikke Agardh, skjønt det undertiden forbitrede ham, og hans Konges Fortrolighed var hans Løn; Carl Johan agtede Agardh ligesaa høit som Agardh elskede Carl Johan.

I det samme Tidsrum foretog han sig videnskabelige Reiser til de fleste europæiske Lande (1821 og 1827); allerede i samme Aar som hans Systema algarum udkom, var han blevet Nordstjerneridder, i 1825 blev han nu kaldet til Medlem af den Kommission, der skulde undersøge Sveriges almindelige Skolevæsen, i 1831 blev han et af det svenske Akademies 18 Medlemmer, og nu stod Agardh paa Høiden af sin Bane; hans Lykke og hans overordentlige Anseelse havde forskaffet ham Misundere og Fiender, der i sluttet Trop kun ventede paa en Anledning til at angribe ham, og denne fandt de snart, da Agardh i 1884 forlod Lund for at blive Biskop over Karlstads Stift.

Neppe var Agardh ankommet til Karlstad, før Spiren blev udsaaet til de Trakasserier, som senere stadigt forbitrede ham hans Embedsbane. Valgt til Medlem af det Wärmlandske Landhuusholdningsselskabs forberedende Kommittee, blev han efter et Aars Forløb udvoteret af denne samme Kommittee, en Skandale, der vakte uhyre Opsigt og saagodtsom overalt misbilligedes. For at danne en Modvægt til den ved Udvoteringen udtalte Opinion hædrede Carl Johan ham det næste Aar med Nordstjerneordenens Kommandørkors og udnævnte ham til Ordensbiskop. Sit værste Kors havde dog Agardh i Karlstads Domkapitel, hvor han i Særdeleshed kom i Strid med sine Medkommitterede angaaende Forslagene til ny Kirkehaandbog og ny Katechismus. Disse Forslag, der vare udarbeidede af en særskilt Kommission, blev omsendt til Prøvelse af alle Rigets Domkapitler, og Agardh kunde med sit levende Had til alt Hierarchisk og Jesuitisk aldeles ikke gaae ind paa de Anskuelser, Forslaget udtalte angaaende det private Skriftemaal, som han ansaa for at føre til Samvittighedstvang og skadelig Indtrængen af Præsterne i Familielivet; ogsaa i mange andre Punkter mødte Biskoppen Modstand, og han forsvarede aabent og kjækt sine Anskuelser, troligt understøttet af sit Præsteskab, mod Modstandere, der i enhver Henseende vare ham underlegne, undtagen i numerisk Antal, og om ellers Agardh nogensinde laa under i disse Stridigheder, da var det mere Magtsprog end overbevisende Sandhed, der gave hans Modstandere Seieren i Hænde.

For endeel Aar siden begyndte han sit „Försök till en statsökonomisk statistik öfver Sverige“ af stor Fortjeneste, men ufuldendt. Døden hindrede ham i hans Forsæt, til Sommeren at reise til Stockholm for der at samle Materialier til det næste Hefte, der skulde afhandle Sveriges Skattevæsen. Han døde, 74 Aar gammel, den 27de Januar 1859.

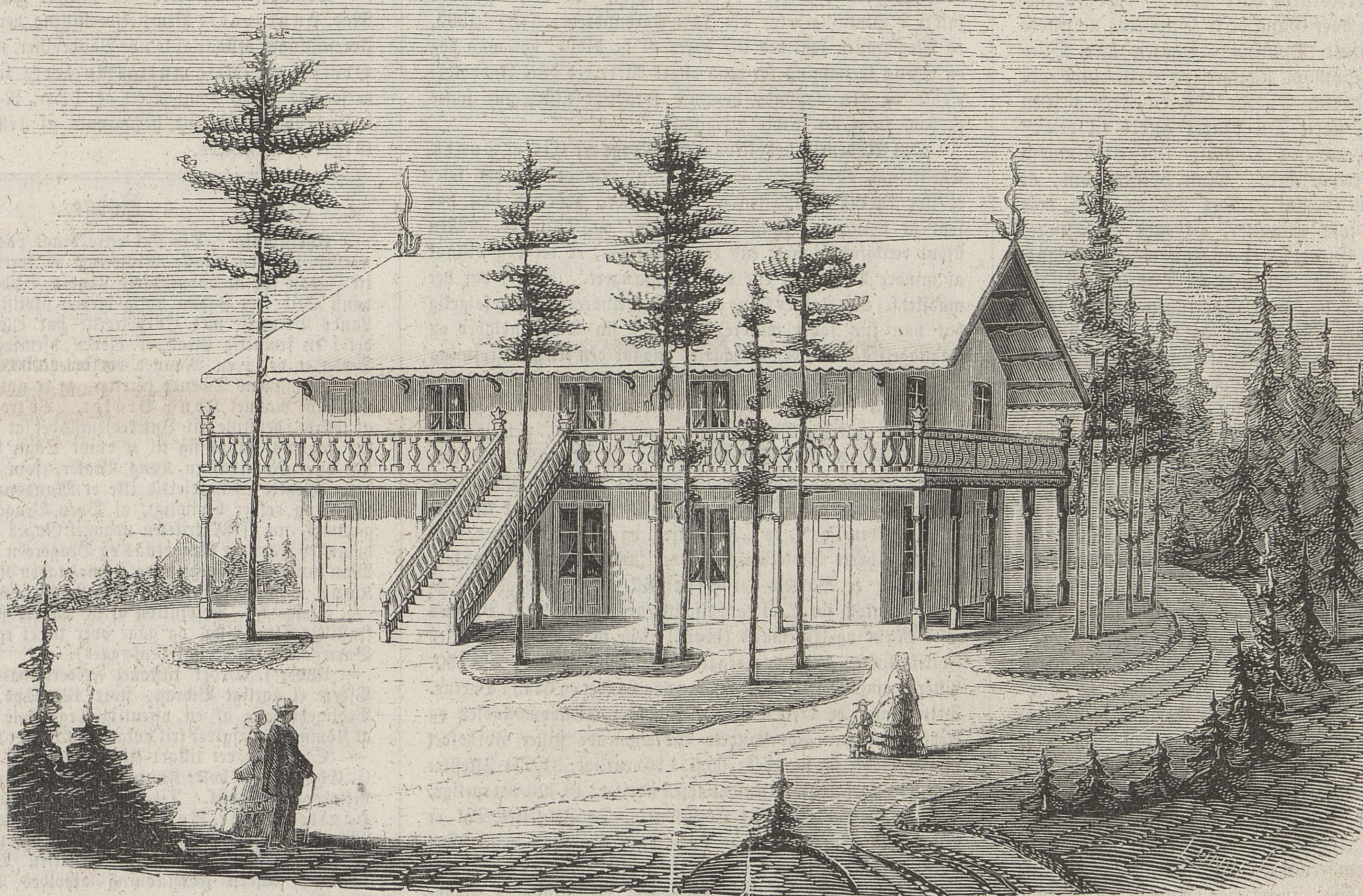
Agardh var en ubetydelig Mand at see til, liden og lav, men med et interessant Ansigt, hvis Intelligents fremhævedes ved hans store, mørke, lynende Øine og det Udtryk af spillende Liv, der gik over hans Træk, naar Samtalens Emne interesserede ham; han var tarvelig i Dragt som i Levemaade, og hans Arbeidsværelse havde sin bedste Pryd i det Udvalg af Blomster, der næsten forvandlede det til en Have. Ved Siden af dette Værelse laa den store Sal, hvor han havde sine uhyre Herbarier, der som Pakker af graat Papiir mødte Øiet overalt. Men denne Sal bar ogsaa netop Sporet af Polyhistoren, thi medens jeg erindrer der at have seet Himmelglober og astronomiske Instrumenter, mindes jeg ogsaa Udkast til statsøkonomiske Skrifter, mathematiske Tabelverker, mineralogiske Samlinger, levende Fiske fra fremmede Zoner, svømmende i Glaskupler, og midt imellem alt dette Bordet, hvorpaa han dengang (1855) udarbeidede et stort geologisk Kart over Sverige efter en ny Plan for disse Karters Anlægningsmaade, idet han for de nøiagtige Angivelsers Skyld angav ikke Jordfladens Beskaffenhed i Farvelægninger, der vare udbredte over hele Strækninger, men kun ved farvede Punkter nøiagtigt antydede de Steder, hvor Jordbundens Beskaffenhed ved Undersøgelser var paaviist. Hans Sind lignede Havet, der skjønt bevæget paa Overfladen, bevarede den evige Ro i Dybet, ligesom ogsaa den store Videnskabsmands simple og fromme Barnetro maaskee var sjeldnere end alle de Opdagelser, hvormed han berigede Videnskabens Verden.

St. Olafs Bad paa Modum.

Denne Brønd- og Vandkuuranstalt, der nu har bestaaet i to Aar og imidlertid været besøgt af 79 Syge, begynder sin tredie Sæson med 1ste Juni. Siden vi i vort Blad for 1857 gave en Beskrivelse med Tegning af Badehuset, har Anstalten modtaget betydelige Udvidelser ved det senere opførte Logeerhuus. I 1857 ansøgte Badets Grundlægger og Eier, Distriktslæge Thaulow, om et Laan af Storthinget til Anlæggelse af Logeerhuse; men dette blev afslaaet, trods den Varme og Dygtighed, hvormed Flere i Thinget toge sig af Sagen. Fra et vist Synspunkt maatte dette for Hr. Thaulow være et nedslaaende Resultat, saameget mere som han for de gjorte Anlæg til det Yderste havde opbudt egne Kræfter. Men der laa dog tillige i de gunstige Udtalelser inden Thinget en Anerkjendelse, ja saa at sige en Anbefaling til Opinionen, om den end af Frygt for Konsekventserne ikke blev støttet med klingende Mynt. Thaulow tabte derfor ikke Modet, men søgte og fandt Udveie til ogsaa at udføre denne sin Plan, om end med betydelige Indskrænkninger. Saaledes er da det Logeerhuus kommet istand, hvoraf vi nedenfor give en Afbildning.

Bygningen er opført af Bindingsværk, rappet ind- og udvendig, og bestaar af 20 Værelser, alle betrukne med Tapeter, foruden 4—5 Loftværelser for Folk, som ville boe billig. Et større Værelse tjener som Forsamlings- eller Konversationsværelse. Svalgangen er 3 Alen bred og afgiver et meget behageligt Opholdssted for Gjæsterne, naar de efter endt Badetid i Gemytlighed ville tilbringe nogle Øieblikke, indtil Sengetiden. Bygningen ligger høit og frit, 3—400 Skridt ovenfor Badehuset, hvorfra den er adskilt ved en Slette, som er bestemt til Parkanlæg. Bagved den ligger en dyb, vakker Naaleskov, hvor der, ligesom ellers i Badets maleriske Omgivelse, findes spredte Anlæg.

Vandet er ved en senere Analyse af Lektor Strecker fundet noget mere jernholdigt end ved den tidligere Analyse. Kilden er saa rig, at den afgiver fornødent Vand til forskjellige Bade. De fleste Bade, som her anvendes, ere ellers Myrgytjebade, hvortil haves rig Adgang i en nærliggende jernsaltholdig Myr. Af de 79, som have besøgt Badet siden dets Aabning, ere 23 blevne helbredede, 31 betydelig bedrede, 17 bedrede og 8 forlode Badet uden synderlig Bedring. „Badeindretningen ligger som bekjendt ikke langt fra Tyrifjorden eller omtrent ½ Time fra Vigersund og 4 Mile fra Drammen. Dampskibet paa Tyrifjorden sætter Vigersund i en regelmæssig Forbindelse med Sundvolden, Bærumsveien og Svangstranden, og Badeanstaltens egen Baad vil desuden, udenfor hine Dage, gaae i en regelmæssig Fart imellem Næs og Vigersund. — Stedets Beliggenhed og nærmeste Omgivelse indeholder alle ønskværdige Betingelser for et Staalbad; thi foruden Jernvandet og Jernmyren har man her en reen frisk Bjergluft og en Natur, som er saa rig paa Afvexling fra Skov og Slette til den vildeste Fjeldegn med Fosse, Bjergstier og Broer, at den allerede ved sit Totalindtryk paa et sygt Gemyt og ved den Opfordring, som den giver til at nyde den, ikke kan være uden Indflydelse paa en Badekurs heldige Udfald.“

St. Olafs Bads nye Logeerhuus.

Pariser-Nyheder.

(Korrespondence til Nyhedsbladet.)

I.

Paris, 6te Marts.

Den, der vilde skrive gode Pariser-Nyheder, havde blot følgende Ting at bestille: Læse alle Dagens Aviser og Brochurer, samt den netop udkomne Bog, høre alle Forelæsninger i Sorbonne og Collège de France, holde et vaagent Øie med Paris's Forskjønnelser - og man maatte have rappe Fødder for at være overalt, hvor der i denne Tid forskjønnes noget - besøge berømte Kunstneres Ateliers, omgaaes berømte Mænd og Kvinder, aldrig forsømme en Koncert eller første Forestilling, være tilstede ved alle officielle Dineer, Soupeer og Baller, gjøre de deraf flydende Visiter og saa skrive Rapporten bagefter. Hvor mange Timer tror Du Døgnet maatte have, for at alt dette kunde overkommes? — Saa faar vi da strække til saalangt vi kan og bede vor Læser tage Nyhederne i Farten som de opleves; vi kunne dog ikke ærlig lade dem blive gamle for at redigere dem bedre.

Hvad vil Du vi skulle fortælle om idag? Om Veiret, om excentriske Ægteskaber, om Børsen, om Polichinel og Kasander, om Champagne, som maa drikkes kold, om Bordeaux, som maa drikkes lunken, om den nye Komet? Om det Altsammen efter Tour? Altsaa, hvor er Vinteren? Hvad tager den sig fore? Den lod sig føle her nogle Dage i November og dermed forsvandt den, og vi havde strax Vaar. Det er ikke fordi vi længes efter den, vi ere blot bange for, at den kommer igjen, naar man mindst vil have den. Vel underrettede Folk ville vide, at den er i Orienten. Denne Tourist- eller Digter-Kaprice er saa ganske udenfor dens Sædvaner, der ellers pleie at være temmelig regelmæssige, idetmindste der, hvor vi høre hjemme, at vi hver Dag spørge halv skjælvende af Glæde og halv af Frygt: „Vinter, hvor er du?“ Skulde den virkelig have faaet Lyst til at gaae til Orienten for at eftersee, om det ogsaa sandfærdig er fra den Kant Solen kommer?

Medens Vinteren saaledes gjør sig en Extratour, drage Fester forbi i ustandselig Række til Ære for Karnavalet; Violinerne gjøre mere Larm, end Politiken, og et Memorandum Strauss mere Indtryk, end Diplomaternes paa eengang talende og stumme Ansigter. Den Deel af Pressen, der af og til s'en va-t-en guerre ligesom Marlborough, gaar foreløbig alene, men Selskabet dandser maaskee blot saa lidenskabeligt paa Vulkanen for at kvæle den. Eet er vist. Lad Krigen erklæres, og der vil blot høres eet Jubelskrig gjennem Frankrig. Man har gjort gode, men ufrugtbare Ønsker for sin yngste Søster Polen, Frankrig vil gjøre noget bedre for sin ældste Søster Italien.

Imidlertid vexles her Middage, der gjælde for smaae Kongresser, og høitstaaende Personer siges at ende paa Ballet den Samtale, som begyndtes ved Deserten. I Aften er der Bal hos Alphabetets samtlige Bogstaver fra Grevinde A.. til Prindsesse Y.., men forinden maa Pariserne paa Koncert. Naar Koncertorkanen bryder løs, føler Pariseren sig pludselig enthusiastisk Dilettant, ligesom hiin romerske Konge, der følte sig at blive Gud, naar han spillede paa Fløite. Man har seet sig nødt til at nedlægge Forbud mod at Operaens Sangere lade deres Røster udleie, hvilket er et ganske klogt Middel til at faae dem til at vare lidt længer; saadanne Nattergale bør synge saalidet som muligt udenfor deres Buur. Man gjør ikke engang Undtagelse for Rotschilds Millioner. Kostume-Baller ere mere

i Mode, end alt andet. Vil Du være Perserinde, Sultaninde, Brasilianerinde eller simpel Hyrdinde? Hurtig til Delphine Baran, der giver Dig Dit Naturalisationsbrev. Du forlanger vel ikke, at hun skal gjøre det gratis? Selv i de olympiske Regioner, i hvis Nærhed vi af Omhed for vor Pung kun kommer en enkelt Gang, maskerer og forklæder man sig. Keiseren, som Europa kjender saa alvorlig, skifter ofte Kostume fem, sex Gange og aflægger da den Grandezza, Etiquetten ellers kræver; en ung Herre fortalte os idag, at han havde hørt ham sige til Keiserinden, som med en stolt Bevægelse med det smukke Hoved tilbagevifte en Maske: „Mais ne me connais-tu donc pas, Genie?“ Hos Grev de Morny saaes for nogle Aftener siden „hele Paris“, som det hedder, naar de 5 til 600, høist 1000 Mennesker ere samlede, som den store Verden erkjender for Sine. Et stort Antal Herrer var dog udeblevet, da det paa Kortene stod: Kostume fra Ludvig den 15des Tid, og at afklippe sit Skjæg paa Karnevalets Alter, syntes vor Tids Tapre for tungt et Offer. Grevinde de Morny som Marquise i en Sky af himmelblaa Tyl var Aftenens Dronning, men Keiserinden i sort Atlas med store Palmer, Rødt og Guld, var dets — Keiserinde. En Zephyr i himmelblaa Tunika, Vinger paa Skulderen, pudret Paryk med Rosenkrands om og Sandaler, fløi foran en Karre, trukket af Hofkavalerer, hvorfra Floras Præstinder udkastede Blomster ligesom Perler og Rubiner falder af Feernes Hænder i Eventyret. Aftenen efter aabnede Fould sine Sale for alle Tider og alle Nationer. To Damer i symbolske Kostumer vakte stor Opsigt; den Ene forestillede Freden, den Anden Krigen, den Første svingede en Oliegreen, den Anden en Landse, der tørstede efter Blod. Nysgjerrigheden blev umaadelig hver Gang de to Gudinder nærmede sig en hemmelighedsfuld Domino: Damen med Oliegrenen svingede sit Symbol stærkere og talte blot om at forliges med Østerrig. „Har Du da Fred i Din egen Huusholdning, siden Du raader andre til den?“ sagde den hemmelighedsfulde Domino lidt utaalmodig over Damens Paatrængenhed. Man hviskede om, at hun var stilt fra sin Gemal. Det var en Fred med Øine, der tindrede som Stjerner, og med en Tunge, snedig som Emile de Girardins paa Kongressen i Frankfurt: kort det var en Fred, der forenede Damens farligste Vaaben med Diplomatens, men Dominoen forblev kold. Denne Domino, som Alle syntes at kjende, men som Ingen nævnte, var maaskee ikke kommen paa Ballet for Fredens Skyld, og han undveg den stakkels Fred med en saadan Iherdighed, at hun mismodig udraabte: „Elsker Du da ikke Freden?“ Havde hun maaskee hjertelig Lyst til at sige: „Lad mig i Fred!“ men det er en høflig Mand mod saadanne yndige Ministre i Skjørter, og han lod sig nøie med at flygte for i næste Sal at møde Krigen, der hidtil havde forholdt sig stille, men taus manende. „Er Krigen ikke skjøn, elsker Du ikke Krigen?“ lød det nu fra de alvorlige Læber. „Elsker Du ikke Freden?“ klang det i det samme bagved fra den altfor forfulgende Fred. „Jeg elsker jer Begge, men en af Gangen“, lød Dominoens Svar, som strax blev veiet af de to Gudinder. Galleriet syntes at finde stor Fornøielse i denne kvindelige Duel, hvori Aand og Gratie erstattede Florretterne, men Dominoen forblev saa rolig, som om han skjulte Marmor under sin Forklædnings Silke og Krig og Fred flygtede bort sammen. Siden hiin mindeværdige Aften har Ingen hørt Tale om dem, uden paa Børsen, hvor de fremdeles skabe Regn og Solskin, og snart love den Ene, snart den Anden sin Gunst, uden at holde Ord til Nogen.

Literatur og Kunst.

Flateyarbok. En Samling af norske Konge-Sagaer med indskudte mindre Fortællinger om Begivenheder i og udenfor Norge samt Annaler. Udgiven efter offentlig Foranstaltning. 1ste Binds 1ste Hefte. 20 Ark for Oktav. Priis 80 ß. (Mallings Forlag, Christiania.) Der kan neppe tænkes noget literært Foretagende, som mere vil kunne glæde alle dem, der beskjæftige sig med eller endog blot interessere sig for vort gamle Sprog og Historie, end denne Skindbogs Udgivelse, den vi skylde forrige Storthings liberale Bevilling til norske Kildeskrifters Publikation. Flatøbogen er en Kodex af saagodtsom alle de norske Kongesagaer, der i en eller anden Redaktion haves bevarede, foruden at den indeholder flere større specielle Sagaer og mange til Kongesagaerne kun løseligt knyttede Smaafortællinger. Og idet den her for første Gang fremtræder paa Prent, er det i en Udgave, der har alle Krav paa Paalidelighed, og i et Udstyr saa smukt, som man vel kan ønske sig, og til en Priis saa billig, at der maa regnes paa en større Deeltagelse fra Publikums Side, end hidtil sædvanligt ved deslige Skrifter, for at Forlæggeren skal være sikret for Tab. Flatøbogen indeholder omtrent det Samme, som et halvt Snees Bind af de i Kjøbenhavn udgivne hæsligt trykte Fornmannasögur, men vil ikke koste halvt saameget; thi den er beregnet til 3 Bind eller 120 Ark, der for Subskribenter ville koste omtr. 4 Spd. Da det store kgl. Bibliothek i Kjøbenhavn, som eier denne Pergaments-Kodex, ikke har villet indlade sig paa noget Udlaan, bliver den der afskrevet af en Islænding, G. Vigfusson, og her besørget udgivet af Lektor Unger, som selv dernede for endeel har konfereret Afskriften. Kodex trykkes bogstavret, endog med Angivelse af Sidetallene deri, og herved faar Udgaven for Sproggranskeren og Textkritikeren en Interesse, som de ældre Sagaudgaver paa faa (norske) Undtagelser nær savne. Hvad forøvrigt Skriftets Indhold og Vigtighed angaar, indeholder Udgiverens Oplysning paa Bogens Omslag alt Fornødent, hvorfor vi her hidsætte samme. „Blandt Kildeskrifter til Norges Historie indtager den paa Island skrevne Flatøbog uden Tvivl den første Plads med Hensyn til Omfang og Righoldighed; den indeholder nemlig den vidtløftigste og fuldstændigste Optegnelse af de norske Kongers Olaf Tryggvessøns, Olaf den Helliges, Magnus den Godes, Harald Haardraades, Sverres og Haakon Haakonssøns Sagaer, med dertil hørende mange Episoder eller Smaafortællinger, desuden blandt meget andet ogsaa Jomsvikingasaga, Færøingasaga, Orknøingasaga, Fostbrødrasaga og Annaler. Største Parten af hvad denne store Skindbog omfatter er vel allerede tilforn udkommen paa Prent, ja meget ogsaa trykt efter dette samme Haandskrift, men uagtet disse Udgavers Værd kan man dog ikke sige, at de fyldestgjøre de Fordringer, som man nu stiller til lignende Arbeider, nemlig ikke alene Meddelelsen af Haandskrifternes Indhold, men tillige en saavidt mulig nøiagtig Gjengivelse af deres Sprogform og eiendommelige Retskrivning. En forøget Interesse faar dette Haandskrift derved, at det indeholder bestemte Angivelser om, af hvem, for hvem og til hvad Tid det er skrevet, og skjønt Tiden for dets Afskriven falder i Slutningen af det 14de Aarhundrede, 1387—1395, og Membranen saaledes ikke hører til de ældste, har man dog en rigelig Erstatning for dens yngre Alder ved dens Indholdsrighed og den Troskab, hvormed forøvrigt Afskriverne synes at have fulgt sine ældre Originaler.“

Om Ædruelighedstilstanden i Norge ved Eilert Sundt. Christiania 1859. 120 S. 4to. Hr. Sundt har her føiet et nyt Bidrag til Rækken af de Skrifter, hvormed han har søgt at oplyse det norske Folks Kaar og Tilstande. Men skjønt værdifuldt i mere end een Henseende, er det dog vistnok af mindre Betydning end dets Forgjængere. Sundt har her maattet see med Andres Øine og høre med Andres Øren og følgelig har han kun faaet mindre Brug for sin Skarpsindighed og Iagttagelseserne, uden forsaavidt angaar den kritiske Drøftning af det indsamlede Stof. Han har ikke selv umiddelbart seet og opfattet de Forholde, han skildrer, men støttet sig til en næsten utrolig Mængde af Hjemmelsmænd, nemlig saagodtsom hele Landets Skolelærerstand. I Mai 1857 lod han nemlig udgaae en Skrivelse til Landets samtlige Almueskolelærere, ledsaget af et Schema, der ønskedes udfyldt med Antallet af de „Ædruelige“, de „Ikke sikre“ og de „Forfaldne“, der fandtes i hvert Skoledistrikt. Over 2000 Besvarelser indløb, og herpaa er Værkets første (statistiske) Afsnit bygget. Opgaver fremkom for 3/4 af Landdistrikternes og for 1/6 af Byernes giste Mænd og Enkemænd (hvortil alene toges Hensyn). Ved Folketællingen 1855 var begges Antal i By og Land 263,690. Listerne omfatte 181,038 Personer paa Landet og 5143 i Byerne. Dette Antal er deelt i tvende Klasser: Eiendomsklassen og Arbeidsklassen. For Landets Vedkommende stiller Forholdet i første Klasse sig saaledes: 65,254 Ædruelige, 31,924 Ikkesikre og 3,846 Forfaldne. Arbeidsklassen udviser: 48,470 Ædruelige, 28,513 Ikkesikre og 3,031 Forfaldne. De Ikkesikres Tal er altsaa omtr. 33 pCt. og de Forfaldnes henved 4 pCt. Det største Antal Forfaldne, nemlig 16,5 pCt., findes i Finmarken og dernæst (8,8 pCt.) i Robygdelaget; det mindste i Søndhordland (1,5 pCt.) og i Nordhordland (1,8 pCt.). Antallet af de Forfaldne er procentviis beregnet i Christiania Stift 3,6, i Christianssands Stift 4,4, i Bergens 2,8, i Throndhjems 3,2 og i Tromsøes 6 pCt. Hvad Forholdet mellem Eiendomsklassen og Arbeidsklassen angaar, er der i hiin flere Ædruelige, men færre Ikkesikre. Disse Tal, der forresten ere mindre nedslaaende, end man skulde vente, vilde have stor Vægt, hvis man kunde stole paa deres fulde Rigtighed; men det kan man neppe, da de kun ere Resultatet af vel 2000 Mænds vilkaarlige Skjøn. Vi ville ikke paastaae, at de alle ere blot og bar Tilfældighed saameget mere som en vis Samstemmighed viser sig i Resultatet for de større Grupper; men de mangle dog Hovedbetingelsen for de statistiske Opgavers Vished. Navnligen gjælder dette om den tvivlsomme Kategori „Ikkesikre“, som næsten uundgaaelig maa opgjøres efter on dit. Ædruelige og Drankere kunne vistnok med nogen Sikkerhed optælles; men gaar man videre, kommer man ind paa et Felt, hvor neppe Vilkaarlighederne opveies ved Muligheden af at gaar den Ene, som afgiver Skjønnet, til en Yderlighed, saa gaar den Anden ligesaavidt i modsat Retning. Udgiveren har her selv følt, at hans Materialier vare af en temmelig upaalidelig Beskaffenhed. Adskillige Præster og Provster have ved Indsendelsen af Skolelærernes Lister endog udtrykkelig ytret, at de ansaae dem for aldeles upaalidelige. Under saadanne Omstændigheder havde Sundt kun Valget mellem to Ting, enten at brænde det hele Materiale, der var tilreiebragt med saamegen Omsigt og Møie fra hans egen og med saa stor Forekommenhed fra Skolelærernes Side, eller ogsaa at benytte det som han har gjort, nemlig kritisk eller prøvende. Ingen vil fortænke ham i, at han har valgt den sidste Udvei. Thi om man end lægger Bogen fra sig med en vis Tvivl om de gjennem forskjellige sindrige Beregninger fremkomne Tals Paalidelighed, maa man dog erkjende, at den er et værdifuldt Bidrag, ikke blot til Belysning af Drikfældigheden hertillands, men ogsaa af vore Sædeligheds- eller rettere Usædelighedstilstande overhoved. I sin Rundskrivelse bad Sundt først og fremst om Talopgaver over Drikfældigheden; men derhos benyttede han Leiligheden til at æske yderligere Forklaring om de i Bygderne herskende Skikke og Begreber med Hensyn til Brugen af Brændeviin og andre berusende Drikke, om Forandringer i saadanne Skikke, om Aftagen eller Tiltagen af Misbrugen, om Aarsagerne til saadanne Forandringer, samt om Sædelighedstilstande og Levestikke forøvrigt. 140 Skolelærere og 69 Præster, gjennem hvis Hænder Brevvexlingen med Skolelærerne gik, have indladt sig paa det Slags udførligere Meddelelser; og disse udgjøre da (udtogsviis gjengivne) Skriftets andet Afsnit. Af disse Skildringer, hvis Forfattere dog ofte betragte Tingen fra et altfor borneret Synspunkt, fremgaar som Resultat, at Brændeviinsdrikken i den senere Tid er betydelig aftaget, deels paa Grund af Vanskeligheden og Bekosteligheden ved at erholde dette Beruselsesmiddel, deels som en Følge af en større Dannelse og Religiøsitet. Kun sjelden nævnes Afholdsreformen som medvirkende Aarsag til Fylderiets Indskrænkning, hvilket ogsaa let kan forklares; thi dens direkte Indflydelse har vel kun havt lidet at sige, hvorimod den ved Reformen frembragte Opinion har været Alt. Men idet Brændevinet fortrænges, kommer af en ganske naturlig Grund andre Drikke frem, navnligen Øl og Vine, over hvis stærke Udbredelse derfor alvorligen klages. (Forts.)

Det norske Theater. Vi henlede Opmærksomheden paa Mad. Hundevadts Beneficeforestilling, der gives paa Mandag. Forestillingen bestaar af to nye Vaudeviller, nemlig „En fransk Oberst“ og „Alle mulige Roller“; til førstnævnte Stykke er særskilt Musik komponeret af DHrr. Ramsø og Nathan i Kjøbenhavn, og til sidstnævnte af den talentfulde yngre Gläser sammesteds.

Norge.

Christiania. Der skal være bragt paa Bane mellem den norsk-svenske og danske Regjering at foretage en Expedition til Japan for at aabne disse Landes Skibe Adgang did. Et dansk Skib er i Japan nylig bleven afviist. Frugten af dette Lands Berørelse med Europæerne har ellers hidtil været, at det i en frygtelig Grad er bleven hjemsøgt af Cholera. I Jeddo er der i en Maaned bortrevet 100,000 Mennesker.

— Drammens Tidende beretter, at et nyt anskaffet Dampskib skal have Navnet Kong Braker. Vi troe i den yderste Time at burde henstille til Interessentskabet at opgive dette Navn, der sagtens støtter sig til et dumt Sagn om, at Bragernæs skal have Navn af en Kong Braker, som først skal have boet der. Braker er imidlertid ikke et Mandsnavn, men et Stedsnavn, og det er beviisligt, at Byen Bragernæs ligger paa en gammel, nu af Matrikelen udgaaet Gaard Brakars Grund, hvorefter Navnene Bragernæs og Bragerøen endnu ere bevarede. Man kunde ligesaagodt kalde Dampbaaden Kong Gjellebæk, Kong Strømsø eller Kong Kobbervig (nu Tangen).

— Ifølge kgl. Resolution af 9de Marts skal Sarpsborgs By fraskilles Tune Pstg. og gaae over til et eget Kald (hvorunder Borregaard senere skal henlægges).

— Under s. D. er tilstaaet Frederikshalds Kommune indtil Videre et aarligt Bidrag, stort 120 Spd. til Oprettelse og Vedligeholdelse af en offentlig Tegneskole paa Betingelse af, at Kommunen afgiver frit Lokale og tilskyder mindst et lige Beløb.

— S. D. er det tilladt Kandidaterne A. Arndtsen og H. C. Christie at holde Konkurrence-Forelæsninger til den ledige Lektorpost i Physik. Til Censorer er udnævnt Professorerne Hansteen, Chr. Boeck og Broch samt Lektorerne Strecker, Münster og Kjerulf. Christie holdt sin første Prøveforelæsning sidste Mandag, Arndtsen Tirsdag, begge Kl. 12—1. Anden Forelæsning afholdes 29de og den tredie 30te Marts.

— Ifølge kgl. Resolution af 19de Marts skal der til Fordeling blandt Landalmuen for offentlig Regning indkjøbes 400 Exemplarer saavel af Schübelers Havebog for Almuen som af hans Skrift om Guleroden.

— Bestyrelsen for Bærums og Askers Landboforening DHrr. J. Ring, H. H. Brodtkorb og J. Schrøder indbyde til Aktietegning for Anlægget af et Bryggeri i Sandviken. Grunden til Anlægget er den, at Maltskatten har bragt norsk Byg, der er lettere, end det danske, ud af Handelen, og at mange tusinde Tdr. som Følge heraf i Bærum, Asker og de nærmeste Bygder henligge usolgte.

— Christiania alm. Brandforsikringsselskab har i det forløbne Aar udbetalt i Erstatninger 187,173 Spd. 39 ß, hvorved Reservefondet betydelig har maattet angribes. Grundfondet er imidlertid bleven urørt.

— Sorenskriver Vangensten i Mandal er d. 16de Marts afgaaet ved Døden, 53 Aar gammel.

— De italienske Forviklinger, som saalænge og aldeles har optaget Politikeres Opmærksomhed, synes nu at skulle løses uden den befrygtede almindelig europæiske Krig; thi baade Frankrig og Østerrig har gaaet ind paa et af Rusland fremsat Forslag, at der i en neutral Stad skal sammentræde en Kongres, bestaaende af Gesandter fra de fem Stormagter, for fredeligen at ordne de italienske Tvistepunkter.

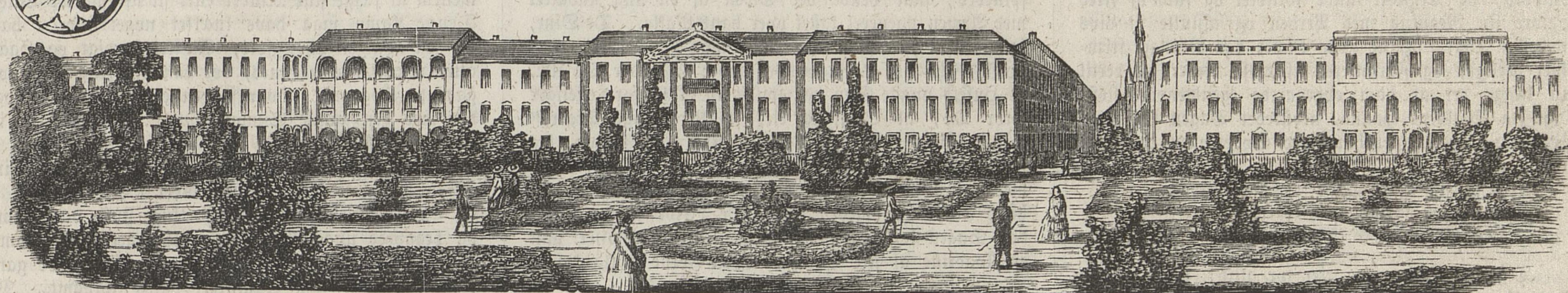
Tønsberg. Byskatten er udlignet med 3600 Spd., Fattigskatten med 2200 Spd.

Bergen. I Evindvik har Silden efter 30 Aars Forløb i Aar atter indfundet sig, og det i saa uhyre Mængde, at den førtes med Aarerne op af Vandet, ja paa mange Steder kunde øses op af den aabne Sø med Haav eller Kurv.

— Det samlede Vaarsildfiske for søndre og nordre Distrikt angives nu til 610,000 Tdr.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 14. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 3die April 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Esaias Tegnér.

(Af Grev Adlersparre, Svenska Tidningen.)

8.

I de fortrolige Tanker, Tegnér ofrede paa Venskabets Alter, tegnede han sig selv bedst. Læser! kom og varm dig ved disse Flammer, og se, hvorledes gjennem dem den store Digters Billede tydelig fremtræder i sin Glands med Digterverdenens Krone skinnende om sin Tinding. — — — „Er ikke Venskabet mellem Mand og Kvinde uden al ømmere Charakteer noget Halvt og Unaturligt? Det kan muligens finde Sted, naar begge enten ere Børn eller Udlevede, vanskelig ellers. Hvad er da Venskabet mellem de forskjellige Kjøn andet end en Kjærlighed, som enten ikke er fuldmodnet eller ogsaa er udbrændt. Et saadant Venskab forekommer mig som en — Lærke i Ægget. Lad Ungen pikke Hul paa Skallet, da faar den Vinger, stiger mod Himlen og synger. — — — Din Fiktion om Kjærlighedens Foranderlighed og om at man derfor skal undvige den, hylder jeg ikke. Livet er dog skjønt, maa det end engang ophøre: burde man derfor skyde sig en Kugle for Panden? Solen slukkes ogsaa engang for altid: bør vi derfor lege Blindebuk, og ikke heller glæde os ved det himmelske Lys, medens det skinner? Hvilken jordisk Glæde tager ikke Ende, men et fornuftigt Menneske klæder sig ikke derfor bestandig i Sæk og Aske. — — — Hvor findes, idetmindste her paa Jorden, en Sjæl uden Legeme, og som Følge deraf, hvor findes en Kjærlighed uden ømme Ønsker og Begjæringer? Læg Haanden paa dit Hjerte og siig: har du aldrig erfaret noget saadant, naar du har elsket? Du kan ikke nægte det, men det er just disse Følelser, som du anseer dig skyldig at kvæle. For at faae Kjærligheden rigtig reen, sætter du den under Luftpumpen, hvor Staklen dør under Experimentet. Jeg erkjender, at en blot og bar sandselig Kjærlighed, som lever blot i og for Nydelse, er dyrisk, Menneskets høieste Natur uværdig; men hvilket fornuftigt Menneske taler om, eller endog blot tænker paa den? Det kan hænde, at Kjærligheden ikke savner sin tilbørlige Portion Sandselighed, men behøver den derfor at savne al høiere ideel Løftning? Hvoraf kommer det, at jeg i de vakre Maaneskinsaftener, vi nu have havt, har gaaet omkring og sværmet for dig, og undredes om ikke vore Blikke mødtes i Fuldmaanen, og sendt dig tusinde Hilsener mod Stjernerne i Nord, de rene, de straalende Kjærlighedsbud? Tro mig, i alle Sjæle, der ikke ere ganske raae, falder der meget Maaneskin i Kjærlighedens Purpurrødme. — — — Napoleon sagde: dans l'amour comme dans la guerre, il faut enfin venir au corps. Ja visselig, men om Nydelsen end er nødvendig for Kjærligheden, er den dog ingenlunde det Eneste, eller endog blot det Fornemste deri. Den er Jorden, hvori Blomsten voxer. Tager du Jorden aldeles bort, saa dør Blomsten, thi Roden visner hen. Men Roden er ikke det Skjønneste. Det Skjønneste er Blomsterkronen med sit Farvespil og Blomsterduften med sin ætheriske Aande. Ligesaa ligger Kjærlighedens høieste Henrykkelse, idetmindste for alle velorganiserede Sjæle, i Overbeviisningen om at være elsket af et kjært Væsen. — — — Du klager over dine Illusioner, men jeg vil sige dig en Ting: der gives kun een Illusion, og den heder Menneskehjertet. Vi bør skjule den omhyggeligt som man skjuler en Feil. Dette er min Livserfaring. Af Menneskehjertets Behov er Intet stærkere, end Trangen til Fortrolighed og Velvillie. Det er ubeskriveligt nedslaaende at gaae gjennem Livet som et forseglet Brev, hvorpaa aldrig andet læses, end — Udenpaaskriften. En fortrolig Omgang er hvad Mennesket behøver, om Sindet ikke skal sygne. Du synes, at jeg kan være tilfreds med mine Bøger, mit Skrivebord, mit Embede. Men indeslutter du Sommerfuglen i en Kjælder, saa falde Vingerne af den, idetmindste falde Farverne af dem. Det er en Eiendommelighed hos mig, at jeg til Omgang altid har foretrukket den dannede Kvinde. Jeg har levet og vil dø, om ikke i de Skjønnes, saa dog i det Skjønnes Tjeneste. Kvinden bærer i Almindelighed en Resonants-Bund i sit Bryst og er fuld af Naturpoesi, og det drager mig hen til hende; men finder jeg i dets Sted en tom Forfængelighed, et fad Koketteri, kanskee tillige List og Rænker, da føler jeg mig dobbelt bedraget og forstemt: jeg hader det Trivielle hos Manden, men endnu mere hos Kvinden, thi hun er ikke fød dertil."

9.

I Tegnérs samlede Skrifter savner man adskillige af Skaldens bedste Digte. Vi give her et af dem Plads, der, hvad Inspirationens Gløb, Snillets Farvepragt og Formskjønhed angaar, efter vor Opfatning vanskelig finder sit Modstykke:

Till ***.

Altså — ej älska vill du. Lugn och kall
Förutan tjusning, endast utan fall,
Vill du igenomgå det öde lifvet.
Blind for det skönsta, som blef menskan gifvet. —
Hvad menar då ditt mörka ögas brand,
En sydlig låga midt i nordens land,
Din blick, romantiskt svärmande, som biktar
De sköna synder, hvarom skalden diktar?
En synd i tanken, fri från jordiskt stoft,
En synd af luft och glans och blomsterdoft?
Hvad vill till slut det skönas själ, Behaget
Af alla qvinnans Gratier sammandraget?
Som kring ditt hela väsen gjutes huldt
Förtrollande och ömt och kärleksfullt?
Är detta allt en lögn utaf naturen?
Nej, du, om någon, är till kärlek buren,
Den kärleken, som fyller himlens rund,
Ser med ditt öga, andas med din mund.
Tag dig till vara, goda qvinna: vörda
Ditt lifs bestämmelse. Skall ingen skörda,
Der dock naturen sått med gifmild hand
Ett paradis, ett yppigt rosenland.
Det rosenlandet ligger i ditt hjerta
Med doften daggfrisk och med färger bjerta.
Låt dem ej vissna bort. Naturen skref
Dig i ditt venstra bröst ett kärleksbref,
Läs det, utlägg det som du bäst må tycka,
Det är ett gåfvobref på lifvets lycka —
Och lifvets lycka, ack! ej är vel hon
Lugn liknöjdhet, en sömnig negation.
Hänryckning er hon, svärmande förtjusning,
En storm i hjertat, ej en stilla susning.
När Månen stiger drömmande ur sjön,
En forntidssaga, sorgelig men skön,
Hvad sorla vattnen då, hvad susa träden,
Hvad är för mening uti fågelns qväden —
Ack, kärlek, kärlek enda ordet är
Till lifvets gåta, skapelsens myster
Förklarar han, och tro mig, han allena
Den gudaburna, svärmande och rena —
Haf derför mod att älska, ty du kan.
Var lycklig sjelf og lyckliggör en ann',
Nej saliggör, ty det är saligheten
Den högsta unnad oss i dödligheten
Att känna hur ditt trogna hjerta slår
Emot ett annat, som dig fullt förstår,
Din tanke tänker, dina känslor känner.
I lycklige! Ej längre *tvenne* vänner,
Men tvillings-själar, gjutna hop till en,
Hvarandras bild, hvarandras återsken!
För er fins intet under solen ensamt,
Hvar rörelse, hvart pulsslag är gemensamt.
Säg ej at denna kärlek är ett brott,
Det brottet hafva Gudarne begått,
De glade gudarne, som styrde Hellas,
De store männens Gudar och de sällas,
Och deras namn stå qvar i minnets sal —
Då ingen vet till oss, med all vår munk-moral.

10.

Allerede Aar 1835, da jeg første Gang besøgte Tegnér, beklagede han sig over sin vaklende Helbredstilstand. Blandt Andet ytrede han: „Min Sjæl brænder og mit Hjerte gløder, og som oftest sætter Mørket sig paa Tankens Høisæde i Hjernen. Jeg lider af en Sygdom, som man giver Kjælenavnet Hypochondri, men som paa reen Svensk heder Galskab. Det er en Arv, som jeg ikke kunde blive kvit; det stod ei i min Magt at gjøre mig arveløs", o. s. v. Omtrent samtidig hermed skriver han til en Ven, og efterat have udbredt sig over sin Sygdom, som han kaldte den omsigædende Kræft i Sjælen, ytrede han: „Desværre er en Tilbøielighed til Hypochondri ofte alle dybere Sjæles Uniform. Fuldkommen bortlægges den vel aldrig, men dens Farver kunne dog blive lidt mindre mørke. Jeg læser Miltons Paradiis, hvis Satan er den høieste poetiske Frembringelse, jeg kjender; saa meget ubetydeligere ere Gud og Mennesker deri. Hvorledes det staar til med mig selv, viser Tonen i dette Brev. Misanthropi er Livets høieste Viisdom, Erfarenhed dets eneste Selvstændighed. — — — Det er min Fødselsdag, man har feiret den; det er med Fødselsdage som med alt andet, man ønsker sig, jo oftere de vende tilbage, desto mindre Værd faae de. Dødsdagen er bedre, vil jeg haabe, og den, men ikke Fødselsdagen, feirede ogsaa de gamle vise Ægyptere. Martyrernes Dage ere ogsaa deres Dødsdage, ikke deres Fødselsdage."

Professor Böttiger har med Mesterhaand beskrevet Tegnérs Levnet; han omtaler der den af Lægen anbefalede Reise til Slesvig; jeg har foran mig Antegnelser, gjorte af en Person, som fulgte Skalden did, der gjøre Rede for Opholdet der. Ingen læser disse Opsatser uden at ofre Martyren Taarer, især naar dennes egne Phantasier ordlydende gjengives. Disse Sværmerier antage undertiden den mest ophøiede Charakteer, som t. Ex. da han en Aften fortalte Ophavet til sin Sygdom.

„Hele Forstyrrelsen kommer af det fordømte Stel med Diademet, som de skulde sætte paa mig. Du kan ogsaa tro, at det var prægtigt. Billeder en miniature, ikke malede, men lyslevende og virkelig existerende Miniaturer af 14 af de ædleste Digtere udgjorde en Krands. Der var Homer og Pindaros, Tasso og Virgilius, Schiller, Petrarca, Ariosto, Goethe, Sophokles, Leopold med Flere. Mellem hver af dem brændte en straalende Stjerne, ikke af Flitterguld, ikke heller af Diamanter, men af virkelig kosmisk Emne. Midt i Panden var anbragt et Diadem i Form af en Lyre, der havde laant Solens eget selvstændige Lys, og som saa klart belyste Stjernekrandsen, at et Lyshav udbredte sig med en saadan Styrke, at jeg syntes at gjennemskue hele Verden. Saalænge denne Lyre stod stille, var alt vel, men paa eengang begyndte den at røre sig i kredsformigt Omløb; hurtigere og hurtigere bleve disse Bevægelser, og hver Nerve rystedes deraf. Tilsidst begyndte den at svinge sig i Ringe saa hurtigt, at den ganske forvandledes til en Sol. Da blev mit hele

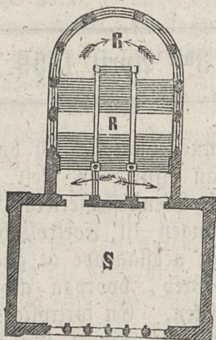
Væsen brudt, forstyrret og rystet; thi Du maa vide, at det ikke var udenpaa Hovedet, men indimod selve Hjernen, at Diademet var sat. Men nu svingede den sig med aldeles uberegnelig Voldsomhed, indtil den paa een Gang brast. Mørke, Mørke, Mørke og Nat udbredte sig da i hele Verden, hvor jeg vendte mig. Jeg blev forvirret og blød, jeg, som altid har havet Blødhed hos Mænd, jeg græd og fældte brændende Taarer — Alt var forbi." —

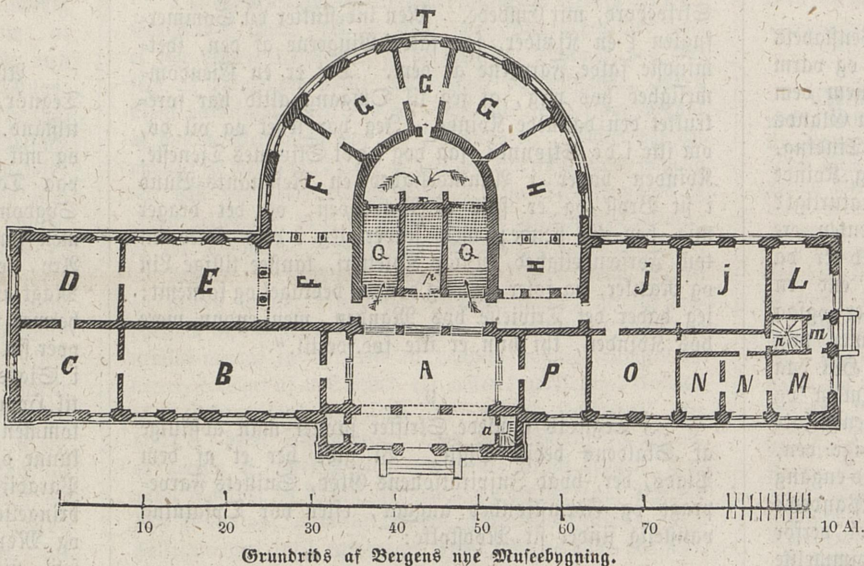
Paa de mangeaarige indre Storme fulgte dog Sindsro, og Tegnér kunde fornøiet og fuld af Fred opgjøre sin Regning med Verden og afslutte sit Livs udødelige Digt. Hans sidste Timer har Böttiger fremstillet herligt, og Forfatteren af disse Linier vil dertil kun lægge det af ham opbevarede egenhændige sidste Digt fra Skaldens Haand, nedskrevet Dagen før hans Bortgang, og tilegnet hans ved Sygesengen vaagende nedbøiede Hustru.

„Hvad död är skönast? Ej för fosterland,
Der bloden strömmar, striden larmar,
Nej, döden, Anna! skönast är
i dina armar."

Tegnérs Strængeleg tier for altid; hans varme Sangerhjerte, det aabne, ædle, paa alt Godt rige, det melodiske - banker ikke meer; men hans Aand svæver nu blandt de Syvstjerner og Sole, som han før saa ofte besang, omgivet af det Lys og de Idealer, han her blot kunde drømme om. Fred over den store Mands Støv; Aarhundreder skulle svæve over hans Grav og bøie Knæ der, inden hans Lige som Digter fremstaar i Norden. Men paa denne Grav har allerede Samtiden sat disse Ord af ham selv:

„Mången tidens bölja seglar
Uti evigheten in,
Mången graf sin mund förseglar,
Förr'n härnäst sig himlen speglar
I en själ, så skön som din."

Grundrids af Bergens nye Museebygning.

1ste Etage.

A. Vestibule.
a. Opgang for Portneren.
B. Steensager.
C. Oldsager.
D. Do.
E. Vaaben.
F. F. Gjenstande fra den katholske Kultus.
G-G-G. Huusholdnings- og andre Gjenstande fra Landdistrikterne.
H-H. Ethnographisk Samling.
J-J. Bibliothek.
L. Arbeidsværelse for Konservatoren.
m. Entré.
n. Trappe fra Kjælderen til Loftet.
M-N-N. Bolig for Konservatoren.
O. Læseværelse.
P. Direktionsværelse.
p. Nedgang til Kjælderen.
Q. Opgang til den naturhistoriske Samling.

2den Etage.

A-B-P-O. Naturhistoriske Samlinger. (Skeletter.)
C-D-E-F. (F-G-G-G-H uden Skillevægge).
H-J-J. (N-N med Gang i et Værelse.) Naturhistoriske Samlinger.
L-M. For Konservatoren.

3die Etage.

R-R. Opgang til Malerisamlingen.
S. Malerisamlingen.

Kjælderen.

B. Bolig for Portneren.
D-E. Laboratorium og Præparationsværelser.
F-F-G-G-G-H. Pakrum.
T. Kjældernedgang fra Gaardspladsen.

Bergens nye Museebygning.

Vi give idag J. H. Nebelongs Tegning til den nye Museebygning i Bergen med tilhørende Grundrids, hvortil en formindsket Kopi paa vor Anmodning er os meddeelt af Architekt Stockfleth i Bergen. Idet vi forbeholde os i et følgende Nummer at levere en udførligere Artikel om dette efter vor Mening smukke og heldige architektoniske Projekt, skulle vi her kun foreløbig bemærke, at Bygningen er beregnet paa at opføres af Teglsteen og at Overslaget lyder paa 40,000 Spd., hvoraf Halvparten allerede er tilveiebragt, nemlig, ifølge forrige Storthings Bevilling, 10,000 Spd. af Statskassen, samt 5,000 Spd. af Bergens Kommune og et lige Beløb af Byens Sparebanks Fond. Som det vil erindres, er Architekten den samme, som har bygget Oscarshall.

Pariser-Nyheder.

(Korrespondence til Nyhedsbladet.)

II.

Hos den engelske Gesandt har der i Vinter været dandset sungne Kontradandse. Dette var noget Nyt i Paris. I Tydskland have Musikanterne ved de preussiske Regimenter længe sunget Valtser hos deres Generaler, men hos Lorden udførtes det syngende Orchester af Fruentimmer. O merry England, tiltrods for hvad smukt din Gesandt opfinder, tales her ilde om dig i Paris. Dit kvindelige Aristokrati, siges der, som mod Sædvane er i London i Vinter, forsamler sig indbyrdes, medens Ægteherrerne ere i Parlamentet, og blot et eneste maskulint Ansigt kommer tilsyne, som derfor ogsaa feires som Konge. Denne Konge er — Champagnen. Vi garantere ikke Historien, Læser, men vi have hørt den fortælle mangfoldige Gange og den har staaet i et meget læst Blad.

De kostumerede Baller ere dog mere pikante end smukke at see paa. Indtrykket af et almindeligt Pragtbal er ganske anderledes harmonisk, men sælsomme Ting kan der foregaae. At Fyrster blive Trubadourer, unge Skarn Eremiter, er gammelt, men vi oplevede en Aften at see noget nyt. Vi lagde Mærke til en usædvanlig vel kostumeret ung skotsk Pige; vi saae hende i Dandsen og i Samtale, og gjorde os flere Tanker om hende, end om Mængden, da der var meget kunstnerisk smukt ved hende. Det var derfor med en ganske sælsom Forundring vi ved at træde ind i et Kabinet, hvor der spilledes, saae hende ved Siden af en ung Kavaleer med Armen ugeneert kastet over hans Nakke. De Øine, hvormed vi saae paa dette Syn, maa have været meget norske, thi vor Ledsagerinde sagde: „Finder De ikke, at Husets yngste Søn har spillet sin Rolle fortræffeligt? Tror De, at Skotland eier smukkere unge Piger?" En italiensk Nat med Diamanter til Stjerner, tog samme Aften flere Lærde tilside, for at holde Konseil med dem om en Kvadrille, der skulde overgaae alt hvad endnu var bleven seet. De Lærde gjorde hende dog Sagen for broget og Dagen efter fremviser hun en Kvadrille af fire Damer. Den Første er klædt som sin Bedstemoder, den Anden som man klæder sig idag, og de to Sidste som man vil klæde sig imorgen og om tyve Aar. Den Idee havde ingen Lærd kunnet finde. Damen fra imorgen var uden Krinoline nedentil, men med en øverst paa hver Arm; Damen om tyve Aar bar Frakke og Tyrke-Beenklæder.

Kort, Alt er under Vaaben i Paris, Alt hvad der fører en Pen, en Sax, en Pensel, en Naal, et Redskab hvilketsomhelst. Om nogle Maaneder vil Trangen til Bevægelse eller til Hvile, Slottene, Jagt, Fiskeri, Træthed og Ferier, Kaprice og Dovenskab tømme Paris. Fordømt af Almanakken til at kaldes „den døde Saison", tager Vinteren sin Revanche og kalder sig selv med Erobrerens Ret: la belle saison. Hvor megen Lidelse indeslutter ikke denne belle saison, dette Paris, der skjuler sine Skibbrudne som det skjuler sit Medusahoved. Vi høre ofte saa uhyre sørgelige Ting, at vi spørge, om det maaskee er Synd at være glad i en Verden, der seer saamange Taarer. Et Dødsfald har bragt Taarer selv i Parisernes tørre Øine. Et begavet ungt Menneske, Grev d'Assas, kommer til dette store Babylon, Hjertet fuldt af Naivetet, Hovedet fuldt af Drømme om Hæder. Hans Tragedie: „Venus af Milo", opføres, og tre Maaneder efter er han død. Greverne af Assas have hørt til Frankrigs mest patriotiske Familier. Bedstefaderen faldt paa det Forfølgelsens Sinai, der kaldes Cevennerne, Sønnesønnen faldt paa Kamppladsen som Bedstefaderen, men han behøvede tre Maaneder til at falde, medens den gamle Ridder gjorde Tingen af i et Minut. Den Unge drømte om Kunst og Poesi som den Gamle drømte om Krig, og han frembød sit Værk for Kritiken ligesom Ridderen sit Hjerte for Kuglerne. Man godkjender hans Drama, hans Nætters Værk, hans Liv, men man forlanger ogsaa hans Penge for at give det Scenens Liv. Han havde troet, det Illusionernes Barn, at Digteren skal leve af sit Værk som Præsten af Alteret, og er kommen uden Penge, men et Par Tusinde Franks tør han vel laane, og hans Stykke opføres. Det modtoges med Jubel, men Mandagen efter falde samtlige Journalister over ham, skjønt Alle indrømme at have sporet et Vift fra Poesiens eget Land, og samme Dag præsenterer man ham en Regning paa 12,000 Franks for Stykkets mise en scene. Hans antike Delikatesse tillod ham ingen Protest, han smiler som en Adelsmand foran Galleriet og trækker sig saa tilbage som en saaret Gladiator. For at kunne betale har han Valget mellem at sælge sit gamle Familiesæde eller skrive et nyt Stykke, mellem at sælge sine Minder eller sit uforstaaede Talent. Denne Kamp maa have knækket noget inde i ham; thi da Valget var gjort, Stykket færdigt og Haabet atter vilde til at grønnes, dør han pludselig uden foregaaende Sygdom. Hvor sjelden er det ikke, at Nogen dør med den gamle Simons Ord. De Fleste dø idet et Haab skal opfyldes.

Men Nyhedsbladet lider ikke de sørgelige Ting, altsaa hurtig noget, som ikke lyder i Mol.

Det er bleven Mode, at de Unge skulle være gamle, og begavede unge Mennesker have faaet den sælsomme Idee, at tilbringe deres Ungdom med at udgive gamle usunde Bøger, som Samtiden havde fordømt. Den Generation, der gik forud for den nulevende, bekymrede sig kun lidet om Fortiden og slet ikke om dens ormstukne Bøger, men destomere om Fremtiden: man tænkte, man forsøgte at skabe, man levede. Det var en god Tid, Victor Hugos, Alfred de Vignys, Alfred de Mussets Tid, sige Franskmændene. Man skammede sig ikke over at være ung og at vise det. Nu har man et forskrækkeligt Hastværk med at blive gammel — man mistvivler ikke ganske om at være skaldet med de fyldte tyve Aar. Mod hele denne Tendents og især mod Udgivelsen af de gamle slette Bøger har Ingen ivret mere end Roger de Beauvoir, St. Georges aandrige Forfatter; i Literatur, i Kunst har han gaaet foran, og nu sidder han for Skranken paa de Anklagedes Bænk! Hvad kan have bragt Anføreren af Romantikens lette Tropper paa et Kunst og Poesi saa fiendtligt Sted?

Mod Slutningen af 18** - vi indsee ikke Nødvendigheden af at være nøiagtigere - havde Théatre français den nydeligste unge Uskyldighed — Mlle Mars havde vugget hende paa sine Knæ og lært hende Hemmeligheden af den pludselige Rødmen, af Blikke paa eengang frygtsomme og talende, af de dæmpede Suk, og sunget for hendes Øre Elskovsordenes Melodi. Den Lille profiterede saa godt af Lærdommen, at hun den første Aften, hun betraadte Scenen, fordreiede alle Hoveder? Roger var værst faren. Han følte, at hans Hjerte havde taget Flugten med den blonde Abigael. Hvad var derved at gjøre. Bønfalde hende om at beholde det. Snart kaldte Mlle. Doze sig Madame Roger de Beauvoir.

Hvilken fiendtlig Vind har blæst paa denne Forening, til hvilken Guderne syntes at smile? Vi vide det ikke, men efter faa Aar søgte Parret Skilsmisse. Man kom overeens om at de to Døtre skulde blive hos Faderen, Sønnen hos Moderen. Et Aar gaar atter, og nu opstaar der Strid mellem de to Adskilte om denne Søn, i hvilken Anledning Roger de B. søger en Samtale med sin Kone. Han begiver sig til hende, ledsaget af sin Ven Bach, som uheldigviis den Dag var i sort Kjole og hvidt Halstørklæde. Madame de R. er fraværende og de to Herrer modtages af hendes Moder. En Strid opstaar mellem Svigermoder og Svigersøn, der bringer Naboerne til at gaae til Vinduerne. Hvilken Dæmon indgiver Roger den Idee, at udgive Pariser-Buffoens fordums Yndling Bach for Politi-Sekretær? En saa høi Embedsmands Nærværelse gjør øieblikkelig sin Virkning paa Damen; de to Herrer trække sig tilbage og den hjemvendende Datter modtages med Efterretningen om det forurolige Besøg. Man er endnu om Aftenen ikke uden Uro, men da den foregivne Politiembedsmand vises Datteren i Orchestret i Théatre français, brister

hun i Latter med de Ord: „Det er jo min gamle Kammerat Bach!“

Den gamle Dame leer ikke, men lader Politiet underhaanden spørge, om det er tilladt at udgive sig for en af dets Høitbetroede; Følgen er, at Spøgefuglene indstævnes for Politiretten, og dømmes Autor til et Aars Fængsel og Vennen til tre Maaneders. For Høiesteret har Roger erklæret, at han kunde være istand til en slet Spøg, men ikke til en Forbrydelse og at det aldrig havde været hans Tanke at sætte sig i Besiddelse af sin Søn ved at udgive Vennen for Øvrighedsperson. Ex-Kongen af Bøotien svor ved Styx, at han Intet havde gjort for at give sig Mine af Øvrighed og skreg høit mod den Uretfærdighed, at lade ham bøde for sin Persons medfødte Værdighed. Politirettens Dom er kasseret og de Anklagede frikjendte.

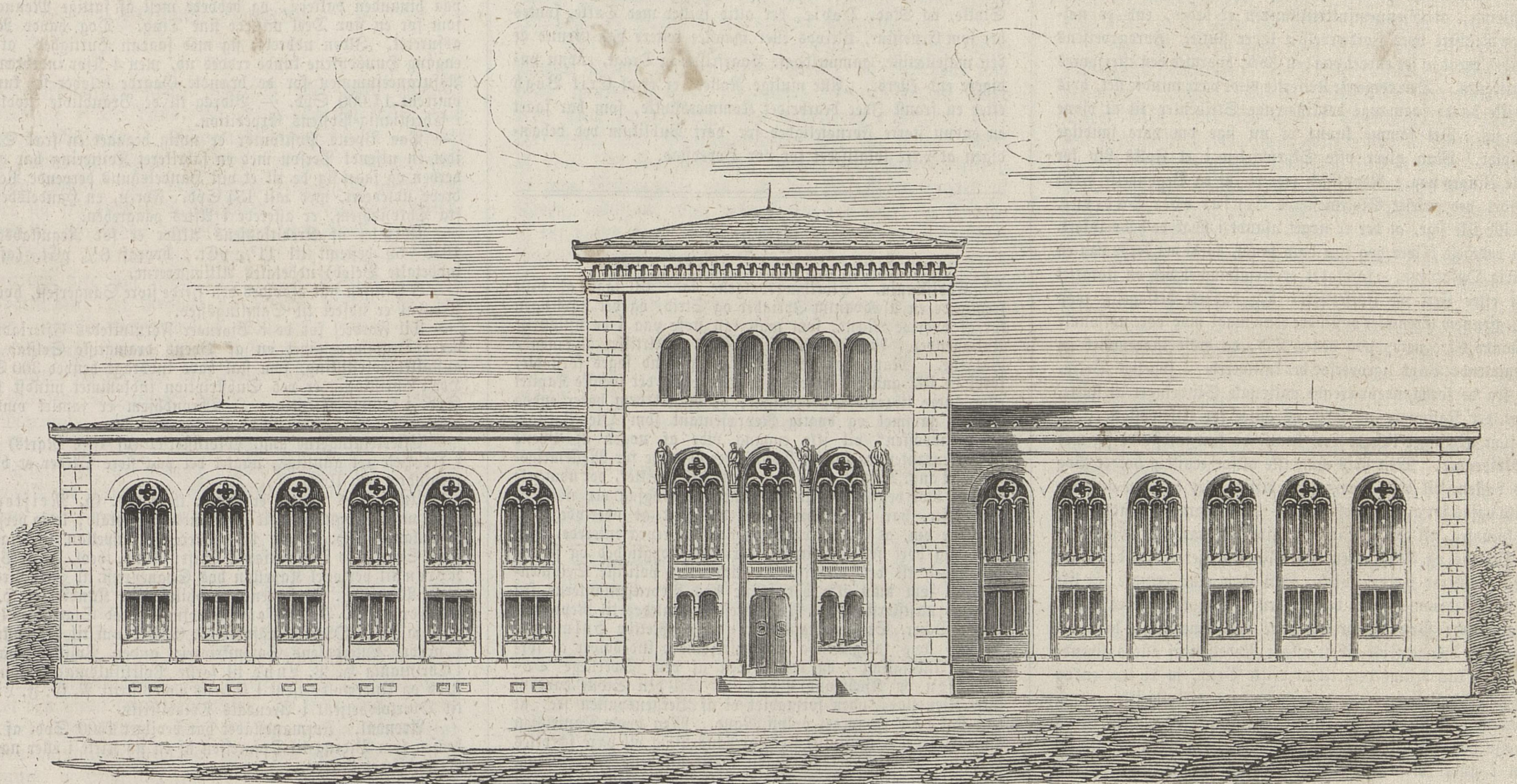
Veed De hvor den Salon er, hvor en Fremmed bedst kan studere Samfundet? spurgte en bekjendt Philosoph os en Dag. Vi svarede, at der var Intet, vi heller vilde vide. „Korrektions-Tribunalet“, vedblev han, „det er et Stereoskop af Pariserlivet; man kan der see flere Typer og erfare mere om Sæder og Charakterer i to Timer, end andeisteds i to Aar. Har De seet Aagerkarlen, Familiefaderen, Spilleren, vil De strax efter see deres bestandige Ledsagerske, Dagens mest blændende Skikkelse, den moderne Aspasia, Prindsessen fra igaar. Hvor hun er smuk! Hvor hun græder! Hun har tilbedet sin Loge i Operaen, Shawler fra Indien, Diamanter, Straßburger-Posteier og alle disse Tilbedelser have ført hende hid! Det er en plump Kreditor, der har bragt dette over hende, - over hende, som aldrig værdiges at gaae tilfods, som man blot saae hvilende i sin prægtige Vogn, men hun skyldte ogsaa denne Kreditor en halv Million. Han giver ubegrændset Kredit i Haab om en eller anden Chance i Damens Liv; indtræffer den ikke, stævner han for bedragersk Forhold, hendes Bohave, Ekvipager og Smykker sælges, og han bliver omtrent betalt. Hendes Pragt er gaaet som den kom, kun var hun før den kom paa et eenligt Tagkammer ung og skyldfri, nu er hun paa de Anklagedes Bænk, og Selskabet er stort.“

Vi have gjengivet denne Forklaring ordret, da den kom fra berømte Læber, og vi intet Mod føler i os til at studere Typer og Sæder i Korrektionshuset eller hvad det heder.

De hæslige Billeder giver os altid Lyst til at flyve til de smukke. Fra vort Vindue saae vi igaar Gartneren slaae den smukke Græsvold, der den hele Vinter har været grøn. Vi fløi ned for at see om det ikke var et Blændværk. Nei, der laa Græsset i lidt tynde Rækker, men dog nyslaaet, langs Murene stod Frugttræerne i Blomst, og i hver Revne hang en duftende Gyldenlak; i Nat frøs det paa, og vi gik lidt forknytte ned i den Tanke, at Alt nu var sort. Men en Frostnat i Paris maa ikke have den rette Klem: Solen saa fra sin Azur-Balkon ned paa lutter knoppende og blomstrende Træer, Fuglene skreg af Glæde og det nyslaaede Græs havde allerede en fiin Duft af Hø. Saaledes begynder altsaa Marts hertillands! Vi have her lært saameget, vi have aldrig skattet vort Land som nu, vi vide, hvad det har været for os og vor Opdragelse, men hvor lære vi at elske Snee og Iis? Hvilken Feil er der i vor Organisation, at vi finde det Liigklæde, Sneen breder over vort Hjems Jord, dødelig trist? „Blomster og Sommer endnu i otte Maaneder!“ klinger det inde i os. Napoleon har sagt: „Intet hernede er stjaalet, Alt betales.“ Det herlige Liv her betale vi med Savnet af hvad der er os kjærest. Saa lad da klinge hvad klinge vil, og lad os haabe, at naar vi vende tilbage til vort Land med Høststormene, vi villig og gjerne ville betale Retten til at leve der med Savnet af hvad ude var os kjærest.

Literatur og Kunst.

Frantz Kuglers Geschichte der Baukunst. Stuttgard 1859. 2det Binds 4de og 3die Binds 1ste Hefte. I disse Dele af Bogen behandler den ifjor som bekjendt afdøde Forfatter Slutningen af den romanske Stiil og Begyndelsen af den gothiske. Under den første Periode omhandles de tre nordiske Riger paa 23 Sider, hvoraf der tilfalder Norge 15. Forfatteren støtter sig her fornemmelig deels til de Beretninger

Bergens nye Museebygning efter Tegning af Architekt Nebelong.

og Skrifter, som ere udgivne af Foreningen til Norske Fortidsmindesmærkers Bevaring, hvoraf han som bekjendt var Æresmedlem, deels til nogle Bemærkninger i Nord. Universitets-Tidsskr. 4de Hefte f. 1856, og forøvrigt skylder han „den norske Architekt Hr. G. Bull en Mængde belærende Meddelelser angaaende Monumenter i hans Fædreneland.“ I Texten er der indskudt flere Tegninger, laante fra de af nysnævnte Selskab udgivne „Mindesmærker af Middelalderens Kunst i Norge.“ Udførligst omtales vore Stavekirker, som her for første Gang i et udenlandsk Skrift ere opfattede og fremstillede paa en rigtig Maade. Deraf hidsættes følgende: „Hele dette saa eiendommelige System er nærmest fremgaaet af de Betingelser, som tilhøre den techniske Konstruktion. Det viser sig som Resultat af en moden og vedholdende Erfaring med Hensyn til Træemnets Fordringer og Klimatets Indflydelse. Det Indre er i flere Afsatser omgivet af et beskyttende Ydre. Den overalt anvendte Svalgang tror man er fremkaldt af klimatiske Hensyn, navnlig for at bortlede Regnvandet fra Grundsvillerne, og denne Antagelse stadfæster sig ogsaa virkelig ved de simplere Trækirker i Schlesien, forsaavidt disse i ringe Høide over Fundamentet ere forsynede med et lidet fremspringende Beskyttelsestag, der i enkelte Tilfælde endog støttes af Stolper, og saaledes faar en vis Lighed med de norske Svalgange. Desuagtet kan det være tvivlsomt, om dette ydre Hensyn overalt har fremkaldt denne, som det synes, saa betydningsfulde Bygningsdeel (hvis Fod desuden selv tiltrængte en Beskyttelse mod Fugtighedens Indvirkning), og om ikke meget mere ogsaa en bestemt national Skik og en med den kirkelige Kultus sammenhængende Fornødenhed paa en afgjørende Maade har medvirket dertil. — Som den anden Faktor viser sig Optagelsen af den Kultusform, som under saadanne Forhold (navnlig ogsaa i Steenbygninger) havde vundet sit bestemte Præg. Hertil hører Anordningen af Skib og Chor, det sidstes Halvrunding, Skibets basilikamæssige Form i de større Kirker, Søilernes Forening med Rundbuer, Triforiets lignende Buer, og vel ogsaa Søilernes Tærningskapitæler, hvis Form rigtignok ligesaa godt kan udføres i Træ som i Steen, men i sin Behandling dog fordetmeste minder om de forhaandenværende Steenbygninger som Mønstere. Høist eiendommelig er imidlertid den bestemte Adskillelse mellem Skibet og Choret, hvori der kunde synes at vise sig et Slægtskab med byzantinsk Ritus, men da det samme oftere træffes i de norske (ogsaa i svenske) Steenkirker, medens der forøvrigt, som det synes, ikke viser sig noget Spor af det byzantinske Architektursystem, saa maa man udentvivl her igjen forudsætte et charakteristisk Kjendemærke paa en eiendommelig Formning af Bygningen.*) — Den tredie Faktor er den kunstneriske Smag, som udtaler sig i Snitverket. Den aabenbarer ikke mindre en national Eiendommelighed og fremviser tydelig forskjellige Udviklingstrin. De antagelig ældste Mønstre vise et kunstigt sammenslynget Baandverk, som udgaar fra phantastiske dyrelignende Skikkelser, navnlig fra Slange- og Dragefigurer. Det er aldeles den samme Forziringsmaade, der saa ofte træffes deels paa det skandinaviske Nordens Runestene, deels i Haandskrifter og andre kunstnerisk smykkede Sager fra Irlands tidlige Middelalder. Den høie Ælde i disse irske Sager, hvis Stiil idetmindste i Miniaturmaleriet viser sig fuldkommen udviklet allerede ved Begyndelsen af det ottende Aarhundrede, har givet Anledning til at opfatte denne Kunstretning som udgaaet derfra og saaledes som en oprindelig keltisk; men i hvert Fald afgiver dens hyppige Forekomst ogsaa paa de ældste skandinaviske Monumenter et Vidnesbyrd om, at den ikke var mindre stemmende med de derværende Folks Sindelag. I Udstyringen af Stavekirkerne viser den sig imidlertid snart at have undergaaet nogen Forandring; Grundmotiverne vedblive, men derimellem blander sig Bladforziringer af konventionel Form og mere udprægede Dyreskikkelser, stemmende med dem, som ogsaa andensteds vare saa afholdte i den romanske Kunst. Et yppigt, barokt Væsen, snart mere svulstigt, snart med finere Rhytmus efter den sædvanlige Forziringsmaade i den romanske Kunst, opfylder da overalt de saaledes udstyrede Dele af Bygningen. Endelig mangler det ikke paa Indblanding af Menneskebilleder og friere spillende Former, der synes at antyde Opløsningen af den nationale Eiendommelighed. — Saaledes have disse Stavekirker i sin Heelhed et Præg, hvortil der andensteds neppe findes noget Sidestykke. I en vis Henseende stemme de overeens med enkelte af Orientens Monumenter, de indisk-chinesiske Pagoder, som fremgik af lignende Grundbetingelser i Træemnets techniske Konstruktion og under lignende Indflydelse af en phantastisk, barok Smagsretning. Dog gjælder dette kun ganske i Almindelighed og om Indtrykket af deres Ydre;

*) Opklaringen af de herved saavelsom ved Anordningen af Svalgangen opstaaende Spørgsmaal og deres tilfredsstillende Besvarelse tør vi henstille til vore nordiske Venner, for hvem det monumentale og historiske Material er fuldstændigere tilstede. Forf. Anm.

ved nærmere Betragtning viser der sig en væsentlig afvigende Trang, en forskjellig Tankeretning, en tydelig Gjenklang af hine hemmelighedsfulde Phantasier, hvoraf Nordens Urtid var opfyldt og som ikke strax sluknede med Christendommens Indførelse. De ere talende Vidnesbyrd om Bevarelsen af en gammel indenlandsk Tradition, som tillige viser den eftertænkende Iagttager tilbage til Kilderne, forend disse endnu vare forstyrrede ved Paavirkning af det Fremmede." Denne Forfatterens Fremstilling, og navnlig hans Opfatning af Hensigten med Svalgangene, fremkalder kun en Bemærkning, nemlig at han her synes at lægge for liden Vægt paa den konstruktive Fornødenhed. Det kan være noksaa rimeligt, at der i denne Bygningsdeel viser sig en gammel nedarvet Skik, og at saaledes det hedenske Hof (Haav) eller Tempel havde lignende Omgange, men naar der saa igjen spørges om Grunden dertil ved disse Bygninger, mon man da ikke kommer det Rette nærmest ved at antage, at de udgjøre noget Væsentligt ved Reisverkskonstruktionen, for at Bygningen kan have en Støtte til alle Sider? (n.)

Om Ædruelighedstilstanden i Norge ved Eilert Sundt. Christiania 1859. (Fortsat fra f. Nr.) De optagne Skildringer indeholde mange interessante Meddelelser om Skikke og Tilstande, hvilke dog mest ere egnede til at vække Sorg. De have vel liden Sammenhæng med Brændeviinsondet og „Brændeviinsdjævelen"; Hr. Sundt har ogsaa et altfor klart Blik paa Forholdene til at skyde Skylden for alt Ondt paa nysbemeldte Djævel. Men Sagen er, at Udg. ikke har villet lade det Indsamlede unyttet, ihvorvel det vilde gjort langt bedre Tjeneste i hans Bog om Sædelighedstilstanden. Man faar her enkelte glædeligere Træk fra Landsens Liv og Forholde; men det Væsentlige er dog en Fordommelsesdom derover. Hvis Verden forgaar paa Bøgerne nær, saa vil Norge for evige Tider indtage en høi Rang i Fordærvelsens Historie. Og det bliver derfor nødvendigt, som vi oftere have gjort, at sende med den Forsikring, at Gjennemsnitstilstanden er bedre, end de nøiagtige Registre over Fordærvelsen lader slutte. Fordærvelsens Storhed beror jo for endeel paa den Iver, hvormed den efterspores og antegnes. Den romerske Keisertid vilde være mindre slet, hvis den ikke havde saamange detaillerende Skribenter til at vidne imod sig. Det samme kunne vi nu sige om vore landlige Forholde. Man giver ofte Skjændselen i et Folks Liv for stærke Vinger paa. Navnligen troe vi, at en Begyndelse hertil er gjort ved enkelte Skolemesteres Censur over Sæderne. Vi ville ikke sige, at der er noget usandt i hvad de have anført. Men det Hele bliver dog kun halv sandt, fordi det beror paa en eensidig Opfatning, - fordi det er fremkommet ved en storartet Jagt efter Feil og Forseelser. Og dobbelt beklagelig maa disse gjennem Exempler opstillede Kæremaal mod vore nationale Tilstande være netop paa denne Tid, da disse indrømmes en bestemmende Vægt ligeoverfor det kultiverede — sygelige Byliv. Thi fra de forhaandenværende nationale Skildringer at slutte, bliver det Nationale nærmest at ansee for Ulfeldsstøtter, og de, som ubetinget tilbade det, kunne da kun undskylde sig med sin Uvidenhed. Men hvis man ikke altfor eensidig holder Bog over Lasten, vil dette samme Liv befindes at have en anseelig Konto ogsaa for andre Indsatser. — Som man af Sundts Bog kan forudsee, vil Øl og Viin nu blive den nærmeste Gjenstand for Statens og Afholdsvennernes Forfølgelser. Og dette kan til en vis Grad være beføiet. Kun maa man erindre, at ikke Alt maa bedømmes efter de Misbrug, som kan gjøres deraf, og at baade Prædikanter og Love ere afmægtige, hvis det gjælder at bringe Folk til at aflade Nydelsen af alle oplivende Drikke og kun bringe dem til at drikke Vand, ja vi troe endog hos gode Physiologer at finde Hjemmel for at dette ikke engang er sundt. Altfor strænge Indskrænkninger i Adgangen til en Nydelse har kun til Følge, at man tager sin Mon desto mere igjen i andre Retninger, hvilket ogsaa er godtgjort af den tiltagende Nydelse af Øl og Viin istedetfor Brændevinet - en Forandring, hvis væsentligste Følge for Drikfældige maaskee har været den, at de blev „fant" inden de blev „fulde." Alt for store Indskrænkninger vil vel med Hensyn til berusende eller lædskende Drikke have samme Virkning, som enhver Rigorisme, nemlig at en overvældende Reaktion indtræder og at Lysterne søges tilfredsstillede paa andre, ikke mindre fordærvelige Maader. Det er i denne Henseende lærerigt at eftersee det i salig Holbergs Natur- og Folkeret (II. Cap. 11) anførte Exempel fra Venedig. Som Enhver veed, maa mange Onder taales, fordi større Onder derved undgaaes. Skriftet er trykt paa offentlig Bekostning og bliver omdeelt til Præsterne samt til Landets Skolelærere, der have bistaaet med Materialiets Indsamling. Endeel Exemplarer ere desuden givne i Boghandelen (Abelsted) til en Priis af 60 ß. Formatet er det samme som Storthingsforhandlingernes, formodentlig fordi Skriftet i dem skal indtages som Aktstykke. Men for tynde Skrifter er dette Format meget uhensigtsmæssigt, fordi at Indbingen koster saameget, at Faa indlade sig derpaa, og det Slags Bøger derfor let blive ødelagte. Tabellerne kunde ved dette Skrift neppe meer end ved Forfatterens Bøger om Dødelighed og Ægteskabsforholdene hindret Trykningen i Oktav.

Christiania-Heftet af **Nordisk Universitets-Tidsskrift** for 1858 er nu udkommet og indeholder, foruden Anmeldelser og akademiske Efterretninger: 1) Iagttagelser til Oplysning om Aandedrætbevægelsernes Forhold, af Prof. Chr. Boeck; 2) „Den Eensomme", en Anmeldelse af Ph. Weilbach; 3) Norge under Foreningen med Danmark fra 1537—1814 af J. E. Sars, I.; 4) Philosophiske Betragtninger over den nyeste Tids Historie af G. V. Lyng. Man har anmodet os om at oplyse, at Forsinkelsen af Heftets Udkomst er foranlediget ved de Steentryk, der ledsage Boeck's Afhandling, samt at berigtige en grov Feil, som S. 107 har indsneget sig, idet det hedder at i 1855 kom paa hver Mand i Island „af Rom 0,65 Tdr.", medens det skal være Korn.

Paa Abelsteds Forlag er udkommet en hensigtsmæssig, for alle Vedkommende vistnok meget kjærkommen Samling af **de vigtigste Love og Reskripter m. V. ang. Overformyndervæsenet**, hvorpaa vi her henlede Opmærksomheden. Bogen udgjør 128 Ark Oktav og koster kun 36 ß.

Af en fra Hr. C. B. Roosen i Chr.-Posten indført saakaldet **„Fornøden Berigtigelse"** (til Munthes Biographi i dette Blad), hvis Gyldighed vi forresten ikke kunne godkjende, erfares der, at hans i 1848 udgivne Generalkart over Norge skal udkomme i et 2det Oplag og at Christians Amt, Budskeruds Amt og Bratsbergs Amt da ville blive indlagte paa Staalpladen „efter de seneste Detailkarter over disse Amter." Som det vil erindres, er der ogsaa bebudet et nyt Generalkart over Norge af Prof. Munch. Det er endog flere Aar siden Hr. Prahl i Bergen derpaa indbød til Subskription. Nogen Oplysning om naar eller hvorvidt det udkommer, mindes vi imidlertid ikke at have seet, uagtet dog Vished i dette Stykke maa være baade i Publikums og Forlæggerens Interesse, og det saameget mere som der nu gives forskjellige Arbeider at vælge mellem.

Christiania norske Theater. „En fransk Oberst 1769" og „Alle mulige Roller", som sidste Mandag gaves til Benefice for Mad. Hundevadt, og i Fredags gjentoges, ere begge blevne optagne med meget Bifald, og Mad. Hundevadt, der spiller Hovedrollerne, ved begge Forestillinger fremkaldt. Det er ogsaa Stykker, hvorover Publikum fortræffelig kan more sig. „Den franske Oberst" er som Tidsmaleri et meget interessant Stykke, og Mad. Døvle, der altid spiller med Tække, syntes her som Ernestine, tiltrods eller maaskee rettere paa Grund af den majestætiske, gammeldagse Haarfrisur og Dragt, endnu yndigere end ellers. „Alle mulige Roller" er et af Erik Bøgh efter en fransk Idee bearbeidet Kommersstykke, som har faaet en endnu større Fornøielighed for vort Publikum ved behændigen at være lokaliseret for vor Hovedstad.

Norge.

Christiania. Storthingsvalgene lade til iaar at ville fremkalde en usædvanlig Ivrighed og Strid, og det navnligen for at opdrive Mænd, som man kan stole paa i de unionelle Anliggender. Aviserne vrimle saaledes af Artikler angaaende Valgene. Mange af de gamle Thingmænd søges forstødte, fordi de ikke antages at være at stole paa i det svenske Kapitel eller andre liberale Spørgsmaal, og blandt dem hører endog en saa gammel og dygtig Repræsentant som Ole Valstad. „Bergensposten" vil ikke engang vide af nogen af Byens Repræsentanter fra forrige Thing, der voterede for Mellemrigsforslaget ang. Domme ꝛc. I en Række af Artikler, der udmærke sig ikke blot ved en henrivende Stiil, men ogsaa ved uhildede Anskuelser, har Redaktionen saaledes søgt at overtyde Bergenserne om, at de, for værdigen at blive repræsenterede, maa vende sig bort fra den simple Forretningsdygtighed og servile Føielighed til den aandige Dygtighed og politiske Selvstændighed, som man ikke bør savne hos Repræsentanterne fra Landets næststørste By. Red. foreslaar saaledes til Repræsentanter DHrr. Stiftamtmand Schydtz og Rektor Holmboe - Mænd, hvis foregaaende Thingvirksomhed indeholder al fornøden Anbefaling -, og ved Siden af dem Overlæge Danielssen og Kjøbmand Prunte. Til den Sidste have vi intet Kjendskab, uden forsaavidt vi af Bergensposten see, at han skal være en meget oplyst Mand. Men hvad Danielssen angaar, troe vi at kunne sige at hans Valg vil være særdeles heldigt. Med et berømt Navn i Videnskabens Rige forener han en mangesidig Begavelse, et uafhængigt Sindelag og en Daadskraftighed, som kun venter paa Anledning for at bære Frugter ogsaa for vort offentlige Liv.

— Den 28de Marts valgtes til Storthingsrepræsentanter for Frederikshald: Handelsmand Andr. M. G. Wiel og Konsul Thomas Stang; Suppleanter: Kjøbmændene O. A. Stang og C. W. Hansen. (Repræsentanter for forrige Thing vare: Byfoged Saxlund, som nu havde frabedet sig Gjenvalg, og Overlærer J. Geelmuyden.)

— De Gaarde, som afbrændte ifjor den 14de April, ere nu, paa ganske faa Undtagelser nær, forlængst under Tag, og i disse Dage er endog en af dem bleven færdig i det Ydre. Den ligger paa Hjørnet af Østre- og Dronningens Gade, og gjør, saa simpel den er, dog et godt Indtryk ved sine Forhold og sin kraftige Gesims. Dens Muurflader ere uden Puds, kun fugede, - en Bygningsmaade, hvortil der knytter sig saa store Fortrin i reent økonomisk Henseende, fordi paa lange Tider ingen Reparation tiltrænges, - i industriel Retning, fordi den, naar den bliver almindelig, giver et kraftigt Stød fremad til Fabrikationen af den brændte Leer, og hvad der især maa fremhæves, fordi den danner et sundt og derfor det bedste Grundlag for en begyndende architektonisk Kunst. En saadan Bygning giver sig ikke ud for andet eller mere, end den er, medens man ved Pudsen ikke blot dølger hvad der har en særegen Betydning, men som oftest ved Hjælp af dette Overtræk og saaledes kun i den yderste Hud endog fremstiller en Stiil, der savner al indre Grund. Det Hele er at betragte som en Maskerade eller som Dekorationsmalerierne paa Kulisseværket i et Theater, hvor det kun kommer an paa at synes, ikke paa at være. — Saavidt vides skulle alle de øvrige Bygninger i det afbrændte Strøg udføres i Puds, og dette giver Anledning til at berøre en Uskik, som ved længere Tids Slendrian nu er bleven herskende, trods et klart Lovbud. Bygningsloven for Christiania af 8de Septbr. 1842, § 52, fastsætter, at „ingen Bygning maa til Gade eller offentlig Plads males eller anstryges hvid." Hensigten hermed er naturligviis at skaane Gjenboere og Andre for den skadelige Indflydelse, som Synet af en skinnende hvid Væg udøver paa Øinene, og Bestemmelsen udtaler klart nok, at enhversomhelst Maade, hvorpaa et Overtræk af denne Farve frembringes, skal være forbudt; thi Ordet „anstryges" kan dog ikke være sat aldeles ørkesløst som en bar Omskrivning paa „males", og søger saaledes at ramme alle andre deslige Behandlingsmaader af Muurvæggene. Men ved en abderitisk Fortolkning er det nu kommen dertil, at Bestemmelsen ikke anvendes paa nye Bygninger, som afpudses, og disse have derved faaet et Privilegium paa at ødelægge Folks Øine. Det henstilles derfor til Vedkommende i det afbrændte Strøg for første Gang at gjøre Budet gjældende overeensstemmende med Lovgivernes Hensigt eller at faae det ophævet, thi en Bestemmelse, som kun staar paa Papiret, er en Uting og værre end ingen.

— Omtrent 330 Præster og 80 Kandidater have undertegnet en Adresse til Kongen i Anledning af de Fraskiltes Vielse, gaaende ud paa, at Anledningen for Fraskilte til at indtræde i nyt Ægteskab ikke skal udstrækkes saaledes som i de senere Tider, men at den Indskrænkning foretages i Bevillingerne, at de herefter ikke maa meddeles udenfor de i Norske Lov 3—18—15 angivne, med Guds Ord og ret evangelisk-kirkelig Orden overeensstemmende Aarsager. Som man af Præmisserne seer, er den nærmeste Foranledning til dette Skridt at søge i det Paalæg til at sørge for en Fraskilts Vielse, som en af Hovedstadens fornemste Geistlige i f. A. modtog. Den hele Adresse findes trykt i Norsk Kirketidende.

— Den lille Prinds, Prinds Oscar Frederiks Søn, har været betænkelig syg, men synes dog ifølge de seneste Bulletiner at være i nogen Bedring.

— Paa Christiania norske Theater er i Marts givet 15 Forestillinger og solgt Billetter for 1063 Spd. 90 ß, i hele Saisonen 8786 Spd. 6 ß, hvilket er 945 Spd. 66 ß mere end ifjor.

— Det i forrige Aars sidste Kvartal paabegyndte, men snart afbrudte Christiania Dagblad, der igjen i Februar d. A. begyndte at udkomme, er nu med No. 45 atter standset - og det, som Redaktionens Erklæring antyder - for bestandig.

— Natten til Thorsdag var her atter en betydelig Ildebrand, i Forstaden Bjergfjerdingen, idet 13 Huse nedbrændte og et Par Huse nedreves. Paa en Gaard nær var alt Træhuse, tæt paa hinanden pakkede, og beboede mest af fattige Mennesker, som for en stor Deel mistede sine Ting. Dog havde Nogle assureret. Ilden udbredte sig med saadan Hurtighed, at ikke engang Huusdyrene kunde reddes ud, men 4 Kjør indebrændte. Assurancesummen for de brændte Gaarde beløber sig kun til omtrent 14,000 Spd. — Bidrag til de Brandlidte modtages i Christiania-Postens Expedition.

— Paa Byens Postkontor er nylig begaaet en fræk Streg, idet en ukjendt Person med en fabrikeret Kvittering har gaaet derhen og faaet sig de til et vist Handelshuus beroende Pengebreve udleveret, med ialt 154 Spd. Fyren, en Handelsbetjent fra Throndhjem, er allerede i Aftes paagreben.

— Udbyttet af Kreditkassens Aktier er for Regnskabsaaret 1858—59 bestemt til $11\frac{3}{4}$ pCt., hvoraf $8\frac{1}{3}$ pCt. (af det indbetalte Beløb) udbetales Aktionærerne.

— I Pintsen skal afholdes den fjerde store Sangerfest, hvorfor Arendal er udseet til Samlingssted.

— Til Fordeel for de i Bjørnøer Forulykkedes Efterladte er der i Drammen givet en af Byens dramatiske Selskab foranstaltet Forestilling, som skal have indbragt henved 300 Spd. Her i Christiania er ved Subskription indkommet mindst 1000 Spd. i samme Øiemed. I Throndhjem er samlet omtrent 280 Spd.

— Efterretningerne ang. Lofotfiskeriet (af 15de Marts) lyde i det Hele ret gunstige, uagtet det paa flere Steder er blevet forhindret ved Uveir.

— Under 23de Marts er Kand. theol. D. G. Meisterlin udnævnt til Sognepræst til Sortlands Sognekald; ledig personel Kapellan J. H. Berg til residerende Kapellan til Nannestads Sognekald i Christiania Stift; Kand. theol. U. F. V. B. Koren til personel Kapellan hos Sognepræst til Selø Præstegjeld Provst V. F. Koren; de philologiske Kandidater H. A. Meyer og B. Jacobsen til Adjunkter ved Stavanger lærde og Realskole; Overretssagfører S. C. Strøm til Sorenskriver i nordre Østerdalens Sorenskriveri; anden Politifuldmægtig i Christiania H. P. Lund til første Politifuldmægtig sammesteds og Undertoldbetjent i Skiens Tolddistrikt N. G. F. Lund til Overtoldbetjent i Arendals Tolddistrikt.

Arendal. Formandskabet har bevilget 1500 Spd. af Bykassen som Bidrag til Opførelsen af en ny Kirke i eller nærved Strandstedet Barbo.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Den begavede Prof. Zedritz i Upsala er afgaaet ved Døden. Hans Lærerfag var Latin, men han har ogsaa beriget Literaturen med adskillige novellistiske Arbeider.

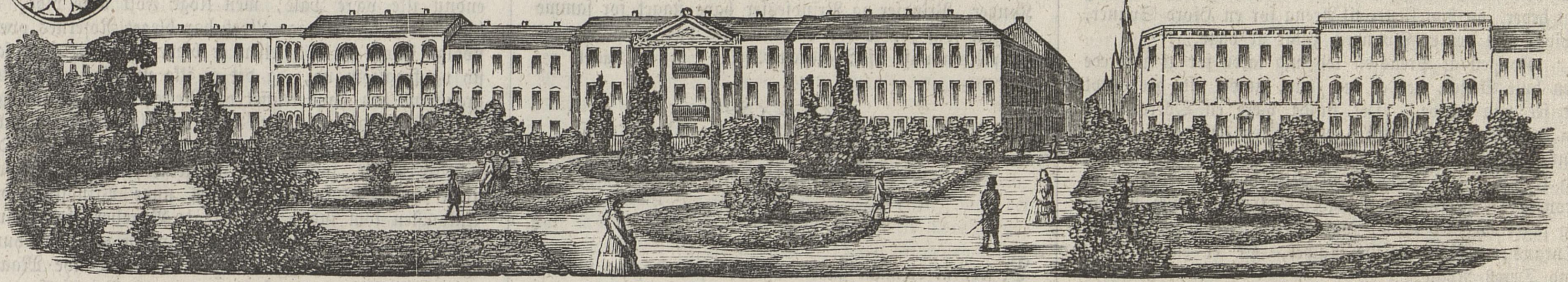
Danmark. Professor i Theologi, Licentiat Joh. Fr. Hagen, en kundskabsrig og skarpsindig Tænker, er afgaaet ved Døden d. 25de Marts i sit 42de Aar. Nylig døde ogsaa Lieutenant W. Pedersen, en dygtig Tegner, hvis Illustrationer til Andersens Eventyr ogsaa ville være Mange her i Landet bekjendte.

England. Hr. Amadio i Throgmorton Street i London har ved Photographi leveret et Prospekt af Westminsterbroen samt Parlamentsbygningen og Westminster Abbedi paa et Rum, der ikke er større end Øiet i en Stoppenaal. De enkelte Dele af Landskabet kunne ikke skjelnes med det blotte Øie, men under et Mikroskop af almindelig Styrke fremtræder ethvert Træk paa det Tydeligste fra Baadene paa Floden og Løvværket paa Husene i Whitehal indtil Kirken i Baggrunden. To Dampskibe ligge paa Floden, og Dampen fra deres Skorstene, der i smaae Skyer trækker sig langs med Broen, skjelnes paa det Nøiagtigste. — Af samme Photograph er der forfærdiget et Portræt af en ung Mand, som ikke er større end Spidsen af en Naal, men, naar det forstørres, er saa fuldendt, som noget Portræt kan være. (Dagbl.)

Frankrig. Mannheim skal være udseet til Samlingssted for den europæiske Kongres, hvis Sammentræden sættes til April Maaned. Frankrig skal imidlertid have opstillet den meget rimelige Fordring, at ikke blot Stormagterne, men ogsaa Sardinien repræsenteres.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 15. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 10de April 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Bergens Musæum.

I.

Der gives neppe nogen offentlig eller halv offentlig Indretning i vort Land, der er en saa slet huset, som Bergens Musæum. Bygningens nyeste Fløi, opført af Tømmer og Steen i 1834, er vel i nogenlunde taalelig Stand, men desto værre den øvrige Deel, der skriver sig fra forrige Aarhundrede. Dens lave Beliggenhed i Nærheden af Lungegaardsvandet gjør, at Fugtigheden trænger sig frem til de nederste Rum; undertiden med høi Flod gaar endog Vandet lige ind i Bygningen, og Regnen og Sneen blæser ind paa Loftet gjennem det daarlige Tagværk. Seet fra det Ydre fremviser denne gamle Laftebygning næsten ingen rette Linier mere, men kun Bølgelinier, og i det Indre har Gulvene Stigninger og Fald, som endog overskride det Maximum, der nu sættes som yderste Grændse ved vore Veie. Hertil kommer, at begge Bygninger tilsammen paa langt nær ikke engang afgive tilstrækkeligt Rum for at opstille de nuværende Samlinger paa en videnskabelig Maade eller, hvad der er det samme, i den Orden, som maa ansees mest hensigtsmæssig og lettest overskuelig for Besøgerne.

Institutets Bestyrelse har derfor i længere Tid været virksom, for at samle et Fond til Opførelse af en ny Bygning, og Direktionens energiske Bestræbelser i denne Henseende have ogsaa baade af Storthinget og Kommunen nydt en Imødekommen, der fortjener al Paaskjønnelse, uagtet den hidtil samlede Kapital, 20,000 Spd., neppe kan være tilstrækkelig, hvis ikke det aarlige Rentebeløb for den manglende Deel skal sluge saa meget af Museets Annuum, at Samlingernes Forøgelse og Bestyrelse bliver hindret i utilbørlig Grad.

Det gjaldt dernæst at erhverve et Bygningsprojekt, hvormed man kunde være tjent, og efter gjentagne mere og mindre mislykkede Forsøg, er ogsaa disse Direktionens Bestræbelser blevne kronede med Held, da det Udkast, hvoraf en Tegning gjengaves i forrige Nummer af dette Blad, i enhver Henseende er ualmindelig tilfredsstillende, saavel hvad Hensigtsmæssighed angaar som med Hensyn til dets architektoniske Charakteer, der paa en klar Maade fremstiller Bygningens Bestemmelse. Stilen, den i Middelalderens tidligere Dage udprægede rundbuede eller romanske, der mere og mere synes at ville blive Grundlaget for vor Tids Architektur, viser sig her heelstøbt og reen. Det Hele er udstyret paa en Maade, der sømmer sig for en saadan Bygning, uden at nogensomhelst Luxus kan siges at være anvendt, og gjør ved sin ædle Simpelhed et ualmindelig godt Indtryk.

Ved Bygningen af et Musæum er der først to Hensyn, som maa haves for Øie: at eensartede Samlinger ikke stilles ad, og at der for Besøgerne er fri Adgang til hver af de forskjellige Samlinger, uden at gaae gjennem de øvrige Rum. Dette opnaaes alene derved, at Bygningen breder sig ud i Vidden istedetfor at stige opad i mange Etager, og derved fremkommer ogsaa den tredie Egenskab, som er væsentlig ved et Musæum: at Strømmen af Besøgerne ikke støder paa Modstand, men altid med Lethed kan bevæge sig fremad, kommer ind ad den ene Dør og gaar ud ad den næste. Disse Fordringer har Architekten her vidst med Kyndighed at tilfredsstille, og da det Indre saaledes er anordnet paa den hensigtsmæssigste Maade, fremkommer ogsaa i det Ydre det specifike Præg af et Musæum, som denne Bygning har. Til begge Sider strækker sig vidt ud en Samling af tæt ved hinanden liggende eensartede Rum, og Centralpartiet viser paa eengang Bygningens Indgang og Forbindelsen mellem Etagerne.

Det staar altsaa nu kun tilbage at faae Bygningen udført paa en solid Maade og saaledes, som dette smukke Projekt fortjener. I Christiania vilde dette være en let Sag, men anderledes i Bergen, hvor der møder flere Vanskeligheder. Her har man i Løbet af over 100 Aar bestandig skubbet over paa Eftertiden at tage Bestemmelse om, at der kun skulde bygges af Steen, endskjønt man vistnok ofte har været sig bevidst, at det burde skee. Siden Slutningen af det 17de Aarhundrede har Fordringen fremstillet sig efter enhver større Brand og hver Gang en ny Bygningslov skulde vedtages (i 1830, 1848), men er ogsaa hver Gang bleven afviist, indtil det endelig efter den sidste Brand i 1855 blev paabudt ved Loven af 1857. Følgen heraf er naturligviis, at det kunstneriske og haandværksmæssige Skjøn og de Færdigheder, som udkræves for at opføre en ordentlig Steenbygning, endnu ere i sin første Barndom i Bergen.

Disse Vanskeligheder ere vistnok Musæets Direktion bekjendte, og den vil sikkert ogsaa sørge for, at der opnaaes al mulig Garanti med Hensyn til Bygningens solide Udførelse. Saadanne Ting, som at benytte Kalk, der er lædsket med Søvand, ansees vel nu ogsaa i Bergen for utilladeligt, men der er andre Forholdsregler, som mindre paaagtes, men som Direktionen udentvivl vil tage ved denne Leilighed, saaledes at der kunde opstilles følgende Program: saadanne, kun af mindre Stene sammensatte Grundvolde, som ofte anvendes i Bergen, taales ikke ved Musæet; Fundamentets Mure belægges med Asphalt, saa langt nede, at dette Lag kommer at gaae i Flugt med Kjælderetagens Gulve; Bygningens Vægge opføres af sædvanlige Teglsteen med Luftgange imellem, eller endnu bedre af hule Muursteen; Jern eller Pap tillades ikke anvendt som Tagbedækning, men kun blaa glasseret Steen eller endnu bedre Skifer, hvis der haves Sikkerhed for at den bliver ordentligt paalagt.

Bygningens ydre Muurflader skulle ifølge de bergenske Blades Omtale ikke afpudses, men udspækkes i Fugerne med Cement, hvilket naturligviis er ganske i sin Orden. Derimod er der Intet sagt om Behandlingen af Gesimserne, Vinduernes Omgivelser og deres Stavverk, men efter Formerne at dømme er det vel Meningen, at disse Dele skulle udføres i huggen Steen, og hertil frembyder Grøt- eller Klæberstenen sig som den bedste, især da Transporten deraf ikke bliver lang til Bergen. Der er ingen Steen, som staar sig bedre imod Veiret og er lettere at bearbeide, og ingen, hvis Farve tager sig smukkere ud ved Siden af en rød Muurvæg. Skulde imidlertid huggen Steen blive for kostbar, tør det vel haabes, at man ikke istedet derfor tager sin Tilflugt til Puds, men heller opfører disse Dele af formede Teglsteen med graa Farve. Dette gjælder ogsaa den Kvadring, som er anvendt i Hjørnerne paa Bygningens Midtparti og dens Sidefløie. Under ingen Omstændigheder vil der vel til Stavværket i Vinduesaabningerne blive benyttet støbt Jern.

(n.)

Et Brev fra Rachel til en fransk Skribent.

Berlin, Juli 1852.

Min kjære Historiograph!

Deres Talleyrand er meget uheldig. Har han sagt, hvad De tillægger ham, er det ilde fat med hans Forstand, hvis ikke, er De selv ikke sikker. Dette er min Fortale.

For det Første siger han, at jeg den 12te har givet „Adrienne Lecouvreur" for en Forsamling af Konger og Prindser. Løgn! Denne Forestilling, der skulde have fundet Sted i det nye Slot i Potsdam, blev indstillet paa Grund af Heden, som man troede at Enthusiasmen ikke vilde undlade at opgløde nogle Grader mere. Hverken Adrienne eller Rachel ansaaes for kjølende nok og aftakkedes af Frygt for Kvælelse. Første Dumhed af Deres Talleyrand.

Anden. Selvherskeren over alle Russer har ikke seet mig spille og har blot beundret mig som Forelæserinde. Herom siden.

Tredie Dumhed vedkommer Grev Redern, Kongen af Preussens Kammerherre, der har viist stor Enthusiasme for Tragedien og min magre Person. Denne Personage har været mig meget nyttig i alle mine Affærer med Hoffet, men med Deres Talleyrands Tilladelse har han aldeles intet at skaffe med mit Engagement i Petersburg.

Den 6te Forestilling, jeg skulde give i Berlin, indstilledes, da jeg modtog en Indbydelse fra Deres Majestæter til Potsdam. Men jeg seer, at jeg blander Alting om hinanden, fordi jeg vil gaae for hurtigt, og saa vil jeg da begynde min Feuilleton forfra. Hvad giver De mig for Linien?

Altsaa den 8de Juli gav jeg min første Forestilling i Potsdam. Ved min Ankomst til Slottet fandt jeg et prægtigt Maaltid beredt for mig, og for tilgavns at gjøre Ære af hiin artistiske Majestæt, havde man dækket et eget Bord for mig og min kongelige Høiheds Nærmeste, medens mit Følge af Fortrolige, af Leilighedshelte og ditto Forrædere skulde serveres i en mindre Sal og paa knappere Fortæring. Jeg proklamerede, at jeg ikke forstod Tingen paa den Maade, og jeg skal have været superb da jeg sagde, at en god General paa de store Slagdage indtager sin Næring midt imellem sine Tropper.

Forestillingen skulde først begynde seent og efter Middagsbordet blev en kongelig Vogn sat til min Disposition — man lod mig føle, at jeg betragtedes som en Konges Gjæst. Hans Majestæts Forelæser ledsagede mig paa en smuk Tour omkring det prægtige Slot Sans-souci (det Slot er at misunde). I Haven mødte vi pludselig de mest kongelige Prindser, De kan forlange: Thronarvingen og Prinds Frederik af Nederlandene, der førte mig omkring og applauderede alt hvad jeg sagde, men da ingen af vore Høiheder sagde noget Nyt, vil jeg hoppe lige ned til Aftenens Forestilling.

Vi gav Camille. Jeg var oplagt og det gik. Efter Stykket lod alle Russers Keiserinde mig præsentere for sig af Grev Redern. Hun lod til at være rørt og sagde med sin milde Røst: „Jeg har ofte beklaget den Etikette, der forbyder os at ytre vort Bifald, men om jeg i Aften havde kunnet applaudere, havde det ikke staaet i min Magt, saa rystet var jeg." Kongen af Preussen nærmede sig og sagde: „Jeg glemte ganske min Værdighed, Mademoiselle, og det var Deres Skyld." Jeg svarede nogle pikante Ord, der faldt mig beleiligt i Munden. Det var ikke som da jeg stod for Dronningen af England og mod min Villie ikke kunde tænke paa andet end Taagen ved hendes Thems.

Selvherskeren over alle Russer, Nikolaus, kom Dagen efter, og da han blot skulde opholde sig to Dage i Potsdam, det vil sige til den 13de, der er Keiserindens Geburtsdag, blev det bestemt, at denne Dag skulde festligholdes en famille, især fordi Keiserinden er meget svag og lidende; Heden vilde desuden gjøre det ulideligt at samles Mange i en Salon, oplyst af Tusinder af Voxlys. Festen, som ikke havde andre Deeltagere end Kongehuset og Hoffet, fandt Sted paa den smukke Paafugle-Ø, der er i Besiddelse af et lidet Vand, som har den Prætention, at have et Navn, Havel, tror jeg det heder, og som tjener til Arena for en Hjord Svaner, hvide, som det er Svaners Pligt at være.

Kongen af Preussen lod mig kalde for at adsprede den høie Søster, der er saa svag, at det ofte gjør ondt at see paa hende. Det skulde være en Overraskelse, og mod Sædvane lykkedes den. Jeg læste næsten hele anden Akt af „Phædra“ og hvad jeg kunde af „Adrienne“, og tilsidst „de to Duer“, alt dette idelig afbrudt af de kronede Hoveders Elskværdighed. Czaren reiste sig op og sagde med en Mine, som aldeles ikke var en ubøielig Tyrans: „Mademoiselle Rachel, De er endnu større end Deres Rygte.“

De andre Majestæter og Høiheder vilde ikke staae tilbage, men jeg forskaaner Dem for Detaillerne; tilsidst sagde den første og største af dem alle, at han haabede at see mig i sine Stater, hos alle sine Russer, hører De, Alle. Keiserinden havde allerede ladet et Ord falde om det samme.

Jeg begynder nu paa den sjette Side, og De kan rose Dem af, at jeg aldrig i mit Liv har skrevet saa langt et Brev til noget levende Væsen, kronet eller ikke. Det skulde dog virkelig være snurrigt, om det viste sig, at Feuilletonen fra Potsdam var redigeret af den stakkels petit bout de tragédienne, som af Folket kaldes Rachel og af sine Venner Rachon. Alvorlig talt, jeg stoler paa, at de tager af Brevet hvad der kan bruges og skjuler Resten.

Indrøm, at der skal et stærkt Hoved til, for ikke at blive ør af al den Virak, jeg her har indaandet af Ord og Bouketter og for at erindre alle de halsbrækkende Navne paa Fyrster og Hertuger, som intriguere for at lade sig præsentere for mig. Hverken Talma eller Mars have oplevet Sligt, og dette er en Opfordring til ikke at bære Hovedet for høit. Er jeg noget ved mig selv, skal det ogsaa indrømmes, at Omstændighederne sælsomt have begunstiget Rachon.

Men jeg havde jo nær glemt det Vigtigste, og heraf kan De see, at jeg endnu ikke er forrykt af Indbildskhed. Czaren, der ganske rigtig formodede, at jeg var træt af den megen Læsning, tvang mig til at blive siddende, medens han konverserede mig. I det samme han nærmede sig, foer jeg op som om der havde været en Fjæder i Stolen, men Keiseren tog galant begge mine Hænder og trykkede mig ned igjen. „Jeg beder Dem, Mademoiselle, bliv siddende, ellers tvinger De mig til at trække mig tilbage.“ — De seer, at jeg glemte Bouketten.

Niende Side — destoværre for Den, der skal betale Portoen.

Næste Dag spillede jeg Phædra og min lille moineau. Før Forestillingen lod Kongen mig gjennem Grev Redern tilstille 20,000 Franks, hvilket i Sandhed var kongeligt, da jeg havde havt den store Operasal gratis sex Aftener, og den hele Indtægt saaledes gik til mig. De Russers Keiser lod mig gjennem sin Adjudant tilstille to prægtige Perler, omgivne af Diamanter, som jeg anslaar til 10,000 Fr.

Igaar gav de berlinske Skjønaander mig en Afskedsmiddag, og da vankede der en Foræring, som skal have sin skjulte Værdi: en liden Statuette af Racine, af et ganske umuligt Navn, som desuagtet skal være uhyre berømt og som, jeg veed ikke for hvor mange Aar siden vogtede Kjøer. Man siger mig, at dette Mesterværk skal være store Summer værd — det seer mig ikke ud dertil. En Journalist talte saa begeistret om et Krucifix, han havde bragt hjem med sig fra Florents, at jeg fik Lyst til at eie det, og tilbød at give ham Noget istedet. „Sælge min Herre“, sagde han. „Jeg er ingen Judas. Jeg giver Dem det.“ Det var en Mand, som jeg tror hed Börne. — „Jeg har en Idee, som De kan gjøre til noget, om De vil. Som De veed, reiser jeg meget. Paa mange Steder veed man intet andet om mig, end at jeg spiller Tragedie og at man absolut maa see mig for at kunne tale med som de andre. Jeg vilde ønske jeg havde en Bog, jeg kunde føre med mig, som var halv Biographi, halv Kritik, og som kunde give de gode Folk en noget klar Idee om hvad Art Væsen jeg er. Der maatte være Tale baade om min Person og mit Talent, lidt Theater-Statistik, Anekdoter af mit Liv, kort alt Brugbart. Vil De skrive Bogen? Jeg skal hjælpe Dem. Glem ikke, at min Devise er: Alt eller Intet; den staar i mit Signet, paa mit Sølvtøi. Jeg har ogsaa en anden Bestilling for Dem. Jeg har faaet Lyst til at spille noget Nyt. Kunde De ikke skrive mig et Stykke? Gives der en historisk Person, der kunde gjøres noget af - jeg lider ikke andre Væsener end de, der have et Navn -, saa tror jeg, jeg netop nu kunde faae Folk til at græde, thi jeg vilde græde selv. De kan længe nok sige, at det blot er Nerverne, men jeg føler, at der er noget galt — det er ligesom et Uhr, der trækkes op for stærkt og som siger Krak! Naar jeg trækker mig selv op for at spille, er der i den senere Tid altid noget, som siger Krak! Iforgaars i Camille, da jeg sagde Maubout Besked, tror jeg der gik noget itu i mig, men dette mellem os for Moders Skyld. Farvel. Er Brevet langt, saa skal De ikke kunne sige, at det er hoffærdigt, skjønt aldrig saamange Keisere, Konger, Prindser og Prindsesser have staaet for samme Person som for Deres tragédienne paa denne hendes Inspektionsreise af Majestæter.

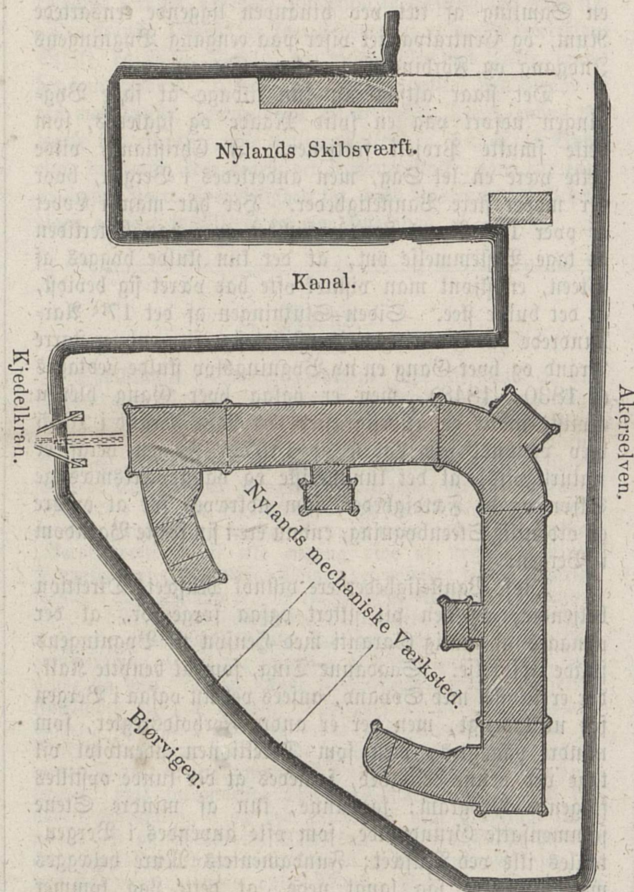
Rachel.

Pariser-Nyheder.

(Korrespondence til Nyhedsbladet.)

III.

Vi see, at vi maae gaae langt bort fra Dagens Bedrift for at berette om det store Bal, Staden Paris gav Prindsesse Clotilde nogle Dage efter hendes Ankomst. „Armidas Hoved fordunkledes af denne realiserede Drøm“, sagde Pariserne, og vi give dem Ret, selv Sherazade har ikke seet noget saadant. Om det illuminerede Taarn St. Jaques vide vi ikke meget at sige. Vi saae blot et Glimt af noget høit og lysende — det var ikke

en Kirke, det var ikke en Borg, vi have en Mistanke om, at det er Vinterpalads for den Fee, der havde smykket Hotel de Ville. Alt lyste: Façade, Gaardsplads, Trapper, Sale. Hvem skildrer denne cour de marbre - vel saaledes kaldet for den store Marmorgruppe ligeoverfor Indgangen -, denne tropiske Skov, hvor Vedbende og Kaprifolium havde ophængt deres Guirlander, og chinesiske Lamper skinnede mellem Purpurblomster, lig Frugterne i denne Aladdins Have. Havde Feen fra St. Jacques berørt et uhyre Drivhuus med sin Tryllestav, saa dens Tusinder af Bægere havde faaet Liv til Lyst for en Sultan, for hvem alle Tusinde og een Nats Undere vare gamle? Det Syn, der mødte os ved Indtrædelsen i Vestibulen, hvorfra to brede Trapper føre op i Festsalene, overgaar al Tanke i Deilighed. I Salene vare Gjæsterne spredte, men paa disse to Trapper gik de Side ved Side fra det øverste Trin til det nederste, indfattede i Millioner Diamanter fra Springvandene, og Ingen tænker sig, hvorledes dette Pragtsyn fremstillede sig, seet nede fra Vestibulen. Indtil hiin Aften havde vi troet, at selv ikke det skjønneste Syn kunde være os ganske nyt, da vi jo maatte have seet det i en eller anden Drøm. Vor Erindring er ikke arm paa smukke Syn: vi ere vante til Mirakler, vante til at Blomster skyde frem under vor Fod, om ikke fra Ørkenens Sand, saa dog fra vort Hverdagslivs lidet smykkede Sti, men vi tilstaae, at vort Festliv i Paris byder os Overraskelser, og denne Aften var een. Ja det var en Brudefest, indfattet i Blomster og beskinnet af et Lyshav, vi hidtil kun kjendte fra Dantes Paradiis. Ti tusinde Indbudne cirkulerede i disse Sale, der havde Rum for alle; man kunde virkelig røre sig, og dette er ellers Luxus her. Prindsesse Clotilde var klædt i Rosa, indvirket med Guld. En Diamant-Kam i Form af et Diadem tabte noget af sin Virkning ved en Skov af grønne Kviste. Idet hun i Polonaisen gik os forbi, sagde en høflig Mand høit, at Italien visselig var det saa høit besungne Paradiis, siden det havde saadanne Engle at sende. For vore ædrue Øine saa hun snarere ud som en ærlig Savoyardpige. Om Skjønhed kan der endnu ikke være Tale, men kloge Folk ville vide, at hun bliver smuk, naar Livet har bleget Rosernes overflødige Glød og Skikkelsen er bleven slank. Hun saa sky og frygtsom ud, og det er ikke umuligt, at Biographerne kan have truffet det Rette, naar de tillægge hendes Charakteer noget dybt og alvorligt. Prinds Napoleon saa mindre mørk ud, end han pleier. Det kostbare Elixir, som kaldes Kongeblod, maa dog ogsaa gjøre lidt Virkning. Da den unge Prindsesse ved Ankomsten kom ind i sine private Værelser, fandt hun dem beboede af tolv Dukker af samme Figur, som hun, og iførte de prægtigste Dragter. Denne nye Maade at udstille Pynt paa, fandt den unge Prindsesse temmelig kold, hed det Dagen efter.

Man tro dog ikke hjemme, at her tales mere om dette Ægtepar. „De ville først blive interessante igjen, naar de skal stilles“, hørte vi en Dame sige. Lykken hører ikke mere til Livets Roman, den betragtes ikke alene som en usand, sygelig, men ogsaa som en kjedelig Ting.

I vor Erindring staar hiint Bal saa ublandet skjønt, og en af vore Bekjendte, en russisk Dame, har et Minde deraf, som hun har sagt os ikke kan udslettes, om hun skal leve to Liv tilende. Da hendes Gemal, der var i Middagsselskab, skulde modtage hende i Vestibulen, begik hun efterat have gjort Queue i to Timer den Uforsigtighed at forlade sin Vogn for, fulgt af sin Tjener og beskyttet af sine mules de bal, at gaae de faa Skridt over Gaden til Hotel de Villes Port. Neppe var hun indenfor den tætte Række Menneskehoveder, som hun fra sin Vogn ikke havde bemærket eller ikke havde tænkt paa, før der opstaar det vildeste Hyl: Elle n 'a pas le sous, elle va an bal à pieds, elle n 'a pa le sous. (Hun eier ikke en Sous, hun gaar paa Bal tilfods.) Dødsangst kan ikke være forfærdeligere, sagde hun; thi man tænke sig ikke disse Skrig som enkelte Udraab, men som det mest rasende Charivari. Efter at have kastet et flygtigt Blik paa Ballet, tog hun bort med sin Gemal, hvem hun endnu ikke har vovet at fortælle denne Historie, og det Skrig elle n' a pas le sous forfølger hende saaledes, at hun siden ikke har viist sig offentlig.

Theatrenes store Nyhed er fremdeles: Orphée aux Enfers. Denne olympiske Narrestreg af Maestro Offenbach er intet andet end den saakaldte komiske Opera, ført tilbage til sit Udspring og saltet med Dagens groveste Salt, ligesom den italienske Komedies gamle Farcer var det med Forfædrenes Krydderier. Aktører og Tilskuere agere ligemeget og Alle uden Undtagelse blive som Børn. En Fremmed beskuer dette studsende, men Ingen sige, at han ikke kan rives med; selv vi, som aldrig mere more os i Theatrene, Operaen undtagen, hvorfor vi en anden Gang skulle aflægge Regnskab, kunne ikke lade være at lee. — „Cartouche“, Folkeskuespil af Dennery, kunde maaskee være noget for det norske Theater. Dennery er en meget duelig Dramaturg, der hersker som Herre over de populære Scener og er aldeles almægtig over Folket, over hvis Taarer og Latter han byder. Hans Komedie vil have et langt Liv her.

„Ludvig den Ellevte“ har atter gjort sit Indtog i sit gode Theater Odeon. Den unge Forfatter har villet iføre ham nye Klæder, men Publikum vilde have sit officielle Portræt. Traditionens Ludvig den Ellevte er uforanderlig: han er grim, hjulbenet, krumrygget, de sorte Uldstrømper daske ham ned om Hælene; pludselig som han staar, falder han paa Knæ foran sin gamle Hat, garneret med Amuletter, den forslidte Foerværkskappe giver ham Lighed med en gammel Ræv, der halv flaaet er sluppet ud af mere end een Fælde; han er ondskabsfuld som en gammel Kone, gjærrig som en Jøde og bander som en Abbed. Der er Lighed i denne Legende som der er Lighed i en Karrikatur, og den unge Forfatter er maaskee Sandheden nærmere, naar han fremstiller ham halv Patriot og halv Tyran, snart høimodig, snart afskyelig. Men Publikum vil have sin egen Ludvig den Ellevte, der er ligesaa forbrugt paa Theatret som Spader-Kong i et gammelt Spil Kort, og det vilde ikke vide af dette nye moralske Kostume, sort paa den ene Side og hvidt paa den anden. Man kan ikke lege saaledes paa Scenen med en Monarchs Effigie. Masserne troe Mynten uægte.

Opera comique lever ligesom Bjørnen af at suge sig paa Labben; den bruger sit gamle Repertoire og lover et Mesterværk, men da det har været lovet i Aarrækker, frygter man for, at Bjerget atter føder en Muus til Verden. Fra Théatre français vide vi intet andet Nyt,

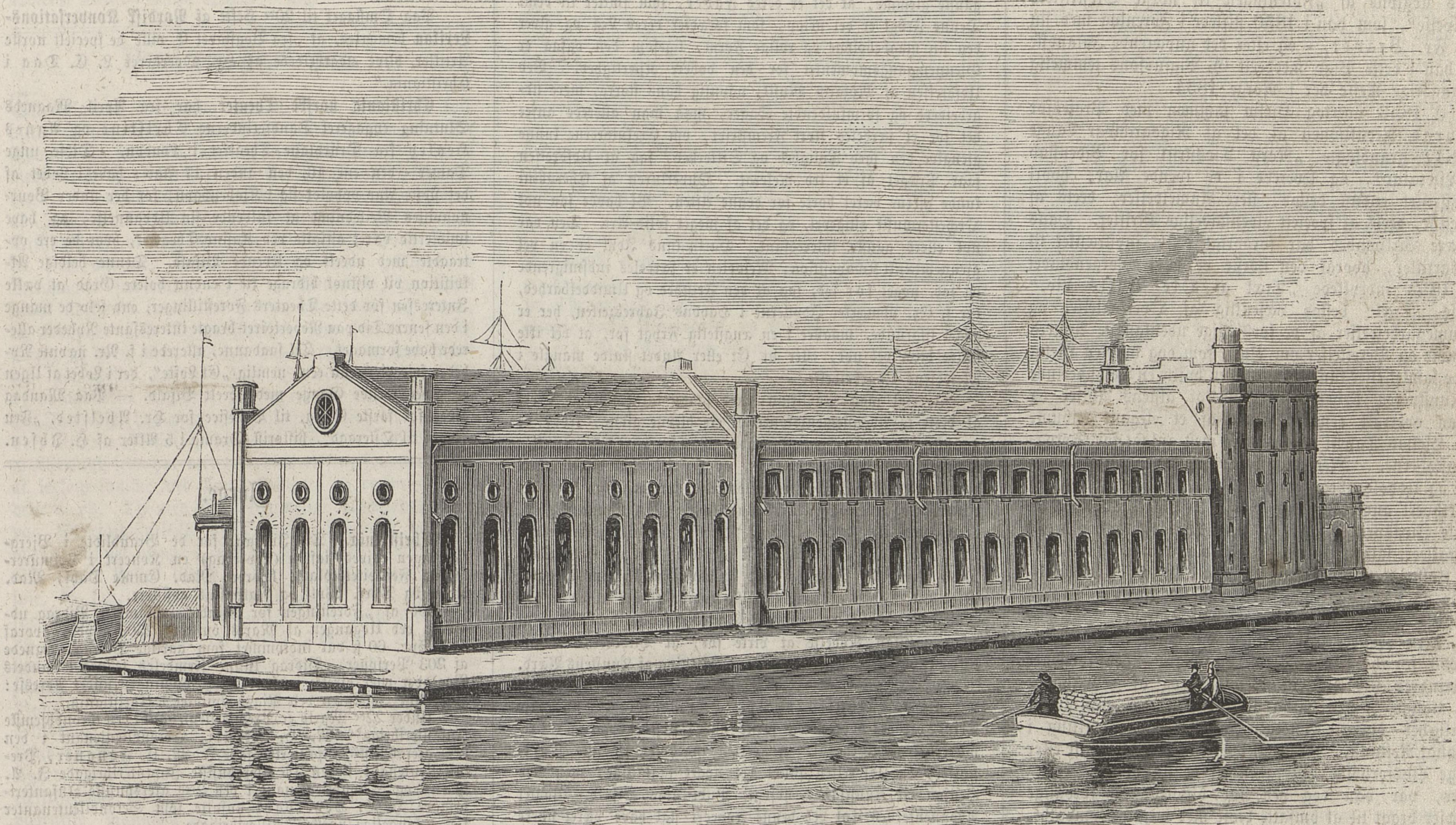
end at Keiseren har nedsat en Kommittee, bestaaende af Forfattere og Skuespillere, for at undersøge ved hvilke Midler den franske Komedie atter kan føres tilbage til sin oprindelige Glands, hvilken Foranstaltning bedre end vor Iver vil sige vor Læser, at Verdens første Scene er i Forfald.

Grisi gaar; man har vovet at sige hende, at hendes Time er slaaet. Hvorledes? Alt har altsaa en Ende, endogsaa disse Theater-Kongedømmer, der synes saa ephemere, men som idetmindste i Frankrig holde længer ud end de virkelige Throner og de virkelige Konger. Denne faldne Storhed gaar til Rusland, der har givet den unge Bayadere Nadajé Bogdanoff i Bytte. Rusland kræver nu høit Lafontaines Ungdom, ligesom det har havt Blomsten af Bressants; mod Nordens Kolos kan Ingen maale sig, det er derfor med en vis dæmpet Glæde Pariserne endnu hver Aften beklappe sin Yndling i „En fattig ung Mands Roman", som vel nu snart er færdig til at vises frem hjemme. Vi maae ikke glemme at omtale en Forestilling, der har vakt Opsigt, givet for en afdød Skuespillers Enke. Man gav Figaros Bryllup i den italienske Opera og alle Theatres første Kunstnere havde forenet sig til dette veldædige Øiemed: Rose Cheri gav Grevinden, Déjazet Pagen, Arnould-Plessy Suzanne, Bressaut Greven, Regnier Figaro, Arnal Basile, Bouffé Bartholo. Noget Lignende er maaskee aldrig seet paa nogen Scene. Déjazet gik af med Seiren tiltrods for sine 64 Aar. Et finere Spil kan ikke tænkes, og aldrig er en Romance gaaet renere over Læber, end den, der blev sunget af den Skjælm, som over den hele Verden kaldes Cherubin.

Et Bryllup i forrige Uge i Familien Orloff havde den Mærkelighed ved sig, at samtlige Rollehavende vare unge: Bruden 16 Aar, Brudgommen 20, la mère assise, den siddende Moder (der fører Bruden ind i Verden) neppe 22 og den virkelige Moder 32. I vore Øine saa Moderen yngre ud end Bruden, kun Dragten viste Afstanden; den uhyre Masse Pynt kommer nemlig strax med de fyldte tyve Aar eller idetmindste med Fruetitlen. Keiserinden er den Dame, der bedst forstaar den smukke Hemmelighed ikke at see pyntet ud, tiltrods for Kniplingskjoler og Juveler. Moderen, Grevinde Montijo, der giver Tonen an i Madrid, skal vise den samme kongelige Simpelhed.

Aftenen efter overværede det samme fransk-russiske Selskab en militær Koncert til Fordeel for Krim-Enkerne. En Officier, der havde mistet den ene Arm et Sted, anførte Orchestret med den, han havde igjen, men det høie Auditorium, hvis Adelskab gik op til Korstogene, var noget koldt, hvilket ikke kan siges om det halve Dusin Tilhørere, Del Sarte havde samme Dags Formiddag, og hvoraf hver var henrykt for nok et halvt Dusin.

Og nu, min Læser! veed du hvad vi har gjort idag mardi gras (Fedetirsdag) for din Skyld? Vi have forfulgt le boeuf gras. Du har da vel hørt Tale om boeuf gras, den fede Oxe, der de tre Karnevalsdage, Søndag, Mandag og Tirsdag, som gaae forud for Askeonsdag, føres i Triumph omkring i Paris's Gader. Altsaa, da vi ikke vilde forlange Husets Ekvipage for at forfølge boeuf gras, hvilket ærlig sagt ikke er nogen meget aristokratisk Fornøielse, aftakkede vi Krinoline og andre Tegn paa vor midlertidige Metamorphose og steg resolut i en Omnibus. „Til Louvre!" sagde vi til Konduktøren. Det gik vel en Time og saa spurgte vi beskedent, om vi snart vare ved Louvre. — Louvre var for længe siden passeret. — Godt. Hvor gik Vognen saa hen? — Til Boulevarderne. — Ogsaa godt. Skjønt vi have været en Sommer og en Vinter i Paris, havde vor Fod endnu aldrig betraadt Boulevarderne - vi ere ikke i Paris for at spadsere, gode Læser - det kunde altsaa være paatide, maaskee boeuf gras netop var paa den Kant. Atter en lang Fart, og saa spurgte vi igjen ligesaa beskedent: Ou ça finira-t-il, Monsieur? Vi vare saa langt fra at ville sige noget morsomt, at vi endnu ikke fatte den Latter af vore nærmeste Naboer, der fulgte paa vort naturlige Spørgsmaal. Endelig standser Vognen og vi ere paa en Boulevard, som vi kjende paa de to Rækker strantede Træer, tæt besatte af Menneskehoveder. Her stod vi da for første Gang alene mellem Masserne, men uden Frygt: vi havde tænkt, at vi vilde være ligesaa bange som en Flaggermuus i en Krystal-Boutik, men aldeles ikke, det skulde da være for at blive seet af et bekjendt Ansigt. Dette var altsaa Karneval! Det var Operaballet ført ud paa Gaden,

Nylands mechaniske Værksted, Façade mod Agerselven. (Beskrivelse i et følgende Nr.)

kun endnu hæsligere, uden Spor af Aand, intet, som blinkede frem, ikke en Guld- eller Sølv-, ikke engang en Kobber-Paillet. Vi havde tænkt os Karneval uadskilleligt fra Musik og Klang og den poetiske Kampleg med Confetti; her var den eneste Musik hvinende Fruentimmerrøster fra høie Karrer, forspændt med Fire, hvorfra de viste Ansigter, vi haabe at kunne glemme, og den eneste Kampleg, vi saae, førtes af to Par grove Næver - den Konfekt, der vankede, formode vi var det klassiske blaa Øie. Hvad der forbausede os, var ikke saameget Herligheden af det hele Billede, som dets Ubetydelighed, at alle disse Masser fandt noget at see paa, at disse dumme Lazzis formaaede at vække Latter. Blot en fræk Gamin kom blæsende i et Bukkehorn, opstod en ustandselig Jubel, men naar en Mand tabte sin Hat og Vaarvinden, som vel ogsaa vilde holde lidt Karneval, hvirvlede den rundt nogle Gange, inden den kunde fanges, var Fornøielsen for stor og man hylede den ud i de vildeste Toner. Satan i mangfoldige Udgaver, snart ildrød med Horn, snart hornet og uden Ild, snart omvendt, lod til endnu mere end Harlekin og Pierrot at være Massernes Yndling; men de Dialoger, han vexlede med sine Undersaatter, vare braadløse og ubetydelige som alt det øvrige. En stor Masakrør, der slog om sig med en Kaarde, som til en Forandring vel var odløs, skreg efter brandy, men saae vi ret, havde Ildvandet allerede formegen Deel i hans Kourage. Det var forresten det eneste i den Retning Mistænkelige vi saae. Imidlertid vare vi langsomt gaaet ned af Boulevarden og stod paa en Plads under en høi Støtte. „Hvad er dette for en Plads?" spurgte vi en fattig Kone med et klogt Ansigt. — „Bastillepladsen", lød Svaret. Vi stod uden at røre os. Her altsaa, her, hvor disse Masser drive deres Daarespil, var det Uhyre skeet! Vi saae os om, om vi da vare det eneste alvorlige Menneske paa denne Plads, men saa drog mildere Tanker ind i os. Maaskee det er noget smukt, at et stort Folk kan saaledes more sig over Ingenting. I alle Fald nyder Staten godt af disse Saturnalier, thi i Statistiken figurerer den blotte Artikel: falske Næser med 15,000 Franks. Da vi ikke vilde opgive vor Udflugts Maal, spurgte vi en Nabo, om der var langt til Louvre. „En liden halv Times Vandring", var Svaret. Godt, tænkte vi, og gik. Atter det samme Spørgsmaal og den samme: liden halve Time. I to til tre Timer gjentoges dette diverse Gange, tilsidst hed det à deux pas, og disse to Skridt udgjorde netop den halve Time. Saa længe havde vi ikke gaaet i vort Liv, men da vi først havde faaet Bugt med Kritiken, holdt vi ogsaa Karneval og nikkede til mere end een nydelig Marquis paa fire til sex Aar, som fulgt af sin Barnepige viste sit pudrede Lokkehoved fra en Herskabsvogn og orlangte boeuf gras med priisværdig Iver endogsaa af en Konge af Syrien, som vi formodede hørte til dens Følge og som ogsaa gav os dens Signalement. Men ingen boeuf gras; naar vi var øverst paa Boulevarden, var den nederst, det var et formeligt Drilleri, hverken Titus, Bastien eller Lombard - thi der er tre - vilde lade sig see af os, og saa begyndte det at mørkne og ind krøb vi i en Fiakre for hurtig at rulle til vort Hjem. Ved Middagsbordet fortaltes, at Turin havde gjort sin Opvartning udenfor den østerrigske Gesandts Hotel og Lombard indfundet sig ved den sardinske Legation. Turin og Lombard skulde have mødt og stanget hinanden underveis. Optoget er følgende: Først Municipalgardister med Trompetblæsere, saa Dyret paa en høi Triumphvogn, hvorfra Kvinder svinge Faner, eskorteret af Løbere med Staden Paris's Vaaben, tamme og vilde Folkeslag, samt 25 Trommeslagere og 50 Musikanter tilhest. Til Slutning Musketerer i stort Antal. Æresdamerne, der vælges blandt Slagterlaugets smukkeste og i alle Maader honetteste Koner og Døtre - thi boeuf gras er et officielt Dyr - skulde om Aftenen beværtes med Punsch i Jockey Klub.

Er dette Alt? Nei, vor Pose er endnu fuld, men skulde vi gribe lige tilbunds, vilde vor Artikel tage det hele Blad.

Dødsfalds-Meddelelser.

Henrik Winter-Hjelm.

I Thorsdags (7de April) afgik Overretssagfører Henrik Winter-Hjelm ved Døden efter længere Tids Sygeleie. Han var født her i Christiania 22de Novbr. 1829 af Forældre Claus Winter-Hjelm, Assessor i Høiesteret, og Helene Wilhelmine Johanne von Munthe af Morgenstjerne, hvem Døden bortkaldte i August Maaned f. A. Hans Skolegang faldt i Christiania Kathedralskole, hvor han som Discipel ved megen Tilegnelses-Evne, utrættelig Flid og en lykkelig Hukommelse vakte store Forhaabninger til den fuldt udvillede Mand. — Endnu ikke sytten Aar gammel tog han 1846 Examen Artium med Udmærkelse og Aaret efter Anden-Examen med samme Charakteer. I 1851 blev han juridisk Kandidat, derpaa Kopist og efter et Aars Forløb Fuldmægtig hos en Høiesteretsadvokat. Den 2den Januar 1856 fik han Bevilling som Overretssagfører.

Hjelm var en for sin Alder saare kundskabsrig Mand og besad en sjelden levende Interesse for Literatur og Videnskabelighed. Han var vel bevandret selv i de fra hans egentlige Fag fjernere liggende Grene af Literaturen, især i Skjønliteratur og Historie. Foruden grundige Kundskaber i de Sprog, hvorfor ved Examina gjøres Rede, havde han ogsaa nøie Indsigt i det engelske, italienske og vort eget gamle Sprog. Selv Gothisk og Angelsachsisk havde han noget Kjendskab til. Fra Oldnorsk har han oversat de saakaldte Strengleikar, der haves udgivne af „Foreningen til norske Oldskrifters Udgivelse", som han i 1850 stiftede i Forening med sin Ven Fr. Brandt, - og efter det nuværende Islandske har han i dette Blad meddeelt G. Vigfussons temmelig omfangsrige Reise her i Norge 1854.

I 1853 overtog Hjelm sammen med Professor Monrad Redaktionen af det af Rigsarchivar Lange i 1847 grundlagte „Norsk Tidsskrift for Videnskab og Literatur", og leverede i de tvende Aar, hvori Tidsskriftet endnu bestod, flere Anmeldelser, deels af æsthetiske, deels af specielt videnskabelige Skrifter. Hans literære Virksomhed har forøvrigt været indskrænket til Avisartikler, hvoraf den største er de i Morgenbladet for 1852 indrykkede „Træk af Ole Bulls Liv." Disse „Træk" bestod væsentlig af Oversættelser og Sammenarbeidelser af de forskjellige udenlandske Avisers Domme og Beretelser om Bull, som dog hverken Hjelm havde samlet eller kunde samle, men hvilke en Velynderinde af Kunstneren havde klippet ud af alskens Aviser og derpaa overrakt denne i Form af et elegant Album.

Hjelms Talent var maaskee mest anlagt for Sprogvidenskaberne. Men han besad saamegen Tilegnelsesevne og Udholdenhed, at han ogsaa kunde bestemme sig for ethvert andet Fag og deri fylde sin Plads. Han valgte Jurisprudentsen, og opnaaede ogsaa her bedste Charakteer, samt „Praxis." Imidlertid har han blandt sine Kolleger vistnok vundet større Ry for Kundskabs-Fylde og hæderlig Charakteer, end for egentlig Skarpsindighed efter de strængest juridiske Begreber.

Men bortseet fra Juristen og maaskee mest netop tiltrods for ham var Hjelm en Mand, der fortjener at erindres ikke blot af Venner - og af dem havde han mange -, men ogsaa af alle dem, der med nogen Kjærlighed omfatte Literaturen og dens Udvikling i national Retning. Thi skjønt hverken ved Opdragelse eller øvrige Livsforholde hendragen til de nationale Bestræbelser, var han dog ved sine historiske og sproglige Studier bragt til at omfatte disse med megen Sympathi, ihvorvel han aldrig kunde drive det til at sluge de enkeltviis forekommende nationale Kameler, som den velmeente Iver fostrer til en overdreven Størrelse. For et norsk Theater interesserede han sig levende, støttede gjennem Avisartikler (1851) det bergenske Theater i dets Fremvæxt og virkede som Medlem af Direktionen for det norske Theater her i Christiania.

Hjelms største Ros ved hans Grav skal imidlertid være den, der tilflyder ham som Menneske. Vi vide, at denne Ros paa Grund af hyppig Anvendelse har tabt sin væsentligste Betydning, og at den paa en Maade har faaet Hævd paa at være Udtrykket for en af disse negative Dyder, som kun fremhæves, hvor de positive mangle. Men med Hensyn til Hjelm tør vi sige, at dette Udtryk har en større og vægtigere Betydning, end den ruttende Talebrug lægger deri. Thi Hjelm hørte virkelig til disse Mennesker, der i al sin Færd og Gjerning ere lige troe og samvittighedsfulde, enten det bemærkes eller ikke, - netop fordi dette ved en indre moralsk Sands ligesom er blevet dem til en anden Natur. Og vi troe derfor neppe, at en Eneste, der har kjendt ham nøiere, vil kunne fremhæve et eneste Træk af hans Liv eller Tænkemaade, der med et Angerens Fnug kan have forbitret hans Dødsstund. Dette kan synes Lidet, fordi Alle burde være saa, men det er dog Meget, fordi kun Færre ere det.

Literatur og Kunst.

Den anden og desværre sidste **Abonnementskoncert** i denne Saison blev given i Mandags for bedre Huus end den foregaaende. Vi fremhæve D-dur Symphonien af Beethoven, - et Værk, der ved sin Ynde, vexlende Melodirigdom og Lethed synes at staae f. Ex. Septetten og flere af hans Trioer nærmere end hans øvrige Symphonier, hvor det Sublime og Storartede er mere overveiende. Endog C-dur Symphonien har et mere sublimt Præg, hvilket maaskee ligger i dens større Eenfoldighed og Jævnhed, der minder om Haydn. Endskjønt vi maa indrømme, at Symphonien i det Hele blev særdeles godt udført, navnlig ville vi udhæve Scherzoen, saa kunde det maaskee have været rettest, om dens første Parti, Allegroen var bleven givet med en større Lethed og Flygtighed, overeensstemmende med den hele ovennævnte Charakteer i Værket, hvorved ogsaa det symmetriske Anlæg var traadt klarere frem i Ligheden mellem Allegroen og Finalen. Madame Dahl var især heldig i Arien af Skabelsen, maaskee mest fordi denne herlige, naturfriske Komposition i sig selv henriver os saa meget. Mozarts Koncert foredroges med en respektfuld Troskab og Korrekthed, der altid vil blive Hovedsagen ved saadanne Værker. Her har Komponisten gjort Alt. Der er Intet at tage fra eller lægge til. Man klager nu saa ofte over, at vore Dilettanter tilsidesætte Følelsen for Færdighedens Skyld. Vistnok er denne Klage ikke altid ubeføiet; men det kan ikke nægtes, at der gives Musikstykker, som holde vore subjektive Følelser, vort Lune, inden visse Skranker, der dog ere inderligt velgjørende. Mozarts Musik er som naar en Fader fornøier sine Børn. De have vistnok Lov til at være lystige, men de kunne dog ikke ganske glemme, at det er deres Fader, som smiler til dem. Denne Frygt er det netop, som forædler deres Leg og giver den sin maadeholdne og rolige Form, ligesom den ogsaa er Gjennemgangsmomentet for den dybere Kjærlighed. Ved Udførelsen af Mozarts Musik, navnlig hans større, mere udarbeidede og formfuldendte Sager, maa man allerede ansee det for et særdeles stort Fremskridt, om Exekutørerne kunne gjengive den med Rolighed og Sikkerhed, saa at Udførelsen faar Præget af et tro Referat. Ouverturen af Cherubini kunde gjerne været borte for denne Aften. Vi havde saa nok Orchestermusik alligevel, og det af meget solid Art. Den var nok ellers ganske interessant. Hartmanns Idyl er en vel gjennemtænkt Komposition; Melodien er særdeles indsmigrende og sød, noget for sød, saa at den Friskhed og Umiddelbarhed, der f. Ex. udmærker Idyllerne i Haydns Jahreszeiten, her er gaaet tilgrunde, maaskee i en ængstelig Frygt for, at det ikke skulde blive vel nok, eller at Et eller Andet skulde mangle i Melodiens Udarbeidelse.

Iøvrigt maa Publikum være saare taknemmeligt over, at disse to Abonnementskoncerter ere blevne givne, trods de ugunstige Auspicier, som gik forud. Man bør være taknemmelig, saameget mere som det er klart, at der ikke har været sparet paa noget Slags Iver og Opofrelse for at gjøre dem ret tiltalende og vederkvægende for Publikum. Den Omstændighed, at vi ellers ikke savne musikalsk Nydelse, kan ikke forringe vor Tak; thi Musik er af saa høist forskjellig Art og Betydning. Disse Koncerter synes da især at have sat sig som Opgave, netop ved Valget af mere klassiske Kompositioner at vække hos Publikum en ædlere musikalsk Sands, altsaa ved Siden af en momentan Nydelse at virke for, at Tilhørernes Sind opdrages til en renere og høiere Opfatning af Kunstens Værd.

—or.—

DHrr. Nathusius og Paul have istandbragt en ny Række **Trio-Soiréer**, hvoraf den første gaves sidste Løverdag i Frimurerlogens lille Sal. Koncerten indeholdt klassiske Musikstykker, og Udførelsen fandt det noget faatallige, men med Hensyn til Kunstsands udsøgte Publikums Bifald. Uagtet Abonnenternes Tal ved denne Koncert skal have været større end ved de foregaaende, er der dog Sandsynlighed for, at Indtægten kun har givet et altfor ringe Overskud til Kunstnerne for deres Møie. Ved denne Koncert benyttedes et aldeles nyt, smukt, klangfuldt Flygel fra Brødrene Hals's anseede Fabrik her i Staden.

Om Kjærlighed af J. Michelet. Der er faa Skrifter med en philosophisk Tendents, der kunne glæde sig ved en saa stor Udbredelse og saa beundrende Læsere, som den i Paris ifjor udkomne Bog „De l'amour" af J. Michelet. Læseverdenen slugte den, som om det var en Roman, saa at der inden kort Tid udkom 3 Oplag, hvert paa 10,000 Exemplarer, og Revuerne vrimlede af Afhandlinger over Værket, omfangsrige som dette selv. Og om de nøkterne Kritikere ikke altid kunde gaae ind paa Rigtigheden af den geniale Forfatters Meninger, men i meget maatte modsige disse som bizarre og upraktikable i Livet, var dog deres Dom ligefuldt den, at man her havde et mærkeligt og aandrigt Produkt for sig. Hid til Landet er Bogen kommen meget senere end dens Ry, og først nylig har den franske Original her været at overkomme. Imidlertid er der udkommet tvende svenske Oversættelser, hvoraf den ene har fremkaldt en meget omfangsrig Afhandling i det svenske Aftonblad; og netop have vi ogsaa modtaget 1ste Hefte af en dansk Oversættelse, der udkommer paa J. Lunds Forlag i Kjøbenhavn og fuldstændig vil koste 83 ß. Idet vi henlede vore Læseres Opmærksomhed paa denne Oversættelse, hvorom der her i Landet, trods de svenske Oversættelser, vel kun bliver Spørgsmaal for Alle, der ikke ville anskaffe den dyrere Original, forbeholde vi os senere at give Oversigt over dette mærkelige Skrifts Indhold.

En anden fransk Bog, der ogsaa har gjort en usædvanlig Opsigt, er Octave Feuillets „**En ung, fattig Mands Erindringer**", der nylig stode som Feuilleton i „Fædrelandet" og derfra ere særskilt aftrykte. Som sædvanligt ved franske Romaner, der gjøre stor Opsigt, er ogsaa Feuillet's bleven dramatiseret, og har i denne Form allerede fundet Veien til et af Kjøbenhavns mindre Theatre, hvorfra det sandsynligviis er den skal gaae over til Christiania Theater, paa hvis Repertoire den er antaget til Opførelse. Af „Dagbladets" Kritik synes imidlertid den dramatiske Forvandling af Romanen ikke skikket til at vække usædvanlig Interesse.

Endnu en tredie dansk Oversættelse fra det Franske, som vil vække meer end almindelig Interesse, have vi at nævne. Det er Reverdils i f. A. udkomne **Memoirer**, hvoraf Christiania-Posten har givet flere oversatte Brudstykker, og hvilke i den danske Oversættelse (der fuldstændig vil koste 99 ß) fører Titelen „Struensee og Hoffet i Kjøbenhavn 1760—1772." — Reverdil var som bekjendt Lærer for Christian VII, der allerede fra Ungdommen af sees at have havt Disposition til Galskab, og havde paa Grund af sit Forhold til Hoffet og Prindsen den bedste Anledning til at kjende hvad der forefaldt og forfølge Motiverne dertil. Da han derhos sees at have været en meget skjønsom Mand, der besad Evne til at følge og bedømme Begivenhederne, uden at lade sig hilde i nogetsomhelst Parties Interesser, ville disse Memoirer indtage en høi Plads blandt de Skrifter, der omhandle det Struenseeske Ministerium, og den mærkelige Hofrevolution, som gjorde en Ende derpaa.

Paa Omslaget til 20de Hefte af **Nordisk Konversations-Lexikon** bemærkes, at „fra Bogstavet E ville de specielt norske Artikler blive udarbeidede af Hr. Overlærer L. C. Daa i Christiania."

Christiania norske Theater har fra April Maaneds Slutning engageret Dandserinderne Christine og Agnes Healey fra Drurylane-Theatret i London. Disse unge Damer - den ene 16, den anden 17 Aar - have i Løbet af det sidste Aar opholdt sig i Kjøbenhavn, for der under Bournonvilles Veiledning at fuldende sin Uddannelse, og have imidlertid været ansatte ved Kasino-Theatret, hvor de ere optraadte med udeelt og levende Bifald. Denne heldige Akkvisition vil vistnok bidrage til i endnu høiere Grad at vække Interessen for dette Theaters Forestillinger, end selv de mange i den senere Tid paa Repertoiret bragte interessante Nyheder allerede have formaaet. Til saadanne, allerede i f. Nr. nævnte Nyheder føie vi endnu een, nemlig „Et Løfte", der i Løbet af Ugen er givet tvende Gange med udeelt Bifald. — Paa Mandag gives for første Gang, til Benefice for Hr. Abelsted, „Fru Inger til Østeraad", historisk Drama i 5 Akter af H. Ibsen.

Norge.

Christiania. Til Indtægt for de Brandlidte i Bjergfjerdingen gives iaften (Løverdag) en Koncert i Frimurerlogens Festivitetslokale, hvorved Mad. Emma Dahl, Mad. Ursin og Dhrr. Wolf og Nathusius assistere.

— De af „Foreningen for Blinde" indsamlede Bidrag udgjorde ved Udgangen af Marts omtrent 2500 Spd., hvoraf 113 Spd. 60 ß var indkommet som aarlige Bidrag, tegnede af 203 Personer. Bidrag kunne fremdeles tegnes i Landets Boglader eller direkte indsendes til Foreningen under Adresse: Inspektør Johansen ved Rigshospitalet i Christiania.

— Under 22de Marts er Premierlieutenant i den throndhjemske Infanteribrigade M. H. Arentz, Sekondlieutenant i den 2den akershusiske Infanteribrigade J. M. C. Fougner, Premierlieutenant i den 1ste akershusiske Infanteribrigade J. A. Paus og Sekondlieutenant i den 2den akershusiske Infanteribrigade H. H. Heyerdahl ansatte som Sekondlieutenanter i den kongelige norske Artilleribrigade.

Under s. D. er Stiftskapellan i Christiania Stift H. Seeberg konstitueret som Præst ved Bodsfængslet.

— Under 23de Marts er tilstaaet Overstiger ved Kongsbergs Sølvværk Bergkandidat J. P. Friis et Reisestipendium paa 250 Spd. af Sølvværkets Kasse.

Sarpsborg. Den 30te Marts indviedes Byens nye Kirke ved Biskop Arup.

Embeder.

Sandeherreds Sognekald under Laurviks Provsti med omtr. 1300 Spd. i aarlig Indtægt.

Sandeherreds Kaldskapellani med omtr. 400 Spd. i aarlig Indtægt.

Liers Sognekald under Drammens Provsti med omtr. 1000 Spd. i aarlig Indtægt.

Hetlands Sognekald under Stavanger Provsti med omtr. 1400 Spd. i aarlig Indtægt.

Hetlands Kaldskapellani med omtr. 400 Spd. i aarlig Indtægt.

Hjertdals Sognekald med 650 Spd. i aarlig Indtægt.

Tinns Sognekald med omtr. 650 Spd. i aarlig Indtægt.

Grandsherreds Sognekald med omtr. 400 Spd. i aarlig Indtægt.

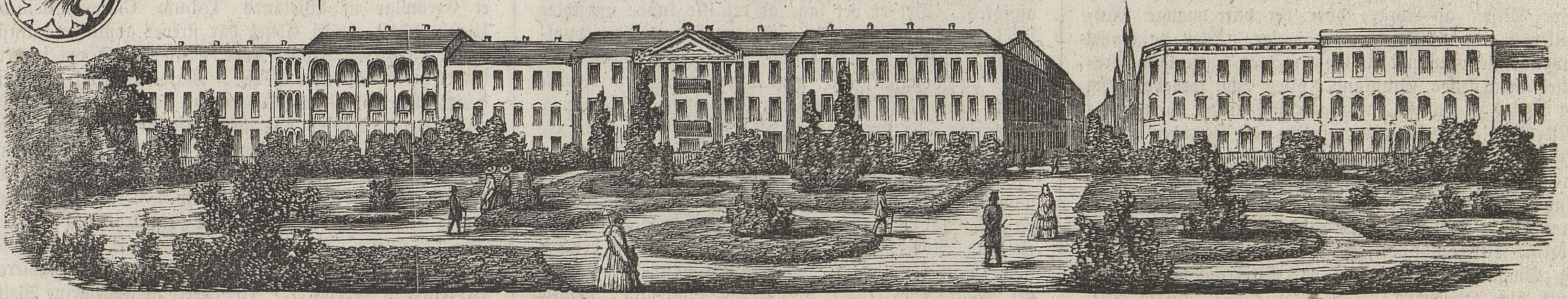
En Adjunktpost ved Throndhjems lærde Skole med en aarlig Gage af 300 Spd. og 80 Spd. i Dyrtidstillæg.

Vegø Sognekald under søndre Helgelands Provsti i Tromsø Stift med omtr. 470 Spd. i aarlig Indtægt.

Andet Politifuldmægtigembede i Christiania med fast Gage af Statskassen 330 Spd. aarlig og Dyrtidstillæg.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 16. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 17de April 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Noget om Povel Juel.

Efterfølgende Beretning om Povel Juel er forfattet af den lærde Cancelliraad Carl Deichmann, der skjænkede sin store Bogsamling til Christiania By, og os meddeelt af Konferentsrad E. C. Werlauff i Kjøbenhavn. Den os tilsendte Afskrift er en bogstavret Kopi af Deichmans egenhændige Manuskript, hvis konfuse Orthographi vi dog ikke have bibeholdt. Hvad Stykket selv angaar, bemærker Meddeleren: „Stilen er Deichmans sædvanlige slette og skjødesløse, og meget hidtil ubekjendt indeholder det vel ikke, men dog noget, og fortjener altid Opmærksomhed som forfattet af en Lærd, af hvem man ikke har meget trykt, og som kunde vide god Besked om den Tids Begivenheder.“ — Idet vi optage dette Aktstykke, der afgiver et nyt Beviis for den Interesse, hvormed den høitærede Meddeler omfatter vore literære Forholde, kunne vi ikke andet end beklage, at Werlauff selv har været forhindret fra, som paatænkt, at ledsage samme med Anmærkninger, og derfor overladt dette til os. Thi med sit uudtømmelige Kundskabsforraad paa Specialhistoriens Feldt, vilde Werlauff her som overalt kunnet bringe Oplysninger, der af Andre neppe ville kunne skaffes tilveie. De Anmærkninger, vi tilføie, ere faa, da vi lidet kunne give, der er ubekjendt for Fagmanden, og det ingenlunde ved Tilføielser lader sig gjøre at udtømme det yderst vidtløftige Stof, der kun venter paa en — tidsmæssig Monographi. Naar en saadan kommer, vil man vistnok lade Juels sjeldne Begavelse vederfares større Ret, end i Deichmans Skildring. For os stiller Juel sig som en Mand, der besad en Revolutionsmands fleste Egenskaber: Ærgjærrighed, Idee-Rigdom, Handlekraft, Dristighed og Ordets elektriserende Magt. Kun en eneste, men vistnok en væsentlig, manglede han; — det var den sindigt beregnende Klogskab, og derfor fik hans Optræden Fusentastens Præg. Om den Klarhed og Greihed, hvormed han skriftlig udtrykte sig, vidner allerede hans trykte Skrifter. Læredigtet „Et lyksaligt Liv“ vakte Samtidens Beundring, og er for Enhver, der tager Hensyn til Affattelsestiden, trods senere forkastende Domme, et saare mærkeligt Arbeide. Hans Landbrugsskrift, „En god Bonde, hans Avl og Bjæring“ (Kbh. 1722), oplevede mangfoldige Oplag og blev ikke i Løbet af et Aarhundrede fordunklet af noget andet*). Men et endnu mere talende Exempel afgiver hans Proces, navnligen det Svar, som han paa Generalfiskalens Indlæg afgav tre Timer efter dets Indleverelse, hans Memorial som „sidste skriftlige Bekjendelse“ tilligemed hans Testament, affattede Dagen før hans Henrettelse. Dog vi afbryde her disse Bemærkninger, for ikke at komme ind paa Undersøgelser, hvormed Historikere allerede have beskjæftiget sig, men hvorfra de ved Stoffets Mangfoldighed og dog deelvise Utilstrækkelighed, ere skrækkede tilbage, og henvise kun dem, der ønske nøiere Oplysninger om Juel og hiin mærkelige „Statsaktion“ til Odin Wolffs Journal 1809, 3 B. og de paa vort Universitetsbibliothek værende Manuskripter (Juels Proces, hans Korrespondence med Stiftamtmand Adler og hans Brev til Czaren, hvori Juel giver Anslag paa Grønland.) Red.

„Han skal være født i Throndhjem, Faderen en Kjøbmand, som havde sit Kramleie i Nordlandene, (det er brugeligt i dette vidløftige Distrikt, at Kræmmere fra Throndhjem farer der hen en Tid om Aaret, for at afsætte deres Kramvarer, og tilhandle sig andre Varer igjen.) Skal først have været Foged i Nordlandene, siden Prokurator i Bergen*). Der berettes om ham paa det første Sted, da han havde besvangret et Kvindemenneske idet han lod sætte Ild paa Huset, hvor samme Menneske fandt sig, saa hun blev indebrændt, for at skjule Gjerningen. Han blev siden bekjendt af Kong Frederik IV., som fattede Naade for ham formedelst hans hurtige Begreb, maaske og af nogle indgivne Projekter**); blev derpaa destineret som Oberbergamts Forvalter ved Sølvværket Kongsberg 1711 i Juni, og for at habilitere sig gjorde paa Kongens Bekostning en Reise til Bergværkerne i Tydskland, Bøhmen og Ungern, og var allerede tilbage i September samme Aar. Men da Baron Løwendahl nylig forhen havde faaet øverste Kommando i Norge og tillige indbragt Vitzthum med flere Bergbetjentere til Sølvværket, blev Juel i samme Maaned (29de Septbr. 1711) og Aar beskikket til Amtmand over Lister og Mandals Amt. Aaret efter, 1712, kom han til Amtet, og strax forfaldt med Stiftamtmand Henrik Adler i Trætte og Brevvexling om Subordination og andet som indløb i deres Embeder, hvilken Korrespondence udviser et overdrevent høit Mod, begegner Stiftamtmanden, som en bekjendt brav Embedsmand, paa en meget nedrig Maade, sætter sig selv mange Grader høiere, og et Steds siger: „at om det er for naturlig Herkomst Skyld af gammel Tid, være sig paa fæderne eller møderne Rod, da fandt jeg grevelig Stamme før han“ 2c.***) Grunden til denne Paastand veed jeg ikke at udfinde; det maatte da være af de gamle norske Jarler. Aaret efter (1713) kom han i Vidløftigheder med en fremmed Skipper, fordi han havde belagt hans Skib med Arrest, og aftvunget ham 300 Rbd. De kongelige Kommissarier i denne Sag refuserede han paa Grund, at de ikke vare hans Ligemænd eller af Adel. Hvorledes Udfaldet blev paa denne Sag veed jeg ikke; trolig den har staaet længe hen, og tillige været Aarsagen med mere til hans Dimission, især for hans Opsætsighed og Trodsighed mod hans Superieur, hvilken Dimission ham dog ikke maatte extraderes førend han edelig havde reverseret sig sig ikke at ville gaae i anden Herres Tjeneste; - Resolution af 16de Juni 1721. Anledning til dette maa vel have været det han i en Memorial af 30te April 1720 siger, at han 1718, da Kongen af Sverige var i Norge, var tilbuden kongelig Tjeneste i Sverige*). 1716 blev Baron Löwen fanget i Slaget paa Ringerige og henført til Christianssand; om Juel ved den Leilighed er kommen i Bekjendtskab med ham, og indladt sig i saadan Handel med ham, kan ikke vides, men kunde formodes, siden han paa de Tider var indkommen i fortrædelig Vidløftighed.

1720 døde hans Frue i Kjøbenhavn.**)

Da den grønlandske Handel og Mission 1721 og 1722 kom i Forslag, gjorde Juel et Forslag til Kong Frederik IV om et sønden for Grønland ubekjendt og uopsøgt Land, og begjærte, ham maatte være tilladt under dansk Flag at beseile og indtage samme Land, men fik Afslag. Samme Aar 1722 var han i Skaane, i Gottenborg og flere Steder, og der vendte sig til Kongen af Sverige og gjorde samme Anslag der, nemlig at der maatte udrustes og eqviperes tvende Hukkerter under hans, Juels, Kommando og Landshøvdings Charakteer, men blev ikke reflekteret derpaa. I samme Aar 1722 ved Michaelsdags Tider blev han først bekjendt med Generalmajor Gustav Coyet***), der endnu ikke havde

*) I et Mæcenat-Exemplar af dette Skrift fra Povel Juel til den i hans Sag indviklede svenske Generalmajor Coyet (hvilket senere har tilhørt den i Sagen forekommende C. Erlund, og nu eies af nærværende Blads Redaktør), har Juel med egen Haand skrevet følgende Vers, der vise, at Bogen er bleven beklippet af Censuren forsaavidt angaar hans Projekter til Norges Held:

Var Norden ei mit Føde-Land
Da var min Lykke bædre
For sønden paa den slette Strand
For mig, som mine Fædre.
Men skiønt ieg mine Landsmænd maa
I store Ting ei tiene,
Saa dog kand Avind i de smaa
Min Pligt mig ei formeene.
Den Balk som viste strax og net
At exeqvere dette
I Norrig, blev udstrogen slet†)
Og Auctor sat til rette.
Og om endskiønt Hand haver søgt
Til Ords at maatte komme,
Det dog er bleven forebygt
Ved Avinds vrange Domme.
Det langsomt kommer, kommer dog,
Og ofte vel til Maade;
Saa skal i Længden og min Bog
Gaa frem til Norges Baade. —

†) Formedelst approbationen til trykken, saa som en Ting, der syntes at røre Politien. (Juels egen Anm.)

*) Efterat have været Prokurator i Bergen, blev han 1710 konstitueret Byfoged der. Han førte efter eget Udsagn nogle tusinde Processer, hvoraf han aldrig tabte een til Slutning, og afsagde over 1200 Domme, „uden at tage nogen Skjænk.“

**) Projekterne ere trykte hos Wolff og gaae ud paa de kgl. Intraders Forøgelse af Fisketiende, stemplet Papiir m. m.

***) Denne Brevvexling, hvori Juel viser sin polemiske Overlegenhed, findes i Universitetets Mskt.-Samling No. 493, 4to.

*) I denne mærkelige „Memorial“ eller Ansøgning, der hos Wolff og i „Den danske Digterkunsts Middelalder“ (II, 196) er dateret 20 April, opregner Juel alle sine Færdigheder, hvoriblandt hører, at han kunde expedere 4—8 Processer om Dagen og diktere til tre Skrivere paa een Gang. Han beder Kongen, at lade ham være „revset til Forbedring, ikke til Fortvivlelse og Fordærvelse“, at unde ham sit Brød i sit Fædreland Norge, som han kjendte „fra Hoved til Taa, alleslags Næring og Bjæring, Velstand og Veestand“, og ikke at lade ham søge det „i et fremmed Land, hvor det for mere end et og et halvt Aar havde staaet ham rede. Tiderne“, lægger han til, „ere omskiftelige, og en Flue kan, imod sin Villie, stundom incommodere en Elefant“, - Ytringer, der erindredes ham, ved den senere Anklage for Forræderi.

**) Hun maa have været af god Familie i Bergen. Endnu ved sit Fald havde Juel Liget staaende, for at transportere det til Bergen og bisætte det „i hendes Fædres Grav.“ Som Amtmand søgte han Kongen om at blive Etatsraad, da det var besværligt for en ubemidlet Mand, at gjøre et godt Giftermaal i disse Egner, hvor de rige Brude, helst naar de tillige ere fornemme, ere saa rare som orientalske Perler, medmindre Æren forgylder hans Armod.“ (Jfr. Petersens Literaturhist. IV. 424—26, hvor, hvad der anføres om Juel efter Værkets Plan ellers er ganske utilstrækkeligt.)

***) Gustav Wilhelm Coyet var en Søn af Hof-Kansleren Wilhelm Julius Coyet († 1709), der 1707 af Carl XII var bleven ophøiet i Friherrestanden, og Sønneson af den af Deichman nedenfor nævnte Peter Julius Coyet († 1677), der paa svensk Side afsluttede Roskilde-Freden og desuden anvendtes i mange andre vigtige diplomatiske Hværv. Gustav v. Coyet, hvis ene Broder faldt som Lieutenant i Slaget ved Pultava, var født i Stockholm 1678, studerede først i Lund, reiste derpaa udenlands og blev efter Hjemkomsten 1699 Kapitain, tog 1705 Afsked paa Grund af Tilsidesættelse, men indtraadte igjen senere som Major i Krigstjenesten og avancerede efterhaanden til Generalmajor (1719). Han var oftere med i Krigen, og lagde da baade Mod og Klogskab for Dagen; navnligen udmærkede han sig i Slaget ved Helsingborg 1710. Samme Aar som han blev Generalmajor udnævntes han ogsaa til første Kommissair ved Grændsekommissionen i

faaet sin Dimission af svensk Tjeneste, men stod paa Point at gaae i russisk Tjeneste; ligesom og med Major J. Hörling fra Holsteen. Juel gjorde paa ny et Projekt om en Koloni at oprette paa Grønland, og naar saa var skeet, kunde lettelig Island og Færrøe indtages, derefter den nordre Part af Norge. Coyet skulde med sit Tillæg oversende det til Rusland. Af Hörlings Brev til Hertugen af Holsteen - af 26de Januar 1723 - gik den hele Sag derpaa ud, at Hertugen af Holsteen skulde paa den Maade og ved russisk Hjelp blive Mester af Norge, hvor der vare mange Malkontentere, og tilsidst og af Sverige. Men da Coyet havde alene oversendt til Geheimeraad Ostermann Projektet betræffende Grønland, vilde han forbeholde sig det øvrige at handle om, naar han antraf Hertugen i Petersborg, og begjærer Hörling af Hertugen 3000 Rdlr. Forskud til Coyet til hans Gjelds Afbetalning, da han allerede var tilstaaet af Rusland 10,000 Rubler, som ikke kunde ham remitteres saa hastig. Den ganske Sag var i sig selv chimere. Dette Brev fra Hörling blev opsnappet, da man formærkede en fortrolig Omgang mellem disse og Silverskiöld, hvorefter Juel blev arresteret *). Saasnart Coyet fornam dette, gaaer han til den russiske Minister Bastucheff for at formaae ham til at erklære Juel som Kancelliraad i russisk Tjeneste, som ikke vilde befatte sig dermed. Juel fandt dog Leilighed at brænde Projektet; - men man bemestrede sig dog hans andre Papirer, og som Etatsraad Sekman kom og forkyndte ham Arrest, løb han til sit Chatol, udtog nogle Breve, puttede dem i Munden for at gjøre Ende paa dem, tog Sekman om Garpen, saa han maatte afgive dem igjen. Den 11te Februar kgl. Ordre til en Kommission over ham - Gabel førte Præsidium, men den 15de Februar blev Grev Sponich Præses. Den 17de blev Coyet belagt med Arrest i hans Logemente; en Kapitain maatte stedse være hos ham, og 2 Skilvagter udenfor. Generalfiskal Smith som Aktor. Adskillige Vidner bleve forhørte, endelig baade Coyet og Hörling, hvilken sidste blev ved Sandhed: - Juel derimod viste sig halstarrig; blev altsaa eragtet han piinlig skulde forhøres, endskjønt han forud var tilsagt kongelig Naade, om han vilde bekjende Sandhed, og opdage sine complices. Han vedblev at dølge Sandhed, endskjønt man første Gang befriede ham fra Torturen. Han paastod, ikke at have forbrudt sig i noget, siden Grønland det gamle var forladt for mere end 300 Aar siden, og at Hollænderne og andre Nationer havde over hundrede Aar fisket og faret paa Strat Davids og at Kongen havde ofte sendt Missionærer til Hedninger uden at tilegne sig deres Land. Endelig siger han, at det maatte være en Guds Straf over ham, og at en utidig Ambition havde forledt ham.

Den 1ste Marts kgl. Befaling at Juel skulde belægges med skarpere Grad af Tortur, og saafremt han da ikke bekjendte og opdagede sine Medbrødre, da ufortøvet fortfare med Dommens Afsigelse, og førend Dommen blev exeqveret, at blive med øvrige gradibus Torturiæ belagt, samt Dom, Tortur og Exekution inden Maaneds Udgang at være fuldført.

4de Marts indkom Generalfiskalen med sin Irettesættelse, hvilken Justitsraad Ratken og Mag. Tomerup bragte til Juel, samt ham betydet, inden Klokken 2 Slet være færdig med sin Besvarelse - derudi tungt at forsvare sig, taler om Overilelse, om de førte Vidner, om den ham den 16de Februar tilsagde kongelige Naade 2c. - siger at det var ikke det rette Grønland han havde givet Anslag paa, men nogle sydlige Øer, og Sydvest-Coursen ind ad Strat Davids; gjentager at det bergenske Kompagni ikke beviser at Kongen tilegner sig Grønland, foruden at det er et ufrugtbart Land 2c. - at en vis fremmed Puissence har ført Titel af Grønland; siger, at om han havde faaet Charakteer og Protektion af en fremmed Herre, kunde det hjulpet ham til Brød i sit Fædernéland. Den 5te Marts Dom afsagt efter Lovens 6te Bogs 4de Kap. 1ste og 4de Art. Dommerne Grev Sponich, Gabel, Nummesen, Holst, Ratken, Drese, Bredal, Erlund, von Einen; samme Dag approberet af Kongen. 6te Marts forkyndt for Juel. Den 7de hans sidste Bekjendelse — indbefatter intet synderligt, at den ganske Sag er blot Chimære, in practicable, i alle Omstændigheder og alene sammensmiddet, paa det at baade Coyet og Hörling kunde

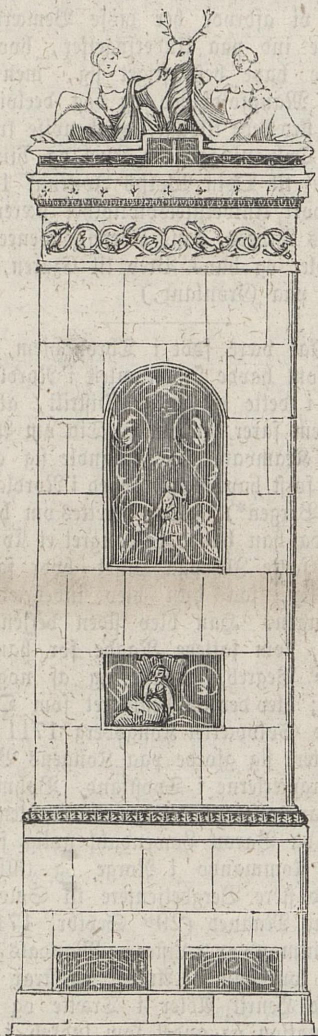
Helsingør, men reiste derefter uden Tilladelse til Kjøbenhavn, hvorfra det svenske Hof forgjæves kaldte ham tilbage. Her indlod han sig da i hiin Forbindelse med Povel Juel, der medførte Begges Fængsling og Fald. Coyet dømtes til livsvarigt Fængsel paa Munkholmen, hvorhen han dog ikke blev sendt, men døde („drak sig ihjæl"?) i Kastellet 1730. Han skal have været en meget lærd og begavet Mand, men derhos af en letsindig Charakteer. [Jfr. Sv. biogr. Lex.]

*) Postmester C. Erlund, der i sin Tid havde slaaet en Lakei ihjæl, men for Mordet var bleven benaadet, spillede en Rolle ved denne Opdagelse, ligesom han ved sit Brevbryderi alt havde gjort i den Stenbock'ske Affære. Malling optog ham i sin Bog som en fortjent Mand. Nutildags vilde en Postmester, der saaledes krænkede Brevhemmeligheden, bedømmes anderledes.

forskaffe sig Anseelse, faa Penge i deres Trang og siden faae Navn at være kommet i fremmed Tjeneste og derved bane sig Vei til Restitution i sit Fædernéland, som vistnok var saa i sig selv. Muligviis man frygtede at Rusland skulde melere sig i Sagen, hvortil dog ingen Grund kunde være, at en regjerende Herre skulle ville befatte sig med et saa daarligt Anlæg og saadanne Personer som ikke stod i Konnexion med Andre, der formaaede noget. Kan derfor ikke begribe hvorfor saaledes hastede med Sagen, at den brevi manu skulde afgjøres. Det er vel saa, at det ikke kunde undskylde Juel, - hans hele Opførsel var formastelig, dumdristig, forført af sine heftige Passioner, - overvættes Ære- og Hevngjerrighed; men Spørgsmaal, om det ikke kunde have været nok at sætte ham i en stedsevarende Forvaring, da her ikke var at befrygte periculum ex mistericordia.

Den 8de Marts blev han exeqveret *). Gjort et Testamente i Faveur af hans Søn, Hans Poulsen Juel, da $5\frac{1}{2}$ Aar gammel, at han maatte beholde sin Arv efter sin Moder, da intet Skifte var gjort, og beholde hans Part i Lykkem Kobberværk, og hans ældre Broder Mag. Jens Juel, Provst paa Sundmør, maatte blive hans Formynder **).

Paa Torturen havde han bekjendt paa Nogle i Norge, især paa Etatsraad og Justitiarius i Overhofretten i Christiania, Blixencrone; en kgl. laqueie blev afsendt til Statholder Vibe, at undersøge det, men

Kakkelovn af Fayence.

blev befunden aldeles uskyldig, og neppe havde han en Medvider i ganske Norge. Blixencrone blev dog nogle Aar derefter demitteret, men for en anden Sags Skyld ***).

Trolig at Coyet har været en Descendent eller Slægtning af den svenske Minister Petrus Julius Coyet, Autor til adskillige Statsskrifter imod Danmark, og som i Frederik III's Tider var en farlig Mand for Danmark. Ovenmeldte Generalmajor Coyet blev sat i samme Arrestkammer, hvor Grev Stenbuck tilforn sad, og endte sit Liv. Han var en vel studeret Mand, men havde farlige Principia og intet mindre end orthodox, om ikke en Atheist saa vist nok en Deist *).

Han arbeidede og paa at gjøre Guld. Jeg eier et Exemplar af Wielands Tabula Cisterciensium, Hafn. 1712, hvori Coyet har skrevet adskillige latinske Anmærkninger. Coyet døde i sin Arrest om jeg erindrer ret 1727 eller 1728. Major Hörling blev frikjendt eller friladt.

Juels Skrifter om „et lyksaligt Liv" indeholde adskillige nyttige Lærdomme, og bedre udført end man kunde forvente af en ustuderet Mand. Han prædikede (bedre) for Andre end for sig selv. Dette Skrift tror jeg er forfattet Aar 1713, men først trykket 1721.

Hvad som mangler i dette Udkast, kan suppleres og rettes af Gebhardi - 15de Deel af allgemeine Welthistorie, - og hvad han har om denne Sag, er nok ganske og alene taget af Etatsraad Hoyers Mskpt. om Kong Frederik IV" **).

*) Kl. halv 9 førtes han fra Slutteriet til Skafottet, paa Nytorv, hvor 500 Mand af Garnisonen vare opstillede, og hvor først den høire Haand blev ham afhugget og derpaa Hovedet, samt Legemet hugget i flere Parter. Hovedet vistes den omkringstaaende utallige Folkemængde med de Ord: „Dette er Forræderens Hoved." Det „parterede" Legeme blev slængt paa en Rakkerkjærre, ført udenfor Vesterport og klynget paa Steile og Hjul.

**) Jens Thomassen Juel († 9de December 1727), var ligesom Broderen en begavet Mand, der førte i Pennen de syv nordmørske Præsters mærkelige Klage over den forfaldne Kirkedisciplin. Han var Magister philosophiæ og i det Hele en velstuderet Mand og „en god Jurist." (Se om ham Erlandsens Efterretninger om Throndhjems Stifts Geistlighed S. 447). En anden Broder, Niels († 1713) var residerende Kapellan til Domkirken i Throndhjem (Erlandsen S. 54.)

***) Under den gjentagne Tortur havde Povel Juel længe benægtet at have nogen Medskyldige. Men formodentlig for at blive sine ubarmhjertige Bødler kvit, sagde han, at da han i 1718 var kommen udi Etatsraad Blixencrones Huus (i Christiania), havde B. sagt til ham: Jeg er alt gammel, men I en ung Mand af stor Forstand, nu er det Tid og Leilighed at tjene sit Fædreland, „og var Meningen at gaae i svensk Tjeneste." Om Justitsraad Dreyer og Præsident Collin sagde Juel kuns, at de ikke vare gode Patrioter. Dette Udsagn havde tilfølge, at Kongen paa Juels Henrettelsesdag gav Statholder D. Vibe i Christiania Paalæg at undersøge Sagen og i Tilfælde af mistænksomme Omstændigheder gjennemsøge Blixencrones Papirer og sikre sig hans Person. „Saa finder Vi og, hedder det i den kgl. Ordre til Vibe, fornødent at være, at Du en 3 à 4 Postdage i Rad lader aabne alle Breve, for at see, om ei derved noget videre kunde erfares, — — saa og vel at observere hvad Raisonnements der gaar anlangendes den over Povel Juel holdte Execution; desligeste eragtes og nødvendigt at de svenske Baroners von Lewen deres Idrætter og Foretagende udi Norge vel observeret vorder, hvorover Du et vaaget Øie haver at holde." (Rigsarch.) Blixencrone blev ved Undersøgelsen befriet for enhver Mistanke i denne Sag. Men senere kom der op en anden Sag, Sag, der voldte hans Ulykke. Som Justitiarius i Over-Hofretten i Christiania havde han - som saamange af Retfærdighedens Haandhævere i den Tid - „i mange Maader ladet sig korrumpere" (bestikke) og blev derfor 1728 afsat samt maatte af sin samlede store Formue betale Kongen 10,000 Rdl., for at undgaae videre Straf. Han døde kort efter, men ikke uden Afkom som J. C. Berg antager (Saml. IV, 314); thi han efterlod en Søn, der ligesom han selv hed Hans, og tvende Døtre, hvoraf den ene var gift med Justitiarius U. Fr. From og den anden med Mønsterskriver Kolding.

*) Ogsaa Juel deelte Coyets Sværmerier og skal ligesom han have beskjæftiget sig med Chiromantien. Allerede under sin Udenlandsreise var han henfalden til Spaadomskunster og Drømmeudtydning, og det skal have været i Tillid til en Drøm, ifølge hvilken Kongen vilde gjøre ham til Storkansler, at han reiste fra Bergen ned til Kjøbenhavn, dengang han blev Amtmand. (N. M. Petersens Literaturhist. IV, 424.)

**) Hojers Frederik IV's Historie haves nu trykt (2 B., Tondern 1829.)

Kakkelovne.

I Børsens Vestibule og hos DHrr. Andresen & Køltzow er der for Tiden Anledning til at see Prøver paa et Slags Kakkelovne, der kun i enkelt Tilfælde ere forsøgte her i Landet, men som i Tydskland ere almindelige i saagodtsom alle bedre Huse. Det er de saakaldte Thon- eller Fayenceovne. Disse Ovne ere vel meget dyrere end de brugelige Malmovne og ville ialfald hertillands falde saa dyre, at der kun kan blive Tale om deres Anvendelse i Huse med nogen Luxus. Men de have ogsaa væsentlige Fortrin fremfor de andre Ovne, idet de ikke alene ere en stor Prydelse for et Værelse, men ogsaa brændebesparende og vedligeholde en jævn, behagelig Varme halve Døgnet efterat der er lagt i dem. Ved en lufttæt Dør, der nedentil skrues til, mens Brændet er i Gløde, hindres Varmen fra at løbe ud, dog uden at Kuldamp og Usundhed derved fremkommer, saaledes som ved de saakaldte Svenskeovne med deres oventil anbragte Spjeld. Horizontalt gjennem Ovnens nederste Deel løber et Jernrør, der strax ophedes, og hvorigjennem den kolde Luft strømmer fra den ene Side for at komme ophedet frem paa den anden. Saaledes bliver Værelset ogsaa snart varmt.

Disse Ovne bestaae af en heel Deel glasserede Stykker, der fældes sammen saaledes, at det Hele i det Ydre seer ud som en Piedestal eller deslige af Porcelain. Indentil mures overalt med Teglsteen, og i Bunden anbringes Hede-Indretningen, der fortrinsviis er af Jern. Med nogen større Bekostning kunne dette Slags Ovne ogsaa indrettes saaledes, at de tjene som Kamin, og - efter Ønske - leveres med hvid Emailleglasur, med Guldforziringer, eller med farvede Glasurer. De her udstillede Ovne ere fra Steentøifabriken i Fernsicht ved Killinghusen i Holsteen, fra hvilken Fabrik vi have liggende for os en stor Masse Tegninger af Ovne med de forskjelligste Forziringer, og hvoraf vi her gjengive een, nemlig af den, der er udstillet paa Børsen. Denne Ovn koster med hvid Glasur 70 Spd., og broncefarvet

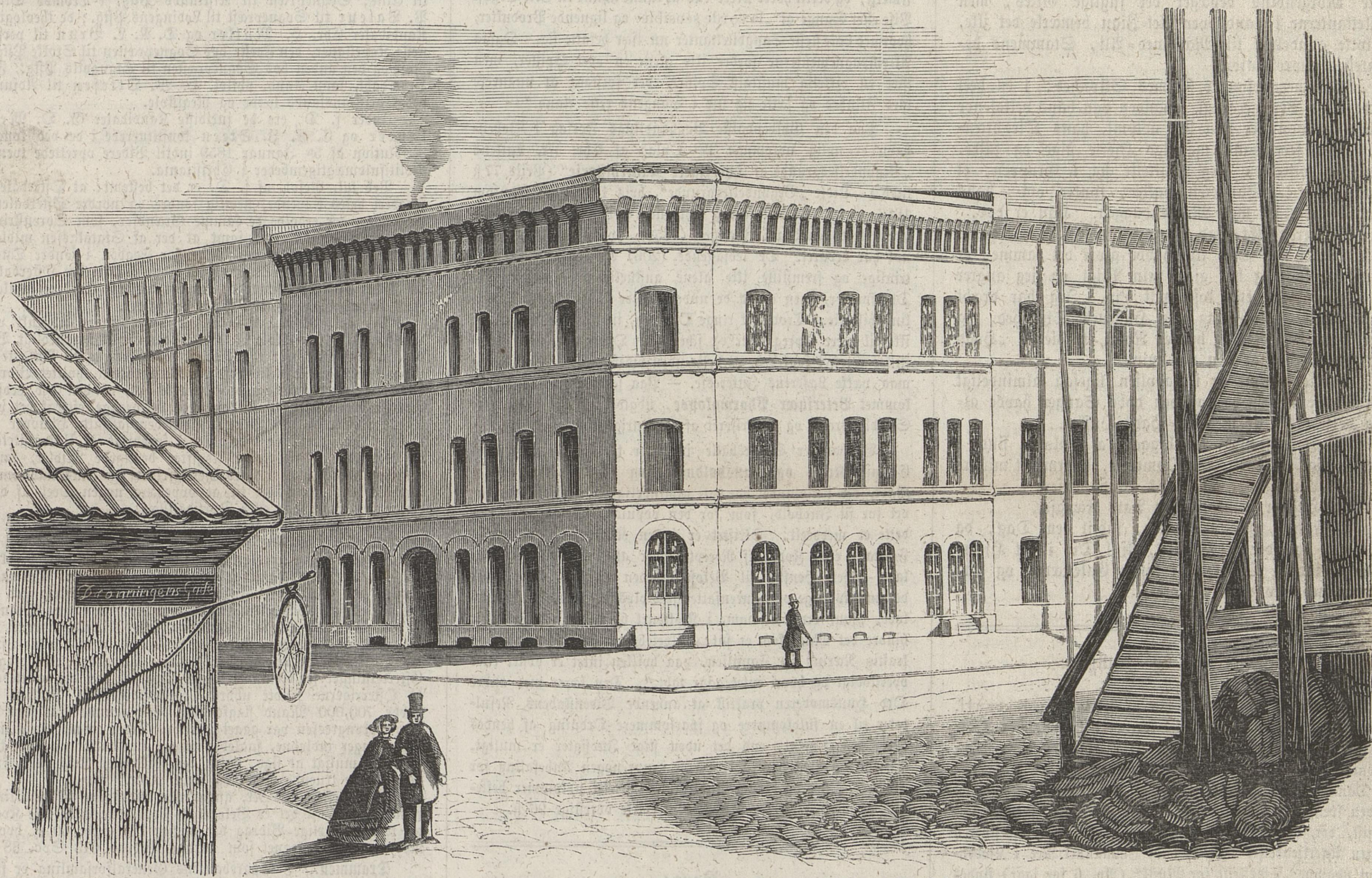
eller kolorert 60—54 Spd. De største Ovne gaae op til over 200 Spd., de billigste komme paa omtr. 30 Spd. Vi have saameget mere troet at kunne gjøre opmærksomme paa disse Ovne, som der i de nyopførte pragtfulde Gaarde her i Byen turde være en forønsket Anledning til deres Anvendelse. Efter hvad der er os sagt, have et Par Bygherrer ogsaa allerede bestemt sig til Thon-Ovnes Anskaffelse

Christianias nye Kvartaler.

Det er netop forløbet et Aar siden den store Brand her i Christiania, hvorved halvtredie af Byens indre og tætteste Kvartaler fortæredes. Imidlertid har Byggeriet - tildeels paa Grund af den sidste milde Vinter - skredet saavidt frem, at nu forlængst de fleste Gaarde ere under Tag og Indredningen paabegyndt. En Gaard paa Hjørnet af Østre-Gade og Dronningens Gade (se vor Afbildning) er allerede i det Ydre afpudset og tvende andre ere under Afpudsning. Een Gaard (Skomager Olsens i Dronningens Gade) er allerede taget i Beboelse. To Tomter ligge endnu urørte, paa tre Tomter arbeides endnu paa Grundmuren, og tvende Gaarde ere kun naaede til anden Etage. Disse sidste ere dog alene blevne tilbage ved de paa Grunden fornødne store Minerarbeider, idet Østre-Gade, ved den saakaldte Kirkebakke, er bleven sænket saaledes, at store Fjeldmasser maatte skaffes bort, endnu førend man kunde naae i Niveau med Gaden og desuden naturligviis yderligere Mineringer maatte foretages for Kjældernes Skyld. Forøvrigt ere Kjælderne i ikke mindre end et halvt Snees af de nye Gaarde (liggende i den øverste Deel af Kvartalet mellem Kirkegaden og Dronningens Gade) huggede i Klippen. Disse Kvartaler ville blive de solideste i Byen og vistnok hellerikke i Pragt overgaaes af noget andet Parti, medmindre det skulde være Karl-Johans-Gade, hvis Total-Indtryk dog lider af en mellemkommende kasseformig Træbygning. Med Undtagelse af en eneste Gaard (H. Gulbransons, hvis Kjældere beholdtes) bestaae samtlige Fundamenter af huggen Steen, og Murene have i Regelen en Tykkelse, som i ældre Gaarde kun sjelden forekommer. Istedetfor at de gamle Gaardes Vægge mod Nabogaardene oftest ere Bindingsværk og ligesom støttede op til hinanden i fælles Svaghed, ere nu alle de nye af tykke Mure, forsynede med Brandgavler, saaledes at Ilden vil have vanskeligt for at trænge ind i den ene Gaard fra den anden, medens derimod de ældre Gaarde medførte et ubetinget Fællesskab i Ulykken. Kun et eneste Sted sees Bindingsværk anvendt udad eller mod Nabogaard. Og dette er - mon symbolsk? - til et Skuur netop i den Gaard, hvor Ilden brød ud og i det største Kvartals Midte.

Med Undtagelse af en toetages Gaard i Skippergaden og Hans Gulbransons toetages Gaard (med Messanine), bestaar alle de nyopførte Bygninger af mindst tre Etager og have desuden for det meste Messanine. En eneste Gaard, Hjørnegaarden ligeoverfor den gamle Departements-Bygning, bestaar af fire Etager foruden Kjælder-Etage og Messanine, og har altsaa sex Beboelseshøider. Denne Gaard er bygget paa Hældingen af Fjeldet, hvorhen Søen tidligere gik, og Grundmuren mod Dronningens Gade ligger meer end tyve Fod i Dybet. Forresten udmærker den sig ikke blot ved Høide, men ogsaa ved Soliditet. Trapperne ere af huggen Steen, hvilket nok ellers ikke i nogen anden Gaard er Tilfældet; Murene uden Puds.

Blandt de Gaarde, der foruden Soliditetens Fordele ville komme til at frembyde nogen større architektonisk Pragt, kan nævnes Peter Petersens store Gaard paa Hjørnet af Østre-Gade og Kongens Gade. Denne Gaard - en af de høieste i Byen - har i det Ydre kun Udseende af en toetages Gaard med Messanine. Men i det Indre er det endnu en Etage, nemlig i den nederste Etages uhyre Buer en Mellemetage, der staar

Parti af de nye Kvartaler i Christiania, (Hjørnet af Dronningens Gade og Østre-Gade.)

i let Forbindelse med Boutikerne og skal tjene til Varelagere. Af de endnu under Opførelse værende Gaarde er Kreditbanken og Hoppes ene Gaard ellers de Bygværker, der ville blive opførte med størst Pragt og med en større Anvendelse af huggen Steen end sædvanligt. I Hoppes Gaard (til Østre-Gade) er der saaledes i hele nederste Etage mod Gaden anvendt hugne Granitpillarer baade mellem Vinduer og Døre. Forøvrigt kan til Exempel paa en i forskjellige Retninger solid Bygningsmaade anføres, at i flere Gaarde er anvendt Asphalt, deels til Isolering af Fundamentet, deels til Tagdækning, at foruden hvælvede Kjældere have flere Gaarde ogsaa ildfaste Rum for Papirer osv. samt at der i een Gaard (Dietrichsons) er anvendt Kjælder-Bjelker af støbt Jern. I Ollendorfs Gaard er anvendt hule Muursteen; men denne er ogsaa den eneste, trods de aabenbare Fordele som deslige Gaarde have, navnlig derved, at de strax uden Skade for Sundheden kunne beboes, hvilket som bekjendt ellers ingenlunde er Tilfældet med nye Muurgaarde.

Af den Maade, hvorpaa de brændte Kvartaler nu ere bebyggede, tør man antage, at de ikke alene ville afgive langt elegantere Bekvemmeligheder, end de gamle, men ogsaa et mange Gange saa stort Huusrum, og at de saaledes ville bidrage til at trykke noget ned den overdrevent høie Huusleie, som har været almindelig i de sidste Aar her i Byen. Som et Exempel paa Rummeligheden af de nye Gaarde, ville vi kun anføre, at Hotel Scandinavies nye Bygning indeholder omtrent 90 Rum, hvoriblandt over 60 Logereværelser.

Vort Prospekt, der er taget fra Bazaren ved Kirken, fremstiller et Parti paa Hjønet af Østre-Gade og Dronningens Gade med Kjøbmand Lies afpudsede Gaard i Midten.

Kaliforniske Sæder.

Her er et lidet Faktum, der kan tjene som Prøve paa kaliforniske Sæder.

En Theater-Direktør ved Navn Betman, der vilde bringe paa Scenen tre smaa Vidundere, hvis Fader han havde den Lykke at være, averterer for et Par Maaneder siden, at han vil give den Forfatter 1000 Dollars, der skriver et Stykke, hvori de kunne optræde med Held. Han giver blot ti Dages Frist. Alle Franciscos skrivekyndige Mandariner paakalde Digtekunstens Gud og det ene Manuskript indsendes efter det andet. Prisens store Dag oprinder, alle Hjerter banke. Til sin store Beklagelse maa Betman erklære, at han og hans Hustru have fundet samtlige indsendte Arbeider saa blottede for Poesi, at han seer sig i den Nødvendighed at beholde de 1000 Dollars i sin Kasse.

En Maaned efter optræde de smaa Vidundere og gjøre stormende Lykke. Men, o Forbauselse, o Raseri! I Stykket, hvis Forfatter Madame Betman udgiver sig for at være, gjenkjender enhver af de tilbageviste Dramaturger en Pjalt af sit forsmaaede Poem.

Den næste Dag omtaler en Avis dette literære Rov og beklager, at en Dame har gjort sig skyldig deri. Man sagde blot Sandheden, men Sandheden yndes ikke overalt, og Theater-Direktøren stiller sig med en Revolver i Haanden paa den dristige Journalists Vei. Denne, der var bleven advaret, fandt dog ikke for godt at give Politiet noget Vink, som Skik og Brug er andetsteds, men forsynede sig ogsaa med en Revolver, som han dog ikke lader til at have fundet Brug for, thi Historien beretter, at han blev angreben bagfra af en usynlig Fiende, der gav Ild paa Ild, men som ikke synes at have været stærk i det ædle Skydehaandværk, da samtlige Kugler gik over Journalistens Hoved. Denne anlagde Proces for tilsigtet Mord og Betman er dømt, kan Du gjætte for hvilken Forbrydelse? Du vil svare: for Attentat paa et Menneskeliv. Undskyld, vi ere i Kalifornien. Han er dømt for at have løsnet Skud paa offentlig Gade, hvorved han let kunde have molesteret en Borger. Journalisten paa sin Side har faaet en skarp Reprimande for at have

forglemt den Agtelse, man skylder det svage Kjøn ved at skrive mod Mad. Betman.

I en Pariser-Avis læses en Supplik fra Beboerne af dette lykkelige Land. Midt i Overfloden lader man til at være i samme Stilling som Romulus og hans Mænd før Sabinerrovet og der sendes et Opraab til Frankrig om at ende denne Nød. „Vider," heder det i den mere end ydmyge Supplik, „at Kvinderne i dette Land ere safranfarvede og tale et Sprog, som vore delikate Øren ikke kunne høre uden Lidelse. Vi vove derfor at lade enhver ikke altfor bedaget Jomfru eller Enke i Frankrig vide, at her findes Hundreder af Franskmænd uden Koner, men i Besiddelse af store gjældfrie Territorier, samt at de Landsmandinder, der ikke sky en Søreise paa sex Maaneder, ville blive modtagne af alle dette Steds ledige Franskmænd i Procession og med vajende Faner.

Vi ere uvidende om hvorvidt dette Opraab har smeltet mange vakante Hjerter.

Medens vi ere i Kalifornien, ville vi for Kontrastens Skyld give et lidet Billede af kabyliske Sæder. Vi vide ikke om Kabylerne vilde henrykkes som vi af Wilhelm Tell, men det er et Faktum, at de finde stor Nydelse i lange Elskovssange, som synges i deres Lands Maal med snøvlende Røst til en monoton Rhysmus med Akkompagnement af Fløiter og Tambouriner.

Natten er endt, allerede blegne Stjernerne, en sagte Morgenvind bevæger det fugtige Græs, men Dillettanterne i Landsbyen Act-Zian bemærke det ikke, de lytte aandeløse til Mahomed-Ali, Stammens berømteste Improvisator.

Mahomed besynger Fatmes Skjønhed; i en heel Time have Versene fulgt hinanden paa hans veltalende Læber og endnu er han ikke udtømt, hans Øie brænder, man seer hans mandige Hjerte stige og falde. Pludselig viser en bleg Skikkelse sig i Gruppen, et Stud falder - Sangeren vakler, synker om - hans Blod blander sig med Morgenduggen. Han er død.

Morderen, Et-Had, svarer dem, som spørge ham: Den, som i mit Sted ikke havde gjort det samme, er ingen Mand; jeg har gjort min Pligt og jeg angrer det ikke, skal det end koste mit Liv. Jeg har dræbt denne Ublu, der besang min Hustrues Skjønhed, og hver Gang han gjentog hendes Navn, tilføiede: „Hvad gav jeg ikke for at Du var min!"

Navnet Fatme er i Kabylien ligesaa almindeligt som Marie i Europa, og den døde Sanger havde aldrig verlet et Blik med El-Hads Hustru.

De Forbrydelser, der begaaes af Jalousi, finde i intet sydligt Land strænge Dommere, hvormeget mindre da i det Land, hvor Ørkenens Vind blæser.

El-Had er dømt til fem Aars Fængsel.

O Fatme, skjønne Fatme, indtil den Dag, da din Herre forlader sit Fængsel, skjul Dig i dit Hjems Skygge, indhyl Dig kydsk i lange Enkeklæder og slaa Øinene ned selv under Sløret.

Literatur og Kunst.

Otte Sånger vid Pianoforte af Halfdan Kjerulf. 1-2 Häftet. — Paa A. Hirschs Forlag i Stockholm. Disse nye Kompositioner af vor Landsmand Kjerulf ere endnu neppe blevne bedømte her i Landet, hvorimod de baade i Sverige og Danmark have fundet kyndige og anerkjendende Dommere. I den svenske Musiktidning ere de anmeldte af en svensk Komponist, der, ved Siden af kritiske Udsættelser, yder Kunstneren megen Anerkjendelse, og i det af Immanuel Ree i Kjøbenhavn udgivne „Tidsskrift for Musik" (No. 6 for iaar) findes en endnu mere rosende Recension. Denne Recension, der sees at være skreven af en Mand af Faget, faar forhøiet Interesse for os som en i Danmark fremkommet Dom over en Nordmands Kompositioner, udgivne i Sverige. Det er en af de sjeldnere, men ønskelige Ytringer af et tiltagende literært og aandeligt Fællesskab, som selv Antiskandinaverne ikke kunne andet end glæde sig over. Denne Anmeldelse tro vi saameget mere her at kunne gjengive, som vort Blad hidtil ikke har kunnet give nogen Anmeldelse af disse Kjerulfs nye Kompositioner, ligesom over hans ældre i Stockholm udgivne Sange (Nyhedsbl. 1857 No. 2). Med Forbigaaelse af de specielle Bemærkninger, der alene kunne interessere Musikerne, indeholder Anmeldelsen Følgende:

„Vi ansee disse Sange ikke alene for det Bedste, den allerede ved flere Kompositioner fordeelagtigt bekjendte Nordmand Halfdan Kjerulf hidtil har komponeret, men maa overhovedet henregne dem til noget af det Smukkeste, de skandinaviske Landes rige Sangliteratur har frembragt. De vidne ligesaa meget om, at Komponisten er i Besiddelse af et betydeligt Kompositionstalent i Almindelighed og Begavelse for Sangkompositionen i Særdeleshed, som om at han i Henseende til musikalsk Dannelse og Dygtighed indtager et høit Standpunkt. Melodierne ere smukke, naturlige, let syngelige og, om end ikke altid udmærkede ved særdeles Originalitet eller Eiendommelighed, saa dog stedse holdte i en ædel Stiil, der veed at undgaae alle trivielle Phraser. Uagtet flere af Sangene bære Spor af Mendelssohnsk Paavirkning, vise de dog, at Komponisten har Modenhed og Selvstændighed nok til ikke blindt at lade sig binde heraf, men frit kan gaae sin egen Gang. Akkompagnementerne ere smukke og omhyggeligt arbeidede, og Komponisten har med Held forstaaet at undgaae alle de dagligdags staaende Akkompagnementsformler, som vi gjenfinde hos saa mange Sangkomponister, og som kun bestaae i arpeggierede Akkorder, uden Hensyn til Sangens Charakteer. Ogsaa deri har Kjerulf viist sig som en dygtig og begavet Musiker, at han i Akkompagnementerne har vidst at lægge et Udtryk, der passer til hver enkelt Sangs Charakteer, ligesom han i Behandlingen af det Harmoniske har viist at være fuldkommen Herre over Kunstens Technik. Sangene ere rige paa smukke Modulationer og harmoniske Fiinheder. — — — Texterne ere vel valgte og godt opfattede; man føler, at Komponisten har været gjennemtrængt af dem, saa at han i sin Musik har kunnet give dem deres rette Udtryk. — — — Men den mest charakteristiske af dem Alle forekommer os dog ubetinget at være Nr. 1 i 2det Hefte „Spansk Romans". Der hviler over den en eiendommelig sydlig, varm, lidenskabelig Kolorit, og der er noget Dramatisk ved denne af en dyb Følelse beaandede Sang, som i Forbindelse med et meget smukt Akkompagnement giver den ganske særegen Ynde. Men, det forstaar sig, en saadan Sang maa for at gjøre sin Virkning, foredrages med sand musikalsk Forstand, Udtryk og Følelse, og dertil hører Mere end at kunne nynne en Erik Bøghsk Vise eller Sange af „la corde sensible" og lignende Produkter, hvormed vore fleste Sangdilettanter nu især befatte sig. Ogsaa Akkompagnementerne fordre ikke alene en øvet Spiller, men især en virkelig musikalsk Spiller, der forstaar at nuancere med Fiinhed og sætte sig ind i Sangens rette Aand."

Paa den Gyldendalske Boghandlings Forlag i Kjøbenhavn er nylig udkommet 2det Oplag af Chr. Fr. Lütkens „Begyndelsesgrunde af **Dyrerigets Naturhistorie**" (Priis 77 ß indb.) Disse „Begyndelsesgrunde", hvis 1ste Oplag fremkom 1856, er et paa Skolebrug beregnet Udtog af Forfatterens udmærkede Lærebog i Zooligen (1851), hvis Fordele det vistnok har bevaret. De ledsagende (206) Afbildninger ere fortrinlige og fremstille ikke alene anskueligen de væsentligste Dyreformer, men ogsaa de underordnede Dyreklassers Udviklingshistorie. Trods det ringe Omfang, indskrænker Bogen sig ikke til tørre Opregnelser og schematiske Oversigter, men fremstiller Stoffet saaledes, at dette uden videregaaende Veiledning maa vække Læserens Interesse. — Paa samme Forlag er udkommet **Veterinær-Pharmakopøe**, udgivet af det veterinære Sundhedsraad og autoriseret af Indenrigsministeriet.

Boghandler Steensballe indbyder til Subskription paa Chemisk **Koge- og Huusholdningsbog** af Dr. Kletke, - et Værk, der i Udlandet har vakt almindelig Opmærksomhed saavel for sit Indhold, som for den populære Maade, hvorpaa dette er meddeelt. Skriftet er ingen Kogebog i almindelig Forstand eller Kodex af Recepter over alskens gode Retter at lave - uden Hensyn til Bekosteligheden m. m. Det giver derimod tydelige og almeenfattelige Oplysninger om de Naturlove, „som ere virksomme i Kjøkkenet og kunne fremme eller hindre det Maal som er sat: Tilveiebringelsen af en sund og kraftig Næring for Familien, paa hvilken intet er ødslet eller overflødigt og hvori intet gaar tabt." Den lærer med andre Ord Huusmoderen praktisk at anvende Videnskabens Resultater til en fuldkomnere og sparsommere Ordning af hendes hele Departement, end det uden slige Indsigter er muligt. En saadan Bog tiltrænger derfor neppe nogen Anbefaling for at finde Indgang blandt Publikum. Værket udkommer hefteviis og Prisen vil for Subskribenter ikke overstige 96 ß.

Norge.

Christiania. Til Repræsentanter for Nedenæs og Nobygdelagets Amt er valgt: 1) Lensmand Enge med 29 St., 2) Gaardbruger H. Skjerkholdt med 25 St., 3) Do. H. Stamsø med 13 St. Suppleanter: Kittilsaa, Lilleholt og Loddesøl. For Frederikstad er valgt som Repræsentant Sagfører O. E. Ramm, m. 2 St., som Suppleant Artillerikapitain S. B. Meydell.

— Der er nylig indtruffet en Begivenhed, som i usædvanlig Grad har oprørt Folks Følelse. Kapitain Meinertz, der længe har havt Ord for i vore gyldne Fredstider at være altfor slagfærdig, har nemlig ladet en ung, haabefuld Musikus, der paa Grund af sit Talent og sin Dannelse er bleven optaget i Byens bedste Familier, tildele 25 Stokkeprygl, fordi han har viist sig paa Gaden uden Militærhue og uden at hilse paa Kapitainen (hvem han forøvrigt paa Grund af Nærsynthed maskee ikke er bleven vaer). For denne efter vort Lægmands-Begreb raae Færd have Dagbladene, med sine mange oprørte Indsendere gjennempryglet M. paa en endnu haardere Maade og endelig har en stor Skare Mennesker i Thorsdags Aften bragt ham udenfor hans Bolig en vedholdende Pibekoncert. Medens den hele Affære af Hensyn paa den Pryglede maa vække Bedrøvelse, har den dog en anden, lysere Side, idet den Kjendsgjerning, at saadant kan indtræffe midt i Landets Hovedstad, vil være det stærkeste Motiv til at drive igjennem den af forrige Storthing vedtagne, men ikke sanktionerede militære Straffelov, hvorved Pryglestraffen afskaffedes. Al den Stund alle Landets Sønner, fra Embedsmandens til Huusmandens, skulle være værnepligtige, gaar det dog ikke an at give enhver vredagtig, pryglelysten Person, der faar Officierkjole paa, Hals og Haand over hine Individer, saaledes at han kan behandle dem som en Flok Negerslaver. Naar altsaa den nye militære Straffelov gaar igjennem og Pryglestraffen bliver afskaffet, da kan dette tilskrives Hr. Kapitain Meinertz og Andre, som muligens i dette beleilige Øieblik maatte have misbrugt sine arbitrære Privilegier. — Pibningen udenfor Meinertz's Bolig gjentoges igaar (Fredag) Aften, idet flere tusinde Mennesker fyldte Gaden udenfor og de tilgrændsende Gader. Politiet kunde ikke paa al anvendt fredelig Formaning og ved efterhaanden at bemægtige sig enkelte Spetakelmagere faa Masserne til at gaae fra hinanden, hvorfor omsider et Chok Kavaleri blev anvendt til at rydde Gaden og afspærre den. Iaften har Politiet paa Gadehjørnerne opslaaet Plakater, hvorved Folk forbydes at samle sig i Gaderne. Dog forgjæves!

— Fra Professor P. A. Munch i Rom er til Kirkedepartementet indkommet Afskrifter af tre pavelige Kollektorers Regnskaber for deres Oppebørsler til det pavelige Kammer i Norge, Sverige og Danmark for Tidsrummet mellem 1326 og 1358. De afgive, som man kan vide, mangfoldige Oplysninger om Tilstanden i Landene, om Pengevæsen, Reisemaade o. s. v.

— Ifølge Telegram fra Byfogderne i Molde og Christiansund af 9de Marts ansaaes Fiskeriet paa begge Steder for endt. Udbyttet for første Sted anslaaes til „Totrediedele af et Middelsfiske."

— Under 6te April ere Efternævnte beskikkede som Udskiftningsformænd: 1) Exam. jur. C. Christensen for Nedenæs og Robygdelagets Amt; 2) Seminarist K. Bentsen for Romsdals Amt, og 3) Agronom O. Holmboe for Nordlands Amt.

— Under s. D. er Justitiarius i Throndhjems Stiftsoverret og Politiret, H. G. C. Meldahl, udnævnt til ordentlig Assessor i Høiesteret; Provst i Østfinmarkens Provsti og Sognepræst til Næsseby Pstg., Chr. Sommerfelt, til Sognepræst til Etne; Sognepræst til Kistrands Pstg. i Tromsø Stift, P. Valeur til Sognepræst til Lødingens Pstg.; de theologiske Kandidater Chr. H. Müller og D. N. L. Brun til personelle Kapellaner, den Første hos Sognepræsten til Stokke Pstg., Ross og den anden hos Sognepræsten til Stangviks Pstg., Fr. Heyerdahl, samt Kand. philol. H. W. Ottesen til Adjunkt ved Christianssands lærde og Realskole.

— Under s. D. ere de juridiske Kandidater G. O. Mejlænder og C. F. J. Steen konstituerede i de ved kongl. Resolution af 5te Januar 1859 indtil Videre oprettede tvende Politifuldmægtigembeder i Christiania.

— Ved kgl. Resol. af s. D. er det bestemt: at Østerdalens Fogderi deles i tvende, nemlig søndre og nordre Østerdalens Fogderier, der erholde de samme Grændser, som Sorenskriverierne af samme Navn; samt at der af Statskassen midlertidigen bevilges en aarlig Gage for Fogden i søndre Østerdalen til Beløb 600 Spd. og for Fogden i nordre Østerdalen til Beløb 700 Spd. imod at den for det hele Embede samlede nu bestemte Gage af 444 Spd. bortfalder.

— Ved kgl. Resol. af s. D. er der tilstaaet Adjunkt ved Christiania lærde Skole J. E. Thaasen et maanedligt Bidrag af 50 Spd. for i 1 Aar at forberede sig til Ansættelse i den ledige græske Lektorpost ved Universitetet, hvilket Bidrag bliver at udrede, forsaavidt tilstrække kan, af den ved Ledigheden i ovennævnte Post besparede Lektorgage efterat det ved høieste Resol. af 22de Januar sidstleden fastsatte Honorar til Rektor Vibe deraf er afholdt, og forøvrigt af Universitetets til blandede og tilfældige Udgifter bevilgede Midler, samt derhos tilstaaet ham 1 Aars Tjenestfrihed fra hans nuværende Embede, dog uden Ret til at oppebære nogen Deel af den derfor bestemte Gage eller Dyrtidstillæg.

— Ved kgl. Resol. af s. D. er der til Medlemmer af en ved kgl. Resol. af 10de Decbr. 1857 anordnet Kommission til Undersøgelse af de nordlandske Handelsforholde m. V. beskikket følgende 7 Mænd, samtlige af Nordlands Amt: Amtmand Smith som Formand, Foged B. M. Berg, Kirkesanger J. Augustinussen, Handelsmændene M. Normann paa Ørsnæs og N. Schønning paa Stamsund samt Gaardbrugerne A. Sellevold af Øverbergs Pstg. og P. C. Glein af Næsne Pstg.

— I Ugens Begyndelse løde de med Telegraphen modtagne Efterretninger fra Udlandet meget krigerske, idet der berettedes, at Østerrigerne sendte uhyre Troppemasser til Italien og havde 700,000 Mand slagfærdige, paa samme Tid som det hed, at Kongressen var gaaet overstyr. Siden ere meget vaklende Beretninger indløbne, saaledes at der ligesaalidt nu som tidligere er muligt at sige, enten der skal følge Krig eller Fred paa alle de truende Noter og Rustninger.

— Meddelelsen i f. Nr. angaaende Bidragene til de Blinde rettes derhen, at det er Beløbet af de i dette Aars 1ste Kvartal tegnede aarlige Bidrag der udgjør 113 Spd. 60 ß, hvorimod der ialt er tegnet som aarlige Bidrag 613 Spd. 88 ß.

Drammen. I Sparebankens Generalforsamling er foruden de sædvanlige aarlige Bevillinger ogsaa bevilget 100 Spd. som Understøttelse for trængende Forældres Pigebørn til Skolegang, og 500 Spd. som rentefrit Laan til et af Bogbinder Calmeyer projekteret Badehuus.

Laurvig. Byens Avis for 12te April beretter: „I forrige Uge fandtes af endeel Arbeidere ved det nye Veianlæg til Porsgrund, ved Gravning i en Grusbakke paa Gaarden Sky, omtrent 1/4 Miil herfra Byen, endeel Oldsager, nemlig et Spyd, et Sværd og en Øxe, alle temmelig forrustede, saavelsom en liden mærkmærdig Skaalvægt samt nogle andre Smaating og Brudstykker. Sagerne laa 4 a 5 Fod dybt i Jorden, omgivne af en Steendysse, og der fandtes tillige adskillige Menneskebeen. De ville blive indsendte til Universitetet."

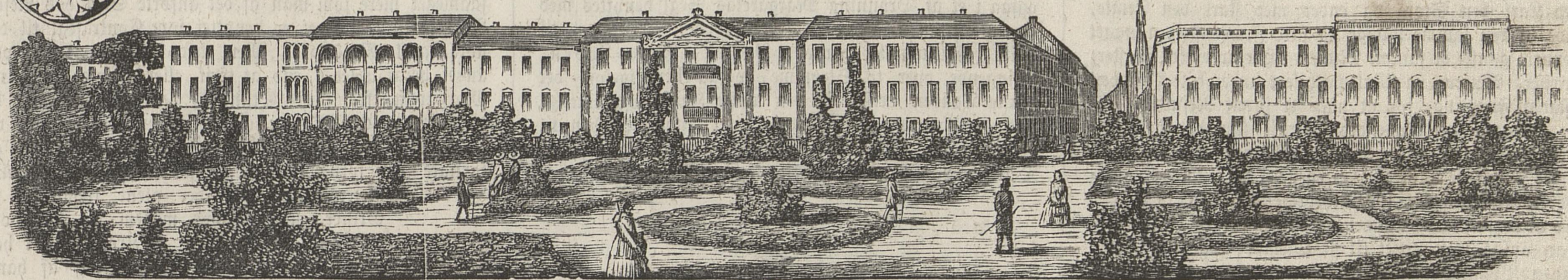
— Byens ældste Mand, Postmester Chr. Ludv. Pind, afgik ved Døden 28de Marts 95 Aar gammel. Han var Postmester fra 1792 til 1854.

Frederikshald. Fattigskatten for iaar er udlignet med 6596 Spd. 21 ß, Næringsskatten med 7318 Spd. 44 ß. I Ligningen er den største Indtægt (34,000 Spd.) opført paa Sukkerværket og de største Formuer paa Grosserer P. Anker, og Konsul Th. Stang, hiin med 450,000 Spd., denne med 280,000 Spd.

Throndhjem Throndhjems-Posten meddeler, at man ifølge Breve fra Finmarken skal svæve i Frygt for, at en Sorenskriver og Foged tilligemed sex Ordførere skulle være forulykkede tilfjelds i et rædsomt Uveir af Storm og Sneefog paa Veien mellem Karasjok og Alten. I flere Dage vare de udeblevne over den bestemte Tid og de for at opsøge dem udsendte Mænd skulle ei have stødt paa noget Spor.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 17. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 24de April 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Fremtidens Architektur.

I.

(Blandt forskjellige Yttringer angaaende Projekterne til Storthingsbygningen er der hos os i de seneste Aar, baade mundtlig og paa Tryk, ogsaa sluppet løs de mest snurrige Bemærkninger om den architektoniske Kunst og specielt om den Maade, hvorpaa en national Bygningskunst opstaar. Det kan derfor være ganske tidsmæssigt i denne Henseende nedenfor at gjengive et Stykke af J. Fergussons Indledning til hans illustrerede Haandbog i Architekturen (London 1855.) I alt Væsentligt og særlig med Hensyn til Opfatningen af en Fremtidens Bygningskunst udtaler han den samme Anskuelse, som tidligere er yttret af Tydsklands første Kunsthistorikere.)

Det er en almindelig Mening, at vi i Architekturen bør efterligne Naturgjenstandene saaledes som de fremtræde for vort Øie, medens det Rette synes at være, at vi stedse bør følge Naturens Fremgangsmaade, men ikke dens Former. Vildfarelsen hidrører klarligen derfra, at man har blandet den konstruerende Kunst Architekturen sammen med de efterlignende Kunster Maleri og Skulptur. For disse sidste gives der ingen anden Udtryksmaade end en mere eller mindre nøiagtig Efterligning af Naturen, medens Architekturen i sin Virkning støtter sig til noget helt Andet og Forskjelligt. Og dog kan ingen Architekt grundigt nok studere eller nøiagtigt nok efterligne de Udviklinger og Methoder, hvorigjennem Naturen naar sit Maal. Den mest fuldendte Bygning vil være den, hvori disse ere fulgte med størst Nøiagtighed og Troskab.

Som et betegnende Exempel skulle vi nævne det menneskelige Legeme, der, saavidt vi kan dømme derom, er Naturens ypperste Værk. Her sees ikke den inderste Benbygning eller Skelettet; skjønt det neppe kan siges at være tilhyllet, viser det sig dog kun ved Ledemodene eller mere fremspringende Støttepunkter, hvor Legemets Virkekraft ellers vilde være uforstaaelig. Musklerne findes ikke alene paa de Steder, hvor de gjøre mest Nytte, men de ere ogsaa saaledes anbragte, at de danne Grupper med smukt afrundede Omrids. Disses Blødhed og Fiinhed understøttes end yderligere ved den tilstedeværende Fedtsubstants, og det Hele er beklædt med en Hud, hvis smukke Væv tilhyller de indre Partiers mere paa det Nyttige beregnede Dannelse. I selve Kroppen ere Indvoldene ordnede uden noget Slags Symmetri eller Skjønhedshensyn: Hjertet paa den ene Side, Leveren paa den anden, og de øvrige Partier netop i de Stillinger og de Former, hvori de mest direkte og med størst Lethed kunne udføre de væsentlige Funktioner, hvortil de ere bestemte. Men det Hele er tilhyllet ved et fuldkommen symmetrisk Overtræk af den mest udsøgte Skjønheds Omrids. Man kan trygt paastaa, at en Bygnings Skjønhed og Fuldkommenhed ganske kan bedømmes efter den Grad, hvori det samme Forhold af Tilhyllen og Udfolden i Henseende til Konstruktionen er bibeholdt, den samme Symmetri lagt for Dagen, som mellem høire og venstre Side i det menneskelige Legeme, den samme Forskjel som mellem Arme og Been, hvor de forskjellige Partier ere anbragte i forskjellige Øiemed, til at forskjønne uden Skade for Hensynet til det Nyttige, og hvor det samme Forhold af Prydelse er anvendt. Kort sagt, der er intet af de Principer, som fremtræde i Menneskets Legemsbygning, uden at det kan tages som det ypperste Fuldkommenhedens Mønster i Architekturen. Dette gjælder med samme Sandhed om enhver anden Naturgjenstand. Kunde vi finde, at Naturen dannede Træer som Stene, eller Dyr som Træer, eller Fugle som Fiske, eller Fiske som Pattedyr, eller at den betjente sig af Gjenstande, der tilhørte et Rige, til Øiemed, som vedkom et andet, vilde vi med fuld Ret ogsaa kunne anvende en Mands Væxt som Maal for en dorisk Søile eller en Kvindes for en jonisk — kunne bygge Kathedraler som Lunde, og gjøre Vinduer som Blade, eller bedømme deres Skjønhed efter Ligheden med saadanne Gjenstande. Men alle disse Sammenligninger fremgaae som fuldstændig Misforstaaelse af hvad Efterligning af Naturen egentlig vil sige.

Det er den reneste og mest absolute Fornegtelse af Naturen at anvende i en Retning Gjenstande, der ere bestemte for en anden, eller at efterligne dem, hvor de ikke egne sig dertil, men det er vort høieste Privilegium at forstaae Naturens Udviklinger. At anvende disse til vore egne Behov og Øiemed, er den menneskelige Aands høieste Stræben, den menneskelige Viisdoms Fuldendelse.

Saa instinktmæssigt, men med saadan Troskab, er denne rigtige Maade at efterligne Naturen paa bleven iagttaget i enhver ægte architektonisk Stiil, at vi med Hensyn til den kunne slutte ganske som ved Naturgjenstande. Hvis saaledes en Architekt nogetsteds paa Jorden finder et dorisk eller korintisk Kapitæl med nogle faae Spor af en Grundvold, kan han strax bestemme det Tempels eller den Bygnings Alder, hvortil det hørte. Han veed, hvilket Folk der har opført den, for hvilket Øiemed den var bestemt, hvorledes Søilegangene vare, og kan med temmelig Sikkerhed gjengive den hele Bygning. Eller om han finder nogle faae gothiske Grundvolde in situ med nogle faae Gesimser eller Søilestykker, kan han paa samme Maade bestemme den foreliggende Bygnings Alder, Størrelse og Øiemed. En Cuviér eller Owen kan gjengive en uddød Dyreslægts Former og underrette os om dens Leveviis ved Hjælp af nogle faae Levninger af Been eller endog et Aftryk af en Fod. Paa samme Maade kan en Architekt efter nogle faae Fragmenter af en Bygning, hvis dens Architekturs Stil er ægte, gjengive den ganske i sin gamle Skikkelse og det næsten med samme Sikkerhed. Dette har heltigjennem sin Grund deri, at Architekterne i hine Dage havde en rigtig Opfatning af hvad det egentlig vilde sige at følge og efterligne Naturen. De gave ikke sine Bygninger nogetsomhelst uvæsentligt Tillæg, ingen unyttig Detail, intet Ornament, hvorigjennem ikke et væsentligt Parti var forskjønnet eller fremhævet, og heraf kommer det, at et ægte Bygningsværk er en Naturens Frembringelse saa lig, som noget Arbeide af Menneskehænder kan være Skaberens Gjerning.

Det er denne fuldkommen sande Efterligning af Naturen i enhver ægte Stil, der gjør Studiet saa tiltrækkende og hæver Udviklingen af disse Principer op til en Videnskab. Den giver os endvidere Anledning til følgende Slutning: de Mennesker, der med saadan Sandhed udtrykte sin Kundskab, udtalte ogsaa sine Følelser og dermed al sin Nationalitet. Naar vi saaledes betragte en antik Bygning, kunne vi ikke alene sige, paa hvilket Civilisationstrin dens Bygmestere befandt sig, eller hvor vidt de vare fremskredne i kunstnerisk Udvikling, men vi kunne næsten med Sikkerhed afgjøre, til hvilken Race de hørte, og i hvilken Slægtskabsforbindelse de stod til de øvrige Menneskeslægtens Racer eller Stammer. Saavidt min Kundskab strækker sig, kjender jeg ikke en eneste Undtagelse fra denne Regel, og efter min bedste Overbeviisning er Architekturen en ligesaa paalidelig Prøvesteen for Racerne som Sproget, og langt lettere at anvende og forstaa. Sprogene forandres og blandes, og naar først en Forandring har fundet Indgang, er det vanskeligt at følge dem tilbage til deres Oprindelse og bringe Rede i de Elementer, hvoraf de bestaae. Men, naar en Bygning først er opført, staar den der uforandret som et Vidnesbyrd om den Tid, da den blev bygget, og beholder, saa længe den er til, et uudsletteligt Præg af Bygmesternes Følelser og Motiver.

Den Forvirring i de forskjellige Slags Stil, der har faaet Overhaand siden Renaissance-Tiden, har bevirket, at denne Side af Sagen kun lidet er bleven opfattet eller udhævet, men det er dog denne Eiendommelighed, der giver Studiet af den antike Architektur sit høieste Værd, og, rettelig opfattet, vil hæve en blot og bar instruktiv Tidsfordriv, som man hidtil har anseet den for, til en betydningsfuld Videnskabs Værdighed.

Der er endnu et andet Synspunkt, hvorfra dette Spørgsmaal om architektonisk Plan maa betragtes, for at man kan vinde en rigtig Anskuelse deraf. Man maa besvare tvende Spørgsmaal, som ofte nok høres fremsatte: „Kunne vi nogensinde igjen opnaa en ny og original architektonisk Stil? Kan nogen opfinde en ny Stil?" Vi kunne med Lethed besvare disse Spørgsmaal ved blot at holde os til Erfaringen. Ingen har, saavidt vi veed, nogensinde nogetsteds i Verden opfundet nogen ny Stil. Ja man kan ikke engang nævne Nogen, som under en ægte kunstnerisk Stils Fremherskende har bragt den til videre Udvikling eller ved sin individuelle Stræben har gjort meget til at hjælpe den frem, og vi kunne trygt paastaae, at da dette aldrig er lykkets før, er det neppe antageligt, at det vil indtræffe nu.

Om det ene Spørgsmaal maa besvares benægtende, maa det andet lige saa vist besvares bekræftende. Thi der gives ikke nogen Nation til nogen Tid eller paa noget Sted i Verden uden at det er lykkets den at skabe sig en ægte architektonisk Stil, der har passet for den, naar den har taget fat paa den rette Maade, og der kan visselig ikke være nogen stor Vanskelighed for os nu at gjøre, hvad der er gjort saa ofte før, naar vi blot begynde i den rette Aand og berede os paa at gaae den samme Vei, som Andre have fulgt for at naae dette Resultat.

Hvad dette er for en Vei kan maaskee bedst oplyses gjennem et Exempel, hvortil vi her ville vælge Skibsbygningskunsten.

Lad os tage en Række af Skibe, der begynder med dem, hvorpaa Wilhelm Erobreren anfaldt vore Kyster; eller den Flaade, med hvilken Edvard den Tredie satte over til Frankrige. Lad os dernæst tage de Skibe, som førte Henrik den Ottende frem til hans Møde med Frants den Første, og saa gaae over til den spanske Armadas Tid og Van Tromps og De Ruyters Søslag og til Wilhelm den Tredies Tider, og saa gjennem lignende Exempler til slige Skibe, som Wellington og Marlborough, der nu ere paa Vandet. I hele denne lange Række af Exempler have vi en gradviis, stadig Fremadskriden uden nogen Standsning eller Afbrydelse. Hvert Aarhundrede er forud for sin Forgjænger, og Resultatet er Fuldkommenheden saa nær, som vi vel kunne tænke os det.

Men naar vi spørge, hvo der har bevirket disse Forbedringer eller hvo der har opfundet enhver Deel af de sidstnævnte vidunderlige Bygninger, maa vi i Sandhed

studere Søvæsenets Annaler grundigt, for at finde det ud. Men Ingen har søgt efter og Ingen bryder sig om at vide det af den simple Grund, at den ligesom Middelalderens Architektur er en sand og levende Kunst, og at Forbedringerne ikke bevirkedes ved enkelte Individer, men af alle Klasser, Redere, Sømænd, Skibsbygmestere og Videnskabsmænd, der alle virkede sammen gjennem Aarhundreder og laante hverandre sin Erfarings eller sin Tænknings Bistand.

Naar vi ved Siden af denne Række Skibe stille en Fortegnelse over Kirker eller Kathedraler, der begynder med Karl den Store og ender med Karl den Femte, finde vi den samme stadige og sikre Fremadskriden naaet gjennem ganske de samme Midler. Her arbeidede Fyrster, Præster, Murere og Matemathikere under hele Perioden i stadig Forening, for at naae et skjønt Resultat.

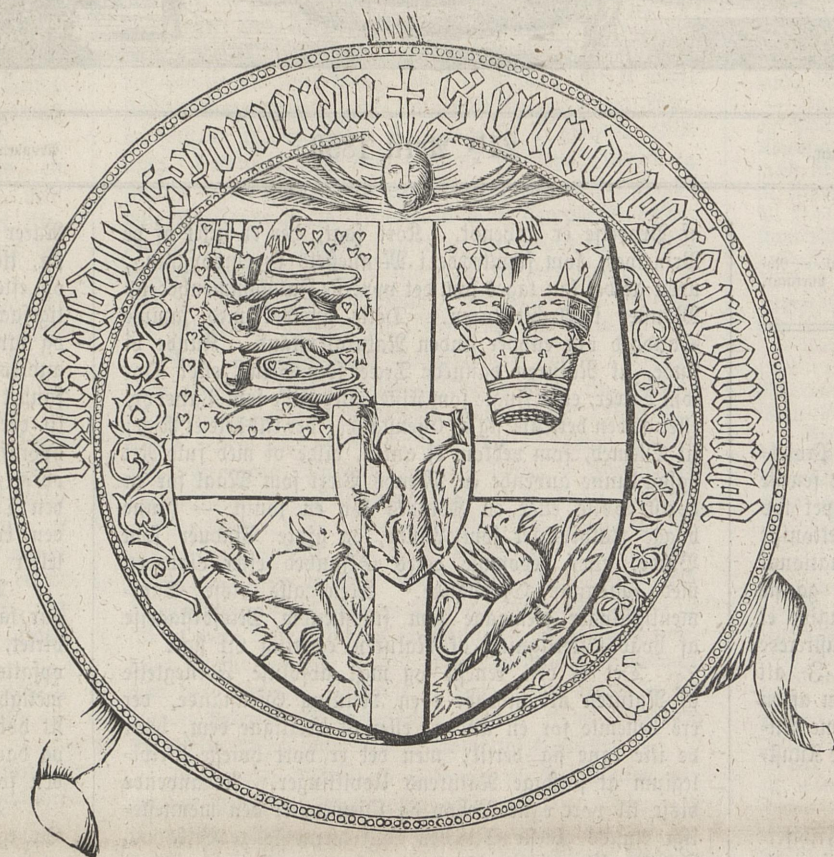
Paa Skibet anvendes overalt kun det hensigtsmæssigste Material, og hverken i Riggen eller i Skroget er der en eneste Stok eller et eneste Toug, som er overflødigt. Heller ikke til Kathedraler brugtes der nogensinde noget andet Material, end det, man ansaa mest skikket til sit Diemed; ingen anden Bygningsform, end den, der forekom dem bedst, som anvendte den; ingen anden Detail, end den, der ansaaes nødvendig for Diemedet, og Følgen er, at vi kunne betragte begge med samme ublandede Tilfredsstillelse.

Kong Erik af Pomerns Rigssegl.

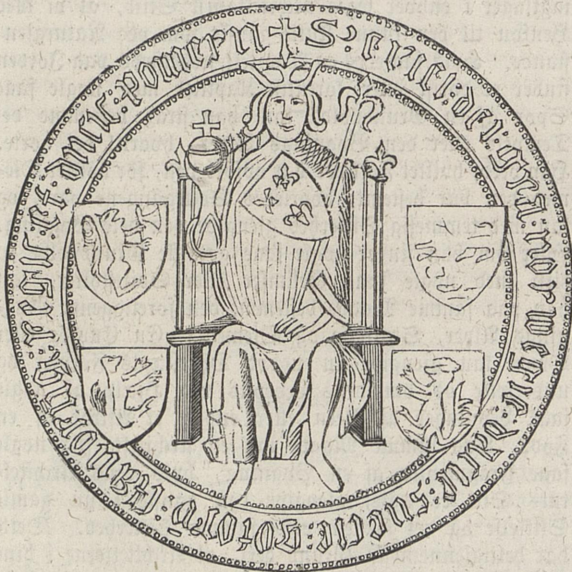
Vore Læsere ville fra sin Skoletid erindre, at en af de blodigste og langvarigste Krige for snart 300 Aar siden (1563-1570) førtes mellem Nordens tre Riger af høist uvæsentlige Grunde, blandt andet paa Grund af Strid om Kongernes Ret til at føre tre Kroner i sit Vaaben. Sveriges Konge Erik den Fjortende paastod, at tre Kroner var Sveriges ældgamle Vaaben, hvilket Unionskongerne derfra havde optaget i sit Segl, men som nu efter Rigernes Adskillelse skulde udtages deraf; Danmark paastod, at dette Vaaben var et Unionsmærke, et Tegn paa de tre nordiske Kroners Forening paa eet Hoved, og at altsaa Danmarks og Norges Konge som Besidder af de to Kroner var nærmest berettiget til fremdeles at føre de tre Kroner i sit Vaaben som et historisk-heraldisk Erindringstegn. Der blev skrevet Mangt og Meget for og imod, lige indtil Slutningen af det 17de Aarhundrede, men det er ikke vor Agt at gjøre Læseren nærmere bekjendt med disse politisk-heraldiske Stridsskrifter og deres Eensidighed. Vi skulle kun bemærke, at der i Anledning af denne Tvist er vedføiet Udgaven af P. Resens Frederik den Andens Krønike tre kobberstukne Tavler over de danske Kongers Vaaben og Segl fra de ældste Tider og indtil Christian V, hvor man vil kunne faa nærmere Oplysning om Beviserne fra dansk Side, samt at de svenske Paastande først, saavidt vides, ere samlet udgivne af Scheffer i hans Afhandling De insignibus regni Sveciæ.

Da imidlertid disse Skrifter ere sjeldne, har Udg. troet, at det for Bladets Læsere vilde være noget Nyt at faae en Fremstilling af, hvorledes den første Unionskonges, Erik af Pommerns, Segl saa ud. Heraf gives der mange og høist forskjellige; vi give kun Afbildning af to af dem. Det ene er Forsiden af hans danske store Segl, saaledes som det hænger under et Kongebrev vedkommende Danmark. To lignende findes afbildede hos Resen No. 28 og 29, men dog med væsentlige Ændringer, saa man kan være i Tvivl om det ere tydeligere Aftryk af vort, eller (hvad vi ere tilbøieligere til at antage) en Gjengivelse af lignende samtidige Segl. Ved at sammenligne mange Seglaftryk af tilsyneladende samme Signet, vil man nemlig finde, at Kongerne have benyttet forskjellige, hinanden mere og mindre lige Signeter, og dette kan og være Tilfældet her.

Det andet her afbildede er neppe forhen kjendt eller paa Tryk fremstillet. Det hænger under Kong Eriks og det norske Rigsraads Privilegier for Hansestæderne, udstedte i Kjøbenhavn 29de August 1398, og findes endnu heelt bevaret i Lybeks Stads-Archiv, hvor Meddeleren aftegnede det i 1844. Overskriften er aldeles vel bevaret og lyder opløst saaledes: Sigillum. Erici. dei. gratia. Norwegie. Dacie. Suecie. Gotorvm. Slauorvmque. regis. et. ducis. Pomern. Det forestiller, som sædvanligt paa norske Kongesegl, Kongen siddende paa Tronen, med Krone paa Hovedet, Rigsæblet i høire og Sceptret i venstre Haand. Desuden fem Skjolde, det ene paa Kongens Bryst, to til høire og to til venstre af Tronen. Men kun to af disse ere paa Aftrykket tydelige. I Brystskjoldet findes tre Lilier, og i det første Skjold til høire den norske Løve med Øxen. Den er vendt til den urigtige Side, enten paa Grund af en i hiin Tid ikke usædvanlig Uagtsomhed af Stempelskjæreren, eller snarere for at alle Skjoldes heraldiske Dyr skulde vende sig mod Kongen, saaledes som Afbildningen viser. Er denne Gjetning rigtig, synes det rimeligt, at det første Skjold til venstre skal betegne to Løver (Sønderjyllands Vaaben, der ogsaa i et af Dronning Margaretas Segl benyttes med Udelukkelse af det danske — tre Løver), det andet til høire Folkunge-Kongernes Vaaben Gøta-Løven, springende over to Strømme, ogsaa her ligesom det norske Vaaben vendt til den urette Kant, og rimeligviis her betegnende Sverige, samt andet Vaaben til venstre Kong Eriks pomerske Famlievaaben Griffen. Dette er paa Grund af Aftrykkets Uty he kun en

Kong Eriks norske Rigssegl 1398.

Kong Eriks norske Rigssegl 1398.

Gjetning, men alene derved bliver den kongelige Titulatur i Seglets Omskrift: „Norges, Danmarks, Sveriges, Goters og Slavers Konge, Hertug i Pomern", idetmindste nogenlunde nøiagtigt fremstillet i Billedet, ligesom den pomerske Grif findes anbragt saagodtsom i alle Eriks Segl. Hjerteskjoldet - 3 Lilier - findes neppe ellers i Unionskongernes Segl. Stillingen og Formen minder saa meget om de tre Kroners Vaaben, saaledes som dette paa samtidige Segl fremstilles, at man fristes til at tro, at ogsaa Stempelskjæreren her har misforstaaet sin Tegning eller paa egen Haand villet forbedre den. Man behøver blot at tage Stilkerne bort af Lilierne, og der staar tre aabne Kroner tilbage. At disse Lilier virkelig skal betegne Kroner bestyrkes og derved, at Kong Erik af Pomern i sit mindre Segl, der ifølge Resens Afbildning No. 29 ogsaa findes benyttet som Contrasegl*) til hans ovenfor afbildede store danske Rigssegl, alene førte tre aabne Kroner i et Skjold, liggende paa et Kors af Form som det ovenfor i det danske Rigssegl afbildede. Med dette Segl har Kong Erik blandt andet forseglet et i Vadstena 27de Juni 1404 udstedt Brev om Rostokkernes Handelsret paa Bergen. (Orig. i Rostoks Archiv.) Da Brevet er udstedt i Vadstena, kunde man formode, at han her har benyttet sit svenske Segl, men da Brevet angaar Norge, og endelig, da Danmark heri nævnes først i Titulaturen, er det dog rimeligere at antage, at vi i dette Kongens mindre Segl have et Unionsvaaben, saameget mere som man af det anførte Segl hos Resen No. 29 seer, at det er benyttet som Contrasegl til det store danske Rigssegl. Men med Sikkerhed kan neppe andet heraf udledes, end at Erik, eller rettere Dronning Margareta, fra første Stund af har søgt at blande de tre Rigers ydre Mærker om hinanden. Man har og et andet Contrasegl af Kong Erik, der tjener til at forklare det fornævntes heraldiske Betydning, nemlig Resens No. 28, der alene fremstiller to Griffer, med et Kors mellem sig, hvorover de i Forlabberne holde en Krone. Her har man tydeligt en fri Behandling af hans Fædrenevaaben, hvilket bestyrkes af Omskriften, hvori kun hans Stamland Pomern udtrykkeligt nævnes.*)

Men skjønt saaledes Rigernes Vaabenmærker strax efter Eriks Kroning findes vilkaarligt blandede, synes man dog fra først af at have villet hævde hvert Rige sit særskilte kongelige Segl og Vaaben. Dette viser, som det synes, en Sammenligning mellem de to her meddeelte Afbildninger af Kong Eriks tydeligt nok. I det nys beskrevne, af Kongen og Norges Rigsraad benyttede, indtager Norges Vaaben den første heraldiske Plads og nævnes Norges Rige først i Omskriften. Men det er, efter hvad hidtil er bekjendt, den sidste Gang, at Norges unionelle Ligeberettigelse er udhævet i Unionskongens Vaaben. Det andet, som Meddeleren har taget efter et Segl fra 1398 i Dansk Geheimearchiv, stemmer paa 3die Felt nær med det Segl, der hænger under Kong Eriks og det danske Rigsraads Privilegier for Hansestæderne af August 1398 (i Lybeks Archiv.) I begge holdes Hovedskjoldet af en Engel, hvoraf kun Hovedet, Vingerne og Hænderne sees. Hovedskjoldet er fiirdeelt med et Kors (Danebrogs-Korset, som man har kaldet det), og det norske Vaaben danner Hjerteskjoldet, indtager altsaa i heraldisk Forstand Liliernes (eller Kronernes) Plads i det norske. Hermed maa man ville have antydet, at Erik betragtede Norge som sit Arveland, sit Fædrenerige; thi det er Hjerteskjoldets Betydning. Hvorfor er nu dette antydet i hans danske, og ikke i hans norske Segl? Første Felt indtages af Danmarks tre springende Løver (Leoparder), omgivne af Hjerter. I 2det Felt findes tre Kroner. Da Sverige nævnes som det andet Rige i Omskriften**), maa de tre Kroner uden Tvivl her betegne Sveriges Vaaben. I tredie Felt findes paa vor Afbildning Gøtaløven, men paa Seglet under Hansestædernes Privilegier synes det utvivlsomt at være den norske Løve, ligesom denne og findes hos Resen No. 28. I første Tilfælde ere Svea- og Gøta-Rigers Vaabener begge optagne; i andet gives her en Gjentagelse af Norges Vaaben i en Form, der vistnok hører til de heraldiske Undtagelser. Fjerde Feldt maa være den pomerske Grif eller vendiske Drage, som paa alle Aftryk fremtræder umiskjendelig. — Endelig maa vi ved dette Segl henlede Læserens Opmærksomhed paa det lille særskilte Felt i Hovedskjoldet øverst i første Felt. Det synes at være en Gjentagelse af Danebrogskorset, hvormed det hele Skjold er deelt. Det forekommer, som bekjendt, allerede i Valdemar Atterdags Segl. Dette danske Rigssegl er ganske vist den ældste Typus for de senere danske, unionelle og dansk-norske Segl. Enhver, der betragter en ældre dansk Sølvdaler, vil gjenfinde den samme Anordning, undtagen at Sveriges og Norges Felter ere

*) For vore med heraldiske Udtryk ubekjendte Læsere skylde vi at forklare dette Ord. Seglene aftryktes i gamle Dage i en Voxklump, der hang i en Skindrem under Brevet. Konger og andre høie Herrer benyttede ofte to Segl - et større (sigillum) foran paa Klumpen, og et mindre (secretum) bag paa den. Dette sidste Segl (Contra-Seglet) brugtes desuden særskilt til at forsegle eller besegle mindre vigtige Breve.

*) Overskriften er nemlig: Signetum. Erici. dei. gracia. regis. et ducis. Pomeranie etc.

**) Denne er tildeels udslidt paa det Aftryk, hvorefter Tegningen ovenfor er taget; men efter Resen Nr. 28 og 29 og efter Sagens Natur maa den læses: Sigillum. Erici. dei. gratia. regnorum. Dacie. Swecie. Norvegie. Sclauorum. Gothorumque. regis. ac. ducis. Pomeranie.

ombyttede, at Slesvig indtager Pomerns Plads, og at Hjerteskjoldet istedetfor Norges Vaaben først havde Bajerns og senere Oldenborgs.

Skulde vi yttre nogen Mening, om hvorvidt de her bestrøne Rigsfegl fra 1398 afgive nogen brugbar Oplysning med Hensyn til den Strid, hvorom vi i Begyndelsen af disse Linier talte, saa maatte det være den, at de tre Kroner allerede fra Unionens Begyndelse af ere brugte isteng, deels som Unionsmærke, deels som Sveriges Konges Rigsvaaben; at altsaa de stridende Konger havde - for at bruge Herman von Bremens Ord - Ret begge to, hver paa sin Maade. At forøvrigt Sagen ikke var Blækket, end mindre Blodel værd, som den kostede, derom ere alle Parter forlængst enige.*)

*) Vi maa bede om Undskyldning for de her leverede Afbildninger. Meddeleren er ikke Tegner, og har derfor ikke kunnet levere Træskjæreren nogen Aftegning, hvorefter han kunde gjengive et smukt Præg.

L.

Nylands mechaniske Værksted.

Dette Værksteds nye Anlæg - hvoraf allerede i sdette Blad Nr. 15 er leveret Grundtegning med Prospekt, - er beliggende saa at sige i Centrum af Christiania Havn, lige ved Akerselvens Udløb i Bjørvigen. Det paa Grundplanen aflagte Nylands Skibsværft med Kanal tilhører ogsaa Værkstedet; det har saaledes paa den mod Byen vendende Side af Akerselven et Grundareal af omtrent 28,000 □ Alen foruden et paa den anden Side af Elven - ved Oslo Havn - beliggende Stykke paa omtrent 40,000 □ Alen. De allerede opførte - tilligemed de under Opførelse værende Dele af den nye Værkstedsbygning paa Nyland - indtage tilsammen et Grundareal af omtrent 5200 □ Alen, med en Længdeudstrækning af omtrent 300 Alen. De forskjellige Lokalers Bestemmelser ere følgende: a Metalstøberi og b Jernstøberi; c Dreier- og Høvle-Værksted og d Huus for Dampmaskinen med Kjedler (i Hovedbygningen mod Akerselven); e Opsætnings- og File-Værksted; f Smidie; g Huus for Damphammerens Kjedel samt Gasapparatet; h Kjedelværksted (beliggende i Hovedbygningen mod Kanalen); i Magasinrum og k Kobberslagerværksted. Bygningens Over-Etager er bestemt til et benyttes saaledes: over Dreier- og Høvle-Værkstedet: Modelværksted og Modelsamling; over Opsætnings- og File-Værkstedet: Tegne og Regnskabs-Kontorer og over Smidien: Spanteloft. Desuden haves mod Bjørvigen Plads for Beddinger til Nybygninger af Fartøier.

H.

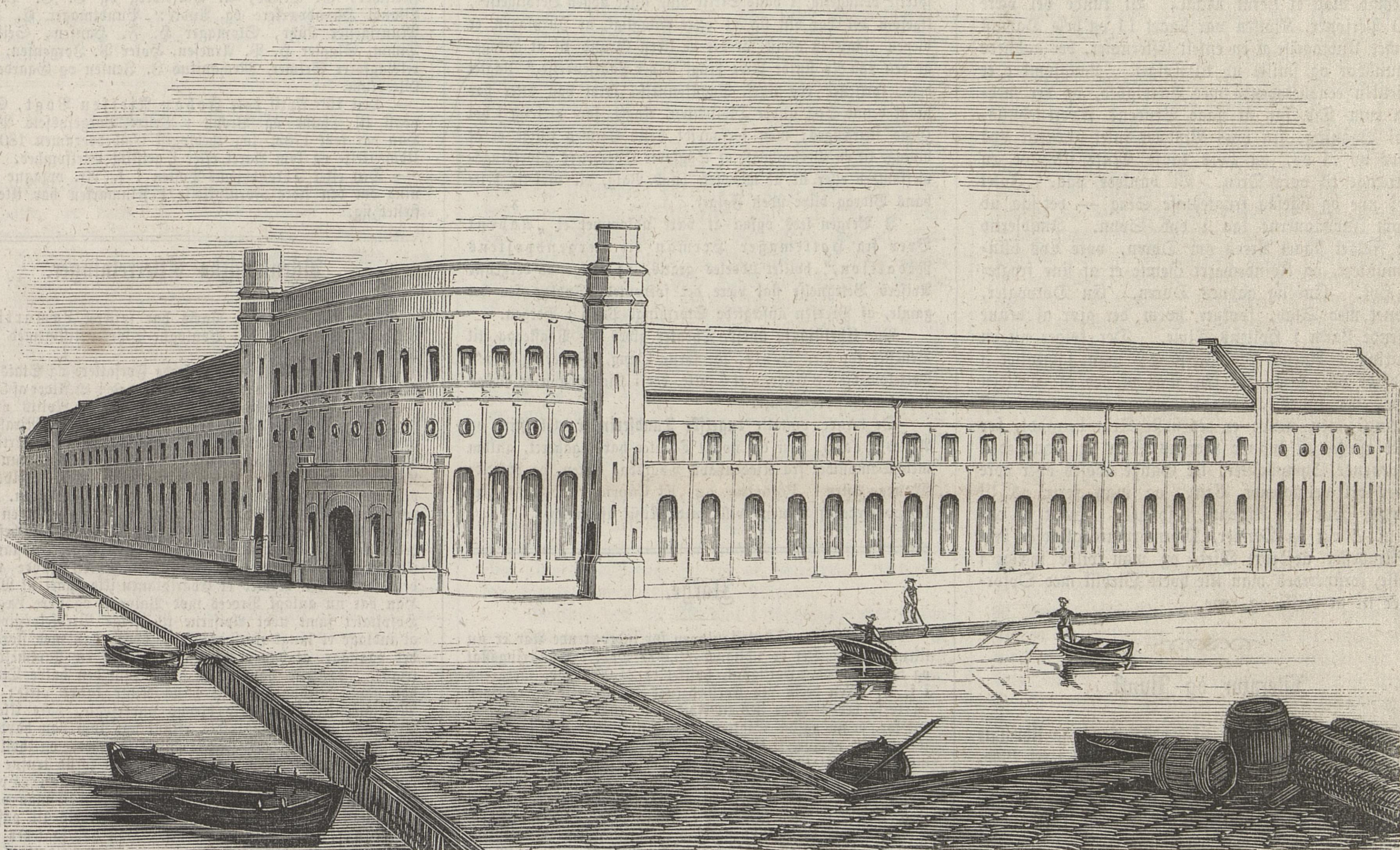
Et arabisk Bryllup.

(Reiseskizze.)

I.

Beirut (Syrien) 10de Novbr. 1858.

For tre Dage siden forlod jeg Damask, den vidunderlige Stad, der frembyder alt hvad Vandreren forgjæves har søgt i Beirut, i Smyrna, ja selv i Konstantinopel: Orientens Liv, saaledes som Malerne drømme det og Digterne sjunge det, - Damask, hvor europæisk Civilisation endnu ikke har havt Tid til at udslette Asiens Traditioner, - Damask, en af de hellige Stæder Muselmanden bøier sig for som Minde om hans Prophets Descendenter. Gaa til Levantens forskjellige Stapelstæder, og Du vil i Beirut finde en Stad, der idelig gaar frem og som Dag for Dag bliver rigere; i Smyrna vil Du see en selsom Blanding af græsk, jødisk og armenisk Nationalitet og Resterne af det gamle tyrkiske Dominium forsvinde i Skygger, hvor Du ikke formaar at følge det; i Stambul vil Dit henrykte Øie, der omfatter det pragtfuldeste Panorama, flyve fra Moskee til Moskee, fra Minaret til Minaret, fra Pallads til Pallads; men samtidig med Sultaninderne, der gaae ham forbi, vil han see Europæeren i sin sorte Hat og flere moderne Frakker end muselmanske Kjoler. I Damask derimod synes Tiden at have gjort en Standsning, Turbanen er endnu den regjerende despotiske Monark. Gaderne ere mørke, fulde

Nylands mechaniske Værksted, Façade mod Nord.

af Hemmeligheder, Husene uden Vinduer og med saa lave Døre, at man maa bøie sig for at komme ind af dem, og den der vil drømme et af disse Poemer, hvis Typus synes tabt, har blot at stride over denne Tærskel; bag disse tilsyneladende nøgne og triste Mure vil han finde Gaardsrummet med de høie Buer, de de pragtfulde Farver, det fine Billedhuggerværk, han vil kunne strække sig paa de bløde Divaner; med Fødderne hvilende paa Marmor-Mosaik vil han høre Springvandet pladske i den ottekantede Fontæne, medens han røger sin lang tchibouque.

Jeg var altsaa i Damask; jeg havde drevet længe om i Gaderne og beskuet de stribede Minareter, kastet et skjaalet Blik ned i den store Moskees Gaardsrum og besøgt og atter besøgt Bazarerne, disse vidunderlige Bazarer, hvor den hele Orient er repræsenteret, hvor Boutik følger paa Boutik, hvor Kjøbmanden ryger sin Pibe paa Huk og kun bekymrer sig lidt om sin Kunde, hvor Kunden passarer eller tager nogle Drag af Kjøbmandens tchibouque, hvor Beduinen tilhest farer lynsnar forbi i sin folderige, stribede Kappe, eller Chukari'en paa sit Asel skjælder Dig Huden fuld, hvor Kamelernes lange Rad true med at sende ned over Dit Hoved nogle af de tunge Baller, hvormed de ere belæssede, hvis Du ikke hurtig gaar af Veien, og hvor Solen, hvis Straaler trænge ned igjennem et Loft af Planker, Lærred eller Løv, bringer Stoffer til at glindse, Sværd til at blinke. Jeg havde seet alt dette og snart skulde jeg reise videre, forlade disse blomsterklædte Jordstrøg, disse Haver, hvor alt endnu bar Sommerens rigeste Farver, da et Spil af Lykken tillod mig at kaste et Blik ind i det Indre af et fra vort eget saa aldeles forskjelligt Liv. Med eet Ord: jeg blev Vidne til et arabisk Bryllup. Lad mig skynde mig at tilføie, at Parterne vare Christne, thi aldrig har en Giaour's Øie profaneret en Muselmands Formæling. Takket være den Gjæstfrihed, som endnu findes i dette lykkelige Land; vi bleve, skjønt Fremmede, modtagne som Venner og Brødre. Vi vare Fire, og dersom disse Scener nogensinde komme for mine Reisefællers Øine, ville de minde dem om en Aften, der visselig vil indtage en Plads blandt vort Reiselivs mærkeligste Erindringer.

Naar man en Aften har gaaet gjennem Damasks Gader og fulgt deres lange, dunkle Labyrinther, er man meget glad ved at høre Veiviseren sige: Vi ere ved Maalet. Vi stod altsaa udenfor Brudgommens Bolig; allerede langt borte høre vi Musik, og man kommer ud for at modtage os med alle Orientens Ceremonier. Vi lægge til Svar Haanden paa Hjertet, paa Læberne, paa Panden. Derpaa føres vi under Musik ind i Huset og anvises Æresspladsene og Musiken begynder atter, men denne Gang er det Marseillaisen og Parisiennen, som istemmes til vor Ære. Vi see os om og opdage at vi befinde os i et stort Gaardsrum med et Marmor-Vandspring i Midten samt en Forhøining for Musikanterne; Baggrunden danner ligesom i alle damaskiske Huse en stor Alkove med en rund Divan, hvoraf den har sit Navn. Foran Divanen, hvori vi have Plads, staar et Bord med Flasker og Glas samt søde Sager; Voxlys og Vimpler i alle Farver, samt talløse røde og blaa Lanterner, der hænge i Festons omkring mellem Træerne og som forene sig til et Slags Lysekrone over Divanen, giver det Hele et magisk Udseende. Der vrimler af Mennesker; Mændene sidde og passiare ivrigt. Kvinderne staae tause i Afstand, men i prægtige Dragter, der skinne i Lyshavet. Et Galleri der løber rundt Gaarden, er tæt besat med Nysgjærrige, som ere komne over Tagene. Musiken fortsættes bestandig kraftigere. Dette Orchester, der ikke har noget tilfælles med vore, er sammensat af en arabisk Violin, en Cithar, der spilles ligesom Piano, en Tambourin, to smaae Trommer samt to Sangere. De gode Arabere vilde troe at opfylde deres Pligter slet, dersom de paa en saa lykkelig Dag ikke lagde deres Glæde for Dagen ved at stampe med Fødderne, vrænge Øinene og saa videre. Tid efter anden reiser en af de unge Dandsere sig for at udføre den maleriske Sabeldands eller en anden af de smukke Dandse, hvori man gjenfinder hele Orientens høitidelige Gratie. Under Musik og Dands nødes Gjæsterne til at drikke og røge; hvert Dieblik er det en ny Opfordring, som det er vanskeligt at afslaae, da det er Familiens egne Medlemmer, der gjøre sig til deres Gjæsters Tjenere og ombyde Tallerkenerne med bøiet Knæ.

Vi havde undret os over alt dette en Times Tid

da Ceremoniens Begyndelse meldes. Hver Tilstedeværende faar et langt, tyndt Voxlys, som han tænder; Røgelsen hvirvler, man bringer en Stol ind i Divanen, Brudgommen sættes paa den og hans Venner klæde ham af og iføre ham en splinterny Dragt. Brudgommens unge Broder iføres ligeledes en ny Ham fra Top til Taa, da han er bestemt til at ledsage Brudeparret til Altret. Musiken spiller alvorlige Melodier og Kvinderne ere nu ikke længer stumme, men udføre i Chor lange hvinende Hyl, der bringe Vinduesruderne til at klirre. Naar Brudgommen er iført den fine Battistes Skjorte, den røde Teh med den lange blaae Kvast, den lange bleggrønne Silketalar samt Vest og Kappe af graat Kasimir, giver Vennerne ham et broderligt Haandtryk, derpaa sluttes han i Faderens Arme, hvorpaa han gaar omkring til samtlige Gjæster, der alle trykke hans Haand med nogle lykønskende Ord. Det er noget paa eengang rørende og alvorligt i denne Ceremoni, som gjør et godt Indtryk: det er Barnet som bliver Mand, det er det nye Liv der begynder.

Vore Hænder vare blevne parfumerede med Orange-Essents og den unge Broder gjør nu en Tour omkring til Venner og Frænder, for ogsaa at blive lykønsket, thi en Broders Lykke er jo ogsaa hans. Kvinderne indhylle sig i de lange hvide Slør og efterladende Brudgommen i det faderlige Huus, begive vi os afsted for at afhente Bruden.

Forestil Dig, Læser, en bælmørk Gade og i denne Gade en lang Procession, hvis blafrende Lys bevæge sig fremad mod et fjernt Maal. Vi kunde vel være en 50 Personer, Klokken var slaaet 11 og hele Damask sov, med Undtagelse af en enkelt Efternøler, der aabnede sin Huusdør og smilte ud til Følget. Langsomhed er i Orienten eensbetydende med Værdighed, og der medgik en rum Tid for at naae Brudens Fædrenehuus, en høi Bygning, fra hvis Vinduer intet gjæstfrit Lys skinnede ud til os, og hvis tause Mure ikke lod en Lyd trænge til vore Øren. Vi bankede paa. Intet Svar; nye og ligesaa frugtesløse Slag — det saa ud som om Indvaanerne laa i dyb Søvn. Imidlertid havde Følget slaaet Kreds om Døren, vore Lys blinkede muntert, og Kvindechoret istemte et af sine frygteligste Hyl. Endelig aabnes Døren. En Dørvogter, bevæbnet med Stav, spørger hvem der gjør al denne upassende Larm i Hvilens Time. Der følger nu en Forklaring i Asiens Blomstersprog; man samtykker i at indlade os og En for En stige vi ned af en liden Trappe, der synes at maatte ende i en underjordisk Hvælving, men neppe er det sidste Trin betraadt, før Mørket afløses af tusinde Kjerters Skin og Tausheden af bedøvende Symphonier; tre Gange udøses over vore Hænder det vellugtende Vand, og man fører os til Divanen, hvor vor Ankomst besynges. Huset er opfyldt af Slægt og Venner, Marmormure glindse, herlige Arabesker udfordre Øiet, og man vilde svælge i Nydelse, forstyrredes man ikke hvert Øieblik med Opfordringer til at drikke og røge.

Literatur og Kunst.

Chr. Tønsberg indbyder til Subskription paa **Udvalgte Skrifter af Henrik Wergeland**, Godtkjøbsudgave i eet Bind, ved Hartv. Lassen, hvilke skal udgjøre 30 tospaltede Ark i Format og Tryk som Tobindsudgaven af Oehlenschläger, og kun koste 1 Spd. 24 ß for Subskribenter. En Udgave, der som denne, for en saa billig Priis agter at levere „et rundeligt Udvalg af Wergelands bedste Frembringelser", vil vistnok faae en stor Udbredelse, uden derfor synderlig at skade Afsætningen af den hos samme Forlægger udkomne samlede Udgave af Wergelands Skrifter; thi dette Udvalg vil finde et stort Publikum blandt dem, der hverken paa Grund af Prisen vilde kunne anskaffe eller paa Grund af Indholdet finde sig tilfredsstillede ved den store Udgave, der ved Siden af Digterens modnere Arbeider indeholder Adskilligt, som næsten kun har literaturhistorisk Betydning, og ialfald hos Massen af Læsere maa svække og forvirre Totalindtrykket med Hensyn til Digterens Fortrin. — Det er ellers glædeligt at see, at man ogsaa her er kommen til den Indsigt i Boghandelen, som i den sidste Tid er bleven almindelig i Udlandet, at Afsætningen i det Store beror paa Priisbilligheden, og at man derfor staar sig paa at give Folk til billige Priser, hvad man har Forraad af til dyrere, og saaledes kunde nøde dem til at tage til disse. De engelske Boghandlere have især godt forstaaet at beregne Priisbillighedens Virkninger, idet de ved Siden af elegante og dyre Udgaver, der til Bibliotheker, Literaturkjendere og Rigmænd ligefuldt finde Afsætning, af næsten alle bedre Værker give forskjellige billige Udgaver. Derved er Afsætningen for enhver Forfatter mangedoblet og desuden Udlandets Eftertryk af de mere klassiske Værker forebygget.

Under Titelen **„Et Indlæg i Jurysagen"**, Bergen 1859, (37 S.) har N. H. Jæger leveret en Kritik over Sagfører Sverdrups bekjendte Tale under Juryforslagets Behandling i Odelsthinget i 1857. Forf. maaler baade paa Norsk og Engelsk Sagfører Sverdrup „Skjeppen fuld;" hans Tale skildres som „heelt igjennem fuld af uefterrettelige og vitterlig urigtige Paastande", og forskjellige af hans Ytringer betegnes som „vitterlig eller subjektiv Usandhed." Uagtet den benyttede Udtryksmaade saaledes i en vis Retning ikke mangler en endog ikke ganske sædvanlig Energie og vidner om noget Bekjendtskab med Kriminallovens syttende Kapitel, er dog maaske Kritiken i Realiteten mindre overbevisende og knusende, end man skulde have ventet efter den overlegne Tone, hvori den er holdt. Den beroer, saavidt vi kunne skjønne, tildeels paa en Misforstaaelse af, hvad der forstaaes ved Inkvisitionsprincipet, der ikke falder sammen med Inkvisttionsprocessen, og en Miskjendelse af, hvad der udfordres til Processens Offentlighed, der efter vor Mening nødvendig kræver det mundtlige System. Det er uden Tvivl ogsaa at skyde over Maalet, naar Forf. sigter den ovennævnte Taler for „vitterlig Usandhed", fordi han har sagt, at vi have en legal Beviistheorie, en Mening, som forresten hidtil almindelig har været lært her i Landet. Angrebene paa Juryen holde sig til Yderpunkterne og støtte sig i det Væsentlige til enkelte foregivne Misgreb, hvorved det dog er at mærke, at ikke enhver Kritik over en Jurykjendelse uden Videre kan tages for god, da der som oftest er størst Grund til at troe, at Juryen har havt større Ret, end de, som kritisere dens Kjendelse. Sandsynligviis vil det ogsaa kun gjøre et ringe Indtryk at see paaberaabt mod Juryen saadanne Autoriteter som Punch, Tackeray og Washington Irwing. Overhovedet troe vi, at Forf. er altfor sangvinsk, naar han haaber, „at de, der maatte finde Juryinstitutionens Ikke-Indførelse beklagelig, i hans Skrift ville finde nogen Beroligelse", ligesom det har vist sig at være feilagtigt, at Jurysagen er bleven „saaledes afvist, at der er liden Grund til at antage, at den paa Ny skulde blive bragt under Paakjendelse." Uagtet dette, fortjener dog Forf. Paaskjønnelse, fordi han atter har bragt denne Sag under Diskussion, Noget, som visselig i høi Grad tiltrænges; men forsaavidt hans Øiemed tillige er at bidrage til en Bedømmelse af Sagfører Sverdrups Storthingsvirksomhed eller til at modvirke hans Valg, vil visselig dette hans Bidrag blive uden Følger. x.

I Bergen sees ogsaa at være udkommet et „Aabent Brev fra Hattemager Herman til Bergenspostens Redaktion," hvilket uddeles gratis, og ifølge de bergenske Avisers Betegnelse skal være det forventede Indlæg fra det gamle, af Pressen anfægtede Storthings-Parti i Bergen.

Paa **Christiania norske Theater** gives 3die Paaskedag, til Benefice for Hr. Døvle, for første Gang, „Fader og Søn", Folkekomedie i 3 Akter, - et Stykke, der i Kjøbenhavn er bleven opført med stort Bifald.

De tvende omtalte **engelske Dandserinder**, Christine og Agnes Healy, som det norske Theater har engageret, ankom med Dampskibet fra Kjøbenhavn Thorsdag Aften, og optræde Mandag Aften i „Polketta" og „El Capricio", begge Pjecer komponerede af Bournonville med Musik af Lumby.

Norge.

Christiania. Skatteligningen for indeværende Aar er nu tilendebragt. Der er udlignet 50,000 Spd. i Bynæringsskat og 56,000 Spd. i Fattigskat, hvilket er 24,000 Spd. mere end i f. A. Men deels ved Forstædernes Indlæggelse under Byen og deels ved at gaae ned til Folk med langt lavere Indtægter end før, er nu ogsaa Skatteydernes Antal meer end fordoblet, idet de nu udgjøre 6,100, der samtlige ere ansatte til en Formue af 14,110,000 Spd. Derved er Skatten bleven 13 ß mindre for hvert Hundrede, end ifjor. Den mindste Skatteudredsel er 35 ß. De mest formuende Skatteydere ere: Th. Joh. Heftye & Søn (Formue 550,000 Spd., Indtægt 37,000 Spd., hvoraf de 30,000 skatbare i Christiania; Byskat 1011 Spd 45 ß, Fattigskat 1689 Spd.); Ritmester Thv. Meyer (Formue 450,000 Spd., Indtægt 30,000 Spd., hvoraf 14,000 Spd. skatbare her); Kjøbmand H. Gulbranson (lige Formue og 23,500 Spd. i Indtægt); Skibsrheder M. Thoresen, Kjøbm. J. H. Schwensen og Grosserer N. O. Young (hver en Formue af 300,000 Spd.); W. Egeberg & Ko. og Grosserer L. Meyer (hver 220,000 Spd.); Kjøbm. Chr. Schou og Grosserer Thostrup (hver 200,000 Spd.). Christiania Ølbryggeri er lignet efter en Indtægt af 20,000 Spd.

— Under 6te April er angaaende Rangen udfærdiget en kgl. Resolution, hvorved de i Rangreglementet af 26de Juli 1820 (§§ 10-12) givne Bestemmelser om Rang for Hoffets Personale, fremmede Regjeringers Konsuler og Embedsmænds Fruer skulle udgaae af bemeldte Reglement. Denne Resolution søger at gjennemføre Grundlovens Bud om at der ingen anden Rang skal være end den, der følger af Embedet, og vil saaledes, skjønt uvigtig i sig selv, vistnok af den folkelige Opinion regnes Regjeringen til Fortjeneste.

Dog, dette vil i høiere Grad være Tilfældet med et andet Skridt, Regjeringen nylig har gjort, nemlig, at den officielt har opgivet at bringe Mellemrigsforslagene fore paa det kommende Storthing. Uheldigviis kommer denne Beslutning noget seent med Hensyn til Storthingsvalgene, der formodentlig ellers vilde gaaet for sig uden disse oppositionelle Valgbestræbelser, som Frygten for Mellemrigssagerne forlængst har sat i Gang.

— I de bergenske Aviser har der, ved Siden af de heftige Valgstridigheder, ogsaa udspundet sig andre, der vistnok ere af mindre Betydning, men som dog ved den Maade, hvorpaa de udkjæmpes, blive et Tidsmærke. Stridsemnet er, saavidt erindres, en Brønd eller deslige ved Pleiestiftelsen, som Bergensposten har gjort Udsættelser paa. Kapitain Diriks, der har havt med Sagen at bestille og desuden synes at have været Pot og Pande i allehaande kommunale Anliggender i Bergens By, har (i Bergenseren) rykket ud mod den nærgaaende Kritiker med det groveste militære Skyts. En „Student Bjørnson" angribes istedetfor Bergenspostens Redaktion, og da D. faar Svar paa Tiltale af (Digteren) B. Bjørnson (hvis Navn ellers formodentlig vil være kjendt af Tusinder, som aldrig have hørt Diriks nævne) griber denne til det martialske Vid at tiltale sin anonyme Modstander saalunde: „S. T. Hr. afgangne Elev i Latinskolen, Student Bjørnson, Hovedredaktør af Bergensposten, artistisk Direktør ved Theatret, vordende Ridder af Nedersachsen og mange andre Lande udi Holland og Brabant", etc. Det Hele skal være en Retorsion, men Diriks er i Vrede kommen ind paa Enemærker, hvor Diskussionen ophører, idet Sagen afgjøres efter Modstanderens Aar og Examina. Man skulde dog virkelig troe, at vi nu i Kultur vare komne ud over denne præliminære Maade at klassificere Folk paa, og at selv en i sin Kreds noksaa bekjendt Kommunemand ikke vilde nedværdige sig til at tiltale selv den ynkeligste Kommunemand, naar det kun var en Mand med Bjørnsons Bekjendthed i Literaturen, som en Gut, der kun er skudt op idag, for at insultere Ens egen Høivelbaarenhed, og hvis Navn kun kan tænkes nævneligt i Forbindelse med denne Insult. Det er igrunden en uendelig selvbehagelig Eenfoldighed, som gjør sig gjældende hos disse Folk, der kræve Embedsexamen af dem, der skrive Noget, for at det skal have sin rette Betydning. Blandt vore Universitetslærere ere flere af de dygtigste uden Embeds-Examen, ligesaavel som vore mere anseede Digtere.

— Borregaards Eiere have (7de April) for Høiesteret atter tabt Sagen ang. Erstatning for den berygtede Hollebysteens Bortminering.

— Til Ligningsmænd for Christiania for 1860 valgtes 18de April blandt Embedsmænd: Høiesteretsadvokat Birch, Overretsprokurator Mariboe, Bureauchef L. Eger, Kammerherre Schøyen og Artillerikapitain Gjessing. Blandt Kjøbmænd: H. Jessen, H. L. Petersen, M. Langaard, J. M. Fleischer, G. Heftye, A. Hesselberg og C. E. Pesersen. Blandt Haandværkere og Andre: Bundtmager C. Olsen, Muurmester Lühr, Skomager H. F. Hansen, Seilmager Timm, Slagter H. P. Arnesen, Høker P. Jørgensen, Overretssagfører Selmer, Mechanikus J. Jensen og Gaardeier J. Gjerdrum.

— Den 15de April døde Johan Nielsen Vogt, Sognepræst til Thune og Provst i Vestre Borgesyssels Provsti. Han var født 1783, tog theologisk Embedsexamen 1809 med Udmærkelse og kom Aaret efter i geistlig Virksomhed.

— Den efter Throndhjems-Posten i f. Nr. optagne Beretning om den store Forulykkelse i Finmarken har ikke stadfæstet sig.

Udenlandske Efterretninger.

Frankrig. Staden Paris har foræret Lamartine et betydeligt Stykke Jord i Boulogne-Skoven tilligemed et dertil hørende smukt Huus.

— En af Frankrigs mest anseede Forfattere og Statsmænd, Alexis de Toqueville, er nylig død i en Alder af 54 Aar.

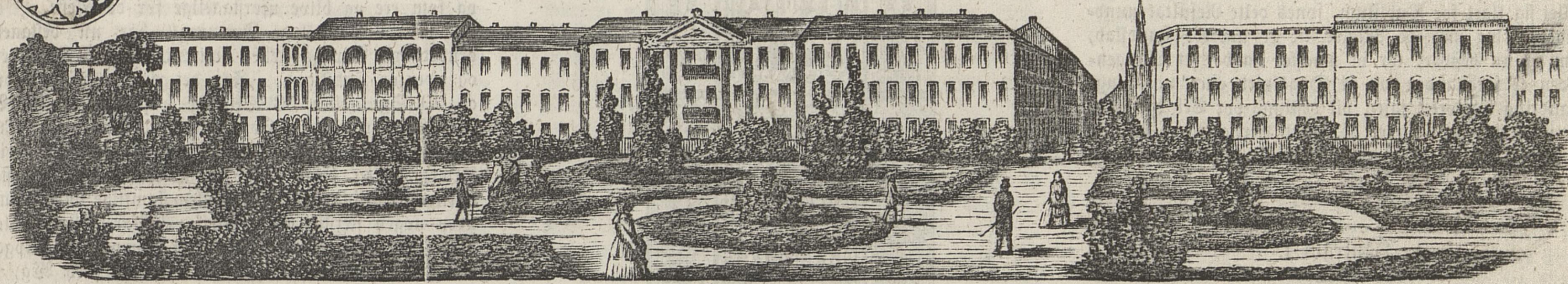
— Vi meddeelte nylig efter Illustration en Notits om den saakaldte „sorte Doktor", der i Paris foretager Mirakelkure, navnlig ved at helbrede Kræft. Efterat han imidlertid i 2 Maaneder var tilstædet Adgang til at udøve sin Kunst paa Kræftpatienterne i Hospitalet Charité, har Prof. Velpeau og det medicinske Akademi erklæret ham for en Charlatan. Sygdommen skred hos Patienterne fremad, som om ingen Lægemidler vare anvendte, og de benyttede Medikamenter befandtes ved Undersøgelsen at være mineralske (uskadelige) Substantser, - ikke ukjendte Planter, som Mirakeldoktoren havde udgivet dem for. Men hermed er Charlatanen ikke slaaet af Marken. Han har nu anlagt Proces mod Valpeau og flere Læger ved Hospitalet samt nødt Aviserne til ifølge Presselovgivningen at indtage et langt Forsvarsskrift, hvori han med stor Frækhed paastaar, at han er bleven Offer for en skammelig Intrigue. Lægerne havde kun givet ham den halve Tid, som han havde forlangt, for at hans Kuur kunde virke; og de Medikamenter, som vare blevne undersøgte, vare ikke hans Arkanum, men en ligegyldig Blanding, som han havde hensat for at skuffe deres trædske Nysgjerrighed, og hvilken de ganske rigtigt havde undersøgt, trods den forud trufne Aftale om at hans Medikamenter ikke maatte undersøges. Hvad der for Udenforstaaende bedst vil vise, at Manden maa være en Charlatan, er hans Udvidelse af sin Praxis til ogsaa at gjøre gamle Folk unge igjen. Han har saaledes for en stor Pengesum (hvoraf det Halve er givet ham i Forskud) paataget sig at gjøre en 80aarig Frøken i Løbet af et halvt Aar til den mest feterede Baldame i Paris. Damens Slægtninge have anlagt Proces mod ham for Bedrageri, og Frøkenen har igjen anlagt Proces for at faae kasseret et Gavebrev, hvorefter hun har afstaaet dem sin Formue mod Livrente. Mærkeligt er det, at „den sorte Doktor" trods alt dette vedbliver at finde Tillid og Beskyttelse paa høiere Steder.

— (Tel.-Dep.) 18de April søgte Disraeli i Underhuset endnu at vække Haab om, at Kongressen til Slutning vilde komme istand. Malmesbury udtalte sig ikke paa samme Maade; men især gik Derbyes Udtalelser i en anden Retning: Cowley var paa en god Vei, da Rusland traadte imellem med sit Kongresforslag; man var ikke uden alt Haab om en tilfredsstillende Løsning. Øieblikket var kommet, da det maatte blive afgjort om Kongressen kommer istand; det stemmede ikke med Englands Ære at diskuttere yderligere Præliminarierne; Øieblikket var kommet til at erklære England forberedt; Tiden for Underhandlingerne er forbi, og vi maa med Modstræben trække os tilbage fra en Indblanding, som vi ikke kunne haabe kan føre til Noget; naar England trækker sig tilbage, skeer det under Erklæring om bevæbnet Neutralitet; hvis Krigen bryder løs, vil den ikke omfatte Italien alene, men hele Europa.

— Senere ankomne Tel.-Depescher lyde: Østerrig har opfordret Sardinien til inden 3 Dage at samtykke i Afvæbning og i modsat Fald truet med at angribe. — England har paa det mest Energiske protesteret mod Østerrigs Ultimatum. — Monitøren beretter, at Keiseren ligeoverfor Østerrigs Opfordring til Sardinien om at afvæbne har paabudt, at der koncentreres nogle Divisioner ved den sardiniske Grændse. — Times beretter, at Østerrig har sendt yderligere 80,000 Mand til Ticino. — Preussen tager betryggende Forholdsregler og har anordnet at 3 Armeekorpser sættes paa Krigsfod.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 18. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 1ste Mai 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Fremtidens Architektur.

II.

Det eneste Punkt, hvori denne Sammenligning synes at halte, er dette, at Skibsbygningen aldrig udelukkende blev en skjøn Kunst, som Architekturen virkelig er. Forskjellen er dog kun en Forskjel i Diemed, som med samme Lethed vilde kunne opstilles for den ene Kunst, som den er blevet det for den anden. Havde Architekturen aldrig gaaet længer end dens oprindelige Maal, at bygge Huse, vilde den aldrig kommet de skjønne Kunster nærmere end Bygningen af Koffardiskibe, og Paladser vilde da kun have været Vaaningshuse i forstørret Maalestok. Borge og Orlogsskibe kom begge et Skridt videre mod de skjønne Kunster. Begge fik de Præg af Storhed og Kraft, og paa dette Trin staae de hinanden fuldkommen lige. Her blev Skibsbygningen staaende og er ikke kommen videre, medens der blev Architekturen et høiere Maal tildeel. Til enhver Tid have Menneskene søgt at opføre Bygninger, der vare prægtigere og anseeligere end de, der vare bestemte for dem selv. De søgte at opføre Bopæle for sine Guder, eller Templer, der vare de høieste Væseners Dyrkelse værdige, og det var først da denne strengt nyttige Kunst bortkastede ethvert Skin af Nytte og kjækt drog ud for at søge det Skjønne og Ophøiede, at den i Sandhed blev en af de skjønne Kunster og erhvervede den fremragende Stilling, den nu indtager over alle andre nyttige Kunster. Det vilde have været let at finde det samme Motiv for Skibsbygningskunsten. Hvis vi kunde tænke os at nogen Nation vilde bygge Gude-Skibe, eller vælge Havet til Sted for sin Gudsdyrkelse, kunde Skibe med Lethed blive bragte til en saadan Skjønhed, at Kathedralen neppe kunde maale sig med dem. Dette Forhold er imidlertid ikke væsentligt alene for Architekturen og Skibsbygningskunsten, men Udviklingen af enhver Kunst og enhver Videnskab, der fortjener dette Navn, grunder sig paa den samme simple Virkning af voxende Erfaring. Hvad enten vi betragte Metallurgien eller Mekaniken, Bomuldsspindingen eller Myntningen, skylde de en og samme Aarsag sin Fuldkommenhed. Saaledes skride ogsaa alle Naturvidenskaberne - Astronomi, Geologi og Chemi - fremad paa samme Maade. Naar Kunsten eller Videnskaben er ny, fremtræder der store Mænd, som bringe den vidt frem, men naar den først har naaet Modenhed og er bleven Nationens Eiendom, taber Individet sig i Massen, og tusinde mindre Begavede arbeide sig stadigt og sikkert frem paa den Vei, som den ene store Aand har viist dem, men som ingen enkelt Mand, hvor mægtig hans Begavelse end monne være, kan forfølge til Enden.

Forsaavidt nogen Grund eller nogen Erfaring, som nu kjendes, kan anvendes paa denne Gjenstand, synes det klart, at aldrig nogen Kunst eller Videnskab er bleven bragt videre eller nu kan bringes videre ved at gaae baglængs og efterligne tidligere Former eller saadanne, som passede for andre Tider eller andre Forholde, og at Fremadskriden mod Fuldkommenhed ene kan naaes gjennem forenede Anstrengelser af Mange, der stadigen stræbe efter et Maal, som staaer klart for dem. Overalt, hvor dette er Tilfældet, synes et heldigt Udfald ikke at kunne forfeiles; ialfald er enhver Tid fuldkommen tilfredsstillet ved sine egne Frembringelser. Hvor Fremadskriden er den herskende Lov, er det vist, at den efterfølgende Tid vil overgaa sin Forgjænger; men hver levende Slægt kan ikke udfinde noget mere Fuldkomment, thi ellers vilde de ogsaa lade det fremtræde i Anvendelsen. I enhver sand Kunst staaer Alt i fuldkommen Overeensstemmelse med det Maal af Fuldkommenhed, hvortil Perioden er naaet, og istedetfor den utilfredse Usikkerhed, hvormed vi stedse streife om i Alt, hvad der angaar Architekturen, skulde vi glæde os over vore egne Frembringelser og være stolte over at efterlade vore Efterkommere de Fremskridt, vi have gjort, overbeviste om, at vi have banet dem Veien til at naa en endnu høiere Grad af Fuldkommenhed.

Saasnart Publikum bliver opmærksom paa denne Sætnings Betydning og Anvendelighed paa Architekturen, maa en ny Stil være det uundgaaelige Resultat, og hvis vor Civilisation er, hvad vi ansee den for, vil denne Stil ikke alene fuldstændig passe til alle vore Ønsker og Fordringer men ogsaa naa en høiere Grad af Skjønhed og Fuldkommenhed, end nogen foregaaende.

Naar vi nu fra disse Betragtninger vende os til Spørgsmaalet om, hvad Udsigt der er til at Publikum tilstrækkelig vil vide at vurdere denne Anskuelse af Tingen eller alvorlig anstrenge sig for at sætte den i Udøvelse, kan Svaret neppe blive tilfredsstillende.

Geistligheden er ikke blot i England, men ogsaa paa Europas Fastland, kommet til den Slutning, at den gothiske Stil bedst egner sig for Kirkebygninger, og dette er nu bleven saa fast en Sats, at ingen Afvigelse taales fra gothiske Mønstre. Enhver Architekt, der vilde forsøge Originalitet i Henseende til Planen eller indføre om det saa blot var en ny Detail eller Gesims, fordømmes øieblikkelig som en Ignorant i sit Fag og Forsøget gjentages ikke. Jo længer vi vedblive paa denne Vis og jo nøiere vi sætte os ind i Stilen, des tungere ville vore Lænker blive og des mere absolut umuligt Alt, hvad der ligner Originalitet eller Fremskridt inden denne vigtige Green af Architekturen.

Studiet af de klassiske Sprog, hvorpaa der er lagt saa stor Vægt i vore offentlige Skoler og baade ved vore egne og de fleste fremmede Universiteter, virkede til en Tid paa en anden Vis til at drage Opmærksomheden bort fra Uddannelsen af en ægte architektonisk Stil ved udelukkende at fæste den paa romerske og græske Mønstre. Renaissance-Stilen i det femtende Aarhundrede fremgik langt mere af Beundring for den klassiske Literatur, end af nogen Sands for de Bygningslevninger, som i Aarhundreder havde været forsømte og vare langt overgaaede af sine Efterfølgere. De samme Følelser, forplantede gjennem tidlige Foreninger, ere den store Aarsag til den Magt, som den klassiske Kunst endnu har over de dannede Klasser i Europa.

Den Stil, som ialmindelighed anvendes til Lokaler for Klubber og blandede Selskaber, er den italienske, der kan give Anledning til nogen Udvikling, saafremt den sunde Sands kan vinde Magt over kassiske Præcedentser, eller det Modsatte, om det reaktionære Element faar Overhaand.

Foruden disse er der en anden Klasse Mennesker, som kun have liden Sympathi med Grækenland og Rom og endnu mindre med Middelalderens Munke- eller Lehnsvæsen, men som ved sin egen sunde og kraftige Sands synes tilbøielige til at see Sagen fra et fornuftigere Synspunkt. Disse Mænd bygge nu i Manchester og andre af de nordlige Byer en Række Pakhuse og andre Bygninger, ved hvis Udseende der tages udelukkende Hensyn til deres Bestemmelse, og hvis eneste Ornamenter slutte sig til deres Konstruktion, hvorfor de ogsaa - saavidt deres paa Nytte beregnede Diemed tilsteder det - ere ligesaa tilfredsstillende som Nogetsomhelst fra fordums Dage. Østenfor Temple Bar hæver der sig mange Bygninger efter samme System, og med lidt mere Erfaring love de at blive ligesaa tilfredsstillende som Nordens. I Civil-Ingeniør-Kunsten, den laveste og mest prosaiske Green af den architektoniske Kunst, have vore Fremskridt været glimrende og hurtige. Herpaa kan der ikke anføres noget bedre Exempel end de fire Broer, som ere opførte over Themsen. Westminster-, Blackfriars-, Waterloo- og London-Broen ere opførte med næsten samme Mellemrum i Løbet af hundrede Aar, og den stadige Fremadskriden, som i Henseende til dem lægges for Dagen, er større end Tilfældet er med næsten enhver lignende Kunstbranche i et lige Tidsrum.

I denne Retning ere vore Fremskridt saa uomtvistelige, at vi uden Smerte saae den gamle Londonnerbro taget bort, skjønt den var et Værk fra den Tid og de Mænd, der byggede alle vore største og bedste Kathedraler, og inden sin Sphære var et ligesaa fuldkomment og skjønt Værk som de. Men den havde overlevet sin Tid og vi indsaa, at vi kunde sætte en bedre istedet. Dens Nedrivelse var derfor uundgaaelig. Hvis vi havde gjort de samme Fremskridt i de høiere Grene af Bygningskunsten som i de lavere, vilde vi med samme Ligegyldighed see en gothisk Kathedral nedrevet, vidende, at vi med Lethed kunde erstatte den ved en langt ædlere, der svarede bedre til vor Tid og Udvikling. I Middelalderen tog ingen Architekt i Betænkning at rive ned de Dele af en Kathedral, der vare gamle og forfaldne, og at erstatte dem ved noget Nyt i den brugelige Stil, hvor lidet forenelig denne end kunde være med den anden. Hvis vi skred frem, som de gjorde, skulde vi føle ligesaa lidet Samvittighedsnag ved at handle ligesaa.

Under den Forvirring i Ideer og Stil, der nu hersker, er det en Tilfredsstillelse at see, at man i Krystal-Paladset i Sydenham har udført i det mindste en stor Bygning fuldstændig efter Principerne for den gothiske eller enhver anden ægte Stil. Der er intet Materiale benyttet til den, uden at det er det tjenligste til sit Diemed, ingen Konstruktionsmaade anvendt, uden at den er væsentlig fornøden, og dens Virkning beror ganske paa Ordningen af de forskjellige Partier og den Maade, hvorpaa Konstruktionen fremtræder. Dens Princip er saa væsentlig det samme, som udgjorde Aanden i den gothiske Architektur, at vi endogsaa nu neppe veed, hvor meget af Planen der skyldes Sir Joseph Paxton, hvor meget Kontrakterne og hvor meget de underordnede Betjente. Her blev ligesom Kathedralerne hver Mand anvendt i den Retning, hvori han antoges at være mest kyndig. Der var Plads for enhver Kunst og ethvert Slags Dygtighed, og nogen Modsigelse eller Strid var en Umulighed. Denne Bygning er imidlertid kun den anden i Ordenen. En tredie vil sandsynligviis staa ligesaa langt over denne, som den overgaar den første, og hvis Rækken fortsættes til den naaer Hundrede, og man faar bedre Tid og høiere Maal at sigte efter, kunne vi maaskee lære at ringeagte mange Ting, som vi nu saa slavisk efterligne, og skabe en Stil, der overgaar Alt, hvad der før er præsteret. Vi have visselig mere Rigdom, mere konstruktiv Dygtighed og flere Kundskaber end vore Forfædre, og da vi leve under samme Klima og høre til samme Race, synes der ikke at stille

sig nogen uovervindelig Vanskelighed imod at vi kunne bringe det lige saa vidt, om ikke videre, end de.

Men Kunsten vil dog ikke blive gjenfødt ved Bygninger, der ere saa ephemere som Krystal-Paladser, eller saa prosaiske som Manchester Pakhuse, eller ved Noget, der er saa væsentlig anlagt paa det Nyttige som vore Ingeniørers Arbeider. Det eneste Haab er, at det sande System, der nu er begyndt nedenfra, vil stige opad og tilsidst blive anvendt paa vore Paladser og Kirker, og at hele Nationen vil lægge sine Kræfter til for at løse den store Opgave. Naar dens Betydning først har stillet sig klart for Publikum, synes dette Resultat uundgaaeligt, og med de Midler til at udbrede Kundskab, som vi nu besidde, tør vi maaskee haabe, at Morgenrøden er forhaanden og at Dagslyset efter vor lange Vandring i Mørket igjen vil beskinne vor Vei og glæde vore Hjerter ved Synet af noget Herligere og Bedre i Kunsten, end det, som et falskt System hidtil har ladet os opnaae.

Hønseavl*).

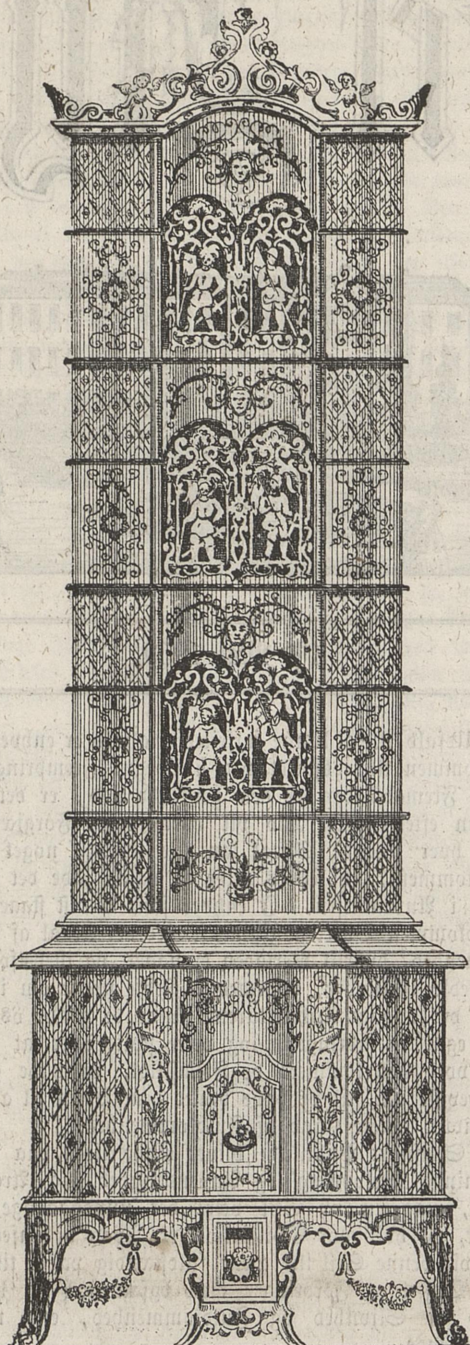
Der hersker nu for Tiden i alle civiliserede Lande en kraftig videnskabelig og praktisk Virksomhed for at forbedre Landkulturen, og det ikke alene for at øge Jordens Frugtbarhed og Udbyttet af den, ved Chemiens Hjælp, for at tilplante Flader, der før laae unyttige, med Skov og Træer, osv. men ogsaa for at forbedre Fæholdet og skaffe mere Vinding og Nytte af det, ved Krydsninger og Indførelse af nye og bedre Racer.

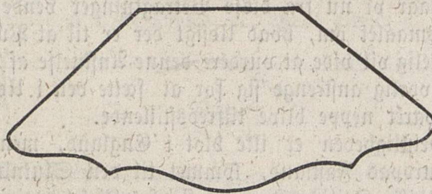
Fjærkreaturerne ere i den senere Tid blevne vidnede megen Opmærksomhed i Udlandet, og derved har især Hønseavlen, som forener det Nyttige med det Behagelige, faaet et betydeligt Opsving. For en 7 til 8 Aar siden fandtes der i Tydskland ikke andet end de almindelige Landsens Høns; maaskee fandtes der hos en eller anden Liebhaber et lidet Slag af engelske Dværghøns eller saakaldte Brabanter, hvilke egentlig ikke vare til nogen Nytte, men mere holdtes som en Kuriositet eller af Liebhaberi. De almindelige Høns lagde ikke særdeles mange Æg og vare ikke skikkede til at fedes eller for nogen stærk Udvikling af Kjød. De Æg man fik, rak omtrent til at tilfredsstille Trangen i Huset og den nærmeste Omegn, men paa nogen Avling i Masse og Forsendelse deraf til fjernere Egne var ikke at tænke. I Orienten og i Middelhavslandene i det hele havde man i lange Tider, ja endog i den fjerneste Oldtid, drevet Hønseavl efter en storartet Maalestok. Frankrig var det første af Mellemeuropas Lande, der allerede tidligere vidnede Hønseavlen stor Opmærksomhed; de indenlandske Racer, som man der opalede, udmærkede sig baade ved sin Størrelse og Frugtbarhed, især i nogle Provindser, som Normandiet, hvorfra der, uagtet der i Frankrig selv opbruges en uhyre Masse Æg, dog aarlig sendtes over een Million Æg til England, hvor Ægproduktionen var høist utilstrækkelig. I England havde man vel ogsaa nogle indenlandske Racer, der udmærkede sig ved en sværere og kraftigere Bygning end de almindelige strantede Landshøns, f. Ex. „Dorkings", der ere vel skikkede til at fedes, derimod mindre at anbefale til Æglægning; men Hønseavlen var ogsaa der temmelig forsømt. Denne Tilstand varede indtil de saakaldte Cochin-China eller Sanghai-Høns for endeel Aar siden samtidig bleve indførte i England og Frankrige. Det var i Begyndelsen især Størrelsen og den eiendommelig stubrumpede, sidbuxede, løierlige Figur, der i høi Grad tiltrak sig Opmærksomhed hos disse Høns; deres store Frugtbarhed var aldeles overraskende i Sammenligning med de hidtil bekjendte Sorter, og Engelskmændene, der pleie at tage fat paa enhver Ting, som de holde for nyttig og fordeelagtig, med fuld Kraft og Iver, begyndte nu af al Magt at avle Cochin-China Høns; men de toge sig ogsaa dygtig betalt for dem, som de solgte, idet de paa engang havde de landøkonomiske og pengegivende Interesser for Øie. Nu fulgte snart andre Slags efter disse og der kom et formeligt Raseri over den engelske Nation efter at have og eie de største og smukkeste udenlandske Høns, en Lidenskab som fik ny Næring ved de Udstillinger af Fjærkreature, som man bragte istand; og her blev der nu af rige Liebhabere for enkelte Dyr eller Par betalt uhørte og utrolige Summer. De zoologiske Selskaber i alle Lande gjorde sig ogsaa Umage for at tilveiebringe de fortrinligste Sorter af nye udenlandske Hønseslag og fremstille dem for Publikum. Enkelte tydske Hønsevenner forskrev med Omstændigheder og megen Kostning Høns fra England og Frankrige, men de søgte langtfra ikke at skaffe disse en større Udbredning i Tydskland, tvertimod søgte de at indskrænke Besiddelsen af dem til den mindst mulige Kreds, fordi Sjeldenheden giver de fleste Ting en høiere Værdi.

*) Med Forfatterens Villie optage vi efter „Budstikken" denne for vor Landhuusholdning nyttige Artikel og ledsage den for større Anskueligheds Skyld med Afbildninger, hentede fra et tydsk Skrift.

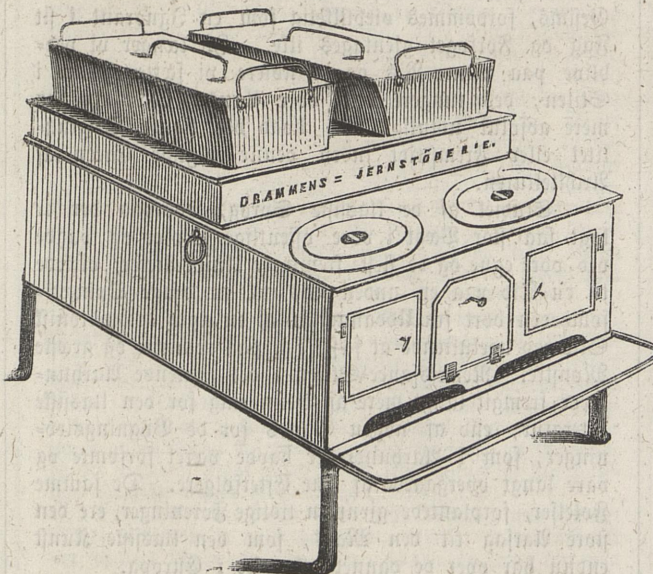
Red.

Støbegods fra Drammens Jernstøberi.

Hjørneovn med Grundplan

Kabys for 8 Mand (haves ogsaa for 30 à 40 Mand.)

Da stiftedes endelig i Tydskland, paa en Grundvold af mere liberale og almeennyttige Ideer, den første Forening for Fjærkræavl i Gørlitz i Sachsen, der satte sig som Opgave at indføre og udbrede fortrinlige udenlandske Hønsearter.

Foreningen blev tillagt Navn af „Hünerlogischer Verein" (den hønsevidenskabelige*) eller hønsevise Forening). Man gav den dette komisk-ironiske Navn, idet man gik ud fra den rigtige Forudsætning, at de nyttigste Øiemed i saadanne Foreningsanliggender lettere og bedre fremmes ved en harmløs Spøg, der ikke truer Sagens Formaal, end ved at holde paa de sædvanlige stive Former. De godmodige Sachsere gjorde sig her i dobbelt Forstand en lystig Dag, idet de ikke alene harcellerede Foreningsvæsenets Pedanteri, men ogsaa slap Narren løs over dette Tydskernes Raseri for græske Ord, der i Tide og Utide, ved alle høitidelige og ikke høitidelige Leiligheder paaklines og indsværtes i Sproget, og som ere og blive uforstaaelige for de Fleste.

*) Sammensat af et tydsk og et græsk Ord: Hüner og λογος.

„Den hønsekloge Forening" har nu bestaaet i henved syv Aar og tæller omtrent 1500 Medlemmer i og udenfor Tydskland. For det ringe aarlige Bidrag af 20 Sgr. eller 53 Skilling forskrives der til Avl flere større og bedre Hønsesorter fra Frankrige, England, Holland, ja selv fra fremmede Verdensdele; disse formeres efter bedste Evne og udloddes efter den store aarlige Udstilling i Oktober mellem samtlige Medlemmer, uden nogen særskilt Godtgjørelse; i Aaret 1856 udloddedes 121 Par. Dernæst er det Foreningens Opgave i Liggetiden at forsyne sine Medlemmer med Æg, der afhændes til Priser, som fastsættes hvert Aar. I 1857 blev der saaledes fra Foreningen udsendt over 7000 Stk. Æg til Udrugning. Senere har der efter dette Exempel dannet sig flere lignende Foreninger i Dresden, Freiberg, Berlin, Prag etc. og flere ere i Begreb med at dannes.

Den Deel af Literaturen, der beskjæftigede sig med Fjærkræavl og som før kun indeholdt overmaade lidet praktisk eller nyttigt, og almindelig kun tyggede de gamle allerede vel kjendte „Meddelelser" og „Anviisninger" op igjen i en ændret Form, er ogsaa bleven paavirket af Rørelsen og de nye Fremsyninger i Hønseverdenen, og har flere fortjentfulde og nyttige Skrifter at opvise. Paa Grund af alle disse Omstændigheder har Hønseavlen i Tydskland nu naaet en Tilstand, der alt har frembragt de heldigste Resultater, og som fremdeles lover en endnu høiere og gunstigere Udvikling. Det kunde ikke være nogen Mening i at regne op alle de nye Hønseslag i denne lille Opsats, som kun skal hjælpe til en Smule Retsleiding, og det vilde da ogsaa have sine Vanskeligheder, fordi der dagligdags deels indføres, deels frembringes nye Slag ved allehaande Krydsninger af Racerne. Her opregnes derfor kun nogle af de Hovedslag, som man har fundet ere de bedste og fortrinligste:

1) De store normanniske Høns ere almindelig bekjendte under Navn af franske Høns. Disse ere af forskjellige Farver, høibenede, lægge store Æg, blive let og dygtig fede, og ere ikke meget tilbøielige til at ligge.
2) Cochin-China Hønsene ere store, høie og fyldige, stubrumpede, forskjelligtfarvede, men dog fordetmeste guulagtige eller guulrøde; de værpe stadigt, men lægge ikke saa store Æg, som man skulde vente af deres Størrelse, lade sig let fede og ere udmærkede Liggehøns.
3) Brahama-Putra Høns ere egentlig kun en Afændring af de foregaaende eller Cochinchina-Hønsene. De ere endda større, hvide, skyggede med Sort, og have forøvrigt omtrent de samme Egenskaber.
4) Spanske Høns, sorte med hvid Øienkreds og paafaldende store Kamme; de værpe baade flittigt og lægge store Æg, samt ligge eller klække sjelden.

Ved Krydsning af disse Sorter med de almindelige indenlandske Hønseslag fremkommer der ofte meget smukke og gode Bastarder, især deleshed naar man har ædle Haner, thi disse synes at have en aldeles afgjørende Indflydelse paa Slagets Forædling.

Om den Nytte og Gavn, som en forbedret og forædlet Hønseavl har for Landmanden, især i Nærheden af større Byer, kan der ikke være nogen Tvivl. Under ingen Omstændigheder maa man gaa ud fra det Synspunkt, at det er en Hønseven i Byen, der holder endeel sjeldne Høns til sin Fornøielse, og som er nødt til i dyre Domme at kjøbe snart sagt hvert Korn, de skulle æde; man maa kun have Landmanden eller den større Gaardeier for Øie, der lader sine Høns løbe om paa Tunet ved Love og Lader, i Mark og Eng, hvor de selv søge Størstedelen af sin Næring og oftere, især i Høsttiden, ikke engang tiltrænge at fodres. Hønsene nære sig saavel af Dyr- som af Planteføde: Korn, Orme, Græs, Insekter, Kaal, Salat eller andre grønne Blade er alt hvad de behøve for at trives. Men skal Hønseavlen drives i en større Maalestok, enten det nu er for at frembringe Æg eller Kyllinger til Handelsvare, saa kan man ikke saaledes overlade Hønsene til at sørge for sig selv, men der maa indføres en regelmæssig Fodring. Til den Ende anlægger man i Frankrig Indretninger til at frembringe Orme, Mak eller Fluelarver i, idet alskens Affald af Slagtning etc. henkastes og tildækkes paa egne dertil indrettede Steder, hvoraf da utrolige Makmasser udvikles. Hønsene fodres nu skifteviis med Mak, Poteter og Gulerødder, samt bedre og slettere Korn. Der hvor Maisen voxer og

trives, er denne at anbefale som et hensigtsmæssigt, nærende Middel, der er fortrinlig skikket til Fedning eller Udvikling af Kjød, hvortil kommer at den gjerne er billig, og naar den bliver kogt svæller den ud, saa den indtager tre Gange saa stort Rum som naar den er raa; hvis man derfor bruger den til Hønsefoder i raa Tilstand, maa man kun give den i ringe Mængde, da den ellers let svæller saa stærkt op, at den skader Kroen.

Det er her ikke Sted til at gaae nærmere ind paa de mangfoldige Slags Udklækning, Opaling og Fedning af Kyllinger og voxne Høns, Kapuner og Poularder, hvilket afhandles i større Værker over Fjærkræavl; men det ville vi have anført, at man opnaar større Nytte og Vinding ved at holde de større Racer, der værpe bedre og ere lettere at faae fede, end de almindelige indenlandske, der oftest ere maadelige nok i disse Henseender. Der hvor man, som f. Ex. i Omegnen eller i Nærheden af de større Byer eller Jernveie, tillægger Hønseavlen nogen Vægt, maa man søge at skaffe sig gode udenlandske Høns, og ligesom Landhuusholdningsselskaberne have virket til at forbedre Heste- og Kvægavl, ere vel disse ogsaa de nærmeste til at tage Haand i Hanke med Fjærkræavlen.

Ønsket om en større og hurtigere Formerelse, end den som kan opnaaes paa sædvanlige Veie, har drevet Folk til at forsøge at klække Æg i det Store ved kunstige Midler. Der gives en Mængde forskjellige Indretninger og Maskiner, som med større eller mindre Held ere brugte til dette, og det er som ovenfor antydet en bekjendt Sag, at man i Ægypten siden Aartusinder har udklækket uhyre Masser af Kyllinger i Klækningsovne. Disse Ovne ere meget simple, gjorte af Dynd og Halm og sees der næsten i hver Landsby. I Europa synes man ikke at have kjendt dette ægyptiske System, eller ogsaa har man ikke tidligere følt Trangen til at faae klækket flere Kyllinger, end Hønsemødrene under Tingenes naturlige Gang selv kunde overtage; men nu drives Forretningen paa forskjellige Steder og i forskjellige Lande efter høist forskjellige Grundsætninger, og der klækkes aarlig utallige Millioner Kyllinger uden Hønsehjælp. Det er ligesaavist at det aldrig lønner sig at drive denne kunstige Udklækning i det Smaae, som at denne Forretning mere end noget andet i denne syndige Verden er gaaet fri for Angreb af Menneskenes Ondskab; man har saaledes fortalt, at kunstigt udklækkede Haner ikke ere dygtige til Forplantning. Dette er hverken mere eller mindre end en Bagvaskelse, som ved Erfaring forlængst er modbeviist. — Men Hønseavlen har i Udlandet ogsaa vakt den mest levende Interesse, og denne har ikke alene viist sig i de mange Foreningers Flor og udbredte Virksomhed og i de særdeles talrige Besøg, der ere blevne de forskjellige særegne Fjærkræudstillinger tildeel, men den har ogsaa tydelig givet sig tilkjende i den Kjendsgjerning, at Hønsene i nyere Tider have spillet saa stor en Rolle paa alle de største almindelige Landbrugsudstillinger, at de bedste og smukkeste af dem ere blevne anseeligt betænkte med Priser, ligesaavel som Oxer og Melkekjøer, Uldfaar, Kjødfaar og andet Præmiefæ. Og det er saaledes ingen Tvivl om at Hønsene og den rationelle Hønseavl i Udlandet gaar en stor Fremtid imøde.

Efter Leonce de Lavergne (Reise i England og Skotland S. 45) indbringer Hønseavlen i Frankrig Landet ikke mindre end 35 Millioner Spdlr. aarlig, eller over det Tredobbelte af hvad Norges hele Fæavl giver af sig. Det er saaledes klart, at den, hvor den kan drives i det Store, sætter Summer i Rørelse, der gjør den baade nyttig og fordeelagtig for Land og Folk. Men at dette ikke overalt kan være Tilfældet, viser sig f. Ex. i enkelte Egne af Bergens Stift, hvor man bringer Hønsene til Sæters tilligemed det øvrige Kvæg, for at de ikke i Sommertiden skulle fortære den Smule Korn, der avles paa de smaae Agerlapper ved Gaardene. Paa saadanne Steder og under mangehaande andre

1) Brama-Putra Høns. 2) Cochin-China Høns. 3) Normanniske Høns. 4) Spanske Høns. 5) Engelske Dværghøns.

Omstændigheder duer og nytter det naturligviis ikke at drive Hønseavl hverken i Stort eller Smaat; men i Nærheden af de større Stæder og hvor der ikke mangler Afsætningskilder, derhen stiller man som oven antydet til de respektive Landhuusholdningsselskaber at tage under Overveielse, om og hvorvidt det ikke ogsaa hertillands ved Indførelsen af bedre fremmede Hønseslag skulde være værd at tænke paa en større og fordeelagtigere Produktion af Æg, Høns og Kyllinger.

Et arabisk Bryllup.

(Reiseskizze.)

II.

Beirut (Syrien) 10de Novbr. 1858.

Lige ved Siden af mig tillod et lille forrædersk Vindu mig at kaste et Blik ind i Kvindernes Helligdom; Kvinderne i vort Følge havde sluttet sig til de allerede forsamlede Veninder, og de misundelige Slør skjulte nu ikke længer det lange Silkeskjørt, den guldbroderede Trøie, den med Blomster og Flor smykkede Kalot og fremfor Alt de prægtige Juveler. Orienten er Farvernes Hjem; man seer dem overalt, men dog aldrig med en saadan Pragt som i Kvindernes Dragt, hvori Guldbrokaden danner et Slags Pantsersærk med tindrende Reflexer, og Diamanter funkle i lange, sorte Fletninger.

I Salens Baggrund sad Bruden halv hyllet i et rosenrødt Slør og med lukkede Øine, thi hun er undseelig, siger Araberen naivt, og Veninderne stikke hende Sukkergodt i Munden eller give hende at drikke; selv rører hun ikke et Lem; det er en Statue, og en smuk Statue; thi blandt alle disse smukke, friske Ansigter er Brudens det sødeste. Man sagde mig at Malota neppe var 11 Aar; jeg vilde have antaget hende for 15. Mousa, Brudgommen, er 22, og de have været forlovede i 8 Aar. Mousa er det samme Navn som Moses; de christne Arabere ynde de bibelske Navne og her have Sekterne ingen Mærker levnet.

Hvilken festlig Aften, - om jeg lever 100 Aar vil jeg ikke kunne glemme den. Denne blomsteropfyldte Gaardsplads med Orchestret i Midten, de mangefarvede Lamper, det skjønne Billedhuggerarbeide samt Stjernehimlen til Loft var i Sandhed Veroneses Pensel værdig: - han vilde her have fundet prægtige Dragter, udtryksfulde Ansigter og Lys og Skygger nok til at give Verden et Sidestykke til Brylluppet i Cana.

Skjønt Nattens Mildhed kunde tillade os at drage det i Tvivl, var imidlertid Søndagen endt og Mandag brudt frem, hvis første Time skulde bringe Brudeparret den kirkelige Velsignelse. Alle Lys tændes atter, Kvinderne lade deres Slør falde, Bruden lader sig villieløs føre af dem og vi forlade det gjæstfrie Huus. Vor Vandring er endnu langsommere end den forrige; den unge Pige tør kun ugjerne forlade sin Barndoms Hjem og ingen Iilfærdighed vise for at naae Brudgommens; hun vilde slet ikke bevæge sig fremad, dersom en Veninde ikke slæbte hende ved Armen og en anden stødte til bagfra. Damasks forskjellige Kvartaler ere desuden lukkede ved Porte og Bevogterne ofte fraværende eller sovende, saa man kan dundre og raabe længe, inden de tunge Hængsler bevæge sig og Følget kan drage ind under den mørke Hvælving.

Der findes i Damask mindst tyve forskjellige Religionsbekjendelser; Tyrkernes ere i Majoritet; saa kommer Latinere, Grækere, Armenianere, Jøder og Cophter, om hvem det heder, at naar det store Opraab lyder til Levende og Døde, skulle de være de Æsler, der trække Jøderne til Helvede. Brudeparret tilhørte den

græske Kirke; Mændene fik Plads i Choret, Kvinderne i Yderkanterne. Brudeparret stilles foran Alteret, thi Mausa er kommen samtidig med Bruden; ved hans Side staar Broderen; ved hendes to Slægtninge. Foran Alteret staae tre Præster og Bønnerne begynde. To Ceremonier frapperede mig især: man satte paa hvert af de blottede Hoveder en Sølvkrone, som byttedes flere Gange fra det ene til det andet Hoved, derpaa tog en Præst Brudeparret ved Haanden og førte det tre Gange rundt Alteret under Forsamlingens Bønner, hvorpaa han hævede et Bæger, fyldt med Viin, og gav Brud og Brudgom at drikke deraf, hvormed han vilde antyde, at fra nu af og indtil Døden var Alt fælles mellem dem.

Gudstjenestenen varer omtrent tre Kvarteer, og man vender atter tilbage til Brudgommens Huus, men ad en anden Vei. Jeg angiver alle disse Detailler saa nøiagtigt, da de samtlige høre strængt med til det foreskrevne Ceremoniel. Mousa gaar imellem sine Egne, Bruden imellem sin Slægt og vi see allerede Maalet for vor Vandring, da en med Sværd og Skjold væbnet Mand stiller sig i vor Vei og formbyder al videre Fremskriden; en anden Ridder træder ud af vore Rækker for at bekjæmpe Modstanderen, og en Kamp begynder, der er et Mesterværk af Lethed og Gratie. Vi vinde altid lidt Terræn under Kampens Hede, og endelig staae vi ved Tærskelen. Her byder Brudgommen en Skaal, som Enhver er forpligtet til at tømme efter ham, og naar denne sidste Lykønskning er endt, styrte Alle ind i Huset under Orchestrets skingrende Fanfarer.

Det var for silde til endnu at gjøre en Spadseretour med Bruden, der trak sig tilbage med sine egne Slægtninge, Mousa ligeledes med sine, og Natten tilbragtes af Gjæsterne med Dands og Leg.

Tiltrods for vore Værters ivrige Opfordringer maatte vi tidlig forlade Festhuset. Skal jeg endnu beskrive den næste Dags Ceremoniel, hvortil vi indbødes ved et særskilt Gesandtskab: den unge Kones Vandring omkring Gaardspladsen og gjennem Huset i prægtigt Festskrud, men fremdeles med lukkede Øine? Og saa de langsomme alvorlige Dandse, der udførtes af de smukke Orientalerinder med lange sorte Øine og Hænder som til Ære for Festen vare tatoverede? Og de selsomme arabiske Melodier og de Tilstedeværendes ikke mindre selsomme Glædesyttringer? Nei, thi jeg har allerede sagt nok, formeget maaskee for Læsere, der ikke have Øienvidnets Enthousiasme. Jeg haaber at man idetmindste vil indrømme mig, at dette Bryllup har en anden Skik end vore egne, hvor Lykønskninger gives og modtages med samme Ligegyldighed. Damask er en af de faa Stæder i Verden, hvor et Bryllup endnu feires som for mange Aarhundreder siden og det vil maaskee interessere en og anden Læser at vide hvad der foregik der sidste Aften i November, i Syrien, Rosernes Land, som Indvaanerne kalde det, og med Rette, thi alle Haver ere overfyldte af denne Orientalerens Yndlingsblomst. En af Aftenens Sangere kvad:

Jeg er Rosen, Du Vanddraaben, der lader mig leve.

Et bergensk Anliggende.

En Indsender i „Bergensposten" gjorde for nogen Tid siden opmærksom paa, at der i Byens Havn blev mere og mere trangt for Lossepladse, og foreslog derfor, at man til dette Brug skulde indkjøbe og nedrive den Klynge af Huse og Pakboder, som ligger mellem Triangelen og Bryggen, hvilke han antog vilde udkræve en Sum af 70,000 Spd., og dernæst udlægge Tomterne til Kaier. Han berørte ogsaa, at Strøget kunde være farligt under en Ildebrand, men syntes dog ikke at lægge videre Vægt derpaa, uagtet det netop er i denne Henseende Bygningsloven af 1848 bestemmer, at naar disse Huse „engang nedrives eller forgaae, maa ingen Bygning der igjen opføres uden Reguleringskommissionens Samtykke."

Der kan vel ikke være mindste Tvivl om, at det nævnte Punkt er det allerfarligste i hele Byen, naar Ild opkommer i dets Nærhed, fordi det staar som en Leder mellem begge Sider af Vaagen. Allerede for 100 Aar siden saa man dette klart, og der blev ogsaa truffet Forholdsregler for Fremtiden, men med et sørgeligt Resultat, hvilket vil sees af følgende korte Uddrag af hidhørende Dokumenter og Journaler i Rigsarchivet.

Efterat et stort Strøg af Byen, fra Torvet til Nordnes, var afbrændt 23 Juli 1756, blev det ifølge Indstilling fra den nedsatte Bygningskommission fastsat ved Reskript af 30te Decbr. 1757, „at de paa den saa kaldede Zacharias-Bryggen imod Triangelen i Bergen beroende Træbygninger for Farligheds Skyld i Ildsvaade, siden de ligge i Hjertet af Byen, skulle demoleres, Grunden jevnes, og til fri Torvealmenning henlægges, imod at den halve Deel eller de to Trediedele af den ved Taxationsforretningen derover fastsatte proportionale Summa enhver Ejer forud skal betales, men det øvrige, naar nuværende Ejere til nogen af bemeldte Eiendomme ved Døden ere afgangne, til deres Arvinger erlægges. Dog paa det at Ejerne imidlertid ej skulle blive huusvilde, og derved savne deres Næring og Brug, skal dem allernaadigst være tilladt deres Ejendommes rolige Besiddelse indtil de, nemlig baade Mand og Kone, begge ved Døden ere afgangne." Bygningerne havde dengang, saaledes som det med Sagens Dokumenter følgende Kort viser, 8 Eiere, og bestode af 3 udspringende Længder, to og to adskilte fra hinanden ved en mellemliggende smal Hop eller Pir. Ved den første Taxtforretning af 16 Marts 1758 blev deres samlede Værdi ansat til 17,400 Rdlr., men ved den af Stiftamtmand Cicignon forlangte Overtaxt, afgivet 26 Oktbr. s. A., kuns til 11,300 Rdlr. Denne Sum skulde udredes af de 60,000 Rdlr., som Kongen havde skjænket til Byen og allerede tilstillet Cicignon Imidlertid hørte hverken flere af Eierne eller Kancelliet i længere Tid noget om Sagens Fremgang; der indkom den ene Klage efter den anden, og efter meget Skriveri viiste det sig endelig, at kun 3 Eiere af de nævnte Bygninger havde faaet Erstatningssummen eller omtrent 2000 Rdlr. udbetalt, medens Cicignon indesad med den øvrige Rest, som skulde anvendes i samme Øiemed, og desuden var vitterlig insolvent. Efterat dernæst en af de øvrige Eiere var indkommen med Ansøgning om, at han maatte fritages for at nedrive sit Huus, blev dette indvilget ved Reskript af 28 April 1769, som tillige bestemte, at ogsaa de andre Bygninger, hvorfor ingen Erstatning var udbetalt, kunde blive staaende paa Grund af Omstændighederne, da Cicignon ikke var istand til at refundere de opbaarne Penge, og desuden Vice-Statholder Benzon i den fra ham indhentede Erklæring havde yttret, at de omhandlede Bygninger ikke kunde ansees for videre farlige i Tilfælde af Ildebrand. Endelig bleve Materialierne af de 3 indkjøbte og senere nedbrudte Huse solgte, og Tomterne mod en ubetydelig Erstatning tilbudt Byen, men da dennes Foresatte forlangte dem gratis overladte, bleve ogsaa disse for Kongens eller Statens Regning afhændede til Private. (n).

Literatur.

Af **Hansteens Reise-Erindringer** (Chr. Tønsbergs Forlag) er nu 3die Hefte udkommet, og dermed det hele Værk sluttet. Forf. har tilegnet „det norske Studentersamfunds nærværende og ældre Medlemmer disse Skildringer som et Tegn paa Agtelse og Erkjendtlighed for den Velvillie, de i hans lange Embedstid have viist ham;" og i Forordene til Bogen har han givet en kort Skildring af sit Levnet, hvori forekomme enkelte interessante Træk og Anekdoter, der savnes i Forfatterens tidligere autobiographiske Optegnelser. Navnligen faar man et livfuldt Billede af den slette, ja til Latterlighed tøilesløse Tilstand i Christiania Kathedralskole, den Tid, Hansteens Skolegang faldt der. Med Heftet følger Forfatterens veltrufne Portræt, tegnet af hans Datter og lithographeret i Kjøbenhavn, samt et Kart over den siberiske Reise og fire Lithographier, hvoraf de tvende i Farvetryk (fra Winckelmann & Sønners Institut i Berlin.)

Af Munchs **norske Maanedsskrift** er udkommet 5te Binds 5te Hefte, der blandt andet indeholder „Dascharathas Død", en Episode af det 50,000 Vers store indiske Heltedigt Ramayana, metrisk oversat og forsynet med Indledning af Stud. phil. J. Lieblein. For flere af Tidsskriftets Læsere vil vistnok dette interessante Brudstykke fra den rige, men hos os saagodtsom ubekjendte indiske Literatur være en behagelig Afvexling, og det saamegetmere, som Tidsbegivenhederne nu særlig have henledet Opmærksomheden paa denne Literaturs Hjem.

Norge.

Christiania. Paa Mandag foregaar Valgmandsvalget her i Christiania. I den Anledning have ogsaa Haandværkerne og Handelsstanden istandbragt hvad man kunde kalde en Valgbevægelse. Men vilde man efter Fremgangsmaaden ved denne og de fremkomne Resultater slutte sig til Hovedstadens politiske Modenhed, da vilde man sandelig faae et mørkt og uretfærdigt Billede. Diskussionerne have ikke omfattet nogensomhelst politiske Principer, medmindre man vil regne for Princip, at Haandværkerne nu ligesom i 1851 (bedrøvelig Ihukommelse!) søge at bringe en af sin egen Midte paa Thinget. Valgmandslisterne ere opgjorte efter Laugsinteresser eller „Charakterens Hæderlighed." Haandværkerne have havt det vittige Indfald, at ville besætte lumpne 17 af Hovedstadens 26 Valgmandspladse med Kandidater af sin Stand. Handelsstanden, der ingen saa udsvævende Parti-Anskuelser har havt at forfægte, har sammenkaldt et stort Møde i Frimurerlogen angaaende Storthingsvalget. Men det hele Møde forfeiledes. Der indfandt sig knapt over hundrede Stemmeberettigede, hvoraf ikke en Sjæl aabnede Munden angaaende de politiske Principer, der ved Valget burde befølges, men som alle indskrænkede sig til at tie eller sige Ja til Valgmændene fra forrige Storthing, hvis Tal da suppleredes med nogle nye. Kun Malling, som skal have ladet en vistnok begrundet Ytring imod Haandværkernes Storthingskandidatur falde, fik Stemmer imod sig. Ved etslags Afstemning over de ældre Storthingsmænd var der neppe andre end Schweigaard, for hvis Gjenvalg der fremkom en utvetydig Opinionsytring. Forsamlingen syntes ellers at være temmelig indifferent, og Antallet af Jaer eller Neier indskrænkede sig til nogle faae Personers. (Jeg lagde Mærke til, at kun 3—4 sagde „Ja" til en Repræsentant, hvis Gjenvalg antoges som Forsamlingens Votum.) Hvad nye Repræsentanter angaar, udtalte Forsamlingen derimod en mere utvetydig Opinionsytring for Statsraad Stangs Valg. Som ny Repræsentant bragtes ogsaa Generalmajor Wergeland paa Bane, og han er desuden ellers bleven anbefalet som den, der baade vilde kunne tage sig af Haandværkernes Interesser og gjøre god Tjeneste ved Behandlingen af militære Sager i Storthinget. Men han er ikke valgbar her i Byen.

— Natten til Tirsdag brændte Hovedbygningen af Schjerdens store, gamle Gaard paa Hjørnet af Storgaden og Youngsgaden. Uagtet det blæste stærkt, hindredes dog Ilden fra at udbrede sig til Nabogaardene. Alle Gaardens Bygninger vare assurerede for 12,500 Spd. Ved denne Ildebrand ødelagdes desværre Oberst Kaltenborns Raritets-Samling, der indsluttede flere baade sjeldne og interessante Sager. Løverdags Aften var Ild løs i Mad. Bergs Gaard i Raadhuusgaden; men den blev strax slukt.

— Hr. Kapitain C. B. Rosen har i Chr.-Posten givet nok et Tilsvar mod os angaaende Generalkartet. Men det giver ingen anden Oplysning end den, at Hr. Kapitainen fremdeles ikke er istand til at fatte vor Tankegang: at hans i 1845-48 udgivne Generalkart over Norge ikke kan have afhjulpet Trangen til et saadant Kart endnu et Aarti i Forveien eller dengang, Munthe arbeidede paa sit større Kart over Fædrelandet.

— Den mandstærke Kommission angaaende Langlets Storthingsbygning har i den forløbne Uge atter været samlet, og inden sin Midte nedsat et engere Udvalg af sex fagkyndige Mænd, hvoraf de tvende skulle undersøge de vanskeligere Konstruktioners Beskaffenhed og de øvrige gjennemgaae Architektens Overslag.

— Billedhugger Glosimodts Statuette af Christian IV er igaar (30te April) udloddet, hvorved Nr. 36 (Grosserer N. Heftye) blev den Vindende. De ved Udlodningen uafsatte 5 Lodder bleve efter Kunstnerens Ønske disponerede til Fordeel for Nationalgalleriet.

— Ved høieste Resol. af 23de April er bestemt, at Byfoged i Tønsberg P. H. Koss og Sorenskriver i søndre Jarlsberg N. F. Heidenreich skal sættes under Justitiens Tiltale i Anledning af de i f. A. paa trende Personer foretagne Arrestationer og den dermed i Forbindelse staaende mislige Retsbehandling i det Hele. Koss skal ogsaa tiltales for urigtig Forklaring i Retsprotokol.

— Under s. D. er Stiftsprovst og Sognepræst til Vor Frelsers Menighed i Christiania, F. Rode, udnævnt til Sognepræst til Lier; Provst i nedre Borgessyssels Provsti og Sognepræst til Frederikshald M. B. Landstad, til Sognepræst til Sandherred; Sognepræst til Stavanger M. A. Gjør til Sognepræst til Hetland; Underretsprokurator J. C. P. Elieson til Sorenskriver i Thoten, Vardal og Birid Sorenskriveri, og Kand. jur. O. C. G. Melbye til Fuldmægtig i Finants- og Told-Departementet.

Udenlandske Efterretninger.

De længe svævende Forhandlinger angaaende det italienske Spørgsmaal have endelig ført til Krig. Østerrigs Fordring til Sardinien om Afvæbning inden tre Dage blev naturligviis ikke efterkommet, men fremkaldte endog Protest baade fra England, Rusland og Preussen. Østerrigerne, hvis Krigsstyrke i Lombardiet skal udgjøre 200,000 Mand, gik da Natten mellem 26de og 27de April over Tessino og marschere (ifølge Telegram af 28de April) mod Novarra, Vegivano og Mortara. Sardinierne, hvis slagfærdige Styrke vel neppe kan sættes høiere end 50,000 Mand, have trukket sig tilbage til Floden Sesio. Franskmændene ere ilede Sardinierne til Hjælp; men de forsinkes i Overgngen over Mont Cenis af store Sneemasser. 4,000 Mand arbeide paa at skaffe Sneen væk af Passet. — Medens den tydske Forbundsforsamling i Frankfurt er gaaet ind paa Preussens Forslag, at sætte Forbundets Forsvarskræfter paa en Fod, der svarede til Nabostaternes Rustninger, har derimod Rusland sluttet en Alliance med Frankrig, hvorved det forbinder sig til at understøtte Frankrig med en Flaade i Middelhavet op i Østersøen, samt at erklære Østerrig Krig, saasnart denne Magt angriber Sardinien, og efter 14 Dages Forløb at opstille 50,000 Mand paa Grændsen (mod Østerrige?) — Samtidig berettes fra London, at 10,000 Matroser hverves „for at bemande Kanalflaaden mod Rusland." Det seer altsaa ud til, at Østersøen skal blive en Deel af Krigsskuepladsen, og at England, der ellers har givet sig Skin af Interesse for Italiens Sag, nu nærmest vil slaae sig paa dets Fienders Parti. Som det synes, vil det dog først og fremst søge at holde sig neutralt. Lord John Russell har i en Valgtale, hvori han forresten ytrede sig mod Ministeriets Sympathier for Østerrige, ogsaa tilraadet sine Landsmænd, at de ikke skulde laane nogen af Parterne Penge at krige for. — I Frankrige vedblive Rustningerne i stor Maalestok. Ved Rhinen opstilles en Armee, hvorover Marskalk Pelisier skal have Kommandoen.

Sverige Regjeringen har indrømmet Aktieselskabet for Gellivara-Brugene Tilladelse til at anlægge den omhandlede Jernbane samt toldfri Indførsel af Materialierne dertil og, i ti Aar efter Banens Fuldendelse, toldfri Udførsel af 150,000 Skpd. Malm aarlig.

Frankrig. Napoleon har af det lovgivende Korps forlangt en Forhøielse af Kontingentet for 1858 fra 100,000 Mand til 140,000 Mand samt et Laan paa 500 Mill. Fr.

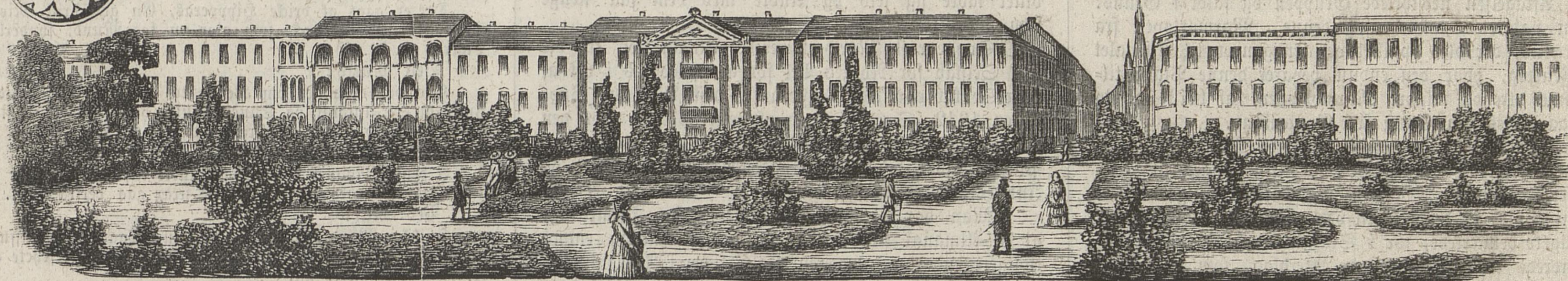
Holland. General Gunkel, der i Vinter forgiftede sin Elskerinde, er dømt til at hænges.

De Abonnenter, der endnu ikke have erlagt Kontingenten for Bladet, anmodes godhedsfuldt om snarest mulig at indsende samme til Expeditionen.

Rettelse. Underskriften til det øverste og største af Segl-Aftrykkene i f. Nr. skal lyde: Kong Eriks danske Rigssegl 1398.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 19. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 8de Mai 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Bayard Taylor.

(Efter „Europa.")

Af alle Touristér, d. v. s. Reisende, der ikke besøge fremmede Lande i videnskabelige Øiemed, men for at samle Stof til Underholdning, er Bayard Taylor den, hvis Reiser ere mest underholdende. Han er Søn af en pensylvansk Farmer, som selv nedstammede fra de første Indvandrede, og født 11te Januar 1825 i Landsbyen Kenneth Square. Efterat have modtaget den paa Landet sædvanlige Opdragelse, kom han som 17aarig Yngling i Bogtrykkerlære i Westchester. Sine Fritimer anvendte han til at lære Latin og Fransk og til at skrive Vers, og nogle af hans Digte bleve optagne i Newyork Mirror og i Grahams Magazin. Det Bifald, hvormed de bleve modtagne, foranledigede ham i 1844 til at samle og udgive dem i et lidet Bind under Titelen „Ximene." Han søgte derved at blive kjendt i den literære Verden, og paa denne Maade skaffe sig fast Beskjæftigelse ved nogle af de mest anseede Tidender og Midler til at tiltræde en Reise til Europa. Planen lykkedes. To Journaler, Philadelphia United States Gazette og Saturday Evening Post, gave Taylor et Forskud af 100 Dollars paa Reisebreve, som han skulde skrive fra Europa, hvilke, tilligemed 40 Dollars for nogle i Grahams Magazin aftrykte Digte, for Dieblikket udgjorde alle hans Reisepenge. Desuagtet foretog han Reisen til Europa og gjennemstreifede, understøttet ved fortsatte Pengeforsendelser, i Løbet af to Aar England, Skotland, Tydskland, Schweitz, Italien og Frankrig, hvortil han ikke brugte mere end 500 Dollars. Hvorledes den fordringsløse Fodgjænger bar sig ad dermed, fortæller han selv i sin i 1846 efter sin Tilbagekomst udgivne Reiseberetning, som han kaldte „Wiews a foot."

Taylor udgav nu først en Avis i Phønixville i Pensylvanien, men lod den efter et Aar gaa ind igjen, da den ingen Fordele kastede af sig, og nu besluttede at fortsætte sin literære Løbebane i Newyork. Her skrev han i Begyndelsen for Literary World, blev i Februar 1848 stadig Medarbeider ved Trihune og udgav kort derpaa et lille Bind Digte, Blymes of Travel. Det følgende Aar blev han Medeier og Medredaktør af dette Blad, som han siden er bleven tro. Dog lokkede i Mellemtiden nye Reiser ham bort fra Hjemmet. 1849 besøgte han Kalifornien og vendte i 1850 tilbage over Mexiko, hvor han, efter først at have gjennemseet og udvidet de i Tribune imidlertid udkomne Reisebreve, offentliggjorde disse samlede under Titelen: El Dorado, or Adventures in the Path of Empire. I Sommeren 1851 tiltraadte han en længere Reise til Orienten.

Paa denne nye Reise begav han sig først over England, Rhinen, Wien og Triest til Ægypten, og naaede tidlig i November Cairo. Det Indre af Afrika var hans næste Maal, og efter at han igjennem Ægypten, Nubien, Æthiopien og Sudan havde naaet Schilluknegrenes Kongerige ved den hvide Nil, vendte han efter en Reise paa 800 tydske Mile i dei Indre af Afrika, i April 1852 tilbage til Cairo. Herfra begav han sig til Palæstina og Syrien, kom nordlig til Antiochien og Aleppo, og vandrede over Tarsus, gjennem Tarsuspassene over Konieh og den bithyniske Olymp til Constantinopel, hvor han indtraf henimod Midten af Juli. Efter en Maaneds Ophold seilede han til Malta og Sicilien, og naaede netop til rette Tid Foden af Ætna, for at være Vidne til Udbrudet i 1852. Fra Sicilien begav han sig gjennem Italien, Tyrol og Tydskland til England, som han i Oktober atter forlod for at opholde sig en Maaned i det sydlige Spanien, og derpaa tiltræde Reisen over Land til Bombay. 49 Dage - fra 4de Januar til 23de Februar 1853 - varede hans Reise gjennem det Indre af Indien indtil Kalkutta, hvor han indskibede sig til Hongkong og underveis besøgte Pinang og Singapore. Kort efter hans Ankomst til China blev han attacheret ved det derværende amerikanske Gesandtskab, og ledsagede den amerikanske Minister, Oberst Marshall, til Shanghai, hvor han blev to Maaneder. Med Kommodore Perrys Expedition seilede han da den 17de Mai til Japan, landede underveis ved Lutschu og Boninderne, og kastede den 8de Juli Anker i Bugten ved Dscheddo. Den Expedition, som Taylor var med, blev her ni Dage, for at overrække Præsidenten Skrivelsen med de passende Høitideligheder, og gik derpaa atter under Seil til Lutchu og China. Taylor dvælede endnu en Maaned i Maccao og Kanton, og indskibede sig den 9de September til Newyork, hvor han den 20de December 1853 efter en Fraværelse af 2 Aar og 4 Maaneder, og efter at han havde tilbagelagt mere end 10,000 geogr. Mile, steeg i Land. De Breve, som beskrive denne Reise, udkom i hele denne Tid i Tribune, og denne samlede en Række af Bind under forskjellige Titler. 1856 besøgte han Sverige, Norge og Lapland, fordi et Vinterophold i det høie Norden havde meget Tillokkende for ham; han skildrer samme paa en meget livlig Maade i sin Bog Northern travel. Strax efter droges han atter til det solrige Syden; han gjennemreiste 1857 Grækenland og Archipelagus. I Foraaret 1858 finde vi ham i Polen og Rusland, og om Sommeren i Gotha, som han betragter som sit andet Hjem. Der har han giftet sig med en Datter af den fordeelagtig bekjendte Astronom Hofraad Hansen, og er i Begyndelsen af Oktober efter tre Aar vendt tilbage til Newyork. Bayard Taylor har fuldkommen levet sig ind i den tydske Videnskab, skriver og taler Sproget aldeles udmærket og er i Besiddelse af en riig Skat af Kundskaber. Hvad der især udmærker ham er hans hurtige, fine Jagttagelsesevne; og som Verdensmand finder han sig hurtig hjemme i alle Forholde. Hans hele Fremstilling er høist tiltrækkende og tydelig, hans Stiil livfuld og hans Smag aldeles renset.

Marmorløven fra Piræus.

For et Par Aar siden publicerede det nordiske Oldskriftsselskabs Sekretær C. C. Rafn paa forskjellige Maader, og paa Dansk og Fransk, en efter hans Mening tilstrækkelig Udtydning af den utydelige Runeindskrift, som findes paa den mærkelige Marmorløve, der nu staar paa Markuspladsen i Venedig, men som tidligere har staaet i Piræeus ved Athen. Hr. Rafn havde ved Granskninger af Photographier og paa anden Maade faaet frem en fuldstændig Læsning af Indskrifterne paa begge Løvens Sider. Paa en sindrig Maade har han da ogsaa fundet ud, at Harald den Høie (Haraldr Háfi), som han i Indskriften fandt nævnt, maa have været Harald Sigurdsøn (Haardraade) og sat Indskriften i Forbindelse med dennes ellers (tildeels) bevarede „Mindekvad." — Efter hvad Rafn har udfundet, skal Indskriften paa Løvens venstre Side (gjengivet i sædvanlig Retskrivning) lyde saaledes:

Hákon vann, þeir Úlfr ok Ásmundr ok Aurn, hafn þessa; þeir menn lagþu á, ok Haraldr háfi, of fjebóta uppreistar vegna Grikkjaþýþis. Varþ Dálkr nauþugr í fjarri landum; Egill var í faru meþ Ragnari til Rú*man*íu . . . . ok Armeníu.

(Hakon indtog i Forenig med Ulf og Asmund og Ørn denne Havn; disse Mænd og Harald den Høie paalagde Landets Indbyggere betydelige Pengeboder formedelst Grækerfolkets Opstand. Dalk forblev nødtvungen i fjerne Lande: Egil var paa Toget med Ragnar til Ru(manien) og Armenien.)

Paa høire Side:

Ásmundr hjó rúnar þessar, þeir Ásgeir ok Þorleifr, Þorpr Ívar, at bón Haraldr háfa, þóat Grikkjar (of) hugsaþu (ok bannaþu).

(Asmund indhuggede disse Runer i Forening med Asgeir og Thorleif, Thord og Ivar efter Begjæring af Harald den Høie, endskjønt Grækerne udgrundede (rimeligviis har her været tilføiet: Meningen og forbøde det).

Hvis denne Læsning var at stole paa, vilde Hr. Rafn derved have udrettet Meget. Men desværre er den nok at ansee for temmelig apokryphisk. Vistnok have endog kyndige Folk ved første Øiekast skjænket den sin Opmærksomhed; men vi vide ogsaa, at de, der have havt Anledning til at see Løven eller dømme om Hr. Rafns Materiale, ere af den Formening, at den fremlagte Læsning er en dristig Phantasi, og at Alt, hvad man ved Undersøgelse af selve Løven faar ud, indskrænker sig til den ene Kjendsgjerning, at der paa begge dens Sider har været indhugget nordiske Runer. Dog, allerede herved har dette Kunstværk fra en fjern Fortid for os Interesse, og denne bliver saameget større, som Kulturens Brydninger netop her træde storartet frem, idet de nordiske Vikinger, som erobrende komme til Sydens Strande, hvor Kunster og Videnskaber blomstre, skaanselløst skamfere det fuldendte Kunstværk ved Anbringelsen af sine raae Skrifttræk, der skulle tjene som Minde om deres seierrige Færd (saameget tør man dog af de nordiske Runers blotte Tilstedeværelse slutte.) Af denne Grund, og fordi den omhandlede Marmorløve i og for sig er et Kunstværk, have vi ogsaa troet at kunne give hosstaaende Afbildning deraf. Hr. Rafn har afbildet Løven fra begge Sider, tilligemed de paa hver Side forekommende Indskrifter. Til Almeenhedens Brug og for os, som desuden ere mistroiske med Hensyn til hans Læsning af selve Indskrifterne, vil en Afbildning fra den ene Side være tilstrækkelig. — For at man ret skal kunne fatte dette Monuments Interesse, bliver det nødvendigt at kjende dets Skjæbne i Tidernes Løb, og derfor tillade vi os her at hidsætte følgende fra Rafns Afhandling laante historiske Efterretninger.

„Athens Havn, Piræeus, besad fra umindelige Tider et mærkværdigt Monument, en Marmorløve af 10 Fods Høide, der var opstillet ved Stranden inderst i Havnen. Den er af pentelisk Marmor, altsaa, efter hvad man veed om dettes første Benyttelse til Kunstværker, ikke ældre end Perikles's Tidsalder og efter Kunsthistorikeres Omdømme heller neppe yngre end fra det 5te Aarhundrede før Christus. Efter dette Mindesmærke fra en høi Old, Pladsens Prydelse ogsaa gjennem Middelalderen, fører Havnepladsen endnu den Dag i Dag Navnet Porto Leone.

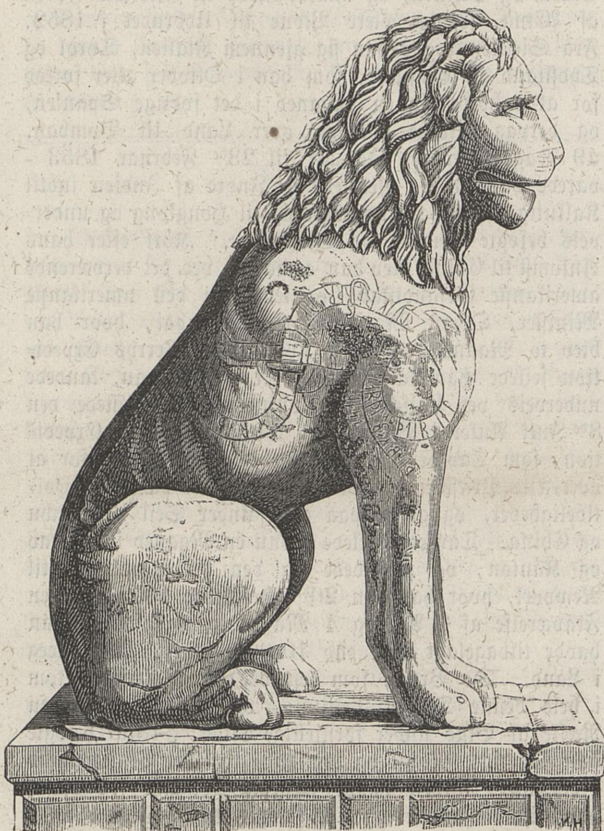
Efterat Athen i Aaret 1456 var erobret af Sultan Mohamed den Anden, blev Minervas fordums Tempel, der i Aarhundreder havde tjent som et christeligt Gudshuus, forvandlet til en Moskee. Imidlertid havde Tyrker og Tiden dog endnu skaanet enkelte af Minderne om Byens Betydning i Oldtiden. Da Venetianerne havde i 1687 indtaget Athen, vilde deres Anfører Francesco Morosini have ført det deilige Spand med Seirsgudinden, der endnu stod i den vestlige Fronton af Parthenon, som en Trophæ til sin Fædreneby; men ved Aftagelsen nedstyrtede Gruppen og faldt i Gruus. Han valgte da, istedenfor denne, Marmorløven fra Piræeus, der blev opstillet ved Indgangen til Arsenalet i Venedig, hvor den endnu bevarer denne Plads tilligemed trende mindre Marmorløver, af hvilke de to ogsaa førtes den Gang fra Grækenland.

Denne paa Bagbenene hvilende Marmorløve staar paa Beskuerens venstre Side ved Indgangen til Arsenalet. Man har, saavidt mig bekjendt, ingen Efterretning om, at de paa den værendegamle Indskrifter ere tidligere bemærkede, før i Slutningen af det 18de Aarhundrede en svensk Reisende Åkerblad, som da besøgte Venedig, lagde Mærke til dem, og erkjendte dem at være nordiske Runer. Han kopierede Indskrifterne men yttrede om dette sit Arbeide, at Forholdene ikke havde tilladt ham at eftersee og aftegne disse nøiagtig. Hans med Afbildninger ledsagede Bemærkninger udgaves i Skandinavisk Musæum for 1800 og publiceredes derefter i fransk Oversættelse med Anmærkninger af Villoison. Kopien af Indskriften meddeelte Wilhelm Grimm i sit Skrift Ueber deutsche Runen. En unavngiven tydsk Kunstner aftegnede i 1830 paa ny Indskriften med større Omhu og vistnok noget heldigere og meddeelte sine Afbildninger i Tübinger Kunstblatt for 1833. Disse Afbildninger har Finn Magnusen gjengivet i sit 1841 udgivne vigtige Runeværk. Naar man betragter disse ældre Afbildninger, maa man erkjende, at med et saadant Grundlag har intet kunnet udrettes, selv ikke med en Wilhelm Grimms og en Finn Magnusens Lærdom og Skarpsind.

Andre nordiske Antikvarer, ogsaa saadanne, der, som M. F. Arendt, have gjort sig Runographien til et særskilt Studium, have til forskjellige Tider taget disse Indskrifter i Diesyn og forklaret, at det vistnok var nordiske Runer, men at Indskrifterne vare i den Grad udslidte, at de, paa enkelte Bogstavtræker nær, maatte ansees for „aldeles ulæselige.""

Hvorvidt nu disse Runer, trods Rafns formeentlige Læsning, ikke fremdeles maa ansees for lige ulæselige, er et stort Spørgsmaal. Endnu efter at Rafns Fortolkning af Indskriften var fremkommet, har en saa sagkyndig Mand, som Prof. P. G. Thorsen i Kjøbenhavn, derom udtalt sig saaledes:

„Der vil neppe kunne med Sikkerhed bringes andet ud af denne Indskrift, end at den bestaar af de almindelige nordiske Runer. Men selv om alle de Charakterer virkelig kunne læses, der opføres som tydelige i den fra det nordiske Oldskriftsselskab herover udgivne vidtløftige, mange Ting omhandlende, Forklaring, som nu gaar Jorden rundt, - at de ei kunne det, erklæres bestemt af de meget faae, der have seet Indskriften og forstaa at bedømme den, - saa er dog den givne Forklaring umulig. Dens Grundfeil - Vilkaarlighed, tom Gjætning og Tilsidesættelse af de grammatiske Former, hvilket naturligviis lige saa lidt med Frugt kan anvendes paa Runeskrift som paa anden Skrift - kan der ei bødes paa ved de mangfoldige, lidet eller intet sigende, Lovtaler, der nu lyde over den i det mindste fra Neva til Middelhavet, endog paa Vers, og paa Græsk."

Marmorløven fra Piræeus.

Gamle Nyheder.

Tyge Nielsens Almanak.

(Meddeelt.)

En Ny
Allmanach,
paa det Aar efter Jesu
Christi Fødsel
1644.
Christiania.
Aff Tyge Nielßøn.

Ikke blot som den første og i et længere Tidsrum eneståaende Almanak, der er trykt i Christiania, men meget mere som den første Frembringelse, vor Byes Bogtrykkerhistorie har at opvise, fortjener denne Almanak en ikke ringe Interesse, der høilig forøges ved den Omstændighed, at den kun er forhaanden i det ene Exemplar, som opbevares paa Universitetsbiblioteket.

De Efterretninger, som Meddeleren har kunnet erholde angaaende dette Exemplars tidligere Historie, begynde først med Aaret 1801. I dette Aar har nemlig en af dets sildigere Eiermænd, den som Oldgransker bekjendte Sognepræst Mørch til Hurum, paa den indvendige Side af Omslaget nedskrevet den Bemærkning, at han den 25de April fik den tilbage af Anders Aske af Næs, som havde havt den tillaans i over 2 Aar, en Bemærkning, der synes nedskrevet halvt af Fortrydelse og halvt i Glæde over at den lille Sjeldenhed ikke var forkommet under et saa langvarigt Udlaan. At Laantageren imidlertid beholdt den saa længe, maa vistnok for største Delen være foranlediget ved de skjemtfulde Bemærkninger, hvormed Almanakkens Udgiver har udstyret den, da det maa antages, at Anders Aske har villet more sig selv og Andre med dem saa længe som muligt.

Sognepræst Mørch forærede Almanakken til det kgl. Selskab for Norges Vel for at opbevares i det af dette Selskab oprettede Norske antikvariske Museum (Budstikken 1812, S. 107), og af dette Selskab blev den overgivet til Universitetsbiblioteket, hvor den har faaet Plads blandt de større Sjeldenheder, hvis Værd og Interesse voxer med Aarene.

Man har i nogen Tid staaet i den Formening, at en Almanak skulde være trykt i Christiania endnu tidligere end den nærværende. Da der i Anledning af Bogtrykkerkunstens Jubelfest i Christiania den 24de Juni 1840 var Spørgsmaal om Kunstens ældste Frembringelse i vort Fædreland, havde Justitiarius Berg for Festprogrammets Forfatter, Sognepræst Guldberg, ytret Formodning om en saadan ældre Almanaks Tilværelse, navnlig fra Aaret 1628, og man maatte saaledes i længere Tid være i Uvished angaaende dette Punkt, saameget mere, som det ikke engang lykkedes at overkomme den anden, som man dog vidste endnu var i Behold. Men denne Formodning beroede imidlertid paa en Feiltagelse, hvis Udspring og tillige Berigtigelse Berg selv var i Besiddelse af, nemlig nogle haandskrevne Samlinger til Christianias Beskrivelse af Høiesteretsassessor Debes*). I disse anfører rigtignok Debes, at han har hørt „den i Norges Antikviteter meget kyndige Sognepræst Mørch fortælle, at han er i Besiddelse af en Almanak, trykt i Christiania i Aaret 1624 af Valentin Kuhn eller som han kaldte ham Kyhn"; - men længere hen i disse Samlinger berigtiger Debes selv denne Anførsel, efterat han i Selskabet for Norges Vel havde taget Almanakken i Diesyn og fundet den trykt 1644 af Tyge Nielsen. Det maa desuden antages for afgjort, at noget tidligere Spor af Bogtrykkerkunstens Udøvelse i Norge end den nærværende Almanak ikke lader sig paavise.

I de ældre Almanakker findes sædvanlig ved Maanedens Ende korte historiske Efterretninger, medicinske og økonomiske Raad, medens Spaadomme om Krig, Uaar, Pest, Oprør, Mord, høie „Potentaters" Fald, Ildebrand, Kiv imellem Lærde, Forgiftelser osv. anførtes ved de Dage, paa hvilke Spaadommen skulde gaae i Opfyldelse. Dette gav Anledning til en kgl. Forordning af 24de Oktober 1633, der forbød saadant Uvæsen og til Forordningen af 16de April 1636, som bestemmer at Universitetet skulde for Eftertiden sørge for Almanakkens Udgivelse ved en dertil duelig Person. Den førstnævnte af disse Forordninger har nu Tyge Nielsen holdt sig ganske efterrettelig, og tillige paa en temmelig charakteristisk Maade søgt at holde Læseren skadesløs ved de ovenfor nævnte Bemærkninger, der sikkerlig gjør hans Almanak til en i sit Slags enestaaende Frembringelse. Saaledes læses der ved Slutningen af Januar Maaned:

Hvilcken som drømmer, oc fornemmer at en Tand falder wd, da mistes i Sandhed en god Ven.

Ved Februar:

Det er gaat at dricke Hippocras, En god drick Miød, eller anden god Dranck, som gjør en sød Mund, synderlig Piger . . . . *).

Ved Marts:

Huo der drømmer om Penge tre Dage oc tre Nætter, Imellem S. Antonii og Sanct Pauli, hand finder en stor haab, om hand ellers kand treffe huor de ere.

Ved April:

I denne Maanet vaare Daglønnere tilfreds, at naar de skulle gaa til Arbeydet, at de skulle strax gaa derfra igien.

Ved Mai:

Huilcken Mand som hafuer en smuck Daatter, ock giffuer hende icke dette Aar en Mand, da er høyeligen at befrycte at det vil bliffue andet aff.

Ved Juni:

Udi denne Sommer er intet heedere end Ild, oc kunde en vel forbrende sin Straahat, om han lagde den for nær Ilden.

Ved Juli:

Dend som allerførst seer Storcken komme, oc beder hannem være velkommen, hannem gjør det Aar ingen Tand Vee.

Ved August:

I denne Maanet er det icke gaat at affvenne gamle Børn enten fra Viin eller Øll.

Ved September:

Huo som paa en Torßdag Aften, naar den Planet ♄ opgaar, giffuer sin Kat tre stycker aff en jøden Skincke, hand lærer vel der effter at fange Røtter oc Muß.

Ved Oktober:

Høsten lader tilsige, at vi skulle tage vare paa Vinteren, med gode varme Klæder, oc gode vnderforede Kjortler, oc dertil varer hun os, at vi skulle haffue Ved, Kull oc andet saadant, om vi hafue Penge.

Ved November:

Naar en Hare løber offuer Veyen for et Menniske, det er en stor Wlycke, Men faar hand en stegt Hare, det er en god Lycke.

Ved December:

Mange bekomme udi denne Manned den Kaalde, besynderlig de som ere tyndkledde. Det er oc bedre nu at dricke Vin end Vand.

Om Tyge Nielsen for ikke at overtræde den anden af de nævnte Forordninger har erholdt Tilladelse af Statholderskabet, eller paa egen Haand vovet Almanakkens Udgivelse, er vel ikke ganske afgjort; dersom det sidste har været Tilfældet, maa det dog tjene til hans Undskyldning at Uordenen i Henseende til Almanakken var et indgroet Onde, som endnu længe efter vedblev (Forordn. af 1ste Marts 1684). Vist er det ialfald, at der intet Spor er fundet til at Udgivelsen har medført nogen ubehagelig Følge for ham, hvortil det muligens kan have bidraget Sit, at han, næst efter en Fortegnelse paa Markederne i Danmark og Norge, har fundet Plads paa Almanakkens sidste Side for en Tilegnelse til Byens Magistrat i følgende Udtryk:

Erlige, Velvise, Velacte oc
Velfornehme Mænd,
Niels Hanßen — Laugmand
Hans Eggertßen — Borgemester
Søffren Søffrenßen
Christen Bang
Christen Jacobßen
Karsten Flenßborg
Albret Albretßen
Hans Matzen
Christen Oelßen
Rasmus Søhrenßen
Peder Jørgenßen — } Raadmend
Hans Knudßen — Byfoged
oc Arent Hanßen — Byskrifuer
udi Christiania,
Mine synderlige Promotores oc
gunstige Befordrere til Ære oc
tjeniste Offererit oc udsæt, aff
Tyge N(ielsen) B(ogtrykker).

Hermed slutter den egentlige Almanak, men ligesom de ældre, saaledes har ogsaa den nærværende et Tillæg paa de 8 sidste Blade med følgende Titel:

Et lidet Prognosticon, eller
Practica
Paa det Aar
efter vor Frelseris oc Saliggjøreris Jesu Christi
Naaderige Fødsel.

1644.

Med flid paa Danske udsat oc Tryckt udi
Christiania
Aff Tyge Nielßøn.

Det indeholder Veirspaadomme m. m., hvoraf Følgende maa fremhæves: „Den 13. (Januar) 11 min. efter 10 slet mod Natten staar Maanen wdi sit fulde Skin, ulystigt oc usundt, med Tumult og adskillig farligt at befrycte." Tilsidst anmærkes 2 Solformørkelser, hvoraf den første skulde indtræffe den 27de Febr., „gandske fuld-

*) Disse Samlinger opbevares nu paa Universitetsbiblioteket; de indeholde Berigtigelser til Worms Lexikon, en Fortegnelse over Præsterne i Christiania fra Stedets Fundation af, ved Sognepræst Mørch, og nogle Uddrag af Christianias ældste Ministerialbog.

*) Slutningen af denne Sentents er af den Beskaffenhed, at den ikke vel lader sig gjentage for Nutidens „høviske Øren."

kommen oc streckelige at see", og den anden den 22de August. Dog bemærkes, at ingen af disse Formørkelser vilde komme tilsyne over vor Horizont.

Den omhandlede literære Sjeldenhed udgjør i det Hele 24 Blade i et Format, som er noget mindre end Almanakkens nu brugelige.

Universitetsbibliothekets Almanakrække begynder forøvrigt med Aaret 1614, og dens betydeligste Hul imellem A. 1626 og 1676 udfyldes blot ved denne Tyge Nielsens. De ældste af dem ere indheftede i et beklippet Pergamentsbrev fra A. 1609, og har tilhørt en Sognepræst til Askim, Lago Christierni (Christensen), som har nedskrevet endeel Antegnelser i dem. Af disse sees, at han indviedes til Præst d. 24de August 1614. Der nævnes ogsaa bl. A. et Par af Nabopræsterne, ligesom ogsaa et stærkt Jordskjælv er antegnet at have fundet Sted den 28de Marts 1623.

Billeder fra Grækenland.

I.

Øen Pathmos.

Naar man fra Syden nærmer sig Øen Pathmos, seer man allerede fra det Fjerne over den høitbeliggende Stads Huse det vidtberømte Kloster, som ved sin Beliggenhed og Bygningsmaade ganske ligner en Akropolis. Rundt omkring samme, til Beskyttelse mod Sørøverne, har selve Staden leiret sig. Jordbundens Dyrkning er ikke stor; den mest anstrængte Flid af Beboerne har kun formaaet at frembringe den i nogle Dale, og blot nogle faae Haver og Viinplantninger, smaae Kornagre og hist og her staaende Oliventræer afbryde Tomheden paa den vulkanst dannede Ø. Staar man nu paa det flade Tag af Klosteret, altsaa paa Øens høieste Punkt, saa har man til alle Kanter en udstrakt Horizont, et herligt, rigt Skue for sig. Overalt ligge Øerne i Archipelagus omstrøede; deriblandt i Nord Samos og Nikaria, i Vest Naxos, og man overseer Kysterne af Lilleasien. Nærmest ligge tvende nøgne, sorte Klipper, hvortil en nyere Tids Folkephantasie knytter sælsomme, men sindrige Sagn fra fjerne Aarhundreder. Den ene Klippe, som Folket kalder den forstenede Jomfru, skal være opstaaet ved en Forvandling, som Moderens Forbandelse hidførte over en ulydig Datter, der imod hiins Forbud paa en Helligdag var gaaet ned til Havbredden for at fange Fisk; den anden Klippe skal være et Erindringstegn om Djævelen, som Folket paa Øen, forinden Evangelisten Johannes betraadte samme, viiste guddommelig Tilbedelse, fordi han skal have udrettet mangeslags Mirakler og endog opvækket Døde. Nu skal han selv for Apostelen have villet gjøre et saadant Mirakel, men denne have forvandlet ham til en død Masse og forstenet ham til denne sorte Klippe. Om Johannes og hans Exil paa Øen minder her saa mange Sagn, som knytte sig til enkelte af dens Punkter; disse ere helligede ved Erindringer om Johannes. Ham tilhører ligesom Øen; den er hans Helligdom; om ham og hans Undergjerninger har der blandt Indvaanerne holdt sig en Mængde Legender, og Pathmos selv er Aabenbaringens Ø, hvor Seeren var „i Aanden paa Herrens Dag." Den derværende Skole og Klosteret bærer Johannes's Navn, og man fremviser endnu Grotten, hvor han boede under sin Forviisning til Pathmos og hvor han skal have forfattet Aabenbaringens Bog, og som derefter kaldes Apokalypsens Grotte. Den er omdannet til en Kirke, men den øvre Deel er revet løs fra den nedre, og Sagnet beretter, at Kirken skal være sprunget i det samme Øieblik, da Johannes har modtaget den guddommelige Aabenbaring. For Nærværende kan Pathmos, som endnu hører til Tyrkiet, fremfor de nærliggende græske Øer glæde sig ved det politiske Fortrin, at det er fri for en tyrkisk Gouvernør og kun beboes af Grækere, der regjeres ved en af deres Midte udvalgt Øvrighed. Til Livets og Sædernes Eiendommeligheder paa Øen Pathmos hører, at man der træffer paa saa mange eenlige Fruentimmer. Tildeels ligge Mændene tidlig under for Sølivets Farer, men det har ogsaa en anden Grund. Piger og Koner paa Pathmos have nemlig en saadan Forkjærlighed for deres Ø, at de hyppig gifte sig uden at følge Ægtefællen ud i Verden. Dette kan saa meget lettere skee, da Døtrene regelmæssig istedetfor Sønnerne arve Fædrenehuset, ligesom Døtrene ogsaa paa andre Steder blandt Grækerne efter Ret og Sædvane have lignende

Holmens mekaniske Værksted.

Forrettigheder til Skade for Sønnerne. Mange Ægtemænd paa Pathmos have andetsteds en Ansættelse og gjøre blot aarlig der et eller nogle Besøg hos deres Familier. Men desuagtet hersker dog paa Øen den strængeste Tugt og Ærbarhed og tillige den ømmeste Kjærlighed. At gifte sig for anden Gang efter Ægtefællens Død, er ogsaa paa Pathmos og blandt Pathmierne aldeles imod Skik og Brug; Enken sørger for den Afdøde indtil sin Død. Saaledes er ogsaa Sorgen for Forældre der udvidet til tre Aar, og kun for en glædelig Familiebegivenheds Skyld, som f. Ex. et Giftermaal, kan denne Tid afkortes. Kvindernes Dragt paa Pathmos har ogsaa meget Besynderligt ved sig, og navnlig have Reisende for et Tidsrum af ti til tyve Aar siden bemærket om deres Hovedpynt, at den Hue, som de bære, saa ud som en Grenadeerhue, at den var saa tung som en saadan og havde Skikkelse af et Horn, tildeels ogsaa gjennemflettet med Haar. Imidlertid er Fruentimmernes Skik, at bære en cylinderagtig, med Sølvtraad broderet Hovedpynt, der bestod af et Stillads af koulørte Tørklæder, i den sidste Tid næsten ganske aftaget, og kun de ældre Fruentimmer have endnu beholdt den. Døtrene af de fornemmere Familier pleie at klæde sig i sølvindvirkede Stoffer og at smykke sig med Armbaand og rigt forzirede Halssmykker. Deres Haar ordne de naturligt i Fletninger og Lokker, som de enten bære høit opsat, eller lægge som en Krands omkring Hovedet, og undertiden gjennemflette de ogsaa samme paa en meget smagfuld Maade med Silkesnore. Konerne og Pigerne paa Pathmos kan man efter en af de seneste Reisendes Skildring i Almindelighed kalde smukke, og de vinde blot derved, at de i den sidste Tid have begyndt at foretrække den smyrnaske Klædedragt for deres gamle Nationaldragt. Hos de yngre Fruentimmer er Ansigtsfarvens Friskhed paafaldende behagelig, og Udtrykket i deres Physiognomier har noget ualmindelig Blidt. Rigtignok have de ikke de fine Omrids, som den Fremmede beundrer hos den græske Kvinde i Smyrna; derimod aande deres Ansigtstræk en naturlig Beskedenhed og et tugtigt, tilbageholdende Væsen, der virkelig henriver. Reisende rose ogsaa den mønsterværdige Reenlighed og Orden i Pathmiernes Huse.

Øen Pathmos med alle hine ved Erindringen om Johannes helligede Steder er endnu bestandig for mange, saavel Katholiker som orientalske Christne, Maalet for begeistrede Valfarter. Andre, som af ingen religiøs Interesse føres derhen, komme fornemmelig for at gjennemsøge Klosterbibliotheket og granske efter sjeldne Bøger og Haandskrifter. Fra Havnen La Scala paa Pathmos, der er en af de bedste og sikreste i Archipelagus, fører et Slags Chaussee op til Høiderne af den hellige Johannes's Bjerg. Paa Midten af Skraaningen paa en fremspringende Klippe og ovenover Apokalypsens Grotte, ligger den hellenske Skoles Bygninger. Denne Skole var allerede i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede bleven stiftet af Klosteret, og man omtalte den dengang i lang Tid i hele Tyrkiet som en udmærket Underviisningsanstalt. Imod Enden af det forrige Aarhundrede talte den over tohundrede Elever, der vare fra Naboøerne, saavelsom fra det græske Fastland, og endog fra Donaufyrstendømmerne. Det gammelgræske Sprog lærtes der fornemmelig med stor Udførlighed og Nøiagtighed, og netop af denne Grund forsynede Skolen paa Pathmos andre græske Underviisningsanstalter med Lærere. I den nyeste Tid har hiin Skole tabt meget af sin tidligere Anseelse, og den havde for nogle Aar siden endnu neppe firti Elever, som lærte Begyndelsesgrundene af det Gammelgræske, saavelsom noget Geographi og Historie. Den hellige Johannes's Kloster synes at ligge paa det Sted, hvor der i Oldtiden stod et Artemis-Tempel. Det blev i det ellevte Aarhundrede grundet af den hellige Christodulos, hvis Liig endnu opbevares der. I vidtløftige Bygninger indeholder Klostret, foruden den anseelige, med gamle joniske og byzantiske Søiler smykkede Klosterkirke og et lille Kapel, flere Gaarde med Bolig for Munkene, Sovesale osv., tilligemed tvende Bibliotheksale, i hvilke man for nogen Tid siden i en vis Orden har opstillet de i Klosteret opbevarede Haandskrifter og trykte Bøger. Det samlede Antal af Haandskrifter beløber sig til mere end tohundrede, og deriblandt ere mange af betydelig Ælde, nemlig fra det ellevte indtil det fjortende Aarhundredes Tid; to bære endogsaa Skrifttræk fra det niende Aarhundrede, og de ere af ikke ringe Vigtighed for Kirkefædrenes Literatur.

Antallet af Øens Beboere beløber sig til 4 à 5000, og deriblandt ere 3 til 400 Søfolk; i Aaret

1841 eiede det, foruden mindre Fartøier, tolv Goeletter og Brigger. Byen Pathmos blev først stiftet af Flygtninge fra Konstantinopel og Kreta i det femtende og syttende Aarhundrede, som vare flygtede for Tyrkerne og havde taget Veien til Pathmos. Byens Gader ere snevre, krumme og daarligt brolagte; men i det Hele hersker der paa Pathmos mere Velstand og Dannelse, end paa de omliggende Øer; dette staar deels i Sammenhæng med Klosteret og dets Skole, deels er det en Følge af den Handel, som Øen allerede tidligere har drevet. Øens aarlige Indkomster beløbe sig omtrentlig til 600,000 Pjastre. Endeel af dens Indtægter indkomme ved Udførselen af Teglsteen og Kogekar af Leer, som Patmierne forfærdige af en paa Øen værende rødlig Leerart af fortrinlig Godhed, og som i stor Mængde forsendes til Smyrna, Rhodus og Alexandrien. En anden af Indvaanernes Erhvervsgrene bestaar i Forfærdigelse af Bomuldsstrømper og Huer, hvormed de derværende Fruentimmer af alle Stænder beskjæftige sig, og som især udmærke sig ved Fiinhed og Fasthed. En Hovederhvervsgreen for Skibene fra Pathmos er Tilførselen af Korn fra det sorte Havs Havne, som da igjen tildeels udføres til andre Steder og der bliver solgt.

I tidligere Aarhundreder var Pathmos rigt paa store, skyggefulde Skove, men allerede for lang Tid siden er Øen berøvet disse, og en fransk Reisende, som var der i 1853, erklærer, at et Træ var der en Sjeldenhed. Den samme har endogsaa gjort sig den Umage at tælle Træerne, men han har kun faaet sammen nogle og treti Morbærtræer, tyve hist og her voxende Cypresser, syv til otte Johannesbrødtræer, tre smukke Korkege, to eller tre Figentræer, flere Orange- og Citrontræer og nogle tynde Oliventræer. Alt Øvrigt var kun lavt Krat, som om Sommeren ikke var istand til at yde den ringeste Skygge. Denne Skovenes Forsvinden har paa Øen Pathmos ogsaa havt til Følge at Bække og Bjergstrømme næsten aldeles ere udtørrede. Øens klippefulde Kyster ere alligevel paa mange Punkter tilgjængelige, og de yde Skibene en naturlig Beskyttelse mod Stormen. I hiin Beskaffenhed af Kysterne ligger ogsaa Grunden til at Øen saa hyppig er bleven hjemsøgt af Sørøvere, og netop derfor holdt Indbyggerne det nødvendigt for deres Sikkerhed at trække sig tilbage i Nærheden af Klosteret. Først for nogle Aar siden har hundrede og firti Familier vovet at komme ned til La Scala og bosætte sig ved Havnen. Denne Havneby danner med den om Klosteret byggede egentlige Hovedstad Pathmos de tvende eneste beboede Steder paa Øen. Desuden tilbyde Vandringerne over Høiderne og gjennem sammes Dale mangen Nydelse. Overalt finder man smaae Kirker og Kapeller, som ved fromme Sagn vinde særdeles Betydning. Haverne og Viinplantningerne oppe ved Byen, men endnu mere i Bjergkløfterne, erstatte i en vis Henseende Mangelen paa skyggefulde Træer, og Udsigten til alle Sider over Havet og dets Øgrupper opfylder den Fremmede med glad Beundring, og vel maa man, opfyldt af denne Følelse, netop her med særdeles Inderlighed mindes Aabenbaringens Ord (4 Cap. 11 V.): „Værdig er Du, Herre! at annamme Æren og Prisen og Magten; thi Du haver skabt alle Ting, og ved Din Villie ere de og bleve de skabte."

Verdens Kjæmper.

Til det franske Akademi er nylig indsendt en Afhandling om følgende Kvæstion:

„Er Menneskets Størrelse formindsket siden de første Tider?"

Vi staae saagodtsom alle i den Formening, at vore første Forældre vare meget store Mennesker, og at vi ere vanslægtede Descendenter af uddøde Kjæmperacer. At bevise, at dette er en vildfarende Tro, og at gamle Tider ikke have leveret større Mennesker, end vi selv, er den lærde Forfatters Maal, og han dokumenterer med ubestridelige historiske Vidnesbyrd, at alle Tiders Kjæmper have været Undtagelser, samt giver et Alenmaal af Verdens mest bekjendte Kjæmper.

Kjæmpen Goliath holdt 9 Fod, 18 Tommer; Kjæmpen Gaborra, Plinius's Samtidige, der levede i Rom under Keiser Claudius, var 9 Fod, 9 Tommer; Wilhelm den Førstes store Gardist 8½ Fod; den svenske Kjæmpe, der forevistes i Paris 1735, holdt sine 6 Fod, 6 Tommer, 8 Linier; Kjæmpen Thoresby i England 7 Fod, 5 Tommer; Kjæmpen Gælle 8 Fod, 2 Tommer; Kjæmpen Cajanus 7 Fod, 8 Tommer. I Begyndelsen af forrige Aarhundrede fandt man i England et menneskeligt Skelet paa 9 Fod, 4 Tommer. Man nævner endnu en Kjæmpepige, 10 Fod høi; men disse store Folk vare aabenbar Undtagelser. Alle de Mumier, der ere opbevarede i Ægyptens Katakomber og i Sarkophagerne, vare af Middelstørrelse, og Vitruvius's Text stadfæster, at de ikke overgaae 5 Fod. Aristoteles siger, at hiin Tids Mænd havde en almindelig Høide af 5 Fod.

Den lærde Forfatter paastaar, at den Vildfarelse vi have været i fra Ungdommen, kommer af de falske Ideer de græske og latinske klassiske Forfattere, især Homer og Virgil, have indgivet os.

Literatur og Kunst.

Ved et i forrige Aar paa den Gyldendalske Boghandlings Forlag udkommet irvingiansk Skrift af Ch. Bøhm, en Dansker af Fødsel, som nu er Biskop for de irvingianske Menigheder i Nordtydskland, er Pastor Gude i Huseby bragt til paa samme Boghandlings Forlag at udgive et temmelig omfangsrigt Skrift om **„Irvingianismens Betydning i vor Tid"** (Priis 80 ß), hvori først som Indledning afhandles Irvingianismens Historie, dernæst Sektens Lære, og endelig en Sammenligning med Montanismen anstilles og Opmærksomheden henledes paa flere andre Phænomener i den nyere Tid, „der have den almindelige Lighed med Irvingianismen, at de mere eller mindre usikre med Hensyn til Reformationen, have begyndt at aabne nye Veie for den katholske Aggression." Forfatteren synes at være en upartisk Mand, og hans Skrift et værdifuldt Orienteringsmiddel i Nutidens mangehaande Sekteer-Bevægelser. Paa det Gyldendalske Forlag er ogsaa udkommet første Hefte af en Oversættelse af Nitsch's **„Prachtische Theologie"** ved Overlærer Funch i Aarhuus, hvortil Prof. Clausen har opmuntret. Begyndelsen er gjort med tredie Bind, der omhandler „den eiendommelige Sjælepleie" og vil kunne udgjøre et Heelt for sig selv, hvis ikke Subskribtionen maatte have saa stor Fremgang, at det hele, for enhver Præst vigtige Værk kan udgives i Oversættelse.

Dandserinderne Healey. Søstrene Christine og Agnes Healey, der i denne Tid med stort Bifald optræde paa det norske Theater, og hvis Billede vi i følgende Nummer skulle give, ere fødte i London og have faaet deres første Uddannelse ved Drurylane-Theatret. Ved dette Theater saavelsom ved den italienske Opera i Lycæum, samt ved det kongelige Theater i Edingburg og Glasgow, have de optraadt i mangfoldige betydelige Solopartier, ligesom flere Divertissements og Charakteerdandse ere særskilt komponeerte for dem. Det sidste Aar have de tilbragt i Kjøbenhavn for under Bournonvilles Veiledning yderligere at uddanne sig. Det kunstneriske Standpunkt hvorpaa de allerede, uagtet deres unge Alder (18 og 16 Aar), befinde sig, saavelsom deres naturlige Talent og Ynde, spaar dem en ærefuld Fremtid.

Norge.

Christiania. Ved det tilendebragte Valgmandsvalg i Christiania ere følgende udkaarede: 1) Statsraad Stang; 2) U. A. Motzfeldt; 3) Garver Schou; 4) Grosserer Meyer; 5) Advokat Kildal; 6) Skomager Hansen; 7) Murmester Binneballe; 8) Maler Bing; 9) Skomager Solberg; 10) Garver Borgen; 11) Høker Jørgensen; 12) Kjøbmand Thor Olsen; 13) Overlærer Daa; 14) Professor Schweigaard; 15) Instrumentmager Lundh; 16) Raadmand Ebbell; 17) Kapitain Ræder; 18) Kjøbmand Frølich; 19) Kjøbm. Gulbranson; 20) Bankchef Stabell; 21) Branddirektør Mortensen; 22) Bødker Christensen; 23) Bogtrykker Abelsted; 24) J. H. Schwensen; 25) Pastor P. A. Jensen; 26) P. Schreinersen; 27) Grosserer Tostrup. Til Suppleanter: 1) O. M. Hauge; 2) P. W. Kildal; 3) Borgerm. Fougstad; 4) Assessor Thomle; 5) Kapitain Kierulf; 6) Rigsarchivar Lange; 7) Garver Forseth; 8) Civilingeniør Roll; 9) Snedker H. Olsen; 10) Snedker Abrahamsen; 11) P. A. J. Berg; 12) Skræder Haugaard; 13) Smed Thune; 14) Brændeviinsh. Johannesen; 15) Bogbinder Hoppe; 16) Chr. Erichsen; 17) Chr. Larsen; 18) Statsraad Vogt.

— Idag (Løverdag) foretoges Prøvevalg paa Repræsentanter med følgende Udfald: 1) Professor Schweigaard med 26 St.; 2) U. A. Motzfeldt 24: 3) Stang 22; 4) D. Kildal 13; 5) K. Motzfeldt 12; 6) Garver Schou 7; 7) Daa 4; 8) Broch 2 St. Ved Omvalg fik Kildal 13 og K. Motzfeldt 9 St.

— Til Repræsentanter for Akershuus Amt valgtes 5te Mai: 1) Sagfører J. Sverdrup (m. 44 af 47 St.); 2) Gaardbruger J. Holstad; 3) Gaardbruger Ole Valstad og 4) Gaardbruger H. Grimelund (28 St.) Til Suppleanter: 1) Baron H. Wedel-Jarlsberg; 2) Overretssagfører C. Salomonsen; 3) Skolebestyrer Hartv. Nissen og 4) Gaardbruger Aasgaard.

— Til Valgmænd for Bergen er udkaaret: Schydtz, Holmboe, Prante, Steen, Schanche, M. Rosendahl, Krohn, Blaw, Nordahl, Bonnevie, Behrens, Danielssen, Baars, Lampe, Walnum, Fasmer, G. Rosendahl, Hagemann, Lothe, Ellerhusen, Dekke og Harbitz. Altsaa er ingen af de forrige Repræsentanter bleven Valgmand.

— Ifølge Telegram til Chr.-Posten er 7de Mai valgte til Repræsentanter for Bergen: 1) Schydtz med 21 St.; 2) Holmboe m. 20; 3) A. Prante m. 18; 4) M. A. Rosendahl med 18 Stemmer. Til Suppleanter: 1) Danielssen med 21 St.; 2) Bonnevie m. 20; 3) G. Rosendahl m. 17; 4) Schumann med 15 Stemmer.

— Den 4de Mai var 40 Aarsdagen for W. A. Wexels Udnævnelse til residerende Kapellan ved Vor Frelsers Menighed her i Staden. Som et Beviis paa Erkjendtlighed for Pastorens ufortrødne og velsignelsesrige Virksomhed i denne lange Tid er der skudt sammen omtrent 4,400 Spd. til Oprettelse af et Legat, som skal bære Wexels Navn og anvendes efter hans Bestemmelse. Omtrent 4000 Spd. af dette Beløb er sammenskudt af 800 Indvaanere af denne By, Resten er tegnet udenbyes. Indbyderne til Dannelsen af dette Legat begave sig ovennævnte Dag til Pastoren, hvor Raadmand Ebbel i en kort Tale tolkede ham Menighedens Taknemmelighed og underrettede ham om hvad der var foretaget for synligen at udtrykke denne. I hjertelige Ord takkede Pastoren „for den Kjærlighed, som her var ham viist og for den Kjærlighedsgave, som her var ham overleveret."

— Ved kgl. Resol. af 23de April er der af Statskassens Midler tilladt udredet engang for alle et Beløb af 100 Spd. og for et Aar et Beløb af 150 Spd. som Bidrag til Erhvervelse af et fælles Læse- og Forsamlingslokale med tilhørende Bibliothek m. V. for de norske, svenske og danske Kunstnere og Videnskabsmænd, der opholde sig i Rom.

— Under s. D. er tilstaaet Premierlieutenant C. J. Vogt et Reisestipendium stort 300 Spd. for i Udlandet at gjøre sig bekjendt med Underviisningen i Krigskunst, Krigshistorie og Militæradministration.

— Af en kgl. Resol. af s. D. erfares, at Nationalgalleriet atter skal flytte ud af Stiftsgaarden.

— Af endnu en anden kgl. Resol. af s. D. sees, at den hæslige Indhegning om Palæhaven mod det nye Bryggeanlæg skal afløses af et Jerngitter paa en Sokkel af Granit og Muursteen.

— Ved kgl. Resol. af 23de f. M. er der af de til videnskabelige Reiser i Norge i Universitetets Budget fra 1ste Juli 1857 til 30te Juni 1860 bevilgede Midler, 600 Spd. aarlig, tilstaaet følgende Stipendier til Afbenyttelse i indeværende Aar, nemlig: 1) Professor Dr. Sars 220 Spd. for i en Tid af 2 til 3 Maaneder, ledsaget af en Tegner, at foretage en Reise paa Kysten af Nord- og Søndmøre til Undersøgelse af Sødyr. 2) Bergmester Sexe 200 Spd. for i en Tid af 2 Maaneder at undersøge Folgefonden. 3) Cand. mag. S. Bugge 100 Spd. for under en 2 Maaneders Reise i Thelemarken og efter Omstændighederne tillige i Valders at fortsætte sine Undersøgelser af Folkedigtningen. 4) Cand. [illegible] N Nicolaysen 80 Spd. for at foretage en Reise deels til Undersøgelse af gamle Hauger af Rensdyrbeen paa Hardangerfjeldet, deels for at gjøre sig bekjendt med andre Fortidslevninger.

Kongsberg vil iaar sende tvende Repræsentanter til Storthinget. De mindre Byer lade til at ville mere og mere gjøre sig det til en lokalpatriotisk Sag at befolke Thinget paa en Maade, der er lige urimelig enten man tager Hensyn til de Interesser, de i Forhold til det hele Land have at varetage i dets Nationalforsamling, eller den Dygtighed og Intelligents, de have at berige denne med.

Bergen. Fattigskatten og Byskatten for iaar, hvoraf hver udgjør 16,000 Spd., er udlignet paa 2746 Skatteydere, og ere de største blandt disse J Mohns Enke (antagen Indtægt 15,000 Spd.), C. Sundt (11,000 Spd.), A. C. Mohr & Søn (8,500 Spd.) og J. L. Mowinckel & Søn (7,500 Spd.)

Udenlandske Efterretninger.

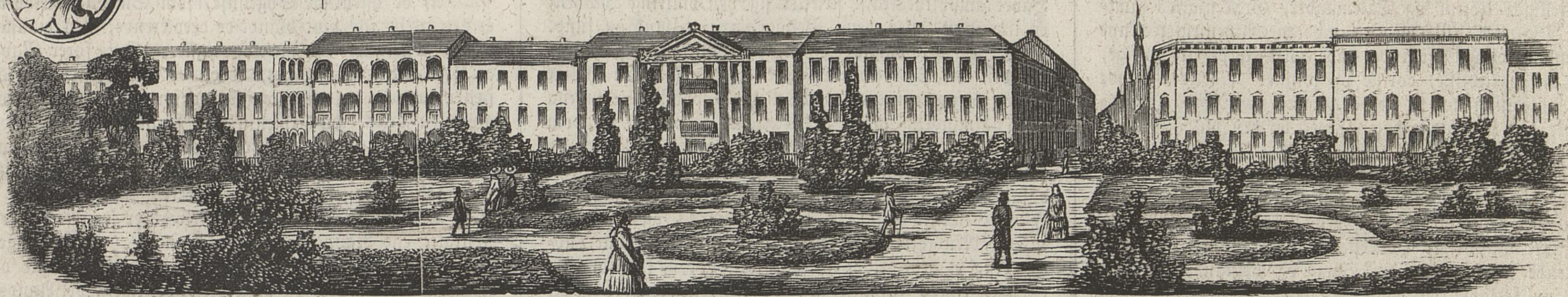
Efterretningen om at Rusland har sluttet en offensiv og defensiv Traktat med England skal ifølge de russiske Journalers Forsikring være urigtig. „Rusland maa ligeover for Europa træffe Forsigtighedsregler, men forbeholder sig al Frihed til at handle." Preussen har paabudt, at tredie Armeekorps sættes paa Krigsfod. Ogsaa skal Regjeringen finde det nødvendigt, at gjøre alle Armeekorpser marschfærdige, og har til dette Brug forlangt af Kamrene et Laan paa 40 Millioner Thaler. Østerrigs Keiser har udstedt et Manifest, hvori han siger, at han har givet Armeen Befaling til med Vaabenmagt at sætte en Grændse for Sardiniens aarlange Bestræbelser for at sætte Rigets Bestaaen i Fare. Da Sardinien vægrede sig ved at foretage nogen Afvæbning, saa var det nødvendigt at anvende Vaabenmagt. Fienden stod ved Grændsen med den aabent udtalte Plan at frarive Østerrige dets Besiddelser i Italien. Frankriges Keiser understøtter under intetsigende Paastande Sardinien, hvis Jordbund hans Tropper allerede have betraadt. Keiseren nærer det Haab, at Tydskland vil komme ham til Hjælp og, ligesom i Aaret 1813, hele Europa beseire den fælles Fiende. — Østerrigerne have skredet over Po ved Karnale og hiinsides Floden oprettet et Brohoved. Franskmændene have besat Alessandria og Kasale. „Det regner uophørlig." — Napoleon har i det lovgivende Korps erklæret, at Østerrige ved at rykke ind i Sardinien har erklæret Frankrige Krig, krænket Traktaterne og truer Frankrigs Grændser. Han vil ikke nogen Erobring, men kun opretholde den nationale Politik og overholde Traktaterne, forudsat, at de ikke blive bragte i Anvendelse mod ham selv. Øiemedet med Krigen er, ikke længere at overlade Italien til sine Undertrykkere. „Jeg vil selv stille mig i Spidsen for Armeen; Keiserinden bliver tilbage i Paris."

Sverige. Ved en Ildebrand 26de April er i Udevalla fem af Stadens bedst bebyggede Kvartaler (44 Gaarde) lagte i Aske.

Avertissementer.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 20. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 15de Mai 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

To Ansøgninger fra P. Juel til Kong Frederik den Fjerde; 29de Marts 1715.

(Efter Originalerne i det kongelige Geheimearchiv meddeelte af E. C. Werlauff.)

1.

Allernaadigste Konge!

Eftersom jeg siden 1709 Juli Maaneds Udgang haver fortæret nogle Tusinde Rixdr., dog i Ære og Attraa af Eders Maj.ts Tienestes allerunderdanigste Befordring; thi jeg haver fra den Dag appliceret min Tid og Daad til Eders Maj.ts Interesse og meenige Beste, og imidlertid udstaaet adskillige Ulykker og Uleiligheder baade paa Person og Gods, item ved Penge til min Subsistence paa høi Interesse at laane og borge sat mig i Gield af Aarsage jeg til Dato ei har nydt af Rentekammeret en Daler paa den mig allernaad. tillagte Amtmandsgage, efter 3½ Aars Tieneste og imedens mange Skatter betalt, saa og for saadanne Aarsager og Tilfælde er (desværre) paa Midler ganske ruineret, uden at have havt en lystig Dag af dem, og veed intet Anslag at komme mig paa Fode igien udi dette Land, formedelst nogen Charge og dens Indkomme, eller i andre Maader, uden det skulde kunne skee ved et rigt Giftermaal, hvilket er besværligt for en fattig eller ubemidlet Mand, som er noget til Alders, i disse Egner, hvor de rige Brude, helst naar de tillige skal være fornemme, ere saa rare som orientalske Perler, at naae og faae, med mindre Æren forgylder hans Armod og i Særdeleshed Kongens Naades Sol lyser og skinner derpaa og giver den en Glands og Anseelse. Da for saadanne og andre i een min allerunder. indsluttet publique Memorial allerunderdanigst foredraget bevægende Aarsager, i Særdeleshed fordi at jeg omtrent veed et fornemt og bemidlet Partie at kunne giøre, om Ære og Rang vilde erstatte hvad mig paa Midler fattes og paa de unge Aar er afgangen, saa og i Særdeleshed fordi at jeg hiertelig længes at være forsikkret om Eders Majestæts forhen for mig havte Høi Kongel. Naade, at den formedelst mine Haderes Beførelse ei har taget af, beder jeg allerunderdanigst og instændigst at Eders Majestæt af sær Kongel. Naade, efter allernaadigste Forjettelse for henved fire Aar siden, vilde allernaadigst forunde mig Caracther af Etatsraad, eller hvad Eders Majestæt selv allernaad. vel behageligt er, beflittende mig paa jo mere og mere at tiene Eders Maj.t troelig og arbeidsom min Livstid, og især ikke lade Haanden af fra mine mange under Commission beroende importante Projecter, førend de komme til Rigtighed og i Tiden kan nyde Eders Majestæts allernaad. Approbation til Eders Majestæts udødelige Ære, Interesses Forbedring og meenige Undersaatters Bedstes Befordring og Fortplantelser paa Posteritetet. Allernaadigste Konge! Det staaer nu til Eders Majestæts Naade at giøre mig lykkelig efter megen udstanden Ulykke, og at jeg maa kunne forglemme min Modgang og Elendighed; saa hører og Eders Majestæt Æren og Takken frem for nogen af sine høie Mænd; thi, haver jeg med des større Tillid, allerunderd. adresseret min Bøn og Tarv, formedelst denne allerunderdanigste Missive, lige til Majestæten selv, hvilket Eders Majestæt udi Naade vilde anfee, og aldrig fortørnes over den, som over al egen Ære, Nytte og Fornøielse der er i Verden at søge og finde, frygter og ærer sin Gud og Konge, og ved ingen Slags Ulykke derfra afvendes, samt ønsker af sit Hjerte at Eders Maj.ts Vaaben maatte ved lykkelig Fremgang og Seier forhverve Eders Majestæt en glorieus og bestandig Fred for sine Riger og Lande.

Christiansand d. 29de Marts 1715.

Eders Kongel. Majestæts allerunderdanigste hulde og troskyldigste Tiener
P. Juel.

Seglet fiirdeelt; i de 2 Felter et Hjul.

2.

Stormægtigste Konge
Allernaadigste Herre!

Som jeg for Eders Maj.ts høykongel. Respect og Enevoldsmyndighed, efter allerunderdanigst Pligt, med Troskab, Iver og Nidkierhed at observere samt for Lands Lov og Ret redelig at overholde nyelig haver udstaaet en langvarig og mig saa nærgaaende Tort, Fortred og Skade, uden at Tidernes Conjuncturer har villet tillade Reparation ved Lov og Dom; og mig tykkes at jeg ikke uden Blyssel forvalter den mig af Eders Maj.t allernaadigst anbetroede Amtmands Charge, saa længe Eders Maj. skinbarlige Naade ikke i Stæden for Lov og Ret forklarer min Uskyldighed imod meenige Folkets onde eller tvivlagtige Domme. Dertil med maa jeg leve imellem Haab og Tvivl om Eders Maj.t er kommen i allernaad. Kundskab om min Reenhed og Uskyldighed udi alle de mig af mine Fiender paabyrdede Beskyldninger og er sin allerunderdanigste Arve Undersaatte og tro Tiener endnu som tilforn høibevaagen og naadig eller ikke, hvilken Tvivl og vedhængende Frygt allermeest bekymrer og foruroliger mig. Saa er min allerunderdanigste Ansøgning og Begiering, at Eders Maj.t allernaadigst vilde, til et mildt Tegn paa sin Majestætiske hellige Naade, samt til et Middel at læge min Ulykkes Saar fra Grunden, saa og tillige borttage dets udvortes i de Ondes Øyne værende uhæderlige Ar, forleene mig med Caracther af noget anseeligt Raad, saadan som Eders Majestæt allernaadigst behager at nævne den og omtrent som Eders Maj.t forhen ved fire Aar leden af høykongelig Dyd vilde have beviist sin store og majestætiske Naade og seet mig æret med, samt kan beqvemme sig med min aflagde allerunderdanigste Embeds- og Troskabs Ed og Løfte, og med en Kongl. Befalingsmands Charges ældgamle og i Fornuften selvfølgelig Myndighed og deraf voxende Værdighed; dog alt efter Himmelens naadigste Forsyn og Eders Maj.ts levende Godhed og Stormodighed! Til hvilken Æres Stelle Eders Kongel. Majestet efter Guds Indskydelse nu allernaad. maatte behage at opflytte mig, der skal jeg efter min Formening altid kunde findes beqvem og dygtig tro og forstandig Tieneste i forefaldende Forretninger at giøre efter Arveunderdanig Skyldighed og Embedets eller Titulens Vedbørlighed. Men dersom min allernaadigste Konge haver imod Formodning og min allerund. Pligt befundet mig uden den nogen af de mig tillagde Forseelser skyldig eller i nogen anden Maade formærket min Brøst og Feil, da beder jeg allerunderd. at Eders Maj.t allern. vilde forløve mig fra min Amtmands Charge; thi jeg baade i og uden Tieneste med lige god Tilbøyelighed, Attraa og Forsæt er og forbliver, lever og døer

Christiansand d. 29 Marts 1715.

Eders Kongl. Maj.ts allerunderdanigste hulde og troskyldigste Tiener
P. Juel.

Billeder fra Grækenland.

II.

Fra Piræeus til Smyrnu.

Den 25de Marts, Marie Bebudelses-Fest, den græske Kirkes Εὐαγγελισμός og tillige som Mindedag om den 25de Marts 1821, paa hvilken Opstanden i Peloponnes brød ud, i lang Tid en Nationalfest for Grækerne, var nær for Haanden. Jeg besluttede at feire denne Dag paa en egen Maade, idet jeg udførte et længe fattet Forsæt, og foretog en Fart igjennem det øbesaaede Archipelagus til Smyrna. Solen var netop gaaet ned, da vi i Havnen ved Piræeus lettede Anker. Vort Dampskib, et lille Fartøi med høitklingende Navn (det hed Panhellenion) havde vel i Begyndelsen, før det kom ud af Havnen, Vinden mod sig, men det forstod tappert at kjæmpe mod Havets Vælde, og snart, efter at vi havde gjort en Vending til Sydost og lykkelig vare komne forbi Løverne, Phaleron og Forbjerget Kolias, fløi vi desto hurtigere hen over Bølgerne. Skibet førte mange andægtige Pilegrime med sig, der skulde til Øen Tinos, for der at høitideligholde den 25de Marts, som netop her bliver feiret med særdeles Udmærkelse og overordentlige Festligheder. Jeg benyttede mig af den Omstændighed, at Skibet lagde til ved Tinos, og steeg ogsaa i Land med Pilegrimene. Der findes nemlig paa hiin Øe en berømt Panagia eller Evangelistria Valfartskirke (notre Dame de la bonne annonciation). Den har en venlig Beliggenhed ikke langt fra Byen Tinos og danner med sine rummelige Sidebygninger og Gaarde et bizart, men anseeligt og maleriskt Heelt. I Aaret 1824 drømte en Nonne, at der paa dette Sted var begravet et Billede af Guds Moder; der blev gravet, og, som man kan begribe, fandtes Billedet. Dette er et i Grækenland som paa andre Steder ofte udøvet Underværk, naar Præsterne et eller andet Sted ønske sig en Kirke eller et Kloster, og derfor kaldes i Grækenland mange Klostre og Kirker ἡ φανεςωμένη (den Aabenbarede). Paa Tinos havde dette Foretagende forbausende og virkelig underbare Følger. Tusinder af fromme Pilegrimme, de fleste fra Øerne og Lilleasiens Kyster, strømmede fra den Tid derhen, fornemmelig til den 15de (27) August, den hellige Jomfrues Hovedfest; og for Udbyttet af deres Gaver og Foræringer blev endnu under Frihedskrigen den store Kirke opbygget og senere en rummelig Sidebygning, der indeholder Boliger for de Geistlige og for syge Pilegrimme, en Skole og et Hospital; og alle disse Anstalter underholdes af Evangelistrias Indkomster, ligesom de ogsaa efterhaanden ere blevne udvidede, uden at dette koster eller har kostet Regjeringen eller Menigheden det Ringeste. Kirken er næsten aldeles af Marmor; dens hvide Søiler, saavelsom Gulvets Plader, ere fra Øens egne Brud, som befinde sig i Nordost; derimod har man til Trinene af den store, virkelig prægtige Trappe anvendt Ruinerne af Delos. I Kirkens Indre er Guld og Sølv rigeligen, men uden Smag anbragt paa Helgenbilleder o. s. v. Flere af disse Prydelser ere komne fra Rusland. Det undervirkende Billede og dets Findested fremvises i en svagt oplyst Krypta under Hovedkirken. Forøvrigt bliver det efter en her funden christelig Indskrift, der er bleven indmuret over en af Kirkens Bagdøre, ikke usandsynligt, at der allerede tidligere paa det samme Sted har staaet et Kapel for den hellige Isidoros. Antallet af de Troende, som til Panagias Festdag (15de August) valfarte til Tinos, stiger hyppig til over 6000; men det

samme er nu ogsaa aarlig Tilfældet til den 25de Marts, siden Folkefesten til Minde om Grækenlands Gjenfødelse feires paa denne Dag. I dette Aar kunde det vel være henimod 10,000 Pilegrimme, der valfartede til Panagias undervirkende Billede. Indvaanernes Gjæstfrihed sørgede saa meget som muligt for disse Tusinders Ophold. For mig var det af særlig Interesse at see og iagttage ved Siden af hverandre de forskjelligste Physiognomier og de mangfoldigste Dragter fra de enkelte Egne af Grækenland, og ligeledes at høre de forskjelligste Udtryk og Talemaader, Grækenlands samtlige Dialekter tilligemed de moderne Athenienseres nye Blandingsdialekt, som de have føiet til de fire øvrige, den attiske, æoliske, doriske og joniske. Ligeledes havde jeg Anledning nok til at beundre de kjærlighedsglødende Blikke hos Kvinderne paa Tinos, og den milde Glands i de joniske Pigers Öine.

En klar, skyfri Himmel begunstigede fremdeles vor Fart; hurtig kom vi med gunstig Vind i Nærheden af Øen Chios, forbi nogle af dens Forbjerge, og befandt os snart ligeoverfor Hovedstaden, det fordum saa fortryllende Chios og de om Smag og Velstand vidnende, men nu forladte og eensomme eller i Ruiner liggende Landsteder i Nærheden. Det var et meget trist og sørgeligt Syn, og det Nærværendes Smerte blev endnu forøget ved den Stilhed, som herskede i Byen.

Det var netop Søndag. Beboerne vare alle gaaede i Kirke, Ingen var at see paa Gaderne, og en dyb, af ingen Lyd eller Støi afbrudt Roe hvilede over Staden; kun Træernes Toppe bevægede sig for en sagte Vinds Aande og Havets Bølger brødes mod Strandbredden. Og det forekom mig som om hiin Drabets og Fangenskabets Tid var vendt tilbage, som det ulykkelige Chios oplevede i Sommeren 1822; det syntes mig som om Træernes Susen forkyndte de i Slaveri henslæbte unge Pigers Sukke og Mødrenes Klager, og Bølgernes Stønnen var Sorgen over den myrdede Erkebisp. Og ligesom det brusende Havs Bølger med dumpt Ekko styrtede sig mod Øens Kyster, antog jeg det fortørnet kastede hine to Tusinde op, som Kanaris's hevnende Haand med sin Helvedes Ild strax efter hiin Katastrophe paa Chios i et Øieblik havde forvandlet til Liig, og som vare fløine i Luften og styrtede i Havet!

Det var ingen lang Reise, der bragte os til Smyrnas Havn. Staden selv, som i en Bugt ved Havet amphitheatralsk strækker sig hen omkring Havnen, er ikke skjøn, men dens Beliggenhed er smuk og sund. Bjergene, der omgive Byen, og Havets Bølger, som fra den ene Side skylle op mod den, afkjøle den sydlige Sols Straaler i det hede Jonien. Opholdet i Smyrna har ualmindelig meget Tiltrækkende. Dens Rigdom paa de herligste Frembringelser af Haver, Marker og Skove er vanskelig at skildre, og Nær og Fjern kjender ogsaa dens Overflod fornemmelig paa Figener og Druer. I Særdeleshed har der dog i Smyrna og blandt de enkelte Menigheder, af hvilke Befolkningen bestaar, udviklet sig et bevæget offentligt Liv, hvorom fornemmelig de mangeslags Anstalter og Bygninger vidne, i hvilte og ved hvilke dette Liv giver sig tilkjende for Yderverdenen, og som i ikke ringe Grad tiltrækker sig den Fremmedes Opmærksomhed.

Dette var ogsaa Tilfældet med mig. Der er en Mølle, om hvilken det dog dengang hed, at den skulde lukkes, fordi der manglede de nødvendige Midler til dens Underhold og den fornødne Interesse. Det var en vidtløftig Bygning, hvor omtrent tyve Dampmaskiner vare beskjæftigede med at rense, sigte og male Kornet. Anstalten var bleven grundet ved Aktier, og den forekom mig tilstrækkelig til ikke alene at forsyne Smyrnas 150,000 Indbyggere, men ogsaa andre udenfor Byen med Brød. Hvis man havde en saadan Indretning i Grækenland, omtrent i Syra, hvortil de fleste græske Kornskibe pleie at komme, vilde jeg antage det overordentlig lønnende for Korhandlerne at sende Meel til Europa, istedet for Korn.

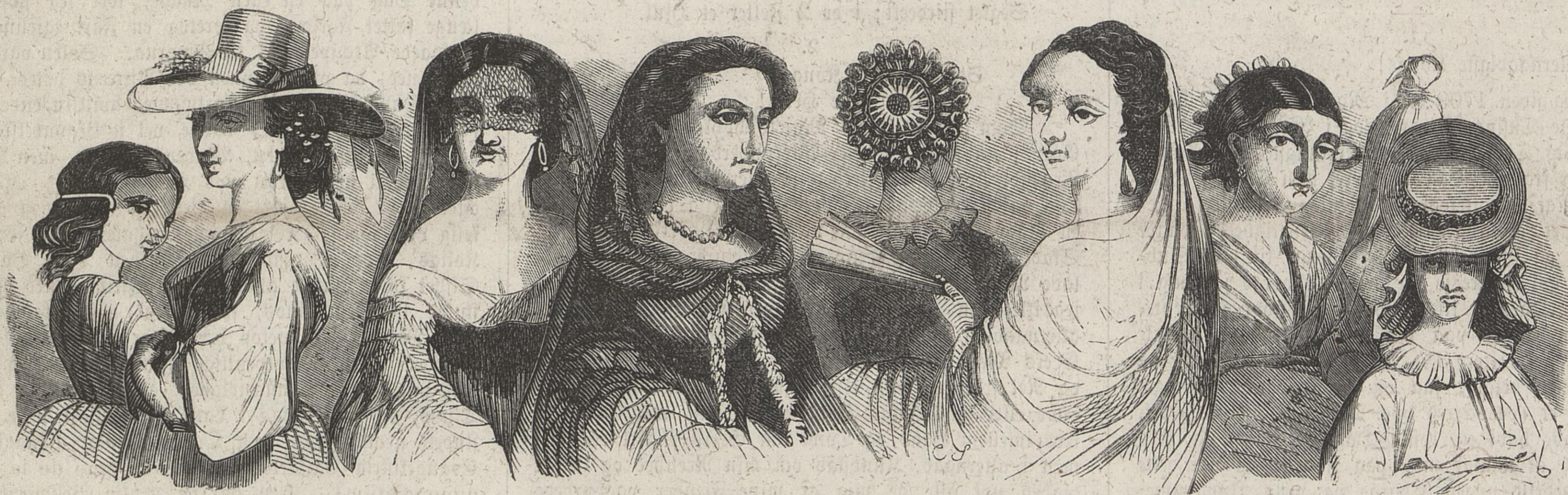
Ved Siden af denne industrielle Anstalt bemærkede jeg en anden lignende, nemlig en Papiirfabrik; men, som jeg hørte, havde ogsaa denne af lignende Grunde, som den nævnte Meelmølle, netop for kort siden indstillet sin Virksomhed.

Af de offentlige Sygehuse, som Smyrna besidder, er det græske ikke blot blandt de derværende, men maaskee i hele Østerland det mærkværdigste. Det fører Navn af det græske Sygehuus, fordi de derværende Troesfæller udgjøre enkelte Menigheder for sig, og der derfor gives en græsk, en armenisk, en frankisk, en jødisk og en mohamedansk Menighed, hvoraf enhver har sine Kirker, Skoler osv., og overhovedet en egen Forvaltning for sine offentlige Anliggender.

Det græske Sygehus's Virkekreds er større og mere udstrakt, end Navnet selv lader formode. Det optager ikke alene Syge, men det herbergerer ogsaa gamle og nødlidende Personer, og man pleier der ligesaavel Aandssyge som ogsaa faldne Kvinder, hvem man lader sig det være magtpaaliggende at føre tilbage paa Dydens og Ærens rette Vei, og som deri finde Optagelse. Anstaltens Sale ere store, luftige og yderst reenlige; i enhver af dem staae treti til femti Senge. Som man sagde mig er Opsynet og Pleien høist omhyggelig, og indgivet af den rene Menneskekjærligheds Aand; Husets Døre staae frit aabne for Enhver, af hvilken kirkelig Tro han end er. Dette forkynder allerede hiint evangeliske Ord, som over Indgangen træder Enhver imøde:

Banker, saa skal Eder oplades!

og endnu tydeligere giver dette sig tilkjende ved en anden

Venetianerinder. Milaneserinder. Bologneserinder. Bonde-Fruentimmer.

Indskrift, som jeg læste under det der opstillede Billede af Frelseren, der med udbredte Arme uden Forskjel tilraaber alle Syge og Svagelige, tillidsfulde at komme hid.

Endnu en anden særdeles rosværdig Indretning, der fortjener fuld Anerkjendelse, lærte jeg at kjende i den græske Menighed i Smyrna. Den bestaar deri, at enhver af de fem eller sex Kirker i denne Menighed ogsaa underholder en Skole til gjensidig Underviisning for Drenge eller Piger. Den Tanke, som ligger til Grund for denne Anstalt, er ophøiet og religiøs. Viser ikke denne Underviisningens Forbindelse med Religionen, denne Tilnærmelse af Lærestolen, hvor menneskelig Videnskab læres, til Prædikestolen, hvorfra Guds Ord tales til Menneskene, - paa det tydeligste, at den menneskelige Videnskab maa stemme overeens med Guds Ord, og at man ikke er fuldstændig og fuldkommen Christen, naar den videnskabelige Dannelse forsømmes? at derimod Religionens og den christelige Troes Trøst er saameget kraftigere og mægtigere, jo mere den dannede Aand og det forædlede Hjerte er istand til rigtig at opfatte og som det sømmer sig at skatte den?

Til det græske Sygehuus i Smyrna hører ogsaa en Skole, som Menigheden underholder ved Siden af de øvrige, og som talrig besøges af Børn af begge Kjøn. Dette er ogsaa Tilfældet med den derværende saakaldte evangeliske Skole, som ligger ved Siden af Metropolitankirken og befinder sig i en skjøn og vidtløftig Bygning. Men de der vundne Frugter skulle, efter Sigende, ikke være betydelige; thi desværre hænder det i Smyrna, saavelsom i andre Byer i det ikke frie Grækenland, at Opdragelses- og Underviisningsanstalter ansees som politiske Kamppladse, hvor de enkelte Partier stride med hverandre og kjæmpe om visse Fortrin.

Armeniernes Skoler afgive ogsaa et Beviis paa, at de føle Nødvendigheden af en omhyggelig Opdragelse. Rigtignok kan jeg hverken særdeles rose Maaden, hvorpaa Underviisningen foregaar, eller Valget af sammes Gjenstande, og efter hvad en af de der ansatte Lærere, med hvem jeg længere Tid underholdt mig, selv tilstod, bliver paa denne Maade kun Elementerne af Underviisningen Resultatet deraf; men der læres ogsaa Sprog, saasom Armenisk, Græsk, Fransk og Tyrkisk, saavelsom Begyndelsesgrundene i Regning og Geographi. I den armeniske Drengeskole saa jeg et temmelig rigt udstyret Bibliothek. Læreren, som beredvillig besvarede mine Spørgsmaal, viiste mig armeniske Bøger, om hvis Tilværelse jeg ikke havde nogen Forestilling; de vare deels trykte i Venedig, deels i Wien og Paris, deels andre Stæder. Jeg saa ogsaa der armeniske Tidsskrifter, som vare trykte i Konstantinopel og Smyrna, og et regelmæssig udkommende Tidsskrift med Illustrationer, ligesom Parises illustrerede Blade, der ligeledes var trykt i Frankrigs Hovedstad. Alle disse Tidsskrifter udmærke sig ogsaa ved en Titel, der vidner om den blomstrende Phantasi hos disse Asiens Beboere, saasom: Stjernen, Solen og lignende.

I den armeniske Pigeskole lære alle Eleverne uden Undtagelse ogsaa Fransk, og naar en Pariser om nogle Aar vil besøge Smyrna, behøver han ikke mere nogen Tolk for at udtale sine Følelser for hiin Stads skjønne Armenierinder, dersom overhovedet sammes brændende Öine skulde gjøre en Tolk nødvendig.

Hvor meget jeg imidlertid i mit Indre glædede mig over denne almindelige Sands og Tilbøielighed for det Bedre, saa leed dog mine Følelser ikke ubetydeligt ved Vandringerne gjennem de over al Maade sølede Gader i Smyrna, som i Sandhed mindede om Staldene hos hiin Konge af Elis. Dertil kom ogsaa, at jeg uophørlig blev opholdt, eller at min Vei spærredes af hele Karavaner af Kameler, som, sammenbundne med Strikker, med gravitetiske Skridt og høit opløftet Hoved i lange Rækker fulgte Bjelden paa et Æsel.

Men jeg lod mig ikke videre forstemme ved disse smaae Ubehageligheder; jeg gjorde gode Miner til slet Spil, og hjalp mig saa godt jeg kunde. Jeg fandt endogsaa i en vis Henseende Behag deri; thi om Grækenland endnu ikke er bleven europæisk, og det Stykke Østerland i det endnu ikke er bleven til Vesten, saa er det dog etslags Forstad af den, ligesom en Fortale dertil; og efter min Mening er den asiatiske Uordentlighed, som i Smyrna er forenet med europæiske Skikke og Kultur, ikke ganske uden Ynde, ligesom jo allerede en gammel Helener afgav den Dom, at det Uligeartede har en vis Ynde og netop ikke mishager ved at sammenstilles.

Det berømte Burnabat i Nærheden af Smyrna, dette Tibur for Joniens Metropolis, kunde jeg tilslut ikke lade useet. Det fortjener det Ry, som det staar i. Alt forener sig for at gjøre det til noget Udmærket. Stedets høie Beliggenhed, den vide Horizont, den mangefarvede og rige Omgivelse med dens grønne, blomstrende og sødtduftende Træer, Buske og andre Vækster; — den milde Luft, det kjølende Vand i den lille Bjergstrøm, hvis Rislen harmonerer med de susende Trætoppe: alt dette omgiver Dig og ligger foran Dig. Her have de rige Smyrnabeboere deres prægtige Sommervillaer med de træ- og blomsterrige Haver, hvor de tilbringe den skjønne Aarstid; men Stedet har ogsaa en Pigeskole og en stor, anseelig Kirke, som snarere synes at passe for en Stad, end for en Landsby. Blandt Burnabats Figen- og Orangetræer, under hvilke jeg vandrede, i dens klippefulde Grotter, som jeg besøgte, mindedes jeg gjerne, at Homer, Sangeren for alle Sangere, som har levet under denne Joniens Himmel og der havt sit Hjem, netop helst skal have dvælet her,

og Stedets maleriske Ynde og dets herlige Omgivelser synes at stadfæste hvad Sagnet fortæller.

Under Indflydelsen og Indtrykket af disse ærværdige Erindringer, som idetmindste her knytte sig til Naturens uforgjængelige Skjønhed, forglemte jeg for nogle Dieblikke, at jeg ikke indaandede det frie Grækenlands Luft; men hine Erindringer, som ledede mig videre gjennem Verdenshistoriens Aartusinder, der skille den ældende Nutid fra hiin tidlige Menneskehedens Ungdom, trøstede mig, idet de opløftede mig. Jeg tænkte paa, at i Smyrna levede en af de første christelige Menigheder, som blandt hine syv i Johannes's Aabenbaring ikke modtog Forbandelsens Ord, men det kjærlige Tilsagn om det evige Livs Krone. Mine Erindringer iførte sig Haabets rosenrøde Klædebon, og da vi forlode Smyrnas Havn, tænkte jeg paa den tydske Digters skjønne Ord, hvis dybe Sandhed man blot her i Sjælens Inderste kan føle:

Unter demselben Blau, über dem nämlichen Grün
Wandeln die nahen und wandeln vereint die fernen Geschlechter,
Und die Sonne Homers, siehe! sie lächelt auch uns.

Efterat vi lykkelig havde tilbagelagt Seiladsen gjennem Strædet ved Chios, der som bekjendt er en Sæk fuld af Storme, fløi vi hurtig forbi Tinos, Syra og Thermia, og løbe velbeholdne atter ind i Piræeus. („Europa.“)

Et Billede af Rubens, malet af Van Dyck.

Hvo der besøger Antwerpen, vil ikke undlade paa Place verte at tage det mærkværdige Huus i Diesyn, hvori Mester Paul med sit Akademi Sankt Lukas saa længe har boet og arbeidet. Efter sin Tilbagekomst fra Mantua havde Rubens selv ladet det bygge, ikke i sin Tids og sit Lands Stiil, men med aabne Haller i den italienske Smag, som efter hans Flugt fra Antwerpen, hvor Ynglingen havde været Page hos Grevinde Lalaing, først vakte Kjærligheden til Maleri hos ham. Husets Forhall var prydet med Frescoer. En Rotunde ved Siden af Hovedbygningen var fordum et Musæum, indeholdende de bedste Kunstskatte af Rubens. I anden Etage af Huset var Mesterens Atelier, i hvilket fem af de bedste Elever samtidig pleiede at arbeide med ham: Van Dyck, Van Hoek, Van Fulden, Diepenbeeck og Teniers, den Yngste af dem. I dette Atelier, hans Arbeiders Helligdom, brændte i Mesterens Levetid om Natten en Lampe, ligesom af Pietet for hans Phantasis Gestalter, der intet Dieblik skulde blive uden Lys og Liv. I dette Rum er mangt et Billede arbeidet af Eleverne, som gjaldt for et Værk af Mesteren; hans Frugtbarhed er ikke paa anden Maade forklarlig, end naar man derved tænker sig de ti Hænder af hans fem Hovedelever medvirkende.

Men i hiint Rum er ogsaa et Værk frembragt, som Van Dyck ifølge en hemmelig Intrigue underskjød Mesterens Hænder, af denne blev antaget som hans Arbeide og som endnu den Dag i Dag gjælder for at være Rubens. Det er det store Maleri, Nedtagelsen af Korset, i Kathedralen i Antwerpen nærmest Choret, tilligemed Korsfæstelsen, det fortræffeligste Billede i Domkirken. Rubens var reist til Köln og havde ladet Billedet endnu ufuldendt tilbage paa Staffeliet. De fem Elever arbeidede daglig i Atelieret ligesom tilforn. Men en Ulykkesstjerne vilde, at Mesterens Billede med Staffeliet styrtede til Gulvet, saaledes at det med de endnu fugtige Farver blev aldeles fordærvet. Et Opløb paa Gaden, en Hest, som løb ud med en Dame, havde lokket Malerne til Vinduet, og i dette Virvar af Hast og Skyndsomhed var Staffeliet stødt om, og den store Skade skeet. Bestyrtede stode Eleverne foran det atter opreiste Lærred; Marias Ansigt var aldeles udslettet, og en Spiger var gaaet lige igjennnem hendes Hals og havde endog sønderflænget Lærredet; Skaden var ubødelig, men Frygten for Mesterens Vrede ligesaa stor; man maatte beslutte sig til troe at kopiere det hele Billede indtil de mindste Details, førend Peter Paul vendte tilbage. Loddet afgjorde Sagen; det traf Antonio Van Dyck, den drømmende, blege, bløde, næsten kvindelig spæde Yndlingselev, Mesterens Johannes, medens den rødhaarede Van Hoek for Spøg blev kaldet Forbundets Judas. Men Rubens var fraværende i Tankerne fremdeles beskjæftiget med Billedet; han meldte Van Dyck fra Køln hvad der endnu ikke efter Ønske syntes at være lykkedes ham i Gruppen ved Nedtagelsen af Korset. Netop den hellige Jomfrues Ansigt, det sønderflængede, tilfredsstillede ham ikke som det hidtil havde staaet paa Lærredet. Værket var hans Phantasis Skjødebarn; Bødlernes og Haandlangernes Gestalter i deres Krafts robuste Fylde var overordentlig lykkedes ham; men han følte sin Svaghed i at udtrykke den hellige Smerte; en Mater dolorosa, skrev han til Van Dyck, var overhovedet en for vanskelig Opgave for den flamske Pensel, hendes Ansigt paa Nedtagelsen af Korset var altfor materielt, kraftigt, sandseligt, ikke gjennemaandet af Smerte, ikke aandig truffet og gjennemboret af Sværdet, som gaar igjennem hendes Bryst. Han vilde gjøre Marias Kinder smalere og smækrere, hendes Die mere opløst, skrev han til Antwerpen og kom snart derefter tilbage. Van Dyck havde benyttet disse Vink; den Reform, som Mesteren havde tænkt at foretage med den hellige Jomfru paa Billedet, var uvilkaarlig gaaet over i den Kopi, som Van Dyck skulde levere. Da Peter Paul igjen derhjemme, i sit Atelier traadte foran Staffeliet, foer han glad forskrækket tilbage: Skikkelsens Træk stode saaledes for ham, som han havde tænkt sig dem; Van Dyck havde gjort dem færdig i hans Aand.

Dandserinderne Christine og Agnes Healey.

„Mit Billede er fuldendt!“ raabte Mesteren, „mere fuldendt, end nogensinde noget har været; det staar saaledes der, som jeg haabede at frembringe det, men som jeg frygtede for ikke at kunne naae!“ Paa samme Tid skal han dog i Antonios stjaalne Miner have gjættet Hemmeligheden ved Billedets Fuldendelse. Saaledes fortæller Sagnet; men Billedet i Antwerpener Domen gjælder endnu bestandig for alene at være et Værk af Rubens Haand.

Dandserinderne Christine og Agnes Healey.

Efter Photographi af Hr. Wischman give vi ovenfor et Billede af Dandserinderne Healey kostumerede i ægyptisk Zigeunerdragt, saaledes som de i Søndags optraadte i „La Zingara.“ Af det norske Theater vare de engagerede for ti Forestillinger, og ved hver indfandt Publikum sig talrigt og ydede sit rigelige Bifald. I Fredags optraadte de for sidste Gang i sin egen Beneficeforestilling, for fuldt Huus og bleve gjentagende Gange fremkaldte. — Fra Christiania ere de allerede vendte tilbage til Kjøbenhavn, for der fremdeles under Bournonvilles Veiledning at fortsætte sin Uddannelse.

Bidrag til Skov- og Saugbrugsvæsenets Historie.

(Af Stud. philol. J. Lieblein.)

I.

Mange ville vel synes, at det Emne vi have valgt, er tørt og uinteressant. Det kan ogsaa være, at man tildeels har Ret deri; idetmindste frygte vi meget for at vore Læsere ville finde os kjedsommelige. Denne Frygt paatrænger sig naturlig, naar vi see hen til de Kilder, der foreligge os til Behandling. Disse bestaae nemlig i skrækindgydende Talangivelser; i kongelige Forordninger, Reskripter, aabne Breve, Kundgjørelser m. m. i stiv, tvungen og evigt uforanderlig Kancellistiil; i væmmelige Supplikationer til „Stormægtigste, Allernaadige Arveherre og Konge“ fra „fattige, uselige Arveundersaatter og Tjenere;“ i Korrespondencer mellem „Høigrevelige, Høivelbaarne Excellencer, Høiædle og Velbaarne, Høistbydende og Høistærede Herrer, Kammerherrer“ med tilføiede Gud veed hvilke alenlange Efterslængstitler og „underdanigste, hørsomste Tjenere“ m. m. Men om end den Form, hvori Emnet foreligger os, visselig er afskrækkende, og vi følgelig maa frygte for, at vor Fremstilling, arbeidet ud af saadanne Kilder, vil komme til at bære disses lidet indbydende Præg, maa vi dog paastaae, at Sagen selv i og for sig er af stor Interesse for vort Lands indre Historie og har megen Betydning, forsaavidt som den omfatter en af vore vigtigste Næringskilders Opkomst og Udvikling. Skovene spille i vort Lands Økonomi en saa overmaade vigtig Rolle, at selv Distrikters Existence og Velvære afhænger af deres Vedligeholdelse. Ufornuftig og uforsvarlig Hugst, Braatebrand, Skovild og slet Huusholdning ere de Aarsager, som forenede have medført Skovenes Forringelse i Tidens Løb. Af og til har der reist sig Røster til Forebyggelse heraf, og Regjeringen har da ogsaa grebet ind og truffet meer eller mindre hensigtsmæssige Foranstaltninger. Alle disse have dog det tilfælles, at de, i Overeensstemmelse med Tidens Aand og de herskende Begreber, stræbte at virke ved Forbud og Tvang. Om disse Midler end aldrig kunne blive ganske hensigtsmæssige, hvorfor de ogsaa ofte forfeilede sin Hensigt, saa maa man dog indrømme, at vi have den danske Regjerings Forbud og Tvang at takke for, at Skovene ikke aldeles ere ødelagte. Med de nyere Tider kom friere Ideer og liberalere Anskuelser. De gamle Foranstaltninger maatte opgives, Indskrænkning i Næringsfriheden og Baand paa Eiendomsretten taaltes ikke længere. Friheden maatte gives, men den kom egentlig for tidlig; thi man havde endnu ikke erhvervet sig den fornødne Kyndighed og Indsigt. I Løbet af et halvt Hundrede Aar arbeidede man nu ustandset og rast frem mod Skovenes Ødelæggelse; Handelen florerede rigtignok, og mange Penge kom ind i Landet, men Skovene fik en Knæk, som de vel aldrig før have faaet. Man er endelig bleven opmærksom paa Faren, og man arbeider nu af alle Kræfter paa at standse den, ikke ved Baand og Tvang, - det lader sig ikke længere gjøre - men ved at give Friheden den fornødne Indsigt og Kyndighed. Man søger at gjøre Vedkommende indlysende, hvilket Værd Skovene have, hvorved vel en forsigtigere og omhyggeligere Behandling vil bevirkes; man arbeider paa at bringe Forstkyndighed ind i Landet, hvilket unægtelig er det bedste og sikreste Middel til at værne om vor Nationalrigdom og gjøre den saa frugtbringende som muligt. Kort, Kundskab og Oplysning er nu Løsenet, som i alt Andet saaledes ogsaa i denne enkelte Green. Under saadanne Omstændigheder maa man antage, at en historisk Fremstilling af Forholdene ogsaa vil have sin Interesse og Betydning.

Billeder fra Lombardiet.

Efter „Illustration“ meddele vi paa foregaaende Side nogle Billeder fra Italien, hvilke ved den for dette Land vakte store Opmærksomhed maaskee vil sees med Fornøielse. Træsnittet fremstiller kvindelige Typer fra forskjellige norditalienske Stæder med deres maleriske Hovedbedækninger.

Literatur.

Lærebog i Verdenshistorien til Brug for Latin- og Realskoler, udarbeidet af K. A. Borch, Overlærer. Første Afdeling. Den gamle Historie. Stavanger 1858. Forfatterens Forlag. 266 S. l. 8vo. Priis 72 ß heftet. Det hedder i Forordene til nærværende Skolebog, at man „snart nødvendig maa trænge til en ny historisk Lærebog." Denne Paastand begrundes derved, at Lassens Bog „snart er udsolgt og ansees mindre skikket for Skoleunderviisningen", og at Munchs kun lidet benyttes. Mærkeligt nok er det aldeles ikke faldet Forf. ind, at vor Skoleliteratur ogsaa besidder andre historiske Lærebøger, og det just saadanne, som anbefale sig baade ved sit indre Værd og ved den Anerkjendelse, der nylig hos de mest sagkyndige Dommere hos os*) er bleven dem til Deel. Vi mene Rektor Thriges Lærebog i den gamle Historie for de høiere Klasser, samt Bohrs Lærebøger i Middelalderens og den nyere Hist. (samt i den gamle Hist. for det lavere Underviisningstrin). At disse Lærebøger ere danske, kan dog lidet gjøre til Sagen, Enhver vil erkjende, at en Skolebog, forfattet af en Nordmand, ikke lo ipso af fornuftige Folk maa foretrækkes for en dansk; den kan kun da vinde Prisen, hvis den besidder indre Fortrin. De nævnte Lærebøger kunne saaledes ikke udelukkes fra Konkurrencen hos os, og det er derfor Thrige, hvormed Hr. Borchs Fremstilling af den gamle Historie maa være belavet paa at udholde en Sammenligning. En saadan kunne vi ei anstille paa dette Sted, men ere nødte til blot at udtale den Formening, at hos de Allerfleste Thrige vil beholde Prisen. Vi maa altsaa ansee Hr. Borchs Bog for et temmelig ubetimeligt Arbeide. Vor næste Paastand er den, at Værket ogsaa uden Hensyn hertil i og for sig er et mislykket Produkt.

Hvad Kilder angaar, da oplyser Forf. i Fortalen, at han har benyttet de „bedste Hjælpekilder han har kunnet overkomme." Hvo disse ere, faar man ei at vide, kun Mommsen nævnes, og Leiligheden benyttes til at give et Overskjøn over hans Værk. Saameget synes vi imidlertid at see, at disse Kilder have været meget forskjellige, og at Forfatteren temmelig holdningsløst har kompileret de indbyrdes forskjelligste Forarbeider, istedetfor, hvad der dog er bedre, naar man alligevel maa være Kompilator, selv at vælge sig et historisk Hoved-Synspunkt, og da i det Enkelte at følge anerkjendte Forfattere, hvis Historik tilhører denne Retning. Men i Historien at anerkjende saadanne Synspunkters Berettigelse og Nødvendighed lader ikke til at være Hr. Borchs Sag; hans Bog leverer til Overflod Beviser nok paa, at Historien i hans Øine kun er et Aggregat af løsrevne Begivenheder, Navne og Aarstal, og at Modsætningen: Væsentligt og Uvæsentligt for ham neppe er opgaaet. Vi skulle indskrænke os til et Par Exempler, men kunde, hvis det havde været nødvendigt, levere mange flere.

Paa den første Side læse vi den mærkelige Sætning: „For lettere Oversigts Skyld (sic) inddeler man „Verdenshistorien i den gamle, Middelalderens, og den nyere „Historie." Og Pag. 237 hedder det: „Under Augusts Re„gjering blev Jesus Christus, da Tidens Fylde kom, født af „en Kvinde, men (!!) hans Fødselsaar er af den almindelige „Beretning sat flere Aar forsilde." Forøvrigt at indlade sig paa Bogens Enkeltheder vilde her være upassende. Som Excerptbog betragtet - og som saadan maa den ansees - er den dog i det Hele noget mere korrekt i sine Enkeltheder end Lassens. Men hvad Fremstillingsevne og Formens Klarhed og Anskuelighed angaar, er Lassen, skjønt en Menneskealder ældre, Hr. Borch langt overlegen. Vil man derfor ikke indføre Thriges Bog, tør det være en tvivlsom Sag, om man ikke heller burde beholde Lassen. Saameget er vist, at Lassen vil være langt lettere at lære for Discipelen. — Til Slutning en Bemærkning. Saavel denne Bog, som Lassens sidste, kalde sig „Lærebog for Latin- og Realskoler." Nu er det vistnok saa, at man hertillands af økonomiske Grunde har grebet til at kombinere disse Underviisningsanstalter. Men at denne Kombination er udstrakt saaledes, at Studerende og Realelever ogsaa i Historie, ja endog den gamle Historie skulle undervises i samme Timer og benytte samme Lærebøger maa dog forekomme Enhver, der betragter Sagen grundig, som et Misgreb, der for begge maa medføre lige megen Skade. Og førend denne Ulempe er ordnet, synes Forfattelsen af en heelstøbt, hensigtsmæssig Lærebog i Historie, helst den gamle, ikke tilraadelig, ja neppe engang mulig.

L. D.

Vi have oftere havt Anledning til at nævne de Bergman-Schinkelske Minnen ur Sveriges nyare Historie, (8 B., hvoraf de 2de første i nyt Oplag) der i Sverige har vakt stor Opmærksomhed og ved Stoffets spændende Interesse ogsaa have fundet Læsere blandt dem, der ellers søge sin væsentligste Underholdning i Romaner. Den danske Literatur, som i den senere Tid har begyndt i Oversættelser at tilegne sig almeeninteressante historiske Værker (Prescott's Bancrofts o. fl.) ligesaafuldt som de fremmede Romaner, modtager netop ogsaa en Oversættelse af disse „Minnen." Begyndelsen er gjort med første Afsnit, der omfatter Gustav den Tredie og hans Tid, og Skriftet, der forlægges af Fr. Wøldike, vil udgaae i 8 Hefter paa 5 Ark hvert. — Der ere flere, som have udtalt sig mod Oversættelser fra et saa nærliggende Sprog som Svensk, der af Norske og Danske bør kunne forstaaes, og vi ere ogsaa enige med dem forsaavidt angaar videnskabelige Værker eller politiske Arbeider, da i første Tilfælde en Oversættelse er overoverflødig og i det andet utilstrækkelig eller forvanskende. Men vi ere af en forskjellig Mening med Hensyn til Skrifter, der ere beregnede paa det almene Publikum, som læser kun for Fornøielsen og derfor lader være at læse Originalerne, om end ingen Oversættelser komme. I dette Tilfælde maa man dog sige, at det er bedre at Folk tilegner sig Indholdet, skjønt i en overført Dragt, end at de forblive ubekjendte baade med Indhold og det Sprog, hvori dette oprindeligen fremtræder. Navnligen gjælder dette historiske Skrifter af en populær Art. Og vi have derfor hellerikke kunnet istemme Klagen mod Folkeoplysningsselskabet, fordi det gav sine Medlemmer en Oversættelse af Fryxels „Gustav Vasa." Thi vi ere overbeviiste om, at denne Oversættelse ikke har berøvet Originalen en eneste Læser, som den ellers vilde faaet, men vel vakt Lysten til at lære det hele interessante Værk at kjende, hvorpaa man gjennem Oversættelsen har faaet en Forsmag. — Hos Wøldike er tidligere udkommet Oversættelser af endnu tvende andre Skrifter, der, uden at være Romaner, for Læseren frembyde disses Underholdning. Det første er **„Fængselslivets Hemmeligheder"** af Kapt Chesterton (Priis 1 Spd. 12 ß), der er rigt paa Anekdoter og giver et klart Indblik i det storartede Forbryderliv i England; det andet er **„Ved Saltsøen"** af Chandles (Priis 90 ß), hvor man faar et klart Indblik i Mormonernes Samfundsliv og erholder nye Bidrag til denne i Nutiden saa mærkelige Sekts Opfatning.

Overlærer Daa, der især synes at ville ofre Geographien sit til literære Beskjæftigelser vundne Otium, har atter udgivet et nyt geographisk Arbeide, nemlig **Lærebog i Geographien** VIII og 344 S. 8vo (Abelsteds Forlag, Priis 84 ß.) Anledningen til Skriftets Udgivelse sees at være den, at flere Skolemænd have fundet „vore ældre Lærebøger for vidtløftige", ligesom Forfatterens Erkjendelse af, „at de ikke staae i Forhold til det ringe Timetal, som i Skolerne pleier at være tillagt Geographien." Forf. har da taget til Mønster de i Sverige og Danmark brugelige geographiske Lærebøger, og saaledes er hans Skrift i Udførlighed og Omfang blevet en Mellemting mellem Platous og Geelmuydens store Lærebøger og den Førstes Udtog for Mellemklasserne. Saavel i dette Skrift, som i det nylig udkomne 2det Oplag af „Jordbeskrivelse for Begyndere", angives flere Landes Størrelse forskjelligt fra hvad man er vant til i vore ældre Lærebøger. - Grunden hertil har Forf. allerede tidligere forklaret i vore Dagblade og berører den ogsaa her i Fortalen, idet han nemlig har henholdt sig til nogle fra det statistiske Bureau i Berlin udgaaede Beregninger, der maa ansees for mere tilforladelige og nøiagtige end de tidligere Angivelser. — Saavidt vi efter et flygtigt Gjennemsyn kunne slutte, er der ikke paa Udtryk og Korrektur anvendt al den minutiøse Omhu, som ved deslige Skrifter mere end ellers er ønskelig.

Det tidligere omtalte **„Katholsk Intelligentsblad"**, der udgives i Bergen af Holfeldt-Houen, indeholder i sit Nr. for April en norsk Oversættelse af den berømte Langfredags-Hymne Stabat Mater, som vi alle kjende fra vore Passionskoncerter. Da Hymnen her fremtræder i en mere tiltalende poetisk og vistnok korrektere Form end den, hvori Passions-Programmene pleie at give den, tillade vi os her at gjengive den i hiin Oversættelse.

Moderen med Graad i Øiet
stod ved Korset sorgnedbøiet,
medens Sønnen paa det hang,

og mens Sjælen indestængte
Sorgen, Sværdet gjennemtrængte
Barmen, som af Suk var trang.

Ak, hvad Kval og Sorg og Smerte,
o Velsignede! Dit Hjærte
— den Enbaarnes Moder —, traf!

Hvor Du led! hvor Hjærtet blødte,
Moder from, mens Øiet mødte
Syn af Sønnens grumme Straf!

Hvo er Menneske og kunde,
uden bitre Taarer rinde
see Guds Moders Kummer svar?

Hvo vel kunde urørt være
ved at see, hvad Modren kjære
med sin Søn af Smerte bar?

Hun seer Jesum tornekronet
og hudflettet og forhaanet
for, hvad al hans Slægt forbrød;

hun sin elskte Søn seer lide,
selv af Trøst forladt, sin Kvide
og udaande i sin Død.

Moder! Kjærlighedens Kilde!
Sorgens Magt jeg føle vilde,
lide vilde jeg med Dig;

lær mit Hjærte ret at brænde
for min Jesum, ham at kjende
og ved ham faa Fred for sig!

Hellige! Du i mit Hjærte
fæste Korsets bitre Smerte,
saa det fatter Korsets Ve!

Deel med mig den Kval, hvorunder
blødte Jesu dybe Vunder,
som for mig han fangede.

Med Din Taare min lad rinde!
Korsets Kval mit Hjærte finde,
alt mens her jeg leve maa!

Al min Længsel er at tage
Deel med Dig i al Din Plage
og med Dig ved Korset staa.

Jomfruernes Jomfru, kjære!
o Du huld imod mig være!
giv mig i Din Klage Deel!

Giv mig Christi Død at bære
lidende med ham at være,
føle al hans Smerte heel.

Lad mig fange Saar af Svøbe!
mig i Sønnens Blod Du døbe!
Skjenk mig det i fulde Drag!

Mig fra evig Ild bevare,
Jomfru! og mig Du forsvare
naaderig paa Dommens Dag!

Naar jeg, Christ! herfra skal gange,
lad mig ved Din Moder fange
Seirens lyse Palmekrands!

Naar i Muld mit Legem sænkes,
lad af Naade Sjælen skjenkes
Paradisets Æresglands!
Amen!

Norge.

Christiania. Dokumenterne angaaende den Meinertzske Pryglesag ere nu offentliggjorte. Det fremgaar deraf, at Bøhn gjentagende Gange har overtraadt Forbudet om at gaae med den reglementerede Soldaterhue, samt at han har undladt at hilse saavel paa Meinertz som paa en Lieutenant. Men det er ogsaa godtgjort, at Bøhn er meget nærsynt og saaledes ikke er bleven sine Foresatte vaer for at yde dem denne Hilsningens Ære, som de synes meget graadigen at have speidet efter. Forresten hidsætte vi med Hensyn paa Sagens endelige Udfald 2det akershusiske Infanteri-Brigades Erklæring, dateret 28de April, saalydende:

„I Anledning af det fra 16de til 20de dennes optagne Stabsretsforhør til Oplysning om det Passerede ved Musiklærling, Jæger Nr. 39 ved 2det Kompagni, Guldbrand Bøhns Afstraffelse med Rotting den 9de dennes, meddeles herved, at man antager, at Kapitain Meinetz ved den omhandlede Afstraffelse ikke er gaaen udenfor Grændserne for hans Myndighed, og at der altsaa forsaavidt ikke er nogen Anledning til at træffe nogen Forføining fra Brigadens Side. Imidlertid finder man dog at burde meddele Følgende til Bekjendtgjørelse for Kapitain Meinertz: Af de fremkomne Oplysninger fremgaar det vistnok, at Musiklærling Guldbrand Bøhn gjentagende har tilsidesat de gjældende Bud om Paaklædning og Hilsning, hvorimod der ikke er tilstrækkelig Anledning til at antage, at han har villet vise Trods mod Foresatte eller tilsidesætte den skyldige Respekt. Naar Kompagnichefen ikke desto mindre har opfattet hans Forhold saaledes, da lader dette sig forklare deraf, at de Oplysninger, der lagdes til Grund ved Sagens Afgjørelse, ikke vare saa nøiagtige, som ønskeligt kunde være. Uden at man imidlertid efter Sagens Omstændigheder finder tilstrækkelig Anledning til afgjort at udtale Misbilligelse af, at nærmere Undersøgelser ikke ere blevne anstillede, antager man dog, at dersom dette var skeet, vilde Kompagnichefen være bleven opmærksom paa, at den valgte Afstraffelsesmaade efter Angjældendes Forhold i det Hele og Forseelsernes Beskaffenhed maatte ansees baade uhensigtsmæssig og haard. Forsaavidt Kompagnichefen derhos havde fundet, at intet andet Revselsesmiddel, der stod til hans Raadighed, burde benyttes, havde han gjort rettest i ikke selv at afgjøre Sagen, men at indmelde den til Brigaden paa behørig Maade."

Armeekommandoen har i Anledning af Sagen ytret, at den anseer det for tvivlsomt, „hvorvidt der ikke skulde være Føie til at søge Ansvar gjort gjældende mod Kapt. Meinertz for Misbrug af Myndighed, uagtet han ved den omhandlede Afstraffelse ikke er gaaet udenfor Grændserne af denne Myndighed."

— Det i Mandags foretagne endelige Valg paa Storthingsmænd for Christiania, Hønefos og Kongsvinger havde saadant Udfald: Repræsentanter: 1) Prof. Schweigaard 28 St. (eenst.); 2) Statsraad Stang; 3) Assessor U. A. Motzfeldt (hver med 27 St.) og 4) General-Postdirektør Kitil Motzfeldt (med 15 St.). Suppleanter: Advokat Kildal (28 St.), Garver Schou (19 St.), Borgermester Fougstad (18 St.) og Prof. O. J. Broch (15 St.). Til Repræsentant havde Kildal 10 og L. K. Daa 9 St.

— Til Repræsentanter for Tønsberg (gjen)valgtes 10de Mai Mægler Ditrichs og til Suppleant valgtes Skibsrheder J. E. Melsom.

— Til Repræsentanter for Smaalenenes Amt valgtes samme Dag: 1) Gaardbruger Olai Vig; 2) Amtmand C. Sibbern; 3) Gaardbruger Lars Humlekjær, og 4) Sognepræst H. L. Bergh. Suppleanter: G. E. Engh, Tollef Lund, Zyprian Søtland og Joh. Boberg.

— Til Repræsentanter for Christiansand valgtes 11te Mai: 1) Biskop v. d. Lippe; 2) Toldinspektør Olrog og 3) Handelsfuldmægtig Stray. Suppleanter: Auditør Fleischer, Assessor Bogstad og Stadshauptmand Johnsen.

— Til Repræsentanter for Kongsberg valgtes 11te Mai: 1) Adjunkt Saxild; 2) Provst Thorne. Suppleanter Direktør Lammers og Rektor Graff.

— Ved kgl. Resol. af 5te d. M. er § 19 i det for Kongeriget Norges Hypothekbank ved kongl. Resol. af 2den Januar 1859 anordnede Reglement forandret derhen, at Pantelaan herefter kunne bevilges mod Prioritet efter Grundafgifter, der ere ordnede ved offentlig Foranstaltning, under Betingelse af, at det gjøres Debitor til Pligt at udrede alle de Omkostninger, som maatte foranlediges ved, at Hypothekbanken lader møde ved Auktoner over Panterne, rekvirerede af Grundeieren eller af andre foran Hypothekbanken prioriterede Pantekreditorer.

— Ved kgl. Resol. af s. D. er der af det af Storthinget til Stipendier for reisende Haandværkere bevilgede Beløb tilstaaet efternævnte Personer-følgende Stipendier: 1) Handskemager J. M. Sundelius 75 Spd; 2) Handskemagersvend M. A. Henning 75 Spd; 3) Bagersvend J. Chr. Laumann 75 Spd; 4) Mekanikus L. Olsen 150 Spd.; 5) Mekanikus P. A. Petersen 100 Spd; 6) Blikkenslagersvend T. Kjær 75 Spd.; 7) Hattemagersvend P. C. Jebsen 75 Spd.; 8) Mekanikus E. Oftedahl 100 Spd.; 9) Polytekniker E. Lekve 125 Spd.; 10) Mekanikus O. Vangen 50 Spd.; 11) Lithograph C. M. Schult 100 Spd.; 12) Knapmagersvend H. Zapffe 75 Spd.; 13) Hattemagersvend A. F. Lühnenschloss 50 Spd.; 14) Chirurgisk Instrumentmagersvend E. H. Hauge 50 Spd.; 15) Malersvend A. Reiersen 75 Spd.; 16) Bogtrykker H. J. Jensen 150 Spd.; 17) Lithograph O. K. Holck 150 Spd.; 18) Mekanikus S. H. H. O. Lundh 100 Spd.; 19) Mekanikus M. Morterud 100 Spd.; 20) Gjørtlermester C. P. Larsen 100 Spd.; 21) Malersvend A. Wang 50 Spd.; 22) Jomfru Nancy Petersen 100 Spd.

Udenlandske Efterretninger.

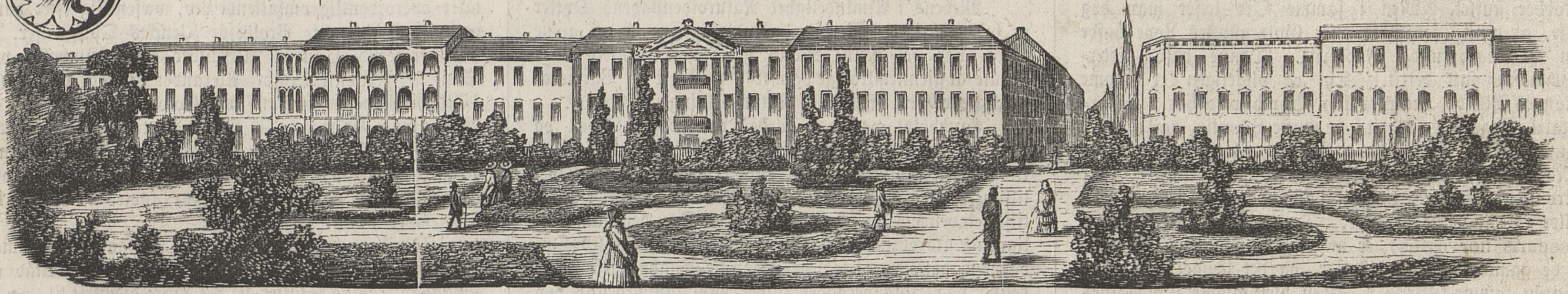
I Italien er endnu Intet forefaldet. Operationerne ere blevne hindrede ved Oversvømmelser. Østerrigerne staae i Piemont og befæste sig bag Sesia, hvorfra de foretage Rekognosceringer. I Ancona have de landsat 10,000 Mand Deres Styrke i Piemont er 140,000 Mand, den fransk-sardiniske 120,000 Mand. Men fra Frankrig kommer idelig Forstærkninger. Napoleon er 12te Mai ankommen til Genua. Canrobert leder fra sit Hovedkvarteer Alessandria Operationerne. Pelissier har faaet Overbefalingen over alle Stridskræfter i det Indre af Frankrig. Da Østerrige ikke kunde skaffe sig de fornødne 500 Mill. ved Laan (østerrigske Papirer ere ude af Kurs paa de europæiske Børser) har det taget dem af Banken og udstædt Beløbet i ufunderede Papiirpenge. Paa en noget lignende Maade skal Sardinien have reist Penge. Til det franske Laan tegnedes derimod i kort Tid 300 Mill., og for Englands Vedkommende har Disraeli stillet i Udsigt, at Dronningen kan føre Krig i 10 Aar uden at behøve Laan. — England synes fremdeles bestemt paa at holde sig neutralt. Det har nægtet Preussen at overtage Beskyttelsen af den tydske Skibsfart i Østersøen og forbeholdt sig at fatte sin Beslutning, hvis Tydskland uden nogen Foranledning angriber Frankrig, og den franske Regjering har det tilkjendegivet, at det ikke vil taale nogen Krænkelse af Pariserfredens Beslutninger om Søretten i Krigstider. — Til fransk Gesandt i London er Persigny udnævnet.

Tydskland. Den verdensberømte Naturforsker Alexander v. Humboldt er 6te Mai død i Berlin, 90 Aar gammel.

*) Den i Anledning af Artiumsreformen nedsatte Kommission.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 21. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 22de Mai 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Hans Grams Forslag til en Ridder-Orden for Norge; 1747.

(Meddeelt af Konferentsraad C. C. Werlauff)

Det er hidtil neppe bekjendt, at det i de første Aar af Frederik den femtes Regjering, omtrent 100 Aar før Norge fik sin egen Ridderorden, allerede paatænktes at stifte en saadan. De maaskee eneste Aktstykker til Oplysning herom ere to Memorialer til Kongen fra daværende Oversecretair Joh. Holstein af 16de og 25de Februar 1747 og en dertil hørende samtidig Skrivelse fra Gram, der alle forefindes i den grevelig-ledreborgske Haandskriftsamling, hvorfra de velvilligen ere mig meddeelte*).

Holstein antog, at Motivet til en ny Ridderorden i Anledning af Kongens besluttede Reise til Norge og hans forestaaende Salving kunde tages af Elephantordenen, som Christian I havde stiftet, og den norske Løve, som K. Magnus Barfod havde ført. Til Ordenstegn foresloges en oval Guldplade med begge Kongers Figurer og Underskrift: Arctoo virtus Elephantis juncta Leoni. Ordensbaandet kunde være rødt eller guult. Holstein omtaler ved denne Leilighed, at der ved Frederik den fjerdes Regjeringstiltrædelse var bragt paa Bane at lade Dannebrogsordenen uddøe; „men som ikke kunde skee formedelst de mange Sollicitanter."

Holsteins Forslag grundede sig nærmest paa en Betænkning forfattet af Magthavernes sædvanlige Consulent ved slige Leiligheder H. Gram, knap et Aar før hans Død den 19de Februar 1748. Som Alt fra denne Haand vidner Betænkningen om den skarpe Kritik og den sjeldne Beskedenhed, som udmærkede Danmarks ypperste Lærde. Selv den hele stilistiske Form og for Gram eiendommelige Blanding af Latin og Fransk med Modersmaalet har noget Tiltrækkende.

Frederik den Femtes og Dronningens Salvingshøitid fandt Sted d. 4de September samme Aar; den 12te Mai 1749 reiste Kongen til Norge; men om en norsk Ridderorden hørtes intet videre.

Mærkeligt at Gram ved denne Leilighed ikke erindrede eller berørte den Omstændighed, at den norske Løve allerede 15 Aar tilforn var anbragt i en dansk Ridderorden, nemlig i den af Dronning Sophie Magdalene d. 7de August 1732 til Erindring om Christian den 6tes og hendes for 11 Aar siden sluttede Formæling, stiftede Orden for Herrer og Damer de l'Union parfait, hvormed J. L. Holstein selv allerede 1738 var benaadet. Ordenstegnet bestod af et hvidt emailleret Kors med en Guldkrone i hver af de 4 Ender, hvori en Rosensteen. Mellem Korsets 4 Arme var anbragt vexelviis den norske Løve i Guld med Ørn i Guld. Skaftet hvidt emailleret og den brandenborgske Ørn i Guld, Vingerne rødt emaillerede, paa Brystet det brandenborgske Vaabenskjold. Midt paa Korset en oval med 8 Rosenstene besat Medaillon eller Stjerne, hvori paa blaa emailleret Grund Kongens og Dronningens kronede Navnetræk i Guld. Midt paa Korsets Bagside var et blaat emailleret Skjold, hvori med sorte Bogstaver læstes: In felicissimæ unionis memoriam. Tegnet hang i en blaa, vatret Silke-Sløife med Sølvkant; den bares af Ridderne i et Knaphul paa venstre Side og af Damerne paa venstre Side af Brystet*). Er den norske Løve her ikke bleven anbragt fordi de danske 3 Løver ei kunde faae Plads, da har den maaskee havt Hensyn til det kongelige Ægtepars forestaaende norske Reise, som først var bestemt til dette Aar, men blev udsat til næste. Efter Dronningens Død d. 27de Mai 1770 blev denne Orden ikke mere uddeelt. De sidste med den dekorerede vare Landgreverne af Hessen-Cassel Carl (Frederik d. 6tes Svigerfader), der døde den 17de August 1836, og hans Broder Friderich, død 1837, der begge havde faaet den d. 31te Marts (Frederik d. 5tes Fødselsdag) 1759.

*) T. A. Beckers Historisk Museum I. S. 45.

*) Om Indstiftelsen af denne Orden see Riegels Christian VI. Historie S. 152. Der bleve slaaede Medailler i denne Anledning (Danske Myntværk, Chr. VI. Tab. III. IV.); paa en af dem læses i Reversens Affnit: Ordo Augustissimæ. Den er anbragt paa Titelvignetten til Hofmans Portraits Historiques og til den danske Oversættelse af dette Værk. Et Exemplar af Ordenstegnet, som forefindes paa Rosenborg i den ved kongl. Resolution af 14de Juni 1854 anordnede i „de danske Kongers chronologiske Samling", er mig af Inspecteuren, Professor Worsaae velvilligen foreviist. I Kbhvns. Adresseavis 1763, Nr. 80. 82. leveredes en Beskrivelse af Ordenen, med Fortegnelse paa alle med den indtil 31te Marts s. A. decorerede, tilsammen 101 Riddere, og 132 Damer, hvoriblandt mange tydske fyrstelige Personer af begge Kjøn.

Høy- og Velbaarne Hr. Geheime-Conferentzraad.
Naadige Herre!

For Deres Excellence vil jeg reent tilstaae og bekiænde, at det er en blot Giætning hos mig, der har produceret det underdanigste herhos følgende Dessein, med de tvende Konger. Ved at tænke efter, hvad Deres Excellence nu sidste Mandags Aften omtalte, og ved at combinere dermed, hvad jeg den forrige Gang, i Mandags otte Dage blef spurgt om (begge Gange om gamle nogle norske Konger, om Ridder-Orden etc.) er jeg geraaden derpaa: da jeg eller ikke vidste at udfinde og penetrere, hvorledes mand kunde fra Norge og dets gamle Konger, S. Olavo eller Andre, derivere noget, henhørende enten til Kongens Salving, eller til de af Regibus nostris stiftede Ridder-Ordener.

Min Giætning er da endeligen blefven denne: I Bircherodii Bog de ordine Elephantino (Pag. 13) finder mand om Kong C 4ti Orden af den vebnede Arm, samt de Forandringer han gjorde paa Elephanten. I samme Bog træffer mand ogsaa, ad pag. 68 Kong Magnus Barfods Regis Norvegiæ hans Billede med den norske Løve malet for og bag paa hans Kappe. Endelig statueres af Bircherodio, at der i Norge har været i Hellige Kong Olafs Tiid, en adelig Familie med Tilnafn Elephant, nemlig Bryniolf Elephant, som næfnes i den norske Krønike**). Sagen er, Bircherods, Ivar Hertzholms, Marcus Giøes og mange fleres Thesis og Mening er, at Elephantordenen og Løverne i Vaabnerne ere ud af en og samme Oprindelse. Elephant-Riddere tænke de at være fra expeditionibus cruciatis, sub Rege Canuto VI. og at fra samme Crossades, ja end ogsaa fra Reyser til det hellige Land før Crossadernes Tiid, derivere sig hos Danske og Norske, Leones & Elephantes, i Vaabener, i Ridder-Ordener, og i Tilnafne. Saafremt nu til noget deslige skulde være henseet, med hvad som D. E. omtalte og mig naadigst befalede, da seer jeg og ey noget rimeligere, end at forestille paa en Medaille Kong Christ. I. baade som første Konge af det Høipriselige Oldenborgske Huus, og som første Stiftere af Elephant-Ordenen, og hos hannem staaende den første af de gamle norske Konger, mend finder at have brugt en Løve til sit Ornament, og derunder i Exerguen at sætte: Arctoo virtus *Elephantis* juncta *Leoni* (hvorvel ogsaa kunde, i Stæden for Arctoo, staae *Norvagico* vel *Norvego*, Arctoo er dog bedre. - Virtus passer sig heel vel til Elephanter, som beskrifues allevegne hos Auctores, som det lydigste, saavelsom klogeste blant alle Dyrene.)

At finde paa nogen Devise, Figur eller deslige, der skulde betyde de tvende Rigers Conjunction, gaaer neppe an, da det er bekiendt, at saadan Forening skeede heel naturlig-viis ved arfuelig Succession, paa en Tiid da der fandtes kun een ung Printz tilovers, af begge gamle Konge-Stammer i Danmark og i Norge: og hand blef An. 1376 tagen til Konge i Danmark i sit Ellevte Aar og An. 1380 til Konge i Norge. Efter hans (Kong Olavi V.) Død funde Stænderne i begge Riger for got, at forblifue ved Een af hans næste Arvinger, i samme Foreening, og ikke seer jeg, hvorledes dette kunde forestilles paa en Medaille ved andet Embleme, end paa een af disse tvende Maader: 1) at forestille begge Rigers Vaabener, de danske 3 Løver eller Leoporder i eet Skiold og den norske Løve i et andet Skiold, begge udi et Baand sammenknyttede, og holdene af en Haand fra Himmelen. Eller 2) tvende enten staaende eller siddende Figurer, habitu muliebri & coronatæ, conjunctis dextris, og den ene holdende Danmarks, den anden Norges Riges Vaaben. Men naar nu end saa var, & posito alius quid multo elegantius pulchriusque inveniri posse, ad vnionem istam designandam, saa er dog for mig ubegribeligt, hvorledes at kunde applicere og henføre saadant til nærværende Tiid og til Deres nu regierende Kongl. Maj.ters Salvingsfest, helst Foreeningen imellem bem.te Kongeriger er den samme som forhen, og har nu varet i gandske 367 Aar.

Men at komme igien til min Tegning af de tvende gamle Konger, da, saafremt den skulde finde Allernaad. Approbation, kand den vel passere for Publico, som er noksom vant til, og, efter hvert Lands Exempel, bør at at lade sig nøye med de almindelige og antagne Hypotheses, uden at critiquere den til det nøyeste. For det første er dette vist og kand, uden mindste Frygt for Contradiction, klart bevises, at Kong Christian I. er den rette første Stiftere af Elephant-Ordenen. Dernæst er ligesaa vist og bevisligt, at Kong Magnus Barfod af Norge havde en Guld- eller Gyldenstykkes Løve for og bag paa sin Kiortel ofver sit Harnisk, i den Bataille paa Irland, hvori hand faldt An. 1103. Men at samme Løve var i hans Tiid Norges Riges Vaaben, vil aldrig nogen skarp Criticus tillade. Thi og intet Riges Vaaben i Europa befindes at være af saa høy Alder. Og derudaf, at Konger og andre Krigs-Helte hafve brugt een og anden Figur til Skiolde-Mærke, følger ikke, at det var derfor deres Rigers eller Herskabers Mærke. Saadant tog først sin Begyndelse circa med. Seculi XII. og i nogle Riger længe derefter. Derimod at hver Princeps aut Heros bello insignis har haft sit eget og personel Mærke, finder man fra de aller ældste Tider. Saaledes hafde og den hellige Kong Olaf i Norge een Tiid en hvid Orm i hans

*) Heimskringla, Kbhvns. Udg. II. S. 67. III. S. 175. 453; Aalls Oversættelse I. S. 215.

Fænnike*), en anden Tiid et hvidt Skiold med et forgyldt Kors**); hans Krigsmænd hafde hvide Skiolde med et Kors paa hvert Skiold***). Saa er det ogsaa i den norske Krønike at mand hafver den Underretning om Kong Magnus Barfod, at hand i det Slag paa Irland hafde en rød Skiold med en forgyldt Løve udi, og en rød Silkekiortel over sin Brynie, med en Løve af Gyldenstykke for og bag†). Og i disse sidste Ord hafve vi da just Originalen til det Skilderie, som Bircherod pag. 68 fremstiller i Kobber stukket. Men i samme Ord læser man dog ikke, at denne forgyldte eller Gyldenstykkes Løve hafde en Hellebard under Fødderne. Denne hafve Efterkommerne satt dertil. Thi og visseligen er samme Konges Billede, saaledes som Bircherod har det eftermalet, fingeret og digtet i de nyeste Seculis, scil. XVI. aut XVII. En Biskop i Norge, eller anden curieux Mand, har, som jeg mener, ladet ham saaledes, efter Krøniken, afskildre, og satt ham op i en Kirke enstæds eller en Raadstue deroppe. Den norske Hellebard (securis norvegica) er meget omskrefven og bekiændt i de gamle Engelske Historier, og det længe førend insignia komme i Brug. Siden blef samme Øxe Norges egentlige Vaaben: hvorfore mand ogsaa paa de smaa Norske Mynter seer undertiden denne Securim, nu alene, og nu dobbelt††). Løven er siden blefven dertil malet, og med securi sammenføyet, rimeligst i Seculo XIII. af Kong Hagensøn, som regerede længe og døde an. 1263.

Hvad sig angaaer Bircherods og mange andres Tradition om nogen Norsk Adels Slægt med Tilnafn Elephant, da er samme en stor Vildfarelse, og grunder sig paa en dobbelt Urigtighed. 1) Ingen Famille nogenstæds hafde endnu noget arveligt Tilnafn i saa gamle Tider, nemlig i Seculo XI., thi den Bryniolf, som de kalder Elephant, levede med S. Olavo Rege. 2) Er det en manifestus error interpretis Danici udi den Norske Krønike, at hand har satt Bryniolf Elephant, da det burde hede Bryniolf Cameel. Bøgerne, hvoraf bem.te Krønike er samlet, er skrevet paa det gamle Norske Sprog, hvoraf det Islandske Sprog er endnu for endeel tilovers. Manden, som samme har oversat, Hr. Peder Clausøn har ey forstaaet alle vocabula, animalium & similia, ret, og verteret *Ulfall* Elephant, da det betyder Camelum, som Th. Torfæus, Islandorum doctissimus, har castigeret ham for; Hist. Norv. Tom. 3. pag. 65. 360. Elephant heder i det gamle Sprog *Fiil*, hvoraf og Elfenbeen kaldes i vor danske Sprog Fiilsbeen.

Jeg forblifver, med dyb respect, og største Lydighed,

Deres Excellences
Kjøbenhafn den 23 Febr. 1747. underdanig Tiener
H. Gram.

P. S. Deres Excellence vilde endnu naadigst tillade mig, at jeg til Dennem alene udsiger en dristig, og derhos maaskee aldeles urigtig Giætning. Jeg forlader mig gandske paa Deres Excellences genereuse Discretion, saasom ogsaa D. Ex. kand lide paa min Taushed, saa fuldkommeligen som paa nogens i Verden. Min conjecture kand være chimerique, men jeg sætter, at den ey derfor er absurde, og kunde vel rimeligen træffe ind. Her kunde til denne Salvings Høytiid falde maaskee D. K. Mt. i Sinde, enten at forbedre noget i een af de forrige Ridder-Ordener, eller at stifte en nye Orden for Norge. Saaledes hafver Kongen af Store Britannien, foruden Ordenen af Jarretiere (Hosebaandsordenen) og den af Bain (Bathordenen) ogsaa l'ordre de St. André du chardon (Tidselordenen) som er for Skotland, og som bæres i et grønt Baand: Den blef først indstiftet An. 1534 (1540?), siden i lang Tiid forglemt, indtil An. 1687, da Kong Jacob II. den renouvellerede og jeg finder at den nuregierende Kong Georg II. har an. 1732 og maaskee oftere confereret den. Ey at tale om flere andre Rigers. Hvis nu og saaledes her skulde indtreffe noget simile, da skulde jeg tænke, at Forestillingen af K. Christ. I. og K. *Magno R. Norv.* vel nok kunde passe sig, og saaledes var læt at giøre en Inscription til dens Revers.

*) Heimskr. II. S. 50. Aall S. 204.
**) Hmr. II. S. 352. Aall I. S. 345.
***) Hmr. II. S 50. Aall I. S. 207.
†) Hmr. III. S. 227-28. Aall II. S. 106.
††) Det her forekommende om Norges Vaaben stemmer i det væsentlige med hvad der i en følgende Tid er oplyst af Carstens i det norske Vaabens Opkomst og Forandringer i Dske Vid. S. Skr. Nye Saml. I.; Keysers Undersøgelse ang. Norges Rigsvaaben og Flag (1842); og Schwach, De 3 nordiske Rigers Myntvæsen S. 99.

Alexander von Humboldt,

fød 14de September 1769, † 6te Mai 1859.

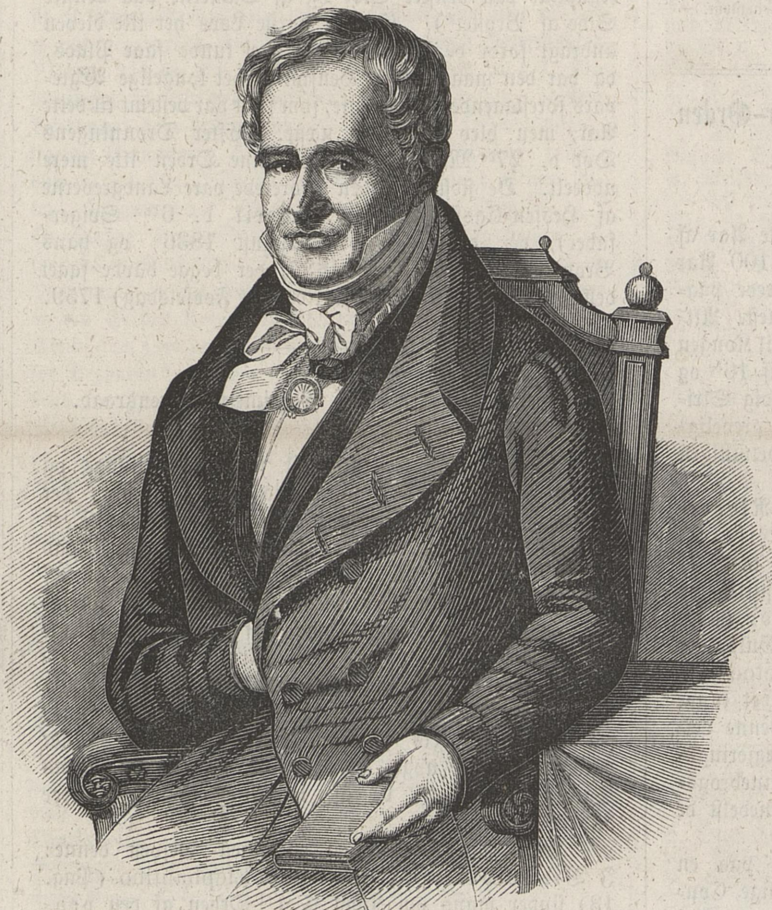
(Ved L. D—n)

I.

Sjelden er det vel givet noget Menneske saaledes at gjennemføre og tilendebringe sit Livs Værk, som det blev givet den Mand, hvis Død for nogle Dage siden blev Europa forkyndt, og sjelden er det vel givet Literaturhistorikeren at kunne forfølge et Liv af en saadan Betydning gjennem alle dets Udviklingsstadier, dets Kampe og dets Seire, som Tilfældet er med Alexander von Humboldt, der i sine talrige Værker har nedlagt sin hele Udviklingsgang, ikke blot Resultaterne, men ogsaa de forberedende Studier eller Begivenheder; - thi denne Mands Studier vare Begivenheder, hans Studerekammer strakte sig fra Chimborazzo til Asiens Høisletter, fra Jordens dybe Indre til Stjernehimmelen, hans Vandring og hans Viden omspændte Jorden.

Medens i Almindelighed Naturvidenskabens Dyrker er henviist til een Retning i Undersøgelsen af det givne Stof, var det denne Mand givet med Geniets Lynstraale at gjennemtrænge og med dets Kraft og Varme at befrugte ethvert Felt paa Naturforskningens Gebeet.

Humboldt var den første, der bragte Orden og Klarhed i Studiet af de enkelte Jordelementers Forhold til det hele Jordlegeme, udfandt de fælles Love for det tilsyneladende Heterogene - de forenende Punkter i det tilsyneladende Spredte, blev med et Ord den sammenlignende Jordbeskrivelses Grundlægger. Han blev Opdageren af Lovene for de organiske Skabningers Fordeling paa Jordoverfladen, idet han fandt denne Lov i Jordbundens og Luftens forskjellige Varmetilstande. Disse Jagttagelser førte til de berømte Humboldtske Thermometer- og Barometeriagttagelser og Høidemaalninger, hvorved han gjennem Anvendelsen af det hidtil mindre paaagtede Barometer aabnede en ny Region af

Videnskabens Verden. Hydrographien, Beskrivelsen af Vandets Fordeling paa Jordoverfladen, skylder ogsaa Humboldt sin Tilværelse. - Havstrømningernes Betydning, deres Hurtighed, Temperatur etc. og deres deraf følgende Indflydelse paa Handelens Udvikling, ja paa Menneskeslægtens hele Historie har han først fremsat i fuld Klarhed. Geognosien skylder ham Opdagelsen af Overeensstemmelsen i Jordlagenes Sammensætning paa den vestlige og østlige Halvkugle. Læren om de klimatiske Forandringer, vor Jord har undergaaet og om Urverdenens Forskjellighed i Temperatur fra den nuværende Verden, Ismothermlinierne, og Læren om Jordskjælvenes Natur og de vulkanske Aarer, der forplante dem, skriver sig fra Humboldt. - Paa hans Anviisning blev i Sibirien fundet Diamanter i Urals Guldvadskeleier - ved hans Forskninger dannedes Plantegeographien, Læren om Planternes Udbredelse og Lovene for denne. De naturvidenskabelige Forskninger bragte han i Forbindelse med Menneskeslægtens Historie og gjorde Videnskaben populær, saavel ved sine egne Skrifter som ved den nye Methode i Naturbeskrivelsen, hans omfattende Værker gjorde gjældende og forplantede til hans mangfoldige Disciple.

Endelig skylder man ham, ved Siden af vor Hansteen, Opdagelser og Forskninger angaaende Jordmagnetismen, ligesom hans Studier over Amerikas Urbeboere og ældre Historie ere af overordentlig Betydning, og hans Indflydelse paa det naturhistoriske Landskabsmaleri maa siges at have virket skabende paa denne nye Art af Kunst.

Humboldts Livsomstændigheder har i høi Grad begunstiget den Udvikling, han imødegik, ligesom hans mægtige Aand ofte i Ordets fulde Betydning selv skabte sin Skjæbne: som Ytring af et virkelig gjennemført Liv for Videnskaben og som et Exempel paa, hvor uendelig meget Menneskeaanden mægter, hvor Genialitet parrer sig med Arbeidskraft og videnskabelig Iver, give vi her nogle Grundtræk af Humboldts i Tid og Resultater overordentlig omfattende Liv, væsentliig efter hans personlige Bekjendte Professor Klenckes Optegnelser.

Frederich Heinrich Alexander von Humboldt var Søn af preussisk Major Alexander Georg v. H. (f. 1720), Moderen var en fød Colomb, Enke efter en Baron von Holwede. — I sit Ægteskab havde disse allerede en Søn, Carl Wilhelm, (f. 22de Juni 1767 i Potzdam) der ogsaa eier et europæisk Navn, da den anden Søn, Alexander fødtes i Berlin 14 September 1769.

Familien boede den meste Tid paa Eiendommen Tegel, i Nærheden af Berlin, mellem denne Stad og Spandau. Paa Slottet gik det saare gjæstfrit til, og de opvoxende Drenge havde der Anledning til at færdes i en Kreds, der foruden mange andre Berømtheder stundom talte Goethe, ja endog Fredrik den Store selv blandt sine Medlemmer. De unge Humboldt'ers Barndom faldt midt i „die Aufklärungsperiode", og det er interessant, at Alexander, den siden saa vidtfarne Verdensbereiser, fik til sin første Lærer Joachim Friederich Campe, Robinsons Forfatter, en Mand, hvis Personlighed mest af Alle var skikket til at paavirke Barnets allerede tidligt vaagnende Phantasi og Reiselyst. Campes Ophold paa Tegel varede dog kun et Aar (1775-1776), da han blev Basedows Efterfølger som Direktør for Philantropinet i Dessau. I 1777 faldt Faderens Valg af Huuslærer paa en ung Student, Christian Kunth, der siden kom til at staae i det inderligste Venskabsforhold til sit Herskab. Han var Mand for, videre at udvikle de af Campe nedlagte Spirer - og det var ham især magtpaaliggende at forene Opfatningens Grundighed med dens Universalitet. Under denne Underviisning udviklede de unge Menneskers eiendommelige Evner sig i klart Lys; medens Wilhelm især følte sig tiltrukket af det Indre i Menneskelivet, Aandslivet og dets Ytring - Sproget - vendte Alexander sit Blik udad mod Naturens Liv og Virken. Saaledes skjøde de op af samme Jordbund, vendte Kronerne mod den samme Himmel, men i forskjellig Retning.

Da døde Major von Humboldt 1779. Paa denne Tid havde Familien gjort Bekjendtskab med den bekjendte Doktor Ernst Ludvig Heim. Denne underviiste begge Drengene i Botanik; men medens han hos Wilhelm fandt et let modtageligt Hoved, kunde Alexander slet ikke følge med i Underviisningen, saaledes at det blev til et Ord i Familien, at Alexander ikke havde Hoved til at studere.

Men ligesom det fortælles om den svenske Digter Bengt Lidner, fortælles det ogsaa om Humboldt, at han pludselig fik Lys i sit mørke Hoved. Imidlertid havde han dog faaet Lov at følge Kunth og Wilhelm til Berlin, hvor den Sidste ofrede sig til Sprogstudier, og hvor den legemlig svage Alexander fremdeles laa efter. I Berlin hørte de private Forelæsninger af Engel, Klein, Dohm o. fl.

Medens Alexander nu forskede og studerede for at følge med, begyndte Wilhelm at leve sig ind i Verden, og den Tid, paa hvilken Ynglingerne traadte ud i denne, var en stærkt bevæget. Goethe havde skrevet „Werther", Schiller „die Raüber" og „Don Carlos", og man sporede deres Indflydelse i en vis Sentimentalitet, der beherskede det høiere Selskab. Paa samme Tid traf Wilhelm ved Dandseunderviisningen sammen med en heel Deel unge Piger, der bragte ham i nær Berørelse med opspirende Tendentser og gjærende Ideer, som senere skulde blive af saa overordentlig Betydning i Tydskland. Disse unge Piger var t. Ex. Rahel Lewin, senere Fru Varnhagen v. Ense - Frøken Briest (senere Rochow og end senere de la Motte Fouqués Hustru), Henriette Herz o. fl. af disse vort Aarhundredes første Decenniers Beherskerinder.

Alexander holdt sig udenfor Bevægelsen, og medens Wilhelm studerede Goethes æsthetiske Værker, studerede Alexander hans naturvidenskabelige.

Samme Aar som Frederik den Store døde (1786), afreiste de to Humboldt'er med sin Lærer Kunth til Universitetet i Frankfurt an der Oder, og i to Aar studerede Wilhelm her Jurisprudents, medens Alexander tog fat paa Kameralvidenskaberne. Heldigt for Alexander var

det, at de i 1788 kom til at ombytte dette Universitet med Gøttingens, hvor Naturforskeren Blumenbach, Philologen Heyne og Historikeren Eichhorn netop paa den Tid virkede. Men af endnu større Betydning for den unge Videnskabsmand blev hans her stiftede Bekjendtskab med den berømte Georg Forster, der var Heynes Svigersøn. Forster havde ledsaget Cook paa hans anden Reise om Jorden, og man kan let tænke sig den overordentlige Indflydelse en saa begavet Personligheds Fremstilling af sit Liv og sine Reiser maatte have paa Humboldt, hvis hele Sjæl var opfyldt af Higen efter Opdagelser i ukjendte Verdensegne. I mange Retninger indvirkede Forsters mægtige Aand og frie, kraftige Sjæl paa Humboldt, der lidt efter lidt knyttedes til ham med et uopløseligt Venskabs Baand. I to Aar laae Brødrene i Gøttingen; ved denne Tid havde de fuldendt sine Studier, af hvilke Alexanders omfattede Naturvidenskab, Archæologi og Philologie - nu vare de begge modnede til at træde ud i Verden for at begynde sine lysende Baner.

Wilhelm reiste med Campe til Paris for at betragte Revolutionen paa nært Hold, medens Alexander, for hvem denne Begivenhed i den politiske Verden ikke havde saa stor Interesse, forberedte sig til sin første videnskabelige Reise og tiltraadte denne 1790 sammen med Forster; den gik langs Rhin, over Holland til England, og som dens Resultat udkom Humboldts første Arbeide: „Mineralogische Beobachtungen über einige Basalte am Rhein", - et Beviis for disse Basalters neptuniske Oprindelse.

Medens Alexander i disse Tider levede Forskerens stille Liv, havde hans Broder forlovet sig med Caroline v. Dacheröde, gjennem hvem han blev kjendt med Schiller, et Bekjendtskab, der snart udstrakte sig til Alexander. For at træde i en fastere Stilling besluttede Alexander, hvis Interesse for Mineralogien stedse var i Stigen, at søge Beskjæftigelse ved et Bjergværk. For nu at forberede sig til de dermed forbundne praktiske Arbeider, gik han til Hamburg, og frekventerede Busch & Ebelings Handelsakademi. Herfra begav han sig til Freiberg, hvor den bekjendte Leopold v. Buch, dengang en pur Yngling, befandt sig. Dette skeede Vaaren 1791.

Af A. v. Sternbergs Erindringsblade.

Forvildelsen af de selskabelige Sæder og den i Sandhed letfærdige „Indarbeiden i det Hæslige" gaar i vor Tid utrolig vidt. Det vilde ikke være af Veien, om man stiftede Skoler alene i det Øiemed, at lære Folket at tale, gaae, sidde og bukke med Anstand og Sømmelighed, med et Ord at bringe i Brug hos de store Flegler alle de smaae Børnelærdomme, som der vare anvendte. Naar der dog i vore Dage, da saameget bliver befordret i Trykken, blot ogsaa vilde komme en Bog, som handlede om „Menneskehedens Opdragelse til det Skjønne!" En slig Bog vilde stifte Nytte. Man har sagt at Napoleon den 3die igjen har indført „Bukning", nemlig den Kunst at hilse med Anstand, en Kunst, der som bekjendt var gaaet til Grunde; man har troet at turde bespotte denne Fornyelse, men for Himlens Skyld, spørg Dig selv, hvad opnaae vi da til Slutningen med vore Bjørnepotemanerer? Og er det da endelig nødvendigt, for at være ædel, dybsindig og patriotisk ophøiet, at man tillige skal træde sin Næste paa Foden? Saafremt man kastede et Blik i Tjenerstuen eller Herberget for Matroser, man vilde der i Sammenligning med vore offentlige Lokaler, hvor de dannede Stænder samles, maaskee finde fuldkommen saa fiin Omgangstone og fortræffelig Anstand.

Der ere fire, tilsyeladende meget ubetydelige Ting, som have boret i Grund vore selskabelige Sæders Skib; disse fire Ting ere Cigarer, Briller, Paletoter og Ølkruset. Undersøg, og man vil finde, at der stedse hefter en eller anden græsselig og ækkel Unode ved disse Gjenstande, eller den udgaar idetmindste fra dem. Overmaalet af Cigarrøgningen opfylder og forpester ethvert offentligt Lokale, og tvinger et Antal af Mennesker, som sandeligen ikke kunne derfor, at Størstedelen hengive sig til en brutal, pøbelagtig Nydelse, til i flere Timer at indaande en fordærvet Luft. Og det altsammen: car tel est notre plaisir! En Art af Pøbelsouverænitetet, til hvilken ingen Appel er mulig. Der gaves tidligere et gammelt Sagn om, at man idetmindste var Kvinden noget Hensyn skyldig; men allerede for længere Tid tilbage staar dette ikke til Troende. Smøgeren kjender ikke Ordet Hensyn, han har udslettet det af sin Ordbog.

Briller eller det i Øienhuulningen indsluttede Glas arbeider i Forening med Cigaren paa at gjøre Ansigtet hæsligt, og at ødelægge enhver Mine af Høflighed og Velanstændighed; thi med Udtrykket af et Abekattefjæs

Banegaarden i Götheborg.

som det indtrykkede Glas giver, og med den nedhængende og fortrukne Mundvinkel, som Cigaren frembringer, kan ikke mere noget artigt, venligt, velbehageligt Udtryk finde Sted eller Plads. Ansigtet er ikke mere noget Ansigt, det er en Snude (Tryne), især deleshed naar det overalt aagrende Skjæg, som ofte kun lader Næsetippen fri, slutter sig dertil. Hvad vilde Fader Goethe have sagt, der ikke kunde taale at see Briller og afskyede Tobakskvalm! Hvad vilde alle Fortidens og Eftertidens store Aander sige, naar de kunde see, i hvilken smudsig Usædelighed vor Slægt er nedsunken!

Endnu bliver tilbage at omtale Paletoten. Det er sandt, den er bekvem, men denne Bekvemmelighed, som er af en Kittels eller Skjortes Natur, gjør at en sansfaçon i vor Tid anseer sig nødsaget til at bære den saa skjødesløs som muligt, hvorved al Anstand gaar tabt. Man maa ikke sige, at den Frakke, vi daglig bære, er en Biting ved de sociale Sæder og Skikke. I Skoe og Silkestrømper lærte man at gaae finere og ziirligere, end i Støvler og med vide Beenklæder. Den trekantede Hat gav Hilsningen mere Anstand, end Calabreseren, Overkjolen med Taille tillader ikke Omkringslentringen og Flegelagtigheden. Den menneskelige Skabning faar ogsaa ved dette Klædningsstykke Tegning og Fremtræden, medens Sækkepaletoten fornedrer og indhyller.

Over alt dette rager dog kolossalt - man tilgive mig Udtrykket - den i Sandhed „dyrisk svinske" (säuische) Uskik af den i Masser øvede „Øldrikken", hvilken alt tager sin Begyndelse i den tidlige Ungdom. Øl er en mørk, svær, ikke saameget berusende som bedøvende Drik, naar man nyder den i Overmaal. Denne „Bedøvelse" er en Forening af Stupiditet og dyrisk Vellyst: den menneskelige Naturs ædlere Elementer, som dog stedse endnu ere tilbage i Viinrusen, forsvinde her aldeles. Nu tænke man sig hertil en til det hæslige og raa sig hældende Ungdom, daglig, ja næsten vedvarende indsugende dette Næringsvand: hvilken Slægt maa fremstaae derved! Derfra er ogsaa for stedse det selskabelige Samværs gode Genier forviste, alle huuslige Dyder traadte i Støvet, ja, jeg paastaar selv den menneskelige „Værdighed" krænket i sit Inderste. Mange ville ansee denne Beskrivelse for overdreven, men den er det ikke; man skal kun betænke hvilken Indflydelse Sædvanens Magt har. Øiet har vant sig til at see Vanskabningen, stedse den samme Mangel paa Velanstændighed og Skikke, den er ikke mere paafaldende, men den er der ikkedestomindre. Jeg erindrer mig endnu meget vel, hvilken en „Skræk", der udbredte sig i Selskabet, da man saa den første engelske Flegel kaste sig i Nærværelse af Damer paa Sophaen og lægge sine Fødder paa Stolen. Man talte derom som om en Begivenhed; senere talte man ikke mere derom, de Velopdragne trak i det Høieste paa Skuldrene, naar de saa noget lignende, den unge Verden derimod begyndte med det naturlige Hang til „det er det samme" (nonchalence) og med hvilket den stod i Harmoni, raskt at efterabe.

Banegaarden i Götheborg.

Den nye Banegaard i Götheborg er en af de vakreste og mest storartede offentlige Bygninger, som i Løbet af det sidste Aar er bleven aabnet for Almeenheden. Af de mange smukke og eiendommelige architektoniske Værker, som Statens Jernbaneanlæg har fremkaldt, udgjør Götheborgs hidtil det fornemste. De Bygninger, som udfordres til en Banegaard ere særdeles mange- og uligeartede. Blandt de ved Götheborgs Banegaard opførte, mærkes følgende: Stationshuus for Persontrafiken, forenet med en stor Banehal, der tillige udgjør Vognremisse for de første Klassers Vogne, en stor Bygning, der indeholder mechanisk Værksted, Smedie og Vognmagerværksted; endvidere: Lokomotivremisser, byggede i Cirkel med en stor Dreieskive midt paa Gaarden, samt to store Godsmagaziner, et for afgaaende og et for ankommende Gods. Disse to sidstnævnte Bygninger ere dog, som opførte af Træ, ikke at ansee for permanente.

Götheborgs Banegaard ligger ved den egentlige Stads østre Side, paa Grændsen mellem Forstaden Stampen og Gullbergsån.

Stationshuset for Persontrafiken, der i Længden udgjør 194 og i Bredden 55 Fod, ligger med sin Hovedfaçade mod Drottningtorget, hvorimod den med Stationshuset forenede Banehal har sin Hovedfaçade mod Vest, mod en aaben Plads ved Norre Larmgatan.

Disse Bygninger ere opførte i en sammensat Rundbue- og simplificeret gothisk Stiil. Muurværket

viser udvendig huggen Kalksteen, Tagene ere dækkede med Skifer og Smaataarnene have Jernspiir.

Banehallen, som har fire Baner for Vogne og en Reservebane, hvis Plads skal indtages af en Platform for ankommende Train, er 310 Fod lang og 101 Fod bred, og har, foruden sine kolossale Gavlvinduer, 138 store Tagvinduer.

Stationshuset indeholder i 2den Etage Værelser for Administreringen, samt nogle faa Beboelsesværelser; underste Etage bestaar af Ventesale og andre for Trafiken og Personalet nødvendige Lokaler. Værkstederne og Lokomotivremisserne, der ikke ventes at blive fuldfærdige i Aar, ere byggede i simpel Stiil, lempet for Teglkonstruktion, nemlig rød Teglsteen med Ornamenter af Guulsteen. Disse saavelsom de øvrige Bygninger ved den vestre Stambane ere baade hvad Tegning og Udførelse angaar, overdragne til Architekten ved Statens Jernbaner, Lieutenant A. W. Edelsvärd.

Vor Tegning viser Stationshusets Façade mod Drottningtorget, samt et Glimt af Banehallens prægtige vestre Gavl, hvor 4 Jernbaner løbe ud under et høit og luftigt Hvælv og forene sig i en Dreieskive. Paa Frastand sees Porten til Lokomotivremisserne og i Baggrunden skimtes de blaanende Bjerge, der omgive Götha-Elv. (Efter Stockholms „Illustrerad Tidning".)

David Livingstone.

(„Europa.")

Denne berømte afrikanske Reisende er født 1817 i Landsbyen Blantyre i Skotland. Hans Fader var Theehandler der, siden Diakonus ved en Independentkirke i Hamilton, hvor han først er død i Aaret 1856.

David blev allerede som tiaarig Dreng sendt til Fabriken for at fortjene noget, thi i Hjemmet gik det knapt til. For en Deel af sin første Ugeløn kjøbte han sig en latinsk Grammatik, og lærte dette Sprog i en Aftenskole, hvor der gaves Undervisning fra Kl. otte til ti. Ofte lagde han ogsaa sin Bog paa Spindemaskinen, for at han kunde benytte hvert ledigt Dieblik, og lod sig ikke forstyrre ved Maskinernes Støi og Klapren. Siden sad han indtil Midnat med sine Lektier, og ofte læste han til det blev saa seent, at Moderen maatte tage Bøgerne fra ham; thi Kl. sex om Morgenen skulde han igjen paa Fabriken, og, Spisetiden fraregnet, vedblive at arbeide til Kl. otte om Aftenen. Da Fabrikdrengen var sexten Aar gammel, kjrndte han Horaz og Virgil meget godt. Skolemesteren var en venlig Mand og tog kun en ringe Betaling af ham. Efterat Drengen havde gjort Fremskridt i Latin, læste han med Iver videnskabelige Værker og med særdeles Forkjærlighed Reisebeskrivelser, medens han aldrig gad tage en Roman i Haanden. Faderen havde visselig heller seet ham udelukkende beskjæftiget med Opbyggelsesskrifter. Efter nogen Tid besluttede det unge Menneske at hellige sit hele Liv til at afhjælpe sine Medmenneskers Elendighed og om muligt at gaae til China som Missionær. I denne Hensigt begyndte han at studere Medicin, og benyttede sine faae Fritimer til at botanisere. Ved Siden heraf hengav han sig ogsaa til astrologiske Drømmerier, men gik snart over til det langt fordeelagtigere Studium af Geognosien, da han i et Kalksteensbrud havde fundet flere Muslinger i Stenen.

I sit nittende Aar blev Livingstone Bomuldsspinder, og overvar i Aftentimerne i Glasgow Foredrag over det græske Sprog og Lægevidenskaben; tillige hørte han theologiske Forelæsninger. Understøttelse erholdt han ikke fra nogen Kant; hvad han om Sommeren havde sammensparet paa Fabriken, maatte strække til at opholde ham om Vinteren. En Bekjendt gjorde ham opmærksom paa Londonner-Missionsselskabet, som ikke vil lade prædike den ene eller den anden Sekts kirkelige Opfatning for Hedningerne, men kun Evangeliet i sin Reenhed. Med dette traadte den unge Bomuldsspinder i Forbindelse. Fra nu af kunde han udelukkende hellige sig til Studierne, bestod nogen Tid efter en Examen, blev Licentiat i Medicinen og Saarlægekunsten, og vilde netop indskibe sig til en Reise til China, da den saakaldte Opiumskrig brød ud. Paa Grund deraf strandede denne Plan, og Livingstone gik i 1840 ikke til „Riget af Midtens Blomst", men til Sydafrika, hvor han i hele sexten Aar har udviklet en riig og gavnlig Virksomhed som Læge, Reisende og Missionær. Han var den første Europæer, som det lykkedes at gjennemvandre det hele Kontinent i dets Bredde: han har opdaget Ngamisøen og var saa heldig at naae fra sit Missionssted Kolobeng i Betschuanalandet til den portugisiske Havn St. Paolo de Loanda paa Vestkysten. Derfra gik han atter tilbage til Makololandet, for at foretage en Reise til Østen, der kronedes med et ikke mindre heldigt Udfald. Det blev ham forundt ved sin Reise paa Zambesi til Østen at naae den vestlige Kyst af det indiske Ocean og derved at løse et stort Problem. Denne skotske Missionær er en i hver Henseende udmærket Mand; hans levende Attraa efter at bringe Civilisation til det Indre af Afrika og at prædike Christendommen for Hedningerne, har noget ualmindelig Rørende, og den Udholdenhed, hvormed han stræber til dette Maal, indgyder fuld Agtelse. Hans Opofrelse kjender ingen Skranke, han er Betschunaen saavel som Negerne en velmenende Fader; han deler alle Savn med dem, søger at være dem nyttig hvor han kan, og nyder derfor ogsaa deres fulde Tiltro. Han benytter sin Indflydelse til at forebygge Krige, og om han anvender endeel af sin Tid til at omvende dem, saa bliver han dog aldrig træt af i praktiske Ting at foregaae dem med et godt Exempel. Han underviser dem i Haandværksarbeide og Agerdyrkning, staar med Raad og Daad hjælpsom ved deres Side, og er ligesaa uegennyttig som modig. Uforfærdet trodser han de vilde Folkeslag, og, hvad der er endnu mere, Indreafrikas og Kysternes dræbende Klima. Dertil har han en storartet Hengivenhed for Videnskaben, som han har ydet saa store Tjenester. 1857 vendte Livingstone tilbage til England og udgav sit Reiseværk, for hvis første Oplag Forlæggeren, Murray, betalte ham 2000 Lstrl. Derpaa tiltraadte han en ny Reise til det Indre af Afrika.

Literatur og Kunst.

Som et Slags Syttendemai-Gave udkom et stort Kvartark med Titel **„Det unge Norge.** 17 Mai 1859" (Priis 10 ß), der navnlig er et Opraab til Norges Selvstændiggjørelse i Sprog og Kunst, ligesom den vi alt have i politisk Henseende. Brochuren er ikke, som flere deslige Emner omhandlende Produkter fra den senere Tid, skrevet i det Sprog, der skal komme, men i det, der skal gaae.

Chr. Tønsberg forbereder i denne Tid Udgivelsen af et Værk, som sikkert vil blive modtaget med almeen Interesse, nemlig **Album af nyere norske Digtere** (1ste Afdeling), indeholdende H. A. Bjerregaard, Herman Foss, Mauritz Hansen, P. A. Jensen, M. Landstad, A. Munch, Jørgen Moe, Chr. Monsen, C. Schwach, Sylvester Sivertsson, J. S. Welhaven og Henr. Wergeland. Denne Afdeling skal indeholde 3—5 af hver af disse Digteres bedste Frembringelser, samt ledsages af deres Portræter. Forsaavidt Foretagendet maatte finde den Understøttelse, som det forekommer os at have Krav paa, vil Forlæggeren lade følge en ny Afdeling, omfattende vore i den nyeste Tid fremtraadte Digtere.

Hr. A. Bournonville har for det kgl. Theater i Kjøbenhavn komponeret en ny pantomimisk Ballet i tre Tableauer, hvori Handlingen er henlagt til Norge, og som fører Titelen „**Fjeldstuen eller tyve Aar.**" Musiken er komponeret af A. Winding og E. Hartmann.

Norge.

Christiania. Konstitutionsdagen feiredes ved den sædvanlige Procession til Kroghsstøtten, hvor Student L. M. Aubert holdt Talen, og ved en af Studenterne arrangeret Fest i Frimurerlogens lille Sal, der var prydet med Vaabenmærker og Portræter af flere Eidsvoldsmænd. Her holdt Kand. F. Roll Festtalen, der ledsagedes af en i Anledning af Dagen forfattet Sang. Stud. Schavland udbragte en Skaal for Mindet om Eidsvoldsmændene, Stud. Arvesen for Norge, Kand. Fougstad for Sverige, Kand. H. Brun for Danmark, og Roll for Kongen, under en i Sandhed levende og rørende Deeltagelse. Kand. S. Petersen erindrede Storthinget, Overretssagfører Richter Italienerne, der nu netop fægtede for den Uafhængighed, som vi paa den feirede Dag have erhvervet. Assessor U. A. Motzfeldt talte om Nationalitet-Stridens Splittelser og den Eendrægtighed, som det gjaldt for os Alle at bevare i Farens Stund, og Stud. Arvesen frembar Ønsket om den nationale dramatiske Kunsts Fremgang, idet han fremhævede hvilke lyse Udsigter den aabnede Nationalsubskription til et norsk Theater allerede havde.

— Bestyrelsen for Christiania norske Theater har aabnet en Nationalsubskription (paa høist 5 Spd. for hver Antegner) til Anskaffelsen af et bedre og bekvemmere Lokale, end den hidtil leiede Bygning i sin nærværende Skikkelse afgiver. Bestyrelsens Medlem, Kand. mag. Siegv. Petersen, der først har fattet Tanken til denne Subskription, har personligen forelagt D. K. H. Vicekongen og Prinds Oscar Sagen, hvilke begge, med Gemalinder, have tegnet sig i Spidsen af Listen. Ogsaa have Stadsraaderne og andre formaaende Mænd her i Byen allerede tegnet sig for Bidrag. Denne Sag, som vi for vor Part ønske al mulig Fremgang, kan derfor siges at være i den ønskeligste Gang. Ialfald er det at forudsee, at der vil indkomme de fornødne Beløb til den paatænkte bekvemmere Indretning af Theatrets nærværende Lokale eller en anden leiet Bygning, om end ikke - hvad der dog maa være Hovedformaalet - den tilstrækkelige Sum til en ny Theater-Bygning maatte opdrives. - Somme have opfattet denne Subskription som et Forsøg fra det norske Theaters Side paa at qvæle eller fordrive Christiania Theater. Dette har dog nok langtfra Bestyrelsen ikke tænkt. Meget mere har den ved Siden af sin naturlige Interesse for Grundfæstelsen af en national Scene, ladet sig lede af den simple Selvopholdelsesdrift. Thi skal det norske Theater blive til noget mere end det længe har været og det trods alle den senere Tids synlige Fremskridt endnu er, og skal det ikke opgive sig selv og lade de Kræfter, som det har trukket til sig, uden Beskjæftigelse og videre Uddannelse, da er det ligesaa meget med Hensyn til disses personlige Krav som dets økonomiske Bestaaen, nødsaget til at see sig om efter et rummeligere og bekvemmere Lokale. Men heraf følger ingen Nødvendighed for at nedbryde Christiania saakaldte danske Theater eller lægge det øde. Byens Folkemængde er nu saaledes tiltaget og Interessen for sceniske Præstationer saaledes voxet, at tvende Theatre herefter bedre ville kunne bestaae, end et før. Om vi ikke feile, er Christiania Theaters aarlige Indtægter nu næsten dobbelt saa store, som de vare før det norske Theater begyndte. Den gjensidige Rivaliseren har vistnok ogsaa her som ellers i en ikke ringe Grad fremkaldt en større Anstrængelse og Iver ligeoverfor Publikum. Men ved Siden af hine Hensyn er der ved Understøttelsen af et norsk Theater endnu et andet, og det for de Fleste vistnok det vigtigste, nemlig Nationalitetens. Enhver, som mener det ærligt i dette Stykke, kan vistnok ikke andet end ønske, at ogsaa i den sceniske Kunst det nationale Element maa komme til sin fulde Ret og Uddannelse, og forsaavidt er det, at ogsaa Folk udenfor Hovedstaden have Opfordring til en Haandsrækning, da det gjælder de ydre Betingelser, hvorved først dette kan skee.

— Til Storthingsrepræsentanter for Buskeruds Amt er valgt: 1) Kirkesanger N. N. Hilsen, 2) Gaardbruger C. Hervig, 3) Gaardbruger O. Færden og 4) Student M. Sundt. Suppleanter: Th. Bjøre, H. J. Hofgaard, J. Kopsland og Asle Strand.

— Til Repræsentanter for Jarlsbergs og Laurvigs Amt: 1) Sognepræst Harbitz, 2) Gaardbr. N. C. Gjelstad, 3) Lensmand Holtan og 4) Gaardbr. J. O. Schjerven. Suppleanter: Gaardbr. Aschjem, Sognepræsterne Otterbech og Bonnevie samt Kapitainlieut. Geelmuyden.

— Til Repræsentant for Sarpsborg: Handelsborger H. J. Hafslund, Suppleant Do. M. Fritzner.

— Til Repræsentanter for Moss valgtes 12te Mai: 1) Handelsmand Fr. Holst, 2) Stadslæge Heiberg. Til Suppleanter: Overretssagfører O. Hansen og Vicekonsul H. Blom.

— Til Repræsentant for Holmestrand: Prokurator Wilh. Nielsen, Suppleant: Gaardeier J. H. Holst.

— Til Repræsentanter for Throndhjem: 1) Handelsb. Gram, 2) Konsul H. P. Jensen, 3) Overvrager J. P. Bye, 4) Bankd. Krogness. Til Suppleanter: Overlæge Høegh, Kjøbm. P. Ulstad, Konsul Fr. Lorck og Rektor Müller.

— Til Repræsentant for Tromsø er valgt: Overlærer W. B. Steen, til Suppleant Foged M. N. Dreier.

— Til Repræsentant for Hammerfest og Vadsø: Kjøbmand J. C. Rostad og til Suppleant Foged C. Kjerschow.

— Under 5te d. M. er Expeditionssekretær i Departementet for det Indre Chr. Jensen udnævnt til Amtmand i Christians Amt og Foged C. F. G. Kaltenborn til Sorenskriver i Mellem-Gudbrandsdalens Sorenskriveri.

— Under 3die d. M. ere til St. Olafs-Riddere udnævnte: Biskop K. Gislesen, Oberst J. Krefting, Oberstlieutenanterne Fr. Klouman og Chr. A. B. Lundh, Stabskapitain O. R. Kjerulf, Kapitain Ludv. Daae, Provst Alex. Lange og Sorenskriver J. J. Bing.

— Ved kgl. Resol. af s. D. er der af de af Oplysningsvæsenets Fond til Foranstaltninger nærmest sigtende til at bibringe Lapperne Kyndighed i det norske Sprog bevilgede Midler tilstaaet Docent i det lappiske Sprog, J. A. Friis, et Beløb af 300 Spd. for under et Ophold i Finmarken af 3½ Maaned at anstille Undersøgelser vedkommende Udgivelsen af endeel paatænkte lappiske Bøger m. V.

— Pastor Wexels har bestemt, at det Legat, som nylig er stiftet i Anledning af hans 50aarige geistlige Virksomhed her i Staden, skal anvendes til Understøttelse for trængende theologiske Studerende.

— Fuldmægtig Bugge i Statssekretariatet opfordrer Landsmænd til at yde Bidrag til Oberst Hans Helgesens efterladte Søster, en gammel Fiskerenke, der nu lider Nød, og som forgjæves har ansøgt Hs. danske Majestæt om en Pension eller Gratiale. Bugge vil selv modtage det Bidrag, der maatte ydes, og som ikke behøver at være stort, „da hendes Fordringer til Livet ere meget smaa."

— Dampskibene St. Olaf og Ganger Rolf have fra den franske Regjering faaet fordeelagtige Tilbud om Fragtfarter til Middelhavet; men Direktionen har foreløbig besluttet, ikke at indlade sig paa denne Affære.

— Det kroniske Sygehuus ude ved Krohgs-Støtten er i forløbne Uge taget i Brug og Universitetsbibliothekets gamle Bygning saaledes ryddet for disse Syge.

— Boghandler Steensballe indbyder til Deeltagelse i en Udlodning af en betydelig Samling af nyere Malerier og Lithographier, hvortil udstedes 1000 Lodder, hvert kostende 1 Spd.

Udenlandske Efterretninger.

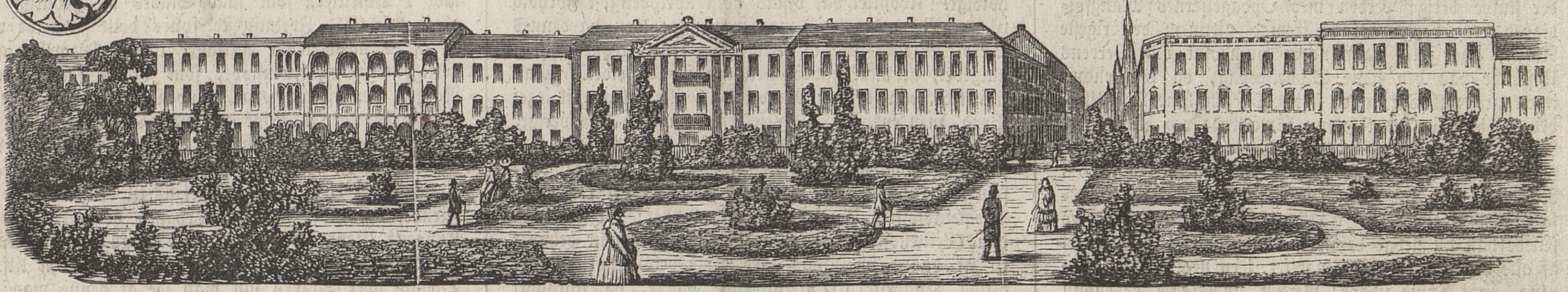
Sverige. Ved Cirkulærskrivelser fra Udenrigsdepartementet af 22de April og 7de Mai har H. M. Kongen overdraget sine Udsendinger ved fremmede Hoffer at meddele, at de forenede Riger under den nu udbrudte Krig og saalænge som disse Rigers Interesser ikke berøres af Krigens Udvikling eller tvingende Omstændigheder indtræffe, ville iagttage en fuldkommen upartisk Neutralitet, hvorfor alle fremmede Magters Skibe i de forenede Rigers Havne fremdeles ville nyde samme Behandling som under sædvanlige Forholde; hvorimod H. M. nærer den Tillid, at den svenske og norske Handel og Søfart overalt maa nyde samme Beskyttelse og Fortrin som ellers, og at de Grundsætninger for Søretten i Krigstid, som fastsattes ved Pariserkongressens af H. M. tiltraadte Erklæring af 16de April 1856, ogsaa med Hensyn til svenske og norske Skibe ville blive anvendte.

Frankrig. I sin Proklamation ved Ankomsten til Genua 12te Mai siger Napoleon: „Soldater, jeg er kommet for at stille mig i Eders Spidse og føre Eder i Kampen; vi ere komne for at understøtte et Folk, som igjen vil erhverve sin Uafhængighed og unddrage sig det fremmede Tryk; erindrer Eder de mange seirrige Slag i disse Egne; Frankrig venter, at den nye italienske Armee vil vise sig værdig sin ældre Søster.

— Østerrigerne have rømmet Vercelli. — Bayern opstiller til Beskyttelse af Rhingrændsen 25,000 Mand, 31,000 Østerrigere passere Sachsen. Rusland mobiliserer 200,000 Mand.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 22. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 29de Mai 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Alexander von Humboldt,

(Ved L. D—n.)

II.

I 1792 blev han ansat som Assessor ved Bjergværks- og Hyttedepartementet i Berlin, men kort Tid efter forsattes han som Overbergmester til Bayreuth. Ved Siden af det meget Arbeide denne Stilling paalagde ham, studerede han uophørligt, og paa samme Tid som han i forskjellige Tidskrifter, v. Molls „bergmännisches Journal", Crelles „chemische Annalen", „Journal de Physique" og „Annales de Chemie" nedlagde Resultaterne af sine Studier, forberedede han sig stadig til en stor Opdagelsesreise i andre Verdensdele. Et større Værk udgav han i 1793 under Titelen „Florae Freibergensis specimen" - en Flora over de kryptogame Vexter i Freibergs Omegn. Da han i 1794 havde ledsaget Ministeren Hardenberg paa en Reise til Rhinegnene, vaagnede hans Reiselyst paany saa stærkt, at han i 1795 tog forlov fra sin indbringende og behagelige Stilling for at ombytte den med Videnskabsmandens, den reisende Naturforskers besværlige og farefulde Liv. Efter et Ophold i Wien hos Geognosten Freiesleben, og en kort Reise til Norditalien, der blev afbrudt ved Krigen, vendte han tilbage til Nordtydskland, hvor Efterretningen om hans Moders Død naaede ham. Det kjærlige Familiebaand, der altid forenede Medlemmerne af den Humboldtske Familie, havde saaledes tabt et af de bindende Led, men Brødrene sluttede sig stedse nærmere og nærmere sammen, jo mere deres forskjellige Livsretning splittede deres Baner. Den netop opdagede saakaldte Galvanisme optog paa denne Tid Humboldts Opmærksomhed og fremkaldte hans Værk „über den Muskel- und Nervenreiz." Wilhelm fulgte kort efter Alexander til Berlin, hvor de ordnede sine Familieanliggender, Alexander solgte sit Arvegods og lavede sig for Alvor til sin første store Reise. Med Planen til en italiensk Reise i Hovedet, efter hvilken Alexander saa skulde begive sig til Amerika, reiste Brødrene til Wien; men atter hindrede Krigsbegivenhederne deres Tog til Italien; derimod reiste de til Schweitz, hvor Goethe netop opholdt sig. Imidlertid blev Freden til Campo Formio sluttet, og Wilhelm begav sig med sin Familie til Paris, medens Alexander sammen med Leopold v. Buch foretog videnskabelige Udflugter i Salzburgeralperne. Endelig ankom Alexander til Paris om Vaaren 1798, for der at søge Anledning til en Opdagelsesreise.

Paa denne Tid udrustede det franske Nationalmusæum just en Expedition til den sydlige Halvkugle under Kapitain Baudin, i hvilken Reise Bonpland og Michaux skulde deeltage, og Humboldt skyndte sig da at gjøre deres Bekjendtskab. Disse Mænd modtoge ham med aabne Arme, og Reisen var besluttet.

Imidlertid fuldendte han sammen med Gay-Lussac sine „Forschungen über die Zusammensetzung der Atmosphäre."

Men det syntes som om Humboldt's ivrigste Ønske aldrig skulde opfyldes. Expeditionen blev indstillet, da Regjeringen behøvede de Penge til Krigsførelse, som var bestemt til Reisen. To Forsøg paa en Expedition til Ægypten mislykkedes ligeledes. Da lærte han om Høsten 1798 den svenske Konsul Skioldebrand at kjende, der skulde gaa til Algier over Marseille, hvor en svensk Fregat skulde optage ham. Humboldt saa her strax et Middel til at gjøre sine Planer til Virkelighed og Bonpland var villig til at gjøre ham Følge paa en Tour gjennem Nordafrika til Arabien.

De begave sig da til Marseille; men endnu engang skulde en Skuffelse ramme den ivrige Forsker: den svenske Fregat var strandet paa Veien til Marseille og kunde først den næste Vaar naae frem. Humboldt og Bonpland begave sig da til Spanien, hvor de opholdt sig Vinteren over i Madrid og gik saa, stadig under naturvidenskabelige Undersøgelser, til Corunna, hvor de endelig fandt et Skib, der skulde gaa til Havanna og Mexiko, - og med dette bestemte de sig til at afgaae; men - Havnen var blokeret af Englænderne, og atter stode vore Reisende fast og atter blev Opholdet benyttet til Videnskabens Berigelse. Ved at undersøge Havets Temperatur, opdagede nemlig den for de Søfarende vigtige Omstændighed, at Søen er meget koldere i Nærheden af Sandbanker end i rum Sø, saaledes at en Bankes Nærhed opdages meget tidligere ved Thermometeret end ved Loddet. En heftig Storm afbrød Englændernes Blokade og under den styrede „Pizarro" ud, og de to Videnskabsmænd stode ved Begyndelsen af den vigtige første Humboldtske Reise, og med levende Følelser af Øieblikkets og Færdens Betydning toge de Afsked med Europas Kyst, som de med Nattetaagen tabte af Syne.

Efter en Fart, paa hvilken Humboldt havde gjentagen Anledning til at blive fortrolig med Havets og Himmelens Undere gjennem uhyre Ansamlinger af Meduser og en fuldstændig Regn af Stjerneskud, naaede de Reisende Santa Cruz paa Teneriffa, hvorfra der blev foretaget Smaa-Exkursioner, medens man traf Forberedelser til Hovedexkursionen, Bestigningen af Pic. Over Laguna og Orotava begyndte de Opstigningen, og under disse Udflugter naaede Humboldt allerede den Almeenanskuelse, at Naturens anorganiske Former forblive de samme i alle Jordens Egne, medens de organiske Former vexle. Denne Erkjendelse vakte ham til nærmere Betragtning over Planters og Dyrs geographiske Udbredelse. Ved Pic's Krater samlede han Materialier for sine følgende Studier over den vulkanske Medvirkning til Jordens Form og over Jordskjælvene.

Indtheletaget blev Teneriffa en rig Jordbund for Forskeren; til Spørgsmaalet om Naturens virkende Kraft, der former og danner det Formløse, til Spørgsmaalet om, hvorvidt Jordbunden maa antages at være skudt op af Vandene, eller disse antages at være sunket ned i Jordfordybningerne, erholdt han her de første Svar.

Opholdet varede ikke længe - fra Teneriffa gik Farten til Mellemamerika. Ombord vare de to Naturforskere beskjæftigede med Undersøgelsen af de forskjellige Søvindes Retning, af Luftens Temperatur og Himlens blaae Farve, den sidste Undersøgelse ved Hjælp af Cyanometeret; men Reisen blev paa den sørgeligste Maade afbrudt. En smitsom Feber udbrød ombord, og efterat en af Passagererne var død og Sygdommen havde grebet frygteligt om sig, fik man Kapitanen overtalt til at landsætte Passagererne i Cumana, paa Venezuelas Nordkyst, istedetfor i Mexiko. I Cumana, der endnu bar Spor efter et nylig indtruffet Jordskjælv, fortsattes Undersøgelsen fra Teneriffa, medens de Reisende med Interesse betragtede denne Stad, der forsvaredes af Fæstningsmure af levende Kaktus'er, og havde Krokodiler i Stadsgraven til frivillige Vagtposter, og hvor Indbyggerne tilbragte nogle Timer hver Aften med at sidde i Søen og røge Cigarer og indbøde de Reisende til at tage Deel i denne behagelige Underholdning. Fra Cumana foretoges Udflugter til Halvøen Araya og til Chaymas-Indianernes Missionsplads.

En heel ny og rig Planteverden aabnede sig i disse Egne for hans Blik, og fængslede ham til en Jordbund, der frembød et saa uendeligt Stof til Granskning. Paa en stadig af vulkanske Rystelser bevæget og ofte brændende Jord, ustikre ved Jaguarer, der i Mangfoldighed spærrede Veiene, naaede de Reisende til Guacharohulen, et Opholdssted for en stor Natfugleart, der har en Vingebredde af 3½ Alen, udstøder rædsomme Skrig og lever - mærkeligt nok - kun af Korn. Da Indbyggerne troede, at Hulen beboedes af de Afdødes Aander, blev Humboldt den første som betraadte den. Paa Tilbageveien gjorde han Bekjendtskab med en Mængde Abearter, der medførte det Resultat, at jo mere Aberne ligne Menneskene, desto mere melancholske ere de, jo større Forstand de have, desto mere lade de sine abekatagtige Narrestreger fare. Paa denne Tilbagereise til Cumana lærte Humboldt ogsaa flere indianske Stammer at kjende, hvis Sprog og Sæder han med Forkjærlighed studerede. Under det andet Ophold i Cumana var baade Humboldt og Bonpland nær blevne Ofre for et Mordforsøg, idet en Zambo (Blanding af Indianer og Neger) overfaldt dem - slog Bonpland i Svime og vilde dræbt dem Begge, hvis ikke heldigviis biskayiske Sømænd i rette Tid vare komne til og havde reddet dem. Man havde paa samme Tid observeret flere Symptomer til en nærforestaaende vulkansk Rystelse, og med denne rettede nu Humboldt sin hele Opmærksomhed. Fjerde November indtraf ogsaa et stærkt Jordskjælv. Efter en Kystfart til Guyara (V. f. Cumana) lavede man sig til at betræde de vidtløftige Landstrækninger langs Orinoco. I Guyara herskede den gule Feber, hvorfor de strax reiste videre til Caracas, hvor de ankom den 21de November 1799.

Den 20de Januar 1800 besteg de Reisende, ledsagede af en heel Deel af Stadens Beboere, det nærliggende Bjerg Silla, der aldrig før var besteget; Veien var besværlig, men overraskende skjøn. Da man var halvveis, vovede de Fleste ikke at gaae videre, men bleve siddende og betragtede de Vandrende gjennem Kikkerter.

Paa den videre Vandring fandt Humboldt et Træ, „Volador", hvis Frugter han sendte til Europa, hvor de spirede i Haver ved Berlin, Paris og Malmaison. Varmen nødte ham snart til blot at reise om Natten. Paa denne Vandring var det, han fandt Kotræet, der ved Indsnit afgiver en velsmagende sød Melk, men paa hvis Existence han tidligere havde tvivlet.

I den Hensigt at undersøge Orinocos Forbindelse med Rio Negro og Amazonfloden, forlod han Araguay og gik over Calabozo midt ind i Caracas's Llanos, hvor han forefandt de elektriske Fiske, Gymnoterne, der opfyldte alle Vande i Nærheden af Calabozo, og som fistedes ved at jage vilde Heste ud i Vandet, paa hvilke Zitteraalene da udladede sin Elektricitet indtil de trættedes, hvorefter de bleve fangne.

Fra Fernando de Apure, hvor Orinoco og Amazonstrømmen ere forbundne ved et naturligt Flodsystem, begyndte han midt i Regntiden sin Flodfart i en af de ubetydelige, tildækkede Baade, som Indvaanerne bygge - den føres af en Styrmand og fire Roerskarle.

Reisen var utrolig farefuld, - det var Humboldts Plan i sin Baad paa disse brede Floder at tilbagelægge hele Veien nedad Apurefloden, der falder i Orinoco, at seile opad denne Flod, og komme ind i Rio

Negro. Paa ethvert Punkt var denne Vei opfyldt af vilde Dyr - sjelden fandtes Mennesker, og hvor de fandtes, vare de Menneskeædere. Paa Øer og Holmer i Floderne toge de Hvile, omringede af svømmende, blodgjærrige Jaguarer, som de maatte holde borte ved at tænde Ild — Seiladsen foregik paa de brusende og skummende Bølger over disse brede og stormfulde Farvande i en saa liden Baad, at den vilde kantret, hvis en af de Reisende, uden forud at underrette derom, havde sat sig i Baadens anden Side. Mange Gange var Døden dem nær; men Forsynet vaagede over de Mænd, der skulde berige Verden med Opdagelsernes Mangfoldighed - og de glede raskt fremad gjennem den rigeste Natur, hvor Alt paamindede Humboldt om Verdens Udseende paa den sjette Skabelsesdag, og som endnu intet europæisk Øie havde seet. Til alle hine Vanskeligheder føiede sig snart endnu Smerterne ved de utallige Musquitos, der plagede de Reisende, især da de vare komne fra Orinoco ind i Atabapo, fra denne Flod i Rio Negro og fra denne i Cassiquiare. Fra Missionssædet Esmeralda nær Cassiquiares Udløb i Orinoco seilede han nu nedad denne Flod, fuldkommen udmattet af alle de udstaaede Anstrengelser, i en nedspændt Stemning, og i denne uddøde Verden undersøgte de endnu Ataruipehulen, der rimeligviis danner Kirkegaarden for en heel uddød Indianerstamme. Han fandt her sex hundrede i Palmeblade indhyllede Beenrade, af hvilke han medtog flere, som de liigskye Indianere nødig vilde transportere; men disse Beenrade kom aldrig til Europa; - sammen med en Trediedeel af de amerikanske Fund forgik de i et Skibbrud.

Til Slutning besøgte han de i Uruana boende Ottomaker, der, omgivne af en riig Naturs Frugter og spiselige Græsarter, dog foretrække at leve af — Jord, virkelig Kalk- og Leerjord, og som erstatte Brændeviin og Tobak ved Niopopulveret, der tilberedes af Mimosaens Bælge. Paa denne Reise havde Humboldt samlet de store Materialier til en sammenlignende Hydrographi. Efter 75 Dages Reise indtraf de i Midten af Juni 1800 i Angostura, Hovedstaden i Guyana. Her blev Bonpland syg, og Humboldt selv overfaldtes af en Nervefeber, der opholdt ham i Angostura i over en Maaned. Men da Sygdommen var hævet, vare de Reisende færdige til paany at begynde sin Fart over Cumana til Havanna.

Fra Havanna vilde de tage over Mexiko, besøge Philippinerne og derefter over Bombay, Basra og Aleppo vende hjem; men denne Plan skulde tilintetgjøres.

Krigen i Italien: Offentliggjørelsen af Napoleons Proklamation i Lyon.

Bidrag til Skov- og Saugbrugsvæsenets Historie.

(Af Stud. Philol. J. Lieblein.)

II.

1ste Periode til 1530.

Vort Sk[illegible]brug begynder først at spille nogen betydel[illegible] Rolle henimod Slutningen af Middelalderen, ved Begyndelsen af det sextende Aarhundrede. De Lande, som senere bleve vore vigtigste Markeder, trængte før ikke synderligt til vor Trælast: de havde i den tidligere Middelalder endnu selv Skove nok, og behøvede ikke at hente Træmaterialier hiinsides Havet. Det var sandsynligviis alene Island og Færøerne, som maatte hente sit Bygningstømmer fra Norge; men Udførselen derhen var kun høist ubetydelig i Forhold til vore rige Skove, da det kun var de Mægtigere og Rigere, som havde Raad til at opsætte Tømmerhuse, medens de Fattigere, ligesom endnu paa Island, maatte nøie sig med Huse af Steen, sammenstampet Jord og Torv. Forbruget var forresten kun indenlandsk, men dette var stort og betydeligt nok, i al Fald i Forhold til Behovet og den Nytte, man gjorde sig af samme. Det laa i Sagens Natur, at man ei behøvede at spare Skovene, da de vare tilstede i en saa betydelig Mængde, at de snarere vare til Hinder, end at man kunde haabe at bringe nogen betydelig Fordeel ud af dem. Det saagodtsom eneste Udbytte, man i den tidligere Middelalder kunde have af dem, bestod i Tjærebrænding og Salttilvirkning. Denne sidste var især betydelig langs Kysterne og synes at have været en meget almindelig udbredt Beskjæftigelse og Næringskilde for Kystboerne. Man samlede nemlig det salte Havvand i store Beholdere og lod det derpaa ved svære Stokilde fordampe, hvorefter Saltet blev liggende igjen. Hvilke umaadelige Masser af Brændeveed der maatte gaa med til denne Bedrift, vil man lettelig kunne indsee; men Træmaterialierne havde saa ringe Værd og man var saa lidet opfordret til at spare paa dem, at man endog havde Saltbrænderier inderst inde i Fjordene, hvor Vandet var saare lidet saltholdigt. Udbyttet var vistnok høist ubetydeligt i Forhold til den Mængde Skov, man forbrugte; men da dennes Værdi ansaaes for at være liig Nul, regnede man alligevel, at man havde Betaling for Arbeidet. Man tilvirkede paa denne Maade Salt ikke alene til eget Brug, men endog til Udførsel, fornemmelig til Sverige.

Tjærebrændingen blev vel ikke drevet i den Udstrækning som Salttilvirkningen, men det synes dog, som om man ogsaa udførte Tjære, da det i Haakon Adelsteinsfostres Gulathingslov*) hedder: „Tjære maa han (Leilændingen) ikke meer brænde, end han behøver til at baade sin Baad med." Odelsmanden havde altsaa Tilladelse til at afhænde Tjære, og Forbudet synes at forudsætte, at det før havde været en for

*) P S. 93.

Enhver tilladelig Bedrift at brænde Tjære og sælge til hvem, han vilde. Hiint Forbud ligesom ogsaa andre Indskrænkninger i Brugen af Skovene, som findes i Gula- og Frostathingsloven, antyder dog, at idetmindste enkelte Egne af Landet allerede i hiin Tid vare mindre vel forsynede med Skov, idet man saa sig nødsaget til at standse en altfor overdreven Brug af den. Den betydelige Folkemængde, som Norge i hine Velmagtsdage havde, maa have bragt Skovene til at vige betydelig tilbage i de fladere og frugtbarere Distrikter, og om disse end ikke vare aldeles skovløse, saa maa man dog antage, at de ikke havde den fornødne Skov. Thi i Erkebiskop Jons Christenret (fra 1270) hedder det i Slutningen af 35te Kapitel, som handler om, hvilke Arbeider man ei maa foretage sig paa Søn- og Helligdage: „Men Tømmerflaade skal blive liggende der, hvor den er kommen hellig Aften." Man seer heraf, at Flødning af Tømmer gjennem Elvene allerede paa hiin Tid maa have været i Gang; men da man ikke kan antage, at nogen synderlig Udførsel fandt Sted paa denne Tid, er det rimeligt, at man ad denne Vei skaffede Tømmer frem til de skovfattige Distrikter. Det ligger i Sagens Natur, at Skovene maa træde tilbage for Menneskenes Boliger og det mere indbringende Agerbrug. Hvilke Midler man i Almindelighed har brugt til at rydde Skovene væk, kan man vel ikke vide; men at de ikke altid have været de lemfældigste, synes at antydes i de opbevarede Sagn, at man uden videre har tændt Ild paa den Skov, som har været til Ulempe. Derved er imidlertid ikke alene den hinderlige Skov, men ogsaa den, der senere kunde have været til Nytte, bleven ødelagt; thi Ilden hører til de Kræfter, som ikke let standser, naar de engang ere løsladte; og man vil indsee, at hele Distrikter ved saadan vyrdsløs Fremgangsmaade lettelig kunde udsættes for at miste sine Skove. Man har imidlertid dog havt en bestemt Nytte for Øinene, og da denne i al Fald er opnaaet, har Skaden her ikke været saa stor i Forhold til den Nytte, som deraf er fulgt. Anderledes forholder det sig derimod i Distrikter, som kaad Skade- og Hevnlyst have gjort skovløse. Idetmindste synes dette at have været en af de medvirkende Aarsager til Ødelæggelsen af de herlige Ege- og Furuskove, som fordum fandtes langs Norges Vestkyst og paa de udenfor liggende Øer, og som ydede de indenfor værende Strækninger en saa velgjørende Beskyttelse mod de slemme Havstorme. Man har nemlig en bestemt historisk Notits om, at hanseatiske Kjøbmænd i 1370 havde slaaet sig til den norske Konges Fiender og under Fred og Tryghed ødelagt og brændt Kongens Gaard Augvaldsnæs og mange andre Gaarde ved Karmsund, samt hans Skove, og af den tilføiede Opgave over Skaden kan man see at denne maa have været betydelig.*) Paa det anførte Sted hedder det herom: „Det forekommer os høist sandsynligt, at den totale Ødelæggelse af de skjønne Skove, som engang prydede det derfor nu aldeles blottede Jæderen, Karmøen o. fl. og hvorom den Mængde svære Rødder, som opgraves af Jorden i disse Egne, endnu bærer Vidne - daterer sig fra denne Tid. Den mulige Indvending, at Trærødder ei kunde have modstaaet den fuldkomne Forraadnelse i et saa langt Tidsrum, har kun liden Vægt, naar man veed, at temmelig vel vedligeholdte Træstykker og Redskaber ere fundne i Hedenolds Gravhøie, altsaa omtrent fra en dobbelt saa fjern Tid."

Man kan her ikke indvende, at det ikke kunde tilfredsstille Hevnlysten at ødelægge Ting, som vare uden Værd; thi paa denne Tid, 1370, var Skovbruget allerede begyndt at blive noget mere lønnende. Medens man i foregaaende Tidsrum kun har havt en indirekte Indtægt af Skovene ved at benytte dem til Tjærebrænding og Salttilvirkning, maa man i Begyndelsen af fjortende Aarhundrede have vidst at skaffe sig en mere direkte Fortjeneste af dem. Thi allerede i denne Periode finder man, at Udførsel af Trælast fandt Sted, om end kun i ubetydelig Mængde. Det hedder nemlig i et aabent Brev udstedt af Magnus Smek den 23de April 1340: „Hr. Erling Gulason, Provst ved Mariekirken i Oslo, har underrettet os om, at udlændiske Kjøbmænd og Andre, som lade med Tømmer i Follo i hans Syssel og Provstedømme, ikke ville give nogen Told — Og derfor forbyde vi alle de Mænd, som lade med Tømmer i fornævnte Provstedømmes Syssel, at seile nogetsteds bort uden Provstens Tilladelse, førend de rettelig have svaret Told af sin Last." Der var naturligviis endnu ikke aabnet noget Marked i Udlandet for vore Skovprodukter; Behovet var ubetydeligt og Enhver, som trængte til Last, maatte følgelig selv hente den. Fremmede Kjøbmænd fik derved Indpas og tilegnede sig saa fuldkommen den hele Trælasthandel, at de endog drev den indenfor Landets egne Grændser som Mellemhandlere, hvorfor Kong Haakon Magnussen (1342-1380) maatte søge at standse dette Uvæsen ved at forbyde „udlændisk Mand eller Gjæst at kjøbe Sparrer, Bord, Spirer eller andre indenlandske Varer for atter at udsælge til Forprang heri Landet, efterdi det er forbuden i deres Privilegier."**) Den sorte Død, som imidlertid med sin dræbende Aande havde draget gjennem de norske Dale og affolket hele Distrikter, havde ogsaa den skadelige Følge, at de Fremmede fik endnu friere Spillerum, og Selvtægten gik endog saavidt, at de gik op i Skovene og forsynede sig med hvad de behøvede. Christopher af Baiern (1440-1448) søgte vel at sætte en Bom herfor, idet han i Bergens Byprivilegium forordner: „At de Tydske selv fare i Skoven efter Tømmer og Brændeveed, det forbyde vi dem høiligen

*) Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie III 589.
**) Paus S. 218.

herefter at gjøre eller gjøre lade, saafremt de ikke ville miste vort Venskab, udenat de kjøbe det af de Indenlandske, som efter gammel Sædvane skeet er.“*) Men om de end ikke altid vovede at bruge Vold, søgte de undertiden at naae samme Maal ved Svig og List. I denne Henseende ville vi gjøre opmærksom paa et Vidneforhør, som Hr. Hartvig Krumedikes Tjener Karl Darre den 4de Septbr. 1465 lod optage for at bevise, at Skipper Martin (sandsynlig en Fremmed) i sit Skib havde modtaget en Deel Hr. Hartvig tilhørende Trælast, hvilket Skipperen senere havde nægtet. Det afhørte Vidne Amund Halvardsen bekræftede med Eed, at han var kommen til Skipper Martin med en Flaade Sparrer; „da spurgte Skipperen, hvem Sparrerne tilhørte; svarede da Amund, at de høre Hr. Hartvig til; da sagde Skipperen: de Sparrer skal jeg have paa hans Vegne og spurgte, hvormange Sparrer der var i Flaaden; Amund sagde, at der var 8 Hundrede og 1 Qvart mere eller mindre.“**)

Udførselen blev imidlertid, i al Fald noget senere, ikke udelukkende besørget af fremmede Skippere. Den gamle fra Vikingetiden nedarvede Lyst til Søen var endnu ikke uddød, og Nordmændene søgte vistnok ved enhver Anledning at tilfredsstille den; det var derfor meget naturligt, at de, saasnart de havde gjort sig bekjendt med det udenlandske Behov for vor Trælast, ogsaa selv vilde bringe den frem over Havet. Men Landet var ved den skrækkelige Landesot bleven blottet for Mennesker, og hele Distrikter, som forhen havde været folkerige og godt opdyrkede, vare groede igjen til fuldstændige Ødemarker. Det almindelige Vel fordrede, at disse Strækninger atter kom til at yde det Udbytte, de kunde give, og under saadanne Omstændigheder maatte det være Statsstyrelsens Pligt at sørge for, at Befolkningen blev ledet hen til det mere indbringende Agerbrug, istedetfor at lade den beskjæftige sig med Skibsfart, som baade var usikker og under de daværende Handelsforholde idetmindste for Nordmændene lidet lønnende. Det var sandsynligviis disse Betragtninger, som foranledigede Norges Riges Raad til under 4de Decbr. 1490 at udstede følgende aabne Brev: „Vi have været forsamlede for Rigets vigtigste Anliggenders Skyld, og da have vi betragtet og betænkt den almindelige og fordærvelige Skik, som mangesteds bruges her søndenfjelds imod vor skrevne Lov og Privilegier i saa Maade, at Bønder og Bokarle have og bruge sine egne store Skibe, med hvilke de fare og seile udenlands med Sparrer, Bord, Lægter, Salt og andre Varer, hvilket er til en stor fordærvelig Skade i saa Maade, at Landsbønder kunne ikke tage vare og dyrke deres Ager og Eng og andre Stykker, som Landets Ophold skal være, og derfor ligge mange Gaarde øde og gro igjen med Skov og Ødemarker. Thi have vi nu alle endrægtigt samtykket og stadfæstet saa, at ingen Landsbønder skulle herefter have eller bruge saadanne før skrevne Reiser eller store Skibe udenlands uden aleneste smaa Baader paa 3 eller 4 Læster sig til Gavn indenrigs.*)

At det ikke var for at begunstige fremmede Kjøbmænd, men udelukkende Hensynet til Landets Vel, der bevægede Rigsraadet til at træffe saadanne Foranstaltninger, vil man finde sig overtydet om, naar man lægger Mærke til, at netop det samme Raad kraftigt og vedholdende havde gjort Indsigelser mod de for Landet skadelige Indrømmelser, som Unionskongerne havde tilstaaet de tydske Kjøbmænd. De store og rige Hansestæder havde paa denne Tid naaet op til Spidsen

*) Paus S. 262.
**) Diplotarium Norvegicum.

*) Dipl. Norveg.

Krigen i Sardinien: Italienske Tropper.

af deres Magt og Velstand og saa sig derfor istand til at udstrække sine pengegridske Arme ogsaa til Norge. De søgte her som i andre Lande at bemægtige sig den hele Handel, ikke alene i det Store, men ogsaa i Detail. Unionskongerne stode i Gjæld til dem og vare dem derfor forbundne, hvorfor de gjerne vilde opfylde deres Ønsker, og da de desuden kunde betale Renterne af Gjælden ved at gjøre Indrømmelser af Handelsrettigheder og Privilegier, toge de ikke i Betænkning at tilstaae de „fromme Kjøbmænd og Kjøbsvende“ disse ogsaa i Norge. Christopher af Baiern var saaledes den første, som i 1447 gav Rostockerne særskilt Tilladelse til uhindret at sælge og kjøbe i Stort og Smaat i Byerne Oslo og Tønsberg, og denne Handelsfrihed blev senere til forskjellige Tider gjentagende fornyet af de efterfølgende Konger. Rostockerne bleve som en Følge heraf periodeviis ligesaa mægtige i Viken, som Lybekerne vare i Bergen. Da de tilstaaede Privilegier imidlertid strede mod de norske Byrettigheder og derhos vare ulovlige, fordi de somoftest vare givne uden det norske Rigsraads Samtykke, saa vakte de heftig Modstand fra Borgernes Side og Indsigelser fra Raadets; de bleve derfor tildeels ikke respekterede og foranledigede saaledes idelige Klammerier og Stridigheder mellem Nordmænd og Tydskere. Kongen maatte gjentagende Gange lige overfor Nordmændenes gyldige og gamle Privilegiebreve gjøre Indskrænkninger i Tydskernes Handelsfrihed; men naar han saa atter kom Ansigt til Ansigt for de mægtige Hanseater, var han nødsaget til at fornye de uindskrænkede Rettigheder, og dette er da Grunden til, at de Tydskes Privilegier saa ofte og med saa korte Mellemrum ligelydende bleve fornyede. Denne Legen med gjensidigt stridende Privilegier ophørte endelig med Christian II, der havde Retfærdighedsfølelse nok til at indsee det for de norske Borgere Trykkende og Ubillige i Tydskernes Handelsrettigheder. Han udvidede under 7de Januar 1508 Oslos Byprivilegium, og da dette senere blev ukrænket, ophørte Hanseaternes Enehandel for stedse paa Østlandet.

Man vil af de her fremstillede Forholde see, at det var Kongerne, som begunstigede Tydskerne, medens det norske Rigsraad stadig havde søgt at hindre disse for Norge skadelige Begunstigelser. Det kan derfor ikke være nogen Tvivl om, at det ovenfor nævnte Forbud mod de Norskes Skibsfart, udgaaet fra Rigsraadet selv, alene var udstedt af Hensyn til Landets Velvære.

Vi have seet, at der findes bestemte Angivelser af, at Trælastudskibning har fundet Sted herfra Landet lige fra 1340. Handelen var dog ikke, som man af Hanseaternes Overgreb skulde slutte, aldeles passiv, da Nordmænd ogsaa selv udskibede og førte Lasten over Havet til de fremmede Markeder. Særdeles betydelig kan man dog ikke antage Udførselen endnu var, ligesom Beskjæftigelsen hermed vel ikke strakte sig synderlig videre end til Kysterne. Priserne vare endnu for ringe til at nogen længere Transport fra det Indre af Landet kunde lønne sig; man tog den Skov, som stod nærmest Havet, førte Lasten ned til Kysten og udskibede den uden videre lige fra Stedet. Tolden blev ikke saa strængt affordret og for at slippe denne, undgik man vel endog at komme med Lasten i Nærheden af Byerne, hvor Tolden blev krævet. Dette synes baade at følge af Forholdene og antydes desuden i det ovennævnte Oslos Byprivilegium, udstedt i 1508 af Christian II, da der i dette forbydes „Kjøbmænd efter denne Dag at bruge noget Kjøbmandskab paa denne Side Guldholmen være sig enten Bord, Spærrer og Lægter, men haandtere Kjøbmandskab i Oslo.“

Krigen.

Tæppet er atter gaaet op foran den Scene, hvor Mænd som Frants den 1ste og Napoleon den Store før have debuteret. Scenen er den norditalienske Slette, Skuespillerne glimrende, og Folkeslagene sidde i Logerne og see til med bævende Hjerter. Keiser Frants af Østerrige, omringet af en straalende Masse af Prindser og Fyrster og med en Armee paa 200,000 Mand i Hælene, træder i Skrankerne mod Frankrigs Keiser. Napoleons Hovedkvarteer er i Alessandria. Han sidder i et pragtfuldt, hvidt og blaastribet Telt, forfærdiget allerede dengang da Krimkrigen skulde begynde, han sidder ved det Bord, som hans store Onkel har siddet ved, ligger paa hans Feltseng, den, hvorpaa Napoleon den 1ste vaagede Nætterne før sine Seire og siden Nætterne efter sine Nederlag. Brodersønnen lægger Hovedet til Puden tungt af de samme Planer og drømmer de samme Drømme. Det Hoved er Europas Sphinx, thi det gjemmer dets Gaade. Europa søger forgjæves at gjætte disse Planer ud af hans Jernminer. Hans Modstander har dog allerede gjættet dem, saameget som han for sin Part behøver at vide. Østerrig har gjættet dem fra sin egen Svaghed. Det veed, at han vil storme denne Stat gjennem Brescher, som ingen Ingeniørkunst har kunnet hjælpe det til at udbedre, nemlig gjennem de Revner, som de fremmedartede Nationaliteter, hvoraf Riget er sammenmuret, danne mod hinanden, og gjennem de Huller, som en gammel udspillet Tid fuld af Papisme, Autoritet og Magtsprog har tæret i det. Østerrige har gjættet, at Napoleons Sværd er den Kile, hvormed dets forskjellige Nationaliteter kunne sprænges fra hinanden, det føler Døden og samler alle sine Kræfter for at modstaae. Østerrige staar som den gamle Tid foran den nye, staar med sine af Sverdet til hinanden hamrede og af Traktater kunstigt sammenbundne Provindser foran en Tid, hvis Løsen er Nationalitet og Selvudvikling, og som i Kraft af Nationernes naturlige Ret river Traktaterne og Europas Statsordning af 1815 istykker.

Europas Folk ere Tilskuere ved et interessant Skuespil, men de vide endnu ikke hvor dyrt de komme til at betale Billetten, de frygte for selv at maatte op paa Scenen som Aktører i Verdensdramaet, og maaskee komme de ogsaa til at stige derop een for een indtil Aaret 1859 bliver sat under Blod. Vi vide, at den italienske Slette ryster under Kanontordenen, vi troe at høre Drønet af den, men Telegrapherne tør ikke tale, faar ikke tælle Skuddene og berette dem inden deres Ekko endnu er udtonet. Kjæmperne fægte bag et Hemmelighedens Slør. Ikkun Resultaterne faae vi at vide og endda forvanskede gjennem begge Parters „officielle" Korrespondenters Beretninger. Men denne Venten paa Blodhistorier spænder Nerverne og denne Spænding er bleven saameget stærkere siden det er gaaet ind i Tilskuernes almindelige Bevidsthed, at Kampen er paa Liv og Død, og at een af Kjæmperne maa falde. Napoleon maa seire, om hans personlige Dynasti, hans Keiserdom og Trone skal bestaa. Østerriges Keiser maa seire, om hans Nation skal bestaa som heel Stat og Stormagt. Man troede engang paa, at Krigen skulde kunne lokaliseres, fordi man haabede derpaa. Nu tror man ikke længere, thi Rusland med sin Mobiliseren af 200,000 Mand, med sine tyrkiske Intriguer, med sin Alliance med Frankrig giver Sagen et altfor storstilet Præg til at man kan troe, at Meningen kun er at omgjærde Kamppladsen. De øvrige Lande, saasom England, Preussen, Schweitz, Bayern, Belgien og Spanien ruste sig; de frygte, og det er under samme Frygt, at vor Regjering har søgt at sikre de forenede Rigers Neutralitet ved et til alle Magter omsendt Cirkulaire. I Norditalien ligger den Tordensky, som truer med at drage udover hele Europa. Er det Louis Napoleons „Idées Napoleoniennes" fra 1839, som nu i Lynild og Torden skulle forkyndes for Folkene? Er det saa, da har Europa fire Storkrige i Vente og en Fremtid, rød af Slag. Den første Krig er den i Norditalien; den anden erklæres for at sikre Frankrig sine naturlige Grændser langs Rhinen, altsaa — Krig med Tydskland og Belgien; den 3die Krig erklæres mod England, og i den er Rusland Frankrigs Allierede; den 4de er Krigen mellem Frankrig og Rusland, ɔ: en Krig mellem Europa og Asien. Dette er ogsaa Indholdet af Emile de Girardins Broschure før Krigen. Men Europa trøster sig med at disse Idées Napoleoniennes er Eventyreren og Popularitetsjægeren Louis Napoleons Ord, ikke den modne og kloge Keiser Napoleons. Blot Europa ikke ogsaa heri skuffer sig og kun tror, fordi det haaber.

Medens Østerrige og Frankrig staae imod hinanden, søger Preussen bag Østerriges Ryg at tillure sig Suprematiet i Tydskland, og medens Interesserne koge paa Fastlandet, staar England, Kapitalisten, og seer til. England har intet imod, at dets Rivaler, Nationerne paa Fastlandet, rive Taget over Hovedet paa hinanden, men det har meget imod, at dets Markeder paa Fastlandet paa Grund af Krigen forspildes. Derfor har det vel ogsaa fordret af Frankrige, hvis Eskadrer allerede have viist sig udenfor Venedig, at Kysten af det adriatiske Hav fra Triest til Cataro skal være fri for Frankrigs Blokade, - derfor har det ogsaa været saa ivrig paa at opretholde Bestemmelserne paa Pariserkongressen over at neutralt Skib beskytter fiendtlige Varer. Og Keiser Napoleon lader til at være meget villig til at indrømme, og lader til kun nødig at ville skaffe sig flere Fiender paa Halsen; han følger Onkelens Politik, at isolere sine Fiender og slaa dem een for een; han slaar Østerrige og er indtil det Yderste høflig mod Preussen og England. I Keiserens Armee tjener Hertugen af Chartres. Keiseren bider i det sure Æble og spiser det som en klog Mand uden at fortrække en Mine; han har endog ytret, at han med Fornøielse vil overrække ham Æreslegionens Kors. Hertugen af Aumales erklærer, at hans 14aarige Søn Prindsen af Condé ogsaa skulde have deeltaget i Krigen om han havde været gammel nok, og Napoleon havde naturligviis modtaget ham med samme Forekommenhed.

Skuespillerne fra Theater française ere gaaede til Turin, formodentlig fordi Zouaverne dennegang ikke viell faae Tid til at spille Komedie for Armeen.

Prinds Napoleon er i Genua og organiserer en Armee, som formenes at skulle rykke ind i Parma og Modena og henimod Piacenca. Han har ogsaa Skribenter om sig, Napoleon har dem, den østerrigske Keiser har dem; det er den nye Tids Gjentagelse af den gamle, da Kongerne droge i Felten med sine Skalde omkring sig. Times-Korrespondenten Russel drog fra Krim til Indien og fra Indien til Krigsskuepladsen i Italien; han drager fra Krig til Krig og faar ikke Pusterum.

Den første alvorlige Affære har staaet ved Montebello, den samme Kampplads, hvor Lannes vandt en Hertugtitel Aar 1800. Ogsaa denne Gang seirede Franskmændene. Paa Armeens anden og venstre Fløi ved Vercelli har ogsaa staaet en Fægtning, hvorefter 2000 Østerrigere have trukket sig tilbage fra Vercelli. Sesia, Po's Biflod, skiller mellem begge Armeer.

Friskaregeneralen Garibaldi er trængt ind i Lombardiet med 4000 Mand, og stod 27de Mai forskandset ved Varese med 10,000 Mand, hvor Østerrigerne angrebe ham, men bleve slagne. Stormklokkerne løde i hele Omegnen, den trefarvede Fane vaiede fra alle Kirketaarne. Hele Befolkningen har reist sig.

Dødsfalds-Meddelelser.

Stiftamtmand Schydtz.

Stiftamtmand Jens Schydtz, der ifølge Telegraph-Efterretning fra Bergen af 25de Mai samme Dags Formiddag er død af et Slagtilfælde, var født i Kjøbenhavn 14de Mai 1792 af Forældre Jørgen Lottrup Schydtz og Anna Margrethe Ursin. Faderen - en Skovfogeds Søn fra Jylland - var dengang Assessor i den kjøbenhavnske Hof- og Stadsret, men blev 1797 Assessor, 1807 Justitiarius i Stiftsoverretten i Bergen og døde som Etatsraad og Ridder af Nordstjerne-Ordenen i Aaret 1832. Sønnen Jens var saaledes endnu et Barn da han kom til Bergen — den By, hvor han i de forskjelligste og betydelige Embeds-Stillinger har tilbragt hele sit følgende Liv. Dimitteret fra Bergens Latin-Skole af den lærde Fr. Chr. Holberg Arentz, blev han 1809 Student ved Kjøbenhavns Universitet og lagde herved udmærkede Kundskaber for Dagen, især i de gamle Sprog. I Begyndelsen af det skjæbnesvangre Aar 1814 tog han juridisk Embedsexamen med bedste Charakteer saavel for den theoretiske som praktiske Prøve og blev i Januar paafølgende Aar anden Fuldmægtig i Politiretten i Bergen. 5te September 1816 blev han kongelig Fuldmægtig ved Bergens Stiftamtmandskab, 16de Januar 1828 Assessor i Bergens Stiftsoverret, 18de Oktober s. A. Borgermester i Bergen, og 1828 konstitueret Stiftamtmand i samme By (fra hvilket Embede han entledigedes 10de April 1829), 29de Decbr. 1834 Amtmand i søndre Bergenhuus Amt, 12te Juli 1850 Toldinspektør for Bergens Tolddistrikt, og endelig 10de Mai 1852 Stiftamtmand i Bergens Stift.

I 1843 hædredes han med Nordstjerne-Ordenens og i 1848 med St. Olafs-Ordenens Ridderkors.

Han var Storthingsmand for Bergens By paa samtlige Thing fra 1833, med Undtagelse af det sidste, da han saavidt erindres havde frabedet sig at komme paa Valg. Paa 1854 Storthing nær var han stadigen Præsident i Lagthinget. Efter dette Aars voldsomme Valgagitationer i Bergen, hvorved samtlige gamle Repræsentanter forjoges, var han ogsaa den, der med fuld Eenstemmighed valgtes til Repræsentant for kommende Storthing, hvor nu altsaa første Suppleant Doktor Danielssen vil indtage hans Plads.

I sin offentlige Færd var Schydtz, med Hensyn til politisk Standpunkt, konservativ; men da han i Alt var en yderst samvittighedsfuld Mand, der gav hver sin Ret, traadte dette hans Standpunkt ialfald ikke med Eensidighedens overvældende Krav jevnligen frem. Og under alle Forholde var han en Mand, som ved redelig Villie, uplettet Charakteer og samvittighedsfuld Granskning af Alt, hvad han havde med at gjøre, maatte vække Agtelse selv hos dem, der vare hans politiske Modstandere. I Thinget havde han navnlig Betydning ved den Kritik, han paa Grund af udstrakte Kundskaber og lang Erfaring udøvede over de fattede Beslutninger, selv i disses yderste Detailler og Konsekventser. Hyppig gik han vel heri noget i det Brede, trættede med sit mindre gode Foredrag Galleriets Tilhørere og fik Ord for at sinke Forretningerne i det Hele; men alt dette var Noget, som man paa Grund af Mandens Fortræffelighed forøvrigt gjerne bar over med.

Schydtz's Embedsførelse betegnedes af den samme Samvittighedsfuldhed og smaalige Nøiagtighed, som hans Storthingsfærd. Men den leed med Hensyn til „hurtig Expedition" ogsaa netop herunder. Navnligen var Bergens Stiftsdirektion under hans Stiftamtmandskab kommet i Ord for, at aldrig Noget derfra blev færdigt. Det er i denne Henseende betegnende, at man har sagt, at Tømret til en Kirke, der skulde bygges, raadnede op, førend Stiftsdirektionen blev færdig til at sige, hvor den skulde ligge.

I 1832 indgik Schydtz Ægteskab med Maren Christine Frøchen, Datter af Kjøbmand i Bergen Jacob Krøpelin Frøchen og Karen Lampe. Hun var to Aar ældre end han, og berøvedes ham ved Døden 13de Marts 1852. Dette Ægteskab var barnløst; men Schydtz tog sig som en Fader af de Børn, hans yngre Broder Garnisonspræst her i Byen Christian Lottrup Schydtz ved sin tidlige Død (15de Juni 1832) havde efterladt sig.

Norge.

Christiania. Vi have oftere havt Anledning til at anføre Exempler paa den Opmærksomhed, som fra Tydskernes Side vises Doktor Kjølstads Orthopædi, deels i Skrifter og deels ved Besøg af Mænd, der beskjæftige sig med samme Videnskab. Et nyt Beviis for denne Opmærksomhed har de sidste Dage afgivet, idet Stifteren af det sygegymnastiske Institut i Stuttgart, Herm. Steudel, har besøgt Kjølstads Institut (Dønnum i Eidsvold) og fundet sig meget tilfreds med de der iagttagne Resultater og vundne Erfaringer. Hr. Steudel gjorde sin Reise til Norge ene og alene for at lære Kjølstads orthopædiske Methode at kjende, og er efter nogle Dages Ophold her reist over til England, hvor han vil besee et berømt derværende sygegymnastisk Institut.

— Bispinde Gislesen i Tromsø er afgaaet ved Døden 10de Mai.

— Bedømmelseskommitteen angaaende Langlets Storthingsbygning er kommen til det Resultat, at Sagen paany skal indbringes for Storthinget.

— Det svenske Dampskib Svithjod paa 100 Hestes Kraft, et stort og særdeles bekvemt indrettet Fartøi, der af Generalkonsul Tønsberg for svensk Regning er solgt til et Interessentskab hersteds, kom hertil i Onsdags, og skal imorgen 29de Mai gjøre en Lysttour til Horten. Den faste Route er endnu ikke bestemt.

— Under et Slagsmaal i Møllergaden mellem et Par Svende blev den ene saaledes tilredt, at han maatte bringes paa Rigshospitalet, hvor han kort efter døde. — Nede ved Jernbanegaarden er en Bonde omkommet derved, at han - enten forsætlig eller i Beruselse - har lagt Halsen over Jernbaneskinnen, idet Godsvognene kom.

— Til Storthingsrepræsentanter for Romsdals Amt er valgt: 1) Gaardbruger og Bogtrykker M. Aarflot, 2) Kirkesanger J. Olaffen, 3) Gaardbr. J. Haaven og 4) Sagfører Ludv. Daae. Suppleanter: Gaardbrugerne Aandahl, Grønningsæter, Strømme og Bruseth.

— Til Repræsentant for Lillehammer og Hamar er valgt Rektor Lange, til Suppleant Kjøbm. Samuelsen fra Hamar.

— Til Repræsentant for Molde er udkaaret Toldkasserer (tidligere Rektor) Horn og til Suppleant Sagfører Paulsen.

— Til Storthingsrepræsentanter for Lister og Mandals Amt er valgt: Gaardbrugerne Jaabæk, Bergsager, Rolfsen og Simon Lie. Til Suppleanter: Lensmand Holmesland og Gaardbrugerne S. Helle, A. Birkeland og A. Midhassel.

— Repræsentanter for nordre Throndhjems Amt: Kirkesanger Sæther, Gaardbr. Ole Velde, Kirkesanger O. Vorum og Gaardbr. A. Sandstad, den sidste efterat Lensmand Rygh havde frasagt sig det paa ham faldne Valg. Suppleanter: Gaardbrugerne Chr. Sverdrup, L. Solberg, J. Ertsgaard og Kirkesanger Einersen.

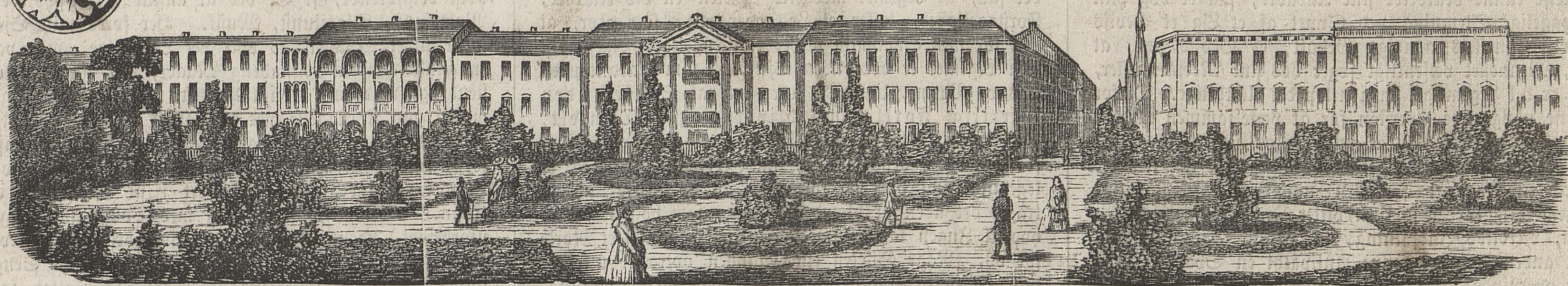
Udenlandske Efterretninger.

Pr. Telegraph meldes fra Krigsskuepladsen 27de Mai: 15,000 Franskmænd har dannet en Leir ved Pistoja. — Det meldes officielt den 26de (fra Wien?) at en fiendtlig Brigade har forskandset sig i Nærheden af Candia, ved Sesia. Et østerrigst Batteri paa 8 Kanoner havde den 25de aabnet Ilden mod Fienden, der trak sig tilbage. I Træfningen ved Montebello blev 290 dræbte, 718 saarede og 283 savnes.

Kongen af Neapel er død 22de Mai.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 23. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 5te Juni 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Om Aander og Spøgelser.

(Af E. F.)

Skulde efterfølgende Linier møde Nyhedsbladets Læser, medens han sad en sildig Aftenstund alene i sit Værelse paa en gammel forfalden Præstegaard, eller skulde de engang senere falde ham ind, naar han en mørk Høstnat maatte lægge sin Vei forbi en Kirkegaard, eller gjennem en Skov, hvor der gaar Sagn om, at en Mand stundom viser sig med sit eget Hoved under Armen, da vil det let hænde, at en saadan Overskrift, som „Aander og Spøgelser" gjør ham lidt underlig stemt; men jeg vil haabe, at han ved at læse det eller mindes Følgende snart kommer sig igjen. Ialfald er det Hensigten med nærværende Betragtninger at kaste et beroligende Lys over disse Gjenstande, og vi vide jo, at Spøgelser ikke taale Lyset. Foreløbig maa jeg dog bede om Undskyldning, hvis Læseren kommer til at føle sig skuffet i sine Forventninger i en vis Henseende; thi hverken er det min Hensigt ved „uomstødelige Kjendsgjerninger", „troværdige Dienvidners høitidelige Erklæring" at bevise Tilværelsen af Spøgelser, heller ikke ved en rationel Bortforklaring af Synerne at reducere det Hele til „Blændværk, Indbildninger, sygelig Phantasi osv., der tog Anstød af ganske naturlige Tilfælde." Forholdt det sig nemlig saa, at kun de vare bange for Spøgelser, som virkelig saa eller indbildte sig at see dem, da havde Sagen maaskee blot denne Side, men Erfaringen viser, at kun en ringe Deel af det store frygtsomme Publikum virkelig føler sig overbeviist om at have seet „noget Sligt." Hvad følger nu heraf? Jo, Frygten for Spøgelser maa have en vis Realitet i sig selv, uafhængig af, hvorvidt der virkelig gives deslige Væsener eller ikke. Da nu Frygten er hyppigere end Visionen, saa synes det at være et mere lønnende Arbeide at undersøge den første Grund i Menneskesjælen, end at fordybe sig i Spekulationer over den sidste, hvorvidt den har nogen reel Grund for sig eller ikke.

Det er en ikke usædvanlig Tanke, at hiin Aandefrygt har sin Grund i Menneskets Syndighed. Thi Alt, hvad der smager af Aandelighed, Død, et Liv efter dette, vil den syndige Natur ikke kunne taale at tænke paa, og der overfalder den en Gysen, naar den finder sig stedt i umiddelbar Forbindelse med en høiere, usynlig Existence. Skjønt denne Forklaring indeholder mange Sandhedsmomenter, saa er den neppe ganske tilfredsstillende og udtømmende. Thi del har jo en ganske anden Art med Aandefrygten, end med den Ulyst, som Menneskets kjødelige Natur nærer for at høre en Prædiken e. l. Og dog maatte jo det samme gjælde for begge disse Ting. Endskjønt al Frygt og saaledes ogsaa den nævnte har sin Grund i Menneskets syndige Natur, saa maa man dog vogte sig for at henlægge Sagen paa det religiøse Gebet. Det er noget lignende Tilfælde her, som med Sindssygdom, hvilken jo Somme ogsaa have villet tilskrive Menneskets Syndighed; men det viser sig snart, at denne ikke er Sindssygdommens nærmeste eller direkte Grund, ligesaalidt som de mest Syndige ere mest udsatte for Sindssygdom eller omvendt. Den Sphære, hvori jeg henflytter Aandefrygten, er den sjælelige Sympathi, eller den sympathetiske Trang, hvilket jeg vil søge nærmere at forklare.

Menneskets Blik og Tanke dvæler med Forkjærlighed ved de Gjenstande, som ved sin friske Farve, sine kraftige, livlige Former eller sin hele lyse Gestalt synes mest at opmuntre Betragterens eget Sind til fornyet Virksomhed. Dette kalde vi jo Sympathi. Vi betragte derfor gjerne Blomster, høre gjerne Fuglesang, spadsere gjerne gjennem en løvrig Birkeskov, glæde os gjerne ved unge Mennesker. Alt dette giver vort eget naturlige Sind en ny Impuls og ikke nogen fiendtlig i Form af Trudsel, altsaa af negativ Art, men et umiddelbart, ureflekteret Tilskud til vor egen personlige Livskraft. Alt, hvad der synes at være beslægtet med eller minde om Lyset og Klarheden, tiltrækker paa en hemmelighedsfuld, behagelig Maade vort Sind, forsaavidt dette paa en eller anden Viis har kunnet bevare en relativ Ufordærvethed. Af Dyr fryde de smaae Sangfugle os mest; thi de tumle sig gjerne i Lyset, medens Ugler, Padder, Øgler eller andre lysskye Dyr vække vor Antipathi, og der skal en vis større eller mindre Selvbeherskelse til for ikke med Afsky eller Væmmelse at unddrage sig deres Nærhed. Af Blomsten er naturligviis Kronen smukkere end Stilken; thi denne træder ikke saa meget frem i Lyset, og mindst smuk finde vi Roden, der ved sin uordentlige, klodsede og trevlede Skikkelse meget ligner en Polyp og synes ikke at være bestemt til at komme tilsyne.

Endnu er imidlertid ikke den nævnte Afsky eller Antipathi det samme, som Fryten for Spøgelser, endskjønt den nok staar i nøie Forbindelse med den og danner dens Attribut. Ugleskrig danner saaledes et meget velbekjendt Akkompagnement til Gjengangeroptrinene ved Midnatstid paa forfaldne Ridderborge. Vi mangle et væsentligt Punkt, der er eiendommeligt for Aandefrygten, et Punkt, som fortjener vel at paagtes, da det ellers let som et Paradox vilde blive afviist. Hvorledes mon det nemlig gaar til, at Aandefrygten, der dog kan være saa slem, ja ofte stige til en saadan Rædsel, at Vanvid, ja endog Døden paafølger, - at denne Frygt dog er paa det nøieste forenet med en uimodstaaelig feberagtig Tiltrækning til den saa forfærdelige Gjenstand? Vi gjenkjende os vist Alle her, ialfald fra vor Barndomstid, naar de Ældre i Aftenskumringen begyndte at fortælle os Spøgelseshistorier, saa Dinene stode stivt opspilede og Haaret begyndte at reise sig paa vort Hoved, medens det løb os koldt nedad Ryggen, og dog - endskjønt vi ikke for Alt i Verden vilde vove at være alene i et mørkt Rum efter dette, - var det dog med en stærk hemmelig Lyst, at vi fulgte de nye, stedse frygteligere Fortællinger, og vi kunde endog bønfalde Fortælleren om at fortsætte. Er ikke dette ligesom en Svindelhed, der fylder Sindet med sælsom Attraa efter at styrte sig ned i den Afgrund, som ligger for Ens Fod? Eller som det magiske Trylleri, hvormed Slangen fængsler sit Bytte til sig, saa at det er som fastnaglet til den dødssvangre Plet?

Sympathi er, som vi have sagt, den Tiltrækning, som et levende Væsen har til et andet. Sympathiens Grund er den, at ethvert enkelt Væsen er en Deel af et Hele. Alle ere vi, Mennesker saavelsom Dyr og Planter, beslægtede med saa at sige Dele af Lyset. Vi have derfor Sympathi med dette. Men fremfor Alt føler Mennesket sig sympathetisk tiltrukken til sine egne Medmennesker; thi her fremtræder Slægtskabet stærkest og kjendeligst. Vi skulle nu ikke dømme af en saadan Omstændighed, som at vi med større Glæde hilse Sommerens, de lyse, varme Dages Tilbagekomst, end vi see et Menneske passere forbi os paa Gaden. Det har nu sin simple Grund deri, at der hengaar ikke fuldt saa lang Tid mellem hver Gang vi see et Menneske, som mellem hver Gang Sommeren er hos os, saa at Vanen nok har saare meget med disse Ting at gjøre. Men havde nogen af os været i en lignende Situation, som Robinson Crusoe, for et længere Tidsrum, - da vilde han nok føle, hvad det vil sige at undvære Menneskeselskab. Dog, vi kunne erfare væsentligt det samme om end i en anden og ikke saa let gjenkjendelig Skikkelse. Der er nemlig især et Tilfælde, hvor - ialfald for den Uvante - Sympathien og det netop denne Sympathi for Medmennesker fordrer Tilfredsstillelse, men hvor den med Nødvendighedens Magt bliver afviist, hvor min Sjæls udstrakte Arme gribe i Luften, i det Tomme, og saaledes utilfredsstillede maa trække sig tilbage. Jeg sigter her til det Indtryk, som den faar, der førstegang seer et menneskeligt Lig. Hvad er Grunden til den uhyggelige Følelse, som overfalder os ved at betragte det afsjælede Legeme? Det kan jo ikke være den, at vi her have for os et blot og bart Legeme; thi da maatte en Steen forskrække os. Men det har sig saaledes, at Liget netop ved sin hele legemlige Form driver vor sympathetiske Trang til at finde Sjæl, Tanke, Udtryk, men saa igjen vender tom tilbage; thi den Mund, hvis bevægelige Minespil udtrykte Stemninger og Følelser, har nu intet Udtryk; Diets Ild og Liv er borte, den friske Hudfarve er forsvunden. Med eet Ord: Lyset, dette saavel aandelige som sandselige Element, dette Medium, hvori beslægtede Sjæle kunne tumle sig, møde og hilse hverandre, ligesom Fiskene i Havet eller Fuglene i Luften, dette hemmelighedsfulde Stof, som ikke kan frembryde uden at det tillige bestandig udbreder Varme og saaledes Impuls til Liv rundt omkring, - dette Lys og denne Varme er her udslukket og netop her, hvor man allermest, allerstærkest, - i en vis Forstand endog stærkere end det udstraaler fra Solen selv, - skulde have ventet det, ja med Sympathiens stærke Trang fordret det, nemlig fra det menneskelige Die. Man tvinges til at søge sympathetisk Lys og Varme i et menneskeligt Ansigt. Analogien er for stærk. Og denne Søgen er ikke en reflekteret, indirekte, saa at Sindet kan holde sig i en vis Fjernhed. Den er ganske umiddelbar, uvilkaarlig; Sjælen gaar sin Gjenstand lige paa Livet og omfatter den; men i samme Moment fornemmer den en Kulde, en Gysen. Sjæleligt foregaar her det samme, som reent legemligt finder Sted, naar vi uforvarende blive overskyllede med en kold Vædske; og paa Grund af den nære Forbindelse mellem Sjæl og Legeme fornemmes ogsaa tildeels den sjælelige Gysen som en legemlig Kulde.

Jeg tror hermed at have sagt, hvad det Gyselige overhovedet er. Det er ikke det samme, som Alt, hvad der vækker Antipathi. Jeg kan saaledes nære Modbydelighed for visse lysskye Dyr, for visse Personer, men i Almindelighed føler jeg paa den anden Side ingensomhelst sjælelig Trang til dem. Jeg venter Intet af dem. Jeg bindes ikke ved nogen stærk Analogi, og kan derfor let unddrage min Tanke eller mit Blik fra deslige Gjenstande. Men hist var Modsætningen mellem Fordring og Fordringens Opfyldelse for stærk, for skrigende. Jeg kunde ikke uden Selvovervindelse glemme Fordringen, og ikke uden ved Vanens eller en høiere Sindsakts Magt gjøre mig fortrolig med Modsætningen. Et Menneskes Pande, Dine, Mund og hele Legemsdannelse indbyde, ja vi maa sige tvinge i stærkeste Grad enhver Beskuer til at finde en levende bevidst Sjæl under en saa kjendt Iklædning; men ligesaa stærk er

Modsætningen, naar endog det mindste Glimt af Liv er bortveget. Jo mere uforberedt jeg er, jo mindre denne Modsætning er bleven udjævnet i mit Sind, idet jeg er kommen i Nærheden af det afsjælede Legeme, des stærkere Gysen vil der indtræde; f. Ex. naar jeg har siddet ved Siden af og talt til et Menneske, som jeg da pludselig opdager er et Lig.

Endskjønt Vanen som bekjendt kan hærde Sindet mod mange Indtryk og saaledes ogsaa dette, saa at for Ex. Læger tilsidst uden nogensomhelst uhyggelig Følelse kunne bearbeide sine Kadavre, saa er dog hiin uhyggelige Stemning ved Synet af et Lig et Beviis paa Menneskets aandige Gehalt, et Beviis paa, at det, Mennesket væsentligt søger hos sine Medmennesker, ikke er det Legemlige, men netop det Aandelige. Derfor denne uhyggelige Aversion for at være sammen med et afsjælet Legeme. Synet minder for stærkt om at det Egentlige, det Væsentlige, er borte og kan ikke længere være tilgjængeligt for den umiddelbare Sympathi. Legemet ligger der som en bitter Ironi, ligger som en tom, værdiløs Indfatning, berøvet sit Smykke. Paa den anden Side er denne Antipathi en Svaghed, som bør overvindes; thi det maa indrømmes, at det Legemlige i Grunden her er tillagt for stor Magt. Vi lade os skræmme af Ironien. Konsekventsen bør dog være den, at, siden nu Aanden er det Væsentlige, man da ogsaa betragter det afsjælede Legeme som en uvæsentlig, ligegyldig Ting, der ikke kan rokke min Tro.

Vi have seet, hvorledes Synet af et afsjælet Legeme kan bevirke en vis Gysen paa Grund af, at Betragterens Sind af Legemets hele Form tvinges til at søge Sympathi, til med sin indre Trang at omfatte Gjenstanden, men saa istedetfor Liv finder Død, istedetfor Varme Kulde; en Kuldefornemmelse, en Gysen overfalder saaledes uvilkaarligt hans Sjæl, og kun Vanen eller en vis Sjælekraft kan overvinde dette Indtryk; eller ogsaa kunne vi tænke os, at Sindet undertiden i sig selv er saa haardt og sløvt, at Indtrykket preller af. Men er det nu saa, at et Legeme, der er berøvet sin Sjæl, kan vække Antipathi og Gysen, saa er der kun eet Skridt til at forstaae, hvorledes omvendt en Sjæl eller Aand uden Legeme udretter noget Lignende, og det i en forøget, om man vil raffineret Grad. Vi have her det Gyselige i et andet Stadium. I Kraft af min sjælelige Sympathi føler jeg mig tiltrukken til enhver Gjenstand, om hvilken jeg aner eller veed, at den lever, og allermest naturligviis til et menneskeligt Væsen. Hengiver jeg mig nu sympathetisk til min Gjenstand, saa skeer der mellem han og mig en Livsvexling eller Livsudjevning; ialfald vil der strømme noget af den Stærkeres Liv over i den Svageres, og den Stærkere vil omstemme den Svageres Sind i en tilsvarende Retning. Seer jeg, eller, hvad der her kommer ud paa eet, indbilder jeg mig at see en Gjenganger, saa vil jeg sympathetisk blive hensat i en lignende Tilstand, som den, hvori Gjengangeren selv synes at befinde sig*). Hans Liv strømmer gjennem min Forestilling over i mit eget. Men ligesom vi før saa, at et Legeme berøvet sin Aand var noget Uhyggeligt, saaledes er ogsaa for det naturlige Sind en Aand uden Legeme noget ligesaa Uhyggeligt. Berøves mit Sind sin legemlige Støtte, sine legemlige Organer, alle de styrkende og nærende Livstilstrømninger fra Legemets Side, Tilstrømninger, der varme Sindet, idet Legemet varmes, - da berøves Sindet paa samme Tid sin Varme, sin Friskhed og Munterhed. Ogsaa her finder det samme Sted, at man har vanskeligt for at unddrage sig. Sjælen fordrer at trænge ind paa Livet af denne samme forfærdelige Gjenstand. Thi ogsaa her er der en skrigende, unaturlig Modsætning, der som en svimlende Afgrund raaber paa at blive udfyldt, udjævnet; ja, vi kunne sige, at den raaber med stedse stærkere Røst, jo mere den tier. Thi kommer et Gjenfærd Dig imøde, som taler til Dig, da er det ikke saa slemt endda, men tier det stille, da er det allerværst. Dette er en bekjendt Sag, og det naturlige Instinkt kræver altid, at Gjenfærdet skal tale. Thi naar det taler, saa er allerede i Ordets egen Lyd og Mening Modsætningens Princip brudt. Thi Ordet er selv Legeme, om end af meget aandig Art. Ved et Spøgelse forestiller man sig jo et Menneske, der fremtræder, handler, altsaa lever, men aldeles uafhængig af al Legemlighed. Forestillingen forstærker og markerer selv denne Tanke, idet man siger, at Spøgelsets Legeme kun er et Skelet, altsaa netop et Legeme, der ironisk viser, at det gjerne kunde være borte; thi en Beenrad er jo netop den Deel af Legemet, som allermindst besidder Liv og allermindst formaar at udøve legemlige Funktioner paa egen Haand. Folketroen forstærker ogsaa paa andre Maader Spøgelsernes Ulegemlighed, for Ex. derved, at naar man skyder paa dem, saa farer Kuglen tilbage, altsaa som Protest mod Antagelsen af, at der skulde være et Legeme. Undertiden lader man Spøgelset have et fuldstændigt, synbart Legeme, der dog ved nærmere Betragtning viser sig at være gjennemsigtigt, som for Ex. i Dikens': Christmas carol. Legemet danner overhovedet Sjælens Formidling, dens Udjævning. Vi kunne ogsaa udtrykke det saa, at Legemet meddeler Sjælen en vis Klarhed, Forstaaelighed, kaster et Lys over den, som gjør, at den for min Sympathi bliver tilgjængelig. Ligesaavist som Legemet er dødt uden Sjæl, og som saadant uden Lys og Varme, ligesaa vist er det, at Sjælen uden legemlig Forklaring bliver noget Dunkelt, Fremmed, Utilgjængeligt. Det høieste Lys bliver for os det dybeste Mørke, naar det ikke saaledes er legemligt udjævnet og formidlet, at vort Øie kan betragte det uden at blændes. Gud, som boer i et Lys, hvortil Ingen kan komme, er derfor forsaavidt et Mørke for os. Naar Sjælen eller Aanden optræder ulegemligt, da optræder den ofte uden tidsmæssig Formidling, den kommer pludselig over os, og som saadan vækker den Gysen; thi Tiden tilhører det Legemlige. Her skal ikke saameget til. Vore Læsere have maaskee været i den Situation, at de ganske troskyldigt have grebet fat i en lodden Gjenstand i den Tanke, at det var en

Henriette Gislesen, født Vibe.

Pude, og idet de have faaet fat i Gjenstanden, begynder den pludselig at faae Liv, Bevægelse, Varme. Det var nemlig ikke en Pude, men en Kat. Hvorfor i dette Øieblik saadan Forskrækkelse? Min Forestilling overraskes af Liv og Sjæl hos en Gjenstand, hvori jeg ikke troede der var noget Liv. Skjønt jeg griber i et Legeme, saa faar min Forestilling ikke Tid til at bryde med den gamle Tro. Den formaar ikke at sætte nogen organisk Forbindelse mellem det Legeme, den griber i, og den Sjæl, som befindes at være i samme; thi jeg troede jo kun, at det var en Pude og var ikke sympathetisk forberedt paa noget andet. Dyrets Sjæl overfaldt mig pludselig uden nogen legemlig Formidling. Det samme vil indtræde, hvis et indbildt Lig pludselig begyndte at tale. Her vilde nu Forfærdelsen blive større; thi det er et Menneske, med hvem min sympathetiske Rapport er langt dybere og rigere, men Grunden er den samme; thi min Forestilling, min Sympathi var spændt i en ganske modsat Retning, da jeg saa Liget, og nu - saa pludselig - jeg formaar ikke i en saadan Overraskelse at udruste den talende Person med noget levende Legeme; allermindst med det, som jeg jo nys troede var et Lig. Det Forfærdelige ligger ogsaa i Spøgelsernes Nærgaaenhed. Det kommer ogsaa deraf, at de intet Legeme have; thi de have da ingen legemlig Begrændsning, og jeg vil ikke kunne være istand til at holde dem tre Skridt fra Livet. Det føler jeg allerede, naar jeg om Maaneskinsnatten seer dem i et hvidt Klædebon stige langsomt op ad Trappen, høre dem aabne den ene Dør efter den anden, stride nærmere og nærmere til mit Kammer. Jeg føler, at de maa komme, og de ere mig allerede i Frygten saa nær, at jeg mærker den i min inderste Sjæl, og det at de nærme sig med stedse lydeligere Fodtrin er kun et Udtryk for den stedse kjendeligere Fornemmelse af deres umiddelbare Nærhed.

Man fornemmer ogsaa undertiden en vis Gysen af en ganske anden Art, end den omtalte, nemlig en høist velgjørende, f. E. ved at anskue det Ophøiede i Malerkunst, Digtekunst, Musik. Her føres min Sjæl for et lidet Moment ud over det Legemlige, men paa en ganske anden venskabelig Maade, ikke gjennem en fiendtlig, voldsom, ironisk Protest mod det Legemlige, men i god Forstaaelse med det totale legemligt-sjælelige Velbefindende. Aandefrygten bevirker derimod en ganske forskjellig Gysen, end dette „Tedeums søde Gru“, som Wergeland saa smukt kalder det i sit Digt „Til en Gran.“ Sindet bliver nemlig med Vold, unaturligt, uforberedt, uden lempelig, sukcessiv Formidling, revet op, ligesom En, der i Søvne rives ud af sin Seng, fordi Huset brænder. Han stilles sjælelig blottet, forvildet, urolig uden at vide hvorledes, hvorfor og hvortil - i mystisk Rapport med en mørk Aandeverden, som kun berøver ham sin legemlige Iklædning uden at skjænke noget Vederlag. Og hvorfor er denne mystiske Magt saa stærk? Den er netop saa stærk paa Grund af sin for mig bundløse Tomhed og Indholdsløshed. Som en Afgrund hvirvler den min Sjæl ned i sit Dyb, som en Vampyr suger den mit Sinds hele Saft og Varme. Dette er hvad vi kalde det Dæmoniske. Det er det, som selv paa Grund af sin egen svimlende Modsætning altid raaber paa Udfyldning, og mit Sind kan ikke undlade at hige og søge efter en Udfyldning, men vil tilsidst ikke kunne andet end kaste sig selv deri. Men det Forunderlige ligger især i den Ironi, hvormed det Dæmoniske spotter mig, idet det fylder min Sjæl med en inderlig Lyst efter at opsøge det, med en Lyst efter Noget, som dog selv er saa forfærdeligt. Spøgelser pleie ikke at være meget snaksomme, og netop deres Taushed er det, som er saa skrækkelig; thi den „skriger mere end Fenris Hyl.“ Undertiden afbrydes dog denne Taushed af et Suk, et hjerteskjærende, jammerfuldt Suk. Dette er nu ogsaa psychologisk sandt. Thi Sympathien vækkes hos os derved til at udfylde et uendeligt Savn, en dyb Jammerlighed, at formidle en skrækkelig Modsætning, og dog staae vi der fortvivlede, thi Broen er afbrudt, den legemlige Forbindelse er afskaaret.

(Fortsættes.)

*) Ikke altsaa saaledes som han virkelig befinder sig. Man mærke, at det Hele ligger i Sympathien, altsaa i min umiddelbare Fornemmelse.

Henriette Gislesen,

født Vibe.

Denne fra Aandens og Hjertets Side lige udmærkede Kvinde hørte til den her i Landet vidtforgrenede Familie Vibe, der har saamange dygtige og begavede Medlemmer at opvise, og som har tællet en Vicestatholder og en Statholder over Norge i sin Midte. Hendes Fader var Generalkrigskommissær her i Christiania Nils Andreas Vibe, Søn af Major Johan Christian Vibe († 1764) og Anna Cathrine Pihl, og en Broder af den som Digter og Deeltager i det norske Selskab bekjendte Kammersekretær Johan Vibe, der døde ugift 1782.*) Moderen var Margary Kjerulf, en Datter af Raadmand Kjerulf i Christianssand, der ved Mandens Død 9de Septbr. 1814 sad igjen som Enke med sex smaae Børn. Henriette, den Næstyngste, var kun i sit fjerde Aar.

Hun var født 9de April 1809 i Bergen, hvor Faderen dengang boede som Amtmand over nordre Bergenhuus Amt, men hvorfra han med Familie flyttede til Christiania, da han 1811 var bleven udnævnt til Generalkrigskommissær. Efter hans snart paafølgende Død kom Henriette i Huset hos Generalmajor Benoni Aubert, en Ungdomsven af Faderen, der med ham havde grundlagt Norges hydrographiske Opmaaling, og som ogsaa faderligen tog sig af Henriettes næstældste Broder, nuværende Ingeniør-Major Andreas Vibe, der især har ofret sine rige Evner til Fortsættelsen af Faderens paabegyndte Værk.

Paa sin tyveaarige Fødselsdag indtraadte hun i Ægteskab med daværende Bureauchef i Finantsdepartementet, senere Expeditionssekretær Christian Frederik Glükstad, hvem hun i Generalmajor Auberts Huus havde lært at kjende og elske. Men efter et niaarigt

*) Om Familien Vibe se Fr. Taarups Efterretninger i Genealogisk og biographisk Archiv, S. 73—104 med tilhørende Stamtavle.

lykkeligt, skjønt barnløst ægteskabeligt Samliv opløste Døden denne Forbindelse, da Glükstad 1838 kaldtes heden i en Alder af kun 35 Aar.

Som Enke flyttede hun nu med Moderen til sin ældste Broder*) Johan Christian Vibe, Sognepræst til Gausdal, og da han var bleven forflyttet til Eger, fulgte hun ligeledes didhen. Nogen Tid opholdt hun sig ogsaa paa Modum, hos Distriktslæge Henrik Thaulow, der er gift med en ældre Søster, Nicoline Andrea Margrethe. Besjælet af Iver for Opdragelsesvæsenet som hun var, ønskede hun nu efter nogle Aars Forløb at have Smaapiger i Huset som Pleiebørn, hvis Uddannelse og aandelige Udvikling hun kunde lede, og i denne Hensigt bosatte hun sig paa Gaarden Vaalen, beliggende midt imellem Vestfossen og Egers Præstegaard. Foruden de antagne Pleiebørn ydede hun samtidig en Søn af Broderen Andreas i flere Aar Pleie og Opdragelse. Men den største pædagogiske Omhu skjænkede hun vistnok en Datter af hendes ældste Broder, Præsten: Christiane Vibe, hvem hun lige

*) Hendes tredie og yngste Broder er Frederik Ludvig Vibe, tidligere Professor i græsk Philologi her ved Universitetet og nu Rektor ved Kathedralskolen i Christiania.

fra sit første Ægteskab havde havt hos sig som Pleiebarn, og for hvem ogsaa hendes første Skrift: „En Moders veiledende Ord til sin Datter“ er skrevet. (Christiania 1843; oversat baade paa Engelsk og Tydsk.)

Efter Moderens Død (1852) forlod hun Eger og boede nogen Tid paa Gaarden Drager ved Christiania. 23de Marts 1854 indgik hun nyt Ægteskab med Knud Gislesen, der da var residerende Kapellan til Asker og første Lærer ved det derværende Seminarium, men i Juni 1855 blev Sognepræst til Gjerpen og 21de November s. A. udnævntes til Biskop i Tromsø.*)

Allerede fra en tidligere Alder havde Henriette Vibe været af en svag Helbred. Men dette afskrækkede hende ikke, ved Mandens Kaldelse, fra at drage til Nordlandenes ublide Klimat og midt ind i de tromsøiske Sekteer-Bevægelser, som et saa dybtfølende religiøst Gemyt som hendes ikke ligegyldigen kunde lade glide sig forbi, men hvilke idelig en maatte opfordre hende til umiddelbar Deeltagelse, der da heller ikke

*) En kort Biographi af denne christeligt alvorlige Mand have vi givet i vort Blad for 1856 Nr. 21 samt hans Portræt i Nr. 45.

udeblev. Dog denne Hengivenhed i sit Kald, der synes mere hos Kvinden end hos Manden at beseire de physiske Svagheder, gav hende Mod og Styrke, og kommen dernord stod hun sin Mand troligen bi under alle de vanskelige Forholde, som en velmeent, men uklar religiøs Higen beredede ham, og hun var ham hengiven med al denne opofrende Kjærlighed, som kun Kvinden har i Eie. Hendes sidste Brev til hendes Broder her var en Udtalelse af det Ønske og det Haab, at hendes Sygelighed snart vilde være saavidt overvunden, at hun kunde ledsage sin Mand paa hans forestaaende Visitatsreise; - men Sygdommen blev stærkere end den ægteskabelige Opofrelses Ønsker, og en følgende Postdag bragte Slægt og Venner her det Sorgens Budskab, at hun var afgaaet ved Døden 10de Mai d. A. Hendes tidlige Hedengang maa i Sandhed i meer end en Henseende vække Sorg, da den ikke alene berøvede hendes Sødskende den kjærligste Søster og hendes Mand en opofrende Ægtefælle, hvis Opmuntring og Raad han i sin vanskelige Stilling tiltrængte, men ogsaa lader den Kreds, hvor hun nu levede, savne den erfarne og tro Veilederinde ved de uklare religiøse Bevægelser inden samme, og har afskaaret de Kredse, med hvilke hun gjennem

Krigen i Italien: Østerrigske Tropper.

sine Skrifter traadte i Berørelse, alt det Haab om videre Forfatterskab, som de saa gjerne ønskede opfyldt.

Fru Gislesens Skrifter ere mange og vidne om en Begavelse, der overalt vilde vække Opmærksomhed; og dog skal det personlige Bekjendtskab med hende have endnu i mærkelig Grad forstærket det Indtryk, man om hende havde modtaget gjennem det skrevne Ord. Hun stod i Brevvexling ikke blot med flere christeligsindede Mænd her i Landet, men ogsaa med Mænd og Kvinder udenfor Landet, og et Par af hendes Skrifter ere ogsaa blevne oversatte paa fremmede Sprog. Hendes første i Trykken udgivne Bog var, som ovenanført, „En Moders veiledende Ord til sin Datter.“ Den var anonym ligesom de følgende, hvor Forfatteridentiten kun betegnes ved hiin Titel. Anledningen til Skriftet fortæller hun selv saaledes:

„Ungdommens flygtige Munterhed var forsvundet og havde givet Plads for Alvor og Tænksomhed. Haarde Skjæbner, bitre Lidelser havde hjemsøgt mig, havde ogsaa hos mig opnaaet den Hensigt, hvortil de af Guds forbarmende Faderkjærlighed stedse ere bestemte: Aanden var opvakt af den Dvale, hvori den hos saa mange Mennesker ligger bundet, uforstaaet, ubevidst for dem selv, indtil det store, betydningsfulde Tidspunkt i Livet indtræder, da Lyset ovenfra gjennemstraaler Sjælens Mørke og lærer den at dømme klart over Livet og Verden, over sig selv og Andre. Dette Tidspunkt var ogsaa indtruffet for mig, og fra hiin Stund følte jeg en rastløs, uafladelig Sjælehunger. Aanden søgte Næring, bedre, renere, meer styrkende Næring, end den hidindtil havde havt. Den kunde ikke mere, som forhen, finde sig tilfredsstillet ved en Roman eller Reisebeskrivelse; den havde nu omtrent samme Fornemmelse ved disse forhen saa yndige Retter, som et legemlig hungrigt Menneske kan have, naar man for at stille hans Hunger vilde fremsætte for ham pyntelige Retter og Frugter af farvet Gibs eller Porcellain. — I denne stedse længselfuldt søgende, stedse umættede Tilstand greb jeg begjærlig efter ethvert Skrift, hvis Titel eller Indhold syntes at love mig Tilfredsstillelse. . . .“

Saaledes faldt da et af disse moraliserende voluminøse tydske Opdragelsesskrifter fra forrige Aarhundrede hende i Hænderne, hvilket hun som Barn havde modtaget som Gave og flygtigen læst. Men hun fandt sig derved yderst utilfredsstillet, og navnligen savnede hun „Religionen“, hvorfra enhver moralsk Regel maatte udstrømme „som fra dend dybe, oprindelige Kilde.“ Hun skrev da dette Skrift, der indeholder, for at bruge Wexels's Ord, Formaninger, der hovedsagelig dreie sig om Frelserens Ord: „Vaager og beder!“ og hvori der igjennem et rigt, i simple og venlige Ord nedlagt Forraad af bibelske Lærdomme udvikler sig det yndige Billede af en christelig Kvinde, hvis væsentlige Træk Apostelen Peder har malet os i de Ord, Forf. med god Grund kalder sit Yndlingssprog, og som vi læse i 1 Petr. 3, 4.“ Det er en Bog, som vist Ingen har lagt fra sig uden Næring for sin Aand, og som ved „den reen-christelige Sandhed, den sande Lærdom, der i Forening med den inderligste Hjertelighed og den klareste Tanke, der gaar igjennem den fra først til sidst, overalt han vundet den Venner, især blandt kjærlige og christeligsindede Mødre.“*) I disse Ytringer om hendes første Bog er vistnok hendes hele Forfatterskab charakteriseret. - Foruden en heel Række, fra Tydsk oversatte eller bearbeidede Skrifter, navnligen af Fr. Theremin, har hun udgivet: „Julegave for det barnlige Sind“ (1845), „Helligaftenerne, bibelske Samtaler mellem en Moder og hendes Børn“ (1850-51), „Den

*) Wexels Ord i Mgbl. 1843 Nr. 103.

kvindelige Virksomhed for Missionen, et Afskedsord til Søstre" (1853, oversat paa Tydsk af H. Sebald), og endelig „Bekjendelse og Vidnesbyrd i Anledning af Splittelsen i Kirken". (Udgivet kort efter Ankomsten til Tromsø, angaaende de derværende religiøse Bevægelser, og senere trykt op igjen her i Christiania.)

Overhoved kan der om alle disse Skrifter med Rette siges, hvad K. Bornemann har bemærket i sin Fortale til Sebalds Oversættelse af Bogen om den kvindelige Mission, at de ere lige saa mange Beviser for, „at det ogsaa er givet Kvinderne at fremme Christenhedens og den hele Menneskeheds høieste Interesser, paa samme Tid som de med Hengivenhed opfylde det dem nærmest anviste Kald."

Idet vi beklage, ikke at kunne føie til disse Linier en udførligere Charakteristik af Bispinde Gislesens Skrifter og religiøse Retning, - for at give en saadan maatte man være Theolog, - og hellerikke i det Enkelte kunne følge hendes vækkende, opmuntrende og velsignelsesrige Bestræbelser for sine Medmenneskers aandelige Retledelse og Oplysning, kunne vi ikke bedre ende denne i Forhold til den Afdødes Virken og Betydning utilstrækkelige Nekrolog, end ved at hidsætte de vakre Ord, hvormed hendes gjenlevende Ægtefælle har berettet hendes Død:

„Hendes Liv var rigt paa Tro og Kjærlighed og til stor Velsignelse for mig og Mange; hendes Død efterlader det dybeste Savn og den inderligste Veemod, men ogsaa den salige Trøst, at som Christus var hendes Liv, saa var Døden en Vinding."

Krigen.

Vil en Konge have sin Nation til at udrette Storværk, maa han fylde den med en stor Tanke, gjennemgløde den med en historisk Idee. Hele Frankrig er nu fuldt begeistret for Krigen, det er gaaet ned i dets Massers Bevidsthed, at der atter foreligger Frankrig et af de kulturhistoriske Løftetag, som udgjøre dets Storhed, det at befrie en stor og ædel Nation fra Trældom og gjengive den til en Tilstand, hvori Oplysningens Sol kan faa drive den ud af sin Stagnation til Væxt og Udvikling. Dette Folk, der har staaet som Kulturens Martyr, forkyndende den nyere Tids Lære for Hedningerne, de middelalderskt forenede europæiske Stater, føler sig paa ny under et stort Hverv; det vil atter ud at disputere om Frihedens Theori med Klingen; det vil plædere Sagen med sin gamle stivsindede Modstander Østerrige, disputere den paa Mailands Slette som paa et Torv i alle europæiske Staters Paahør. I disse Disputatser har Frankrig vundet saamange Gange som det kan tælle seierrige Valpladse Europa rundt; men før det saaledes blev Prophet for Verden, maatte det først overbevise sig selv, maatte Brostenene i Paris farves røde. Det franske Folk gløder under den ædle Idee at befri et andet Folk: Italien, det vil atter ud at skjære sig en Laurbærkrands, og bygge Historien et nyt Kapitel. Dets Ørne, som bygge Rede paa Tinden af dets Ære, flyve nu udover Italien med Trikoloren i Næbbet; Ørnen er her Duen med Oliegrenen til et undertrykt Folk.

Hvilken end Napoleon den 3dies Tanke monne være, ligemeget hvor diplomatisk trædsk eller hvor ædel, saa er dog saameget vist, at det franske Folk er begeistret af denne ædle Tanke, at det er med dens Kraft, at han har reist det i Vaaben og at han uden denne ikke kunde have faaet Nationen til at røre sig. Folkene ere store Individer ikke blot med Hensyn til deres ydre Dimensioner, men ogsaa med Hensyn til deres Indre; Sandheden ligger i Dybet af deres Hjerter, og den, som vil regjere dem, maa kjende denne skjulte Evighedens Muskel indeni dem, maa lade denne deres underjordiske Kraft blusse frem for deres Øine som anførende Faner.

Men med slige lysende Faner faar man ogsaa Folkene til at følge gjennem Død og Undergang; de gaae syngende efter dem; Marseillaisen, Verdens Opsang, blev sunget slig; dens Vers er den franske Idees klingende Fodtrin. Og bag den Fane, Napoleon den 3die har stukket op for Frankrig, synge Franskmændene atter den samme Sang — omforandret efter Banneret, som nu ikke længere er plantet op for Frankrige selv, men af Kulturudbrederen Frankrige for Italien. Rekruterne fra Marseille have paataget sig Omdigtningen; de synge:

„Allons enfants de l'Italie
Le jour de gloire est arrivé
Qu'avec nous chacun de *vous* crie
L'etendard sanglant est levé
— — — — — — — — — — — — — —
Aux armes *Piemontais!*

Det er mægtige Ord. Med denne Sang kunde Franskmændene drage vaabenløse rundt om Østerrige og denne raadne Stat vilde styrte sammen i Gruus, som Jericho for Jødernes Basuner; thi denne Sang vilde smelte den gamle Tids Lænker af det østerrigske Folk og vække det til Bevidstheden om, at det bestaar, ikke af Millioner Umyndige, men af Millioner af Mænd. Østerriges Statsmænd vilde vel tusindegange hellere have selve Krigen, hvor hed den end blev, end et sligt fredeligt Sangertog af 200,000 Mand dragende omkring dets Grændser, end en saadan Nutidens Morgenrødme, der vilde straale Dag indover Landet.

Skjønt Krigsefterretningerne ere sparsomme, lader det dog som om Armeernes Sammenstød blive af en mere og mere betydningsfuld Beskaffenhed og at det mere og mere brygger op til et Hovedslag. Efter Times's Spaadom skulde et saadant forefalde i disse Dage, i Begyndelsen af Juni. Den sardiniske Konge er gaaet over Floden Sesia, som hidtil har skillet mellem Armeerne, og den franske Armee er overhovedet under Fremrykning. Ved Vercelli er forefaldt en ny Fægtning, hvorunder Zouaverne stormede et østerrigsk Batteri, tog 6 Kanoner og jog 400 Østerrigere i „Kanalen."

Efterretningen om, at Garibaldi havde lidt et afgjørende Nederlag, dræbtes af en ny Telegraphdepesche, hvorefter denne Folkegeneral berettes at have stor Fremgang i sine Foretagender, at han har havt en Fægtning med Østerrigerne, hvori han blot fratog dem 2 Kanoner, at Skarer af Frivillige strømme til hans Fane og at han holder den strengeste Disciplin iblandt dem. Han har bemægtiget sig alle Dampskibene paa Comosøen og behersker saaledes Kommunikationen der - noget som vistnok har en vægtig strategisk Betydning. Under denne Chef fægter Folkets Begeistring ved Siden af den „disciplinerede" Armee under Keiseren og Kongen af Sardinien.

Kossuth har optraadt i London. I et „Neutralitetsmeeting" har han i Ungarns Interesse i en glimrende Tale udtalt sig for at England forbliver neutralt og ikke ved sin Indskriden forpurrer Tingenes naturlige Gang, der absolut maa føre til hans Fædrelands Befrielse. Han endte sin Tale med: „Hvis England forbliver neutralt, da har Gud forladt Østerrig." Rygtet fortæller ogsaa, at han agter at besøge Keiser Napoleon for at faae dennes Samtykke til at „revolutionere Ungarn." Skulde han have Held med sig heri, vil Østerrige faa en vild Løve i Ryggen, nemlig ogsaa fra den Side et Folk, som kjæmper for sin Uafhængighed, 11 Millioner Mennesker, som ville sin Frihed.

I England staar Derbys Ministerium, som man har beskyldt for at være østerrigsksindet, for Fald. Russell og Palmerston, under hvis forrige Ministerium England og Frankrig vare Allierede, have forenet sig om at styrte Derby, men kunne ikke blive enige om Premierministerposten.

Preussens Politik synes at være at sikre sig Overherredømmet i Tydskland paa Østerrigs Bekostning. Dets Politik er tydsk national med „das große einige Vaterland" i Kikkerten. Og Preussen har bestemt al Udsigt til at gjøre Affærer nu.

Paa Grund af sit forviklede Forhold til Tydskland bliver Spørgsmaalet om Danmarks Neutralitet, i Tilfælde af, at det tydske Forbund indlader sig i Krig, særdeles ugreit.

Literatur og Kunst.

Norske Universitets- og Skole-Annaler, udgivet af Universitetets Sekretær, har nu paabegyndt sin tredie Række og vil herefter udkomme i mindre Hefter (Priis 36 ß) og med kortere Mellemrum end hidtil. Det er beklageligt, at dette nyttige Tidsskrift fra Publikums Side omfattes med saa liden Interesse, at Udgiveren ikke alene maa arbeide gratis, men ogsaa ved dets Fortsættelse see sig udsat for pekuniære Tab. Glædeligt vilde det være, om den nu trufne hensigtsmæssige Forandring ved Udgivelsen vilde skaffe flere Kjøbere og Læsere.

— Den forrige danske Finantminister Grev Sponneck har nylig udgivet paa Dansk og Tydsk et Forsvar for den holsteenske Stænderforsamlings Betænkning og Forslag i Forfatningssagen. Derimod har Grevens tidligere Kollega, Konferentsraad Madvig, udgivet en polemisk og kritiserende Brochure, „**De holsteenske Stænders Forfatningsforslag** og Grev Sponneck" (Gyldendals Forlag, Priis 33 ß), der saavel paa Grund af Forfatterens Personlighed som Skriftets egen Beskaffenhed fortjener og ogsaa har vakt stor Opmærksomhed, idet efter nogle Dages Forløb allerede et 2det Oplag er bleven fornødent. Forf. drager skaanselløst tilfeldts mod Forslaget, der er ligesaa praktisk ubrugbart som uforeneligt med det danske Monarchies og Folks Interesser og er baseret paa „den reneste Slesvigholsteinisme."

— Ved sin Tiltrædelse af Bergens Bispestol har Kaurin udfærdiget en **Sendskrivelse til Bergens Stifts Præster**, hvori han formaner dem til Agtpaagivenhed paa sig selv og paa den Lærdom, der forkyndes, - en Agtpaagivenhed, som i vore Dage er bleven saameget mere fornøden ved alle de falske og usunde Retninger, som Sekterer søge at gjøre gjældende. Dette Hyrdebrev er nu ogsaa givet i Boghandelen (F. Beyers Forlag, Priis 6 ß.)

Ogsaa Christiania Stifts Biskop, Arup, har nylig udgivet et Brev til Præstestanden — men da det ikke er kommet i Boghandelen og heller intet Exemplar deraf er faldet i vore Hænder, kunne vi kun nævne dets Tilværelse.

— J. Dybwad indbyder til Subskription paa en norsk Oversættelse af **Konkordiebogen** eller den evangelisk-lutherske Kirkes Bekjendelsesskrifter (som i Aaret 1580 udkom under hiint Navn.) Oversættelsen besørges af Lektorerne Caspari og Johnson og vil udgjøre omtr. 30 Ark à 4 ß.

— Paa Boghandler Wøldikes Forlag i Kjøbenhavn er begyndt at udkomme **Nordisk Museum**, et Maanedsskrift for almennyttig Underholdning, redigeret af Prof. Borring. Dets Formaal er, deels at give originale Afhandlinger, deels Oversættelser af fremmede periodiske Skrifter - i hvilken Henseende Udg. især har stillet sig Revue Britanique til Mønster. Skriftet vil ellers efter første Hefte at dømme nærmest være at henføre til samme Klasse af populære Tidsskrifter, som Munchs Maanedsskrift for os og Steenstrups i Danmark. Deslige Skrifter stifte altid Nytte ved at bringe Videnskabens Resultater ud blandt den store Læsekreds, der vel har den Almeendannelse, som udfordres for Tilegnelsen, men savner Tid eller Anledning til selv at gaae til Kilderne. Første Heftes Indhold synes velvalgt og lovende. Prisen for hvert Hefte (5 Ark) er 27 ß, altsaa forholdsviis høiere end paa Munchs Maanedsskrift; men Udstyret er smukkere.

— Landbrugsskriftet **Budstikken,** der udgives af Selskabet for Norges Vel, har i de hidtil udkomne Hefter bragt et rigt og vexlende Indhold og en Række større belærende Artikler over Landbrug og Landbovæsen. Det sidst udkomne Hefte (et Dobbeltehefte for April—Mai) ledsages af en særskilt „Fortegnelse over Modeller fra Ladegaardsøens Hovedgaard."

— Dagbladet **Kjøbenhavnsposten**, der efter længere Standsning forrige Aar atter begyndte at udkomme, er nu gaaet over til et Ugeskrift med Titelen „**Kjøbenhavns Ugeblad**." (Priis 55 ß Kvartalet.) Redaktør er, som tidligere, Hr. J. P. M. Grüne.

— To fortræffelige Artister, Hr. og Madame **Leonard,** have i kort Tid opholdt sig her i Christiania, for efter at have givet to Koncerter, at reise til deres Hjemsted Brüssel. Madame Antoinielle Leonard, fød da Minde, hører til den bekjendte Garciaske Kunstnerslægt, og er uddannet hos Manuel Garcia i Paris, hvorefter hun kort Tid har været engageret ved Brüsseler Theatret. Hun er en yndig, behagelig og kunstfærdig Koloratur-Sangerinde og hører til dem, som nærmest have sin Plads i Opera comique eller Opera Buffa. — Hr. Leonard er en Mester af første Rang og udentvivl den mest fuldendte fremmede Violinkunstner, vi her have hørt. Beriot, Vieuxtemps, Leonard, Haumann, Prume og flere andre ere de, som have gjort den belgiske Skole berømt, og blandt disse indtager Hr. Leonard en høi Rang. Anm., der har hørt de fleste af Europas berømte Virtuoser, tror ikke, at nogen har spillet renere og klarere end Leonard; men han maa tillige tilføie, at andre have visselig havt en større Individualitet og derved kunnet mere begeistre. — Sjeldent have Kunstnere her vundet det Bifald som disse. ✕

Norge.

Christiania. Restaurationen af Akers gamle Kirke er nu endelig for Alvor begyndt. I forrige Uge nedtoges Taarnet, i hvis Kuppel der fandtes Optegnelser om dets Reparation etc., og allerede i lang Tid har der været arbeidet paa Tilhugning af Steen (Kalksteen), tilsvarende den, hvoraf Kirken er bygget. Som bekjendt skal Kirken restaureres for Christiania Kommunes Regning og afgive Gudshuus for endeel af Bymarken. Denne har nu i de mange Aar, siden Benyttelsen af den gamle Kirke ophørte, savnet Kirke i sin Nærhed, og der havde saaledes været fuld Opfordring for Byens Fædre til at iværksætte den engang besluttede Restauration hurtigere end skeet.

— En fra Præsten Krogh i Vestnæs udgaaet Indbydelse til Subskription for en Huusmandsenke der i Præstegjældet, som under en Storm havde mistet sin Mand, har havt til Følge, at der er indkommet Bidrag til ikke mindre end 1150 Spd. Bagefter polemiseres i Aviserne om, hvorvidt det er vel eller ilde, at saa stort Bidrag er indkommet, da mangen En, der mister sin Forsørger Intet faar.

— Grev Wedels Büste, udført i Marmor af Glosimodt, er fra imorgen af at see i Nationalgalleriet i Stiftsgaarden, hvor den tilligemed det Eidsvoldgalleriet tilhørende Portræt af Greven er opstillet i hans Arbeidsværelse som Statholder. Büsten afsløredes i Tirsdags i Nærværelse af nogle Medlemmer af Grevens Familie. Den er bekostet ved Subskription, tildeels blandt Storthingets Medlemmer, og Kunstneren har for sit Værk faaet 300 Spd. For Resten af de indkomne Bidrag tror Indbyderen, Kammerherre Holst, at see sig istand til at anskaffe Gibsafstøbninger for de Byer, som have bidraget mest. (En Xylographi af Büsten, udført i Leipzig efter en Photographi, findes i vort Blad for f. A. Nr. 12). Büstens Plads er ligesom Maleriernes maadelig i det nærværende Lokale; men hele Samlingen skal nu faa Plads i Universitetets Bibliothekbygning.

— Telegraphen har bragt den sørgelige Efterretning, at Statsraad Hagerup er død i Carlsbad den 28de Mai, i sin Alders 53 Aar. (Nekrolog skulle vi give i et senere Nr.)

— Grundstenen til Studenternes Samfundsbygning skal nedlægges paa Fredag.

— Under 23de Mai er Sognepræst til Mo i Thelemarken S. F. Sørensen udnævnt til Sognepræst til Tinn; Kand. theol. C. A. Lexow til Sognepræst til Hjertdal; Kand. theol. H. A. Aars til Sognepræst til Gransherred; Kand. theol. J. H. S. Müller til Katechet i Christianssund og personel Kapellan Chr. J. Hammer til Stiftskapellan i Christianssands Stift.

— S. D. er Overtoldbetjent i Laurvigs Tolddistrikt C. Kierner meddeelt Afsked med 500 Spd. i Pension.

— Auditør Smit er konstitueret som Stiftamtmand i Bergen.

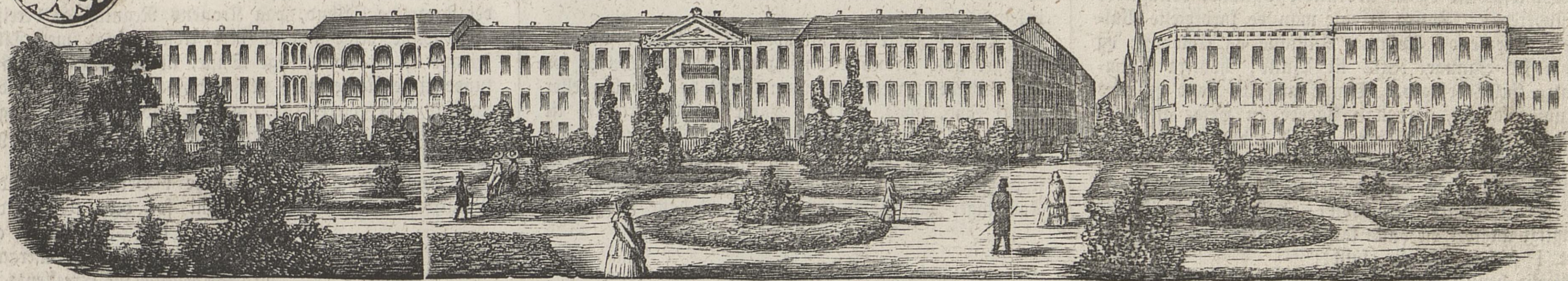
— I Aarets 4 første Maaneder have Toldintraderne for Rigets sydlige Toldsteder udgjort 896,733 Spd. eller 306,141 Spd. mere end i tilsvarende Tidsrum f. A.

— Kongen af Danmark har tilstaaet Hans Helgesens Søster en Pension af 200 Rdlr. aarlig. Desuden er der for hende i Kjøbenhavn tidligere aabnet en Subskription.

Nyhedsbladets Redaktør, P. Botten Hansen, bor i Kjøbmand N. Haslunds Gaard, Hjørnet af Raadhuus- og Kongens Gade

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 24. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 12te Juni 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Om Aander og Spøgelser.

(Slutning.)

Mangfoldige ere de Maader, hvorpaa det Dæmoniske kan gribe Mennesket. Her - i Spøgelsefrygten - er det kun i en Forestilling, der har sin egentlige Grund i Menneskets egen Anelse om, at det Dæmoniske existerer. Denne Frygt og disse Syner vilde for det meste kunne finde Sted, om end ikke virkelige reelle Dæmoner i de paakommende Tilfælde aabenbarede sig; thi alle de nødvendige Betingelser for Frygten og Illusionen ligge i Menneskets eget Sind. At der mellem Sjæl og Legeme finder en Splittelse Sted, træder frem overalt i saa mangfoldige Skikkelser, og i sig selv maa ethvert Menneske have en Fornemmelse af, at der mellem disse existerer en væsentlig Modsætning, en Splid, der allerkjendeligst røber sig for vor Forestilling, vor Reflektion, naar vi see eller mindes om Døden. Ligesom Tvivlen er et Gjennemgangsstadium for en høiere positiv Erkjendelse, saaledes er Døden, Splittelsen mellem Sjæl og Legeme, et nødvendigt Medium for Opnaaelsen af en høiere aandelig Tilværelse. Men dette Mellemstadium er selv kun negativt, smerteligt og - for min sympathetiske Fornemmelse - gyseligt. Det er let at indsee, hvorledes det Dæmoniske har sin Beliggenhed i Menneskets eget Hjerte. Thi Sjæl og Legeme, vor Aand og vor Natur kunne dog til Syvende og Sidst slet ikke undvære hinanden. Efter deres Idee og Begreb maa de forenes, og Fordringen er stærk, uafviselig. Den er en Livets, en Evighedens Fordring. Derfor lærer Skriften, at Legemerne skulle opstaae. Paa den anden Side taler vor timelige Forestilling, vor Reflektion om en væsentlig Forskjellighed. Nødvendigheden kræver, at en saadan Forskjellighed aabenbarer sig, erkjendes. Jo stærkere denne Reflektion er, des mere gjør sig hiin Trang til at see den væsentlige Forskjel aabenbaret gjældende. Heraf hiin uimodstaaelige Lyst til at høre Spøgelseshistorier; thi hver saadan Historie befrier denne vor Trang; men saa raaber paa den anden Side, i lige Grad som Modsætningen bliver stærkere i vor Forestilling, vort eget indre livskraftige Selv, vort eget Hjerte, der ikke kan taale denne Splid, paa at Modsætningen skal udslettes, at Forlig og Enighed atter skal tilveiebringes. Men det er netop den store, vanskelige Kunst, som saa Faa besidde. I Korthed kunne vi altsaa sige, at Sindet i samme Moment har to lige stærke Fordringer, der indbyrdes modsige hinanden. Den ene er Fordringen til Forskjel, Splittelse mellem Sjæl og Legeme, for at det kan blive stadfæstet for os, at Sjælen har en virkelig selvstændig Tilværelse, den anden er Fordringen til Eenhed; thi Sjæl og Legeme kunne dog ikke undvære hinanden. Det er kun en høiere, guddommelig Aand, som formaar at løse Gaaden og hæve Vanskeligheden, den Aand, der selv kan i Kraft af sin egen Guddommelighed give det dødelige Legeme Liv, og som netop formaar dette, fordi den i sit eget Væsen er hævet over Legemet selv. (Smlgn. Rom. 8, 11).

Men derfor maa denne Aand være dristig og stærk nok til at see hiint Spøgelse under Øinene. Den engelske Romanforfatter Bulwer har i sin „Zanoni" digterisk smukt fremstillet denne Idee. Her forekommer et spøgelsesagtigt Væsen, der hverken er Gjenfærdet af en gammel Borggreve, eller en anden tilfældig Personlighed, men meget mere det ene, store Tilværelsens Grundspøgelse. Det fremstilles som „Dørvogter til Templet" og søger at bortskræmme den, som vil trænge ind i den hemmelighedsfulde Aandeverden. Zanoni trodser og beseirer Spøgelset, men Glyndon skjælver, vakler, bliver overvundet, og formaar aldrig siden at kaste det forfærdelige Billede bort fra sin Sjæl. Det overfalder ham, hvor han staar og gaar, og forbitrer alle hans Dage; thi det formener ham altid Adgangen til den høiere, lykkeligere Verden.

Endskjønt Aandefrygten er et Beviis paa Menneskets religiøse Drift, dets Trang efter det Evige, saa følger dog ikke deraf, at den, som er bange for Spøgelser, besidder nogen sædelig Fromhed. Som før bemærket er denne Frygt i sig selv uden sædeligt Indhold. Snarere vil man finde det Modsatte, nemlig at slig Overtro er nøie forbunden med reflekteret Vantro og slap, ureen Sædelighed. Historien viser, at en vantro Tidsalder er meget stærkt henfalden til Spøgelsefrygt. Vi behøve ikke at gaae længere tilbage end til den rationalistiske Aufkläringstid i det forrige Aarhundrede. Man reflekterer fra et fornemt, kritisk Standpunkt over Alt, sønderlemmer Tilværelsen. Den hele guddommelige Idee gaar tilgrunde; dog kan man ikke undvære Aander og en Aandeverden, men denne bliver da selv uklar, spøgelsesagtig, i dualistisk Splid med det Naturlige, hvilket det dog ikke formaar at beseire, underlægge sig og gjøre til sin lydige Tjener.

Vi have viist, hvorledes Spøgelsefrygten og tillige Begjærligheden efter at høre om Spøgelser har sin Grund eller sit Sæde i den sjælelige Sympathi. Menneskene skulle støtte hverandre, hjælpe hverandre til at udvikle og bevare Visheden om, at der ere Aander til. Hver Enkelt for sig er mere eller mindre svag. Den umiddelbare Fornemmelse af Andres Nærhed kan uvilkaarligt bidrage Sit til at opnaae denne Vished. Alt hviler i Sympathien. Det foregaar paa en dobbelt Maade, den ene er venskabelig, den anden fiendtlig, men de kunne ikke undvære hinanden. Det Venskabelige indtræder ved Samværet med et levende Menneske, som taler til mig, opmuntrer mig. Her fornemmer jeg Lys, Varme. Mit Sind modtager en vis Impuls. Sjæl og Legeme styrkes; vi kunne bestemtere sige, at Sjælen styrkes ved det sympathetiske Indtryk af levende Forbindelse mellem Sjæl og Legeme hos den anden Person, jeg er sammen med. Den fiendtlige Maade, som jeg begjærlig søger, skjønt under Frygt og Gysen, er den at opnaae en sympathetisk Rapport med de Dødes Verden. Jeg faar her en Vished i Forestillingen, men Visheden er ligesaa gyselig, som den i en anden Henseende var tilfredsstillende; thi de Aander jeg seer ere mørke, stumme, kolde. Der er en Modsigelse, en Splid i deres Væsen, en Modsigelse, som sympathetisk smitter mit eget Sind. Derfor tyer jeg gjerne tilbage til den forrige Form, hvorunder den sympathetiske Fornemmelse af Aandelighed meddeles. Naar vi ere bange for Spøgelser, tør vi ikke være alene; vi søge helst Menneskers Selskab; thi det er en gavnlig Modvægt, et sympathetisk Forsvar. Vi skye Mørket, og tye til Lyset. Vi slutte os nærmere sammen i fortrolige Kredse, som til fælles Forsvar. At vi ikke frygte Spøgelser ved høilys Dag, har sin Grund deri, at Lyset selv er dette hemmelighedsfulde, halv legemlige halv sjælelige Stof, i hvilket Foreningen af Sjæl og Legeme hviler som i et Medium. I Lyset have vi derfor den oprindelige Modvægt mod hiin Splittelse mellem Sjæl og Legeme, som udgjør den væsentlige Eiendommelighed ved alle Spøgelser. Lyset selv er som synligt Stof ialfald et levende Symbol paa denne dybe Eenhed, der fra Evighed indesluttede Betingelserne for Sjæls og Legems Eenhed, altsaa for Menneskets Liv (Joh. 1, 3. 4) og som tilsidst personligt vil være Mørkets og Splittelsens Overvinder. En stor Modvægt have vi ogsaa i Menneskers Selskab; thi et levende Menneske er det, som klarest aabenbarer den Forbindelse mellem Sjæl og Legeme, der af Skaberen har været tiltænkt at skulle finde Sted.

Til Bestyrkelse af Ovenstaaende og nærmere Opklarelse deraf vil jeg anføre et nærbeslægtet Phænomen. Det Spøgelseagtige er beslægtet med det Hæslige. Sammenlign f. Ex. Hexeoptrinene i „Macbeth" og Hauchs Afhandling om Macbeth i Nordisk Universitets-Tidsskrift for 1854 første Hefte Side 21. Ligesom det Spøgelseagtige er en Optræden af en aandig Existents, hvis nødvendige legemlige Iklædning mangler, hvilken Mangel giver sig tilkjende ved en skjærende Ironi, for Ex. ved en Beenrad,*) saaledes er det Hæslige Aabenbarelsen af noget Aandigt i en uadækvat, modsigende Legemlighed, saaledes at der finder en skjærende, forvildende Splid Sted mellem den legemlige Form og det aandige Indhold, som giver sig tilkjende derigjennem. Denne Splid vil ytre sig deri, at det aandige Indhold nødvendigviis alligevel maa give sig bestemt legemligt Udtryk, et Udtryk, der altsaa bestaar Side om Side i fortvivlet Sammenblanding med den ydre Legemlighed. For Ex. i Hexerne i Macbeth, hvor det hedder, at „de see ud som Kvinder og dog have de Skjæg, hvilket forbyder at troe, de ere Kvinder." Al Zwittergeschlecht er af den Grund hæslig, f. Ex. en Flaggermuus. Vi kjende af Fabelen Uhyret Minotaurus. Han staar nu for os i fjerne, matte Omrids; men lad os levende tænke os et saadant Væsen vandre iblandt os. Sæt han i dette Dieblik traadte ind i Stuen. Eller lad os tænke os et Dyr, loddent, med fire Been, fuldstændigt som en Hund og — med et menneskeligt Hoved, menneskeligt Udtryk i sit Øie. Det vilde være Hæsligheden selv paa Grændsen til det Spøgelsesagtige. Her synes netop den legemlige Form ved sin bestemte Selvmodsigelse at være en skrigende, oprørende Ironi, der forvirrer Tanken, bringer vore sympathetiske Følehorn til med Gysen og Angst at trække sig tilbage i sig selv, hvor dog endnu Billedet for lang Tid gjennem Forestillingen vil træde frem paany og ængste Sindet.

*) Det Spøgelsesagtige har i Folketroen ofte et skarpt ironisk Anstrøg, det er et gjækkende Spil, et Paradox. For Ex. naar der gaar Sagn om en Mand, der viser sig med sit eget Hoved under Armen. Paa Vestlandet seer man undertiden en Person ro i en halv Baad. Kogleriet hos Utgardeloke paa Thors Reise til Jotunheim er af lignende Art. Tanken skal forvildes og Sympathien bringes til Fortvivlelse ved den Selvmodsigelse, som ligger i den ydre Form, hvorunder Phænomenet fremtræder.

Alexander von Humboldt.

III.

Paa denne Tid erholdt nemlig Humboldt gjennem en Avisartikel Efterretning om, at Kapitain Baudins Expedition, med hvilken han fra først af havde tænkt at foretage sin Reise, nu var afgaaet fra Frankrig, og han havde med Baudin truffet Aftale om at mødes med ham paa Sydamerikas Kyst, naar Expeditionen gik

sydover. Advaret om, at Artikelen muligviis kunde være usikker, ja endog falsk, var Humboldt dog bestemt paa sit Forehavendes Udførelse, leiede en Goëlette og afreiste med Bonpland til Karthagena, i hvis Omegn han foretog botaniske Exkursioner. For at undgaae en ved den fremrykkede Aarstid farlig Søreise, og lokket ved Erindringen om de nye Opdagelser ved Orinoco, besluttede Humboldt at tage Veien ad Magdalenafloden. Paa denne Reise optoges et Kart over Flodgebetet, og efter 35 Dages Reise kom de til Bogota, hvor Tegvendamavandfaldene og de udbrændte Vulkaner betragtedes og studeredes. Herfra besøgte man de snebedækte Vulkaner: Purace og Sotara, Antisana og Cotopaxi, og ankom 6te Januar 1802 til Quito, hvorfra Chimborazzo skulde bestiges. Denne farefulde Færd udførtes i Juni Maaned, og man naaede en Høide af 3036 Toiser - den største Høide, hvortil endnu noget Menneske havde naaet. Blodet traadte Vandrerne ud af Øine og Mund og Thermometret stod ubevægeligt.

I Quito erfoer Humboldt, at Baudins Reise var feilagtigt angivet og hans lange Fart i saa Henseende spildt; imidlertid besluttede han at drage videre opad Amazonfloden for at naae Lima tidsnok til der at kunne observere Merkurs Gjennemgang gjennem Solskiven.

Denne Plan lykkedes for ham, hvorpaa de Reisende søveis begave sig til Mexiko. Her i det stille Ocean var det at Humboldt observerede Eiendommeligheden ved den peruanske Strømning, der siden fik Navn af Humboldtstrømmen.

Ligesaa var det paa denne Reise, han paa Lavastykker steg langt ned i det varme Krater af den paa en Nat i 1759 dannede Vulkan paa Malpaissletten, en Vandring, hvorfra han medbragte vigtige Resultater. Over Havanna og de Nordamerikanske Fristater vendte han og Bonpland dernæst tilbage til Europa og naaede Bordeaux's Havn i August 1804 efter 5 Aars Fraværelse.

Nu gjaldt det Arbeidskraft for at ordne og frugtbargjøre Resultaterne af den store Reise, og skjønt han i 1805 besøgte sin Broder Wilhelm i Rom og sammen med Gay-Lussac og Leopold von Buch iagttog et i dette Aar indtruffet storartet Udbrud af Vesuv, tilbragte han dog den meste Tid i Paris med Ordningen af det uhyre Værk, som forberedtes. Til dette Værk havde han Medarbeidere i alle Tidens større Naturforskere; — for at vise Forfatterens Mangesidighed, skulle vi her angive dets Indhold i almindelig Oversigt. Værkets Titel er: „Voyage aux regions equinoxiales du Nouveau Continent par A. de Humboldt et A. Boupland.“ Den oprindelige Udgave udgjør 3 Foliobind og 12 Kvartbind samt et „Atlas geographique et physique“, og en Samling pittoreske Tegninger. Den egentlige Reiseberetning udgjør 4 Kvartb. „Relation historique.“ Værkets Inddeling er omtrent følgende: „Vues de Cordillères et Monuments des Peuples indigènes de l'Amerique - 2 Foliobind med 60 Kobberstik - „Essai politique sur le royaume de la nouvelle Espagne - 2 Bind - „Essai politique sur l'Isle de Cuba“ - 2 Bind, - „Recueil d'Observations de Zoologie et d'Anatomie comparées,“ - i dette Arbeide var Cuvier og Latreille Medarbeidere, videre „Essai sur la geographie des Plantes“, til hvilket senere sluttede sig: „Prolegomena de distributione geographica plantarum secundum coeli temperiem et altitudinem montium.“ Videre „Tableau des plantes equinoctiales.“ Bonpland strev de botaniske Specialværker, „Plantes de Caracas, Cumana &c.“ og „Monographie des Rhexia et des Melasthomes“ (Plantefamilier, der næsten blot forekomme i Sydamerika, farve Munden sort, men ere spiselige.) I Forening med Botanikeren Prof. Kunth udgav Humboldt „Famille des Mimosacées et autres plantes légumineuses“ og „Graminées rares de l'Amerique equinoxiale“ samt „Nova genera et species plantarum“, dette sidste i Foliobind med 700 Kobberstik, beskrivende 4,500 Planter, som Humboldt og Bonpland havde samlet i Amerika. Sammen med Altmann udgav han: „Observations astronomiques“, hvorefter udgaves „Essai sur le gisement des roches dans les deux hemisphères“, „Tableau physique des regions equinoxiales“ og sur les lignes isothermes.“ Senere udkom „Examen critique de l'histoire de la geographie du Nouveau Continent et des progrès de l'astronomie nautique aux XV & XVI siecles“ og dertil hørende „Analyse raisonné.“

Et Exemplar af Folioudgaven af dette i sine Afdelinger nøie forbundne Kjæmpeværk kostede allerede for alle Leveringer vare udkomne: 2700 pr. Thaler, eller 1800 Spd. norsk. Tryk, Papir og Kobbertavler til Værket har kostet 226,000 pr. Th. (ca. 150,666 Spd.)

Disse Arbeider vare alle affattede i streng videnskabelig Form; for imidlertid at tilfredsstille Mængdens Fordringer paa, ogsaa umiddelbart at høste Frugter af den Lærdes Reiser, udgav han sit interessante og for den videlystne Lægmand overordentlig lærerige Værk: „Ansichten der Natur“, til hvilket vi henvise Enhver, der maatte ønske at gjøre sig nærmere bekjendt med de Humboldtske Opdagelser og med Forfatterens Stil.

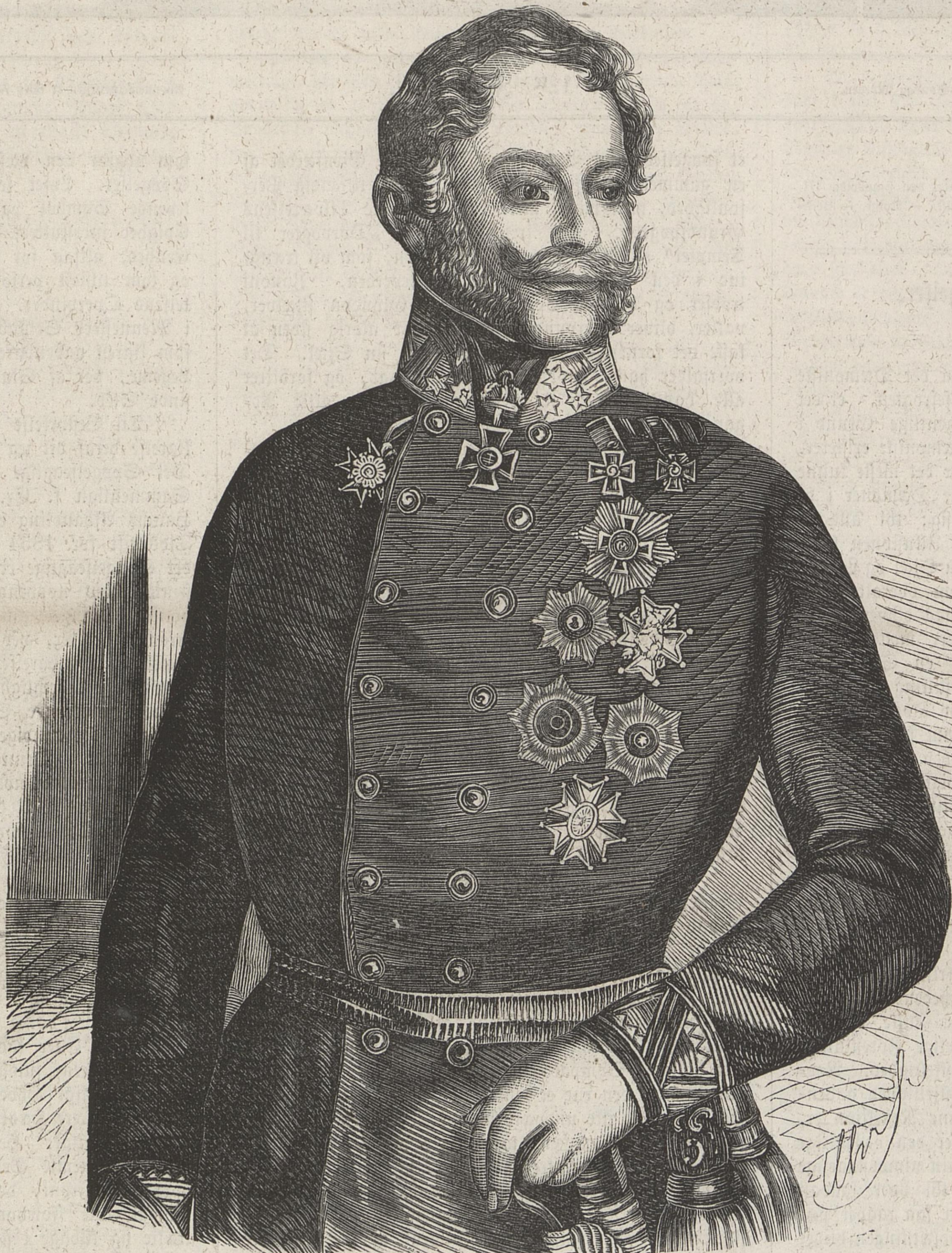
En Kaldelse til det nyoprettede Universitet i Berlin afslog Humboldt, og levede i de følgende Aar kun for sine Studier og Planerne til en asiatisk Reise, omringet og beundret af den derværende lærde Verden. Paa en Reise flere Aar senere i Norditalien traf Humboldt Kongen af Preussen og ledsagede sin Monark paa en Reise til Venedig, Rom og Neapel, hvor han flere Gange besteg Vesuv og hvorfra han endelig fulgte Kongen tilbage til Berlin og gjæstede sin Broder paa Tegel. Den Kjærlighed, han altid havde næret for Broderen, opvakte nu hos ham Ønsket om at kunne leve i dennes Nærhed og med dette Ønske traf den kongelige Opfordring til ham, om at tage Bolig i Berlin, sammen og bestemte ham til denne Forandring i Livsvilkaar. Den 3die November 1827 begyndte A. v. Humboldt sine Forelæsninger over physisk Verdensbeskrivelse i Berlin; han udførte sin Gjenstand i en Række af 61 Forelæsninger, der dannede den første Skizze til „Kosmos“, det Værk, hvori Humboldt besluttede at nedlægge Resultaterne af sit lange Forskerliv. Fra hele Tydskland strømmede Tilhørere til disse Forelæsninger, og han blev nødt til at gjentage den første Cyklus i en større Sal, og her saa man Damer og Herrer i en broget Mængde og midt i sit Folk Kongen selv regelmæssigt tilstede hver Aften.

Paa denne Tid fik Humboldt fra Keiser Nikolaus det storartede Tilbud, paa Kronens Regning at bereise det russiske Rige i dets hele Udstrækning, med Tilføiende af det udtrykkelige Ønske, at den Nytte, han kunde gjøre Regjeringen ved sine Forskninger angaaende Landets Bjergværksdrift, maatte blive stillet i Baggrunden i Forhold til hans frit valgte videnskabelige Studier.

Paa samme Tid valgte de i Berlin forsamlede Naturforskere ham til Præsident for det indeværende Aar, og han udnævntes af Kongen til virkelig Geheimeraad med Prædikatet: „Excellents.“

Den 12te April 1829 tiltraadte han sin Reise mod Østen.

Paa denne Reise ledsagedes Humboldt af de to Videnskabsmænd Rose og Ehrenberg. De fordeelte Forretningerne saaledes mellem sig, at Rose nærmest skulde beskjæftige sig med Mineralogiens chemiske Analyse, Ehrenberg med zoologiske og botaniske Undersøgelser og Humboldt med Iagttagelser over Jordmagnetismen, den astronomiske Geographi og Opfattelsen af det nordvestlige Asiens geognostiske og physikalske Physiognomi. Over Petersburg, Nisschnei-Nowgorod og Moskwa ankom de 4de Juni til Kasan. Her besøgte de Ruinerne af den gamle Tartarby Bulgari og gik over Peru til Jekatharinenburg, hvor Humboldt foretog vigtige mineralogiske Observationer og udvandt nye Resultater angaaende Sammensætningen og Tilblivelsen af den Guld og Platina indeholdende Alluvialjord.

General Gyulay, den østerrigske Overgeneral i Italien.

General Gyulay,

den østerrigske Overgeneral i Italien.

General Franz Grev Gyulay af Maros-Némethy og Nadaska, som er General en chef for den østerrigske Armee, er af kroatisk Herkomst og født den 1ste September 1798, altsaa en Mand paa omtrent 60 Aar. Hans Fader var Feltmarschal Grev Ignas Gyulay, som 1813 førte Kommandoer ved Dresden og Leipzig, 1814 ved Brienne og Bar-sur-Aube og døde 1831 som Hofkrigsraads-Præsident. Franz Gyulay har tjent i Armeen siden 1816; han blev 1839 Generalmajor, 1846 Feltmarschallieutenant og ydede 1848 ved Udbrudet af de revolutionære Bevægelser meget væsentlige Tjenester som Militærkommandant i Kystlandet ved Triest. Han kjæmpede dengang som nu mod Piemonteserne og deeltog under Radetzkys Overkommando i Slaget ved Custoyza 25de Juli 1848. Det skyldtes tildeels hans Virksomhed og Omsigt, at den østerrigske Marine dengang blev reddet. Han lod ogsaa Triest, Pola og andre vigtige Kystpunkter befæste. Grev Gyulay var fra Juni 1849 til Juli 1850 Krigsminister, blev derpaa Kommandør for det femte Armeekorps i Mailand og overtog senere med en Felttøimesters Rang Kommandoen over den anden Armee og Generalkommandoen i Lombardiet og Venedig, Kärnthen, Krain og Kystlandet. Ved Siden af Gyulay indtager Feltmarschallieutenant Ludvig Ridder von Benedek den næste Rang. Han er født 1804 i Oedenburg i Ungarn, hvor hans Fader var Læge, og har staaet i Tjenesten siden 1822. Hans Navn er bekjendt fra den ulykkelige Opstand i Gallicien i 1846, idet han ved sine vel beregnede Dispositioner i de vestlige Kredse kvalte Oprøret i Spiren. Aarene 1848 og 1849

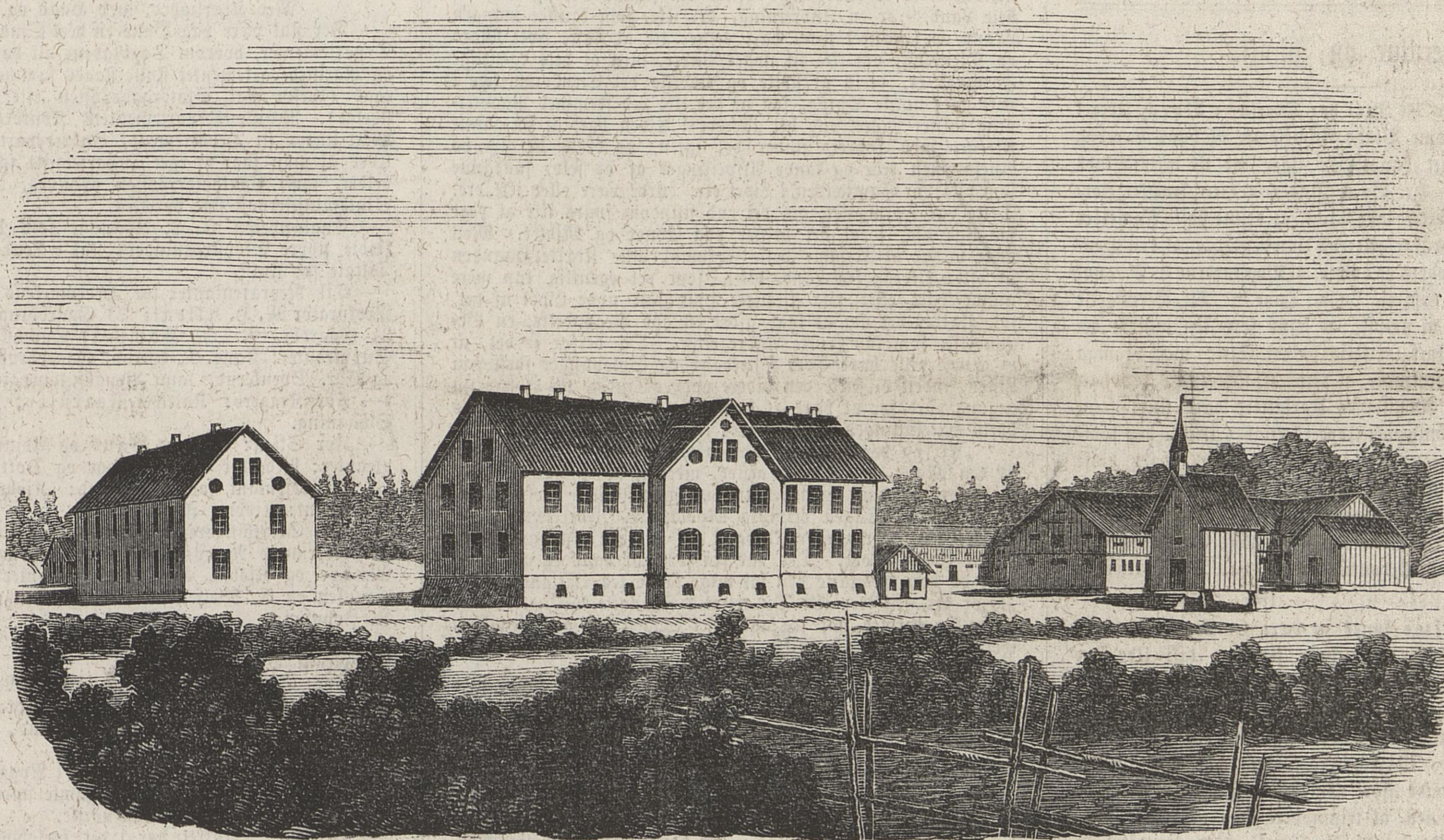
skaffede hans Navn ny Berømmelse. 1848 afgjorde han som Oberst Seiren ved Curtatona ved Stormløbet paa hele Linien, og han udmærkede sig ligeledes ved Indtagelsen af Mortara og i Slaget ved Novara. Som Generalmajor (siden 3die April 1849) og Brigadekommandør ved Donauarmeens første Reservekorps gik han nu til Ungarn, hvor han vandt ny Berømmelse og erholdt tvende Saar i Slagene og Fægtningerne ved Raab og Oszöni, ved Uj-Szegedin, Szörny og Osz-Ivany. Han kom derpaa som Chef for Generalkvarteermester-Staben til Verona til Radetzky, hos hvem han stod i høi Anseelse. Senere tildeeltes der ham som Feltmarschallieutenant Kommandoen over det 4de Armeekorps i Lemberg, hvorfra han nu igjen er kaldt til den italienske Krigsskueplads. Soldaterne skulle nære stor Tillid til Benedek.

Krigen.

(Af Jonas Lie.)

Idée Napoléonienne lader til at være en Historiens Tjørnebusk, der, naar den somrer, blomstrer med røde Roser overdækkende Europas Jordbund med Slagmarker. Den har alt somret een Gang, den Gang Napoleon I. var dens Gartner, og gav den sit Navn og sin Person, først til at krandses af dens Blomster indtil han seiersvimlede, og siden, da den afblomstrede, til at martres tilvøde af dens Tjørne. I Napoleonens Person culminerer den franske Reaction, hans Styrelse er Ordenens Regjering, under ham er Alt i Statsmaskineriet indtil det Alleringeste skruet fast til sit Sted med Jernstruer; under ham hviler Frankrige fra det at theoretisere og experimentere indvendig, det sætter sine Skrupler tilside og lægger sin Kraft i det at handle og stille sig i et praktisk Forhold til Nationerne. Det gaaer ud fra sin Ensomhed og fortynder sin Lære udover. Kulturhistoriskt virker Frankrige stærkest, naar det befinder sig i et af sit Udviklingslivs tvende Poler enten midt i Revolutionen eller midt i Reactionen, Napoleonismen, hvilke Fasers Intensitet efter en naturlig Lov modsvare hinanden. Medens det franske Folk selv laae midt i sin Reaction fægtede det under Napoleon I. for den cosmopolitiske Idee, som den Gang laae i Luften, og fægter det nu under Napoleon III. for den nationale Idee, Nationernes Ret som usønderlemmelige Individer. Idée Napoléonienne, Busken, hvis Tjørne ere Sabler og Bajonetter, hvis trillende Dug er Kugler og som staar i en Morgentaage af Krudtdamp, skjød sin første Blomst ved Marengo, siden blussede den Blomster frem uden Stands, Roser, hvis Blade dryppede af Blod og hvormed Napoleon og Frankrig vellystfulde bekrandsede sin Tinding til Tornene sadde fast i Benet, Roser som Ulm, Austerlitz, Jena-Auerstädt, Eilau, Wagram og Mosaisk. Da svævede den franske Ørn mellem Skoen og Europa med de angestfulde Nationer under sig, kredsende og slagende ned Gang efter Gang, først i Østerrige saa i Belgien, Preussen og Spanien. Den fløg ned i Nationernes Hovedstæder, slog Kløerne om Hovedet paa sit Offer, saaledes som Ørne altid pleie. Tilsidst slog den ned i Rusland, greb om Moskwa, borende Kloen gjennem Kremls Kuppel; men dette Land var Ørnen for tungt, den kunde ikke lette det op af Jorden, kunde heller ikke faae sine Kløer ubaf det igjen; Nationerne samlede sig om den i sin egen Seir fangne Ørn og overvandt den; de viste at dens Rede laa i de franske Hjerter med Napoleonideæg i, og de droge did med 800,000 Mand for at dræbe en Naturlov, som ene kan dø, naar hele Frankrig døer. Men Ørneungerne glemme ikke at de have været der og at de have holdt deres Fader som en tam Fugl i St. Helenas Bur.

Ruslands Vinter blev ikke som man troede Idée Napoléoniennes Liglagen. Tornebusken med Ørnen over sig trængte kun, efter sin blomsterfulde Sommer, til at hvile sig som Alt i Naturen; den trængte til Vinter og Gud lod den overfyges af Ruslands Snee. Siden den Tid har Frankrig gjennemlevet et betydningsfuldt og langt indre Liv, havt Revolutionen af 1830 med Borgerkongen Louis Philippe efter sig og Revolutionen af 1848 med Keiserdømmet af 2den December paa dens Ruiner. Men ethvert af Ledene i Landets indre Udvikling fra de socialistiske og communistiske Bestræbelser og heelt op til de gammel-dynastiske har været et sikkert Trappetrin for Imperatoren. Nu sidder han paa Tronen, og siden den Tid have Nationerne ængsteligt agtet paa om han skulde rynke paa Brynet, og siden den Tid har Frankrig gjenvundet sin politiske

Aas Landbrugsskole. (Beskrivelse følger med en senere Afbildning.)

Betydning. Det er et herligt Mærke paa denne Kulturanfører for Folkene, denne Filosofnation, at den tillige er den bedste i at føre Klingen, og med denne kan bane sine Ideer Vei igjennem Verden, at dets Tanker - anderledes end hos den abstraherende tydske Nation - ligger saa nær til Handlingen, kort at Nationens Udviklingsbevægelse skeer i saa frie Former, at den epokevis kan samle al sin indre Speculation til Handling og opgjøre den Deel af samme, som har bundsat sig i dens Dyb til bestemt udførende Villie i en Imperators, en Napoleons Personlighed.

Og sin Nations Ærinde, og intet andet, maa Napoleon gaae; thi for at faae sit Folk til at røre sig af Stedet maa han lede det ved de Ideer og Drømme, hvoraf dets Hjerte er fuldt. Vil han have Hæder og Storhed, maa han søge sit Folks Storhed, maa han lade sit Sverd blinke i Solen af dets Idee; uden denne er det rustet fast i Skeden og ikkun en usel Slagterkniv.

Imperatoren har begyndt. Tjørnebusken med Ørnen over sig har skudt sin anden Sommers første Blomst, endnu mere fuld og rød og saagodtsom paa samme Sted, hvor den forrige Gang sprang ud, da den blussede frem ved Marengo. Den franske Ørn har hugget Kloen i Østerrige og dette Land staar igjen med en sønderrevet blødende Side. I Hovedslaget ved Magenta mellem Turbino og Albiategrasso tabte Østerrigerne 20,000 Mand, Døde og Saarede, 7000 Fanger, 3 Kanoner, 2 Faner og sin hele militaire Stilling. Krigsskuepladsen er overflyttet fra Piemont til Lombardiet. Efter en lille men skarp Fægtning med Viktor Emanuel foran Milano maatte Østerrigerne rømme denne By, som de siden, fornaglende Kanonerne og kastende sin Ammunition i Løbegravene, har maattet rømme Pavia. Østerrigerne retirere med de franske Bajonetspidser i Ryggen, og, hvad der er værre, med det opløsende moralske Indtryk og den tunge Frygt, som et sligt Nederlag giver, over sig. Østerrigerne ile tilbage og Franskmændene frem. Medens den østerrigske Keiser opholder sig i Verona, efter Rygtet beskjæftiget med at organisere nye Forsvarslinier derfra, have Keiser Napoleon og Kong Victor Emanuel draget i glimrende, pragtfuld og begeistringbaaret Triumph ind i Milano. Men det er heller intet Under at Italienerne juble ved en Triumfbue, som er Døren til deres Lands Befrielse og gjennem hvis aabnede Porte Morgenskjæret af Landets frie Fremtid rødmer indover deres Ansigter.

Antager man, at Franskmændene i Slaget ved Magenta tilsammen have tabt et halvt Snees Tusinder Mænd, har denne Valplads baaret en Dynge af 30,000 Døde og Saarede, saamange som om hele den norske Armee havde lagt sig til Hvile udover Marken. Italiens Jordbund har rystet under en Kanontorden ligesaa stærk som under de fleste af Napoleons Storslag, paa Valpladsen ved Magenta er der offret ligesaamange Mennesker. Europa har igjen seet et af Napoleonsslagene, hvis Tid, enhver af os — ikke alene Cobden, Bright og Manchesterskolens Tilhængere — have troet begravet i Evighedens Skjød for aldrig mere at attervende. Det har atter seet en Hertug af Valpladsen, atter seet en af den napoleonske Slags Hertuger opstaa, hvis Hertugdømmes Land ligger i „la gloire“ og som egentlig burde hedde Hertug af Historien: Mac Mahon, Seierherren, er bleven udnævnt til Hertug af Magenta og hans Hertugkrone vil straale fra mange Sider i fremtidige Historier om dette nye italienske Felttog. Dette er den første Hertug af det Slags; men, vil Napoleon bygge Verdenshistorien et nyt Capitel, kommer han ogsaa til at skabe flere Hertuger, der i Historien ville staa som Fixstjerner om den store Maane og bestraalende hver sit Antal Blade. Kommer Napoleon til at skrive en Historie bliver hver Valplads et rødt Punctum med en Hertugudnævnelse som Pragtsving efter sig — og saa begyndes paa ny Linie.

Victor Emanuel viser sit gamle bekjendte Løvemod. I Fægtningen ved Palestro var han bestandig midt i Kugleregnen og General Marmora fik en Hest skudt under sig ved hans Side; ja Kongen skal endog et Øieblik have befundet sig i Livsfare. Han kom ud i et Morads, hvor han faldt af Hesten, men lykkeligviis blev han hjulpet op af det igjen af nogle forbifarende Zouaver.

General Forey, som aabnede Felttoget og i sin Proclamation før sin Seier bl. A. yttrede: „Vore Fædre have altid seiret mod disse Fiender; vi ville ogsaa seire“, har faaet Æreslegionens Storkors. Ganske som i gamle Dage; man behøver kun at læse et Capitel i Thiers. Og ganske som i gamle Dage reise de

Saarede sig op fra Jorden og raabe: „vive l'empereur!" naar Keiseren efter Slaget besøger Valpladsen.

Franskmændene have taget en Mængde Priser i Middelhavet og den franske Priseret er sat i Gang.

Garibaldi har opført sig som en Helt. I Slaget ved Varese tabte han 47 Officierer af 83, hans Mandskab er udsøgt. Det er Eliten af Italiens Dannede, Kunstnere og Adelsmænd, som have samlet sig under hans Faner, og med hvem det har lykkedes Garibaldi saa beundringsværdigt at holde Østerrigerne Stangen. Siden Slaget ved Magenta antages Garibaldi at have faaet sin Stilling rummeligere og fri for Fare. Efter de sidste Efterretninger har han vundet i en større Fægtning ved Marignano.

Overalt hvor Garibaldi og Franskmændene komme og borttage det østerrigske Tryk af Folkets Skuldre, reiser dette sig. Mailand skal være i fuld Opstand.

Den engelske Trontale lignede Englænderens eget Ansigt; den var kold og farveløs; men Ingen ved, hvor hedt det brænder bagom den. De Liberale brygge paa et Mistillidsvotum mod Derbyministeriet. Roebuk har derimod erklæret, at han ikke vil stemme paa Palmerston, da „denne Mand repræsenterer Krigen." Endelig har Palmerstons Organ „Morning Post" erklæret, at Palmerston og Russel ikke ere uenige og at Rygtet heri har feilet.

Et Rygte, der er lidet troværdigt, fortæller, at Schahen af Persien vil benytte sig af de europæiske Forviklinger til at falde over Tyrkiets Besiddelser i Asien med 100,000 Mand.

Danmarks tydske Kontingent skal være aldeles parat, og tydske Blade have erklæret, at Danmark til Datum har opført sig aldeles „korrekt"!

Literatur og Kunst.

I Chr.-Posten for 7de Juni har Overlærer Borch leveret en Antikritik mod samme Blads Anmeldelse af hans Lærebog i Verdenshistorien, idet han tillige kiger ind til dette Blads Anmelder af Bogen. Hr. Borch finder med en krænket Forfatters sædvanlige selvbehagende Trøst, at denne sidste Anmelder „temmelig evident viser Forfatterens Umodenhed." I den Henseende finder han fornødent at oplyse, at Bogstaverne L. D. „nok skulle betyde Studios. philol. Ludv. Daae." Til Beroligelse for Hr. Borch kunne vi oplyse, at hans forresten mindre beføiede Gjætning om Forf. virkelig holder Stik; men vi maa ogsaa til hans Ærgrelse tilføie, at dette „Studiosus", som han og andre af „L. D." kritiserede Forfattere have studt frem som et Beviis paa Dommens Uvederheftighed neppe her kommer ham tilgode; thi endnu inden Hr. Borch læser disse Linier, er Daae Kand. mag. ligesom B. selv og, efter det skriftlige Udfald at dømme, med et større Kundskabsforraad end nogen af disse Folk, som selv have lagt Examensprotokollerne til Grund for Bedømmelsen af Hr. Daaes literære Vederheftighed.

Hr. J. K. Christie synes at være en Mand, som er vanskelig at gjøre tillags. Vi have tidligere talt ilde om enkelte af hans Aandsprodukter, uden at dette har behaget ham. I Nr. 20 optoge vi med et Par anerkjendende Ord efter „Katholsk Intelligentsblad" en Oversættelse af „Stabat Mater." Dette var ogsaa galt. Thi i „Bergenseren" har Hr. Christie paa en kranglende Maade gjort opmærksom paa dette Faktum. Meningen er dog nærmest at triumphere over os, som Folk, der vare gaaede i Fælden ved Oversættelsens Anonymitet og som i dette Fald anerkjendte hvad der ellers vilde blevet lastet. Denne Hr. Christie's noget barnlige Grund til Triumph nødes vi dog til at bortpille, idet vi give den Oplysning, at vi ingenlunde vare uvidende om hans Forfatterskab, men tvertimod af Bladets Udgiver vare blevne underrettede derom i et Følgebrev til det Nummer, hvori Oversættelsen stod. Vor Feil bliver i saa Fald kun den, at vi have ladet Hr. Christies Person - som vi forresten ikke kjende - være os ganske ligegyldig, og kun dømt efter det foreliggende Produkt. At Dommen faldt fordeelagtigere ud, end Hr. Christie i dette Blad ellers er vant til, synes at have generet ham, og nu kommer han og fordrer Konsekventse. Heri kunne vi dog ikke tjene ham, thi vi have ingen Forhaandsliste opgjort over Folk, hvis Skrifter skulle lastes eller roses, og kunne saaledes ikke etablere den af Hr. Christie fordrede konsekvente Fordømmelse af Alt, hvad han gjør. Hvad vi paa Forhaand kunne love er i det Høieste, at Chancerne er for, at vi efter bedste Overbeviisning i de fleste Stykker kunne være ham til Tjeneste med den forønskede Dadel, eller dog idetmindste med Taushed. Men vi kunne ligesaalidt nu som før binde os til noget Bestemt i dette Stykke.

Som Universitets-Program for 2det Semester d. A. er i disse Dage udkommet en af Stipendiat i den rene Mathematik Kand. min. C. A. Bjerknes forfattet Afhandling „über die geometrische Repräsentation der Gleichungen zwischen zwei veränderlichen, reellen oder complexen Größen." 63 Sider i Kvart.

Subskriptionen til Christiania norske Theater har god Fremgang; et Par tusinde Spd. ere allerede tegnede. Kand. Sigv. Petersen gjorde nylig en Udflugt til et Tømmerhandlermøde i Solør, hvorefter han lagde sin Vei over Hamar, og overalt havde Subskriptionen god Fremgang. Hvor han reiste, gaves der endog flere Bønder som uopfordret tegnede sig. N. R. Østgaard havde medgivet ham følgende Brev „Til Østerdøler og Solunger," som vi her gjengive, da det maa siges i Almindelighed at indeholde den mest veltalende og hjertelige Anbefaling for Sagen:

„Den Mand, som kommer til Eder med denne Skrivelse, er sagtens En, som ikke er buden til Laget, En, som hverken har Skog at hugge eller Last at sælge eller det Mindste med en Tømmerforening at skaffe. Men han hører til en liden Forening, som har et eneste Træ, hvis Væxt og Trivsel den har sat sig til Formaal at fremme efter bedste Evne, og dette Træ hedder - I har vel hørt Navnet før - det norske Theater i Christiania. I skjønner da allerede, thi Aviserne have alt snakket om Sagen, at Manden kommer for intet Andet end at tigge Penge af Eder, for ogsaa at faae Eders Navne paa den lange Liste af Folk, som gjerne vil yde en Skjerv til den Indretnings Fremgang. Men hvad har I Glom-Døler med det norske Theater i Byen at gjøre? Mener man kanskee, at I skal yde Skillinger for det, at der kan være et Sted mere, hvor I kan søge en Kvælds Moro i Christiania-Marked? Nei langtfra, I have Tider nok til Tidstrøyte alligevel. Eller kommer Udsendingen til Eder, fordi han tror, at han her paa et Bret vil finde en heel Hob Pengekaxer, som han kan slaa som Fluer med et Smek? Hellerikke, de rette Pengekaxer pleier ofte at have fastest Snørebaand for Pungen, naar det gjælder Ting, som ikke ligetil fremmer deres egen Tarv.

„Men jeg skal sige Eder, hvorfor han kommer. Sagen er - lad mig endnu engang bruge Lignelsen om Træet - at vi gjerne vilde, at vort Træ skulde skyde Rødderne viden ud over Landet, thi vi haabe, at det ogsaa engang her skal sandes, at saa langt skal Løvet skygge som Roden gaar. Og nu veed I sagtens, efter Alt hvad der har været talt og skrevet om Tingen - og Udsendingen er nok Mand for at greie det endnu bedre ud, om det skulde behøves - at det Theater, som vi tildeels have været med at grundlægge, som vi med Offer af Tid og Penge stræbe at opretholde, og til hvis Befæstelse vi nu har troet at burde søge Hjælp ved smaae Bidrag over det hele Land, - er en Indretning, der ikke, som kanskee mangen Mand op i Landet tror, bare tjener til at skaffe Folk Moro og Øienslyst, om ikke til noget Værre, men at dets egentlige Formaal er, deels at støtte og udvikle det Eiendommelige i vort gode norske Sprog, saa at det ikke ved fremmed Paavirkning mister Mere, end det allerede i Tiden har, af sin gamle Kjerne, men snarere finder det igjen, og deels at give os Allesammen troe og sande Afspeilinger af os selv, saadanne som vi i vor Samfærden i Livet ere, burde være eller ikke ere. Dette var Formaalet, om det end stundom synes ikke at pege saa lige did, fordi det brister paa Evner og Midler. Men naar vi for at fremme dette Formaal ville strække Haanden ud efter Bidrag fra Landsfolket, som vel egentlig kun mere umiddelbart eller paa fjernere Hold kan nyde Godt af det, saa gjælder det om at faae gjort en god Begyndelse, en Begyndelse, som kan trække Andre efter. Og derfor er det, at vi gjerne ville have Eder Østerdøler og Soløyunger først paa Listen, inden vi skikke den videre opover Landet, thi I har nu engang Ord for at være et høisindet, stortokt Folkefærd, hos hvem Æreskillingen aldrig sidder fast.

„At jeg her personlig henvender mig til Eder, skeer fordi at den Mand, som drager afsted, meente, at et Par Ord fra mig, som gammel Hjemkjending i Egnen, vilde hjælpe til at skaffe ham og Sagen velvillig Modtagelse. Forresten vil jeg hverken have Æren eller Ansvaret for at have viist ham Veien op til Eders Møde. Det var fra først af hans egen Tanke, men da han fremsatte den for mig, sagde jeg rigtignok strax: „Gjør det, jeg tror ikke Du reiser i Faanytte."

„Og hermed har jeg anbefalet Sagen saa godt jeg kan, idet jeg med venligst Hilsen til Enhver, af hvem jeg har den Ære at være kjendt, tegner mig

Eders hengivne N. R. Østgaard."

Norge.

Christiania. Paa Klingenberg klinger og ringer det nu i Ordets egentligste Forstand. En ganske eiendommelig „Fortoning" fremtræder der, nemlig de skotske Klokkespillere. Enhver kjender den gribende Indvirkning af en enkelt Kirkeklokke, hvis klare Toner i en stille Sommeraften bølger hen over vore Hoveder; eller den muntre og livlige Lyd af Slædernes Sølvklokker, der i en Maaneskinsnat tone hen over Sneefladen; eller den idylliske Klang af Alpekvægets Klokker i Skoven. Nu vel! Forestil Dem en Samling af Klokker, der fra den mindste til den største gjennemløbe en chromatisk Skala af halvsjette Oktav og veie fra 8 Lod indtil 10 Pd. Disse sættes i Bevægelse af 6 Personer: sex Skotlændere i Nationaldragter. Enhver spiller med begge Hænder, og da det skeer med en mærkværdig Præcision og Hurtighed under Jagttagelse af alle Musikens Regler, saa fremgaar deraf et høist overraskende Ensemble. Ting, som man skulde troe vare ganske fremmede for Klokkerne: Triller, Cadenser, crescendo, moriendo, kort sagt det Utrolige præsteres. Ved en sindrig Benyttelse af Physikens Love, Uldklæder og Gutta-Percha, overvinder man de Vanskeligheder, som Materialet foraarsager, navnligen Klokkernes Efterklang ved Overgangen fra en Toneart til en anden, hvilken ellers vilde forstyrre Harmonien. — I Middelalderen anbragte man sædvanlig Klokkespil, der spilledes ved Tangenter eller paa lignende Maade, paa Domkirkerne. Med Glasmaleriet og Friheden forsvandt de ved Reformationens Komme, og med disse to vende de atter tilbage i dette Aarhundrede. Kapelmesteren for de herværende Klokkevirtuoser hedder Swayer og hans tvende Sønner spille Diskantklokkerne.

90.

— Hs. Exc. Statsminister Sibbern har under sit Ophold her skjænket til Universitetets Myntsamling endeel velkonserverede antikvariske Mynter.

— Sidste Thorsdag gav Hr. Wolf paa Christiania Theater en Aftenunderholdning, der var vel besøgt, og næste Thorsdag (16de Juni) giver Mad. Brun en lignende, hvorved blandt Andet opføres „Kvækeren og Dandserinden" af Scribe.

— Den 10de Juni lagdes Grundstenen til Studentersamfundets nye Bygning, der skal opføres efter Langlets Tegning, og hvoraf vi i følgende Nr. skulle give et Træsnit. Fra Studentersamfundet gik Deeltagerne i Festen, hvoriblandt Universitetets Lærere og tvende af de ældste akademiske Borgere her ved Universitetet, Statsraad Riddervold og Toldbetjent Ebbell, Kl. 6 i Procession til Byggetomten, hvor Samfundets Formand Kand. Roll holdt en til Høitideligheden passende Tale og lagde den første Steen. Haandskrevne Efteretninger om dette Bygværk tilligemed nogle Sølvmynter, Alt indesluttet i en Blikkasse, nedmuredes, hvorefter det akademiske Kollegiums Formand talte nogle til Anledningen passende Ord. Om Aftenen var der paa Klingenberg Fest og Bal, hvor flere Taler holdtes og et Par til Leiligheden forfattede Sange udførtes tilligemed Størstedelen af de Sange, der skulle gives ved Sangerfesten i Arendal. Før Grundlægningen blev de to første og efter den det sidste Vers af følgende af A. Munch forfattede Sang afsunget:

Den er da kommen denne Dag,
hvorefter vi har længe stundet,
da Spiren til vort Samfunds Tag
i Fædrejord skal vorde grundet.
Hvad laa i Tankens Rige,
skal nu til Form opstige,
hvad længe svæved i det Blaa,
skal nu med stærke Mure staae.

Vort Samfund har og aandig Grund,
og dog fra Slægt til Slægt det varer —
som denne Steen i Jordens Bund
sin Rod i Folket det bevarer.
Derfor i egen Bolig
det vil nu sidde rolig,
og føle sig saa stærk, saa fast,
trods aarlig Vexlen, aarlig Hast.

Saa være Hallen da grundlagt
og viet til et Brodersæde
for aandig Stræben, aandig Magt,
for Sang og for uskyldig Glæde:
Det Hjem, vi her os bygge,
skal over Fremtid skygge —
En evig Ungdom her skal boe
Med Kjærlighed, med Haab og Tro! —

— Der skal være paa Bane en heel Omorganisation af flere Departementer, hvorom Dagbladene alt have berettet. Armee- og Marinedepartementet skulle slaaes sammen under een Statsraad (derfor skal Statsraadsposten efter Hagerup forblive ubesat), Revisionsdepartementets Kontorer skulle henlægges hvert under sit Departement, Indredepartementet deles, saaledes at man faar et eget Departement for de offentlige Arbeider, samt Statholderposten ophæves, i hvis Sted en ny Statsministerpost skal oprettes.

— Englænderen J. L. Morton, som her i Landet nylig kjøbte uhyre Skovstrækninger, skal i London være sat under Tiltale for Falsk.

— Til Repræsentanter for Hedemarkens Amt er valgt: 1) Prokurator M. H. Kildal; 2) Gaardbruger T. P. Trøften; 3) Gaardbr. N. J. Hoel; 4) Sorenskriver S. Strøm. Suppleanter: Kand. N. Astrup, Gaardbrugerne Arne Mæhlum og Chr. Svenkerud, samt Brugsfuldmægtig Ole Nyhus.

— For Kragerø: Katechet Fearnley; Suppleant Kjøbm. Schaaning.

— For Skien: Byfoged Paus og Adjunkt Arentz. Suppleanter: Redaktør Herm. Bagge og Doktor Schaaning.

— Repræsentant for Porsgrund: Kjøbm. P. Boyesen; Suppleant: Kjøbm. J. A. Flood.

— Til Storthingsrepræsentanter for Stavanger er valgt: Lodsoldermand Natvig, Sagfører Tambs, Snedkermester Mühre og Kjøbm. Høy. Suppleanter: Kjøbmændene H. Svensen og E. Nielsen samt Rektor Knutzon og Garvermester J. Johnson.

— Repræsentant for Flekkefjord Kjøbm. N. E. Børresen; Suppleant Distriktslæge Kraft.

— For Søndre Bergenhuus Amt: Lensmand Veseth, Gaardbr. Aga, Riisnæs og Sognepræst Koren. Suppleanter: K. Skouge, Sognepræst Lund, Gotskalk Seim og O. E. Leitzeim.

Moss. Paa Gaarden Dilling i Rygge er der ved Gravning i Jorden fundet over 100 gamle større og mindre Sølvmynter, hvoraf de fleste dansk-norske.

Bergen. Theatret har i det forløbne Aar kun havt en Indtægt af omtr. 6,600 Spd., saaledes at dets pekuniære Stilling synes lidet gunstig.

Throndhjem Ole Bull foretager - efter Indbydelse af Throndhjems Mandssangforening - en Kunstreise til Throndhem.

— I Orkedalen har Vaarflommen anrettet stor Skade paa Agre og Veie. Etsteds i Hovedveien, hvor Vandet var 5 Alen høit, har man endog maattet oprette et Færgested, for at Færdselen ikke skulde afbrydes.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige Den ægyptiske Prinds Mehemed Ali, der foretager en europæisk Reise, har nylig besøgt Stockholm, hvor Hs. tyrkelige Høihed er bleven hædret med St. Olafs Orden. I Kjøbenhavn, hvor han forud havde været, fik han Elefantordenen.

Danmark General Hedemann, bekjendt af sin Deeltagelse i det sleswigske Felttog, er afgaaet ved Døden.

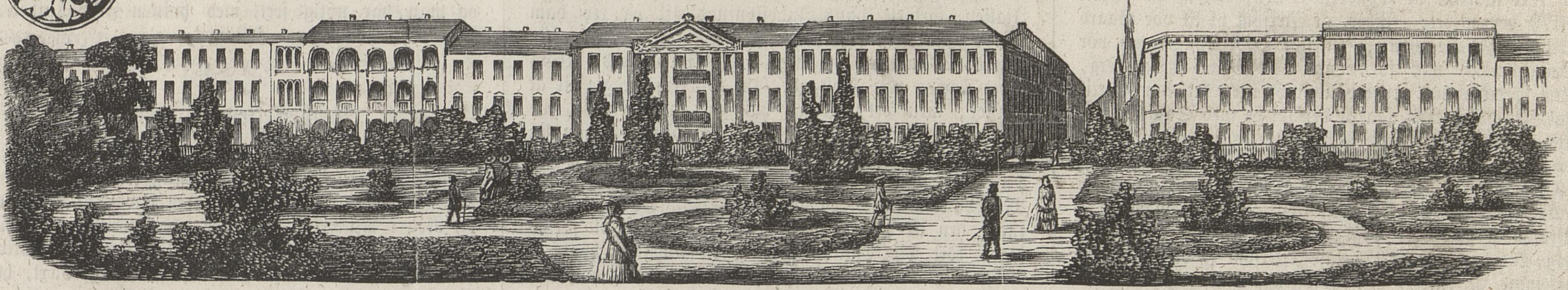
Østerrige. Den fra den ungarske Krig 1848-49 bekjendte Ban Jellachisch er afgaaet ved Døden i sit 58 Aar.

— (Teleg.) Østerrigerne have rømmet Bologna.

England Ministeriet har 10de Juni lidt et Nederlag.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 25. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 19de Juni 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Bidrag til Skov- og Saugbrugsvæsenets Historie.

II.

2den Periode 1530—1616.

Fra 1530 af fik Trælasthandelen et større Opsving og begyndte at vinde nogen mere Betydning som Næringskilde for Landets Beboere. Paa denne Tid modtog nemlig Trælastforædlingen betydelige Udvidelser og Forbedringer, ligesom det udenlandske Behov efterhaanden tiltog mere og mere. Allerede i det forrige Tidsrum finde vi blandt de udførte Trælastprodukter nævnt Bord eller, som de senere kaldtes, Dæler. Man har antaget, at disse før 1530 enten blev hugget ud af Tømmerstokken med Øxen, hvilket endnu bruges i det Bergenhusiske, eller skaaret med Haandsaug, da de første Sauge skal være opførte i hiint Aar. Dette er imidlertid usikkert, ja endog tvivlsomt. Det eneste Beviis, man har at anføre for Paastanden, er et Sted i Arild Hvitfeldts Danmarks Riges Krønike, hvilket dog, som vi snart skulle see, er høist tvetydigt og lider af indre Modsigelser. Det hedder nemlig: „Udi dette Aar (1530) fik Kong Frederik Kundskab om, at en kunstig Tømmermand skulde være kommen til Norge, hvilken bygde der først Sauger, som drives med Vand, istedenfor de tilforn skar med Flomsauge og med Haanden. Der han kom ned, kjendte Mester Johan Friis ham, at det var Palli Anderson, Søn af Sverige, som havde lært sin Kunst i Bøhmen." Det er aabenbart, at Hvitfeldt ikke kjendte de norske Sauge; han havde rimeligviis ikke havt Anledning til at see dem; thi uagtet han vistnok havde været to Gange her i Landet, den ene Gang i det Throndhjemske og den anden i Bahus, saa er det derfor ikke sagt, at han fik gjort sig bekjendt med Saugene, da disse fornemmelig fandtes i det Akershusiske. Paa Grund af Ubekjendtskabet har han misforstaaet de meddeelte Efterretninger, og selv gjort sig skyldig i Modsigelser i sin egen Beretning. Man havde skaaret med Flomsauge før de første Sauge, som drives med Vand, bleve byggede, siger han; men heri maa aabenbart stikke en Feil, da Benævnelsen Flomsauge i alle de senere Dokumenter, lige fra 1560, altsaa tidligere end Hvitfeldt skrev sin Historie, bruges i samme Betydning som nutildags, nemlig om Sauge, som drives ved Flomvand, gaae Høst og Vaar. Flomsauge ere følgelig ogsaa Sauge, som drives med Vand. Men saa urimelig og modsigende denne Beretning end er, seer man dog, at den er taget for god, da endog vor Ludvig Holberg i sin Danmarks Riges Historie og Geijer i Svenska Folkets Historia efter Hvitfeldt berette, at Sauge først bleve byggede i Norge i 1530. Saadanne Mænds Auktoritet maatte jo give denne Opfatning fuld Borgerret, og det er derfor ikke at undres over, at Eftersnakkere have sunget den samme Vise. Det er vel ikke let at sige, hvilke Hvitfeldts Kilder have været, da man af hans Beretning intet Sikkert kan slutte, men det synes dog antageligt, at der før har existeret Flomsauge. Rigtignok fortæller Geijer, at Sverige ingen Sauge havde før Gustav Vasas Tid, da de første Sauge der bleve opførte under denne Konges Regjering af en Marcus Hammarsmed; men det er derfor ikke nødvendigt, at Norge heller ingen skulde have, ligesom den Omstændighed, at en svensk Mand bragte Kunsten til vort Land fra Bøhmen, antyder, at den endnu ikke var bekjendt i Sverige.

Dersom Saugbyggeriet først begyndte i Aaret 1530, saa maa det have været begunstiget af et ganske usædvanligt Held, da ellers enhver ny Ting, som Opfindelser og Lignende, paa Grund af den seige Vedhængen ved nedarvede Skikke, først efter langvarig Modstand af den gamle gode Slendrian kan trænge igjennem og vinde Bifald hos Mængden; thi uden et saadant Held kan man ikke indsee, hvorledes Sauge allerede 30 Aar efter kunde have vundet en saadan almindelig Udbredelse, som de i Aaret 1560 og følgende Aar udstedte Skattebreve synes at vise. Det kunde maaskee ogsaa forekomme En og Anden underligt, at der ikke mere end 40 Aar efter det første Saugbyggeri kan være Tale om, saaledes som i en kongelig Bevilling af 26de Juli 1573, at Sauge vare „saa forfaldne, at Vedkommende ikke vidste at underholde sig deraf;" men vi lægge dog mindre Vægt paa denne Omstændighed, da det er bekjendt, at Sauge, som stadig ere udsatte for Fugtighed fra det under samme løbende Vand, ikke saalænge som andre Bygninger modstaa Forraadnelsen.

Ved at sammenholde disse Omstændigheder skulle vi være tilbøielige til at troe, at der ved „Sauge, som drives med Vand", i Modsætning til Flomsauge, forstaaes Sauge af fuldkomnere og bedre Indretning med tilhørende Render til Vandets Ledning og Damme til dets Opdæmning og Tilbageholdelse fra Flomtiden for en længere Tid til Saugens Drift, medens „Flomsauge" hos Hvitfeldt maa tages i en noget, fra den senere, modificeret Betydning af Sauge med den ældste, simpleste Indretning uden Dæmninger og hensigtsmæssige Vandledningsapparater. De senere Flomsauge derimod adskilte sig ikke i Indretningen fra de andre Sauge, men vare saadanne, som paa Grund af Elvens ubetydelige Vandmængde alene kunde holdes i Gang under Vaar- og Høstflommen. Dette forekommer os at være den rimeligste Opfatning af Hvitfeldts Ord, hvis der i det Hele taget er nogen Mening i dem. Uden dog at paastaa denne Forklarings Rigtighed, troe vi bestemt at kunne benægte, at man af hiin Beretning kan uddrage den Slutning, at de første Vandsauge her i Landet bleve opførte i Aaret 1530.

I Begyndelsen kunde Enhver, som vilde, opsætte og bruge Sauge uden nogen kongelig Tilladelse eller Privilegium, naar han blot byggede Saugen paa sin egen Grund og tog Tømmer af sin egen Skov. Hermed var man imidlertid dog ikke saa nøie, da man gjerne ansaa det for nok, at man selv var Eier af en Deel af Grunden, og ikke synderlig tog sig nær om Kongen eller Kronen eiede den anden, og Almenningerne maatte vel somoftest levere det fornødne Tømmer ikke alene til eget Brug, men ogsaa til Salg. Kongen eller hans Lehnsmænd synes imidlertid i Førstningen at have bygget de fleste Sauge, hvilke da bleve brugte til Indtægt for Kronen og til Produktion af de for offentlige Byggerier nødvendige Træmaterialier. Kongen eller Kronen havde nemlig betydeligt Jordegods i Landet, paa hvis Grund Saugene opsattes, og fra hvis Skove det fornødne Tømmer toges; vare disse ikke tilstrækkelige, toges det i Almenningerne eller kjøbtes af Odelsbønderne. At Kongen saaledes vidste at drage den vedbørlige Nytte af sine Skove og Sauge, derom vidne tilstrækkelig de mange Rekvisitioner, som han sendte sine Lehnsmænd om at fremskaffe og oversende til Danmark forskjellig Slags Trælast, snart Master, Bjelker og Dæler til Marinens Behov, snart Bygningstømmer, Saugdæler m. m. til Slotsbygninger i Nyborg, Koldinghuus, til Ringsteds Kloster og flere Steder. Samtidig fik de ogsaa Ordre om at sende Bygningsmaterialier til Kirkers og Skolebygningers Behov paa Island og til Reparation af Domkirken i Bremen. Som en Kuriositet maa vi endvidere anføre, at Befalingsmanden paa Akershuus, Peder Hansen, i 1548 fik Ordre til i Holland at lade bestille Hofklæde efter en vedføiet Opgave og til dettes Anskaffelse „lade hugge Spærrer, Lægter og Dæler, eftersom han med dem kan tjene i Holland til at betale det med."

Hugst og Fremdrivelse af det hertil og til Saugenes Drift fornødne Tømmer maatte „Skattebønderne og Krontjenere" i Regelen besørge, ligesom ogsaa Odelsbønderne undertiden uden Betaling maatte være behjælpelige hermed, hvilket man kan see af et aabent Brev af 1551, til Bønder og Menigealmue i Skesyssel, „at de, naar Claus Hvitfeldt dem tilsiger, da maatte rette sig efter at hugge der saameget Tømmer, som fornævnte C. Hvitfeldt tilsiger," samt af et lignende til Skattebønder og Krontjenere i alt Bohus Lehn, at „de efter Claus Bildes Udviisning skulde hugge saameget Tømmer og saa langt og bredt dem derom skeer Tilsigelse og føre det selv paa Strandbakken."

Dette kan ogsaa sees af nogle Domme, som bleve afsagte ved et Retterthing paa Eger fra 10de til 18de Decbr. 1613. Almuen paa Eger beskyldte deres Befalingsmand Laurents v. Hadelen iblandt Andet for Følgende: Da Almuen paa Eger af Kongen var befalet af hver fuld Gaard aarlig at levere 6 Stokker Langtømmer, havde Laur. v. Hadelen ofte ladet deres Tømmer vrage uden nogen Grund, og de havde maattet skaffe andet istedet, og naar det ikke strax skede, maatte de bøde 6 Ørtuger og 13 ß. Det vragede Tømmer benyttede L. v. Hadelen til sin egen Fordeel, uden at Bønderne fik det tilbage. I 1610 havde han befalet, at hver Ødegaardsmand skulde levere to Langstokker, formeentlig uden kongelig Befaling. Fremdeles at han, uagtet kgl. Maj. Brev af 20de Marts 1605 om, at Almuen aarlig skulde nedfløde 100 Tylter Tømmer, som L. v. Hadelen skulde indkjøbe paa Ringerige, fra Buskeruds Hængsel til Sembs Sauge paa Eger, - havde tvunget dem til at nedfløde over 500 Tylter desuden, tildeels til L. v. H. egne Sauge, og til at erstatte, hvad der uden deres Skyld gik tabt eller søndersloges.*)

Kongerne kom ved sin Saugbrugsdrift og Trælasthandel som oftest i Konflikter med sine Undersaatter, fornemmelig derved, at de samme Skove maatte afgive det for begge Parter fornødne Tømmer. Dette var nemlig Tilfældet med Almenningerne, hvorover de omkringboende Bønder havde fælles Brugsret med Kongen. Bønderne skulde rigtignok her kun hugge saameget, som udfordredes til eget Behov, men de lod sig dog ikke synderlig forhindre derved, hvorfor Kongen ved Forbud maatte søge at standse saadan ulovlig Selvtægt. Saaledes hedder det i et kongeligt Brev af 29de Novbr. 1568, at „efterdi vi forfare, at der er stor Brøst for Saugtømmer til vore Saugmøller i Akershus Lehn, saa at vor Lehnsmand ikke kan bekomme Tømmer til dem af den Aarsag, at Andre kjøbe det op og vore og Kronens Skove derover forhugges, da ville vi, at Ingen i nævnte Akershus Lehn skal efter denne Dag kjøbe noget Saugtømmer, førend vor Lehnsmand har bekommet saameget, han til vore og Kronens Saugmøller Behov har; findes Nogen at handle herimod, da skulle de have Tømmeret forbrudt og dertil straffes efter Norges Lov."

*) Efter Stipendiat F Brandts Optegnelser i det danske Archiv.

Naar Kongens og Kronens egne Skove ikke vare tilstrækkelige til Saugenes Behov, maatte Tømmer, som forhen antydet, kjøbes af Odelsbønderne; Kongen vilde herved benytte sig af sin Indkjøbsret, men da Bønderne stod i Forbindelse med Kjøbmændene, og vel ikke altid saa frit kunde stille sine Salgsbetingelser ligeover for de kongelige Lehnsmænd som for Kjøbmændene, saa unddrog de sig helst den Naade at kjøbslaa med Kongen. Denne maatte da atter til med sine aabne Breve, og i et saadant til Bønderne i Skesyssel af 22de April 1579 hedder det: „Vider, at eftersom vi til vor Gaard Bratsberg have liggende en stor Hob Sauger, og vor Embedsmand paa fornævnte vor Gaard Bratsberg, Erik Brockenhuus underdanigst beretter, at ham dertil skal fattes Tømmer, saa at dersom de med Saugtømmer ikke kan blive forsørget, skulle de med Tiden blive øde: da efter gammel Sædvane og Kongskjøb bede vi eder alle, paa videre Besked at tilbyde det Tømmer, I herefter ville afhænde, til fornævnte vor Befalingsmand paa Bratsberg paa vore Vegne, og det ikke før bortsælge; dog skal han eder det betale eftersom I derfor kunne bekomme af Andre, og ikke trænge eder eders af, ikke heller dette vort Brev misbruge i nogen Maade.“ Men Bønderne vare denne Befaling overhørige, hvorfor de tilsidst bleve indstævnede til Herredagen i 1585 af den efterfølgende Lehnsmand paa Bratsberg Henrik Brockenhuus. Forhandlingerne her ere af Interesse, da de oplyse de herhenhørende Forholde. Efterat Brockenhuus havde anklaget Bønderne for Ulydighed mod ovenstaaende kongelige Befaling, svarede disse, at de havde borget, udtaget og bekommet af Borgerne i Skien Adskilligt baade til deres Huses Underholdning og til anden deres Nødtørft, hvorfor de havde lovet dem Tømmer, og dersom de ikke nu holdt sit Løfte, fik de ikke Hjælp hos dem en anden Tid, om de behøvede. De love dernæst, at, naar de have betalt og tilfredsstillet Borgerne i Skien for hvad de ere dem skyldige, vilde de gjerne tilbyde Brockenhuus paa Kongl. Majestæts Vegne, hvad Tømmer de havde at aflade. Brockenhuus svarede hertil, at han vilde give Bønderne saameget som en Anden, og meente, at hans kongl. Majestæts Penge vare ligesaa gode som en Andens; de burde ikke vægre sig for at unde ham første Kjøb paa Tømmer efter Loven og Kongl. Majestæts Brevs Lydelse, naar han behøvede det til Kongens Sauge, og de kunde vel betale Borgerne med de Penge, de fik af ham. For at de ikke skulde skylde paa, at han ei havde budt dem Penge, fremlagde han skriftligt Vidnesbyrd fra to navngivne Mænd, som oplyste, at nævnte Henr. Brockenhuus havde havt menige Bønder og Almue i Soude- og Næs-Herred forsamlet og tilbudt dem Penge for Saugtømmer til Kongens Sauge, men at Ingen fandt sig villige til at modtage derpaa Penge eller Penges Værd. Dertil svarede Bønderne, at naar de trængte til Varer, som de til deres Huses Ophold nødtørftig behøvede, havde H. Brockenhuus Intet at aflade, og tilmed, naar de undertiden vilde have Korn, kunde de ikke faae det efter saadant Maal, som de kunde være tjent med. Brockenhuus indvendte herimod, at naar Bønderne lade sig mærke med, at de ville have Varer for Tømmerret, forlange de saadanne Varer, som han ikke havde, fordi de ikke vilde unde ham Tømmeret; og hvad Maalet paa Kornet anbelanger, berettede han, at han tilbød dem det med det samme Maal, han af Bønderne modtager, og andet Maal meente han ikke at være dem pligtig. Fordi de mere Formaaende ikke vilde sælge ham Tømmer, maatte han ofte i Forskud levere Penge og Varer til fattige Folk, af hvem han hverken kunde faae det forud betalte Tømmer eller sit Eget igjen, sig til stor Skade. Brockenhuus gjorde endelig Paastand paa, at Bønderne efter Lovens Bud og Kongens Brev skulde unde ham paa Kongens Vegne første Kjøb paa Tømmer til hans Majestæts Sauge før nogen Anden, og at de skulde staae tilrette for deres Ulydighed.

Garibaldi.

Hvis man bedømte denne dristige Friskarehøvding efter det falske Billede, Partiaanden har udkastet af hans Charakteer og Handlinger, vilde man sikkerlig ikke kunne danne sig et rigtigt Begreb om denne Mand, hvem en særegen Organisation og en ubegrændset Fædrelandskjærlighed bestemte til at blive en uforfærdet Kjæmper for Italiens Frihed. Man vil finde ham heel og holden saaledes som han er i den Fremstilling, vi her give af et Liv, hvori hans energiske Charakteer og ædle Følelser tydeligen afspeile sig.

Joseph Garibaldi er født i Nizza den 4de Juli 1807 og nedstammer fra en hæderlig Familie. Hans eventyrlige Aand lod ham tidlig vende Blikket mod Marinen, og den Opdragelse han modtog, forberedte ham til med Udmærkelse at følge denne Karriere. Han traadte først i sardinisk Tjeneste og gjorde sig bemærket ved sin levende Forstand og sjeldne Energi. Men de Ideer om Uafhængighed, som allerede længe havde gjæret i Italien, forførte hans Indbildningskraft og rev ham med i den liberale Bevægelse, der skulde aabenbare sig i umodne Sammensværgelser. Han indvikledes i 1834 i det Forsøg paa Opstand, som Østerrig bragte til at strande; men det lykkedes ham at undvige og i god Behold at komme til Frankrig. Her anvendte han sin Landflygtighedstid til at fuldende sine Studier, og 2 Aar senere tog han Tjeneste paa Beyen af Tunis's Flaade. Men hans Talenter og overlegne Dygtighed kaldte ham snart hen til en større Skueplads. Garibaldi forlod inden kort Tid Tunis og drog til Amerika, hvor de idelige Agitationer i de sydlige Stater vedligeholdt en stadig Krig. Den argentinske Republik laae dengang i Krig med Uruguay. Garibaldi tilbød denne sidste Stat sin Kaarde og fik Kommandoen over den Eskadre, der skulde operere mod Buenos-Ayres. Han retfærdiggjorde den ham beviste Tillid ved de vigtige Tjenester, han ydede i Løbet af denne langvarige Krig.

Joseph Garibaldi.

Den Tapperhed og de glimrende Egenskaber, han lagde for Dagen, gav ham en betydelig Indflydelse, som han anvendte til at reorganisere Landets Stridsmagt og saaledes at reise et kraftigt Værn mod Diktatoren Rosas ærgjærrige Planer. Det Minde, han har efterladt sig i Uruguay, beviser, at han var ikke mindre agtet for sin Charakteer og sine personlige Egenskaber end for sine militære Talenter. Begivenhederne i 1848 bestemte ham til at gjøre Afkald paa Fordelen ved en Stilling, der burde have tilfredsstillet hans Ærgjærrighed, hvis han blot havde lyttet til sin egen Interesse. Garibaldi vendte tilbage til Nizza med en Deel af den italienske Legion, som han havde dannet i Montevideo. Østerrig søgte at kvæle den italienske Opstand og havde i Lombardiet en frygtelig Armee under ubarmhjertige Generalers Kommando. Garibaldi kastede sig i Spidsen for sin lille Skare ind i Tyrol og holdt seierrig den østerrigske Styrke Stangen.

Indesluttet i Rom med Levningerne af Insurgenternes Armee udfoldede han, under Forsvaret af denne By, en Duelighed og Uforfærdethed, som selv hans Modstandere have behaget at rose. Da Roms Overgivelse berøvede Italiens Venner det sidste Haab, kunde Garibaldi ikke udholde Synet af de Fremmedes Triumf og begav sig paany til Amerika i den Hensigt at opgive Krigen og udelukkende beskjæftige sig med Industrien. Men i 1852 anmodedes han indstændigt om at tage Overkommandoen over den peruvianske Armee, og udførte endnu nogle lykkelige Tog. Senere, da Freden var gjenoprettet, vendte han tilbage til sit Fædreland, hvor han har ført et indgetogent Liv indtil det Øieblik, da de politiske Forviklinger lod ham øine den Krig, der nu er i fuld Gang. Stedse besjælet af levende Kjærlighed til Italien og Frihedens Sag varmt hengiven, var han een af de Første, der tilbød Victor Emanuel sin Tjeneste. Han har været et af de virksommeste Redskaber for det store italienske Forbund, der saa lydeligt har udtalt sig mod Østerrigs Herredømme. Kongen har anbetroet ham Kommandoen over de italienske Frivillige, og man har nylig seet, med hvilken Forvovenhed og Lykke han har aabnet Felttoget. (l'Illustration.)

Sangerfesten i Arendal.

I.

Pintsen er iaar atter bleven festlig betegnet ved et af disse Sangens Stævnemøder, som have sin Begyndelse og Rod i Nutidens forædlede, kunstneriske og sociale Bevidsthed, og som netop ved sin Ungdoms raske Trivsel har lagt Haabets Spire til en fremtidig Væxt, hvis Betydning endnu er lettere at ane end at paavise.

Det nu stedfundne store Sangerstævne er det fjerde i Rækken.*) Ved dette, ligesom ved hvert af de foregaaende, er der vundet nyt Terræn for Anerkjendelsen af Sangens forædlende Magt og Betydning; og ved at samle under fælles Faner og i fælles Meed Folk af de forskjelligste Livsstillinger og fra fjerne Steder har Sangen rykket disse og Individerne sammen, støttet den aandige Samvirken og fremmet denne Tilnærmelse mellem Folk af forskjellige Livsvilkaar, hvis Betydning i et demokratisk Samfund, som vort, allermindst bør oversees. I en vis Henseende kunne disse Sangens Stævnemøder sammenlignes med Studentermøderne, ikke blot i sine Formaal og Resultater, men endog i denne Overseen, som fra Forstandighedens og Regnebrettets Standpunkt altid bliver en ny aandig Bevægelse til Deel. Hine Møder fremme Tilnærmelsen mellem Beboerne af Landets forskjellige Egne og Stænder og støtte gjennem Sangen det nationale Element. Studentermøderne fremme Tilnærmelsen mellem de tre beslægtede Folk og Bevarelsen af det Fællesnordiske. Men hvad der betegner hine Møder fremfor disse med deres forresten langt mere udstrakte Virkekreds og med denne Interesse, som en politisk Mulighed lægger til et aandigt Udbytte, er den Omstændighed, at de ikke omfatte nogen enkelt Stand alene, men gribe ind i de forskjellige Folkeklasser, idet Sangen som forenende Moment for et Øieblik ophæver al Standsforskjel og drysser sine Gaver eens ud til det hele Folk, der da ikke sjelden vil modtage, hvad der udgik fra det selv, i en lutret og forædlet Form og med en for dets aandelige Jordbund før ukjendt Spiredygtighed. At dette er en vigtig Side ved disse Møder, fremgaar klart nok af den større og større Deeltagelse, de hos Folket selv finde, og blev vistnok endnu mere fremhævet ved det sidste, end ved noget af de foregaaende. Ja, ved Tilstrømning fra By og Bygd, i vide Omkredse, havde der i Arendal under Sangerfesten samlet sig maaskee tre Gange saamange Mennesker, som Byen selv indeslutter, hvem kun Udsigten til et Par Timers Sang i det Frie havde lokket sammen.

Tanken til dette store Sangertog, ligesom til de foregaaende, skyldes vor af Sangens Fremme saa fortjente Kand. Behrens; men den Interesse, hvormed den fra først af i Arendal blev omfattet, og den festlige og passende Maade, hvorpaa en fra denne Byes daglige Idrætter saa fjerntliggende Sag ordnedes, skyldes især den Iver og Dygtighed, hvormed Byfoged Wetlesen og Kand. med. Kittel toge sig af samme. Skulde man her have noget at klage over, var det ikke for liden men for stor Imødekommen fra Modtagernes Side; thi at

*) Ved dette Antal er alene de større af Behrens istandbragte Sangerfester tagne i Betragtning. Allerede i 1850, 25de Aug., holdt Sangforeningerne i Moss og Tønsberg, efter Opfordring og under Ledelse af Hr. Conradi, der dengang havde fattet Planen til Dannelsen af Sangforeninger i flere af Norges mindre Byer med en Centralforening i Christiania, en Sangerfest paa Bastø, hvorom en udførligere Beretning findes i „Mosse Tilskuer“ for s. A. Nr. 69. Ligeledes holdtes efter Conradis Foranstaltning i 1851 en Sangerfest i Tønsberg (Beretning i „Tunsbergs Tid.“ s. A. Nr. 50) og paa Horten i Pintsen 1852 (Mgbl. s. A. Nr. 158.) De tre foregaaende af Behrens arrangerede og ledede store Sangerfeste ere: Asker 1851, Horten 1853 (Beretning med Afb. i dette Blad for s. A. Nr. 22 og 24) og Frederikshald 1856 (Beretning med Afb. i dette Blad for s. A. Nr. 23 og 24). — Endnu tidligere, nemlig i 1849, havde Studenternes, Handelsstandens og Haandværkernes Sangforeninger afholdt en større Sangerfest her i Christiania, hvilken dog ikke er bleven regnet med i Rækken af „de store Sangerfeste“, men som dog ogsaa ledede af Behrens.

der paa hvert enkelt Sted gjøres for store Anstrængelser for den ydre Modtagelse, er forsaavidt endog at beklage, som de Steder, hvor disse festlige Sammenkomster maatte ventes fortsatte, maaskee herfra vilde hente et Exempel for hvad de selv bør gjøre og derved bringes til en falsk Opfatning af Tingen, da det dog ikke er herligt og bekosteligt Traktement, men en ideel, en aandig Samvirken, som her er Formaalet.

I denne Sangerfest deeltog omtrent 300 Personer, hørende under 9 Sangforeninger, nemlig Arendals Sangforening, Studenternes, Handelsstandens og Haandværkernes Sangforeninger fraChristiania og Haldens, Hortens Tønsbergs, Laurvigs og Krageros Sangforeninger. Af disse Foreninger var Studenternes den talrigst repræsenterede, nemlig med omtrent 70 Deeltagere.

Reisen fra Christiania foregik Pintsedags Morgen Kl. 5 med Dampskibet „Foldin", der var rigt prydet med Flag. Veiret var smukt og Stemningen strax livlig og munter, uagtet det vistnok for Mange var noget uvant, saa tidlig at hilse Morgensolen. Den Fortrolighed og venskabelige Tilslutning, som under slige Forhold saa let finder Sted, selv mellem de i Sind og Skind mest forskjellige Mennesker, indfandt sig ogsaa snart her, ja mellem samtlige Deeltagere indtraadte en harmfri Omgjængelighed og Hjertelighed, der for Mange udgjør de ikke mindst behagelige Erindringer fra denne Færd. Folk, der af denne Ringeagt for hinanden, som forskjellige Standpunkter og „Maalbrigder" medfører, ellers forliges som Ild og Vand, bleve her, i den milde Morgenluft, blødhjertede og forsonlige, og om end hver, som kjæmper, søgte at gjøre Proselyter for de Ideer, han nævefast paa Landjorden forfægter, var det dog med et godmodig ironisk Smil, der gled saa sagte og harmfrit hen som de tamme, solbeskinnede Bover, hvorpaa Skibet gyngede fremover. — Vi vare ikke komne langt, førend en æret Samtidig „tog" - for at tale med Oehlenschläger - „frem af Barmen et Digt", der førte Titelen Vikinga-Kvæde, aftrykt af „Dølen" for samme Dag, og naturligviis affattet i dens Maalbrigd - forresten et respektabelt Stykke Poesi, rask og malende, uden al Fanatisme og Kritik over Personer.

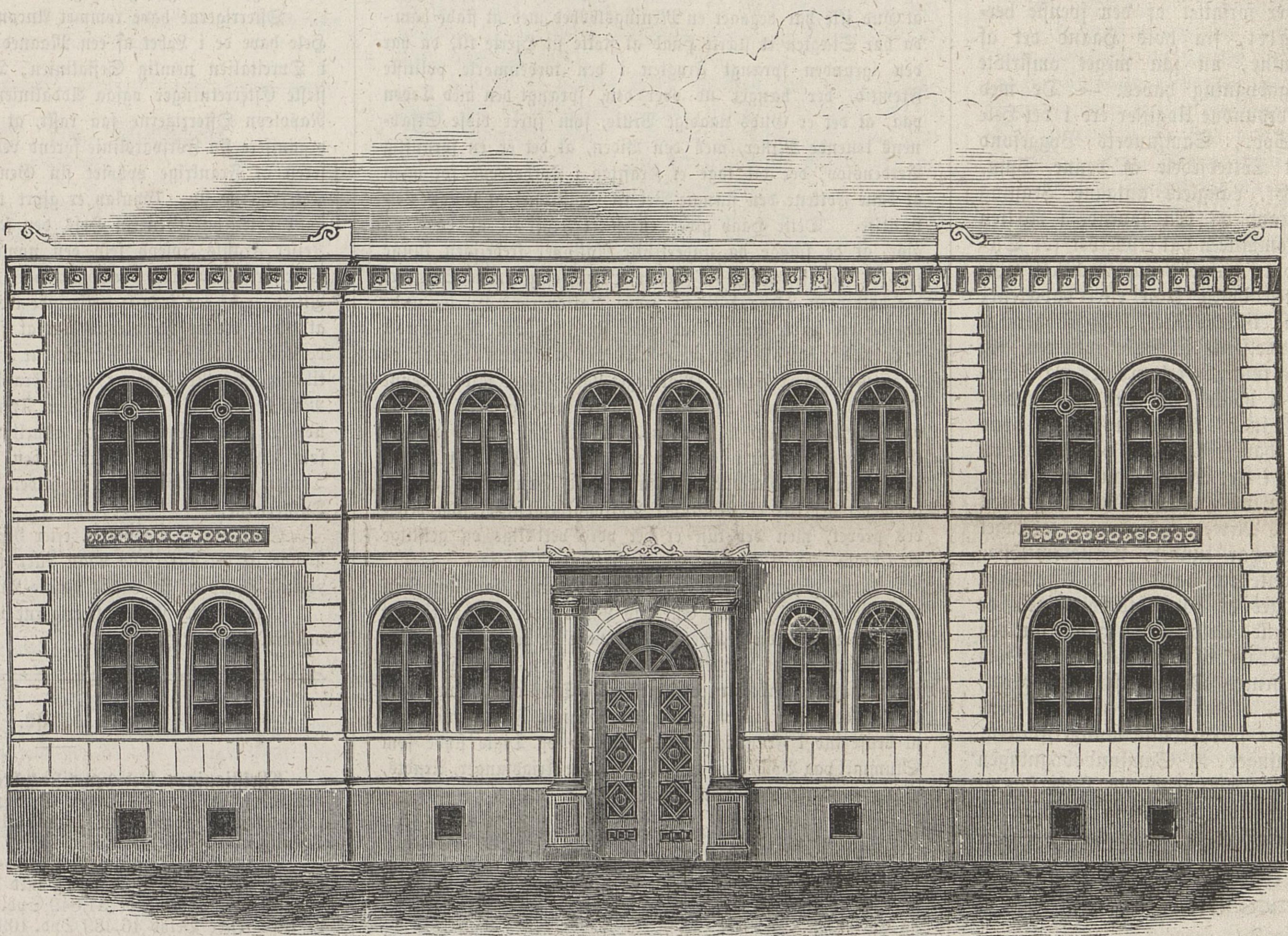
Underveis standsede Dampskibet ved Horten, Vallø, Frederiksværn og Krakerø, hvor Deeltagerne fra Hortens, Tønsbergs, Laurvigs og Krageros Sangforeninger optoges. Overalt vare festligklædte Mennesker forsamlede, deels paa Bryggerne, deels i Baade, der omkrydsede Skibet, og Hurraraab og Kanonade „rystede Luften", hver Gang vi gjorde Stands. Ved Mødet med Tønsbergerne hilsede disse os med følgende Sang:

Vær hilset, bolde Snekke,
med Norges Vaar ombord!
Og, Sangens Broderrække,
velmødt paa Foldinsfjord!
Her, hvor de stolte Vover
for Morgenvindens Vift
med Toner rulle over
saa mangen Storbedrift!

Vor Hu til andre Vinger
og andre Formaal staar,
og Seieren, den bringer,
I Lysets Fodspor gaar.
Forædlende gaar Sangen
igjennem Folkets Bryst,
og tænder hos saa Mangen
en høi og mandig Lyst.

Mens Pintsens blide Himmel
tilsmiler Fjeld og Strand,
og Skov og Fjord sin Brimmel
og Harper nu slage an, —
vil og en ringe Skare
fra Tunsberghus med Sang
til Eders Høifest fare —
Hil Modets Førstegang!

Ved Lyngør traf vi sammen med Haldens Sangforening, som Dampskibet „Viktor" kort forud havde bragt. Den korte Tidsfrist inden vor Ankomst havde den benyttet til at gjøre en Udflugt til Støtten over dem, der faldt ved „Najadens" Ødelæggelse 6te Juli 1812, og havde ved det omkrandsede Monument udført Sange. Side om Side med „Viktor" stævnede „Foldin" fremad gjennem Thromøsund, hvor allerede et Par af den arendalske Festkomittees Medlemmer mødte os, og Kl. 6 dukkede med Et Arendal op bag de længe skjulende Fjeldknarter. Fra Stranden og „Foldin" kanoneredes der, og fra Huse og Skibe vaiede Flag, og alle Vinduer vare fyldte af festligklædte Mennesker. Den bratte Fjeldryg, der hæver sig over den smukke Række af

Studenternes Samfundsbygning.

Træhuse, der i det Indre afslutter Havnen, var ligesom overssaaet af Mennesker, og dannede en levende Baggrund, der mægtigt forstærkede Dieblikkets hele, i Sandhed gribende Indtryk. Paa Landgangsbryggen, lige foran hiin Huusrække var opført en Festportal af Grønt, udstyret med Flag og Vimpler, hvor Arendals Sangforening og Festkommitteens Medlemmer vare samlede. Med samtlige Sangerfaner udfoldede i Række langs Relingen, gled Skibet ind til Bryggen, hvor Arendals Sangforening affang en Velkomstsang og Byfoged Wetlesen hilste os velkomne i følgende Ord:

„Hil Dig fagre Sangerskare,
Du har villet til os fare.

Dette have vi sunget Eder imøde. Den, der er længselsfuldt ventet, bliver kjært modtaget. Vi vilde modtage Eder med aabne Arme. I maa tage tiltakke med det, saaledes som vi kunne byde Eder det. Vor af en ganske anden Tummel bevægede By vil i disse Festligheder see en Begivenhed, der vil bringe den et Livets Aandepust fra en ny Sphære, der vil virke forfriskende og oplivende. Velkommen til Arendal!"

Derefter affang de ankommende Sangere følgende „Sangerhilsen" af L. Dietrichson, hvilken ledsagedes af en Tale af Kand. J. Berg:

Saa stevned vi atter med Toner
kring Norges den vaargronne Kyst,
hvor Birkenes vajende Kroner
os hilsed fra Klippernes Bryst.

Ja Vindene jubled fra Havnen,
og Bølgerne kvad omkring Stavnen
Sangens Lov.

Men hilsed end Vaardagen herligt
paa Bølgen vor gyngende Karm,
meer varmende, listigt og kjærligt
er Mødet her Barm imod Barm;
hvor tusinde Stemmer sig sanke
til een ved en livskraftig Tanke:
Sangens Lov.

Og snart skal de samlede Stemmer
stro Tonernes spirende Sæd
kring Dalenes dybeste Gjemmer
og klinge fra Skovenes Fred —
til engang en syngende Kjede
kring Fjord og kring Fjelde kan sprede
Sangens Lov.

Gjæsterne spredte sig derpaa med sine Værter, for om Aftenen at samles til en Fest i Byens Festivitetssal.

Festlokalet var smukt dekoreret med Grønt, med en Talerstol ved Salens ene Side, og rundt Væggene vare Navnene paa Landets forskjellige Sangforeninger og vedkommende Byers Vaaben anbragte i forgyldte Bogstaver. Selve Festen, der var arrangeret af Sangerne, aabnedes med en Velkomsttale af L. Dietrichson, hvorefter R. Nicolaysen talte for „Digtning i Ord og Toner." Ordfører Malling udbragte i en humoristisk Tale Skaalen for Arendals By, hvortil sluttede sig følgende af P. A. Jensen forfattede Sang:

Sangens muntre Sønner, slutter atter
Kreds i Festens Stund!
Prises nu skal Havets unge Datter
her ved Thromo-Sund.
Se, hvor hun i Moderfavnen smiler,
Nordens vene Mo,
medens gyldensmykt fra Land og Ø
Beilerskaren hid til hende iler.

Havets Datter, løst dit milde Øie
til vor unge Flok!
Vi vil kun et Brudesmykke føie
om din fagre Lok.
Netop nu, mens Lund og alle Lier
kransse dig saa smukt,
ogsaa vi en Flor fra Fjord og Bugt
bringe dig i milde Melodier.

O, hvor tidt vi sendte vore Tanker
hid til Thromo Kyst:
Mellem Rosenpragt og Efeuranker
svulmede vort Bryst;
Een for een kom Snekkerne med Skatten
Hjem fra fjerne Tog,
medens Kvinder dem imøde drog
som en Svaneflok i Sommernatten.

Nu vi see dig selv, du unge Datter
af den stolte Sø,
og vi juble: Hil dig! Hil dig atter,
Nordens vene Mø!
Dine vingeklædte Terner bære
Velstand i dit Skjød!
Selv er du til Magt og Velstand fød;
og du veed at bære det med Ære.

Ordfører M. Dedekam svarede paa Arendals Indvaaneres Vegne. Byfoged Wetlesen udbragte i et velanvendt Billede fra Sømandslivet under stort Bifald en Skaal for Sanginstruktørerne, og navnligen Behrens, Reissiger og Conradi. Kand. med. Kittel talte for Stændernes Samvirken og Skibsfører Melsom for det norske Flag. Imellem Talerne blev afsunget forskjellige Sange, der holdt en stor Menneskemasse samlet udenfor Festlokalets aabne Vinduer. En Hilsen til Arendal fra Tønsbergerne og en Sang for det norske Theater af L. D-n. blev omdeelt og afsunget.

Anden Pintsedag samledes Sangerne i Kirken til Deeltagelse i Gudstjenesten, hvorved trende Psalmer bleve afsungne efter deres ældre, af Behrens fornyede Melodier, under Ledsagelse af Orgelet, der spilledes af Reissiger.

Om Eftermiddagen Kl. 5 samledes man paa „Skydebanen,“ i det Frie, til det almindelige Sangermøde, hvorved Enhver havde Anledning til at være Tilhører. Men med Beretningen herom maa vi opsætte til næste Nr., hvori vi ogsaa skulle give en Afbildning af Festen.

Studenternes Samfundsbygning,

Ovenfor give vi en Tegning af Studenternes vordende Samfundsbygning, hvortil endelig Grundstenen lagdes den 10de Juni d. A., efterat der i et Decennium med utrættelig Flid og et storartet „statsøkonomisk Talent“ er samlet Bidrag til sammes Opførelse. Denne saaledes antagne Tegning er forfattet af den svenske herværende Architekt Langlet, fra hvis Haand det af sidste Storthing foretrukne, nu saa meget omstridte Projekt til en Storthingsbygning haves. — De med Bygningens Opførelse forbundne Udgifter ere i det Hele anslaaede til 20,000 Spd., Samfundets Byggefond beløber sig til omtrent Totrediedele af denne Sum. Saavidt vi vide, er Hr. Langlets antagne Tegning den anden fra hans Haand og den syvende i Rækken af de Tegninger, Byggekommiteen har erhvervet for Øiemedet. De tre første vare forfattede af Architekt Holterman; en af disse, med hvilke man efter daværende Omstændigheder fandt sig tilfredsstillet, lithographeredes og omsendtes med Indbydelserne til Subskriptionen, for at støtte denne. Tvende følgende erhvervedes fra Schirmer og v. Hanno, blandt hvilke den sidste især fandtes hensigtsmægsig og hvis indre Anordning, efter hvad man i sin Tid offentlig har seet udtalt, ogsaa væsentligen skal være bibeholdt i Hr. Langlets antagne Udkast. Men Langlet har givet en ny Façade, hvorved Porten er anbragt i Bygningens Midte, og desuden foretaget andre, som Kommitteen har fundet, hensigtsmæssige Forandringer. Da Architekten saaledes ved Affattelsen af sit Projekt maa antages at have bibeholdt alle de Fortrin, som de foregaaende Udkast have havt, foruden at han har kunnet føre sig til Nytte de Vink, som Byggekommitteen efter senere Overveielser har givet, tør man trygt forudsætte, at det med Hensyn til Hensigtsmæssighed i det Indre forener alle mulige Fortrin. Ved Affattelsen af Tegninger til Samfundsbygningen har det for Architekterne stedse været en Hovedsag at undgaa alle kostbare ydre Forziringer, og navnlig at anvende, hvad der kunde affees til større Pryd, i selve Bygningens Indre.

Krigen.

(Af Jonas Lie.)

Siden Napoleon I. Tid, siden den Tid, da Europas Nationer laae undertvungne, afhængige og skjælvende foran Frankrigs Fødder - alle med Undtagelse af England, det frie stærke Albion, dette Stor-Linieskib i Havet, som i Historiens Fødsel har kastet Anker foran Europa, der bestandig fyrede indover det spærrede Continent, aldrig strøg, men bestandig fyrede, indtil det vandt - siden hiin Tid har Europa aldrig seet en saadan politisk Forvikling som nu, eller Fremtiden hængende saa tordenmørk over sit Hoved. Vor Tids historiske Idee stiller en haard Fordring til enkelte Nationer, til de af Europas Folkeslag, som holde fremmede Folkeslag i Bøilerne af sit Staal. Til disse sidste siger den: „I skulle vorde frie, men til de første: „Slipper Taget;“ og de kunne holde saa haardt de ville, Guds evige Lov vil dog vriste Undertrykkernes Hænder op. Det var i Grækenland, at denne Nationalitetens Tanke først blinkede frem i Vaaben, og al Europas Ungdom med Byron i Spidsen mødte frem under den for at reise denne Stat, der laae overende som en knust Statue, og vække dens Historie, dette standsede Digt, til Live igjen.

Byrons Harpe var dengang det tonende Hjerte i Europas Ungdom og i Grækenland. Paa dens bævende Fundament byggede han det gamle Grækenland op for det Unges Øine, saa at det erindrede sig selv igjen, paa den tonende Grund byggede han Athen og Sparta op igjen, med sin Sang brændte han det Slør, som 400 Aars Undertrykkelse havde draget foran Fortiden, saa at de 400 Bekrandsede ved Termopylerne atter viiste sig for Grækerne, og de 10,000 udødelige Friheds-Statuer paa Marathons Platfonde. Han sang de gamle Helte op af Jorden at føre det unge Grækenland an; saaledes som Norge og ethvert af de Lande, der vaagner af en historisk Dvale til Bevidsthed om sin Nationalitet og sit Liv, maa staae frem i en Digter og en Ungdom, paa hvis Hjertebølge hans Lyra kan gynge, og i hvis Rosenskjær de gamle Dage, det raa, stærke Old, fornyet og forædlet kan opstaae.

Slaget ved Navarino satte det røde Segl under Nationalitetens første Frihedsbrev. Dengang vare Alle Philhellener, siden sværmede man for det knuste Polen, saa for Ungarn, saa for Italien; siden har Nationalbevidsthederne søgt at rede sig ud fra hinanden og borttage de fremmede Farvninger, som skygge Klarheden i Nationens eiendommelige Culturopfatning, den, som for den er den eneste sande og frugtbærende; siden har det lille Holsteen søgt at redde sig ud fra det store Danmark, det lille Danmark fra det store Tydskland, det ukultiverede Norge fra det gamle dannede Danmark og al Viisdoms Herrer, Tydskerne. Siden - ja med dette Ord ere vi inde paa en Jernbaneskine, som fører Tankens Train langt ind i Mangt og Meget, men dermed ogsaa langt ud fra, hvad der her skal tales om.

Er det da Guds Villie, at Tyrannationerne skulle slippe Grebet i deres Bytte, er det vor Tids historiske Idee at løse Lænkerne af de slavebundne Nationers Personligheder, og ophæve et Forhold, som, klædt i Staternes Storproportioner, er millionfuld saa vederstyggeligt som det Slaveri, der i Amerika og andetsteds existerer mellem enkelte Idivider, er dette saa - og derpaa troer enhver Nutidens ung Mand saa vist som paa at Gud ikke har begaaet en Meningsløshed med at skabe ham - da har Slægten et stærkt Haab at støtte sit Hjerte til, da har den igrunden sprængt Frygten i den tordenmørke politiske Fremtid, der hænger ud over den, sprængt den med Troen paa, at det er Guds naadige Villie, som furer disse Skjæbnens truende Miner, med den Viden, at det er en fornuftig Verdenslov, der vil tage et Krafttag i Forholdene for igjen at bane Folkene den stængte Vei til Solskinnet af Guds Velsignelse. Dette Haab giver en stærk Kraft til at bære og gjør, at de smaae og undertrykte Nationer fredeligen kunne see ud i en Fremtid, der rækker Befrielse gjennem Smerter, der holder en Ilddaab til at prøve Nationernes Hjerter med, om de ere stærke nok til at være sig selv, om Nationen eier individuel Couleur nok til at kunne heise et hjemmefarvet Flag. Vort eget Land staaer midt i denne Ildprøve, Danmark har længe slaaet med tydske Ildtunger om sig, Polen døde i Daaben, Ungarn skal prøves paany, Grækenland gik den igjennem; et Land som Italien vil Gud bære igjennem Nationalitetsdaaben ved Fremmedes Hjælp, fordi det her ikke er den indre Nationalbevidsthed, som behøves prøvet, men det kun er det ydre verdslige og geistlige Aag, som med et Ryk skal rives af Landets Nakke.

Men, glemmer man denne Fortrøstning, saa kan man vel blive hjerteklemt; thi Europas Lande staaer for Øieblikket som sydende Kjedler, Lidenskaberne voxe og true med at stige over Bredderne af Landenes Grændser. Rusland staaer med fældet Bajonet færdigt til at styrte ind i Tydskland. Tydskland, hvor Lidenskaben voxer som en opdæmmet Flod, truer med at bruse ind i Frankrig, og Avisartikler og Digte flyve som Skummet paa Bølgegangen. Den gamle Krigssanger, Arndts, Sang fra 1840 med Omkvad:

„Zum Rhein über'n Rhein
All' Deutschland in Frankreich hinein“,

er af Cölner Zeitung i Iveren optaget og udgivet for ny, saa at Digteren selv maatte ud og protestere. „In abstrakto“ have Tydskerne alt taget Paris, efter først med sine 500,000 Mand Forbundstropper „in abstracto“ at have leveret et Slag udenfor Paris's Porte. Times har imidlertid ingen Tillid til disse med Tanken tilexperimenterede Gevinster, og dette kan man hellerikke fortænke den praktiske Englænder i, naar man erindrer at Tydskerne nylig, endog „abstrakt taget“, have vundet Slaget ved Magenta og reduceret Napoleon III. til en værre Sinke i Strategien end nogen preussisk Underofficier, ja til en Mand, som ved at vinde Slaget ved Magenta har syndet mod Strategiens første Begyndelsesgrunde Akkurat saaledes drømte og spekulerede dette Folk ogsaa i Tiden foran Feltslaget i 1806, da Napoleon, efterat have modtaget dets Krigserklæring, lagde sin Vei over Jena-Auerstädt, gjennem Berlin til Eylau og tilslut udhvilte i Tilsit sammen med den tilnaadetagne russiske Keiser og den stakkels preussiske Konge. Saaledes drømte og spekulerede dette Folk, hvis eneste Feil dengang var, at det, skjønt angribende, ikke fik Tid til at tænke sin grundige Felttogsplan tilende, førend den alt var gjort overflødig. Og saaledes vil dette tænkende Folk altid være faren; de praktiske Nationer ville ikke lade det faae Tænketid, men ville bestandig spænde Krog for det, medens det staaer fordybet med Fingeren paa Næsen. Tydskernes nærværende Felttogsplan er meget omfattende; de ville have Norge, Sverige og Danmark med sig. Glemmende alt det Blod, som for nylig flød paa Eiderens Bredder og som for lang Tid vil bygge et rødmalet Gjerde mellem Danmark og Tydskland, trampe de forgjæves i Jorden for at fremmane Germanismen, denne langt inde i Fremtiden liggende Idee, som først vil komme frem og frelse engang, naar de romaniske og slaviske Stammer alliere sig imod Pangermanien Tydskland vil angribe Frankrig med pangermaniske Tropper under General Hægel. Havde Franskmanden blot villet dignitere, havde han vel Chance for at tabe, men han bruger Næven og da taber Philosophen.

Preussen mobiliserer 6 Armeekorpser, al Tydskland truer, Rusland truer, England, Storlinieskibet i Havet udenfor Europa, ligger og vugger sig i Bølgerne med Kanonerne ladte lige til Mundingen og med den krigerske Palmerston til Chef. Det signaliserer at det er „neutralt“ og at det ikke truer. Danmark trues af fremtidige Forviklinger paa Grund af sit holsteenske Forhold. En stor Part af Italien staaer i Opstand rundt om Østerrigerne og Franskmændene, der kjæmpe til Døden. Og alt dette Oprør og al denne Krig er endda kun den tynde krampetrukne Flade over en rødglødende Mose, Revolutionen, der ligger som en Vulkan og gjærer under Hælene baade paa Franskmænd, Østerrigere og Preussere og ved Siden af dem i Ungarn, og som maaskee kun lader vente paa sig saa længe som den finder, at Nationalitetskrigen gaaer dens Ærinde. Saa farligt har det siden Napoleon I. Tid ikke seet ud i Europa, saa fuldt af stærke Stridselementer har det endnu aldrig været og uden den faste Forvisning, at Gud selv vil ordne Statsanliggenderne istedetfor den afdøde Metternich og fremover i Tiden proklamere Nationernes Ret, kunde Situationen gjøre det modigste Hjerte angest. For det overfladiske Blik synes Europas Stater som affældige Bygninger, der alle læne sig til hverandre og alle maa styrte overende, naar een af dem skal repareres. Den forsigtige Stadsmand Metternich turde ikke tage i, han blot konserverede og klinte; Gud vil nu gjøre Tingen grundigere, men det seer farligt ud.

Østerrigerne have rømmet Ancona og Kirkestaten. I det Hele have de i Løbet af een Maaned opgivet 3 Forsvarslinier i Øvreitalien nemlig Sesialinien, Tecinolinien og efter de fleste Efterretninger ogsaa Addalinien. Rimeligviis forfølger Napoleon Østerrigerne saa raskt, at de ikke faae Tid til at organisere sin Forsvarslinie førend ved Mincio. Medens Keiseren af Frankrige ophøier sin General til Hertug, afsætter Østerrigerne sin. Gyulay er gjort til Ban af Kroatien. I hans Sted har General Heß den faktiske Overkommando og Keiser Frants Joseph selv den nominelle. Paa den anden Side fortæller Bladet Indépendence, at man i Paris af nogle Yttringer af den franske Keiserinde troer at være kommen efter, at det er Keiser Napoleons Agt at forlade Kamppladsen med de Laurer han for sin Person har sanket og saa overlade det til sin Ven Pelissier at kjede Frankrige og Europa med de Marscher og Beleiringer, som Fremtiden maaske vil blive udhalet med. Dette er dog rimeligviis kun en klog Tanke, som Rygtet har fundet paa Gaden, og som det, netop fordi Tanken er saa klog, troer er falden ud af et af Vinduerne i Tuillerierne.

Esterhazy er i London, efter Rygtet, enten for at skaffe Penge til det østerrigske Laan eller for at see til at udvirke politisk Hjælp af sit Lands gamle Allierede.

Efter Rygtet skulle Østerrigerne ville byde til et Hovedslag mellem Adda og Mincio.

Norge.

Christiania. Ved den tilendebragte philologiske Examen har Ludv. L. Daae, J. Fr. Ording og C. L. Sommerfelt erholdt Charakteren Laudabilis, Martin Arnesen Haud illaud.

— Den norske Telegraphs Brutto-Indtægter har i f. A. udgjort 52,570 Spd. 27 ß, og med Fradrag af Sveriges og Udlandets Tilkommende 34,849 Spd. 88 ß. I 1857 udgjorde de tilsvarende Beløb 46,439 Spd. 109 ß, og 28,322 Spd. 50 ß. Brutto-Indtægterne har i det forløbne Kvartal været 16,765 Spd. 63 ß. (I det tilsvarende Kvartal ifjor: 12,485 Spd. 44 ß).

— Til næste Aar skal være paatænkt en Leirsamling paa Gardermoen, hvori ogsaa Svensker skulle deeltage.

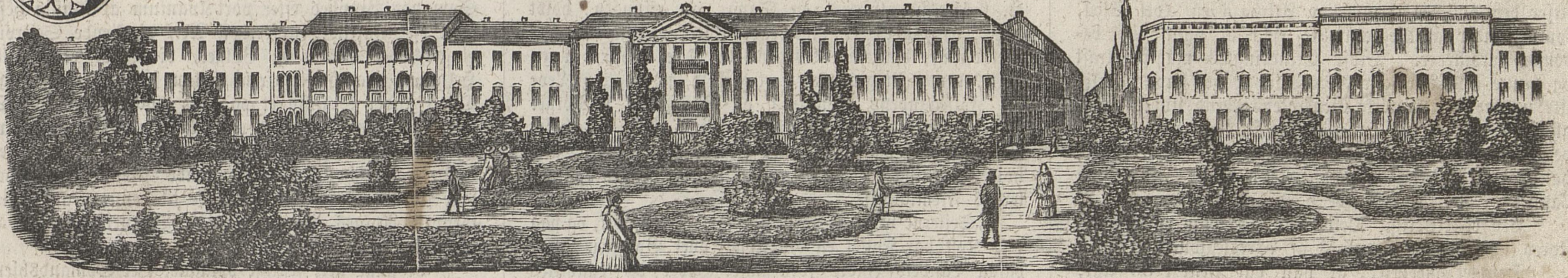
— Under 8de d. M. er Sognepræst til Fosnæs Præstegjeld i Throndhjems Stift N. J. Wessel-Berg, udnævnt til Sognepræst til Flesbergs Prstg. i Christiania Stift, Kand. theol. J. W C. Fleischer til Sognepræst i Vegø Prstg. i Trømsø Strift, Sognepr. til Vardø Prstg. i samme Stift J. D. S. Landmark til resid Kapellan til Førde Prstg. i Bergens Stift, Kand theol C. C. Lange til Kaldskapellan i Sandeherreds Sognekald i Christiania Stift, forhenv Præst for den norsk-lutherske Menighed i Luther Valley m. V. i Nordamerika G F. Dietrichson til Kaldskapell. for Hetlands Sognekald i Christianssands Stift, Berg- og Real-Kandidat H. C. Christie til Lektor i Physik ved Universittetet fra 1ste Juli næstkommende at regne, praktiserende Læge i Christiania H. Steffens til Stadsphysikus i Christiania, Kand. jur og Politiassistent i Christiania F. Knudsøn til anden Politifuldmægtig sammesteds og Chef for vangske Compagni af hedemarkske nationale Musketerkorps under 1ste akershusiske Infanteribrigade Kapitain A. F. Munthe til Oberstlieut. og Chef for thelemarkske nationale Musketeerkorps under christiansandske Infanteribrigade.

— Halvhundredeaarsdagen for Antagelsen af den svenske Grundlov (6te Juni) er i Stockholm bleven feiret med en storartet og betydningsfuld Fest, hvorunder flere Taler holdtes (navnlig af Prof. Svedelius for Grundloven og Stadsraad Malmsten for Trykkefriheden) og hvori Prindserne, Statsraaderne og den norske Statsminister med de i Stockholm værende norske Statsraader deeltoge.

Nyhedsbladets Redaktør, P. Botten Hansen, bor i Kjøbmand N. Haslunds Gaard, Hjørnet af Raadhuus- og Kongens Gade

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 26. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 26de Juni 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Alexander von Humboldt.

(Slutning).

Efterat have beseet Malachitgruberne ved Zumetschefskoi, det magnetiske Fjeld ved Blagodad og Baryt og Topasbjergene i hine Egne af det russiske Rige, gik Humboldt til Tobolsk og derfra over Tara gjennem den Borabinskiske Steppe, en forfærdelig Landstrækning, der frygtes af alle de omboende Folk formedelst de giftige stikkende Insekter, der i utallig Mængde bedække denne Egn. Under græsselige Lidelser udførte han ogsaa dette Verk i Videnskabens Tjeneste, og ankom endelig til Barnoul, hvor han besaa den skjønne Kolywansø og de rige Sølvgruber. Derfra vendende sig mod Syd, trængte de Reisende frem lige til Grændserne af det chinesiske Dsungari, hvis Grændse det blev ham tilladt at overskride. Nu trængte han paa en kort, men interessant Reise ind i Asiens Middelpunkt nordligt for Dsaisang-Søen. Seilende tilbage paa Irtisch, saa han langs dens øde Bredder uhyre Masser af horizontalt beliggende, skiktet Granit, der hvilede paa Leerskifer, hvis Lag deels stod ganske lodret, deels under en Vinkel af 85 Grader. Gjennem denne Opdagelse erhvervede Humboldt Indsigt i Theorien for Granitens Tilbliven.

Han vendte nu tilbage til det sydlige Ural over Mjask, hvor han foretog interessante Exkursioner. Den 21de September ankom han til Orenburg, for herfra at gaae til Astrachan for at undersøge chemisk det kaspiske Havs Vand. Paa Veien hid besøgte han de mähriske Brødres Koloni i Zarepta. Gjennem de donske Kosakkers Land og over Moskwa og Petersburg vendte han tilbage til Preussen og ankom i Juleugen 1829, efterat have været borte i henved ni Maaneder, og efter paa denne Tid, under videnskabelige Undersøgelser, at have gjennemvandret 2500 geogr. Mile tillands, en Strækning, der draget i en ret Linie vilde overspænde næsten den halve Jordoverflade. Det varede ikke længe inden Literaturen modtog Resultaterne af denne Reise i Humboldts „Fragments de Géologie et de Climatologie Asiatique", der rigtignok ikke i sin Heelhed skriver sig fra Humboldts Haand.

Disse asiatiske Meddelelser give de interessanteste Oplysninger om Vulkanernes Natur, som Humboldt nu havde studeret i tre Verdensdele, om Bjergsystemerne i det asiatiske Høiland og deres Indflydelse paa de østlige Folkebevægelser og Verdenshistoriens deraf følgende Gang, og om Isothermlinierne, Humboldts Yndlingstudium. Endnu inden de asiatiske Fragmenter vare ganske afsluttede, udgav Humboldt i „Asie Centrale, Recherches sur les chaines des montagnes et la climatologie comparée" Paris 1843, Resultaterne af sine mangeaarige Studier over Asiens Bjergsystemer og klimatiske Forholde.

Medens Humboldt var beskjæftiget med sine Arbeider, blev han af sin Konge brugt i en diplomatisk Sending, idet det blev ham overdraget at lykønske Louis Philippe til hans Thronbestigelse. Ved denne Anledning havde han den Glæde atter at fremdrage sin Broder Wilhelm, der i den sidste Tid var uretfærdigen tilsidesat som mistænkt for demokratiske Anskuelser; men ikke længe efter verlede denne Glæde med Sorgen over den elskede Broders Død. Wilhelm v. Humboldt udaandede i sin Broder Alexanders Arme den 8de April 1835, kort efter at saamange af hans Venner og store Samtidige som Goethe, Hegel, Gentz, Niebuhr, Stein og Schleiermacher vare vandrede bort.

Endnu et haardt Stød modtog den ganle Humboldt ved sin kongelige Vens, Frederik Wilhelm III's i 1840 indtrufne Død. Imidlertid blev han snart den nye Konges Fortrolige og videnskabelige Raadgiver og levede stedse i hans umiddelbare Nærhed.

I den senere Tid beskjæftigede Humboldt sig især med den astronomisk-mathematiske Geografi, ligesom han udgav sine „Academische Abhandlungen über die Besteigung des Chimborazzo und über die mittlere Höhe des Continents", og gjenoptog efter en større Maalestok Udarbeidelsen af sit berømte „Kosmos." I 1842 ledsagede han Kongen til England paa dennes Reise til Prindsen af Wales's Daab, og paa denne Færd modtog han de rigeste Beviser paa den engelske Nations Høiagtelse.

Samtidigt hermed blev han Kantsler for Frederik den Stores Orden pour le mérite.

Saaledes tilbragte Humboldt en lykkelig Alderdom, æret af Europa, og høiagtet, ja elsket af det Folk, i hvis Midte den fordringsfrie Olding levede. I dette Folks Midte, men betragtet og beundret af en heel Samtid, endtes ogsaa for nylig hans daadrige Liv, og der var Kongesorg i Videnskabens Verden.

General Forey,

Chef for 1ste Division af den italienske Armees 1ste Korps.

General Forey (Elie Frédéric) er født i Paris den 10de Januar 1804; han er af en borgerlig Familie, der nedstammer fra Saint-Jean-de-Losne i Bourgogne; hans Moder var Datter af en Officier, der havde tjent under Ludvig den 16de. Han blev opdragen i Dijon's Collegium under Tilsyn af sin Onkel, den øverste Kanaldirektør i Bourgogne og Departementet Côte d'Or. En stærkt fremtrædende Tilbøielighed lod ham vælge den militære Løbebane. I 1822 optoges han som No. 16 i Militærskolen, hvor Beuret, hans Kampfælle i det heltemodige Slag ved Montebello, et Aar tidligere var traadt ind. Under sine Studier blev han udnævnt til Korporal og Klasseforstander, hvilket bidrog til tidligen at give ham denne Aplomb i Kommandoen, hvorved han senere gjorde sig bemærket. Den 1ste Octbr. 1824 blev han Underlieutenant ved det 2det Linieregiment. Fra de første Dage efter sin Ankomst til Regimentet viste han sig som en udmærket Instruktør og lagde under sin langvarige og møisommelige Funktion som saadan en Iver og Opmærksomhed for Dagen, der erhvervede ham hans Overordnedes Tilfredshed, medens han tillige i andre Grene af Tjenesten udfoldede en ikke ringere Virksomhed og Duelighed. Den unge Forey blev snart anseet for en af de virksomste, mest nidkjære og nyttige Officierer i sit Regiment. Denne gunstige Mening om ham, som man senere aldrig har havt Grund til at fornegte, bidrog ikke lidet til hans hurtige Avancement.

I 1830 deeltog han med sit Regiment i Expeditionen mod Algier, og bivaanede det hele Felttog. Han var med i Slaget ved Staoueli (19de Juni), i Kampen ved Sid-Kalif (24de Juni) og i Fægtningen ved Dely-Ibrahim (den 28de samme Maaned). Efter dette glimrende Felttog blev den unge Forey forfremmet til Lieutenant. I sin Fritid lagde han sig nu med Iver efter Topografien, og hans Tegninger erhvervede ham fortjent Ros og en Belønning af Krigsministeren.

I 1835 udnævntes han til Kapitain for det 2det lette Regiment og sendtes fra Oran til Algier, og skjønt yngste Kapitain i Regimentet fik han 6 Maaneder senere Kommandoen over et Kompagni Karabinere, med hvilket han udmærkede sig paa den første Expedition mod Constantine. Han blev i 1836 Ridder af Æreslegionen og hædrende omtalt for sin udmærkede Konduite under Tilbagetoget fra Constantine (den 4de December 1836).

I 1839 tog Kapitain Forey Deel i Expeditionen mod „les Portes-de-Fer". Hans Kompagni Karabinere dannede paa dette besværlige Tog den yderste Avantgarde, og en hædrende Omtale i Rapporterne fra Armeen blev Kapitain Forey paa ny tildeel. Han blev desuden i Aaret 1840 udnævnt til Chef for den 59de Liniebataillon, og forlod kun dette Regiment for at overtage Kommandoen over den 6te Bataillon Fodjægere i St. Omer. Det var i denne Bataillon at Forey, som Chef, havde Kapitain Canrobert til Adjutant. Denne Udnævnelse, der skeede efter specielt Valg af Hertugen af Orleans, som saa godt forstod at bedømme den militaire Dygtighed, viser, i hvor høi Grad Kapitain Forey nød sine Overordnedes Agtelse. Paa denne Tid havde man faaet en sikker Maalestok for hans militaire Talenter, og han blev af sine Overordnede betegnet som en Mand, der forenede Kundskaber med Duelighed, Iver og alle for en udmærket høiere Officier væsentlige Egenskaber, og hvis Avancement fortjente at paaskyndes ligesaameget i Armeens Interesse som af Hensyn til den Retfærdighed, man skyldte ham selv.

Den smigrende Opmærksomhed, Forey allerede ved sine Fortjenester havde tiltrukket sig, skulde snart hæve ham endnu høiere i det militaire Hierarchie. Udnævnt til Oberstlieutenant ved det 58de Linieregiment i 1841, blev han tre Aar senere forfremmet til Oberst i det 26de. Han blev General i 1848 og sat i Spidsen for en Brigade af Armeen i Paris. Man har ikke glemt de betydelige Tjenester, som han ydede i denne bevægede Tid. I 1851 udnævntes han til Divisionsgeneral og Medlem af Krigsministeriets Komittee for Infanteriet. I 1854 blev det ham overdraget at danne en Reservedivision for den orientalske Armee og med en Deel af sin Division forblev han en Tid i Piræus for at holde Øie med Grækerne. Da denne Division var bleven den orientalske Armees 4de Division, stilledes General Forey i Spidsen for de Tropper, som forsvarede Løbegravene foran Sebastopol. Tilbagekaldt, for at overtage Kommandoen over Provindsen Oran, blev han, endnu førend han havde tiltraadt sin Post i Afrika, kaldet til den 1ste Division af Armeen i Paris. Fra 1850-1858 har General Forey udført en inspecteur général's Funktion.

Hans høie militaire Stilling rettede ganske naturligt Keiserens Blik hen paa ham ved Valget af Anførere i den italienske Krig. Det er ikke vor Opgave at skildre, hvor meget Frankrig og Armeen maa glæde sig over dette Valg.

Slaget ved Montebello har bragt den brave Generals Navn paa Alles Læber, og det er med en Følelse af levende Beundring, at Enhver priser denne glimrende Vaabendaad, der vil stille General Forey i Niveau med de berømteste Generaler. I denne mindeværdige Kamp, i hvilken de franske Soldater vare Fienden underlegne i numerisk Styrke, indtoge en mindre heldig Stilling og udsattes for at komme i Forlegenhed ved et Sammenstød af andre ugunstige Omstændigheder - udfoldede Generalen de herlige Evner, der udmærke

ham: den Koldblodighed, det Mod og denne hurtige Opfatning af Situationen, der meddeler hans øieblikkelige Beslutninger en vel overveiet Plans Nøiagtighed og Bestemthed.

For otte Aar siden besøgte General Forey i Selskab med en piemontesisk Officier Sardiniens historiske Slagmarker, og beskrev for en af sine Venner det dybe Indtryk, Synet af de ved den franske Tapperhed berømte Steder frembragte paa hans Sind. Der aander en brændende Fædrelandskjærlighed og en levende Begeistring for Æren i disse fortrolige Meddelelser. Man læser der om den hemmelige Attraa i en ædel Sjæl, som brænder af Begjærlighed efter at ligne hine berømte Forbilleder. Disse Erindringers magiske Kraft og denne ædle Ærgjærrigheds Tilskyndelser have sikkerlig ikke undladt at paavirke Generalens Aand under denne glimrende Kamp, der har skjænket Frankrig en ny Seier ved Montebello. General Forey maa være tilfredsstillet; han har uopløseligt knyttet sit Navn til de Steder, som Lannes's Tapperhed allerede havde gjort berømt.

Ved et keiserligt Dekret af 21de Mai er General Forey udnævnt til Storkors af Æreslegionen.

Dekretet meddeler, at han har tjent i 36 Aar, deeltaget i 14 Felttog og 3 Gange været saaret; lader os tilføie for Fuldstændigheds Skyld, at han 7 Gange er bleven hæderligen omtalt i Rapporterne fra Armeen. (l'Illustation.)

Sangerfesten i Arendal.*)

II.

Anden Pintsedags Eftermiddag Kl. 4½ samledes Sangerne paa Landgangsbryggen og hver Forening gik, med sine Faner i Spidsen, i Procession til „Skydebanen“, hvor den store almindelige Fest var arrangeret. Stedet laa strax ved Byen, i en Sænkning bag den Fjeldryg, hvor den største Menneskemasse ved Sangernes Ankomst havde leiret sig, og var fortrinlig skikket til Øiemedet, uagtet det under Arendølernes hverdagslige Syssel er saa lidet beøgt, at der før Festen endog havde maattet oparbeides ny Vei derhen. Fjeldryggen, der halv omkredsede Sænkningen, afgav selv for de fjerneste Tilskuere en Plads, hvorfra det Hele kunde overskues. Det var os i Sandhed et overraskende Syn, da vi befandt os lige foran denne Festens Scene, hvor Tilskuermassen alt var forsamlet. Paa en Forhøining i dens Midte var der i en Kreds reist Faner med Indskrifter for hver af de store Sangerfester samt Vaabenmærker for alle de Byer, hvorfra Sangforeninger fremmødte, foruden en Fane med en Sammenstilling af Attributer, der betegnede de forskjellige Stænders Samvirken. Foran Tribunen havde uoverskuelige Rækker af Damer taget Plads, og i Baggrunden var næsten hver Plet af hiin omgivende bratte Fjeldryg besat af Mennesker. Solen dalede allerede bag Fjeldryggen, da vi havde indtaget vore Plads, og mod den klare rødmende Aftenhimmel tegnede sig nu de paa Fjeldryggens Spidse forsamlede Mennesker i saa vidunderlig klare Omrids, at man var fristet til at troe, at den hele Scene var enten et idealiseret Maleri eller et Stykke orientalskt Eventyr, medens der over den hele Scene hvilede den høitidsfulde Andagt, som en pragtfuld Natur og en anende Forventning fremkalder.

Tausheden brødes og Festlighederne aabnedes, idet Byfoged Wetlesen fra Arendals Damer overrakte Sangerne en særdeles smuk, guldbaldyret Silkefane, med følgende Tale:

„Da det blev bekjendt, at Sangerne vilde optage Damerne som Deeltagere i den fjerde store Sangerfest, besluttede Arendals Damer derfor at vise sin Erkjendtlighed, og have til Erindring herom villet overrække Eder dette Banner! (Her kom Banneret frem.) Naar dette Banner af Eder føres rundt, som et Mærke I have vundet, skal det betegne Arendals Damers Ønske om, at Sangens velgjørende Indflydelse paa Samfundet maa tiltage! De have sluttet sig til Eders Idee. Naar Damerne overrække Christiania Sangere denne Fane, da skeer det fordi Sangens Indbringelse, som et Moment i Udviklingen af den sociale Tilnærmelse mellem vort Lands Samfundsklasser, er udgaaet fra Christiania og fordi Christiania Sangere ville stille sig i Spidsen for en videre Udførelse af Ideen. Naar Spørgsmaalet bliver, hvilken af Christiania Sangforeninger, der skal overtage Opbevaringen af denne Fane, da bede Damerne, at Studentersangforeningen vil overtage dette Hverv; thi ligesom Christiania Sangere have et Hverv med Hensyn til Sangens Indførelse i Folkelivet, saaledes have Studenterne Fortjenesten af at have gaaet i Spidsen ved Sangens Tilegnelse og Udbredelse. Jeg overleverer derfor denne Fane paa Damermes Vegne til Studenterne.“

For Gaven takkede paa Sangernes Vegne Kand. J. Ebbell. Efterat en Sang var afsungen, holdt Kand. Holfeldt et indledende Foredrag om Mødets Betydning, hvorefter Student L. Dietrichson i en Tale, der modtoges med stort Bifald, udbragte et Leve for Folkeaandens Udvikling og Fremgang i Norge. Derefter fremtraadte Professor Welhaven og holdt med begeistret og begeistrende Foredrag følgende Tale, hvis Slutning ledsagedes af ustandselig Jubel og Talerens Fremkaldelse:

„Seilerne veed, at vort Land fortoner sig høit, og paa dets Kyst har Folket en vid Udsigt over Bølgerne; men ogsaa Landets Indre fornemmer Havet og paavirkes deraf som af Livsaarer. Havet strækker sig ind mellem Bjerge og Bygder og til Afkroge under Fjeldvidderne;

General Forey.

det bærer de vidtfarne Seilere did og fører dem til Ankergrund i mangen Bugt, hvor Sæterstien gaar op fra det forborgne Daldyb. Naturens Herre har sørget for at saa stor en Deel af dette Lands spredte Befolkning kunde faae et Indtryk af Havet, og dette Indtryk afspeiler vor Historie. Ligesom Norges Land har et aabent Aasyn mod Søen, saaledes er i Folkebilledet Søbedriften et fremhævet Parti; ja, i denne Færd er Folkets bedste Egenskaber aabenbarede. Naar Sagaskriften viser os Vikingelivets Kampe og Haardførhed, da peger den tillige paa det kraftfuldt higende Sind, der over øde Havstrækninger søgte frem til ukjendte Kyster, da vidner den om dette Folks Snille, om de gode Kræfter i dets Samfundsliv, der beherskede Vildheden og kunde indplantes i de fjerne Egne, hvor vore Søkonger tog Land med Sværdet.

Sandelig, Nordmanden har paa Havet store, tiltalende Minder, fjernere og nærmere, og Folket elsker dem. Men det nye Norge kan ogsaa med Tilfredshed og voxende Haab tilegne sig denne Erindring; thi den mest lysende Side af Nordmandens Nutidsliv er hans Færden paa Havet. Her see vi ei en liden Stats snævre Vilkaar - her er Udfoldelsen storladen, og med den gaar Norges Navn over den vide Verden. Jeg kan ei dvæle ved denne Bedrifts Statistik, ei ved dens Forhold til Konjunkturernes Vexelspil; og om jeg kunde det, vilde jeg det ei; thi jeg vil kun udtale hvad der slaaer an i dette Festmødes glade, livfulde Stemning. Jeg vil nævne de ædle Træk af Folkebilledet, der lyse frem i Norges Søliv: den fremstræbende Aand, der forstaar sin Dont, er Herre paa sin Bane, og derved sikrer sig selv Bestræbelsens Frugter, gjennem alle Omskiftelser, den aabne, paalidelige Charakteer, som kjendes og skattes i de fremmede Havne, Freidigheden og Heltemodet paa Kjøbmandsskibet i den farefulde Bedrift. - Ja, Heltemodet! Eller skal dette kun søges ombord i de svømmende Ødelæggelsesmaskiner? Skal vi maale den norske Sømands Bravhed efter vort Kvantum af kunstig Hestekraft og knusende Ildsvælg? Nei, vi kjende Seiervindinger over Storm og Bølger, vi kjende et fredeligt Heltemod paa Havet, som ei kan fordunkles af nogen Daad under Splitflaget paa det blodige Batteri. Og hvilke Gjerninger udvikles ei tilsøs i vort Lands ypperste Manddomsskole, Gjerninger af uforfærdet Kraftanspendelse, og af høihjertet, opofrende Menneskekjærlighed. Aar for Aar føies friske Blade til denne Sage; altid fornyes Norges Ære ved disse Bannerførere paa de brusende Vande.

Vi staae her, festligt optagne, i et Sømandshjem, som Havet har aftvunget den golde Klippestrand, og tilført saa stor Velsignelse, at det nu har første Rang i Landets Søbedrift. Her mærke vi overalt et lykkeligt Samfunds sunde, frodige Væxt; i denne Forsamling raabe vi derfor med forhøiet Lyst: Held for Norges Seilere, leve Manddomsskolen paa Havet og alle de brave norske Søgutter!“

Talen ledsagedes af følgende Sang: „Norges Seilere“ af Welhaven.

Med Havet har vort Folk en Pagt,
som knyttet er i Ættens Morgen,
da Nor til Falkesyn blev vakt
af Havfrusang ved Klippeborgen.
I Leg om Skjær og Øer
han skued Havets Møer:
mens vidt han stirred over Strand,
de slog hans Drapes Toner an.

Saa langt hans gode Drage foer,
hvor Fjernet laae i Taager hyllet,
den vandt et Ny, den skar et Spor,
som ingen Sø har overskyllet.
Ja, den blev ubeskjemmet,
da Nat sank over Hjemmet,
og paa sit Seil i Bølgers Dands
den førte Rigets Efterglands.

I Norges gjenoprundne Dag
lød atter Kald af Havfrusangen,
det lød i Klippekystens Brag,
det nynned under Blomstervangen.
Det bragte lydt tilbage
en Røst af Sagn og Sage,
og friske Toner kom med dem,
og trylled Haabets Syner frem.

Nu nævner Verden dig paany,
du Seilerflok fra vore Fjorde,
med Friheds Banner under Sky,
med bolde Hjerter inden Borde.
Mens kjæk du stevner over
de vilde Dybets Vover,
med dig gaar tro til fjernest Kyst
en Fylgje fra vort Norges Bryst.

Student Arvesen udbragte, under dyb Deeltagelse, Kongens Skaal, og Kand. L. Thrap Fædrelandets, hvorefter blev afsunget følgende af A. Munch forfattede Sang for Norge, hvorved hele Publikum efter Behrens Opfordring istemte:

Livsalig straaler Pintsetid
nu over Norges Dale —
hver liden Fugl nu synger blid,
nu Blomst og Urt faae Tale.
De Bølger frie mod Klippen slaae,
Livsrøster dybt i Skoven gaae:
thi vil ei Folket stumt nu staae —
det vaagnet er af Dvale.

Brudt er forlængst nu Baand og Tvang,
sin Kraft nu Norge kjender —
den vælder ud i Kunst og Sang,
i Daad af Aand og Hænder.
Det Baand selv Frihed bære maa,
vi lægge selv os glade paa,
mens Haand i Haand vi fremad gaae
mod Haab, som aldrig ender.

Vi vide vel det er heel svært
at dyrke disse Fjelde —
men intet Arbeid er saa kjært
som eget Huus at tjælde.
Og kommer end et Veir fra Syd —
det skal ei mørkne os vor Fryd,
det skal ei dæmpe Sangens Lyd
imellem disse Fjelde.

Lad da mod Himlens klare Blaa
vor Pintsehymne stige
for Landet, som vi elske saa,
for Norges gamle Rige!
Hver Vaar det bliver ungt paany,
det giver os saa godt et Ly —
Gud signe Skov og Bygd og By
i Norges gamle Rige!

Foruden de nævnte, til Festen forfattede Sange udførtes efter det indholdsrige Program en stor Række

*) I vor Notits i f. Nr. om hvilke Sangerfester der have været afholdte i Landet siden den første Sangerfest 1849 her i Christiania, er forglemt at anføre Sangerfesten i Bergen, Juli 1856, der istandbragtes efter Opfordring af Seilmagermester A. T. Behrens, og hvori deeltog ni større og mindre Foreninger fra Bergen med et Antal af omtrent 160 Sangere.

andre, deels af hver Sangforening for sig, og deels i Fællesskab.

Festen afsluttedes med en Henvendelse til Publikum af Dirigenten, Hr. Kand. Behrens, og med en paa Arendals Vegne af Kand. Kittel udtalt Tak til Sangerne for den skjønne Fest, de havde forskaffet Arendølerne.

Under Festen indløb pr. Telegraph Hilsener fra Throndhjems tvende Sangforeninger, der samtidig feirede en Fest, og hvilke Hilsener gjengjeldtes ad samme Vei.

Ved denne, for enhver Deeltager uforglemmelige Fest, vare mange tusinde Mennesker samlede, og det tildeels fra meget fjerne Egne. Thi Dampskibe havde uafladelig første og anden Pintsedag ført skuelystne Mennesker til Arendal, deels fra Hovedstaden, deels fra Christianssand, Grimstad og andre mindre Stæder, saa Byen var saa overbefolket, at noget Huus neppe mere kunde afgive Ly for Fremmede. Med Ganger-Rolf ankom strax før Festen en stor Masse Tilskuere, ikke blot fra Christianssand, men endog fra England, og det af begge Kjøn. Disse engelske Turister og Turistinder vare som ude af sig selv af Henrykkelse over disse for dem ukjendte Festligheder. og da Ganger-Rolfs Fører, endnu inden Festen var endt, maatte bryde op, søgte de, ved at byde ham „Guld og grønne Skove", at faae ham til at forhale Afreisen til Christiania, for at de kunde blive Vidne til det Hele. Men hans Route var bestemt og de maatte med tunge Hjerter forlade den festlige Scene.

Om Aftenen holdtes Bal i Byens Festivitetslokale, hvor man første Aften havde været samlet. Deeltagerne vare mange og følgelig Trængselen stor; men Enhver var kommet i det Forsæt at more sig og fandt sig, med dette Forsæt for Øie, i alle ydre Ulemper. Under Ballet holdt Student Andreas Jensen en begeistret Tale for Kvinderne, ledsaget af følgende Sang af Henr. Ibsen:

Med Sommer i Sjæl for vi frem gjennem Sund og Fjord;
Livsmodet blomstred i bølgende Chor!
I Løvsprætt under Led,
i Fuglesangen med,
fandt vi samme higende Drift som i os, —
Længsel imod Lyset med Jubel og Trods!

Ja, Sangerens Sind er som Bjerken i venest Vaar;
gjærende Kraft gjennem Aarerne gaar;
der modnes den tilsidst,
som Løvkrands over Kvist, —
see, da er hans Fylde i Kvad sprungen ud:
Længsel imod Lyset er Livsgaadens Bud!

Men hist i det lokkende Lysland er Kvindens Hjem, —
Kvadfrøets Spirer fra hende gik frem;
til hende de paany
som voxne Kvad skal fly!
Priset være Kvinden hvor Sangbølgen gaar,
hun er fagrest Dagglands i Sangerens Vaar!

Tredie Pintsedags Morgen samledes vi til Afreise paa samme Sted, hvor vi vare stegne i Land. Arendals Sangforening afsang en Afskedssang og Stadsphysikus Kittel frembar sine Bymænds Tak til Sangerne for deres Besøg, og deres Farvel til os. Paa Sangernes Vegne svarede Student L. Dietrichson, idet han udbragte et Leve for Arendals By. Følgende af P. A. Jensen forfattede Sang blev derhos afsunget:

Hoit nu, om end for sidste Gang,
lad vore Chore sammenklinge!
Et „Skilles" og et „Mødes" bringe
hinanden Haandslag i vor Sang!
Vi feiret har en Fest for Aanden
i Guds Natur paa Sangerviis;
nu er dens Afskedsstund forhaanden,
men — aldrig døer dens Priis.

Alt, hvad vi her har sjunget ud
i vexelrige Melodier,
vil, selv om Tonedigtet tier,
dog skyde sine stille Skud.
De vakkre Mænd, de fagre Kvinder,
der krandsede vor Sangersti,

Sangernes Ankomst til Arendal Pintsedags Aften 1859 (Efter Photographi af Wischman.)

har bragt vor Fest en Flor af Minder
om Livets Poesi.

Tag da vor Tak for det, som gik,
men og vort Haab for det, som kommer!
Guds Sol vil altid bringe Sommer,
og — kjendt er nu vor Sangerskik.
Farvel! Farvel! — Vort Tog har Vinger,
med Sang vi kom, med Sang vi gaae;
hvem veed, naar næste Opraab klinger,
hvor Stevnet da skal staae!

Ligesom ved Ankomsten vare alle Vinduer fulde af Damer, der tilviftede os sit Levvel, saalænge vi kunde øine dem. Fra Strand og Sø lød der Hurraer, da „Foldin" gled ud, og Kanonade baade fra Land og Skib, saasnart vi vare komne ud af den inderste Havn. Det var ikke uden veemodige Følelser vi tabte af Syne denne gjæstevenlige By, hvor vi havde tilbragt Timer, der for os alle ville være uforglemmelige.

Under Festlighederne var der indløbet en Indbydelse til at gjæste Laurvig paa Tilbageveien, hvilken vi, trods den knapt afmaalte Tid, ogsaa modtoge. Kl. 5 stege vi iland og gik i Procession til den ved Byen liggende prægtige Bøgelund, hvor en stor Mængde festligklædte Mennesker vare samlede, og bugnende Borde ventede inde mellem Træerne, og hvor Alt var ordnet som til en langvarig Festlighed og ikke som til et Besøg paa en Times Tid, hvilket kun var os forundt. Vi bleve her hilsede med en Velkomstsang og en Tale af Politimester Worsøe, som paa vore Vegne besvaredes af Overretssagfører Gamborg. Med hver vor Bøgekvist til Bytte og Ønsket om at have kunnet opholde os længere paa dette yndige Sted, vandrede vi atter Kl. 7 ombord og naaede Hovedstaden først Kl. 2 om Morgenen. Da vi vare komne iland, udbragtes et Leve for Behrens, for Festbestyrelsen og for Professor Welhaven. Vi vandrede hver til Sit med Minder, rige som Drømme, og for levende til strax at lade Søvnens Slør sænke sig over dem.

Krigen.

(Af Jonas Lie.)

Det heder om Murat „le beau sabreur", den smukke Sabelsvinger, som Kvinderne i Paris kaldte ham, at han, han alene, saaledes som han sad der coqvetterende og stemmende Foden imod den blanke Stigbøile, medens han red under Parises Vinduer, der stode aabne som Byens store Øine paa ham, fulde af Beundring i Kvindeskikkelser og af Misundelse i de Mænds, som stode gjemte bag dem, det heder, at han som red derforbi, var den eneste og glimrende Undtagelse fra en heel krigsvidenskabelig Sætning. Han kunde sprænge en Carrée af Infanteri. Han kunde det, som ingen anden i den vide Verden kunde gjøre; han havde Nerver af Jern og en Begeistring, der sprængte ham og hans Eskadroner Vei endog tvers gjennem Videnskabens faste Sætning og som tvang Døden til at træde afveien for ham, naar han kom anstormende. I det Smaa gjorde han dog kun hvad Napoleon I. gjorde i det Store, thi, medens Murat sprængte Carréer, og een eneste af de Sætninger, som Verden kaldte usvigelige, sprængte Napoleon hele Systemer. Ethvert Genies Hoved er en Bombe, som Fremtiden skyder ind i det Bestaaendes Muur for at bane sine Soldater Stormen gjennem Breschen og for at den kan reise sit Rige paa Ruinerne. Det nytter ikke Geniet - det være et krigersk eller et fredeligt - at true og lægge Vilkaar i Forveien for at faae det Bestaaende til at capitulere, det nytter ikke for det at varsko om at Kampen vil gjøre Lig eller Rettighedsberøvede i Milionviis, det nytter ikke, thi det Herskende i det Bestaaende, det som regjerer i den (modsat Opposition) forskaaer efter sin Natur ikke Fremtiden. Denne taler i et dem fremmedt Sprog, Ideestoffet i dens Argumenter eier ikke Magt til at binde dem. Det nytter ikke

at forsøge at argumentere Seieren over til sig, Fremtidens Mand, Idee-Generalen, veed, at hans Armee ligger sovende i Factaerne og Tilstandene rundt omkring. Bebrillede Statsmænd seer den ikke, uagtet de vaage og sove i den samme Leir, men han seer den, og han vilde saa gjerne, at det Bestaaende skulde overgive sig før Slaget saa at han kunde slippe for de Tusinder Liig eller de Tusinder Rettighedsberøvelser, som Krigen vil stable op paa hans Samvittighed; han vilde det saa gjerne som sit Liv, men strander paa den nøiagtige Mand med Brillerne, som seer saa mikroskopiskt godt og nøiagtigt inden det Bestaaendes Ringmuur, men er saa starblind udenfor, at han ikke kan see den overlegne Armee og at hans Muur er poret af springefærdige Miner. Generalen maa slaaes. Om Kampen veed han kun saameget, at Seieren er hans, derfor har han Ret til at fortælle Seiren allerede i sin Proklamation. Han tramper i Jorden og Tropper reise sig i saadan Mængde, at Forbløffelsen alene er istand til at overvælde. Det gamle System sprænges, og Fremtidens etableres for først at gro fast, og siden engang selv at kaldes aandløs og at lide samme Skjæbne af en ny oprunden Tid.

I Freden har Frankrig bestandig voxet hurtigere ind i Fremtiden end Europas andre Lande, i Krigen sætter det det samme Staal, hvormed det har brudt sin egen gamle Tid ned, ind i Fugerne af det gamle Europas Bestaaende. Napoleon den 1ste var Idee-Generalen, som sprængte hundredeaarige graahaarige Systemer og hans Folk var Fremtids-Armeen. Begge ihop, grebe de i den gamle Europabygnings Søiler saa det knagede i Bygningen som Kanonskud og hvert Ryk var et Slag. Bygningen styrtede, Idee-Generalen døde under Ruinerne og Frankrig laa halv forknust under Hælene paa 800,000 Mand, der styrtede ind over det. Reaktionen vristede Sverdet „Napoleon“ af Frankrigs Haand, det Sverd, som det allerede var bleven træt i Haandleden af at holde. Frankrig, Frihedsmanden, sad, som Fange i Jern, i mange Aar under Besætning af Europas „Sikkerhedstropper“ og Napoleon sad paa St. Helena. Kongerne havde Magten over Frankrig og indgik i 1815 den „hellige Alliance“ det vanhelligste af alle Forbund, thi det nægtede Folkets Værdighed, det nægtede Folkesouverainiteten, det franske Grundprincip, og tog Kronen af Folkets Pande. Den gamle Aandsløshed opreiste de igjen i den Sætning, at en god Regjering er bedre end en fri Regjering, og en god Regjering var naturligviis den, Kongen personlig fandt var god, den, under hvilket Folket laa umyndigt, berøvet sin Værdighed og den i Selvstyrelsen liggende Drivkraft til Udvikling. Imod denne Betragtning er det, at Landene England, Amerika og Norge med sine frie Institutioner have staaet som Moralitetens og Folkeværdighedens Fæstninger midt i Reaktionen.

De gamle Systemer holdt paa at mosebinde Europa igjen. Da kom Explosionerne af 1830 og 1848, da livnede Frankrig op til Handling igjen, da drog det igjen Napoleonssværdet, paa hvis Klingeblad Indskriften af en endnu nyere og ædlere Tid staar. En ny Armee, Sønnerne af de gamle Helte fra Marengo, Jena og Austerlitz, ere igjen dragne ud, og en ny Keiser, der som Barn sad paa den forriges Knæ og var hans Yndling og som Keiser staar paa hans Skuldre, fører dem an Som Murat fordum, sprængte Mac-Mahon Østerrigernes Stilling ved Magenta, der forud „krigsvidenskabeligt“ var beviist at være uindtagelig, og som den forrige Keiser vil denne sprænge Systemer af Jernbaand, hvormed det forældede Bestaaende atter er blevet forsikkret fast til Jorden. Den gamle kloge Metternich gjorde rigtigt i at lægge sig under Jorden itide; thi det Gamle vil ryge og Frankrigs nærværende Modstander er netop fremfor alle Nationer Repræsentanten for det Gamle i Europa. Ligeoverfor dette Land, hvis Institutioner ere Kirker og Gravkamre over den Tanke enhver af dem egentlig har til Opgave at udvikle, hvis Concordat er Aandsfrihedens Grav, hvis Statsforfatning er den politiske Friheds; ligeoverfor denne Olding, hvis Historiebog ligger i det forrige Aarhundrede, som ligger paa Knæ for St. Peters Stol og Autoriteten og som blot udmærker sig ved egensindig Haardnakkethed i at lade sig slaa uden at give efter og uden at Nederlagets fysiske Indtryk paa Grund af dets Aandsstivnethed kan naa ind i dets Sjæl som moralsk Nedslag; ligeoverfor dette Land, Bureaukratiets, den ængstelige Nøiagtigheds, Smaaslaathedens og Overtroens Land, staar Geniet Frankrig og kjæmper, staar et Land, som er 50 Aar forud i Tiden Man gjør i denne Krig saameget Væsen af Frankrigs Opfindelser af riflede Kanoner og bedre Krigsmaterial, man burde heller have dvælet ved de Franskes Forrang i Civilisation og Intelligents, og udhævet hvilken moralsk Selvbevidsthed, hvilket Arsenal af Kultursætninger der ligger i enhver Franskmands Hjerte. Det intelligente Folk slaar altid det mindre intelligente saa vist, som den større Sandhed altid slaar den mindre og den nye Tid den gamle. Østerriges Tryghed er igrunden dets sikkreste Dødsmærke, det „gamle Bestaaende“ er altid som Kina og blindt som dette. Ligesom Østerrige uden Øie for den skjebnestærke Overmagt, som ligger i hele Europas Sympathier og dets Intelligents's Mening og maaskee hellerikke for den Overmagt, som ligger i Revolutionen, denne med Møie tilbagestængte Tiger, der i Italien, Ungarn og selve Østerrige rykker i sine Baand for at komme til at springe løs paa det Bestaaende, før Krigen kun indskrænkede sine Beregninger til den simple faktiske Optælling af sin egen Armee i Forhold til den franske og den faktiske Fordeel, at den havde Besiddelsen af Lombardiet inde, saaledes regnede ogsaa Kineserne paa sit Folkemon og øvrige tilsyneladende faktiske Fordele og modtoge Krigen med England. Enhver vilde forud sværge paa at Kina tabte; her tør vi ogsaa, skjønt Forskjellen ikke er saa gabende, sværge paa at Østerrige taber, vi kunne regne os det til af Landenes Humanitet og Intelligents, det som er deres egentlige Muskelstyrke.

Dette stemmer med den Omstændighed, at den franske Frihedsbevægelse i Aarene fra 1789 til 1859 mere og mere er gaaet ud af Begeistringens Vildhed og ind i Tankens Cultur, det stemmer dermed til den Grad at man seer Forsynets Haand deri, at Napoleon den 3die hærdet i Erfaringens Skole og i en Alder af omkring 50 Aar nu staaer paa det samme Felt hvor Napoleon le grand kjæmpede i sin 27-aarige Ungdoms uforsøgte Kraft. Hans Ungdom svarede til den første Revolution ligesom Napoleon den 3dies modne Alder svarer til Frankriges senere og besindigere indre Bevægelser: det forrige Imperatordømme, der skulde beherske den første Revolution og twinge den under Ordenen maatte have en saameget kraftigere Haand til at tæmme med. Med denne Frankrigs 70-aarige Modningsproces stemmer det, at Napoleon den 3die udsteder Proclamationer borgerrolige og liberale som Times-Artikler, Proclamationer, der love parlamentarisk Frihed og som erklære den moralske Erobring af Verdens Sympathier for uendeligt vigtigere for Frankrige end Indvindelsen af et fremmedt Stykke Land i Norditalien. Det stemmer med denne nye Tid som Frankrige forkynder, at Napoleon den 3die vil lægge Jernkronen, som Paven satte paa Carl den Stores Hoved og Napoleøn den 1ste paa sit eget, udraabende: „Gud har givet mig den, vee den, som vover at røre den!“, at han nu vil lægge denne om Victor Emmanuels Tinding og at han vil, at den gamle Krone med de rustne Jernsøm fra Kristi Kors imellem sine blinkende Ædelstene for Fremtiden skal tindre som Spiret paa Italiens gjenreiste Statsbygning.

Dette stemmer, selv om man kun vil ansee denne Napoleon den 3dies humane Opførsel, som Concessioner til Revolutionen og Orsinis Minde, dicterede fra Standpunctet af hans personlige Keiserinteresser; thi det er en høi Grad af Aandløshed, og en som desværre er altfor udbredt i Publikum, som tror, at Frankrige er Personen Napoleons Organ og Redskab, istedetfor Napoleon Landet Frankriges. Frankrige er Fremtiden, Østerrige det Bestaaende, hvis System holder paa at sprænges.

Fremtiden vil igjen vise Europa en Keiser som sprænger mosegroede Systemer og under ham Generaler, Murater, som sprænge det Bestaaendes enkelte Sætninger som Carreer paa Valpladsen. Men Jernkronen gjemmer Østerrigerne under Laas og Beslag i en af sine stærkeste Fæstninger. Der ligger den nu og glimrer i sit eensomme Mørke og venter. Victor Emanuel med Italienerne og Napoleon med Franskmændene ville begge styrte sig i Løvegabet for at naae fat i den. Og man maa lade Italienerne, at Kronens Guld er redeligt prøvet, hvis de, selv med Bistand, formaa at hente den ud af Ildsvælgene. Italienerne have endnu 4 haarde Laase at sprænge, førend de faa Frihedens Port op. Fæstningerne Peschiera, Mantua, Lignago og Verona, en Firkant med den østerrigske Armee og det keiserlige Hovedkvarteer Villafranca inden i sig, er det „Løvegab“, af hvis Tænder Italien skal vriste sin Frihed. De allierede Armeer nærme sig det mere og mere, Napoleon er i Brescia, Garibaldi, fremdeles seirende, trods alle østerrigske Opdigtninger, staaer i Nærheden, Prinds Napoleon rykker frem, bl. A. med 10,000 Toscanere i sit Følge. Rystningen af Ideen om det „frie Italien“, Italiea libera, sitrer igjennem Landet lige ned i dets Fodsaale Sicilien.

Som jeg lægger Pennen ned, indløber følgende Telegr.-Depesche: „Fra Keiseren til Keiserinden! Stor Seir! Vi have gjort mange Fanger, Kanoner og Faner til Bytte; i denne Kamp, der varede 16 Timer, deeltog hele den østerrigske Armee.“

Literatur.

Sidste Vinter holdt Professor M. J. Monrad efter Opfordring af Studentersamfundet og til Fordeel for dets Byggefond en Række populær-æsthetiske Foredrag for et større Antal Tilhørere — Damer og Herrer. Disse Foredrag ere nu udkomne i Trykken under Titelen Tolv Forelæsninger om det Skjønne (164 S. 8, Priis 48 ß) og sælges, gjennem J. Dybvads Boglade, ligeledes til Fordeel for Byggefondet. Foruden et Indledningsforedrag (trykt i No. 47 af vort Blad for f. A.) indeholder Bogen: Om Forskjelligheden af æsthetiske Domme — Behageligt, Godt og Skjønt. — Eenheden af de æsthetiske Domme — æsthetisk Dannelse — Det Skjønne som Ideens Skin. — Den formelle Skjønhed — Regelmæssighed, Irrationalitet, Liv, Frihed. — Indhold og Form — Charakteer og Idealitet. — Det Naturskjønne — den umælende Natur. — Menneskets Skabning og Levemaade. — Det menneskelige Samfund — Familie, Borgersamfund, Stat — Charakteer og Handling. — Det skjønne Selskab — Personlighed. — Det Naturskjønnes Mangler — Kunsten. — Kunsternes Række — Slutning. — Allerede for længere Tid tilbage har Forf. forberedet Udgivelsen af et større systematisk Værk over Æsthetiken, uden at det hidtil er kommet til Afslutning, ja endog uden at han nu længere bestemt kan sige, hvorvidt det nogensinde vil udkomme. Da disse Foredrag maa antages at give de væsentligste Resultater, Forf. ved sine fortsatte Granskninger inden Æsthetikens Felt er kommet til og som i en populær Form lode sig gjengive, og de desuden i sit Slags er det første og eneste Værk i vor Literatur, tør de vistnok kunne regne paa en saadan Afsætning, at det Fond, til hvis Fordeel de sælges, vil her faae en ikke ringe Forøgelse. For Tilhørerne ved selve Forelæsningerne vil naturligviis Bogen være en kjær Erindring og tjene til at opfriske i Hukommelsen Hovedpunkterne af hvad de i Forfatterens mundtlige Foredrag have hørt udførligen udviklet.

— Hos Johan Dahl er udkommet 2det Hefte (10 Ark, Priis 72 ß) af N. Nicolaysens Norske Magazin, indeholdende omtrent Halvparten af Absalon Pedersens bergenske Kapitelsbog, der er sammenskrevet i Aarene 1560—1572, og ved sin historiske Vigtighed og navnligen som Bidrag til Skildringen af Sæderne og Folkets Tilstande, maa kaldes et eneståaende Skrift, ikke alene for vort eget Lands Vedkommende, men endog i den hele nordiske Literatur. Med en udførligere Omtale af dette vigtige Værk — hvoraf tidligere kun havdes et utilstrækkeligt Uddrag trykt i Suhms (gamle) „Samlinger — opsætte vi indtil Slutningen kommer, hvilket vil skee til Høsten.

— **Dansk Literatur.** (Wøldike's Forlag.) Historiske Meddelelser om Hamburgs Handel af W. Rasmussen er en Bog, „som gjennem Optegnelser, der findes om Hamburgs Fortid, har samlet de indre og ydre Begivenheder, der tilsammen have bidraget til at hæve Staden til hvad den nu er i Verdenshandelen.“ Forf. har troet, at hans Fremstilling kunde være „den danske Handelsstand til Veiledning og Gavn.“ Vi lægge til, at den i samme Grad vil være det for vor, og at den ogsaa af andre end Kjøbmænd vil læses med almindelig Interesse. Alene Fremstillingen af Pengekriserne, deres Aarsager og Følger, udgjør interessante og lærerige Afsnit af Bogen. - Jung-Stillings Levnetsbeskrivelse, oversat af Chr. Winther — en sværmerisk, men religiøs Mands Optegnelser om sine Skjæbner i Livet og hans overalt gjorte Iagttagelse, at Forsynet umiddelbart griber ind i Livet, er et Skrift, der foruden denne Tiltrækningskraft, som udprægede Personligheders Udtalelser om sig selv altid have, ogsaa ved den religiøse Aand, som gaar igjennem samme, neppe vil undlade at gjøre en velgjørende Virkning paa Fleerheden af Læsere. Oversættelsen omfatter kun de tre første Bind af Originalen (de udkom 1778—79), derimod ikke det Bind, der skildrer hans huuslige Liv, og som vistnok ogsaa udgjør det mindst interessante Parti af Værket. For Oversættelsen er Winthers Navn den bedste Anbefaling. — Munshi Lutfullah, eller hvad en muhamedansk Gentleman oplevede med sine Medmennesker og sig selv, oversat af F. C. Sørensen. Dette Skrift er ikke ganske nyt, men da det først nylig er faldt os i Hænde og vi have fundet det af en usædvanlig Interesse, ville vi dog — skjønt seent — henlede Opmærksomheden paa det. Det har en egen Interesse at see ikke alene de indiske Tilstande fremstillede af en Indfødt, men ogsaa de europæiske Forholde opfattede og bedømte af en Mand, der tilhører en anden Tro og Kulturgrund. Lutfullah, der selv har lært sig det engelske Sprog og skrevet sit Værk deri, vækker en fordeelagtig Forestilling om hans Folkefærds Dannelsestrin Oversættelsen fortjener Ros. — Af Guizots historiske Studie om Lady Russell, hvorfra A. Munch har hentet Emnet til sin Tragedie og som vi i sin Tid have gjengivet i vort Blad, er særskilt udkommet en dansk Oversættelse med Titel „Ægteskabelig Kjærlighed“, hvorfor Originalens 6te Oplag ligger til Grund.

Norge.

Christiania. Til Storthingsrepræsentanter for Bratsbergs Amt er valgt: 1) Amtmand Aall; 2) Lensmand Grave; 3) Lensmand Simonsen og 4) Lensmand Bjørnsen. Til Suppleanter: Lensmændene Kleppen, Linna og Blom samt Sognepræst Teisner.

— Repræsentant for Brevig: Mægler A. C. Evensen; Suppleant: Byfoged S. M. Blom.

— Til Repræsentanter er for søndre Throndhjems Amt valgt: 1) Proprietær Student J. R. Krognæss; 2) Proprietær Kand. jur. Henr. Holterman; 3) Seminarielr. Ulstad og 4) Hytteskriver Aas. Suppleanter: Skolelærer Tønsæth, Gaardbr. Ingebrigt Sæter og Peder Sæther samt Sognep. Essendrup.

— Repræsentant for Aalesund: Byfoged Strøm, Suppl.: Prokurator Sanne.

— Fra 1ste Juli skal Amtmand Collett indtage Birch-Reichenwalds Plads som Medlem af Jernbanebestyrelsen med en aarl. Godtgjørelse af 500 Spd.

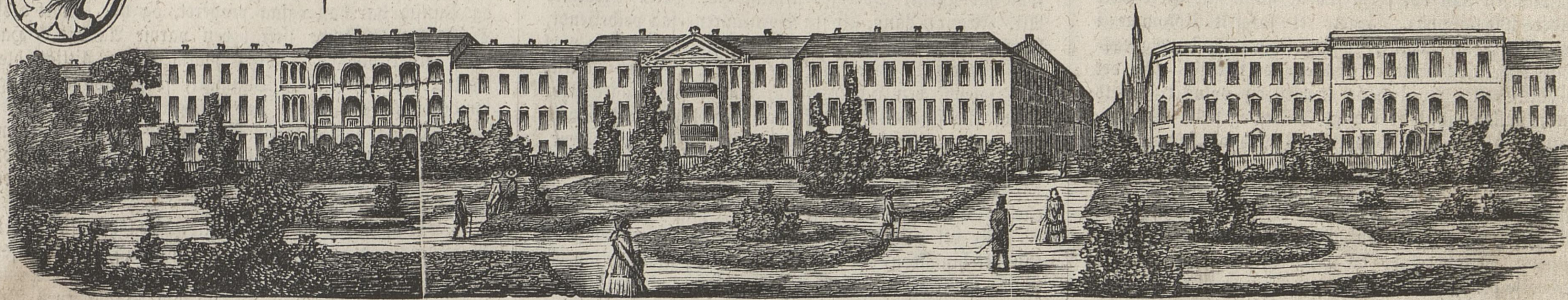
— Billedhugger Hans Mikkelsen afgik ved Døden den 20de Juni, i sin Alders 70 Aar.

Rettelser.

I forrige Nr., Artikelen om „Krigen“, er indløbet følgende Trykfeil: Pag. 112, 2den Spalte 28de Linie fra oven: millionfuld, læs: millionfold. 40de Linie f. o. fredeligen, l. freidigen. 46de Linie f. o. slaaet, l. staaet. 18de Linie fra neden: Feltslaget, læs: Felttoget. 3die Spalte 3die Linie fra oven: Hægel læs: Hegel. 3die Linie f. o. dignitere, l. disputere. 15de Linie f. o. Mose, l. Masse.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 27. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 3die Juli 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Billedhugger Hans Michelsen.

† i Christiania den 20de Juni 1859.

Den Kunstner, hvis Portræt vi her give, er født paa Gaarden Hægstad i Leinstandens Anex til Meelhuus 1789, i August Maaned - Dagen er os ubekjendt og var det maaskee ogsaa for ham selv. Hans Forældre vare Bondefolk, og der lever endnu en Broder af ham paa Hitteren, som er Bonde, medens en anden gjenlevende Broder er Skræder og sindssvag. Som saamangen Bondegut i vore Fjeldbygder øvede Michelsen sig allerede fra sin tidlige Ungdom i at skjære i Træ med Tollekniv, og røbede snart heri en Færdighed og en Kunstnerdrift, som vakte Opmærksomhed, og hvorom Erindringen i hans Egn endnu skal bevare paafaldende Træk. I 1810 blev han Skiløbersoldat, og nu anvendte han ethvert ledigt Dieblik, han under den temmelig strenge Tjeneste kunde finde, til at øve sig i sin Kunst. De Træskjærerarbeider, han saaledes udførte, vakte hans Foresattes Opmærksomhed i den Grad, at hans Chef i 1815 tilstod ham Permission for at han kunde reise til Stockholm og der uddanne sig som Billedhugger. Hans Forældre vare da døde og han havde arvet 400 Daler. Med disse Penge drog den 26aarige Bondekarl afsted til den fremmede By for i sin Kjærlighed til Kunsten der at ofre dem.

Men en bedre Støtte, end denne Pengesum, var den Velvillie, Michelsen kunde regne paa hos den daværende norske Statsminister i Stockholm Peder Anker, til hvem han var anbefalet af Statsraad Hegermann. Ved hiin Hædersmands Bistand blev han strax efter sin Ankomst anbragt hos Billedhuggeren Göthe og optagen som Elev ved det kongelige Akademi for de skjønne Kunster, hvor han ved Flid og Anlæg snart gjorde sig bemærket; og paa hans Ansøgning tilstod den norske Regjering ham allerede samme Aar af Statskassen 150 Rdl. Sv. Bk., - en Understøttelse, der gjentoges i fire paa hinanden følgende Aar. Efterat han havde vundet Akademiets forskjellige Priisbelønninger, lige til den største Priis i Modelleringen, og erhvervet sig de hæderligste Vidnesbyrd fra sine Lærere for umiskjendeligt Talent og Flid, tilstodes der ham, uagtet den norske Statskasses daværende Forlegenhed for Kontanter, ved kgl. Resol. af 8de April 1820 en aarlig Understøttelse af 400 Spd., for at han ved et 2-3 Aars Ophold i Rom videre kunde uddanne sig i sin Kunst. Efter Ankers Anbefaling havde Thorvaldsen, under sit Ophold i Kjøbenhavn 1820, lovet at tage den fremadstræbende Kunstner med sig til Rom, men dette glippede ved Kunstnerens upaaregnet hurtige Afreise fra den danske Hovedstad, og Michelsen maatte derfor reise alene til hiint fjerne Kunstnerhjem. Ankommen til Rom fortsatte han, med fornyede Understøttelser af Staten, uafbrudt i sex Aar sine Studier under Thorvaldsens Veiledning. I denne Tid erholdt Michelsen fra denne store Kunstner flere særdeles anbefalende Vidnesbyrd, og navnligen erklærede han, at nogle for daværende Kronprinds Oscar udførte Basreliefs, „vidnede om særdeles meget Talent og en rosværdig Flid og Iver for Kunsten, som fortjente at blive opmuntret og paaskjønnet.“ Men denne Opmuntring skulde desværre ikke blive ham tildeel. Da han i 1825 af Staten tilstodes endnu 300 Spd. og i det Hele var bleven understøttet med henved 3000 Spd., betydede Finantsdepartementet ham, at han ikke længere kunde vente sig Bidrag af Statskassen. Dette, saavelsom Hensynet til at Fædrelandet, burde nyde Godt af det Talent, hvis Udvikling det under de daværende trange Forholde saa opofrende havde fremmet, bevægede vistnok især den jævne samvittighedsfulde Kunster til nu at vende hjem. Han havde desuden særegen Grund til at troe, at han herved ikke blot vilde kunne afbetale noget af sin Gjæld til Fædrelandet for den modtagne Understøttelse, men ogsaa finde et sorgfrit og hæderligt Udkomme. Thi man havde opfordret ham til at vende hjem for at overtage Udførelsen af forskjellige Arbeider til det kongelige Slot, som just var under Bygning. Men netop som han kom, maatte Bygningsarbeiderne indstilles, og der var saaledes her for Kunstneren Intet at gjøre. Efter forgjæves at have henvendt sig til Regjeringen og Selskabet for Norges Vel om Beskjæftigelse, og en forhaabet Ansættelse ved Tegne- og Kunstskolen var slaaet feil, reiste den hjælpeløse Kunstner i Foraaret 1828 atter til Stockholm, hvor han havde nydt sin første Uddannelse. Her arbeidede han en Tidlang i Billedhuggerne Byströms og Göthes Ateliers, hvor han udførte i Marmor disse Kunstneres Kompositioner, indtil han omsider kunde faae sig indrettet et eget Atelier og begynde at udføre selvstændige Arbeider af egen Opfindelse. Blandt disse Arbeider, som den uafhængige Kunstner nu udførte, vare de i 1833 modellerede Standbilleder af de tolv Apostle de betydeligste og ere vistnok ogsaa blandt alle hans Værker det, der meest har begrundet hans Ry og længst ville sikre det. Disse Apostelbilleder vare saa heldige at vinde Kjenderes Bifald selv i det paa plastiske Kunstværker saa rige Stockholm og at tildrage sig Kong Carl Johans Opmærksomhed i den Grad, at han overdrog Kunstneren for sin Regning at udføre dem i Marmor i naturlig Størrelse, for derefter at opstilles i Choret af Throndhjems Domkirke. - Men den Erhvervskilde, som Kunstneren herved fandt, var ogsaa snart udtømt, og han maatte i længere Tid friste en kummerlig Tilværelse, indtil al Udsigt til i Stockholm at fortjene sit Brød endelig glippede. Skuffet i sine Forhaabninger vender den ihærdige Mand tilbage til sin Fødeegn for atter ved sædvanlig Bondebedrift at tjene sit Brød. Han er dobbelt saa gammel, som da han forlod den, - den Arv, hvormed han drog ud, er fortæret og han har altfor gode Udsigter til at blive anseet for et mislykket Subjekt blandt denne Stand, der dengang, og desværre tildeels endnu, var altfor tilbøielig til at bedømme en Mands Dygtighed og Hæderlighed efter Tallet af hans opsparede Dalere. Men saa vækkes atter Opmærksomheden for denne fra Folket udsprugne Billedhugger - Nationens eneste paa den Tid, - og i hjertelige og gribende Artikler skildres („den Constitutionelle“, Slutningen af 1843) hans Talent og Kampen for dets Udvikling. Kunstforeningen reiser en Subskription til Anskaffelsen af et større nationalt Kunstværk fra hans Haand, og for de indkomne 700 Spd. overdrages det ham at udarbeide i Marmor Holbergs Büste, som Subskribenterne derpaa skjænkede Universitetet. Ny Beskjæftigelse fik han, da Kong Oscar lod opføre Oscarshal og overdrog den gamle Kunstner at udføre fire Statuetter dertil af gamle norske Konger. Desuden udførte han Monumentet over afdøde Grev Wedel-Jarlsberg paa Ladegaardsøen, en siddende Minerva for Nationalgalleriet, Colbjørnsens Büste m. fl. Selv disse, hans mindst lykkede Arbeider skaffede vistnok Anerkjendelse: han blev 1855 Ridder af St. Olafs Orden, ligesom han allerede tidligere var Medlem af Videnskabernes Selskab i Throndhjem og af det kongelige Akademi for de frie Kunster i Stockholm. Men

Hans Michelsen.

Men de kunde dog langtfra, i økonomisk Henseende, sikre ham noget sorgfrit Udkomme paa hans gamle Dage. Michelsen saa sig derfor i f. A. nødsaget til at ansøge den norske Stat om en aarlig Pension, der da af Regjeringen blev ham tilstaaet og som vistnok ogsaa af Storthinget vilde blevet bifaldt, hvis den var kommen under dets Afgjørelse. Thi under vor mere udviklede Aandskultur kan man umulig antage Andet, end at den Overbeviisning er almindelig, at Staten billigviis ikke blot bør sørge for at skaffe sine mere eller mindre underordnede Tjenere et sorgfrit Udkomme i deres Alderdom, men at ogsaa simpel Anstændigheds-følelse byder, at de mere fremragende Mænd, - de, der ved Kunst eller Poesi have kvæget og opløftet Folkets Sind, skulle, skjønt de mangle de ret og slette Embedsmænds praktiske og økonomiske Vid, have samme Adkomst til en tarvelig Forsørgelse, som disse eensstøbte, eenshandlende Subjekter, af hvis Navne Gagelisterne bestaae. - Og navnligen maa det, med Hensyn til Michelsen, siges, at den tilstaaede Understøttelse var betimelig og glædelig, da den, skjønt ringe, maatte overbevise den gamle, sære og ærekjære Kunstner om, at de Kampe, han for sin Kunst havde bestaaet, dog ikke vare spildte, men fundne værdige til Statens Anerkjendelse endog ved deres Afslutning. Og uagtet Kunstneren vistnok langtfra har fristet nogen blid Tilværelse, saa kan dog Fædrelandet modtage hans og Verdens Vidnesbyrd for, at det har gjort hvad det kunde for at fremme hans Udvikling og gjengjælde hans sønligt troe Stræben.

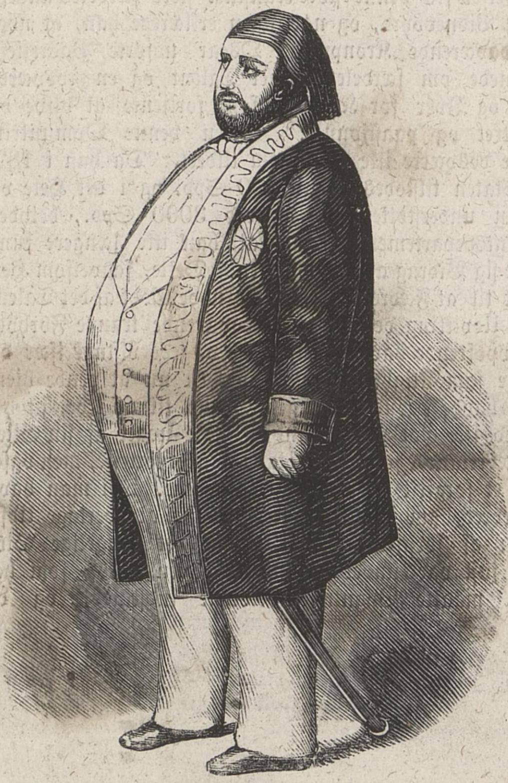
Hans Michelsen var en ægte norsk Natur; gjennem alle de ydre Paavirkninger, han i den fornemme Verdens Kredse havde været udsat for, havde han bevaret Fjeldbondens Eiendommeligheder, Tarvelighed i sit Væsen, ringe Fordringer til Livet og fremfor alt et stolt uafhængigt Sind og denne ydre Afsluttethed, ja kolde Barskhed, gjennem hvis haarde Dække Hjertets Varme, selv efter en kulturmæssig Opdragelse ei formaar at springe i Dagen. Ved Siden heraf besad han ogsaa dette for vore Bønder egne Begreb om Erkjendtlighed, der ikke tillader at modtage Velgjerninger af nogen uden at gjengjelde dem - og helst med samme Mynt. Michelsen havde modtaget Understøttelse af Fædrelandet, - han hører i den fjerne Kunststad, hvor han er, at det kan have Brug for hans Evner og kan ikke - hvad mangen anden Kunstner neppe vilde betænke sig paa - forsone sig med den Tanke, at han længere bør og kan virke udenfor dette Land, som han skylder disse sine Evners Udvikling og sin Kunstnerdygtighed. Han iler hjem, for at afbetale noget af sin Æresgjeld - men Anledningen glipper, og til Skuffelsens Bitterhed kommer nu Kampen for egen Existence og Grublen over et Kunstnerlivs forfeilede Bane. Herved var hans Livs Planer for endeel forrykkede, - og det ved en Anledning, der er ligesaa gribende for vor Følelse, som hans hele Liv med dets Kamp og Stræben er det. - Der har med Sandhed været sagt (af Prof. Welhaven i den Constitutionelle), „at der i vor hele norske Samtid ingen saa gribende Charakteer er som den bondefødte Billedhugger Hans Michelsen. Alt hvad der er veemodigt og tillige opløftende ved vor Moderjord, kan knytte sig til dette Navn, — — til denne Landsmand, der er bleven gammel, medens han har baaret sin Nationalitets og sin begavede Naturs Martyrdom." - Og hvis man vil dømme om hans Talent og Retning maa man nødvendigviis tage denne hans Udviklingshistorie, hans sene Indvielse til Kunstens Dyrkelse med som et afgjørende Moment. „Man skal", som den nævnte Forf. saa træffende har bemærket, „her overveie hvad den voxne Bondekarl, den udtjente Skiløbersoldat fra de vilde Snefjelde har havt at kjæmpe med, blot for at vinde det første ydre Hold i den fremmede Kreds, der optog ham, og blot for at fastholde den Retning, der herefter skulde være hans egen, mellem de mange tilstrømmende Indtryk, der nu maatte true med at overvælde ham. Man skal fremfor Alt betænke, at hans Liv allerede havde faaet et uudsletteligt Præg, og at hans Udvikling, der eensidigen og med al Kraft maatte knyttes til Formstudiet i en Kunst, der mere end nogen anden kalder bort fra den bevægede Virkelighed, ei har kunnet give ham den friere Holdning, eller det universelle Blik, der ogsaa i det almindelige Liv skal gjøre Kunstneren til en uafhængig Verdensborger. Her maa man ikke studse ved det egne Faktum, at en Billedhugger i vor Tid kan levere Mesterverker, og dog være ude af Stand til at gjøre sig europæisk gjældende; thi denne Kunstner har selv i Verdensstaden staaet i Skyggen af sine nordiske Fjelde, og just her, i det Fremmedes skarpe Modsætning til Hjemmet, har udentvivl hos ham Fjeldbondens ramme, indesluttede Natur befæstet sig saameget dybere. Naar man forestiller sig denne Mand af Folket fra det fattige Fjeldland beskjæftiget i en fremmed Omgivelse med det Slags Frembringelser, som efter deres Væsen ei engang kunne være den velstaaende Borgers Eiendom, men som kun Rigdommen, eller hele Borgersamfund kunne tilegne sig, da har man vistnok en sjelden Betragtning, og naar man samler Alt hvad der ligger i dette Forhold, vil det ogsaa erkjendes, at Hr. Michelsens Udvikling og Virksomhed ei kan opfattes som ethvert andet Kunstnerliv."

Hans ægyptiske Høihed.

See her er en liden Tegning af den første Ægypter, som har gjæstet Sverige, nemlig Hs. Høih. Mehemed Ali. Ægypti Land, alt fra Børneaarene saa velbekjendt, kjendte vi, takket være Bibelhistorien, før vi kjendte vort eget Fædreland. Hvo har ei læst om Potifars Hustru, om Joseph, den Hædersmand, om de syv magre Kjør og de syv fede dito, om Faraos Troldkarle, som Moses dog gjorde tilskamme, om Pyramiderne og Sphinxerne, for ikke at tale om Ægyptens Kjødgryder og Græshopper? Ulykkelige „ABC"darius, som stod fast paa et eneste Spørgsmaal i disse vigtige Emner.

Er det vel saa underligt, om man har trængt og knubbet hinanden, for at faa see Repræsentanten for det Rige, for hvis Skyld man saa ofte er blevet lugget og dasket? Og han var heldigviis langtfra usynlig, den Prinds! Hs. ægyptiske Høih. holder ca. 90 Tommer i Omfang over Maven, og han alene opveier alle de fem Stormagters Monarker. Man havde indredet den fyrstelige Leilighed i Hotel Rydbergs 2den Etage til ham, men Hs. Høih. betakkede sig.

„Allah er stor - men Trapperne for høie!" stønnede han, idet han med et sorgfuldt Blik paa Trappen, der

Mehemed Ali.

leder op til Hotellets Port, tillagde: „Frygteligt nok, det som er, uff - Allah! Illah!"

Uden Tvivl vilde han give Afkald paa Thronens Høide, om man ikke vilde bære ham did, men engang falden fra denne Høide, vilde han sikkerlig aldrig stræbe efter at komme did igjen. Følgelig tog hans Høih. ind par terre. Da han var indkommen, betragtede han med et grættent Blik de for sædvanlige Mennesker ret rummelige og bekvemme Lænestole omkring Divanbordet.

„Hvad er dette, holder man Smaabørnskole her?" sukkede han ikke desmindre.

Man maatte tage Lænestolene bort, og slæbe ind store Divaner istedet. Hs. Høih., som nylig har fyldt 27 Aar, er den frommeste Fyrste af Verden, og blot for dem en Byrde, som er nødt til at holde ham under Armene, naar han skal stige af Sengen eller op for en Trappe. Den første, som om Morgenen opvarter ham, er hans Sekretær, der med et Haandklæde, dyppet i Vand, vadsker Hs. Høih. i Ansigtet og paa Hænderne. Derefter rækker han sin Herre Tobakspiben og Kaffekoppen og tilsidst vadsker han ham for anden Gang med et nyt Haandklæde. Men Vand til indvortes Brug benyttes ikke i Ægypten. Kong Farao, som druknede i det røde Hav, drak for alle sine Efterkommere.

Hs. Høih., hvis Appetit er beundringsværdig, vrager ingen af Guds Gaver. Han spiser af alle de Retter, man sætter for ham, uden Hensyn til deres Eiendommelighed for det Land, de tilhøre. Dog synes han ikke om, at man skjærer og lægger for ham i Stykker, han vil have Gjedden heel, Kalkunen heel. Hos Kronprindsregenten fortærede han til Alles Forbauselse fem hele Kyllinger, medens vore maadeholdne Prindser sled paa hver sin Vinge. Hjemkommen til sit Hotel, lod han sig servere en særskilt Middag paa diverse Retter, for ugeneret at gjøre sin anden Diner, thi han vil hverken vække Beundring eller Forbauselse, naar han spiser.

Hs. Høih. drikker gjerne Champagne, men allerhelst Porter. Hvilket Slags han mest gjør af, Stockholms- eller Götheborgs-Porteren, veed man ikke; thi det Glas, han sidst drikker, synes altid at smage ham bedst. Brændeviin og Punsch har han ogsaa proberet, og har fundet disse Drikke ret lædskende især i den varme Aarstid. Han taler meget om en „Tør", hvormed han flittigt blev trakteret af Kongen af Danmark, for hvis forsvarlige Embonpoint han nærer stor Høiagtelse.

Med sædvanlig tyrkisk Belevenhed anholdt han om, at turde gjøre Bruget af Opium almindeligt i vort Land. Hs. Høih. er altfor god; — men søvnige ere vi alt mere end tilstrækkeligt.

Hs. Høih. er meget gavmild. Da han saae de to Gardister udenfor Hotel Rydberg snuse af Næverdaaser, gav han dem strax hver sin Sølvdaase, hvilket naturligviis gav dem et høit Begreb om Soldaternes Velbefindende i Ægypti Land. Her faaer vi Snus paa en anden Maade, tænkte de formodentlig. I et Tilfælde er han dog høist utilgjængelig, og det er, naar han er ude og kjører. Da taaler han Ingen ved Siden af sig, og selv Prinds August søgte forgjæves at kile sig ind ved hans Side i Vognen. Til Vogns har han fulgt Garnisonens vakre Manøvrer paa Ladugårdsgärdet. Selv skulde han ikke bestige en Hest, om det end gjaldt at vinde Muhameds Paradis.

Vore Læserinder maa ikke tænke sig Mehemed Ali sort som en Tater eller brunstegt af Ørkenens glødende Straaler. Opfostret i Seraillet, hvor han stedse har levet som en Prinds, er hans Hud blevet beskyttet mod Nilens brændende Sol, ligesom hans Fod mod nogensinde at støde mod en Steen. Saaledes vænnedes han tidligt fra at gaae, men hans Ansigt reddedes, og stillet ved Siden af vore tjenstgjørende Lieutenanter og Kapitainer, til hvilke sidste han, ifølge sin Mave, helst bør regnes, synes han næsten blond og særdeles fiinhudet. Skjægget, mere brunt end sort, er mygt og dufter af den aromatiske Moccabønne, saa paastaa ialfald Stockholms Damer, i hvilke han er aldeles indtaget, især i de blonde, thi af Brunetter har han Overflod paa Nilens Strand, endskjønt Ingen derfor vover at paastaae, at han er „let paa Foden."

Hans Toilet er omhyggeligt. Hvid Vest og hvide Beenklæder, næsten af europæisk Snit. Derudenpaa en blaa, sid Frakke, lig vore Sommerpaletoter, men med rige Guldbroderier. Sin Hue tager han aldrig af, ikke engang for en Dronning. Han spiser med den, han sover med den. Tyrkerne have altid været ængstelige for sine Hoveder, og de have nok havt Aarsag dertil. Paa Brystet bærer han allerede 4 à 5 Stjerner, og man behøver vel ikke at tilføie, at han har Plads for endnu flere, ja for alle de europæiske Monarchiers.

Man har søgt at udforske Aarsagen til den ægyptiske Prinds's Reiser og troede først, at hans Hensigt var at søge sig en Gemalinde, og visselig seer han ud til at kunne blive en stadig Mand; men siden man har faaet at vide, at han allerede er formælet med selve Storsultanens Datter, taler man om politiske Hensigter. Kanske er han kommen til Skandinavien for, i Tilfælde af Forviklinger med vor østlige Nabo, at lægge sin Tyngde i Vægtskaalen.

Hs. Høih. afreiste sidst Mandag, men forinden lærte han os at koge Kaffe paa tyrkisk Viis. Man lægger Kaffeen, malet til det fineste Pulver, i en liden Blikpande, der, naar man har paafyldt nok Vand, holdes over en Gasflamme, indtil Vandet tre Gange har kogt op, hvorefter det fortæres uden Sukker og Fløde, men med Gruset, der ansees for det allerlækreste, og følgelig er at rekommandere hos vore Damer, der maaskee troe, at Gruset blot duer til at spaae i; — og med denne interessante Underretning afslutte vi vor Artikel om den ægyptiske Prinds.

(Stockholms „Illustrerade Tidning".)

Utrykte historiske Bidrag.

Et Brev fra Prinds Christian Frederiks Adjutant, Lieutenant Schwarz.*)

Christiania d. 24de Sept. 1814.

Modtag her nogle Linier, som give noget Begreb om Anstalterne i Norge. De Svenske angrebe og besatte

*) Uagtet Lieutenant Schwarz, en lystig Mand, der især som Selskabsbroder stod i noget nærmere Forhold til Christian Frederik, neppe kan ansees som nogen grundig Iagttager af de militære og politiske Begivenheder under vort Lands Gjenfødelsesaar, troe vi dog, at nærværende Brev, hvoraf en Kopi er os tilsendt fra en lærd Velynder i Danmark, vil læses med almindelig Interesse, da det er et Vidnesbyrd om Hobens irriterede Stemning og

Hvaløerne. Vor Roflotille havde Ordre, intet at vove til deres Forsvar. Kongen forlagde sit Hovedkvarteer til Moss. Svensken gik ind ved Borbye, trængte igjennem Tistedalen imod Frederiksstad. Staffeldt, en Forræder, samlede ikke engang sin Brigade for at imodsætte sig; han retirerede og overlod Svinesund, samt hele Terrainet indtil Frederiksstad til Fienden. Kongen forlader Moss, gaar over Glommen, samler Brigaderne Staffeldt, Hegerman og Stabel ved Rakkestad eller Boedahl, og er bestemt at levere Fienden et Hovedslag. Staffeldt, som har Avantgarden, melder, at Fienden blot demonstrerer paa denne Side Glommen, men vil forcere Kjølbergbro og være i Christiania, inden Kongens Armee kan komme tilbage og dække Hovedstaden; Kongen troer ham, befaler en almindelig Retraite over Glommen, men seer sig efterfulgt af Fiendens Hovedstyrke, som besætter hele den østre Side af Glommen indtil Onstadsund, hvor det kom til en blodig Affaire. De Svenske angrebe vore Forskandsninger; efterat have stormet 2 Gange maatte Fienden vige for den kraftige Modstand. Disse 5 Timers Kanonade kostede Fienden flere Officierer og omtrent 1000 Mand dræbte og saarede; vi mistede 2 Officierer og 12 Mand; Kongen modtoges overalt, hvor han viste sig, med den mest levende Enthusiasme; han var selv nærværende ved Affairen. Man begik den Feil, efter at have vundet denne afgjørende Træfning at forlade sine Forskandsninger, at gaae over Glommen og afbryde Pontonbroen, som forenede os med den østre Glombred; og hvorfor? Af Frygt, siger man mig, at Fienden dog omsider kunde forcere vort Brohoved og komme tilligemed Bataillonen over Broen. Jeg har ingen Idee om slige Ideer. Men Kongen og Armeen var allerede solgt af den fordømte Bande, Grev Wedel havde dannet. Kragerø, Nøglen til Frederiksstad, besat med 1200 Mand, kapitulerede uden at have en Mand dræbt. Frederikshald kapitulerede ligeledes uden at have en Mand dræbt. Oberstl. Stabel, som kommanderede de paa den østre Glombred tilbageblevne Corpser, retirerede indtil Blakjær Skandse, uden at angribe Fienden, hvor ogsaa han gik over Glommen og lod saaledes den hele østre Side uden Forsvar. Disse Efterretninger berøvede Kongen, allerede udmattet ved flere Maaneders Arbeide baade Dag og Nat, sin Samling, hans Nervesystem havde lidt formeget, han laae under. Hovedkvarteret blev atter forlagt til Moss, hvor de Svenske, som ved de forskjellige Affairer havde mistet 5000 Mand, forlangte Vaabenstilstand imod at faae Frederikssteen; imod at faae et Storthing samlet (for at vælge den svenske Konge); imod at vore bedste Tropper hjempermitteredes o. s. v. Kongen var ikke mere til, det er at sige, han var som et vanvittigt Menneske, han indsaa, han var forraadt, han var gaaet i Fælden og det Hele var fortabt. I Statsraadet var ikke en eneste militair Person uden General Haxthausen; man antog Vaabenhvilen og Felttoget var endt. Kongen reiste til Ladegaardsøen, hans Lod er grusom, de frygteligste Sindslidelser synes at ville berøve ham Livet; Nogle troe, han har faaet Forgift; Lægerne troe det ikke. Alle indsee nu, at Kongen og den tappre Armee, som endog ved Kongsvinger havde vundet en glimrende Seier, var forraadt, og der udbrød et Oprør. Han vilde angribe hele Generalkrigskommissariats-Collegiet, som havde bragt Kongen usandfærdig Efterretning om Provianteringen og i det Hele ikke havde gjort, hvad der kunde gjøres. Haxthausen stod desuden i Grev Wedels Sold. Haxthausens Huus i Byen blev bestormet og Ruderne indslagne, man vil trænge ind for at myrde ham, da nogle raabe: han er paa sit Lyststed! Hele Sværmen iler derud, hos ham er stort Selskab; med eet høres Hurraraab og Ruderne stenes; Forskrækkelsen var almindelig mellem Gjæsterne, men DHrr. Bergh og

De skotske Klokkespillere. (Efter Photographi af F. A. Nielsen.)

Statsraad Sommerhjelm, som vare blandt Gjæsterne, gaae ned til Mængden og forsikrer den, at H. skal nedlægge alle sine Embeder og vorde krævet til Ansvar for hans Opførsel; man antog disse Løfter, og forlod Lyststedet, hvor Haven og Alt blev ødelagt. Imidlertid vare nogle svenske Commissairer ankomne til Byen; disse skulde strax myrdes; de vare General Björnstjerna, Baron Wedel og Oberstl. Weidenhjelm, og hele Sværmen gaaer hen til det Herberge, hvor disse Karle logere, for at gjøre Ende paa deres Liv. Jeg indsaae Faren om disse, som diplomatiske Personer, fornærmedes; er saa hældig at komme ind i Bygningen, lader de Svenske forklæde sig og bringer dem hjem til mine Værelser, hvor de saaledes bleve frelste. Hele Staden vrimler af Soldater og Patrouiller tilhest, saasnart en Svensk ankommer; Hadet imod dem er uendeligt. Haxth. har maattet flygte; flere skulle tiltales for Storthinget, f. Staffeldt, Hegerman, Hals og uden Tvivl Grev Wedel som Formand. I de 3 Uger, siden Felttoget begyndte, har jeg ikke seet Kongen, førend forrige Thorsdag, da jeg var hos ham i 5 Timer og søgte at berolige ham, men hvor finder den arme bedragne Konge Ro uden i Graven. General Ahrenfeldt, som har udmærket sig, er nu den commanderende General; efter hans eget Forlangende forretter jeg Tjeneste ved hans Stab og ligger nu her med Længsel i Hjertet efter at komme til at hamre paa Svensken igjen. Da Kongen reiste til Bodahl, sagde han til mig, Gud raader for Seieren, maaskee trænges jeg tilbage og da er Grønsund mig vigtigt for min Retirade over Glommen; reis de hen og overtag Kommandoen over dette Sund; jeg stoler paa dem! Jeg svarede: „saa længe jeg lever, D. M.! kommer ingen Svensk over Grønsuud.“ Der kom heller ingen; vi dræbte nogle Folk og Officierer med Kardætsker; det er Alt, hvad jeg har seet af dette Felttog. Tusinde og atter tusinde Ting kunde jeg nu tilføie; men heller ikke jeg er mere den samme; mit Sind har lidt formeget ved Kongens og Norges Skjebne; jeg har forud seet Bedrageriet, raadet at bruge virksomme Midler, men jeg er kun Lieutenant og troes ikke der, hvor Generaler tale. Skulde man troe, at hele Bataillоner have strakt Gevær og gaaet over til Svensken? skulde man troe det, naar man den 25de Febr. saa Nordmanden sværge at ville offre Liv og Blod for Norges Selvstændighed? Jeg veed ikke mere, hvad man skal troe; neppe om der er et ædelt, stort Væsen til, som elsker det Gode og hader det Onde. Dog have mange brave Nordmænd slaaet tunge Slag. Lad enhver, som interesserer sig for min Konge og Norge, faae en Idee om, hvorledes Alt haver tilgaaet. Gud veed, naar jeg skal faae Tid til at skrive omstændeligere. S.

Samtidens Opfatning af Forholdene. Noget synderligt Nyt indeholder Brevet neppe, naar undtages Fortællingen om, hvorledes de svenske Kommissærer undgik Pøbelens Raseri. Forøvrigt vare Pøbelens Optøier ikke fremkaldte ved Uvillie mod dem, men af hiint urimelige Had til Haxthausen, som mange af Almuesstanden efter Traditionen endnu bevare. (Jfr. om hine Optøier forøvrigt Aalls Erindringer, ny Udg. S. 516.) At de haarde Domme over Grev Wedel og General Staffeldt vare lige saa overdrevne, som de i hiin Tid vare almindelige, er ufornødent at bemærke for Enhver, der har fulgt noget med i den seneste Tids historiske Literatur Hverken Hegermann eller Wedel blev sat under Rigsret; de kunde det ikke engang, saasom de endnu ikke hørte til Kongens Raad. Ved den i Brevet nævnte „Bergh“ forstaaes den i 1825 afdøde Generalauditør Christopher Anker Bergh, som ved Optøierne i Anledning af Haxthausen især bidrog til at forebygge Excesser.

Skotske Klokkespillere.

Ovenstaaende Afbildning fremviser Hr. Sawayer - ikke Hr. Swager, som han i et foregaaende Numer ved en Feiltagelse kaldtes - tilligemed hans Selskab i Nationaldragter. De ere klædte i grønne Fløiels Jakker med blanke Knapper, bære en skotsk Plaid af rødt og hvidt Tartan, paa Hovedet en Hue med Agraffe og paa Benene - o Rædsel! - Ingenting: en Mode, som unægtelig er meget bekvem i denne Varme. „De Unævnelige“ fattes altsaa ganske; imidlertid skjule Bordene, der ere bedækkede med lange røde Klæder, alle Defekter, undtagen ved Indtrædelsen og Bortgangen. Vi kunne derom kun sige, hvad Agent B. sagde til sin Kone, da hun bortfjernede af Suppeterrinen noget Overflødigt, som Kanariefuglen i Forbiflyvende havde ladet falde: „Det skulde have været mig, der havde gjort det, Kone!“ Sawayer nedstammer fra den mellemste Deel af Walter Scotts's Fødeland, paa Grændserne af Høilandene og Lavlandene. I Lancastershire, der er Klokkemusikens egentlige Hjem, har han videre uddannet sig i sin Kunst og derpaa bereist Tydskland, Ungarn og Italien. Her i Christiania er han stedse bleven modtagen med Applaus og ofte bleven fremkaldt, især naar han spillede norske Nationalmelodier, der unægteligen tage sig overmaade vakkert ud i Klokkeklangen.

Krigen.

(Af Jonas Lie.)

Det er vel ikke mere end en ca. 6 à 7 Uger siden Times i en af sine Betragtninger over den foreslaaende italienske Krig fandt ud, at denne, paa Grund af den overordentlige Grad af Udvikling, hvortil Krigsvidenskaben for Nærværende er bragt op, vilde komme til at byde Europa et langvarigt Skuespil, fuldt af Marscher frem og tilbage og kjedsommeliggjort med Smaafægtninger uden Betydning og kun fremkomne ved de Befalendes strategiske Uagtsomheder. Norditaliens Slette skulde efter dette blive et Schakbræt med et Spil paa sig, uden almeentspændende Interesse og kun interessant for Krigsspillere af Faget. Det vordende Felttog vilde, om man tænkte denne Times's Tanke ud, komme til at blive af en storartet Kulturinteresse, som det, der dannede Krigens Overgang i Diplomatiet; thi i et Felttog, der ikke vilde gjøre Slaget til Afgjører af Armeernes Stillinger og deres øvrige faktiske Kræfters Over- eller Underlegenhed, men hvori begge Parters Anførere fægtede efter samme Bog og underkastende sig dens Sætninger, overlod Seieren til dennes theoretiske Afgjørelse, et Felttog, hvor den rekognocerende Kikkert kom til at overflødiggjøre Kanonen og Geværet, hvori Grunde for Seieren toges for Vaabenafgjørelse og hvori man kun sloges af Vanvare, vilde være af moralsk Charakteer, være et diplomatiskt og ikke et krigeriskt ɔ:. menneskedræbende. Et Sligt vilde være Broen over til den „evige Fred“ og altsaa ogsaa - efter Cobden og Brigths Mening - til vordende Kronaar for Manchester og de øvrige engelske Fabrikbyers Verdensmarked. Men Times er en besindig Mand, som ikke holder fast paa en Tanke længere end til den begynder at slippe Jorden og flyve, og Times har ikke tænkt dette her. Den besindige Mand vil hellere een Fugl i Haanden end ti paa Taget og i sin Besindighed holdt England og Times mere paa den objektive Krigsvidenskabelighed, som det skjønnede Østerrigerne vare stærke i, som det saa opgjort og færdigt for sine Øine og som de kunde tage og føle paa, end paa de kjæmpende Parters særskilte subjektive Resourcer, de dæmoniske Kræfter, som kunde ligge skjult i Personligheder. Hertil skulde da ogsaa i nærværende Tilfælde et mere opklaret indre Øie til at see med. John Bull har her ikke gjort, hvad hans praktiske Instinkt ellers tilsiger ham, har her ikke villet give den frie Tanke det den tilkommende vægtige Tal i sin Kjøbmandsbog; han regnede ud, at Østerrigerne, trods sin Aandsløshed, maatte være solide nok til at klare sig mod sin aandrige Modstander, han gav det Kredit af City og rakte det Haanden ved Derby men forregnede sig. Siden de 6 à 8 Uger da han regnede, har Krediten paa Østerrigs „objektive“ Krigskunst og videnskabeligt sikrede Herredømme over Norditalien gaaet tilbage i hans Mening hurtigere endog end den østerrigske Armee har formaaet at retirere i Italien. Knapt var Slaget ved Magenta leveret, før Subskriptionen paa Østerriges engelske Laan standsede og Citymændene skrev til Wien om at faa slippe at indbetale endog hvad de allerede havde kommet til at subskribere. Ved samme Tid styrtede ogsaa det østerrigsksindede Derby og gav Plads for Palmerstons franskſindede. Siden de 6 à 8 Uger da John Bull beregnede og fandt ud, at Østerrige vilde holde Italien i kjedsommelig lange Tider imod Franskmændene, have disse gaaet en Seiersgang saa hastig, at John neppe har faaet Tid til at notere Slagene og nedsætte Kursen efter dem. Siden den Tid har Franskmændene Slag i Slag ved Montebello, Vercelli, Varese, Palestro og Marignano kastet Østerrigerne tilbage, ikke Linie for Linie, men over flere Forsvarslinier med een Gang, først over Sesia, saa over Tecino, Adda og tilsidst over Mincio. Franskmændene har maattet skynde sig; det franske Kavalleri har - Mand og Hest sveddrivende af Anstrængelse og vaade som om man netop havde sat svømmende over en af de opgivne Forsvarsfloder - stigende af sin Hest med Resignation maattet erklære, at Tydskeren har Ret, naar han siger, at det østerrigske Kavalleri er bedre end det franske, thi han formaaer ikke at løbe det op.

Gyulays uheldige Felttog var kun en Generalprøve, sagde Tydskerne, Magentaslaget var uden sand strategisk Betydning. Først inden den af de fire bekjendte Fæstninger afpælede Fiirkant skulde den egentlige Hovedforestilling opføres, og det af selve Keiseren Frants Joseph; saalænge havde Østerrigerne tænkt at opsætte med at vinde. Ogsaa Engelskmanden stolede paa, at Fiirkanten vilde holde en Stund og indstillede til den Ende midlertidigt sine Rustninger. Afvigte St.-Hansdag stod Slaget ved Solferino endnu mere blodigt end ved Magenta. Østerrigerne, hvis høire Fløi kommanderedes af Frants Joseph selv, trængte angribende over Mincio paa 4 Steder, begge Hovedarmeerne mødtes og Østerrigerne maatte efter en heftig Kamp, hovedsagelig ved Solferino og Cavriano trække sig tilbage over Mincio igjen med uhyre Tab. En Beretning fra Bern til Moniteur opgiver, dog formodentlig med Overdrivelse, Østerrigernes Tab til 35,000 Døde, 15,000 Fanger, 16 Faner og 75 Kanoner. Andre Efterretninger tale om 7,000 Fanger og 30 Kanoner ligesom ved Magenta. I Slaget ved Solferino mistede Østerrigerne alle sine Armee-Stillinger til den Grad, at Franskmændene lige efter har kunnet sætte over Mincio uden synderlig Modstand, samt tabte desuden sin Restkredit hos John Bull, der indseende at Sagerne hastede, øieblikkelig gjenoptog sine Rustninger. Solferino - ikke Stedet men Slaget - er blevet et Hertugdømme under Niel, og efter hvad man allerede nu gjennem de uvisse Efterretninger kan skimte, straaler dette Storslag af Bedrifter, som ikke kan give nogen Fortid efter. Den franske General Auger har mistet sin høire Arm, den østerrigske Fyrste v. Windischgräß, en Slægtning af den bekjendte, er falden.

Natten efter Slaget sov Napoleon den III i samme Værelse som Frants Joseph havde havt før Slaget. Siden har han og Victor Emmanuel sat over Mincio med sine Armeer og altsaa sprængt Fiirkantens ene Side. Prinds Napoleon staaer i Massa ved Po mellem Mincio og Adriaterhavet og truer med at sprænge dens anden; Garibaldi er nordenfor med den tredie Side for sig og et franskt Landgangskorps skal efter Sigende være i Begreb med at gaae i Land fra Adriaterhavssiden, Fiirkantens fjerde Side. Maaskee er det ikke saa uvigtigt Statsanliggende endda, som kalder den østerrigske Keiser til Wien, thi at Keiseren undgaar at blive taget tilfange er vigtigt nok.

Efter de sidste Tel.-Dep. er Fæstningen Peschiera indesluttet af Sardinierne og har Prinds Napoleon forenet sig med Storarmeen. Moniteur angiver Franskmændenes Tab af Døde og Saarede til 700 Officierer og 12,000 Mand og Sardiniernes til 5,520 Mand. „Officielt“ paastaae Østerrigerne, at deres Tab ikke engang har været fuldt 10,000 Mand. De have tabt 4 Generaler og 444 Officierer.

Norge.

Christiania. Deres Maj. Kongen og Dronningen have ønsket sine Navne opførte ved Nationalsubskriptionen for det norske Theater.

— Kjøbm. H. J. Schwensen har ifølge Chr.-Posten skjænket Selskabet for ældre ugifte Damer 500 Spd.

— Som Program fra Christiania Kathedralskole er udkommet: En større Bibelhistorie. Det gamle Testamente af Overlærer V. Vogt. 170 S. 8, med tvende kolorerede Karter.

— 39 Kandidater have i Juni Maaned underkastet sig Examen philosophicum, hvoraf de 19 efter det nye Reglement DHrr. Jonas C. M. Olsen, Evald Rygh og A. F. C. Hansen erholdt Charakteren Laud præceteris; 18 Charakteren Laud.

— Akershuus Amtsformandskab har besluttet Opførelsen af et Distriktsfængsel, med 36 Eneceller m. V., paa Gaarden Stam i Skedsmo ved Strømmen, til hvilken Gaards Indkjøb bevilgedes 2000 Spd.

— Hr. Nord har indrettet et Iismagazin her i Byen, hvorfra man daglig kan faa sig tilstillet et Stykke Iis for en Maanedsbetaling af 1 Spd.

— De skotske Klokkespillere have forlænget sit Ophold paa Klingenberg, hvortil de i Publikums stedse stigende Bifald have havt fuld Opfordring. Ved Siden af dem optræde Dandsere og Dandserinder, deels fra Hamburg, deels fra Kjøbenhavn, og desuden gives Pantomimer, som ere skikkede til at skaffe Folk en god Lungerystelse. I det Hele maa Hr. Hartkopf siges at være heldig i at skaffe Avexling tilveie i det af ham dirigerede Etablissement.

Ogsaa har en norsk Violinspiller Chr. Suckow et Par Gange optraadt paa Klingenberg. Hr. Suckow har tidligere ladet sig høre i flere af vore mindre Byer, i hvis Blade han er bleven omtalt med Ros; ogsaa her høstede han for Udførelsen af flere af vore Folkemelodier og Kompositioner af Ole Bull Publikums levende Bifald.

— Kand. Dybdal er af Statskassen tilstaaet et Bidrag af 90 Spd. som Tilskud til, hvad der ydes ham af Christiania Kommune, for at han kan vedblive at udvide sin Virksomhed for Vokalmusikens Dyrkelse blandt Arbeidsklassen i Christiania og Omegn.

— Christiania Turnforening feirede i Søndags paa Lindøen en Fest, der saavel paa Grund af selve Foreningens almeenvigtige Formaal, som ved den vide Imødekommen, hvormed Folk af alle Klasser var tilstedet Adgang og havde benyttet denne, maa kaldes en hos os hidtil ukjendt Folkefest. Festen indledes med en Tale af Kand. J. Gjerdrum, hvori Turnvæsenets Stilling hos os og dets Vigtighed overhovedet fremhævedes, til hvilken Tale sluttede sig følgende af Henr. Ibsen forfattede Sang:

> Vi er en lystig og livsglad Flok
> Med Mod og manddomsfriske Tanker;
> Bag Stuevæggen vi længe nok
> Laa indefrosset og for Anker;
> Nu er der Sommer over Bygd og Kyst,
> Og der er Sommerglæde i vort Bryst!
> Fjorden er blaa;
> Udad vi maa,
> At drikke Luft blandt Blomsterranker!
>
> Lad Livet true med Ve og Værk;
> Den svarte Alfeflok vi skræmmer!
> Vi har en Lægedom saa mild og stærk,
> Med Helsebod for Sjæl og Lemmer;
> De gode Aander er med os i Pagt,
> Mod Fjendeleiren gaae vi uforsagt;
> Landsen er fældt, —
> Fremad, som Helt,
> Med Seierskors af friske Stemmer!
>
> Ja, derfor leve vort Broderlag,
> Og trives vakkert gjennem Tiden!
> Vi slaa som Hærmænd for Lysets Sag, —
> Gud signe Maalet og Striden!
> Vor Tid er Daadens og den trænger Mænd
> Med klare Tanker og med Sværd om Lænd; —
> Gjælder det saa, —
> Vel da, lad gaa!
> Vor Flok er stærk, skjønt den er liden!

Derefter foretog Foreningens Medlemmer en Række Øvelser, der vidnede ligesaameget om Kraft som Smidighed, og hvilke vakte almindelig Beundring hos de, til et Antal af flere Tusinde, forsamlede Tilskuere.

— I Onsdags bragte Telegraphen fra Stockholm den sørgelige Efterretning, at Hs. Maj. Kongens Helbredstilstand i den sidste Tid havde meer og meer forværret sig og at der endelig havde indfundet sig en næsten fuldstændig Lamhed i Fødderne. Senere Bulletiner vise, at denne Tilstand fremdeles er uforandret.

— Det for Christiania Kommune af Akers mekaniske Værksted ifjor bestilte Dampmudrings-Apparat er nu færdigt og afleveret. Det skal koste 18,000 Spd.

— I den nye Vandledning er allerede Vandet sluppet paa et godt Stykke nedover langs Maridalsveien.

— De historiske Forelæsninger og Examinationer ved Universitetet, der paahvile Prof. Munch, skulle i næste Aar under dennes Ophold i Rom udføres af Stipendiat O. Rygh

— DHrr. Fr. Birch og J. Nordbye indbyde til Aktietegning til Anlægget af en Jernbane fra vestre Ende af Selbusøen til Størensbanen, ved Flaa Kirke, hvilken tilligemed et Dampskib paa Selbusøen er anslaaet til omtr. 125,000 Spd Sælbu Formandskab har besluttet at tegne Aktier for 6000 Spd.

— I Throndhjem har dannet sig et Selskab for Oprettelsen af en Privatbank med et Grundfond af 100,000 Spd., fordeelt paa 1000 Aktier, der saagodtsom samtlige allerede ere optagne.

— I St.-Hansugen holdtes her i Byen, under Sagfører Schultzes Ledelse, et Møde af Skoveiere fra Oplandene, sigtende til at udfinde Midler for disse til at emancipere sig fra Byernes Trælasthandlere og disses Kapitaler, hvori der nedsattes en Kommittee til at undersøge paa hvilke Betingelser, Skoveiere selv kunde erholde Laan enten i en af vore Laaneindretninger eller paa de udenlandske Pengemarkeder.

— Pastor Wexels anmoder Præster og Kandidater, som ville deeltage i det forestaaende skandinaviske Kirkemøde i Lund (31te Aug.—2den Septb.) om at indmelde dette til ham inden Udløbet af Juli Maaned.

— I Bergen vil i Løbet af denne Maaned en storartet Kunstudstilling, til Grundlæggelse af et fast Galleri, blive afholdt, efter Foranstaltning af den derværende Kunstforenings Direktion, hvilken Udstillings vigtigste Bestanddele vil bestaae for største Delen af de her i Christiania værende norske Kunstværker af større Betydning, og som af Generalkonsul Tønsberg paa Direktionens Vegne ere samlede ved Udlaan af de Hs. Maj. Kongen og private Eiere tilhørende Billeder.

— Til dette Aars Examen Artium er anmeldt 119 Kandidater, hvoraf de 54 fra Skolerne. Den ældste er 30, den yngste 16 Aar.

— Dampskibet „Svithjod“, der er omdøbt til „Nor“, er sat i Fart paa Kjøbenhavn og modtager Passagerer til billigere Fragt end Statens Dampskibe.

— Vinorens Sølvværks Drift har i f. A. medført en Udgift af 15092 Spd. 108 ß, hvorved der af Aktiekapitalen (118,550 Spd.) er forbrugt 11,380 Spd. 29 ß og ialt siden Begyndelsen 21,643 Spd. 19 ß. Indtægten af solgt Brandsølv har været 1972 Spd. 21 ß. Der er fundet Sølvanbrud paa 3 Gange, uden at noget af disse har givet en lønnende Drift. Den Udgiftssum, som statutmæssig kan anvendes til fortsat Drift i indeværende Aar, er 12,500 Spd.

— Under 8de f. M. ere Efternævnte ifølge Ansøgning meddeelte Afsked i Naade, nemlig: Byfoged og Postmester i Holmestrand O. W. Messell, med aarl. Pension 450 Spd.; Sorenskriver i Ide og Markers Sorenskriveri J. M. Biering fra 1ste Juli 1859 at regne med aarl. Pension 700 Spd.; Toldinspektør i Laurvigs Tolddistrikt F. W. Baron af Wedel-Jarlsberg, Kommandør med Stork. af Nordst.-Ordenen, fra 1ste August 1859 at regne med aarl. Pension 1200 Spd. og Korpslæge ved throndhjemske ridende Jægerkorps L. Bremer med aarl. Pension 300 Spd

— Under s D. er det tilladt Distriktslæge P. M Nerdrum, som under 9de Marts d. A er udnævnt til Distriktslæge i nordre Indherreds Distrikt, at forblive i sin hidtil havte Stilling som Distriktslæge i Mellem-Indherreds Distrikt.

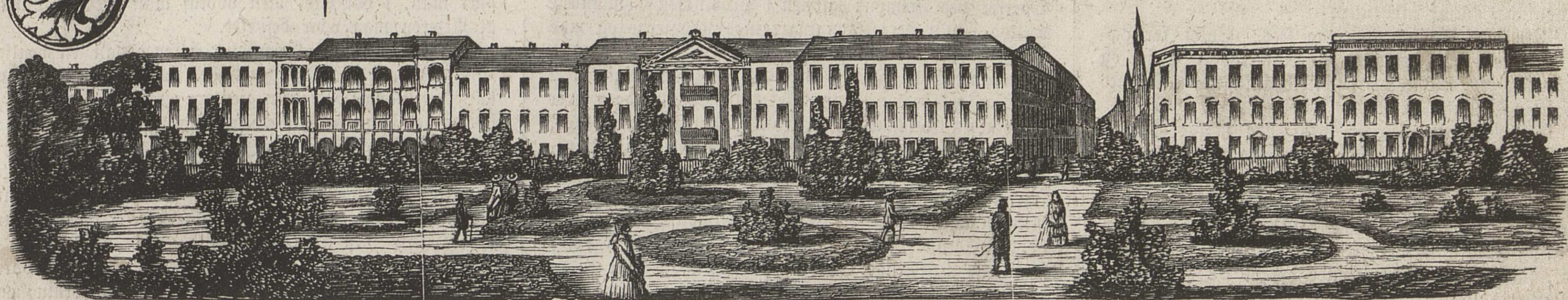
— Under s. D. ere Handlende V. A. Vorsøe og C. H. Thiis anerkjendte som kongelig nederlandske Vicekonsuler respektive i Throndhjem og Østerriisøer.

— Under s. D. er det bestemt, at Kapitain og Kompagnichef i den 1ste akersh. Infanteribrigade, N H. Beichmann, indtil Videre udtræder surnumerær i Brigaden uden Gage og Emolumenter, men med Bibehold af Anciennetet, for derefter i Overeensstemmelse med de kgl Resolutioner af 24de Mai 1839 og 26de Marts 1853 at kunne blive beordret til at overtage Bestyrelsen af Kommandantposten paa Vardøhus Fæstning.

Bergen. Søndre Bergenhuus Amtformandskab har bevilget 150 Spd. til Løn for en omreisende Amtsgartner, under Forudsætning af, at et lignende Bidrag ydes af Selskabet for Norges Vel eller Statskassen.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 28. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 10de Juli 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Kongen er død!

En Konges Død er altid en betydningsfuld Begivenhed i en Nations Liv, fordi den uundgaaelig maa vække alvorlige Betragtninger over det Forbigangne og lede Tanken hen paa Fremtidens Muligheder. Men af dobbelt Betydning bliver denne Omskiftelse, naar Dødens Skygge, som ved Kong Oscars Hedengang, sænker sig over tvende Nationers sollyse Tilværelse. Glæden over det Svundne og Tvivlen over hvad der skal komme blande sig da underligen og gribende med hinanden. Ingen Fremtidens Udsigter, ingen nye Forhaabninger kan ved Oscars Død forjage Smerten — thi hans Regjeringsdage vare Fredens og Fremskridtets Dage, — han selv den anden Olaf Kyrre. Beskreven er derfor hans Saga kort, følt er den ophøiet og stor; thi den fortæller, at under Oscars Vælde vare tvende Nationer lykkelige, — lykkeligere end nogensinde før. Freden og Folkefriheden blomstrede; thi han vilde ikke raade, for at raade, men kun lykkeliggjøre. Tvende Folk have erkjendt dette, og derfor var Oscar saa elsket, derfor er Smerten over hans Død saa almindelig og dyb.

Oscar var fredsæl. Og det timedes ham at bevare Freden for sine Lande saa længe han regjerede, uden at opofre noget af deres Uafhængighed eller Nordens Interesser. Og dog vare ikke hans Dage Fredens sorgløse Dage. Begivenhederne truede meer end een Gang med at drage hans Folk ind i de rasende Kriges Strøm. Snart kaldede Syden, snart Østen til Agtpaagivenhed og Deeltagelse. Men ved Klogskab og Maadehold lykkedes det ham at lede Faren bort fra sine Lande, ihvorvel med en Anstrængelse, der tærede altfor stærkt paa hans allerede svækkede Kræfter.

Dog, er Oscars Saga end ligesom Olaf Kyrres uden blodige Optrin, har den, ligesom denne, sine Bedrifter at pege paa, og det af en glædelig og varig Art. Talende Vidnesbyrd derom møde overalt: — i Folkets forbedrede Kaar og Tilstande, i den tiltagende Oplysning, i Handel og Vandel, paa Land og Vand, i de vildeste Egne, hvor banede Veie nu slynge sig frem, og paa den fjerne Kyst, hvorhen Skibet overmodig stolt flyver hen med Oscars Flag fra Toppen. — Men foruden disse Velværets Goder har Norge Oscar at takke for andre: for denne jævne, stadige konstitutionelle Udvikling, hvoraf hine Fremskridt have været betingede, for denne Agtelse for Folkets Selvfølelse og Imødekommen af dets Ønsker, hvorpaa hans første Regjeringshandling var et stort Exempel, og som siden aldrig har fornægtet sig, — for dette Maadehold, som han iagttog under Politikens lidenskabelige Sondringer, og denne Beredvillighed, hvormed han lyttede til deres Raad, som han troede bedst maatte kjende Landets Tarv og Tilstande.

Kong Oscar var født i Paris 4de Juli 1799, altsaa endnu medens hans kongelige Fader var General. Han saa første Gang i 1810 det Folk, hvorover en underlig Tilskikkelse havde kaldt hans berømmelige Fader til Hersker, og blev 1824 udnævnt til Norges Vicekonge, — et Regentskab, der varede ligesaa kort som Sønnen Prinds Carls, men som var ligesaa rigt paa Folkehyldest, som hiint, hvortil vi have været Vidne. Som Kronprinds optraadte han som Forfatter, deels i militær Retning, deels angaaende Fængselsvæsenet, — et godt Forbud for, at han havde stillet sig Landsstyrelsens forskjelligste Krav for Øie. De forenede Rigers Throne besteg han ved Faderen Carl Johans Død d. 8de Marts 1844. Hans Valgsprog var „Ret og Sandhed", — og hans private Liv og Regjeringshandlinger maae siges at have været en skjøn Gjennemførelse deraf. Og derfor besad han i fuldt Maal Folkets Kjærlighed, hvori ogsaa hans kongelige Fader fandt sin største Løn, og derfor sørger det ved hans Død og indskriver Erindringen om hans Liv og Færd som den dyrebareste i sin nyere Historie.

Oscar den Første. † 8de Juli 1859.

Den høiere Landbrugsskole paa Aas.

Da vi i vort Nr. 24 gave et Prospekt af Aas Landbrugsskole, haabede vi til efterfølgende Tegning at kunne føie en udførligere Beskrivelse. Hermed see vi os imidlertid nødsaget til fremdeles at opsætte, indtil yderligere Oplysninger kunne indhentes.

Paa vor Tegning for idag sees: Bolig for Lærerne samt Laboratorium i Bygningerne til Høire og Venstre og for Direktøren i Midtbygningen, tilligemed Forsamlingssal m. m.

Aas Landbrugsskole er beliggende i Aas Præstegjæld, hvis Præstegaard tilligemed nogle tilliggende Gaarde ere indkjøbte til dens Anlæg for omtr. 32,500 Spd. Til Bygningernes Opførelse og Indredning bevilgede Storthinget i 1854 30,000 Spd., hvilken Bevilling Storthinget i 1857 forøgede med 23,900 Spd., saaledes at Skolen kunde optage 32 („fortrinsberettigede") Elever.

Videre bevilgede sidstnævnte Thing til Anskaffelse af Besætning og Inventarium af alle Slags og til Driftskapital samt Lønninger (en Direktør og 5 Lærere) 18,390 Spd. i Budgetterminen.

Den aarlige Betaling for „fortrinsberettigede Elever" (Saadanne, som allerede have nogen Indsigt i Landbrug og besidde visse Forkundskaber) bestemtes til 80 Spd.

Ved kgl. Resol. af 23de Marts d. A. bestemtes at Landbrugsskolen skal aabnes 1ste Oktober d. A., og de 32 Pladse, hvortil 53 Ansøgere havde meldt sig, ere allerede under 17de Juni sidstl. blevne besatte, de 20 med „Fortrinsberettigede" og de øvrige med Saadanne, der betale 160 Spd. aarlig. De optagne Elever høre hjemme i alle Egne af Landet.

Det var allerede i 1849, at Regjeringen besluttede at indkjøbe Aas Præstegaard til Sæde for et Central-Agerdyrkningsseminarium; men Sagen mødte en ganske uventet Modstand hos det paafølgende Storthing og blev stillet i Bero, indtil Storthinget i 1854 endelig skred til Bevilling.

Marschal de Mac Mahon,

Hertug af Magenta.

Marie Edme Patrik Maurice de Mac Mahon, een af den franske Armees nobleste og meest populære Generaler, er født den 13de Juni 1808 i Château de Sully (Saône-et-Loire) og nedstammer fra en irsk Familie, der fulgte de fra Thronen forjagede Stuarter til Frankrig. Han traadte i 1825 ind i Militærskolen i Saint-Cyr, hvilken han i 1827 forlod som Stabsofficier. Siden den Tid have faa Militære været saa ofte i Felten som vor Helt; han har kjæmpet næsten overalt, hvor vore Faner have viist sig; i Belgien gjentagne Gange og i 15 Aar uden Afbrydelse i Algier, senere paa Krim og nu i Italien; men hans Løbebane har ogsaa været en af de meest glimrende, som vor unge Armee kan fremvise.

I den første Deel af sit militære Liv fra 1827-1840, udførte Mac Mahon en Stabsofficiers Funktion. Neppe fire Aar efterat han havde forladt Skolen, udnævntes han til Ridder af Æreslegionen; senere blev han efterhaanden Adjutant hos forskjellige Generaler, og ledsagede i denne Egenskab General Damrémont til Algier i 1837. Saaret i Brystet af en Geværkugle ved Erobringen af Constantine, blev han, skjønt simpel Kapitain, udnævnt til Officier af Æresleg. paa samme Tid, som Zouave-Kapitain de Garderens, der nylig døde som General, bedækket med Saar. Begge modtoge en Belønning, der sjelden tildeles Kapitainer, især i en saa ung Alder og efter saa kort Tjeneste.

Prindserne af Kong Ludvig Philips Familie satte megen Priis paa den virksomme og tapre Adjutants Tjeneste, og Hertugen af Orleans, der ivrigt beskjæftigede sig med Dannelsen af de 10 første Batailloner Fodjægere, for hvilke han selv udvalgte Officiererne, anbetroede Kommandoen over den 10de Bataillon til den unge Mac Mahon, der, efter i nogle Maaneder at have været Changarniers Adjutant, nylig var bleven udnævnt til Eskadronschef i Staben, men som fra nu af gik over til Infanteriet. I denne sin nye Stilling tiltrak han sig snart almindelig Opmærksomhed, og hans Officierer og Soldater bleve aldrig trætte af at berømme deres unge Chef, som de saa op til med Beundring og Hengivenhed.

I Spidsen for sine Fodjægere udmærkede han sig i Særdeleshed i Kampen ved Oliviers-Skoven i Provindsen Algier og paa forskjellige Expeditioner omkring Tlemcen, fornemmelig ved Bab-Thaza. I en Alder af 32 Aar blev han Bataillonschef, 2 Aar senere udnævntes han til Oberstlieutenant, og saaledes var han stedse en af de yngste blandt Officiererne af samme Grad. Som Oberstl. ved Fremmedlegionen i Provindsen Constantine deeltog han i flere Træfninger mod Kabylerne og mod Araberne i Landet Biskra ligetil Aaret 1845, da han forfremmedes til Oberst ved det 41de Linieregiment i Provindsen Oran. Han kaldtes til Kommandoen over Provindsen Constantine og blev Divisionsgeneral i 1852, hvorefter han ledede flere Operationer mod Kabylerne. Under Krigen paa Krim stilledes han i Spidsen for en Infanteridivision, og Enhver har hørt Tale om Stormen paa Malakoff og det næsten vidunderlige Held, hvormed denne dristige Vaabendaad udførtes. I 1857 førte den utrættelige General Mac Mahon atter en af Armeens Divisioner mod Kabylerne og gjorde den glimrende Erobring af de frygtelige Stillinger ved Icheriden under det anstrængende Felttog, der bragte Landet lige til Djerjera i vor Magt.

Ved Udgangen af 1858 udnævntes General Mac Mahon til Overstbefalende over Algiers Land- og Sø-

Marschal de Mac Mahon, Hertug af Magenta.

magt, og da i Begyndelsen af indeværende Aar den italienske Armee blev dannet, fik han Kommandoen over det 2det Korps, i Spidsen for hvilket han nylig har vundet sin største Berømmelse.

Marschal Mac Mahon er en rask og kraftig Mand. Aldrig syg, uagtet sit langvarige Ophold i Algier er han istand til at udfolde den største Virksomhed, og hellerikke er han plaget af dette overvættes Embonpoint, der er kun altfor almindeligt blandt vore overordnede Officierer og Generaler. Han er en udmærket og overordentlig dristig Rytter; paa sine høie engelske Heste foretager han ofte de meest forcerede Ridt. Man har seet ham gjennemile tilhest sin Provinds Algier i alle Retninger paa nogle Dage og stedse i Galop. Heste have da staaet opsadlede paa alle Stationer, og uagtet han har anvendt flere Timer til sine Inspektioner, har han kunnet tilbagelægge 45 Lieues om Dagen til største Fortvivlelse for de lokale Auktoriteter, der vare ude af Stand til at ledsage ham paa hans hurtige Fart, hvormeget de end ønskede at vinde hans Behag. Som Kriger besidder Mac Mahon en Egenskab, hvorpaa Napoleon den 1ste efter Sigende satte megen Priis: han er stedse heldig. Aldrig er han bleven foruleiliget af disse uventede Hændelser, der, uafhængige af Individernes Initiativ, stedse kunne indtræffe og tilintetgjøre de bedst overveiede Planer. Ethvert Foretagende, Hertugen af Magenta har ledet, er heldigt blevet udført og det er unødigt at tilføie, hvormeget han derved har sikret sig Armeens Tillid. Marschal Mac Mahon er i høi Grad udstyret med de fortrinlige Egenskaber, man saa gjerne seer hos Krigeren: Tapperhed, Loyalitet, Uegennyttighed, Ædelmodighed, denne Oprigtighed og Frimodighed, denne fine Æresfølelse, der bliver sjelden, siger man, i vor Tid, men hvoraf man inderlig ønsker at Armeen maa være besjælet.

Med alle disse Egenskaber forener han en venlig Charakteer og stor Omhyggelighed for Soldaten. Man har flere Gange hørt ham gjentage en Ytring, der viser, hvormeget hans Folks Velvære ligger ham paa Hjertet: „Man gjør sig ingen Forestilling om, hvor vigtigt det er i Krigen at lade Soldaterne indtage sine Maaltider til rette Tid." Zouaverne have forøvrigt nylig lært os, hvor farligt det er at forurolige vore Tropper, naar de ere ifærd med at gjøre sig tilgode.

Endelig er den nye Marschal, hvad der i vore Dage ikke har lidet at betyde, ved Fødsel, Formue og Forbindelser stillet ved Siden af de første Familier af den gamle franske Noblesse.

Hertugen af Magenta er ikke alene en af de meest populære Personligheder i Armeen; han er en Fane, som Soldaterne følge med Glæde og Tillid, fordi de vide, at om end Orkanerne maatte sønderslide dens ædle Folder, er der dog ingen Plet at befrygte: den militære Ære med sine strænge Fordringer, er rolig, naar den føler sig under en Mac Mahons Beskyttelse. Han er en af disse Anførere, hvis blotte Nærværelse som ved en Trolddom sætter Hjertet i Bevægelse til dets inderste Fibrer og hæver det til Begeistring.

Alle disse Aandens og Hjertets ædle Fortrin, alle disse glimrende Egenskaber, som man i sin unge Alder troer maa nødvendigviis være forbundne med Ordener og Rang, findes forenede hos Helten fra Malakoff og Magenta. - Hædret være han! Gid han endnu længe maa anføre vore udmærkede Soldater og vedblive at være i vor Armees Midte, en af disse berømte Mænd, som man er stolt af at vise sine Venner og Fiender. (l'Illustation.)

Bidrag til Skov- og Saugbrugsvæsenets Historie.

III.

2den Periode 1530—1616.

Lehnsmændene havde Overopsynet med de Sauge, som bleve drevne for Kongens Regning, at de navnlig maatte holdes i god Stand, være forsynede med de nødvendige Redskaber og ikke lide Mangel paa Tømmer, samt skulde endelig aflevere nøiagtigt Regnskab over Indtægt og Udgift. Den specielle Bestyrelse synes igjen af Lehnsmændene at være overdraget til Fogderne, som havde at sørge for Tømmerets Hugst i Kronens Skove eller dets Kjøb, om Skovene ikke vare tilstrækkelige, samt dets Fremdrivelse til Saugene. Undertiden lod Kongen sine Sauge bortforpagte til private Folk, enten mod en vis aarlig Afgift, der var forskjellig efter Saugenes Beskaffenhed, mellem 60 og 30 Daler, eller mod at Kongen fik Halvdelen af Indtægten, i hvilket Fald han skulde bestride Halvparten af Omkostningerne ved Tømmerkjøbet og Saugmesterlønnen. Lehnsmanden skulde dog paasee, at Kongen ikke blev forurettet af den anden Part, og hvor han ikke havde nogen Fordeel af dette Kompagniskab, skulde Saugen nedlægges. Naar Lehnsmændene selv traadte i et saadant Participantskab med Kongen, hvilket idetmindste var Tilfældet med Knud Grubbe, Lensmand over Brunlaug og Nummedal Lehn, var der ingen Kontrol, og det beroede da paa Lehnsmandens Ærlighed, om Kongen fik sin fulde Part eller ikke. En anden Lehnsmand, Ludvig Munch, som i 1577 blev indsat som Statholder i Norge, havde ogsaa gjort sig Haab om at faa indtræde i et lignende Kontraktsforhold til Kongen; men han blev skammelig skuffet; thi efterat han havde underrettet Kongen om, at han vidste et beleiligt Sted paa Kongens Grund, hvor en Saug kunde opsættes, og havde ansøgt om at maatte faa bygge og bruge denne Saug imod derfor at give Kronen en passende Anpart, fik han den Besked af Kongen, som vilde benytte sig af denne Omstændighed til sin egen Fordeel, „at du paa vor Omkostning lader bygge og færdiggjøre samme Saugkværn, saa den kan bruges os selv til Gavn og Bedste." Disse Forpagtere maa dog til enkelte Tider have behandlet det fremmede Gods med ligesaamegen Uvorrenhed og Havesyge, som

vore nymodens Forpagtere; thi i et kongeligt Brev til Knud Grubbe hedder det: „Eftersom vi er kommen til Kundskab om, at en Jens Møller, som har en Saug af os til Forlehning og Leie, skal gjøre os stort Forkjøb og Forprang paa Tømmer, og vor og Kronens Skove derover forhugges, da ville vi ikke længere unde ham samme Saug, men bede, at du den paa vore Vegne tager tilbage." Kongen vilde dog ogsaa her søge sin Fordeel; thi han tilføier: „Dersom det befindes, at vi kunne have nogen Fordeel af Saugen, ville vi, at du lader den blivende staaende og bruger den os til Gavn og Bedste, men i modsat Fald kan du lade den aldeles ødelægge og afbryde."

Ogsaa i denne Henseende finde vi den forhen omtalte Laurents v. Hadelen brøstskyldig. Han blev nemlig af Gunde Lange, Befalingsmand over Tønsberg Lehn, i 1613 anklaget for, at han havde leiet Hugedals Fos og Saug paa Sansvær af Henrik Grasvold, uagtet denne kun var Leilænding, men lovet at forsvare ham mod al Skade desformedelst og strevet ham til, at han ingen Saugskat skulde betale. Endvidere havde L. v. Hadelen, mod Arrest og Beslag, bortført de Dæler, som laa ved Saugen. Hadelen svarede, at han antog Bonden berettiget til at gjøre sig Saugen saa nyttig, som han bedst kunde, og som Adelsmand ansaa han sig selv fri for Saugskat. Senere i samme Aar blev han beskyldt for, at han havde erhvervet en 12 Mænds Dom, hvorved en Ødegaard var dømt under Kronen som forbrudt formedelst Udeblivelse med Leding og at han derpaa havde ladet foretage en betydelig Tømmerhugst af over 80 Tylter i dens Skov til sine egne Sauge, Kongen til Skade og Almuen til Besvær. Bonden mente, at det alene var for egen Fordels Skyld, at Laur. v. Hadelen havde ladet ham fradømme hans Odelsgods.*)

Undersaatternes Konkurrence i Trælasthandelen var Kongen til stor Hinder og Ulempe, og han maatte benytte sig af sin Magt til at undertrykke den, idet han paabød, at intet Tømmer eller Tømmerlast skulde bortsælges til nogen Fremmed, som fandtes paa Ladestederne, førend hans egen Last var bortsolgt, ligesom han ogsaa lod Skipperne være fri for Told af alle de kongelige Dæler, de kjøbte, for at de desvilligen skulde kjøbe deraf; men det var, ærgerligt nok, ikke muligt ganske at tilintetgjøre Konkurrencen. Toldskriveren i Langesund fik derfor Paalæg om at efterhøre hos de fremmede Skippere, som kom derind, hvad vel Aarsagen kunde være til, at de ikke ligesaa gjerne kjøbte Kronens Dæler som Kjøbmændenes. Han skulde undersøge, om Skylden laa hos Saugmesteren, om han nemlig ikke skar forsvarlig gode Dæler, i hvilket Fald han skulde anmeldes for Lehnsmanden og straffes, eller om Fogden havde modtaget for kort og spædt eller raaddent Tømmer, hvilket ogsaa, om saa var, skulde angives og straffes. Og for at ikke Fogden, ved selv at drive Trælasthandel, skulde forsømme og skade den kongelige, blev det ved samme Leilighed strengelig forbudt ham „at eie Sauge eller Parter i Sauge paa egne Vegne."

Det var imidlertid ikke nok, at Kongen benyttede ethvert Middel til at bringe sig den størst mulige Gevinst af sine egne Dæler, men han forsøgte ogsaa paa at optræde som Mellemhandler mellem sine egne Undersaatter og de Fremmede for at tilvende sig Procenter og Gebyr af sin Mæglervirksomhed. Han paabød saaledes Paul Hvitfeldt i Statholderinstruxen af 27de Febr. 1574 at opkjøbe al Tømmerlast, som nedførtes til Ladestederne for at udsælges til udenlandske Kjøbmænd, og derpaa igjen forvende den til Kongens Fordeel paa den meest indbringende Maade. Kongens faderlige Omhu for sine Saugdæler var endog saa stor at den grændsede til det Smaalige og Usle, medens hans Undersaatters Vee og Vel ikke paa langt nær synes at have ligget ham saameget paa Hjerte. Thi i Statholderinstruxen for Ludvig Munch paalægges denne at sørge for, at man ved Reparationer paa Saugene eller Slottet, hvortil Dæler udfordredes, kun skal bruge „Udskyrerne" af Tømmeret (hvilket vel betyder Baghunen) paa det at Saugdælerne ikke skulde udgives om Aaret til Unytte.

De ivrige Bestræbelser, som vi have seet at Kongen har vist, og de mange Foranstaltninger, han har truffet for at fremme sin egen Trælasthandel sig til „mærkelig Fordeel", men rimeligviis Undersaatterne til ligesaa „mærkelig Skade", vilde have været respektable og rosværdige for en Kjøbmand, men for en Konge ere de uhæderlige, naar han ved dem søger at hindre Undersaatternes Fordeel, for at fremme sin egen, naar de vise, at han er langt mere ivrig for at fremme en ubetydelig Vinding end sine Undersaatters Vel og Bedste. Men det var ikke alene Kongen og hans Raad dernede i Kjøbenhavn, som vare saa ivrigt sysselsatte med at træffe de heromhandlede Foranstaltninger; ogsaa Statholderen heroppe maatte rimeligviis ligeledes anvende meget af sin kostbare Tid til Varetagelsen af Kongens Interesse ved Trælasthandelen, dersom han skulde opfylde sin Herres Befaling; thi i Statholderinstruxerne optage de Bestemmelser, som have Hensyn hertil, en i Forhold til Sagen særdeles betydelig Plads, ligesom det vist ogsaa har været Flere paafaldende at see, hvad vi ovenfor have berettet, at man i et saadant høivigtigt Dokument, hvori man skulde vente at finde Statens og Nationens dyreste Interesser og vigtigste Anliggender behandlede, støder paa en saadan Bestemmelse som den, at der til Saughusenes Tage og Vægge skal benyttes Baghun istedetfor Bord. Foruden de direkte Indtægter, som tilflød den kongelige Kasse af det norske Skovvæsen, søgtes ogsaa Fordele paa en mere indirekt Maade. I et Reskript af 13de Septbr. 1602 paabydes der, at alle de Saugblade, som i Agershus Lehn behøves, skal smides og anskaffes paa den i Lehnet anlagte kongelige Jern-Hytte. Saugblade maatte ikke, under Straf, tages fra andre Jernhytter.

*) Efter Fr. Brandts Optegnelser.

Den høiere Landbrugsskole paa Aas.

Idet vi, efterat have betragtet det kongelige Skov- og Saugbrugsvæsen, vende os til Undersaatternes, gjentage vi vor forhen gjorte Bemærkning, at der igjennem dette Tidsrum ikke udfordredes noget Privilegium for at opsætte Sauge paa egen Odelsgrund, medens det kun var for Sauges Opførelse paa Kronens Grund, at man maatte søge om kongelig Bevilling, hvilken alene meddeltes imod, at man vedtog at betale aarlig Afgift. Men uagtet det ikke var tilladt at opføre Sauge paa anden Mands Grund, har man dog ikke taget det saa nøie hermed; thi imod Slutningen af dette Tidsrum finde vi, at en hel Deel Sauge vare opbyggede paa Kongens og Kronens Grund, rigtignok ikke Saugene selv, men saaledes, at Damstokken, som gik tversover Elven, med den ene Ende paa den anden Side hvilede paa fremmed Grund, medens den anden Ende og den hele Saugbygning stod paa egen Eiendom. Det kunde maaskee synes, at det var liden Molest, der tilføiedes den anden Eier, naar kun Enden af Damstokken hvilede paa hans Grund; men naar man husker paa, at der i smaae Fosse, hvorom der her kun kan være Tale, naar Dampstokken skal kunne række over det hele Løb, somofteſt ikke er mere end et Saugvand, hvorfor der ikke paa begge Sider var Anledning til at drive Sauge, saa vil man indsee, at Eieren paa den anden Side, der naturligviis havde ligesaa god Ret til Vandet i Fossen, som Eieren paa denne, har lidt et betydeligt Tab derved, at han var afskaaret Muligheden af at gjøre sig Fossen frugtbringende. De, der byggede saadanne Sauge, gjorde sig saaledes vistnok skyldig i utilladeligt Overgreb, og man maa derfor undre sig over, at Kongen, der ellers, som vi have seet, viste en saa ængstelig Omhu for sin Trælasthandel, kunde tillade det; men Tilsynet var neppe saa skarpt, og han vidste sandsynligviis Intet om det, saa det ikke var af kongelig Naade, men paa Grund af Ubekjendtskab med Forholdet, at hine Sauge bleve staaende. Dette er saameget sikrere, som vi see, at der blev taget Forholdsregler mod saadan Egenraadighed, naar den blev bekjendt. Da der saaledes engang blev berettet, at en vis Severn, Skriver og Borgermester i Skien, den Tid han var Foged paa Bratsberg, havde taget en Fos fra Tønsberg- Kirken og Præstegaard i Brug og der ladet bygge en Saug til egen Benyttelse, udstedte Kongen i 1551 en Befaling til Peder Hansen paa Akershus om at undersøge og paadømme Sagen. Forresten blev det ogsaa ofte paalagt Lehnsmændene at have nøie Tilsyn med, at ingen Sauge opsattes paa Kronens eller Geistlighedens Grund; men hvorvel det viser Regjeringens gode Villie til at hindre Saadant, var det dog i Regelen til liden Nytte, da man finder, at Overtræderne heraf bleve anmeldte, ikke af Lehnsmændene, men af sine Fiender og Avindsmænd, som vare misundelige over den Fordeel, Vedkommende havde af sine ulovligt tilegnede Sauge.

De private Sauge eiedes mestendeels af Adelsmænd og Odelsbønder og brugtes deels af Eierne selv, deels som Forpagtning af Kjøbmændene i Byerne. De Geistlige havde ikke Tilladelse til at bruge Skovdrift sig til Indtægt, da det var forbudt Præster, Kanniker og Kirkeværger at hugge i Kapitels, i Kirkernes eller Præsternes Skove uden alene til Kirkernes eller Kirkegaardenes „nødtørftige Bygningers Behov" og til Brændeveed; derimod maatte de paa ingen Maade sælge eller afhænde Noget til Saugtømmer, Dæler eller Andet. Det ansaaes rimeligviis deels mindre passende, at de Geistlige befattede sig med saadan Handel; deels frygtede man vel for, at de med sin fra gammel Tid af bekjendte Havesyge skulde forhugge og tilintetgjøre Skovene, hvilket man ogsaa virkelig seer at de, før det indskjærpede Forbud af 1ste Juni 1587 udkom, havde gjort, deels vilde Kongen selv her drive sin Handel.

Krigen.

Europa har et Skue af storartet Lykke og Ulykke for sine Øine, en Modsætning af Lys og Mørke, der skjære sine Farver ind i hinanden med saa hvas en Brydning, at Hjertet neppe taaler at stirre deri. Det har seet Franskmændenes Colonner under en Blomsterregn fra tusinde Skylag som, lynende med sortøiede Kvinders Blikke og blinkende af deres Glædestaarer, dalede ned over dem for hver By, som de droge igjennem; det har seet Franskmændene drage syngende frem gjennem et Land, hvis Kvinder knælede for deres Fødder og hilsede sine Befriere, og hvis Mænd omjublede dem og fyldte deres Rækker, det har seet Franskmændene drage fra Laurbærkroning til Laurbærkroning, fra Seier til Seier, baarne fremad til Lykke af Verdens Sympathier og Bevidstheden om en god Sag i Hjertet. Og det har paa den anden Side seet Modsætningen: Østerrigerne dragende sig blødende tilbage fra et Land, som det har usurperet og hvis Frihed og Udvikling det har stængt. Østerrige har staaet blødende og lidende med Retten imod sig, med Verdensopinionen mod sig, med misfornøiede Provindser og Revolutionen brændende i sit Indre med Ungarn bag sig og forladt, just da Lykken svigtede, af sin utro Ven England. Det har lidt, men det har bidt Tænderne sammen og ført sine Undersaatter til Fanerne som til Slagterbænke. Ulykken har lagt sig dobbelt tung udover Østerrige; thi det ikke blot lider, men det lider eensomt uden Medfølelse og Støtte nogetsteds. Det er ikke greit for den rige Mand at udlevere sin Pengekiste eller for Østerrige at slippe Norditalien, dets rigeste Provinds, Guldklumpen i dets Skatkammer, som det ovenikjøbet maaske behøver for at sammenlodde sine øvrige Provindser med, det er ikke greit at slippe Taget, men Tiden og Nationernes Ret siger: „det skal!" Napoleon og Victor Emanuel exseqvere kun Befalingen.

En af Aandløshedens brillanteste Sætninger - opbevaret fra Ubevidsthedens Dage - og Præmissen til Hovedsætningen i den Metternichske Statskunsts Katekisme er den, at Folkene bestandig knæle for Seieren for det glimrende Resultat, ligegyldigt, enten dets Krone skinner om det Godes eller om det Ondes Tinding. Efter denne Sætning er „Resultatet" den Guldkalv, som den usle Menneskehed tilbeder. Statskunsten bør altsaa gaae ud paa at beseire Masserne og tvinge dem saalænge i Formerne af dens Theorier, til de falde ned og tilbeder den fremmede Natur, som har betvunget dem. I denne Sætning, der sætter Theori og Natur i det omvendte Forhold til hinanden og hvorefter Menneskeheden tænkes som en død Deig, ligger der noget Menneskets Værdighed saa foragtende, at Blodet kan stige en ærlig Mand op til Kinderne, hvergang han hører den eller gjenkjender den under en af de tusinde Former, hvori den stikker Hovedet iveiret. Sætningen er Tyranniets; den har nufortiden hjemme i Østerrig, men ligger stykkeviis strøet udover Europa som Overlevninger fra en ældre Tid, som det endnu ikke har kunnet blive ganske kvit for. Sætningen tilhører dem, som, overseende Menneskenaturens Hellighed, ville udvikle Verden med Magt og Statskunst istedetfor ydmygt erkjendende Tingenes Magt og Ret at indskrænke sig til at rydde dem Veien fri. Den er deres, som altid føre Ordet „Udvikling" i Munden og udenadlærte theoretiske Kultursætninger, men ikke have Øie for Verdens sande og praktiske Udviklingsmaskineri, de frie vexlende - om end mangelfulde - Overbeviisuinger; den er deres, som i Staternes indre Politik fornegte Folkeoverbeviisningens, Opinionens Statsform: Parlamentarmeer, og som paa Aandens Gebet blot for „Ordens Skyld" ville lænke alle Individers Overbeviisninger fast til een eneste Gudsopfatnings, Kirkes, Dogmer, som for „Ordens Skyld" inden deres egne fattige Begreber ville Cosmopolitisme førend Selvudvikling i Nationen, kort, som i alle Retninger ville bruge Haand for Aand, Corporalstokken og de uniforme Diciplins mekaniske Kræfter istedetfor Tankens, Begeistringens og Ideens naturlige Bevægelser. Det er netop den Sætning, at Menneskeheden er ussel nok til kun at falde ned foran Seiren og Magten uden Hensyn til Principet, som vor Tid protesterer imod i enhver af sine Ytringer. Sympathierne vare ikke mod Polen da det gik under og Rusland seirede, ikke mod Ungarn, da Rusland og Østerrige traadte det under Fødder, ikke imod Italien, da Radetzky paany lagde det i Jern ved Novara. Nu vilde Folkene have staaet i Taarer, hvis Napoleon havde tabt og Italien atter bukket under. Naar Folkene fortiden kappes med selve det befriede Italien i Sympathi for Keiser Napoleon og i Jubel over hans Seire, da er det ikke fordi det tilbeder Guldkalven og blændes af Skinnet fra hans Lykke, men fordi de see, at de Ord, Tiden bærer paa Læberne, gjennem ham og Frankrig kommer til Handling, og faaer sin væsentlig af Østerrige forholdte Ret. Vi, i vort Land, vide at Napoleons Kamp for den italienske Nationalindividualitets Emancipation tillige er af uhyre moralsk Tilbagevirkning paa vor egen Nationalitetskamp, derfor juble vi og læse glædeskjælvende Napoleons Seiersbulletiner, derfor jubler Danmark ved dem, og Ungarn og Slavomerne. Hele den kultiverede Verden hører i Østerriges Nederlag tillige Braget af en forældet kunstig bevaret Tid, som styrter sammen, den læser Bulletinerne og jubler og eier ikke Medlidenhed, thi den veed, at Østerrige er det forrige Aarhundredes Fæstning midt i Europa, som vort endnu ikke har magtet at straale sønder med sit Lys, og hvis Kanoner alt længe har baaret aandelig Død udover Europa. Alverden veed, at Paven ikke er den afmægtige Mand, som nu græder og bærer sig i Rom for sine Kardinaler, men at den virkelige Pave alt længe har siddet paa de østerrigske Alper med sin Mulm-Kappe rullende ned paa begge Sider af dem, begravende Østerrig, som under en Uvidenhedslavine, paa den ene Side, og med Italien, som nu titter frem under den, op mod Guds frie Sol, paa den anden. Kulturen veed at Østerrige er dens Fiende og derfor jubler den Europa rundt ved Napoleons Bulletiner som ved det Godes Seier, og derfor jubler hvert Land som om Seiren var vundet paa dets egen Jordbund.

Men her er det ikke Guldkalven, ikke Napoleons Lykke, som slavisk tilbedes af Nationerne og ikke Østerriges Ulykke, som haanes saaledes som Æslet sparker til den døende Løve. Verdens Sympathie, dens fredelige Dom i Sagen, nærmer sig mere og mere til at blive Krigslykkens Barometer, den aabner Resourcerne for sin Ven og lukker dem for sin Fiende. Dens Tiltagen i Væxt er Humanitetens Seier. Verdensopinionen vil engang for Anordningen af Europas internationale Anliggender for dens cosmopolitiske Statsform blive det samme som den enkelte frie Stats Opinion nu er for Regjeringshandlingerne inden samme. Endnu har Napoleon denne moralske Verdensmagt til Allieret, men der findes en Grændse, hvor den slipper, hvor den siger: „saa langt og ikke længere!" Gaaer han da over denne Grændse vil han see den kjæmpende imod sig og selv støde sin Pande mod Tidens usynlige Muur. Saalænge Napoleon kan kombinere sin og sit Lands politiske Interesse med Europas Befrielsesværk har han Seirene saaatsige paa Folio hos sine Fiender at udtage efter Behag, men skulde Frankrigs Interesser føre til Underkuelse af nogen selvstændig Nationalitet, skulde han f. Ex. forsøge paa at krænke den tydske Part af Østerrige, da har han med det samme indladt sig paa at krænke en Nation, den hele Tydske. Til Rhinen er Tydskland og Belgien forstørsteparten allerede igrunden erobret under Freden, nemlig gjennem Sproget. Rhinen er Frankrigs naturlige Grændse og maaskee tør han gaae didhen med sin Armee uden at møde den frygtelige Herre, som afsatte hans Onkel - Tiden.

Hvad Frankrig vil, veed man ikke, hvad Rusland, som tier og venter vil, veed man hellerikke, men man aner om begge, at det er Erobringen af Østerriges ikke-tydske Provindser, maaskee Ungarns Frigjørelse til selvstændig Stat og Østerriges Tilintetgjørelse som Stormagt, som det Hele gaaer ud paa. Maaskee samler det spredte Tydskland sig da til Eet, til en Stormagt med liberale Regjeringsformer, sund Uvikling i sig og en Adelsstand af pensionerede Smaafyrster. Om Italien skal danne en Foederativstat eller flere forskjellige Stater som Tydskland eller endelig et eneste samlet Rige vil den nærmeste Fremtid vise os. I Toscana har den provisoriske Regjering saaledes tilstillet sine Præfekter et Cirkulære om ikke at hindre Demonstrationer for Victor Emanuel, „da han i sig repræsenterer det samlede Italien." For denne Lyst til at give sig under Victor Emanuel og Ulyst paa Østerrigerne har Paven revset Staden Perugia ved sine Leietropper og skjændet og myrdet. Siden udnævnte han til Belønning Leietroppernes Anfører til virkelig General. I Neapel staaer Revolutionen lige for Døren, i Ungarn ligesaa og i selve Østerrige, Bøhmen og Tyrol skal Misfornøielsen være stærk. Wienerne ere kjede af Krigen og opdage nu med een Gang, ligesom Engelskmanden nys, at Norditalien blot har været en Luxus. Russel har givet Preussen gjentagen Erklæring om, at England, hvis Preussen tager Initiativet til Krig mod Frankrige, vil overlade den franske Flaade Nord- og Østersøen uhindret.

En fransk Flaade paa 6 Linieskibe krydser udenfor Venedig og Franskmændene berede sig til at angribe den.

Napoleon har landsat 10,000 Mand paa Øen Lossinpiccollo ved den illyriske Kyst.

Slaget ved Solferino har været et af Verdens Kjæmpeslag, 400,000 Mand kjæmpede den Dag. General Auger og Dieu ere dræbte, 3 andre franske Generaler saarede Den østerrigske Keiser græd, da han saa sine Soldater rømme de Stillinger han havde troet uindtagelige. Østerrige med sin Dumhed, der aldrig kan begribe Grunden til at det faar Prygl, men altid faaer det, er foran den nye Tid i alle Stykker, fra den mindste Militærbevægelse og op til dets hele europæiske Possition, situeret som Perserkongen fordum var det med sin millionstærke Arme foran det lille frie Grækenland og som al Aandløshed al sjælforladt fysisk Magt bestandig har været det foran det af Aand Belivede. Man synes ikke Synd i det.

Keiseren af Rusland har sendt sin Floiadjutant Schumalow til Napoleon for at gratulere ham med Seieren.

De sidste Telegrammer berette, at en Vaabenstilstand er under Beslutning.

Norge.

Christiania. Den 4de Juli feiredes paa Modum en Fest, der hører til Sjeldenhederne hertillands, idet den havde en almindelig Folkeforlystelse til Formaal. Den var arrangeret af Distriktslæge Thaulow og holdtes lige ved St. Olafs Bad, i en smuk Granlund, hvor Stænger med Flag og Vimpler vare reiste og Bazarer og Løvhytter med Forfriskninger vare indrettede. Hornmusik var anskaffet fra Drammen, og Viser trykte i Hougsund, og et Arrangement truffet, der ved Stedets afsondrede Beliggenhed maatte vække saameget større Forundring. De egentlige Folkeforlystelser begyndte med Fugleskydning, siden kom Sækkeløbning og National-Dandse og endelig Bal, hvormed der fortsattes til langt ud paa Natten. Under Festen holdt Overretssagfører Vinje, der var indbuden til Laget, forskjellige Taler, der alle fandt Tilhørernes stærke Bifald og forskaffede Taleren den Ros, at han var en rigtig „gemein Karl." Ogsaa blev en af Vinje forfattet Sang afsunget. Det af Henr. Ibsen i Morgenbladet for samme Dag indførte Digt, „Den 4de Juli," omdeeltes her i særskilte Aftryk og blev af Doktor Thaulow forelæst. — Under Festen gik man i Procession til St. Olafs Kilde, hvor en til Anledningen forfattet Sang blev afsunget og hvor Expeditionschef Kjerulf, der just var tilstede for at undersøge Badets Beskaffenhed, i en Tale for Badets Fremgang yttrede sig med stor Ros om hvor vel og hensigtsmægt alt ved Olafs Bad var indrettet.

— Med Politiretsdom af 2den Juli ere tvende af de 31 Personer, som i Anledning af Optøierne udenfor Kapitain Meinertz sattes under Tiltale, dømte til Strafarbeide i 8 Maaneder, to til Vand og Brød i 25 Dage, to i 5 Dage, og de øvrige ilagte Bøder fra 2 til 10 Spd.

— I Landdistrikterne omkring Kragerø er der udbrudt Blodgang, hvoraf der indtil 5te Juli var 160 Angrebne og 17 Døde. Sotten skal være didført ved en fra Ostindien hjemvendt Matros.

— Paa Christiania norske Theater er i forløbne Aar givet 131 Forestillinger og opført 31 nye Stykker, hvoraf „de syv militære Piger" har gaaet de fleste Gange, nemlig 21 Aftener. Indtægterne have udgjort 10738 Spd. 10 ß., men Udgifterne have dog oversteget denne Sum med omtr. 1000 Spd., hvortil Grunden for en Deel ligger i Maskineriets kostbare Ombygning. Billetudsalget har indbragt henved 1200 Spd. mere end i forudgaaende Aar.

— Paa Christiania Theater er i forløbne Theateraar givet 128 Forestillinger, der har indbragt 25,772 Spd. 92 ß. Med Hs. M. Kongens Bidrag og nogle andre Indtægter sees den samlede Indtægt at have udgjort 28,142 Spd. 119 ß. Udgifterne have udgjort 27,553 Spd. 50 ß, hvoraf 23,224 Spd. 33 ß ere anvendte til Theatrets Virksomhed. Udgifterne indtil næste Saisons Aabning ville overskride Kassebeholdningen med omtr. 1500 Spd., men saa har Theatret havt en Saldo af 2512 Spd. 102 ß at dække fra forrige Theateraar. Der er opført 54 Stykker, hvoraf 21 nye, og 22 med ny eller næsten ny Rollebesætning.

— Christians Amtstidende indeholder et interessant Referat af de Diskussioner, som gik forud for Storthingsvalget i Christians Amt, hvoraf fremgaaer at Dirigenten, Baggerud, efter først at have examineret vedkommende Storthingskandidater i deres politiske Katechismus, har saa at sige besat Posterne. Han vragede nu Meinich, som han gjorde til Repræsentant paa forrige Thing. Selv frabad han sig Valg.

— Repræsentanter for Christians Amt: 1) Gaardbruger O. Hammerstad; 2) Gaardbr. Chr. Fougner; 3) Kirkesang. O. Brandt og 4) Gaardbr. A. Lysgaard. Suppleanter: Gaardbr. J. Harildstad, J. Fjeld, Sollien og J. Vaalen.

— Repræsentanter for Laurvig og Sandefjord: 1) Kjøbm. Chr. Christiansen jun.; 2) Ingeniørlieut. P. R. Krag. Suppleanter: Sagfører T. Bryn og Kjøbm. Fr. Hvistendahl.

— Til Repræsentanter for Stavangers Amt er valgt: 1) Ueland; 2) Mossige; 3) Thorsen og 4) Sorenskriverfuldmægtig Hammer. Suppleanter: Colbeenstvedt, Storsteen, Søyland og Dybdahl.

— Repræsentanter for nordre Bergenhuus Amt: 1) Sognep. Blom; 2) Sognep. Sverdrup; 3) Gaardbr. E. Løken og 4) Gaardbr. C. Chr. Svanø. Suppleanter; Gaardbr. Th. Fretteim og S. Søvde, Lensm. Poulsen og Prokurat. Fleischer.

— Under 22de f. M. er Kand. theol. B. O. C. Grønvold udnævnt til Stiftskapellan i Christiania Stift; Adjunkt ved Molde Middel- og Realskole, A. Brinchmann, til Rektor ved samme Skole; Kand. philol. N. P. S. Arentz, til Adjunkt ved Throndhjems lærde Skole; Anden Assessor i Throndhjems Stiftsoverret og Politiret F. F. Schaaning til Justitiarius ved bemeldte Retter; Bureauchef i Departementet for det Indre N. C. Bonnevie til Expeditionssekretær i samme Departement; Postmester i Throndhjem C. F. T. Bugge til Overtoldbetjent i Bergens Tolddistrikt; Premierlieutenant i den throndhjemske Infanteribrigade L. D. H. Thome til Sekondl. i Artilleribrigaden med Anciennitet umiddelbart efter Sekondl. i Brigaden M. H. Arentz, samt Stadskapitain ved Bergens borgerlige Artilleribataillon C. U. Faye til Kommandør for bemeldte Bataillon.

— Under s. D. er Stiftskapellan i Christiania Stift H. Seeberg og Kommandør for Bergens borgerlige Artilleribataillon J. Wesenberg meddeelte Afskeed i Naade.

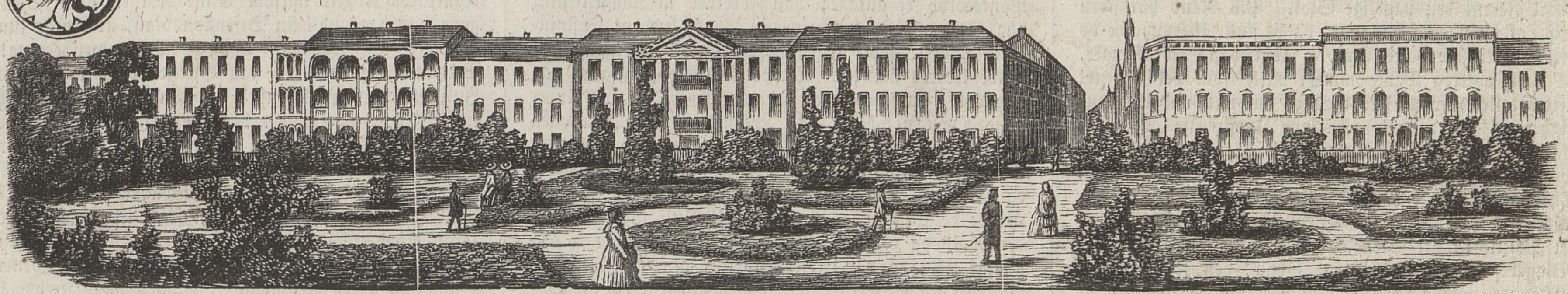
— Under 4de d. M. er Timelærer ved Drammens lærde og Realskole, Kand. theol H. Hermanstorff, udnævnt til Adjunkt ved samme Skole fra 1ste August næstk. at regne; Fuldmægtig i Finants- og Told-Depart G. C. Hofgaard, til Sorenskriver i Karmsund og Hæsbø Sorenskriveri; Fuldm. i Revisions-Depart. N. R. Østgaard, til Foged i søndre Østerdalens Fogderi og Kjøbm P. Hanssen til Kapitain og Chef for Tromsø Byes Borgervæbning.

— Under s. D. er Ritmester og Chef for Throndhjems kongl. Borgergarde L. F. Lorch og Stadskapt. og Chef for Tromsø Byes Borgervæbning H. P. Müller ifølge Ansøgninger meddelte Afsked i Naade.

Indhold.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 29. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 17de Juli 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Fyrst Metternich.

Fyrst Metternichs Død til samme Tid, som en Bonapartes Sværd hænger over Italien, og som Wienertraktaterne veies i den politiske Vægtskaal, kunde i en overtroisk Tidsalder ansees for en høitidelig Advarsel fra Oven. I Jernbanernes og de elektriske Telegrafers Tid berettes den blot som et tilfældigt Sammentræf, som skarpsindige Historieskrivere om nogle Aarhundreder maaskee ville ansee for altfor symetrisk til at være sandt. Den berømteste Statsmand i Europa har levet netop længe nok til at see alle sit Livs Formaal kuldkastede eller idetmindste saaledes truede, at deres Tilintetgjørelse ikke længe vil kunne afvendes. Det System, som han med et uhyre Arbeide havde opreist, exploderede i 1848, og han blev dreven fra det Keiserdømme, hvis Administration han i mere end et Fjerdedeels Aarhundrede havde ledet. Da Reaktionen indtraadte, blev han istand til at vende tilbage og at nære Haabet om, at hvad der engang havde været, kunde komme igjen. Han behøvede kun at vente meget faa Aar for at opdage sin Feiltagelse. Den gamle Fyrste, hvis Raad til en Tid vare de herskende i alle europæiske Kabinetter, er gaaet til Hvile med et „Herre, nu lade Du din Tjener fare i Fred", der lyder som alt Andet end en Glædesang. At have naaet og at have bevaret i lang Tid en saadan Stilling, som Metternich indtog, forudsætter ualmindelige Egenskaber; men hvis intet Menneske kan kaldes lykkeligt, førend vi see, hvorledes han døer, kan heller ingen Statsmand kaldes stor, førend man seer, hvorledes hans Værk lykkes. Metternich forsøgte at lænke Vinde, og ligesom Kong Knud den Store ved Strandbredden forbød han Bølgerne at nærme sig. Vindene adlød ham, og Bølgerne gik tilbage for et Dieblik, men dette Dieblik er nu forbi, og Elementerne nægte ham Lydighed. Alle de store Planer, hvormed han var indentificeret, falde hurtigt fra hinanden. Han var en ubetinget Forsvarer af det System af „Heelhed", der er smukt og seer stærkt ud, saalænge det varer, men falder sammen til Intet, naar det mindste Led brydes, ligesom „Ruperts Draaber", disse smaae Glasperler, der knuses til Støv, saasnart den mindste Deel af dem knækkes, - en Statsmands Legetøi, men sjeldent en Statsmands Monument. Han var fremfor Alt Diplomat; han var rig paa Expedients, han forstod at finde øieblikkelige Udveie, hvis man kan sige saaledes om en Minister, der ikke forstod, at et Expedient kun har en midlertidig Nytte. Han kjendte mere til Regenternes end til de Regjeredes Veie, og medens han forstod at maale sig med rivaliserende Statsmænd, var han i Forlegenhed, naar han skulde forhandle med underordnede Nationer. Det er derfor til ham, at man mere eller mindre kan føre tilbage den indre Svaghed i det østerrigske Keiserdømme, Fattigdommen i Skatkammeret og Utilfredsheden i Provindserne.

Clement Vincents Lothar Metternich vár født i Coblentz d. 15de Mai 1773, saa at han altsaa, da han døde, havde fyldt sit 86de Aar. Hans Forfædre havde udmærket sig i Keiserdømmets Krige imod Tyrkerne; hans Familie havde givet mere end een Kurfyrste til Erkebispedømmerne i Maintz og Trier, og hans Fader, Grev Metternich, havde erhvervet sig nogen Anseelse som Diplomat og Fyrst Kaunitz's Kollega. I en Alder af 15 Aar kom Metternich til Universitetet i Straßburg, hvor han studerede sammen med Benjamin Costant, og hvorfra han to Aar efter gik til Maintz for at fuldende sine Studier. I 1790 fremtraadte han kun 17 Aar gammel for første Gang offentlig som Ceremonimester ved Keiser Leopold den Andens Kroning, og i 1794 blev han, efter en kort Reise til England, ansat som Attaché ved det østerrigske Gesandtskab i Haag og ægtede i det følgende Aar Fyrst Kaunitz's Arving. Hidtil havde han kun gjennemgaaet sine diplomatiske Læreaar. Han blev først bemærket ved Kongressen i Rastadt, hvor han repræsenterede den westfalske Adel, ledsagede derefter den østerrigske Diplomat Grev Stadion til St. Petersborg, udnævntes i 1801 til Gesandt ved Hoffet i Dresden, gik i 1803—4 som Gesandt til Berlin, hvor han tog virksom Deel i Ordningen af den Koalition, der opløstes efter Slaget ved Austerlitz, og tilsidst valgtes han efter Freden til Presburg til den vigtigste diplomatiske Post, som Keiseren kunde besætte, til østerrigsk Gesandt ved Napoleons Hof. Den unge Gesandts Avancement havde været ualmindelig hurtigt, og den franske Keiser hilste ham med den Bemærkning: „De er meget ung til at repræsentere et saa mægtigt Monarki." Metternich svarede: „Deres Maj. var ikke ældre ved Austerlitz", - en ubetydelig Overdrivelse, som dog ikke gjorde Komplimenten mindre behagelig. Han viiste ogsaa, skjønt ung, en Behændighed og en Kundskab, som kunde drive Napoleon til Raseri, men som han dog aldrig kunde faae Bugt med. Hos Metternich vare alle sociale Færdigheder udviklede til en høi Grad af Fuldkommenhed; hans Konversation var glimrende og uudtømmelig, hans Former elegante og gratieuse, hans Smiger fiin og uimodstaaelig. Uden megen Varme, med meget begrændsede Sympathier og uden nogen dyb Overbeviisning havde han et klart Hoved og en fast Haand; han kunde bevare sine egne og udfinde Andres Hemmeligheder; han var den behageligste Selskabsmand af Verden, stiftede Sammensværgelser under lutter Smiil, manøvrerede under en Dands og slog haardest, naar han syntes at give mest efter. Han styrede Sagerne saa vel, at da Krigen brød ud i 1809 og han maatte vende tilbage til det østerrigske Hof, der søgte Tilflugt i Fæstningen Comorn, blev han udnævnt til Udenrigsminister og Grev Stadions Efterfølger. Det var, medens han beklædte dette Embede, at han fattede Planen til et Giftermaal mellem Napoleon og den østerrigske Erkehertuginde Marie Louise som et Middel til at give det østerrigske Keiserdømme en Frist til atter at samle Kræfter. Han førte Underhandlingerne med Champagny; Napoleon blev skilt fra Josephine, og Metternich ledsagede Marie Louise til Paris. Det var kun en midlertidig Udvei; det var et ydmygende Offer, som ikke kunde give nogen varig Afgjørelse, og i 1813 efter den store Katastrofe i Rusland erklærede Østerrig igjen Frankrig Krig. I Efteraaret 1813 blev den store Alliance underskreven i Tøplitz, og paa Valpladsen ved Leipzig blev Metternich udnævnt til Fyrste. I de paafølgende Konferencer tog den nye Fyrste en fremragende Deel, og han underskrev Traktaten i Paris paa Østerrigs Vegne. Han besøgte siden England og modtog den Æresbeviisning at blive udnævnt til Doktor ved Universitetet i Oxford. Dette er værd at omtale, da det, saavidt vi vide, er den eneste offentlige Æresbeviisning, der er viist ham fra England. Han, som modtog Dekorationer fra alle Hoffer i Europa, fik ingen fra det engelske Hof. De eneste berømte Ordener, som han ikke kunde rose sig af at besidde, vare Bathordenen og Hosebaandsordenen. Da Kongressen i Wien aabnedes, blev Fyrst Metternich, som dengang var 42 Aar gammel, eenstemmig valgt til at præsidere ved Forhandlingerne, og dette Præsidentskab i Kongressen kan ansees so betegnende for en Indflydelse, som han siden i mange Aar gjorde gjældende i Europas Sager. I Fastlandets Statsmænds Øine var Krigen mod Napoleon ikke blot en Krig imod en ærgjerrig Erobrer, men ogsaa imod en revolutionær Propaganda. I England anerkjendte man, at vi fægtede imod vor Fiende for Selvopholdelse; vi havde Intet at gjøre med at paatvinge andre Nationer vore egne Regjeringstheorier. Men Fastlandets Statsmænd gjorde ikke denne Forskjel og tænkte ligesaa meget paa at undertrykke Revolutionen som paa at kue den store Soldat, der havde banet sig Vei til Frankrigs Throne. Deraf fulgte, at den Alliance, der havde drevet Napoleon til St. Helena og ombannet Europas Kort, gav sig med Kraft ifærd med at undertrykke alle populære Institutioner, at knuse Frihed i Tale og Handling og at indføre Despotismen i ethvert Land, der vilde underkaste sig den. Dette var „den hellige Alliance", der har været Gjenstand for saa megen fortjent Dadel, der havde Metternich til sin præsiderende Genius, og som for en Tid endogsaa opnaaede det engelske Ministeriums stiltiende Anerkjendelse under Castlereagh. Det var ikke, førend Canning i 1822 overtog Ledelsen af de udenlandske Anliggender, at denne foragtelige Lydighed imod blind Despotisme blev forandret til et indigneret Protest derimod. England stod alene i hele Europa som Forkjæmper for den konstitutionelle Frihed; paa alle andre Steder var Metternichs Aand overveiende. „Heelheds"=Systemet udviklede sig hurtigt. Den Blindhed, hvormed Metternich forfulgte dette System og haardnakket modsatte sig enhver populær Bevægelse, viste sig snart i de Begivenheder, der foregik under den græske Uafhængighedskrig. Medens England havde en naturlig Sympathi for Grækenlands spirende Frihed, havde Østerrig slet ingen. Men der var en anden stor despotisk Magt, som ogsaa havde sin Sympathi. Rusland glædede sig ved Grækenlands voxende Uafhængighed, fordi den medførte Tyrkiets Udmattelse. Derfor forblev Østerrig neutral i den paafølgende Krig, medens Rusland skred ind, erhvervede sig en Overvægt i Moldau og Wallachiet, ved Traktaten til Adrianopel blev Herre over Donaumundingen og indtog en Stilling mellem Ungarn og Sortehavet, der blev af den største Fare for den østerrigske Magt. Lad os haabe, at denne Fare er bleven hævet eller udsat ved de Traktater, der afsluttedes ved den sidste russiske Krig, hvorvel Hoffet i Wien ikke kunde rose sig af nogen Andeel i de Bedrifter, der gjorde hine Traktater mulige; man har altid anseet det for en af Fyrst Metternichs største Feil, at han tillod Rusland at indtage en saadan Stilling uden ên Protest og uden saameget som at synes at bemærke Faren. I de Dage frygtede Østerrig ikke for russiske Angreb; dets eneste Busemænd vare Frankrig og populære Opstande.

Hvis der for et Dieblik var vaagnet en Følelse af Skinsyge ved Ruslands Planer, vilde den snart være bleven tilintetgjort ved de Begivenheder, der hurtig fulgte paa hinanden, og som begyndte med den franske Revolution i 1830. „Alt er tabt", udbrød Keiser Frantz, da han i Luxenburg hørte, at Borgerkongen var sat paa Thronen, og de tre nordiske Hoffers Forbindelse bleve mere intim end nogensinde. Men Metternich gjennemskuede snart Ludvig Philips Charakteer; han saae, at hans Indflydelse ikke vilde blive anvendt i Opposition mod Østerrig, og sendte imidlertid Tropper til Italien for at knuse ethvert Symptom paa folkelig Frihed, medens han i alle de mindre Stater i Europa

udviklede hele sin Magt for ligeledes at undertrykke populære Bevægelser og tilintetgjøre national Uafhængighed. Det Spil, som han saaledes spilte, har ikke været heldigt, men allermindst i det Keiserdømme, som han selv bestyrede. Det var sammensat af forskjelligartede Racer, og Rigskantsleren var ikke istand til at danne dem til en Eenhed eller at udrydde den dybe Utilfredshed, der er den naturlige Følge af skuffede Forhaabninger og forøget Kraft.

Gjengjældelsens Dag kom. I 1847 besteg Kardinal Feretti den pavelige Stol. Pio Nono har siden viist, af hvad Stof han var, og vi skulle ikke opholde os med at kritisere hans Færd. Men hans Forsikringer, da han overtog Pavedømmet, vakte som vel bekjendt hele Italien, fremkaldte Raabet om national Uafhængighed og rystede den østerrigske Indflydelse over hele Halvøen. Derpaa kom den tredie franske Revolution, som for en Tid omkastede Halvdelen af Thronerne i Europa. Ogsaa i Wien blev Stødet følt. Regjeriugen faldt trods al Modstand af Metternich, som bevarede sin Politik til det Sidste. En Deputation af Borgere beklagede sig for Erkehertug Johan, den senere Rigsforstander, som beroligede dem ved først og fremmest at love Metternichs Resignation. Denne kom imidlertid selv ud fra det tilstødende Værelse, hvor Ministrene havde været forsamlede, og med al den Haardnakkethed, som en Minister, der i henved 40 Aar havde ledet Keiserdømmets Sager, maa besidde, udbrød han: „Jeg vil ikke resignere, mine Herrer, jeg vil ikke resignere." Erkehertug Johan gjentog uden at svare Ministeren ligefrem, hvad han havde sagt: „Jeg har allerde sagt Dem, at Fyrst Metternich vil regsignere." — „Er dette Belønningen for 50 Aars Tjeneste?" udbrød Rigskantsleren, og den næste Dag forlod han Byen med en Eskorte af Kavalleri. Han tog til England og forblev der, indtil Tingene vendte tilbage til deres gamle Tilstand. Først i 1851 vovede han at komme til Wien, og i Efteraaret samme Aar holdt han et Slags kongeligt Indtog i sit Palads i Rennweg. Den gamle Mand blev aldrig mere opfordret til at paatage sig nogen officiel Funktion. Han indtog i Samfundet den samme Stilling, som Hertugen af Wellington her i Landet i sin sidste Levetid, og hans Raad hørtes ofte i Statens Sager, men hans Magt var forbi, og Mange iblandt os ville maaske være blevne overraskede ved at erfare, at den berømte Statsmand har levet indtil nu. Den ældste Minister ved det ældste Hof i Europa er gaaet bort - mere berømt end stor, mere klog end viis, mere æret for sin Alder end for sin Magt, beundret, men ikke beklaget. („Times.")

Fyrst Metternich. † 11te Juni 1859.

Utrykte historiske Bidrag.

Brev fra Ingenieurcapt. J. C. Ræder.

(Efter en fra Danmark af Originalen meddeelt Afskrift.)

Kongsvinger, den 28de Aug. 1814.

Aarsagen til den norske Rigsdags Sammenkaldelse i April Maaned er bekjendt. Man stolede dengang paa, at England ikke skulde være os fiendtlig sindet, og, dersom end ikke hjælpe os, saa dog være neutral; og i denne Forvisning, som den stærke Tilførsel syntes at bekræfte, erklæredes Norge uafhængigt og Prinds Christian til Konge. Alle, - paa de bestukne Skurke nær, som tildeels ved deres Raad have fremvirket Norges Adskillelse fra Danmark, - vare yderst glade herved; thi Nationen har et ubeskriveligt Had til alt, som er svenskt, og aldrig bliver en Forening lykkelig mellem disse to Riger. Imidlertid forandrede England Politik og vore Havne bleve igjen bloqverede; dog, Mangel var her ikke, naar man blot havde Penge nok; men hvor besværligt var det ikke for almeen Mand at tilveiebringe disse? Glad over ikke at blive svensk, underkastede den norske Almue sig villig alle de Byrder, som dyre Tider, forstoppede Næringskilder og et besværligt Transportvæsen for Armeen, paalagde den. Alle følede Kraft og vidste, som sandt er, at Sverrig alene ei er istand til at betvinge Norge. Men, nu kom alle Europas Ministre med Trudsler om fremmede Troppers Hjelp. England, som man havde stolet paa, bloqverede os strængt, o. s. v. og den svenske Armee nærmede sig paa en Aarstid, da Fødemidlerne meest manglede, nemlig tæt under Høsten. Vor Konge, som indsaae, at vi ei kunde holde os mod det forenede Europa, men som haabede Uenighed mellem visse Magter, søgte at vinde Tid. Han angav for Ministrene, at naar Blokaden uindskrænket blev hævet og Ind- og Udførsel tilladt paa den hele norske Kyst, vilde han indgaae Vaabenstilstand paa tre Maaneder og i denne Tid sammenkalde Rigsdagen og overlade til den, om han skulde i dens Hænder nedlægge sin Myndighed og nedstige fra sin Throne eller ei. Holdt Rigsdagen det for Norges Vel at han gjorde dette, saa var ogsaa Kongen villig til dette personlige Offer; vilde Rigsdagen eller Srorthinget derimod fortsætte Krigen, saa vilde han heller aldrig forlade sine Pligter mod Norge o. s. v. Men disse Fordringer vilde Pontocorvo ei antage; han fordrede at Kongen strax paa Stedet skulde nedlægge sin Værdighed, at Fæstningerne Frederiksstad, Frederikshald og Kongsvinger strax skulde leveres ham; at Norges Grundlov, forfattet paa Eidsvold, skulde erklæres for ugyldig o. s. v. Under disse Omstændigheder (da Kongen selv og Nationen syntes ene at stride for Rigets paa Eidsvold forfattede Grundlov, men iøvrigt for at Kongen paa en for ham og Nationen værdig Maade kunde forlade Thronen) rykkede de svenske Tropper den 31te Juli ind ved Frederikshald og den 1ste August her ved Kongsvinger paa samme Tid, da vor Flotille allerede den 27de Juli var fordrevet fra Valøerne og Frederiksstad truedes fra Søsiden. De norske Tropper brændte i Almindelighed af Begjærlighed efter at faae fat paa de Svenske for at gjengjelde dem de Lidelser og den Hunger, de og Familier i flere Aar have døiet; men kun svagt er denne deres brændende Attraa bleven tilfredsstillet. De vigtigste Mænd i Landet have uden al Tvivl alt længe været bestukne af Sverrig; andre med deres feilagtige, idealske Operationsplaner og Projekter have, skjønt retskafne Folk, af disse Skurke været smigrede og flatterede for deres Daarlighed, fordeelagtig for Sverrig. Og heri stikker Aarsagen til, at den norske Armee ei i Septb. 1813 rykkede ind i Sverrig, medens dette Lands fleste Krigere rykkede mod Danmark. Flere Gange har jeg den Tid mundtlig og skriftlig hos Prindsen, nuværende Konge, drevet herpaa, da al sund Fornuft og Krigskonst bød denne Operation. Men en General Haxthausen og en General Staffeldt o. s. v. vare alt for mægtige til at en saadan Stemme kunde rokke deres bestukne Planer, som dertil bleve understøttede af flere retskafne, men kortsynede, bornerte Folk, hvoriblandt kan regnes en vis Generalqvarteermester . . .*) Denne Mand gjaldt og gjælder desværre endnu for et stort Lys; imidlertid har han ladet flere Krigsaar forgaae med at ligge og vente paa Fienden; været saa bange for at betræde Fiendens Grændse, som for det opslugende Hav, og stedse ventet, at Fienden skulde lokkes ind i Landet. Nu kom han den 1ste August, og da Fienden endelig er kommet der, hvor man saa længe har ventet ham, lod man en Vaabenstilstand afslutte ved et Par Spekhøkere (Statsraaderne Aall og Collett), hvilke bar alle Mærker paa Umilitæriskhed og Forræderi. Sandt er det, at Frederiksstad skulde ved Forræderi tabes, havde man ei ventet, og dette lammede alle Forsvarsmidler paa hiin Side Glommen; men i ovenbemærkede Mands Operationsplan var næsten ikke Frederiksstad regnet for Noget, ligesom denne Norges store Strategoge havde glemt i sin Defensionsplan, at Norge kunde angribes fra Søsiden. Dog - til Begivenhederne! - Ved vore Spioner her paa Grændsen fik vi den 31te Juli at vide, at Svensken om Natten vilde rykke her ind. En Deel Tropper bleve lagte i en Art Baghold for at anfalde ham ved Matrand $1\frac{3}{4}$ Miil herfra, men de bleve opdagede for tidlig og efter en Deel Skud retirerede vore Folk i Orden; vi havde sex Blesserede. Den 2den Aug. rykkede Fienden frem til Lier $\frac{1}{2}$ Miil foran Kongsvinger, hvor vore Tropper toge Position i de derværende Forskandsninger; den fiendtlige General Gahn lod vores Kommandør, Kammerherre Krebs, Kl. 4 om Eftermiddagen sige ved en Parlamentair, at han behøvede ikke at skjule sine Planer og i Aften vilde han angribe ham for at spise til Aften paa Lier. Dette Skryderi blev godt betalt. Kl. 5 Efterm. skeete det svenske Angreb af 2400 Mand. Fienden angreb i to Kolonner, medens andre angreb østen for Positionen, for at tournere den. Fienden blev af vort Infanteri og Kanonild tre Gange drevet tilbage; den sidste Gang kom han de forreste Kanoner i Stormskridt nær paa 40 Skridt, da en bedækket Infanteri-Ild næsten strakte alle de forreste Fiender til Jorden. Med Hurraraab og fældet Bajonet styrtede nu, Kl. 9, vor hele Linie frem ud af Forskandsningerne og forfulgte Fienden en $\frac{1}{2}$ Miil, nemlig til Aabøgen, hvor Fienden havde afbrudt Broen over Aaen. Da vi manglede Kavalleri og Folkene havde vaaget i flere Nætter, standsede man her og gik igjen til Positionen ved Lier. Vort Tab var 3 Døde og 24 Blesserede, hvoriblandt 2 Officierer. Fienden mistede 1 Officier, 36 Mand døde og 96 Mand saarede, efter deres egne senere, af os erobrede, Rapporter, samt 8 Fanger, som vi toge. Medens denne Affaire, som kunde sees her fra Fæstningen af, varede, var Brevskriveren heraf bag Linien beskjæftiget med at placere Kanoner, bortrydde Træer, istandsætte Forhug o. s. v. for at dække vor Retirade, hvis den var bleven nødvendig. Den 4de Aug. fik vi 50 Mand ridende Jægere hertil og en Angrebsplan mod Fienden blev forfattet for at udføres til Natten. Fienden stod ved Matrand tæt ved Midskov Kirke og havde denne Dag, den 4de, tvunget en Deel Indvaanere, nemlig Oldinge og Børn, til at gaae i Kirke og tilsværge Sverriges Konge Troskab; dog dette blev hævnet. Den 5te Aug. Kl. 4 om Morgenen blev den sovende svenske Leir ved Matrand næsten overfaldt af 800 Mand Norske, medens 1000 Mand over de vilde Bjerge med lang Omvei skulde komme ned bag den og tage dens Bagage, danne en Vognborg deraf og besætte den., medens andre af disse Folk sluttet skulde med Bajonetten angribe Fienden i Ryggen. Projektet, hvortil Undertegnede ogsaa var Raadgiver, syntes fortræffeligt og var det blevet nøie udført, var neppe en svensk Mand undkommet. Men den Kolonne, som angreb i Ryggen, maatte gaae en $\frac{1}{2}$ Miil længer end man havde troet, den kom derfor næsten en Time for seent og nær havde alt derover mislykkedes, da vore 800 Mand i Fronten maatte slaaes saa længe med den hele fiendtlige Magt, som ei vidste, at der var af Vore i Ryggen af den, og derfor overfløiede de i Fronten værende Norske, som dog ved ualmindelig Tapperhed havde det Held, at slaae hele Fiendens Magt. Nu, da Fienden var i Flugten, angreb en Deel af vore omgaaende Tropper først Bagagen, skjød Hestene ihjel o. s. v. Men vore Folk vare yderst udmattede og det Halve laae i Fjeldene og kunde af Mathed ikke tidsnok naae Landeveien, saa at Vognborgen blev ei dannet; og i denne uordentlige Tilstand stødte de flygtende Svenske mod vore. Med Bajonetten gik man nu løs paa hinanden og banede sig Vei; en Deel Svenske gave sig til Fange, andre dannede Kolonner og brød igjennem vore Linier; atter andre af disse fiendtlige Kolonner bleve sprægte og adsplittede af Throndhjemmerne og Skiløberne, som tildeels vel

*) Navnet er i Originalen udstrøget, tilligemed Begyndelsen af Titelen Generalmajor, og synes det at være enten Seiersted eller Haffner. (Afskriv. Anm.)

ikke altid gave Pardon. Det Værste var, at mange af de Kugler og Kardetsker, vore egne Artillerister skjøde efter Fienden paa Flugten, traf nu tildeels vore bag de Svenske staaende Folk. Mange Svenske bleve herved tagne og nedhugne, men mange, hvoriblandt General Gahn, undkom. Den af de Svenske indtil Glommen udnævnte Landshøvding Eichsted blev skudt: mange Svenske druknede ogsaa i Aaen Skotterud, som de maatte paa Flugten passere paa Flaader, for paa denne Sidevei at naae Sverrig, da Hovedveien var besat. Den tapre Artillericapitain Gyldenstjerne vendte sine Kanoner mod vore paa Kongeveien i hans Ryg staaende Tropper, skjød med Kardætsker og rensede saaledes Veien; i Galop satte han nu igjennem vor Linie, og da han var passeret den og var 400 Alen paa den anden Side af vor gjennembrudte Linie, saa at han havde sikker Retirade til Sverrig, vendte han Kanonerne og beskjød os igjen med Kardætsker fra den modsatte Side; imidlertid mistede han dog 3 af de 6 Kanoner han havde; thi een blev erobret af os og to blev han nødt til at nedsænke i Vand og de ere hidtil ei fundne. Paa denne Maade naaede Gahn med den 10de svenske Brigade til Sverrig. Fienderne vare saa sprægte til alle Sider og i alle Skove, at først 2 à 3 Dage efter Affairen kom de fleste Flygtninge til ham igjen. Han beholdt 1100 Mand af de 2400, hvormed han kom hid. Sikkert havde man burdet benytte denne Uorden og efter 8 Timers Hvile rykket - efter mit og flere Officierers Raad - ind i Sverrig og bestormet Edaskandsen, hvortil jeg tilbød mig at være i Spidsen af en Kolonne. Sikkert var dette lykkedes, og da havde man truet alle Steder i Wermeland og tvunget Pontocorvo at detaschere fra Frederikshalds Omegn, som kunde have havt afgjørende Følger. Kammerherre Krebs havde ogsaa Kongens Ordre til et saadant Tog. Men mange Passioner og Bekvemmeligheder gjorde at de Fleste raadede herfra og Krebs, som i sig selv ingen Lyst havde hertil, rykkede strax igjen til Lier. Nu indbragtes de Saarede, saavel norske som svenske; men 2 à 3 Dage efter Affairen fandtes endnu i Skove og Huler i flere Miles Omkreds hjælpeløse Saarede liggende skjulte, især Svenske, da disse, skjønt saarede, søgte at undgaae Fangenskab og løb altsaa til de styrtede af Mathed. Mange ere saaledes omkomne i en hjælpeløs Tilstand. Hele Fiendens Bagage, omtrent 200 Vogne og Kærrer, blev taget og tildeels strax plyndret. 18 Krudtvogne, 1 Kanon og 60 Heste bleve erobrede. Af Fanger blev taget en Major Toll, 3 Kapt., 10 andre Subalternofficierer, 1 Præst, samt 212 Mand, foruden 100 Saarede og en Deel Bønder og Kudske, som sendtes hjem. Fiendens Antal af Døde og Saarede er nok 4 à 500 Mand, hvoriblandt flere Officierer og den ovennævnte Landshøvding Eichsted. Flere brillante Eqvipager bleve ogsaa erobrede. Kort, Krigens Rædsler vare her lønnende for Soldaten og mange har desuden plyndret betydeligt. Imidlertid ankom de Blesserede hertil i en ynkelig Forfatning; man pleiede dem paa det Bedste muligt, men alt manglede, og Stedets konditionerede Familier ere ei saa mange, at alt kunde afhjælpes. Siden den Tid har Fienden ikke i denne Egn betraadt Grændsen, uden ved Parlamentairer. Den Throndhjemske Bataillon og en Deel Jægere af det Agershusiske Skarpskytterregiment gik derpaa efter Ordre ind i Høland, men den paafølgende Vaabenstilstand gjør nu Ende paa Krigsbegivenhederne for det Første. Da Fiendens Demorkationslinie skal være den, han havde den 14de Aug., saa maa han i denne Egn ikke overskride Grændsen; imidlertid er dette dog skeet igaar. Forestillinger gjøres nu idag. (Anm.: den 30 Aug.: dette er nu hævet og forandret af de Svenske.)

Sønden for Manglefjeld ere Krigstildragelserne desværre ei saa gunstige. Frederiksstad blev af Oberstl. Hals overgivet ved Forræderi. General Staffeldt, som var den Høistkommanderende, skal ved en Bro have havt 8 Batailloner og 24 Kanoner, men uden at gjøre et Skud bød han dem at retirere ved sin Adjutant. Chefen svarede: nei! Nu kom Generalen selv og gjentog Ordren: man adlød; men Tropperne bleve saa forbitrede, at en Kapitain raabte: „Skyd ham, den Hund! og klikker Geværet saa stik ham med Bajonetten!“ Men Generalens raske Hest reddede ham. Saaledes gjorde flere Chefer og man kan begribe, at dette maatte nedslaae Folket. De Fleste omkring Kongen skal være bestukne. At dette nok tildeels er sandt, overbeviste jeg mig om i de erobrede svenske Papirer, hvor jeg i Landshøvding Eichsteds Kopiebog fandt Mældinger til Kronprindsen af Sverrig, og Udtog af Breve, hvori Mænd her i Landet bleve budne 2 à 3000 Rdl. svsk. Bk. om Aaret paa Livstid, Forfremmelse i Armeen og Pension for dem og Enke paa Livstid, naar de blot vilde være dem behjælpelige; de siger udtrykkeligen, at disse Mænd bør gjøre det paa en Maade, at de ei

Den høiere Landbrugsskole paa Aas. (Udhusene)

skal prostituere sig for Folket. Skade, at ikke Svarene fandtes paa disse Breve. Imidlertid bleve de sendte til Kongen og har de Tilskrevne ogsaa stedse retireret, uden at gjøre synderlig Modstand. Imidlertid har der dog sønden for Manglefjeld været nogle varme Affairer, især ved Langenæs eller Onstadsund og ved Kjølbergbro, hvor Fienden efter 8 à 12 Timers Fægtning er drevet tilbage med Tab af flere hundrede Mand; imidlertid ere mange Bommerter og Kujonstreger desværre begaaet. Da Kongen, efter sit Statsraads Tilskyndelse, fandt det efter Omstændighederne passende, lod han Vaabenstilstand afslutte; thi han vidste nok ikke, hvem han skulde troe; midlertid er Brock og Seiersted om ham. De ere retskafne Folk, men er de deres Post voxne? det er vel ei saa let at afgjøre. Vaabenstilstanden opvakte overalt almindelig Misfornøielse; især vredes man over, at Frederikshald, som tappert havde forsvaret sig, skulde overgives. Endnu er jeg ikke oplyst om alle Omstændigheder, men hvad man især vredes over er, at General Haxthausen skal i Statsraadet have sagt, at det bedste Raad han vidste at give Hs. Maj. var, at han strax nedlagde Regjeringen; men Rosenkrantz feiede ham dygtigt for denne Ytring. General Haxthausen paastod desuden, at man ikke havde Proviant for 8 Dage til Armeen, hvilket var et skrækkeligt Udsagn af en Mand, som var det første Medlem af Statsraadet og i Provideringskommissionen. Sagen blev strax forordnet undersøgt og man fandt, at alene i Moss var der Proviant for een Maaned til hele den forsamlede Armee. Haxthausen blev derfor af Pøbelen i Christiania, ja af selve Borgerne, modtaget med Tilraabet: Skurk! Forræder! Proklamationer opsloges herom paa alle Hjørner og paa hans Gaard i Byen; men da han var taget ud paa sit Landsted, skaanede man Huset, som er Kongens; men angreb ham paa hans Landsted, slog Vinduerne ind og havde sikkert myrdet ham, hvis det hele, hos Generalen inviteret værende, Selskab, især Generalauditør Bergh, ikke var gaaet ud og forsikkret Folket paa Æresord om, at Kongen var nærværende i Stuen og at han havde befalet, at Generalen strax skulde blive arresteret og behandlet efter Lovene. Dette var Løgn og man har svoret Bergh blodig Hævn. Imidlertid nedlagde Generalen Dagen efter alle sine Embeder, udstædte en Proklamation, hvori han lovede at retfærdiggjøre sig, og under stærk Eskorte af Kavalleri, forfulgt af Pøbelens Skrig: Skurk! Forræder! kom han ud af Byen og reiste til Ringerige; andre paastaae senere til Sverrig. Paa samme Tid at dette skeete, vare to svenske Generaler kommet til Christiania, ledsaget af vor Adjoint Roll; formodentlig for at morre sig og see Stemningen; da Folket støiende samlede sig udenfor deres Vinduer, lukkede disse Herrer Vinduet op og begyndte fra et Vindue i nederste Etage at tale til Folket; men en stor Karl, som gik forbi, gav den svenske General et saadant norsk Snudedrag, at han styrtede tilbage. Tumulten tog til og de søde Herrerne bade om genast faae Lov at reise igjen. Pøbelen har udpeget 13 Personer af de høie Embedsmænd (Haxth. og Staffl. inklusive), som de vil straffe for deres Forræderi; dog stræng militair Orden holdes nu i Byen, saa det nu er roligt. Vor Stilling er yderst kritisk og de bedste Tropper ere efter Vaabenstilstanden permitterede. De brave Throndhjemmere og Bergenhusere gik nødig hjem; ikke paa den Maade, sagde de, ønskede de Hjemlov. Grændsebeboerne er mere tollerante, og disse blive. Gud veed Udfaldet. Det vil blive en varm Rigsdag. Kunde alle Forrædere sættes fra deres Post, saa var der endnu Redning at vente. Bliver Norge svensk, saa gaar jeg nok igjen til Danmark, hvis Kong Christian lever; men denne elskede Mand er i denne Tid farlig syg af Nervefeber; andre troe af Forgift, og svæve derfor alle i største Angst. Døer han, førend Rigdagen eller Storthinget er holdt, vil Sverrigs Fordringer til Norge blive større og Anarchi udbryde.

I Landshøvdings Eichsteds Papirer fandt jeg følgende Beretning af 30te Juli d. A. fra en Adlersparre, om hvorledes de fremmede Ministre vare tilmode, da de den 28de Juli sidste Gang kom tilbage fra Norge til det svenske Hovedqvarteer, som turde interessere: „Forster, - hedder det - som i Wenersborg i Vinter slog Knips med Fingrene og vilde vide med General v. Essen, at Norge skulde give sig inden otte Dage, seer nu mykke gemeen ut; Steigentesch (den østerrigske) slaaer brat paa; Orlow er kjæk; Bille seer mykke djupsinnig ut; Prensorer raader hemlig fra Kriget og siger i Eenrum, man skal spara sine Kræftor for at imodstaae Rusland; iøvrigt rose de Prinds Christian uden Ende og sige, han er elskværdig, retskaffen, loyal kort, tilbedt i Norrig; saaledes pratar disse vore Venner, er detta ikke wakkert?“ Et andet Sted skriver Adlersparre i samme Brev: Puke (Admiralen) talte ikke mykke, men fyndigt i sidsta geheima Conseillien:

sex timar efter at jag er støt fra Land, skal entan den norske eller den svenska Flotillen vara pulveriserad. Han holda Ord! - Imidlertid løi dog denne svenske Skryder; thi endnu i Dag er den norske Flotille uskadt og den svenske gjør nok endnu Skryd.

Krigen.

Det har i Ordets bogstavelige Betydning gaaet „Slag i Slag" med Begivenhederne i denne Krig. De have skyndt sig, saa Folkenes Frygt og Haab ikke engang øieblik-langt har kommet til at sætte sig paa sin vanlige Venteplads foran dem, de have ilet saa hurtigt, at Europa ikke rigtigt har formaaet at sluge alle Bedrifterne med sine opspilte Dine. Forgjæves have Skribenterne banket sine Pegasuser for at faae dem tik at følge Napoleons Heste, de have hele Tiden ligget agterud istedetfor foran, og neppe har en Avisartikel været paabegyndt, før de have maattet holde op midt i den for at begynde paa en ny om nyere og større Begivenheder, der havde udslukket Interessen for de Ting, som hændte igaar og som de just sad og havde under Pennen. Endelig standsede Tingene midt i sit hurtige Løb. Der berettedes at en Vaabenstilstand var sluttet til den 15de August. Verden, som var stakaandet af at følge med, troede at Begivenhederne maatte have det ligedan og at de nu altsaa vare standsede for at puste ud en Stund. Den fik Tid til at troe dette i tre, fire Dage, da underrettedes den om, at der var sluttet Fred og at det hele Trolleri var tilende: Italien befriet og Napoleon færdig. Publikum har imidlertid været saa med paa dette Begivenhedernes forcerede Løb, at dets Tanker neppe formaaer at braastandse med Napoleon ved Fredsslutningen, men nok endnu i Farten tumler adskillige Skridt fremover med Illusionerne, førend det blir nøgternt nok til at gaae i sig selv og begribe, at her virkelig er Slut for denne Gang og at Napoleon, som saa længe har underholdt de Andre, nu vil benytte Resten af Aaret, specielt Jagttiden, til at more sig selv og sin Kone i Plombières.

Der ligger da Norditalien hærjet og ødelagt som man kan tænke sig et Landskab under Troperne, hvorhenover et af deres pludselige og voldsomme Orkanveir „en Tonado" nylig har trampet knusende og lynende. Den lille Sky i Horizonten, som i saadan Hast overtrak hele Himlen, var Napoleons Ord til Baron Hübner paa Nytaarsdag og som Veirpropheterne, raisonnerede saa meget frem og tilbage om. Fra Vest mod Øst i en bred Stribe, fra Montebello og Vercelli til Solferino er Landet strøet med Lig og bedækket med Slagmarker, der med sine Navne have dukket op i Historien som Paddehatte, og i saadan Mængde, at den endnu ikke har faaet Tid til at beskrive dem alle. Fra Vest mod Øst i Norditalien i en bred Stribe seer man Orkanens ødelæggende Vei, nedtraadte Agre og Marker, udsugede og plyndrede Distrikter, frisktopkastede Grave, Hospitaler og Bondegaarde fulde af Saarede og Syge. Ovenpaa Uveiret, medens de røde Draaber endnu hænge i Græsset, see vi, at Lynet har slaaet ned i Østerrigs Jernspir ud over Landet og smeltet det ned til en ringe Stump, og see vi Ideen om Italiens Eenhed manifesteret som et politisk Faktum. Dette er to store Ting, der ere fødte frem af Begivenhederne, to store Frugter for Civilisationen, om det end kanske maa indrømmes, at Napoleon dog ikke fuldt ud har opfyldt hverken Verdens Forventninger til ham eller sit eget italienske Program. Han har ladet Østerrige beholde det Venetianske og lader Italien offre dette Distrikt hellere end Frankrig sine egne Tusinder Brave paa Firkantens Fæstningshjørner. Desuden, lykkes Napoleons Gjenfødelsesværk i Italien, kommer der Kraft og Eenhedsfølelse i dette Land, som i sin nærværende ynkelige, af hundredeaarig Trældom udmarvede, Tilstand, dog føder 22 Mill. Mennesker, saa vil det ogsaa vide, at fri Resterne af sig ud af en fremmed Nations Kløer. Maaskee har Napoleon saaledes aligevel, naar Alt kommer til Alt gjort, hvad han har givet os Ret til at vente af sig.

Siden Freden har kunnet blive saa hastigt afsluttet, er det rimeligt, at dens Mulighed netop paa Standpunktet af et Slag, som det ved Solferino, er bleven betænkt allerede forud. Dagen ved Magenta maa saaledes have været den, hvoraf hele Krigens Skjæbne har været afhængig. Den Dag afgjordes det altsaa om Østerrige skulde slippe Lombardiet og Italien være fri, og den Dag afgjordes det vel ogsaa om Keiser Napoleon selv skulde beholde Keiserkronen paa; thi havde han her tabt vilde Partierne inde i Frankrig vel have vundet, havde hans krigerske Anseelse og hans Armee her gaaet i Jorden var Republikanismen og Republiken staaet op af den igjen. Dagen maa have været spændende for Keiseren og han kunde vel være glad ved, at Vorherre den Dag beskar ham et saa beskjæftigende, og Tankerne fra Grublerier saa afholdende Arbeide, som det han med sin Garde fik mod den overlegne Fiende, indtil Mac Mahon tilslut kom ham til Undsætning. Keiserinden gik den Dag, fortælles der, i St. Cloud, ventende paa Udfaldet, sammen med Madame Mac Mahon og Mad. Niel, der, underrettede om Kampen, vare søgte sammen med Keiserinden for at faae Trøst. De to Kvinder havde sine Mænd at tabe, den tredie, foruden sin Mand, tillige Jordens skjønneste Keiserdømme. Da kom Tel.-Deps. til Keiserinden. Hun dechiffrerede og faldt besvimet om uden at faa fortalt; de to andre Damer besvimede ogsaa. Keiserinden tabte Bevidstheden af Glæde, disse af Frygt. I Tel.-Deps. stod om den store Seier og om at Mac Mahon var bleven Marschal fordi han havde reddet Armeen. Senere ved Solferino blev ogsaa Mad. Niels's Mand Marschal. At Slaget ved Solferino af alle Parter, saaledes ogsaa af England, er blevet betragtet som det, om hvis Axe Krigens Skjæbne egentlig dreiede sig, kan man see af dette Lands politiske Opførsel i Forhold til Frankrig og Østerrige, hvilken fra den Dag af marquerede sig i Ministeriet Palmerston. Lige fra den Dag af have sandsynligviis ogsaa begge Parter med nogen Sikkerhed kunde tænke over Fredslutningens Beskaffenhed efter Krigslykkens forskjellige Muligheder. Alt andet end Magentaslaget har rimeligviis ikkun havt Magt til at modificere en Fred, som i ethvert Fald i det Hovedsagelige maatte blive i Frankrigs og Italiens Faveur.

Italien har altsaa, paa Venedig nær som endnu er Østerrigernes, vundet saameget, som Fremmede kunde række det. Sin indre Frihed faar det skaffe sig selv gjennem liberale og ordensstærke politiske Forfatninger. Sardinien har i dette Stykke gaaet i Spidsen paa en saadan Maade, at der er intet andet tilbage at ønske, end at de andre ville gaae værdigen efter. Men det er desværre at frygte for, at hele denne skjønne Orden kraker og braker ihop for en anarkist Revolution, som hele Tiden og overalt har stukket sit Hoved op bagom Begivenhederne. Keiser Napoleon, Prinds Napoleon, Viktor Emanuel og General Guyon have hver Gang og for hvert Sted, hvor Folkemasserne have været i Oprør, paa det ængsteligste og længste forsikret, at det blot har været Oprør for den lovlige Ordens Skyld, som Sardinien nu tænker paa at oprette, og aldeles ikke for den røde Revolution og de Mazinistiske og Orsiniske Ideer, hvoraf Masserne i Italien dog i Aareviis har væltet sig glødende under Pave- og Østerrigerdømmets tynde Skorpe. Man faaer en Tanke om, at de ved dette Hemmelighedens Slør ville forsøge den samme Spærringsmethode med den kosmopolitiske Revolution, som før med saa lidet Held er forsøgt mod Koleraen, og at de have tænkt med sine Armeemasser at slukke denne saaledes til Italien isolerede Ildebrand. Men Ungarn staaer jo og brænder i lys Lue og i Østerrigs gamle Bygning har det allerde fattet paa flere Steder! Det kommer vel saaledes en Smule an paa, om Frankrigs, Østerrigs og Ruslands Brandkorpser komme betids nok til at faae den Ild kvalt. Rusland vil vel ogsaa have en Smule, f. Ex. Galicien i Bjergeløn: „see saa, der er det bjerget" sagde Redningsmanden, han drak Brændevinet op.

Literatur.

Af **Aals Erindringer**, ny Udgave ved Chr. Lange, er allerede udkommet Slutningen (et Dobbelthefte paa 29 Ark), ledsaget af Forfatterens Portræt og med en Fortale af Udgiveren. Heri paapeges med Rette Forfatterens Sandhedskjærlighed, samvittighedsfulde Stræben efter Upartiskhed og hans næsten til Ængstelighed grændsende Frygt for at være ubillig mod Nogen, - Egenskaber, der give disse Erindringer varigt historiskt Værd, og trods deres Mangler med Hensyn til historisk Fremstillingskunst, overhoved gjør dem skikket til Almeenlæsning, hvorpaa ogsaa Forlæggeren ved en eneſtaaende Priisbillighed har beregnet Værket. Og saasandt som man maa være enig med Udgiveren i denne Dom og i hans Forvisning om, „at den norske Almeenhed i Aalls Erindringer vil finde en sund historisk Læsning, der kan vække og nære Sandsen for Fædrelandets Interesser og Kjærligheden til dets Institutioner," saasandt kan man ikke Andet end ønske, at Bogen maa finde den størst mulige Udbredelse, og at den som Forfatterens Snorre maa finde en kjær og varig Plads endog paa den simple Bondes Hylde. — Vi have allerede i vor Omtale af de foregaaende Hefter yaapeget flere Forbedringer ved denne nye Udgave saavel i reent videnskabelig som i praktisk Retning. Slutningsheftet giver os Anledning til at paapege endnu andre, idet nemlig Bilagene (der for den første Udgaves trende Bind her ere samlede efter hinanden, med orienterende Overskrifter og Henviisninger til selve Texten) ere underkastede en gjennemgribende Revision og i de fleste Tilfælde jevnførte med Originalerne og forøgede med nye. Herved er flere vildledende Feil, der havde indsneget sig saavel i de oversatte Aktstykker, som i de blot afskrevne, blevne berigtigede, medens ogsaa enkelte Punkter af Fremstillingen med hiin Tilvæxt ere blevne yderligere opklarede. — Fuldstændigt koster nu Værket i Boghandelen 1 Spd. 60ß., en Priis, der er saa billig, „at neppe nogen Mand, der har havt Leilighed til at erhverve den ringe Grad af Dannelse, som gjør Bogens nyttige Læsning mulig, skulde af Pengehensyn afholdes fra at anskaffe sig den."

„**Indbydelsesskrift** til Hovedexamen ved Tromsø lærde og Realskole i 1859" (48 S. l. 8) indeholder foruden Skoleefterretninger for de 6 sidste Aar, nogle Rettelser til Bloms franske Sproglære, Fortegnelse over de tvende første Afdelinger af Skolens Bogsamling og en Udsigt over Underviisningen i det forløbne Aar (Alt ved Skolens Rektor Hans Blom).

Hos Steensballe er udkommet „**Det bedste Jordbrug**" eller Thord Trygs Reiser efter de Vises Steen af J. Th. Nathorst, Sekretær i det svenske Landbrugsakademi. 83 S. 8. Priis 24 ß. Bogen er rettet mod en overdreven Brændeviinsbrænding og et paa denne og stærk Potetavl beregnet Jordbrug. Men ved Siden heraf udvikler den de sunde og naturlige Grundsætninger for Jordbruget i Almindelighed og meddeler, som Oversætteren siger, paa samme Tid saameget Sandt, Rigtigt, Godt og Lærerigt for den tænksomme Jordbruger, at dette dens Indhold har været mere end tilstrækkelig Grund til at overføre Bogen paa Norsk. For dem, der have deeltaget i vore større Landbrugsmøder, vil Forfatteren være bekjendt og hans Navn have en god Klang.

„**Rideknægten.**" Under denne Titel har en ny dansk Forfatter, Beatus Dodt, leveret en liden Novelle eller, som han kalder det, Livsbilleder fra det nordlige Sjælland. Der gaar en frisk og ægte national Tone gjennem dette Arbeide, og derhos en indre Sandhed, som til Læseren i høi Grad meddeler Indtrykket af noget Selvoplevet. Det er dog især Charakteerskildringen, som fortjener at fremhæves; Intrigen og Begivenhedernes Gang lader adskilligt tilbage at ønske, men herpaa kommer det ogsaa efter Forfatterens Diemed ikke saa meget an. Som et af de fortrinligste Partier i Bogen fortjener Landturen i Pintsen at nævnes; den er fra først til sidst et lidet bevægeligt Genrebillede, - her hører man ikke Helten fortælle, man reiser selv med. Studenten, Adjunkten og Fortællingens Hovedperson ligesom ogsaa flere af de underordnede Figurer fremtræde hele og livsfyldige, man ligesom seer dem rundt; dette gjælder mindre om det forresten elskværdige gamle Par, Professoren og hans Kone, der mere staar som Typer i en vis abstrakt Ubestemthed. Mindst heldige forekommer os Episoderne med den franske Emigrant og hans Datter, ligesom det ogsaa med Rette kan siges, at Forfatteren har skizzeret formeget paa Steder, hvor Læseren ønsker at gaae nærmere ind paa Situationen. I det Hele charakteriserer denne lille Digtning sig ved de samme Fortrin og Mangler, som den danske Malerskole nutildags. Den bærer i sig en Fylde af Hjemlighed og Naturtroskab, men giver paa samme Tid ofte Indtrykket af snarere at photografere Virkeligheden end kunstnerisk at reproducere den. Bogen er smukt udstyret og kan ubetinget anbefales vort læsende Publikum. ×

Norge.

Christiania. Hans Majestæt Kong Carl har i Statsraadet den 8de dennes, hvor Høistsamme aflagde skriftlig Ed, befalet, at ved alle saadanne Leiligheder, ved hvilke der til Hans Majestæts høisalige Forgjængeres, Kongerne Carl den Trettendes og Carl den Fjortende Johans Navne er blevet føiet Ordenstal, bliver i Lighed dermed Ordenstallet den Femtende at føie til Hans Majestæts Navn.

Ved sin Thronbestigelse har Høistsamme ladet udfærdige følgende Kundgjørelse:

„Vi Carl, af Guds Naade Konge til Norge og Sverige, de Gothers og Venders;

Vor naadigste Yndest og Bevaagenhed til samtlige Norges Riges Indvaanere!

Gjennemtrængte af en dyb Smerte, hvilken Vi vide, at I ville dele med Os, bringe Vi Eder herved det Sorgens Budskab, at det har behaget Gud ved Døden at bortkalde Vor høitelskede Hr. Fader, Norges og Sveriges Konge, Hans Majestæt Kong Oscar den Første.

De inderlige Bønner, vi alle have opsendt for Ham under den langvarige Sygdom, med hvilken Gud i Sin urandsagelige Viisdom prøvede Ham, afløses nu af Sorgens Taarer over Hans Tab; thi I have, som Vi, tabt i Ham en Fader, hvis Hjerte slog saa varmt for Hans Folk, vi have Alle tabt en vis, en mild, en menneskekjærlig Styrer, i hvis ædle Indre Gud havde nedlagt det Valgsprog: „For Ret og Sandhed," som Han ristede paa sit Konge-Skjold, og hvilket Han ogsaa saalænge Kraft og Styrke var Ham forlenet, afprægede i enhver af Sine Regjerings-Handlinger som i Sit hele Liv. Gud har nu kaldt Ham til Sig og vil skjænke Ham den evige Løn, fordi Hans Virken hernede var en Velsignelse for Os, hvem Han omfattede med Sin hele Faderlige Kjærlighed, og for de tvende Broderfolk, hvis lykkelige Forening Han, under Udviklingen af dette Hans Faders, høisalige Kong Carl XIV Johans store Værk, befæstede med Kraft og usvigeligt Retsind — hvis Frihed og Uafhængighed Han vaagede over, — og hvis Lykke og Velvære Hans Visdom altid fremmede. — Kong Oscar den Førstes Saga skal blive et dyrebart Eie for Hans Folk, og Hans Minde skal have et varigt Hegn i deres Taknemmelighed.

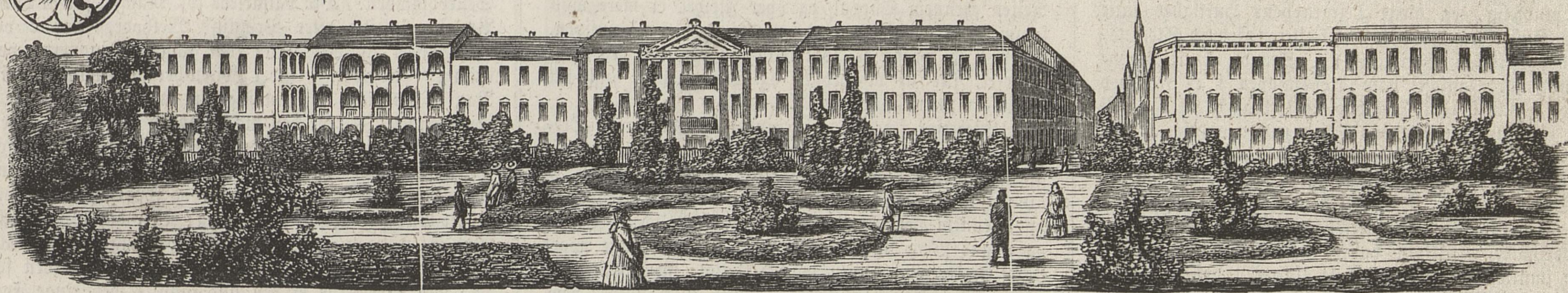
Med den Støtte, Han har skjænket Os i Sit Exempel, med den Fortrøstning Vi sætte til Eders Troskab og Kjærlighed for Eders Konge, og idet Vi anraabe om den Almægtiges Bistand og Velsignelse i Vort ansvarsfulde Kald, opstige Vi nu paa Norges og Sveriges forenede Throner for at regjere begge Riger efter deres gjældende Grundlove, samt efter den af Norges Storthing og Sveriges Riges Stænder besluttede og vedtagne Rigsakt; og have Vi til Bekræftelse herpaa aflagt den i Grundloven foreskrevne Ed.

Vi forblive Eder Alle i Almindelighed og Enhver i Særdeleshed med al Kongelig Naade og Yndest velbevaagen, befalende Eder Gud den Almægtige."

— Denne kongelige Kundgjørelse angaaende Thronskiftet ankom hertil med Kureer om Aftenen 11te Juli, hvorefter Statsraadet aflagde Ed og affendte en Adresse. 12te Juli blev Kundgjørelsen bekjendtgjort ved Herolder. Med Kirkeklokkerne skal over hele Landet - indtil anderledes vorder befalet - ringes i Timen fra 12 til 1.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 30. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 24de Juli 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Henrik Steffens Hagerup.

Ved Statsraad Hagerups altfor tidlige Død har Fædrelandet og Marinen lidt et Tab, som ikke lettelig erstattes. Thi vistnok var han ikke en af disse rigtbegavede Aander og kraftige Charakterer, som gaae forud for sin Tid og hensynsløst bryde nye Baner, men han forenede i sig de fleste af de Egenskaber, som man til enhver Tid søger og ønsker at finde hos Statens Ypperste. Med Hjertets Adel og Charakterens Reenhed forenede han udbredte Kundskaber i mange Retninger, en ubestridt Sagkyndighed i alle Søvæsenets indviklede Grene, en sjelden Arbeidsomhed, og i Forbindelse hermed et Øre for Andres modsatte Meninger og et frygtløst Fædrelandssind, som i bevægede Tider paadrog ham ufortjente Bebreidelser fra de strengere Partimænds Side. Derfor hørte man ham og tidlig, endnu medens han var Lieutenant i Marinen, og førend han havde havt Anledning til i dennes Tjeneste at udrette Andet eller Mere end en Lieutenants beskedne Tjenestepligter, udpeget som den dygtigste og den hæderligste, som den, der maatte svinge sig op til Samfundets Høider, og af hvis Virksomhed for Marinen man ventede alt godt. Disse Forhaabninger gik et Snees Aar efter i Opfyldelse, men desværre for hurtigt og uventet at afbrydes ved en tidlig Død.

Henrik Steffens Hagerup er født i Kallundborg i Sjælland den 23de April 1806. Hans Fædreneslægt, der gjennem over 200 Aar har været bosat i Norge, har ogsaa Forgreninger i Danmark, hvorfra den vistnok oprindelig er. Hans Fader, Gaspar Peter Hagerup, der døde 1840 som Borgermester i Throndhjem, var ved Sønnens Fødsel By- og Raadstueskriver i Kallundborg, men blev allerede 1809 Sorenskriver i Flekkefjord, hvorhen Drengen saaledes kom i en Alder, der ikke bevarede nogen Erindring fra Fødestedet. Moderen Ulrike Eleonore Steffens var en Datter af Overchirurg mod Radesygen i Stavanger Henrik St., senere Regimentschirurg i Rendsborg, og en Søster af den bekjendte Philosoph og Forfatter Prof. Henrik Steffens i Berlin. Tolv Aar gammel blev Hagerup Søkadet, og i 1824 udgik han af Akademiet som Sekondlieutenant i Marinen. I den Tid fandt ingen Søudrustning til Officierernes Øvelse Sted; det eneste Krigsskib, som aarlig udgik, var Kadetskibet Korvetten Alsen, og til Tjeneste derombord kommanderedes aldrig nogen saa ung Lieutenant, at han havde været Kammerat med Kadetterne. Hagerup havde altsaa som Lieutenant lidet at gjøre, og det var derfor let at faae Permission, for at besøge sin lærde Morbroder, som da var Professor i Breslau. Her opholdt han sig fra Sommeren 1825 til Vaaren 1826 (saavidt vides), lod sig immatrikulere som Student, og tog hjertelig Deel i det tydske Studenterliv, hvis gode og slette Sider han oftere omtalte med levende Interesse. Dette Ophold i Breslau i Morbroderens Huus var vistnok saa diametralt modsat Kadetlivet i Frederiksværn eller paa Korvetten Alsen, at det maatte efterlade et uudsletteligt Indtryk i den unge Mands letbevægede Sind, og virke forfriskende paa hans aabne Charakteer og varme Hjerte. Vi feile neppe ved at antage, at det havde afgjørende Indvirkning paa hans hele Aandsretning og Opfatning af Livet og Mennesket. Efter Hjemkomsten fra Tydskland gjennemgik han 1826 og 1827 et Kursus ved den militaire Høiskole i Christiania, hvorved han saaledes lagde et tredie, fra de ældre forskjelligt Led til sin Uddannelse. Umiddelbart herefter gjorde han sit første Togt som Officier paa Alsen, og var derpaa fra 1829 til 1832 ansat ved Kystopmaalingen i Nordland, hvor han, sammen med Ingenieur-Lieutenanterne Vibe og Paludan, opmaalte Kyststrøget fra Haltenø til Sandhornet. Under Vinteropholdet i Throndhjem lærte han Grosserer Mats Jenssens Datter og de bekjendte Storthingsmænds Nicolai og Hans Peter Jenssens Søster, Nicoline Kirstine Jenssen at kjende; hun blev 1829 hans lykkelige Hustru og er nu hans dybt nedbøiede Enke. For dette Handelshuus førte han derefter i 1833 og 1834 et hurtigseilende Fartøi paa de lange Farvande, var 1835 til 1838 atter paa Kystopmaaling i Nordland og Finmarken i Forening med Sølieutenant Due og Landofficiererne M. Rynning og Fr. Kloumann, og gjorde derpaa om Sommeren 1838 Kadettogtet med som Næstkommanderende. Hermed afsluttedes den første Periode af Hagerups Liv; vi tilføie kun, at han imidlertid i 1830 var oprykket til Premierlieutenant i Marinen.

I hele denne Tid havde Hagerup staaet i liden eller ingen Berørelse med Marinen og dens Hovedetablissementer, en Omstændighed, som neppe var uden Indflydelse paa hans Charakteer og Aandsudvikling. Fra nu af derimod, bragtes han saa at sige pludselig, som fuldmoden, i mange Retninger prøvet, selstændig Mand, midt ind i dens forskjellige Virksomhedsgrene. I Decbr. 1838 afgik nemlig hans nærmeste Formand, nuværende Kommandeurkapitain Haffner, som Lærer i Artilleri ved Søkadet-Institutet, da han ansattes som Lærer og Kavalleer hos de kongelige Prindser, og i 1840 udgik Kapitain Frederichsen, Opfinderen af de efter ham benævnte Sprænggranater, af Marinen, da han blev Toldinspekteur i Drammen. Herved var Marinens Tøimester-Post ledig, og Hagerup ansattes nu i begge de ledige Poster, flyttede med Familie fra Throndhjem til Frederiksværn, og blev kort efter Kapitainlieutenant (1841). Her blev han snart Midtpunktet for det aandelige Liv, som paa en saadan liden isoleret Militair-Koloni kan udvikle sig. Han mødte Enhver, uden Hensyn til Alder og Stilling, med ærlig Aabenhed, djærv Bestemthed og kjærlig Velvillie, og vandt saaledes i lige Grad Foresattes, Kammeraters og Undergivnes Tillid og Kjærlighed. I denne Tid var han 1840 Chef for den nybyggede Skonnert Nr. 1 (Sleipner) paa dennes Beseilingstogt til England, 1841 og 1844 Medlem af Beseilings-Kommissionerne for Dampskibet Nordkap og Korvetten Nordstjernen. Da Marinens Hovedetablissement flyttedes fra Frederiksværn til Horten (Carljohansværn), fulgte han med som Tøimester og Chef for Artilleri-Kompagniet, og fratraadte følgelig Lærerposten ved Institutet. Det vilde blive for vidtløftigt at anføre alle de Hverv, han under sit Ophold her udførte, altid med Sagkyndighed og samvittighedsfuld Omhu. Vi skulle blot nævne enkelte: 1850 var han Chef for 2 Divisioner Kanonjoller, 1852 og 1853 Chef for Dampkorvetten Nidaros, paa hvilken han førte Prinds Gustavs Lig fra Christiania til Stockholm, 1855 Chef for en Bataillon Kanonfartøier. Fra 1840 var han som Tøimester Medlem af Marinens faste Reguleringkommission, og har forøvrigt været Medlem af forskjellige kongl. Kommissioner, saasom angaaende Lodsvæsenet, en ny militair Straffelov, nye Fyres Anlæg mellem Lindesnæs og Stavanger, angaaende en ny Lov om Søfarten, ny Plan for Marinens Udvikling (1855) o. fl. Til denne Periode af Hagerups Liv hører og hans literære Virksomhed, idet han 1840 udgav en Afhandling om Chronometret og dets Anvendelse til Søes, i 1847 en Lærebog i Sø-Artilleriet for Søkadetterne, og i 1848 et Udtog af samme til Brug for den sømilitære Korpsskole. I 1854 blev han Kapitain i Marinen.

Ved Siden af denne stadige Benyttelse i forskjellige Retninger som Embedsmand gik hans Virksomhed som Repræsentant fra Jarlsbergs og Laurvigs Amt paa Storthingene 1848, 1851 og 1854. Hans Medborgere nærede samme Tillid til ham som hans Konge og hans Standsbrødre. Allerede til Storthinget 1845 var han Amtets 2den Suppleant, og senere var han dets stadige Repræsentant, indtil Kongen optog ham i sit Raad. Kun een Søofficier (Konow 1839) havde før ham været beklædt med dette Tillidshverv; thi daværende Kommandeur Fabricius's og Sekondlieutenant Konow's Møde ved Rigsforsamlingen paa Eidsvold i 1814, var Sødefensionens, ikke Folkets, Valg. De havde og begge taget liden aktiv Deel i Forhandlingerne. Anderledes var det med Hagerup. Han følte Kald og Lyst til denne nye betydningsfulde offentlige Virksomhed, greb til med sin hele Sjæls Energie og sit aabne Hjertes Freidighed og Tiltro til Andre; og sattes herved strax i de første Storthingsdage paa en haard Prøve. Neppe var Storthinget 1848 begyndt, førend Tidender om Oprør og Folkekampe strømmede ind fra hele Europa. Norge og dets Storthing kunde ikke blive uberørt af Bevægelsen, og de gamle, kløgtige Høvdinger for Oppositionen grebe naturligviis Leiligheden. Hagerup var her paa et for ham ganske nyt Felt. Han var en uafhængig Mand og følte dette; han var ikke heller tilfreds med Alt, hvad der i den sidste Tid var gjort eller ikke gjort, og de Dages Luft var i mærkelig Grad svanger med Smittestof. De støe Konservative have bittert dadlet ham for, at han var en af de faa Embedsmænd, som mødte i det underhaands Møde, hvortil Oppositionen havde indbudet Repræsentanterne i Anledning af en paatænkt Adresse til Kongen. Det var maaskee ikke klogt beregnet; men det var ærligt og oprigtigt; det var en ligefrem Konsekventse af Mandens hele Charakteer, der ligefuldt blev sig selv lig. Da han - uerfaren som han var i Storthingslivets Kroggange - mærkede, hvor det bar hen, brød han tvert af, og blev, som forhen, en ærlig Overbeviisningsmand, der hverken saa til Høire eller til Venstre. Man skulde troet, at denne Begivenhed fra hans første Storthingsdage skulde berøvet ham Indflydelse paa Thinget; men til Lykke nyder endnu den ærlige Overbeviisning og den grundige Kundskab sin fortjente Anseelse, og skjønt Hagerup nu ikke blev Høvding hverken for dette eller hiint Parti, blev han paa de tre Storthing en betydende Mand, hvis klare, rolige og grundige Foredrag altid hørtes med Opmærksomhed, hvis Mening i Kommiteerne ofte var afgjørende, og hvis Anseelse Marinen væsentlig har at takke for de forøgede Bevillinger, som fra den Tid af ere den tilstaaede.

Marine-Departementets Chef og Marinens Høistbefalende i Kongens Fraværelse, Statsraad Erichsen, havde allerede i nogen Tid ønsket at fratræde en Stilling, hvis Indehaver af Grunde, det her ikke er Sted til nærmere at undersøge, aldrig har vandret paa Roser. Den almindelige Mening havde forlængst udpeget Hagerup som hans Eftermand, hvilket og 31te Marts 1856 skede, ligesom han 5te Juni derefter udnævntes til Kontre-Admiral. Med sædvanlig Iver og Samvittighedsfuldhed stræbte han at gjennemføre paabegyndte og forberede nye Forbedringer i alle Marinens og Søvæsenets Grene;

hans Løn blev som oftest, ligesom hans Formænds, Utak og Haan. Hans Helbred led derunder, men hans Arbeidsomhed svækkedes ikke. 1857 indtraadte han som Medlem af Statsraadsafdelingen i Stockholm, og under Opholdet her viste sig de første Spor af den Sygdom, der saa snart efter lagde ham i Graven. Han fik ifjor Sommer Tjenestefrihed for at benytte Carlsbad, og følte sig saa vel derefter, at han ogsaa i Aar ønskede at komme did, for - som han troede - at fuldende Helbredelsen. Det skede; men Sygdommen forværredes her pludselig, og alene Telegraphens Hurtighed satte hans Hustru og hans Læge (Fætteren Henrich Steffens, Stadsphysikus i Christiania) i Stand til at komme tidsnok, forat mildne ham Dødskampen i et fremmed Land. Han døde i Carlsbad 28de Mai d. A. — Vi maa for Fuldstændighedens Skyld endnu oplyse, at han paa St. Olafs Ordenens Stiftelsesdag blev Ridder af denne Orden, senere Ridder og i 1858 Kommandeur af Sværdordenen.

Hagerup var en stærkbygget Mand, noget over Middelhøide. Skjønt hans Ansigtstræk egentlig ikke vare smukke, var dog det hele Udtryk i høi Grad tiltalende og tillidvækkende; han blev smukkere, jo nærmere man lærte ham at kjende, og det er saa sjelden her i Livet. Allerede i mange Aar led han af Underlivsonder, der i de sidste Aar efter Forlydende udviklede sig til Steen i Leveren. Han efterlader sig to Sønner, hvoraf den ældste er Landkadet, og fire Døttre. Hans Minde blandt hans Landsmænd vil længe bevares, længere vistnok, end den Mindestøtte paa hans Grav i Carlsbad, som taknemmelige Medborgere og personlige Venner agte et reise.*)

*) Efter senere Oplysning skal det, paa Grund af den indskrænkede Plads paa Kirkegaarden i Carlsbad, være saagodtsom umuligt at reise noget Monument der. Det skulde glæde os, om dette maatte give Anledning til, at hans Liig blev ført hjem, saa denne Norges trofaste Søn kunde hvile i sin Moders Favn, og Monumentet her vidne om hans Værd og vort Savn.

Tuddal i Thelemarken.

(Af P. E. Aas.)

I.

Paa Reiserne op igjennem Thelemarken, som paa andre Kanter, følge i Almindelighed de Reisende de store slagne Landeveie, hvor man kan sidde bekvemt i sin Vogn og ikke behøver at skages i en Kariol eller skumpes op og ned paa en humpende Fjeldhest; hvor man fra Vognhyndet seer Glimt af de Steder, hvor Udsigter findes, og de Fjeldtoppe, hvorfra man i Dagbrækningen kan see Solen stige op og guldfarve Snefjeldene, medens dybt Mørke fylder Dalene, hvor man kan kjende og føle Granskoven dufte og høre Fossen rigtig kvæde sit Drapa og see den male sine Regnbuer. Som Englænderne, der samvittighedsfuldt reiser det store Antal Mile langs Landeveien om Dagen, som Marys Haandbog foreskriver, besøge de ogsaa Fjeldegnene og vende tilbage derfra efterat have seet kun Lidet mod, hvad de kunde have seet, men derimod med en god Deel Støv i Halsen og med den Tilfredsstillelse at kunne sige, de have været der. Tag Foden paa Nakken og bestig hine Fjelde, besee ret mange Fosser, der er ikke to eens, og besøg Udsigterne, der er heller ikke to af dem uden Afvexling. Koster det end Møie at gjøre saadanne Afstikkere, lønne de dog Umagen, foruden det Pikante i at besøge en sjelden befaret Egn. Nedskriveren af disse Linier besøgte ifjor som Turist en liden Dal, der vistnok er mange ubekjendt. Det er Tuddal.

Følger man de store Landeveie op over til Tinn, sporer man tydelig Tidens forfinende Indflydelse. De velsignede Oludsalg og Frihandlerbutikker tage sig slet ikke godt ud, Bønderne blive mere egoistiske i sine Fordringer, og, hvad værre er, deres Dragt, Skikke og Sprog bliver fast daglig mere „kultiveret", og det uhyggelige Indtryk, denne „Kultur" gjør, berøver ogsaa Naturen en Deel af sin Friskhed, Ynde og Storhed. Tuddal er afsidesliggende, lidet og fattigt, men i sin Natur er det rigt, de bratte Fjelde har bevaret og beskyttet meget af det gamle, af Naturen selv fødte og fostrede, Liv mellem sine Vægge. En anden Omstændighed kunde vel ogsaa bringe den Reisende til at besøge Tuddal: Farten til Gausta og Rjukan gaar som oftest over Tinnsjøen; men den Sjø er ingen grei Sjø at fare paa, naar Kastevinde oprører den. En Præst sad tre Dage i „Præstehulen", siger Sagnet, og forat undgaae den Skjæbne har den Reisende under saadanne Omstændigheder, enten at vente og vente paa det mindre hyggelige Tinnoset eller at snue om igjen. Gjennem Tuddal kunde han da naae Gausta og Rjukan og saa muligens vende tilbage over Tinnsjøen. Men Reisen gjennem Tuddal og over Fjeldet er mere møisommelig end at sidde i en Baad paa Tinnsjøen. Veien i og for sig er, som man kan vente af den ringe Færdsel, ikke af de bedste, og Terrainet er just ikke skikket for Jernbaneanlæg.

Istedetfor fra den evig rindende Sandbanke Orevella at reise op over mod Nord, følger den, som vil gjæste Tuddal, Postveien mod Vest til Mosebø i Saudland. Derfra gaar den daarlige Bygdevei mod Nord op igjennem Fjeldskaret til Tuddal. De bratte Bakker og nøgne Berg raader ham strax fra at bruge noget større Kjøreredskab, uden maaske Kariol, men enten ride eller gaae. Har han naaet Toppen af Bakkerne, vender han sig om for at sige det store Dalføre Farvel;

Statsraad Hagerup. † 28de Mai 1859.

da ligger hele Lifjeldenes mægtige Fjeldras udbredt for ham med sine mange, undertiden endog midtsommers, sneedækte Toppe, der, naar Morgensolen staar paa dem, rigtig glimre og glittre mod de graagrønne skyggende Fjeldsletter, og nok kan fængsle ham længere til Stedet end den møisommelige Opstigning fordrer. Op over mod Nord er derimod Intet uden Granskov, og trang som Veien, saa trang bliver man om Brystet ved Tanken om at fordybe sig i denne mørke Egn. Undertiden seer man Skogsaa med sit Vand fra Gaustas Snefonner skumme hvidt forbi nede i Dalen til Høire, men forresten blot Skov, der med sin dumpe Susen eller alvorlige Stilhed afskjære det lille Tuddal fra det øvrige Thelemarken og værner det for de fremmede Luftninger, der spores tydelig i de andre Bygdelag. Paa et Berg skimter man omsider, og seer snart tydeligt, en hvidplettet Kegle, der skarpt tegner sig mod den blaae Himmel. Det er Gausta eller Gaukstaa.*) Ikke fra noget Sted paa Veien over Tinnsjø tager Fjeldet sig saa godt ud som herfra. Fra et Punkt paa Meheja har det samme Form; men det er saa langt borte, at det maa være meget klart for at man skal kunne see det. En Mils Vei fra Saudland klemmes Dalbunden sammen, og to høie Fjelde synes her neppe at levne Elven, end sige Veien, Rum. Med Rette hedder Stedet „Trængsla"; det er Indgangen til Tuddal. En liden Plads ved Passets Begyndelse standser man ved. Den lille Bæk, som flyder over Veien, gav „i gammel Tid" syge Folk Helsen igjen, og Pladsen hedder derfor Sellebotsmoen. Did valfartede før Mange, for at dyrke Vandkuren, ikke efter Pritznitz's Methode, snarere vel med Noget af den Tro, som samler Hinduerne ved Ganges's Bredder. Under Hvilen her tager man ud af sin Randsel Sundts Afhandling om norske Bondeskikke i Folkevennen, — for den maa Enhver have med paa en Tour i Fjeldene og læse den nøie igjennem. Ovenfor Trængsla ligger Tuddal stille og rolig. Man komme ikke med Buskmanns Fordringer og Spørgmaal: Hvormeget Værelse? Hvormeget Seng? eller hans Beafsteak! Det er en liden, fattig norsk Fjelddal, man kommer til; afskaaret fra den øvrige Verden, en liden Verden for sig, hvor Beboerne er een stor Familie med ringe Fordringer til Livet og ringe Savn, med en skjøn Natur og - en Vei til Gaukstaa. Høie Fjelde værner Dalen for Storme, og Solen kaster kun sine varmeste Straaler derned.

Ved Sankthanstider og nogle Dage om Høsten skeer der en Afbrydelse i denne Stilhed. Det er, naar Folk fra Bygderne nedenfor føre sine Kreature ofte en sex syv Mile op til Stølerne under Gaukstaa og tilbage igjen. Da gjenlyder Dalen af Tingelklang og glad Kauing, og Alt er Liv. Luren høres kun sjelden, men vel en Slaat paa Prillefløiten, som Sætergjenten tager med sig for at forkorte de lange Dage paa Fjeldet. Ikke fuldt saa glædelig er den Uro, som et Skøier-(Tater-)Følge foraarsager, naar det drager om fra Gaard til Gaard og med sin Seid og Troldkunster narrer og truer sig til Alt. Men saadanne Besøg blive dog sjeldnere.*)

Ovenfor Passet er Engen fremdeles meget mørk, og Veien gaar igjennem Skov og Krat. Efter en Times Vandring staar man paa et Berg, og et Forundringsraab undslipper Vandreren. Naar man paa de øde og grundtriste Høifjeldssletter, hvor Foden længe har trængt sig Vei gjennem den sørgelige Dværgebirk, og Øiet Intet møder uden graae Stene og sorte, kolde Fjeldvande, pludselig seer ved sin Fod en krystalklar Kilde, krandset af Alpefloraens skjønneste Blomster, føler Vandreren en lignende Fornemmelse. Fra dette Berg seer man udbredt for sig et Panorama, ikke stort og vidt som Krogklevens eller Paradisbakkernes, men dog i sin mindre Udstrækning rigere paa Afvexling end noget af disse. Imellem høie, vilde Fjelde ligger i Forgrunden under Vandrerens Fod et venligt lidet Fjeldvand, og ude i det ligger der flere Øer og Holmer, som speile sine hvidstammede Hængebirke i Vandet. Det er Saudlandsvatne. Paa høire Side af det slynger Veien sig hen langs Vandkanten imellem Smaahytter, skyggede af Løvtræer, der indtage det smale Rum mellem Vandet og den høie Fjeldaas; paa venstre Side styrter Koveaaen

*) Gøkstaa kaldes Fjeldet over hele Thelemarken, og dette Navn er derfor rigtigere end Gausta, men dog vistnok ogsaa en Tillæmpning af det oprindelige. Landstad skriver Fjeldets Navn Gaukstad. Ligeledes kaldes Maanelvens store Fos af den ægte Tinndøl ikke Rjukand (Rygende), men Rjukarn (Rygeren), og dette er derfor ogsaa det Rigtige. P. A. Munch og I. Aasen ere af den Mening, at Fjeldet har faaet sit Navn af en Gaard i Vestfjorddalen, hvis Navn formodentlig er dannet af det gamle Navn Gauk og Ordet Staa, og saaledes bør hedde Gaukstaa. Hvad Navnet Rjukarn angaar, saa har den Fremmede, som ogsaa i senere Aar det paavirkede Fjeldmaal, maattet udelade det aspirerede r, og kaldt Fossen Rjukand. Men ogsaa i grammatisk Henseende er hiint rigtigere. Rjukand kan vistnok som Adjektiv til Fos være en Forkortelse af rjukande. Konsekventser hermed sees ofte i Islandsken. Men i Thelemarken nævner man aldrig Fossen, ialfald originalt, Rjukand-Fossen, men blot Rjukan eller i Tinn Rjukarn, altsaa som Substantiv. Gaukstaa og Rjukarn ere derfor rigtigere end Gausta og Rjukand.

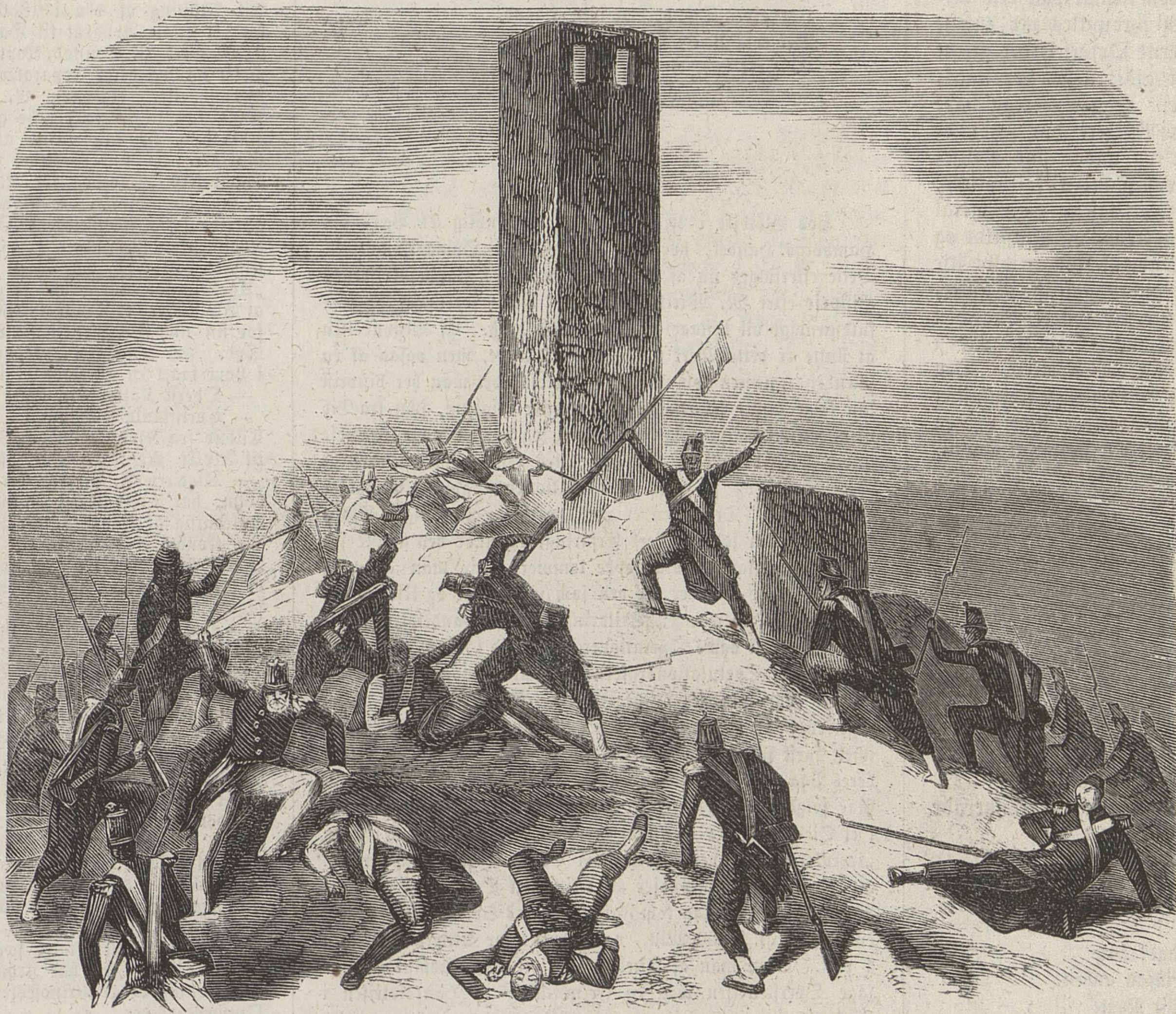
*) Paa sin Tour var dog Nedskriveren i Hælene paa et Følge paa 22 Personer med Heste og Hunde. I et andet Følge, han traf, spurgte han med Viisdom, hentet af Sundts Bog om Fantefølger, en gammel blind, ægte Finkjærring i lav Tone, om hun vel var en Romni, og efter et betydningsfuldt Nik fik han til Svar en Strøm Ord i Skøiersproget, som vist indeholdt interessante Oplysninger; men hvoraf han desværre ikke forstod et Ord.

sig som en hvid Fos ud af Granskogen, og ligeoverfor hæver det mægtige Njukefjeld med en liden tætbygget Grænd, paa sin Skraaning den nøgne Top op imellem Skyerne, som den i sit Speilbillede trækker med sig ned i det klare Vand. Paa høire Side af Njuke danner et mørkt Dalføre, hvor her og der en let blaa Røgstøtte „som Aand af Grav“ stiger op, og bag dette Dalføre den høie Høvdenuten, Mellemgrunden i Maleriet. Imellem dette Fjelds og Njukes mørke, skarpe Kanter sees i Baggrunden et stort blaat Fjeldras med sølvglimrende Toppe. Et deiligt Syn! De to høiest udseende Toppe ere Gaukstaaknærne, og paa den mindre Top til Venstre seer man gjennem Kikkerten et Steenalter øverst paa. Det er Varden paa høieste Gaukstaatoppen.

Udsigten taber sig strax, naar man kommer ned til Vandet, og Egnen antager et vildt Præg igjen. Man seer kun Skov, Steenurer og nøgne Fjeld, hvor Fjeldbækken „som et Bændel hænger.“ Kun enkelte Steder har Mennesker kunnet bo og bygge, og der seer man da flere smaa Gaarde samlede i en Grænd, ikke som næsten overalt i Landet, enkeltviis, hver med sine Jorder omkring. Her ligger enkelte Steder en Krandsil af smaae solbrændte, brunsorte Huse med enkelte større Stabur mellem sig oppe paa Bakkeskraaningen under Fjeldet, omgiven af de graae Stenurer, hvori enkelte smaae gule eller grønne Flekker minder om Ager og Eng. Og imellem disse Grandelag er der ofte lange Stykker. Kun en ganske enkelt Gaard her kan have et Stykke Jord, som man paa Østlandet havde lagt Arbeide paa at opdyrke; men „Hungr og Naud lærer Folk søkja Braud“ og „Han er sæl, som med sino er nøgd.“ Træd ind i et af disse Smaahuse. Dørkarmen er lav, og du maa bøie dig under den. Der er mange Reisende, som gjør saadanne Besøg; men der er kun Faa, som derved faar gjøre et virkelig Indblik i Fjeldbondens Liv. En Turist, der har opnaaet dette, vil give nogle Vink og Raad i saa Henseende.

Naar du besøger Fjeldstuen, saa vær ikke den Nysgjerrige og kom derfor ikke bumsende med Spørgsmaal om Alting. Heller ikke maa du komme ind med den Braak og Støi, som er almindelig, og optræd fremfor Alt ikke som den Store og Fornemme, der kommer for at see til og føle Medlidenhed med de stakkels Bønder. Gjør du det, faaer Fjeldbonden strax imod dig, og om du end aldrig vil kunne paapege nogen Omstændighed, hvorved han har lagt en upassende eller ugjestfri Opførsel for Dagen, vil du dog ikke naa dit Maal at see, hvorledes Livet virkelig er i en saadan Stue. Paa den ofte listige Mine og de mistænksomme Diekast kan du strax see om du har gjort et saadant Indtryk paa Beboerne. Vær alene eller vær ialfald ikke i stort Følge, naar du gjør Besøget. Et stort Selskab, især naar der er fiinklædte Damer - „Fentur“ - med, samler blot Husets Beboere i en nysgjerrig beundrende Skare og gjør dig og Følge til Hovedfigurerne istedetfor, at du vilde staae i Baggrunden og blot see og høre. Træd ind med en jevn, alvorlig Mine og bed ligefrem om at faa kjøbt en Melkedrik. Ingen Haandtagning eller Takken for Sidst! Det er en feilagtig Mening hos de fleste Reisende. Det bruger kun Gjæsten eller Kjendingen, naar han kommer ind, og du er en Fremmed. Tag derpaa Plads nær Skorstenen, og Huusbonden vil da sætte en Kubbestol frem paa Gulvet for dig. Paa hvor langt han sætter denne frem paa Gulvet kan du see, hvormeget han ærer dig. Lad saa et Par almindelige Bemærkninger om Veir og Vind falde, eller om Veien. Paa Spørgsmaal om din Reises Med maa du angive en Grund som Sygelighed e. desl. At reise lange Veie blot for at besee sig eller „At kaupe Glos,“ som de kalde det, er for den alvorlige, praktiske Fjeldbonde Narrestreger. Sligt maa kun være en Bisag ved Reisen. At dog Naturen har gjort Indtryk paa ham kan mangen Yttring senere overbevise dig om. Har du aabenhjertig besvaret hans Spørgsmaal og tiltalt ham med et trofast Du, saa vil han ogsaa vise dig sit sande, ærlige og dybe Væsen. Det nysgjerrige Udtryk vil vige for det veemodige Alvor hos Alle i Stuen, ligefra Vesle Mari til Kallen i Spisroen; da er Bekjendtskabet gjort, og du vil kunne skue ind i et Folkeliv, der fuldt kan fængsle din Jagttagelsesaand, og som, uagtet Naturen vel er mærkelig skjøn, dog ialfald for nærværende Forfatter har noget end mere Tiltrækkende end denne.

Der findes en skjøn Poesi i det norske Folkeliv, og denne Poesi beaander hver Handling, hvert Ord, der tales; den strømmer dig oplivende og forfriskende imøde som den rene Fjeldluft, medens den i samme Stund vugger dit Sind ind i en heel underlig Drømmeverden, lig den som omgjøgler dig, naar Lineaen sender dig sin Duft imøde i den rigtig dunkle Granskov, eller ogsaa løfter den dig stolt op i Ørneflugten over de høie Fjelde. Du føler dig hjemme. Blot du kan vinde Fjeldbondens Tillid. Han er mistænksom og tilbageholden mod Fremmede. Tak ham for den Tilbageholdenhed! Den har en dyb Grund. Ethvert

Franske Voltigeurers Angreb paa Solferino-Taarnet.

Spor af Nedladenhed eller Medynk, den være end noksaa velmeent, hader han. Han vil i Et og Alt være selvstændig og fri. Et andet Træk støtter denne Mening, og det er, at Fjeldbonden aldrig vil være dig Noget skyldig. Endog den mindste Tjeneste eller Gave vil han gjengjælde, forudsat at du ikke har teet dig saaledes mod ham, at han maa ansee dig for hørende til en Sphære høit over den, han kan træde i noget Forhold til. En anden Side ved vort Folkeliv er ofte Gjenstand for svær Miskjendelse, og end ikke vor Maler Tidemand synes at have sat sig ret ind i den eller lagt Vægt nok paa den. Sundt har henledet Opmærksomheden paa den. Det er den Tilbageholdenhed i enhver Yttring af Følelse, som gaar igjennem hele Fjeldbondens Liv. Naar man træder ind til en af vore Fjeldbønder, er det hele forunderligt at see, hvorledes de nærmeste Slægtninger opføre sig mod hverandre, og en ubehagelig Fornemmelse griber Gjæsten, er han ikke istand til at skue gjennem og føle Varmen under den kolde Skorpe. De haarde, ofte bitre Ord, der gjængs falder Mand og Kone eller Forældre og Børn imellem, er aldeles ikke hyggelige ved første Diekast; men Meningen og Hjertelaget ligger langt fra ikke i Tonen. Eller tal til ham om Naturen; du vil ogsaa synes han der er ret en Steen; men hans naive: „Jau, de e'kje saa stygt endda“ indeholder ofte ligesaameget som Tydskerens begeistrede „Wunderschön!“ naar han pludselig standser ved Fossestupet. En høilydt Yttring af Følelse vilde Fjeldbonden skamme sig ved. Den vilde være en Svaghed, og den støder an mod den Tanke om det Passende og Værdige, som er rodfæstet hos vore Bønder. I Elskovshandelen er især denne Tilbageholdenhed fremtrædende. Fik Gjenten see det kjærlige Blik, Gutten hendes stjeler sig til at sende hende, vilde hun slaa Diet ned, ligesom ogsaa de kjælne Kjærtegn, som hos Byfolk bruges Kjerester imellem, er Fjeldbonden en Modbydelighed. Derfor er i vore høiere beliggende Bygder Frieriet paa Bursloftet om Lørdagskvælden oftest og oprindelig en skjøn Scene, hvor ikke Letsind, men en vis alvorlig Værdighed raader. God Levemaade og Konvenients staar der en ceremoniel Prøve; og derfor er den viden forskjellig fra det i de senere Aar saa gjængse Natteløberi, der kaster Skygge, men dog ikke taaler Lys. Det virkelige Frieri er alvorligt og bliver ogsaa af begge Parter betragtet med Alvor. De to blive „forligte,“ et betegnende Ord, og dette Forlig er en Følge af, at de „liker“ hinanden, et Udtryk, hvori hin samme Forbeholdenhed kommer tilsyne. Og: „Elska meg litet, og elska meg lengje,“ maa man med Rette tænke paa, naar man betragter som Udenforstaaende et saadant Pars Vandring igjennem Livet, — seer hvorledes den forunderlige Tilbageholdenhed og tilsyneladende Kulde varer i mange lange Aar. Først en lang Jagttagelse vil vise, hvad der boede paa Bunden, naar Livets Slid og Slæb, som de trolig deelte, har mildnet ogsaa den ydre Form, og endelig de to ottiaarige Gamle sender hinanden de kjærlige Blikke, man forgjæves søgte paa Bryllupsdagen.

I Sorg og i Glæde, i Kjærlighed og Had kan en Fjeldbonde synes ufølsom, saafandt ikke Følelsen bliver for svar, for da bryder den ud voldsomt og ubændigt. Ellers er han rolig. En Fjeldpige, hvis Moder var død nylig, spurgte man, hvorfor hun gik ligedan klæd, som før: „Eg sørgjer ikje utta, eg sørgjer inna, eg“ og dette Svar charakteriserede hende, som alle vore Fjeldbønder. Den Reisende, som kun aflægger et Par Timers Besøg i en Fjeldstue, fælde derfor ikke nogen Dom om vore Fjeldbønder efter det første Indtryk; han skue ind i deres Indre og iagttage ret nøie deres Færd, da vil han finde, at vort norske Bondeliv ei alene for Maleren, men ogsaa for Digteren har megen Interesse og vil kunne afgive mangt et smukt Emne for vor ægte norske Digtning.

Fra Slaget ved Solferino.

Det vilde være overflødigt af os at give en udførlig Beretning om det blodige Slag ved Solferino, efterat alle inden- og udenlandske Dagblade allerede have gjengivet Rapporterne og Korrespondenternes mange Skildringer. Derimod troe vi nok, at kunne optage et Par billedlige Fremstillinger fra Slaget, da de udenlandske Journaler, hvorfra de ere hentede, ikke kunne antages at være vort Dagbladspublikum synderlig bekjendte. Det Billede, vi ovenfor give, fremstiller Franskmændenes Angreb paa Solferino-Taarnet, hv's Erobring var en af de varmeste og meest afgjørende Optrin i Slaget. For at Læseren skal kunne sætte sig ind i Situationen, hidsætte vi Times-Korrespondentens Skildring af dette Punkt: „Den Høi, omkring hvilken Landsbyen Solferino er bygget, er det mest fremragende Punkt i hele Egnen. Den har Form af en Kegle, med et høit, fiirkantet Taarn paa Spidsen, der kaldes Spia d'Italia (Italiens Spion), thi herfra kan Øvreitaliens Slette oversees ligefra Alperne indtil Po. Denne Høi er adskilt fra

den øvrige Deel af Rækken, og fra den udgaar tre Høider, den ene i Retning mod Søen, den anden mod Sletten, og den tredie mod Cavriana. Den danner saaledes et Fort med tre Bastioner, og alle de Veie, der føre dertil, løbe imellem disse Høider. Alle Sider, med Undtagelse af den, der vender imod Sletten, ere meget steile, og Veiene gaae saa brat ned, at de kaldes „Stigen“ eller „Trappen“ ved Solferino. Henimod Sletten hæver Adgangen sig gradviis, indtil den kommer til de første Huse, hvorfra Opgangen bliver lige saa steil som paa de andre Sider.“

Utrykte historiske Bidrag.

Brev fra Ingenieurcapt. J. C. Ræder.*)

Kongsvinger den 30te August 1814.

Kongen bedrer sig af sin Sygdom og gaaer alt imellem ud i sin Hauge paa Ladegaardsøen. At Krigen skal fortsættes er Alles Ønske. Drammens By skal alene have tilbudt Kongen at føde 6000 Mand, saa længe Krigen varer. Østerdalens og Gudbrandsdalens Gaardbrugere har tilbudt at gaae 10,000 Mand stærk, hvorhen det befales. Disse Folk, tilligemed Hedemarkens Beboere, vilde ikke transportere Thrønderne hjem igjen, men har tilbudt Kongen, at ville gratis føde Tropperne indtil Krigen bryder ud igjen. Dette er gaaet ind til Kongen. Dette er den bedste Kommentar paa den herværende Stemning, som ikke kan fordunkles ved enkelte Skurkes og nogle slette Landsværns Opførsel, der gjerne vil hjem at høste og derfor har gjort nogen Spektakel, men nu beder igjen om Naade. Paa Løverdag have vi her Bal, hvortil Christiania Borgere har sendt de herværende Krigere Vine, Rom og andre fine Drikkevarer. Kort, Alle, som Vaabenstilstanden forknyttede, begynde nu at blive ved friskt Mod igjen, da General Ahrenfeld er blevet Høistkommanderende og Staffeldt og Haxthausen bortfjernet. Give Gud, at Kongen blot ikke maa tabe Modet eller blive af andre politiske Tanker, som nogle befrygte. Skulde dette skee, da er Anarchiet vist og da vilde jeg ønske, at min Familie var i Danmark; jeg skulde nok staae mig ved Armeen. Den 25de kom den svenske Admiral Cederstrøm med Adjutanter til Christiania. Han lod Kommandanten bede om en Æresvagt; men efter at Statsraadet var adspurgt herom, fik han 2 Skildvagter ved sin Dør og dermed Punktum. Befæstningsarbeiderne fortsættes og nye Positioner udvælges. Skriv nu snart, kjære Venner! thi vi have siden April næsten ingen Breve faaet fra Danmark!

(Dette Brev ankom den 14de Sept. til Danmark. — Et Brev fra en anden Mand i Norge til en i Fredericia af de første Dage i Sept. fortæller det samme om Haxthausen og Staffeldt, og om Ørefigenet til den Svenske, som angives at have været en Adjutant; men siger, at i Christiania og i Statsraadet er man nedslaaet og forknyt.) (Afskriverens Bemærkn.)

Tale til Prinds Christian Frederik paa en Maskerade den 31te December 1813.

(Af en Thrønder.)

Er Du vor Prinds? Ja ene Du er Manden
Vor gode Konge sendte hid
Til Norges Trøst, Skjoldunge! hvid,
Kan Du det ei, det frelser ingen anden.
Paa lette Vinger svævede Dit Rygte
Til Thrønden, Norges elskte Søn,
At Du, saa djærv, saa god og skjøn,
Var kommen hid at lære Fiender frygte
Det Folk, som boer imellem Norges Fjelde,
Som aldrig nogen Fiende veeg,
Hvem Kampen er en Juleleg,
Naar Fødeland og Konge det mon gjelde.
Jeg Sending er fra dem, som hist Dig hylde,
Fra Kongens nordenfjeldske Folk,
O! at jeg var en værdig Tolk
Jeg sagde Dig, hvad deres Hjerter fylde:
Det kjære Haab til Thrøndelagets Vinding
End før den første faldne Snee
Vor Konges Slægt og Frænde see
Forherlige vort Dovres slette Tinding;
Det ene bød min Længsel være rolig;
Men, da det svandt, flux iilte jeg
Med Ungdoms Hast den lange Vei,
Fra Nidaros hid til Din Kongebolig.
Men, underveis, hvad maatte jeg erfare,
Man sagde mig, at Svensken fuul
Omdreiede saa mangt et Hjul,
Og listig for vor Konge lagde Snare.
At trædsk han vil vort Norge underkue,
Eenfoldig troer, at det gaaer an
At deele vores Klippeland,
Blot ved at han med fremmed Magt kan true.
Den Daare! Han da end ei klog er bleven!
Har han saa snarligen forglemt,
Hvor ofte han herfra blev skræmt?
Altsaa, for ham var Saga ikke skreven.
Du, gjæve Prinds! i Kongens Navn modtage
Hvad for Din Fod jeg lægger ned
Et Thrønder-Løfte liig en Eed;
Sit Løfte tog en Thrønder ei tilbage.
Hvad væbnet Magt end maatte foreskrive,
Skal Hunger end i Landet boe,
Vi Kongen og vort Norge troe
Til sidste Pust urokkelige blive!
Hvad jeg har sagt hver Thrønder underskrive,
Jeg giver Dig herpaa min Haand,
Det evig stærke Broderbaand
Ei Herrebud, ei Magt det sønderrive.

*) Dette Brev slutter sig ganske til det i f. Nr. aftrykte Ræder'ske Brev, ved Siden af hvilket det ikke kunde finde Plads. Begge disse Breve have sin store Betydning som umiddelbare Udtryk af Stemningen paa den bevægede Tid, hvori de skreves. Med dette for Øie maa de ogsaa bedømmes. For Fleerheden af Læsere vil det naturligviis nu være overflødigt, at tilretteviise Brevskriverens haarde Domme over flere af de Mænd, som ikke deelte Selvstændighedspartiets Mening om Fædrelandets Tarv, saameget mere som den mellemliggende Tid har ydet deres politiske Indsigter og velmeente Patriotisme meer end tilstrækkelig Opreisning. — Den hostrykte „Tale“ har vel ingen „historisk“ Betydning, uden forsaavidt den ved de Tidsomstændigheder, hvorunder den fremkom, altid kan være et Tidsmærke, der fortjener at bevares. Forfatteren er os ubekjendt, og vi kunne heller ikke bestemt sige, om den hidtil er „utrykt“, dog antage vi dette.

Literatur.

Hos Woldike i Kjøbenhavn udkom nylig et Værk om Hamborgs Handel, hvorpaa vi henledede Opmærksomheden. Dette efterfølges nu af et beslægtet Arbeide: **Handelskrisernes Historie** efter M. Wirth, hvoraf 1ste Hefte foreligger og som fuldstændigt vil bestaae af 4 Hefter á 25 ß. Af Begyndelsen at slutte er dette Værk ikke alene belærende, men ogsaa af en spændende, næsten romanagtig Interesse, idet man her historisk kan følge denne feberagtige Higen efter Rigdom, som fra Tid til anden bemægtiger sig Gemytterne, og som til en vis Grændse finder Tilfredsstillelse, kun for atter desto rædselsfuldere at vorde skuffet og see alle „Spekulationens“ gyldne Palladser at omstyrtes. Det er en evig Gjentagelse; men ingen Slægt har øst af den foregaaendes Erfaring, og naar den ganske systematisk fremkaldte Katastrophe kommer, staar man atter og atter undrende ligeover for den som noget Nyt og Uforudseet. Bogen begynder med en Skildring af den Handelskrise, der fremkaldtes ved Laws Operationer i Frankrig 1715-1720, og som fremledte et Spekulationsraseri, der var ligesaa eventyrligt i sig selv som sørgeligt i sine Følger. Det er virkeligt noget spændende at læse om hvorledes Mennesker lade sig trænge ihjel, først for at faa Aktier til 36 Gange saa høi Priis som deres Paalydende, og siden, da Skrækken griber om sig, for at faae solgt dem for en Slik. Tjenere blive ved Spekulationer i et Øieblik ligesaa rige som deres Herrer. De gik ud i Byen „spekulerede“ og vendte tilbage i Vogn. En Tjener vandt 50 Mill., en Støvlepudser 40 Mill., en Opvarter i et Hotel 30 Mill. — Men saa kom Faldet. Laws Spekulationer bragte en Dificit af 2,500 Mill., og Udbyttet for Aktierne blev kun 1 pCt. Som man af Titelen seer vil W. Rasmussen ledsage Oversættelsen med en Fremstilling af Handelskrisen i Kjøbenhavn.

Den nye, forøgede Udgave af **Molbechs danske Ordbog** er nu afsluttet med 10de Hefte og koster fuldstændig 5 Spd. 60 ß. (Gyldendalske Boghandlings Forlag.) Som bekjendt døde den utrættelige Forfatter allerede for et Par Aar siden fra dette sit Hovedværk, endnu inden 7de Hefte var udkommet. Men da det Hele var færdigt i Manuskript, har dette ingen Indflydelse havt paa Tilendebringelsen i Trykken, der desuden er bleven ledet af Sønnen Chr. K. F. Molbech. Kun den af Forf. belovede Fortsættelse af den indledende Oversigt over Sprogets Historie er forbleven ufuldført. Forf. efterlod blot et fragmentarisk Udkast, hvilket findes aftrykt tilligemed et Udkast til Fortale til den nye Udgave.

Norge.

Christiania. Ved kgl. Resol. af 4de Juli er Finantsdepartementet bemyndiget til at lade Prof. Chr. Hansen i Kjøbenhavn udarbeide Tegninger med Overslag til den nye Storthingsbygning. Hr. Hansen har overtaget dette Hverv, og saaledes tør man haabe, at den indviklede og forviklede Storthingsbygningssag vil faae en en endelig og forønsket Ende. En vis Forf. har i Defensionen for de langletske Tegninger søgt at vække Tvivl med Hensyn til Chr. Hansens Kunstnerdygtighed og endog antydet, at man forvexlede ham med Broderen Theophil. Men dette er naturligviis blevet uden Virkning. Allerede Barfods „Fortællinger af Fædrelandets Historie“ hvori begge Brødrene have fundet Plads, viser at ingen af dem behøver at flyde paa den andens Berømmelse eller at deres Kunstnerpersonligheder kan forvexles. Prof Hansens forudgaaende Liv godtgjør noksom, at han er en Mand, der under mere udviklede Kunstforholde end vore har fundet Anerkjendelse og Tillid. Allerede i 1845 og 46 opførte han for „Lloyd“ forskjellige Bygværker i Grækenland, og da dette Selskab i Triest vilde bygge et Arsenal, der med Hensyn til Størrelse, Bekostelighed og Pragt mange Gange overgaar den Storthingsbygning, som ved Bevillingen her er mulig, overdrog man ogsaa dette Hverv til ham og lod ham paa Selskabets Bekostning foretage en Reise til de betydeligste Søstæder i Europa. Bygningerne paabegyndtes i 1853, men vare endnu ikke fuldendte, da han i 1857 kaldtes tilbage til Fædrelandet. (Afbildninger af dem med Beskrivelse findes i Forsters bekjendte Bauzeitung for 1857, VIII, XI og XII H.)

— Med Budstikkens 6te Hefte fulgte Beretning om det kgl. Selskab for Norges Vel, dets Tilstand og Virksomhed i Aaret 1858, hvoraf vi her give et kort Uddrag. Stamhollænderiet paa Mæla ved Skien, hvilket paabegyndte i 1857, er fuldført og Aarets Gjennemsnitsudbytte har for hver Ko udgjort 2,390 Potter, hvilket er betydeligt større end for de svenske Stamhollænderier i 1857, hvorom Beretning haves. Det af Selskabet givne Exempel er efterfulgt i Hedemarkens Amt, hvor Kommunen har oprettet et Stamhollænderi af Thelemarksqvæg paa Landbrugsskolegaarden Jønsberg. To nye Meierier ere ved Selskabets Understøttelse anlagte i Nordre Østerdalen, hvorimod Meieriet i Rausjødalen er nedlagt. Oprettelsen af et Ysteri i Nittedalen er fremmet ved Laan af 1000 Spd. til det stiftende Interessentskab. Dyrlæge Lambrechts er understøttet med 100 Spd. for i Vinteren 1858—59 at reise om i Smaalenenes Amt og holde Foredrag over Kvægets Røgt og Pleie. Selskabet har bidraget til at schweizerske Kvægrøgtere ere blevne omsendte i forskjellige Distrikter for at undervise i Fjøsstel og Melkbehandling. 250 Spd. ere bevilgede til Afholdelsen af et Hesteskue i Gudbrandsdalen i indeværende Aar. Til Ækning af den i 1856 udsatte Præmie af 100 Spd. for det bedste Apparat til Dampkogning af Foder have DHr. T. J. Wiel, P. Senstad, Kapt. D. Thrane og Hr. H. Eckmann meldt sig, og deres Apparater ere undergivne en Kommissions Bedømmelse. Agronom N. Falch er tilstaaet et Laan af 1000 Spd til Forfærdigelse af Drainrør, Hr. Wiel et do. af 400 Spd. til Tilvirkning af Agerbrugsredskaber. Et Par Gartnere ere understøttede, for at fremme Havedyrkningen; Schübelers „Havebog for Almuen“ sees at være udbredt i 11,000 Exemplarer. Selskabets Tidsskrift „Budstikken“ tæller allerede 1700 Abonnenter; Oplaget er 2,500, og forudsat at Abonnentantallet stiger hertil, vil Selskabet blot behøve at tilskyde 240 Spd. om Aaret. Den tidligere Understøttelse til „Ugeskrift for Landmænd“ er ophørt. — Til Fremme af Brugen af Fløiskytler er bevilget 160 Spd. Lensmand Walsø har for sin nye Fiskegarnsmaskine faaet en Understøttelse af 200 Spd. For udmærket Jorddyrkning har Nils Olsen Øibjerget i Lom faaet en Hædersgave i Sølv.

— Oberst Kaltenborn afgik ved Døden 10de Juli.

— Christiania Kommune har ifølge Mgbl. vedtaget et Tilbud fra Kjøbenhavn om Laan af 100,000 Spd., betalbart til 5 pCt. Rente og 97½ pCt. effektiv Udbetaling.

— Digteren A. Munch, der for Tiden opholder sig i Stockholm, har i Svenska Tidningen indrykket et Sørgekvad i Anledning af Kong Oscars Død.

— Kong Oscars Begravelse er foreløbig bestemt til 8de Aug. I den Anledning ere flere norske Militære beordrede til Stockholm. 19de Juli affendtes Kronregalierne til Stockholm, ledsagede af 50 Mand.

— Den i Kragerø's Omegn og nedre Thelemarken udbrudte Blodgang griber fremdeles om sig.

— Studentersamfundets Byggefond udgjorde 30te Juni 12,508 Spd. 44 ß. Bygningens Grundmuur er nu lagt.

— I Repræsentantmøde 18de Juli fattedes Bestemmelse om Afgiften for den private Vandforsyning af det nye Vandværk. Den aarlige Afgift for Huse med en Forsikringssum af 200 Spd. ansattes til 1 Spd., for Huse af indtil 500 Spd. 2 Spd. indtil 1000 Spd. 3 Spd., indtil 2000 Spd. 4 Spd., og fremdeles 1 Spd. mere for hvert 1000 Spd. indtil 15,000 Spd. For Huse indtil 17,500 Spd. 18 Spd., indtil 20,000 Spd. 19 Spd. og derefter et Tillæg af 2 Spd. for hvert 2,500 Spd. i Assurancesummen. For Bygninger, der efter Brandforsikringsloven ere satte i 4de og 5te Klasse beregnes et Tillæg af 25 pCt., for 6te Klasse 50 pCt. For Staldrum, Fjøsrum og Have betales særskilt.

— Under 4de Juli har Kronprindsregenten paabudt Kirkebøn i Anledning af at Prindsesse Sophie befinder sig i velsignede Omstændigheder.

— Under 7de Juli er svensk Oberst Thulstrup udnævnt til Kommandør af St. Olafs Orden og nogle andre Udlændinger til Riddere af samme Orden.

— Under 11e Juli er Overste-Kammerherre Løvenskjold udnævnt til Chef for Kong Carls norske Hofetat og Baronesse Wedel-Jarlsberg til Overhofmesterinde hos Dronningen.

— Under 14de Juli er Arveprinds August udnævnt til Generalmajor i den norske Armee.

— Under s. D. er Kand. theol. og Postexpeditør i Svelvik B. M. E. Nissen udnævnt til Postmester i Riisør; Fuldmægtig i Indre-Dept. H. S. Bernhoft til Bureauchef og Kand. W. B. Nicolaysen til Fuldmægtig i samme Dept. Samtidig er Sognepræst Smitt i Vos meddeelt Bestalling som valgt Provst i Vosse og Hardangers Provsti.

— Til Repræsentanter for Finmarkens Amt er valgt: 1) Foged Holmboe, 2) Stoltenberg, 3) Gylche, 4) Sognepræst Hansen. Suppleanter: Foged Norgreen, Distriktslæge Follum, Handelsmand Stensohn og Sognepræst Støp.

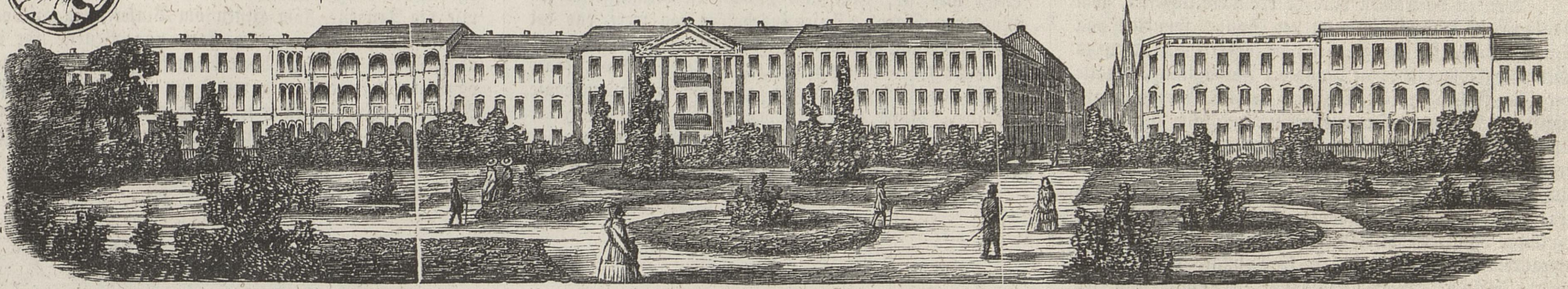
Drammen truede for nogen Tid siden med at give et nyt Dampskib, som Byen skulde faae, det fabelagtige Navn „Kong Brager.“ Nu er Skibet sat i Gang og har faaet Navnet „Kong Brage.“ Dette skal formodentlig være en Mellemting mellem Guden Brage, og den aldrig existerende Konge, som Uvidenheden har gjort af Gaardsnavnet Brager.

Ekersund. Natten til 7de Juli brændte her 37 Vaaningshuse, med tilhørende Udhuse, tils. assurerede for 16,310 Spd. Over 60 Familier bleve derved huusvilde. Meget Indbo og Varer fortæredes. Kun faa af de Handlende havde assureret.

Nyhedsbladets Redaktør, P. Botten Hansen, bor i Kjøbmand N. Haslunds Gaard, Hjørnet af Raadhuus- og Kongens Gade

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 31. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 31te Juli 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Bidrag til Skov- og Saugbrugsvæsenets Historie.

(Af Stud. phil. J. Lieblein.)

IV.

2den Periode 1530—1616.

Adelen og Odelsbønder skulde til sine Sauges Behov alene hugge Tømmer i egne Skove og naturligviis ikke kjøbe det af Kronens, Stiftets, Klostrenes, Præsternes og Kirkernes Bønder, som ikke kunde have Ret til at sælge af fremmed Eiendom; men af det i denne Anledning udkomne Forbud kan man dog see, at saadant ulovligt Kjøb og Salg fandt Sted. Hvorledes Kjøbmændene forskaffede sig det fornødne Tømmer have vi allerede seet, da de jo ved at give Selveierbønderne Forskud formaaede disse til at levere sig Tømmer endog med Krænkelse af Kongens Forkjøbsret. Hvad imidlertid Eiendomsretten til Skovene og sammes Brugsret anbelanger, saa var denne ikke altid sikkert bestemt og ledede derfor til Forviklinger og Stridigheder. Thi uden at tale om den Usikkerhed, som foranlediges af, at Almenningerne kun for en Deel, men ikke ubegrændset, kunde benyttes af den omkringboende Almue, foraarsagede ogsaa andenslags Sameieforhold Ulempe. Saaledes klages der etsteds over, at Bonden, naar han eiede en Gaard sammen med Kongen, blev formeent at bruge sin Anpart i den til samme liggende Skov, uagtet han kunde eie en 3, 4 til 5 Gange saa stor Deel af Gaarden og Skoven som Kongen. I Anledning af denne Klage blev det dog Bønderne af kongelig Naade forundt at nyde sin Anpart af Eiendommene, „da Skovene ere de fattige Folk til stor Hjælp og Næring."

Vi have allerede omtalt, hvorledes de private Trælasthandlere bleve trykkede ved de mange Foranstaltninger, som bleve trufne af deres mægtige kongelige Konkurrent til hans egen Handels Fremme. De vidste imidlertid atter at svække disse ved at yde sine Kunder en mere forekommende og prompte Behandling, ved at levere nøiagtigere skaaren og omhyggeligere behandlet Last og ved i det Hele taget selv at iagttage sine Interesser bedre, end de kongelige Ombudsmænd bekymrede sig om at skjøtte en Andens. Men foruden de Hindringer, som lagdes dem i Veien af Hensyn til Kongens private Interesse, havde de ogsaa at kjæmpe med de forskjellige Slags Forføininger, som den danske Regjering traf af mere almindelige Statshensyn, deels for at forhindre Skovenes Udhugst, deels for at hjælpe sine „troe" danske Undersaatter. Idet vi opsætte med at omtale de første Slags, til vi i Sammenhæng fremstille, hvad Regjeringen i dette Tidsrum gjorde for at varetage Skovenes Tarv, fremhæve vi, med Hensyn til de sidste her kun, at Kongen lod flere Forbud udgaae mod almindelig og fri Trælasthandel, for paa denne Maade at give de Danske en lettere og bedre Anledning til at forskaffe sig de fornødne Træmaterialier heroppe. Et enkelt specielt Exempel herpaa bør saameget mere nævnes, som det ogsaa i andre Henseender er interessant. Under en hæftig Storm i 1531 var Havet brudt ind og havde ødelagt Digerne paa Danmarks og Hertugdømmernes Kyster. Til Istandsættelse af disse Diger udfordredes nu en heel Mængde Tømmer, og for at kunne tilfredsstille dette Behov paabød Kongen, at „ingen af hans Undersaatter i Norge skulde sælge til Fremmede eller selv udføre noget Tømmer af Landet, men blot overlade det til Hs. Mj. egne Undersaatter i Danmark og Fyrstendømmerne, saa de kunde faae Tømmer at istandsætte sine Diger med." Skjønt det vel ikke kan nægtes, at Forbud af denne Beskaffenhed maatte virke hemmende paa den frie Handelsvirksomhed og skade den Enkeltes Interesser, saa maa man dog af Hensyn til det Hele og Almindelige ikke klage saameget herover, da der neppe kan være nogen Tvivl om, at her kun en simpel Reciprocitet fandt Sted, saasom det baade ligger i Sagens Natur og vi desuden troe at have fundet enkelte Antydninger til, at de Danske til Gjengjæld bleve paabudte at føre sit Korn herop under Misvæxt og Kornmangel her i Landet.

Det var kun yderst sjelden, at Regjeringen til Erstatning for de Tyngsler og Trykkelser, der lagdes paa den private Handel, søgte at lette og afhjælpe denne, og disse Lettelser bleve rimeligviis kun indrømmede de Enkelte, som personlig henvendte sig til Landsfaderen med sine Besværinger og Supplikationer, og mod disse kunde han efter de Tiders Politik ikke undlade at vise faderlig Huld og Naade for saaledes at vedligeholde og befæste Nordmændenes Hengivenhed og Kjærlighed for Kongen. Vi finde saaledes, at en L. Madsen fra Tønsberg, som beklagede sig over, at der af Bønderne blev lagt ham Hindringer i Veien under hans Trælastdrift i Drammen, fik kongeligt Brev paa, at han, som enhver Anden, maatte frit og ubehindret "drive sit Kjøbmandskab i Drammen, og der søge og bruge sin Næring." En anden Gang havde man klaget for Kongen over, at Fremmede og fornemmelig Hollændere, som selv kom ind i Havnene og til Ladestederne med sine Skibe for at kjøbe Trælast, benyttede sig af sine egne Maal til at maale Dælernes Bredde og Tykkelse med, hvilket Sælgerne ikke kunde være tjente med. Kongen forordnede da, „for ikke at favorisere Fremmede paa vore Undersaatters Bekostning, at de formeldte Maal skulde afskaffes og at de Udenlandske maatte nøie sig med de Dæler, Blokkene give." Et andet Exempel herpaa, af en mere almindelig Natur, maa ogsaa anføres, da det desuden har en særlig Interesse, forsaavidt det rimeligviis angiver det første Forsøg paa ved kunstige Midler at rense og farbargjøre norske Vasdrag. Det var den i Bratsbergs Lehn beliggende saakaldte Skodfos, man forsøgte paa at gjøre mindre farlig for Tømmerflødningen. Denne Fos var saa voldsom, at det Tømmer, som maatte passere samme for at komme ned fra Skovtrakterne ovenfor til de længere nede liggende Saugbrug, led betydelig Skade herved. En kunstig Mand ved Navn Mester Anders, som saa hvilket Tab herved foraarsagedes, havde imidlertid udspekuleret et Middel til ved Dæmning og andre Indretninger at forebygge Skaden og fremstillede sig derpaa for Lehnsmanden Erick Brockenhuus for at forestille ham Sagen og tilbyde sin Hjælp, ifald man vilde anvende nogle Omkostninger herpaa. Han forlangte 500 Daler for Arbeidet, en Sum, som han meente var for Intet at regne mod den store Fordeel, man vilde høste heraf. Lehnsmanden indberettede Sagen for Kongen, og denne var da naadig nok til at bevilge de 500 Daler som Forskud, mod at Tømmereierne forpligtede sig til at godtgjøre Beløbet ved at give hver tiende eller tolvte Tylt af det Tømmer, som kom til at gaae gjennem Fossen. Dette var jo meget smukt og landsfaderligt handlet; men det synes dog som om nogen personlig Interesse ogsaa var med i Spillet, da Kongen var underrettet om, at han selv havde betydelig Anpart i det Tømmer, som passerede Fossen, og der er ingen Antydning til, at Udgifterne skulde reparteres ogsaa paa det kongelige Tømmer. Der berettes ikke, om Arbeidet blev udført eller hvad Følger det havde, men da Pengene vare bevilgede, er det al Sandsynlighed for, at Mester Anders tog fat paa sit snildeligt udtænkte Værk. Man skulde næsten være tilbøielig til at troe, at det ikke blev ligesaa snildeligt udført, da der senere er gjort saa saare lidet i denne Retning: var det første Flodrensningsforsøg mislykket, saa var jo dette en fuldgyldig Grund til ikke at forsøge et andet.

Paa den private Trælasthandel hvilede desuden andre Tyngsler, hvorfor den kongelige var befriet, nemlig Skatter og andre offentlige Udgifter. Disse bestod af Tiende og Told foruden de extraordinaire Skattepaalæg, som Tid efter anden affordredes enten det hele Land eller en Deel af samme.

Det kan ikke med Bestemthed paastaaes, at Trælasttienden regelmæssig er bleven ydet gjennem dette Tidsrum, da der ikke findes bestemte Efterretninger derom. Man har kun et Par Angivelser at holde sig til i denne Henseende. Den ene findes i den omtalte Jons Christenret, hvor det hedder, at Tienden skulde erlægges af „Skovleie", det vil vel sige, af de Indtægter, Skoven kastede af sig. Denne Christenret blev vel ikke utrykkelig sanktioneret af Magnus Lagabøter eller hans Efterfølger Erik Præstehader; men den trængte dog, begunstiget af Tidsaanden, mere og mere igjennem og i 1458 blev den antaget af Christian den 1ste i sin fulde Udstrækning. Den næste Angivelse, som vi have stødt paa, er i Frederik den 3dies Mandat af 30te Januar 1664, hvorved Tienden paabydes, og i et Kongebrev fra 1665, hvor det hedder: „Det er Enhver vitterligt, at det er en gammel Ret i begge vore Riger, at Tienden skal udgives." Af disse Angivelser kan man ikke med Sikkerhed slutte, at Trælasttienden igjennem hele den mellemliggende Tid har været ydet, saameget mindre som Navneligheden Intet beviser med Hensyn til Indentiteten af den katholske Tiende og den Tiende, som omtales i Mandatet fra 1664. Det er ialfald vist, at den i 1664 omtalte Trælasttiende ikke som den fra den katholske Tid gjældende Tiende blev deelt i tre lige Dele mellem Kongen, Præsterne og Kirkerne, men tilfaldt Kongen alene. Mulig kan det dog være, at den i Christenretten og i 1664 nævnte Trælasttiende egentlig er den samme, men at Præsterne og Kirkerne have mistet sin Andeel paa Grund af, at Kongen paa de Tider, Reformationen indførtes, selv eiede de fleste Sauge og derfor undlod at fordre og at betale Trælasttienden. Da Saugene senere kom i Privates Hænder, fordrede Kongen Tienden, men glemte da maaske blot at dele med de to andre Parter, da disse ikke, efter saa lang Tids Forløb, faldt paa at fordre nogen Andeel.

Derimod er der ingen Tvivl om, at der allerede i dette Tidsrum erlagdes Told af den udførte Trælast. Derom findes nemlig bestemte Angivelser. I et kongeligt Brev af 31te August 1562 paabydes, at der skulde gives Kronen i Told hver tiende Tylt af de Saugdæler, som udførtes til Holland eller andre fremmede Lande. Hvad „smaa Spirer, Sparrer og Rasper af Furu og Gran" angik, skulde af hver 4 Dalers Værd ydes ½ Daler i Told. Men hvad der udførtes til Danmark syntes derimod, efter denne Bestemmelse, at have været toldfrit. Under 11te April 1580 blev det efter Kongens og det danske Rigsraads Beslutning forordnet, at der skulde indsættes en Havnefoged ved hvert Udskibningssted, der skulde indkræve Tolden og have skarpt Tilsyn med, at „ingen udenlandske og fremmede Skibe maatte besøge og beseile Havnene og derfra udskibe og udføre Tømmer eller Saugdæler"

uden at yde den bestemte Told. Denne blev nu, for alle fremmede Skibes Vedkommende, fastsat til 2 Skilling lybsk af hver Tylt Tømmer og 1 Skilling af hvert Tylt Dæler. Dersom Nogen forsøgte paa at seile bort, uden at have erlagt denne Told, skulde han have sin Ladning forbrudt og desuden straffes efter Loven for sin Ulydighed. Under 17de Juni 1587 blev der udfærdiget en Instrux for en saadan Havnefoged, eller som han her kaldes, Toldskriver i Langesund,' og i denne er Tolden for de forskjellige Lastesorter specificeret.

Tienden og Tolden vare de ordinære Udgifter, som paalaa Last, der var forædlet ved Sauge, som stod paa Odelsgrund, Af Sauge, der vare opførte paa Kronens Grund og som dreves af Private i Forpagtning, maatte der som forhen anført desuden betales Forpagtningsafgift til Kronen. De extraordinære Skatte bleve derimod paabudte til Dækkelse af overordentlige Udgifter, foranledigede enten ved Krig, eller ved at Kongen skulde gjøre Udenlandsreiser, eller bortgifte en Datter, som naturligviis maatte have kongeligt Udstyr, og andre lignende Stats- und Hauptbegivenheder. Disse extraordinære Paalæg vare deels Kopskat, fordeelt paa hvert Individ, deels Næringsskat, og gjaldt kun for det Aar, hvori de vare paalagte. Saaledes blev der i 1560 paalagt en almindelig Skat rimeligviis til Dækkelse af Omkostningerne ved Toget til Ditmarsken eller maaskee ved Kroningen. I denne Anledning hedder det i et aabent Brev af 25de Juli 1560 til alle Geistlige, Bønder og menige Almue i Norge: „Vider, at for den store Pengeudgift, vi hidtil have havt og os endnu paahænger, nødes vi til vore Undersatter ydermere at besvære end vi ellers gjerne gjøre og have derom os beraadslaget med vort elskelige Danmarks Riges Raad og med dettes Bevilling og Samtykke ladet vore aabne Breve udgaae til Eder, som geistlige Lehn have, desligeste til Bønder og menige Almue over alt vort Rige Norge om en almindelig Skat og Landhjælp." Derpaa opregnes hvad Enhver efter sin Stand og Stilling skal yde. Her ville vi blot anføre Følgende: „Sammeledes hver, som Saugqværner have og aargangne ere, giver os 3 Daler og af hver Flomsaug 1½ Daler." Den ulyksalige Syvaarskrig, som førtes mellem 1563-1570 om en intetsigende Ret til at bære et formeentligt skandinavisk Mærke i Vaabenet, og som endte med ligesaa intetsigende Resultat, havde foruden en langvarig og forbittret Krigs øvrige sørgelige Følger ogsaa den, at Statskassen udtømtes. Det ene Skattepaalæg efter det andet udstedtes med korte Mellemrum. Skatten af 25de Juni 1560 blev fornyet i 1563, 1566 og 18de Juni 1569. Uagtet det ikke var mere end en Maaned efter det sidste Paalæg, blev der den 25de Juli 1569 udstedt et Skattebrev, hvorved paalagdes en extraordinær Skat af en Trediedeel af Indkomsterne i dette Aar, „efterdi os i denne langvarige Krig til vore Krigsfolks Besoldning paahænger en mærkelig stor Summa Pengeudgift." Iblandt de øvrige Specifikationer findes ogsaa: „deriblandt skal beregnes hver tredie Pendinge, som bekommes i dette Aar af hver Saugqværn og hver tredie Stok, Træ, Sparre og Spire, som hugges og sælges paa alle Ladesteder i alle Lehn." I Skattebrevet af 20de Juli 1570 hedder det: „Sammeledes skal hver aargangen Saug give os 2 Daler eller 6 Mark og hver Flomsaug 1 Daler eller 3 Mark dansk, og skal Ingen være fri for samme Skat og Hjælp, og ville vi, at den skal være udbetalt til St. Michels Dag førstkommende i det allerseneste." Den 23de Aug. 1571 udstedtes et nyt Skattepaalæg til Afbetaling af den af de afskedigede Tropper tilgodehavende Sold: „Hver aargangen Saug giver 6 Daler og hver Flomsaug 3 Daler." I 1574 hedder det: „Hver Saugdreng, som skjærer paa Aargangssaug, giver 1 Daler, men paa Flomsaug 1 Ort. Lignende Skattebreve findes i mængdeviis, men vi nævne kun her dem, som ere udstedte efter hverandre i et givet Tidsrum; vi maa dog herved bemærke, at de ere hyppigere i det her valgte Tidsrum end ellers i Almindelighed, hvilket har sin Grund i den langvarige og kostbare Krig.

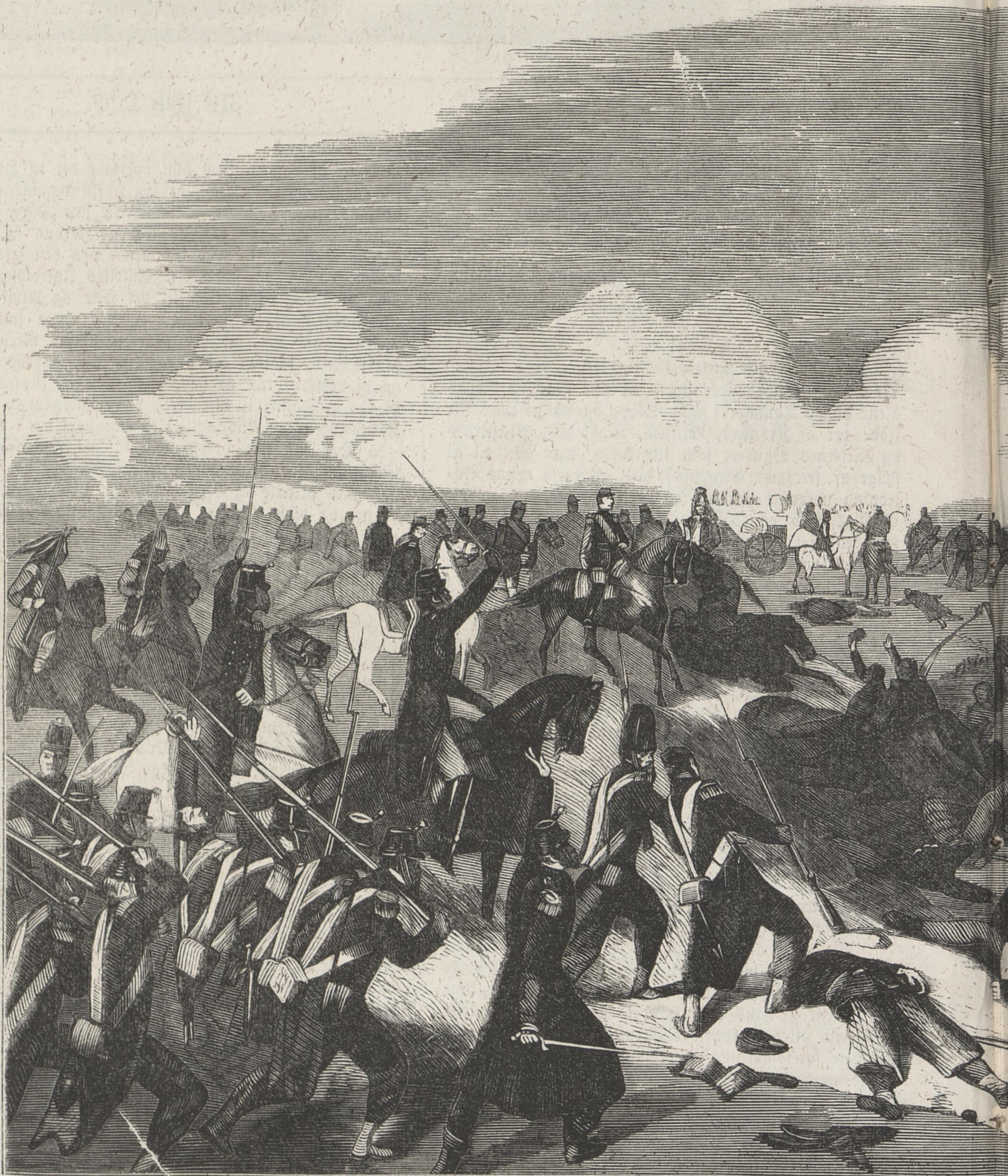
Idet vi gaa over til at betragte de Foranstaltninger, som Regjeringen traf til Skovens Vedligeholdelse, forudskikke vi den almindelige Bemærkning, at de vistnok ikke efter vore Forestillinger vare de bedste, da de gik ud paa at virke ved Tvang og ved egenmægtige Indgreb i den frie Handelsvirksomhed, medens vor Tid vil virke ad Overbeviisningens Vei og mener, at Handelen bedst ordner sig selv efter de naturlige Forholde. Men deels stode de i den nøieste Forbindelse med den øvrige prohibitive Handelspolitik, deels kunde det paa hine Tider lidet nytte under den aandige Umyndighedstilstand at ville virke ved Grunde, da vi jo endog i vore Dage see, hvor lidet en saadan liberalere Fremgangsmaade er istand til at virke paa egensindig Selvklogheb og blind Havesyge.

Tuddal i Thelemarken.

(Af P. C. Aas.)

II.

Sidder du nu da i en Kubbestol foran Peisen i en tuddalsk Stue og er bleven til Vens med Folket, saa kast Øiet omkring. Rummet er lidet. De tre smaae Vinduer oplyse kun svagt Malningen paa Væggene og Loftet, om der er nogen, og viser dig det simple Bord, nogle Kubbestole og den oftest toetages Seng med sit: Soli deo gloria, en Reminiscens fra Munkenes Dage. Huset indeholder dog mere, end det viser til Skue; paa Bursloftet ligger al Stadsen gjemt, og skulde du ville kjøbe dig en Sølje eller Ring, faaer du see en heel Beholdning af Sølv og gammeldagse Dragter. Fører du Talen hen paa Mandens Leveviis, vil han fortælle dig om, hvilken svær Møie det var ham eller Faderen at faa Flekken omkring Huset ryddiggjort der midt i Steenuren, og hvordan han endda saaede i en Jord, der neppe kunde sees for Smaasteen. Men det Byg, som han fik paa sin Jordflek, hvor Havren, end sige Rugen, ikke modnes, lønnede hans Stræv. Man har Exempler paa, at indtil tretten Straa med Ax er skudt op fra et Korn, og desuden er Tuddalsbygget det bedste i Thelemarken og derfor meget søgt. Hans Slaatteland hjemme er fordetmeste kun de Smaaflekker, hvor han med Stutaarv kan samle Foder til et Par Kreaturer. Og dog er Kvægavlen hans vigtigste Næringsvei. Oppe paa Fjeldene er der nemlig herlige Beiter, hvor han ikke alene har nok Foder om Sommeren, men ogsaa slaar om Høsten og lægger i Lader deroppe. De slette Drivsteveie hindrer ham i at føre det hjem. Det maatte da være paa Kløv. Men om Vinteren, naar Sneen er bleven rigtig dyb, gaar Hjemføringen for sig. Han sammenbinder da lange Busker, læsser en stor Mængde Hø derpaa, stiller sig foran Læsset og lader det skyve sig ud over Skraaningen. Lader det sig gjøre, saa har han stor Behændighed i at styre Retningen; men dette er ofte umuligt, og da bærer det afsted ud over Uvs og Bergstup. I Tinn foregaar denne Høforsyning paa samme Viis, og Enhver, som har seet Saaheimsbergene vest om Gaukstaa nede i Vestfjorddalen kan tænke sig, hvor halsbrækkende en saadan Fart er. Gjeter har han mange af, og det er kanske af den Grund han maa undvære Have. Skov eier han maaskee ogsaa, hvori han hugger og sender Brug til Byen ɔ: Skien. Han vil kunne vise dig Trugene, som Hesten om Vinteren, naar Tømmeret skal kjøres ned, maa have paa Benene for ikke at synke ned og blive borte i den flere Alen høie Snee, og han kan fortælle dig meget om sin Møie ved dette Arbeide. Rypejagten er temmelig indbringende og dertil morsom. Paa sine Ski farer han bort over Fjeldsletterne, og har han først faaet Tag i en Flok, slipper ikke ret mange fra ham. Paa den hvide Flade seer han ofte ikke andet end den lille sorte Flek i Panden paa Ryperne; naar han saa skyder og træffer en eller to, flyver Flokken op, men sætter sig strax ned igjen; han fælder da ogsaa et Par, og saaledes gaar det lange Stykker. Om Sommeren derimod danner han af Riis og Kviste formelige Gader og Veie oppe imellem Dværgebirkene og fører saaledes Fugl ind i de opstillede Snarer. Ogsaa Ørretfisket i Fjeldvandene indbringer ikke lidet. For denne sin Ragørret, sine Ryper, sit Smør og Ost og sit Tømmer fører han da tilbage med sig fra Byen mange Varer. Efter Slaatten om Sommeren foregaar disse Byreiser, og naar disse langfarendes Folk kommer tilbage, er tuddalsk Karneval, der dog har et noget forskjelligt Physiognomi fra det venetianske, og maatte tolkes i andre Toner end Paganinis. Kaffe og Brændeviin fører nemlig hver Byfarende med sig tilbage, og naar han da er kommen vel hjem, samler Naboerne

Slaget ved

sig ubudne hos ham og drikker og slaaes, saalænge der er en Taar. Der er usædvanligt Liv i Dalen paa den Tid.

Stuen bliver dig for trang og kvalm. Skorstenen fører vel endeel indestængt Luft ud; men Vinduerne ere ialmindelighed saa indrettede, at de ikke kunne aabnes. Gaa da ud paa Tunet, tag Plads paa Græsvolden i Skyggen af det høie Loft (Stabur) og fortsæt der Passiaren. Er det en Søndags Eftermiddag, saa kan det tidt hænde, at du faaer see et muntert Optog af Ungdom, med Spillemanden i Spidsen, drage bort imellem Gaardene og bede om Huusrum til et Stim. I Mangel heraf kan vel Dandsen skee paa en slet Græsvold. I Ring svinger sig da Gjenter og Gutter, Karsstykker øves og oppe fra Steenuren lyder der længe tonende Svar paa Felens underlige Akkorder. Mange ville vel ogsaa komme at begloe de Reisende, og enkelte af disse maa vel forekomme Tuddølen forunderlige.

Sproget. Hiint Smil angik ikke Jutulen, men dig; thi naar det vedrører hans Overtro, er han især forbeholden. Det er, som var han bange for, at den Skat skulde plettes af profane Hænder. Men vær fremfor Alt forsigtig med ikke at lade haant om saadanne Ting. Fortæl først selv med alvorlig Mine Noget om Jutuler, Huldrer og saadant Tosseri, og lidt efter lidt vil Fjeldbonen faae Munden paa Gang. Du vil forbauses over, hvor dybt Overtroen er grundfæstet hos ham, og hvorledes den gjennemtrænger hans hele Væsen. Fra moralsk Standpunkt kan det vel synes urigtigt, ikke at modsige ham i Et og Alt af dette Thema; men for det Første skal der andre Personer og en anden Fremgangsmaade til, end almindelige Reisende er og kan sætte sig ind i, forat rokke ham end et Haarsbred, og dernæst er kun en Timestid anvendt hertil, forliden eller ingen Tid; ikke at tale om, at han for bestandig faaer imod den Vrangtroende. Religionen

Solferino.

maa her virke; men heller ikke den vil kunne udrette stort, førend Troen paa, at Præsten har al sin Klogskab og Magt af Svarteboka er fuldt beseiret.

Kalder den længere Reise dig afsted, saa vil du ved Afskeden see, hvor langt hjerteligere Folket vil hilse dig, har du først vundet deres Tillid, end ved Ankomsten, ja de vide ofte ikke, hvad godt de ville gjøre En. I hvert Ord og hver Mine ligger, at det er dem en Hjertets Trang i Handling at vise sit Hjertelag. Et Par andre Tourister og jeg havde Exempel derpaa. Paa en Gaard i Tinn havde vi opholdt os en Dags Tid og i den Tid vundet Folkenes Velvillie. Da vi skulde over Fjeldet, tingede vi „Gammelen" til at følge os; men forunderlig nok anmodede han os indirekte paa en mærkelig taktmæssig Maade om inden Afreisen at klarere for os, og vi klarerede derfor det forlangte Beløb, 10 ß. for hver, for Kost og Logi i halvandet Døgn. Oppe paa Fjeldet kunde vi af Kompas og Kart see omtrent vor Vei; men Gammelen vilde endelig have os paa en anden Kant. Vi maatte da følge med og stode snart foran hans Sæter, hvorhen hele Familien havde skyndet sig for at modtage os, og det hjalp ikke, vi maatte næsten tømme det fede Grødefad. Længe fulgte deres Oine os, da vi droge afsted, og vist ofte har de betragtet vore Navne, som vi endelig maatte skjære ind i Bjælken, oftere maaskee, end vi have erindret os disse hjertelige og elskværdige Fjeldbønder.

Naar du forlader et Sted, saa betal aldrig mere, end du netop kan skjønne, Værten er tjent med. Vil du særlig paaskjønne udvist Opmærksomhed eller Lignende, saa giv ganske tilfældig de mindste Gutten et Pengestykke at lege med. Enhver Nutten med Penge oppe i Fjeldbygderne sætter langtfra den Reisende i noget virkelig godt Lys. En Udlænding var selv Oienvidne til, hvorledes et Par Skydsbønder udlo en anden Reisende og erklærede ham ubetinget for „uvetug", fordi han uden videre havde betalt deres mindre rimelige Fordring, hvorimod de kaldte ham selv en fornuftig Kar, som havde prutet.

Fra Hovdegrænden gaar Veien langs Elven opover. Men førend vi betræde den, kunne vi kaste et Blik paa Jutulen Hakjepets Mesterstykke paa hiin Bursdør. Formen paa Beslagene ere vel forunderlig; men det var dog neppe nogen Hexekunst at gjøre Magen. Dog dette erklærede Tuddals Smede for en Umulighed, og for den Auktoritet bøier ialfald Nedskriveren sig. — En Fjerdingsvei længere op ligger Bjørvandet og ved dets øverste Ende Bøengrænden, med Kirken i Midten. Det er omtrent 2 Mile fra Saudlands Kirke hertil. Man kan faae „Losement" her, og Fladbrødet, Sødosten, den fede Melk, og Kaffe ikke at forglemme, som her drikkes til enhver Tid paa Dagen næsten sort med en Klat Smør i Mangel af Fløde, smager godt, er man lidt vant til det; og paa Staburet kan man hvile sødt under Skindfelden, forudsat at den for ikke altfor længe siden har været ude paa Myretuen og er bleven gjennemsøgt af de rovgjerrige Myrer. Skulde man opdage Symptomer til det Modsatte, er her, som vel de fleste Steder, Tjelo og Teppener at faae i Stedet. Udenfor Ledet, der fører ind til Ola Boen, ligger en Steen; men det er ingen almindelig Steen. Den blev i sin Tid kastet efter Kirken af Jutulen Hovdenuten. To andre Trold, Luro i Lønaas og Sjuke Knut i Njuke, kom Kirken nærmere med sine Stene, og disse ligge da heller ikke paa Landeveien, som hiin, men ere indlagte i Kirkemuren, og tjener saaledes til at hegne om den Kirke, de efter Bestemmelsen skulde have knust.

Ved Boen ophører den egentlige Tuddalsdal. Herfra fører tvende Veie opover Bakker og Fjeld til Vestfjorddalen. Disse Veie ere Dristeveie, og man maa derfor give Slip paa sin Karriol ved Boen og helst vandre til Fods denne Miil eller halvanden over Fjeldet. Den ene gaar paa Østkanten af Gaustaa forbi Soleim til Sæteren Langesondroe, hvorfra Fjeldet er lettest at bestige. Derfra er et kort Stykke ned til Dale, Gjestgiveriet i Vestfjorddalen. Den anden Vei fører Vest om Gaustaa, og paa den nyder man den Tilfredsstillelse for sin Møie at gjæste en ægte thelemarkisk Sæterdal. Gjennem Gausdalen fører Veien fra Støl til Støl, ind til den ud over Saaheimsbergene styrer ned i Vestfjorddalen. Fra Gausdalen besteg Nedskriveren Gaustaa; men det er et meget farligt Foretagende. Store Steenblokke løsnede og rullede ned, naar man vilde støtte sig paa dem, og hele Steenurer glede afsted under Foden, naar man søgte at betræde dem. Enhver fraraades ialfald at gaae saa seent op, at Slumringen skulde kunne overfalde ham. Paa en af Stølerne her laa den for sin Kvikhed og Naivitet bekjendte Aagot Dale tilsæters, og der fandtes saaledes en reenslig og tækkelig Støl, hvilket er temmelig sjeldent. Men førend vi betræde disse Fjelveie, kaste vi endnu fra Høiderne ovenfor Boen et Blik tilbage ned igjennem Tuddal. Den vil maaskee forekomme Mange liden og ubetydelig og neppe saamange Ord værd. Der hviler en tristere Stemning over dette Dalføre, end over de rigere Bygder nedenfor. Dragterne ere ogsaa mindre livlige og maleriske end disse; det hele Indtryk er just ikke ved første Diekast oplivende; men de fleste af disse Bemærkninger skildrer Liv og Forholde i en eensligt norsk Fjelddal ialmindelighed og har saaledes et videre Felt, end blot Tuddal; men her kan man iagttage dette med mindre Opofrelse i andre Henseender; thi Dalen har som sagt en Vei til Gaustaa og eier desuden en Natur, hvorpaa følgende Ord, nedskrevne i Navnebogen paa Dale i Vestfjorddalen, overalt kan anvendes:

Die Natur ist überall vollkommen,
Wo der Mensch nicht mit seinen Klagen hinkommt.

En Gut fortalte, at han forleden Aar fulgte en barknæet Skotlænder op paa Gaustaa. Det var svær Kar til at gaae i Fjeldene. Men det var først efter megen Møie han fik sit længe nærede Onske opfyldt: Foerlærredet i hans Frakke og i hans Lommer dannede det Baal, hvorpaa han kogte Kaffe og drak den paa Vardetoppen.

Er det Hovdegrænden, du har valgt til at studere Folkelivet, saa har du et høit Fjeld ligeved. Spørger du, om der er noget rart ved det, vil Tuddølen, med et haanligt Smiil kanske, fortælle dig om de gamle Dages Tro, at der boede en Jutul, at der endnu findes Tomt og Sindr efter hans Smedie oppe paa Naten, - for han var en Mestersmed; derom kan Beslagene paa Sigurd Hovdes Bursdør overbevise dig. Talen er saaledes kommen ind paa vel den mest interessante Gjenstand, man kan tale med en Fjeldbonde om, forstaar man kun at bringe ham rigtig ud med

Fra Franzensbad.

Af Nutidens smaae Daarskaber ere tvende i Aftagende, Krinolinemanien og Balneomanien. For den første

Vildfarelses Aftagen tale endog Theaterlove; høie Intendanter nedlade sig til at tilraade Kunstnerinderne at indskrænke Krinolinernes Omfang. Ondet havde rigtignok naaet sit Høidepunkt; den feirede Marie Seebach havde som Shakspeare's Julie paa Ballet hos Capuletti viist sig meget krinolinøs. For Aftagelsen af Baderaseriet, det vil sige, den fanatiske Mode, at reise til Bad, har man Fakta for sig i de formindskede Kurlister. Det er altsaa Tid til, ogsaa at skildre dette Ondes Høidepunkt literært, thi en sildigere Generation vil ikke mere være istand dertil. En vakker liden Bog: „Fra Franzensbad", i sex Epistler „ikke af nogen Prophet", skildrer os ironisk og morsomt den fornemme Daarskabs Høivande og Springflod, som, istedetfor at hente Sundhed ved et Bad, paafugleagtig udfolder Modekulturens hele Komfort. Det er Breve fra en Dame i Wien. Hun føler hjemme Trang til Afvexling, og Lægen raader til Franzensbad. „Til Franzensbad! Gud! Et Sted uden Omegn!" — Jeg beder om Forladelse, siger Lægen; Egnen er flad, men Omegn er der. Om den ikke er romantisk, saa er den dog velhavende. — Og Afvexling? — I Sandhed, der mangler allerede ikke Damen paa Afvexling paa Veien over Karlsbad med den keiserlige Post. Hun skriver oprørt over den geographiske Løgn, at ærklære Veien fra Wien over Dresden til Franzensbad for længere, beklager sig bittert leende over den Illusion, at ansee den korteste Strækning med østerrigsk Postbefordring for virkelig kort. „Tal ikke mere om Civilisation til mig", skriver hun, „saalænge der endnu bestaar en Anstalt, som kalder sig østerrigsk Post; siig mig ikke mere lige i Ansigtet, at Torturen er ophævet i vort Fædreneland! Den existerer, existerer i Ordets mest udstrakte Betydning paa Landeveien mellem Prag og Franzensbad, og de k. k. Postembedsmænd ere dens Fuldbyrdere og Diligencerne og Postvognene ere dens Værktøi!"

Franzensbad selv har mange Afvexlinger, da der er tre smaae Gader og en Park, som deels bestaar af en lille Orken, deels af „en skjøn Natur." Den elegante Halvdeel af Parken seer noget saharamæssig ud. Vi ville dog forbigaae den ondskabsfulde Skildring af det gode Sted med den tvivlsomme Egn, og hellere gjengive Dameverdenens Flora fra alle Kanter af Verden, som vi møde i Franzensbads Park. Det fjerde Brev fra den vittige Wienerinde lyder som følger:

„Luften i Franzensbad synes mere end enhver anden at besidde noget dekomponerende for Samfundet, den splitter dette i skarpt afsondrede Grupper, der beflitte sig paa den mest afgjorte Exklusivitet. Det er virkelig fornøieligt at see, hvorledes alle disse Mennesker, som et fælles Maal har samlet paa den samme lille Plet Jord, gaae omkring ved Siden hverandre - hvorledes de uden Deeltagelse uvenlig, ja fiendtlig mønstre og kritisere de Forbigaaende, men bestandig og overalt igjen komme sammen, opsøgende hverandre for at kappes i Rang og Rigdom. Jeg har allerede sagt Dem, at Franzensbad for største Delen besøges af Damer. Men de spille ikke selv Hovedrollen, dette overtager deres Garderobe. Den eleganteste Negligee tiltrækker sig om Morgenen ved Brønden de fleste Blikke, den smagfuldeste Kjole gaar om Eftermiddagen af med Seieren; hvad der stikker i den - om det er et vateret Beenrad eller en formløs Kolos — er temmelig ligegyldigt, - her præsidere jo Damerne i Retten over Skjønhed. De kan spørge Enhver af os, hvormange Kjoler, Mantiller og Hatte enhver Anden har medbragt til Franzensbad, og være overbeviist om, at faae Sandheden saa reen og nøiagtig at vide, som De strax mathematisk kan konstruere det. Badelisten bliver ivrig og daglig gjennemstuderet; vi kjende enhver Badegjæsts Navn, Stand og Hjem, hans Bolig, hvormange Tjenere han har medbragt; vi slutte os til hans Rigdom og hans Høimodighed af den Sum, som han bidrager til almeennyttige Samlinger; vi udforske, hvorfor han er kommen, hvorlænge han bliver; men hører han til et andet Koterie end vort, saa bliver han behandlet som en udstødt Paria og — forsætlig undgaaet. Dette af Tilfældet sammenblandede Selskab uden Selskabelighed, hvori Folk staae hverandre saa nær og dog saa fjernt forekommer mig som en Harlekinsdragt, hvor Tøier af alle Arter, Farver i alle Schatteringer uden Valg og Harmonie, staae tæt ved Siden af hinanden, hørende til samme Heelt og dog strængt afsondrede.

(Fortsættes.)

Literatur og Kunst.

Nyt musikalsk Museum, der udkommer hos Lindorff & Ko. her i Christiania, vil fra 2den Aargangs Begyndelse (Octbr. d. A.) modtage en betydelig Udvidelse, idet der med samme forbindes Udgivelsen af et „Roman- og Novelle-Bibliothek", der fornemmelig skal indeholde Oversættelser fra det Engelske, og hvoraf 2 Hefter, hvert paa 2 Ark, vil udkomme om Maaneden. Prisen for Museet og Romanbiblioteket er 3 Spd. pr. Aarg. Foruden Romanbiblioteket erholde ogsaa Abonnenterne Frilodder til en aarlig Præmiefordeling af forskjellige Industrigjenstande. Romanbiblioteket begynder med „Virginierne" af Thackeray. Udgiverne love „korrekte og smagfulde Oversættelser", hvilket ogsaa med Sikkerhed tør haabes, efter det Kjendskab vi have til den Mand, der besørger samme.

Det længe ventede, af Staten bekostede, Pragtværk over **Throndhjems Domkirke,** hvis Trykning allerede var tilende ved Aarets Begyndelse, foreligger nu i indbunden Stand. Texten er forfattet af P. A. Munch baade paa Norsk og Engelsk ligesom Værket ogsaa har Titler i begge Sprog. Den norske Titel lyder saaledes: Throndhjems Domkirke, udgivet efter Foranstaltning af den Norske Regjering. Text af Professor P. A. Munch. Tegninger af Architekt H. E. Schirmer. Christiania 1859. Royal-Folio. Texten udgjør 48 S. Foruden af flere i samme indrykkede Træsnit ledsages den af 31 smukke Kobbertavler, udførte af J. H. Le Keux (i London.) Senere haabe vi, over dette storartede Værk, at kunne give en udførligere Anmeldelse, hvorom en sagkyndig Mand alt har givet os Løfte.

Tourist-Skizzer fra endeel af Norges mærkeligste Egne af A. Arbo. Chra. 1859. 5¼ Ark st. 8. Priis 32 ß. (I Kommission hos Feilberg & Landmark.) De fleste af disse „Skizzer" have allerede været trykte i vort Blad (1854-1856) og ere her kun givne en noget modificeret Skikkelse. Allerede i denne Optagelse ligger saaledes til en vis Grad udtalt vor Dom: at vi have fundet dem af Interesse for et større Publikum. Nu, da deres Virketid i vort Blad maa ansees tilende, og vi saaledes ikke kunne beskyldes for „at tale godt for egne Varer", kunne vi frit fremhæve, hvad vi fandt fortjenstligt og tiltalende ved disse Skizzer. Det er da først og fremst den Kjærlighed til vort Land og dets Natur, som Forf. røber, det aabne Blik, hvormed han opfatter, og den Troskab, hvormed han skildrer dets Eiendommeligheder, ligetil deres mindste Detailler. Forf. har i Landets Afdale reist, iagttaget og nydt, og hans beskedne Hensigt med at skrive, har kun været at give Andre en Anviisning til at gjøre ham dette efter. Derfor vil han ogsaa nærmest have sin Bog betragtet som „et Supplement" til de forskjellige Reisebeskrivelser og Touristhaandbøger over Norge, som allerede haves, og som mest henvise til Mærkelighederne i de stærkest befærdede Strøg. Og dette beskedne Maal maa han ved sin Bog unægtelig siges at have gjort Fyldest. - Menneskerne i de bereiste Strøg med deres Eiendommeligheder har Forf. ganske ladet ude af Betragtning, uagtet han, ved at tage noget Hensyn til dem, virkelig vilde kunnet give sine Fremstillinger mere Afvexling og Interesse. Poetisk at opfatte og skildre Naturen har ikke været hans Agt, og det vilde neppe heller lykkedes ham. Men selv at han har undgaaet den Fristelse til at forsøge herpaa, som saa let paatrænger sig, men som for upoetiske Naturer ligesaa let fører til Sentimentalitet og Svulst, kan ikke andet end tale til Fordeel for hans sunde og selvkritiske Sands, saameget mere som det har været ham let at indsee, at disse hans Naturskildringer, som de ellers ere, for Læsere, der ikke ere Tourister af Fag eller forstaae at reise med i Tankerne, unægtelig maatte komme til at lide af nogen Tørhed. - De nye tilkomne (trende) Skizzer ere forfattede i det „nynorske" eller „gammelnorske" Sprog - eftersom man tager det. Sprogformen synes ret antik, og klinger værdigt; men saavidt vi kunne see, have enkelte nyere (falske) Elementer indsneget sig. Forf. er imidlertid saa liberal, at han overlader til Enhver at læse disse Stykker eller springe dem forbi. Bogen er smukt udstyret. Prisen moderat.

— Det er ikke længe siden, at der i vor Literatur var megen Virksomhed for at fremme Biavlen, hvilken fornemmelig skyldtes Toldbetjent A. E. Hansen, der ogsaa understøttedes af det Offentlige i Betragtning af Sagens Almeenvigtighed. I den sidste Tid er heri hos os indtraadt nogen Stilhed, hvorimod i Danmark Sagen for Dieblikket drives med fornyet Iver og fremmes gjennem forskjellige Skrifter. Navnligen synes Lieutenant Th. Thorsen at være en af dens ivrigste Forfægtere. Nylig udgav han paa Woldikes Forlag et ganske kortfattet Skrift „om Indrettelsen af en Bistand", og netop er der ogsaa hos samme Forlægger, under hans Medvirkning, paabegyndt Udgivelsen af „**Nye Iagtagelser over Bierne** af Fr. Huber, med Anmærkninger af Georg Kleine", hvilket Værk vil udgjøre omtr. 12 Hefter à 17 ß, og blive ledsaget af 120 lithographerede Afbildninger paa 16 Plader. Værket, der giver en praktisk og tillige videnskabelig Bilære, leverer en Udsigt saavel over Hubers rationelle Biavlsmethode, som over Biavlens nærværende Standpunkt, saaledes som dette navnlig repræsenteres af Pastor Dzierzon i Schlesien - en ogsaa hertillands i dette Stykke bekjendt Autoritet.

I Kjøbenhavn er udkommet første Hefte af et **Tidsskrift for Philologi og Pædagogik,** hvilket skal udgaae hvert Fjerdingaar og redigeres af Medlemmer fra alle Nordens fire Universiteter. For Norges Vedkommende ere Redaktionsmedlemmerne DHrr. Adjunkt Thaasen, Kand. phil. O. Rygh og Stud. phil. P. O. Schjøtt. Heftet indeholder Afhandlinger af E. Holm, J. G. Ek, J. L. Ussing, K. J. Lyngby, J. N. Madvig og Fr. Lange.

I **Dansk Konversationslexikon,** hvoraf nu 24de Hefte foreligger, er der med Bogstavet E ikke alene indtraadt den Forandring, at Overlærer L. K. Daa har afløst den tidligere norske Medarbeider, men ogsaa at Overlærer Konigsfeldt, (bekjendt som samvittighedsfuld Specialhistoriker) er tiltraadt som historisk Medarbeider istedetfor Fr. Barfoed, der herefter kun skal levere Artikler under sit Forfattermærke.

Norge.

Christiania. Det norske Statsraads Adresse til Kong Carl i Anledning af Thronskiftet foredroges for Hs. Majestæt af Statsministeren den 20de Juli og besvaredes af Høistsamme. Det akademiske Kollegium har ogsaa udfærdiget en Adresse, og skal agte senere at foranstalte en Sørgehøitid. — Til Oscars Begravelse 8de Aug. skal Prof. Malmstrøm skrive Kantaterne, efterat Prof. Bøttiger paa Grund af Sygdom har maattet frasige sig dette Hverv. Til at overvære Begravelsen er indbudt følgende norske Embedsmænd: Høiesterets-Justitiarius Lasson, Høiesterets-Assessor Hjelm, Biskop Arup, Hofprædikant Rode, Amtmand Thomle, Amtmand Sibbern og Prof. Hansteen.
— Ifølge den norske Regjerings Indstilling har Kong Carl under 25de Juli resolveret, at paa Kong Oscars Begravelsesdag - 8de August - skal afholdes Gudstjeneste med Sørgetale i samtlige Rigets Kirker, hvorhen Kundgjørelsen herom betimelig kan naae, og paa de andre Steder paa en af vedkommende Biskopper nærmere bestemmende Dag. Efter den Dag, hvorpaa denne Gudstjeneste holdes, ophører den paabudne Ringning i Kirkerne. - Den saakaldte „Klagedag" i Sverige er paabudt til 14de August.

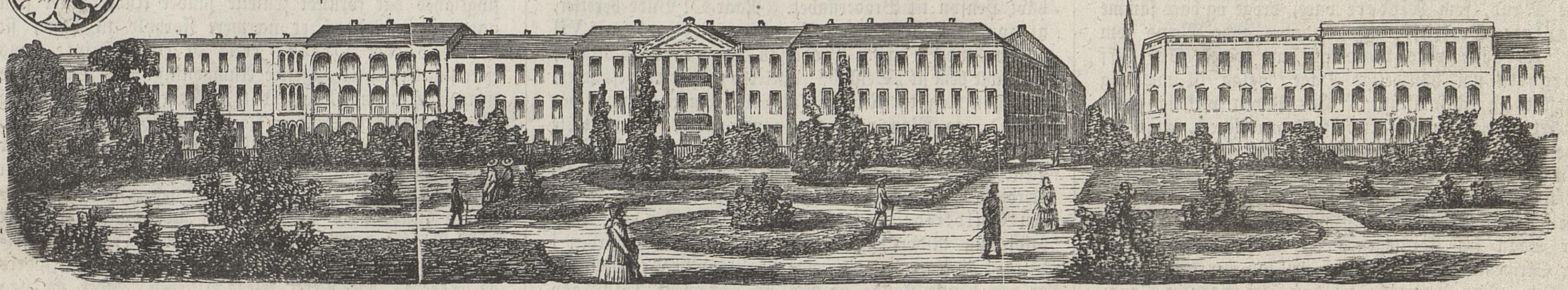
Kong Carl har som Valgsprog antaget: „Land skal med Lov bygges."
— Professor P. A. Munch har under sit Ophold i Rom faaet det Hverv, ogsaa at iagttage Sveriges og Danmarks Interesser ved sine Undersøgelser efter historiske Aktstykker i Vatikanets Bibliothek. Sverige har endog allerede anviist ham 500 Rdlr. Rm. i Forskud paa hans tilkommende Honorar. Efter Forlydende vil der ogsaa blive forelagt Storthinget Forslag til yderligere Bevilling, for at M. kan forlænge sit Ophold i Rom.
— Bibliotheksamanuensis Digteren A. Munch har, efterat han havde forfattet sit Sørgekvad over Kong Oscar, faaet Nordstjerneordenen og af selve Hs. Maj. Kong Carl modtaget dens Insignier. Som bekjendt er Munch allerede siden 1855 Ridder af St. Olafs Orden.
— Ved kgl. Resol. af 14de Juli er Generalpostdirektionen bemyndiget til for Postvæsenets Regning og for 250 Spd. aarl. at leie Bolig og Kontor for Postmesteren i Throndhjem i Byens nye Børsbygning, hvorhos Postmesterens Gage fra 1ste Juni 1860 er ansat til 600 Spd. og hans Godtgjørelse for Kontorhold til 900 Spd.
— Ved kgl. Resol. af s. D. er bestemt at Thinglagene nordre og søndre Undal fraskilles Lyngdals Sorenskriveri og henlægges til Mandals do.; og at Thinglagene Hølen og Odde fraskilles Mandals Sorenskriveri, for at udgjøre et eget, Torrisdals, Sorenskriveri.
— Under den Tørke, som længe har fundet Sted, er der paa flere Steder opstaaet Skovbrand, der tildeels har gjort stor Ødelæggelse; saaledes i Drangedal, i Sandøkedal, i Hitterdal, i Sandsvær, i Veneslands Sogn, og endelig i Asker, hvor Ilden 25de Juli brød løs i Gaarden Blakstads Skov og vedbliver endnu af Røgen at slutte, som kan sees her fra Byen. I Mandags opstod der Skovbrand paa Egeberg nær ved Kongshavn; men den blev snart slukket, efterat Folk fra Byen ved Brandskud fra Fæstningen vare kaldte til Hjælp.

Blandinger.

En Vovhals. Akrobaten Blondin, en Franskmand, der før hed Gravelet, er den 30te Juni lykkelig gaaet over Niagarafloden paa stram Linie. Touget saa ud som en tynd Traad, der var udspændt over den 1100 Fod brede og 150 Fod dybe Afgrund, paa hvis Bund Niagara, hvis Dybde paa dette Sted endnu ikke har kunnet udmaales, bruser med rædsom Hurtighed henimod den store Hvirvel. Paa begge Bredder havde samlet sig omtrent 12,000 nysgjerrige Tilskuere, hvoriblandt mange Fruentimmer. Kl. 4½ kom Liniedandseren frem paa den amerikanske Side og udførte først der en Mængde vanskelige Kunster paa slap Linie. Kl 5¼ besteg han Linien og henvendte sig til den omkringstaaende Mængde med et høfligt Tilbud om at tage en af de tilstedeværende Herrer med paa Ryggen. Der var imidlertid Ingen, som vilde modtage dette uegennyttige Tilbud, og Blondin maatte tiltræde sin Reise alene. Han gik med hurtige og sikre Skridt ud paa den vaklende Bro og udførte lige over Afgrunden flere af sine forvovneste Kunster, balancerede paa eet Been, satte sig ned, lagde sig, saa lang han var, henad Linien o. s. v. Da han havde naaet Midten, firede han meget betænksomt en Snor ned paa Dækket af et nedenunder liggende Dampskib, hvor man bandt en Flaske Viin paa Snoren, som Blondin derpaa halede til sig igjen. Han trak Flasken op, bukkede siirligt til begge Bredder og drak paa et „høitæret Publikums" Velgaaende, hvorpaa han kastede Flasken i Floden og uden videre Afbrydelse fortsatte sin Gang, indtil han naaede den kanadiske Bred. Opholdet iberegnet, havde Touren varet i 19 Minuter. Efterat have hvilet en halv Time begav han sig paa Tilbageveien der var endt i 8 Minuter, idet han kun engang „hvilede sig," det vil sige, strakte sig saa lang han var, henad Touget. Da han naaede Bredden, modtoges han med affindige Bifaldsraab. Da han havde forfrisket sig ved et Glas Viin, greb de Omkringstaaende ham og bar ham paa Skuldrene hen til en Kareth, der stod parat for ham. I denne kjørte han langsomt igjennem Gaderne i Byen Niagara Falls medens Mængden fra alle Sider trængte sig om Triumphvognen. Blondin vil nu flere Gange gjentage sit Kunststykke — sandsynligviis saalænge, indtil han, ligesom Sam Patch ved sit Spring i Genessee-Faldet brækker Halsen.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 32. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 7de August 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Oplysninger til Elephantordenens Historie.

(Meddeelte af Konferentsraad E. C. Werlauff i Kjøbenhavn.)

(Denne Afhandling, hvormed den lærde Forfatter har beæret vort Blad, slutter sig umiddelbart til det af ham i vort Nr. 21 meddeelte Gramske Forslag til en norsk Ridderordens Oprettelse 1747. — De hostrykte Afbildninger have vi paa egen Haand tilføiet efter Berliens i 1846 udkomne Skrift „Der Elephanten-Orden", - et Værk, hvis Text er ubrugbar, men hvis Tegninger til vort Øiemed ere tilstrækkelige, da de ere formindskede Gjengivelser af Bircherods Breviarium eqvestre, hvormed vi have jevnført dem.)

Naar Gram i sin Skrivelse nævner Christiern I. som „den første Stiftere af Elephantordenen", da maa han naturligviis have tænkt sig denne i Forbindelse med det af Kongen stiftede geistlige Broderskab, hvis Medlemmer, blandt hvilke Kongen, Dronningen og flere fyrstelige og adelige Personer, erholdt som Ordenstegn en Kiede (Selskab), hvortil Elephanten skal have hørt. De tidligste Spor til et saadant Broderskabstegn forekommer under hans Ophold i Sverrig i Aaret 1457. Især var det Italienere, der vare ansatte ved Kongens Hof og affendtes i Gesandtskab baade til Pavestolen og andensteds, hvem denne Udmærkelse blev forundt; senere tildeeltes den ogsaa Markgreve Frands Frederik af Mantua, Dronningens Søstersøn[1]). De saaledes decorerede dannede et særegent Samfund, hvis Medlemmer maatte aflægge Eed til Kongen og forpligte sig til Jagttagelse af Samfundets Love; Ordenstegnet var en Kiede[2]). Senere blev Broderskabet sat i Forbindelse med det af Kongen fra 1459 opførte hellige 3 Kongers Kapel ved Domkirken i Roeskilde, for hvilket under 9de October 1464 udfærdigedes et formeligt Stiftelsesbrev[3]), hvorved endeel Gods i Siælland lagdes dertil, ligesom ogsaa Pius II. 1462 havde tilsagt Aflad for dem, der paa visse Tider besøgte Kapellet og ofrede til det[4]). Forbindelsen mellem Broderskabet og Kapellet antydes indirecte ved den Bestemmelse, at der til visse Tider skulde holdes Bøn i Kapellet „for alle dem som vort Selskab bære og baaret have"[5]). Naar Nogen af disse døde, skulde Selskabet afgives til Kapellet med 5 Rhingylden, der paa nærmere betegnet Maade skulde anvendes. Decorationerne opbevaredes i Kapellet under den kongelige Kapellans Værge; vilde Kongen eller hans Efterkommere have noget Exemplar udtaget, maatte dets fulde Værdie igjen deponeres[6]).

Ti Aar senere foretog Kongen sin Romerreise, i hvilken Anledning Pave Sixtus IV. bekræftede saavel Kapellets som Broderskabets Stiftelse, tillod Kongen, Dronningen og deres Efterkommere selv at vælge sig en Skriftefader og forundte dem, som paa visse hellige Dage besøgte og ofrede til Kapellet, Aflad for en bestemt Tid. Ogsaa to daværende Medlemmer (ex confratribus) erholdt i dette og i det følgende Aar en meget udstrakt Tilladelse med Hensyn til Valg af en Skriftefader, men paalagdes tillige at legere Broderskabskieden med de 5 Rhingylden, tilligemed deres Vaaben og Navnes Underskrift til Kapellet[7]). — Kun fyrstelige Personer eller Saadanne, som vare af adelig Byrd (gode Mænd) erholdt Ordenstegnet; vare disse tillige Riddere, fik de det af Guld eller forgyldt[8]). Naar der berettes, at Kongen paa sin italienske Reise slog flere Riddere[9]), kan det være uvist, om Talen blot er om det almindelige Ridderslag[10]) eller om Broderskabstegnet, skjønt det første er sandsynligst; derimod var det Sidstnævnte (semi güldene Gesellschaft) som han gav sin Svigerinde Markgrevinden af Mantua[11]). Heller ikke kan det miskjendes, at det har været det kongelige Ordens- eller Broderskabstegn, der paa denne Reise efter Ansøgning forundtes en Italiener, om hvem et i nyere Tid fremdraget Kildeskrift meddeler en interessant Beretning. Paa Tilbagereisen indfandt sig nemlig i Mantua En af Keiserens „gode Mænd" ved Navn Philippus Nouolonius, som ikke nærmere kjendes, men som, efter hans egen Forklaring, var „fød og kommet af gammelt Ridderskab i Valland", og i mange Aar havde „øvet sig mere i Orlog og Krig og andre Hofværk, end i boglige Kunster, fordi han var en Riddersmandsmand og agtede at blive ved Verden." Skjøndt han saaledes maatte ansees for illiterat, holdt han dog i en Forsamling af mange verdslige og geistlige Magnater en lærd Tale paa Latin, hvori han vidtløftigen udbredte sig over de gamle danske (østgothiske) Kongers Bedrifter i Italien. Om Kongens Optræden her ytrede han blandt andet: „Andre Konger, Herrer, Fyrster, de førte hid (i) deres Skiolde Ørne og Falke, Orme og Biørne, men Du som est Jesu Christi Ridder og Tiener, Du førte hid i Dine Vaaben Jesu Christi Kors og 3 stompede Nagle, som han var slagen gjennem Hænder og Fødder med"[12]). Slutteligen henvendte han den personlige Bøn til Kongen, at denne vilde „værdes til at bevise sin Kongelig Majestæts Magt og Rundhed mod ham og slaae ham til Ridder." „Ingen" - tilføier han - „skal heller forundre derpaa, at jeg denne er begierendes af Dig mere end af Keiseren eller af nogen anden christen Konge, thi Du est blandt andre Herrer, Førster, Konger ligerviis som en Sol blandt alle Planeter og Stierner. Endog at jeg haver i mange Aar faret i mange Strider, Orlog og Krig og faaet der stor Priis og Ære med Sværd og Glavind, da haver jeg ikke alligevel fanget derfor nogen særdeles Navn eller Titel, at jeg kunde have en evig Hukommelse efter min Død. - - - Derfor beder jeg Dig, o vældige Konge! at Du vil nu værdes til at slaae mig til Ridder med dit ædelig blanke Sværd og bepryde mig siden med Din Gave og skindende Gullkled[13]) som Sædvan er. - - Der han havde dette sagt, da slog Kong Christiern hannem til Ridder og gav hannem en deilig Selskaff af Guld; derfor haver Kong Christiern endnu stor Priis og Ære over alt Valland for hans store Rundhed og Godhed, og fanger af Alle herefter til evig Tid, som denne Oratz hører eller læser paa Danske eller Latine, for han lønte samme Vale saa rundelig, at han slog hannem til Riddere og gav hannem siden en kostelig ridderligt Selskaff af Guld, tilmed for saa lidet og føie Arbeid, at han giorde hannem denne lille Oratz alleneste til Ære iblandt andre Herrers (og) Førsters Nærværelse"[14]).

Man seer heraf, at denne Orden som andre lignende paa den Tid kunde begieres (jfr. Kapellet S. 26), og at dens Tildelelse var forskiellig fra Ridderslag. Den rhetoriske Vidtløftighed, hvormed Kongen selv i Skrivelsen til Markgreven af Mantua charakteriserer Ordenens Betydning, antyder, at han ikke vilde have den anseet som noget sædvanligt Naadestegn. Men skiønt dette Broderskabstegn eller Selskab (societas) omtales i flere officielle latinske og danske Brevskaber, forekommer dog ingensteds nogen nærmere Betegnelse af selve Kiedens Form. Den beskrives som en kongelig Kiede, hvilken Kongen selv bar om Hals og Skuldre til et Tegn paa hans kongelige Værdighed og Retfærdighed[15]). Muligen har Formen været anseet som det mindre væsentlige ved et Hæderstegn, der havde sin vigtigste Betydning fra Haanden, der gav det, og fra Hensigten, hvormed det gaves. Der haves altsaa kun et udtrykkeligt Vidnesbyrd om Beskaffenheden af Christian den 1stes Broderskabskieder, nemlig det der forekommer i O. Bildes bekjendte Brev til Kantsler Joh. Friis. Her berettes, at under Kongens Ophold i Rom gav Sixtus IV. ham og de følgende danske Konger „et Orden in memoriam passionis Domini Salvatoris nostri, til den - - Fundatz K. Christian havde stiftet - - - udi Roeskilde Domkirke med hans Kapel, og at han maatte tage i samme Orden Herrer og Førster, Riddere, gode Mænd, Fruer og Jomfruer, som af Adelen var kommen, og det begierendes var i samme Orden at være, og at de som i samme Orden vare maatte og skulde bære et Selskaff, som var giort i Lignelse efter Elefantdyr, og et Spegel neden i

[1]) Geminianus Trevisanus; Suhms Saml. til danske Historie I. 3. H. S. 100; Scr. rer. dan. VIII. p. 392, og om Edvard Justinianus; Suhm S. 100-101; Scr. r. d. l. c. p. 387-90. Markgreven af Mantua tilsendtes Ordenstegnet 1462; Suhm anf. St. S. 102.

[2]) Fraternitas, confratria, confraternitas, instituta ad illam fraternitatem decreta, certa, capitula et ordinationes; Suhms Saml. I. 1 H. S. 63. 3. H. S. 100. Torques signum confraternitatis, insigne confraternitatis; anf. St. I. s. S. 66. 68

[3]) Bircherods Breviarium eqvestre p. 49; Münter, om de danske Ridderordener S. 102 flg.

[4]) Bircherod p. 39.

[5]) Hvitfeldt II. S. 901: „1462 funderet K. Christiern hellig 3-Kongers Kapel. Samme Fundats indeholder om et Broderskab, han og flere vare udi."

[6]) Benævnelsen Riddersal for den store Sal over Kapellet vidner endnu om dens oprindelige Bestemmelse.

[7]) Suhms Saml. 1. I. S 60-69. Det kan bemærkes, at Antallet af det gyldne Skinds Riddere ifølge en Bestemmelse af Karl d. 5te ei maatte overgaae 51.

[8]) Suhm l. 3 S. 101. O. Bildes Brev hos Münter S. 114.

[9]) Hvitfeldt II. S. 942-43. I Bologna, hvorhen Kongen kom d. 26de Marts 1474, slog han i den hellige Dominiks Kirke Hannibal, ældste Søn af Giovanni Bentivogli til Ridder (fece Cavaliere aureato); Ghirardazzi, Istoria di Bologna, Tom. III 36te Bog (Mss.) I Ghiselli memórie antiche di Bologna (Mss.) 9de Bog tilføies, at denne Cavalliere Hannibal var 8 Aar gammel (Meddelelse af Assistent og Archivar ved det kgl. Museum for nordiske Oldsager, Kammerraad Herbst.)

[10]) Ved sin Kroning slog Kongen 30 Riddere.

[11]) Petersen, Hollstein Chronik S. 126; Hamelmann, Oldenburg. Chronik S 209. „Markgreven" hos Hvitfeldt S. 943 maa være en Trykfeil eller en Forvexling med hendes Søn der - efter Ovenanførte - havde modtaget Ordenstegnet 1462.

[12]) Her sigtes til det delmenhorstske Kors og det holstenske Neldeblad.

[13]) Ordet er i Haandskriftet noget utydeligt; det kunde maaskee ogsaa læses Guldskind (Forf.s Hellige 3 Kongers Kapel i Roeskilde S. 27); jvfr. Hvitfeldt II. S. 943: Kongens „gyldne Flus, en Elephant."

[14]) Chr Pedersens Danske Skrifter V. (Danske Krønike) S. 509-17. I Hell. 3 Kongers Kapel S. 27 er dette Arbeide urigtigen tillagt A. S. Vedel. Beretningen maa være hentet fra et her ubekiendt italiensk Kildeskrift; dersom den ikke er bleven C. P. meddeelt af En eller Anden, der havde været i Kongens Følge.

[15]) Torques nostra, qua regales humeros, pro candore magnificentiæ & in specimen justitiæ circumcingere soliti sumus; - Torques nostra, qua collum nostrum regium & humeros nostros circumambire pro nostræ Majestatis gloria solemus, & milites ac nobiles & generosos in signum nostræ magnificentiæ decoramus; - Torques in signum confraternitatis - Torques pro insigni confraternitatis; Torquem sub vocabulo societatis per ipsum Regem institutum; Suhms Samlinger I. 3. S. 100-2; I. 1. S. 63. 66. 68. C. F. Wegener, Diplomatarium Christ. I. p. 297. 338. I Stiftelsesbrevet for Kapellet omtales vort Selskab. Ordene Societas, Gesellschaft, Sølfsskap (Svensk: S. Bring Handlingar i Svenska Historien. 3 D. S. 256) forekommer i denne Betydning ikke hos Ducange, Wachter, Adelung eller Ihre; ogsaa savnes den i Vid. Selsk. Danske Ordbog ved Ordet Selskab, jfr. Kapellet S. 25.

samme Selskaff, udi Lignelse med en blodig Tornekrone og tre blodige Nagler, in honorem et memoriam passionis Domini Jesu Christi salvatoris nostri." Her gjentages tillige, at Paven havde forundt Ordensmedlemmerne Aflad og andre Privilegier, at de vare forpligtede til gudelig Tieneste og Almisser, og at efter deres Død Selskaberne skulde afgives til Kapellet i Roeskilde. Den Yttring i et af Christiern I. Ordensdiplomer, at Riddernes Kieder skulde være af Guld eller forgyldt, bekræftes ogsaa her: „Mange gode Mænd, som Riddere vare, droge og bare samme forgyldte Selskaff, og de andre gode Mænd som ikke Riddere vare droge og bare deres Selskaff uforgyldt udi høitidelige Dage, ogsaa til mærkelig Verdskab og Forsamling." Har Paven virkelig sanctioneret den angivne Form af Ordenskieden, maa det have været i et særligt Dokument, som nu ikke kiendes. Men forøvrigt er det ikke let at yttre nogen bestemt Formodning om Anledningen til Elephantens Anvendelse som Broderskabstegn, skiøndt dette Dyrs Tilværelse efter Sagn fra Korstogenes og Valfarternes Tid og efter Skribenternes Beretninger vel kan her have været bekjendt. Paa et andet Sted har Forf. paaviist Sandsynligheden af, at Kongen ved Stiftelsen af Broderskabet kan have havt fremmede Forbilleder for Die[16]. Ved et høitideligt Gjæstebud 1454, Aaret efter Constantinopels Indtagelse, aflagde Philip den Gode, der 1430 havde stiftet det gyldne Skinds Orden, med alle Tilstædeværende et høitideligt Løfte om at bekrige Tyrkerne, og ved denne Leilighed fremledtes en Elephant med en Bygning paa Ryggen, hvorfra en Qvinde, der forestillede Religionen, holdt en Tale om sin sørgelige Skiebne. Kan dette symbolske Optog ikke være kommen til Christiern d. 1stes Kundskab, og have fremkaldt den Idee hos ham, at give Elephanten Plads i Broderskabskieden; selv havde han desuden, samtidigen med Broderskabets Stiftelse, baade før og efter 1457 deeltaget i Underhandlingerne om en Tyrkekrig.[17] Dog, naar Anledningen til Hosebaandet og det gyldne Skind, som Ordenstegn, endnu beroer paa Gisninger, kan større Vished ikke ventes med Hensyn til den danske Elephant.[18]

O. Bildes Beskrivelse bestyrkes ved et Par samtidige Kunstværker, Portraiter af nederlandske Adelsmænd decorerede med en Elephantkiede. Af det ene forekommer følgende Beskrivelse i P. Resens utrykte Beskrivelse over Elephantordenen, Cap. 2: „Etatsraad Povel Klingenberg har berettet mig, at da han for nogle Aar siden var i Holland (1665-66. 1675-76) havde han Omgængelse med en Greve van Megen, som blandt sine Forfædres gamle Contrafeyer havde fundet en hans Forfædres Contrafey med en Guldkiede om, som bestod i Elephanter, gjort paa den burgundiske Skik[19]), hvori hængte under en Elephant og stod det Aarstal 1480. Samme Contrafey var En af de Grever v. Megen, som skulde have været en Krigsmand og havde været i Danmark hos Kong Christian I, som der ham med samme Orden skal have benaadiget. Copie af bemeldte Contrafey fik Velbem. Klingenberg af bemeldte Greve og førte det med sig ind i Danmark og overgav det Kong Friderich III som det høiagtede."[20] Formodentligen var dette den samme Comer de Meghen, som blandt Hertug Karl den Dristiges øvrige Raader d. 29de Novbr. 1474 underskrev en Overeenskomst med Greve Gerhard af Oldenborg (Kongens Broder), da denne gik i Hertugens Tieneste.[21] Om hans Tieneste i Danmark under Christiern I vides intet; uden Tvivl har han snarere erholdt Decorationen ved Anledning af Kongens Sammenkomst med den burgundiske Hertug 1474-75; Aarstallet paa Portraitet kan da betegne den Tid da det blev malet. Omtrent ved samme Tid findes en anden nederlandsk Adelsmand, Dirk van Lynden, ligeledes afbildet med en Kiede af Elephanter og Taarne og derunder en taarnet Elephant med Dække, hvori et D (Dacia?)[22]; hans Vaaben er tillige omgivet med en Kiede af Elephanter (med Dækken) og Taarne; underneden Maria i Solgislen og derunder igjen en taarnet Elephant. Denne Decoration kan være ham tildeelt i Juni 1474 under Kongens Sammenkomst med Keiser Frederich III, da han af denne forlehnedes med sit fædrene Baronie Hemmen.[23]

At Kong Hans ved sin Kroning i Kjøbenhavn 1483 og i Stockholm 1497 slog Riddere, ved sidste Leilighed 50 Danske, Svenske og Tydske, kan ikke have havt Hensyn til Broderskabet. Naar O. Bilde beretter, at Kongen i Ordenen og Broderskabet optog Henrik VII af England[24] og sin Brodersøn Jacob IV af Skotland, og sendte dem sit „Selskab"; ligeledes fremmede Gesandter, som han slog til Riddere (af hvilke Ingen kjendes ved Navn), og Mange af den danske Adel, blandt disse ogsaa „Fruer og Jomfruer", da viser den sidste Omstændighed, at Broderskabet var forskjelligt fra Ridderværdigheden. Derimod er der Grund til at antage den Guldkiede, som Hr. David Sinclar, der 1490 kaldte sig Ridder, Høvedsmand paa Kongsgaarden i Bergen og Landshøvding paa Hjaltland, havde modtaget af den danske Konge og ved sit Testament 1506 gav til St. Georgs Alter i Roeskilde, for det kongelige Broderskabstegn eller „Selskab."[25] At Kongen selv bar dette „Selskab altid til sin Dødsdag og alle høitidelige Dage og Verdskaber", derfor haves endelig et afgjørende Beviis i hans Gravmonument i Odense, hvor han forestilles prydet med et bredt Baand, hvorpaa er paatrykt en Kiede, sammensat af Elephanter og Figurer, der synes at ligne Sporer eller maaskee ere Varieteter af Kors, hvorunder Maria med Barnet over Halvmaanen i en Medaillon, og under denne (maaskee i en særskilt Kiede) en Medaillon med de 3 Nagler.[26]

Det kan ikke omtvivles, at det Vaabenskiold, som den udvalgte Kong Christiern, under sit Ophold i Norge 1508, paa Grund af de Tienester Domprovsten i Roeskilde Hr. Erik Walkendorf havde viist hans kongelige Fader og ham selv, forundte Domprovstiet sammesteds, nemlig „en forgyldt Elephant med et forgyldt Slot paa Ryggen udi en blaa Skiold", har havt Hensyn til det roeskildske Broderskabstegn.[27] Ved denne Konges danske Kroning synes ingen Ridderpromotion at have fundet Sted; ved den svenske erholdt nogle faa danske og tydske Anførere det almindelige Ridderslag.[28] Om Broderskabets Tilværelse under hans Regiering har O. Bilde intet havt at berette; han yttrer kun som Formodning, at Kongen ved sin Flugt kan have medtaget de „Buller eller beseglede Breve, som ere udgivne paa Ordenen." Imidlertid er det en Kiendsgierning, at Christiern II baade som regierende Konge og i sin Landflygtighed har forundt Enkelte saavel Undersaatter som andre, der stode i et nærmere Forhold til ham, sit Selskab eller Orden, deels af egen Drivt, deels efter stundum indtrængende Anmodning. Af Saadanne kiendes Henning Walkendorf, Fader til den berømte Christopher Walkendorf og Kongens Vice-Kantsler, Corn. Scepper.[29] Den Maade, hvorpaa Selskabet eller Ordenen i denne Anledning omtales, viser, at den maa have staaet i en vis Anseelse, selv efterat Ordensherren kunde siges at have tabt sin, og tillige været forskjellig fra den egentlige Ridderkiede. Men at Christiern den 2dens Ordenstegn, ligesom hans Farfaders og Faders, har været Elephantkieden, lader sig paa anden Maade godtgjøre. I et latinsk Breviarium paa Pergament fra det 15de Aarhundrede (Thottske Hdskr. Nr. 548. 4), som har tilhørt en fransk Adelsslægt de Bourdeaux, findes foran nogle Familien vedkommende Optegnelser fra 16de og 17de Aarhundrede. Her forekommer en Tegning af Familiens Vaaben omgivet af en Guldkiede sammensat af taarnede Elephanter og Kors, under hvilken en Medaillon, hvori Maria med Barnet paa en Halvmaane i Solgislen; det Hele nærmest lignende Ordenstegnet i Brev. eqvestre Tab. VII. Nr. 1 og 3. Det lader sig ikke omtvivle, at denne Decoration maa henføres til En af Familiens Medlemmer. Blandt disse nævnes i Optegnelserne François de Bordeaux, chevalier de l'ordre, hvis Broderdatter Breviariet har tilhørt, som 1519 blev Præsident for Parlamentet i Rouen og døde 1527. Under sit Ophold i Kiøbenhavn 1518 for at slutte en Tractat imellem Franz I og Christiern II maa han formodes at have erholdt Elephantkieden.[30] Selv forestilles derimod Christiern II paa de ældste Portraiter aldrig med sin egen Orden; kun med det gyldne Skind, som han 1520 modtog af sin Svoger Carl den Femte.[31]

Det kan saaledes ansees som en historisk Kjendsgjerning, at der under de 3 første Konger af den Oldenborgske Stamme har existeret et Broderskabs- eller Ordenstegn (Selskab), hvoraf Elephanten udgjorde en Bestanddeel, men uden at det havde nogen stadig Form. Under Chr. I var Kieden sammensat af Elephanter og Taarne; under K. Hans af Elephanter og Sporer eller Kors; under Chr. II af Elephanter og Kors af en anden Form; men til enhver Kiede hørte en Medaillon, hvori Maria med Christus omgivet af Straaler over Halvmaanen.[32]

16) Kapellet S. 23. 33. 35. 74. „Kongen levede i et Seculo, da det var den høieste Mode iblandt Konger og Førster at stifte eller fornye Ridderordener"; Langebeks Jubeltale 1749, S. 101. I Brevet til Markgreven af Mantua, hvor de gamle Romeres Æresstøtter omtales, synes Slutningen netop at vise hen til saadanne Forbilleder: Nec ratione impari aut causa dissimili viris hac nostra ætate clarissimis, ut nostro censemus arbitratu, insignia conferuntur; Suhms Saml. I. 3. S. 102.

17) Kapellet S. 35. Langebeks Jubeltale S. 105. Da en dansk Adelsmand i Midten af det 15de Aarh. med et portugisisk Skib foer til Kysten af Afrika, ønskede han at faae en Elephant at see. Antiqvarisk Tidsskrift 1852-54. S. 255.

18) Muligen kan det være Prof. P. A. Munch forbeholdt under sit Ophold i Italien at opdage enten Aktstykker eller Kunstværker, som i denne Henseende kunde hæve Uvisheden.

19) Dersom herved sigtes til det gyldne Skinds Orden, er det ei let at forstaae; dennes Kiede var sammensat af dobbelte Fyrstaal og Flintestene, som afgave Gnister.

20) Om dette Portrait vides nu intet nærmere.

21) Hamelmann, Oldenburgische Chronik S. 277. Meghen (Megen, Megheim) var eller er endnu et Grevskab i Hollandsk Brabant.

22) Dette D i samme Betydning findes paa Elephanternes Dække i Ordenskieden; Statuterne § 5.

23) I det Kgl. Ordenscapitels Bibliothek haves et Exemplar af det sjeldne Værk: Annales genealogiques de la Maison de Lynden .... verifiees par chartes, tiltres, et aultres bonnes preuves: avec le recit de plusieurs histories, ou les seigneurs de cette màison se sont trouvés. Embellies des figures de diuers pourtraicts, chasteaux, sepultures et anciens sceaux, tires sur leurs originaux. Recvillees par F. Christophre Bvtkens Religieux de l'ordre de Cisteaux, au Monastère de S. Savvevr. En Anvers 1626 Fol. Her forekomme S. 183-88 udførlige Oplysninger om denne D. v. L., ældste Søn af Jean de L., født omtrent 1448, død 1500. Under Portraitet læses: Dirc van Lynden Her tot Hemmen, Ex Originalem(!) et autenticam (!) hanc effigiem calamo imitabatur Fr. Jo. Vasouns Ord. Pred. A. 1623. 3 Oct. Maaskee er det af den ovennævnte danske Gesandt i Holland P. Klingenberg hjembragte Portrait af denne D. v. L., som kom til Kunstkammeret (Bircherod Brev. eqvestre p. 27, Tab. VII. Nr. 6) og som nu findes i Ordenscapitlets Archiv, blot en Copie af Kobberstykket. Ogsaa Frid. Rostgaard saae 1697 i Paris en Rødkridtstegning af dette Portrait avec le collier de l'ordre de l'Elephant tout à fait comme est celuy que portent les chevaliers aujourdhuy (Mss.-Thott. Nr. 766. Fol.). D. van Reynden, som Rostgaard har læst Navnet, er en Feil, gjentagen i Brev. eqvestre p. 27, Jacobæi Museum regium. Fol. B. 12. 4. og af Münter Danske Ridd. Opr. S. 76, som maa hidrøre fra den usædvanlige Form af Bogstavet L paa Portraitet (Br. eqv. Tab. 4). Aarstallet 1494, som ikke findes paa Maleriet, maa være tilføiet i Copierne, eller 7-Tallet er blevet til et 9-Tal. Portraitet og Decorationen har Forf. paa et andet Sted altsaa urigtigen henført til K. Hans's Tid (Kapellet S. 28).

24) K. Hans havde kort efter 1492 erholdt Hosebaandsordenen; G. F. Beltz, Memorials of the Order of the Garter; Summ. View I. LXIX. LXXXI; jfr. Kapellet S. 28.

25) Om denne D. Sinclar meddeles Oplysninger i Saml. til det norske Folks Sprog og Hist. VI. S. 514 og i Annaler for nordisk Oldkyndighed 1857 S. 362-65. I Testamentet (Bannetyne Miscellanies III.) lyder det paagjeldende Sted, efter den skotske Oversættelse, saaledes (S. 109): „Item, I give to Sancte Georgeis Alter in Roskyill my golden chenze, the quhilk is callit ane collar, the quhilk chenze the kyng of Denmark gave me." At Kieden bestemtes for et Alter i Roeskilde giver Vink om, at den har været det omtalte Ordenstegn, skjøndt der ikke kjendes noget St. Jørgens Alter i Domkirken; men vel en St. Jørgens Kirke i denne Bye nævnes 1501, ligesom et St. Jørgens Kloster eller Hospital allerede 1451.

26) Monument over Kong Hans og Dronn. Christina S. 13; Kapellet S. 22; Brev. eqvestre Tab. VII. Nr. 2. Paa ingen af de øvrige virkelige eller formeente Portraiter af Kongen forekommer denne Kiede; Monumentet S. 17. Skjøndt den aldeles feilagtige Afbildning af Monumentet i Brev. eqvestre p. 28 og i Jac. Bircherods Samling af Odense-Monumenter viser en Kiede med et Portrait, synes Bircherod selv dog pag. 20 at have bemærket en Elephant. Mærkeligt, at ingen Forfatter før Münter har kjendt eller omtalt denne for Elephantordenens Historie saa vigtige Kunstforestilling, som dog i tre Aarhundreder mange Dine havde beskuet.

27) Brevet (Agershuus d. 20de Marts 1508) er trykt i Brev. eqvestre p. 37 og hos Münter S. 111; men begge Steder savnes nogle Underskrifter paa Originalen til Brevets Verification, meddeelte i Suhms Samlinger I. 3die H. S 104.

28) Saaledes maa det vel ogsaa forstaaes, naar Borgermester H. Mikkelsen, efter Samtidiges Beretning, skal være slagen til Ridder; Kapellet S. 30.

29) Kapellet S. 29-30. I Sceppers Gravskrift omtales han blot som regii ordinis torque cohonestatus. Naar der altsaa i en nyere Monographie om ham (Recherches sur le veritable nom, le lieu de naissance, la famille & les armoires, la sepulture & les ecrits de Corneille de Schepper, dit Scepperus, par le Baron J. de St. Genois. Gand 1856) siges p 11, at Chr. II gjorde ham til chevalier de l'ordre de l'Elephant, da er denne nærmere Betegnelse tilføiet af Forfatteren selv, ligesom ogsaa p. 27 urigtigen siges, at han paa Portraitet foran har Elephantkieden om Halsen, da det kun er en Kiede, hvorunder et Portrait. Nærmere Vished vilde maaskee kunne erholdes af hans Gravmonument i Kirken i Eecke (Østflandern), dersom dette endnu existerer.

30) Dette mærkelige Kunstbidrag til Ordenens Historie er meddeelt og oplyst af C. Molbech i Nye danske Magazin V. S. 55-61. I Tractaten af 20de Novbr. 1518 (Dumont, Corps diplom. T. IV. P. I. p. 282) kaldes han Franciscus de Bordellis, Baro Colunciarum (!) Christianissimi fratris & confœderatoris nostri Consiliarius atqve Orator etc. Et Brev fra denne Gesandt til Franz I (Kbhvn. d. 24de Juni s. A.) er meddeelt i Fr. Cygnæus, Bidrag till de nordeuropæiska folkslagens historia, hemtade ur sydeuropæiska källor (Helsingfors 1848) S. 285-92, jfr. P. W. Becker, Comm. de rebus inter Joannem et Christ. II ac Ludovicum XII et Jacobum IV. 1511-14 actis (1835) p. 88.

31) Kieden med en Elephant paa hans Portrait i Schlegels Gesch. d. Oldenburg. Könige er en vilkaarlig Tilsætning.

32) Det er ikke usandsynligt, at Medailloner med Elephanten og Mariabilledet, som i det 17de Aarhundrede her kjendtes, kunne have hørt til disse ældste Broderskabstegn (Brev. eqvestre p. 75-77; Tab. VII. Nr. 1-4), ligesom ogsaa Mennenius, Favin, Gothofredus, Bernh. Giustiniani og Fl., der beskrive de gamle Ordenskieder med Mariabilledet, kunne i Udlandet havt Exemplarer deraf for Dine; jfr. Münter S 36. 84. Om de gamle Kunstforestillinger af Maria i Solgislen s. Chr. Pedersens Danske Skrifter II. S. 513

Efter denne Tid forsvinder Elephantdecorationen i et Tidsrum af henved 60 Aar. De ved Frederik I Kroning (1524) og Christ. III (1537) baade til Danske og Fremmede uddeelte Ridderslag vare de almindelige.[33] Begge disse Konger havde den franske St. Michaelsorden[34]; men deres Forfædres Orden findes de hverken selv at have baaret eller tildeelt nogen Anden, dersom det ikke har været den Gylden, som Chr. III 1544 forundte en skotsk Gesandt (Kapellet S. 30). Man kunde derfor tænke sig, at Joh. Frises Henvendelse til O. Bilde kan have været foranlediget ved en af Christian III paatænkt Fornyelse af den ældre Orden, under en med Protestantismen mere stemmende Form, navnligen ved Udeladelse af Mariabilledet.

Frederik den Anden bliver altsaa den første dansk-norske Konge, fra hvis Tid Elephanten enten som Ridderorden eller som kongeligt Ærestegn stedse har vedligeholdt sig. At Stiftelsen af en svensk Orden ved Erik XIV og Johan III Kroninger 1561 og 1569, eller den franske St. Michaelsorden, som Kongen modtog i førstnævnte Aar[35], skulde have fremkaldt Tanken hos ham om en dansk Ridderorden, er neppe sandsynligt; snarere kan det have været den 1579 stiftede og Kongen samme Aar tildeelte franske Helligaandsorden; til Ordenstegn valgtes da det uddøde roeskildske Broderskabs traditionelle Symbol.[36] Deraf kan igjen forklares, at den første høitidelige Leilighed, hvorved denne Orden skal være uddeelt, blev den slesvigske Forlehningsakt i Odense den 3die Mai 1580.[37] Kort efter, i samme Aar, uddeeltes den ved Prindsesse Augustas Daab d. 26de Juni. Den Maade, hvorpaa den ved denne Leilighed omtales af en samtidig Forfatter[38], viser at den allerede dengang betragtedes som en virkelig Ridderorden, og skjøndt hverken officielle Dokumenter eller egentlige Statuter kundgjorde dens Stiftelse, vedblev den dog i den paafølgende Tid stedse at kaldes saaledes, hvorfor ogsaa flere baade inden og udenlandske Forfattere nævne denne Konge som Ordenens egentlige Stifter.[39]

Foruden Ridderordenen uddeelte Kongen tillige, som Æres- eller Naadestegn, deels Kieder med underhængende Elephanter, hvorpaa Kongens Navnetræk, deels Medailler med Kongens Brystbillede paa den ene og en Elephant med hans Navnetræk og Valgsprog paa den anden Side.[40] I Aarhundredets to sidste Decennier forekommer ogsaa Elephanten hyppigen i forskjellige Kunstforestillinger.[41]

Christian den Fjerde vedblev i sine første Regjeringsaar selv at bære Elephanten med hans Faders Navnetræk i en Guldkiede; ligeledes anbragtes den paa Mynter. Da de Fleste, om ikke alle Ridderne fra Fred. II Tid vare døde, og han ved sin Kroning ikke havde slaget Riddere, stiftedes A. 1616 en ny Orden. Ligesom den slesvigske Forlehning 1580 var den første høitidelige Anledning, ved hvilken Elephanten uddeeltes som Ordenstegn, saaledes stiftede Christ. IV ved den slesvigske Forlehningsakt i Kolding d. 2den December 1616 Ridderordenen af den væbnede Arm (brachii armati ordo), i hvilken dette Ordenstegn forenedes med Elephanten; den tildeeltes, med det sædvanlige Ridderslag, især dem, der havde udmærket sig i Kalmarkrigen.[42] Ved de sønderborgske Hertugers Forlehning i Kiøbenhavn d. 2den Juli 1633 foretoges en Forandring af Ordenstegnet, hvori dog Elephanten og den væbnede Arm endnu vare forenede.[43] Men det ene Symbol fjernedes ved den sidste høitidelige Ordenspromotion under denne Konge i Anledning af den udvalgte Konges Formæling 1634, og Ordenen kom nu til blot at bestaae af Elephanten med Kongens Navnetræk paa Siden og Begyndelsesbogstaverne af hans Valgsprog R. F. P. nedenunder, baaren i en tredobbelt Guldkiede.[44] Under Frederik III og Christian V fandt nogle mindre væsentlige Forandringer Sted ved Ordensdecorationen[45], indtil Elephantordenen ved Statuterne af 1ste Decbr. 1693 erholdt sin nuværende Organisation.

Foranførte er vel alt hvad hidtil med historisk Vished eller Sandsynlighed kan vides om Elephantdecorationens Oprindelse og Ordenens successive Udvikling indtil 1692. Slutteligen turde en kritisk Udsigt over de vigtigste ældre og nyere Skrifter og de forskjellige Hypotheser og Forklaringer, der med Hensyn til denne Gjenstand Tid efter anden have gjort sig gjældende, her ikke være uden Interesse.

Som bekjendt er O. Bildes tidt anførte Skrivelse til Cantsler Joh. Friis det ældste hidhørende Aktstykke, hvis Ægthed Forf. tidligere har søgt at godtgjøre og endnu ikke omtvivler.[46] Har det været Originalen, som Stephanius i Sorø 1649 meddeelte O. Worm (Epp. I. p. 290) maa den med hans øvrige Haandskriftsamling være kommen til Sverige.[47] Mangel af Datering er ikke usædvanlig i gamle, især private Breve.[48] At en Afskrift deraf allerede haves fra Slutningen af 16de eller Begyndelsen af 17de Aarhundrede turde endnu mere tale for dets Authentie, ligesom selv den Omstændighed, at Mariabilledet her ikke omtales.[49] Havde det været et Product enten fra den Tid, da det først blev bekjendt, Aarhundredets Midte, vilde man uden Tvivl have ladet det føre Ordenens Oprindelse op til et langt ældre Tidsrum.

Elephantordenen omtaltes og beskreves af Fremmede længe før den tildrog sig danske Lærdes Opmærksomhed[50]; af de Fleste henførtes den til Christian I eller Fred. II. Blandt hine hører ogsaa Pontanus, da han, skjøndt kongelig dansk Historiograph, i Holland forfattede og 1631 udgav sin Historia Danica. I den tilføiede statistiske Beskrivelse af Danmark omtaler han Elephantordenen (p. 769-70), sammenligner den med det gyldne Skinds- og Hosebaandsordenen og meddeler hvad derom forekommer i Fr. Mennenii Deliciæ eqvestrium ordinum (1613) uden dog at nævne sin Kilde; et udførligt Arbeide over denne Gjenstand bebuder han i Fremtiden.

Omtrent paa samme Tid (1630) henvendte en lærd hollandsk Jurist Joh. Cabeliau sig til O. Worm for at erholde Oplysning om de danske Ridderordener til Brug for den franske Lærde Joh. Jac. Chifflet.[51] Worm beklagede, at han intet Tilfredsstillende havde kunnet erfare herom; men at det kunde ansees som afgjort, at der længe før den Oldenborgske Stammes Tid her havde existeret en Orden helliget Jomfru Maria, hvis Riddere bare en Kiede sammensat af Elephanter og peronibus(!), hvorunder Mariabilledet; tillige beskrives den 1616 stiftede Sværdorden.

Det første særlige Arbeide over Elephantordenen skyldes en lærd Jesuit, Sigismund Markwart, som opholdt sig i Kiøbenhavn 1659-62. Det er forfattet paa Latin og dediceret (Hamborg, 16de Mai 1662) til Frederik III, hvem det blev overleveret af den berømte C. v. Mander, der tildeels havde foranlediget Skriftet og forsynet Forfatteren med Bidrag. Fra danske Lærde havde han, med Undtagelse af O. Bildes Brev og en Meddelelse fra O. Worm, som han i Brüssel havde seet hos den omtalte Chifflet, ingen Oplysninger kunnet erholde; heller ikke fra det pavelige Archiv; imidlertid ansaae han Ordenen for ældre end Christian I.[52]

Denne Monographie blev benyttet af en samtidig dansk Forfatter, som i henved 30 Aar gjorde Elephantordenens Historie næsten til sit Livs Opgave, nemlig Lic. jur. og Assessor i den norske Over-Hofret Ivar Nielsen Hertzholm.[53] Han efterlod sig forskjellige Afhandlinger om den, deels paa Latin, deels paa Dansk, de fleste uden Tidsangivelse, men kjendeligen forfattede

33) Fred. I slog Jørgen Kock til Ridder. Om Chr. III Ridderslag hedder det i Cr. Læti res Daniae p. 238: Aliquot sane meritos bene honorat equestris militiæ gradibus; Dantisco postea missum Johannem Conradum simili percussum vindicat ense.

34) Blandt Fred. I efterladte Klenodier fandtes denne Orden (Gesellschop), ligesom ogsaa „eine brede guldene Fruwenkede, de gelencke sin gemaket alß Hoff Iseren" (Hestesko); Nye danske Mag. VI. S. 66; Schlegels Old. Könige I. S. 177; om disse Hestesko ikke rettere have været Sporer? Den 12te April 1560 fik Christopher Guldsmed i Odense Betaling for en Guldkiede, som han havde forfærdiget for Fred. II „af de to gamle Konningens Forbundskieder af Frankerige", som veiede 3 lødig Mark Kronguld, beregnet for 208 Kroner." Paa sine Portraiter forestiltes Christ. III med en Guldkiede, hvorunder en Slange; Hjemstiernes Medaille- og Myntsamling S. 328-29. Elephanten paa hans Portrait i Schlegels Gesch. d. Oldenb. Könige, har, ligesom paa Christian d. Andens, ingen Hjemmel.

35) Den høitidelige Ceremonie, hvormed Ordenen, „som kaldes Selskab", overleveredes, og Gesandtens ved denne Leilighed holdte mærkelige Tale s. Resens Frederik II Krønike S. 60-62. Paa et gammelt Portrait bærer Kongen denne Orden; Hjelmstiernes Medaille- og Myntsamling S. 332. Paa et andet forestilles han med denne og Hosebaandsordenen; Suhms Samlinger I. 1. S. 52. Den sidste Orden erholdt Kongen 1581-82. Ogsaa om denne „kongelige St. Jørgens Orden og Forbund" har Resen meddeelt en udførlig Beretning S. 332-35.

36) Saaledes charakteriserede H. Rantzau Ordenen i et Epigram: Ordinis danici insignia turrigeri multum celebres elephantis honores tempore jam longo danicus ordo gerit; Commentarius bellicus (Francof. 1595) p. 406. Selv forestille hans Portraiter ham jevnligen med Elephanten. Paa det i Braunii Theatrum oppidorum. Lib. IV. af Rantzau meddeelte Kart over Danmark findes hans Vaaben omgivet af en Guldkiede, hvorunder en taarnet Elephant med Kongens Navnetræk; jvfr. Danske Mag. I. S. 354-55. 358. 361. Priscus ordo danicus kaldes den af O. Worm, Epp. I. p. 419.

37) Helvaderi Sylva chronologica maris baltici (Hamb. 1624) S. 110: Benedict v. Ahlefeld blev benaadet „mit dem dännemarckischen Orden", en gylden Elephant med Taarn paa Ryggen.

38) Hamelmann, Oldenburgische Chronik (1599): „Der König, als er mit andern anwesenden Fürsten und Herren eine Bündtniß aufgerichtet, auch Grafen Johan in solchen Bundt aufgenommen, und ihme zur Zeugniß einen von Gold und Edelgestein gemachten Elephanten (welche des dänischen Bunds, gleichwie das güldene Flies des burgundischen und das Hosebendel des engeländischen, ein Zeichen ist), an einer gülden Kette hangend, mit seinem Contrafeth, daran diese drey Buchstaben T. J. W. geschenket."

39) Paa sine Portraiter forestilles Kongen derfor som oftest med Ordenen i forskjellige Varieteter, bl. Andet i Brev. eqvestre p. 19 med en Elephant uden Taarn i en Ring om Halsen. Forskjellige Ordenskieder fra hans Tid forekomme Tab. VII. Nr. 8-11. VIII. Nr. 1. I „de danske Kongers chronologiske Samling" paa Rosenborg opbevares et gammelt Exemplar af Elephantordenen, som Samlingens Inspecteur Professor Worsaae med Grund formoder at have været baaret af Kongen selv. Det er en lang, fiin Guldkiede, prydet med smaae Rosetter, hvori hænger en Elephant af Guld, med blaa og rød Emaille, samt forskjellige Ornamenter. Paa den ene Side sees i en Medaillon Kongens Brystbillede i Profil og nedenunder i blaa Emaille Begyndelsesbogstaverne til hans Valgsprog M. H Z. G. A.; paa den anden Side i en lignende Medaillon F. S. med Krone og nedenunder i blaa Emaille T. J. W. B. Elephanten er meget flad; Bogstaverne ere anbragte paa et Slags Fodstykke under den. Denne Beskrivelse stemmer mest med Afbildningen i Brev. eqv. Tab. VII. Nr. 8; jvfr. St. Jacobæi Museum regium, P. 2. Sect. 3. Nr. 37.

40) Danske Magazin II. S. 168-69. 269. 321. IV. S. 293-94; Brev. eqvestre p. 20; Suhms Saml. I. 1. S. 52. Medaillerne findes undertiden med en Osken til at bæres; nogle vare af Sølv forgyldte, maaskee for at betegne en ringere Udmærkelsesgrad eller blot tildeelte Uadelige (Dansk Myntcabinet S. 230-31; Højers Dännem. Gesch. S. 303).

41) Saaledes paa de gamle Kronborgske Tapeter. Münter Danske Ridd.-Ord. S. 80.

42) Slanges Christian IV. Hist. I. S. 386; Schlegels Overs. III. S. 58-60; Suhms Samlinger I. 3. S. 103; O. Wormii Epp. I. pag. 402. 419; Brev. eqvestre p. 13. Tab. VIII. Nr. 3. 4. I en Skrivelse til J. L. Holstein (23de Febr. 1747) bemærker H. Gram, at „Sværdordenen blev af Christ. IV kun givet d. 2den December 1616 og findes den aldrig siden at være bleven confereret til Nogen eller nogensinde itereret. Hvad Slange har herom er efter Overlægning med Sal. Geh. Rd. Lerche, som herudi bedst kyndig."

43) Slange II. S. 767; Brev. eqvestre Tab. VIII. Nr. 3. 4; Triumphus nuptialis danicus; Beschreibung der Beylagers Chr. V und Magd. Sybilla (Kopenh. 1648. 4.) S. 24-27 beskrives ogsaa Høitideligheden 1633.

44) Slange S. 783; Suhms Saml. I. 1. S. 56. Naar den franske Reisende Ogier ved denne Leilighed beretter, at i Elephantkieden hang den hellige Jomfrues Billede (Ephemerides p. 86) har han uden Tvivl beskrevet Ordenskieden som den var før Reformationen, for at bibringe sine Landsmænd Forestilling om en her endnu existerende Levning af Catholicismen; han tilføier endog, at den kaldtes Ordo divæ Mariæ sive Elephantis.

45) Brev. eqvestre pag. 80. Tab. VIII. Nr. 5. 7. 8. En Ordensstjerne med 2 Kroner (Danmarks og Norges) og Kongens Valgsprog Dominus providebit brugtes allerede under Frederik III. Suhms Saml. I. 2. S. 204. Br. eqv. Tab. VIII. Nr. 6. Det blaae Ordensbaand under Christian IV. Suhms Saml. I. 1. S. 53. 57. 58. Jfr. det Roeskilde Domprovsti 1508 forundte Vaaben i et blaat Skjold. Fred. III Kroner af 1653 have paa Reversen det danske Vaaben omgivet af St. Michaelsordenens Kiede.

46) K. Hans's Monument S. 14; Hell. 3 Kongers Kapel S. 25. Foruden af Münter antages Ægtheden tillige af P. E. Müller; Rec. over Münters Skrift i Litt.-Tidenden 1823, Nr 19, og af Wegener i A. S. Vedels Biographie S. 49; Vedels Saxo. 3die Lev. S. 47.

47) I en Afskrift fra Midten af 17de Aarh. er tilføiet: „Dette at være en fidimeret rigtig Copie efter Originalen testor Thomas Bangius."

48) I en Fossisk Afskrift (Gl. kgl. Mskaml. Nr. 2375, 4to) er det dog dateret 8de Dag efter Lætare 1535; men dette var netop under Krigen. Ashmole (Order of the Garter p. 120), hvem den danske Gesandt Lindenow havde meddeelt det, henfører det til 1537; Sig. Marqvart til 1538; Resen i hans Mss. om Eleph. Ord. til 1539, alt dog kun efter Gisninger.

49) Som et indre Beviis for Ægtheden kan maaskee tillige anføres, at Udtrykkene „Slægt og baarne Venner" ogsaa forekommer i et Brev fra ham til hans Broderkone 1535: „baarne Venner; baarne Slægt og Venner"; Danske Mag. I. S. 190-91.

50) F. Ex. Mennenii deliciæ eqvestrium ordinum (1613); Favin, Théatre d'honneur (1620); J. Selden, Titles of honour (1631); Gottofredi Archontologia cosmica (1649); Miræi origines eqvest. ordinum; jvf. Münter S. 83. 115; Nye danske Mag. V. S. 57.

51) Epp. I. p. 398-403. Chifflet vilde uden Tvivl benytte de begjærede Oplysninger ved det gyldne Skinds Historie, som K. Philip IV, hvis Livlæge han var, havde overdraget ham at forfatte, og hvoraf der 1652 udkom en Prøve.

52) Denne Forfatter kan neppe have udgivet noget trykt Skrift. da han ikke nævnes i de literærhistoriske Værker om Jesuiterordenen, ikke engang i de nyeste: (Caballero) Bibl. Scriptorum S. J. Suppl I-II Romæ 1814-16 4to og de Baker Bibl. des ecrivains de la Comp. de Jesus. Serie I-III. Liege 1853-58. 4. Flere Afskrifter med Titel: Exemplar de ordine danico Elephanti, Liber 2dus haves i det store kongelige Bibliothek. Muligen kan 1ste Bog forefindes i det keiserlige Biblioth k i Paris; s. Catalogus Codd. Mss. Bibl. Paris, IV. p. 199, Nr. 6058.

53) Han var født 1635. Under 18de Marts 1675 forordnedes han til Assessor i den norske Overhofret „og derfore, saavelsom i Henseende til hans adskillige vindskibelige Skrifter, hvorved han i saa Maade haver søgt at gjøre sig meriterendes, at nyde 200 Rigsdaler aarligen." Tillige blev han efter Ansøgning bevilget og tilladt, at naar han til Christianssands Bye 6 Rigsd. aarligen udgiver, maa han uden videre til Byen at svare, sin Handel og Næring, som han bedst veed og kan, bruge og fortsætte" (Norske Registre i Geh.-Arch. Medd. af Kall-Rasmussen.) Naar Worm og Nyerup omtale ham som kongelig Historiograph, da har det ingen videre Hjemmel. I Østerriisøer oprettedes 13de Juli 1674 et Gavebrev imellem ham og hans Hustru Dorothea Ingvorsdatter, Enke efter Isak Lauridsen (N. Reg.); ifølge Kongebrev af 5te Juni 1683 vilde han holde Skifte og Deling efter hendes Død (Norske Tegnelser).

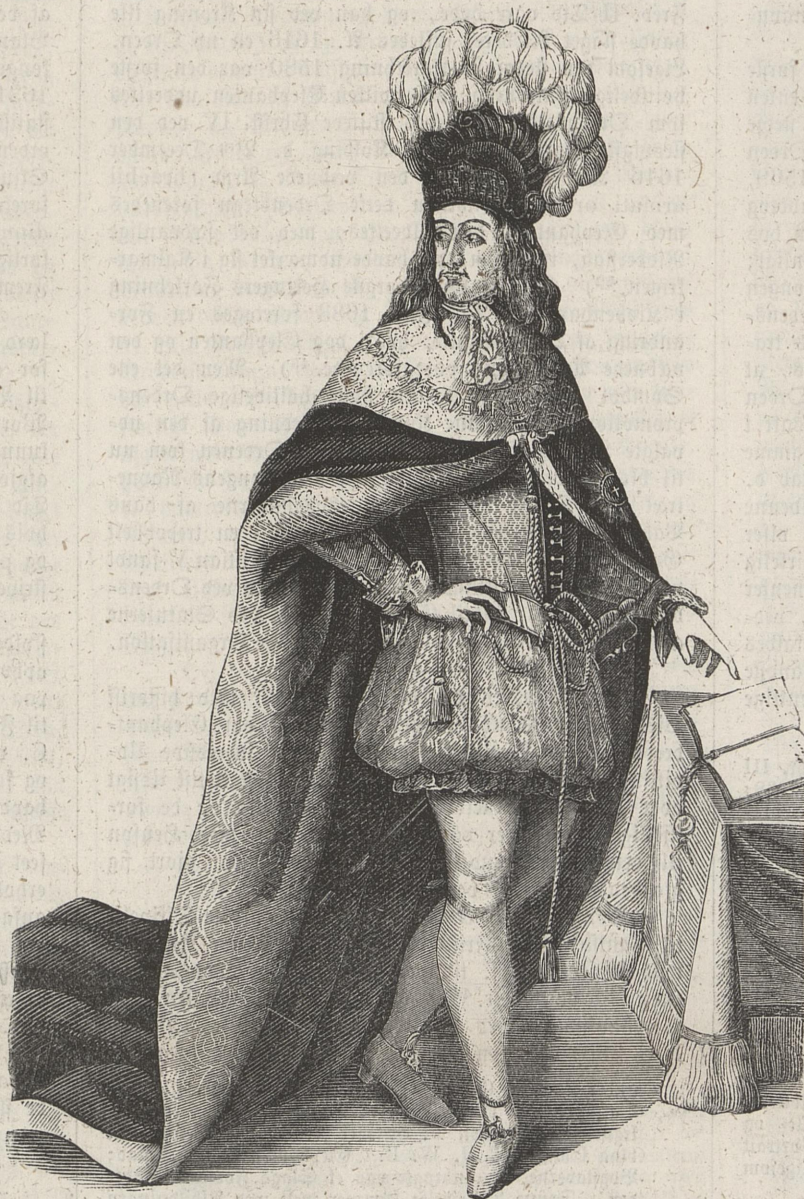
i Tidsrummet 1663-90.[54]) De vidne om en ikke ringe Læsning og Samlerflid, men tillige om den Tids Mangel paa historisk Kritik. Han antager ikke, at Ordenstegnet, efter O. Bildes Beretning, var forundt Christian I af Sixtus IV; men at Ordenen skrev sig fra Korstogene eller fra Knud VI Tid og at Chr. I kun havde fornyet den. Uagtet der haves forskjellige Bearbeidelser af ham fra Fred. III Tid (1663, 1666, 1668), af hvilke een er tilegnet Kongen selv, en anden hans Svigersøn Churprinds Johan Georg af Sachsen, synes de dog ikke at have tildraget sig Regjeringens Opmærksomhed før langt ind under Christian V Regjering. Efter kongelig Befaling afgav nemlig den kgl. Historiograph W. Worm under 2den Marts 1683 en Bedømmelse af Værket, hvis Resultat blev, at de af Christian I uddeelte Kieder blot havde havt Hensyn til det af ham stiftede Broderskab og ikke til nogen Ridderorden, hvilken ikke var ældre end 1580; til O. Bildes Brev havde Worm i det Hele ikke megen Tillid. Slutteligen tilføier han dog: „Ikke desmindre gjøres det ei Behov, at Fremmede skulle vide hvad En og Anden veed her hjemme, mens kunde intet skade, at man søgte at illustrere vores egen Dont, omendskjøndt der ikke er saa god Fundament til, som vel ønskedes. Og udi den Henseende synes mig Mr. Hertzholm haver gjort vel, og som han haver havt stor Umage med dette scripto og derudi indført adskillige Curiositeter til Fædernelandets Berømmelse, saa at det vel meriterede at trykkes . . . var det at ønske, at han af Hs. Maj. Naade til videre Arbeide blev animeret." (Suhms Samlinger I. 39. S. 90-94.) Worms Forslag blev dengang ikke videre taget til Følge. Men adskillige Aar senere, omtrent 1690, synes Værkets Udgivelse paany at være paatænkt, muligen i Anledning af de forventede Ordensstatuter. Efter kongelig Befaling afgave da Vicepræsidenten i det danske Cancellie Michael Wibe og W. Worm en Erklæring, der gik ud paa, at „den af J. Hertzholmio forfattede Materie om den høieste Orden af Elephanten . . . . til samme Ordens Antiqvitet og Lustre at være indrettet, saa den med Berømmelse til Trykken kunde befordres, naar i Latinen noget kunde forandres."[55]) Men de for literære Foretagender i det Hele ugunstige Forhold, især naar Regjeringens Understøttelse skulde paakaldes, hindrede ogsaa denne Gang Frugten af Hertzholms mangeaarige Flid fra at komme for Lyset. Efter hans Død 1693 varede det endnu 11 Aar inden noget deraf blev offentliggjort, skjøndt man allerede i Udlandet havde havt Leilighed til at benytte det i Afskrifter. I Aaret 1704 leverede nemlig Jens Bircherod, dengang Præst i Gladsaxe, et Sammendrag paa Latin af to Hertzholmske Arbeider, det ene latinsk, det andet dansk, med Tillæg og Bemærkninger af ham selv.[56]) At Værket maa have mødt Anerkjendelse paa høiere Steder kan sluttes deraf, at Udgiveren allerede næste Aar fra Landsbypræst blev Biskop i Christianssand.[57])

Under 1ste December 1693 udfærdigedes Elephantordenens Statuter. I Indledningen siges, at „fremfarne Konger i Danmark have for utænkelige Tider indrettet denne ypperlige Ridderorden." Næste Aar, ved Ordensfesten eller Kapitlet paa Frederiksborg den 4de Juli, holdt Geheimeraad Marcus Giøe en Tale, hvori han antog, at her i Middelalderen havde existeret saavel en „Orden af Kaarden og Beltet" (den almindelige Ridderværdighed), som tillige Elephantordenen, hvilken, efter Hertzholms og hans Mening, egentlig var indstiftet af Knud VI og af Christian I blot „restitueret", ligesom Christian V „restituerede Ordenen af Dannebrog.[58]) Denne Tale kom i Haandskrift Otto Sperling den Yngre for Øine. Han underkastede den en skarp Kritik, der egentlig blev en fuldstændig Gjendrivelse af dens hele Indhold. Naturligviis turde han ikke meddele denne i noget trykt Skrift, men nedlagde den i det uhyre Forraadskammer af philologisk, historisk og antiqvarisk Lærdom, han har efterladt sig, og som, skjøndt lidet eller intet kjendt og benyttet, stedse vil hjemle ham Navn som en af Danmarks første Lærde og Polyhistorer.[59]) Resultatet af hans Bemærkninger blev, at de af danske Konger i Middelalderen uddeelte Ridderslag vare de i alle europæiske Lande almindelige, der intet Hensyn havde til den senere Elephantorden. Det af Christiern I uddeelte Ordenstegn - Elephanten - vedkom blot det roeskildske Broderskab og ophørte derfor ved Reformationen. De Guldmynter eller Medailloner med den hellige Jomfrue med Barnet over Halvmaanen paa den ene og en Elephant paa den anden Side, som vare opdagede i Italien og Spanien og forefandtes ogsaa her (Brev. eqvestre p. 75) kunde muligen være foranledigede ved Kongens Romerreise. At Sperlings skaanselløse Kritik nærmest var grundet paa hans Overbeviisning lader sig ikke omtvivle. Men imellem Taleren og Kritikeren bestod tillige et fiendtligt Forhold, da M. Giøe, fra 1695 Overhofmester ved det nye Ridderakademie, to Aar senere havde faaet Sperling affat fra sin Post som Professor i Historie ved Akademiet med kun Halvdelen af sin Gage i Pension. Saaledes kan man godt forstaae den personlige Bitterhed, der her udtaler sig. Han fremstiller M. Giøe som en stræng Aristokrat, der ei kunde faae Adelstanden og Ridderordenerne gamle nok (severus in antiqvitate nobilitatis danicæ præferenda censor), og i denne Henseende ei taalte Modsigelse. Talen vidnede om Forfatterens i det Hele maadelige Studier og Mangel af Kritik, hvorfor det vilde være en Prostitution at lade den trykke. Muligen kan denne haarde Bedømmelse være kommen Forfatteren for Øren og været Aarsag til, at den ikke blev trykt før længe efter hans Død (1698).[60])

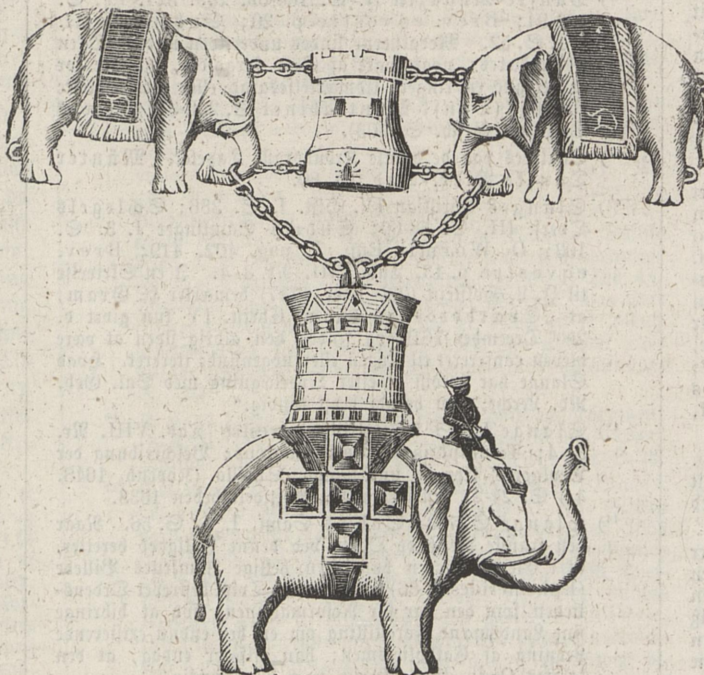
Efter 1704, da Bircherod udgav sin Bearbeidelse af Hertzholms Værk, blev hele Aarhundredet igjennem Elephantordenens Historie ikke Gjenstand for nogen selvstændig Undersøgelse; kun leilighedsviis blev den berørt af enkelte af vore historiske Forfattere, blandt hvilke her fortrinsviis kunne nævnes Holberg, Klevenfeldt, Langebek og Suhm.

Holberg anfører i sine statistiske Værker over den danske Stat[61]) flere nyere Forfatteres Meninger om Ordenens Oprindelse, men da han nærmest holder sig til Bircherods Værk, er han tilbøielig til at udlede den fra Korstogene. I hans Danmarks Historie (2den Udg. I. S. 738) nævnes Elephantordenens „Fundation" blandt de Indretninger, der tillægges Christian I. „Dog er vanskeligt at sige noget vist om denne Ordens Brug, førend udi Frid. II Tid; hvilken, om han ikke først indstiftede den, saa kan han dog siges først at have indført dens bestandige Brug."

Klevenfeldt har, som bekjendt, efterladt sig betydelige og omfattende Samlinger til den dansk-norske Genealogie og Heraldik, men næsten intet særligt Arbeide; heller ikke om Elephantordenen, som dog kunde siges at ligge hans Hovedstudier nær. Det eneste hidhørende, som haves fra hans Haand, ere nogle den ældre Bernstorf, under 27de Mai 1742 fra Göttingen tilsendte Meddelelser i Anledning af et Værk om de danske Ridderordener, som en Italiener agtede at udgive. Da de fremmede Skribenters Efterretninger ere upaalidelige, anbefaler han navnligen Bircherods Værk og Jacobæi musæum regium. Efter hans Mening har Christian I ikke stiftet en Ridderorden, men et Broderskab, hvis Medlemmer bare en Kiede, „paa Dansk kaldet Siælskab, eller aandelig Selskab" (!), hvis Beskaffenhed dog ikke kjendes. At en Elephant har hørt dertil, grunder sig

Kong Christian den Femte i Elephant-Ordenens Ridderdragt.

Elephant-Ordenen.

54) Gle. kgl. Mskfaml. Nr. 755-57. Fol. 2374. qv.; alle Autographa, tildeels med ziirlige Tegninger; Nr. 756 med Kongens tegnede Portrait (1666); Nr. 755 er dediceret til Kongen; Nr. 756-57 til P. Reetz og Christopher Gabel.

55) Ny kgl. Mskfaml. Nr. 1427. qv. „Den høieste Ordens høistpriselig Antiqvitet og Lustre om Elephanten, af Historier, Medaigler, Traditioner, lærde Mænds Testimonier, Vaabner og adskillige Antiquiteter uddraget og colligeret af Iv. Hertzholmio" er et Udtog paa 17 §§ af et større Arbeide, ikke med H's egen Haand, men af ham overleveret til Kongen.

56) Breviarium eqvestre s. de eqvestri ordine Elephantino, ejusqve origine, progressu ac splendore hodierno tractatus, collectus, ex antiquis diplomatibus, bullis, numismatibus, insignibus, præcipue autem ex posthumo & manuscripto Iv. Hertzholmii codice, in epitomen redacto, variisqve additamentis ac observationibus illustrato & continuato a Jano Bircherodio Jani Fil. Hafniæ 1704. Fol. m. Kobb., dedic. til Frederik IV. I Fortalen bemærkes, at Hertzholms Haandskrift var benyttet af Ashmole i hans Værk om Hosebaandsordenen og af L. L. Voigt, der kön. Eleph.-Orden. Bayreuth 1673 (fordetmeste et Plagiat efter H.); om hvad H's. Samlinger, baade Haandskrifter og Kobberplader, havde lidt ved Ildebrand, Tyvehaand m. m. jvfr. Suhms Samlinger I. 3. S. 96. Udgiverens Tillæg bestod mest i Statuterne af 1693 og hvad der efter denne Tid vedkom Ordenen. Bircherod nævner H. som sin Morbroder (avunculus); hans Fader Dr. Jens B. var nemlig i første Ægteskab gift med Hertzholms Søster Else Nielsdatter.

57) Som Anmelderen i N. litt. mar. balthici 1706 p. 191 ogsaa synes at have bemærket.

58) Blandt de Thottske Haandskrifter (Nr. 766. Fol.) findes saavel et tydsk Udkast til Ordensstatuterne af 11te Marts 1679 i 19 Artikler som et, maaskee ældre, fransk, uden Tidsangivelse, i 7 Kapitler, hvori Christian I nævnes som Ordenens premier grand maistre. Skulde, tilføies der, i Archiverne forefindes sikkrere Oplysninger om Ordenens Oprindelse, vilde det være hensigtsmæssigt her at omtale dem.

59) Mere herom i Forf. Hist. Efterr. om det st. kgl. Bibliothek S. 82-83. De paagjældende Steder findes i Folioafskriften af de Sperlingske Collectanea i den gle. kgl. Mskfaml., 6te Bd. Fol. 171. 173-75.

60) Beretning om den ypperlige kongl. Danske Ridder-Orden af Elephanten, forestillet udi en ziirlig Tale, holden paa Friedricksborgs Slot Anno 1694 den 4de Juli ved Hr. M. F. Giøe; Kbhvn. 1721. 8. 56 §§. I Jubelaaret 1760 blev den paany udgivet i 4to af Th. Balle, med Dedication til Fred. V og nogle ubetydelige Tillæg og Anmærkninger.

61) Danmarks og Norges Beskrivelse (1729) S. 685 flg.; Geistlige og verdslige Stat (1762) S. 531 flg., der ikke indeholder mere.

paa O. Bildes Brev, „som kun er en simpel Fortælling uden Beviser.“ Om Kong Hans's Monument i Odense, „som han flere Gange har seet“, forsikkrer han, at der i Kieden „sees hverken Elephant- eller Mariabillede, men en Skuepenge med et Portrait.“ D. v. Lindens Portrait med Elephantkieden anseer han for uægte. Hverken under Christian II, Frederik I eller Christian III findes Spor til Elephantordenen, der ikke er ældre end Frederik II Tid. Om Elephantens Anvendelse paa forskjellige Maader under denne Konge, „tilforladelig Elephantordenens Stifter“, og de to følgende Konger, meddeles enkelte interessante Notitser, især efter Kunstværker. Slutteligen udtaler han det Ønske, at den italienske Forfatter nøie vilde undersøge det Mantuanske Archiv og Monumenter, - et Ønske, som ikke vides at være blevet efterkommet.[62])

I Langebeks ved den Oldenborgske Stammes Jubelfest 1749 i det kongelige danske Selskab holdte Tale, der indeholder en saa rig Skat af Oplysninger til Christian d. 1stes Historie, findes ogsaa en grundig Fremstilling af det, der med Sikkerhed kan vides om Kapellet og om Broderskabet (S. 101-8). Han antager,

[62]) Suhms Samlinger I. 1. S. 48 flg., sammenholdt med Klevenfeldts noget fuldstændigere Haandskrift i Nye kgl. Mskfmlg. I et udateret Brev, hvormed Gram tilbagesendte Klevenfeldts „egen Pjece“ om Elephantordenen, tilføier han, „at denne, uagtet jeg ikke kan samtykke Deres Rigeur overalt, er dog bedre end alt hvad jeg isto argumento endnu har seet.“

at dette ei blot har været en geistlig, men (ligesom det gyldne Skind) ogsaa en verdslig Orden og at Elephanten har hørt til Ordenskieden. Dog var den, saavel paa den Tid som senere under Frederik II mere at ansee som et kongeligt Æressmykke end som en virkelig Ridderorden.

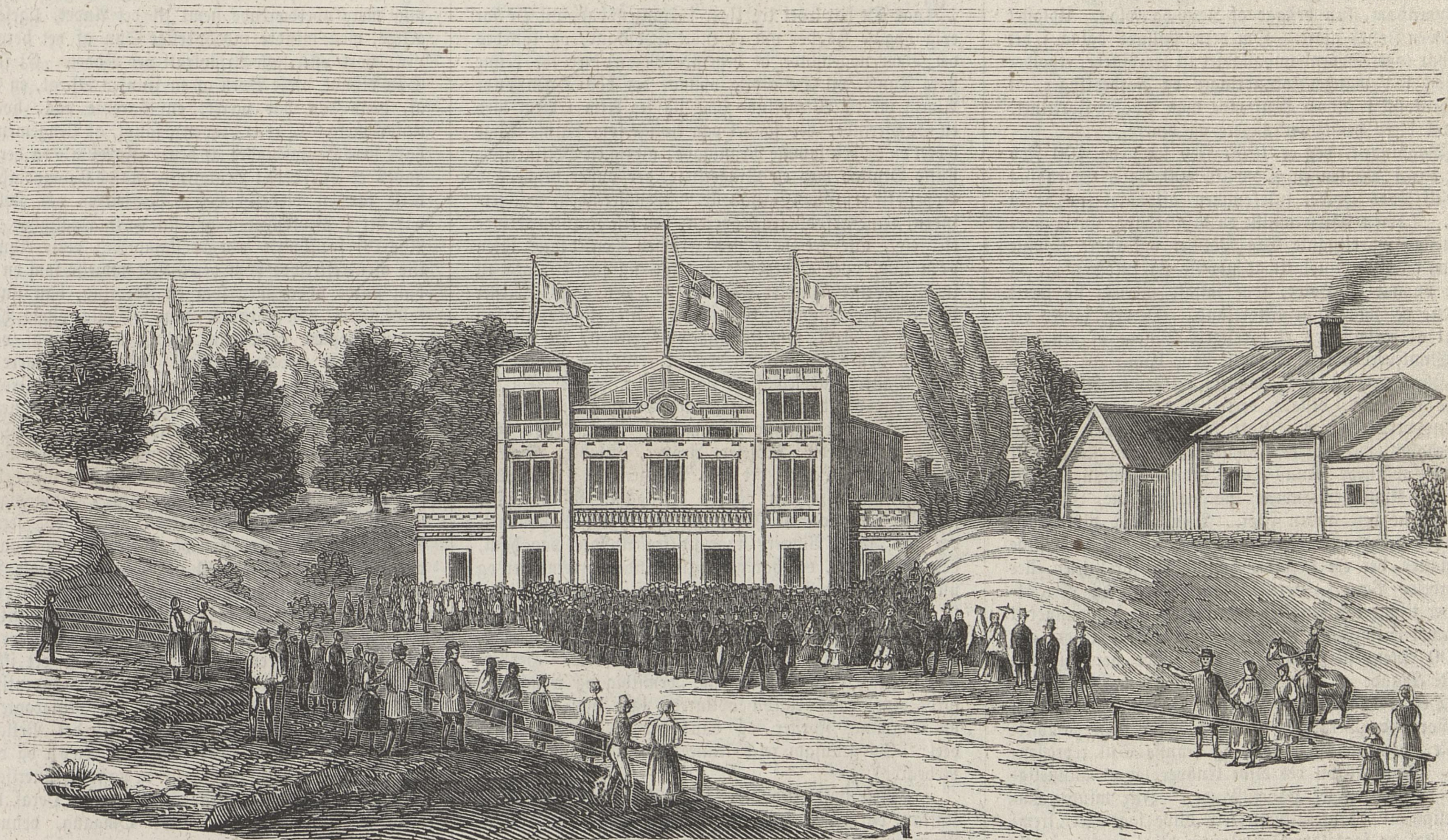
Suhm forkastede naturligviis den Hertzholmske Hypothese om Elephantordenens Oprindelse fra Korstogene og henførte den til Christian I (Danm. Historie VIII. S. 194).[63])

Endelig blev i Begyndelsen af nærværende Aarhundrede Elephantordenens Historie Gjenstand for grundigere Undersøgelser. Da i Frederik d. 6tes første Regjeringsaar en Omorganisation af Dannebrogsordenen fandt Sted, hvorved begge Ordener sattes i en nærmere Forbindelse, erholdt de tillige (i August 1808) deres første egen Historiograph i Danmarks lærdeste da levende Historieforsker Abr. Kall. Han søgte ikke blot ex officio at godtgjøre Muligheden af Dannebrogsordenens med Føie bestridte Ælde[64]); men søgte tillige at efterspore Elephantordenens Oprindelse. Skjøndt ogsaa hans hidhørende Arbeide vidner om Forfatterens udstrakte Lærdom og kritiske Skarpsindighed, spores dog tydeligen, at det nærmest var foranlediget ved ydre Tilskyndelse. Da Hovedsagen var, saavidt muligt, at føre Beviser for Elephantdecorationens Ælde, dvælede han kun ved Ordenens legendariske Historie og naaede aldrig til det mere historiske Gebet, hvor Kilder og Kjendsgjerninger, som O. Bildes Brev, det roeskildske Broderskab og K. Hans's Gravmonument kunde have skaffet ham sikkrere Fodfæste. Selv synes han heller ikke at have anslaaet det udbragte Resultat synderlig høit, naar han slutter sin Afhandling saaledes: „Med alt hvad jeg her har sammenskrevet, tilstaaer jeg, er intet egentlig beviist, men at fordre i en saa dunkel Materie Beviis, troer jeg ogsaa ubilligt. Gjettet mig frem har jeg, ligesom mine Formænd, og nok for mig, om jeg er kommet nogle Skridt videre end de.[65])

[63]) I Hamsforts Kongeliste (1585) i Scr. rer. dan. I. p. 40 siges Elephantordenen at være stiftet i A. 1314. Men Hamsfort har egentlig villet henføre den til 1311 ved Turneringen i Rostock; Aarstallet 1314 vedkommer Dommen over de adelige Oprørere. Misforstaaelsen er altsaa fremkommen ved en urigtig Interpunction hvilket Suhm XI. S. 739 ikke har bemærket.

[64]) I nogle haandskrevne Meddelelser. Suhm har i sin Danm. Historie IX. S. 335-37 og X. S. 122 drøftet Legenden om Dannebrogsfanen og antager for vist, at Ordenen ei er ældre end 1671 (jvfr. XII. S. 282). Vel har Kall i en Anm. tilføiet: „Hvad af det, som Suhm her anfører, efter min Formening ei er saa ganske rigtigt, skal jeg ved anden Leilighed bemærke“; men denne Leilighed fulgte aldrig.

[65]) Skulde A. Kall have foranlediget, at i Statscalenderen for 1809, som i alle de Følgende, Elephantordenen siges at være stiftet i Begyndelsen af det 15de Aarhundrede, da kjendes ingen Hjemmel herfor.

Jernbanefesten i Falun 13de Juli 1859.

Kalls Afhandling blev aldrig trykt[66]); derimod blev den benyttet af Vedel Simonsen[67]) og især af Münter. Denne var enig med Kall i, at de Danske og Norske ved Deeltagelse i de første Korstog kunne have lært at kjende Elephanten, og at denne af En og Anden kan være anvendt som Skjoldmærke; men han antog ikke, at den som Decoration efter Nicæas Erobring 1097 skulde være uddeelt, eller at den var noget egentligt Særkjende for Nicæa, ligesom han i det Hele ikke troede det muligt at betegne de Veie, paa hvilke Elephanten i en senere Tid kom til at danne et Broderskabstegn eller en Orden.[68]) Et Moment, som Kall og efter ham Vedel Simonsen (anf. St. S. 209) og Münter allerførst bragte ind i Elephantordenens Historie, er det Samfund af Søkrigere, med et geistligt Anstrøg, som i Midten af det 12te Aarh. dannedes til de danske Kysters Forsvar mod Venderne, og som hvis Stifter og Høvding nævnes en Wetheman, efter Navnet at dømme en Tydsker, ligesom ogsaa i Roeskilde, hvorfra det nærmest synes at være udgaaet, dengang boede mange tydske Haandværkere. Dette Samfund bliver altid et interessant Phænomen i vor Middelalder, som vel fortjente at kjendes efter flere Kilder end den eneste Saxo.[69]) Dets Vedtægter og Sæder minde om lignende Krigersamfund i den nordiske Fortid, saasom Halfsrekkerne, Jomsvikingerne, Knud den Stores Thinglith, Væringerne og Kylfingerne i Gardarike.[70]) Men dets Virksomhed og Betydning synes at være standset med de Omstændigheder, der nærmest havde fremkaldt det, Vendernes Angreb, og har i det Hele maaskee ikke bestaaet over 20 Aar. Det var altsaa en altfor dristig Hypothese at bringe det i Forbindelse med Elephantordenens Oprindelse, hvilket Münter selv ogsaa senere synes at have indseet og derfor fundet den hele Formodning ugrundet (Kirchengeschichte Dän. u. Norw. II. S. 913).

[66]) Den forelæstes i Januar 1812 i Videnskabernes Selskab: „Om Elephantordenens tidligste Oprindelse og Ordensdecorationens første Anvendelse.“ Kall, som aldrig var nogen synderlig productiv Forfatter, var dengang 69 Aar gammel; under de daværende oeconomiske Forhold gik Trykningen af Selskabets Skrifter ogsaa langsomt frem; 6te Bind, der indeholdt Afhandlingerne fra 1809-12, udkom først 1818.

[67]) Historisk Udsigt over nordiske Valfarter og Korstog til det hellige Land (1813) S. 207 flg. V. S. blev fra 1816-26 ansat som Medhjælper ved Ordenens Historiographi.

[68]) Münter om de danske Ridderordeners Oprindelse (1822); de paagjældende Steder hos Münter findes især S. 37. 39. 43. 49. G. L. Badens s. A. særskilt udgivne Recension indeholder adskillige rigtige Bemærkninger.

[69]) Hist. Danica, ed. P. E. Müller p. 687. 746. 748. 798. 890; Suhms Danmarks Hist VI. S. 95. VII. S. 41. 162. 379; Münter S. 16-28. I Knytlingasaga omtales det ikke. Müller har i sine Anmærkninger til Saxo intet om dette Samfund, men har derimod meddeelt nogle Bemærkninger derom i sin Recension over Münters Skrift i Dansk Litt.-Tidende 1823 Nr. 19. Det er ikke usandsynligt, at Vethemans Navn endnu gjenfindes i et Partie af Moens Klint, Vitmondsnakke; Paludans Moens Beskrivelse II. S. 30.

[70]) Jvfr. om disse P. A. Munch i Annaler f. nordisk Oldkyndighed og Historie 1857. S. 237.

Gefle-Falun-Jernbanen.

Den 13de Juli indviedes den Jernbane, som gjennem tidligere ufremkommelige Vildmarker sætter Falun, Sveriges betydeligste Bergstad, i Forbindelse med Søstaden Gefle med dens store Handelsflaade og udbredte Skibsfart, saa at Dalarne dagligen kunne føre til Havet sine Mineralier og sin Trælast og nu og da sit overflødige Korn og faae sig tilbage Salt, Fisk og andre Livsfornødenheder, hvis Tilførsel før var saa besværlig. „Engebrekts og Wasas Folk kunne nu være i Stockholm inden 16 Timer.“ Ophavsmanden til dette betydelige Jernbaneanlæg er den i mange Henseender fortjente Grosserer Murén, og det er bleven ledet af Kapitain Adelsköld, der med stor Dygtighed skal have skilt sig fra sit Hværv. Aktieselskabet for denne Jernbanes Anlæg konstituerede sig 5te Marts 1855. Omkostningerne vare anslaaede til 6 Mill., hvortil Staten bidrog med et Laan af Halvparten, dog paa mindre gunstige Vilkaar. Knapt to Maaneder efter paabegyndtes Arbeidet, og allerede i 1856 kunde

en god Strækning tages i Brug for Færdselen. Jernbanen var beregnet at være færdig om 5 Aar, men den blev det i vel fire, og det uagtet der oftere var Mangel paa tilstrækkelige Arbeidskræfter. Jernbanen er vel 8 Miil lang og tilbagelægges ved Indvielsen paa vel 3 Timer. Ved denne Leilighed var der megen Høitidelighed i Falun. Butikker og Værksteder vare lukkede, alle Grubearbeiderne oven Jorde, og Klokkerne ringede, og i Procession gik Toget fra Banegaarden til Kirken, hvor Gudstjeneste holdtes. I Spidsen af Processionen var Statsraad Almqvist, der repræsenterede Kongen. — Hosstaaende Illustration er taget af „Illustr. Tidning“, der udkommer i Stockholm.

Et nyt Krystalpallads.

I London er netop et Selskab ifærd med at danne sig til Opførelsen af et tredie Krystalpallads, der skal overgaae begge de forrige. Tilstrækkelige Midler synes allerede at være forhaanden.

Det nye Pallads skal føre Navnet „New palace for the people“ og bygges paa Muswell-Hill, hvor man allerede har kjøbt Grund. Det vil faae en herlig Beliggenhed mellem Hornsey og Highgate og de 450 Acres*) ere tilstrækkelige til at optage de fornødne Bygninger og Indretninger. Hovedbygningen, det egentlige Pallads, skal, ligesom dets to Forgjængere i Hyde-Park og Sydenham, kun bestaae af Jern og Glas. Udkastet har Owen Jones gjort. Om dette Pallads ogsaa i det Hele har taget Sydenhampalladset til Forbillede, erholder det dog saa mange Forandringer og Forbedringer, at det utentvivl i enhver Henseende maa erholde Fortrinet. Det vil blive hensigtsmæssigere og høiere.

Bygningen, der er 1200 Fod lang og 400 Fod bred, har i Midten en Dom af 200 Fods Spænding og 136 Fods Høide, fuldkommen afsondret fra de to Fløie. Domen skal fremstille en Vinterhave, under hvis rummelige og elegante Tag Palmer og andre tropiske Planter have Rum nok til at udvikle sig fuldstændigt og kunne opnaae en Høide, som ialfald nærmer sig stærkt til den, de naae i sit Fædreland. Derved bliver det muligt at forskaffe os et tydeligere Billede af den tropiske Planteverden end vi hidtil have havt.

Hovedfordelen ved Domens fuldkomne Afsondring fra de to Fløie, bestaar deri, at den for Planterne altid nødvendige fugtige Luft kan blive givet dem og vedligeholdt, medens den omvendt ikke kan skade de i Fløiene opstillede Kunst- og Industrigjenstande. Af disse skal Kunstgjenstandene indtage den ene, Industrigjenstandene den anden Fløi. Men ogsaa disse blive hist og her inddeelte i mindre Rum, for der at opstille Gjenstande, der ere særdeles ømfindtlige for Luften eller af særdeles Værd. Dertil kommer endnu en Koncertsal, der tillige kan benyttes som Theater og som danner et bueformet Fremspring paa Nordsiden. Ikke mindre end 10,000 Mennesker kunne bekvemt sidde her, uden i mindste Maade at tage Hovedbygningen i Beslag.

Det er endvidere Hensigten, at omgive Palladset med storartede Terasser; og derhos skal den gammelengelske, italienske, hollandske og franske Stil repræsenteres. Saaledes vil det blive Enhver let at anskueliggjøre sig de ældre Havetilstande. Ikke mindre omhyggeligt vil Plantekulturen selv blive iagttaget, fremforalt skal de saakaldte Stueplanter blive dyrkede i alle Retninger. Endelig lægger man særdeles Vægt paa Dyrkningen af de Planter, der staae i et eller andet Forhold til Kunster og Industri, thi Selskabets Medlemmer, der have tilsagt Foretagendet sin Understøttelse ville ikke blot moere Folket, men endnu mere belære det. Just derfor staar her den anvendte Botanik i Forgrunden, og Havedyrkningens, Forstvidenskabens, Landhuusholdningens Vexter skulle til Tilegnelsen af nærmere Bekjendtskab fremstilles for de Besøgende.

Som ovenfor sagt, omfatter det hele Areal omtr. 450 Acres Land og bestaar af forskjelligt Terrain. Stedet, som skal bære Glasbygningen selv, vil have en Høide af 200 Fod, relativt til den øvrige Plads, saa at Udsigten derfra og fra de omgivende Terrasser over hele Staden til Surrey-Hills og Sydenham-Palladset og paa den anden Side til Kent, Middlesex og Essex maa blive særdeles lønnende. Beliggenheden kan saaledes ikke være gunstigere, dertil kommer endnu den egentlige Stads særdeles Nærhed og den Lethed, med hvilken man fra de inderste Punkter af Staden, mod Nord fra Themsen kan naae det nye Krystalpallads.

For den egentlige Have og Parken skal omtr. 200 Acres Land blive taget i Beslag. Grunden er der sandig Leerjord, hvor Leer endog ofte er det fremherskende, og er saaledes meget vel skikket for Træplantning. Træer og Buske trives ialfald overordentlig godt i de nærliggende Haver. Dernæst slutter en Vildtpark sig til de store, ogsaa architektoniske og skjønt udførte Terrasser, der paa alle Sider skulle omgive Krystalpalladset, og i den skulle underholdes Hjorte og andre Dyr, hvorfor den ogsaa forbliver i sin oprindelige Tilstand. Den vil blive fredet med særdeles Omhu og indeholder 40-50 Acres. Paa Forsiden har man benyttet den nedre, dybest liggende Deel til at fremstille en Sø. Seet fra Terrasserne maa denne fremhyde et smukt Stue.

I Anlægget af den i nyengelsk Stil indrettede Park vil man skjænke Pragttræer og Ziirbuske særdeles Opmærksomhed. Man haaber derved nærmest at vække og forhøie Sandsen for Anlæg overhovedet, og derhos at give Privatmænd Leilighed til at gjøre sig mere fortrolige med Landskabsgartneriet eller den bildende Havekunst, samt endelig at gjøre Publikum bekjendt med de skjønnere og nyere Slags Træplantninger, og lære det at træffe gode Udvalg for sine Haver.

Dette er en Gjenstand, der alt fra først af bliver paagtet, og skal forskaffe den fra England udgaaede naturlige Stil Anerkjendelse. Dertil kommer endnu, at brede Veie føre gjennem alle Anlæggets Dele, saa at man ogsaa kan besee dem tilvogns. Saaledes har man anvendt Omhu i alle Retninger.

(Efter „Wochenschrift für Gärtnerei und Pflanzenkunde.“ 1859, Nr. 18.)

*) 1 engelsk Acre er 41,082 norske □ Fod, altsaa lidt over 4 Maal Jord.

Fra Franzensbad.

II.

„Naar De har levet tre Uger i Franzensbad, vil De for evig opgive Haabet om et enigt Tydskland, og lykkedes det Dem nogensinde at begeistre Mændene for denne store Tanke, vil De aldrig opnaae det hos Damerne. Aldrig vil en Wienerinde lade sig see Arm i Arm med en Sachserinde, der saavel paa kjølige som varme Dage bærer en og den samme Regnkaabe; aldrig en Berlinerinde slutte Venskab med en Pragerinde, der synker hende gode Appetit til et „Glas Salzquelle.“ Preusserinden, Sachserinden, den Indfødte fra Bayeren, den Frankfurterinde etc. etc., alle see de Østerrigerinden, og denne igjen dem alle, over Hovedet. Her lod sig samle Data til kulturhistoriske Studier, Doktor —, den brave Mester Riehl kunde misunde Em Tilstand. Det ligger alt saa udstrøet for Dem, som Mannaen i Ørkenen, De behøver blot at udstrække Haanden derefter. Hvilket Billede fra dette Galleri skal jeg først oprulle for Dem? Da jeg netop har valgt et af det gamle Testamente, saa ville vi blive ved det gamle Testamente! Deraf have vi i al Overflødighed. Moseser, Aroner, Jakober, Racheler og Saraher vrimler det af i Franzensbad; de komme fra Donau og Elben og fra den gamle Rhin. Der seer De den moderne Jøde, med den brede Bakkenbart, der som „smaa Vinger“ staae ud fra Ansigtet paa ham, den rige Mand, der har gjort glimrende Forretninger og nu kommer med Børn og Børnebørn for „Vergnügen“ til Badet. „Tolv Personer og et eneste Ansigt!“ tænker jeg hos mig selv, hvergang jeg seer disse Abrahamer, med deres talrige Efterkommere drage forbi. Her og der sniger en liden Jøde sig „demüthig og wemüthig“ forbi dem, hans Aasyn opklares, naar han seer disse sin Stammes Fyrster, og han siger til sin troe Halvdeel: „So grausam reich kenne wer och einmal werden, Rebeckche!“ —

„Men imidlertid bærer han endnu den fede lange Kaftan og det ulimpede Skjæg, trænger sig hen til Brønden og drikker hemmeligt af fremmede Bægre. Nu kommer Silkekjolerne raslende, Ærmerne bære uhyre Buketter. „Hænderne, vilde De sige?“ — Gives der endnu Hænder? Man seer dem ikke for lutter Ærmer. Deres Antipoder, Føderne, ere bestemt blevne afskaffede. Vee den Dame, hos hvem Fødderne blive synlige! Det er forbi med hendes Rennommee som elegant Dame. Vi ville ikke gjøre noget Indblik i Maskineriet, ved hvis Hjælp hendes hulde Person bevæger sig fremad; vi ville ikke see andet end et langt slæbende Gevandt, og vi see heller ikke andet. Kl. 6 om Morgenen, i Regn og Søle, bærer man Slæb. Efter Silkekjolerne følge hvide Piqué Negligés med lange Skjøder og smaa klare gjennemsigtige Hatte; fuld af yndig Værdighed staaer solid Mohair forbi. Beskeden trykker en liden spøgelig Gestalt, i en usjel Klædning, sig til Side for al denne Pragt. Over den snævre Perlakjole bærer hun, vist ikke af Valg, men af Mangel paa Valg, den tunge Kaabe, som ogsaa om Vinteren maa gjøre Tjeneste; under den store gammeldagse Hat skuer et sorgfuldt lidende Ansigt. Det er en Patient fra Badehospitalet, en Fremmed, der er kommen langveis fra og som her bliver behandlet gratis. Badehospitalet aabner jo sine gjæstfrie Rum for Alle, som tilhøre den store, vidtforgrenede Nation, og som hedder: Syge og Fattige. Den samme høiede, kummerfulde Skikkelse, der nu saa spøgelig udseende sniger sig forbi os, vil maaskee om faa Uger, efter Pleie paa Sjæl og Legeme, forlade denne menneskekjærlige Anstalt, velsignende dens Stifter og dens høitærede Direktør. Snakfomme Polakinder, slanke russiske Damer svæve forbi, sjelden alene, næsten bestandig i Herreselskab; i deres Lande, hvor Kulturen endnu ikke er saa raffineret som hos os, hænder det virkelig, at Herrerne ikke alene opsige Skuespillerinders og Dandserinders Selskab, men ogsaa Damernes. Men Alt dette er kun Arabesker, Badelivets Forziringer, dets mægtigste Støtter har jeg endnu ikke nævnt; deraf gives der to: Adelen og Pengearistokratiet. Dette sidste vil jeg først omtale, om det end blot var for, hurtigst muligt at komme forbi det Ubehageligste. Pengearistokratiet besidder aldeles Intet, som kunde gjøre dets Fremstillelse udholdelig og stemme til Mildhed mod dets Svagheder; ikke den Gratie, hvormed Adelen begaar sine Synder, ikke det geniale Sving, hvormed Talentet lægger sin Overvægt for Dagen og giver sit Overmod Toilerne. Her savne vi Hoved og Hjerte, Dannelse og Aand; det er slet ikke Andet end almindeligt Ansigt, som med et indskudt spodsk Smiil seer ud af en Pariser-Hat, en plump, tilbageboiet Skikkelse, som bærer sit indiske Shawl slet, uden at have en Anelse om, at Intet er mere fjernt fra sand Elegants end de simples Luxus. Den Opirrelse, som dets hoffærdige Fremtræden opvækker, forhindrer den rolige Bedømmelse og gjør os maaskee uretfærdige. Vi fordømme disse stakkels Rige, istedet for at lee af dem. Deres hule, høitbaarne Hoveder minde altfor meget om de tomme Straa, der rage høit op over Ageren, medens de fyldte, „tunge af Velsignelsen“, dybt — og dog hvor værdigt! - bøie sig for Herren, der skjenkede denne Velsignelse. „Mammon har en baarlig Smag“, forestiller jeg mig, og efter at jeg en Stund har betragtet deres Yndlinger, vender jeg mig mere overbærende stemt til det Andet, ligesaa forgjelige, men mindre modbydelige Syn af det herværende Liv: vort østerrigske Aristokrati ved Badet. Et forgeligt Syn vistnok, disse Børn af en sjunken Slægt, en Skygge af, hvad den har været, en Parodie paa, hvad den kunde være. Det er desværre sandt, at Pengemenneskene have lært Hovmodighed af den. Fordum - da der endnu gaves et virkeligt Aristokrati, gjaldt Hovmodighed hos dette for en plebejisk Last;*) Patricieren var stolt, han var det i Bevidstheden om sin egen Dygtighed og sine Ahners, fra hvilke han nedstammede; disse Ahner, der ikke alene efterlode ham deres Berømmelse som en Gave, han skulde nyde, men som en Fordring, han skulde opfylde, idet han fortsatte den. Dette vidste han, og denne Opgave følte han sig voxen og deraf var han stolt. Den nuværende Adel besidder ikke mere denne ædle Feil, den har lagt den af med sine Forfædres Værdigheder, Magtfuldkommenheder og Bannere, og som han af Værdighederne kun har beholdt Titlerne, af Magtfuldkommenhederne, Pergamenter uden Værd, af Bannerne kun det malede Skjold, saa blev der ham af fordums Stolthed kun dens Karrikatur - Hovmodigheden - tilbage. Hvad vort Aristokrati endnu er, seer man ligesaa godt paa Fruerne og Døtrene som paa Sønnerne, der ere bestemte til at bære dets gamle Navne. I Sandhed, disse Repræsentanter ere beklagelsesværdige Slutninger at drage af en af de ædleste Institutioner i Verden. I Alt har det opgivet Væsenet for Skinnet, tilfreds, med endnu at hedde, hvad det ikke mere forstaar at være. Af denne Individets Indentifikation med sit Navn er der fremgaaet en Ringeagtelse for egen Personlighed, som grændser til det Beklagelige. Hvad behøve de at være, som have Navn og det øvre Skin. Ikke ved sig selv ville de skaffe sig Anerkjendelse, de ydre Forholde skulle give dem den. Deraf kommer dette ængstelige Valg af deres Omgang, denne Tilnærmelse til endnu Fornemmere, denne saarende Ringeagt mod Alle, der ikke staae saa høit som de. At fornærme den Svagere og smigre den Stærkere blev engang holdt for foragteligt. Denne Fordom have vi forlængst opgivet, vor Kjærlighed til Næsten tillader Alt, vore subtile Begreber om Ære tilstede ethvert Middel, der kan hjælpe til at opnaae det, som vi kalde det Høieste og Onskværdigste: En Stilling i „Verden“; men denne opnaaes kun ved den største, mest udsøgte, Elegance. Det er udtalt, dette Tryllord, for hvilket de mest exklusive fornemme Kredse aabne sig, foran Knoppen for Foraarets Aande; dette Tryllord, som forskaffer Indgang til dets Helligdomme, Adgang til deres Mysterier. Spørger De: Ja hvad er da egentlig elegance? saa vil man svare Dem: dette forunderlige og hemmelighedsfulde Væsen lader sig ikke beskrive og ikke definere, dets komplicerede Natur har utallige Egenskaber, hvis Begreb er relativt. Til dem hører, som Wiener-Damerne maa beskide, hører: dadbelfri Toilette, en Fremtræden saa sikker, at den kun kan udspringe af hiin grændseløse Ignorants i Henseende til fremmed Fortjeneste, som disse store Børn tage med i Graven, og den fuldstændige Opgiven af hiin sømmelige og yndige Undseelighed, uden hvilken ingen af vore gamle Digtere har beskrevet nogen tydsk Kvinde eller Pige, - uden hvis Udtryk vore gamle Mestere ikke gad male nogen Madonna. Til dem hører videre: Uhøflighed imod Alle, der ikke høre til deres eget Koteri, stod man end i Forbindelse og Slægtskab til dem, - en Sarkasme, som lettest lader sig lære af den mest Overfladiske, og (dog allerede i de sjeldnere Tilfælde) den Færdighed at kunne

sige de samme Dumheder i forskjellige Sprog. De dadler denne Doms Haardhed? De spørger med hvilken Ret jeg taler saaledes, Doktor? Med Sandhedens Ret, Sandhedens, som Enhver, der redelig vil søge og trolig erkjende, tør og skal paatale, om han ogsaa endnu veed, at hans Stemme vil være som Stemmen i Ørkenen; med den Ret, der tilhører en Kvinde, som indseer og beklager sine Standsfællers Feil, som gjerne gad vække de Funker hos dem, der fordum blussede op til en saa høi Flamme og som nu true med at slukkes under Almindelighedens Aske, Funkerne af den ægte, ædle Stolthed, den herlige Følelse af eget Værd - tilvisse en Følelse, som først maa tilkjæmpes, som ikke kan være medfødt, kun erhvervet; thi den er ikke noget Givet, den er et Resultat, ingen tilfældig Tilskikkelse som Fødselen, men det skjønne, hæderlige Tegn, som Bevidstheden om egen Duelighed, Overvindelsen af mange Kampe, har skrevet paa den Stræbendes Pande. Lidt og tænkt maa det Menneske have gjort, som den fylder med sin underbare Velsignelse. Men hvor skulde Døtrene af vort Aristokrati faaet Anledning til at tænke og lide? Flygtige som deres Følelser, overfladiske som deres Domme, ere deres Tilbøieligheder og deres Samtaler. Aldrig har Livets Alvor opladt sig for dem, aldrig have de med Begeistring staaet foran det Sande, det Skjønne; deres Moder lærte dem jo allerede, at Alvor er kun forklædt Kjedsommelighed, Begeistring et latterligt Sværmeri. De ere næsten alle gode, ingen Betler gaaer tomhændet fra deres Dør; men denne Godhjertethed strækker sig ikke saa vidt, som til at byde en stakkels Bekjendt, der, mindre elegant end dem, staar forladt i et Hjørne af Salen, en hjælpsom Haand. Ligesom en Hersker paa en usurperet Throne frygte de Intet saa meget som det, der kunde skade deres Anseelse. Hvor er den ægte aristokratiske Følelse bleven af, som sagde: „Den der omgaaes med mig, bliver hævet ved mig, mit Venskab adler den Ringeste. Den Hytte, som en ægte Aristokrat betræder, bliver til et Palads, og faldt det ham ind, at kjøre paa en Bondekjærre, saa vilde Kjærren blive til en Stadsvogn.“ Om der ogsaa i denne Opfatning ligger en Vildfarelse, synes den mig værdigere og mere tilladt end hine, i hvilke vi ere hildede, og den vilde lettere tilgives. Man holdt Aristokraten det til Gode, om hvem enhver Anden ligesaa godt vidste, som han selv, at Ingen stod tilbage for ham - neppe Herskeren, hvis gamle og ædle Stamtræ ikke er ældre og ædlere end hans, — som er en Ven, Beskytter og Kjender af Kunsten, en Befordrer og Beundrer af Videnskaben, en Støtte for Fædrelandets Frembringelser, en Beskytter af den Fattiges Rettigheder og et Værn for Thronen, — som føler Blodet af hundrede stolte Ahner bølge og flyde i sine Aarer, værdig til af denne ædle Række, at turde fylde et Blad af sit Lands Historie. Men det ere forbi, forbi! — Den mægtige aristokratiske Løve, som endnu for faae Aarhundreder siden saa kraftig brugte sine Labber, er udartet til en krybende Katteslægt, som slikker de Mægtiges Fødder og kradser de Svage, istedet for at den før udjævnede Kongernes Stridigheder, beskyttede de Undertrykte, førte Retfærdighedens Banner og var Herre og Hersker paa sit Gebet.“

(Fortsættes.)

Norske Folke-Eventyr.*)

Det var i sin Tid et haardt Stød for Pedanterne at høre af Grimm, at Græsk og Latin ikke var alle andre Sprogs Mødre. Denne store Lærde beviste ikke blot, at de tydske Love vare ligesaa gode Lovsamlinger som Justinians, og at de tydske Minnesangere ikke stode tilbage for Anthologiens Leilighedsdigtere, men ogsaa, at vor gamle norske Mythologi havde været ligesaa rig paa Poesi og Sagn som den gamle græske. Det var Jesuiternes Studier og Anquetil de Perrons Undersøgelser i Slutningen af forrige Aarhundrede, der ledede til Opdagelsen af den Overeensstemmelse, som hersker imellem Orientens og Okcidentens Sprog og Religioner. Ammestuefortællinger bleve nu Gjenstand for den Lærdes Studium, og Barnet lo i Børnekammeret over det, som pressede Sveden af den Lærdes Pande paa hans Studereværelse. Det var, som naar Antikvaren finder sit Barn legende med en overordentlig sjelden Gulddarik. I ethvert Børneeventyr opdagede man et lidet Pompeii fra Oldtiden, forstenede Lag af forsvundne arabiske, islandske eller persiske Antikviteter. De ledede os til mærkværdige Theorier om de Nationers Forbindelser, Erobringer og Herkomst, fra hvilke de vare udgaaede. Sprogforskerne lærte at undersøge disse Eventyr, finde deres Oprindelse og ligesom ved Planterne forklare os, naar og hvorledes de vare opstaaede. Mange Fortællinger gjenfandt man hos fem eller sex forskjellige Nationer til forskjellige Tidsaldre og paa forskjellige Kulturtrin - f. Ex. Sagnet om Wilhelm Tell og hans dristige Skud. Saxo Grammaticus, som skrev omkring Aar 1200, fortæller det om Palnatoke; i Vilkina-Saga (Diderik af Berns Saga) fortælles det om Vølund Smeds Broder Egil, i Olaf Thryggvasons Saga om den hedenske Høvding Eindride Ilbreid. Det fortælles ligeledes om Henning under Harald Sigurdsøn, som døde 1066. I det 14de Aarhundrede henfører Mallens Maleficorum det til Puncher, en Troldmand ved Rhinen. I England er det i de gamle Ballader fra den nordlige Deel af Landet William Cloudsle, som udfører den samme Daad. Sagnet findes ogsaa hos Tyrker, Mongoler og Samojeder. Det er indlysende, at om det end muligens kan have tildraget sig med Tell og Gesler muligens netop er bevæget til sin Grusomhed ved den gamle Fortælling, dog Sagnet er overordentligt gammelt og fælles for alle Nationer, som have lagt sig efter Bueskydning. Det bevises efter den græske Theori om Mythernes Oprindelse, at Sagnene i visse Tidsaldre have en Tendents til at gruppere sig om en yndet Nationalhelt for tilsidst at krystallisere sig om hans Minde og blive uadskilleligt forbundne med hans Navn. Det Samme er Tilfældet med de slibrige Vittigheder, som Traditionen tillægger Erskine eller Sheridan. Halvdelen af det, et vittigt Hoved sagde, er forglemt, og Halvdelen af det, man lader det sige, have Andre opdigtet. Den Vittige er baade bedre og værre, end Traditionen gjør ham til. En af Fortællingerne i Dr. Dasents Bog „Mestertyven“ findes, troe vi, i Gesta Romanorum - idetmindste i den sanskritske Hitopadesa, hos Herodot og i tydske, italienske og flamske Folkefortællinger. Det Samme er Tilfældet med den vallesiske Historie om Gellert, som Føreren fortæller, naar man staar indhyllet i den hvide Taage paa Toppen af Snowdon. Det er Fortællingen om den troe Hund, som frelste sin Herres Barn fra en Ulv, og blev dræbt, fordi man troede, at den havde myrdet det. Dette er en sanskritsk og arabisk Fortælling. Munkene kjendte den, Pilpay omtaler den, og der er en gammel engelsk Version af den. Det er ligesom med „Hunden fra Montargis“, som er en gammel fransk Historie fra Karl den Stores Dage og fortælles hos Plutarch. Sindbad og Aladin, Hassan og Noureddin høre til samme Familie, som „Jettedræberen“ og „Den bestøvlede Kat“, Gentlemen, hvis Herkomst er uomtvistelig, og hvis Stamtræ ikke er et blot Spadseerstokemne. Æsop selv staar ikke en Smule over gamle Pilpay, og den magre Phædrus kan ikke sammenlignes med det store tydske Dyreepos „Reinecke Fuchs.“ Disse vidtstrakte Analogier bringe os rigtignok til at tænke paa, men føre os dog ikke paa meget nær tilbage til Babel og Eden. Vi komme dog idetmindste til to store oprindelige Distinktioner, den semitiske og jafetiske Stamme, Europas og Indiens Erobrere, som nu efter sine lange Vandringer mødes igjen for atter at stride om Hindostans Rige. Disse centralasiatiske Stammer vare den agerbrugende iranske, og den iwranske, som levede tilhest, Indoeuropæerne og Mongolerne.

Forfatteren paaviser meget skarpsindigt i sin Indledning, hvorledes de Jøtner, hvis Skaller Thor knuste som Valnødder, lidt efter lidt ere forvandlede til de klodsede Trolde, som han altid bliver Seierherre over. Han viser os, hvorledes disse Jøtner i Sagnet gik over fra Gudernes Fiender til de tykhovedede, tyndbenede Klodrianer, som spille i vore Pantomimer og Ammestueeventyr. Odin forvandledes til den „vilde Jæger“, da Christendommen havde fortrængt Hedendommen. Munkelegenderne lode Helgenerne vandre omkring og bestaae Eventyr, netop ligesom Odin før gjorde, som pleiede at tage ind i Bondesmedenes Smidier for at faae skoet sin himmelske Hest. Odins Hustru, Frigga, Gudinde for Rigdom og Indistri, dyrkes endnu under Navn af den hellige Jomfru.

Fra Guldalderen fortæller Dasent os et underligt episk Sagn, som vi hidsætte. Frode Fredgode havde kjøbt som Slavinder to Jættekvinder Menja og Fenja, som han lod drage Kvernen Grotte, hvoraf man kunde male alt, hvad man ønskede. Frode befalede dem at male Guld, Fred og Lykke og lod ikke hvile mere, end saalænge som Gjøgen tier eller de vare om at synge en Strofe. De malede og malede og sang Grottesangen, hvori de anraabte om Medlidenhed, og bad ham at unde dem Hvile; men Frode var døv for deres Bønner. Da malede de ikke længere Guld og Fred, men Ild og Krig. Samme Nat kom Søkongen Mysing, overfaldt og dræbte Frode og tog Kvernen med sig, som han befalede Menja og Fenja at male Salt paa. De malede, og ved Midnatstid spurgte de, om han endnu ikke havde Salt nok, men han bød dem blive ved at male. Endnu en Stund malede de, men da sank Skibet med Kværnen og Altsammen og derfor er Havet salt. Hvorlænge en traditionel Folketro kan holde sig, bevises bedst af det Eventyr i denne Samling, som siger os: „Hvorfor er Havet salt?“

Nordmændene havde ingen Idee om den Djævel, som Munkene fremstillede i en saa magisk Belysning; Hel var den Gudinde, som havde de ni Nøgler til Dødens Rige, hvor alle de kom hen, som ikke vare saa lykkelige at døe paa Valpladsen i Kampen for Odin.

I nogle af disse Eventyr skimter man tydeligt den gamle hedenske Oldtid. Ligesom i „Mestersmeden“, hvor Helten tror, han har gjort taabeligt i at stride med Djævelen, og i den Fortælling, hvor den godfjottede Kones Mand, Peer, gaar omkring fra Dør til Dør i Paradiset og beder om Almisse. Mennesker blive hyppigt forvandlede til Dyr ligesom i de græske og romerske Sagn; det er maaske af skythisk Oprindelse. Varulven træffes hyppigt i de gamle Eventyr, men det Dyr, man især bliver forvandlet til, er Bjørnen, hvis Styrke og Klogskab har gjort den til Gjenstand for de kraftige norske Skovboeres Beundring og Ærbødighed; de troe endnu, at Finner og Lapper kunne antage Dyreskikkelse. Lapperne vedkjende sig ikke denne Tryllemagt, men kalde dog Bjørnen Bedstefader, betragte den med Ærbødighed, bede den om Tilgivelse, naar de skjære Halsen over paa den, og bære den til sit Telt under Besværgelsesceremonier, idet de erklære, at Bedstefader, som de have dræbt, besad ti Mands Styrke og tolv Mænds Forstand. Graabenen er i de gamle Eventyr et venligt og taknemmeligt Dyr, og Hestene frelse sine Herrer af Faren og bringe dem til Hæder og Lykke. Hunden spiller ingen stor Rolle, men Gjeden, som er helliget Thor, optræder undertiden med Kraft og overnaturlige Attributer.

Troldene synes mere at have lignet Nisser og været mere ondskabsfulde end Jøtnerne, hvilket vel havde sin Grund i at de vare svagere. De synes at have viet sit Liv til at forstyrre Menneskene og Menneskenes Arbeider. Undertiden fremstilles de som Tyve og Kannibaler. De opholde sig i Fjeldene, i de norske Naaleskove og Huler, hvorhen de bortføre Menneskebørn, hjælpeløse Gutter og smukke Piger. De bevogte sine Rigdomme og sidde i Klippekløfterne omgivne af Guld og Sølv. Om Dagen besøge de den norske Skov og gjøre sig tilgode om Natten. At see Solen maatte de vogte sig for, og hvis den engang kom til at skinne dem lige i Ansigtet, bleve de med Et betagne af Frygt, Rædsel og Afsky.

I alle disse Historier - som ere prydede med Krystaller af Phantasibilleder ligesaa vidunderlige og phantastiske som Istappens Former - hersker der en vis barsk Ærbarhed, som forfrisker ligesom den skarpe Vind, der isner i det ene Dieblik for i det næste at drive det varme Blod op i Kinderne. De indiske Eventyr ere overlæssede med en tropisk Rigdom af Billeder. Arabernes ere fine og klare som deres Sabler og damascerede med Troper og Episoder. De tydske ere simple, hjertelige og fulde af godmodigt Humor. De svenske ere stivere og mere reelle. Men de norske ere fulde af Fuglesang og have en Duft som de vilde Blomster og vellugtende Naaleskove. De Mennesker, de skildre, ere norske, kjække Karle, som døe efterat have gjort, hvad de kunne, kjæmpe saalænge de have en Tomme igjen af sit Sværd og derpaa, saalænge til Haanden er hugget af dem. De tale grovt, men komme ikke med nogen forkert Moral eller sammenblande Ret og Uret. De finde stor Fornøielse i at skildre det forsømte Talent, den yngre Broder, som er, hvad de Norske kalde, en Askepot, som sidder ved Skorstenen og tænker, men gjør intet, - som er Familiens Syndebuk og Udskud, men som holder sig oppe ved Bevidstheden om sin skjulte Kraft, og som tilsidst overrasker alle ved at staae frem som David og slaae Philisterne, eller tæmmer Tryllehesten, rider op ad Glasbjerget og vinder Prindsessen. Den Gode, Tapre og Trofaste prises bestandig: dette viser, hvilken sund Moral, der hersker blandt Nordmændene. Kvinderne ere ikke tegnede meget kraftigt, men de ere ialmindelighed venlige, gode, ømme og hjælpsomme, og forglemme sig selv i sin Iver for at hjælpe Andre.

Det er noget i Sandhed uforligneligt i disse Eventyr som f. Ex. den uudtømmelige Løgner, som fik Prindsessen til at sige: „det er et Eventyr“ — en Fortælling om en kløgtig yngre Søn i en Familie, som man har lovet at skulle faa en Prindsesse, som overdriver Alting i en overordentlig Grad, hvis han kan vække hendes Forbauselse ved sine Skrøner.

I andre, som i „Kjæmpen, der ikke havde noget Hjerte i Livet,“ er en uudtømmelige Phantasi, som selv ikke Fortællingerne i „Tusinde og en Nat“ kunne maale sig med, skjønt de have en rigere Kolorit. Her som i saa mange norske Eventyr er det en yngre Søn, som da han drager frem for at bestaae „Eventyr“ af naturlig Godhjertethed hjælper nogle ulykkelige Dyr, som til Gjengjæld hjælpe ham i Farens Stund — en smuk Moral, som paa sin Vis ikke er unyttig. Han nærer en af Sult halvdød Ravn, bærer en Lax, som er kastet op paa Grund, ud i dybere Vand, og giver sin gamle Hest til føde for en Ulv, som af Taknemmelighed fører ham til Kjæmpens Huus. I denne Kannibals Huus finder han en Prindsesse, som lover at hjælpe ham til

*) Dasents engelske Oversættelse af Asbjørnsens og Moes's Norske Folke-Eventyr have i England gjort stor Lykke. Tvende Oplag ere i kort Tid fulgte paa hinanden, og have i en Mængde Blade og Tidsskrifter fundet gunstige Bedømmere. Af de mange udførlige Anmeldelser, som saaledes ere fremkomne, gjengive vi her udtogsviis een, der findes i „The Athenæum“ Nr. 1633 og som viser sig at være skrevet af en sagkyndig Mand.

at dræbe Kjæmpen, hendes Herre; men nu er der den Vanskelighed, at Kjæmpen ikke har sit Hjerte paa sig og skjuler, hvor han har gjemt det. Det troe Par seer overalt efter Kjæmpens Hjerte, men forgjæves, og forgjeves ere længe Prindsessens Bønner, om at han vil aabenbare hende, hvor det er. Endelig siger Uhyret, at der langt borte i en Sø ligger en Ø, paa den Ø staar en Kirke, i den Kirke er en Brønd, i denne Brønd svømmer en And, i Anden er et Æg, og i Ægget hans Hjerte. Afsted gaar Gutten, Ulven bringer ham til Øen, Ravnen henter Kirkenøglerne fra Taarnet, og Laxen Ægget fra Brønden, hvori Anden havde lagt det. Han kryster Ægget og 100 Mile borte skriger Kjæmpen og beder om Naade. Under et stiltiende Løfte faar nu Gutten ham til at forvandle sex af sine Brødre tilbage fra Steen til Livet igjen — knuser Ægget og Kjæmpen dør. Historien ender naturligviis med et Bryllup og med den sædvanlige Frace, som har bragt saa mange Tusinder til at lee: „Og hvis de ikke ere færdige med Gjestebudet, ture de endnu."

Literatur og Kunst.

Forhandlinger i Videnskabs-Selskabet i Christiania, Aar 1858. XIV. og 212 S. 8. I Slutningen af 1857 konstituerede sig her i Christiania, væsentlig af Universitetets Lærere, et Videnskabs-Selskab, til hvis Oprettelse Prof. Faye havde givet Anledning ved en i Mai 1856 til det akademiske Kollegium anonymt indsendt Gave af 1000 Spd.; og i Jan. 1858 paabegyndte det saaledes stiftede Selskab sine Forhandlinger. Men indtil nu vidste man Intet om, hvad de lærde Herrer havde „forhandlet", da de, i Modsætning til det danske Videnskabernes Selskab og lignende lærde Institutter, ikke engang vilde lade Titelen paa de foredragne Afhandlinger komme til Almeenhedens Kundskab. Fik man høre Et eller Andet af hvad der var foredraget eller sagt i Selskabet, var det kun Træk af en saa skimlet videnskabelig Opfatning, at det maatte vække Udenforstaaendes Munterhed. Selskabet var derved hos det større Publikum ingenlunde kommet i sligt Omdømme, at dets Gjerninger, som andre lærde Selskabers, kunde fremtræde med et vist Præg af Autoritet og Krav paa Ærefrygt, og det saameget mindre, som man ikke var ubekjendt med at Mænd som Prof. Keyser og Schweigaard havde afslaaet at være Medlemmer. Der var saaledes neppe Mange, der for Videnskaberne ventede sig noget stort Udbytte af denne Tilvæxt, som vort Land afgav til de lærde Institutter, hvis egentlige Blomstringstid forlængst er over, men som selv under den mere demokratiske Retning, Videnskaberne have taget, dog altid ville vedblive at være væsentlige Løftestænger. — Det vil derfor vistnok være Mange en Overraskelse, af de foreliggende „Forhandlinger" at erfare, hvilket Liv og hvilken Virksomhed der har hersket i dette nye Selskab i det første Aar af dets Tilværelse. Thi de vise, at der i Aarets Løb har været holdt en stor Mængde Foredrag over de forskjelligste Materier, hvoraf flere have fremkaldt Debatter. De fleste Foredrag høre hjemme paa Naturvidenskabernes Felt og ere af DHrr. Prof Sars og Lektor Strecker. — Medens flere Foredrag kun gjengives i Uddrag, ja endog blot vedkommende Materier nævnes, ere Sars's gjengivne fuldstændigen, hvilket ogsaa er Tilfældet med et Par, men kortere Foredrag af Holmboe og Strecker og et af Daa, og et af Aubert. Herved er der opstaaet megen Ueensartethed i disse „Forhandlinger." — Som Mønster har sandsynligviis Udgiverne tænkt sig Oversigten over det danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger, der udgives ved Siden af dets Skrifter. Men denne Maalestok er bleven ganske forrykket, idet alene Sars's Bidrag (om Sødyr) optage den halve Plads. Disse burde ikke været optagne in extenso i „Forhandlingerne," men udgivet særskilt. Det er en stor Urimelighed af lærde Selskaber at udgive alle sine Skrifter - Historie, Naturhistorie, Mathematik o. s. v. — under Et. Hver enkelt Fagsmand hindres dermed i at anskaffe sig hvad der interesserer ham. Naar en Historiker f. Ex. anskaffer sig Rækkerne af det danske Vidensk. Selskabs Skrifter, hvori det Meste henhører til Naturvidenskaberne, kan han siges at kaste det Snees Daler ud af Vinduet, som de paa Grund af denne med Hensyn til Brugen besværlige Tilgift koste". Derfor har samme lærde Selskab siden 1820 (1823) deelt sine Skrifter i tvende Rækker - en historisk - philosophisk og en naturvidenskabelig. Vort nye lærde Selskab, der synes at slutte sig til Traditionerne fra forrige Aarhundrede, har ikke ordnet sine Skrifter herefter. Det vil, at Folk skal kjøbe hvad der angaar Sødyr, Mynter og Ethnologi under Et. Men det vil snart gjøre den Erfaring, at Folk netop derfor kjøber ingen af Delene. Læsere have overhoved stor Ulyst til at kjøbe hvad der udgaar fra et Videnskabsselskab, hvilket det danske noksom kan bevidne, idet der af dets Skrifter saagodtsom intet er afsat, ja af flere Separat-Afhandlinger kun 2-3 Exemplarer. Men denne maa endnu blive større derved, at de nødes til at tage alskens uvedkommende Afhandlinger med. Men netop fordi saa er, fortjener det Paaskjønnelse, naar Forfattere endnu have den Forsagelse, at lade sine Afhandlinger trykke i lærde Selskabers Skrifter: med Udsigt til kun at blive læst af Hundredeparten af det Publikum, de ellers vilde faaet. — Idet Afhandlingerne eller deres Indhold anføres, tilføies oftere, at Diskussioner derom er vakt. Men i hvilken Retning disse have gaaet, hvilke Bemærkninger, Tilretteviisninger og Gjendrivelser af Foredragets Forf. der ere fremkomne, forties vidunderlig nok. Om En eller Anden altsaa har fremlagt nogen doktrinær Staburskost, hvis Smagelighed er bleven bestridt af selve det lærde Selskab, lader dette samme udgaae som Videnskabens endelige og almeengyldige Resultater. Sligt er dog for galt. Lidet værre bliver det, hvor En er fremkommet med skjæve Ideer om en Materie, - faar dem tilbageviste og saa - hvad vi ogsaa have Grund til at antage har været Tilfældet - indretter sit Foredrag til Trykken derefter. — Nærværende Bog er sjelden slet og uvidenskabelig korrigeret.

— I 3die Hefte af det tidligere omtalte philantropiske Tidsskrift **For Almeenvel**, omhandler Udgiveren Distriktslæge T. C. Mürer temmelig udførligen Eilert Sundts seneste Skrift: „Om Ædruelighedstilstanden i Norge." Efter kortelig at have gjengivet dets Resultater, paaviser han Ønskeligheden af at lignende Skrift for Danmarks Vedkommende tilveiebringes, idet han derhos antyder de Forskjelligheder mellem begge Landes Forholde, hvortil der herved maatte blive at tage Hensyn, og retter den Bøn til alle Tidsskriftets Læsere og andre Medborgere, at de ville tage Sagen under Overveielse og bistaae ham med Oplysninger ved Lister, som han lader medfølge. Disse Lister ere indrettede efter Sundts Maade, kun med den Forandring, at der istedetfor de tvende Rubriker blot opføres: Drikfældige eller Forfaldne og Vanedrikkere eller Supere (hvorved Inddelingen „Ikkesikker" forkastes) og at Ugifte og Fruentimmer ogsaa tages med. Som man seer, har man i Danmark forgjæves søgt at faae denne Undersøgelse fremmet ved Regjeringens Medvirkning, saaledes som hos os.

— Kgl. svensk Hofsanger Berg er ankommen hertil og bliver her et Par Maaneder. Han vil give enkelte Sangtimer og desuden for en Forening af Damer og Herrer gjennemgaae endeel Sangmusik, hvorimod disse da bistaae ham, naar han, forinden sin Afreise, giver en Koncert. Han har sin rigt begavede Datter med sig, hvis Sang ingen lettelig glemmer, som har havt den Lykke at høre den.

Norge.

Christiania. Vor By er atter bleven hjemsøgt af Ildebrand, og det vistnok den sørgeligste, som er indtruffet her i Landet, idet nemlig henved et Snees Menneskeliv derved ere gaaede tabte. Ilden udbrød paa Grønland Thorsdag Morgen Kl. 4 i et Skur, der tilhørte Nylands mechaniske Værksted og som stødte op til Hjortapotheket, der snart stod i Flammer; og den standsede først Kl. 7, efter at der var nedbrændt 7 Gaarde, assurerede for tils 25,570 Spd., foruden at Værksteds-Bygningen, assureret for 12,730 Spd., havde lidt meget. Den Katastrophe, som medførte hiint store Tab af Menneskeliv, fandt Sted i Hjortapotheket, hvis Tag, endnu medens man derinde var beskjæftiget med at redde, ganske uventet styrtede ud i Gaden, afskar Udgangen og omgav de indeværende Mennesker med et Flammehav. Endnu under Branden bragtes 5 Mennesker paa Hospitalet, hvoraf de 3 vare saa forbrændte, at de kort efter døde. Af Brandruinerne fremgrov man samme Dag Levningerne af 5 Liig, og følgende Dag endnu 8 andre, og idag to. — Paa Værkstedets Tomt holdtes stadig Nattevagt, men den Mand, som Ildebrandsnatten havde den, skal have forsømt sin Pligt og samtidig være forsvunden. Værkstedets Modeller m. m. vare ass. for 6000 Spd., men Policen var udløben Dagen før Branden og ikke fornyet.

— Den 31te Juli brændte paa Horten 10 Huse, hvoriblandt Apotheket og Stedets Bogtrykkeri. Assurancesummen var 19,770 Spd.

— I Christianssand brændte 2den Aug. 3 Kvartaler, indbefattende omtrent 70, mest smaae Huse, assurerede for omtr. 36,000 Spd.

— Kongen af Danmark har i denne Tid, ganske uventet, aflagt Kong Carl et Besøg i Stockholm.

— Mandag Kl. 12 holdes i Byens Kirker Sørge-Gudstjeneste i Anledning af Oscars Død. De herværende Autoriteter, Embedsmænd og andre Medborgere samles Kl. 11½ i Palæets store Sal, hvorfra man gaar i Procession til Vor Frelsers Kirke.

— Storthingsvalgene ere nu afsluttede med Valget for Nordlands Amt, der fandt Sted 23de Juli. Til Repræsentanter valgtes: 1) Lensmand H. Kjelsberg; 2) Kirkesanger Siv. Nilsen; 3) Do. J. Augustinussen og 4) Foged Prydz. Suppl: Handelsmand J. Wulff, Foged V. Berg, Handelsm. M. Monrad og Provst Hansteen.

— Til Examen artium, der begyndte 2den Aug. efter det nye Reglement, indstillede sig 108 Kandidater Den første Opgave i Modersmaalet var: „Skildring af en Sommerdag paa Landet"; den anden: „Europas Tilstand ved Martin Luthers Fremtræden som Reformator."

— I Nittedalen oprettedes i forrige Sommer med Understøttelse af Selskabet for Norges Vel, et Ysteri til Ystning af Eidamerost og andre Ostsorter, hvilket har viist sig baade at blive lønnende for Interessenterne og i betydelig Mon at have forøget Melkproduktionen paa de Gaarde, som have Anledning til at afsætte Melken til Ysteriet. Ysteriet vil imidlertid ikke med sin indskrænkede Driftskapital kunne anvende al den Melk, som Distriktet maatte levere, foruden at det trænger nye Bygninger, og derfor indbyde Interessenterne til en forøget Aktietegning, saaledes at der kan opnaaes en Kapital af 7500 Spd, fordeelt paa 150 Aktier, hver paa 50 Spd. Liste til Paategning er indtil 15de August beroende hos P. Dyrendahl & Co.

Budskeruds Amtsformandskab har besluttet Opførelse af Distriktsfængsler i (eller ved) Hougsund, Hønefos, Næs i Hallingdal og paa Kongsberg (det sidste under Forudsætning af Overeenskomst ved Byens Kommune), og Thinglags-Arrestlokaler i Holmsbo og Sigdals Hovedsogn. Til dette Øiemed er bevilget for Budgetaaret 3268 Spd. 50 ß eller 24 ß pr. Skylddaler. Til Løn for en Veiingeniør bevilgedes 600 Spd. til Balkens Døvstummeinstitut i Christiania 800 Spd. og til Bro over Ringnæselven 800 Spd.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Høiesteret har nylig dømt den bekjendte Rigsdagsmand af Bondestanden Ola Månsson til Tab af Medborgeres Tillid, fordi han i Egenskab af Direktør ved Laaneindretningen i Malmø har befattet sig med at være Kommissionær og som saadan handlet egennyttig.

Danmark. Phantasternes talentfulde Forfatter, Justitsraad, tidligere Rigsdagsmand H. E. Schack er ved et tydsk Bad afgaaet ved Døden, kun 39 Aar gammel.

— Kongen har skjænket Samlingen af nordiske Oldsager nøiagtige Efterligninger (i forgyldt Sølv) af de ved Gallehuus fundne berømte Guldhorn, som af en kjøbenhavnsk Guldsmed, Heidenreich, i 1802 bleve bortstjaalne og opsmeltede. Hornene ere udførte deels efter de Tegninger, som endnu haves, deels efter Anviisning af Konferentsraad Thomsen, som i sin Ungdom selv havde seet dem kort før de bleve bortstjaalne.

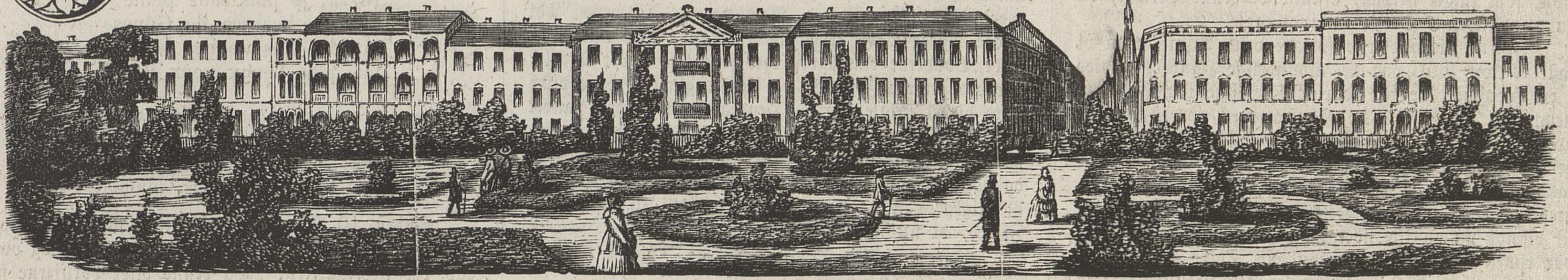
Frankrig. De i Villafranca den 11te Juli mellem Keiserne afsluttede Fredspræliminarier lyde saaledes: „Mellem H. Maj. Keiseren af Østerrig og H. Maj. de Franskes Keiser er der truffet følgende Overeenskomst. Begge Souveræner ville begunstige Oprettelsen af et italiensk Forbund. Dette Forbund skal staae under den hellige Faders Ærespræsidium. Keiseren af Østerrig aftræder til de Franskes Keiser sine Rettigheder til Lombardiet med Undtagelse af Fæstningerne Mantua og Peschiera, saa at Grændsen for de østerrigske Besiddelser, udgaaende fra den yderste Rayon af Fæstningen Peschiera, strækker sig i lige Linie langs med Mincio indtil Le Grazie, derfra til Scarzarola (Scorzarolo) og Luzana (Luzzara) indtil Po, hvorfra Østerrigs hidtidige Grændselinie vedbliver at bestaae. De Franskes Keiser vil overdrage det afstaaede Gebeet til Kongen af Sardinien. Venetien skal udgjøre en Bestanddeel af det italienske Forbund, men forbliver desuagtet under Østerrigs Krone. Storhertugen af Toskana og Hertugen af Modena vende tilbage til deres Stater, idet de lade udgaae en almindelig Amnesti Begge Keiserne ville foranledige den hellige Fader til i sine Stater at foretage de nødvendige Reformer. Fra den ene og den anden Side bevilges der en fuldstændig og ubetinget Amnesti til de ved de nyeste Begivenheder kompromitterede Personer i de krigførende Parters Gebeter. — Skeet i Villafranca den 11te Juli 1859."

— Keiser Napoleon blev, da han ankom den 17de Juli til St. Cloud af den forsamlede uhyre Menneskemasse modtaget med Raabet: „Leve Keiseren! leve Keiserinden!" Om Grunden til den afsluttede Fred forklarede han sig i følgende Tale, som han holdt den 19de i St. Cloud. til Præsidenterne Troplong, Morny og Baroche: „Idet jeg atter befinder mig iblandt Dem, som under min Fraværelse med saa stor Hengivenhed have vaaget over Keiserinden og min Søn, er det mig en Trang at takke Dem og give dem en Udsigt over, hvad jeg har udrettet. Da den fransk-sardiniske Armee efter et heldigt to Maaneders Felttog var ankommen for Verona, truede Krigen med at forandre Natur i militær og politisk Betydning. Jeg var sat i den haarde Nødvendighed at skulle angribe en Fiende, der var forskandset bag stærke Fæstninger og beskyttet mod enhver Diversion i sine Flanker ved de tilgrændsende Territoriers Neutralitet. Idet jeg begyndte en lang frugtesløs Beleiringskrig, havde jeg det bevæbnede Europa foran mig, beredt til at gjøre os vort Held stridigt eller at forværre vore Uheld. Ikke destomindre vilde Foretagendets Vanskeligheder hverken have rystet min Beslutning eller dæmpet min Armees Iver, naar de Midler, som skulde anvendes, ikke havde staaet i Misforhold til det forventede Resultat. Jeg maatte beslutte mig til kjækt at bryde igjennem de Hindringer, som de neutrale Territorier reiste for mig, og til at optage Kampen ogsaa ved Etsch og Rhinen. Overalt maatte denne Kamp aabenlyst styrke sig ved Hjælp af Revolutionen. Der maatte endnu udgydes mere af det kostbare Blod, som alt var flydt saa rigelig Kort sagt, for at triumphere maatte jeg vove, hvad det kun er en Suveræn tilladt at sætte paa Spil for sit Lands Uafhængighed. Naar jeg har gjort Holdt, da er det ikke skeet af Træghed eller Udmattelse, og heller ikke fordi jeg har opgivet ædle Bevæggrunde, men af Hensyn til Frankrigs høiere Interesse. Tror De ikke, at det er faldet mig tungt at lægge Baand paa Soldaternes Iver, aabenbart at indskrænke mit Program fra Europas Øine, med Hensyn til Territoriet fra Mincio til Adria, og at tilintetgjøre ædle Illusioner og patriotiske Forhaabninger? — For at tjene Italiens Uafhængighed har jeg med Europas Villie begyndt Kampen. Da Fare truede mit Lands Fremtid, sluttede jeg Fred. — Vil dette sige, at vore Anstrængelser og Offre have været reent spildte? Nei ingenlunde! Som jeg alt ved Afskeden fra mine Soldater udtalte, have vi Ret til at være stolte af dette korte Felttog, hvori en talrig Armee, der ikke staar tilbage for nogen anden i Organisation og Tapperhed, blev beseiret i fire Batailler og to Slag. — Kongen af Sardinien, der fra Arilds Tid var kaldet til at være Alpernes Vogter, har seet sit Land befriet og erholdt Minciolinien til Grændse Den italienske Nationalitets-Ide er indrømmet selv af dem, som mest have bekjæmpet den. Alle de italienske Souveræner indsee endelig den bydende Nødvendighed af gavnlige Reformer. Efterat vi saaledes have givet et nyt Beviis paa Frankrigs militære Magt vil den afsluttede Fred være riig paa lykkelige Resultater. Fremtiden vil daglig vise dette mere og mere. Frankrigs Indflydelse borger Verden for Italiens Lykke."

Nyhedsbladets Redaktør, P. Botten Hansen, bor i Kjøbmand N. Haslunds Gaard, Hjørnet af Raadhuus- og Kongens Gade

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaten Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 33. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 14de August 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Bidrag til Skov- og Saugbrugsvæsenets Historie.

(Af Stud. phil. J. Lieblein.)

(Slutning.)

2den Periode 1530—1616.

De første Forbud, vi støde paa, mod fri Trælastudførsel, vare dog neppe udstedte af Hensyn til Skovene, men mere for at lette Kongens øvrige Undersaattere Anledningen til at forsyne sig med det Fornødne. Dette have vi idetmindste seet var Tilfældet, da Digerne i 1531 vare ødelagte ved en Storm, ligesom det samme synes at have været tilsigtet ved et Forbud, udstedt i 1548, mod Udførsel af Tømmer andensteds end til Danmark. Oftere støde vi paa Bestemmelser, som have til Hensigt at vedligeholde Skovens Evne til at tilfredsstille Marinens Behov af Master og Egebjelker. En saadan indeholdes i det næstfølgende Forbud i 1557, hvori det heder, at „da vi have formærket, at mange store Master og Egebjelker udføres af vort Rige Norge, saa at det Tilfælde kan indtræffe, at vi, naar vi have synderlig Behov for store Master og store Egebjelker, ikke kunne bekomme dem, saa ville vi, at du for slig Leiligheds Skyld lader bestille, at sligt stort Tømmer ikke udføres og udskibes af nogen Havn, som ligger i dit Lehn." Men i de følgende kongelige Foranstaltninger i denne Retning er det tydeligt nok udtalt, at Hensynet til Skovenes Conservation har gjort sig gjældende. Hoveddokumentet i denne Henseende er et aabent Brev af 13de Marts 1562. Det hedder her, at man er bleven opmærksom paa, at den stærkt tiltagende Udførsel af Saugdæler lader befrygte en altfor overdreven Hugst, saa at Skovene inden en føie Tid med en saadan fortsat Fremgangsmaade vilde blive udhugne og ødelagte, hvorfor det strængelig forbydes Alle og Enhver „fra denne Dag at lade Saugdæler udføres af Udlændiske, men de Dæler, som af vore egne Undersaattere, Danske eller Norske blive udførte, skal alene føres herind i vort Rige Danmark og til vort eget og vore Undersaatters Behov at komme, men ikke til nogen Fremmede." Dersom Nogen overtraadte denne Befaling, skulde han have forbrudt Skib og Gods og desuden straffes efter Loven som den, der viste Ulydighed mod Kongens Breve og Bud. Dette Forbud blev gjentagende Gange indskjærpet med korte Mellemrum, som under 5te Juni, 31te August og 28de November 1562, „for at Skovene kan blive ved Magt og ikke forhugges eller ødelægges." I et af disse Breve falder dog Ytringer, som lader formode, at man efter Ansøgning kunde vente sig bevilget Tilladelse til at udføre Last til Nederlandene og andre Steder udenfor de forenede Riger. Denne er ogsaa af forskjellige Grunde tilstaaet enten enkelte Personer eller hele Distrikter, ligesom det heller ikke lader til, at man lagde sig Kongens Forbud synderligt paa Hjertet. Dette antydes naivt nok i et af de fornyede Forbudsbreve, hvor man læser: „Dog alligevel skulle mange af vore Undersaatter imod saadant Forbud fordriste sig til at udføre Last og andre forbudede Varer, uden at lide nogen Straf eller Tiltale, hvilket os ikke lidet forundrer." Under 4de Juni 1563 blev Forbudet igjen hævet, idet Kongen af faderlig Naade tillod sine Undersaatter at „sælge, afhænde og udføre til fremmede Lande allehaande Tømmer, paa det at disse bedre kunne have deres Næring og Bjæring, indtil Hs. Kongl. Maj. derom anderledes bestemmer." Det varede dog ikke længe inden Tilladelsen paanyt blev indskrænket; thi under 7de Juli 1563 hedder det, at Kongen, „for nogen mærkelige Sagers Skyld, storligen var foraarsaget" at fornye det gamle Forbud, dog med den Indskrænkning, at man nu skulde faae Tilladelse til, foruden dansk Last, ogsaa at udføre til Holland „Spirer og Hollands Dæler, dog vor og Kronens Told og Rettigheder dermed i alle Maader uforkrænket." Samme Forbud blev atter indskjærpet under 19de Febr. 1564; men den 1ste Mai 1564 gaves Handelen fri, „da vi forfare, at det forhen udstedte Forbud, skal være Eder paa Eders Næring og Bjæring til Skade og Afbræk." Det var rimeligviis paa Grund af de Opoffrelser, som Syvaarskrigen fordrede, at Kongen „af vor synderlig Gunst og Naade, saa og paa det at I saameget desydermere, som troe Undersaatter, skulle lade Eder villige finde, om Noget paakommer, igjen opgiver vort forrige Forbud, saa at I maa sælge og afhænde til Fremmede, som Eder besøgendes vorder, samt vore egne (danske) Undersaatter Ege- og Furutømmer samt Saugdæler. Denne Tilladelse blev nu, med Undtagelse af Egetømmers Udførsel, som snart igjen blev forbudt, ikke indskrænket førend 23de April 1601, da Christian den 4de forordnede, at Udførsel af Master og Spirer maatte ophøre, fordi han frygtede for, at Norges Skove vilde ødelægges, „og at vi til vort eget Brug ikke skulle kunne bekomme saamange Master, Spirer og Dæler, som vi kunne behøve." Derimod maatte man, hvad Dæler anbelanger, fremdeles drive „Handel og Kjøbmandskab, som de bedst kunne og efter den Leilighed, som hermed hidindtil har været holdt." Under de forskjellige Perioder, da den frie Handel med Trælast var indskrænket, blev der adskillige Gange givet enkelte Personer Tilladelse til at udføre visse Qvanta af bestemte Trælastsorter. Blandt de mange trivielle og obscure Personsnavne, som i saadan Anledning opregnes, er det interessant at støde paa et Navn som Maria Stuart, Dronning af Skotland, som ved sit mangfoldigt bevægede Liv, sin Skjønhed, Letsindighed og tragiske Endeligt er bleven en af Historiens interessanteste Personligheder. Kong Frederik den 2den underretter i Juli 1563 sin Lehnsmand om, at han har givet sin „Frænke, Fru Maria Stuart, Dronningen af Skotland" Tilladelse til, ved sin Fuldmægtig, at lade indkjøbe her i Landet og toldfrit udføre til Skotland 4 Skibsladninger Egetømmer.

Vi have forhen i Forbigaaende berørt, at Private opsatte Sauge paa Kronens Grund og hug Tømmer til samme af Kronens Skove, rigtignok uden Berettigelse, men dog i mange Tilfælde upaatalt. Denne ulovlige Fremfærd maa henimod dette Tidsrums Ende have faaet et betydeligt Raaderum, dersom man kan dømme efter de Foranstaltninger, Regjeringen traf derimod. Det synes endog som om Enkelte troede at have faaet Hævdsret paa sin Selvtægt; thi Almuen i Bragenæs Lehn klagede i 1583 over, at det blev dem formeent at bruge Saugfosse og Skove, hvori Kronen havde nogen Deel, hvorfor den ansøger Kongen om at eftergive dette Forbud, da det ellers vilde „være dem paa deres Næring og Bjæring til Afbræk og Undergang." Kongen svarer derpaa, at han har havt billig Betænkning ved at lade Bønderne have fri Brug og Hugst i Kronens Skove efter deres Villie til Skur og Udførsel, da Skovene derved vilde blive aldeles forhugne til stort Tab og Skade for Efterkommerne, hvorfor han paalægger Lehnsmanden at have Tilsyn med, at der ikke bliver hugget mere end Norges Lov tillader. Hvad derimod Sauge angaaer, som ere byggede paa Kronens Grund, tillader han, at disse blive staaende, hvor Bønderne kunne skaffe frem Tømmer af sine egne Odelsskove, dog under den Betingelse, at der blev svaret Afgift efter den Anpart, Kronen havde i Grunden og Fossen; skulde Bønderne derimod være nødsaget til at hente Tømmeret fra Kronens Skove, maatte saadanne Sauge ikke tillades. Ved samme Leilighed blev det ogsaa Præsterne forbudt at skjære Udskibningslast af Tømmer, som blev taget i Geistlighedens Skove; thi i saa Fald „skulde største Parten vel saa dermed handle, at deres Efterkommere Ringe eller Intet vilde blive efterladt"; det skulde imidlertid være Præsterne uformeent at bruge Sauge til Udskibningsskur, naar de kjøbte Tømmeret dertil af Odelsbønders Skove.

De Indrømmelser, som her bleve tilstaaede dem, der direkte henvendte sig til Kongen med deres Besværinger, bleve imidlertid tilbagekaldte ved en Cirkulærskrivelse af 1ste Juni 1587 til alle Lehnsmændene søndenfjelds; thi i denne hedder det, at alle Sauge, som staae paa Kronens eller Geistlighedens Grund skulde afskaffes og ødelægges, uanseet om Tømmeret dertil kunde hugges i andre Skove end Kronens og Kirkens. Lehnsmanden paalægges derhos at lade forfatte en Fortegnelse over alle de Sauge, som fandtes i hans Lehn med Opgivelse af, paa hvis Grund de staae, af hvem de bruges, hvor Tømmeret tages og hvilke Skove Brugeren eier, og denne Fortegnelse skulde sendes ned til Kjøbenhavn strax med samme Bud, som bragte Ordren derom. Der tilføies endvidere, at man har fundet en saadan Foranstaltning nødvendig, da „vi forfare, at vore forhen udstedte Breve og alvorlige Befalinger ikke i alle Maader saaledes er efterkommet, som det sig burde, idet at ulovlige Sauge endnu skulle være staaendes ved deres Brug, hvorved Skovene meget ubillig forhugges."

Dette var den sidste Foranstaltning, som blev truffen under Frederik den 2dens Regjering, angaaende Saugbrugsvæsenet. Den synes ikke i sin Heelhed at være bleven befulgt og kunde det heller ikke. Thi det Paalæg, at Lehnsmændene saa øieblikkelig skulde have den omtalte specificerede Fortegnelse færdig, vidnede om Regjeringens totale Mangel paa Bekjendtskab til norske Forholde og var af den Grund for urimelig til at blive befulgt. Det var først under Christian den 4de i 1616, at denne Fortegnelse kom istand efter mange Omstændigheder og efter forudgaaede Skjønsforretninger af Fogden og 12 Laugrettesmænd rundt omkring i Landet.

Det følgende Aar 1588 udstedte den norske Statholder, Axel Gyldenstjerne, under Kong Christian den 4des Mindreaarighed, et aabent Brev, hvorved Forbudet af 1587 blev hævet, saa at enhver skulde have Tilladelse til at bruge de Sauge, som før Forbudet vare holdte i Gang, dog med den Indskrænkning, at Kongens egne Sauge først skulde forsynes med det fornødne Tømmer, at Adels- og Odelsmænd ikke maatte kjøbe Tømmer af Kronens og Kirkens Bønder, og endelig at ingen geistlig Lehnsmand uden Tilladelse maatte tage mere af den forlehnede Skov end til Huusbehov.

Under 1ste Juni 1592 blev Forbudet igjen fornyet; men det er Grund til at antage, at dette kun var en halv Foranstaltning, som lidet har frugtet; thi af Christian den 4des Brev, dateret 15de Aug. 1616, seer man, at mangfoldige Sauge vare byggede paa Kronens Grund, og at Tømmerbehovet til samme blev fremskaffet ved ulovlig Benyttelse af Kronens og Kirkens Skove. I dette Brev paabydes derfor at standse „slig Uskikkelighed, at Ingen, det være sig hvorsomhelst det er eller

være skal, maa herefter have eller bruge nogen Sauger, med mindre de have Odels Grund og Rettighed at sætte Damstok paa og selv have egne Skove, af hvilke de kunne bekomme det Saugtømmer, som paa fornævnte deres Sauger kan skjæres. Det skal hermed ikke være Adelen formeent at have deres Tømmerkjøb med Odelsmænd og Odelsmænd med Adel, saavidt de hinanden af deres rette Odelseiendom sælge eller afhandle kunne."

I dette Aar blev den fornævnte Fortegnelse over Saugene i det hele Land afgivet, og med den Reduktion, som fulgte herpaa, afslutte vi denne Periode, da en ny Tingenes Orden nu indtraadte.

Førend vi imidlertid forlade dette Afsnit, maa vi kaste et kort Blik paa de almindelige Handelsforholde i det sydøstlige Norge, hvorfra Trælastudskibningen fornemmelig fandt Sted. Hanseaternes Enehandel og overmægtige Indflydelse var bleven knækket ved Christian den 2dens hensigtsmæssige Forføininger. Hollænderne sattes først som en Modvægt mod dem og tilsidst fordrev de dem ganske. Dette vindskibelige Handelsfolk fik vistnok nu en ikke ubetydelig Indflydelse, men denne var rimeligviis mere til Gavn end Skade for Landet. De bemægtigede sig ikke Handelen saa udelukkende som Hanseaterne og udhøkrede ikke som disse sine Varer til Skade for Byernes Handelsstand. Af et Reskript, dat. 31 Juli 1589, seer man dog, at Borgere og Bønder klage over, at Hollændere og andre Udlændinge, tilforhandle sig Dæler og Tømmer og igjen paatvinge Sælgerne gamle forligne Varer. Men dette blev ved Reskriptet forbudt, og det synes forresten ikke, at saadanne Klager vare almindelige. Der findes flere Antydninger til, at Nordmænd selv udførte sit Lands Produkter; i al Fald var Trælasthandelen ikke aldeles passiv. Saaledes hedder det i Brevet af 5te Juni 1562, at Kongen er bleven underrettet om, at norske Undersaatter udføre af Riget Tømmer, Dæler og andre forbudne Varer; den 1ste Mai 1564 fik Nordmænd Tilladelse til selv at udføre Tømmervarer „til Tydskland eller andensteds for dermed at søge sin Næring og Bjæring." Paa flere Steder tales der om „indlændiske og udlændiske Skippere"; men da der med „Indlændiske" ogsaa kan være meent Danske, saasom Danskerne hyppig hentede sin Trælast selv, saa kan man af dette Udtryk ikke slutte noget Sikkert. Det er alligevel af det Foregaaende klart nok, at ogsaa Nordmænd selv førte sine Varer til fremmede Lande.

Skulde vi forresten fra de Oplysninger, som ved disse Undersøgelser ere fremkomne, vove at slutte noget til det almindelige Forhold, som fandt Sted mellem Kongen og den danske Adels- og Embedsstand paa den ene Side og den menige norske Almue paa den anden, maa vi tilstaae, at vi ikke have fundet Tilstanden at være fuldt saa slet, som man skulde slutte af det almindelige Ramaskrig over de Danskes Uretfærdigheder og Underkuelser allerhelst under Frederik den 2dens Regjering. Under denne Konge skal Tilstanden jo især have været utaalelig, men det er netop i denne Tid vi have seet, at norske Bønder temmelig ugeneert skaltede og valtede med Kronens Eiendomme, at de gjorde Indgreb i Kongens lovhjemlede Rettigheder og trodsede hans egenhændige Befalinger, og at de offentlig paa Herredagen, som det synes, uden Grund, vovede at beskylde deres danske Øvrighedsperson for at have benyttet falsk Maal, ligesom det lader til, at Kongen ikke vidste noget bedre Middel til at skaffe sine Paabud Gehør, end ved ufortrødent atter og atter at gjentage dem. Det er ogsaa bekjendt nok, at danske Lehnsmænd, som den berygtede Erik Munck og en Navne af ham, Ludvig Munck i Thrøndelagen, begik Uretfærdigheder, ja endog Grusomheder, mod norske Bønder; men deels var det kun undtagelsesviis, deels maa det betragtes ikke som en Følge af Norges afhængige Tilstand, men af Datidens Lehnsvæsen og Adelens Vælde og Overmod i det Hele taget. See vi hen til Forholdene i Danmark, vare de sandelig ikke bedre der; den eneste Fordeel, de danske Bønder havde, var den, at de paa Grund af Kongens større Nærhed hurtigere kunde faae de adelige Voldsmænd afstraffede; men Straffen udeblev dog heller ikke i Norge, om den end kom noget senere; saaledes blev Erik Munck straffet, ligeledes ogsaa Ludvig Munck, efterat en Kommission (hvoraf den bekjendte Historieskriver Arild Hvitfeldt var Medlem), opsendt til Throndhjem, havde undersøgt hans Forhold. Navnet „Norsk Odelsbonde" havde god Klang og hørtes som det synes med Respekt, af den danske Regjering og Kongen. De norske Bønder vare temmelig frie og uafhængige og havde endog som Laugrettesmænd Dommermyndigheden i første Instants, medens den danske Bonde, ved Adelens Indkjøb af saa godt som alt Selveiergods sunket ned til Leilænding, ved Værneskabet bundet til Godset, ikke var stort bedre end en russisk Livegen. Vi tale imidlertid her kun om de indre Forholde, der synes at have været langt bedre end man i Almindelighed forestiller sig; de ydre, politiske Forholde ere derimod ikke at rose. Men Ulykken var her, at Norge ingen indfødt Adel havde, der kunde værne om den politiske Uafhængighed og give Landet en ydre Glands. Imidlertid tør det hænde, at denne Ulykke kun var forbigaaende og ikke saa stor endda, og maaskee var det alene denne Omstændighed, som reddede Norges Fremtid og skjænkede os Friheden. Thi havde Norge havt et Adelsaristokrati, som Danmark, vilde Bønderne rimeligviis her som hist blevet Trælle, hvorved enhver Friheds- og Uafhængighedsfølelse vilde være blevet tilintetgjort. Den danske Adel her i Landet var ikke talrig nok til ogsaa her at tilkjøbe sig Selveiergodset; den norske Odelsbonde var og blev Selveier, og som saadan bevarede han en Selvfølelse og Uafhængighedsaand, der var kraftig nok til at afføde den Frihed, vi nu nyde.

Joachim Rossini.

Joachim Rossini, født i Pesaro den 29de Febr. 1791, er, som vort Portræt viser, trods sine 68 Aar,

Komponisten Joachim Rossini.

endnu en ualmindelig kraftig Mand og stedse den samme Lækkermund som tilforn.

Et kun lidet bekjendt Træk af denne geniale Gourmands Liv er det i Sandhed rørende Venskab, der forbandt ham med den berømte Kogekunstner Carème.*) Mellem begge herskede stor Fortrolighed. Wilhelm Tells Komponist gik aldrig til Hr. v. Rothschilds Bord uden først at vandre gjennem Kjøkkenet, for leilighedsviis at forhøre sig om den navnkundige Kogekunstners Befindende.

Mester Carème besvarede fortroligt, men tillige med Værdighed, denne Nedladenhed, ved af Erkjendtlighed aldrig at undlade at gjøre Maestroen opmærksom paa de Retter, for hvis Godhed han kunde indestaae.

Da Rossini drog til Bologna, beklagede Ingen dette mere end Carème. Han tabte i den berømte Maestro en „Ven" og „lidenskabelig Beundrer af hans Kjøkkengenie", „den eneste Mand, der tilfulde havde forstaaet og begrebet ham."

Før sin Afreise besøgte han en Dag Carème og besvoer ham ved alle Helgener i Kalenderen heller ikke i det Fjerne at unddrage ham sin Velvillies Sol. Carème lovede rørt at erindre denne Bøn og aldrig at forglemme ham. Og Carème holdt sit Løfte. Paa en Tid, da Huset Rothschilds Kourerer fore paa kryds og tvers mellem Europas Hovedstæder, fandt Kokken en passende Leilighed til at sende „Pesaros Svane" en daddelfri Dyrepostei over Alperne. Paa Esken, der indesluttede dette gastronomiske Mesterværk, læste man den simple Indskrift:

„Carème til Rossini i Italien."

Rørt til Taarer over denne Kjøkken-Raphaels beundringsværdig fine Opmærksomhed, improviserede Maestroen til Ære for sin Ven hiin bekjendte lille italienske Arie:

„Nizza, je puis sans peine
Dans les beautés de Gênes
Trouver plus douces reines,
Mais plus beaux yeux jamais.

Je puis mourant d'alarme
Mes yeux brûlés de larmes
Maudire un jour tes charmes,
Mais l'oublier jamais, jamais!"

Inden 10 Minutter var Arien færdig, hvorpaa Maestroen rullede Papiret omhyggeligt sammen og overgav det til Koureren. Da denne vilde bortfjerne sig, kaldte Rossini ham endnu engang tilbage.

Vent, sagde han, jeg har glemt Adressen. Derpaa skrev han paa den første Side af Kompositionen:

„Rossini til Carème i Europa."

* * *

Da Carème laa paa Dødssengen, tog han en Spiseseddel og skrev paa denne sit Testamente. Heller ikke da forglemte han sin Ven.

„Min ophøiede Beskytter Rossini," skrev han med zitrende Haand, „testamenterer jeg, som Tegn paa min dybe Ærefrygt og Hengivenhed, en Lok af mit Haar, Ude's Kogebog og Opskriften til den af mig opfundne Pudding à la Malibran.

Da Rossini erfoer sin Pariservens Død, sagde han til Madame Pelissier:

„I mine Dine gives der kun tre Genier, hvis Tab forekommer mig uerstatteligt: Napoleon, Mozart og — Carème."

*) Marc Antoine Carème, født den 8de Juli 1784, døde i Paris den 12te Januar 1833, oprigtigt begrædt af Alle, der havde Anledning til at begeistres for en af hans Posteier.

Fra Franzensbad.

III.

„Doktor, kommandeer: Holdt! jeg opirres, og endog dertil, ligesom Clara, uden Nytte, da hun søgte at ophidse sin Fædrenestads Borgere til Egmonts Befrielse. „Lader ikke Eders Børn i Fremtiden spørge Eder: Hvor ere de Tider henne, som I lovede? — De Fædre, som jeg mener, have ikke lovet deres Børn nogen stor Fremtid, — og hvis den kom, vidste de ikke, hvad de skulde gjøre med den. Brakenburg kan altsaa gjerne komme og føre Clara hjem. Men vi ville, hvis det konvenerer Dem, gjøre en lille Promenade gjennem Parken. Idag finde vi jo hele Franzensbads Verden forsamlet der; der mangler ikke et eneste Element af det brogede, livlige Hele; alle ere de der, fra den langskjæggede lille Jøde til den stadselige Abraham, fra den jævne Embedsmandsfrue til den høibaarne Fyrstinde. Vi finde dem igjen, Riddergods- og Fabrikbesidderne, Kjøbmændene med og uden Koner, Meieriforpagterskerne, Oekonomdøtrene, Banquiers, Rentiers og Privatiers, Baronesserne, Grevinderne og Fyrstinderne. Naar Du vil høre til fleur des bois, kjære Læserinde, saa sæt Dig ved et Bord og staae ikke op igjen, førend Du skal tiltræde Hjemveien; det er ikke ganske comme il faut at spadsere op og ned i Parken. Vær Publikum, viis Dig ikke gaaende for det forbausede Folk, men udfold rolig Dine Volants paa Din leiede Stol og betragt med værdig Apathie din nære og fjerne Omgivelse, Masserne, som bølge om Dig! See, nu vandrer en høi russisk Officier med sin Familie forbi Dig. Du har ofte læst hans Navn i Aviserne; han har paa Krim samlet uvisnelige Laurbær. Naar man betragter hans athletiske Gestalt, hans brunede Ansigt med de markerede Træk, spørger man sig selv, om han er kommen for at hente endnu mere af den Sundhed, hvorunder han synes at bugne, eller om hans Badereise kun er en Koncession for den fine, aldrende Hustru og de talrige Døtre, der af Skikkelse og Ansigt er hverandre saa lige, at kun i det Høieste Moderens Øie kan adskille dem. De danne i den herværende Verden en liden Republik; aldrig saa man dem spilde et Ord paa deres Landsmænd, aldrig har Nogen af et andet Koterie sluttet sig til dem - hvilken Ære vilde det ogsaa indbringe, at omgaaes med Folk, som, med sjælden Uforfærdethed, om Morgenen ved

Brønden, om Aftenen i Parken vise sig i det samme Toilette? Disse Beboere af en koldere Zone følges i livlig Samtale af fire eller fem Damer af den Kathegorie, som træffende kun lader sig betegne med Navnet: „Naadige." Balzac siger: En province il n'y a qu'une femme, et cette pauvre femme et la femme de province, je vous le jure, il n'yen a pas deux. Ligeledes gives der kun en eneste Naadige i den hele Verden, — hun rekruterer sine Rækker af Kjøbmænds-, høiere Officierers- og Embedsmænds Fruer. Hendes Kjendetegn ere: godmodigt Selvbehag og en til Fanatisme dreven Ærefrygt for sin Gemals Formue eller Rang. Denne Gemal danner, nær eller fraværende, Middelpunktet for hendes Samtaler; hun er meget høflig, om hun end ikke forstaar at være det med Gratie; men aldrig vil hendes Høflighed forlede hende til, blot et Sekund at tilsidesætte egen Værdighed. Hun er høflig af Overbeviisning, hun er høflig, fordi hun troer at være sig det selv skyldig, hun er høflig, fordi hun er en Dame af Dannelse og Verden; en Dame, hvis Mand „har en Stilling." Den Naadige er ifølge sin Sindsbeskaffenhed nedladende mod Ringere og Undergive, saalænge disse i Ord, Blikke og Gebærder lægge hiin dybe Ærefrygt for Dagen, som hun paa Grund af „sin Mands Stilling" er berettiget til at fordre. Bliver denne Ærefrygt blot en eneste Gang ikke iagttaget, saa forvandles den Naadige strax til en Unaadig. Hun vil aldrig tilgive en nok saa uskyldig Spøg, en flygtig Hilsen kan paadrage Dig hendes Fiendskab, en ikke gjengjældt Visit hendes Foragt. Glem at spørge efter hendes Gemals Befindende, og hun opgiver Dig. Den Naadige er i sit Toilette stedse et Mønster paa Nethed, aldrig et Mønster paa god Smag. Ved festlige Anledninger bestaar samme bestandig af et Assortement saakaldte „Garderobestykker", som i deres Besidderindes Øine ikke kunne ældes. Dette er nu idag ogsaa Tilfældet med det Antræk vore Naadige, som netop ere i Begreb med høitideligt at samle sig om Kaffebordet, ere iførte. Da stormer en Skare af høirøstede, viltre Drenge frem; de forfølge Røverhøvedsmanden, som flygter for dem i Skikkelse af en liden Russer i rød Blouse med opskaarne Ærmer, vide rynkede Beenklæder og høie Støvler, en liden Pelshue paa det smukke, kjække Hoved, prydet med en stolt Paafuglefjeder. Med største Fare for at blive taget til Fange styrter Røverhøvedsmanden forbi de Naadige, væltende Stolen, paa hvilken den Fornemste af dem, netop efter lange Deliberationer, aldeles bred og velbehagelig tilmode, er i Begreb med at sætte sig; hun vakler, hun vilde være falden, hvis ikke en beredvillig Venindes hurtig frembudte Arm havde hjulpet hende til atter at naae den opreiste Stilling, som Mennesket engang er bestemt til at indtage her paa Jorden. Men de Naadige have ved den Fare, i hvilken deres Naadigste svævede, tabt al den Fornøielse, som de lovede sig af denne Dags Aften. „Denne Ungdom", jamre de, „ingen Edukation, ingen Devotion, ingen Soumission, ingen Veneration!" Ved Enden af Parken blev der omhyggelig dækket et langt Bord; det bugner under Vægten af kuur- og ikke kuurmæssige Retter, Kager, Frugter af alle Arter, uhyre Opsatser og Blomsterbuketter; galonerede Tjenere flyve frem og tilbage; værdig som en Minister har Kammertjeneren, prydet med et ulasteligt, hvidt Halstørklæde, Øie med det Hele. Hvilken stor Herre forsamler her sine udvalgte Gjæster? — Bevægelse paa Kammertjenerens Ansigt — „Herskaberne komme! . . . ." Og hvilke Herskaber? I et langt Tog skride de fremad; Du tænker, kjære Læser, uvilkaarlig paa Israeliternes Tog gjennem Ørkenen, og det er det ogsaa i formindsket Maalestok. Det udvalgte Folk vandrer til det lille Kanaan, som meget lovende vinker dem imøde fra Enden af Parken. Der seer man sorte Øine og Lokker og store Munde og „eppes rares" paa den prægtige Pynt. Man tager Plads. Smaae, med Baand og Blomster overlæssede Børn, trænge sig frem; en liden Esther gjør sig især bemærkelig; hendes ømme Moder løfter kjærlig Barnet, som hæftig beder derom, op paa sit Skjød. Da træffer fra den anden Ende af Bordet Bedstefaderens straffende Blik hende. „Hvad tænker Du paa Micheline? Den gode Kjole?! —" Og forskrækket sætter Micheline Barnet igjen ned paa Marken,

Pariser-Moder for August.

hvilket altsaa strax afgiver et Beviis paa, at der endnu kan reise sig et høit Veeskrig i Israel. Ved Siden af disse „Herskaber", blot noget mere i Forgrunden, bemærker du et lidet Selskab af tre Personer, bestaaende af een Herre og to Damer, hans Gemalinde og Datter. De ere i Sorg og yderst simpelt klædte. Det fortryllende Udtryk af sand Velvillie forklarer den ædle Dames Træk, saavelsom hendes ungdommelige Datters Ansigt; Faderens alvorlige Blik hviler venligt paa de tvende Sønner, som have sluttet sig til de andre Drenge, og tage Deel i deres Lege. Jeg har hørt mangt et dadlende Ord over den Simpelhed, som udmærker Synet af disse tvende ophøiede Damer, af Folk, som ikke vide, at Simpelhed er Grundtonen i al Skjønt og Ophøiet paa Jorden. Betragt dem opmærksomt, kjære Læserinde, det er virkeligt et stort Herskab, hvis Villie Mange maa være underdanige, men af hvilke Alles Hjerter med Glæde lade sig regjere. Ikke langt fra dem, i Nærheden af Keiser Franz den Førstes Statue af Schwanthaler, omgivet af smukke Damer, som synes at være stolte af at have tiltrukket sig hans Opmærksomhed, staar en Herre med imponerende Holdning og ædelt Physiognomi. Saaledes forestiller jeg mig gjerne Goethe, i de Dage, hvori han fortryllede et tyveaarigt Hjerte og indgjød Seierherren ved Marengo Ærbødighedens Følelse. Det er ogsaa en Aristokrat, men ingen af dem, som danne Slægten, en af Hine, som udgjøre de herlige, sjeldne Undtagelser, en af Hine, hvem Navnet ikke var en Pude, hvorpaa de kunde hvile, men et Trin, hvorfra de kunde stræbe videre, en af Hine, som have arbeidet, kjæmpet og virket, en af Hine, som tør gjøre Fordring paa et Blad og ogsaa vil erholde det i sit Lands Historie.

Jeg kunde endnu have hundrede Ting at fortælle Dem om mine idag i Parken gjorte Erfaringer, men mit Brev kunde blive for langt, og som en Følge deraf — — — men jeg gider ikke nævne den uhyggelige Ting, som opstaar af saa lange Breve!"

En Trolddomssag fra Aaret 1730.

Anno 1730 den 12te Septbr. vare vi undertegnede Christian Wolfgang Monrat, Provst over Gudbrandsdalen og Sognepræst til Øier, Christopher Kraft, Sognepræst til Ringebo, og Jens Kraft, Medtjener i Ordet til Ringebo, efter Høiædle og Velbaarne Hr. Konferentsraad og Biskop Deichmanns Reskript forsamlede paa Øier Præstegaard for at examinere et ungt Pigebarn, nemlig Siri Jørgensdatter, angaaende et af hende udbragt Rygte om hendes Mormoder og flere andre, angaaende Trolddoms-Væsen; hvortil og paa vores Anordning indfandt sig Kongl. Majest.'s Foged, Høiædle og Velbaarne Hr. Steenersen og Kongl. Majest.'s Sorenskriver Mogens Winsnæs.

Bemeldte Siri Jørgensdatter bekjendte da i vores Nærværelse at være 13 Aar gammel, fød i en Huusmandsplads under Halvsteenstad; hendes Forældre ere hendøde, Faderen for 2 Aar siden og hendes Moder i Barselseng strax efter dette sit Barns Fødsel, og som hun var død, blev hun opdragen hos sin Mormoder Siri Eenersdatter, hvor og Faderen opholdt sig, som brugte Pladsen. Hun bekjendte videre, at da hun var 7 Aar gammel, tog hendes Mormoder hende med sig en Helligdagsaften til Souhuset paa Halvsteenstad, hvor hun tog en Sou, som hun smurte med nogen Smørelse, hun havde i et Horn, hvorefter Mormoderen og Deponenten satte sig paa Souen, da de strax kom i Veiret, og efter et hastigt og kort Ridt kom ned paa det Sted, hendes Mormoder kaldede Blaakollen. Underveis mødte dem i Veiret fem Personer, som hendes Mormoder kaldede Bedstefars Drenge, og vare sortklædte, og bad dem være velkommen. Som de kom til Blaakollen, steg de af og satte Souen ude; men hendes Mormoder satte sig nærmest Fanden, den hun kaldte Bedstefader, hvor de bleve tracterede med Rømme- eller Fløderød, Smør, Ost, Fladbrød, Fisk, baade fersk og tørret, og der var 7 Borde fuldsatte; de fik og Øl at drikke. Da de havde spiist, begyndte de at sigte med Brødstykkerne baade smaa og store. Derefter besaae de et

Hul som en Kjelder, derpaa var en Lem, og strax kom der op en blaa Lue, og de saa, at der vare smaae Folk i Luen, som peeb. Blandt anden Tale talte Fanden til hendes Mormoder, at han ikke vilde have dette Barn, nemlig Siri Jørgensdatter, fordi hun røber dem alle. Men hendes Mormoder lovede at tugte hende, at hun ikke skulde det gjøre. Fanden, som var sortklæd og havde en Traaehat paa, sad høiest ved Bordet i Høisædet og havde en Jernlænke om Livet, som han stilede paa, og naar Lænken syntes at være afstilet, syntes den at være lige tyk igjen. Han talte med sine Gjæster, og da han havde talt med Mormoder, reiste de hjem igjen samme Nat; og derefter hørte hun, at Souen, som de red paa, var størtet, hvorpaa hendes Mormoder hende forbød, at hun ingen skulde sige det. Hendes Mormoder reiste nogle Gange til Blaakollen, som hun ikke var med; men et Aar derefter var hun med igjen, og da passeerte i Alt ligesom første Gang; dog sagde Fanden til hendes Mormoder, at han vilde have hende, nemlig den gamle Kjærring, med sig i dette Aar, hvorpaa hun bad om Frist et Aar; men han svarede: „Jeg veed ikke om det." Og denne Gang red hendes Mormoder paa Pigens Fader, Jørgen Jensen, som derefter blev syg og fik Ondt i Ryggen og omsider døde Nytaars-Nat.

I forgangen Aar var hun med sin Mormoder igjen i Blaakollen og blev tracteret ligesom før, og da mærkte Fanden hende i den lille Finger paa den venstre Haand, som kjendeligt er; og forklarer hun at dermed saaledes tilgik: Fanden tog en Tollekniv og skar alt til det yderste Led paa bemeldte Finger, suede Blodet af og skrev hendes Navn i en stor Bog, bed og i hendes høire Ore, og har man remarqveret, at hun har ingen Følelse hverken i den yderste Led paa Fingeren, hvor hun er skaaren, eiheller i Orelappen, hvor hun er bidt.

Paa Hjemreisen fra Blaakollen var hendes Mormoder inde i Trætten Annexkirke og tog nogle Fliser af Kirken, som hun leverede Deponenten med disse Ord, at hun skulde kaste dem i Hovde-Fossen og sige: „Gud lad ikke min Sjæl komme i Himmelen, førend disse Fliser komme paa sit Sted igjen", hvilket hun og gjorde. Derefter døde hendes Mormoder efter en kort Svaghed, og i den Tid hun var syg, leverede hun hende, nemlig Pigen, en liden Trækop, som hun havde faaet af Fanden, hvorudi var Smørelse, som blev brugt, naar de skulde ride, og foreholdt hende at bruge Smørelsen, naar de skulde til Blaakollen og følge med Anne Halfsteenstad og Goro Brende tilstundende Pintseaften, da de skulde reise.

Da hendes Mormoder døde, blev Deponenten henbragt til den Gaard Nestingen her i Oier til hendes Farbroder Torbjørn Nestingen, og om Pintsenat derefter nu i Sommer tog hun Smørelsen af en Kiste, hvor hun den havde forvaret, og smurte en Sopelime og dermed foer i Veiret. Som hun kom i Veiret, kom hun i Følge med Anne Halfsteenstad og Goro Brende og Kiersti Bjørstad, og mødte de tre af Fandens Drenge, som bad dem være velkomne. Ved Ankomsten til Blaakollen bleve de indførte og tracterede og sigtede ligesom før, undtagen de fik ingen Fist denne Gang. Fandens Drenge viiste hende hendes Mormoder med mange andre, efterat Lemmen var oplukt, som rørte sig i en Lue og peeb og løftede Hænderne. Derefter reiste de hjem. Hun siger ellers, at førend hun reiste fra Nestingen, lagde hun en Kat i sit Sted i Sengen hos Inger og Kiersti Nestingen, som laa der i Sengen i hendes Lignelse, indtil hun kom hjem igjen. Nogen Tid derefter, som Torbjørn Nestingens Kone Kari fandt Smørelsen i hendes Kiste, tog hun den fra hende og brændte den op, saa og Limen, som hun reed paa. Aarsagen dertil, siger hun, var, at hun forhen havde bekjendt for Inger og Kiersti om sin Reise til Blaakollen, som igjen havde berettet det for Kari Nestingen. Hendes Farbroder Torbjørn Nestingen bragte hende derefter hid til Provsten, hvor hun i Sommer haver vogtet Kreaturene i Sæteren. Imidlertid har Fandens Drenge, een og een af Gangen, tre Gange været hos hende; den første bad hende ikke at aabenbare noget; den anden truede hende, fordi hun havde aabenbaret, og vilde vride Hovedet af hende; den tredie ligesaa.

Deponenten efter Tilspørgende forklarede ellers, at hendes Mormoder havde en Troldkat, som hun tilforn stikkede ud til omliggende Gaarde, og naar hun kom hjem igjen, spyede hun fra sig Smør i et Troug, som hun siden bragte Fanden til Foræring, og noget blev fortæret i Huusholdningen. Samme Troldkat, forklarede hun, er graa af Coulør og rund som et Nøste, og naar den skulde udsendes, foer hendes Mormoder med den op igjennem Høiren paa Loftet og lagde den paa to Stikker, hvoraf den selv snublede ned paa Taget, og efter Kjerringens Befaling foer hen til de Gaarde, hun vilde, og udsuede Melk af Kjøerne. Om Vinteren tog Fanden Troldkatten til sig, men om Vaaren blev den igjen leveret til Kjerringen. Hun saa og iblandt, at hendes Mormoder satte en Kniv i en Væg og sommetider i et Træ, og havde tre Runer, som Fanden havde givet hende, de hun knyttede om Kniven og melkede dermed hvilken Mands Ko i Bygden hun vilde. Endelig forklarede hun, at Anne Halfsteenstad var hos hende i Præstegaarden i Sommer og forbød hende, ingen Ting at bekjende; thi ellers skulde hun miste sin Helse. Paa Tilspørgende sagde hun, at da Smørelsen blev brændt, saae baade Torbjørn Nestingen og hans Kone Kari og Inger og Kiersti samme Smørelse.

Oiers Præstegaard, ut supra.

Christian Wolfgang Monrat. Christopher Kraft. Jens Kraft.	Ovenskrevne er saaledes udi vor Overværelse passeret. S. Steenersen. M. Winsnæs.

Norge.

Christiania. Ved den anordnede Sørgegudstjeneste, der i Mandags Kl. 12 afholdtes, var Alter og Prædikestol i alle Byens Kirker beklædt med Sort. I Spidsen for den Procession af Autoriteter og Medborgere, som begav sig fra Palæet til Vor Frelsers Kirke, gik Statsraadet og Høiesteret. Fra Fæstningen gaves Minutskud. I Vor Frelsers Kirke prædikede Pastor Wexels, der under Biskop Arups Fraværelse, ved Ligbegjængelsen i Stockholm, baade er forrettende Biskop og Stiftsprovst. Alle Byens Butikker vare lukkede under Gudstjenesten. Samme Dag indeholdt Morgenbladet, under Overskriften „Folkesorg", følgende Digt af Henr. Ibsen:

Nu bærer Kirkeklokken Bud
Vidt over Fjord og Fjeld;
To Frændefolk i Sørgeskrud
Ta'er med sin Drot Farvel.
I lonlig Ro, paa alfart Torg
Er Tanken een idag. —
Fra Bjelkebuus og Kongeborg
En Æt i Graad, to Folk i Sorg
Om Oscars Sarkofag!

Tilsammen længst har Folk og Drot
I Smertens Dage lidt;
Nu er det stilt paa Kongens Slot,
Thi ud har Kongen stridt.
Snart Gravkapellets Port er lukt,
Der blunder han i Fred,
Men udenfor skal blomstre smukt
En Sæd igjennem Tidens Flugt, —
Den skjær ei Døden ned.

Hans Leer i Graven hviler sødt,
Hans Sjæl i Lyset boer, —
Der har han Søn og Fader mødt
I de Forklartes Chor.
Som Sagnets Helt til Himmelport
I Faldnes Følge kom,
Saa foer Kong Oscar seirrig bort,
Han gik med Frelsensfølge stort
Ind til Gud Faders Dom.

Men Følget var ei Valens Høst,
Sværdbidte Mænd paa Rad;
Hans Sag er talt med bedre Røst:
I Folkets Takkekvad!
Fra Oscars milde Færd paa Jord
Sprang lyse Alfer ud;
De gik at vidne der han foer,
Og derfor var hans Hird saa stor
Da ind han tren for Gud.

Saa hvil dig, Drot, hos Herren ud, —
Her er din Gjerning endt;
Dit Virke staar i Sommerskrud,
Som fagrest Monument.
Den Sorgens Sky, som har sig bredt
Om Land, vil spredes ad, —
Men Oscars Kamp for Sandt og Ret
Skal bo hos Folk og Kongeæt
I Nordens Minderad!

— Prindsen af Wasa, der er østerrigsk Feltmarskalklieutenant, har nu, ligesom ved Oscars Thronbestigelse, bragt i Erindring sine Thronprætensioner ved en Protest mod den nye Konges Thronbestigelse, hvilken er tilstillet Hofferne i Wien, Petersborg, London, Berlin og Kjøbenhavn. Ligesom Oscar i samme Anledning, har nu Kong Carl til Gesandtskaberne ved disse Hoffer afsendt en Cirkulærdepesche, hvori han værdigen afviser denne „Fordring, som hos det svenske Folk ikke finder nogen Retfærdiggjørelse ligesaalidt som nogen Sympathi."

— Bestyrelsen for Nylands mechaniske Værksted oplyser, at dette ikke kommer til at lide det af Aviserne antagne Tab ved sidste Brand, idet alle mere eller mindre værdifulde Genstande ere i Behold. — Den Mand, som holdt Vagt ved Værkstedet Brandnatten, er nu kommen tilstede og bleven forhørt, dog uden at nogen Oplysning om Ildens Aarsag derved er fremkommet, ligesaalidt som nogen Mistanke paahviler ham selv. Han var Kl. 3 om Morgenen gaaet ind i en Bygning til Gaden, for at koge Kaffe, men blev strax efter af en Person, som bankede paa Porten, varslet om Ildens Udbrud. De 16 Omkomnes Lig begroves i Onsdags paa vor Frelsers Kirkegaard, - hvert i sin Kiste, men 2 til 3 Kister i een Grav. Ligfølget var overmaade stort og Begravelsen foregik paa Byens Bekostning.

— Af Blodgangsepedimien var i Bratsbergs Amt indtil 5te Aug. angrebet 1306 og døde 177. Sygdommen har nu ogsaa viist sig i Brunlanæs Pstg., i Land og paa flere Steder i Elverum.

— Udsigterne for Høsten ere ifølge Amtmændenes Indberetninger paa de fleste Steder daarlige. Den vedvarende Tørke har ikke blot skadet Høhøsten, men ogsaa sat Agrene tilbage. Kun enkelte Steder, hvor man har faaet Regn nok, ere Udsigterne meget gode. I Nordlands Amt har Kulde og Regn været til Skade for Aarveien

— Paa Ganger-Rolfs sidste Tour til Hull opstod der, under en svær Storm, Ild i endeel Kasser med Fyrstikker, som vare medsendte fra Frölichs Fabrik hersteds. Ved Mandskabets Aandsnærværelse lykkedes det dog at slukke den inden videre Skade var anrettet. Kun Fyrstikkerne bleve ødelagte og endeel Varer bedærvede.

— Foged Nørregaard i Nedenæs er paa Grund af Kassemangel suspenderet fra sit Embede og beordret justitialiter tiltalt.

— Byfoged Bætzmann i Throndhjem, der ved de sidste Storthing har været Repræsentant, er 5te Aug. afgaaet ved Døden, omtr. 59 Aar gammel.

— Ved Examen Artium's skriftlige Prøve rejiceredes kun Fire. DHrr. S. O. Thoresen, O. N. Hals, G. B. Jenssen, C. A. Boe, A. C. Ullmann og E. A. Skauge have faaet Megetgodt saavel for norsk Udarbeidelse som latinsk Oversættelse. Russelaget holdtes paa Frederiksborg 11te August. C. Janson bød Gjæsterne velkomne i en Tale paa Landsens Kjøgemestervíis og i Hardangerdialekt. Det var første Gang vi herinde have hørt nogen Dialekt eller Landsmaalet, trods vor store Skare af Sprogreformatorer - tales som et levende Sprog. Under Festen optraadte af de unge Academici, foruden Hr. Janson, DHrr. Ullmann og C. Knudsen, og af de ældre A. O. Vinje, L. Dietrichson, E. Aubert og S. Petersen som Talere. Vinje ledsagedes ved sin gjentagende Optræden med ustandselig Jubel og blev ligesom Henr. Ibsen, der dog ikke talte, baaren paa Guldstol. Til Festen var skrevet ikke mindre end syv Sange; een „Rus" alene havde skrevet de fem, og det ret heldigen. Taler og Sange tydede i det Hele paa, at det var begavede - om end ikke „præceteristiske" - Kræfter, som her var tilflydt vor akademiske Etat.

— Under 3die Aug er Auditør P. M. Smit udnævnt til Stiftamtmand i Bergens Stift.

— Under s. D. er kgl. Fuldm. Alex. M. Holst udnævnt til Sorenskriver i Nordre Helgelands Sorenskriveri, Underretsprokurator H. J. Engelsen til Sorenskriver i søndre Helgelands do., Kand. jur. Th. Jørstad til Fuldm. i Kirke-Dpt. og ledig pers. Kapellan Hagb. Kjær til pers. Kapellan hos Sognepræsten til Rygge.

— Under s. D. er Handlende i Bergen Francis Konow anerkjendt som Vicekonsul sammesteds for Spanien og Parma.

— Ifølge Aftenbl. ventes en bekjendt Berlinerlæge, Vierkow, her til Landet, for efter Indredepartementets Indbydelse at anstille mikroskopiske og pathologiske Undersøgelser angaaende Spedalskheden i Norge.

Klæbo Seminarium feirede 16de Juli, efter sluttet Dimissionsexamen, sin 20aarige Stiftelsesfest.

Lillehammer. Veien er nu omlagt fra Dampskibsbryggen op til den ligeledes ombyggede Mesna-Bro, hvor den nye Chaussee nordover begynder, saaledes at den tidligere svære Opstigning til Byen undgaaes. Veiomlægning og Bro koster 7000 Spd. og Arbeidet er blevet ledet af Civilingeniør Sommerschild.

Bergen. Jomfru Svendsen er her optraadt i Munchs „Lord William Russell" og bleven fremkaldt.

— Grundstenen til en ny Børs er bleven lagt her i al Hemmelighed, „kun omtrent som man graver ned Tyvekoster", siger Bergensposten.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Indbyggerantallet i de 10 største af Sveriges 89 Byer var ved Aarets Begyndelse følgende: Stockholm 101,502; Gøtheborg 30,576; Norrköping 18,062; Malmø 16,823; Karlscrona 14,513; Gefle 11,591; Upsala 8,439; Lund 8,017; Kalmar 7,917; Jönköping 7,126. 17 Byer have hver under 1000 Indbyggere.

— I Upsala har man været saa galant, at lade Kvinderne stemme med ved Rigsdagsvalget; men Autoriteterne have af denne Grund erklæret Valget for ugyldigt.

— Kong Oscars Bisættelse 8de Aug. var ledsaget af overordentlige Høitideligheder. Allerede fra den tidlige Morgen vrimlede Gaderne af Mennesker, og de Tilskuergallerier begyndte at fyldes, som af Spekulanter vare opførte ved Ridderholmskirken; men først Kl. 11 3/4 satte Processionen sig igang fra Slottet. Foran den kongelige Kiste, bedækket med rødt Fløiel og Krone paa Laaget, bares de norske og de svenske Kronregalier, og efter den det norske og det svenske Rigsbanner. Derefter fulgte Kongen, Prindserne og Dronningen. Ridderholmskirken, hvor Bisættelsen fandt Sted i et særlig indrettet Gravkapel, var heelt draperet med Sort, og oplyst af 1400 Blus. Efterat Kisten var stillet paa Katafalken, og Alle havde indtaget sin Plads, begyndte Gudstjenesten med Afsyngelsen af et Psalmevers, hvorpaa fulgte den af Prof. Malmstrøm forfattede Sørgekantate. Biskop Annerstedt holdt Ligprædikenen og oplæste de af Prof. Carlson forfattede Personalier, og Erkebiskoppen Reuterdahl forrettede Jordfæstelsen, hvorved Biskop Annerstedt og endnu en tredie tilstedeværende Biskop, Anjou, rakte Jord og Skovl frem. Samtidig gaves 336 Kanonskud, afvexlende fra Batterierne ved Nya Kungsholmsbroen og paa Skeppsholm.

Tydskland. Stadstheatret i Köln er afbrændt. En Gasexplosion har foraarsaget Ilden.

England. Fra Bombay berettes, at der hersker Utilfredshed blandt de europæiske Tropper. I Bengalen er der fuldstændig Opstand.

Rusland. I Petersborg er nylig med stor Høitidelighed afsløret et Monument for Keiser Nicolaus, hvilket er reist paa Isakspladsen.

Italien. Pavens almægtige Sekretær, den slue Antonelli har faaet sin Afsked.

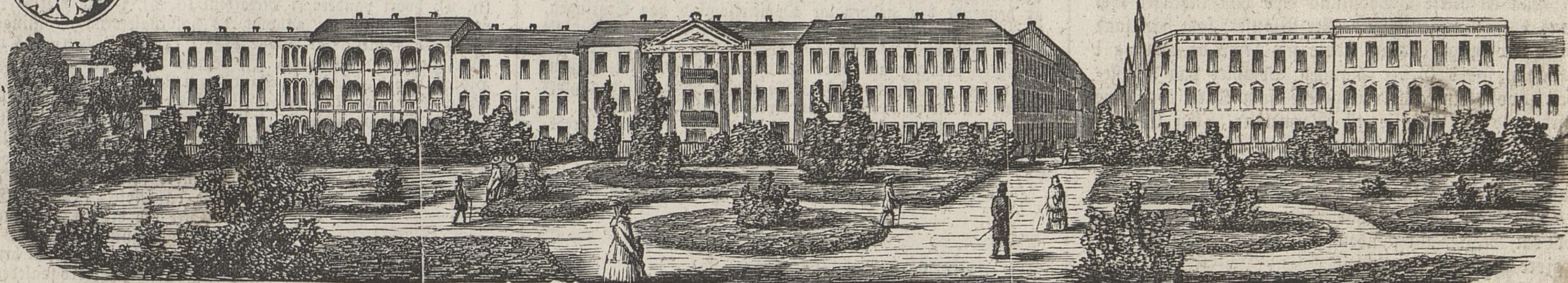
— Ifølge Efterretninger fra Parma af 9de Aug. ere Piemonteserne forjagede og den røde Republik proklameret. Eiendomsbesidderne flygte.

Den Kongres i Zürich, som nu skulde finde Sted til Ordningen af de italienske Anliggender, er ifølge Efterretning fra Turin af 11te Aug. udsat, ligesom Franskmændenes besluttede Afmarsch fra Italien er opgivet.

Nyhedsbladets Redaktør, P. Botten Hansen, bor i Kjøbmand N. Haslunds Gaard, Hjørnet af Raadhuus- og Kongens Gade.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 34. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 21de August 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Erik Gustaf Geijer.

(Efter Grev Adlersparre. — Svenska Tidningen.

I.

Goethe opkaster og besvarer selv saaledes følgende Spørgsmaal: „Hvad er det Første, hvorom vi skulle bede Gud? — det er om store Tanker." Heri syntes Geijer ikke blot at have stemt overeens med ham, men hvad bedre er, han lagde ved sit eget Exempel for Dagen, at den, som beder hiin Bøn ret, inden kort eller længe bliver bønhørt. Som en af de store Ideers Mænd kommer vel altid Geijer at blive betragtet, han maa nu beskues enten som blot og bart Menneske eller som Videnskabsmand og Digter.

Hvor uudsigeligt elskede han ikke som Menneske Menneskeheden, idet han offrede sine bedste Kræfter i dens Tjeneste, hvor nidkjær var han ikke for dens Hæder, idet han glædede sig ved det mindste Glimt af Fremgang til det Bedre; hvor varmt og barnefromt bankede ikke hans Hjerte for alt Skjønt og Godt. Hvor aabnede han ikke som Videnskabsmand storartet Udsigterne for Enhver, der lyttede til hans Indgivelser; hvor tilfredsstillede han ei Videbegjærligheden, naar den appellerede til hans Viisdom og Snille, idet han herligt og overbevisende paapegede det Godes Overvægt i Verdensstriden, dets endelige og afgjørende Seier i al retfærdig Kamp - og han sluttede ikke sit Mesterkald, førend det svenske Folk var blevet hans Discipel og Fædrelandet hans Læresal. Som Digter, hvor var ei endelig hans Lyre selvstændig og høistemt, hvor frisk og klar fremvældede ikke Tonernes Flod af hans Bryst. I Sandhed, den der har levet, tænkt og virket saaledes, han kan vel for Sandserne gaae bort og forsvinde, men han kan aldrig ophøre aandeligt at blive staaende midt i det Folk, som han tjente saa trofast og elskede saa høit.

II.

Den første Gang, jeg saa Geijer, var, da han paa en Reise til nære Slægtninge besøgte mit Fædrenehjem. Jeg var da nogle og tyve Aar. Synet af den allerede da mærkelige Mand imponerede mig ikke, jeg kunde ikke forlige mig med den Tanke, at jeg var i Nærheden af en udmærket Personlighed. Hans Væsen syntes mig kluntet og plumt med et stærkt Anstrøg af Hverdagslighed. Skjødesløs i sin Paaklædning, hensynsløs og klodset i sine Bevægelser, uden den mindste Agtpaagivenhed paa sig selv, Stemmen ureen, i Tale og Svar selvsikker og afstumpet, gjorde han intet behageligt Indtryk paa mig. Jeg havde ventet mig noget ganske Andet - men min Venten blev ikke lang.

Aldrig glemmer jeg Geijers og min Faders første Møde. Efterat Venskabshilsenerne vare udvexlede, satte de sig begge i en Sofa, og vare snart fordybede i en levende Samtale. Jeg var for ung til at deeltage deri, og tog derfor min Plads i Afstand, for at betragte den for mig saa høit prisede Gjæst. Snart begyndte jeg nu at indsee at jeg ikke havde et sædvanligt Menneske for mig. Alt som Konversationen gled frem, fik Geijers Blik en klarere Glands og Stemmen en mere harmonisk Klang. Jeg saae ham ofte trykke min Faders Haand, klappe ham paa Skulderen, fare op af Sofaen, paany sætte sig der, gestikulere og tørre Sveddraaberne af Panden, og med Et syntes mig den nylig saa kolde Natur at staae i Fyr og Flamme. Da vaagnede hos mig ligesom en Trang til at elske Geijer, der var Noget i hans hele Væsen, som greb ind i og beherskede mit, opvakte Henrykkelse og Ærbødighed der.

Min Fader, som aldrig souperede sammen med sine Gjæster, fjernede sig, da Aftensmaaltidet skulde indtages, for at gaae til Hvile. Efterat vi havde hilset Godnat, blev jeg af min Moder anmodet om at føre Geijer til hans Soveværelse. Hidtil havde han neppe værdiget mig et Ord. Jeg udførte mit Hverv. Underveis sagde han: „jeg er en Ven og Slægtning af Deres Moder, kald mig Broder eller Farbroder,*) jeg er Yngling og Gammel, alt som man vil." Derpaa trykkede han min Haand og smilede, men saaledes som blot de Gode kunne smile.

Det var en deilig Sommerkvæld. For at komme til Geijers Kammer maatte vi op i anden Etage, og passere en Salon, hvor der stod et Pianoforte. Neppe havde Geijer faaet Øie paa dette, før han sagde: „jeg skal spille for dig", og ilede hen til Instrumentet. Efter nogle Øieblikke havde Musikens Engel aabnet ham sin Himmel. Den ene Phantasi afløste den anden, milde, smeltende og omvexlende Tonebilleder henrykkede mit Øre.

Da han i omtrent en halv Time havde været optaget ved Pianoet, reiste han sig og gik hen til et aabent Vindu. Hans Blikke vare fugtige og en sværmende Stemning overgød hans Aasyn med sin Glands. En lang Stund stod han stille ved Vinduet, og saa ud over Egnen, som badede sig i Maaneskinnet. Skjønne Aften! hvorom drømmer du i denne Stund, syntes han at spørge det for hans Øine liggende vakkre Billede med det blanke Vandspeil, de af Hængebirke beklædte Kjæmpehauge, den lille Stad i Baggrunden, de vidtstrakte og kornrige Marker, det blot nogle Skridt fra ham liggende Blomsterparterre, hvis Vellugt fyldte Luften og hvis grønne Teppe glittrede i Aftenduggen.

III.

Mon man ikke i Almindelighed kan paastaae, at overlegne Aander charakterisere sig tydeligere i sine smaa Handlinger og Levevaner, hvad det reent Menneskelige angaar, end i de Hverv, i hvilke de lyse og forbause? Dette gjælder idetmindste om Geijer og de fleste med ham beslægtede Naturer. Nogle Træk af denne Art maa fremstilles. De vise, hvor langt han var fra al ydre Brask og Bram, hvorledes Ligefremhed, Ømhed og et næsten barnligt Sindelag udgjorde Grundelementet i hans aabne og frimodige Væsen. Stillede ved Siden af den Forkjærlighed for det Pralende og Bekvemme, som nu er raadende, ere de særdeles betegnende.

Tidligt om Morgenen den 14de August 1841 saa jeg en Bondekjærre langsomt kjøre op paa Gaardspladsen til det Sted, hvor jeg første Gang havde seet Geijer. I det ubekvemme Kjøretøi sad en ældre, noget korpulent Herre. Som sig hør og bør for en opmærksom Vært, gik jeg skyndsomt hen til den Kjørende for at hilse ham velkommen, samt, om det gjordes fornødent, hjælpe af ham Kjærren. Det Sidste var dog ufornødent; thi inden Hesten havde kunnet standse, var den Reisende sprunget ud, og kom mig nu med raske Skridt imøde. Uforberedt paa et Besøg, som jeg mindst havde ventet, og seende Gjenstanden for min Nysgjerrighed bedækket af Støv, var det mig umuligt, strax at gjenkjende ham. Med spørgende Blikke saae jeg paa den Fremmede, der strax indsaae min Forlegenhed, smilende rakte mig Haanden og sagde: „jeg kunde ikke reise Stedet forbi." Ligesom om en kjær, hjemlig Tone havde berørt mit Hjerte, blev paa engang Alt mig klart, og jeg styrtede mig i Geijers aabnede Arme. Han havde paa denne fordringsløse Maade kjørt hele Natten, og befandt sig paa Reise til sin Svigermoder, som boede i Carlstad. Da han skulde reise igjen, og jeg tilbød ham en Vogn, afslog han Tilbudet, og sagde godmodigt: troer De, at jeg er en gammel, nervesvag Gubbe? og derpaa tillagde han: det gjælder om at komme frem med den mindste Larm, og det skeer paa denne Maade.

*) I Sverige er „Broder"tiltalen svarende til vort „Dus"; drikker man „Brorskål", eller bliver man „Bror" med en ældre Mand, da byder Beskedenheden, at den Yngre tiltaler den Ældre med „Farbror", medens denne siger „Bror" til hiin. Overs. Anm.

Ved et fornyet Besøg nogle Aar derefter, foretoge vi en Spadseretour i den lange Allee, som fører til Eiendommen. Varmen var trykkende og Geijer synligt besværet af den. Da vi traadte ind mellem de løvrige Træer, fik Geijer, i en ved Siden af Veien liggende Havnegang, see nogle Kalve, som forlystede sig i Græsset. Han gik hen til dem, kjælede for de smaae Dyr, som taknemmelig slikkede hans Hænder, hvorpaa Vandringen fortsattes. Geijer, som var i godt Humør og meget snaksom, bliver med Et stille, da vi har gaaet en 4-500 Skridt, tænker efter en Stund, og siger: „Kalvene vare bestemt tørstige, de maa have Vand!" Mine Protester nyttede ikke, vi vendte tilbage, og han gav sig ikke, førend jeg havde ført ham til en Kilde. Der fyldte han en Amber med Vand, og med dette vandrede nu Geijer pustende, og uden at lade mig hjelpe sig, hen til Kalvene. Han havde ikke taget Feil og glædede sig ved at have kunnet tjene „vore fiirbenede Venner."

En her i Stockholm boende Ungdomsven og Sjælsfrænde af Geijer fortalte mig for nylig følgende: „En Høst kom Geijer og jeg op til Hovedstaden (fra Nerike) og vi kjørte sammen i min Kariol saaledes, at vi sad bagpaa hver sin Station. Imidlertid samtalede vi om adskillige Gjenstande, hvorved Geijer blandt Andet yttrede: „Min Viden er hovedsalig fragmentarisk, jeg har ogsaa Vanskelighed ved at sammenbinde mine Tanker. Jeg er egentlig skabt til Kunstner, jeg burde være blevet Maler eller Billedhugger." Hvorvidt han i dette Sidste havde Ret, veed jeg ikke; men at han var begavet med en mægtig Kunstneraand, det ved jeg; og da alle de skjønne Kunster ere nærbeslægtede, er det vel muligt, at han havde Ret. Bedst trivedes Geijer paa Landet i en liden musikalsk Kreds. Da var han ofte glad som et Barn og Livet strøede da sine vakkreste Blomster paa hans Bane."

Geijer var i sin Ungdom meget smidig og stærk, derfor ogsaa en stor Elsker af Legemsøvelser, i hvilke han overtraf de fleste af sine Jævnaarige: Skøiteløben var en af hans Favoritfornøielser. Endnu i de sidste Aar af hans Ophold i Upsala saae man ham paa den frosne Fyriså, omgivet af Studenter og Skoledrenge. Den sidste Vinter, han levede, da Legemskræfterne aftoge Dag for Dag, legede dog den blanke Is i hans Tanker, og man fandt efter hans Død gjemt under hans Seng et Par aldeles nye, ubenyttede Skøiter. Han havde kjøbt dem i al Hemmelighed.

Naar Geijer behøvede Rekreation efter sit Arbeide, satte han sig sædvanlig ved Pianoet. De fleste af hans Viser ere blevne til i saadanne Hvilens Øieblikke. En Ven, hvem han pleiede vise sine Kompositioner, inden de overgaves til Trykken, har fortalt mig, at Ingen med større Taknemmelighed end Geijer kunde modtage Bemærkninger, altid strax rede til at rette paapegede Feil. En af sine Viser komponerede han paa Kudskesædet paa Veien mellem Ørebro og Vinteråsa. Den

Reisende faaer her, efter en lang Færd over Westmanlands og Nerikes Sletter, Öie paa de blaa i det dunkle Fjerne fremdukkende Bjerghøider. Da blev Geijer pludselig grebet af det imponerende Syn og sang for sig selv følgende:

„Jag är i skogen födder, bland berg och sjöar blå,
Sedan så blef jag nødder att bo vid Fyris å;
Må kornet, rågen på Slätten frodas än så väl,
Till skogen, vågen och bergen trår min själ.“

Da han var kommet frem til Vinteråsa og ventede paa Heste, optegnede han Visen og dens Melodie.

Paa en Reise i Tydskland blev han indtaget i et Slags blaa Udenpaaskjorter eller Blouser, som han saae Kjørere der bruge. Han kjøbte sig nogle af dem og i en saadan saaes Geijer mangen Sommer paa Kudskesædet, hvor han altid fungerede som Kudsk paa sine Reiser med sin Familie til Wermeland. En Gang i de senere Aar kom han aldeles uventet paa Besøg til en Ven i sin Fødebygd.*) Han var alene og kjørte paa en Skydskjærre. Det var midt om Natten, og uden at gjøre Larm lykkedes det ham at komme ind paa Kontoret, i hvis ydre Afdeling han fandt en Seng, som han uden videre indtog. Den tilhørte Forstmesteren paa Gaarden, som heldigviis ikke var tilstede og ikke heller under Resten af Natten indfandt sig for at gjøre sin Ret gjældende. Verten paa Stedet saae nu til sin Overraskelse om Morgenen Geijer istedetfor Forstmesteren.

Endnu et af disse smaa Træk, der tegne Mennesket, maa her finde Plads. En Sommer, da Geijer opholdt sig paa Landet hos en Slægtning, og man der havde indlogeret ham i et Havehuus i Parken for saaledes at lade ham være uforstyrret ved det literære Arbeide, han havde under Hænder, finder en Morgen Tjeneren, der kom for at sige ham, at Kaffeen var serveret, Geijer siddende paa Trappen ved et nærliggende Kornmagazin med et Svalerede paa Knæet, sydselsat med at pusle om de af ham i Græsset sammensankede Unger. Fuglerebet var af nogle uvittige Drenge blevet nedstødt fra Tagaasen med Stører, og Geijer havde fra sit Vindu seet Uvæsenet, skyndt sig til Stedet og bortjaget Fredsforstyrrerne. Tjeneren fandt ham i en oprørt Sindsstemning, blev af ham befalet strax at skaffe en Stige og andre nødvendige Redskaber, for at sætte Redet op igjen paa dets forrige Plads, og Geijer gav sig ingen Ro, førend han med egne Hænder havde udført Barmhjertighedsverket.

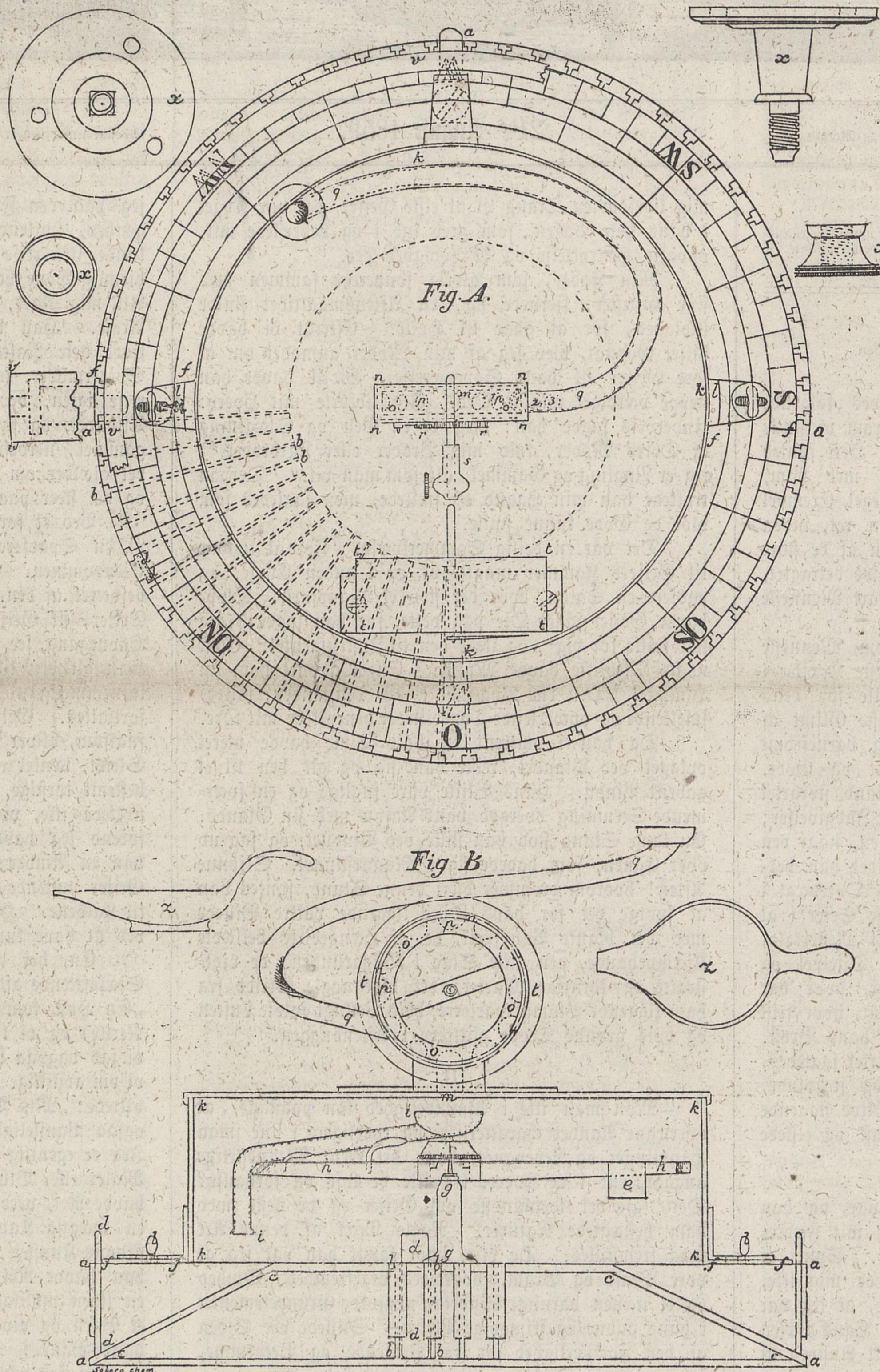
*) Geijer er født paa Wermlandsnäs, omtrent 6 Mile vest for Carlstad, nær Åmål. Overs. Anm.

Wedels Kontrolkompas.

Flere Blade have vel allerede omtalt, og „Polyt.-Tisdskr.“ endog udførligen beskrevet det af Premierlieutenant Ferd. Wedel-Jarlsberg konstruerede Kontrolkompas, hvorpaa han forlængst har erhvervet Patent, ikke blot her i Landet, men endog i de fleste andre europæiske Stater. Ikke destomindre troe vi, at flere af vore Læsere her gjerne see en af Tegninger ledsaget Beskrivelse, hvilken vi efter Hr. Wedels velvillige Meddelelser da ogsaa her give. Ideen til dette Kompas er fattet af Skibskapitain Wright fra Porsgrund, der dog ikke selv kunde bringe den til Udførelse, og derfor overdrog sin Opfindelse til Hr. Wedel, hvem Æren for Konstruktionen tilkommer. Paa Togtet til Middelhavet, Vinteren 1857-1858, fik Hr. Wedel i Malta den engelske Admiral Lyons til at prøve Kompasset, der af denne indsigtsfulde Sømand erholdt en fordeelagtig Bevidnelse. Om Vigtigheden af dette Kompas og den Maade, hvorpaa Ideen er løst, udtaler Hr. Wedel sig i det af ham udstedte Program saaledes:

„For at Sømanden med den størst mulige Sikkerhed og Tillid kan befare Havet, har man søgt at gjøre de Midler, han er i Besiddelse af for at bestemme sin Plads, saa fuldkomne som muligt. Dette er ogsaa til en vis Grad lykkedes, idet Søkaarter, Logmaskiner, Instrumenter etc. Tid efter anden ere blevne betydeligt forbedrede. I et enkelt Punkt er man dog efter min Formening tilbage, nemlig i en nøiagtig Kontrol med Skibets styrede Kurs. Paa Koffardiskibe, hvor Besætningen er liden og næsten altid beskjæftiget med aldeles paatrængende Arbeider, er man for det Meste forhindret fra at henvende den nødvendige Opmærksomhed paa Styringen, hvoraf et rigtigt Bestik mest afhænger. Disse Skibe benytte ogsaa sjeldnere Observationer, hvorfor det for dem er desto vigtigere nøiagtig at kjende den styrede Kurs. Et Instrument, som ved Enden af hver Vagt med Nøiagtighed angiver denne, vil derfor være til stor Nytte ombord.

Denne Opgave troer jeg at have løst paa en tilfredsstillende Maade ved efter en erhvervet Idee at have konstrueret et Instrument, som jeg har kaldet „Kontrol-Kompas“, og som i Løbet af flere Timer angiver nøiagtig den styrede Kurs for hvert 5te Minut eller oftere. Instrumentet er meget simpelt, af Størrelse omtrent som et almindeligt Kompas og let at anbringe ombord. Det vil formeentlig udrette mest Nytte som Kontrollør for de noterede styrede Kurser, hvorfor det bør have sin Plads i Kahytten eller paa et kun for Skibets Officierer tilgjængeligt Sted. Af denne Grund er Kontr.-Komp. for Tiden ikke indrettet tillige som Styre-Kompas, hvilket dog lader sig gjøre.“

Kompasset og dets Brug beskriver han saaledes:

„Til lettere Forklaring ville vi dele Instrumentet i to Dele, nemlig den underste og øverste Deel. — Underdelen (a, a, Fig. A og B) er cylindrisk og deelt fra oven halvveis fra Centret til Pheripherien i 64 lige Rum (b, b), hvis Bunde danne Skraaplan med Helding mod Yderkantens Underdeel (c, c.) Rummene lukkes udvendig med Glasdøre (d, d), som kunne skydes op. Oventil er den inderste Halvdeel af Rummene aaben, og den yderste Halvdeel lukket med en cirkelformig Metalplade (f, f), der er inddeelt som Kompasset i 32 Streger og Halvstreger; dog med den Forskjel, at Öst er paa venstre og Vest paa høire Side af Nordstregen. Hvert Rum faaer Navn efter den over samme værende Streg eller Halvstreg.

I Underdelens Centrum er anbragt en lodret opstaaende Pind (g, g), hvorpaa en Magnetnaal (h, h) vandrer. Et Metalrør (i, i) er befæstet langs Naalens Nordende fra Centret til Enden, og er bøiet ned udover samme. Paa Naalens Sydende er anbragt en Modvægt (e). Den aabne Deel af de 64 Rum tilligemed Magnetnaalen og Røret er omsluttet af Instrumentets Overdeel (k, k), som er af Metal og cylindrisk samt befæstet til Underdelen (a, a) med Skruer (l, l), og lukket foroven med det Laag (k, m, k), i hvis Midte der er et rundt Hul (m). Over dette er befæstet en lille Kasse (n, n), hvori vandrer et Metalhjul (o, o), i hvis Peripheri, paa lige Afstande, er anbragt 12 halvkugleformige Hulinger (p, p) bestemte til at optage Kugler (1, 2, 3), som ledes til disse gjennem et Rør (q, q), befæstet til Kassens Yderside. Hjulets Axe har Hvile og Vandring i Kassen, samt et Spærrehjul (r, r), og kan ved Hjælp af en Hylse og Skrue (s) sættes i Forbindelse med et Uhrværk (t, t), som er befæstet til Cylinderlaaget. Instrumentet er ophængt i Slingrebøiler (v, v), der kunne fastskrues over eller under samme ved Hælp af Skrue og Møtrik (x, x). En lille Skee (z) bruges ved Kuglernes Indlægning.*)

Naar Instrumentet skal bruges, opstilles det ombord saaledes, at Nordstregen vender forefter, og et Plan gjennem denne og Sydstregen falder i eller parallel med Skibets Diametralplan. Uhret optrækkes, og dets Axe forbindes med Metalhjulets Axe ved Hjælp af Hylsen; derpaa fyldes Røret (q, q) med Kugler, som en efter en optages af Hulingerne i Hjulet og føres med dette, efterhaanden som det dreies, hen til Hullet i Laaget, hvorigjennem de falde ned i Røret (i, i) paa Magnetnaalen, samt derfra ned i det under sammes Ende værende Rum.

Paa denne Maade vil der hvert 5te Minut falde en Kugle, og Rummet, hvori den bliver liggende, angiver da Vinkelen mellem det misvisende Nord og Diametralplanet.

Da Inddelingerne have Navn modsat af den almindelige Kompasinddeling, og Kursen angives af Magnetnaalens Nordende og ikke af Styrestregen og Rosen, aflæses ligefrem den styrede Kurs efter det Rum, hvori Kuglen ligger. Findes 2, 3, 4 eller flere Kugler i samme Rum, saa har man styret samme Kurs i 10, 15, 20 eller flere Minutter osv. Numereres hver Kugle og de i Orden nedlægges i Røret (q, q), kan man af Numerne see, naar man styrede de forskjellige Kurser.

Ved hver Vagts Slutning eller oftere, om man vil, efterseer man gjennem Glasdørene, i hvilke Rum Kugler findes, samt udtager da disse og noterer efter sammes Plads og Antal Kurserne og Tiderne. Kuglerne nedlægges derpaa atter i Røret (q, q). — Ved at anbringe et Hjul med f. Ex. 60 Rum istedetfor med 12, ville Kurserne blive angivne for hvert Minut, men i saa Fald maa Hjulet være noget større og Røret længere eller give Hjulet hurtigere Omdreining.“

*

* *

Færdige Instrumenter forefindes her i Christiania hos Instrumentmager Holm og i Bergen hos Sjøgren. Prisen er 25 Spd. pr. Stykke.

*) Önskes ikke Forbindelsesskruen og Hylsen (s), kan Uhrværket (t, t) anbringes tæt til eller i Kassen (n, n). Laaget (k, m, k) kan gjøres af Glas og Magnetnaalen anbringes under en Rose. Kontrolkompasset kan da tillige tjene som et almindeligt Kompas.

Det første norske Porcellænmaleri.

En ny Industrigreen er bleven forplantet til vort Fædrelands Jordbund. For at den kan trives behøves ei Regn eller Solskin, men Publikums Bifald og Søgning. Porcellænmaleriet er ingen gammel Kunst. I Europa har man kun drevet den i halvandethundrede Aar, men i denne Tid har den været i bestandig Fremskriden, og nu er den bleven en af de fortrinligste af Luxuskunsterne. I Japan og China har man drevet Porcellænfabrikationen i flere tusinde Aar. Først efterat Portugiserne havde opdaget Søveien sydenom Afrika blev Porcellænet bekjendt i Europa. Dette skeede i Slutningen af det 15de Aarhundrede. Portugiserne gave ogsaa Stoffet dets nu brugelige Navn; thi porcella betyder paa portugisisk en Skaal. Da Hollænderne havde afløst Portugiserne som Verdens første Handelsnation og be-

røvet dem den asiatiske Handel, stod Porcellænet endnu bestandig i en uhyre Priis. Først i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede begyndte man selv at forfærdige Porcellæn i Europa, og det er Sachsen, hvem Æren for denne Opfindelse tilkommer (1706). Rigtignok forfærdigede man allerede 1696 i Sevres i Frankrig Huusholdningskar af en Masse, som man kaldte Porcellæn, men det var ikke andet end Steentøi. Ægte porcellaine des Sevres har man ikke forfærdiget førend 1765.

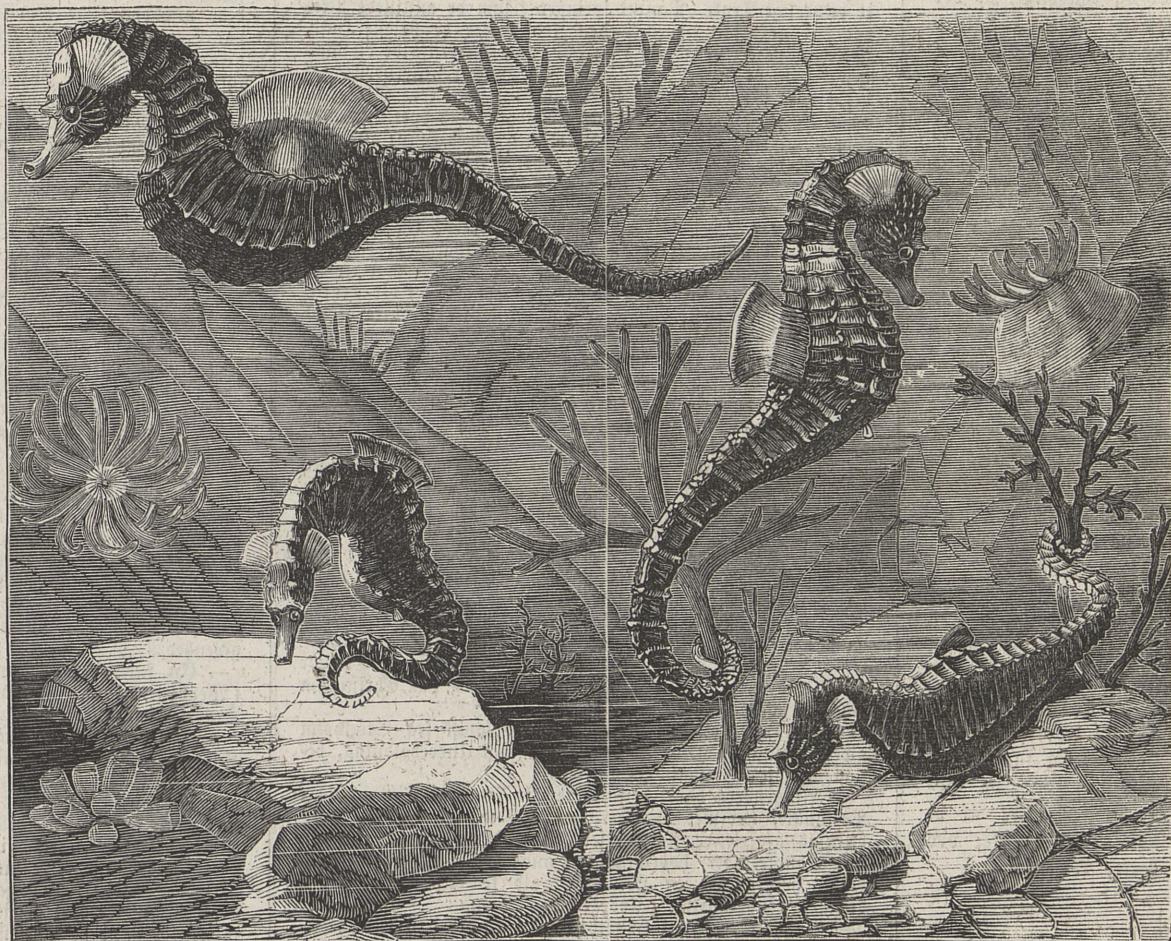
Hvor megen Umage Sachserne end gjorde sig for at holde Kunsten hemmelig, saa lykkedes det dog, deels ved List og Bestikkelser, deels ved chemiske Undersøgelser at fravriste dem Hemmeligheden, og i Løbet af det nysnævnte Aarhundrede opstode Fabrikker rundt omkring i Tydskland. Snart udbredte de sig ogsaa til andre Lande: saaledes blev Porcellænsfabriken i Kjøbenhavn anlagt 1750 og Fabrikken i Petersborg 1756. Nu findes der saadanne ogsaa i Holland, England, Sverige og Italien. Det franske Porcellæn er meget hvidt, men det springer let og Forgyldningen er ikke varig; derimod udmærker Fabrikken i Wien sig ved smagfuld og varig Forgyldning. Det engelske Porcellæn er ikke fortrinligt; de italienske Varer udmærke sig ved smagfulde Farver og rigtig Tegning. Imidlertid gjælder det franske Maleri for det bedste, og navnlig har Brogniart indlagt sig Fortjenester af Farvernes Livlighed og Emaille. I det Hele taget kan dog intet Lands Produkter maale sig med det tydske Porcellæn. Det chinesiske er mindre hvidt end det europæiske, og Glasuren skinner i det Blaalige og Grønagtige. Ved det Japanske ligger Maleriet under Glasuren, ved det Chinesiske over. Porcellænstøiet er tyndt, meget let, og dog stærkt. Godt Porcellæn skal ikke smelte selv ved den stærkeste Kakkelovnsild; ikke let springe ved en pludselig Overgang fra Hede til Kulde; give Gnister mod Fyrstaalet; ligne Emaille i Bruddets Tæthed og Glathed; give en klar Klang, naar man slaaer derpaa; og være blendende hvidt, glat og glindsende paa Overfladen, men derhos halv gjennemsigtigt. Glasuren maa kun adskille sig fra den øvrige Masse ved sin Glathed. Færdigbrændt Porcellæn uden Glasur kaldes Biscuit; det har en mat hvid Farve. Det hvide Porcellæn er færdigt til Brug, men til en Prydelse bliver det ogsaa malet og forgyldt, og det er egentlig hermed, at Porcellænsmaleriet beskjæftiger sig. Fra den sædvanlige Malerkunst adskiller det sig derved, at Farverne maa være ildfaste, hvorfor man i Almindelighed benytter Metaloxyder, der blive blandede med et særeget Flusmiddel og smurte paa med en Pensel og Lavendelolie. De saaledes malede eller forgyldte Gjenstande blive i en Ovn af ildfast Leer (Chamotte) udsatte for en Rødglødningsvarme, i hvilken Farverne, paa Grund af det tilsatte Flus, blande sig med Glasuren og indbrændes. Ved Forgyldninger og Forsølvninger bliver Metallet ved en eiendommelig Fremgangsmaade forvandlet til Støv, blandet med Flus og paastrøget ligesom Farverne. Før de blive brændte, see Metallerne graae ud, naar de komme ud af Ovnen have de en mat Metalfarve, og først efter Poleringen med Blodsteen, Agat eller Ulvetand erholde de sin Glands.

I Kunstens Barndom anbragte man kun Blomster og Ornamenter, men nu overfører man temmelig store Billeder paa Porcellæn og giver dem saaledes en høiere Grad af Uforgjængelighed. De Kunstnere, der have arbeidet for Anstalterne i Sevres og Berlin, have udviklet den største Virtuositet heri. Hvilken Vægt man lægger paa en kunstmæssig Uddannelse, seer man af det Faktum, at Mænd som Cornelius og Stüler vare Medlemmer af den Kommission, der blev nedsat for at vaage over den æsthetiske Gjennemførelse af denne Green af Kunsten. Og det er ikke sjeldent, at man finder sande Mesterværker paa Pibehoveder og Kopper fra de tydske Fabrikker. Imidlertid har Kunsten fremdeles store Vanskeligheder at kjæmpe med: saaledes er man endnu ikke ganske blevet Herre over Farvetonen, idet de enkelte Farver modificere sig ganske forskjelligt under Indbrændingen.

Nu have vi da, i Schwartzenhorns og Beyers nye Anlæg, selv faaet et Porcellænsmaleri i Landet. Ville vi nu have vore Navne, vore Vaaben, vore Løkker, vore Tegninger, vore Vittigheder, vore Portrætter, eller hvilkesomhelst Phantasier forevigede: saa kunne vi faae det for en billig Penge. Navnligen pleie de artige Malere at forsyne en Kop med en eensfarvet Grund, hvori da det smukke Kjøn med en Knappenaal eller Prem indridser Alt, hvad deres lyse Hoved eller fine Følelse indgiver dem, hvorpaa det, korrigeret, om ønskes, af Kunstmaleren indbrændes for Evigheden. Vorherre give dem mange gode Ideer! — 11.

Den kortsnudede Søhest (Hippocampus brevirostris.)

Nogle Exemplarer af den kortsnudede Søhest Cuvier's (Hippocampus brevirostris) bleve for faa Uger siden skjænkede til det zoologiske Selskab i London af et af dets forhenværende Medlemmer Hr. Theodore Ferreira Pinto, og ere nu at see levende i Aqvariet i Haverne i Regentspark. Disse interessante Dyr ere fangede ved Kysten af Portugal i Nærheden af Tajos's Munding, og førtes i god Behold i et Vandkar af Glas gjennem Spanien og Frankrig, indtil de ankom til England den 17de Mai sidstleden.

Den kortsnudede Søhest.

Hippocampus eller Søhesten hører til den særegne Klasse af Fiske, som Cuvier har kaldt Lophobranchii, fordi deres Gjæller ere ordnede i smaa afrundede Buske (λοφὸς, christa) paa Gjællebuerne, istedetfor kamformigt, som Tilfældet er hos de fleste almindelige Fiske. Ligesom deres Beslægtede, Sygnathi eller Pibefiskene, af hvilke ogsaa adskillige Exemplarer have været at see i Selskabets Aqvarium, ere de mærkværdige paa Grund af den store Deel, Hannen tager i deres reproduktive Økonomi. Hunnen er paa Fordelen af Legemet forsynet med en liden Gatborfinne. Hannen har ingen saadan; men besidder istedet derfor en ved Bugen liggende Sæk, der er dannet af Hudens Folder.

Det er pudsigt at iagttage disse Dyrs Bevægelser i deres Glasbolig, da de foregaae paa en Maade meget forskjellig fra den, hvorpaa almindelige Fiske bevæge sig. Naar de svømme omkring, indtage de næsten en vertikal Stilling, medens Hoved og Snude bøies fremad for at kige ind i Fordybninger og Kroge mellem Tangen og Stenene; men Halen er stedse færdig til at slynge sig om hver Stok eller Stengel, den støder paa, og Dyrets Yndlingsstilling synes at være tilankers med Halen omklamrende en eller anden saadan Gjenstand. Den hurtige bævrende Bevægelse af Rygfinnen, der synes at virke som et Dampskibs Skrue til at paaskynde Farten, er ogsaa meget mærkværdig.

Den kortsnudede Hippocampus forekommer hyppig i Middelhavet og er i tørret Stand vel bekjendt for de Englændere, der besøge Neapel og Sicilien, hvor den sædvanlig kaldes Cavallo del Mare eller Søhesten. Den findes rundt Kysterne af Spanien, og besøger leilighedsviis begge Bredder af Kanalen, saaat den er optagen paa Fortegnelsen over britiske Fiske. Det er imidlertid formeentlig første Gang, den er bleven holdt ilive i dette Land for længere Tid, og vi nære Haab om, at det vil lykkes det zoologiske Selskab at bevare disse Exemplarer, saa at nøiagtigere Undersøgelser om nogle af deres besynderlige Vaner kunne anstilles.

(Illustr. Lond. News.)

Et Bidrag til Overtroens Historie.

I forrige Nummer meddeelte vi et Aktstykke, der viste, hvorledes hertillands, for vel hundrede Aar siden, Troen paa et Forbund med Fanden var rodfæstet, saavel hos Uoplyste som hos Øvrighedspersoner. Nedenfor meddele vi fra Naboriget et Sidestykke, der viser, hvorledes Folk der for et Par hundrede Aar siden plagedes af Fandens Argelist. Allerede i 1665 havde den svenske Lovgivning fastsat sine Straffe for dem, som indlode sig i Forbund med Fanden; men dette hjalp ikke. Reiser til Hexernes Samleplads, Blaakollen (en liden Klippe i Kalmarsund) begyndte meer og meer at blive almindelige, og de lærdeste Mænd betoges af overtroisk Skræk. Sveriges første Retslærde, Stjernhøk og Lundius, som havde at undersøge Tidens Trolddomssager, forfaldt selv til Overtro og modtoge Visitter af Fanden i egen høie Person, som de ikke engang kunde stænge ude med Stole, stillede for Døren. I 1669 udfærdigedes da nedenstaaende kgl. Kundgjørelse om, at man i Kirkerne skulde anraabe Gud om Bistand mod Djævelen og hans Spil. Dog Alt var forgjæves, og endnu i flere Aar efter vare Fængslerne fulde af Folk, som paa den urimeligste Mistanke vare anklagede og arresterede for Forbund med Djævelen. Den nævnte Kundgjørelse udkom ikke blot paa Svensk, men og paa Dansk, af Hensyn til Beboerne af den til Sverige afstaaede norske Provinds Bahuus-Lehn. Den haves paa sidstnævnte Sprog trykt paa et halvt Kvartark, og fortjener unægtelig at opbevares, hvorfor vi, efter et saadant gammelt Tryk, her gjengive den. Den lyder saaledes:

En rigtig Kopie af det udgangne Paabud og Befaling til Bisper og Præster over al Sveriges Rige, anlangende Satans Bedrageri imod de fattige Folk i Bahuus Lehn og i Dalerne, som ere hardt besværede af onde Aander, og meget Folk befindes at være til Trolddom og Guds Imodsigelse forførte, desligeste og mange smaa umyndige Børn blive uskyldigen henrykte og borttagen.

Carl, med Guds Naade, Sveriges, Gothers og Wenders Konge og Arve-Fyrste etc. Vor Yndest og naadige Benegenhed med Gud den Almægtige: Troe Undersaatter og Biskopper, saasom det græsselige Jammerlige og for dette uhørlige Væsen ikke kan være eder ukyndiget, hvilket nu en Tidlang paa nogle Orter i Riget, med dennem i Bahuus Lehn og dets Sogner i Dalerne, formedelst Satans Bedrageri opkommet er: idet ikke aleneste meget Folk befindes at være til Trolddom og Guds Imodsigelse forførte, men mange og smaa uskyldige og meenløse Børn blive ligesom med Vold, endeel af Satan selv, deels af hans Anhang borttagne, og førte til en Ort, dem til Stevnemøde foresættes, hvor de siden, ikke uden Guds Navn, samt hans hellige Ords og Sakramenters største Forsmædelse, blive bedragne fra sin Christendom til at antage hans vederstyggelige Tjeneste: Saa endog Vi have paa alle gjørlige Sæt søgt i verdslige Maader med stærke Randsagninger og al varsomme Straf, paa det brødlige at dempe og udrydde dette Onde, og Vi lige vel derhos betænker, at

saadanne legemlige Midler ikke kan gjøre Fyldest imod en saa stærk og listig Fiende og Frister, uden det særdeles vil være fornødent at tage den fornemste Tilflugt til Gud i Himmelen ved alvorlige og inderlige Bønner og Paakaldelser samt andre aandelige Vaaben, hvormed Guds hellige Ords Lærere og Undervisere Satan og Djævelen imodstaar og overvinder, hvilke uden Tvivl, saa meget kraftigere ere, naar de almindeligen med en ret christelig Samhellighed angribes og øves; hvorfor Vi have for godt og nødigt anseet, at lade her om almindelig Befaling til alle Biskopper og Superintendenter i vort Rige udgaae, at de, hver i sit Stift lade udi alle Forsamlinger ihukomme og formane alle Prædikantere og Tilhørere at felde Bønner til Gud, ikke alene i Synderlighed for dem, som under denne svare Fristelse kastede ere, men og gemeen for alle, hver og en, af Djævelen et saadant Velde, ikke længere maa blive tilstedt, men dette svare Riis, som Gud over en Deel af vort Rige see lader, mildeligen afvendes og ophøre. Eftersom vi eder i Synderligen hermed naadeligen anbefale, at I dette udi eders anbetroede Stift befordeligen lader anstille, og efterdi ei utjenligt er, at paa en vis Dag over alt Riget tillige, en saadan inderlig Paakaldelse og Bøn til den Allerhøieste skee bør, det skatte Vi tilstemmende første Søndag i Faste dertil tjenstligst, paa hvilken bekvemmeligen udi alle Forsamlinger kan fremstilles Aarsagen og Nødvendigheden af saadanne Forbønner, at de siden saaledes altid forrettes. I verde altsaa eder denne vor naadige Villie rettende, at dette paa en Viis i saa Maader efterkommes. Saa prøve vi og derhos for godt og raadeligt, at ved alle Guds Tjenester derefter, sær paa Søn- og Helligdage denne Jammer iblandt andre Bønner ihukommes paa et saadant Sæt, som hosgaaende Formular det udviser, paa det man derudi fremturer og ikke med Bedende afstaaer, førend Straffen ophører, og en virkelig Forløsning ved Guds Naade følger. Hermed efterkommer I vor naadige Villie, og Vi befale eder Gud Almægtige naadeligen, af Stockholm den 19de Decb. 1669.

(Underskrifter.)

Bønnens Formular, som paa fornævnte Tider er forordnet at holdes.

O Herre barmhjertige og naadefulde Gud, Vi ere jo dit Folk, nevnede efter din eenfødde kjære Søn vor Herre og Frelser Jesum Christum, forlad Synderne og straffe dog med dit eget og faderlige Riis, og lad den leede og grumme Sjælemyrder Djævelen ikke saa græsseligen faae rase, dit Navn forsmaa, og smaa uskyldige Børn for Forældrenes Synders Skyld jammerligen handtere. Hjælp milde Herre Gud, den fattige og anfægtede Hoben, styrk dine Tjenere, Præsterne, med din Hellig-Aand, at de i Troen kunde gjøre Satan en kraftig Modstand, at han ikke et saadant uhørligt Regimente øver imod din Forsamlings Ledemoder. Vær os naadig for dit Navns Skyld, og forlad os den store Synd, at vi dit Ord, som er Aandens Sverd, saa forsømmeligen hertil haver agtet, befri os og vore Børn fra den listige Fiende Djævelen, og lad ham aldrig faae Magt over os, men virke i os en sandskyldig Bod og Bedring, Kjærlighed og Lyst til dit hellige Ord, at vi dig og dit Ord af alle Kræfter herefter maa elske, ved din Søn Jesum Christum vor Herre, Amen.

Literatur.

Af **Snorre Sturlassøns norske Kongers Sagaer** oversatte af P. A. Munch er nu 6te Hefte udkommet. Dermed er Snorres eget Værk sluttet. Som andet Bind skal udkomme Sturla Thordsøns med Fleres Fortsættelser, der gaae indtil anden Halvdeel af det 13de Aarhundrede. Imidlertid har Snorres eget Værk for dem, som ikke ønske Fortsættelsen, ogsaa faaet sit særskilte Titelblad. I den udførlige Fortale, hvormed Oversættelsen ledsages, giver Munch en en Udsigt over Snorres Liv samt Beskaffenheden af hans Værk i historisk Henseende, og gjør derhos Rede for den Maade, hvorpaa han har bearbeidet Originalterten, hvoraf som bekjendt ingen tilfredsstillende Udgave for Tiden haves. Oversættelsen er tilegnet „Norges og Sveriges Kronprinds og Regent Carl Ludvig Eugen" i „levende Erkjendelse af, at lige siden hine fjerne Tider, da Begivenheder, som her skildres, endnu kun laa faa Generationer tilbage, har Norge ikke havt nogen Fyrste saa fortrolig med Landets og Folkets Skik, og som i sit hele Sind, Væren og Virken saaledes tilbagekaldte og levendegjorde Billedet af hine fremfarne uforglemmelige Høvdinger, hvis Liv og Bedrifter her fremstilles: altsaa heller ingen, der saa godt som Deres Kongelige Høihed vilde kunne opfatte og forstaa disse Skildringers Sandhed og Egthed, eller føle sig mere tiltalt ved deres friske og nationale Duft." — Som vi allerede tidligere have gjort opmærksom paa, er Prisen paa dette Værk saa billig, at det ligesaavel derved som ved sit Indhold er skikket til at blive „en virkelig Folkebog." I Boghandelen koster nu foreliggende Bind 1 Spd. pr. Exmplr, 2det Bind skal ikke overstige 60 ß. — Af Oversættelsen har Hs. Maj. Kongen ladet indkjøbe 75 Explr., hvoraf de 50 skulle uddeles til Almueskolerne her i Landet, medens de 25 skulle sendes til Stockholm.

Det **islandske Literaturselskab** har nylig tilsendt sine Medlemmer de for Aaret 1859 udgivne Skrifter, hvilke ogsaa af tiltrædende Medlemmer kunne erholdes for Aarskontingenten 1 Spd. 60 ß. Disse Skrifter ere: Tidsskriftet Skírnir for 1859, hvori der som sædvanlig findes en udførlig Beretning om hvad der har tildraget sig i vort Fædreland; en Litil Fiskibok" ved Jon Sigurdson (ledsaget med Afbildn.) og desuden som Fortsættelser af tidligere paabegyndte Værker: 2det Hefte af Diplomatarium Islandicum (10 Ark), 2det B.'s 1ste H. af Skýrslur um Landshagi á Islandi - Islands Statistik — (21 Ark) og 5 H. af Tiðindi um Stjórnarmálefni Islands samt et Hefte Skýrslur og Reikníngar. Indmeldelser i Selskabet modtages af Kand. Siegw. Petersen, og Begyndelsen af de Skrifter, hvis Fortsættelser ovenfor ere nævnte, kunne erholdes mod at man betaler Kontingenten for den Tid, hvori de ere udkomne.

Norge.

Christiania. Byens nye Vandværk skrider raskt fremad. Af Rørnettet er allerede nedlagt 18000 Alen, hvormed man er naaet midt ind i Byen, til dets Hovedtorv. Byens lavere Dele ligger 250 Fod under Indtaget, der skeer ved Treschowmøllen, gjennem to tolvtoms Hovedledninger, hvoraf den ene fører over Akerselven til Byens østre Deel; saaledes udøves hernede et betydeligt Tryk. Vandet springer - som de anstillede Prøver har godtgjort - med megen Kraft, over de høieste Huse, udstrømmende i uhyre Masser. I Ildebrandstilfælde vil man kun behøve at skrue Brandslanger paa Brandventilerne, hvoraf der i hver Gadekrydsning findes tvende, samt lede Straalen, og al direkte Sprøitning bliver overflødig. Paa vore offentlige Pladse vil man ved dette Vandværk med Lethed kunne anbringe forskjønnende Fontainer, og den engelske Fabrik, hvorfra alle de støbte Rør ere kjøbte, skal ogsaa have besluttet at forære Byen en saadan, der skal anbringes paa Torvet. De tidligere Vandposter i Byens Gader blive indskrænkede til det halve Antal, og det kun Udtapningsposter. Overhoved er det Meningen at bringe Folk til overalt at tage Vand - mod en vis Afgift til Byen - ind i Husene til sig. Da Vandet ved Trykket drives op i de høieste Etager, vil ialfald disses Beboere derved opnaae en stor Bekvemmelighed. — Til dette nye Vandværk, samt til en Dam ved Maridalsoset har Byen bevilget 131,000 Spd. Det bliver altsaa en bekostelig Affære for en Kommune som Christianias, hvor Skatterne allerede ere stegne til en saa betydelig Høide; men det vil udentvivl indskrænke Omfanget af de Ildsvaader, som i det sidste Aar have fortæret saa store Værdier. Hvor man kommer i Byen, vandrer man nu som mellem Løbegrave; men om end Færdselen paa flere Steder i utilbørlig Grad hæmmes og Oprodningen overskrider den høist fornødne Tid, synes dog alle med Hengivenhed at finde sig deri, i Haabet om, at det kun er en Overgang, og at Brolægningen i Christianias Gader, der aareviis har været fredløs som Jerusalems Skomager, endelig skal finde nogen Ro.

— Forestillingerne paa det norske Theater aabnes Søndag og paa Christiania Theater Tirsdag, begge Steder med Prolog i Anledning af Kongens Død. Paa det norske Theater gives ellers „Hærmændene paa Helgeland" og paa Christiania Theater „Jane Eyre."

— Den bekjendte Skuespiller G. Dahlqvist fra Stockholm giver iaften paa Klingenberg en dramatisk Underholdning, bestaaende af Deklamationsnumere.

— Klingenberg har i den senere Tid faaet ny Tilvært i det Personale, hvormed Direktør Hartkopff idelig sørger for Publikums afvexlende Fornøielser. Thi deels er der optraadt nye Dandserinder, hvoriblandt Bianca Bills, deels tre Akrobater, hvoriblandt en Hr. Ben-Said fra Afrika, der gjør de mest rovdyrhurtige halsbrækkende Spring.

— Bogholderposten i Hypothekbanken er besat med Toldkontorist N. B. Larsen.

— Kongen ventes hertil i Begyndelsen af Oktbr., men skal kun blive nogle Dage, hvorimod han siges længere hen mod Aarets Slutning at skulle komme hid paany og forblive her en Maaneds Tid.

— Den nedsatte Kommission i Anledning af et Marine-etablissement i Finmarken skal være kommen til det Resultat, at et saadant bør anlægges paa Den Troms, Byens nordlige Ende.

— Byfoged Heyerdal i Porsgrund er 13de Aug. afgaaet ved Døden, 58 Aar gammel.

— Hs. Maj. Kongen har 5te Aug. udnævnt til Første Adjutanter af sin Stab Generalmajor Fleischer og Oberst Th. Broch, den Førstnævnte tillige til Chef for Adjutants- og Ordonance-Officiers-Corpset; til Adjutanter: Stabskapitainerne C. S. Grimsgaard og L. C. Dahl., Ritmesterne F. P. L. Næser og J. C. Richter samt Primierlieutenant Carl Due; til Ordonance-Officierer Premierlieutenanterne N. Ihlen, H. J. Nørregaard, Bredo Stang og Sekondlieutenant C. J. Anker.

— Prof Hansteen og Justitiarius Lassen ere udnævnte til Storkors af Nordstjerneordenen, Generalmajor Holck til Kommandør og Oberst Krefting til Ridder af Sværdorden.

— Ved Optagelsesexamen paa Krigsskolen have efternævnte Aspiranter staaet sig i følgende Orden: 1) E. C. Holtermann. 2) H. C. Bassøe. 3) N. H. Peters. 4) O. Hansen. 5) J. C. H. Stang. 6) V. A. Sibbern. 7) A. L. Sundbye. 8) H Lange. 9) P. C. Steenbuch. 10) C. V. N. Landmark. 11) P. T. Holst. 12) G. Harmens. 13) F. A. S. Pladt. 14) N. Bisgaard. 15) N. Riddervold. 16) J. M. Boyesen. 17) F. Nannestad. 18) C. C. Borchgrevink. 19) H. Blom. 20) J. Lund. 21) L. T. M. Petersen. 22) H. Larsen. 23) F. Wille. 24) C. L. Huitfeldt. 25) C. F. Lühr.

Arendal Den ny storartede $1^3/_4$ Miil lange Vei fra Fiane til Arendal er nu overleveret til Amtet i færdig Stand. Den koster noget over 60,000 Spd. og er bleven udført under Ledelse af Kapt. Gjessing.

Bergen. Skuespiller Joh. Brun med Kone har ligesom Jfr. Svendsen med stort Bifald givet Gjæsteroller i Bergen; han „tog en munter Afsked med Publikum i „Grylle og hans Viser."

Throndhjem. Throndhjems-Posten klager over den cirkulerende Masse af Kobberpenge, der i Handel og Vandel falder Folk til Besvær.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. I Eskildstuna har der været et Opløb blandt Haandværkssvændene, foranlediget ved en Arrestation.

Danmark. Dagbladet meddeler i sit Nr. 179 en udførlig Nekrolog over „Phantasternes" nylig afdøde Forfatter Hans Egede Schack. Han var født 1820 i Landsbyen Sengeløse i Sjælland, hvor Faderen var Præst, og skyldte sine Fornavne den berømte grønlandske Missionær, fra hvem han paa Mødreneside nedstammede. Han blev Student 1837 og kastede sig snart med Liv og Varme ind i de politiske Bevægelser, hvorved Danmarks frie Forfatning forberededes. Efterat han i 1844 var bleven juridisk Kandidat, opholdt han sig i længere Tid i Upsala og Stockholm, hvor han gjorde sig fortrolig med Sveriges Literatur og stiftede Bekjendtskab med vor nuværende Konge, som efter Udgivelsen af „Phantasterne" ogsaa hædrede ham med Nordstjerneordenen. Saavel i Sverige som efter Hjemkomsten til Danmark skrev han politiske Artikler, og antages ogsaa at have leveret Bidrag til „Corsaren." I 1848 gjorde han, skjønt nærsynt og altid svagelig, en stor Deel af Felttoget med og valgtes samme Aar til Medlem af den grundlovgivende Forsamling. I de følgende Aar skrev han flere politiske Pjeser og Afhandlinger, og grundlagde det kortvarige Blad „1848", men undgik snart ligesaalidt som andre Politikere ved deres senere, mere modnede Færd, at blive beskyldt for Omslag i Anskuelser og Fravigelse af den først hyldede ungdommelige Radikalisme. Af de følgende Rigsdage var Schack et virksomt Medlem, paa samme Tid som han gjennem Pressen udøvede en bestemt politisk Indflydelse og fortsatte sin allerede tidligen begyndte literære Virksomhed paa Æsthetikens Felt. Til Julen 1857 udgav han „Phantasterne", et Arbeide, der, skjønt anonymt, ved Vittighed, Humor, en træffende Satire i Forening med en fiin Charakteertegning og glimrende Fremstilling, strax skaffede sig Plads i Literaturen som en af dens betydningsfulde Frembringelser. Den Lykke, denne Bog gjorde, kunde ikke andet end opmuntre Forfatteren til at fortsætte paa den Bane, han havde slaaet ind, og han begyndte da ogsaa snart paa Forstudier til et nyt Værk. Men desværre var hans Helbred saaledes nedbrudt, at han maatte gjøre Reise paa Reise og søge fra Bad til Bad for at finde Lindring. I April Maaned dette Aar reiste han til Tydskland, hvor dog hans Sygelighed stadig tog til, indtil han i Schlangenbad udaandede den 20de Juli. Ved hans Dødsleie stod hans Kone, Fanny Hebbe, - saavidt vi vide en Datter af Dr. Hebbe, som i flere Aar har opholdt sig i Nærheden af Christiania. Med hende var han bleven gift i 1854, og kort efterat han saaledes var bleven Familieforsørger søgte og erholdt han det ledige Landthingssekretær-Embede. Fra Charakterens Side skal Schack ogsaa have udmærket sig. Med sand Humanitet forenede han et afgjort Had til al Usandhed og Affektation, - hvorom ogsaa „Phantasterne" vidne - og uagtet han havde et sjeldent Blik for Livets komiske Sider og ved sin Satire og Vittighed ofte maatte streife hen over disse, var der dog noget Velvilligt og Godmodigt ved hans hele Væsen, som formildede dette, og vandt ham Alles Hengivenhed.

— En submarin Telegrafforbindelse fra den engelske Kyst (Weybourne) over Helgoland til den slesvigske Kyst er fuldført. Traaden har allerede bragt en Hilsen fra Direktørerne for det engelske submarine Telegrafkompagni i London til Hs. Maj. Kongen af Danmark, saalydende: „Direktørerne for det submarine Telegraphkompagni tillader sig herved at oversende Hs. Maj. Kongen af Danmark en Gratulation til den lykkelig udførte Forbindelse mellem Hans Rige og Storbritannien." — Hovedstationen bliver i Tønningen; derfra vil langs Jernbanen, en Traad blive sat i Forbindelse med Kjøbenhavn og to med Hamborg. Tougets Længde fra den slesvigske til den engelske Kyst er 300 (engl.) Mile. Paa denne Linie agter man at benytte de morseske Apparater.

Tydskland. I Hamborg grasserer Kolera værre end nogensinde tidligere.

Frankrig. Den 14de Aug. holdt de fra Italien hjemvendende Tropper sit Indtog i Paris med Keiseren i Spidsen. Flere hundrede Tusinde Fr. vare anvendte paa Tilstellinger for Modtagelsen. 50,000 Franskmænd skulle forblive i Italien.

— Der er givet Amnesti til en Mængde Personer, som for politiske Forseelser ere dømte eller satte under Politiets Opsigt.

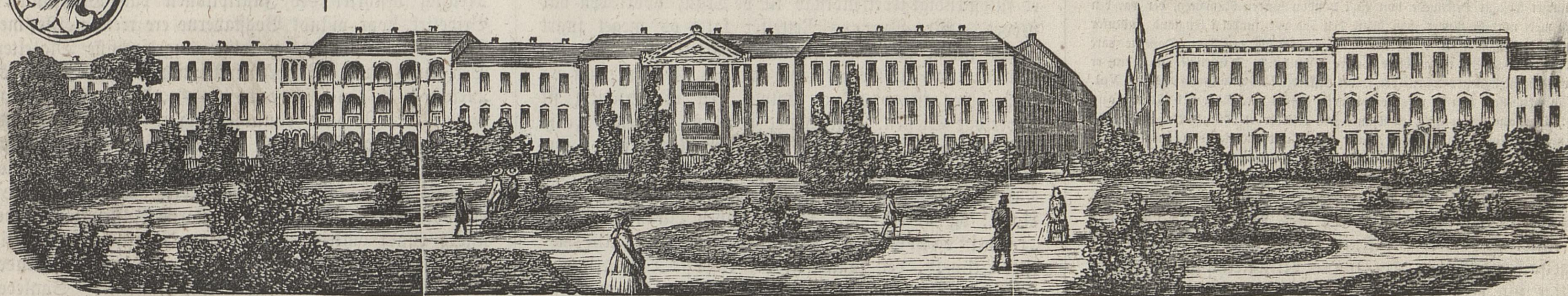
Italien. Sardinien har nægtet at overtage Lombardiets Gjeld. I Florents har Nationalforsamlingen erklæret det lothringske Huus for afsat.

— Revolutionen i Parma har ikke stadfæstet sig.

Nyhedsbladets Redaktør, P. Botten Hansen, bor i Kjøbmand N. Haslunds Gaard, Hjørnet af Raadhuus- og Kongens Gade.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 35. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 28de August 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Erik Gustaf Geijer.

(Efter Grev Adlersparre. — Svenska Tidningen.)

IV.

En Digter har yttret om Tegnér, at han plyndrede Dieblikket for al dets Skjønhed, og dette er sandt, naar det stilles i Sammenligning med Sandheden i den vakkre Strophe:

„Øgonblicket är en Gud,
Och en himmel hvilar på dess vingar."

Hvad derimod Geijer angaaer, saa kan han ikke, efter nogen Opfatning, kaldes en Dieblikkets Repræsentant, knapt et Barn af den Tid, som saa ham fødes; thi om Nogen kan siges at have gaaet forud for sin Tid, er det vel ham. Hvad Tegnér har sagt om Agardh, gjælder kanske endmere Geijer, nemlig, at „først naar et Aarhundrede er gaaet over hans Grav, skal man helt kunne opfatte og erkjende hans Overlegenhed," — og hvorfor? jo fordi Geijer levede mere i det Forbigangne og for det Tilkommende end for den Dag, som var. Han var, som han selv bekjender, „en Søgende", ikke en Skattegraver med Ønskekvisten, men en Søgende med den Vises Lampe i sin Haand. Han havde ikke glemt at tage Olie med sig til den Lampe, og derfor brændte den lige klart og skinnende, da Støvhytten sank sammen, og den brænder endnu, og skal brænde, en venlig Ledestjerne for kommende Slægter.

V.

Blandt de Anmærkninger, man har gjort mod Geijer, har man ogsaa fornummet den, at han undertiden var saa dunkel. — Om denne Dunkelhed siger Tegnér, at det kom af Dybde. Gaae til en Guldgrube og see ned i dens Dyb, hvad seer dit Die? Mørke, blot Mørke. Lad dig føre ned i den ved Kunst frembragte Afgrund, hvad finder du der? Aarer af lysende Metal, Skatte, med hvilke du, naar de anvendes ret, kan skabe Lykke og Fred omkring og i dig. See ned i selve Graven, hvad finder du der? Mørke, blot Mørke! Ja vel, om du er uden Tro og Haab, - da er Alt heroppe og i Graven idel Mørke. Skjønt siger Chateaubriand: grav i Jorden, og du finder en Grav - grav dybere, og du finder Himlen. Dette kan paa en vis Maade anvendes paa de fleste mørke Steder hos Geijer: træng igjennem Sløret, hvori han af og til indsvøber sine Ideer, og du møder blide Straaler af et kjærlighedsfuldt Lys.

VI.

At miskjendes falder mindre i de smaa end i de store Aanders Lod. Under denne Skjebne bøie de sig gjerne og med Resignation, borttørre uformærkt og stille Taarerne, vel vidende, at hvad Samtiden synder, skal ialfald Efterverdenen forsone. Geijer hørte til dem, der umuligt kunne troe paa det Uretfærdiges langvarige Bestaaen; og ved sig selv vidste han, at hans Hensigter vare rene, og at, om de skulde blive anderledes tydede, var denne Dom ei værd at tage sig nær af.

Det er bekjendt, hvorledes Geijer blev indblandet i de Ubehageligheder, der fremkaldtes i Upsala i Anledning af den studerende Ungdoms paatænkte, men ifølge Tryk fra oven, indstillede Reise til Kjøbenhavn, for hvilken Vending af Sagen Geijer inden en vis Faktion skarpt dadledes, ja endog modtog tydelige Tegn paa Misbilligelse og Kulde fra den Ungdom, hvis Yndling han var. Samtidigt hermed skrev jeg til ham, for at udforske, om ogsaa han paa sin Side var blevet kold for sine Yndlinge, eller fremdeles vilde hilses blandt dem som „den ældste Student."

Hvor lidet Misforstaaelse havde forstyrret hans Tro paa Ungdommens Følelse for det Rette og Enthusiasme for det Gode og Sande, og hvor sikker han var paa at faae beholde sin Plads i de Unges Hjerter, hvorledes hans velmenende Sind og Iver for den opvoxende Slægts Fremgang aldrig i Længden af denne kunde mistydes, derom vidner det Svar, jeg modtog, og hvis Slutning omtrent var følgende: „hvad angaaer min Virksomhed med Hensyn til den kjøbenhavnske Reise, saa har jeg der opfyldt de Pligter, mit Embede paalagde mig, uden Hensyn til ulige Tanker og Udtydninger. For mit Forhold til den studerende Ungdom er jeg ingenlunde bekymret. Er jeg for Dieblikket blevet miskjendt af en Deel, saa blæser det nok væk. Jeg kan i det Hele taget ikke beklage mig over Uogdommen. Saa gamle Baand brydes ei saa let o. s. v.

VII.

Den Lykke, at see Geijer i hans eget Hjem, forundtes mig aldrig, skjønt jeg flere Gange var formeligt indbuden. Gjennem en nær Slægtning af ham har jeg dog faaet temmelig god Besked om hans Arbeidsværelse, og hvorledes han der med den grønne Skjærm for Dinene og Tobakspiben i Munden arbeidede ved Skrivebordet, omgivet af sine Bøger og Papirstumper. Hans Værelse skal ikke have røbet nogen særdeles Orden. Fra sit Vindue havde han Udsigt til sin lille, vakkre Have. Der færdedes han gjerne og ofte i en Løvhytte af Syrener. Han sad der og drak Luft og Lys, medens store Tanker og skjønne Melodier vaktes til Liv i hans Bryst. Blomsterne stode lyttende omkring ham, han elskede dem høit, især saadanne, som prangede i en eller anden dybt mørkerød Farve. Han kunde synke hen i lang Beskuelse af disse smaa ved Jorden fastvoxede Sommerfugle.

VIII.

Geijer var ingen Ven af større Selskaber og for det meste sad han, naar han befandt sig i saadanne, taus og indesluttet. Han saae sikkert der forlidet Alvor og formeget Tant. Den sædvanlige Salonconversation dreier sig kanske i vore Dage mere end før om betydningsløse Emner, de kunne vistnok af og til ligne Sæbeboblen, der prunker med brogede Farver, men ligesom denne vise de snart sin indvortes Tomhed. En og anden Gang kunde det dog hænde, at Geijer med Iver og uden Omsvøb yttrede sig i Spørgsmaal, der kom paa Bane. Opdagede han da blandt de Omkringstaaeude Nogen, med hvem han sympathiserede, eller fandt det lønnende at indgaae paa en Diskussion med, var han ikke knap paa Ord og Indvendinger. Med dannede Kvinder omgikkes han gjerne og forstod at vinde deres Behag: Han indførte dem, saa at sige, i sin Sjæls Helligdom, bad dem være som hjemme der, og med sin Nærværelse forskjønne Stedet, og han slap ikke sine Veninder ud derfra, førend de havde lovet, snart at komme igjen. Med Børn legede han som et Barn, og lod sig under de viltre Optog behandle som et Stykke Legetøi. Forvirede han sig i en Meningsstrid med sine Venner, og han selv indsaae, at han havde forgaaet sig, var han ikke seen til at gjøre det godt igjen, undertiden paa en Maade, som vakte almindelig Munterhed. For endeel Aar siden var en ung Adelsmand med sin Hovmester, en Franskmand, ved Navn Maclér, indlogeret hos Geijer. I et stort Aftenselskab opstod en livlig Discours om Frankrige og dets Literatur, hvorved Geijer tilsidst yttrede: „Jeg kan ikke taale mere end een Franskmand, og det er Rousseau — og Maclér" tilføiede han, da han i det samme fik Die paa denne, der sad i en Krog og taus havde hørt paa Disputen.

Saameget snaksommere og som man siger paa sin egen Boldgade var han i den mindre, men udvalgte Kreds af Fortrolige. Gjaldt det Skjæmt, var Ingen gladere end han og Ingen mere istand til at sætte sin Omgivelse i samme Stemning. Ved saadanne Leiligheder lignede han en Elektriseermaskine, som i etvæk gav Gnister med tilhørende Puf. I saadanne Lag var han i Regelen rig paa Indfald, det ene galere end det andet. Hos en nær Slægtning, som boede paa Landet, og hvis Fødselsdag skulde feires, indtræffer Geijer uformodet, og optræder, kostymeret som la Manchas Vaabendrager, ridende paa en blak Skindmær, spillende sin Rolle og deklamerende lystige, til Leiligheden fabrikerede, Vers til Høitidens Ære - og gjorde sine Sager saa godt, at Ingen vidste, hvo den ukjendte Ridder var, førend han ved Festens Slntning bortlagde Forklædningen.

Men - var han den Gladeste blandt de Glade, saa kunde han omvendt ogsaa være den Alvorligste blandt de Alvorlige, isærdeleshed naar et Emne af høiere Interesse afhandledes. Aldrig viste han sig sublimere end da, enten han oprullede Menneskehedens Historie og appellerede til den, eller han gik ind i Naturens Hjertekammer og lagde dets Phænomener frem i Dagen, eller han med Seerblikket vendt ind i Fremtiden propheterede om det Tilkommende, som en naturlig Fortsættelse af det Forbigangne og det Nærværende, visende den Sammenbindingstraad af Konsekventse, af logisk Slutningsrække, som gaar igjennem hele det store Skabningssystem. Hos Geijer var Kjærligheden det herskende Element, og derfor havde han saa vanskeligt ved at see Noget i Sort. Hans Tro paa det Gode var hans Styrke, og denne var saa stor, at han i selve sin Næstes Svaghed saae Noget skyldfrit og i Skyldfriheden den gryende Dag. Naar Frederik den 2den af Preussen gik til Dom over Andre, stillede hans Retfærdighedens Billede for sine Dine. Naar Geijer gik til Doms med sig selv, stillede han Ydmyghedens Billede for sin Sjæl. Den Ene vilde komme til Sandheden gjennem en ydre Impuls og blev svag, da han troede sig som stærkest; den Anden vilde komme til samme Maal, men gjennem en indre Impuls, og blev stærk, da han troede sig være som svagest.

Geijer havde visselig ligesom alle sværmeriske Naturer sine heftige Lidenskaber at bekjæmpe; men den Strid saae Ingen, den foregik stille i hans Bryst, medens Dagen sov og Natten vaagede. Seiren over sig selv udgjør ogsaa hans vakkreste Bedrift; men han vandt den ikke uden Medvirkning af tvende mægtige Bundsforvandte: en brændende religiøs Overbeviisning og et barnefromt Sindelag. Blandt sine Pligter mod sig selv satte han den først, at være en Mand af Ære; blandt sine Pligter mod Almeenheden den, ikke at ansee nogen Opoffrelse for stor, og mod sin Næste at være mere overbærende mod den end mod sig selv, hvem han bedre kunde gjennemskue. Han fordrede ikke Meget af Mennesket; fandt han hos det et kjærligt Hjerte og

en god Villie, da var han glad, da var det nok. Det Øvrige, som behøvedes, for at gjøre det Hele til hvad det burde være, skulde nok komme efter i sin Tid meente han.

En nordisk Rune-Inskription
i Carlisle Kathedral.

(I dette Blad for 1852 Nr. 52 meddeelte Professor P. A. Munch en af Tegninger ledsaget Beskrivelse over en i London funden Runesteen, der var den eneste med nordiske Runer, som indtil den Tid var fundet i England (udenfor Man), og hvilken afgav et talende Mindesmærke om den Tid, „Danerne vare Herrer eller paa Vei til at blive Herrer i Landet." I Carlisles Kathedral er nu opdaget en lignende Steen, der findes beskrevet i Archæologia Æliana, Vol. III. Beskrivelsen, som vi nedenfor hidsætte, skyldes Dr. Edward Charlton, Esq., Overlæge i Newcastle, en Mand, som besidder et udstrakt Bekjendtskab til den nordiske Fortid og Literatur, taler Norsk med Færdighed og af Interesse for Norge og dets Literatur flere Gange, tildeels i længere Tid, har besøgt vort Fædreland - sidste Gang i indeværende Sommer.

Fundet af en Runeinskription her paa vor Ø er stedse af Interesse baade for Antikvaren og Historikeren. Af angelsachsiske Runer, der kunne betragtes som eiendommelige for dette Land, besidde vi flere ikke ubetydelige Levninger, som f. Ex. Inskriptionen paa Korset i Ruthwell, der er dechiffreret af afdøde Kemble, og den mærkelige Inskription paa Korset i Newcastle, der tilligemed Inskriptionen i to Sprog fra Falstone, saa vel er bleven forklaret og udtydet af Hs. Høiværdighed Daniel Haigh i et tidligere Bind af dette Værk. Men disse indbefattede næsten alle vore angelsachsiske Runer, og det er os meget paafaldende, at der ikke er bleven opbevaret flere Levninger af dette Slags. Den Omstændighed, at Falstone-Inskriptionen er nedskrevet baade i angelsachsiske Runer og i romerske Minuskler viser efter vor Mening, at ved den Tid et af disse Slags Tegn holdt paa at blive forældede, og det kan ikke være tvivlsomt, at de angelsachsiske Runer dengang kun forstodes af Faa, og at disse Levninger fra en hedensk Periode - thi derfor antage vi dem - inden kort Tid gik ganske ud af Brug. Saa sjeldne som de angelsachsiske Levninger af dette Slags ere, kan det dog med Tryghed paastaaes, at de Runer, der betegne den norske Indflydelse i dette Land, ere endnu sjeldnere at støde paa. De ere virkelig, eller vare det idetmindste indtil for fem Aar siden, næsten ganske indskrænkede til en liden Ø, Øen Man, hvor Nordmændene grundlagde et varigt Herredømme og have efterladt sig uudslettelige Spor i de Love og Institutioner, ved hvilke Øen styres. Udenfor Øen Man vidste man kun om een ægte Indskrift i norske Runer i England og Irland, og besynderlig nok skulde denne findes i Cumberland paa Døbefonten i Bridekirk. Skjønt den er skreven i norske Runer, er den dog ikke i det gamle norske Sprog, Norrœna-Tunga, men i det usædvanlige gamle engelske fra Erobringens Tid.

Ganske nylig, i 1852, opdagede man en reent norsk Inskription baade i Henseende til Skrifttegn og Sprog paa den sydlige Kant af St. Pauls Kirkegaard i London i en Dybde af 20 Fod under den nuværende Overflade. Den lyder saaledes: „Konall og Tuki lagde denne Steen ned." Det første Navn er ikke ganske tydeligt; der staaer kun „Kona", men Rafn paastaaer at „l" i det følgende Ord maa fordobles for at fuldstændiggjøre Navnet.

Vi ville ikke benegte, at saadanne Fordoblinger have fundet Sted, men de ere meget sjeldne, og vi vilde helst have undgaaet at tage vor Tilflugt til dem for at hjælpe os ud af en vanskelig Læsemaade. Man har opstillet den Konjektur, at Inskriptionen er fra omkring 1050, og det Hele har upaatvivlelig Hensyn til den flade Gravsteen, ved hvis Hoved eller Fod denne Steen var stillet, og hvorpaa den Afdødes virkelige Navn var indhugget. Der er nu bleven opdaget en anden norsk Inskription af fuldstændig norsk Charakteer forsaavidt angaar de Bogstaver, hvoraf den bestaar; men den indeholder et Ord, hvis Skrivemaade ikke ganske stemmer med den i det gamle norske Sprog brugelige.

Da man nylig, ved en Reparation af Carlisle-Kathedralen, tog Hvidtningen og Kalken bort fra det Indre af den søndre Tvergang, opdagede Mr. Purday's skarpe Øie Noget, der saae ud som Bogstaver, paa en enkelt Steen omtrent 3 Fod fra Grunden i den venstre Væg. Ved nærmere Undersøgelse fandt man at det var Runer; han tog en saa nøiagtig Kopi af disse som muligt og sendte den til Mr. Albert Way og Andre. Ved at see Mr. Way's Kopi fandt vi strax at Inskriptionen bestod af reent norske Tegn og vi læste uden Vanskelighed begge Slutningsordene „thesi stain", der bestyrkede vor Anskuelse, at Sproget svarede til Runernes Art. Vi henvendte os paany til Mr. Purday, som med den største Velvillie anstrængte sig for at fuldstændiggjøre Inskriptionen, idet han gjentagne Gange ved Hjælp af kunstigt Lys undersøgte Stenen og hver Gang blev istand til at foretage væsentlige Rettelser. Vi afholdt os omhyggelig fra at give Mr. Purday noget Vink, da vi ønskede at faae Indskriften kopieret af en Mand, der med Tegnerens nøiagtige Øie forenede et fuldstændigt Ubekjendtskab til de Tegn, hvori den var skrevet. Mr. Purdays Rettelser satte os meget snart istand til at komme efter Størsteparten af Meningen, men der var to Steder, som vi ikke fik Rede paa og først bleve istand til at udtyde, da vi personlig fik undersøgt Stenen. Vi havde faaet ud Ordene: „raitad.. rynr a thesi stain" - „skrev Runer paa denne Steen" - og vi følte os overbeviste om, at det første Ord, der begyndte med „Tolf" indeholdt det egentlige Navn, og at efter al Sandsynlighed Lakunen mellem „raitad" og „rynr" skulde udfyldes med Ordet „thessa" eller „thesi", der svarer til det engelske Ord „these" (disse). Da vi fornylig selv undersøgte Stenen, læste vi uden Vanskelighed det første Navn saaledes, som det før havde været læst af Andre, skjønt vi ikke kunde bringe deres Læsemaade i Overeensstemmelse med de Kopier af Inskriptionen, som vare blevne os meddeelte. Hele Inskriptionen bestaar af 33 Bogstaver, udtrykte i engelske Tegn, og af 24 i norske, hvor mange ere

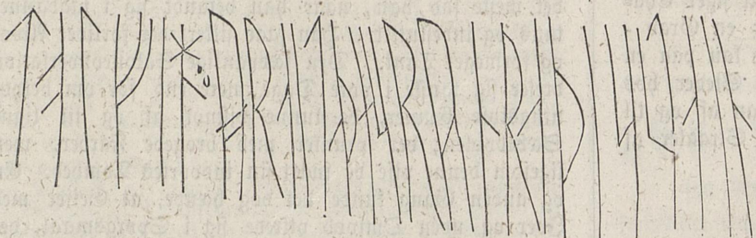
Erik Gustaf Geijer.

saakaldte „Binderuner", ligesom Bogstaverne „th" paa Engelsk ere udtrykte ved et eneste norsk Tegn. Inskriptionen lyder saaledes:

TOLFIHN. YRAITA. THASI. RYNR. A. THISI. STAIN.

(Tolfihn skrev disse Runer paa denne Steen.)

(Tolfihn wrote these Runes upon this stone.)

Det første Ord Tolfihn bestaar af syv Bogstaver, men de sidste to ere udtrykte ved en Binderune, hvor Diagonalstregen, der betegner „N", er anbragt paa det foregaaende Bogstav „H." Paa alle de Kopier, som Mr. Purday skaffede os, var der anbragt to Diagonalstreger, der fra Venstre til Høire gjennemskar det foranstaaende Bogstav „I", det femte Bogstav i Ordet. Disse Streger havde stedse været en slem Anstødssteen for vor Læsning og det var os derfor en ikke liden Glæde ved personlig Undersøgelse at finde, at de kun vare Mærker efter Værktøiet, som vare komne der, da Stenen blev blottet, og at de ganske tydelig forlængedes gjennem det følgende Bogstav „H." Vi havde først læst Navnet: „Tolfohn", og behøvede blot denne Rettelse for at komme til den rigtige Læsemaade „Tolfihn." Efter dette Navn finde vi paa Stenen to Prikker eller Punkter, der betegne Enden af et Ord og det netop i den Stilling, hvor man kunde vente dem. Derpaa følger Ordet „yraita" eller „yraitad", som vi ansee for en Cumbrianisme for det islandske: „ritadi" - wrote (skrev). Tilføielsen af „y" til Ordet „raita" ansee vi for en Provindsialisme, og vi finde denne Mening bestyrket ved Inskriptionen paa Døbefonten i Bridekirk, hvor vistnok Bogstaverne ere reent norske, men Sproget er en af de nordlige angelsachsiske Dialekter. Den første Linie i Bridekirkinskriptionen lyder saaledes: „Ricard he me iwrocte" — „Richard he me wrought" (Richard dannede mig). Og et lignende Tillæg er paavist af Hs. Høiværdighed Daniel Haigh i „St. Godric's Liv af Reginald", et Værk, der blev forfattet i det tolvte Aarhundrede. Ordet „write" (skrev) er sjelden brugt i de norske Inskriptioner, der findes rundt omkring i Skandinavien, skjønt „ristadi" eller „ridsadi" - skar eller udgravede - ofte anvendes for at betegne den, der har skrevet Runerne. Saaledes som Ordet findes i Carlisle-Inskriptionen nærmer det sig meget til den brede Udtale af det engelske Verbum „to write" nufortiden. Man vil see, at vi have ladet Bestemmelsen af dette Ord paa det Uvisse, fordi Endebogstavet „A" staar i Forbindelse med det paafølgende sammensatte Bogstav „TH", der paa Islandsk er udtrykt ved et enkelt Tegn, som noget ligner vort „D." Det næste Ord voldte vor største Vanskelighed, indtil vi for nylig besøgte Carlisle. Den øverste Deel af Trækkene var her tildeels beskadiget, og Stenen var noget sønderbrudt netop der, hvor Trækkene oprindelig havde været svagest. Vi overbeviste os imidlertid om, at Ordet var „thesi" eller „thasi", idet nemlig Bogstaverne „S" og „I" her ere slaaede sammen som Tilfældet ogsaa er i det næstsidste Ord af Inskriptionen. Paa dette Ord følge Bogstaverne „R. Y. N. R", der danne Ordet „Rynr" eller „Runir"; saa kommer Bogstavet „A", som vi tage for sig selv i Betydning af „paa", og derpaa følger de let læselige Bogstaver „THISI", hvor „S" og „I" som før ere forenede, hvilket ogsaa er Tilfældet med de to første Bogstaver i det følgende Ord „STAIN", hvormed Inskriptionen ender.

Det staar nu kun tilbage for os at tyde Meningen af denne Inskription. Vi have ingen Grund til at ansee den for en Gravskrift eller Mindeskrift over nogen Afdød, som Tilfældet er med Størsteparten af de omhyggelig udhugne Stene paa Øen Man. Alt, hvad vi vide, er, at der var tre eller fire Individer af Navnet „Tolfin" eller „Dolphin", som stode i Forbindelse med Carlisle eller idetmindste med Landet der omkring. Af den angelsachsiske Krønike see vi, at en af disse var Befalingsmand i Carlisle omkring 1092, da William Rufus kom til Cumberland, og, som det fortælles, gjenopførte Borgen i Carlisle, idet han satte Dolphin, der før havde styret Landet, ud af sammes Besiddelse. Navnet er upaatvivlelig af norsk Oprindelse og er sandsynligviis af samme Stamme som Navnet Dalgfinnr eller Dagfinn, der er omtalt i Orkneyinga-Saga, som den, der havde Opsynet med Varden paa Øen Fair, da man ventede Jarl Ronalds Flaade fra Shetland. Muligt er det, at Tolfin af Carlisle, stolt af sin norske Herkomst, har villet ære sine Forfædres Minde og deres Maade at skrive paa, og det kan vel være, at han paa en af de Stene, der laa færdige til Bygningen af den søndre Tvergang i Kathedralen, med en af Arbeidernes skarpe Jernpig kan have indskrevet denne Erindring om sit Navn. Hvo nu saa Tolfin var, saa skrev han paa næsten reent Norsk og i gode norske Tegn, skjønt Udførelsen af Bogstaverne er meget slet, da de kun ere indkradsede paa Overfladen af Stenen og omtrent 3½ Tomme lange. Gaut fra Øen Man vilde skammet sig over saadant Arbeide. Denne Inskription kan være fra det 10de, 11te eller 12te Aarhundrede og vi ansee det meget sandsynligt, at den er samtidig med det omtalte Besøg af William Rufus i Carlisle, da Tolfin mistede sine Værdigheder og sin Magt.

Byens nye Fattighuse.

For mere end halvandet hundrede Aar siden bemærkede en Reisende her i Norge om visse af vore Fattige, at de udmærkede sig ved nogen Velstand. Fremmede, som betragte de nye Fattigstuer med det kroniske Sygehuus, der siden forrige Aar have reist sig ude ved Nybroen her i Christiania, ville nu med tilsyneladende langt større Grund kunne gjentage denne Bemærkning. Thi disse Fattigstuer, med sin architektoniske Soliditet og sin herlige Beliggenhed langs Byens smukkeste Allee, bære unægteligen adskillige Spor af „Velstand.“ Navnligen bliver dette paafaldendende, naar man sammenligner dem med Hovedstadens offentlige Bygninger, hvor Autoriteterne huse. Thi disse have Fattigdommens hele Formodning for sig og kunne alene ved Hjælp af gode Veivisere og Karter skjelnes fra Kjøbmændenes Pakboder og Vedhandlernes Oplagssteder. Statholderboligen tager sig ud ligeover for de nye Fattigstuer som Jørgen Hattemager ligeover for Kong Salomon. Vi ville ikke tale om Regjeringens høie og ærværdige Stationer. De have nu engang Priviligium paa at krænke den offentlige Anstændighed; de udmærke sig ved en saadan Skiddenfærdighed og for Byens Ydre krænkende Økonomi, at de burde sættes under Politiets eller ialfald den gode Smags specielle Opsigt. Øiet møder overalt en Mangel paa Smag og Harmoni, som kunde virke skadeligt paa Folkets Skjønhedssands, hvis Alt ikke var drevet til den Karrikatur, at det kun kan vække Væmmelse istedetfor at fremkalde Efterligning. Den simpleste Mand har den Takt for det Sømmelige, at han, naar han f. Ex. sætter ind et nyt Vindu, søger at faae det nye til at svare til det gamle. Men fra denne Harmoniens simple Lov anseer det Offentlige sig ganske løst. Betragt Departementsbygningen. Ved Indgangen møder dig et Par forraadnede Træsøiler, Væggene ere skimlede, halv mosbevoxede, den under forrige Brand langs Vinduesværket nedrundne, størknede Tjære og Olie hænger der endnu - hvilket man ikke skal finde paa nogen for Branden udsat Privatgaard. Der er Tid efter anden indsat nye Vinduesrammer, men nogle ere umalede, andre malede forskjelligt fra de ældre, og endelig har anden Etage faaet ganske forskjellige Slags Vinduer fra den første. Sættes en ny Tagsteen ind, vælger man den omhyggeligen rød, for at den kan stikke af til det blaae Tag. Nu, meget af vore offentlige Bygningers slette Forfatning skriver sig vel fra vore Bevillingsforholde. Men hiin Mangel paa Symetri, hiin forsætlige Hæslighed kunde undgaaes uden en Skillings større Udgift, og forsaavidt maa man engang alvorlig protestere derimod og stille en Opfordring til dem, der have med de nødtørftige Reparationer at gjøre, at de ikke give fine Lyster for det Brogede og Nürnbergiske altfor frit Spil. Alene de Bygninger, der henhøre under Militærvæsenet, gjøre en Undtagelse fra den almindelige Disharmoni og Forfaldenhed. De repareres i Tide og med Sands for det Symetriske, og Vedkommende fortjene derfor saameget større Ros, som de kraftigen sætte sig udover hiin gamle herskende departementale Slændrian. (Forts.)

Frederik den Fjerdes Reise i Norge 1704.

I.

Under Oldenborgernes Regjering var Kongens Besøg i Norge en stor Begivenhed, saameget mere, som den kun sjelden indtraf. Det var ikke hver Generation, som da kunde rose sig af at have havt Anledning til at see „Landsfaderen.“ Der var flere Konger, som aldrig besøgte sit kjære Norge; men det var neppe saameget af Mangel paa Interesse for dette Rige, som af Magelighed og Skræk for Datidens besværlige Veie og Kommunikationsmidler overhovedet. Konger som Christian den Fjerde og Frederik den Fjerde danne dog i denne Henseende Undtagelser, da de af Iver for Norges Vel gjentagende Gange bereiste Riget. Sin første Reise her i Landet foretog Frederik den Fjerde 1704, ledsaget af General-Admiral-Lieutenant Ulrik Gyldenløve, Feltmarskalk Wedel-Jarlsberg, Grev Ahlefeldt, Christian Lenthe, Oversekretærerne Vibe og Sehested, med flere høie Herrer. Denne Reise har Gyldenløve, Kongens uægte Halvbroder, beskrevet paa Fransk i et

Byens nye Fattighuse. I. (det kron'ske Sygehuus tilvenstre.)

Dagregister, der efter en Kopie af C. Rantzau oversattes af C. Engelstrup og 1770 tryktes her i Christiania, 99 S. l. 8. Da dette Dagregister indeholder adskillige Antegnelser, der faae sin Interesse og Betydning som Sammenligningsled med Nutidens Tilstande og Forfatteren desuden ved mange Ting har gjort Bemærkninger, der efter Tidens Leilighed maa ansees for vittige og træffende, have vi troet at et Uddrag her ikke vilde være af Veien, og det saameget mere, som dette Skrift ligesom de fleste andre i ældre Tider her i Christiania trykte Skrifter kun sjelden forekommer. De mange intetsigende Bemærkninger, der kun sige os at Hs. kgl. Majestæt spiste og sov, men ellers intet brugbart Træk indeholder, selv ikke for Kulturhistorien, forbigaae vi naturligviis uden Videre. (En kortfattet Beretning om Reisen haves i Hojers „König Friederich des Vierten glorwürdigstes Leben,“ I. S. 83-85 og efter dette, endda i Manuskript kun existerende Værk, i Riegels Frederik den Fjerdes Historie I, 103-106.)

Onsdagen den 14de Mai forlod Kongen Kjøbenhavn og kom efter et Besøg i Roeskilde og andre sjælandske Stæder den 22de over til Aarhuus. Den 27de gik han i Fladstrand ombord i sin egen Jagt og den 29de afseilede han, ledsaget af en Eskadre af 2 Orlogsskibe og 6 Fregatter under Schoutbynacht Peter Rabens Kommando. I Begyndelsen havde de kun svag Vind, der „hvert Øieblik forandrede sig ligesom en Kvinde.“ Men nordenfor Skagen begyndte det at blæse op. Den 30te Mai kastede Kongens Jagt Anker en halv Miil fra Frederiksstad, hvor Vicestatholder Gabel kom ombord. Idet Hs. Maj. nu roede til Byen, mønstrede han underveis det smaalenske Regiment og et Dragonregiment. Kongen tog ind til Kommandanten, og mønstrede atter næste Dag. Om Eftermiddagen 1ste Juli drog han tilvands til Agerøen, en liden Fæstning en stærk norsk Miil fra Frederiksstad. „Denne Fæstning er, bemærker Gyldenløve, aldeles ikke af nogen Vigtighed, det maatte alene være deraf, at vi vare næsten 6 Timer paa Vandet, for at have den Fornøielse at see den, saa lang er denne Miil og Strømmen saa stærk. — Om Aftenen ved Bordet, vedbliver han, lod Vicestatholder Gabel høre en Deel af hans sædvanlige Indfald.“ 3die Juli forlod Kongen i en 2 Hjuls Chaise Frederiksstad og kom samme Dag til Frederikshald, efter at han underveis fremdeles havde mønstret Tropper, hvilket paa den hele Reise synes at have været en Hovedsag for ham. „Byen ligger i en Slette, og omgiven med Klipper. En Elv adskiller Byen i tvende Dele. Fæstningen ligger paa en steil Klippe, og de Høider, som findes der omkring, og kunde tilføie den Skade, ere indtagne af andre smaae Skandser. Fra dette Sted seer man Sveriges Grændser, som her er skilt fra Norge ved en Arm af Havet eller Fjord, som er seilbar. — Jeg spiste om Aftenen hos Grev Ahlefeldt, der logerede i et Huus, hvor der var to smukke Jomfruer, hvilke vi havde stor Umage at overtale at de vilde spise med os. Imidens vi spisede, indkom en Officier af Garnisonen, som gav Parolen til Greven, Monsieur Hübsch og mig. Den fornemme Mine, hvormed Hübsch modtog den, gav os større Lyst til at lee, end Officierens overflødige Høflighed; imidlertid tvang vi os dog godt, indtil en anden lige saa høflig Officier, som den første indkom, og gav os samme Parole uden at forglemme Monsieur Hübsch, som han maaskee tog for en af Alexandri Magni Afkom, formedelst hans stolte Udseende. Hr. Gabel, som ved Slutningen af Maaltidet var kommen, og havde sat sig hos os, gjorde ikke lidet til at vi tilbragte glædeligen denne Aften — —.“

Literatur.

Første Samling af **P. Chr. Asbjørnsens norske Huldre-Eventyr og Folkesagn**, der i mange Aar har været ude af Boghandelen, er nu udkommet i et nyt Oplag, forøget med nogle nye Stykker (tidligere trykte i Folkekalenderen for 1849 og Juletræet for 1851 og 52) og en udførlig redegjørende Fortale. (Steensballes Forlag, Priis 84 ß.) Den Anerkjendelse, disse Huldre-Eventyr allerede fra sin første Fremtræden have vundet i Læseverdenen, vil gjøre enhver lang Anbefaling for dette nye Oplag overflødig. Det maa nu vel ansees for almindelig erkjendt, at Asbjørnsens Huldre-Eventyr, i Forening med hans og Jørg. Moe's Folke-Eventyr, først ret have forstaaet at føre Skriftsproget til Nytte de almeenbrugbare Elementer

af vort Folkesprog, og at de have givet et Indblik i Folkets Sæder og Forestillingskreds, som har en fjernt forgrenet Virkning. Uden disse Forgjængere vilde neppe „Synnøve Solbakken" kunnet fremtræde i sin nærværende Form - og i hvert Fald vilde den ikke kunnet glæde sig ved den Modtagelse, den har fundet. Den Interesse for vort Folkesprog, som vi nu overalt spore, har et af sine bedste Støttepunkter i hine Samlinger, som i en luttret Form, med Smag og Kritik afgav hine slaaende Udtryk og Talemaader, der gjennem Tiderne have bevaret sig paa Folkets Læber. De have kastet en Bro mellem Folkesproget og Skriftsproget, mellem den europæiske Kultur og Folkets simple Sæder, som Ingen fra først af skjøde at benytte, men som nu, da Veien er brudt, maaskee flere ville finde utilstrækkelig og derfor ønske afløst af stolte „Ridderssprang." Men det er ikke efter disse Ønsker, og nyopkomne Krav at disse Frembringelser skal bedømmes. De maa opfattes i Samtidens literære Lys, ikke i Nutidens, der er tændt ved dem og har lagt nye Gløed til. Om man saaledes ved disse Eventyrs Indsatning finder, at enkelte Ting kunde været mere simpelt og nationalt udtrykt og at ikke enhver af de samtidig gjængse stuede og høitidelige Udtryksmaader er undgaaet, saa skal man ikke undres derover, men over hvad der i Forhold til Tiden virkelig er givet. Udgiverne er selv nu rykket frem med den Tid, der maaskee i det Enkelte nu vil mønstre ham; men han har derfor ikke fundet sig foranlediget til at omstøbe et Værk, der har sin største Betydning i at rives frem til den Tid, da det fremkom efter sine senere Forestillinger „om norsk Stiil og Udtryksmaade." Og heri troe vi, at han har gjort vel. Man bør være varsom med at bortskaffe de literære Milepæle. Foruden den nationale Betydning har disse Eventyr endnu en dobbelt anden: en videnskabelig og en æsthetisk. Udg. har gjengivet Sagnstoffet paa en Maade, hvorved det bliver muligt at forfølge vore ældre Myther og jevnføre vore Sagn med de fremmede, i og udenfor Europa. Men paa samme Tid har han ved Skildringer af Naturen og Folkets Sæder og Tilstande indfattet dem i en saa poetisk og tiltalende Ramme, at Bogen for almindelige Læsere synes kun at have et æsthetisk Formaal. For Mange ville de Naturskildringer og det Digteriske maaskee endog træde stærkest i Forgrunden. Men enhver sundtorganiseret Læser vil her finde Noget, der tiltaler ham, Noget, der udvider hans Kjendskab til og vækker hans Interesse for den norske Natur og det norske Folks Forestillingskreds og Eiendommeligheder.

Svenske Læsestykker, med Oplysninger om Sprog og Literatur, udgivne til Skolebrug af Prof. M. Hammerich. Kjøbenhavn 1859. VIII og 268 S. 8. (Gyldendalske Boghandlings Forlag.) De senere Tider har der ytret sig blandt Nordens trende Folk en synlig Interesse for hverandres aandelige Frembringelser og en klarnet Anerkjendelse af denne Tilslutteses Betydning, hvilket meget skyldes de stedfundne Studentertog. Men ikke desmindre er det en Folks Kjendskab til det andets Literatur forholdsviis ringe, og navnligen synes Svenskerne i dette Stykke at staae fjernet fra de andre, ikke blot ved sin ringe Grad af Kjendskab til dansk og norsk Literatur, men ogsaa derved, at deres egen og i flere Henseender rige Literatur saa lidet har fundet Vei til vor Læseverden. Norske og Danske vide vistnok, at Sverige i Naturvidenskaberne har europæisk berømte Størrelser at opvise som Linnée, Berzelius, Fries, Agardh o. fl., og at det i Poesien tæller Mænd som Bellmann, Tegnér, Geijer og Runeberg (en Finlænder forresten); men udenfor denne snart traditionelle Række af Navne strækker Kjendskabet sig hellerikke synderlig langt. De mange fortrinlige historiske Forfattere, som den nyeste svenske Literatur kan opvise, og de fleste ubekjendte ligesaa fuldt som Sveriges unge og begavede Digtere. Det er imidlertid ikke den gode Villie, som i dette Stykke mangler; det er kun Forholdene, som træder i Veien, deels fra Boghandlens Side, deels fra det forkerte Postvæsen. Dog fremfor alt skal det her erkjendes, at Norge og Danmark har gjort mere for at tilegne sig Sveriges Literatur end Sverige paa sin Side har gjort ligeover for Broderrigerne. Forlængst have vi ved Grammatiker og Ordbøger søgt at fremme Kjendskabet til det svenske Sprog, det nu opløste Skandinaviske Selskab har givet en Række Udvalg af de bedste svenske Forfatteres Arbeider, og en tyk svensk Læsebog og en Række Forelæsninger over den svenske Literatur have fundet Forlæggere i Kjøbenhavn, paa samme Tid, som afdøde Lektor Thue medgav sin norske Læsebog et omfangsrigt Anhang af svenske Læsestykker. Endelig har Skolebestyrer Hammerich besørget foreliggende Samling, der er beregnet paa at føre Læseren baade ind i Sproget og Literaturen og ved sit Stof at udbrede Kjendskab til Sveriges Natur og Folkets Sæder og Samlingen maa vistnok erkjendes for heldig - dog kunde man af literaturhistoriske Hensyn ønsket et større Antal Forfattere optagne, da der neppe engang af alle „Hovedforfattere i Videnskaben og Digtekunsten" her forefindes Prøver. Paa den anden Side har en saa tvivlsom Forf. som Bäckstrøm fundet Plads - hvilket dog maa undskyldes af Hensyn til det behandlede brugbare Stof, et ved en Læsebog ofte overveiende Hensyn. De optagne Stykker ere indordnede under 5 Afdelinger: Sagn og Sæder (deels i Prosa, deels i Vers); Naturbeskrivelser; historiske Skildringer; Emner fra Literaturhistorien og Digte og Sange (deels Folkeviser, deels af Bellmann, Tegnér og Runeberg.) Dette er en saavel med Hensyn paa Stoftilegnelsen i Skolen som det literaturhistoriske Formaal vel beregnet Anordning. I Fortalen gives en kort Lyd- og Formlære, under de aftrykte Stykker en Oversættelse af de vanskeligste Ord, og i Bogens Slutning en - rigtignok kort Oversigt over Literaturen. Denne Bog synes saaledes meget hensigtsmæssig indrettet med Hensyn til Erhvervelsen af et elementært Kjendskab til den svenske Literatur, hvad man i Skolerne nu bør vente og kræve. Da Thues Læsebog, der gav svenske Læsestykker, nu forlængst er udsolgt, og de Læsebøger, som ellers bruges her i Landet, ingen saadanne indeholde, vil nærværende Samling af Hammerich vistnok træde supplerende til disse og derfor være dobbelt kjærkommen og nyttig.

Det af Staten bekostede Pragtværk over **Throndhjems Domkirke** et nu kommet i Boghandelen (i Kommission hos Steensballe) og dets Priis sat til 9 Spd.

Skuespiller Georg Dalqvist fra det kongelige Theater i Stockholm optraadte i Onsdags anden Gang paa Klingenberg for et talrigt forsamlet Publikum, der ved Bifaldsyttringer og Fremkaldelser lod den ligesaa begavede som høit uddannede Kunstner vederfares fuld Retfærdighed. I de dramatiske Episoder „Carl den Tolvte" og „Lennart Thorstenson" traadte den i Sverige traditionelle tragiske Spillemaade stærkt og markeret frem. Den deklamatoriske Fordring er her væsentlig; om egentlig dramatisk Illusion og Charakteertegning kan der ikke engang være Tale. Langt mere syntes derfor ogsaa Tilskuerne at rives med af de derefter givne Scener af Schillers Røvere og „En Fritænkers sidste Time", hvori Kunstneren vidste at lægge for Dagen ligesaa megen Fiinhed i Gjennemarbeidelsen som individualiserende Kraft. Mesterlig var ogsaa Fremsigelsen af Runebergs Digtning „Fænrikens Marknadsminnen." Alle til dramatisk Fremstilling medvirkende Midler ere hos Hr. Dalqvist harmonisk udviklede; Stemmen forstaar han at modulere ligetil de fineste Nuancer og i enhver, om ogsaa kun øieblikkelig, Stilling vilde han kunne staae som Model for en Maler. I saa Henseende ville vore Skuespillere kunne lære Meget af ham; Maneren maa naturligviis holdes borte. ×

Danske Skrifter for Landmanden. Af Stöckhardts Chemiske Markprædikener oversatte af E. Møller Holst, er udkommet 2 forbedrede Oplag (Priis 2 Rdlr, Philipsens Forlag.) Den store Udbredelse dette Skrift i kort Tid har fundet baade i Tydskland og Danmark viser, at det har været hensigtsvarende, og tilfredsstillende har løst sin Opgave: at give Landmanden en anskuelig Oversigt over det Udbytte, Agerbruget kan drage af Naturvidenskaberne fornemmelig Chemien, og herved vække Interessen for en paa naturvidenskabelige Undersøgelser grundet Opfattelse af Landbrugsvæsenet. — „Landbruget med særligt Hensyn til Forpagteren, dets Theori og Praxis, i Grundtræk fremstillet for vordende Landmænd" (Priis 1 Rdlr.) er et ligeledes paa Philipsens Forlag udkommet Skrift, der i flere udførligere Anmeldelser er omtalt med Ros. Til Forbillede ligger et Værk af Stöckhardt, og Bearbeideren eller rettere Forfatteren Hr. Valentiner er bekjendt som en dygtig Landmand.

Paa Wøldikes Forlag er ogsaa netop udkommet et lidet Skrift, der er af Interesse for Landmanden, nemlig „De nyttige Dyr og deres Virksomhed til Utøiets Udryddelse" af Dr. Gloger.

Blandinger.

Jakutiske Ædekunstnere. Jakuterne kunne i Retning af Ædekunst præstere noget virkelig Storartet. I Dr. Hartwigs „Naturen og Menneskelivet i det høiere Norden" meddeles saaledes følgende Beretnig. Simpson lod to anerkjendte Kunstnere i dette Fag hente og fremsætte 2 Pud (á 40 Pund) kogt Kalvekjød og 1 Pud smeltet Smør for dem. Af Kjødet fik Enhver af dem sit Pud tilmaalt; Smørret kunde de enten drikke eller spise med Skee, eftersom de lystede. Den Ene var gammel og erfaren, den Anden ung og villig. I Begyndelsen havde denne Forspringet. „Hans Tænder ere gode," sagde den Gamle, „men med min Helgens Bistand (dermed slog han paa et Kors) haaber jeg snart at indhente ham." Da de havde opløst Opgaven halvt, gik Simpsom bort og lod sin Sekretær have Opsigt med dem. Efter to Timer kom han igjen og saae, at Ali rigtigt var fortære; de to Jakuter laae udstrakte paa Gulvet og lagde deres Taknemmelighed for det rigelige Maaltid for Dagen ved at kysse Gulve. I 3 á 4 Dage laae de saaledes i en halv bevidstløs Tilstand uden at spise og drikke og blev ofte dygtig rullede omkring for at befordre Fordøielsen. — Ved ethvert rigt Bryllup maa altid to saadanne øvede Ædere til Gjæsternes Morskab lægge deres Færdighed for Dagen, den Ene beværtes af Brudgommen, den Anden af Bruden, og det Parti, hvis Kamphane seirer, betragter det som et gunstigt Forvarsel for Fremtiden.

Kjæmpedampskibet Great Eastern er nu endelig færdigt og udrustet og bestemt til at afgaae fra Themsen den 3die September til Portland i Dortshire; herfra gjør det den 8de September en Prøvetour ud i Atlanterhavet paa nogle hundrede Mile og skal da den 15de gjøre sin første større Tour til Portland til i Staten Maine i Nordamerika. Det medtager ved denne Leilighed Passagerer til Taxter, der varierede fra 18 til 25 £, og mange af Pladserne skulle allerede være optagne. (Dagbl.)

Norge.

Christiania. Under 21de Aug. er residerende Kapellan til Aker, P. A. Jensen udnævnt til Stiftsprovst og Sognepræst til Vor Frelsers Menighed i Christiania; Provst i Søndhordlands Provsti og Sognepræst til Finnaa, J. Fr. Holst til Sognepr. i Edsberg; Provst i øvre Thelemarkens vestfjeldske Provsti og Sognepræst til Hvideseid, H. O. Folkestad til Sognepræst til Frederikshald; ledig pers. Kapell. C. C. O. Wille til resid. Kapell. til Frederikshald samt Kand. theol. O. M. Hansen til pers. Kapellan hos resid. Kapellan til Ringsaker, Stabel.

— Under s. D. er følgende Avangements og Forsættelser foregaaede i den akershusiske Infanteribrigade. Chefen for ringeboske Kompagni, Kaptain C. P. Meidell til Chef for vangske Kompagni under hedemarkske nationale Musketerkorps, Chefen for 1ste Division af Oplands Landværnsbatall. Kapt. P. C. Munch til Chef for ringeboske Kompagni; Chefen for 2den Division af Smaalenenes Landværnsbatall. Kapt. H. C. Scharffenberg til Chef for lesjeske Kompagni; Chefen for 4de Division af Oplands Landværnsbataillon Kaptain O. W. Sundt til Chef for 2den Division af Smaalenenes Landværnsbataillon; Chefen for Østerdalens Landværnsdivision Kaptain J. C. Holmboe til Chef for 1ste Division af Oplands Landværnsbataillon; Premierlieutenant A. G. Næser til Kaptain og Chef for Østerdalens Landværnsdivision, Premierlieutenant J. A. W. Apenæs til Kaptain og Chef for 4de Division af Oplands Landværnsbataillon samt Sekondlieutenanterne A. B. Overgaard og J. W. Haffner til Premierlieutenanter i Brigaden, og C. O. Løvenskiold til Sekondlieutenant i Marinen.

— Under 18de Aug. har Finants- og Told-Departementet beskikket: Undertoldbetjent i Laurviks Tolddistrikt A. Larsen til Undertoldbetjent i Christiania Tolddistrikt; Undertoldbetjent i Drammens Tolddistrikt C. L. Liong til do. i Laurviks Tolddistrikt; Undertoldbetjent i Risøers Tolddistrikt J. H. W. C. Tscherning til Undertoldbetjent i Skiens Tolddistrikt; Toldkontorist og konst. Undertoldbetjent H. Basberg og Fanejunker Hans Olsen til Undertoldbetjente i Drammens Tolddistrikt; Underofficier i Marinen, Fyrværker Nils Olsen til Undertoldbetjent i Laurviks Tolddistrikt; Roerskarl H A. Ekarnæs og Fyrvogter H. C. Steffens til Undertoldbetjente i Arendals Tolddistrikt samt Handelsborger og Vicekonsul L. L. F. Brun i Christianssand til Undertoldbetjent i Throndhjems Tolddistrikt.

— Under 14de Juli sidstl. har Hs. Maj. Kongen udnævnt til Kammerjunker ved det kongl. norske Hof Kand. jur. Oluf Stenersen.

— Under 6te d. M. har Hs Maj. Kongen udnævnt til Hoffrøken hos Hds. Maj. Dronningen Frøken Marie Manthey; til Kabinetskammerherre forhenv. Kabinetskammerherre hos Hs. Maj. Kong Oscar, Kapitainlieut. J. F. Baron af Wedel-Jarlsberg; til Kammerherrer hos Hds. Maj. Dronningen Kammerherre, Kapitain Oscar Morgenstjerne; til Kammerherre Kapitain B. G. Falsen; til Stabskapitain J. Th. Radich; til Staldmester Ritmester Fr. Næser; til første Livmedikus Prof. med. F. C. Faye; til Livmedikus Korpslæge J. G. de Besche; til Hofintendant Kabinetskammerh., Kommandørkapitain W. W. Haffner; til Hofprædikanter Sognepræst F. Rode og Sognepræst A. W. Fangen; til Sekretær hos Hofchefen R. Schydtz.

— I forløbne Uge indsattes i Vor Frelsers Kirke dens omstøbte Storklokke. Inskriptionen er den samme, som paa den gamle Klokke fra 1835. Omkostningerne ved Omstøbning m. m. skulle udgjøre 900 Spd.

— Thorsdag Aften nedbrændte Hovedbygningen paa Kopist Thoens Løkke. Dette var tredie Gang, i Løbet af et Par Aar, at Stedet er overgaaet Ildsvaade.

— I Mandags gav en dygtig Pianist, Eduard Mertke fra Petersborg, en godt besøgt Koncert i Frimurerlogens lille Sal.

— Ved kgl. Resol. af 17de Aug. er bestemt, at Senjens Provsti skal deles i tvende Provstier, nemlig Throndenæs og Senjen.

— Kongen har udnævnt Prinds Oscar og Prinds August til sine Førsteadjutanter.

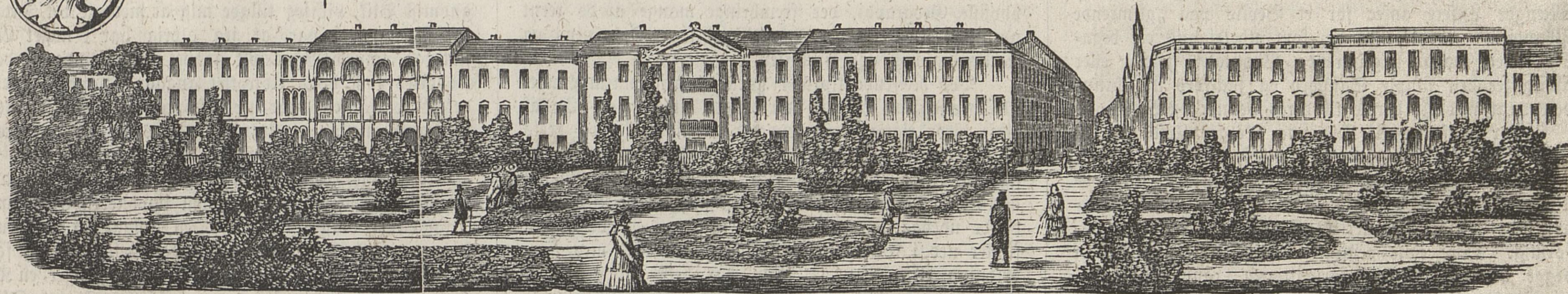
— Da der er Sandsynlighed for at Branden i Christianssand var paasat, er der udlovet en Belønning af 500 Spd. af Statskassen til den, som opgiver Gjerningsmanden.

— Robert Stephenson og George Bidder opholde sig for Tiden her i Anledning af Jernbanens endelige Aflevering. Jernbanen har dog nok flere Mangler, hvilke vel blive satte i Penge, for at erstattes af Kontraktørerne.

Nyhedsbladets Redaktør, P. Botten Hansen, bor i Kjøbmand N. Haslunds Gaard, Hjørnet af Raadhuus- og Kongens Gade.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 36. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 4de September 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Erik Gustaf Geijer.

(Efter Greve Adlersparre. — Svenska Tidningen.)

IX.

Intet Menneske er uden svage Punkter. Skyggerne paa et Billede bidrage til at hæve Lysvirkningen, og til at bestemme Totalindtrykket. For meget Lys gjør, at man intet seer, har Atterbom træffende sagt. Jeg skriver ikke noget Æreminde, og elsker og ærer Geijers Minde altfor høit til at jeg skulde stille det i en Ramme af Smigreriets kunstige Blomster, især da han just i sine Svagheder ofte viste sig allerelskværdigst. Blandt disse var vel kanskee en af de mest fremtrædende den, at falde i Henrykkelse over det Ubetydeligste. Geijer blev let overvældet; hans bevægelige Sjæl var modtagelig for Indtryk og hengav sig da blindt til deres Magt. Dette gjorde at han undertiden tilfældigt Vederligheder og snublede i dem. Ligesaa bebreider man ham, at han af og til skal have været lunefuld og stolt samt, naar hans mørke Lune kom over ham, frastødende og bitter. Jeg kan ikke dømme derom; men hvad det Sidste angaaer, forekommer det mig, som om denne Paastand er udgaaet fra en altfor vidtdreven Omfindtlighed, for ei at sige Egenkjærlighed, idet man ei har forstaaet at skjelne mellem Bitterhed og Oprigtighed. Forfatteren af disse Linier var selv nær ved paa denne Maade at misforstaae Geijer. Historien maa frem og er ikke værd at skjule, skjønt den ikke er synderlig smigrende for mig, men desmere hædrende for Geijer. For endeel Aar siden havde jeg sendt ham et Digt om Vampyren og tilføiet Ønsket om, at han vilde udtale sin Dom om Arbeidet. Gjennemgaaelsen havde et uheldigt Udfald. Geijer sendte Digtet tilbage og skrev: „Tak for Tilliden, men ei for Vampyren. Emnet er mig for græsseligt og hele Arbeidet en Væv af Vederstyggeligheder og Urimeligheder. Saadant Noget tilfredsstiller ikke den sande Smag, ikke Fornuftens billige Fordringer. Skulde det være Poesiens Hverv at drages med Sligt, da var Digternavnet ikke værd at stræbe efter. Dette om Emnet. Hvad Behandlingen angaaer er jeg ikke fornøiet. At gaae i Detailler er ikke min Vane, min Dom over det Hele udtaler sig i dette mit oprigtige Raad: „kast Du Vampyren i Ilden." Raadet blev fulgt som godt.

X.

Hæderstitelen „en Folkets Mand" har vel faa Svenskere i vore Dage gjort sig mere fortjent til end Geijer. Thi han var, hvad de Gamle meente med „en Mand for sig" — og ansaae sig for Andet end en simpel Arbeider i det store Samfundsværksted. I hver hæderlig Livsgjerning saae han Glimtet af en høiere Mission. Alle vare for ham Børn af samme Fader, og den eneste Rangsforskjel, han indrømmede, var den, som bestemtes af en meer eller mindre retfærdig Vandel. Bonden ved sin Plov; Haandværkeren i sit Værksted; Raadsherren, ja selve Regenten, betragtede han blot som Medlemmer af samme Familie, hvor den Ene ikke havde Ret til at sidde ovenfor den Anden. Kan Noget, sagde engang Tegnér, være mere daarligt og falskt, end at jeg tager Hatten af og bukker ærefrygtsfuldt og siger: „deres ydmygste Tjener" til en Excellens, som jeg foragter; — og heri stemte nok Geijer overeens med ham. Alt faaer gaae og gjælde for hvad det kan, men ikke for mere, var et af Punkterne i Geijers Troesbekjendelse.

XI.

Jeg har talt om hans Kampe. Et Resultat af dem var det saakaldte Geijerske Frafald, som paa sin Tid i en vis Leir vakte saa megen Bestyrtelse og Harme, i en anden saa megen Tilfredshed, stundom stigende til Henrykkelse. Betragter man Begivenheden upartisk, saa viser den ikke, hvad Adskillige har villet see i den, en Vaklen i Anskuelser, et Knæfald for Tidens Aand, en Opinionsjagt, et Lykkejægeri o. s. v., eller som Andre har sagt: en Opvaagnen af en Drøm, som længe havde daaret ham, en Gjenfødelse m. m., men slet og ret et Resultat af mangeaarig Selvprøvelse, og et nøiagtigt Studium af Menneskets Pligter mod det Almindelige og sig selv. Om Nogen kan siges at have fulgt sin gode Genius Fingerpeg, var det vel Geijer i denne hans Livs Brydningsperiode. Hvorhen denne Genius pegte, did gik han uden Hensyn til Andres Dom. For at tale i et Billede, var det ham ligesaa umuligt at muddre lig en Alligator i Slammet af Opinionens Flod som at glimre lig en Guldfisk i dens Vandspeil. Han vilde Intet for Effektens Skyld, Sagen var hans Alt. Ikke et Gran af en Skuespiller fandtes hos ham. At gjøre Opsigt med sin Person var Noget, som han foragtede. Alt stort skeer stille har han jo selv yttret. Med rene Hænder vilde han „bære sit Straa til den store Høstak", gribe ind i sin Tids Fremadstriden, uden en Tanke paa sig selv eller den Rolle han derved kom til at spille.

Jeg har for mig Antegnelser af en Mand, som stod Geijer nær. Uden at jeg ubetinget vil underskrive de Yttringer, som her falde, findes der dog Adskilligt i dem, som bidrager til Billedet af en udmærket Personlighed. Vi anføre saaledes Følgende, ogsaa fordi det antyder den Solformørkelse inden en vis Kreds, som blev Følgen af Geijers Bortgang fra den. Man maa ikke undres over, at denne Stilsmisse vakte Sorg i mangt et følende Hjerte, men vel over, at den kunde give Nogen, der kjendte Geijer, Anledning til Bitterhed. Her forekommer dog ingen saadan; thi det Hjerte, som her klager, er for ædelt og for varmt til at nedlade sig til en saadan Forglemmelse af Agtelsen for Andres Overbeviisning.

Med Geijers Overgang fra den konservative til den liberale Leir begyndte ogsaa Disonanserne i hans Liv. Da var hans Velbefindende og glade Lune endt; senere fremtindrede det kun undtagelsesviis som et Moment i hans Liv. Uophørlige Kampe med hans gamle Venner, som han elskede og agtede høist, forbittrede hans Liv baade Dag og Nat. Ikke mindre smertelig var den indre Strid. Var det, han havde tænkt i den kraftigste Deel af sit Liv, kun en Vildfarelse? Var det nye Lys, der var opgaaet for ham, Sandhedens? „That is the question." Paa denne Tid strev man i min Hustrus Album:

> „Tanke, hvars strider
> Blott natten ser!
> Toner! till eder
> Om hvila jag ber.
> Hjerta, som lider
> Af dagens gny!
> Toner! till eder,
> Till er vill jag fly."

Det var i saadanne Mismodstimer, han flygtede til Musiken, der altid modtog ham som sin Yndling med aabne Arme. Hans egne Tonedigte bære ogsaa Præget af de Moll-Akkorder, som gik gjennem hans Livs Strengeleg. Besynderligt er det, at i et poetisk Sind Sjælen ikke nedtrykkes af disse Moll-Akkorder, men løftes til sit Udspring. Langt fra at være ubehagelig, skjænke de derfor Følelsen dens høieste Nydelser.

Under 18** Aars Rigsdag, da Geijer var Rigsdagsmand, boede han i mit Huus. Rigsdagsluften var ikke hans Element. Han vantrivedes synligt i den, under Strid med sig selv og Andre. Geijer var aldeles ikke nogen praktisk Mand. Hans saakaldte liberale Anskuelser havde gjort ham til Ideolog, og han havde efter dem konstrueret sit Samfund, men glemt, at Menneskene endnu ikke ere Idealer. Hans Tanker, hvis Kampe „blott natten såg", lode ham heller ikke være i Fred om Dagen. Geijers Overgang var Begyndelsen til hans Undergang. De uophørlige Kampe tærede paa hans Hjerte og hans Livskraft. Den var hans hemmelige Morderengel. Nu kunde han ikke mere gaae tilbage. „Framåt, Framåt! så var hans ödes bud." Den store, høisindede Mand blev Offer for dette Bud; men han blev ei mindre i mine Øine, fordi han fulgte sin Aands Indgivelser. Jeg vil nødig troe, at han valgte den anden Vei, fordi han indsaa, at den første aldrig førte til Udødelighedens Tempel. I et Brev af 31te December 1842 skriver Tegnér til mig: „Hvad Geijer angaaer, deler jeg fuldkommen din Tanke, at han desværre er sønderslidt i sit Indre. Dog misbilliger jeg ingenlunde hans Frafald. Tvertimod var det kanskee med hans Grundærlighed et nødvendigt Naturphænomen. Hvad skulde det ogsaa være for en Mand, som ikke en eller anden Gang affaldt fra sig selv? — — Men Geijer har gjort Uret i at omtale og ligesom stryde med sin Omvendelse. Det var ikke Geijers Feil, at han faldt fra, men det var Forfængelighed og Popularitetsjagt, at han talte derom. Men Forfængelighed er alle Geniers Arvesynd, saaat ikke engang selv Geijer er fri derfor, forresten er han utvivl en genialeste og ærligste Mand, som lever i Sverige. Som alle saadanne Mennesker straffes han derfor i sit eget Indre. Men ikke skulle vi dømme ham.

Prof. Forbes's og Lloyds Reiser i Skandinavien.

(Efter North British Review.)

Et Værk om „Norge og dets Isbræer" af en Mand, der med størst Held og Originalitet har gransket Gletscherverdenen i Mellemeuropas Bjerge, maa nødvendigviis vække levende Interesse. Det Bind, som foreligger os, er en værdig Efterfølger af de berømte „Reiser i Savoyens Alper", i hvilken Bog vi finde den rette Theori for Isbræedannelsen udviklet og beviist, tilligemed en Mængde værdifulde Oplysninger om hiin storartede Bjergkjædes Eiendommeligheder. Om end adskillige indfødte Videnskabsmænd have studeret denne Gjenstand, saa er dog Norges physiske Geographi langt fra fuldstændig drøftet og vi tvivle ikke paa, at Skandinaverne selv med Glæde ville modtage denne Tilvæxt i Literaturen af vor Landsmand, Professor Forbes.

Forbes's udmærkede Iagttagelsesevne og den Erfaring, han har opnaaet paa sine Alpereiser, sætter ham istand til at fælde en sikker Dom om, hvad han seer. Han beskriver Naturgjenstandene netop saaledes, som de existere paa Jorden og møde en forstandig og tænkende Mands Øine, hos hvem der boer en dyb Følelse for deres simple og rene Majestæt og som derfor ikke lægger an paa at ophidse en tøilesløs Phantasi, tilligemed mere vilde passe sig for en Nar end for en Philosoph. Netop denne Sandhedruhed endog i saadanne Afsnit af

Værket, hvor sjælelige Indtryk mere end physiske Fakta ere Fremstillingens Gjenstand, er det, som giver Bogen Værd og udmærker den fremfor en saa stor Mäsße af moderne Skriblerier. Man kan støle paa disse Skildringer, fordi Forfatteren ikke blot besidder philosophisk Iagttagelsesevne, men tillige sund Sands og Dømmekraft, - fordi han ei alene veed, hvor fiin og flygtig „la belle couleur de rose“ er paa „de straalende Alpers sneedækte Toppe“, men ogsaa føler, hvorledes Naturen, endog i sine laveste Former, er altfor herlig til at skulle føle Savnet af slige opstruede Lovpriisninger, som en Mængde Læsere ansee for et Beviis paa „glimrende Phantasi.“ Vi troe at de, som uheldigviis ere begavede med saadan „glimrende Phantasi“ sjelden eller aldrig see den simple Sandhed og saaledes ikke kunne ventes at meddele denne til deres Venner og Bekjendte.

Vor Forfatter fik Die paa Norges Kyst den 24 Juni 1851; men hans første Indtryk, da han nærmede sig Lindesnæs Forbjerg, var mere skuffende en tilfredsstillende; thi Høiene vare lave og blottede for Storartethed, ligesom Sceneriets Totalcharakteer var eensformig. Vore egne vestlige Øer, Torec og Coll, der begge henhøre til Gneisformationen, randt ham ihu, endskjønt det nordligere beliggende Land udmærker sig ved en Overflod af Naaleskov, der strækker sig næsten ned til Havfladen. Det samme Præg vedligeholder sig hele Veien til Christiania, hvis berømte Fjord han saaledes ikke kan finde saa smuk, som den har havt Ord for at være.

Formernes Eensartethed, disse evige Skove, Savnet af saagodtsom det mindste Rev eller den mindste Sandbanke, trætter Diet, om end Scenen altid vexler og Bredderne altid ere grønne. Vi maa dog undtage Christianias umiddelbare Omegn, hvor Fjorden udvider sig til et overordentlig uregelmæssigt Basin. Bredderne ere steilere og tillige har man Afvexling ved Synet af en større Kultur og af Løvtræer, medens talrige hist og her adspredte Huse oplive Lavlandet, og de fjernere liggende Bjerge have en mere storartet Charakteer.

Christiania selv tager sig godt ud fra Fjorden saavelsom fra mange Steder i Omegnen. Byen er beliggende paa en jævn Skraaning, der gaar i sydlig Retning. I dens Udlanter afbrydes Huusrækken ofte ved Træer. Agerhuus's gamle maleriske Fæstning, der er prydet med smukke Træer og hæver sig paa et kneisende Forbjerg, hvorfra det behersker Fjorden og den største Deel af Byen, dominerer Landskabet. Byen gaar successivt over til at blive en landlig Egn, og Mellemledet dannes af utallige Villaer opførte paa høiere liggende Punkter, hvilket minder En om Genuas Omegn. I Sandhed, der er Noget i Totalindtrykket af Byen og dens Omgivelser, som er høist behageligt og tillige eiendommeligt. Den Reisende, som har seet Mellem- og Sydeuropa, er i Forlegenhed for at finde en Sammenligning. Luftens Klarhed, Solens Varme og en vis Farvestyrke i Landskabet minder uvilkaarligt om sydligere Breddegrader endog om Middelhavets Kyster. Men Indtrykket forstyrres igjen ved den Baggrund af Naaleskove, som har meget tilfælles med nogle af de høiere liggende skovrige Kantoner i Schweitz. Dog savne vi igjen en Baggrund af Alpetinder og evige Sneemasser. (S. 3.)

Det er med Fornøielse, at vor Opmærksomhed hyppig bliver henvendt paa, hvorledes der finder en stor Lighed Sted mellem mange af Norges Kystegne og Vest- og Nordskotlands med tilliggende Øers paa den anden Side; men vi kan ikke istemme den Dom, som er fældet af en misfornøiet Tourist, der efter en Sammenligning mellem Kirkwall og Christiania tilkjender den orcadiske Hovedstad Fortrinet. Den sidstes skjønne Domkirke udgjør dens eneste Overlegenhed, men ak! hvad ere saa dens uanseelige Høider, dens skovløse Marker og den sparsomme Skjønhed, som den faaer af Peeriesøen! Mange af det sydlige Norges Natureiendommeligheder minde vistnok om noget Tilsvarende i de nordlige Dele af Storbritannien, men Klimatet i denne Deel af Skandinavien er saa langt gunstigere, at vore nøgne, øde Øer med deres træløse Skjærgaarde og bedrøvelige Myrer frembyde et Udseende, meget forskjelligt fra Christiania Omegns, der pranger ei alene ved Overflødighed af Furu- og Granskove, men ogsaa er smykket med Eg, Ask og Alm, med Plataner, Løntræer og Bøgetræer, alle af anseelig Høide og yppig Løvvæxt - for ei at tale om disse Frugttræer, Buxbæxter, og „straalende herlige Blomster“, hvis gyldne Glands gjør denne Jord til et Paradiis; medens paa vore nordlige Øer disse Tingester, som man af Høflighed kalder Træer, have en slem Lyst til at ligne store tynde Buster, der ere meget udsatte for at døe ud paa den ene Side.

Den sociale og borgerlige Tilstand og den vidt fremskredne Oplysning og Dannelse i saa nordligt beliggende Byer som Christiania, Bergen og Throndhjem (den sidste ligger endog næsten under den 64de Breddegr.) hentyder, efter Prof. Forbes, paa et Sammenstød af Omstændigheder, der ere gunstige for Civilisationen, til hvilke man heller ikke vil finde Magen i nogen anden saa langt fra Ækvator liggende Deel af Kloden. De ere paafaldende Virkninger af hine Love i den physiske Geographi, der frembringe mange af de reent naturlige Phænomener, hvorom vi faae Oplysning og Forklaring hos vor Forfatter.

Vor Reisende kjørte i Kariol tvertigjennem Landet til Throndhjem, hvortil han brugte otte Dage. To af disse bleve rigtignok anvendte deels til Hvile og deels til en Undersøgelse af Dovrefjeld. Sneehætten hæver sig fra en allerede i sig selv høi Basis i en Afstand af 14 engl. Mile fra Jerkind. Bestigningen af Bjerget er baade ubehagelig og farlig, da Foden ved hvert Trin synker ned i Sprækker og Revner, „der true med Forvridning eller Brud.“ Man har bedre Fodfæste nær Toppen, men Vinden er meget kold. Bjerget har, naar man iagttager det fra Toppen, Form af en Rygrad, der gaar omtrentlig fra Øst til Vest med brat Nedstyrtning imod Syd, men med jævn Skraaning i andre Retninger.

Skuespiller Georg Dahlqvist. (Efter Photographi.)

„Forbybningen paa Sydsiden er bleven sammenlignet med et Krater, idet Bjergryggen for en Deel bøier sig rundt sammen i Lighed med Fjeldformationerne paa Monte Somma, hvad angaar Væggenes Bratheb, medens Høiden igjen er meget større. Man siger, at der er en Sø midt i Hulningen, men paa denne Tid var den utvivl tilfrosset og skjult af Sneemasser. Fjeldryggen selv har en vild sønderreven Form og bestaar ligesom det hele Bjerg af temmelig sprød Glimmerskifer. Stedet, hvorpaa vi stode, var en Kegle af lutter Snee, lodret affaaret paa den Side, som vendte mod Afgrunden.“ (S. 21.) — „Paa vor Tilbagetour til Jerkind spiste vi tilaftens Reensdyrsuppe og fandt den fortræffelig.“

Den største Ulempe, som er forbunden med Reiser i Norge, kommer af Sneesmeltningen i visse Aarstider. Ikke bliver der nok tilbage af Snee til Slædekjørsel og altfor meget igjen for Kariolerne. Veiene blive til Grøfter, omgivne af Snee, ikke saa brede, som behøves for Kariolhjulene og indeholdende Pøle af iiskoldt Vand. Paa de Steder, hvor Sneen endnu er dyb, er den bleven ude af Stand til at bære Vægten af en Hest, og Dyret synker ned til Bugsjorden eller dybere, medens den Reisende, overladt til sig selv, forsøger at komme frem tilfods, dykker først det ene Been og saa det andet ned i den kolde Afgrund, men føler sig først sikker, naar han befinder sig siddende omskrævs paa en noget mere solid Sneemasse, medens hans Been dingle ned i en libet forfriskende Strøm af koldt Vand. Slutningen af April og Begyndelsen af Mai er derfor den uheldigste Tid til Reiser i Norge.

Passet ved Vaarstien frembyder et ret stolt Billede, vistnok ikke alpemæssigt, men mere ligt de smukkeste Dele af de skotske Høilande. Ved Skiftet Drivstuen havde en Mængde Bønderfolk forsamlet sig i et eller andet Bygdeanliggende.

„Vi havde saaledes en god Leilighed til at iagttage de norske Bønders Eiendommeligheder. En i Sproget ukyndig Reisendes Mening er maaskee ikke værd at lægge Mærke til; men da jeg tiltroer mig en Smule physiognomist Blik, vil jeg tillade mig at meddele det Indtryk jeg fik, og det var, at jeg aldrig har i noget Land seet saa smukke Bondefolk saavel i Henseende til deres Ydvortes som hvad Udtrykket angaar; navnlig gjælder det Befolkningen nordenfor Dovre. De yngre Mænd ere rankvoxne og muskuløse og deres Fremtræden forener Mandighed med Belevenhed i en mærkelig Grad. Da Haaret i alle Aldre bæres langt, saa faae derved gamle Mænd et ærværdigt, ja stundom imponerende Udseende. Dragten er høist klædelig. Den bestaar af lysebrunt, hjemmevirket ulbent Klæde, med et Belte, kunstig sammensat af Læder og Messing, i hvilket hænger en Kniv (ogsaa arbeidet paa Landet) med et udskaaret Skaft. En nedhængende rød Uldhue fuldender Klædningen. Nogle Reisende beklage sig over Nordmændenes Seendrægtighed og Dumhed. Det kan vel saa være, at de ere langsomme, naar man tager Hensyn til, at de altid bruge meget Overlæg i deres Handlinger, men saavidt jeg kunde erfare paa denne Reise har jeg i Almindelighed fundet dem mere end almindelig forstandige og høflige.“ (S. 32.)

Som Sidestykke til dette fordeelagtige Vidnesbyrd behøve vi neppe at minde om M. Laings velbekjendte Ytringer.

Han fortsætter Reisen til Throndhjem og senere med Dampskib til Hammerfest og Altenfjorden, vender tilbage og beseiler Kysten til Bergen, hvorfra han befarer Sognefjorden.

En af de faa zoologiske Noticer i dette Værk er om Bæveren, hvoraf et Exemplar opbevares i Bergens Museum. Dette Dyr skal endnu findes i temmelig stor Mængde i Thelemarken og Egnen nordvest for Arendal. Men i det Hele taget er Antallet af Bævere saaledes formindsket, at de ere blevne tagne under Lovens strænge Beskyttelse for en vis Tid af Aaret. Udryddelsen af dette interessante og flittige Dyr vilde isandhed ogsaa være en beklagelsesværdig Ting. Tilligemed Bjørnen, Vildsvinet og Ulven er Bæveren et Dyr, som den forøgede Befolkning og Agerbrugets Fremskridt allerede i den historiske Tid har forjaget fra Storbritannien. I mange Aar savnede vi authentiske Oplysninger om de europæiske Bævere. Vi troe ikke der er nogen specifisk Forskjel mellem dem i Nordamerika, hvilke boe flokkeviis, og de faa isolerede Par, som endnu bygge deres mindre statsmæssigt ordnede Bygninger langs Bredderne af flere europæiske Hovedfloder, saasom Rhinen, Donau, Weser. Deres væsentlige Fornødenhed er et tyndt befolket Land med Overflod af Vand og Skov. I de nordligste Egne af Amerika synes deres Nordgrændse ene og alene at være afstukket efter Skovenes Forsvinden, og de lade sig ikke paa nogen Maade afskrække ved en langvarig eller stærk Kulde, hvis ellers Betingelserne ere gunstige; hvilket fremgaar deraf, at de findes ved Bredderne af Makenzi, den største og mest skovbekrandste Flod i Amerika af alle dem, som udmunde i Nordiishavet. Om mange veed man, at de findes indtil den 68de Grads Bredde. Mr. Say sætter deres Sydgrændse ved Ohios og Missisipis Sammenstød. Deres Kjød roses meget baade af de omstreifende Indianere og vore kanadiske Reisende, især naar de steges i deres Hud efter at Haarene ere afbrændte. Vi troe, at i den senere Tid Brugen af Silke og andre Stoffer i Manufakturerne har formindsket Behovet af og saaledes Prisen paa Bæverskind. I Aaret 1743 indførtes over 150,000 Skind til London og Rochelle foruden, hvad der smugledes. I Aaret 1808 blev ikke mindre end 126,927 Stkr. udførte til Britannien fra Quebek alene, medens det Antal, som i 1837 bragtes til London fra et Opland over 4 Gange saa stort, ikke meget oversteg 80,000 Skind. Med Hensyn til de skandinaviske Bævere skulde det være af Interesse at vide, om de flokke sig sammen og bygge Damme lig deres Brødre i Vesten, eller om de i Østeuropa blot boe som et forfulgt Folk, saa i Antal og langt fra hverandre, hvert Par for sig langs de udhulede Bredder af skyggefulde Floder.

En skjøn Eiendommelighed ved de norske Landskaber er den glimrende Rigdom paa Fosse. Vi kunne vel sige, at de faae sit smukkeste Præg ved sine prægtige Elve og Vandfald. Det Vigtigste, som vi hos os faa have

at udsætte paa Vandfaldene er, at i Sommertiden, som skulde være gunstig for deres Beskuelse, de da sædvanlig intet Vand indeholde. Den Reisende kan i ugeviis færdes om blandt Bjergene og blive gjennemblødet af Regnen, men naar han saa kommer til en eller anden stor Bjergstyrtning, berømt for sit Vandfald, seer han sjelden Andet end graa, spøgelseagtige Klippemasser, tause som Døden eller ifærd med at fælde nogle faa sørgmodige Taarer til Erindring om mere „jovialske" (Jupiter pluvialis) Dage, som nu ere forsvundne.

Hvis en Fos er det eneste Maal for Ens Reise, saa bliver man i Almindelighed skuffet. Et Vandfalds Nærhed er ogsaa et meget koldt Sted for en Piknik, naar undtages for de mest erklærede Afholdsvenner, og endog disse føle sig hyppig besværede derved. Paa en meget lummer Dag er Luftens skjælvende Bevægelse og de stadige Oversprøitninger med fiin Duskregn fra Fossen særdeles forfriskende, men man savner næsten altid godt Grønsvær, hvorpaa man paa gammel romersk Viis kan strække sine Lemmer, og den uforstandige Ungdom bringer idelig og altid den endnu uforstandigere Alderdom, til at istemme et hvinende Skrig, fordi de „gaae for nær til Afgrunden." Vi ere fuldkommen enige med Prof. Forbes i, at smaae Vandfald, som man ganske uventet opdager og som ikke beskues af mere end to ad Gangen, i det Hele taget ere de bedste. Vi føle en behagelig og tilgivelig Selvtilfredshed og troe i dette Dieblik, at Situationen er ubekjendt for hele Verden undtagen os selv; desuden besidde hine smaae Sølvstrømme, med deres „uskyldige Glands", ofte en høiere og mere levende Skjønhed og fremkalde en behageligere Følelse, end hine majestætiske og forfærdelige Afgrunde, som gjenlyde af „de skrækindjagende Røster fra Tordenens Sønner." Norge har nu Overflod af Fosse af hvilketsomhelst Slags og det over al Maade; deraf dets tiltrækkende Skjønhed.

Aarsagen til denne Overflødighed paa rindende Vand, er at finde i Landskabets eiendommelige Konfiguration, idet Bjergene ere brede og flade paa Toppen og Dalene dybe og langt fra hverandre. De høie Bjergsletters Overflade modtage og samle den Regn, som senere flyder ned i Dalene gjennem smale Render, men da disse ikke forgrene sig synderlig, sædvanlig kun danne enkelte Linier og ere paa begge Sider omgivne af steile Opstigninger til Fjeldene, saa udgjøre Elvene Samlingsstedet for Vandtilstrømninger fra meget udstrakte overliggende Egne og blive fornemmelig nærede af Smaabække, som efterat have fuldendt deres Løb paa Bjerghøiderne tilsidst som Kaskader kaste sig ned ad Fjeldkløfterne. Disse Bjerghøider ligge saa høit, at de i mere end to Trediedele af Aaret ere bedækkede med Snee, og i denne Periode ere forholdsviis næsten tørre.

„De store Dynger om Høsten, Vinteren og Vaaren blive optøede under den næsten uafbrudte Varme i de lange Sommerdage. Sædvanligviis kun i denne Tid bliver det Indre af Norge besøgt, og vi see Virkningen af Sommersolen i den Overflod af rindende Vand, som strømmer frem i denne korte Aarstid. Paa Alperne er udentvivl en lignende Aarsag i Virksomhed; men det ulige mindre Antal af Fosse er begrundet i den fuldstændige Mangel paa Bjergsletter og den i det Uendelige forgrenede Charakteer, som Dalene der have. Paa Pyrenæerne, som have en endnu i høiere Grad end Alperne kamformig Skikkelse ere Fossene vistnok talrigere, men igjen langt ubetydeligere." (S. 251.)

Alle Træk og Phænomener ved Iisbræerne, saaledes som Prof. Forbes iagttog dem i Norge, bidrage til at stadfæste hans Theori om Aarsagen til deres Bevægelse, hvilket er udviklet i hans forrige Værk. See „Travels in the Alps of Savoy" Cap. 21 smlgn. „Norway and its Glaciers". (S. 234.) De fornemste Facta, paa hvilke denne Theori grunder sig, ere følgende. 1) Isens nedgaaende Bevægelse fra Bjergene imod Dalene er stadig og regelmæssig, gaar for sig Nat og Dag uden Spring eller Pauser. 2) Den finder Sted ei alene om Sommeren, men ogsaa, om end i mindre Grad, om Vinteren. 3) Den varierer altid efter Temperaturen saaledes at den er stærkere i varmt end i koldt Veir. 4) Regn og smeltet Snee bidrage til at fremskynde Bevægelsen. 5) Iisbræens Centrum bevæger sig hurtigere end Siderne ligesom det

Christianias nye Fattighuse. II.

er Tilfældet med Floderne. 6) Bræens Overflade bevæger sig hurtigere end Bunden, hvilket ogsaa finder Sted med en Flod. 7) Bræen skrider (saafremt Forholdene ellers ere lige) hurtigere frem paa bratte Skraaninger. 8) En Bræes Bevægelse afbrydes ikke, heller ikke forhindres dens jevne Fremadskriden derved at de Passager i Fjeldet, hvorigjennem den maa gaa, blive smalere, eller ved Ujevnheder i dens Leie. 9) Sprækkerne danne sig forstørstedelen hvert Aar, idet de gamle forsvinde ved Isens Sammensmeltning under og strax efter den hede Aarstid. Den Theori for Bevægelsen, som lader sig aflede af de ovenanførte Facta, er følgende:

„En Isbræ er en plastisk Masse, som drives fremad af Tyngden og er seig nok til at glide hen over de Hindringer, som den møder, og lade den ene Deel passere forbi over den anden, uden at briste; undtagen hvor Modstanden er altfor stærk; da isaafald Sammenhængen afbrydes ved en Revne eller almindeligere ved at Overfladen faaer en søndersprukken Form. Bortseet fra den ulige større Seighed og Klæbrighed ligner en Bræes Bevægelse, naar man betragter den under Eet, meget en Flods, deraf Sidernes og Bundens forholdsviis langsommere Fremadskriden. Endelig maa Temperaturens Formindskelse, der igjen formindsker Isens plastiske Natur og følgelig det hydrostatiske Tryk af Vandet, der fylder enhver Pore om Sommeren, forsinke dens Bevægelse, medens Varmen og Fugtigheden have den modsatte Virkning. Disse ere de Meninger, som jeg optegnede i 1842, og som ti Aars Erfaring og Overveielse kun have bidraget til at bestyrke." (S. 235.)

Da vor Forfatters væsentlige Diemed med at publicere dette Værk var at forbinde sine Jagttagelser fra Schweitz's og Savoyens Iisbræer med dem, som han havde gjort i Norge, har han tilføiet Beretningen om tre Alpereiser fra ældre Tider, hvilke foregik i de vildeste og meest iisbelagte Egne i Europas Centrallande. Disse ville vel give Læseren Udbytte nok for hans omhyggelige Studium, men det hører ikke hid at omtale dem. Vi skulle nu tage fat paa en anden Kreds af skandinaviske Oplevelser.

Dersom Prof. Forbes er en stor Philosoph og ikke synderlig interesseret for Jagt eller Fiskeri, saa er Mr. Lloyd meget hengiven til disse Kunster, medens han lidet befatter sig med at være Videnskabsmand. De supplere saaledes hinanden paa en meget heldig Maade. Philosophen er dog som man kunde vente, den omhyggeligste og grundigste af de To, idet han forbinder nøkterne og distinkte Ideer med hvad han iagttager, søger paa systematisk Maade at efterforske Tingenes sande Forholde, besidder stor Skarpsindighed til at sætte fra hinanden og ordne indviklede Phænomener, og en præcis Maade at meddele sine Jagttagelser og Slutninger paa uden vidtløftige Omsvøb eller Overdrivelser. Mr. Lloyd derimod kan, skjønt han besidder meget personligt Mod og stor Udholdenhed samt en god naturlig Jagttagelsesevne, en reen Sandhedskjærlighed og lang praktisk Erfaring fra Skov og Mark, Buske og Krat, Sumpe og Myrer, Bjerge, Søer og Floder, dog ikke bare sig for at lytte meget til Rygter og meddeler hyppigere, end man kunde vente og ønske, Andres Meninger endog i Punkter, som vedkomme hans eget særegne Fag som Jæger eller Fisker. Hans Aandskonstitution indeholder adskillige Selvmodsigelser. For at tale phrænologisk har han et stort Lettroenhedsorgan, og om han end just ikke har et Øie, der saa let lader sig skuffe som Signor Acerbi, som indbildte sig at see Hvalfisk i Mælarsøen, saa omtaler han ofte Gjenstande, især naar han følger Rygter, „hvilke" for at tale med Shakespeare „ere meget lige en Hval." Paa samme Tid efter mange Aars Ophold i Sverige og trods de fuldstændigste Anledninger til at gjøre sig bekjendt med Forholdene ved personligt Studium og Jagttagelse af vanskelige eller omtvistede Punkter vedbliver han dog endnu at være i Uvished om mange Ting, som han dog kunde have bragt til Evidents under et saa langvarigt Ophold og som vi her hjemme have havt stor Lyst til at lære nøiere at kjende. Han var længe i Vildrede angaaende adskillige Species af Finneslægten, og vi ere endnu ikke vis paa, om han er kommen paa det Rene dermed. Dog, hvis

han finder Grunde til at forlade gamle Meninger, saa tilstaar han paa en meget rosværdig og peen Maade, at han har taget Feil.

Byens nye Fattighuse.

(Fortsat fra forrige Nr.)

Det er ofte blevet fremhævet, at jo lettere Adgangen er til at blive forsørget ad den offentlige Barmhjertigheds Vei, desto større bliver deres Tal, som slaae sig paa „Ladsiden" og benytte sig deraf. Og dette er intet mindre end forunderligt. De Mennesker, som komme i de sletteste Kaar, ere i Regelen Saadanne, der ere mindst oplyste, have mindst Agtelse for sig selv, og kunne lige let sætte sig ud over Bibelens Bud om at Enhver, for at leve, skal arbeide, og den Fordring, som et velordnet Samfund stiller til Enhvers Evner og Kræfter. Hvor en forstandig Kommunestyrelse udligner paa Medborgere, hvad de uforskyldt og værdige Fattige skulle have, der kan Understøttelsen neppe blive saa rigelig og let erholdelig, at den skulde friste Mange, der kunne ernære sig selv, til i Fattigdommen at søge sit Udkomme. Trods de nye prægtige Fattigstuer bliver det saaledes vistnok en lidet, misundelsesværdig og lønnende Stilling at være fattig her i Hovedstaden, hvor de milde Stiftelser er aldeles utilstrækkelige til Behovdet. - Men anderledes stiller Sagen sig i en By som Throndhjem, hvor de Fattige alene i de Angellske Stiftelser eie større Værdier, end Christianias hele grueopvækkende Gjeld af en halv Million, og hvor Forsørgelsen er uforholdsmæssig rigelig. I dette og lignende Tilfælder kan det let hænde, at Folk trække sig tilbage fra „Livets Slid og Møie", endnu medens Arbeidskræfterne ere tilstede, og i Fattigdommens priviligerede Stilling søger et Otium, ligt Embedsmandens eller Gaardbrugerens, naar de ere kjede af den længe drevne dagligdagse Bedrift. Forsaavidt kunne det Slags milde Stiftelser blive til Skade, istedetfor at opfylde de ædle Stifteres Hensigter. Endnu kort efter Oprettelsen af de Angellske Stiftelser reiste en tydsk Reisende her i Landet, Professor Fabricius, Tvivl om, hvorvidt Throndhjem havde vundet ved Angells store Velgjørenhed, idet han bemærkede, „at efter hans Erfaring tiltog de Fattiges Antal i samme Forhold, ja maaskee endog mere end Stiftelsernes, og der fandtes altid Folk nok, der vilde lade sig ernære, uden at arbeide, saalænge der gaves milde Stiftelser til blot at ernære dem, uden at fordre Arbeide af dem. Han troede derfor, at deslige milde Stiftelser som oftest blive Aarsag til Lediggang, Ladhed og de dermed følgende Laster, samt Armod. Og disse Betænkeligheder troe vi neppe Resultaterne af de Angellske Stiftelser have ganske fjernet, tvertimod have de snarere bestyrket dem paa samme Tid som de vel have skaanet Throndhjem for de øvrige Byers trykkende Fattigbyrder.

Men her i Hovedstaden stiller Udsigterne til at blive forsørget ved Fattigvæsenet sig saameget ugunstigere, at de kun skulle friste Faa, og navnligen afgive de en yderst daarlig Trøst for de Borgere, der nu maaskee sukke under Fattigbyrden, ved Haabet om en Gjengjældelsens Dag ogsaa for dem. Thi trods Byens nye dyre Fattigstuer, dens milde Stiftelser og en Fattigskat af 70,000 Spd., der for Tiden udlignes paa de rige og endog paa de mere eller mindre fattige Borgere (thi man gaar nu meget langt ned), er dog Udsigterne til en eftertragtelig Fattigforsørgelse saare ringe. De nye Fattigstuer rumme vel halvtredie hundrede Individer, men Antallet af dem, der trænge til offentlig Understøttelse, beløb sig i forrige Halvaar til over 2000, nemlig, foruden de Fattige, der vare anbragte i de gamle Fattighuse, 1010 andre, der nøde Understøttelse udenfor disse, samt 778 Individer (mest Børn), der vare bortleiede til fremmede Folk. Byens Indbyggerantal udgjør 40,000. Naar der til hiint Antal af Fattige kommer de, der underholdes i milde Stiftelser, som ikke høre under Fattigvæsenet, tør man følgelig antage, at mindst Femtendeparten af Byens Indvaanere trænge til Andres Understøttelse. Vi vide ikke om dette Antal i Løbet af de sidste tyve Aar er betydelig steget i Forhold til Folkemængden; men det finde vi ved at gjennemgaae de gamle Budgetter, at Fattigbyrderne ere tiltagne i overordentlig Grad. I 1830 udgjorde Fattigkassens Udgifter 17,070 Spd., iaar beløbe de sig til 70,000, hvilket er meer end det Fiirdobbelte; men imidlertid er Byens Folkemængde knapt fordoblet; følgelig er Fattigforsørgelsen meer end fordoblet.

De nye Fattigbygninger, med det kroniske Sygehuus, ere opførte af Bygmester Unger efter Stadskonduktør Grosch's Tegninger. Omkostningerne derved have været 65,000 Spd., hvilket Beløb er tilveiebragt ved et udenlandsk Laan fordeelt til 6 pCt. Rente og med 2 pCt. Provision og senere et andet. Tomten, der ligger ved Kroghs-Støtten, langs Alleen til Nybroen, tilhørte i Forveien Byen, og man undgik saaledes den Udgift af et halvt Snees tusinde Daler, som efter den første Indstilling vilde fulgt ved Indkjøbet af Sognepr. Teisners Løkke. Det er et halvt Snees Aar siden denne Sag kom paa Bane, men først i 1856 fattedes endelig Beslutning og i 1857 tilveiebragtes ved hiint Laan de fornødne Penge. Overslaget lød for det kroniske Sygehuus paa 19,450 Spd., for Fattighuset (see vor Plade) paa 35,120 Spd. og for en Midtbygning (afbildet paa vor forrige Plade) paa 8800 Spd. Denne imellem Sygehuset og Fattighuset ligende Bygning indeholder Familiebolig og Kontorer for Fattigforstanderen, en stor Bedesal og nogle andre Værelser, der dog ikke for Tiden indredes. Sygehuset rummer vel hundrede Personer, Fattighuset omtr. 250.

Man maa her ikke troe, at hver af disse halvtredie hundrede Fattige har sit eget Værelse og øvrige Bekvemmeligheder; tvertimod, der boe fire indtil tolv sammen, og hver Enkelt har kun et eget Aflukke til sin Seng. Man skulde altsaa vente, at dette blev usædvanlig billige Beboelsesleiligheder; men saa er det dog neppe. En Bygning for 250 Personer koster omtr. 35,000 Spd.; dette udgjør 140 Spd. for hver Beboer, hvilket ikke er saa langt fra Gjennemsnitsværdien af den Huusbekvemmelighed, som hver enkelt af Byens Indvaanere, fra Statsraaden til Haandværkeren, indehaver. Indbyggerantallet er nemlig omtr. 40,000, Husenes Værdi, ifølge Brandtaxten af 1855, noget over halvottende Million. I Bergen falder der, ifølge Assurancesummen, paa hvert Individ Bekvemmelighed til en Værdi af 132 Spd., i Drammen til 106 Spd., i Stavanger til 84 Spd. og i Christianssand endog kun til 77 Spd. Man vil altsaa see, at Christianias Fattige ingenlunde boe uforholdsmæssigt billigt - tvertimod boe de gjennemsnitlig næsten lige saa dyrt, som hver af de ikkefattige Indvaanere, og dyrere end Indvaanerne i nogen af de andre Stæder, hvor forresten Træhuse ere hyppige.

Det vil klinge underligt, men det er dog saa, at Værdien af Christiania Sygehuus og Fattigstuer - ifølge Assurancesummen - beløber sig til næsten den samme Værdi, som enten Staværns, Vadsøs eller Lillesands samtlige Bygninger, og til langt mere en Hønefos's, Bodø's, Vardø's, Aasgaardstrands, Langesunds eller Tvedestrands. Enhver af disse Byer indeholder et saa stort Antal Indbyggere, at disse i Gjennemsnit maa beregnes at boe til Tredieparten eller Fjerdeparten af Hovedstadens Fattiglemmer, forudsat at Bekvemmeligheden regnes efter Renterne af den Sum, den koster.

I de nye Fattighuse, samles Beboere af forskjellige Fattigstuer, som blive nedlagte og hvis Bygninger eller Tomter komme Byen tilgode: saaledes fra Peder Mikkelsens Fattigstue, Sagbankens Fattigstue (hvis Tomt for endeel vil tjene til Jernbanetorvets Udvidelse) og Voldens Fattigstue m. fl. Ogsaa Lemmerne af Carl Johans Forsørgelsesanstalt for Vaterland havde man tænkt at overflytte did; men denne Sammensmeltning fandt ikke Kongens Bifald, og Formandskabet har derfor maattet anvise ny Tomt til Bygning for denne Stiftelse, hvis gamle Bekvemmelighed det har faaet sig overdraget. De nye Fattighuse vare beregnede paa at kunne tages i Brug til Høsten, men det vil dog neppe kunne skee før til Nytaar.

Det var paatænkt at flytte Kroghs-Støtten, hvortil det kroniske Sygehuus støder, men saavidt vi vide, har denne Sag stødt paa saadanne Vanskeligheder, at den er endeligen opgivet. Vi kunne alligevel ikke tilbageholde det Ønske, at denne Støtte maatte flyttes og faae et mere passende Sted end dens nærværende. Vi eie allerede flere smukke offentlige Pladse, der kun trænge til et monumentalt Tegn, for at blive til Pryd for Byen. Kroghs-Støtten kan ikke forslaae, undtagen ved sin gribende Foranledning. Men der maa komme noget efter. Intetsteds findes nu noget Monument, og intet er i den nærmeste Fremtid at vente. Hvorsomhelst man derfor vender sig i denne vor kjære By, modtager man Indtrykket af, at Alt kun tilhører Dagens simpleste Krav, og at Intet er viet til Erkjendtligheden og Erindringen.

Intet findes, ved hvis Beskuelse Folkets Sind løftes op over det Hverdagslige, eller dets fædrelandske Følelser og Sands for de bildende Kunster kunne finde Næring.

Georg Dahlqvist.

Vi give ovenfor et Portræt af den geniale svenske Skuespiller Georg Dahlqvist, som for Tiden aflægger Norge et Kunstnerbesøg og nogle Gange er optraadt i Klingenbergs store Sal for et talrigt og taknemmeligt Publikum. Idet vi forresten, med Hensyn til hans Kunstnerdygtighed, henvise til vor Notits i forr. Nr., tilføie vi her kun, at Dahlqvist siden paa Udflugter fra Hovedstaden har givet dramatiske Underholdninger i et Par af vore Smaabyer, og desuden endnu en Gang er optraadt paa Klingenberg, paa Grund af det store Tilløb og Bifald ved hans omtalte, sidste Forestilling der.

Literatur.

Historische Zeitschrift, herausgegeben von Heinrich von Sybel. Erster Jahrgang 1859. Dette Tidsskrift, hvis Udgiver, Professor i Historien i München, er en af Nutidens mest anseede tydske Historikere, er bestemt til at tjene som et Organ for almindelig videnskabelig Meddelelse mellem Historiens Dyrkere i Tydskland. Et saadant Meddelelsesmiddel har den tydske Literatur savnet, siden W. A. Schmidt's Zeitschrift für die Geschichtswissenschaft gik ind i 1848, - et Savn, som maatte være meget føleligt for en saa rig og saa rast fremadskridende videnskabelig Virksomhed som den, de tydske Historikere i den nyere Tid have udfoldet. Vistnok er der Overflod af historiske „Taschenbücher" og andre lignende Tidsskrifter, men disse kunne, hvor respektable end flere af dem i sit Slags ere, ikke udfylde Savnet, da de ere beregnede mere paa at afgive almeeninteressant historisk Læsning end paa Videnskabens Fremme. Det nye Tidsskrift, hvoraf to Hefter hidtil ere udkomne, seer ud til værdigt at ville opfylde sin Bestemmelse. Det vil efter Udg. Forord fremfor alt være et videnskabeligt Tidsskrift; det vil dernæst ikke være politisk eller tage et bestemt politisk Parti, ihvorvel det vil udlukke Feudalismen, Ultramontanismen og Radikalismen som politiske Anskuelser, der ere uforenelige med en sund historisk Betragtning; det vil heller ikke være et antikvarisk Organ, men fortrinsviis behandle Gjenstande og fremhæve Synspunkter, som have ligefrem Anvendelse paa Nutidens Forhold. Det vil derfor indrømme den nyere Historie større Plads end den ældre, ligesom det især vil rette Opmærksomheden paa den tydske Historie. For at give en tydeligere Forestilling om Tidsskriftets Plan og Omfang ville vi anføre det væsentligste Indhold af de to udkomne Hefter. Første Hefte aabnes meget passende med en Række Afhandlinger af anseede Forfattere (Ranke, Pertz, Droysen m. Fl.), der fra forskjellige Synspunkter belyse den tydske Historieforsknings og Historieskrivnings Standpunkt for Tiden og de Opgaver, den har stillet sig for den nærmeste Fremtid. Videre finde vi i samme Hefte en udførligere og i flere Punkter heldig Gjendrivelse af Macaulays bekjendte Essay over Frederik den 2den ved Ludvig Haüsser, en Afhandling om den platoniske „Stats" Betydning for den senere Tid af E. Zeller og en biographisk Skizze af den saa talentfulde Forfægter af Absolutismens og Ultramontanismens Sag bekjendte sardiniske Diplomat Grev Joseph de Maistre ved H. v. Sybel. Andet Hefte bringer blandt andet en længere Afhandling af Theodor Mommsen: „über das römische Gastrecht und die römische Clientel," en Skildring af Klopstocks Ophold hos sin Mæcenat Markgrev Carl Frederik af Baden ved David Strauss, og tilsluk første Stykke af en Afhandling om den Strid, Island har ført og fremdeles fører med den danske Regjering for at erholde en selvstændig repræsentativ Forfatning, ved den som heldig Dyrker af ældre nordisk Ret og Historie bekjendte Dr. Konrad Maurer. En særdeles værdifuld Afdeling af Tidsskriftet er endelig en, saavidt vi kunne see, meget fuldstændig Oversigt over den nyeste historiske Literatur, for de vigtigere Værkers Vedkommende ledsaget af korte Kritikker. I de to foreliggende Hefter behandles paa denne Maade paa et Rum af ikke mindre end 154 Sider, hvad der i Aaret 1858 i og udenfor Tydskland er udgivet vedkommende den almindelige Historie samt Tydsklands, Schweitz's og Englands Historie. — Vi anbefale dette Tidsskrift, for hvis Gediegenhed allerede de Navne, vi ovenfor have anført, vil være tilstrækkelig Borgen, til enhver Ynder af den historiske Videnskab og især til den, der ønsker at gjøre sig bekjendt med dens Standpunkt og Fremskridt i Tydskland. Det udkommer i svære Kvartalhefter (hvert paa omkring 18 Ark) til en Priis af omtrent 5 Spd. Aargangen og er meget smukt udstyret. —8—

Norge.

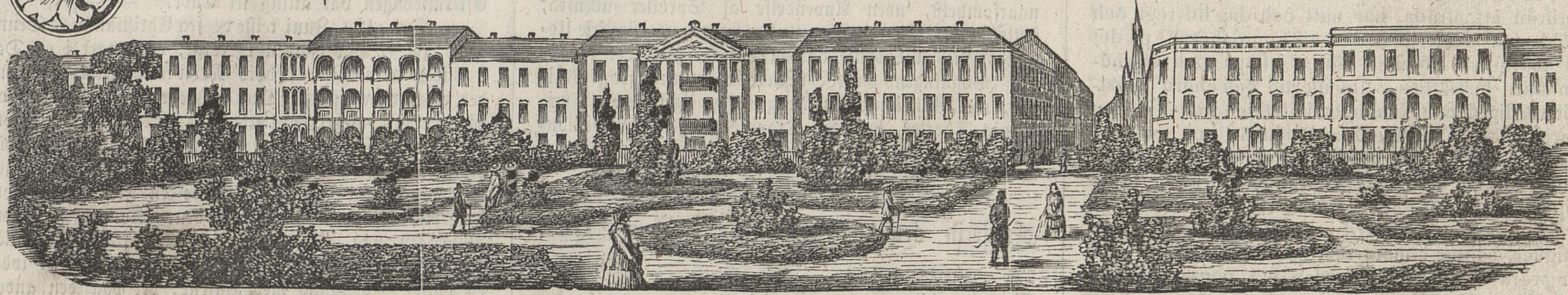
Christiania. Bjørnstjerna Bjørnson, der fra Nytaar af skal tiltræde Aftenbladets Redaktion, har 27de August forladt Bergen, hvor han henved et Par Aar har været Sceneinstruktør, og i den senere Tid tillige redigeret „Bergensposten." Inden hans Afreise er „Synnøve Solbakken" udkommet i tydsk Oversættelse ved Kand Otto Lübbert (en anden tydsk Oversættelse var tidligere allerede i Trykken, men blev kasseret), og hans Portræt er udkommet i Lithographi (Priis 60 ß), ligesom ogsaa den ofte omtalte nye Novelle „Anne" nu skal være færdig fra Pressen. Instruktørposten ved Theatret er overtaget af Kand. philos. Skuespiller Georg Krohn.

— Advokat Dunker er udnævnt til Nordstjerne-Ridder, flere Danske og andre Udlændinger til Olafs-Riddere.

— De svenske Natursangere, som Publikum vil have i gunstigst Erindring fra tidligere Besøg her, ere engagerede til at optræde paa Klingenberg, første Gang paa Mandag.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 37. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 11te September 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Erik Gustaf Geijer.

(Efter Grev Adlersparre. — Svenska Tidningen.)

Lad os nu høre Geijer selv tale om sit Frafald. Han har vistnok gjort det adskillige Gange baade i Tale og i Skrift, men aldrig mere sammentrængt og vidnende om rene Bevæggrunde, end i Følgende. Forfatteren af denne Opsats havde sendt Geijer et Tidskrift, hvori var indført et Digt, kaldet: „Erik Gustaf Geijer." Slutningslinierne i dette Stykke vare følgende:

På dig vi lyssna. Vänd oss icke ryggen
Om ock du ser, att någon bland oss står
Betviflande den framtid, som du spår.
Och blir du misskänd af det murkna gamla
För att du ej med det stod qvar att — ramla —
Så trösta dig. Ack, det är snillets gång
At växa till och, liksom fjäriln svingar
Utur sin puppa, höja sina vingar
Mot högre rymd — när *„stugan blir för trång."*

I Tidskriftet stod tillige en Opsats af Wieselgren, kaldet: „Öfver Geijers Frihetstid", hvori Kritiken af og til huggede løs paa Arbeidets svagere Steder og formodede Feil: i det Svar, jeg fik fra Geijer, forekommer blandt Andet følgende:

„Modtag Bevidnelsen af min oprigtige og hjertelige Taknemmelighed for Tidskriftet. Det var mig alt tidligere ikke ubekjendt, og fortjener den Velvillie, hvormed det i Almindelighed er bleven modtaget. Over Recensionen af min „Frihetstid" er jeg langtfra at være stødt. Den har fra først af glædet mig meget, og er maaske det bedste Arbeide, jeg har læst af denne Forfatter. Den Deeltagelse for mig, som viser sig i det vakkre Digt, som bærer mit Navn, veed jeg at vurdere, om ogsaa mine Hensigters Reenhed er det eneste jeg kan paaberaabe mig. Men just dette gjør, at jeg maa tilbagevise de altfor store Forhaabninger, Du synes at knytte til mig og min Virksomhed. Alle den nyere Tids Samfundsproblemer ere af en saa sammensat Beskaffenhed, at de ligge uendelig langt over den Enkeltes Virksomhed. Det er et Tidens Tegn og et Beviis paa den fremadskridende Civilisations Magt, at disse Problemer - om Noget skal gjøres for deres Løsning - fordre Manges ja Alles Deeltagelse. Dertil maa Alle og Enhver bidrage sin Skjærv, og min skal, efter yderste Evne, ei savnes. Sluttelig Tak for baade Vers og Prosa i Brevet, begge Dele baade godt tænkte og godt udtalte. Til det deri, som angaar min „stuga", kan jeg blot svare, at det ikke er min Mening at gjøre noget Menneske „huusvild", men tvertimod at opfordre Alle og Enhver til at være „hjemme."

En malende Episode fra denne Frafaldsperiode fortjener her Plads. En Morgen kort før det offentlige Brud skeede, havde Geijer et Besøg af en intim Ven. Denne, for hvem han havde skriftet ud af sit Hjerte, kunde ikke gaae ind paa Nødvendigheden af en Frontforandring, men elskede Geijer for høit til at see Andet deri, end en ædel Aands Søgen efter noget Bedre. De to Venner skiltes, den Ene for at gjøre det afgjørende Skridt, den Anden for med Diligencen at reise til Hovedstaden. Geijer, der ei var sikker paa, at være bleven rigtigt opfattet af en Person, som han elskede inderligt, og for hvem han ialfald vilde staae reen, naar saa mange Andre miskjendte ham, skynder sig til sit Skrivbord, tager der et Papir, overgiver det til en i Huset boende ung Slægtning, og beder ham skynde sig til Diligencekontoret, der opsøge den nys Bortgangne og give ham Papiret. Paa dette Papir havde Geijer optegnet den nys komponerede Sang: „På Nyårsdagen", hvis Slutningsstrophe man kunde sige er nedskrevet med Geijers Taarer og Hjerteblod:

„Framåt! så är mit ödes bud,
I djupet bor som uti himlen Gud."

XII.

Endnu nogle Linier af de nysnævnte og benyttede Optegnelser ville sikkert læses med Interesse: „Man veed, at Geijer i de sidste Aar af sit Liv flyttede til Stockholm og døde der. Jeg besøgte ham i den Tid flere Gange. Ogsaa da var Musiken hans Vederkvægelse. Om Aftenen læstes der høit. Men med Geijer var det alt forbi. Dødens Orm tærede paa hans Hjerte, dette Hjerte, som bankede for alt Høit, alt Skjønt, alt Ædelt.

I denne Tid var jeg en Aften sammen med Geijer paa en Soiree hos v. K. Den store Salon, hvor der musiceredes, var saa opfyldt af Tilhørere, at ikke engang en Stol fandtes ledig for Geijer. Han satte sig da paa Gulvet, og en vakker Dame laante den trætte Olding sin Ryg til Støtte. Det var den sidste Gang jeg saa hans glade Ungdomslune fremglimte.

Over sin nedbrudte Helse hørte man ham meget sjelden beklage sig. „Jeg veed intet mere opløftende Syn end at see et retfærdigt Menneske ydmygt bære Modgang og lide med Mod og Fortrøstning", var en af de Yttringer, som ere knyttede til Mindet om Geijer. Engang, da Legemskræfterne for en Stund syntes at forlade ham, sagde han til en Ven, at han kun engang før havde følt en saadan Svaghedstilstand pludselig komme over sig. „Det var", tillagde han, „da jeg en Dag i Upsala i mine Forelæsninger kom til at berøre Gustav II. Adolph. Emnet greb mig saa dybt, at jeg ei var mig selv mægtig, og mine Øine fyldtes af Graad. Jeg greb da en Haandfuld Taarer, kastede dem bort, og saa dem siden glittre i Sollyset rundt omkring mig." Et af hans sidste Ønsker, der blev udtalt kort før hans Bortgang, var, at man skulde rulle Gardinet op, for at han kunde faa see Solen gaae ned. Det var Solsikken, som endnu i det sidste Øieblik længselsfuldt vendte det halvbrustne Øie mod Lyset.

XIII.

Bladets Rum er endt, Opsatsen maa sluttes. Det kan ikke skee bedre end ved at sammenfatte i nogle Træk den Mands Hovedcharakteer, som har været Gjenstand for denne Skizze. Meningen med Skizzen har kun været for en kort Stund at føre Mindet tilbage til kjære Tider og opfriske det med nogle smaa Optegnelser om en udmærket Personlighed. Hvor mærkværdig, hvor opløftende og frugtbringende viser ikke Geijers Levnet sig? Billedet af dette Liv skulde jeg ville ligne ved et nordisk Landskab, med dets fredelige Hytter og smilende Dale, gjennemskaarne af klare Elve og indesluttede af malmrige Bjerge, bedækkede af alvorlig høistammet Skov, hvor Trosten sidder i Furutop og synger, hvor Milen ryger og den lille „Kolargossen" beder sit Fadervor og frygter hverken for Fanden eller Troldene, mens Huldren med sit grønne Slæb spadserer ham forbi og Tomtegubberne dandse i det blege Maaneskin.

Store Aander tiltale os, ogsaa naar de ere vandrede bort, og da ofte kraftigere end medens de stode midt iblandt os. Ciceros Tunge var aldrig mere veltalende, end da den stod opspigret paa Rostra, og Geijers Tunge tier ingensinde. Da Cicero døde, græd Rom, siger Florus, da Geijer døde, fik hans Fædreland Sorg.

En Riddermand i Ordets mest ophøiede Betydning, med et Hjerte af det reneste Guld, fuldt af Ydmyghed og Tro, et Snille altid paa Opdagelsesreiser i Dybet og i det Høie, et urokkeligt Mod, naar det gjaldt Strid for de Ideer, til hvilke han havde svoret, en brændende Fædrelandskjærlighed, en Vandel, som Sædeligheden gav Glands og Kjærligheden Vinger, en Mand i Livet og i Døden — en saadan Mand var Erik Gustaf Geijer.

Om Carl den Tolvtes Død.

(Meddeelt af Cand. mag. Siegw. Petersen.)

Den 31te Aug. aabnedes, efter Andragende fra Professor Fryxell, Carl den Tolvtes Kiste i det Carolinske Gravchor i Ridderholmskirken i Nærværelse af Hs. Maj. Kongen, Prinds Oscar, Statsraadets Medlemmer, Rigsarchivar Nordstrøm, Rigsantikvar Hildebrand, Professorerne Retzius og Santesson samt Livmedikus Lundberg, hvilke tre sidste foretog Undersøgelsen, som efter de svenske Aviser bekræftede den Mening, at Kongen er skudt fra Frederikssteens Fæstning. De hidtil utrykte originale Rapporter til det svenske Raad, der opbevares i det svenske Rigsarchiv, synes ogsaa at bestyrke denne Mening og aftrykkes her efter en af Meddeleren tagen bogstavret Afskrift. Forresten henvises til Provst Krags Afhandling i Langes Tidsskrift for 1850, 4de. B. S. 317 ff., og C. Paludan-Müllers Afhandling: Er Carl den Tolvte falden ved Snigmord? i Nyt historisk Tidsskrift 1ste Bind S. 1 ff

Högwälborne Herrar Grefwar, Samtel. Herrar Kongl. Råd.

Det är mig en mehr än innerlig bedröfwelse, att Jag härmed måste berätta Eders Excellencier den högstbeklageliga och för hela Sweriges Rike i oändelig måtto sorgelige handelsen, att Hans Kongl. Maist. min högtde och Högt älskelige Hr. Moderbroder Glorwyrdigst i åminnelse i går Affton som var d. 30 Novemb.*) Kl. emellan 9 och 10 medelst ett olyckeligit skått af en Cartesch genom hufwudet utj Trancheen här för Fredrichshall har måst tilsättia sitt dyra lif. Och som denne fast odrägelige Sorgen mig fram för andre till hiertat går; Så kan Jag för denna gången intet widare än allenast lemna Eders Excellencier derom en wänlig Underrättelse, förblifwandes städze Eders Excellenciers heelt och hålli mycket wähl affectionerade

Hufwudqvarteret Tistedahlen wid Fredericshall
1 Decemb. 1718.

Carolus Fridericus.

Högwälborne Herrar Grefwar Kongl. Mayts. Samtelige Herrar Råd.

Wij kunna och böra icke utan med största hjertans sorg och grämelse gifwa Eders Excellentier tillkänna, huru som effter gudz allwijsa råd och skickelse den för oss och alla trogna Sweriges rijkes inbyggare högst beklageliga olyckan timad är, att hans kongl. Mayts alles wår allernådigste Konung glorwyrdigst i åminnelse och nu i Herranom högst Sahl. Konung Carl den tolffte är i förledne natt uti approcherne för Fredrichshalls fästning af rijksens fiender till dødz skuten. Wij beklage så mycket mehr denne uti tapperhet, wijsdom, nåd och mildhet oförlijkneliga Konungens afgång, som han af kiärlek för sina trogne undersåtare och af en rättmätig ifwer till att hämnas på sine och hela rijketz trolöse grannar och fiender, aldrig har skonat sig sielf, eller

*) Gammel Stiil.

gifwit sig någon roo, utan natt och dag upoffrat sig till hela rijketz och alla dess trogna undersåtares förswar och befrielse ifrån fiendernas wåldsamheter och illfundiga stämplingar till att oss i grund förstöra; hwaraf, till att förtiga alt annat, hans högst Sahl. Kongl. Maytt wid sin eij allenast högst berömmeliga utan och hogstbeklageliga lefnadz sluth, nogsamt har wijsat prof, i det han uu hela åtta dagar å rad, ehuru wij med trägna och underdåniga böner hafwa budit till honom derifrån att afråda, har natt och dag uti regn och kiöld sielf warit tillstädes uti approcherne, på det alt måtte så mycket bättre aflöpa och skyndsammare fortsättias. Imedlertid och ehuru högstpriswärdig denne Konungen i lifztiden och i döden warit hafwer, samt effter döden är och ewärdeligen blifwa bör, så måste wij doch, gudi klagat, alt för bittida, och då man kunde giöra sig bästa hoppet om en önskelig frucht af dess långwariga krigzmöda och obeskrifweligen stora uthståndne fatiguer, sakna honom och see honom liggia död för wåra ögon. Nu emedan wij nogsamt wete, det Eders Excellentier icke mindre än wij låta sig högst till hiertat gå denna mehr än högstbedröfweliga och sorgefulla händelsen, så önska wij ock af hiertat Eders Exceller, så wäl som oss sielfwa den högstes tröst og hugswalse der emot. — Och som igenom detta aldrig tillfyllest beklageliga dödzfallet den företagne krigzoperationen här i norie har kommit till at studza, så hafwa wij för Eders Excelltier eij bordt förtiga, det wij uti hans durchleuchtighed Hertigens af Hollsteen så wäl som hans durchleuchtighed arf Printzens af Hessen Cassel höga närwaro hafwa låtit kalla samtelige Hrr. Generalerne till sammans och med dem noga öfwerlagat hwad wid sa beskaffade conjuncturer woro till giörandes? hafwandes man der under enhälleligen för godt funnit, att eij allenast ophäfwa Fredrichshalls belägring, utan och effter hand draga regimenterne tilbaka hemb åth rijket, till hwilken ända man först låter artolleriet och den siuka gå för uth, och sedan så fort som det sig giöra låter regimenterne marchera effter. Ty ehuru wäl hans högst Sahl. Kongl. Maytt så wida i lifztiden med Fredrichsballs belägring avancerat hafwer, att man fuller kunde inom någon tid giöra sig hopp om dess emporterande, så hafwa wij ändå intet funnit det lända rijket till någon serdeles båtnad, att man sådant fullfölia skulle, emedan eij allenast en oundwijkelig manspillan är dess för innan, så af siukdom wid hela armeen i denna sehna höstetiden, som af fiendens motwärn att befahra, utan måste ochså en tillräckelig armée hållas på benen till ortens soutien och förswar, hälst emedan fästningzwärcken derstädes eij kunna medan winteren påstar tilbörligen repareras, och det desutan alt för swårt blefwe en sådan armée med nödtörfftig vivre och fourage att kunna försee, sedan här i landet intet mera är tillfångz och eij heller ifrån Swerige något Fourage erhållas kan. Fördenskuld och emedan Eders Exceller lära twifwelsutan wara med oss i detta målet af enahanda tanckar, sa referere wij oss för öfrigit på den disposition till armeens uthmarche som hans durchleuchtighet arf Printzen med Eders Excelltier lärer communicera, och wij förblifwe städze Eders greflige Excellentiers hörsamme tiänare

Höggwart: Tistedalen i Norie d. 1 Decemb. 1718. C.G. Rehnschöld. C.G. Mörner. Valtinsson.

Götheborgs nye Theater.

Götheborg har faaet et nyt, pragtfuldt Theater, hvoraf vi ovenfor give en fra Stockholms illustr. Tidning hentet Afbildning. Det er opført efter Tegning og Overslag af Konduktør Malmberg, og det Indre dekoreret af Billedhuggeren Ahlborn fra Stockholm. Ingen Bekostning er sparet for at faae det Hele saa smukt og hensigtsmæssigt som muligt. Omkostningerne skulle beløbe sig til 150,000 Rdlr. Rgm., fordeelte paa 1000 Aktier. Salonen er holdt i pragtfuldt franskt Renaissancestiil, med stærk ophøiet Arbeide og rig Forgyldning, navnlig paa den cirkelrunde, noget hvælvede Platfond, der er deelt i 12 lige Felter, hvoraf de 8 hvile paa Pilastre fra Galleriet. Det Hele er holdt omtr. i samme Stiil som den kgl. Operasal i Berlin. Logeraderne ere tre og selve Salonen rummer magelig 1000 Personer.

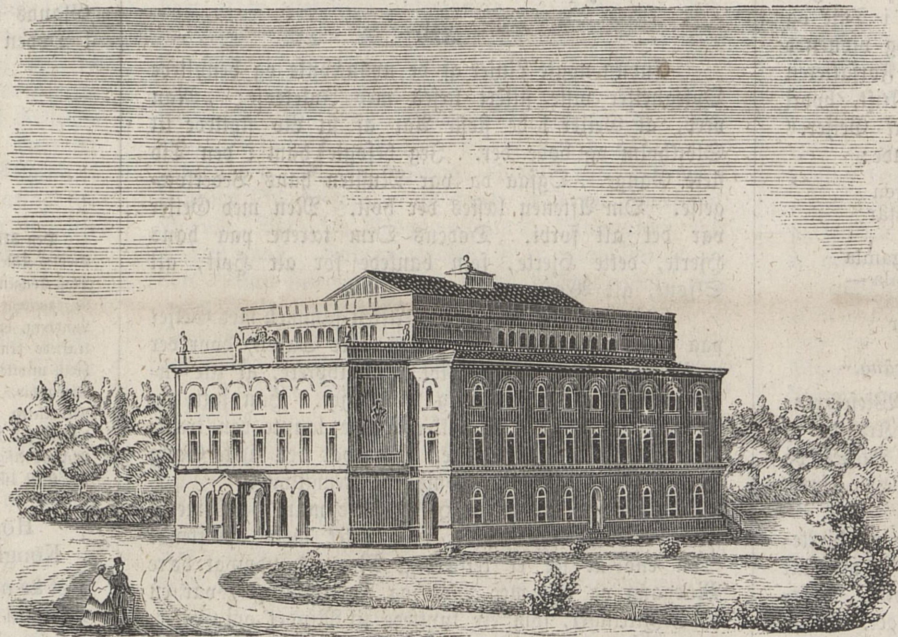
Ved Hjælp af en fortræffelig Vandledning, der alene har kostet 5000 Rdlr., kan den hele Bygning naarsomhelst, uden Anvendelse af Sprøiter udenfra, sættes under Vand. Fra alle Logeraderne er fire frie Udgange, med Undtagelse af den øverste, hvor der kun er to. Bygningens Entrée bestaar af en rummelig Vestibul, med Billetkontorer til begge Sider ligesom ved Christiania Theater, hvormed Trappeopgangen fra Vestibulen ogsaa stemmer.

Frederik den Fjerdes Reise i Norge 1704.

II.

Den 7de Juni Kl. 8 satte Kongen sig i en Jagt, tilhørende Vicekongen.*) Kongen reiste 3 Mile for han spiste. „Han spiste til Middag paa et Sted, kaldet Sand, hvor der kun var et eneste Huus, og det saa forfalden, at mange i Kongens Følge frygtede, at dets Fald skulde give Avisskriveren i Hamburg Leilighed til en betydelig ny Tidende.

*) Man maa vide, at man giver alle Baade uden Forskjel den Ære at kalde dem Jagter, naar man alene kan sidde fri for Regn i dem, og haver et Tælt, om det kun var af voxet Lærred og førte 4 Aarer. Denne var som en stor Stibsbaad.

Götheborgs nye Theater.

„Vi kom til Christiania om Aftenen i samme Chaise, som vi vare komne til Sand. Kongen drog igjennem en Art af Æreport, som man for ham havde oprettet paa det Sted, hvor han steeg i Land, og siden kjørte til Agershuus i en med 6 Heste forspændt Karosse, som tilhørte Sr. Gabel. Den 8de Juni hørte han en Prædiken af Biskoppen*), som alle, der vare i Kirken, sagde var ligere af en Landsbypræst, end af en Bisp.

Efterat Kongen havde spist Middag den 9de, reiste han en halv Fjerdings Vei ud fra Byen for at mønstre nogle Regimenter. Den 11te Juni mødte Kongen i Slotsloven, som da holdtes for første Gang, og hvortil ogsaa Gyldenløve var indkaldt. Ceremonien fandt Sted i Kongens Forgemak. „Han sad under en rød Damastes Himmel, og havde et Bord for sig, hvorpaa var Papir og Blæk. Hans Lænestol, lidt ophøiet, stod under Himmelen. Paa begge Sider var et Bord, hvorved sadde alle de blaae Riddere, Geheimeraaderne, de 2de Oversekretærer, Etatsraad Tonsberg, Generalmajor Tritzler og Justitsraad Adler. Imellem begge Bordene, lige over for det, hvor Kongen sad, stod et lidet Bord, hvor Sekretæren af Slotsloven, ved Navn, Hafs, sad. Det var Enhver tilladt, at ansee denne Ceremoni. Efterat Kongen havde sat sig, oplæste Mr. Wibe af et Papir Indholdet af, hvad Aarsag Hs. Maj. havde paataget sig Reisen til Norge, og indstiftet Slotsloven. Derefter bleve alle og enhver udviste, og Dørene lukte. Siden oplæste Mr. Wibe den Instrux, som Hs. Maj. udgav til dette nye Kollegium, og derpaa læste Sekretær Hafs 7 à 8 Memorialer, hvorover enhver gav sin Mening, og Kongen sin Decision. Udi denne Samling pludrede Vice-Statholder Gabel en Hoben ligesom en Engelskmand under en Galge. Kl. 1 om Eftermiddagen var alting til Ende." — —

*) Dr. Hans Munch, der var Biskop i Christiania fra 1699 til 1712, da han døde af „Sovesyge."

„Den 12te Juni reiste de fra Christiania. Denne By, som er Hovedstaden i Norge, er bygget i en Dal i Enden af en Fjord, hvis Navn den bærer. Husene der ere for den største Deel byggede af Muursteen, og Gaderne ere meget regelrette. Agershuus Slot, som er tæt ved Byen, er en gammeldags Bygning, hvor der er mange Værelser. Den er og befæstet, men jeg tvivler paa, at den kunde holde en Fiende ude, om han med Magt skulde anfalde den. Kongen spiste om Middagen paa Bragernæs, 4 Mile fra Christiania. Denne By ligger allersmukkest i hele Norge. Der løber en vakker Elv langs med Husene, der paa den anden Side ere adskilte fra Fjeldet ved en frugtbar Slette. Paa den anden Side af Elven ligger en anden By, nemlig Strømsø, der har lige Beliggenhed som Bragernæs. Efterat Kongen havde spist til Middag, reiste han igjennem det allerdeiligste Land, som kunde være at see. Paa den ene Side løber Elven slangeviis i en Dal, begroet med Træer af allehaande Slags, Enge, Marker, skjulte af Korn og Huse. Denne Dal er fuld af Fjelde, bedækkede af Gran, som giver et fortræffeligt Syn, der støder til andre langt bortliggende Fjelde. Endelig denne forskjellige Forandring af saa mange deilige Syn, som viser sig, erindrede mig, at jeg i forrige Tider havde læst Fabler, hvori man finder Steder, der ei kan være disse ligere. Jeg tvivler ingenlunde paa, at hvis den berømte Don Quixotte havde levet og kjendt dette Sted, han jo havde udseet sig det, i den Tid da han besluttede at blive en Hyrde, efterat den brave Ridder af den hvide Maane havde overvundet ham.

„Vi kom om Aftenen til Kongsberg, som er 4 Mile fra Bragernæs. Vi saae Snee paa de allerhøieste Fjelde, som omringer dette Sted. Byen er dermed omgiven. En Elv deler den i to Dele, der gjør et stort Fald, hvorover der gaar en Træbro. Husene i Byen, ja endog Kirken, ere af Træ, ligesom de fleste Steder i Norge ere. — Den 13de Juni var Kongen paa Mynten, hvor han var overværende og saae nogle 8 ß.-Stykker myntes. Om Eftermiddagen satte han sig i sin Chaise og kjørte til Gruberne, og da han var kommen til den første, lod han sig forevise, hvorledes man afleder Vandet, som deri samler sig. Hvorefter man satte sig tilhest, for at besee de øvrige, hvoraf findes over 20; deriblandt er en, som er 150 Favne dyb. I samme lod man en Mand udi en Tønde, bunden i Jernlænker, som bruges for at drage Sølvet op af Gruberne, nedhidse; han havde en Fakkel i Haanden, og da han var omtr. 80 Favne under Jorden trak man ham op igjen. Kongen var i Sinde at ville nedstige i en af Gruberne, kaldet Christianus Qvintus, som er omtr. 26 Favne dyb, men da han var paa Stigen, som fører til det mørke Sted, betænkte han sig. Jeg steg ned, tilligemed Mr. Wibe, Kommandør Sehestedt, Monsiør Osten, og hvem flere erindrer jeg ei, men det erindrer jeg, at da vi vare komne ned, tænkte vi alene paa at komme, det snarest muligt var, op igjen, efterdi Luften var os snart betagen, og der var desuden Intet at see uden en mørk Hule, udi hvilken vi i en Krog ved Hjelp af Lamper, hvoraf man paa disse Steder betjener sig, saa en hvid Steen, som holder Sølv i sig. Derefter førte man Kongen i en Hule, hvor man gik paa Snee og Iis, og da det var Tid at spise om Aftenen, drog vi tilbage til Kongsberg, hvormed jeg særdeles var fornøiet. Om Eftermiddagen førte Sr. Gabel Kongen til en forfalden Smidie, og derfra reiste vi til Bragernæs tilbage; den halve Vei drog vi tillands, hvor vi af en overmaade stærk Støv nær bleve kvalte, og den anden halve Vei tilvands. — Kongen blev Dagen over paa Bragernæs, hvor han om Formiddagen var i Kirke.

Den 16de reiste Kongen herfra, og gik tilvands til et Sted ved Navn Strømmen, som er 2 Mile, der spiste han til Middag, drog saa videre herfra tilvands til Horten, som er atter 2 Mile. Denne Vei betjente Kongen sig af Sr. Gabels Jagt, som var meget pyntelig udziret. Hvori man særdeles kjender Fartøiets Herres store Geist og synderlige Smag, var at i en liden Cajute, som var 4 Fod høi, havde han foranstaltet, at Hans Majestæt skulde her, ligesaavel som paa Slottet, finde hvad som tilkommer ham efter hans høie Stand. Jeg vil sige, at han havde paa Stedet, hvor Kongen skulde sidde, ladet opslaae en Thron-Himmel af smuk rød Fløiel, der, skjønt at den kun var 1 Alen lang og ½ Alen bred, og den bedækkede hans halve Ansigt, var dog ikke desmindre en Thron-Himmel, saa det ofte hænder de Store, at deres Høihed er dem til Last og Byrde. Kongen fandt og, at denne Stads var ham til Hinder, og derfor lod den tage bort, men saa snart Kongen var ude af Jagten, lod Sr. Gabel, der bedre forstaar hvad Konger tilkommer, end nogen Anden, sætte den op igjen. Dette skede saa ofte og mange Gange, indtil omsider denne Stads formedelst Reisens Længde blev forsømt. Kongen kjørte 2 Mile tillands i sin Chaise, for om Natten at ligge i Tønsberg. Denne Vei er saa god, som den nogen Tid kan være i Danmark. Man finder paa den en stor Mængde Ege og andre Træer, ligesom i Sjælland, hvilket ikke er meget almindeligt i Norge, hvor de fleste Skove bestaaer af Furu-Træer. Tønsberg er den ældste By i Kongeriget. Den ligger ved Havbredden, men gjør kun slet Indtryk, saavel formedelst dens Bygninger, som dens Handel, der er meget liden.

Den 17de spiste Kongen paa Jarlsberg Residents, som tilhører Feltmarschal Wedel, og der trakterede. Den ligger ¼ Vei fra Tønsberg. Vi laae om Natten i Laurvigen, som er 3 Mile derfra. Denne By har tilhørt salig Gyldenløwe, den ligger ved Havbredden. Der er en stor Hauge, som han har ladet anlægge, men den holdes i slet Hævd. Han har og der ladet bygge et Huus af Steen, som er det eneste Steenhuus i Laurvigen.

Klokken 9 om Morgenen drog Kongen tilvands, for at besee Fæstningen Staværn, som ligger ved Indgangen af Havnen. Den er af samme Art og Beskaffenhed, som Sponevigen og Agerø. Om Eftermiddagen reiste han til Jernværket, hvor der støbes Kanoner, Kakkelovner og Jernstænger.

Den 19de reiste vi herfra, og Kongen kom i sin Chaise til Helgerøen, som er 1¼ Miil fra Laurvigen, hvor han gik i Sr. Gabels Jagt til Generalmajor Arnoldts Huus, kaldet Borrestad, og er 3 Mile fra Helgerø. Da han der havde spiist til Middag, reiste han til Bürtings Jernværk, der er saa berømt i Danmark. Samme ligger 1 Miil fra Borrestad, hvor han ved Tilbagekomsten laae om Natten. Dagen efter reiste Kongen til Kragerø, en liden By ved Havbredden, 4 Miil fra Borrestad. Vi kunde om Eftermiddagen ikke reise længere end ¾ Miil til et Sted, kaldet Portøer, formedelst Vinden var for stærk og vi vare ellers blevne nødte til at gaae ¾ Miil ud i aaben Sø eller udenskjærs. I Portøer ere kun 2 Huse, som tilhøre Fiskere. Kongen spiste om Aftenen i sin Jagt, og der lagde sig, efterat han havde befalet, at man skulde reise, saasnart Veiret tillod det, som skede ½ Time efter Midnat. Klokken 4 om Morgenen kom vi til Østerrisøer, 4 Miil fra Kragerø. Der fandt vi ingen friske Roersfolk, hvorover vi maatte beholde de samme, som havde ført os fra Kragerø. Vor Styrmand, der havde taget altfor stor Hjertestyrkning Brændeviin til sig i Østerrisøer, førte os gjennem et Sund, hvor der laae mange skjulte Skjær under Vandet. Og dersom Havet ikke havde været oprørt, for at kunne bryde mod disse Skjær, hvilket hjalp os at vi undskyede dem, havde vi dyrt nok kommet til at betale vores Monsieur Styrmands Brændeviin. Da vi vare slupne dette slibrige Sted, og kommen i aaben Sø, landede vi ved et Huus, hvor vi skiltes fra vor Styrmand, og fik en anden i hans Sted.

Vi kom Klokken 1 om Eftermiddagen til Arendal, som er 4 Miil fra Østerriisøer. Kongen drog med Jagten gjennem en Æreport, gjort af Grønt, og som svævede imellem tvende Skibe, hvilket gjorde en meget vakker Virkning, men det kunde dog ikke forslaae at vederkvæge mig, der i 2 à 3 Timer havde siddet ude i Regnen, og ikke havde havt et lukt Øie den ganske Nat. Dagen efter, Klokken 4 om Morgenen, kom Grev Ahlefeldt, som var bleven tilbage i Laurvigen, da Kongen reiste til os igjen; han berettede os, at 3 Mænd, som vilde reise til deres Hjem efterat de havde ført Kongens Kariol, vare druknede, og en Pige, der var den 4de Person i Baaden, havde reddet sig. Denne Hendelse syntes Greven at være et slet Tegn og Spaadom for vores Vandreise, den vi først havde begyndt. Sagde derpaa til Kongen, at havde vi allerede mistet 3 Mand paa et Farvand af saa faae Miil saa vilde Touren, efter al Anseende, omsider komme til Kongens Følge, forend han havde efterlagt imod 200, de han endnu havde at gjøre. Qvindfolkene herforstaae at roe og styre en Baad ligesaa godt som Mandfolkene. Monsieur Lenthe og Ahlefeldt kom fra Østerriisøer til Arendal i en Baad eller Jagt, hvis Skibsfolk vare lutter Qvindfolk, og en gammel Kjærring styrede Baaden. I andre Lande hænder det sig, at man undertiden maa lade sig føre af gamle Kjærringer, endskjønt andre Steder end tilvands, men det hænder sjelden Personer af disse gode Herrers Alder.

Militære Silhuetter.

Da Kongen om Aftenen spiste, indkom en gammel Bonde, som var 160 Aar, der udbad sig nogle smaae Naader. Han var frisk og sund, og talte med god Fornuft; men hvad hjælper det ham, at han har levet saa længe; dersom jeg endnu lever i 10 Aar, saa skal jeg efter al Formodning leve længere end han. *)

Den 23de reiste Kongen til et Sted, ¾ Miil fra Arendal, hvor der er en Havn, som Hr. Gabel vilde have befæstet, derfra reiste han at besee Mardø, og kom tilbage til Arendal, for at spise til Middag. Om Eftermiddagen reiste han ¾ Miil tilvands, til et Sted, hvor han forefandt sin Chaise, i hvilken han reiste omtrent 1½ Miil, og siden reed han 1½ Miil, da Veien var altfor slem at kunde kjøre. Han laae om Natten i et Bondehuus, ved Navn Røglestuen, og jeg havde mit Natteherberge hos en Præst, der boede 1 Kanonskud derfra. Dagen derefter, som var St.-Hans-Dag, var Kongen i Kirke, hvor han hørte min Vært prædike, der gjorde sig megen Umage, tydeligen at forklare hvorledes Omskjærelsens Forretning hos Jøderne skede. Efterat have spiist til Middag, satte han sig i Præstens Chaise, der saae ligere ud til en Kjærre; til Lykke kunde han blot reise en ½ Miil i denne Chaise, saa reed han siden en ½ Miil, da han forefandt sin egen, den han havde ladet fare i Forveien, og var bleven baaren af Bønder paa de Steder, hvor den af Heste ei kunde frembringes. Endelig traf han Sr. Gabels Jagt, i hvilken han reiste 1½ Miil til Christianssand, hvor han drog igjennem en Æreport, ligesom han havde gjort i Christiania.

Efterat have spiist til Middag, reed Kongen ud for at besee Byen, som er meget regelmæssig anlagt, men alle Husene ere byggede paa Norsk, det vil sige, af Træ. Han besaa iligemaade Galeierne, hvoraf den halve Deel vare opraadnede; omsider gik han i Fæstningen, kaldet Christiansholm, en Bygning, anlagt paa et Sted, hvor den ikke kan gjøre stor Tjeneste. Den 26de gik Kongen ikke ud. Den 27de blev Kongen, da han spiiste til Middag, opvartet med en Koncert, som bestod af Violiner, hvis Strænge man paa en ubarmhjertig Maade strøg, et Positiv, og en elendig Arie, som Byens Cantor sang, og blev geleidet af nogle Stemmer, som Øl og Brændeviin havde bragt til den allersidste Yderlighed. Denne Musik erindrede mig om den Schyttiske Konges Smag, der heller vilde høre en Hest vrinske, end den allerskjønneste Musik. Jeg vilde have pardoneret ham, hvis han havde talt om saadanne, som denne var. Efter denne deilige Musik, mønstrede Kongen det Vesterlehnste Regiment med dets Reserve, og 2 Kompagnier af Cicignons Regiment. Den 28de reiste Kongen hen for at besee en Fæstning lige over for Christiansholm paa en Ø, ved Navn Oderøen. Midt paa denne Ø er en Klippe, paa hvis Spidse man har bygget et Taarn, hvorfra man kan see meget langt ud i Havet. De Fæstninger rundt om Christianssand ere efter mit Skjøn aldeles ikke til nogen Nytte.

Den 29de vare vi i Kirken, som var af Steen, hvor Bispen prædikede. Om Eftermiddagen var jeg tilligemed Feltmarschallen og endeel andre i en Commission, angaaende Matrosernes Indretning i Norge, men da vi manglede de fornødne Oplysninger for at komme til nogen Beslutning, blev intet af Betydenhed gjort. Den 30te holdtes et Forhør over nogle Klageposter, som endeel Matroser havde indgivet til Kongen over deres Eskadrechef, hvis Navn var Wibe, og som samme faldt ud til hans Skade, befalede Hs. Maiestæt mig at sige ham, at han skulde afsættes indtil hans Sag, af Retten var afgjort, og at Commandeur Huitfeldt skulde være i hans Sted.

Den 1ste Juli reiste Kongen fra Christianssand Klokken 9 om Morgenen, hvor vi efterlode begge Mes-

*) Gyldenlöve fik dette bestedne Løfte meer end opfyldt; thi han døde først 1719.

sieurs Ahlefeldt syge. Han besaae en ½ Miil derfra Festningen Flekkerøe, og spiiste til Middag et Sted kaldet Hellesund, hvor der ikkun var et Huus; der fandt vi intet mærkværdigt, alene 2 smaae Stkr. Guldleder, indfattet i en Ramme, som om det havde været Tegninger af Michel Angelo eller af Raphael. Tæt ved samme Huus seer man 2 Klipper, den ene et lidet Stykke fra den anden, imellem begge gaaer Havet, hvor St. Olaf, efter gammelt Sagn, har skilt Klippen ad med sit Skib, og at han har gjort denne Adskillelse, som her findes, uden at hans Skib fik nogen Skade. De som ikke fæster Troe til dette Mirakel, de har Uret i at de troer mange andre, som fortælles i Italien og Spanien.

Man havde i Christianssand fortalt Kongen, at der strax ved Mandal var et overmaade synderligt Laxe-Fiskerie, der bestaar som man foregiver, af at et Menneske styrter sig i Elven under et Sted, hvor den har et Fald, og naar han saaledes har skudt sig igjennem Vandet, som falder, finder han en Hule, hvor han kan drage Luft uden at blive beskadiget af Vandet, og der finder han en Art af en Fiskekiste, dannet af Naturen, hvori Laxen i stor Mængde samler sig; naar han deraf har taget nogle, saa gaaer han tilbage igjen til Vandfaldet, og giver sig ud i Strømmen, som kaster ham imod en Hoben Rør, som man med Forsæt har lagt til dette Brug i Elven nogle Favne fra Stedet, hvor dette Fiskerie øves, saa kommer han til Land med sine Fiske. Men dette maa mærkes, at i den hele Egn er alene 2 Mand, der besidder den Behændighed at indgaae i denne Laxebolig.

Kongen kom om Aftenen til Mandal, hvor man forsikrede ham om Sagens Rigtighed, hvilket gjorde ham saa nysigen, at han besluttede at reise derhen, for at see det, endskjønt Stedet er næsten 5 Miil fra Mandal, hvorfor han sendte En i Forveien for nøie at efterforske alle de Vanskeligheder, som kunde indtræffe paa denne Reise. Den 2den var en Helligdag, da Kongen var i Kirke. Efter Tjenesten besluttede han at reise hen forat see det overordentlige Fiskerie, endskjønt Budskabet, som var udsendt for nøie at udforske alle denne Sags Omstændigheder, og om Veien, den man troede ei at være gjørligt at komme frem til Hest, ikke var kommen tilbage. Kongen gik, alt uagtet, tilvands 1¾ Miil fra Mandal, hvor han traf Manden, der havde været udsendt til Laxene, som indberettede, at Fiskeriet ikke kunde gaae for sig, formedelst Elven var voxet for høit. Imidlertid besaa dog Hs. Maj. paa Stedet, hvor han var et andet Laxe-Fiskerie.

Literatur.

Deutsches Lesebuch für die obern Klassen der Gelehrten- und Realschulen. Herausgegeben von A. Autenrieth. Chra. 1859. 424 S. st 8. Priis 1 Spd. (Steensballes Forlag.) Denne Samling af Læsestykker slutter sig umiddelbart til Udgiverens større almindelig udbredte Læsebog, hvoraf 3die Oplag nu er under Pressen, og hvilken den paa en Maade supplerer, idet den nemlig for de Viderekomne giver større og vanskeligere Stykker, der kunne gjøre Eleverne tilstrækkelig bekjendte med de fornemste tydske Forfatteres Hovedfrembringelser. Udgiveren, der besidder et sjelden nøie Bekjendtskab til den tydske Literatur, har derfor ogsaa i sit Udvalg indskrænket sig til de fornemste Klassikere: Klopstock, Lessing, Wieland, Herder, Goethe og Schiller. Hvor det lod sig gjøre, har han givet selvstændige Værker af de forskjellige Forfattere, kun med Udeladelse af hvad der af Hensyn til Skolen og uden Skade for Sammenhængen kunde være borte. Saaledes faar man her Lessings Mina von Barnhelm, Goethes Götz von Berlichingen, Iphigenia, Schillers Wilhelm Tell og store Stykker af flere andre af disse Digteres Arbeider. Men hvor de enkelte Værkers Omfang gjorde det umuligt at give noget Heelt, er der dog givet saa store Brudstykker, at de ville være tilstrækkelige til at give et Begreb om dem i deres Helhed. Ved denne Fremgangsmaade er Antallet af de optagne Forfattere og Mønsterstykker vistnok ikke blevet stort, men saa faar man et desto fuldstændigere Kjendskab til disse Forfattere, der netop ere Literaturens første indtil den nyeste Tid. — Af hver Forfatters Liv og Skribentvirksomhed gives en med literaturhistorisk Indsigt udarbeidet og for Hensigten meget vel afpasset Skizze. En paatænkt Oversigt over den tydske Literaturs Historie maatte af Hensyn til Bogens Omfang udelades. Dette vilde vi høiligen beklage, hvis ikke Udgiveren i Forordene lod os vente at en saadan Oversigt vil komme særskilt. Thi nogen Kundskab idetmindste til Literaturhistoriens væsentligeste Phænomener og Udvikling maa dog erhverves jevnsides med Tilegnelsen af et Folks Sprog og literære Frembringelser, hvis Underviisningen skal have den rette dannende Indflydelse. Men et i dette Øiemed passende Skrift haves ikke hos os; og de fremmede, i mange Henseende fortrinlige Ledetraade i den tydske Literaturs Historie som f. Ex. Pischons og Webers kunne ingenlunde afhjælpe Trangen til en efter vore Skolers Tarv udarbeidet kortere Oversigt. Anmelderen er ikke Skolemand og kan saaledes ikke dømme om denne Læsebog efter reent pædagogiske Hensyn. Men hvis man af en Læsebog kræver et med Indsigt foretaget Udvalg af Stykker, der ere betegnende for hver enkelt Forfatter og oplysende for Literaturens Udvikling — altsaa som have en afgjort literaturhistorisk Interesse: da tro vi, at Autenriths Samling vil tilfredsstille Alle.

Af **Budstikken** er udkommet Nr. 7—8, (et Dobbelthefte) der foruden Fortsættelse af den i forrige Hefte paabegyndte Artikel „Svineavl" indeholder Forhandlingerne ved Landbrugsmødet i Throndhjem. Af almindelige Foredrag, der her udførligen meddeles, tilligemed Referat af de derved foranledigede Debatter, turde især DHrr. Aschehougs og Schübelers i meer end en Henseende fortjene særegen Interesse Det første behandler det Spørgsmaal: Hvad er Aarsagen til at Eiere af mindre Kapitaler i vort Land ikke som i andre Lande anvende disse til Forpagtning af Landeiendomme, men foretrække at paadrage sig Gjeld ved at kjøbe Jord; og hvilke Bestemmelser bør en Forpagtningskontrakt indeholde til Fremme af saavel Grundeierens som Forpagterens Tarv? Det af Hr. Schübeler behandlede Spørgsmaal er: Hvilke Huusflidsgrene er det tilraadeligt at søge bragt til almindelig Udbredelse og Udvikling her i Landet?

I Boghandelen er udkommet: „**Beretning** om den fjerde store Sangerfest i Pintsen 1859 i Arendal", indeholdende foruden Taler og Sange, Beskrivelse over selve Festlighederne, samt Deeltager-Fortegnelse. Bogen udgjør 80 S., til en Priis af 24 ß.

I Juni 1855 indbød C. S. Friis i Molde til Subskription paa hans „hedengangne Vens", **Joh. Storm Wangs**, sidste æsthetiske Arbeide „Skjæbnen og Mennesкelivet, Familieforviklinger", hvilket Værk skulde ledsages af Forfatterens Portræt og Biographi. Da formodentlig det fornødne Subskribentantal ikke har ladet sig opdrive, udkommer nu disse „Familieforviklinger" som Feuilleton i Throndhjems-Posten, hvor ogsaa Christian Monsens tidligere udtrykte Drama „Hævnen" har staaet at læse.

Dansk Literatur. Encyclopædi for Handlende, Rhedere og Søfarende, Fabrikanter og andre Forretningsmænd, der udkommer paa Philipsens Forlag, er nu skredet frem til 6te Bind, der indeholder Bankvæsenet, de vigtigste Bankers Bestaaen, Udvikling og nærværende Tilstand. De tidligere Bind af dette for Forretningsmænd vigtige Værk, der paabegyndtes af Kommerceraad Grüner i 1853, omfatter Vexellæren, Statspapirer og Aktier, Søassurance, Havari og Bodmeri, Varekundskab og Handelskorrespondence. Det Udkomne koster omtr. 7 Spd.; men hvert Bind sælges særskilt. — Hr. Kapitain Ankjær har paa samme Forlæggers Forlag begyndt Udgivelsen af Geographisk-Statistisk Haandbog, der vil blive complet i 100 Leveringer á 8 ß norsk og i lexikalsk Form give en fuldstændig Beskrivelse over Verdensdelene og disses enkelte Afdelinger, Have, Lande, Bjerge, Floder, Søer, Stæder o. s. v. Flere af de længere Artikler udarbeides af Kand. Rimestad, der ved geographiske Arbeider har vundet et Navn, der vil tjene Værket til yderligere Anbefaling. — Endelig udkommer, ligeledes hos Philipsen, andet Oplag af Thornams Almindeligt Syndhedslexikon (20 H. á 11 ß). et Værk, der ikke lægger an paa at gjøre Lægehjælp overflødig, men som giver Raad om hvad der bør foretages inden den kan erholdes, og fremfor Alt vil være til Nytte med at udvikle Sygdomsaarsagerne og give Regler for den rette diætetiske Levemaade i de forskjellige Livsforholde.

Norge.

Christiania. Paa kommende Storthing vil blive forelagt kgl. Propositioner til forskjellige nye Bevillinger i videnskabeligt Øiemed, hvilke vi ønske og haabe maatte blive vedtagne, hvor lidet Tidsomstændighederne i det Hele end ere nye Udtællinger af Statskassen gunstige. For det første vil der blive foreslaaet en Gage af 1500 Spd. til P. A. Munch som norsk Historiograph, og desuden en Bevilling af 1500 Spd. aarl. i halvandet Aar, for at han kan forlænge sit for Nordens Historie vigtige Ophold i Rom, der tog sin Begyndelse ved den af forrige Storthing bevilgede Sum 3000 Spd. Dernæst vil blive foreslaaet en aarlig Gage af 500 Spd. for en Rigsantikvar eller en Mand, der skal føre Opsyn med Fædrelandets Mindesmærker, samt en Sum af indtil 300 Spd. aarl. til Reiser og Undersøgelser; og endelig en fornøden Sum til Opførelse af et Lokale for Nationalgalleriet og Tegne- og Kunstskolen. Der er ingen af disse Bevillinger, som ikke hver den ønsker Fremme, der har klargjort sig Tidens videnskabelige og nationale Behov. Og navnligen stiller Bevillingen til en Rigsantikvarpost sig i Spidsen som en uafviselig Fordring til Folkets vaagnede nationale Bevidsthed og Kjærlighed til Fædrenes Daad og efterladte Minder. Skal al vor Tale om „gamle Norge" og Forfædrenes Stordaad ikke blive os til Spot og Spee, saa kræves der sandelig i det mindste, at vi omfatte Minderne fra hiin Tid med nogen Pietet, og at vi ikke længer bruge Runestene til Fjøsheller, eller at Kongernes Gravhøie udsættes for at tjene til Veifyld eller Domkirkernes ærværdige Mure til Svinestier. Der maa her - som ved enhver dyrebar Skat - være en værnende Haand, og den vil man nu faae hos os, ligesom i Naborigerne, ved den foreslaaede Bevilling til en Rigsantikvar. Her indtræffer desuden den heldige Omstændighed, at netop den rette Mand haves til at overtage Posten, nemlig Kand. N. Nicolaysen' Formand i Foreningen for de norske Fortidsminders Bevaring· Han besidder en saadan Interesse for Sagen, at han naturligviis vil overtage den paatænkte Post uden Hensyn til Gagen. Men det troe vi dog at burde bemærke, at 500 Spd. ikke er den mest passende Løn for en Mand, der maa være i Besiddelse af de Kundskaber, som udkræves til forsvarligen at røgte denne Post og hvilke Hr. Nicolaysen unægteligen besidder; thi en Rigsantikvar maa dog mindst have en Lektors Løn, - især naar han ikke stilles paa stigende Gage. Medens der saaledes billigviis ikke kan være Tale om Andet, end at der bevilges Gage til en Rigsantikvar, have vi vanskeligt for at antage, at Storthinget vil ansætte denne saa lavt, som af Regjeringen foreslaaet. Ethvert Embede - og dog vel især de, der fordre usædvanlige Kundskaber - maa være beregnede paa „at føde sin Mand", hvis de skulle overtages af Folk, som kunne og ville varetage dem forsvarligen. — Om Hensigtsmæssigheden af den foreslaaede Bevilling til Prof. Munch, kan der neppe heller reises grundet Tvivl. En Rigshistoriograph - der i Danmark har existeret gjennem lange Tider, - er hos os noget Nyt og Extraordinært. Men P. A. Munch er efter vore Forholde ogsaa noget Extraordinært. Hans Fag er at skrive Historie og kritisk at drøfte dens enkelte Dele, ikke at foredrage den - hvilket en Universitetslærer har at gjøre. Og derfor er det baade i Videnskabens og Universitetets Interesse, at han løses fra sine Forpligtelser som Universitetslærer og indtager en Stilling, hvori han kan virke alene som Forfatter og Historieforsker. Ogsaa her træffer det sig saa, at den ledigblivende Post strax vil finde sin rette Mand. Thi Stipendiat Rygh, der allerede fra Semestrets Begyndelse skal holde Forelæsninger i Historie, er ved Talenter og Kundskabsfylde en selvskreven og værdig Eftermand. — Den Bevilling, som paa Grund af Omstændighederne og det betydelige Beløb, der kræves, vistnok vil møde mest Modstand, er den, der udkræves til Nationalgalleriet og Kunstskolen. Men den er lige fuldt nødvendig. Skal man have et Nationalgalleri - et Sted, hvor norsk Kunst findes repræsenteret, saa maa dog dette ikke falde ind under Nomadernes Kategorie. Hvilken Mening kan der være i en Samling, der skal flytte - Aar til Aar, fra Gaard til Gaard? Kun Forstyrrelsens. Det er godt nok, at Nationalgalleriet nu har trængt sig ind i Universitetsbiblioteket, efterat det blev jaget fra Stiftsgaarden. Det vil og maa dog der ikke finde nogen varig Plads - thi den Ulempe, som det her volder, ligger altfor klar i Dagen for enhver Indsigtsfuld. Skal derfor et Nationalgalleri ikke være at forstaae som „en Samling af Løsøre", - hvilket man paa sidste Storthing lod sig mærke med, - men derimod være et Udtryk af Nationens fremadskridende kunstneriske Liv, saa kan det ikke behandles ganske pakbodmæssigt, men maa ordnes og opstilles paa en Maade, der gjør en sand og kunstnerisk Virkning mulig, og dette kan kun skee ved et eget og hensigtsmæssigt Lokale.

— I Juni Maaned affendte Prof. Munch fra Rom tvende Pakker med Afskrifter af historiske Dokumenter, tilligemed Fortalen til hans Norges Historie. Men der hengik et Par Maaneder, uden at man her modtog Noget, og der opstod derfor Frygt for, at Alt var forkommet underveis paa Grund af de krigerske Forvirringer i Øvre-Italien, hvorigjennem Sendelsen gik. Men heldigviis viser denne Frygt sig nu at have været ugrundet, idet Altsammen netop er ankommet hid i god Behold.

— Ved kgl. Resol. af 31te Aug. er som Bidrag til Afholdelse af Dyreskuer og dermed forbundne Premiepløininger, tilstaaet Smaalenenes Amts Landhuusholdningsselskab indtil 370 Spd., Oplandenes Landbrugsforening indtil 100 Spd., og Christians Amt indtil 100 Spd., foruden 150 Spd. som Bidrag til Landbrugsredskaber eller Modeller, der maatte blive udstillede ved de inden Amtet afholdte Dyrskuer, — Alt under Betingelse af, at lignende Bidrag tilskydes af vedkommende Kommuner.

— Under s. D. er Statens Bidrag til Christians Amt Landbrugsskole for dens tredie Aar forhøiet til 812 Spd.

— Forrige Løverdag arresteredes en Svenske fra Wermeland, der just var kommen her ind til Byen og paa Torvet havde udgivet eller gjort Forsøg paa at udgive falske Ortstykker, hvoraf 3 kom for en Dag. Disse havde han støbt dybt inde i en Skov i Asker.

— Lieutenant Engelstad er antaget til Bestyrer af Jernbanen med en aarlig Løn af 1600 Spd. Han overtager saavel Hr. Shaws som Fergusons Forretninger.

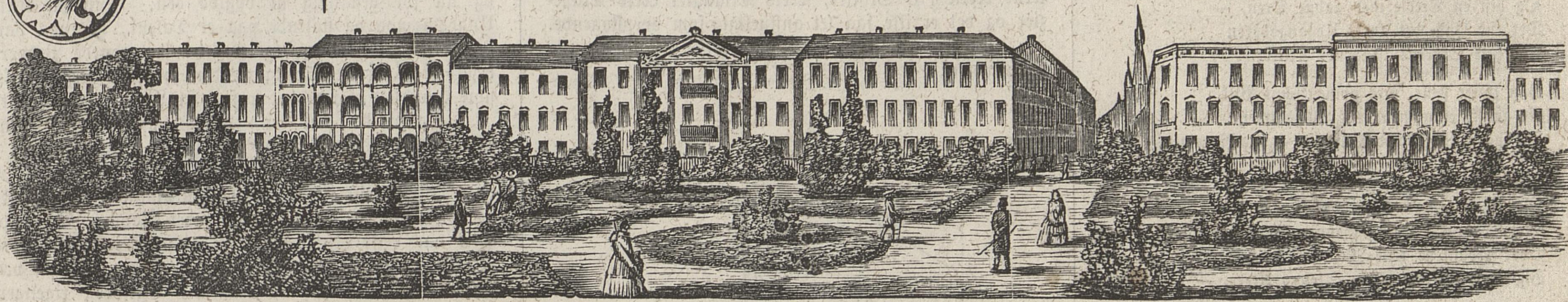
— Den norske Forening mod Brændeviinsdrik afholdt 6te Sept. sit Aarsmøde i Latinskolens Festlokale, hvorved Prof. Schweigaard holdt Festtalen. Saavel af denne som af den forelæste Beretning fremgik, at Brændeviinsdrikken fremdeles er i Aftagende.

— Robert Stephensons Decision i Jernbanesagen er nu efter hans Afreise til England kommen til Publikums Kundskab og gaar ud paa, at Kontrahenterne for Jernbanen skulle for endnu ikke udførte Arbeider og for enhver anden Mangel ved Opfyldelsen af den med den norske Regjering afsluttede Kontrakt betale en Sum af 2,800 £, efter hvis Erlæggelse enhver Forpligtelse fra Kontrahenternes Side skal ansees for opfyldt.

— Forrige Løverdag gav paa Klingenberg et større Antal af Byens Indvaanere for Robert Stephenson en Festmiddag, hvorved Rektor Vibe i en længere Tale udbragte Skaalen for Stephenson.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 38. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 18de September 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

I Billedgalleriet.

(Af Henr. Ibsen.)

I.

Der boer en hæslig Svartalf i mit Bryst,
Som stundom gjæster mig i onde Timer,
I Eensomhed, som midt i Livets Lyst —
Naar vaagende jeg drømmer eller rimer.

Og naar den hvisker, om end nok saa tyst,
Det er mig som en Dødningklokke kimer, —
Som havde mig en gravkold Læbe kyst, —
Thi efter Svartalfskik den heel sublim er:

„Begriber Du ei selv", den hvisker fult, —
„Hvor den er indholdsløs, den hele Færden;
At Du har tabt din Tro paa Gud og Verden?

Og kan du ei forstaa, dit Bryst er hult,
Dit Ideal en Lygtmand i det Fjerne,
Dit Maal et Stjerneskud — og ei en Stjerne?"

II.

„Dit Indre er som Bakkehældets Bæk,
Hvor Kiselstenen ligger tør paa Bunden
Fordi den sidste Bølge alt er runden,
Mens al din Sangerkraft med den er væk.

Og naar Du troer at nynne gjennem Lunden,
Saa er det ei din Bølge mild og kjæk,
(Den havde Blomsten lyttet til med Skræk
Og dog med Længsel, af den Klang omvunden.)

Nei, det er kun de tørre Vindfaldsgrene,
Som Efteraarets Blæst har hvirvlet ned
I Elveleiet mellem golde Stene, —

Og naar den friske Strøm med Jubel risler,
Og Du vanvittigt troer at synge med, —
Da er det kun det brune Løv som hvisler!"

III.

„Og bild for Alting ei Dig ind at Flommen
I Høst og Vaar forandrer din Natur;
Du blier jo ligefuldt en stenet Ur,
Naar din normale Tid igjen er kommen! —

Ak, skal Du vente paa Begeistringstrommen,
For kjækt at storme mod dit Fængsels Muur,
Da er det bedre, at du bliver stuur,
Og kun spagfærdigt knytter Haand i Lommen! —

Taus svømmer Svanen til den døer, — men klangfuld
Blier Stemmen, naar den skal sin Sjæl udaande;
Ak ja! hvad mægter ikke Dødsens Vaande!

Men vil Du derfor kalde den en Sangfugl?
Vid, Livsforliset satte den i Flamme,
Og husk, en Ruus formaar hos dig det Samme!"

*) Den Digtcyklus, som meddeles i dette og følgende Nr., og som Digteren har tilladt os at udvælge af en hidtil utrykt Samling, tilhører ligesom Digtene i Nr. 11 f. A. en tidligere Periode af hans Liv og Digteudvikling, men synes os ligefuldt at kræve Offentliggjørelse. Red.

IV.

Jeg stod en Morgenstund i Galleriet
Og drak Begeistring af den rige Kilde,
Som Kunstens høie Fædre havde viet
Til uforkrænkligt Liv med Hænder milde.

Hvor er ei Sjælen let og Sindet stille!
Det er som alle Storme havde tiet,
Det er som alle Bølger havde biet
I deres Flugt, og blidt mod Stranden trille!

Hvad er hiin Stilhed vel i Kirkens Haller,
Hvor Menigheden triner ind, andægtig
Som det sig hør og bør i Herrens Tempel,

Mod denne Stilhed, der som Duggen falder
Paa Sindet her, hvor Aanden har sit Stempel
Sat paa hver Tavle evigstærk og mægtig?

V.

Hvad er det, som beruser mig saa mægtigt
Imellem disse Evighedens Værker?
Er det de store Navne, jeg bemærker, —
Hvad heller Farvespillet mildt og prægtigt?

Nei, hvad mig griber kjærnefuldt og vægtigt
Er Tanken, at min Sjæl endnu saa stærk er,
At den har Haab og Tro trods alle Klærker, —
En Sats, som tidtnok klang mig selv fordægtigt.

Ja her jeg føler, at i mig er Gud;
Thi jeg formaar at gribes og beruses
Ved Skjønhedstanken, der er foldet ud.

Jeg skuer Gudsideen klar og plastisk;
Se! derfor svulmer og min Sjæl elastisk,
Og Tvivlens Dæmon i mit Indre knuses!

VI.

Corregios „Nat!" med dine Helgenstraaler,
Hvor har Du drysset Dagglands i mit Sind!
Jeg stirret har i Dunkelheden ind
Saa dybt, som noget jordisk Øie taaler.

Mig griber Angsten paa Marias Kind
Mens hun sin Fryd og Ve i Tanken maaler, —
Jeg deler Mohrens Bøn, mens rige Skaaler
Han rækker Barnet af dets Lyshav blind.

Og Stjernen, som de fromme Hyrder skimted, —
Der peged did, hvor Frelseren var stegen
Som Menneske fra Himlen ned til Jorden, —

Se, den har og for mig i „Natten" glimtet,
Min Frygt er kuet og min Tvivl er vegen,
Den skjønne Mythe er til Sandhed vorden!

VII.

Og Rafaels „Sixtinske Jesu-Moder"
Med Frelserbarnet mellem sine Hænder,
Imedens Himmelen sin Hvælving spænder
Om Tusinder af milde Engleho'der! —

Og saa den trivelige Nederlænder,
Som sidder veltilmode i sin Bod, der
Til Overflod er fuld af døde Ænder,
Og Gjæs og Høns og andre Verdens Goder!

Den Ene overskygger ei den Anden:
Violen kan jo dog med Tulipanen
Forliges nok saa godt i en Bouket;

Og tør da ikke jeg i en Sonnet,
Som Annemonen med den gyldne Iris,
Forbinde Rafael med Jan van Mieris? —

VIII.

Thi mindes skal Du, at i Kunstens Rige,
Der er det ene Formen som har Rang;
Hvis Du vil dømme Skaldens Tonestige,
Saa hør hvorledes, ikke hvad han sang.

Hvad Kunstneren har tænkt vil Intet sige, —
Lad da Ideen gaae sin egen Gang;
Det hjalp kun lidt mod Himmelen at hige,
Hvis ei paa stærke Vinger Du Dig svang;

Ja Formen, Formen kun i Et og Alt
Formaar at adle Kunstneraandens Foster
Og stemple det som stort og genialt;

Ja, Formen hylder jeg hvad end det koster!
Begribeligt! thi, tab det ei af Sigte:
Ved Formen blive mine Vers til Digte!

IX.

Og hvorfor skal da vi Poeter rave
Med øllet Hjerne om Ideens Baal,
Og blindt afsted paa Versefødder trave
En Hestelængde foran Tankens Maal?

Se, Kunsten er jo dog en Strudsemave,
Der døier Alting, Selv Granit og Staal,—
Og Du kan fodre den med Grød og Kaal,
Som med den gyldne Frugt fra Edens Have.

Og hvortil da de overstemte Toner,
Og denne Sværmen-om i Regioner,
Hvor Vingen brister og hvor Stemmen svigter;

Istedetfor at slaae i Jorden Rod,
Og skabe Billeder med Kjød og Blod
Fra Hverdagslivet, som Stillebens-Digter?

X.

De stille Morgentimer er tilende,
Og jeg er vakt af mine Drømmes Dvale, —
Thi broget bølge gjennem alle Sale
Besøgende hvorhen jeg vil mig vende.

Og Recensioner mine Sandser blænde;
Jeg føler mig som Vaarens første Svale
Idet den atter gjæster Hjemmets Dale
Men endnu ikke kan sin Rede kjende:

Jeg skued Alting i Morganataage;
Nu kritiseres her fra alle Kroge
Saa det tilsidst mig Sind og Syn forvilder.

Hvad maa dog ei et Digterhjerte døie!
Ak, hvilken Marter for et lyrisk Øie,
Naar det skal skjærpes ved Kritikens Briller!

XI.

Og mellem Klyngerne Repræsentanter
For alslags Kunstbegeistring er tilstede;
Her En, som fægter i æstethisk Hede,
Fordi han selv har Rang blandt Dilettanter,

Og der en Anden, hvis Begeistring skranter,
Fordi den fostredes af Livets Lede,
Og derfor trænger til lidt lunken Væde,
Dugperlens Surrogat for Potteplanter.

Og hist en Tredie med aabne Øren, —
Det ene Ind- det andet Udgangsdøren
For hele Skarens klingende Kritik;

Han lytter stille, med opmærksomt Blik,
Er ganske enig med dem Allesammen,
Og spør' tilsidst hvad Prisen er — paa Rammen.

XII.

Men i den indre Sal, hvor Dagen falder
Med dæmpet Lysning gjennem Vindvets Bue,
Hvor Spaniens høie Mesterværker skue
Zigeunerdunkle gjennem Seclers Alder, —

Der klinger ei det kritiske Rabalder,
Der brænder ene Kunstnerdrømmens Lue
Saa tyst som Kjærten, der til Andagt kalder
Ved Korsets Tegn i Katholikens Stue.

Thi for Murillos høie Himmelfrue
Der sidder tankefuld en Kunstnerinde
I stum Beskuen af sit Fortidsminde;

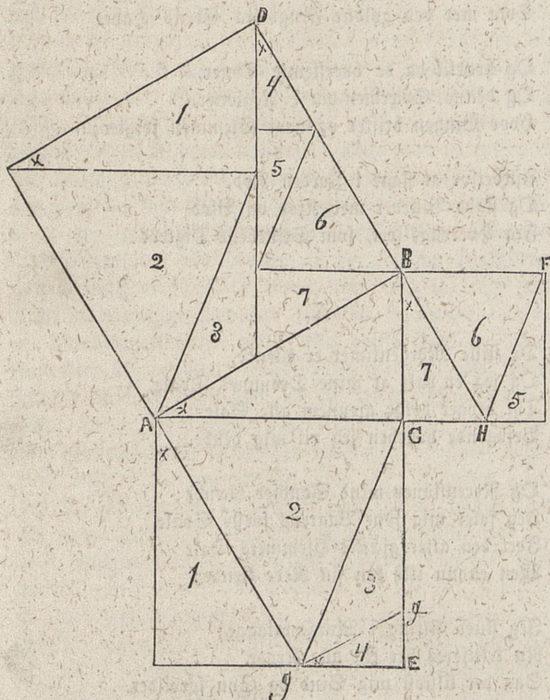
Og hendes Sjæl sig svinger som en Due, —
Vi følge den paa Versets lette Vinger,
Lad se, om Fredens Olieblad den bringer!

Japanesiskt Beviis

for den pythagoræiske Læresætning i Geometrien, ogsaa kaldet Magister matheseos eller pons asinorum.

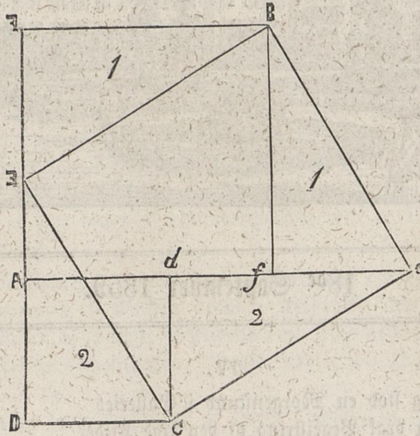
Før de lærde Skolers Reformation i Begyndelsen af dette Aarhundrede indskrænkede Underviisningen sig hovedsagelig til de døde Sprog, og Mathematiken var udelukket. Naar Eleven var bleven Student, var det vel ofte Tilfældet, at han knapt kunde regne de saa kaldte fire Species i hele Tal. I det halve Aar, han forberedede sig til den philosophiske Examen, og foruden de øvrige ham ubekjendte Videnskaber, Philosophie, Astronomie, Physik, ogsaa skulde gjøre sig bekjendt med Arithmetik og Geometrie, er det begribeligt, at han i de sidste Videnskaber ei kunde faae nogen grundig Kundskab. Især var den ovennævnte Sætning i Geometrie en Anstødssteen, hvorover mangen Kandidat snublede, hvilket gav Anledning til Benævnelsen pons asinorum. Man saae derfor undertiden en af det Kjøbenhavnske Universitets Pedeller paa Examensdagen staae i Universitetsgaarden, foran Døren til Lokum, og med et Stykke Kridt i Haanden paa denne Dør demonstrere denne Sætning for et Par arme Syndere, som frygtede for at snuble over denne farlige Bro.

Baron Schilling von Kanstadt, som jeg i 1830 gjorde Bekjendtskab med i Petersburg, og som var særdeles bekjendt med de østlige Asiatiske Sprog, Chinesisk, Mongolisk og Thibetansk, viste mig et Japanesiskt Beviis for denne Sætning, som vidner om dette Folks videnskabelige Anlæg.

Paa den retvinklede Triangel ABC staaer Quadratet AD paa Hypothenusen, AE og CF paa Katheterne. Forlænges Siderne i Quadratet AD til G og H i de to andre Quadrater, og drages Linierne GC og HF, samt GI parallel med AB, saa har man deelt Quadraterne AE og CF i 7 Triangler, hvilke ved at lægges paa behørigt Sted paa Hypothenusens Quadrat AD, saadan som Tallene udvise, ville nøiagtig dække dette. Beviset for Rigtigheden vil Enhver med Geometrien nogenlunde bekjendt, let finde. Et noget lignende Beviis findes i Professor O. J. Brochs Geometrie Fig. 105; men der ere de to Quadrater paa Katheterne deelte i 8 Stykker, deels Triangler deels Trapezier og det er ikke saa let anskueligt, som ovenstaaende.

Det simpleste af dette Slags Beviser ved Kongruents er følgende:

De to Quadrater AB og AC skulle forvandles til et Quadrat BC, der er ligt deres Sum. Man afsætter DE lig Siden AF i det større Quadrat, drager Linierne EC og EB; afskjærer Triangelen EFB og dreier den om Punktet B, til den kommer i Stillingen Bef; man afskjærer Triangelen EDC og dreier den om Punktet C, til den kommer i Stillingen Cde, saa har man et Quadrat BC, der staaer paa Hypothenusen EC af den retvinklede Triangel EDC, hvis to Katheter ere lig Siderne i de to givne Quadrater.

Hansteen.

Den nyeste tydske Literatur.

(Brudstykker af Robert Prutz's endnu ikke udkomne Værk: „Die deutsche Literatur der Gegenwart")

I.

Friedrich Wilhelm Hackländer og Friedrich Gerstäcker.

Den overveiende Deel af vore tydske Poeter tage Veien til Literaturen gjennem Studeerværelset; førend de kjende Verden, skrive de Bøger, og førend de skrive Bøger skrive de Kritikker. Her er da endelig engang to Forfattere, der have slaaet ind paa en ganske modsat Vei: ægte Burscher, som tidligere have bekymret sig saare lidet om Bøger og Systemer, men derimod tumlet sig dygtigt om i Livet, og som af Naturen have modtaget den herlige Medgift af et stedse muntert Lune og et stedse sprudlende Humor: Friedrich Hackländer og Friedrich Gerstäcker.

Saavel Hackländer som Gerstäcker er udgaaet ikke af de lærde, men af de næringsdrivende Stænder. Ingen af dem har nogensinde besøgt et Universitet, eller nydt en egentlig videnskabelig Dannelse; men til Gjengjæld have de begge fra Ungdommen af havt rigelig Anledning til at lære Verden og Mennesker at kjende; Virkelighedens brogede Liv, der for de fleste af vore Poeter er og bliver en Bog med syv Segl, har tidligt udfoldet sig for deres Blikke, ja de have selv paa mangfoldige Maader taget den virksomste Deel deri. Den store Masse af vore Skribenter udvikler sig stedse kun i Theoriens Drivhuus; men Hackländer og Gerstäcker ere opvoxede i Livets Skole; fordi de selv have bestaaet saamange Eventyr, formaae de at skrive saa eventyrlige Bøger; i de haarde Kampe, som de have ført med Tingenes Realitet, har denne beundringsværdige Realismus i den poetiske Fremstilling dannet sig. Begge ere fødte i det samme Aar (1816). Hackländers Hjem er det i Nærheden af Aachen beliggende Burtscheid, der som bekjendt er en af vore driftigste Fabrikstæder. Med en meget mangelfuld Skoledannelse blev han i en Alder af 14 Aar anbragt som Lærling ved en Modevarehandel i Elberfeld; her lærte han praktisk at kjende alle hine „smaae Lidelser, som den vordende Kjøbmand har at udstaae, og fordybede sig grundigst i hiin „Handel og Vandel", som han senere skildrede saa underholdende, skjønt just ikke i den rosenfarvede Belysning, i hvilken f. Ex. Gustav Freytag saa Huset T. A. Schröter & Komp.

Imidlertid lade saadanne smaae Lidelser sig bedre skildre end opleve. Den unge Digter - thi allerede som Lærling digtede Hackländer, og enkelte af hans ungdommelige Produkter vare endog allerede offentliggjorte gjennem elberfeldske Lokalblade - følte sig intet mindre end vel tilmode bag Kramboddisken, og saa greb han da med Begjærlighed Anledningen til at hellige sig til en anden Stand, der, som han troede, vilde tiltale ham mere; han traadte ind i det preussiske Artilleri, og naar han hidtil havde havt at kjæmpe med en stakkels Handelslærlings Gjenvordigheder, saa lærte han nu den hele forgyldte Elendighed at kjende, som en moderne Soldat maa udstaae i Fredstid. Han blev da ogsaa snart kjed heraf, og traadte tilbage til sin forrige Stilling, dog kun for efter en kort Tids Forløb og nu for bestandig at opgive den. Fuld af kjækt Ungdomsmod og stolende paa et Talent, hvorpaa han hidindtil kun havde aflagt meget underordnede Prøver, begav han sig til Stuttgart, den sydtydske Boghandels store Hovedstad, for der at forsøge sin Lykke som Skribent.

Og Lykken var ham huld. „Bilder aus dem Soldatenleben im Frieden", som han offentliggjorde i 1841, og i hvilke han nedlagde Erindringerne fra sin egen militære Lidelsestid, vakte den almindeligste Opsigt, og forskaffede ham hurtigt et yndet Navn. Og dette Held var velfortjent; saa raskt disse Skizzer end vare henkastede, og saa mange Mangler, der klæbede ved dem i stilistisk Henseende, blev Alt dette dog rigeligen opveiet ved den sunde, naturlige Friskhed og den naive Humor, der beliver dem. Man maa kun stedse fastholde den Tid, paa hvilken Hackländer først optraadte for det større Publikum. Den tydske Literatur havde endnu ikke ganske overvundet den Blegsot, hvoraf den havde lidt fra vore Romantikeres Tid; den var endnu meget abstrakt, og foretrak endnu stedse at gynge sig som en Fugl Phønix i den blaa Luft, for at forsøge paa at gjøre sig det hjemligt i Virkelighedens Verden.

Ind i denne Verden lod nu Hackländer os kaste et Blik — og hvilket Blik! Alt dette havde vi jo selv oplevet, det var jo Altsammen lutter gode gamle Bekjendte, disse knebelsbartede Vagtmestere, disse snøvlende Lieutenanter, disse tykke Kapitainer med deres kreuzmillionen Donnerwetter, lige op til den strenge Hr. Oberst, der ikke talte mere, end hvad han kunde udtrykke ved Banden og Skjældsord, og lig Zeus udslyngede sine Lyn til alle Sider uden Persons Anseelse; vi havde indaandet denne Vagtstuernes tunge tykke Luft, blandet med Tobaksrøg og Duften af Snapse og elendige Talglys; vi havde hørt og atter hørt dem, disse tusinde Gange gjentagne og stedse med Latter modtagne Kjældermænd og Vittigheder, der ligesom hørte med til Kasernens nagelfaste Indretninger, og selv med den melankolske „3 Dages Middelsarrest" havde vi leilighedsviis stiftet Bekjendtskab. Alt dette blev her skildret med en Sandhed og Troskab, der havde en uimodstaaelig fængslende Kraft; jo sjeldnere denne fuldstændig realistiske Behandling endnu var i vor daværende Literatur, desto større maatte naturligviis ogsaa Virkningen være; det var en ganske ny Nydelse, der her blev buden Publikum, og det hengav sig til den med et overrasket Barns ublandede Glæde og Naivitet.

Denne strænge realistiske Fremstilling vender nu ogsaa tilbage i alle vor Digters senere Skrifter. Disse ere meget talrige (f. Ex. „Handel und Wandel," 2 B., 1850; „Namenlose Geschichten," 3 B. 1851; Europäisches Sklavenleben," 4 B. 1854; „Eugen Stillfried," 3 B. 1856, „Der neue Don Quixote," 4 B. 1858 etc.); thi da Hackländer ikke plager sig med dybe Tanker og alvorlige Studier, men friskt væk afskriver Virkeligheden, hvor og saaledes som han finder den, saa kan han naturligviis producere med stor Hurtighed. Af de samme Grunde har han ogsaa et saare talrigt, og meget hengivent Publikum; hans Bøger læses alle saa let, de gjøre saa lidet Krav paa Læserens Tænkekraft, ja selv ikke paa hans Phantasi, der findes Intet deri af Tradentser og Theorier; men Alt udspinder sig saa glat og fredeligt, og tillige er Fortællingernes Slutning altid saa tilfredsstillende, som en ægte Romanlæser kan ønske sig det. Vi møde i alle hans Værker stedse de samme Mennesker og de samme Livskredse; der er en Smule Hof — Digteren var, som bekjendt, en Tidlang beskjæftiget som Kronprindsen af Würtembergs Sekretær og lever endnu i intim Forbindelse med det fornemme Selskab i den schavabiske Residentstad, — endeel gammel Adel og opadstræbende Borgerskab, mange, saare mange Kramboder, mange Theater- og Koulisseforholde, endeel Literatur og Boghandel, og ikke at forglemme de uundgaaelige Lieutenanter og Officiersburscher, for hvilke Digteren fra sine Lidelsesaar som preussisk Artillerist endnu har beholdt en stille Tilbøielighed.

Det er mærkeligt, med hvilken Selvtilfredshed Hackländer dvæler i de Kredse, han engang har vundet kjær, og hvor ufortrødent han vedbliver at trække de samme Marionetter paa de samme Traade. Der er ingen Uddannelse af Anskuelser, ingen Udvidelse af Standpunkterne, ingen Optagen af nye Elementer og Betragtninger; med den fuldkomneste Naivitet reproduceerer Digteren sig selv i sine egne Figurer, og er dog stedse vis paa at finde et taknemmeligt Publikum. Thi endnu staar det sig jo saa i Tydskland, at man kun behøver at skrive for Philisteren for stedse at være vis

paa det største Publikum. — Selv hans eget Livs Tildragelser og Eventyr blive uden mærkelig Indflydelse paa denne Digters Frembringelser, og formaae ikke at forlene hans Phantasi med ny Svingkraft. Hackländer har havt den Lykke at gjøre store Reiser og see mange fremmede Lande, ofte under saa gunstige Omstændigheder, som sjelden blive en Privatmand tildeel. En fornem Herre, som Kongen af Würtemberg sendte til Orienten for at gjøre Indkjøb af ædle Heste, valgte ham til Reisekammerat; han ledsagede endvidere Kronprindsen af Würtemberg paa gjentagende Reiser gjennem Italien, Sicilien, det nordlige Tydskland, Belgien og Rusland; ogsaa Spanien blev nylig besøgt af ham, og under Østerrigernes Felttog mod Sardinien i Marts 1849 befandt han sig i Grev Radetzkys Hovedkvarteer. Men bortseet fra Skildringerne af hans krigerske Eventyr (Soldatenleben im Kriege," 2 B. 1849), er der kun Lidet af Alt dette at mærke i hans Skrifter; selv Østerlandets farverige Verden har kun gjort lidet Indtryk paa ham, og saavel „Daguerreotypen, aufgenommen auf einer Reise in der Orient" (2 B. 1842) som „Der Pilgerzug nach Mekka" (1847) ere kun temmelig nøgterne og prosaiske. Digteren kjender netop sin Styrke, og udbyder den som en klog Kjøbmand; i hine forhen betegnede Kredse er han fuldkommen hjemme, og da det er de samme Kredse, af hvilke det store Publikum selv er sammensat, og da endvidere Enhver, som man veed, holder mest af at høre og læse om sig selv, saa er Spekulationen sikkerlig ogsaa ganske fornuftig.

Carl den Tolvtes ældste Støtte
ved Frederikssteen.

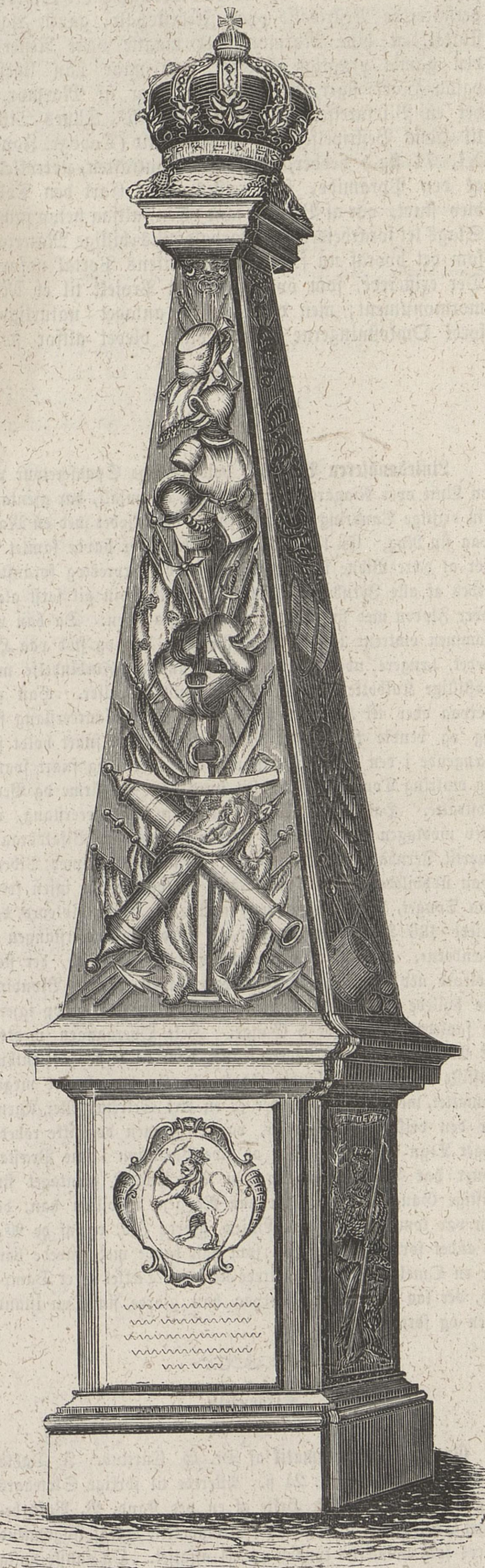
For omtrent tre Aar siden blev det bragt paa Bane, at reise Carl den Tolvte et passende Monument ved Frederikssteen, istedetfor den gamle Støtte, der var saagodtsom forsvunden derved, at de Mange, som besøgte Stedet, pleiede at slaae Stykker af Stenen og tage dem med som etslags Relikvie. Denne Tanke lod ogsaa til at finde Anklang, og de fornødne Penge til en ny Støtte vilde vist meget snart været tilveiebragte ved Subskription, dersom der ikke havde opstaaet Tvivl om hvorvidt det var passende fra norsk Side at reise noget talende Monument over den af vort nuværende Broderlands Konger, der fandt sin Død under Angrebet paa vort Fædreland. Der fremkom da ogsaa fra Svenskerne saadanne Yttringer, at man kunde see, de ansaa det for sin Sag, at reise Carl XII et Mindesmærke paa det Sted, hvor hans Heltebane endte. Efter hvad man sagde, paabegyndtes der strax en Subskription blandt Sveriges Krigerstand til et Monument. Hvilken Fremgang denne har har havt, vide vi ikke. Men det har man Grund til at troe, at Sagen ikke er stillet i Bero, hvor tyst Alt endnu er, men at man snart vil faae det endelige Resultat at vide. Under disse Omstændigheder troe vi - da det for Mange turde være ubekjendt - at det vil have sin Interesse at mindes om, at der ved Frederikssteen engang har været reist en stor pragtfuld Støtte for Carl den Tolvte, og det saameget mere, som vi kunne levere Afbildning af denne Støtte efter den for Udførelsen approberede originale Tegning, hvilken nu findes i Rigsarchivet tilligemed Omkostningsoverslaget, Inskriptioner m. m.

Støtten, saaledes som den her findes afbildet, blev forfærdiget af Diderik Gerchen, Steenhugger og Borger i Kjøbenhavn, og forsynet med danske Inskriptioner af Fr. Rostgaard, og en latinsk Inskription af Mathias Plade, der ogsaa afsluttede Kontrakten om Udførelsen.

I Rigsarchivet forefindes tvende Projekter til Monumentet, det ene beregnet paa (norsk) Marmor eller Porphyr, det andet paa Bremersandsteen. Hiint gik ud paa en 18 Al. høi trekantet Obelisk af 6 Stykker, ved hvis Basis skulde anbringes trende Løver, den ene holdende Danmarks, den anden Norges og den tredie Foreningens Vaaben, „som betydis ved de tre Kroner." — „Her foruden skulde, hedder det i Overslaget, gjøres trende Ornamenter af forgyldt Kobber, nemlig 1) en rund Corona muralis, som slutter net om denne trekantede Obelisk, just paa det Sted, hvor det øverste Stykke træder paa det nederste Stykke af Obelisko; endeel for at bedække denne Samling, som er fornøden fordi Tyngselen vilde falde for stor og Længden uregjerlig baade i Henseende til Transport tilvands og formedelst Veienes og Stedets Vanskelighed; saa og for at give dermed at forstaae, at vores allernaadigste Konge, som den øverste Inskription appliceres paa, med al Rette haver fortjent Coronam muralem, som er det speciale Tegn, som i Antiqviteten bilægges dennem, som enten have erobret eller forsvaret en Fæstning imod Fiendens Overfald. 2) Et Kors, hvorved gives tilkjende, at Norges Riges Frelse kom fra Gud og al Verdens Frelsere Christo, som det i forrige Tider hendede Keiser Constantino Magno, som brugte til Symbolum et Kors med de Ord: in hoc signo vinces. Og kan samme Kors endog tjene til Erindring om Døden, som paa dette Sted blev Mester over Kongen af Sverige. 3) En kongelig Krone, saavel for at ære Christi Kors, som for at distingvere denne Obeliskum fra alle andre som et kongeligt Monument, hvilket den norske Nation lader opreise vores allernaadigste Konge til udødelig Ære og til en Amindelse om den svenske Konges Dødsfald paa det selvsamme Sted, hvor Obeliskus er sat."

Denne Obelisk vilde efter Gerchens Overslag beløbet sig til 7,134 Rdlr.

Det andet, af Hs. Majestæt Kongen approberede, Projekt gik ud paa „en Pyramide af god og dygtig

Carl den Tolvtes ældste Støtte ved Frederikssteen.
(Efter en Originaltegning i Rigsarchivet.)

Bremersandsteen, med sin Armatur eller Trophæer paa alle fire Sider udarbeidet en Basrelief, en Krone over paa Spidsen og behørig Pidestal, hvori skulde indfattes paa hver af alle fire Sider en Plade af smuk hvid italiensk Marmor, tvende Alen høi med proportioneret Bredde og derudi hugges Inskriptioner, samt tvende Basreliefs, nemlig det norske Vaaben og Frederikshald afbildet som triumpherende." Støtten skulde, foruden Kronen, udgjøre ti Alen i Høide, og leveres for en Priis af 715 Rdlr. Kontrakten afsluttedes 13de Octbr. 1722, og inden Midten af April 1723 skulde Gerchen være færdig med sit Arbeide. At han virkelig blev det og at Støtten efter den approberede Tegning ufortøvet blev reist paa sit Bestemmelsted sees af en Pjese fra 1723", der findes paa Universitets-Bibliotheket her, hvilken meddeler et, rigtignok slet, Træsnit af Støtten."[1])

Inskriptionerne paa Pladens nordre og østre Side vare som anført opsatte af Rostgaard, Frederik den Fjerdes Svoger, som i den Anledning havde modtaget „allernaadigst Befaling." Paa selve Pladens nordre Side, mod Fæstningen, var anbragt under Norges Vaaben følgende „korte Skrift paa den hele norske Nations Vegne og i deres Navn":

HAV TAK, O STORE GUD,
FOR FREDERIK DEN FIERDE
SOM VAR MOD FIENDENS BRUD
NEST DIG, VOR VÆRN OG GIERDE!
MDCCXVIII.

Paa den anden (østre) Side af den store Piedestal:

CARL DEN TOLVTE MOTTE VIGE
FRA STRALSUND, OG TVUNGEN SIGE
HELE TYDSK-LAND, SIT FARVEL:
DEREOR HAND DET NORSKE RIGE
VIL VED FRIDRICHSHALD BESTIGE,
OG VED FLERE GRENDSE-SKEL.
HAND EI SPARER KUNST OG MØYE;
JA NATUREN SELV VIL BØYE,
FOR AT FAA SIT FORSET FREM;
MEN ET BUD SENDT FRA DET HØYE
LUKTE SVERRIGS KONGES ØYE:
HER HAND FALDT; OG HVER GIK HIEM.
D. XI. DECEMB. MDCCXVIII.

„Den tredie (søndre) Side forestillede et siddende armeret Fruentimmer en antique, kronet med Corona murali, holdende i den høire Haand en Laurbærkvist og i den venstre Arm et Spyd, samt i samme Haand et Skjold med Frederikshalds Vaaben og overtegnede Symbolum: Emanuel. Over den store emblematiske Figur stod det Ord: Frederichshald." (Topogr. Journ. XI. 76.)

Paa den fjerde (venstre) Side læstes følgende latinske Inskription:

MortIfero gLobo ICtVs hoC LoCo et hoC anno oCCVbVIt
et
sibi mortem suis fugam
qvas nobis destinabat
ipse maturavit
bellicosissimus Speciæ rex
CAROLUS XII
qvi
iterato frustra impetu munimenti hujus et regni,
abhInC ante bIennIVM non sIne hostIs CæDe oppVgnatI
propriis avitisqve vestigiis non deterritus
oppugnator
divino hic facto cecidit
et
propugnatorum imperterritæ fortitudini
propriam adhuc et perpetuam
reliqvit
VICTORIAM
qvam
DehInC post bIennIVM InseCVta fVit
PAX
victo hosti extorta victrici patriæ vindicata
felici auspicio ac moderamine
VICTORIS ET PACIFICATORIS
invictissimi Daniæ Norvegiæ etc. Regis
FREDERICI QVARTI
cui dominus adjutor.
Fecit Mathias Plade.[2])

(Oversættelse:) Rammet af en dødbringende Kugle faldt paa dette Sted og i dette Aar, og voldte sig selv den Død, sin Hær den Flugt, som han tiltænkte os, Sveriges krigerske Konge, Carl den Tolvte, som, efterat han, ikke afskrækket ved sit eget[3]) og sin Bedstefaders[4]) Uheld, forgjæves med fornyet Angreb havde hjemsøgt denne Fæstning og dette Rige, dem han for to Aar siden ei uden stort Tab havde bekriget, segnede her efter Guds Villie og overlod Forsvarerens uforfærdede Kjækhed en hidtil endnu ubeskaaren og uforstyrret Seier, hvorpaa to Aar efer fulgte en Fred,[5]) fravristet den overvundne Fiende og tilkjæmpet det seierrige Fædreland under Seierherren, Fredbringeren, Danmarks og Norges v. s. v. uovervindelige Konge Frederik den Fjerdes lyksalige Styrelse og Regimente, hvis Hjælper er Gud.[6])

Støtten reistes ifølge Hojer paa samme Sted, som Frederikssteens Kommandant, B. R. v. Landsberg, strax efter Kongens Fald havde ladet sætte et Mærke.

Den nævnte Vise i Anledning af Støttens Reisning fortjener og at opbevares, ihvorvel den som Samtidens fleste digterigske Frembringelser er uden poetisk Værd.

[1]) Fridriks-Halds Ære-Støttes Afritzning, Med sine hosføyede Vers og Inscription paa Dansk, over Kong Carl den Tolftes Døds-Fald, Som skeede den 11 Decembr. 1718. Dernæst følger Een smuk Viise kaldet de Retsindede Danskes og Norskes Velmeente Betænkning, Eller Forbi-Reisendes Fryde-Sang ofver denne Ære-Styte. Synges som: Jeg ledig gik paa Friheds Bane, og vidste ey ꝛc. (Uden Trykkested, 8 S. 8vo.)

[2]) Ved de fremhævede Bogstaver betegnes Aarstal, nemlig i 1ste Linie 1718, i 10de Linie 1716 og i 19de Linie 1720.

[3]) Carls Indfald i Norge 1716.

[4]) Her sigtes til Svenskernes tre forgjæves Angreb paa Halden i Aarene 1658—1660 under Carl den Tiende, Carl den Tolvtes Bedstefader.

[5]) Freden til Fredriksborg 3die Juli 1720.

[6]) „Dominus mihi adjutor", d. e. Gud min Hjælper, var Frederik den Fjerdes Valgsprog.

Tøv Vandringsmand ved denne Støtte,
Som præsenterer dig det Saar,
Kong Carl den Tolvte fik til Bytte
I sit Regjerings sidste Aar:
Da han til Fredriksteen har hasted
Og ved sin egen Vælde sig,
Paa denne Maade har formasted
At føre mod Naturen Krig.

Kast Øiet paa den anden Side,
Af denne kan du see hvordan
Det norske Rige kunde stride,
Naar Herren førte dennem an,
Naar Konning Friderik den Fjerde
Havde sin Hjelpere i Gud,
Da havde Norge ingen Gjerde
Fornøden meer mod Fiendens Brud.

Da Sverrig tænkte Seiers-Palme
I Advents Dage sig at faae,
Sang Norden Gud en Jule-Psalme
Og takkede fordi det saa
Lyksalig gik med denne Feide,
At de end udi Fred og Ro
Sin Jule Nader ene ejde
Og kunde fredeligen boe.

Vil du paany dig atter vende
Hen til den tredie Side om:
Der seer du hele Krigens Ende
Og hvordan Freden vi bekom:
Der seer du Ønsket haver mættet
Vort Folk med Liv i Carels Død,
Der seer du Sverrigs Krone trættet
Fornemmelig ved dette Stød.

Paa fjerde Kant og sidste Ende
Der seer du Pallas med sit Skjold
Og Lantsen havendes i Hænde
Med Overskriften Fredrikshald
Paa Skjoldet staar der ogsaa skrevet
Emanuel, Gud er med os:
Han er og vores Hjelper bleven
Mod Fiendens Magt og Reise-Tros.

End ydermere deri skues
Justitia med Sværd og Vægt;
Ved Sværdet straffes og betrues
Hver hærdet og modstridig Slægt:
Ved Vægten har man at betragte
Ret og Retfærdigheden selv
Som paa Personer ei vil agte
Men gjør mod alle Ret og Skjæl.

Saa er da denne Pyramide
Opreist til Dan og Nordmænds Priis,
som vidste mandelig at stride
Paa deres gamle Fædreviis:
Fordi de lod sig ei forføre
Af Fiendens Magt og søde Ord,
Lod Danner Konning denne gjøre
Til Æreminde udi Nord.

Vivat, Vivat, lev Nordens Herre!
Søn, Sønnesøn i mange Aar,
See! dette Eders Skaal skal være,
En Subken af mit Flaske-Foor:
I det som jeg forbi her vandrer
Og seer det Ære-Tegen staar,
Al Sorrig sig til Fryd forandrer
Hey! Efterkommere god Taar!

En Skaal for alle Officerer
Fra høiest indtil nedrigst Stand:
For Ryttere og Grenaderer
En Skaal jeg og vel drikke kan:
Nok een for alle Nordmænds Ære
For Sjællands-Far og Lolliker:
For Fynboer og Jyder kjære,
Som Støtten hjalp at reise her.

Denne anseelige Støtte, der betegnes som et kgl. Monument og især var beregnet paa Frederik den Fjerdes Forherligelse, var dog ikke, som man skulde formode, bekostet af Kongen selv; thi i Hojers Friederich des Vierten glorwürd. Leben I. 341, hedder det udtrykkelig at denne Støtte reistes efter Ønske af Fredrikshalds Borgere og paa deres Bekostning. De opofrende Borgere fik dog kun en kortvarig Hæder og Fornøielse af sine udgivne Penge; thi saasnart Christian den Sjette var kommen paa Thronen lod han (1731) Støtten borttage, enten fordi Svenskerne havde besværet sig over dens pralende og for dem haanende Inskription, eller ogsaa fordi han derved vilde give et Beviis paa Fredelighed og Forsonlighed ligeover for disse stridbare og farlige Naboer.[1] Istedetfor denne Støtte reistes 1788 „for at anvise Kronprinds Frederik Stedet", et simpelt Trækors, der ved en Jerntop fæstedes til en Graasteen, og som havde følgende forgyldte Inskription:

„Carl den Tolvte den 11te December 1718."

Dette Minde, der dog af Hensyn til Kommandantens Ønsker ikke skal have faaet den gamle Støttes Plads, stod der endnu i 1814, da det blev afløst af den Marmorstøtte, hvoraf nu en Rest kun findes, og som efter een Beretning skal være reist af en norsk Officier, efter en anden af svenske Officierer.[2] Denne Støtte reistes endnu paa et andet Sted end Korset, og tjener saaledes ligesaalidt til at betegne det virkelige Sted, hvor Kongen blev skudt. Stedet selv kjendtes vistnok ikke engang med Bestemthed, førend Prof. Munch netop med Hensyn til den paatænkte Støtte i vort Blad (1856 Nr. 18) meddeelte et gammelt Situationskart over Frederikssteen, hvorpaa det nøiagtig betegnes, og hvilket ogsaa giver et nyt Bidrag til Afgjørelsen af det Spørgsmaal, om Carl den Tolvte er bleven skudt fra Fæstningen eller falden for en Forræders Haand.

Hvor hiin ældste Støtte er bleven af, vides ikke. Men de paa samme anbragte Marmorplader findes endnu, den ene indmuret over Frederikssteens østligste Port, og den anden over den vestre Port. En tredie Deel stod over østre Port, men faldt ned i 1814, før Beleiringen.[*] Provst Krag har, ved at raadspørge Beskrivelsen over Carl den Tolvtes Monument i Schröders versificerede Beskrivelse over Fredrikshald, ganske rigtigt sluttet, at hine Marmorplader maatte være Rester af den gamle prægtige Støtte; men naar han ligesom ogsaa Hojer siger, at denne selv var af Marmor, er det en Vildfarelse. Allerede i Fr. W. Thues Tillæg til Hoffs Beskrivelse over Frederikshald (Topogr. Journ. XI, 71 flg.) hedder, ligesom i Kontrakten, udtrykkelig, at den Pyramide, som reistes, hvor Carl den Tolvte blev skudt, var af Bremer(sand)steen, altsaa netop samme Slags let forarbeidelige og forholdsviis billige Materiale, som det hvoraf nu f. Ex. Kreditbankens Portal udføres. Der existerede, som ovenanført, et Projekt til et Marmormonument; men det blev ikke antaget - naturligviis fordi Omkostningerne derved vilde blevet altfor store.

1) Jfr. J. Møllers Mnemosyne II, 139 flg. og Hojers Frederik den Fjerde I, 341, hvor Aaret angives, da Støtten nedtoges, og hvor det ogsaa lægges til, at Pyramiden med dens Inskriptioner findes stukket i Kobber.

2) Jfr. Krags Afhandling om Carl den Tolvtes Dødssted i Langes Tidsskr. for Vidensk. og Lit. IV, 326.

*) Langes Tidsskr. IV, 324.

Blandinger

Liniedandseren Blondin, hvis dristige Spadseretour paa en Linie over Niagara-Faldet tidligere er omtalt, har gjentaget sin dristige Vandring og denne Gang ovenikjøbet med en Mand paa sin Ryg. En talrig Mængde Mennesker havde samlet sig for at være Vidne til dette Skuespil, og Exprestog foranstaltedes af alle Jernbaner i Omegnen. Blondin gik først alene over Floden med sin Balanceerstang i Haanden. Da han var kommen omtrent 100 Fod ud, standsede han og stod paa Hovedet, længere ude gjentoges det Samme i Forbindelse med adskillige Kulbøtter og andre akrobatiske Øvelser. Han gik derpaa over til Kanadas Bred, lagde sin Balanceerstang fra sig og vendte tilbage til Midten, hvor han snart holdt sig hængende i den ene Fod, snart i den anden, og snart svang sig omkring Touget med Brystet imod dette og Arme og Been udstrakte. Han afhentede nu atter sin Balanceerstang, og blev modtagen paa Kanadas Side med uendelige Bifaldsraab, hvortil Jernbanernes Lokomotiver akkompagnerede med Piben. Han udhvilede her et Kvarteerstid og kom derpaa igjen frem paa Touget, denne Gang med en Mand, Henry Colcord, der veiede 136 Pd., paa Ryggen og med Balanceerstangen i Hænderne. Han gik langsomt ud omtrent 100 Fod, der steg Colcord ned og blev staaende paa Linien bagved Blondin. De hvilede her 3 eller 4 Minuter, Colcord steg da op igjen, og saaledes hvilede de 5 Gange. Hele Overgangen medtog 42 Minuter. Da de naaede Land, hvor de hilstes af enthusiastiske Raab, var Blondin stærkt echaufferet og syntes meget udmattet, medens Colcord, der er en Art Sekretær eller Agent for den dristige Liniedandser, var bleg, men dog ikke røbede noget Tegn til Frygt. For at give Variation i sine Præstationer har Blondin endelig den 24de August gjentaget sin dristige Gang med en Ovn paa Ryggen, i hvilken han, da han var kommen midt paa Linien, gjorde Ild, og af de Æg og andet fornødent Tilbehør, som han havde med, lavede han her en Omelette, som han firede ned paa Dækket af et Dampskib, der laa nedenuder, hvorpaa han gjorde sin Ovn istand igjen og fortsatte sin Gang.

Literatur.

Græsk Skolegrammatik af Dr. G Curtius. J. Dahls Forlag. Priis 1 Spd. 24 ß. Allerede til forrige Skoleaars Begyndelse udkom første Hefte af en ved Kand. V. Voss besørget Oversættelse af Curtius's Grammatik, der af Fagsmænd ansees som udmærket kyndigt og vel affattet. Og ganske nylig er nu Resten udkommet. Vi have anseet det for os uvedkommende, at undergive denne Oversættelse en egentlig Bedømmelse. Men efter hvad vi af den almindelige Mening om Curtius's Bog have Grund til at antage, vil den - overført paa Norsk af en grundig Philolog som V. Voss - afgive en hensigtsmæssig Skolebog, der kan træde istedet for Tregders græske Formlære og Madvigs Syntax. — Oversætteren har næsten samtidig paa Mallings Forlag udgivet en græsk Elementarbog til hiin Grammatik ved Dr. K. Schenkl (Priis 96 ß), hvilken ligesom Grammatiken i Chr.-Posten Nr. 250 har fundet en anerkjendende og saavidt vi kunne see kyndig Anmelder.

Fra Em. Bærentzen & Ko.'s lithographiske Institut er, ifølge Kjøbenhavns Dagblad, udkommet en særdeles vel udført Lithographi af **Cort Adelaer**, udført efter et Maleri af en ubekjendt venetiansk Kunstner, der i mange Aar har været kastet hen blandt gammelt Skramleri paa Frederiksborg Slot, men for ikke lang Tid siden er draget frem for Lyset.

26de Hefte af Nordisk **Conversations-Lexikon** indeholder følgende norske Artikler: Falsen (Chr. Magnus, Carl Valentin og Conrad), Farsund, Faye (Andreas og Frants Chr.) Claus Fasting er ubegribeligt nok ikke taget med. De norske Artikler, som deri findes, ere desværre saa belemrede med grove Trykfeil (Knutsen for Christian, Fase for Foss, Harboe for Mariboe o. s. v.), at de snarere ville volde Skade end Gavn, især ved at gaae over i fremmede Værker af lignende Beskaffenhed, hvilke naturligviis for Nordens Vedkommende ville følge dette.

Norge.

Christiania. Indtil 12te Sept. er 3,017 Personer i Bratsbergs Amt blevne angrebne af Blodgangsepidemien, deraf ere 443 døde. Epidemien har ogsaa grebet stærkt om sig i Gjerrestads Pstg. i Nedenæs og Robygdelagets Amt, hvor der indtil 4de Sept. fandtes 337 Angrebne og 36 Døde.

— Brændeviinstilvirkningen i det sidst forløbne Aar har indbragt Statskassen 51,307 Spd. 49 ß (anslaaet til 75,000 Spd.) og Maltskatten 106,305 Spd. (anslaaet til 63,000 Spd. aarlig). Afgiften for det største Bryggeri er gaaet op til 13,000 Spd.

— Hr. Schübeler opfordrer til inden 15de Oktbr. at indsende Bidrag til hans aarlige Udstilling i Christiania til Havedyrkningens og Landhuusholdningens Fremme. Regjeringen fremmer disse for Landbruget saare vigtige Udstillinger ved Fragtbegunstigelser m. m., ligesom ogsaa Selskabet for Norges Vel, der har opfordret til Indsendelse af forskjellige Ostsorter.

— Under 31te Aug. er Statssekretær U. F. A. de Schouboe tilstaaet Afsked med 1,400 Spd. i aarlig Pension.

Under s. D. er Kand. jur. N. S. Brandt-Darre udnævnt til Fuldmægtig i Armee-Departementet; Premierlieutenant ved Throndhjems kongelige Borgergarde, Konsul Chr. A. Knudtzon til Ritmester og Chef for bemeldte Garde, samt Premierlieutenanterne ved Bergens Borgervæbnings Artilleribataillon D. M. Brynildsen og D. B. Martens til Kapitainer og Chefer respektive for Smøralmindingens og for Drægalmindingens Kompagnier af bemeldte Bataillon.

— Paa det norske Theater opføres i denne Tid „En Kaprise" af Erik Bøgh. Stykket er, som bekjendt, skrevet for Dandserinden Pepita, og høstede ved hendes Optræden stormende Bifald. Her, hvor Pepitas Rolle gives af Frøken Bills, gjør det ogsaa saadan Lykke, at Publikum næsten stormer Theatret for at faae Billetter.

— Kapitain Meinertz (f. i Kjøbenhavn 1798) er 13de Septbr. afgaaet ved Døden.

— Ved kgl. Resol. af 22de Juni er bestemt, at Farten med Postvæsenets Dampskibe mellem Bergen og Throndhjem skal ophøre, hvorimod den hele Aaret skal vedligeholdes mellem Throndhjem og Hammerfest; ogsaa skal Baadposten mellem Nordlands Postkontor og Hammerfest ophøre.

Drammen. Formandskabet har indstillet til Repræsentantskabet at bevilge 75,000 Spd. af Kommunen til Jernbaneanlægget mellem Drammen og Randsfjorden.

Frederiksstad. En 12pundings Kanon er 14de Septbr. sprunget, hvorved to Underofficierer saaredes.

Bergen. Tilstanden er høist sørgelig blandt de Handlende her, idet omtr. et Snees af de større Huse ere standsede.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. I Stockholm er Kolera udbrudt, men optræder mildt. Ogsaa i Malmø har Sotten vist sig.

— Ved Rigsdagsvalget i Stockholm har det liberale Parti vundet en fuldstændig Seier.

— I Götheborg har været en betydelig Ildebrand, hvorved omtr. 30 Huse ere brændte.

Danmark. I Aarhuus og et Par andre danske Byer har man Kolera.

Tydskland. Alex. v. Humboldts Bibliothek, hvilket den berømte Lærde havde testamenteret til sin Kammertjener, er solgt til den engelske Gesandt i Berlin, Lord Bloomfield, for en Sum af 40,000 Thlr. Biblotheket skal indlemmes i British Musæum.

Rusland. Schamyl er fanget og skal bringes til Petersborg.

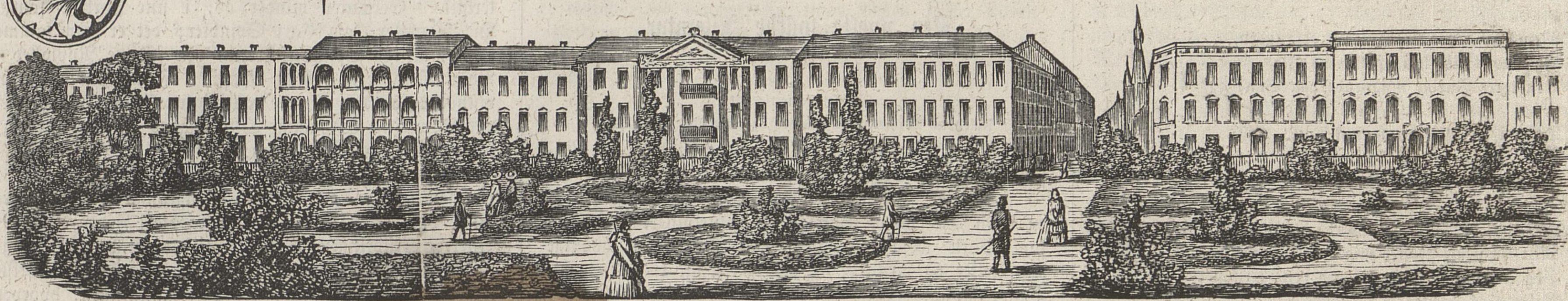
Asien. Erzerum, Armeniens Hovedstad, med 40,000 Indbyggere, er ved Jordskjelv ganske bleven ødelagt. Et uhyre Antal Mennesker ere omkomne, og omtr. 2,000 Familier flygtede til de nærliggende Byer.

— Chineserne have modtaget Vestmagternes Gesandter paa Peihofloden med Kanonkugler, hvorved 3 engelske Dampskibe ere ødelagte, 16 Officierer dræbte, den engelske Admiral saaret og desuden 4—500 Mand dræbte eller saarede. England og Frankrig underhandle om i Fællesskab at tugte China for dette skammelige Overfald.

Nyhedsbladets Redaktør, P. Botten Hansen, bor i Kjøbmand N. Haslunds Gaard, Hjørnet af Raadhuus- og Kongens Gade.

(Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 39. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 25de September 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

I Billedgalleriet.

(Af Henr. Ibsen.)

XIII.

„Min Barndoms Eden blev lukket og stængt,
Og jeg stod udenfor Gjærdet;
Min Confirmationsdragt paa Væggen hængt, —
Ak, det var Ceruben med Sverdet!

Og henover alle de smukke
Blomster gik Tidens Plov og Harv;
Min sidste kjæreste Dukke
Gik til mine Søstend' i Arv.

Min egen Verden mig havde forstødt,
Og foran mig laa en fremmed;
Dens Væsen tyktes mig huult og dødt,
Jeg higed tilbage mod Hjemmet.

Jeg dukked mig ned som Svalen
I Drømmenes stille, dyssende Sø.
I vække mig ei af Dvalen, —
Deroppe maatte jeg dø!"

XIV.

„Dengang jeg gik i Skolen,
Var Mod nok i mit Sind,
Saalænge til Aftensolen
Var dalet bag Fjeldets Tind;

Men sænkte sig Nattens Skygge
Henover Aas og Myr,
Saa kom de Spøgelser stygge
Fra Ammens Eventyr.

Og hvis jeg lukked Øiet,
Da drømte jeg Saamangt,
Og alt mit Mod var fløiet —
Gud vide maa hvorlangt!

Nu er der en Forandring
Med Alting i mit Sind;
Nu gaar mit Mod paa Vandring
Ved Morgensolens Skin.

Nu er det Dagens Trolde,
Nu er det Livets Larm,
Som drysser alle de kolde
Nædsler i min Barm.

Men sidder jeg bag Fligen
Af Nattens lune Slør,
Da vaagner al min Higen
Saa ørnedjærv som før.

Jeg trodser Hav og Flammer,
Jeg seiler som Falk i Sky,
Og glemmer Angst og Jammer —
Til næste Morgengry."

XV.

„Det er mig for lummert i Dalens Dyb,
I Stuen det er mig for trangt;
Ak, havde jeg Vinger, jeg fløi afsted,
Jeg ved ikke selv hvorlangt!

Ak, havde jeg Vinger, jeg fløi afsted —
Der maa jo dog gives en Kyst
Med lægende Urter mod Længselens Gift
I dette urolige Bryst.

Se, Søsvalen stævner jo vidt over Hav
Den finder sig dog tilsidst
En Revne, hvortil dens modige Fod
Kan klamres en stakket Frist.

Jeg ved ikke selv, om til Vest eller Øst
Jeg helst mig paa Vingerne svang;
Jeg ved kun, at Nuet knuger mit Bryst
Og Stuen er mig for trang!"

XVI.

„Jeg stod i Kunstens høie Helligdom,
En aandig Klarhed over Blikket daler,
Fra Barmens Dyb en Røst forkynder som
Correggios fordum: „Ogsaa jeg er Maler!"

Da var min Lod bestemt, min Higen stillet,
Og foran mig laa Livet lyst og rigt;
Det blev mit Kald jo, hvert et Sjælens Billed
At klæde deiligt i et Farvedigt.

En Fredens Aand er i mit Indre dalet;
Nu fatter jeg tilfulde hvad jeg vil jo!
Og i min Kunstnerdrøm, som Idealet,
Staar først og fremst „Madonna" af Murillo.

Som han i et begeistret Øieblik
Til Tavlen fængsled fine Digtersyner,
Saa vil jeg, med den Skaberhaand jeg fik,
I Farver tolke hvad i Aanden lyner!"

XVII.

„Og der gik Dage og der gik Aar; —
Til Kunsten jeg drømte mig viet;
Nu er min gjøglende Drøm forbi, —
Paa Loftet staar Staffeliet.

Nu staar jeg der atter som gudsforladt,
Min Livstraad er overklippet.
Og hvorfor? Forbi jeg uagtsomt greb
Paletten for Nøgleknippet.

Gud ved, der var Billeder nok i min Sjæl,
Kustnerinde var jeg i Aanden;
Der mangled mig blot en eneste Ting, —
Men det Ene var — Kunstnerhaanden. —

Jeg ridser med Blyant et Brag i Storm
Mellem rullende Havsensvover;
Ifald jeg var Digter, jeg ridsed med Pen
En lyrisk Skitse derover.

Men midt i min Armod der gives en Trøst,
Hvorved min Fortvivlelse tier;
Den Trøst, der er Redningsplanken for mig
Og andre Drømmegenier.

Erindringens Trøst med al sin Lyrik,
Og Ret til poetisk Kvide;
Smukt har jeg drømt og er grusomt vakt,
Saa har jeg vel Krav paa at lide.

Og derfor jeg sætter mig til og fra
Og maler og drømmer og maler,
Og lider og mindes og stirrer imod
Mine gjøglende Idealer."

XVIII.

Som Kunstnerinden hist i Billedsalen,
Saa har jeg ogsaa sværmet vildt og smukt,
Og spilet Digtervingerne til Flugt,
Og drømt en Bane gjennem Skyportalen.

Ak, ogsaa jeg har fristet Flugtens Dalen;
De sidste Vingeslag har Kraften slukt, —
Mit Foraars Fabelbog er læst og lukt,
Nu har jeg Tid at grunde paa Moralen.

Jeg vandrer i mit eget Galleri,
Hvor mine Tavler staa som Himmelbronningen,
Zigeunerdunkle, naar forbi jeg kommer.

Og som af Blomstens Saft den travle Bi
Til Kubens Vinterforraad suger Honningen,
Saa suger ogsaa jeg min Livsvaars Blommer.

XIX.

Hvi har jeg aldrig følt min Evnes Knaphed,
Naar Livets tamme Ænder flagred om mig?
Hvor huul end deres Snadren forekom mig,
Begreb jeg dunkelt kun min egen Slaphed.

Jeg havde drømt om Ørnevingers Rapbed,
Og mellem Ænderne tilkort dog kom jeg,
Og Rendestenen tvang mig til en Omvei,
Saasnart kun Livets Gjæs jeg fløi omkap med.

Har jeg maaske en mere luftig Sfære
Hvor mine Kræfter strække bedre til? —
Nei, min Begeistring er en Sæbeblære,

Og Poesiens Fond et Billedspil,
En Haandfuld Brikker, Lemmer af Figurer,
Hvis Sammenføining over min Natur er.

XX.

Hvad gives vel i Verden mere latterligt
End Elegier over lyrisk Nød,
Og Poesi, som er i Fødslen død,
Og Klynk, at Hjertet kun paa Sorg og Nat er rigt?

Tro mig, Din Sangmø handled mere datterligt,
Ifald Dig hun, lig Cimons Datter, bød
Det fulde Bryst, hvor Livets Kilder flød,
Og nærte dig anstændigt og forfatterligt.

Thi hvortil baader vel de glatte Vers,
Af Riim omslyngede paakryds og tvers,
Ifald paa hule Klager de forødes?

Ak, lad dem dø derinde, hvor de fødes!
De er jo Døgnets Børn; og Formens Fagerhed
Formaar kun slet at dølge Stoffets Magerhed!

XXI.

Seil med Forstand; thi Digtersnekken krænger
Ved mindste Pust af Livets Ironi,
Hvis ud dit Nødsignal naivt du hænger,
Og staar ved Roret uden Energi.

Og frygt kun ikke for at Klagen sprænger
Dit Bryst, om ei den vorder løst og fri;
Det er jo Karret kun med Gjæring i,
Som for sin Overflod til Afløb trænger.

Men hvis den ædle Druesaft er runden,
Og Karret eier kun af Vinens Ild
Den tørre Bærme mugnende paa Bunden,

Da kan du lukke det hermetisk til,
Og lide paa, at det sit Indhold aver;
Det sprænges ei; det falder blot i Staver.

XXII.

Min Svartalf gjæster mig ved Dag og Nat, —
Dog ikke meer jeg ræddes ved dens Komme;
Naivitetens Foraar er jo omme,
Og jeg begriber hvordan Alt er fat.

Saa tro som Dragen under Fjeldets tomme
Forladte Hvælving ruger paa sin Skat,
Saa freder Alfen om den sidste Blomme,
Der staar igjen forvildet og forladt.

Og Blommen er de ængstelige Tanker,
Der vugge Sindet mellem Frygt og Haab,
Og vække Tvivl og Tro paa Kaldets Daab.

Den slynger sig omkring min golde Sjæl,
Saa kjærligt søm de foraarsfriske Ranker
Paa Sydens Viinbjerg om en rodløs Pæl.

XXIII.

I Haven udenfor mit Vindu stod
Et Æbletræ med blomsterfyldte Grene,
Der sang en liden Fugl for mig alene
Om Livets Herlighed og Overflod.

Nu raadne Blomsterne ved Træets Rod,
Dets Blade rasle mellem Grus og Stene;
En Stormdag rev dem bort fra Livets Scene,
Og Foraarssangeren sit Ly forlod.

Nu har jeg Høst forinden og foruden;
Den blege Riimblomst tegnet staar paa Ruden,
Jeg knuger isnende mod den min Tinding.

Og hvad besidder jeg som Savnets Lindring?
Et visnet Mindeblad, en Stump Erindring;
Det er det Hele, — det er Livets Vinding!

Israel Hwasser.

Ved at omtale det i Upsala i 1848 stiftede „Carl-Johans-Forbund", som her i Landet har vundet en Mængde Deeltagere, have vi gjentagende berørt Israel Hwasser, der er dette Forbunds Ordfører og saa at sige dets ledende Tanke. Vi troe, at denne talentfulde Mand ogsaa hertillands har vakt den Interesse, at hans Portræt vil kunne finde en velfortjent Pads i vort Blad.

Israel Hwasser er født 17de Septbr. 1790, i Elfkarleby, hvor Faderen Lars Adolf Hwasser var Præst. Fjorten Aar gammel blev han ved Upsala Universitet Student og tyve Aar gammel medicinsk Kandidat. 1812 blev han medicinsk Licentiat, Pensionær i Feltlægekorpset og Lazaretlæge i Upsala og det følgende Aar promoveret til Doktor Medicinæ. I Aarene 1813 og 1814 var han som Læge med den svenske Armee under dens Felttog i Tydskland og Norge. I 1817 gik han som Professor til Åbo. Samme Aar Medlem af det finske Collegium Medicum, blev han i 1824 dets Viceordfører. 1826 Ridder af St. Wladimars Orden. I 1829 tog han Afsked af russisk Tjeneste og blev næste Aar Professor i Upsala. Hwasser er Medlem af en heel Deel lærde Selskaber og Forfatter af et ikke lidet Antal Skrifter, mest i det Fag, hvori han er Universitetslærer. Af en Samling af „Smärre Skrifter af medicinsk Innehåll" udkom 1ste Bind 1839.

Et betydningsfuldt Forfatterskab udenfor dette er imidlertid Hwasser kommet til at udfolde ved „Carl-Johans-Forbundet", i hvis Aarsmøder (paa Kongens Dødsdag) han har holdt en Række betydningsfulde, i Selskabets Aarsberetninger trykte Foredrag, der nærmest lade sig betegne som historisk-politiske Afhandlinger til Opklarelse af Carl Johans Historie og politiske Charakteer. En egen Interesse for os Nordmænd faae disse Foredrag ved den forsonlige Aand ligeover for os, som gaar igjennem dem, idet Hwasser viser sig hævet over disse „smaalige Partikulærhensyn", som især Broderlandets underordnede Forfattere ere altfor tilbøielige til at stikke op som en sondrende Hovedfag, og som det desværre er lykkets dem altfor godt at faae opfattede saaledes af den uoplyste Hob.

Den nyeste tydske Literatur.

I.

(Fortsat fra forrige Nr.)

Friedrich Wilhelm Hackländer og Friedrich Gerstäcker.

Endnu ulige mere bevæget og eventyrligt er det Liv, som Friederich Gerstäcker har ført.

Han er født i Hamburg, hvor hans Fader var en i sin Tid yndet Sanger og Skuespiller. Allerede som Barn ledsagede han denne paa hans hyppige Kunstreiser og vænnede sig derved tidligt til et ustadigt Vandringsliv. Efter Faderens Død skulde han blive Kjøbmand; men hans Hu stod til det vide Fjerne, han vilde udvandre til Amerika, og for behørigen at forberede sig hertil beskjæftigede han sig en Tid lang med Landhuusholdningen. I Aaret 1837 indskibede han sig paa Lykke og Fromme til Amerika. Men Lykken blev ham just ikke strax gunstig; uden bestemt Livskald, selv uden tilstrækkelige Kundskaber, geraadede Gerstäcker paa

Israel Hwasser.

den fremmede ugjæstmilde Jordbund snart i den bitreste Nød. De faa Eiendele, han havde medbragt fra Europa, gjorde en „smart Yankee" sig den Fornøielse at fratage ham, og saaledes saa den vordende Digter sig inden kort Tid hjælpeløst priisgiven for alle det nordamerikanske Livs Omvexlinger. — Dog nei, ikke hjælpeløst: den stærke, kraftige Mand med de sunde Lemmer og den urokkelige Villiekraft fandt Hjælpen hos sig selv. Riv en tydsk Digter eller Lærd, saaledes som de nu engang ere, ud af de Forholde, hvori de ere opvoxede, og i ni af ti Tilfælde vil han gaae tilgrunde som et udsat Barn.

Gerstäcker gik ikke tilgrunde; den tydske Stueluft havde endnu ikke tæret paa hans ungdommelige Mod og Kraft. I de mest forskjelligartede Stillinger og tildeels under de nødtørftigste Forholde: snart som Matros og Haandlanger, snart som Forpagter, undertiden ogsaa som Brændehugger og Kræmmer, som Sølvsmed, engang endog som Fabrikant af Pilleæsker, gjennemstreifede han Unionen fra den ene Ende til den anden, og slog sig overalt tappert igjennnem. Vare hans Midler udtømte, saa greb han til det første det bedste Arbeide, der tilbød sig, og havde han samlet sig en liden Kapital, saa begav han sig paany paa Vandringen. I længere Tid levede han ogsaa som Jæger i Urskovene, adskilt fra alle Mennesker, kun stolende paa sin gode Bøsse og sin Jagtlykke.

Paa denne Maade samlede Gerstäcker Stoffet til „Streif- und Jagdzüge durch die Vereinigten Staaten Nordamerikas" (2 Bd., 1844), med hvilke han efter sin endelige Tilbagekomst til Europa først optraadte som Forfatter, og efter hvilke snart talrige andre Værker fulgte. Alle disse gjengive de Indtryk, som Digteren har modtaget under sit Ophold i Amerika. Mest Betydning have af disse Værker „die Regulatoren am Arkansas" (3 Bd., 1846) og „Die Flußpiraten im Missisippi" (2 Bd., 1848), der begge udmærke sig saavel ved Livlighed og Friskhed i Skildringen af Landskaberne, som fornemmelig ogsaa ved Fortællingernes dramatiske Interesse og den livlige og kraftige Charakteristik. Gerstäcker minder os, i sine Fortrin som i sine Mangler, om Carl Spindler; det er den samme uudtømmelige Opfindelsesevne, den samme Yppighed i Phantasien, den samme Plastik i Fremstillingen, men vistnok ogsaa den samme raae Naturalismus og Mangel paa Selvkritik, den samme Tilbøielighed til en letfærdig, ja fabrikmæssig Produktion.

Denne sidste Bebreidelse træffer Gerstäcker især i den seneste Tid, efter hans Tilbagekomst fra den store Reise om Verden, som han tiltraadte i Foraaret 1849. Allerede Skildringen af denne Reise, som han offentliggjorde 1852 i 5 Bd., viser ikke mere ganske den friske Kolorit og den naive Ynde i Fremstillingen, hvorved hans tidligere Værker udmærkede sig; det er ikke mere Trang til Meddelelse, der giver ham Pennen i Haanden; den fordums Beboer af de amerikanske Urskove er bleven Skribent, Skribent af Haandværk, og gyder netop saa meget Vand i sin Viin, som det store Publikum ønsker. Vi gjøre derfor ogsaa Afkald paa her at opregne disse Værker enkeltviis. Det er deels Reiseerindringer, deels Romaner, deels Skrifter for Folket og for Børn: Alt kraftige og sunde Varer, men noget flygtigt tilberedte og mere beregnede paa den store Hobs Fornødenhed end paa Kjenderens Tilfredsstillelse.

Og deri stemmer han da igjen overeens med Friedrich Hackländer. Naturen og Skjæbnen har gjort overmaade meget for disse to Forfattere; ved den djærve friske Realismus, der hersker i deres Skrifter, ere de blevne et opfriskende Element for Nutidens Literatur. Men saameget der end kan læres i denne Livets Skole, og saa langt overlegne begge Digtere end ere Fleerheden af deres Kollegaer paa Grund af deres praktiske Erfaringers Fylde, saa er der dog Et, den blotte Empiri ikke kan give: det er den høiere kunstneriske Dannelse og den bevidste Sands for det Skjønne.

Her have begge Digtere deres Achilleshæl; de ere interessante, underholdende, vittige; men de ere raae; deres farverige Malerier mangle hiin Poesiens Duft og hiin kunstneriske Eenhed, der alene vindes gjennem et alvorligt og samvittighedsfuldt Studium af Kunsten og dens Love. Hos Hackländer viser dette sig fornemmelig i hans dramatiske Forsøg. Vistnok bleve de tvende Lystspil, hvormed han i Løbet af de sidste Aar berigede det tydske Theater („Der geheime Agent", der i 1850 vandt en Priisbelønning ved den af Laube i Wien foranstaltede Konkurrence, og „Magnetische Curen", 1851) modtagne af Publikum med levende Bifald, hvilket de som vel udarbeidede og effektfulde Scenestykker udentvivl ogsaa have fortjent. Men iøvrigt ere dog begge Stykker blottede for egentlig Poesi. Digteren kommer ikke ud over Spøgen; han mangler hiin store og frie Verdensanskuelse, uden hvilken intet sandt Humor kan udfolde sig; Digteren maatte have anstillet dybere og alvorligere Betragtninger over det moderne Selskabs vigtigste Problemer, han maatte kort sagt staae det Ideale nærmere, hvis hans Realismus skulde være fornøieligere og hans Komik effektfuldere.

Hos Gerstäcker gjør den nylig paaklagede Mangel sig særdeles bemærkelig ved Skjødesløshed i Formen. Ikke alene i Kompositionen af sine Værker viser han i den senere Tid en daddelværdig Letfærdighed, men ogsaa den sproglige Fremstillings Korrekthed og Reenhed forsømmer han mere end billigt. Det vilde være stor Skade og et virkeligt Tab for vor Literatur, om to saa friske og elskværdige Talenter, som Hackländer og Gerstäcker oprindelig ere, skulde gaae tilgrunde ved Skrivesyge og forsætlig Skjødesløshed. Og dog vil dette neppe være at undgaae, hvis de ikke itide beslutte sig til at vende om fra den i senere Tid betraadte Vei.

Carl den Tolvtes ældste Støtte ved Frederiksteen.

II.

Til Fuldstændiggjørelse af vor Artikel i forrige Nr. om Carl den Tolvtes ældste Støtte meddeles her en Tegning ogsaa af den i 1722 projekterede trekantede Obelisk, ved hvis Reisning Udgifterne vare anslaaede til over 7000 Spd. Dette Monument skulde, som bemærket, været 18 Alen høit, og ikke blot selve Obelisken, men endog de ved dens Basis hvilende trende Løver var beregnet paa at udføres af Marmor. Paa den i Rigsarchivet opbevarede Tegning, som vi her gjengive, er bemærket, at den er allerunderdanigst overleveret af Fr. Rostgaard. — Denne Støtte vilde dog neppe ved god Smag fortjent, at man skulde udgivet saa mange Penge for den.

Som et andet Tillæg til vor forrige Artikel kan tjene, at den lille, indtil den sidste Tid tilbageværende Rest af den nyeste Støtte over Carl den Tolvte nu er taget bort og lagt ind i Fæstningen Frederiksteen.

Frederik den Fjerdes Reise i Norge 1704.

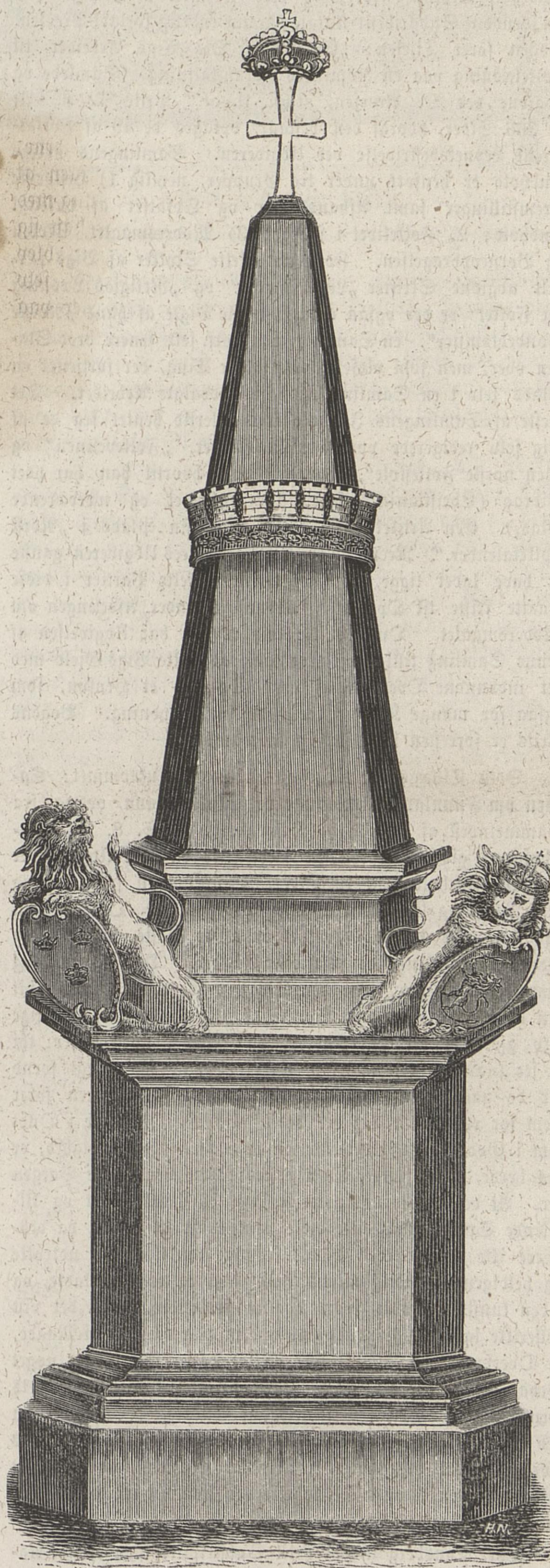
III.

Den 3die Juli reiste Hs. Maj. fra Mandal over Land indtil ½ Miil fra Svinøer, hvor han gik tilvands, for om Middagen at spise paa benævnte Sted, og om Natten laae han i Farsund. Den 4de reiste vi ¾ Miil tilvands, og siden et lidet Stykke tillands, nogle tilhest, andre tilfods. Vi kunde ikke komme videre, formedelst det onde Veir, og formedelst at Kongens Kjøkken var reist forud, og allerede kommen til Flekkefjord, hvor det var befalet at spise til Middag, hvilket gjorde, at vi maatte holde en længere Faste end den, man ellers er vant til i Fastetiden. Vi vare ligesaa vrede paa det stormende Veir som Leander i gamle Dage var, da samme hindrede ham fra at samles med sin allerkjæreste Hero. I Tanke at lindre vor Hunger, der trykkede os, med nogen Tidsfordriv, steeg vi op paa en steil Klippe ved Enden af Havet, hvorfra vi med Baadsfolkets Hjælp nedkastede i Afgrunden store Stene, af hvilke een ramte en Fisker-Baad, der var trukken paa Land, og knusede samme. Men med alt dette lykkedes ikke vort Forsæt at forglemme vor stærke Appetit.

Vi gik, Mess. Sehestedt, Wibe, Tonsberg, Osten og jeg, ind i et Bondehuus, for at bjerge os for Regnen, og at forsøge at faae noget at spise; det sidste Forsæt lykkedes ikke, men istedet maatte vi lade os nøie med en Komedie, som den gode Mand med sin Kone spillede for os. Vi havde, Monsieur Osten uvidende, indbildt dem, at han undertiden var affindig. Da det onde Veir vedholdt, besluttede Hs. Maj. at blive Natten over i nogle Hytter, som vare ½ Fjerding Vei herfra, hvor vi fik nogle Æg og saltet Lax, og istedet for Viin gav man os nogenlunde godt Vand. Vort Natteleie var lige saa godt som vort Middags- og Aftensmaaltid.

Dagen efter, da Vinden havde lagt sig lidt, gik vi tilvands, og spiste om Middagen i Flekkefjord, derefter reiste vi ½ Miil tilvands, og ¼ tilhest, en overmaade slem Vei. Endelig gik vi tilvands paa et stort ferskt Vand i smaae Baade. I min Baad var Monsieur Osten alene, som efter sin Sædvane begyndte at snakke med Bønderne, som roede, iblandt hvilke var een, som fortalte os, at han havde seet den store Søorm, der er saa bekjendt blandt Norges Indbyggere. Man paastaaer, at dette Dyr er 200 Alen lang, at han har store Øine og en Man paa Ryggen, ligesom en Hest. Denne lader sig ikke see paa Vandet, uden i August Maaned, naar det er blikstille, da man undertiden seer den paa Vandets Overflade, liggende i mange Bugter og antaster de Baade, som ere nær ved den. Man foregiver og, at dette Slags Orme findes i det salte Vand, og der er saa mange Folk, der forsikrer at have seet den, saa jeg tror ikke man skulde agte mere om, hvad de derom fortæller, end om Sr. Gabels Historier; især deles da man veed, at i de nordlige Lande findes Fiske af en forunderlig Tykkelse, som skulde man have mindre Vanskelighed at troe, at man der finder et Dyr, der i det Store ligner en Aal, ligesom en Hvalfisk ligner endeel andre Fiske. Man taler desuden i Norge om et andet Slags forunderligt Havdyr, som Folk der i Landet kalder Søkraake. De paastaar, at det er en Art af Havspindelvæv, der ligger paa Ryggen. De siger, at naar det er blikstille, stiger den sagtelig fra Bunden af Havet, og naar den er kommen nær ved dets øverste Overflade seer man en Mængde Been, som reiser sig over Vandet i en Cirkel, og at disse Been ligne Skibsmaster, efter deres Længde og Tykkelse. Efterat Dyret har ladet dette Spektakel see, nærmer det Benene det ene til det andet, og indeslutter de Baade, som har den Ulykke, at de ikke hastigt nok kan undfly, og nedstiger derefter til Havets Bund med sit Bytte. Jeg har ikke hørt nogen sige, at han selv har seet dette Dyr, hvilket bringer mig til at tvivle, at det findes nogelsteds, uden i Folkets Indbildning alene. Vi reiste 1 Miil paa det ferske Vand; Kongen havde sit Natteherberge hos en Præst, som Dagen efter prædikede for ham.

Efterat have spist til Middag, reiste vi ¾ Miil tilvands, og siden 1½ Miil tilhest, den allerslemmeste Vei jeg i mine Dage har reist, saavel formedelst Styrtesteder, som for en Mængde store Stene, hvormed Veien er opfyldt, der bevæger sig, naar Hesten sætter Foden paa dem, og feiler den ved at sætte Foden paa Stenen, saa synker den i en moradsig Jord, og kan ikke undgaa at falde. Denne Vei reiste vi snart tilfods, og jeg tvivler paa, at noget skikkeligt Menneske, førend Kongen, har reist den. Efterat vi vare blevne vel varme, reiste vi endnu ¼ Miil, at vi kunde blive afkjølede. Vor Dagsreise endtes saaledes, at vi fik Natteherberge hos en Præst.

Den i 1722 projekterede Marmorstøtte for Carl den Tolvte ved Frederiksteen.

Den 7de reiste vi endnu 1 Miil over Land indtil omtrent 1 eller 2 Kanonskud fra Egersund, hvor vi toge Baade. Veien var næsten som Gaarsdagens. Efterat vi til Middag havde spist i Egersund, reiste vi omtrent 1½ Miil, der syntes at være god, naar man ligner den imod dem vi vare tilforn komne, men dog sandt at sige, duede den intet. Kongen traf sin Chaise ved en Kirke, og i samme reiste han 3½ Miil igjennem et fladt Land, kaldet Jæderen, hvilket er mere end vel bekjendt af Skibsfolk, formedelst de mange Skibe, som her ere forliste. Her laae han i Kvarteer hos en Præst, som man kaldte Perle-Provsten, efterdi han boede nær ved en liden Elv, hvor man fisker Perler, og han, som man berettede, trækker sin Nytte af Nabolauget, ved at bære Omsorg at indkvartere endeel hos sig.

Dagen efter reiste Kongen endnu 3 Mile i sin Chaise, og 1½ tilvands til Stavanger, en gammel By, hvor der i forrige Tider har været et Bispesæde, der nu er henlagt til Christianssand. Kongen spiste til Middag i Stavanger, og mønstrede om Eftermiddagen nogle Kompagnier af det vesterlehnske Regiment. Hs. Maj. blev Dagen over i denne By, som ligger 24½ Miil fra Christiansand.

Den 10de reiste vi til Nærstand, 4 Mile fra Stavanger, for at besee en af de Havne, som Sr. Gabel vilde befæste. Han har talt om saa stor en Mængde Havne langs ad Norge, de han vilde befæste, saa det er ikke muligt at erindre dem alle; det skulde heller ikke være Umagen værd, at have nogen Hukommelse om denne Post. Kongen spiste til Middag i Nærstrand, og laa 3 Mile derfra. Stedet kaldtes Karmsund, et slet Natteherberge. Vi vare da ikke længere end 3 Mile fra Stavanger, endskjønt vi havde reist 7. Aarsagen dertil er, at vi havde reist en lang Omvei, for at besee en Havn, om hvilken man havde gjort sig en ganske anden Tanke, ifald man havde seet den paa et mere akkurat Kart. Den 11te spiste vi et Sted om Middagen, ved Navn Betlehem, omtrent 4 Miil derfra, hvor vi laa om Natten, og om Aftenen kom vi til Barcholm, som er 3 Mile fra Betlehem.

Den 12te reiste vi 3 Mile, og kom ved Middagstider til Bergen, hvor vi forefandt Breve, som gave Tidende om Grevinde Viereggs*) Død.

Om Morgenen var Kongen i Kirke, hvor Biskoppen prædikede. Endskjønt Regnen, i den vi vare komne til Bergen, endnu vedholdt, mønstrede dog ikke desmindre Kongen den største Deel af det bergenhusiske Regiment med dets Reserve. Om Eftermiddagen besaae han Fæstningerne, som ere anlagte for at hindre Skibene, der med Magt vil indgaae i Havnen. Ligeledes mønstrede han et Frikompagni. En, navnlig Thormølen, viste ham et Sted, hvor han lod gjøre Sæbe, og hvor han blegede det grove spanske Salt.

For at besee alle disse Steder, gik vi en god Deel af Byen igjennem, der mestendeels ganske var lagt i Aske for omtrent 2 Aar siden; imidlertid har man dog igjen opbygt en Hoben Huse, hvoraf endeel ere af Steen, og endeel af Træ. Byen er anlagt i Skikkelse af en Hæstesko rundt omkring en Havn, hvor de allerstørste Skibe kunne indgaae, og paa Landsiden er den indesluttet med store Bjerge. Denne By er en stor Handelsstad, og man siger, at der drives større Handel i en Uge, end i Kjøbenhavn i en Maaned. Om Aftenen spiste Hs. Maj. hos Monsieur Moritzen, der i forrige Tider havde været Hofmester hos Groß-Canstler. Udi Stuen, hvor Kongen spiste havde han paa hvid Taft ladet gjøre mangfoldige Sindbilleder, bagtil illuminerede. Skjenken var af Lignelse som en Grotte, i hvis Midte var Springvand, som nedfaldt paa norsk Berg-Krystal. Bordet, hvorved Kongen sad, var i Form af en Muskel, og Fadene vare af samme Skikkelse omkring satte. 5 à 6 Par Børn, klædte som Bondedrenge og Bondepiger i forskjellige norske Nationaldragter, bleve fremstillede. Da Kongen havde spist, dandsede disse Børn, der vare saa vakkre som smaae Guder, for os efter Landets Skik og Viis, hvilket de gjorde med megen Yndighed. Vi havde deraf megen større Fornøielse, end om vi havde seet en Ballet af Pecour, dandset af Vogelman. Kongen satte sig tilhest, og reed op paa et af de høieste Bjerge, som findes omkring Byen, hvor der er Vandfald, som man vilde lede didhen, for at betjene sig deraf, ifald Ildebrand skulde paakomme.

Om Aftenen spiste Hs. Maj. hos min Vært, hvis Navn var Greve, der har været Søkapitain i forrige Tider. Han reiste tidlig om Morgenen fra Bergen, saa at mange Folk, der havde belavet sig paa at tage Afsked med ham, ja og Kommandanten i Byen selv, bleve fixerede.

Vi spiste om Middagen 2 Mile derfra, paa et Sted kaldet Alvestrømmen. Efter Maaltidet reiste vi endnu 4 Mile, og kom til en Præst, hvor vi toge Natteherberge. Vi spiste om Middagen paa Aslevold, 3¼ Miil derfra. Veien er vel saa lang, som 6 gode danske Mile; thi de fleste af de norske Mile, særdeles tilvands, gjelder ubestridelig for 7/4 af vore Mile, ja der ere de, som vel gjelder over 2.

Man møder tidt paa Reisen fra Bergen til Throndhjem Betlere, som kommer tilbaads at bede de Reisende om Almisse. Undertiden er iklun en Mand i en Baad. Det lader underligt nok, at i et Land, hvor der iklun findes faae rige Folk, en Staader kan være Eier af en Baad. Paa Veien fra Stavanger til Throndhjem finder man en stor

*) Kongens Maitresse.

Mængde Folk, som ere spedalske. Landets Folk tilskriver denne græsselige Sygdom den Mængde Fisk de spiser, og den liden Agtsomhed de Friske har for at skye dem, som ere besmittede med dette Onde. Men det være hvad det vil, saa er det dog meget ubehageligt at reise i et Land, hvor man har Aarsag at frygte for at reise spedalsk ud derfra.

Kongen besluttede, ikke at reise videre den Dag, eftersom det var ondt Veir, og vi havde ligesaa lang Vei endnu, som vi om Formiddagen havde reist, for at komme til et Sted, hvor han kunde være under Tag, hvortil han idetmindste skulde have 6½ Time behov, om og Veiret havde været blikstille. Kongen spiste om Middagen paa Askevold, efterat han havde hørt Prædiken.

Om Eftermiddagen reiste han 5 Mile, og kom til Smørhavn. Sr. Gabel fortalte os, at han strax ved dette Sted havde tilforn fundet Jaspis. Kongen steeg op paa Klippen, hvor han paastod at denne Steen findes. Vi saae og virkelig een, som synes vakker nok, den er klar og lader sig polere; ikke destomindre twivler jeg paa, at det er andet end Marmor. De Hytter, hvor vi laa om Natten, vare tækkede med grøn Torv, hvor Blomster voxte, saaledes som næsten alle Huse ere, de man seer paa Landet i denne Egn. Jeg saae paa Taget af et af disse smaa Huse et Lam, som man havde sat der for at føde det; thi Urter der omkring ere ligesaa rare som Orange-Blomster. Dagen efter spiste vi om Middagen paa Maalø, 3 Mile fra Smørhavn. Bønderne viste os underveis en Skikkelse fra en Klippe, hvilken ligner nogenlunde, idetmindste som de paastaar, et Kvindemenneske. Der fortælles, at da St. Olaf, Konge i Norge, der i sit Liv har gjort flere end et Jertegn, vilde med sit Skib reise under Klippen, saae han en Hex, eller om man saa vil, en Djævel, forklædt som en Hex; thi jeg har ikke vel fattet, hvilket af Delene det var; hun havde bag sig nogle smaa Djævlebørn, og da denne stygge Dame vilde modsætte sig, at den hellige Mand maatte fare forbi, omskabte han hende med alle sine Arvinger, som hun havde hos sig, til Steen, og det er denne Familie, som man endnu seer den Dag i Dag under Lignelse af en Klippe. Børnene eller Djævleungerne af Steen, som Bønderne tillægger menneskelig Skikkelse, fortjener det endnu mindre end deres Moder, ihvorvel hun ligner ei heller et Kvindemenneske, uden saa lidt, som være kan, og man maa bekjende til den hellige Mands Ære, at han meget vel har omskabt dem, eller det kan og være, at det har været Hexens Sabath, og hun har været maskeret, og den Hellige har ikke givet hende Tid at demaskere sig, da han omskabte hende til Steen. Om Eftermiddagen kom vi under Manns-Eide, et stort Fjeld, hvilket vi fore forbi tilhest, efterdi Veien var heel vanskelig, dog er den intet imod den vi reiste imellem Christianssand og Stavanger. Efter ½ Miils Vei kom vi til en Havbred, hvor vi gik tilbaads, for at reise en anden ½ Miil.

Kongen laa i en Præsts Hytte, thi jeg maatte gjøre mig en Samvittighed at kalde det et Huus, og vi andre Kavallerer af Følget laa slet efter Ligheden.

Den 22de reiste vi ½ Miil tilvands, 1 Miil tillands, og atter 1½ Miil tilvands til Røde, hvor Kongen spiste til Middag i et Huus, hvor Skorstenen tjente istedet for Vindu, og Vinduet igjen istedet for Skorsteen, eller rettere at sige: man fandt der ingen af Delene; thi der var kun et Hul høit oppe i Taget, hvorigjennem Dagen kommer ind i en lige Linie, og hvorigjennem Røgen udgaar i en skjæv Linie om Vinteren, naar man gjør Varme, efterdi den opfylder hele Stuen, inden den kommer ud af Hullet. De fleste Bønderstuer, man finder i denne spedalske Egn, ere byggede paa samme Maade, og naar det regner, bedækker de deres Vindu med et Faareskind, saa tyndt, at Dagen kan skinne der igjennem. Vi spiste 4 Mile derfra om Aftenen paa et Sted kaldet Moldvær, hvor der stod nogle Kompagnier af det bergenhusiske Regiment. Feltmarschallen, der saavel som Mrs. Lenthe, Wibe og Sehestedt stedse havde reist i Forveien, oppebiede her Kongen, for at forevise ham Tropperne, men de Øvrige havde fortsat deres Vei.

Literatur.

Samfundsviser og Sange af Jørgen Latiner. 74 S. 8. Priis 24 ß. Denne Visesamling angives paa Titelen at være „trykt som Manuskript for Samfundslemmer," og forsaavidt vilde vi - da den ikke er averteret til Salg - neppe omtalt den, forudsat at vi ikke havde mere Godt end Ondt at sige derom. Hellerikke vilde vi da røbet, at Forfatteren er Lorents Dietrichson (hvilket enkelte tidligere under Forfatterens Navn trykte Digte forresten giver os Grund til at bemærke.) Disse Digte maa naturligviis bedømmes i Forhold til de Anledninger hvorved de ere fremkaldte. Men tager Læseren Hensyn hertil, troe vi, at han med os maa indrømme, at de fleste Stykker ere kvikke og heldige, og at de tjene til at illustrere fremtrædende Momenter af Studenternes Samfundsliv. Muligens vil man da ogsaa finde, at Hr. Dietrichson har større Kald til at være Samfunds- og Leilighedsdigter (herpaa har han og ellers givet mange heldige Prøver) end til at levere allegoriske Digte, som han i Olaf Lilliekrands har forsøgt. Samlingen er deelt i tre Afsnit: „I Samfundet," „Sommerliv" og „Paa Hyblen." I hvert af disse findes Ting, som fortjene almindeligere Interesse, men især ville vi fremhæve „Livets Poesi" og „Kontubernalens Klage." — Anmærkninger, som vi i det Enkelte kunde have at gjøre, afholde vi os her fra af Hensyn til den Maade, hvorpaa Bogen er udgivet.

Det Udvalg af **Ole Vigs Arbeider**, hvorpaa nogle af hans Venner kort efter hans Død indbøde til Subskription, men hvis Trykning foreløbig blev forsinket af Mangel paa det fornødne Subskribent-Antal, har nu endelig forladt Pressen. Bogen fører Titelen: „Enkelte af Ole Vigs Arbeider til Folkelæsning paa en Komittees Foranstaltning. Samlede og udgivne ved O. Arvesen, stud. theol." Priis 72 ß. Af de 366 Sider, hvoraf den bestaar, optages de 49 af Forfatterens Levnetsbeskrivelse ved Udgiveren. Samlingens øvrige Indhold er henført under tre Grupper, nemlig 1) Historiske Fremstillinger samt Afhandlinger og Opsatser af kirkeligt Indhold; 2) Folkelivet i Norge; 3) Modersmaalet, Skolen og Børneopdragelsen. Foruden enkelte Stykker af Vigs særstilt udgivne Skrifter „Liv i Norge" og „Religiøs Læsning for Folket" er der ogsaa optaget nogle Digte af hans „Norske Bondeblomster", - en Samling, som Forf. selv senere brød Staven over, men som visselig indeholder Ting, der fortjener en Plads selv i en Samling af hans udvalgte Arbeider. Det meste af Samlingens Indhold er imidlertid hentet fra de af Vig selv redigerede populære Tidsskrifter, „Folkevennen" og „den norske Folkeskole", og fra Blade, hvortil han har ydet Bidrag (Christiania-Posten, Morgenbladet og nærværende Blad.) Een Artikel har endelig havt sin Plads i „Norsk Folkekalender." Reent polemiske Artiker sees Udgiveren ganske at have ladet ligge, hvormeget end enkelte Partier i disse maatte friste til Optagelse, navnligen under Afdelingen om Modersmaalet. Om vi ikke erindre feil, har Udgivelsen af denne Samling tillige det Formaal, at dække Vigs Gjeld med det indvundne Overskud af dens Salg — et Hensyn, som ogsaa for mange Kjøbere tør have sin Betydning. Bogens Priis er forresten i og for sig lavt ansat.

Som Tillægshefte til „Folkevennen" er udkommet: **Sagaen om Gunnlaug Ormstunge og Skalde-Ravn**, oversat fra Gammelnorsk af O. Rygh (Stipendiat) 39 S. 8. I Indledningen giver den kyndige Oversætter en kort Udsigt over Islands Forhold paa de Tider, Begivenheden foregaar, og dets Natur og literære Betydning overhovedet Om Sagaen selv bemærkes der, at den „er en af de ældste, smukkeste og bedst fortalte blandt de islandske Sagaer. Den er kort og simpel; men, saa fjern den Tid er, hvori den blev til, vil den dog som ethvert ægte Stykke af vore Forfædres aandelige Arv gjøre et hjemligt Indtryk paa enhver norsk Læser; thi vi see snart, at vi, uagtet vi nu ere komne saa langt forud for de gamle halvhedenske Islændinger, som Sagaen fører frem for os, endnu dog ere deres aandelige Frænder i Ondt som i Godt." At Oversættelsen er udført med Kyndighed, er den lærde, skjønt unge, Oversætters Navn den bedste Borgen for. At den tillige udmærker sig ved et jævnt, klart og tiltalende Sprog, turde ikke være overflødigt at tilføie, da desværre ikke alle „lærde" Mænd forstaae den Kunst at udtrykke sig heldigen. — Originalens Vers sees at være udeladte, og i den kunstlede Form hvori de ere forfattede, vilde det vist hellerikke ladet sig gjøre at gjengive dem paa en saadan Maade, at Oversættelsens almindelige Læsere deri vilde fundet noget Behag. Det var allerede fra først af Folkeoplysningsselskabets Hensigt at give en Oversættelse af Snorre. — Dette er nu ved Munchs Oversættelse paa DHrr. Fabritius's og Petersens Forlag blevet overflødigt. Men vi troe dog, at Selskabet vilde vinde en forøget Deeltagelse ved som her at give Oversættelser af gamle Sagaer.

Chr. Tønsberg indbyder til Subskription paa et nyt Nationalværk, nemlig **Billeder af Norges Historie**, udførte af P. N. Arbo. med Text (paa Norsk, Tydsk og Engelsk) efter P. A. Munch. Værket skal bestaae af 12 Billeder i stort Atlas-Format, udførte i elegant Farvetryk hos Winckelmann i Berlin. Til Prøve vil der udkomme en Serie, bestaaende af tre Billeder: 1) Olaf Tryggvasons Ankomst til Norge; 2) Hans Udkaarelse til Konge; 3) Olaf den Helliges Død. Subskriptionsprisen er 1 Spd. for hvert Billede.

Norge.

Christiania. I Thorsdags holdt Universitetet sin Sørgefest i Anledning af Kong Oscars Død. Universitetets Festivitetssal, hvor Festen gaves, var i den Anledning smukt og passende dekoreret. Statsraadet og øvrige herværende Autoriteter vare alle indbudte til Deeltagelse, ligesom der paa Galleriet var indrømmet Plads for en stor Deel yngre akademiske Borgere. Den hele Fest var smukt ordnet og gjorde paa Deeltagerne et dybt og værdigt Indtryk. Prof. Welhaven holdt Talen, og A. Munch havde forfattet Kantaten, hvortil der var komponeret Musik af Arnold. Vi beklage, at vi, af Hensyn til Rummet, hverken kunne gjengive Kantat eller Sang, saameget mindre som begge gjennem samtlige Dagblade imidlertid ere komne til de fleste Læseres Kundskab. Derimod haabe vi i næste Nummer at kunne give en Afbildning af Dekorationerne ved Festen.

— Sidste Søndags Nat brændte paa Klingenberg et Skur, hvor der ikke var Ildsted, men hvor Hr. Bartels (der selv er sløv) havde opstillet et anatomisk Musæum m. m., og hvor han med Kone og Foreviseren af Musæet, en Hr. Baer, Ildebrandsnatten laae. Da Folk kom til, bar Konen sig som en Rasende over at alle hendes Penge vare brændte; men da Politiet gik hende nærmere paa Livet, befandtes hun at have 860 Spd foruden endeel svenske Penge indsyede i Skjørtet, ligesom hun ogsaa nok saa net havde faaet sine Pretiosa reddede Hr. Baer blev, saasnart Folk kom til Brandstedet, seet fuldt paaklædt. Han og Madame Bartels bleve derfor endnu samme Nat arresterede. Den sidste er sluppet løs, men Baer holdes endnu arresteret. Baer havde kort før Branden faaet Musæet 2c. assureret for 5500 Spd. i „Skandia", for hvis Agent han gererede sig som Bartels selv og falskeligen angav at Musæet tidligere var assureret i samme Selskab i Götheborg. Hr. Baer er en tydsk Bogtrykkersvend, der et halvt Aar har tjent i den pavelige Schweizergarde og derpaa flakket om med et Beriderselskab. I Tydskland er han bleven straffet for Tyveri, Bedrageri og Overfald. Her har han inden Branden truet Klingenbergs Eier med en Ulykke for hans Etablissement.

— Ved Underretsdom af 15de Septbr. er Aftenbladets Bogtrykker for en i dette Blads Nr. 189 1857 indført injurierende Artikel mod Institutbestyrer Smith i Throndhjem, dømt til at bøde 60 Spd. til Statskassen foruden 30 Spd. i Omkostninger, ligesom de mod Hr. Smith brugte fornermelige Ytringer mortificeres.

— Ved kgl. Resol. af 14de Septbr. er bestemt, at fra 1ste Marts 1860 blive Rigets nuværende 6 Krigskommissariater at omregulere til 7, under Forudsætning af, at de i saa Henseende fornødne Midler bevilges af Storthinget. Disse 7 Krigskommissariater eller Distrikter skulle benævnes Christianias, Hamars, Tønsbergs, Christiaussands, Bergens, Moldes og Throndhjems.

— Ifølge kgl. Resol. af s. D. skal oprettes et Katechetembede i Vadsø.

— Hs. Maj. Kongen ventes at komme hid til Byen den 29de om Aftenen. — Hs. Maj. skal agte at lade sig krone i Sverige i April Maaned næste Aar og i Throndhjem i Slutningen af Mai.

— Under en, ifølge Aftenbl., optagen Taxtforretning er Kongens Eiendomme paa Ladegaardsøen af samlet Skyld 31 Spd. 50 ß., taxeret for 80,000 Spd. inkl. Indbo, Redskaber, Besætning 2c., deraf Oscarshall med Drivhuse for 30,000 Spd. Ved Registreringen efter Kong Carl Johan vurderedes Eiendommene til 21,000 Spd

— Ifølge Mrgbl. er der for nogen Tid siden indkommen en Forestilling til Regjeringen fra Stiftamtmanden i Tromsø Stift angaaende de Overgreb, som russiske Undersaatter foretage paa norsk Grund. De komme i et Antal af 50 til 100 og tage Agn, foretage Skovhugst, jage deres Sauer ind paa norske Græsgange m. m. Fogden og Lensmanden i Syd-Varanger havde gjort Indberetninger til Stiftamtmanden, da Russerne kom i saa stort Antal, at de offentlige Myndigheder ikke saa sig istand til at gjøre Modstand.

— I Statsraad den 14de d M. behagede det Hs. Maj. at tilkjendegive at under den Stilling, som Spørgsmaalet om Indførelse af Jury- eller Edsvorne-Indretningen i norsk Rettergang for Tiden har faaet, har Hs. Maj., uden i nogensomhelst Henseende at ville for Høistsammes eget Vedkommende have foregrebet Afgjørelsen i sin Tid af dette Anliggende efter da forhaandenværende Forholde, anseet det ønskeligt at erholde paa Ny nærmere undersøgt det foreløbige Spørgsmaal, hvorvidt Norges Grundlov er til Hinder for i nogen Retning og for nogen Deel at bringe Jury i Anvendelse, samt, under Forudsætning af, at dette maatte besvares bekræftende, hvilken Forandring af de herved i Betragtning kommende Bestemmelser i Grundloven der i Tilfælde, under behørigt Hensyn til Indholdet af sammes § 112, maatte være at søge forud tilveiebragt. Hs Majestæt befaler derfor i Naade den norske Regjerings underdanigste Betænkning afgiven om Hensigtsmæssigheden af at det maatte blive paalagt nogle dertil skikkede lovkyndige og andre Mænd i Forening at meddele deres Betænkning over det nævnte foreløbige Spørgsmaal og hvad dermed staaer i Forbindelse.

— Under 14de d. M. er Adjunkt ved Drammens lærde og Realskole E. H. Fridrichsen udnævnt til Sognepræst til Mo Pstg. i Christianssands Stift og Kand. juris W. Eger til Fuldmægtig i Revisionsdepartementet.

— Under s. D. er Sognepræst til Lesje Pstg. i Christiania Stift E. Kraft ifølge Ansøgning meddelt Afsked i Naade med en aarlig Pension af 400 Spd.

— Under s. D. er Underprokurator O. Mjøen udnævnt til Kasserer og Schichtmester ved Kongsbergs Sølvværk paa de i kgl. Res. af 16de Juli 1838 og 10de Juli 1844 fastsatte Vilkaar.

Lillehammer. Formandskabet er indgaaet til Direktionen for Norges Bank med Andragende om Oprettelsen af et Bankkontor paa Lillehammer for Christians og Hedemarkens Amter.

I **Drammen** har atter været Ildebrand, hvorved dog kun brændte et Par Huse. Assurancesum 10—1100 Spd.

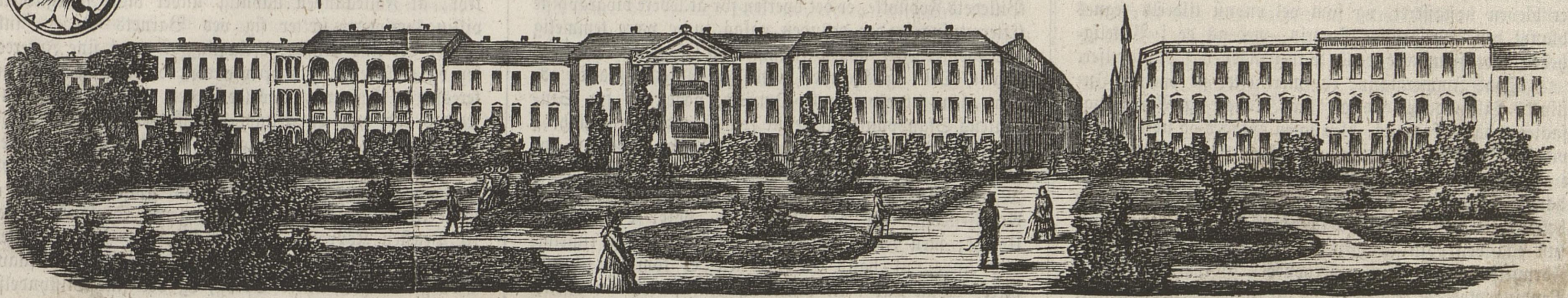
Tønsberg. Paa Gjæstgiverstedet Kjær er paagrebet en Slagter Pedersen fra Horten, der i sin Sæk havde Kongsbergssølv til en Værdi af 300 Spd., hvilket han af en anden Person skal have kjøbt for 60 Spd.

Christiaussand. Formandskabet har bifaldt Anlæggelsen af en Jern-Vandledning efter Kapitain Klingenbergs Plan, hvortil vil medgaae henved 12,000 Spd.

Nyhedsbladets Redaktør, P. Botten Hansen, bor i Kjøbmand N. Haslunds Gaard, Hjørnet af Raadhuus- og Kongens Gade.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 40. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 2den Oktober 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Den nyeste tydske Literatur.

II.

Edmund Hoefer

En af Nutidens mest læste og yndede Forfattere er endvidere Edmund Hoefer. Ogsaa Edmund Hoefer besidder et overordentligt Fremstillingstalent, ja det er maaskee saameget større, jo simplere og fordringsfriere de Gjenstande ere, som han skildrer, og jo mindre de ere istand til at opflamme Læserens Phantasi ved fremmede Navne og andre Eventyrligheder. Edmund Hoefer har bragt en Egn af det tydske Fædreland til poetisk Ære, som ellers just ikke stod i det bedste Ry; han er de pommerske Østersøkysters Digter. Med henrivende Kraft veed han at skildre det eensformige og dog stedse nye Syn, som Havet frembyder, naar det skyller sine rastløse Bølger mod de flade, lave Kyster; vi see det eensomme Fiskerhuus med det engomkrandsede Bodden, vi stige ind i den lette Baad og glide med raske Seil henover de evigt uudgrundelige bedragerske Vover .... Eller vi sidde i det gamle hensmuldrende Jagtslot dybt inde i Skoven, hvor vidt og bredt Intet er at høre uden Gjøen af vilde Hunde og Knirken af Vindfløiene paa det raadne Tag, vi sidde i det mørke Kanap bag de smaae dunkle Ruder og lytte til en knebelsbartet Grandonkels eller en Knurrepotte af en Forsters gamle uhyggelige Historie, der bringer Blodet til at standse i vore Aarer .... Eller vi besøge til en Afvexling de smaae Garnisonsbyer i Omegnen, og blande os i Officierernes muntre Liv; vi gjøre Parade foran de Skjønnes Vinduer, drikke, kaste Terninger, spille Kort, forføre af lutter Kjedsomhed vore Venners Koner, og lade os derfor skyde en Kugle gjennem Hovedet, eller blive gamle suurmulende Pebersvende, paa hvilke Enhver allerede i hundrede Skridts Afstand kan see det dybe Menneskehad og deres Misnøie med sig selv. Thi som hos enhver ægte Digter er ogsaa hos Edmund Hoefer Landskabet kun Rammen, af hvilken Menneskene, disse egentlige og eneste Bærere af al Poesi, træde desto tydeligere og kraftigere frem. Der er et hemmeligt Slægtskab mellem de Mennesker, han tegner for os, og den alvorlige stedmoderlige Natur, Skovens mørke Grønne, Himmelens dunkle Graa, Havets hemmelighedsfulde Bølgen og Brusen, den haarde karrige Jordbund avler haarde indesluttede Mennesker med vældige Lidenskaber, som vide at skjule deres Følelser, og i hvis jernhaarde, af Veiret brunede, Træk man ei formaar at læse deres Hjerters Bevægelser, hvor stærke disse end kunne være. I denne Fremstilling af den tilbageholdte, paa sig selv tærende, Lidenskab besidder Digteren sin sande Styrke; her opnaar han hyppigt med de ringeste Midler den overordentligste Effekt, der hæver sig til det sandt Tragiske. Overhovedet er hans Digtningers Kolorit mørk og tungsindig som den nordiske Himmel, under hvilken de svæve; selv hans Latter og Munterhed bærer et vist hypochondrisk, skeptisk Præg, omtrent som en gammel prøvet Sømand leer, naar en Begynder roser Veirets Stadighed eller Vindens gunstige Retning.

Men til Gjengjæld er ogsaa Digteren paa den anden Side i Fremstillingen af det Tragiske og Rystende fri for al Sentimentalitet. Hvad Skjæbnen har bestemt, fuldbyrdes hos ham med jernhaard Nødvendighed; ligesom disse Søfolk, disse alvorlige indesluttede Bønder, disse af Krudt sværtede Soldater begrave deres Døde i Taushed og uden Klage, saaledes viser ogsaa Digteren i de mest rystende Scener, stedse det samme afmaalte, ordknappe Væsen; aldrig beklager han sig; men hvad der er raaddent lader han falde, streng og retfærdig som Skjæbnen selv.

Og naar nu engang, efter langt, trist Mørke, Glædens Sol stiger fuld og reen op paa denne skybedækte Himmel, naar de hvide Seil skinne over de blaae Bølger, naar de høitbelæssede Høstvogne vakle hjem, og Musik og Dands er overalt, o hvor sund og kraftig er da ogsaa Digterens Munterhed! hvor klart toner hans Latter fra det fulde, friske Bryst, hvor taknemmelig nyder han den korte gyldne Time, de misundelige Guder have skjænket ham! Ligesom Digterens Smerte og Lidenskab er ogsaa hans Humor mandigt og stærkt; han er overhovedet mere en Lekture for Mænd end for Kvinder, der snarere skrækkes tilbage end tiltrækkes ved en vis Djervhed og Barskhed i hans Væsen, der dog danner den ønskeligste Modsætning til vore Dages almindelige Sentimentalitet.

Edmund Hoefer har hidtil kun skrevet mindre Fortællinger; men de ere Perler i vor nærværende fortællende Literatur. De findes deels enkeltviis i de af ham i Forening med Hackländer udgivne „Hausblätter", deels i forskjellige større og mindre Samlinger. Fortrinlig Udmærkelse fortjener „Geschichten aus dem Volk" (1852) og „Deutsches Leben" (1856). I den førstnævnte Samling indeholdes blandt Andet „Erzählungen eines alten Tambours", der hører blandt det Bedste, som Digteren har skrevet, og deraf er igjen den fjerde Fortælling, „Von Roloff dem Rekruten", et sandt Kabinetstykke og et glimrende Beviis paa, hvor stor Uret vore unge Digtere have, naar de klage saameget over Mangel paa taknemmeligt Stof, og over at der hos os i Tydskland passerer saalidet, som Poeter kan bruge — her kunne de lære, at det poetik Efektfulde, ja det tragisk Knusende undertiden kan ligge i de allersnevreste og mest indskrænkende Forholde, og at man kun behøver det rigtige Blik for at udfinde det Største af det Mindste.

Mere fra hans humoristisk-idylliske Side lærer man Digteren at kjende i „Schwanewick, Skizzenbuch aus Norddeutschland" (1856). Det er en Række af Skildringer af det daglige Liv, de huuslige og landlige Beskjæftigelser, Arbeider og Fornøielser hos en velhavende Godseierfamilie ved Kysten af Østersøen i Pommern eller Mecklenburg; thi derhen peger den med bekjendt Mesterlighed tegnede Lokalitet. Den novellistiske Traad, der sammenholder disse enkelte Skildringer, er ikke meget opløftende, men dog paa sine Steder ret spændende; saaledes f. Ex. Forholdet mellem Margaretha og den gamle Oberst, hvilket er ligesaa nyt som delikat opfattet, og ved den fine, udtryksfulde Maade, hvorpaa det er behandlet, hører til det Skjønneste, som vi nogensinde have fundet hos en tydsk Novellist.

Forøvrigt kan man stille denne Digter op mod dem, der anklage Nutiden for at mangle Kald og Evner til betydelige poetiske Frembringelser. Er end ikke det Stof, han behandler, det mest storartede, saa fortjener dog det Talent, han lægger for Dagen, levende Anerkjendelse, og i denne Henseende tør Edmund Hoefer udholde Sammenligning med de berømteste Fortællere, saavel i den tydske som i den udenlandske Literatur. Her ere alle en heldig Fortællers Egenskaber forenede: den høieste Sandhed og Naturtroskab i Skildringen, Originalitet og Nyhed i Opfattelsen, dybt Kjendskab saavel til Naturen og det ydre Liv som til det menneskelige Hjerte, og en klar, stedse bevægelig, stedse charakteristisk, Veltalenhed. Vi betænke os derfor ikke paa at indrømme Edmund Hoefer den første Plads blandt Nutidens tydske Fortællere.

III.

Landsbyhistorien.

De yngste Børn ere, som bekjendt, altid de kjæreste Børn; for Ingen føle Forældrenes Hjerte større Omhed end for den sidst Fødte, den Lille i Vuggen. Men Landsbyfortællingen er vor Literaturs yngste Barn. Ganske saa ung, som man sædvanlig tror, er den dog ikke. Dens almindeligere Udbredelse falder vistnok først i Begyndelsen af Aarene efter 1840; men existeret har den allerede tidligere, skjønt ikke med Fordring paa at være en egen Green af Literaturen, endsige dens sande Universallægemiddel og Redningsanker.

Allerede i den gamle „Simplissimus", denne eventyrlige Roman fra Trediveaarskrigen; findes enkelte Partier, navnlig i Fortællingen om Heltens Ungdom, som man dristigt kan stille ved Siden af Nutidens Landsbyfortællinger. Endnu større er Slægtskabet i „Stillings Jugend" (1776), et Billede af det landlige Liv ved Mellemrhin, fuldt af kostelig Enfold og Ynde, som i det Ydre svarer til alle de Fordringer, man har til Nutidens Landsbyfortællinger.

Dog bestaar der vistnok endnu stedse en væsentlig indre Forskjel. Jung Stilling skrev sin Ungdoms Historie med fuldstændig Naivetet; Fremstillingen af Landsbylivets Enfold, Skildringen af de landlige Sæder og Skikke udsprang hos ham ingenlunde af Modbydelighed for Stædernes Kultur og Ønsket om at undflye den; tvertimod førte Stoffet det ligefrem saaledes med sig, og var han voxet op i en Byes Omgivelser, vilde han sikkerligen have skildret disse med den samme Omhyggelighed og Troskab og hengivet sig paa samme Maade til Detaillen som her, hvor han aftegner sit landlige Hjem og sin Fader, Landsbyskræderen og Bondehytternes snevre Forholde. Saaledes opfattedes ogsaa Bogen, dengang den udkom; det faldt Ingen ind, deri at see en Modsætning til Bydannelsen, skjønt vi ikke ville benægte, at den Forkjærlighed for det patriarchalsk Oprindelige, det Primitive, der overhovedet var eiendommeligt for hiin Tid, og dengang saa væsentlig bidrog til vor Poesies Regeneration, jo ogsaa har medvirket til denne Bogs overordentlig gunstige Modtagelse. Hvad der fremkaldte denne var dog idetheletaget kun Glæden over Fremstillingens Naivetet og Trohjertethed, ligesom navnlig Goethe, ved hvem Bogen egentlig blev offentlig bekjendt, især var indtaget af denne Side af samme. Man kunde følgelig sige: „Stillings Jugend" var vel en Landsbyfortælling, men uden selv at vide det; det var den latente Landsbyfortælling, der, for at komme til Selvbevidsthed, endnu manglede Modsætningen til Byernes raffinerede Dannelse.

Dette kritiske Moment nærmede Landsbyfortællingen sig, da Immermann indfattede den kostelige Episode om „der Dorfschulze" i sin „Münchhausen" (1837). Denne Romans Hovedthema udfordrede en saadan Modsætning; ligeoverfor denne Løgnens og Svindelens Verden behøvede Digteren et fast Støttepunkt og en begrændset, men sikker Sædelighedens Verden for at komme sig igjen efter Samværet med hine gale Spøgelsesgestalter. Vi maa erkjende det som en vis Skjæbnens Tilskikkelse, at Immerman tilbragte endeel af sine poetiske Studieaar netop i Westfalen, idet han derved fik Anledning til at plante Landsbyfortællingens spæde Kvist netop i disse nedersachsiske, Tydsklands eiendommeligste

og kjærnefuldeste Bønders sunde Agre. Desuden var Immermann, som bekjendt, Jurist; han havde lært Bønderne at kjende i deres Retshandlinger og Stridigheder, og var derved tilstrækkeligen beskyttet mod enhver falsk Sentimentalitet og enhver ensidig Forherligelse af Bondens Charakteer. Derfor er den Immermannske Landsbyfortælling – hvis denne Episode om „der Dorfschulze“ nu engang skal og tør benævnes saaledes – ogsaa saa sund og kraftig og fri for alle hine kokette Prydelser, hvormed denne Green af Literaturen senere er bleven udstafferet, og som vel endnu tildeels regnes blandt dens oprindelige Fortrin, medens de i Virkeligheden blot fremhæve dens Vanziringer og Vildfarelser.

Hvad Immermann, vel mere efter sit poetiske Instinkts Tilskyndelse end af klar Indsigt og Beregning, saaledes havde begyndt, blev igjen optaget og udført i det videste Omfang af **Berthold Auerbach**, født 1812 i Nordstetten i Schwarzwald. De to første Bind af hans „Schwarzwälder Dorfgeschichten“ udkom, som bekjendt, i 1843, altsaa paa den Tid, da – man tænke kun paa den politiske Lyrik og det fædrelandske Dramas Fornyelse – vor Poesi overhovedet gjorde en energisk Vending mod det Nationale og for Folket Eiendommelige. Men ligesom overalt i Livet Modsætningerne berøre hinanden, saaledes stod ogsaa dengang Salonpoesien endnu i sin yppigste Blomst; „der Verstorbene“ var endnu ikke begravet, Grevinde Hahn-Hahn gjaldt endnu for en storartet genialsk Digterinde, og heller ikke havde man i Hr. v. Sternbergs Romaner og Noveller endnu sporet den raadne Lugt, der stiger op fra alle disse Essentser og Pommader.

Denne Modsætning til Salonpoesien er nu egentlig det, som den Auerbachske Landsbyfortælling har fremkaldt og udviklet; Landsbyfortællingen er ingen naiv Frugt, men et Barn af Reflexionen; Tendentsen, dette almindelige Stempel paa vor Epoche, er ogsaa trykket den paa Panden.

Den, som endnu kunde være i Tvivl herom, erindre kun, hvorledes Berthold Auerbach selv er kommet til sine „Dorfgeschichten.“ Digteren, der først i 1836 havde optraadt med nogle smaae publicistiske Skrifter, som efterfulgtes af forskjellige philosophiske og psychologiske Romaner („Spinoza“, 1837, og „Dichter und Kaufmann“, 1839) havde allerede tilbagelagt en betydelig Række af poetiske Læreaar, da han endelig kom til den Beslutning at optegne sine Ungdomserindringer og blive sin Landsbyes Walter Scott. Den samme Modsætning til en raffineret fremmedartet Dannelse, i hvilken Landsbyfortællingen traadte til Literaturen i Almindelighed, havde ogsaa fremkaldt den i Digterens eget Bryst. Berthold Auerbach havde i Aarrækker slaaet om sig med vor lærde Dannelses hele Kvalm og Larm, han havde siddet i Rabbinernes Stoler og maattet tage til sig Talmuds hele dunkle Scholastik. Utilfredsstillet heraf havde han dernæst søgt Trøst og Hjælp hos Philosophien. For sine „Schwarzwälder Dorfgeschichten“ havde han, som omtalt, strevet Romanen „Spinoza“, og oversat Spinozas egne Skrifter paa Tydsk. Efterat alt dette ikke havde været istand til at stille hans Længsel og gjengive ham den tabte Fred, efterat han forgjæves havde gjennemkrøbet den døde Lærdoms Gruushobe og Spekulationens Labyrinth — først da blev han Landsbyfortællingernes Digter, vendte som en sand forloren Søn tilbage til det Sted, hvor hans Vugge havde staaet, og fandt her paa sin Barndoms hellige Jordbund ikke alene den saa længselsfuldt søgte indre Ro og Tilfredshed, men ogsaa en uvurdeerlig poetisk Kapital og Digterens rige duftende Laurbær.

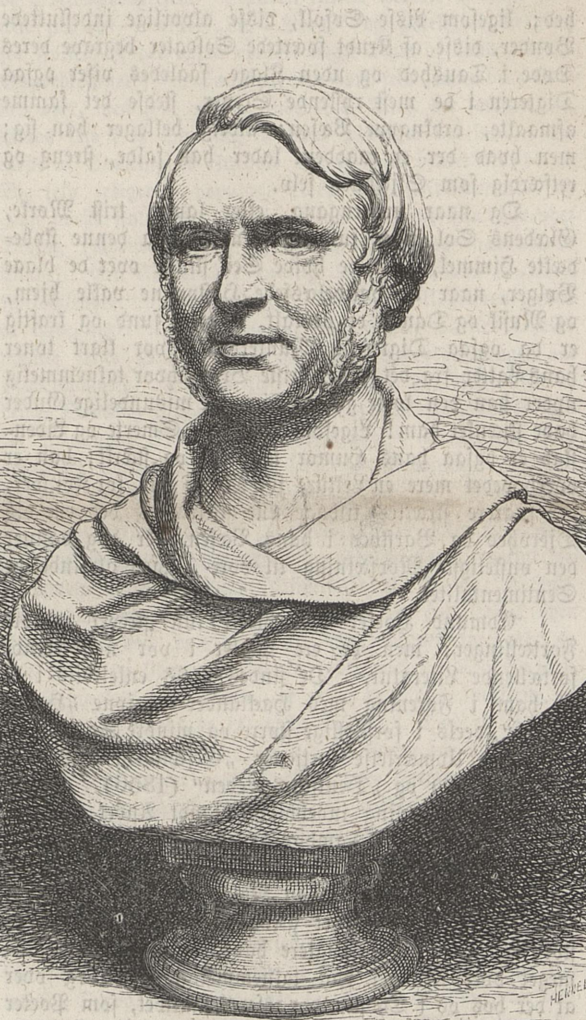
Thi Publikum optog „die Schwarzwälder Dorfgeschichten“ med Begeistring. Sjelden havde endnu Mængdens naive Bifald og Kritikens Dom været saa eenstemmig. Fra denne Auerbachske Bogs Udgivelse daterer sig en ny Epoche i vor fortællende Literatur, og som ved et Trylleslag satte strax utallige Penne sig i Bevægelse for at efterligne det lykkelige Forbillede.

I det Hele taget var dette Bifald visselig fortjent, og heri kan og skal der ikke ske et Skaar, naar vi senere ere komne til den Indsigt, at heller ikke den Auerbachske Landsbyfortælling er det ganske pletfrie og fuldkomne Skjønne, som hvilket man beundrede den i første Dieblik. Navlig turde vel netop den Egenskab, for hvilken den i Begyndelsen mest rostes, mindst findes i samme: Oprindelighed og Naivetet. (Forts.)

Professor Schweigaard.

I.

Professor Schweigaards Buste er nu færdig fra Kunstnerens Haand og skal opstilles i Studentersamfundet, hvor en undrende Efterslægt vil kunne stirre sig ind i Billedet af den Mand, hvorom Fædrene talte saameget, og hvis Navn er saa mangfoldig knyttet ind i vor offentlige Diskussion og Samfundsudvikling. Naar i denne Anledning et Par Pennestrøg vover sig hen paa Billedets Fodstykke, er det hverken for at levere biographiske Efterretninger, der desuden ogsaa turde være temmelig overflødige, eller nogen Fremstilling af, hvad han ved Skrift, Tale og Exempel hidtil har udrettet blandt os, men alene at give nogle Omrids, væsentlig fra Studentens Standpunkt, af denne fremragende Personligheds Færd og Væsen, saaledes som den ligger aaben i sine for den dannede Almeenhed iøinefaldende Hovedtræk. Maaskee vil En og Anden et enkelt Sted finde den Anerkjendelse, der her ydes ham, holdt i for stærke Udtryk; men Flere, mulig mange Flere, ville rimeligvis finde, at hans Storhed ikke er kommet til fuld Ret. Han har i en Række af Aar været den offentlige Menings Ideal, – og det være sagt til hans Ros: den Tidsaand, der bar ham paa Hænderne, og som nu er graanet med ham selv, har han til Gjengjæld i sin Person idealiseret, og dette er maaskee blandt de

Professor Schweigaards Buste, modelleret af Glosimodt. (Efter Photographi xylographeret af Henneberg i Kjøbenhavn.)

skjønneste, som sjeldneste Lovord, der kan indflettes i en Mands Eftermæle. Men Tiden sønderbryder sine Afguder, og der har i den senere Tid en og anden Gang været gjort Forsøg paa en endnu mindre tilbørlig Forkleinelse, uden at disse Forsøg synes at tyde hen paa mere end at der er Uro i Luften og Nyt i Gjære. Vistnok er Tidsaanden og navnlig vort akademiske Liv emanciperet fra den overvældende Indflydelse, han engang udøvede, og vi maa ansee det som et stort og betimeligt Fremskridt, at Universitetslærere af andre Fakulteter have forstaaet hver fra sin Kant at udbrede et fyldigere Aandsindhold og en inderligere Tilslutning til Tilværelsens ideelle og aandige Interesser, men denne Forandring, saa betydningsfuld og indgribende den end er, spores endnu hovedsagelig i Studerkammeret med dets fortroligere Meningsudvexlinger og mindre i den offentlige Diskussion, om den end i Pressen har aabenbaret sig i enkelte klare og kraftige Toner. Ogsaa det opvaagnende – hvorvel noget famlende – skjøn-literære Liv tyder blandt meget Andet hen paa, at det juridiske, kommercielle og kosmopolitiske Lustrum er især med at vige Pladsen for en mindre materialistisk Tidsalder.

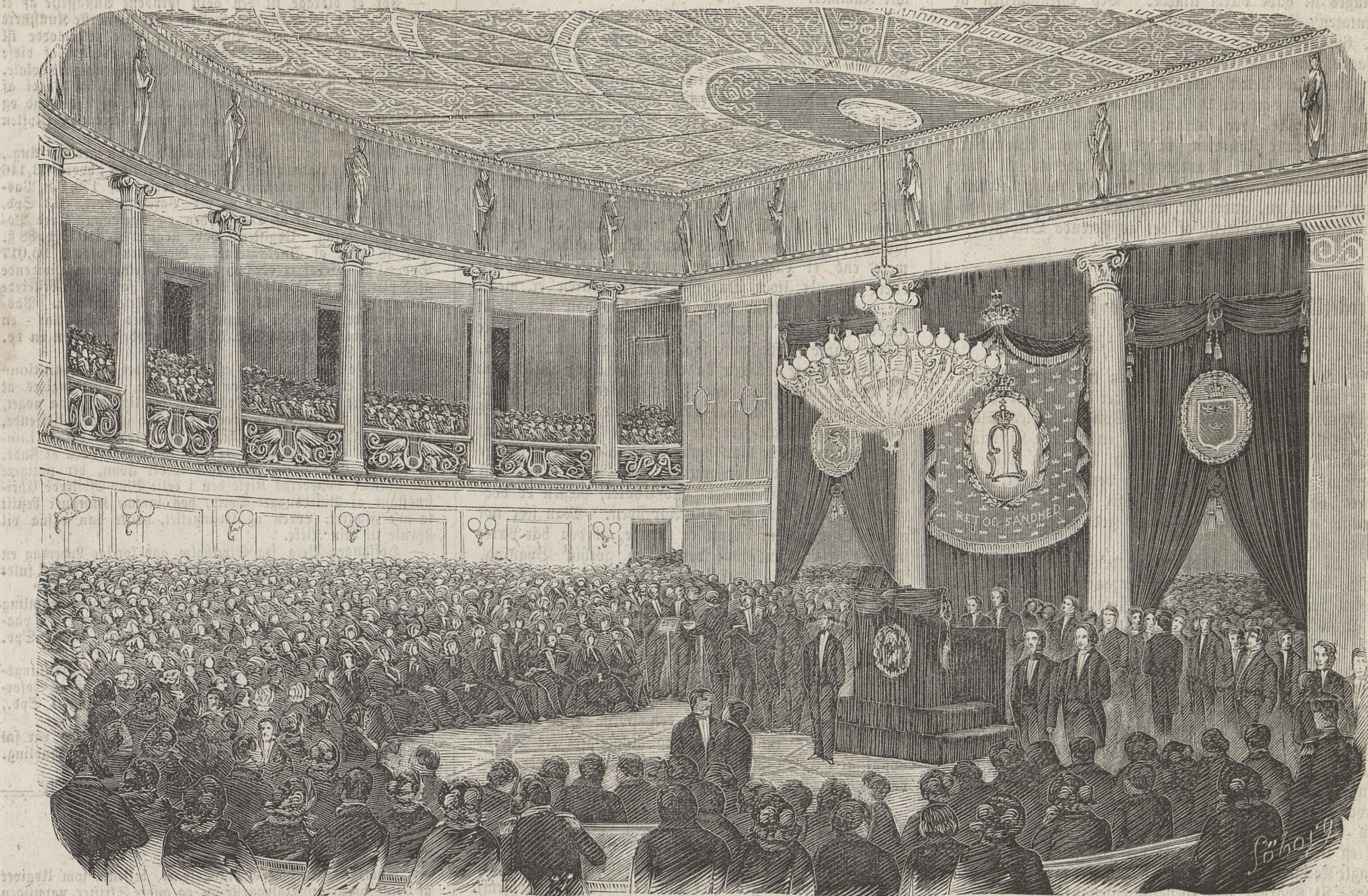
Den Vexelvirkning, der utvivlsomt finder Sted mellem Manden og Forholdene, har med Hensyn til Professor Schweigaard en usædvanlig Paatagelighed. Vort Folk skulde, mat og afkræftet, sætte Bo under eget Tag. Den materielle Udvikling maatte ifølge Sagens Natur være dets første Stræben næst Selvstændighedens Opretholdelse. Først naar en vis Overflødighed, idetmindste Velstand, er naaet, kan et Folk, bortseet fra enkelte glimrende Individer, blomstre i et sundt og naturligt Aandsliv. Har den gamle Regel: „Uden Øl og Mad er Helten Ingenting,“ nogen Sandhed, saa gjælder den Nationerne i denne Anvendelse. For den, der troer paa nationale og Tidsinstinkter, paa det bag Enkeltmand skjult virkende Fællesliv, som troer, at Folkeaanden navnlig under visse særegne Udviklingsperioder, sætter sig ved Barnets Vugge, indhvisker det sine Ønsker, deelagtiggjør det i sine Interesser og forbereder dets Fremtræden, vil det være af Interesse at bemærke, hvorledes den unge Schweigaard lededes ind paa en Bane, der skulde blive saa betydningsfuld for hans Fødeland. Født 1808 i Kragerø af ubemidlede Forældre, blev han efter at have gjennemgaaet Stedets Borgerskole sat først til Søen og siden til Handelen. For Sprogenes Skyld kom han til Præsten Köppen i Ostfriesland, der fattede Interesse for ham, et Par Aars Tid underviste ham i de gamle som nyere Sprog, og ved sine Tilskyndelser foranledigede, at han indsattes paa Skiens lærde Skole, hvorfra han demitteredes i Aaret 1828. Hans glimrende Examener ved Universitetet, hvor han med Udmærkelse tog juridisk Embedsexamen i Aaret 1831, maatte snart henlede den almindelige Opmærksomhed paa ham, og de berømmende Udtryk, hvormed den unge Jurists Afhandlinger optoges i fremmede Tidsskrifter under hans Ophold i Udlandet, lod snart gjætte, at han vilde skuffe Forventningerne. Universitetslærer fra Aaret 1835, har han gjennem sine Foredrag over de juridiske og statsøkonomiske Discipliner, ved sin Forfattervirksomhed, sin Storthingsfærd (fra Aar 1842) øvet en Indflydelse paa Landets indre Historie, der neppe er sat for høit endog af hans allerberedvilligste Beundrere. Han har været en sand major domus i hele vort Stel, og den Velstand, der hersker i vore Byer, den Modenhed og Agtværdighed der præger vor Forvaltning, kort det materielle Velvære og den kraftige og sikre Fremvæxt, der røber sig paa ethvert Punkt af vort Samfundsliv, har ham udentvivl mere at takke for, end min ukyndige Pen skulde vove endog blot at antyde. Selve den Anseelse, han nyder udenfor Landet, tør for en væsentlig Deel være en Reflex af den almindelige Anerkjendelse, der er ydet ham i Hjemmet; thi Omraadet for hans Virksomhed som Jurist, Statsøkonom og Storthingsmand falder jo naturlig sammen med det Rige, hvis offentlige Anliggender han har viet sine Kræfter, paa samme Tid, som den har levnet ham liden Tid til at deeltage i den europæiske Diskussion, – dog nok til at vise, at han er istand til naarsomhelst at stille sig i Høide med fremragende Mænd hos de større Nationer udenfor.

Havde Schweigaards Individualitet ført ham ind paa det i strengere Forstand Videnskabelige, turde han for et lettere Kjøb have vundet et mere udbredt om end ikke mere agtet Navn. Alle ere enige om at tillægge ham en usædvanlig hurtig og let Tilegnelsesevne i Forening med en original og omfring=skuende Tænkning. Men han har rimeligviis følt, at han med større Lyst og Iver saavelsom til større umiddelbart Gavn for Mange kunde anbringe sine Evner i de mere praktiske Interessers Tjeneste. Videnskabsmanden, der grubler over indgribende Problemer, tilfredsstiller væsentlig sig selv, om han ogsaa haaber, at Udbyttet af hans Forskninger snart eller senere vil blive benyttet til Gavn for Menneskeheden. Den praktiske Mand henvender sig til de konkrete Forholde og de tilværende Personer. Han træder i ligefrem Vexelvirkning med sine Medmennesker, uden at gaae Ideens Omvei. Dette bærer et tydeligere Præg af ethisk Styrke og har noget for Samvittigheden befriende, men foruden at heller Intet Stort udrettes paa denne Vei uden den skjønne Frivillighed, der røber Livskaldets inderlige Forstaaelse med Personligheden, saaledes maae man heller ikke glemme, at ogsaa den ideelle Stræben er et Udtryk for den menneskelige Naturs bedste og ædleste Kræfter. Forsaavidt en saadan Stræben ytrer sig som videnskabelig Virksomhed, har Tydskland i den nyere Tid været den frie og alsidige Forsknings Hjem, og de omfattende videnskabelige Systemer, hvori dets store Tænkere ad Fornuftens Vei søge at møde Reli-

gionens Indhold og kaste Lys over Tilværelsens store Gaader, maatte under vor talentfulde og agtpaagivende Landsmands Ophold i Udlandet vække hans Opmærksomhed; men hvad enten den Øvelse, der udfordres til at følge med hine Dialektikere - selv for det rappeste Hoved -, har forekommet ham at kræve mere Tid, end Udbyttet retfærdiggjorde, eller han af andre Grunde fandt sig utilfredsstillet, nok han synes med en vis Utaalmodighed at have brudt af itvert og som saa mange Andre at have besluttet sig til at skifte mellem Hoved og Hjerte, at anvise hvert sine Spørgsmaal, muligens uden tilstrækkelig at have betænkt, hvad ogsaa saa Faa gjorde i hin Tid, at det er gjort Mennesket til Pligt ogsaa at tænke med Hjertet og føle med Hovedet. Det „Exakte" og Faktiske blev nu hans Sphære, og han synes som Napoleon efter Forsøget ved Boulogne, med glade Raab at have trampet paa den trofaste sikre Landjord.

Nu vel, heri kan Schweigaard for sit Vedkommende have gjort Ret, Ingen er gjort til Træl i Sligt; han kan derfor være en lige stor Aand, hans Meninger lige rigtige og hans Begrundelser ligesaa tvingende, saameget mere som de vigtigste Almeensandheder ere komne til os ad en ganske anden Vei, end ad den frie sammenstillende Tænknings. Men hvad vi anke over, er, at han ikke fra sit flygtige Sammentræf med hiin i Sandhed mandige, det Exakte saavelsom det Faktiske raadspørgende Forskning, har modtaget et fuldere Indtryk, at han ved Skilsmissen tillige synes at have tabt Erkjendelsen af den fornyende Virkning, som den, selv betragtet blot som en Række aandrige og dybsindige Hypotheser, har paa de fleste Videnskaber, hvoraf enkelte af de vigtigste f. Ex. Theologien endog maa benytte dens Betegnelser. Vi anke over, at en stor Jurist som han, der tilfulde veed at vurdere den gamle Regel: in jure civili omnis definitio periculosa, ikke synes at have bemærket, hvor slemt det skulde være, om den almindelige intellektuelle Betragtning skulde være dømt til at standse foran en usikker, traditionel Phraseologi, bestaaende af endeel halvbevidste Grundforestillinger og Almeensætninger. I disses Halvmørke maatte enhver Diskussion blive ufrugtbar og holde op, saafremt Menneskeaanden ikke skulde se til at gjøre sig mere og mere kjendt i deres Irgange. Kort, vi beklage - under Tidens Stemninger rimeligviis uden stort Medhold -, at den almindelige uklare Tale om „tydsk Mysticisme og Idealisme" i ham har havt et Rygstød, og ønske, at en ny Sokrates ligesom den gamle, under Spøg og Alvor kunde gaae omkring og spørge Folk, hvilken Mening de egentlig forbinde med disse 4 Ord. At ikke Retsphilosophien kunde staae sig mod en saadan Indflydelse, flyder af sig selv, og den er først i de sidste Aar gjenoptaget som Gjenstand for det juridisk-videnskabelige Foredrag.

I de tidligere Diskussioner om det rette Grundlag for den høiere Underviisning har Schweigaard spillet en mærkelig Rolle. Her ligger den egentlige Kløft mellem ham og vort akademiske Liv, - en Kløft, der i de sidste Aar paa Grund af dettes stærkere Bevidsthed er bleven videre, uden dog at berøve ham den Ærbødighed, hans ædle Personlighed og Talenter forlængst har indgydt yngre som ældre Studenter. Schweigaard er afgjort Realist. I en Afhandling i Begyndelsen af Tidsskriftet „Vidar" udtalte han sig for Ophævelsen af den klassiske Underviisning og en stor Indskrænkning af Sprogstudiet i det Hele taget; Naturvidenskaberne havde forandret den nyere Verdens Skikkelse; de vare de mest passende Gjenstande for den høiere Underviisning. At disse Videnskaber, deres Skjønhed, almindelige Interesse og deres Tillokkelse for den Enkelte ufortalt, ikke ere istand til at vinde noget almindeligt Herredømme over og fængsle den store Fleerhed af vore fremstræbende

Universitetets Mindefest for Kong Oscar.

Ynglinger, er vel nu en afgjort Erfaring; Realismen kan i Virkeligheden lægges ad acta og tages af de klassiske Studiers Modstandere mest med for Selskabs Skyld. Man føler, at det bedste Udstyr, Skolen kan give, er en god Grundvold for en senere fri, selvstændig og interesseret Deeltagelse i det fyldige og komplicerede Samfundsliv, der under sin Stræben efter Velvære med Bevidsthed søger sin Hovedidee i Befordringen af Menneskelighedens vigtigste Anliggender, i at være en „Aandeudrugningsanstalt." Man føler nu, at en for det aandelige Fællesliv forberedende humanistisk Dannelse paa eengang giver den vigtigste Borgen for en værdig Nydelse af den Velstand og Overflod, som den fremstredne Civilisation medbringer, saavelsom for den fyldigere Udvikling af Personligheden, der næst det religiøse Alvor udgjør et ædelt og lykkeligt Samlivs naturlige Kilde ligefra Selskabssalen til den huuslige Arne.

Vistnok var det ønskeligt, om man paa samme Tid vilde være saameget realistisk, som udfordres til at erkjende, at Skolen hovedsagelig bør meddele Sandheder og betydningsfulde Fakta og mindre være en Planteskole for Meninger; at i Samklang hermed Ungdommens første Indførelse i det naturlige Verdensliv bør finde Sted paa hiin gamle, neutrale, for Christendommens Paavirkning tilrettelagte og i denne indoptagne Kultur, istedetfor, som nogle drømme om, at indføre den nyere Tids Literatur og Ideeliv som Hovedsag paa Skolen, og derigjennem føre den umyndige Alder ind i vor Religions vel historisk berettigede, men dog reagerende og saa at sige emanciperede Modsætning, - men dette Spørgsmaal hører ikke hid. Her have vi blot at tilføie, at Professor Schweigaard ikke senere vides at have indtaget nogen anden Stilling til dette Spørgsmaal, end tidligere. Han stemte imod den af Storthinget i 1857 efter kgl. Proposition besluttede Forandring af Andenexamen, ligesom for den latinske Stiils Ophævelse. Hvis man skulde være berettiget til at troe, at Sandheden i enhver Sag vil seire inden den Sphære, hvor der foreligger de bedste Materialier til dens Drøftelse, og Schweigaard havde deelt en saadan Mening, havde dette vel ikke forandret hans Stemmegivning ved sidstnævnte Anledning, men dog rimeligviis foranlediget ham til at ytre nogen Betænkelighed. At hans Modstræben, hvor det kommer an paa at anerkjende det klassiske Kulturlivs typiske Charakteer og centrale Stilling, ikke har nogen Indflydelse med Hensyn til den Omhyggelighed, hvormed han foredrager Romerretten ved vort Universitet, er det formeentlig overflødigt at tilføie; hvorvidt den samme Bemærkning kan udvides til Methoden, er vanskeligere at sige, og jeg tør derom hverken have eller udtale nogen bestemt Mening.

Schweigaards Stiil har altid været klar og skarpsindig, ofte opviist det eiendommelig Ædle og for alt Vulgært Befriede, som sædvanligviis kun opnaaes i et Sprog, der som vort i en saa eminent Forstand er et Skriftsprog. Hans Foredrag, som ved hyppig Brug af fremmede Ord erholder en særegen fiint nuanseret Charakteer, har de samme Fortrin, og det følger af hans Retning i Forening med hans overordentlige Begavelse, at hans Exemplifikation er mesterlig, hvor det som saa ofte i Jurisprudentsen er nødvendigt gjennem et Exempel at opstille Retssætningerne i sin Reenhed og gjøre dem „tangible." I sine sidste Værker synes han ogsaa med mindre Mistænkelighed at benytte den videnskabelige Skelettering, der undertiden i nogen Grad har været savnet eller ialfald været mindre iøinefaldende i hans tidligere.

For Examinanderne er han bekjendt som deres mildeste Censor, og det gode Hoved veed, at det i ham har en naturlig Talsmand. Alle veed, at Ingen giver et venligere eller bedre Raad end han, i hvilket Anliggende man end henvender sig til ham. Han er lige

respekteret af alle politiske Partier, hans Personlighed hæver ham over dem, og hans Navn er i Almindelighed fredlyst i deres Kjævlerier. Det vil ogsaa beholde sin gode Klang under Fremtidens skiftende Opfatninger og blive betragtet som et af vor nyere Histories bedste Smykker.

Universitetets Mindefest for Kong Oscar.

Ved den Mindefest for Kong Oscar, som Universitetet gav den 22de September sidstl., benyttedes Universitetets store Festsal; dens Dekoration var smagfuldt udført ved Hr. Wergman, saaledes som foranstaaende Afbildning viser. I Midtpartiet, bag Talerstolen, var paa et rigt Drapperi af Sort med Guldfryndser anbragt Hs. Maj. Kong Oscars Vaabenskjold med Valgsprog, Navnchiffre og Krone; til begge Sider var placeret det svenske og det norske Rigsvaaben. Talerstolen var ligeledes drapperet med Sort, prydet med Guldfryndser, ligesom Drapperier af Sort vare anbragte over Vinduerne paa Galleriet. Til den egentlige Mindefest, der, som ovenfor bemærket, fandt Sted den 22de Septbr. Kl. 12 Middag, vare Indbydelser udstedte til alle Embedsmænd og Autoriteter, samt Adgang for de Studerende aabnet saavel til Salen som til Galleriet; omtrent 600 Personer antages at have været tilstede. Ved Gjentagelsen af Kantaten, som foregik den paafølgende 27de Septbr. Kl. 6 Eftermiddag, var Salen dekoreret paa samme Maade som første Gang og oplyst med Gas. Foruden Adgangsbilletter, uddeelte til Alle og Enhver, til et Antal af omtrent 900, blev der ogsaa givet Adgang for Alle, der indfandt sig uden Adgangstegn, til at overvære Kantaten fra de tilstødende Auditorier, ligesom Aftryk af Kantaten blev uddeelt til Alle Tilstedeværende. Efterat Kantaten var sluttet, udførte Sangforeningen, under Hr. Behrens's Anførsel, Kongesangen under Ledsagelse af det assisterende Orchester.

Frederik den Fjerdes Reise i Norge 1704.

IV.

Efter 2 Dages Reise kom Kongen til Surendalsøren, hvor han laa i et Huus, hvor der neppe var Plads for ham alene; jeg laa i et af Don Quixottes Slotte ¼ Miil derfra, hvor der var en Bonde-Kjærring, 95 Aar gammel, som sagde sig at have sin Mødom. Dersom jeg havde seet hende i den Tid, St. Olaf levede, og da Jærtegn i Norge vare gjengse, havde jeg maaskee mindre tvivlet om denne gode Kvindes Oprigtighed end nu.

Vi droge den ganske Dag den 25de igjennem et Land, der i Skjønhed skulde overgaaet Italien, dersom Solen der havde havt samme Virkning, men den var til Ulykke saa langt borte derfra, saa jeg frøs stærkt midt i Juli Maaned, uagtet min med Maar forede Pels. Vi laae om Natten i Svartmo, etslags Landsby, hvor der nærved er Kobberminer. Den 26de besaa Kongen Stedet, hvor man smelter Kobberet, og spiste til Middag 1½ Miil derfra. Efter Maaltidet reiste han endnu ¾ Miil i sin Chaise, derefter 1½ Miil tilvands, og saa vare vi i Throndhjem, et Sted, vi længe havde sukket efter i de mange onde Natteleier vi havde havt paa vor Reise fra Christianssand, da denne By var Slutningen af Reisen. Da Kongen ankom til en liden Fæstning, som er ved Indgangen af Byen, bragte Kommandanten ham Nøglerne til Portene. Kongen havde sit Kvarteer hos Generallieutenant Wibe.

Den 27de hørte han Bispen prædike. Mrs. Lenthe og Adler fortalte os, at de og Kommandør Sehestedt havde kjørt et Stykke af den Vei, hvor Kongen havde brugt Chaise, i Slæde, og kjørt 1 Miil i 5/4 Time, endskjønt de vare komne frem i Skarn istedetfor Snee. Da Kongen spiste til Aften, indkom 2 Finner med deres Rensdyr, hvilke syntes at have ligesaa stor Forstand som deres Eiere; de vare reiste 15 à 16 Mile, for at søge Noget hos Kongen. De vare smaa Folk, skidenvurne og af slet Skabning. De sang og dandsede efter deres Lands Maade, men man mærkede nok uden stor Vanskelighed, at Luly og Pecour havde ikke stemmet overeens i at forfærdige deres Sang og Dands. Mr. Osten gjorde dem nogle Spørgsmaal angaaende deres Christendom, hvorpaa de svarede bedre end man havde kunnet formode af disse vilde Folk, men man havde ondt for at forstaae dem. Generallieut. Wibe fortalte mig, at de finmarkske Folk ere saa skinsyge over deres Koner, at da een for et Aar siden var kommen til Throndhjem, havde han kastet sig i Elven og druknet sig, af Aarsag, at han saa sin Kone tale med en anden Mandsperson, og da Konen saa denne ulykkelige Hændelse, havde hun villet styrte sig efter, hvis man ikke havde hindret hende. Det var et romansk Foretagende af denne finmarkske Kvinde; jeg tvivler paa at nogen af vore Koner i Danmark, i hvor belæste de end maatte være i dette Slags Bøger, skulle faae isinde at efterfølge denne Finnekone, ifald hendes Mand var lige saa vild som Finnen.

Den 28de saa jeg nogle Kirsebærtræer blomstre i Generallieut. Wibes Have, hvilket man ikke skulde finde i Italien paa den Aarstid.

Efter Aftensmaaltid spadserede jeg til det Sted, hvor Brigantinerne ligge, af hvilket Slags der kun findes 8 Stykker i den Deel af Norge, som man kalder Nordenfjelds.

Den 29de og 30te mønstrede Kongen Tropperne. En Officier kom ind, efterat vi om Aftenen havde spist, som ansøgte Kongen om, at en af hans Soldater, som med frit Forsæt havde druknet sig, maatte begraves i Kirkegaarden. Hvorfor denne Ulykkelige havde taget Livet af sig selv, var, at han havde mistet sin Bandolærrem.

Den 31te spiste Kongen om Middagen i et Huus paa Landet ½ Fjerdings Vei fra Byen, som tilhørte Generallieut. Wibe. Stedet, hvor samme ligger, har været beboet af en Konge i Norge, som hedte Harald Haarfager. Monsieur Wibe har her ladet bygge et Huus meget smukt og mageligt. Det var den Dag saa koldt, at jeg maatte lade lægge i min Kakkelovn i mit Kammer.

Den 1ste August spiste Kongen hos min Vært, Stiftamtmand von Ahn. Han spiste slet Intet, og jeg gjorde saaledes, at Ordsproget blev usandfærdigt: Regis ad Exemplum totus componitur Orbis.

Om Eftermiddagen reiste Kongen ud for at besee Fæstningen Munkholmen, som ligger ude i Havet ¼ Miil fra Byen. Den er der anlagt for at hindre, at man ikke fra Vandsiden skal angribe Byen, men jeg tvivler paa, at den er god derfor. Vi saae der det Sted, hvor den bekjendte Griffenfeldt havde siddet fangen. Han har havt 3 slette Værelser; i et af samme, som havde været hans Sovekammer, er ikke mere end et eneste Vindu, meget lidet, og hvorfra ellers kommer lidet Dagslys, fordi Muren er meget tyk. Rundt omkring dette Vindu har han med Kridt skrevet en Hoben Græsk. Derfra reiste vi for at besee tvende andre Fæstninger, som ligger ganske nær Byen, og skal forsvare den fra Landsiden, men jeg anseer dem for endnu unyttigere end Munkholmen. Vi besaae ogsaa Domkirken, som har været bygget af den berømte Kong Olaf. Man seer der et Stykke Marmor, indsat i Muren, der, som man siger, er Maalet af den hellige Konges Høide; den er omtrent 3¼ Alen lang. Af Kirken er ikke mere tilovers end Choret, Resten er ødelagt ved Ildsvaade for 200 Aar siden. Man seer nok af det Stykke, som endnu er tilbage, at den har været stor og skjøn, endskjønt det er en gothisk Bygning. Throndhjems By ligger i en Slette, den er omringet, eller det feiler kun lidet, af en Elv, hvilken, før den kaster sig i Havet, løber tilbage og rinder omkring Byen, førend den blander sit Vand med det salte Vand, og denne Jordtunge, som adskiller Elven og Havet, er indtagen af den Fæstning, hvor Kongen kom igjennem ved hans Ankomst til Throndhjem.

Stadens Gader ere for den største Deel brede og regelrette, men kun Kirkerne og Raadhuset ere Steenbygninger. De gamle norske Konger har der havt deres Residents.

Den 3die vare vi i Kirken, hvor Biskoppen prædikede, og Kongen spiste til Middag hos En ved Navn Schöler, som er Kommerceraad. Den 4de fik vi en Tidende, som var særdeles glædelig for Kongens Følge, det var, at vi Dagen efter skulde forlade Throndhjem, hvor vort Ophold havde været os lige saa kjedsommeligt som langt.

Norge.

Christiania. Den 29de Septbr. Kl. 5½ Eftermiddag ankom Hs. Maj. Kongen hid til Byen under svært Regnveir. Statsraaderne Petersen og Bloch mødte ham ved Hafslund, hvor han overnattede. Ved Grønlien, Grændsen for Byens Territorium, var reist en Æreport, hvortil Magistraten havde bevilget 500 Spd. Der modtoges han af Kommunerepræsentationen. Allerede ved Liabro mødte Byens ridende Borgergarde Hs. Majestæt. En lang Strækning af den Vei, han gjennem Byen havde at passere til Slottet, vare Borgerne, Brandkorpset og Soldater opstillede. Overalt blev han hilset med livlige Hurraraab. Da Hs. Maj. om Aftenen kjørte hjem fra Stiftsgaarden, vare Gaderne oplyste ved Begfakler og de fleste Huse illuminerede.

— For nogen Tid siden oprettedes, fornemmelig ved General Birchs Bestræbelser, en saakaldet „Huusflidsskole" til midlertidig Optagelse og Oplærelse af Kvinder, der af en eller anden Grund ikke havde eller kunde faae ordentlig Tjeneste. Denne Huusflidsskole skal nu efter derom fattet Beslutning gaae over til en Magdalene-Stiftelse eller et Asyl, hvor faldne Kvinder, der attraae at begynde et bedre Levnet, kunne finde et Tilflugtssted, idet de der skulle erholde „Huusly, Kost og Beklædning, Veiledning til Christum og Oplærelse til nyttig Beskjæftigelse," for siden at kunne anbringes i god og passende Tjeneste. Da imidlertid Indretningen er aldeles blottet for Resourcer til fremtidig Bestaaen, opfordre de Mænd, som indtil Videre ere antagne som Direktører (J. Tandberg, O. F. Ebbell og Chr. Wisbech) til at yde Bidrag til Sagens Fremme, hvilket kan skee hos en af Direktørerne, eller hos Kjøbmændene Schreiner, P. J. Berg eller Lønseth, hvor Lister ere udlagte.

— Den 24de Septbr. forsøgtes Ildspaasættelse paa Loftet i Hotel du Nord.

— Ifølge kgl. Resol. af 22de Septbr. skal der, indtil Videre, første Tirsdag i Febr. og de 2 paafølgende Dage afholdes Marked i Ladestedet Steenkjær.

— Ifølge kgl. Resol. af s. D. skal der forelægges Storthinget kgl. Proposition om at yde Toldkasserer Sylow som Bidrag til et af ham oprettende polytechnisk Institut under de 3 første Aar af dets Virksomhed 8,490 Spd., foruden 2,000 Spd. til en Instrumentsamling.

— Under s. D. er tilstaaet Budskeruds Amtskomune 500 Spd. aarlig som Bidrag til Lønning af en Veiingeniør.

— 22de Sept. er Lærer ved Tromsø Skolelærerseminarium Chr. Kaurin udnævnt til Sognepræst til Kistrands Pstg. i Tromsø Stift, Kand. theol. H. Heyerdahl til Sognepræst til Næsseby Sognekald i samme Stift, Politifuldmægtig i Frederikshald O. Chr. Roll til anden Assessor i Throndhjems Stiftsoverret og Politiret samt Kand. jur. Th. E. B. Boye til Fuldmægtig i Finants- og Told-Departementet.

— Under s. D. er Assessor i Høiesteret E. Mørch ifølge Ansøgning meddeelt Afsked i Naade med en aarlig Pension af 1,000 Spd.

— Under s. D. er Handlende T. Stub anerkjendt som portugisisk Vicekonsul i Bergen.

— For at bidrage til den høist fornødne Anskaffelse af et Lokale for det norske Nationalgalleri have de norske Kunstnere forenet sig om at male Billeder, der blive at udlodde til Dannelsen af et saadant Byggefond. Størstedelen af disse Billeder ere nu færdige og udstillede i Kunstforeningens Lokale. De Billeder, som allerede haves, beløbe sig til en Værdi af 2,500 Spd.; deriblandt er et stort Billede af Tidemand og Gude til en Værdi af 1000 Spd., hvilket forestiller Ulykken i Bjørnør eller „Fiskere i Havsnød."

— Jernbanen har i sit 5te Driftsaar, der endte med 31te Aug., havt en samlet Indtægt af 178,568 Spd. 49 ß., hvoraf 43,146 Spd. 95 ß. vare indkomne ved Befordring af 170,148 Passagerer, 123,910 Spd. 88 ß. ved Varetransport, 823 Spd. 74 ß. som Indtægt af Telegraphen og ligesaameget ved Postens Befordring Udgifterne have udgjort 85,550 Spd. 88 ß. eller 48 pCt. af Indtægterne. Gevinsten følgelig 93,017 Spd. 81 ß. Heraf er der som før meldt erklæret en Dividende af 5 pCt. for de prioriterede og 2½ pCt. for de uprioriterede Aktier. 9,005 Spd. 113 ß. er lagt til Reservefondet. Passageerbefordringen viser - sammenlignet med forrige Aar - en forøget Indtægt af 593 Spd. 53 ß., Godsbefordringen en do. af 12,962 Spd. 57 ß.

— Det sidst udkomne Nr. af Pariserbladet „L'Illustration" indeholder et Portræt af vor nye Konge. Det angives at være skaaret efter en Photographi, og ligner ogsaa noget, uagtet Hs. Majestæt har faaet et altfor gammelt Udseende. Efter Kong Oscars Død indeholdt det berømte „Illust. London News" af ham et Portræt, hvori ingen Lighed var at finde.

— Ifølge Chr.-Posten har Skibsrheder Foyn, der tidligere har skjænket Tønsbergs Kirke den i dette Blad afbildede Christusfigur af Billedhugger Borch, hos samme Kunstner bestilt to nye Figurer, Loven og Evangeliet, hvilke han ogsaa vil skjænke til hiin Kirke.

— Hoffanger Berg fra Stockholm gav forrige Løverdag en musikalsk Aftenunderholdning i Christiania Theater for fuldt Huus, uagtet Billetpriserne vare over det Sædvanlige.

Drammen. Formandskabet har overdraget en talrig Samling af Mænd at besørge Indsamling af Aktiebidrag til den paatænkte Jernbane fra Drammen til Randsfjorden. 26,500 Spd. ere allerede tegnede.

Arendal. Af flere af Byens mest anseede Forretningsmænd er der udstædt Indbydelse til Dannelsen af et Søforsikringsselskab med et Grundfond af mindst 120,000 Spd., fordeelte paa 1,200 Aktier á 100 Spd.

Bergen. H. M. Gjertsens Bo, der foreløbig var sat under Administration, er nu gaaet over til Skiftebehandling.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Carl G. Kröningssvärd, bekjendt som Udgiver af Diplomatarium Dalecarlicum og andre Skrifter, navnligen angaaende hans Fødeegn Dalarne, døde den 7de Septbr.

Danmark. Regjeringen tænker paa at sende en Expedition til Japan i Forening med Norge og Sverige, som ere opfordrede til Deeltagelse, og har i den Anledning andraget om en Bevilling af 148,000 Rdlr. Hensigten skal være, at aabne de tre Riger Adgang til Handel og Søfart paa dette lukkede Keiserdømme.

— Den bekjendte danske Marinemaler Larsen og Fuldmægtig M. Wengel, Forfatter af „Kousine Lotte" med flere andre Theaterstykker, ere begge afgaaede ved Døden 24de Septbr.

England. Den berømte Civilingeniør Brunel, hvis Værk Kjæmpedampskibet Great Eastern var, er nylig død af Slag.

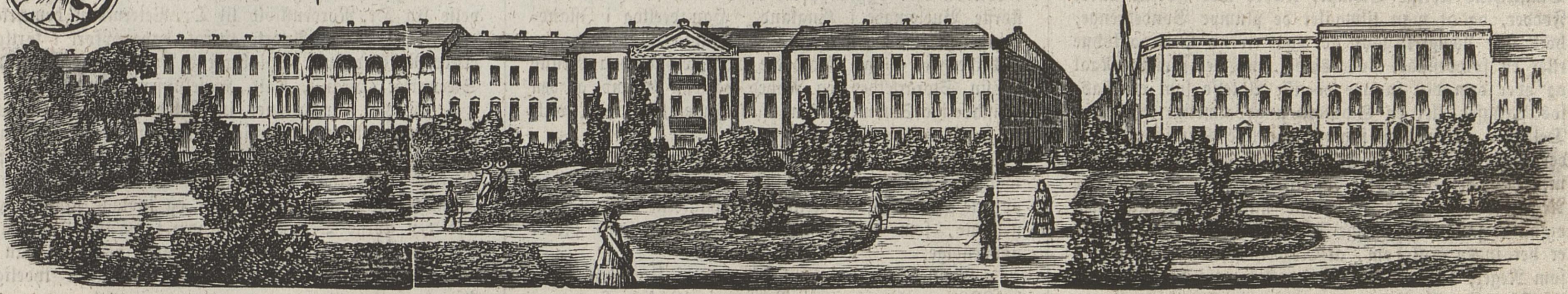
Tyrkiet. I Konstantinopel er opdaget en Sammensværgelse mod Sultanens Liv. 200 Personer ere blevne arresterede, deriblandt Paschaen af Albanien, som skal være Sammensværgelsens Hovedmand. — Nylig var Sultanen ogsaa i anden Fare, idet hans Jagt to Gange nær var bleven overseilet af en jonisk Søkapitain, der førte et engelsk Dampskib og som for sin Skjødesløshed blev arresteret.

Italien. Erkehertug Maximilian er udnævnt til Gouvernør i Venedig, med en udstrakt Myndighed.

Amerika. Den i alle Aviser omtalte Linedandser Blondins eventyrlige Vandringer over Niagara erklæres nu for Opdigtelser, fremkaldte ved et Væddemaal af en Værtshuusvært i Byen Niagara, som tillige ved hiin uforskammede Løgn vilde og formaaede at lokke utallige Mennesker til Stedet. Blondin skal aldrig have været ved Niagara - og dog har en Englænder, efterat Bedrageriet kom op, erklæret i en Avis, at han selv havde seet ham gaae paa Line derover.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 41. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 9de Oktober 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Den nyeste tydske Literatur.

IV.

De Auerbachske Landsbyfortællinger ere tvertimod, som vi nylig have paaviist, et Produkt af Reflexionen, og følgelig bære de ogsaa alle Mærker af denne Oprindelse. Dette kan ikke geraade den fortræffelige Forfatter til Daddel; man vandrer just ikke ustraffet under Palmer — jeg mener, man lever ikke i det 19de Aarhundrede, nyder ikke i fulde Drag den moderne Dannelses Trylledrik, og endnu mindre sidder man i Aarrækker over Bøgerne og plager sig med længstforgangne Aarhundreders besværlige Viisdom, for saa med Et, ligesom Slangen skifter Hud, at kaste al denne Dannelse, den sande som den falske, fra sig, og vende som en uskyldig liden Dreng tilbage til sin Moders Skjød. Men vor fælles Moder er netop det 19de Aarhundrede med dets kritiske Dannelse, dets philosophiske Kultur, dets store tekniske Opfindelser, og vi bære alle dette Kritikens og Reflexionens Tegn paa Panden. Vi kunne vistnok udslette det, o ja; men dog aldrig saa fuldstændigt, at der ei bliver Spor af samme tilbage, og fremfor alt ikke saaledes, at man ei skulde mærke den Anstrængelse, det har kostet os at blive dette Kainsmærke kvit.

Sporene af denne Anstrengelse blive vi nu ogsaa vaer i de Auerbachske Landsbyfortællinger. Det er dog altid først Natur fra anden Haand; udaf disse Auerbachske Bondegutter og Bondepiger taler dog ikke Bondens uforfalskede Bevidsthed, men Digteren taler ud af dem, den philosophisk og æsthetisk dannede, den reflekterende Digter, der overskuer Tidens Spørgsmaal ikke fra Bøndernes snævre Perspektiv, men fra den moderne Dannelses høitliggende Varde. Og ei blot Anskuelser og Domme, ogsaa Lidenskaberne og de sædelige Fornemmelser blive ikke uden en vis svag Farvetoning, et vist æsthetisk Anstrøg, hvorom vel Digteren selv Intet aner eller veed, men som derfor ikke mindre existerer. Ingen kan jo komme ud af sit eget Skind, og lad Digteren end være nok saa fast bestemt paa at frasige sig alle Kulturens Fordele og virkelig blot see Verden med Bøndernes Øine, han formaar det dog ikke; selv med Iagttagelse af den største Troskab, vil han aldrig ganske kunne fjerne det brudte Lys, som hans forfinede Dannelse lader falde paa hine oprindelige Tilstande, aldrig saa ganske stille sig udenfor sig selv, at han nu virkelig, taler, tænker og føler i alle Dele som en Bonde. Og hvis han kunde det, skulde og turde han det ogsaa? Og hvilken Fordeel havde Kunsten deraf, om det virkelig lykkedes ham at opnaae hiin fuldstændige daguerreotypiske Lighed?

Svaret paa dette Spørgsmaal giver den bekjendte Jeremias Gotthelf, eller, som han egentlig hed, Albert Bitzius (født 1797 i Murten i Canton Freiburg, død 1857 som Præst i Lützelflüh i Emmenthal i Canton Bern). Denne Forf. er netop egnet til at tydeliggjøre Forskjellen mellem Kunst og Haandværk, mellem frie poetisk Skaben og prosaisk, empirisk Tendents. Hans Landsbyfortællinger ere tildeels endnu ældre end de Auerbachske; allerede fra 1837 lod han med den haandværksmæssige Færdighed, der var ham egen, Bog paa Bog og Fortælling paa Fortælling udkomme, og i alle skildrede han sine Berner-Bønder med deres Dyder og Laster, deres Kjøkkener og Gjeder, deres Ostekammere og Gjødseldynger med en i Sandhed gruopvækkende Realitet. Hvorfor ere de da alligevel saa længe blevne ubekjendte i Tydskland? Hvorfor have de, der udkom tidligere, dog i Henseende til Virkning overladt de Auerbachske Landsbyfortællinger Forspranget? Ja hvorfor have de overhovedet først begyndt at virke i Tydskland, efterat Berthold Auerbach havde banet Veien og gjort Publikums Sind modtagelig for saadan Lekture?

Ikke, som man har meent, fordi den uheldige Form og Schweitzerdialekten vanskeliggjorde deres Udbredelse i Tydskland; man har jo senere lært Dialekten og kun altfor meget nærmet sig til disse Fortællingers æsthetiske Formløshed; men fordi Albert Bitzius skrev sine Scener og Billeder af Folkelivet i Bern vel som ivrig velmenende Præst, der var omsorgsfuld for sin Menigheds aandelige og legemlige Vel, men ikke som Kunstner, ikke som Poet. Vistnok findes i de fleste af hans Strifter ogsaa enkelte poetiske Steder, ligesom jo intet menneskeligt Hjerte overhovedet er saa raat og forhærdet, eller stikker saa dybt i Prosaen, at det ikke nu og da skulde have enkelte poetiske Opbrusninger. Men Hovedsagen var og blev for denne Forfatter stedse den umiddelbare praktiske Tendents, men ikke Poesien og dens almindelige humaniserende Virkninger; han vilde gjøre sine Bønder flittigere, reenligere, frommere, vilde - alt efter Omstændighederne - bibringe dem Kjendskab til en ny Sort Foder eller en forbedret Methode for Osttilvirkningen, eller ogsaa ved Leilighed sætte et Been for sine politiske Modstandere og male Oplysningens og Realismens Djævel ret sort, for at Børnene kunde skrækkes for ham, allerede naar de saae ham langt borte i Gaden. Alt dette og meget Andet vilde han, deriblandt meget Godt og Nyttigt, men han vilde ikke bøie sit Knæ for Kunstens Regler og ikke anerkjende Skjønhedens Love som Digterens høieste.

Og derfor har han ogsaa faaet sin Løn. Jeremias Gotthelf er, og vil ogsaa i Fremtiden blive rost over al Maade af reaktionære Politikere og ængstelige Folkeopdragere, der stadig bære Omsorg for ikke at lade Folket blive for klogt, og selv de, som iøvrigt ikke dele hans politiske og theologiske Anskuelser, og ikke troe, at Præsten engang for alle er indsat til hele Menighedens Formynder, ville dog altid beundre det nøie Kjendskab til Folkelivet og den overordentlige Kraft i Fremstillingen i hans Skrifter. Men som Digter vil en senere, mere klartseende Tid, der er helbredet for den nu grasserende eensidige Forgudelse af Landsbyfortællingen, ikke mere erkjende ham, og endnu mindre vil man vove at sætte den raae Natursandhed i hans Skildringer over Berthold Auerbachs mindre troe, men kunstnerisk forklarede Malerier.

Hvorledes forøvrigt Landsbyfortællingen ligesom laa i Luften, og med hvilken Nødvendighed Modsætningens Magt ledede til dens Fremkomst, det see vi bedst af Joseph Ranks Exempel. Rank fremtraadte samtidigt med Auerbach, nemlig i 1843, med sit Værk „Aus dem Böhmerwalde.“ Det var Skildringer af det tydskbøhmiske Folkeliv omtrent i samme Genre som Berthold Auerbachs Kopier af Schwarzwalds Bønder, kun besad heller ikke Joseph Rank paa længt nær den grundige theoretiske Dannelse og den fine kunstneriske Smag som Berthold Auerbach. Tvertimod lide samtlige Joseph Ranks Digtninger af Smagløshed og Ubestemthed i den kunstneriske Form; han viser ikke den strenge Økonomi i Planens Anlæg, ei heller besidder han den Flid og Samvittighedsfuldhed i Udførelsen som Auerbach. Hans „Vier Brüder aus dem Volke“ (2 Bd. 1845) ere ligesaa uklare og formløse som „Der Waldmeister“ (3 Bd. 1846), og selv hans „Hoferkäthchen“ (1854), der gjælder for hans bedste Værk, og næst Skildringerne „Aus dem Böhmerwald“ ogsaa har fundet den bedste Anklang hos Publikum, lider af stor Ubestemthed og Usikkerhed i Tegningen. Der er i Joseph Rank et vist somnambult Element, der minder om Digteren af „Der grüne Heinrich“; dog mangler den Friskhed i Følelsen og den lyriske Fiinhed, som udmærker denne.

I den senere Tid, da Joseph Rank er bleven betaget af heftig Skrivesyge og i et væk skriver Landsbyfortællinger, sociale Romaner, historiske Dramaer etc. om hverandre, har han vistnok aflagt denne drømmende Naivetet og tilegnet sig en større Klarhed og Sikkerhed i Udtrykket; dog kan man derfor ikke sige, at hans Skrifter have vundet i poetisk Betydning; tvertimod ere hans nyeste Romaner „Die Freunde“ (1854), „Schön Mümele“ (1854) etc. ret almindelig Leiebibliotheksføde, som enhver fingerfærdig Skribent kan levere, selv om han ikke stammer fra „Böhmerwald.“

Men lader os vende tilbage til Berthold Auerbach, der, ligesom han først har kaldt Landsbyfortællingen tillive eller dog har erobret den dens nærværende Popularitet, ogsaa har bidraget mest til dens videre Udvikling og Uddannelse. Dog der træder strax det Spørgsmaal os iveien, om og hvorvidt Landsbyfortællingen overhovedet er modtagelig for Uddannelse, eller om den ikke meget mere end selve sit Begreb er henviist til de snevreste Grændser. Af denne sidste Anskuelse ere vi isandhed, og herpaa troe vi at finde Bekræftelse hos Auerbach selv og i hans senere Skrifter. Et af fremmed Haand paalagt Aag kan man bryde; men de Skranker, som vi selv have stillet os, maa stedse være os hellige. Og ogsaa Kunstneren har sine Skranker, som han ikke tør overskride, hvor tillokkende det end maatte være. Idet Digteren engang bestemte sig til at stige ned i Bondelivets trange lille Verden og lade Poesiens Lys falde ind i disse forholdsmæssigt lave og underordnede Sphærer, overtog han ogsaa den Forpligtelse at opretholde denne trange lille Verden i dens hele Eiendommelighed; han frasagde sig frivilligt alle Fordele, som ere forbundne med Gjenstande og Charakterer, der tilhøre en høiere Dannelsessphære, og om han ogsaa, som vi ovenfor beviste, med sin bedste Villie aldrig vil være istand til ganske at gaae op i denne Sphære, saa vil han dog samvittighedsfuldt vogte sig for at indføre noget Fremmed og Upassende. Digteren vil altsaa navnlig gjøre Afkald paa hiin fuldstændige Lidenskabernes Dialektik og hiin rige Følelsernes Verden, saaledes som den kan udvikle sig under Forudsætning af en høiere og mere kompliceret aandelig Dannelse. Bondens Følelser og Lidenskaber ere ret og slet som han selv er; ligesom hans Ansigts haarde Træk savne det aandelige Gjennembruds Stempel, og ligesom der derfor blandt den landlige Befolkning ikke paa langt nær findes den Physiognomiens Mangfoldighed og Eiendommelighed, som man finder blandt de dannede Klasser, saaledes have ogsaa Bondens Fornemmelser noget Raat og Uudviklet ved sig; der mangler saa at sige det rige Nervenet, som, selv først et Produkt af Kulturen og i mange Tilfælde endog først af Overkultur, er ligesaa naturligt for den høiere Dannedes Maade at føle paa, som den typiske Stivhed og Indesluttethed for Bonden. Det er ikke sandt, hvad man saa hyppigt hører paastaae, at f. Ex. Hans eller Mikkel elsker sin Grethe ligesaa høit, eller i hendes Arme føler det Samme, som en Dante ved Synet af

sin Beatrice eller en Goethe ved Fru v. Steins Fødder. Ogsaa i Kjærligheden som overhovedet i enhver Art af Sjælens og Aandens Virksomhed gives der en Dannelsens Rangorden, og altid vil den mest dannede Aand og det mest dannede Hjerte ogsaa føle og tænke dybest. At udtale en saadan Mening, det vide vi vel, gjælder nutildags for et Høiforræderi mod Menneskehedens Værdighed; et bagvendt Begreb om Lighed i Rettigheder, der ikke er og ei heller nogensinde vil eller kan blive Lighed i Evner, har hos os bragt det derhen, at alle Dannelsens ædleste Blomster trædes med Forsæt under Fødder, og at man tilmaaler de plumpe Bondedrenge, hvis hele Længsel gaar ud paa en ny Peltsværkshue eller en sølvbeslaaet Tobaksbibe, med det samme Maal og yder dem den samme poetiske Agtelse som en Tassos Længsel eller en Schillers ungdommelige Fyrighed. Dette er netop den samme daarlige Sentimentalitet, der f. Ex. paa Folkelivets Gebet vil ophæve Forskjellen mellem Sorte og Hvide, og tilskriver den stakkels sløve Negerslave ikke blot de samme naturlige Anlæg, men ogsaa de samme aandelige Fornødenheder. Naturligviis er her ingen Tale om, at Negeren, fordi han er født som Neger, derfor ogsaa f. Ex. skal være forud bestemt til Slaveri, eller at den raae og indskrænkede Bonde stedse maa forblive raa og indskrænket; en ubegrændset Udviklingsevne er Menneskeslægtens almindelige Arvelod, og ethvert Menneske har just derfor ogsaa Kald til og Krav paa alle Dannelsens og Frihedens høieste Goder. Men kun Forskjellen mellem Anlæggene skal man ikke miskjende; man skal ikke, for at oprette den længselsfuldt begjærede Lighed, bortskaffe alle Høider og fornedre alt Stort, og ligesaalidt skal man i Bondens Eenfold og Indskrænkethed see et Fortrin og holde Landsbylivets Idyl for den egentlige Skueplads og det sande Hjem for al Digtning. I det Ifflandske Familiedramas Tid var det, som bekjendt, nok at være Præsident eller Kammerherre, eller i det Hele taget af Adel for afgjort at gjælde for en Skurk; ganske paa samme Maade seer vore Digteres Phantasi nutildags i vore Bondefolk lutter Dydshelte og fromme, englerene Sjæle. Over Karikaturerne fra hiin Ifflandske Epoche lee vi nu; men tør man da sige, at vore Landsbyhistorieskriveres blinde Enthusiasme er saa meget bedre?

Isambard Kingdom Brunel.

Isambard Kingdom Brunel blev født 1806 i Portsmouth, hvor hans Fader, afdøde Sir Mark Isambard Brunel, der for sine mange offentlige Arbeider i 1841 blev hædret med Ridderværdigheden, var beskjæftiget ved Skibsværftet. I en meget ung Alder blev han sendt over til Frankrig og modtog der sin Uddannelse i Henrik den Fjerdes Kollegium i Caen. Han begyndte i 1826 sin praktiske Virksomhed under Faderens Øine ved Thems-Tunnelen, hvor han var fast Ingeniør. Da han var den sidste til at forlade sin Post, kom han mere end een Gang i Fare ved et hyppigt Indbrud af Vandet, medens Udgravningerne holdt paa, og reddede sig kun ved Svømning. Det sidste Indbrud i 1828, hvorved en Mand druknede, overraskede ham 600 Fod fra Tunnelens Ende; han førtes afsted med Strømmen og kom saaledes op.

Bygning af Jernbaner og Konstruktion af Maskinerier til Lokomotiver og Dampskibe har været Hovedgjenstanden for Brunels Virksomhed. I ti Aar arbeidede han med de Experimenter, som hans Fader havde begyndt paa for at anvende kulsuur Gas som Drivkraft. Han leverede Tegninger og forestod Maskinarbeidet paa „Great Western", det første Damskib, der var bestemt til at passere Atlanterhavet, til „Great Britain", til andre store Skibe og til „Great Eastern." Han har været sysselsat ved Dokkerne i flere af de engelske Havne, saaledes skyldes ham Forbedringen af Bristol-Dokkerne og Bygningen af „Old north Sunderland Dock."

Brunel blev ansat som Ingeniør ved „Great Western Jernbanen" i 1833. Under hans Ledelse udførtes alle Tunneler, Broer og andre Arbeider paa denne Linie med dens Forgreninger og Forbindelser, deri indbefattet Bristol og Exeter, South Devan, Weast Cornwall, Birmingham, Oxford og andre. Blandt Broerne paa disse Linier er især at mærke den over Themsen ved Maidenhead paa Grund af dens svære Buer, Broen ved Chepstow paa Grund af de store Vanskeligheder ved at komme over Wye, og Broen paa Cornwall-Jernbanen over Tamar, der paa Grund af Lighed i Naturforholde har næsten samme Buelængde og Høide som Britannia-Broen, og hvis midterste Pille staar i en Dybde af 80 Fod Vand, den største Dybde, som er forekommet ved Jernbanebygning. Hungerford-Hængebroen for Fodgjængere over Themsen i London blev ogsaa opført af Brunel. Den har den største Buelængde i England. Han deeltog i Istandbringelsen af Conway og Britannia Tuhularbroer, Arbeider der i lige Grad ere mærkværdige paa Grund af sin Storartethed og Nyhed og paa Grund af den venskabelige Sammenvirken af de Ingeniører, ved hvilke de heldigen bleve udførte.

Brunel afstak og bestyrede Arbeiderne paa den toskanske Deel af den sardinske Jernbane, ligesom han opførte og indrettede Renkioi Hospitaterne ved Dardanellerne, som den sidste Krig med Rusland gjorde nødvendige.

Brunel blev valgt til Medlem af Royal Society i 1830 og kom med i Raadet i 1844. Han var Vicepræsident i Civilingeniørernes Selskab og the So-

Ingeniøren Brunel † 15de Septbr. 1859.

ciety of arts, Medlem af det astronomiske, geologiske og geographiske Selskab og Ridder af Æreslegionen. Dagen før „Great Eastern" (hans sidste større Arbeide) forlod Themsen, var han ombord og opholdt sig flere Timer der, for at være tilstede ved Prøven af Maskinerne. Han blev derunder angreben af et Slagtilfælde, førtes hjem og blev bragt tilsengs for aldrig at staae op igjen. Beretningen om Explosionen ombord paa det store Skib naaede ham Tirsdag den 13de Septbr., og fra det Øieblik gik det gradeviis nedover med ham, indtil han den 15de døde i sit 54de Aar.

Den Dag, han begroves, lukkedes Boutikkerne og Vinduerne i Husene i Nabolaget, idet man paa denne Maade vilde vise den Afdøde sin Agtelse. I det talrige Ligfølge saaes blandt Andre de fremragende Ingeniører Stephenson, Field, Hawkshaw, Walker, Kendall og Charles Manby. (Illustr. Lond. News.)

Reiser til Spitzbergen i Sommeren 1858.

Forrige Aars Sommer foretoges to Expeditioner til Spitzbergen, der ere af stor Vigtighed for det geographiske og navnlig det geologiske Kjendskab til denne fjernt mod Polen liggende eiendommelige Ø. Den ene af disse Expeditioner, bestaaende af DHrr. Torell, Quennerstedt og Nordenskiöld, havde oprindelig det Formaal, „ved Udforskning af de arktiske Gletscher og ved en sammenlignende Undersøgelse af de subfossile Molluskla g i det sydlige Sverige med den endnu levende høiarktiske Molluskfauna at erholde sikre Data til Oplysning af Skandinaviens erratiske Phænomener." Den tilbragte en Tid af lidt over to Maaneder paa Vestkysten af Spitzbergen, hvor den besøgte de fleste Fjorde mellem Hornsund og Amsterdam-Eiland. I en Skrivelse fra Dr. Nordenskiöld til Dr. Petermann bemærker den Første blandt Andet, efterat have opført i fortløbende Række de paa Spitzbergens Vestkyst forekommende Steenarter (Granit, Kalk, Kisselskiffer, Sandsteen):

„Disse Formationer indeholde faa Forsteninger, saaat man ikke uden specielt Studium af de i samme sjelden forekommende Petrefakter med Sikkerhed kan angive deres Alder. De synes imidlertid at tilhøre en meget ung geologisk Periode og indtage sandsynligviis den største Deel af det Indre søndenfor Kingsbai. En særegen Interesse frembyde de derved, at man i dem træffer Brunkul, fossilt Træ og ganske tydelige Aftryk af Løv."

En anden samtidig, men af den omtalte uafhængig Expedition, er Lamont's. Ogsaa hans Beretning, som han foreløbig foredrog i Londons geologiske Selskab, er høist interessant.

Lamont's Undersøgelser strække sig til de nærmeste Omgivelser af Stourfjord, der efter den Reisendes Formening er et Øen delende Sund, men ikke en Havbugt. Fra sit Indløb til omtrent 30 Mile ind i det Indre viser det en næsten blot af 2 eller 3 uhyre Gletschers steile Affald bestaaende Kyst; medens Vandet i Sundet selv er lavt og sjelden indtil 16 Favne dybt.

I den øvre Deel af Sundet træffes meget Drivtømmer og Vrag, ligesaa Knokler og Skeleter af Hvalfiske. Selv ved 30 Fod over Høivande og flere Mile inde i Landet har den Reisende forefundet Drivtømmer og Hvalfiskeknokler, medens man ogsaa paa „Tusindøerne" høit over Vandstanden saa Skeleter af hine Dyr. Af disse og andre Omstændigheder, navnlig af den Kjendsgjerning, at Havet er meget lavt ved Kysterne, tror Lamont at maatte slutte, at Spitzbergen og de nærliggende Øer stadig hæve sig iveiret, og at dette foregaar med større Hurtighed end hvad der for enkelte Punkter af Norge er bleven beviist.

Frederik den Fjerdes Reise i Norge 1704.

(Slutning)

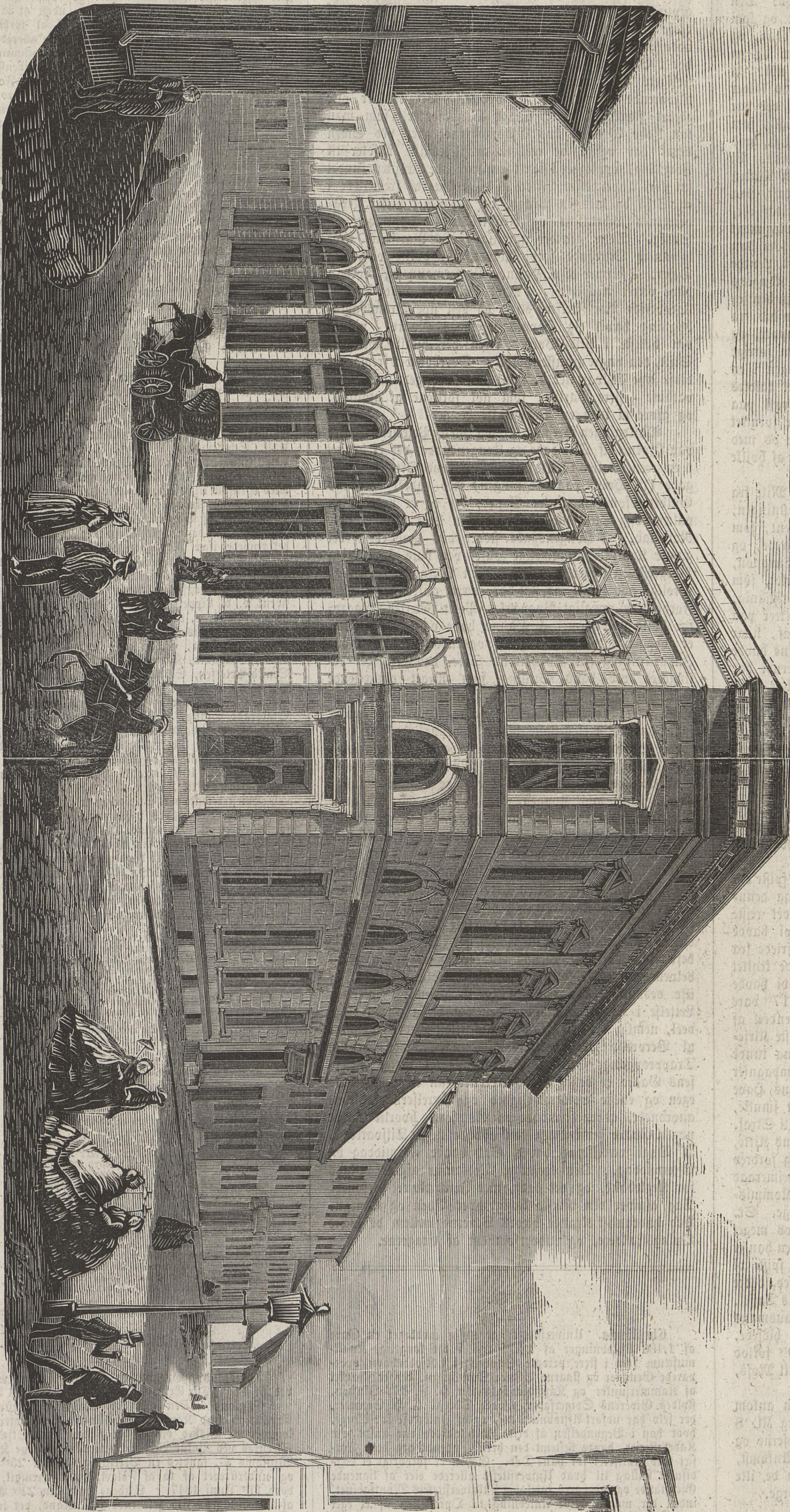
Den 5te Kl. 9 om Morgenen reiste vi. Kongen kjørte i Chaise og spiste om Middagen hos en Præst 2 Mile derfra. Om Eftermiddagen reiste vi atter 3 Mile til Støren, hvor vi ligeledes havde vort Natteherberge hos en Præst, som fortalte mig, at ikke langt fra hans Huus var en Kilde, der jo større Hede det er om Sommeren, jo koldere er den, og tvertimod jo heftigere Kulden er om Vinteren, jo hedere er den; han sagde mig ligeledes, at for faa Aar siden var et Menneske nogle Mile fra hans Huus en Sankthansnat frosset ihjel paa Veien. Vi spiste Dagen efter til Middag paa Birkager, i en Løvsal, som man havde opreist for Kongen; dette Sted er 3 Mile derfra, hvor vi om Natten havde ligget. Efter Maaltidet reiste vi endnu 3 Mile, og havde Natteherberge hos en Præst ved Foden af Dovrefeld, som er et af de mærkværdigste Fjelde i Norge, i Henseende til dets Høide.

Den 7de spiste vi til Middag 3 Mile herfra i et Huus, kaldet Drivstuen. Hertil var Veien ikke vanskelig, men den Vei, vi efter Maaltidet gjorde, er derimod meget tung, særdeles med Vogn, da Fjeldet er saa brat paa mange Steder, at endskiønt jeg havde sat mig tilhest, for at Kongens Chaise skulde blive lettere, saa havde dog ikke de forspændte Heste kunnet trække den op, uden endeel Bønders Hjælp, som understøttede den.

Mar har 3 Mile at reise, førend man kommer op paa det øverste af Fjeldet. Man seer der en

Mængde Snee, hvoraf man bragte ned til Tofte, hvor Kongen spiste til Aften, for at han kunde drikke kjøligt. Dette Sted er ved Foden af Dovrefjeld, og 6½ Miil fra det Sted vi havde spist. Der findes høiest oppe paa Fjeldet, paa det Sted, som adskiller den nordlige Deel af Norge fra den sydlige, tvende Pyramider, paa hvilke er optegnet, paa hvad Tid den høisalige Konge, saavelsom den nuregjerende, har reist denne Vei, og deres Navne, som har havt den Ære at være i deres Følge.

Den 8de spiste vi til Middag paa Olstad, 2 Mile fra Tofte. Om Eftermiddagen reiste vi 6 Mile, og

Christianias nye Kvartaler. Parti fra Hjørnet af Kongensgade og Østregade.

paa Veien saae vi det Huus, hvor Geheimeraad Ahlefeldt havde maattet holde et Slags Kvarantaine i 15 Dage, for at vente paa Kongen, efterat han forgjæves havde forsøgt at komme over Dovrefjeld. Vi havde Natteherberge hos en Præst paa Froen, hvor vi forefandt Mr. Ahlefeldt. Han sagde os, at den forrige Dag havde været en forvorpen Dag for Mange af Kongens Følge, idet Mr. Wibe havde gjort et Fald med sin Hest, at han selv og Mr. Sehestedt havde siddet sammen i en Kariol, hvor Hestene vare blevne lybske, og at det ikke feilede meget, at jo baade Feltmarschallen og endeel andre havde brækket Halsen for

Hestenes Skyld. Jeg havde lært af Erfarenhed paa denne norske Reise, at det er slet bestilt, naar man lader sig føre af Dyr; jeg forundrede mig derfor ikke meget over, hvad Mr. Ahlefeldt fortalte os.

Reisen fortsattes og den 9de spiste Kongen Middag hos en Præst og tog Natteherberge hos en anden. Den 10de var han Dagen over hos nok en Præst og kom 11te til Præsten i Vang, hvor han spiste Middag, og hvor der var en Have med fast modne Kirsebær og en Hæk fuld af Roser, hvilket syntes os ganske nyt. I Enden af Haven var en Opfindelse, som man kalder Camera obscura. Præsten havde en Søn, der var et Barn paa 7 Aar; denne holdt en latinsk Tale, som varede 1/4 Time, hvilket var blevet os kjedsommeligt, hvis vi ikke havde faaet god Mad og havt god Appetit. Vi reiste 3 1/2 Miil efter Middagsmaaltidet, og om Natten havde vi Herberge, som sædvanlig, hos en Præst, paa et Sted kaldet Elverum; men førend vi indtraf der, mønstrede Kongen 2 Bataill. af det oplandske Regiment med dets Reserve, og et Kompagni Dragoner, som han saae manøvrere. Her forefandt vi Mrs. Wedel, Lenthe og Adler, som paa dette Sted havde opbiedet Kongens Komme. Om Eftermiddagen d. 12te reiste Kongen hen for at besee Elverums Fæstning, som ligger 1 Kanonskud fra Præstegaarden; siden mønstrede han nogle Tropper, og laa om Natten paa samme Sted, hvor vi den forrige havde ligget. Den 13de spiste vi om Middagen i en lumpen Hytte, 3 Mile fra Elverum. Stedet kaldtes Eeg. Vi spiste endnu om Aftenen hos en Præst paa Hoff, som er 2 Mile fra Eeg. Vi havde nær sprukket af Latter, den vores Ven . . . . . . aarsagede os med hans Pudsenmageri og fabelagtige Fortællinger, af hvilke vi ikke kunde bare os for at lee.

Den 14de reiste vi til Vinger, som er 5 Mile fra Hoff. Da Kongen var et Kanonskud fra Fæstningen, forefandt han Resten af det oplandske Regiment, som han endnu ikke havde seet, hvilket han mønstrede, og spiste saa om Middagen paa Vinger. Mr. Cicignon, som vi der traf, fortalte mig, at Grev Ahlefeldt, som ganske syg var kommen fra Christiansand til Christiania, maatte lade sig bære fra Baaden til sit Kvarteer paa en Maskine ligesom den, Paven betjener sig af, naar han gaar i Procession, og at alle Smaadrengene havde løbet efter ham. Jeg tvivler paa, at han derudi har efterfulgt den hellige Faders Exempel, at han har givet sit Følge sin Velsignelse. Efter Maaltidet mønstrede Kongen Vingers Garnison, og forblev der om Natten. Den 15de spiste Kongen om Middagen hos en Præst, Stedet kaldtes Næs. Der mønstrede Kongen 2 Kompagnier Dragoner, og derefter reiste han tilvands paa Elven Glommen 1 1/2 Miil, siden 1/2 Miil tillands, til en lumpen Skandse, som ligger øde og kaldes Blakjer. Han gik omkring denne forladte Plads, og reiste omsider i Chaise til Ursloug, 1/2 Miil fra Blakjer, hvor han forblev om Natten.

Om Formiddagen d. 16de reiste vi 4 Mile, og spiste om Middagen paa Basmo Fæstning. Kongen besaa denne Fæstning førend han spiste, og efter Maaltidet reiste han endnu 7 Mile til Christiania, hvor vi havde Aarsag til at være fornøiede, fordi vi blive befriede fra Norges Vicestatholders Førelse, der hidtil havde trukket os omkring i en saadan Mængde Steder, der vi havde undgaaet, hvis det havde staaet til os. Den 17de vare vi i Kirken og hørte Prædiken. Jeg fordrev endeel af Eftermiddagen i Hausmans Have, hvor jeg spiste Kirsebær, der var bedre end man af Norges Klima kunde formode. Kongen mønstrede d. 19de nogle Kompagnier Dragoner. Jeg spiste om Aftenen i Hausmans Have i Fruentimmerselskab, hvoriblandt vare nogle ret smukke, saa jeg havde her Leilighed at erindre mig Tantali Straf.

Den 24de hørte Kongen Prædiken i Byens Kirke, hvor han forrige Søndag ikke havde været; jeg forblev Eftermiddagen med at spille Skak med Geheimeraad Ahlefeldt. Den 25de til 27de var jeg i en Kommission, betræffende Matrosernes Indretning i Norge. Sr. Gabel, der ligeledes var med i samme, faldt os meget kjedsommelig ved sin vanhellige Veltalenhed, den han er begavet med. Kongen spiste ikke. Desuagtet spiste vi hos Mr. Hahn om Aftenen, hvor vi vare ved bedre Humør, end man i Almindelighed er ved Kongens Taffel.

Den 28de saa jeg paa et Slagsmaal i Hausmans Gaard, hvor en Bjørn og nogle Hunde blev hidsede, jeg var kun Volontør og Tilskuer. Den 29de forlod Kongen Christiania, og kom om Eftermiddagen til Moss, og gik tilskibs i Laurkullen.

Den 1ste Septbr. Kl. 4 om Eftermiddagen ankom han til Fladstrand, og den 4de til Frederiksborg Kl. 8 om Aftenen, hvor han traf Dronningen, Prindserne og det hele Hof i stor Forundring over hans Ankomst, hvilken de ellers ikke havde ventet, eftersom de ikke engang havde erfaret, at han var reist fra Norge.

Christianias nye Kvartaler.

De nyopførte Gaarde i de Kvartaler, som afbrændte i April Maaned forrige Aar, ere nu ikke alene, paa fire nær, komne under Tag, men ogsaa næsten alle afpudsede og for en stor Deel indredede. Mange af disse Gaarde hæve sig ved Stiil og architektonisk Udstyr over hvad man ved private Gaarde har været vant til her i Byen, og tilsammen afgive de et Helt, hvortil den tidligere By, naar undtages Carljohansgade, ingen tilsvarende Partier har at opvise. Vel er der ofte grebet stærkt til dette Slags Ornamenter, som man kan kjøbe Alenviis hos Gibsmagerne; men ved Siden deraf har ogsaa de reellere architektoniske Midler til Forziring, som ligger i stærkt fremtrædende Profiler, fundet sin store Anvendelse. Flere af disse Gaarde fremtræde i en Stiil og med en Pragt, der ligemeget priser Bygherrernes Liberalitet og Architekternes Dygtighed og Smag. Dette gjælder navnligen om Partierne nede igjennem Østregade forbi Torvet, for hvilke væsentlig DHrr. Schirmer & v. Hanno, Holtermann og Nordan have været Architekter. Midt i Partiet mod Torvet, ligeoverfor Vor Frelsers Kirke og den nye Brandvagtsbygning hæver sig Hoppes sexetages Gaard - vistnok den høieste i hele Byen - i en her hidtil ubenyttet Stiil, den yngre franske Gothik. Overhovedet frembyder disse nye Bykvartaler - skjønt kun bebyggede med Privathuse - flere Partier, som nok fortjene at afbildes, og gjøre vi idag en Begyndelse hermed.

Afbildningen forestiller Kjøbm. Peter Petersens Gaard paa Hjørnet af Østregade og Kongensgade, der er bygget i en reen, italiensk Palæstiil. Ved dens Side i Østregade (til Høire paa Tegningen) sees endeel af Hans Gulbrandsons smagfulde Gaard, der og er holdt i en palæmæssig Stiil, men som forresten lider ved det høie Naboskab. I Kongensgade støder den mod et af det gamle Kvartals almindelige Huse, ved hvis Side igjen Borgerskolen ligger, - en høi, nøgen Bygning, der endog utroligt nok i sin Tid skal have været anseet for et efter Forholdene prægtigt Bygværk. Peter Petersens Gaard, for hvilken Schirmer & Hanno have været Architekter, er bygget med stor Luxus, og uden nogen anden Indskrænkning fra Bygherrens Side, end den, der betingedes ved hans Stilling som meget omsættende Handelsmand. Og fra dette Hensyn maa da ogsaa Bygværket bedømmes. Den indre Anordning spiller saaledes den væsentligste Rolle i denne ved sin ydre Stiil forresten usædvanlig pragtfulde Gaard. Fløien mod Østregade, med de kolossale Vinduer, skal indeholde Butikker, hvor det jo gjælder at erholde det mest mulige Lys; Fløien mod Kongensgade Kontorer og saadanne Værelser, hvor man har mere Brug for Væggene end en overflødig Lysning. I umiddelbar Forbindelse med Butikken og Kontoret staar en Mellemetage, der indeholdes i det øverste Parti af Buevinduerne, men som ikke destomindre er 5 Alen høi. Her ere Varelagerne. Disse haves altsaa paa den nærmest mulige Haand for Kunderne, der ikke som i de ældre Kjøbmandsgaarde behøve at traske hen til Udhusene eller op paa høie besværlige Lofter. Denne Anordning er altsaa yderst bekvem og ogsaa meget brugelig i Udlandet, men er ikke desmindre her i Byen hidtil ukjendt. Foruden Lettelse i Trafikken tilbyder den ogsaa en anden Fordeel, nemlig den, at man i Familieleiligheden undgaar al Berørelse med Handelsomsætningen, idet særskilte Trappeopgange fører til Beletagen. I Peter Petersens Gaard er denne Etage indrettet kun til Bygherrens egen og eneste Bekvemmelighed og Værelserne saaledes anordnede, at de frembyde en Komfort, hvortil neppe nogen Gaard her i Byen kan opbyde noget Tilsvarende. I Dagligværelserne haves Sol baade Formiddag og Eftermiddag. Den egentlige Messanine afgiver Plads for Keglebane, og det flade, med Jernrækværk forsynede Tag, afgiver den videste Udsigt over Byen og Omegn. Ved hydraulisk Kraner hæves Varerne mellem de svære Oplagskjældere, og enhversomhelst af Etagerne.

Norge.

Christiania. Universitetet har nylig modtaget en Gave af 1,100 Afstøbninger af alle saavel i det kongelige Kunstmusæum som i flere private Samlinger i Kjøbenhavn opbevarede Gemmer og skaarne Stene; Samlingen, der er skjænket af Kammerjunker og Kapitainvagtmester H. F. M. Olufsen, skyldes Giverens Svigerfader, afdøde Oberstl C. H. Sommer, der selv har udført Afstøbningerne, og af Interesse for Norge, hvor han i Begyndelsen af dette Aarhundrede var ansat som Kadetofficier, havde bestemt den hertil, udenat dog dette Forsæt blev realiseret før hans Død. Gaven er forøvrigt et værdifuldt Tillæg til hvad Universitetet allerede eier af lignende Gjenstande og opbevares foreløbig i Universitetets Myntkabinet, indtil der maatte blive Anledning til Oprettelsen af et eget archæologisk Musæum.

Der er Noget, som ikke sjelden viser sig hos os, naar en ny Indretning skal grundlægges eller en Bygning opføres: man tænker kun paa Øieblikkets og ei paa de nye Krav, som Udviklingen endog i den nærmeste Fremtid kunne føre med sig. Følgen heraf er, at navnlig Bygninger viser sig for smaae næsten i det samme man flytter ind deri eller i alle Fald ere saa knappe som muligt. Denne Bemærkning faar igjen sin Anvendelse, hvis man agter at opføre en Bygning kun for Nationalgalleriet og Kunstskolen, uden at tage Hensyn til andre Indretninger, som egne sig til at forbindes dermed. Efter Forlydende har Kirkedepartementet allerede for længere Tid siden henstillet til Collegium academicum, om det ikke vilde være ønskeligt at der ved flere af de videnskabelige Samlinger, som fra først af ere satte i en tilfældig Forbindelse med Universitetet og saaledes under Kollegiets Overopsyn, i denne Henseende blev foretaget en Forandring. Vi veed ikke, hvilke Samlinger der sigtedes til, men have Grund til at troe, at der var meent de nordiske Antikviteter, Mynterne og den ethnographiske Samling, hvortil nu ogsaa kommer, hvad der vilde blive Gjenstand for det ovennævnte saakaldte archæologiske Musæum. Vist er det, at disse Samlingers Forbindelse med Universitetet mere og mere viser sig uhensigtsmæssig, og at derfor deres Adskillelse derfra engang maa og vil skee. Hvad er nu rimeligere, end at man, forsaavidt der tænkes paa en Bygning for Nationalgalleriet, giver denne en saadan Størrelse, at den ogsaa kan optage de nysnævnte Samlinger, med andre Ord, at der reises et National-Musæum, hvori vort Fædrelandets Kunst i videste Betydning og dets Kultur til forskjellige Tider bliver fremstillet. — Som sagt, vi antage det for givet, at de nævnte Samlinger vil blive skilt fra Universitetet, og det gjælder nu at have dette for Øie ved Ordningen af Gallerianliggendet, for at man ikke engang i Fremtiden med Grund skal kunne sige: ja havde vi blot tænkt paa det dengang.

— I Kunstforeningen er der, ved Siden af de til et Nationalgalleries Opførelse skjænkede Billeder, ogsaa udstillet Tegninger til dets paatænkte Bygning, affattede af Architekt Nordan.

— Den 1ste Octbr. sammentraadte Storthinget. Til Medlemmer af Fuldmagtskommitteen valgtes: Harbitz, Ueland, Aall, Schweigaard, Valstad, J. Sverdrup, U. A. Motzfeldt Augustinussen og Enge. Denne Kommittee, til hvis Formand Harbitz valgtes, indstillede samtlige Fuldmagter til Antagelse. Med Hensyn til Generalpostdirektør Motzfeldt stemte 5 for og 4 imod hans Antagelse som Repræsentant. Ved Storthingets Behandling af Sagen den 4de Octbr. antoges efter interessante Debatter denne Indstilling med 71 mod 44 St. Sverdrup bekjæmpede især Motzfeldts Valgbarhed, medens Schweigaard og Stang forsvarede den. Til Præsident i Storthinget valgtes Harbitz og til Vicepræsident Aall; til Præsident i Odelsthinget Elieson, Vicepræsident Blom; i Lagthinget Bergh, Vicepræsident v. d. Lippe. Til Medlemmer af Lagthinget valgtes: Lange, Paus, v. d. Lippe, Bergsager, Holstad, Bergh, U. A. Motzfeldt, Stamsøe, Jenssen, Børresen, Mossige, H. Holmboe, S. Lie, Holtan, Schaaning, Veseth, Kjelsberg, Rosendal, Sæter, Lysgaard, Konsul Stang, Sorenskriver Strøm, Sundt, Smith-Petersen, Schwartz, Hoel. — Den 6te Octbr. foregik Storthingets høitidelige Aabning i dets gamle Lokale.

— Til Medlemmer af den nye Jurykommission er udnævnt: Statsraad Stang, Høiesteretsassessorerne U. A. Motzfeldt og Meldahl, Amtmand Aall, Prof. Schweigaard, Høiesteretsadvokat Dunker, Overretssagfører Sverdrup, Kjøbm. Schwartz, Gaardbruger Valstad og Lensmand Enge.

— Idag Kl. 10 1/2 afreiste Hs. Maj. Kongen. Han tog med Extratræn til Kløften.

— Høiesteretsadvokat Skjelderup er udnævnt til Statssekretær.

— I Fredags gaves i Frimurerlogen Sal en Festmiddag for Maleren A. Tidemand.

— Iaften giver Frøken Emma Neupert Koncert i Frimurerlogens lille Sal. I Bergen er denne unge Kunstnerinde, idet hun der nylig gav et Par Koncerter, blevet modtaget med stort Bifald.

— Den 5te Octbr. foretoge Studenterne et Fakkeltog til Ære for Hs. Maj. Kongen, hvorved følgende af Henr. Ibsen forfattede Sang blev afsunget:

Aandens Hird, den higende, den unge,
Hilser Norges Drot!
Brand i Bringe lokker Kvad paa Tunge,
Avler Laat og Slaat.
Derfor kommer vi i Flok og Følge,
Gjæster Dig med Kvad,
Rister paa Studentens Mindeblad
Runer, som ei Tidens Slør skal dølge.

Arven har Du efter Oscar taget,
Taget Arv og Gjeld
Efter ham, som heiste Treletsflaget
Over Norges Fjeld.
Kongearven vil Du tro bevare,
Den er rig og stor,
Rummer Folkets Kjærlighed i Nord.
Kongegjælden vil Du engang klare!

Du vil klare den og aldrig glemme
Oscars stærke Ord:
„Strid har ei blandt Nordens Stammer hjemme;
Der kun Brødre boer!"
Kun med Frimands Ret og Frimands Evne,
Paa sin Odelsgrund,
Kan de samlet staa i Fredens Stund,
Som i Stridens store Vigridstævne!

Gaa da foran, Konge, vi skal følge
Flagets løste Dug!
Vore Brødre bagom Berg og Bølge
Har den samme Hug.
See, paa Dig er Nordens Øie rettet;
Din er Daaden nu, —
Vort er Haabet: Aldrig svigter Du
Hvad Dit Kongeord har os forgjættet!

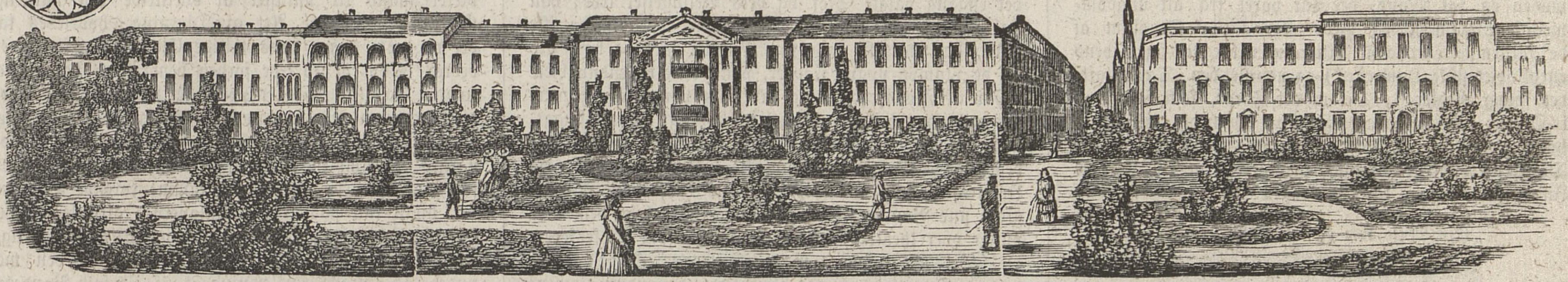
Udenlandske Efterretninger.

Tydskland. Geographen Carl Ritter, verdensberømt ved sit Værk „Die Erkunde", er død i Berlin 81 Aar gammel.

England Den af Lady Franklin udrustede Nordpol-Expedition med Kapitain M'Clintock i Spidsen er endelig kommen til Vished om John Franklins Skjæbne. I en Steenrøs ved Point Victory, paa den nordlige Kant af Kong Williams Ø, fandtes en Beretning, dateret 25de April 1848 og underskrevet af to af Følget, hvoraf fremgik, at Franklin døde 11te Juni 1847. Skibene vare den 22de April forladte af Besætningens tilbagelevende 105 Mand, der sandsynligviis alle efterhaanden maatte bukke under for Døden. (En udførlig Skildring af Franklins Liv og Reiser findes i vort Blad for 1857.)

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 42. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 16de Oktober 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Tullin og hans Efterfølgere.

(Af Hartv. Lassen.)

I.

Der findes i enhver Litteratur Digtere, hvis høie Anseelse i deres Samtid næsten pludselig afløses af Efterverdenens Forglemmelse. De synes at modbevise det bekjendte Udsagn, at den, der har gjort sin Tid Fyldest, har levet for alle Tider. Deres Navne optegnes i Litteraturhistorien med nedhævdet Berømmelse, men spørger man om Eftervirkningerne af deres Digtning, søger man de historiske Bindeled, der knytter dem til vor egen Tids store Navne i Litteraturen, da synes de at være skilte fra vor Tid ved et svælgende Dyb, hvor ingen Overgang er at finde, og man fristes til at affærdige dem med det Tarvelige: de var gode for sin Tid; de forstod at træffe sin Tids Smag. I mere end almindelig Udstrækning gjælder denne Bemærkning om den Periode i vor Litteratur, som jeg ovenfor, af Mangel paa en mere omfattende Tittel, har betegnet med Tullins Navn. Vi veed, at Tullin, Brødrene Bull, Edv. Storm o. s. v. var høit anseede Digtere, men hvormange er der nu som læser dem? Enkelte af deres Sange har vundet Indgang og uforgjængeligt Liv i Folket, men det var ikke disse, som de fornemmelig havde at takke for sin Navnkundighed i Samtiden; det var Værker, som forlængst er glemte, og som kun fremdrages af sin Glemsel af Historikeren eller for at læses som Kuriositeter. Hvem kan nu begeistres ved Tullins Digt om Skabningens Ypperlighed, eller ved Storms „Indfødsretten?" Og dog er der Vidnesbyrd nok om, at disse og lignende Digte af Samtiden hilstes med Begeistring, ja med Henrykkelsens Taarer. Vi trækker paa Smilebaandet ved det Samme, som vore Forfædre har grædt over, og det Eneste, som holder vor Spottelyst tilbage, er maaskee den triste Betragtning, at vore Børnebørn skal lade mange af vore store Navne vederfares samme Skjebne. Skal vi da slaa os til Ro med den Betragtning, at det kun er Genierne, der har levet for alle Tider, at de Digtere, som umiskjendeligen har været istand til at begeistre og hæve sin Samtid, kun skal staa i Litteraturhistorien som Specimina for en vis maaske vilkaarlig Smagsretning? Det vilde ikke være retfærdigt; vi kan nok med fuld Ret sige, at de Idealer, hiin Tids Digtere opstillede, vare saadanne, som aldrig mere vil kunne begeistre, ja at meget af hvad deres Samtid beundrede som Poesiens Høieste, var den skjære Prosa; men dog vil vi ved nærmere Betragtning se, at det ogsaa her gjælder, at Historien ikke gjør nogen Spring, at der er en Kontinuitet mellem hiin Tid og vor egen, og at der i dens Idealer, saa fattige og tomme vi end maa kalde dem, dog er en Familielighed med vor egen Tids.

Det var tilvisse en prosaisk Tidsalder, i hvilken Tullin optraadte: Forstanden feirede i den sin Apotheose; „den frie Forskning" havde over hele den civiliserede Verden reist sig mod den hundredeaarige Autoritetstvang, der som en død Vægt havde tynget paa Livet, i Stat, Kirke og Litteratur; Reflexionen, Kritikken, Skepticismen var Aarhundredets urolige Aander, hvis feberagtige Higen efter at omstyrte alt Nedhævdet ikke stansede, før de havde naaet sin yderste Konsekvens i Atheismen og Anarkiet.

Alt hvad der var sundt og varigt frugtbringende i denne Tidsaand havde nu i vor Litteratur fundet sin geniale Repræsentant i Holberg. Hans Personlighed har et Janusansigt: ved sin sunde klare Reflexion den nye Tids Barn, ved sin Fødsel og første Udvikling tilhørende det svundne Aarhundrede, forenede han Fortidens strenge Tugt og Konservatisme med det nye Aarhundredes Trang til verdslig Viden, og kunde saaledes, uden at røre ved det Overleverede, der tilhørte Folkets inderste Aandsliv, skabe en Litteratur, der blev en sund og vækkende Næring for det hele Folk; der hvilede paa den nye Tids Grundlag af Kritik og Reflexion, uden dog at have optaget i sig Noget af dens opløsende Elementer.

Aarhundredet var dog allerede mere end halvgaaet, førend dets Aandsretning i vor Litteratur kom tilsyne i nogen betydeligere Frembringelse i den alvorlige Poesi. Men da viste det sig ogsaa „wes Geistes Kind" det var; at den Digtning, vi i det Følgende skal betragte, i ingen Tidsalder kunde finde en frodigere Jordbund end i denne. Den Kilde, af hvilken Arrebo og Kingo havde øst sin Begeistring, flød nu uænset for „de Stille i Landet"; Slægten havde opdaget andre Høider, hvorfra den gjennem Forskningen søgte Gud, og ligesom i den religiøse Sfære Reflexionen var traadt istedenfor den inderlige, troende Tilegnelse, saaledes havde i Skjønlitteraturen den poetiske Anskuen veget Pladsen for den prosaiske Viden; Begeistringen var ikke den frie uvilkaarlige Udstrømning af et varmt Menneskehjerte; den maatte have et solid Grundlag af Kundskaber, hvis den vilde vove sig frem som Tidens Tolk; Poesien var bleven en Dannelsens duftløse Blomst; Muserne Videnskabens Tjenerinder, hvis høieste Ære det var at anrette „vigtige Sandheder" paa en behagelig Maade, og Fantasiens frie Leg havde veget Pladsen for en nøgtern Sanddruhed.

Hvorledes Tidsaandens Retning ogsaa kommer tilsyne i særlig æsthetisk Henseende, med Hensyn til det rent Formelle, vil man lettest kunne see af de Prøver, jeg i det Følgende skal meddele. En elegant Form var conditio sine qua non; thi Tidens Digtere talte til et Publikum, hos hvilket Kritikken havde fortrængt den naive Tilegnelse. Derfor var den zirlige Forstandsdigter Pope, „den næsten uopnaaelige Pope", som en Samtidig kalder ham, bleven Tidsalderens poetiske Afgud, og alle Digteres tilbedte Mønster.

Jeg skal her anføre et Par Vidnesbyrd om Tidens æsthetiske Standpunkt, de mest karakteristiske jeg har kunnet finde, og begge forsynede med saa anseede Navne, at deres Tilforladelighed som Udtryk for de fremherskende æsthetiske Anskuelser neppe kan betvivles. Det Første er af en Afhandling om „Hvad Indflydelse det har i de smukke Videnskaber, naar oplyste og polerede Folk stræbe at overgaa hinanden", af O. Høegh-Guldberg, dengang Professor eloquentiæ i Sorø; den er udkommen som Priisskrift, godkjendt af Selskabet for de skjønne Videnskaber, og kan saaledes betragtes som et officielt Aktstykke, beseglet af Tidens ypperste Smagsautoriteter.

Forfatteren klager over, at Poeterne ikke har forsynet sig „med den Kundskab, som Videnskaberne give"; thi i saa Fald „kunde man vente at se Poesiens Yndigheder udbrede sig ei alene over Krig, Elskov, Dyder og Laster, men ogsaa over de vigtige Sandheder, som Theologie, Philosophie og Physique lære." Disse Videnskaber, heder det videre, skal Poeten studere „omstændelig og grundig", og da vil han „i det Virkelige se tusinde baade flere og større Smukheder, end den frugtbareste Indbildningskraft nogensinde kan give. Smukheder, og virkelige Smukheder, røre langt mere end de, som kuns ere i Indbildningen. Det prægtigste Vers taber endog, naar dets Læsere ved Enden siger: Hvor har Poeten vidst at lyve behageligen. Men til at male Naturen og skildre dens Angenemheder, dertil behøves Kundskab og en Tænkekraft, som følger Regler." Han klager over, at der er saa faa „grundige Poeter", fordi de ikke har fulgt „den Lov, som befaler alle Lærde at erhverve sig en grundig Kundskab til de Ting, som de vil skrive om", og mener at det aldrig vil blive til Noget med Digtekunsten, førend Poeterne ved „at sætte den rette Priis paa Videnskaberne" bibringer Læserne „en fornuftig Smag", saa de „kan føle en langt større Sødhed i at læse en Sang om en tilbedelsesværdig Skaber, end om en elendig Æneas" og ved at se „Videnskaberne klædte i Poesiens Dragt." Hvorledes Homer slipper fra det ligeover for en saadan Æsthetiker, kan man paa Forhaand tænke sig. Han er ham „ofte vemmelig" fordi han „seer i Drømme", og „de Gamles Guder og Gudinder kan ei andet end i en vis Grad formindske det Søde og Behagelige, man ellers kunde finde. Man har kuns Indbildningskraften at se med, naar de Steder komme. Fornuften maa da sove eller gjøre sig et andet Arbeide." Baade Homer og Virgil er „høist fuldkomne Poeter for deres Tid" og deres Digtning er meget god „for den Tids Kundskaber og Fornemmelser", men de „stemmer ikke overeens med vor nærværende Tilstand." Milton kan være god nok, men „han lyver for meget." o. s. v.

Tydeligere kunde ikke Tidens Prosa være kommen tilorde. Et Skrift af en anden Forfatter, en af den Tids mest Anseede, Stenersen*), viser os ganske lignende Anskuelser, og ved Siden heraf seer vi, hvilket stærkt Eftertryk der lagdes paa det Tekniske, paa den kunstmæssige Færdighed, og hvor Lidet der lagdes paa det poetiske Gemyt, Begeistringen. Thi rigtignok heder det, at „en Poet bør af Naturen have undfaaet et stort Geni", og at „dette Geni skal være poetisk", men af det Følgende seer man, hvor blind Forfatteren er for det Umiddelbare, det Individuelle i Digterlivet, hvor fuldstændig Inspirationen træder i Skyggen for et vidtløftigt Apparat af Kundskaber, hvilke forskrækkelige Fordringer han gjør til Digterens Kundskabsmasse og til en forstandig, beregnet Brug deraf. Man høre: „En Poet bør lære grækisk, latinsk, fransk, engelsk og italiensk, ikke løseligt, men saa vel, at han grundig kan forstaa de bedste poetiske Værker, som ere skrevne i disse Sprog. Ingen maa tvivle om Nødvendigheden heraf; thi hvad skulde det være for en Kunstner, som ikke vilde lære at kjende Alt, hvad Mesterstykker er i den Kunst, hvori han agter sig fuldkommen?" Men ikke nok hermed, langtfra: En Poet bør ogsaa være „Mester i Philosophien, erhverve sig en grundig Indsigt i mange andre Videnskaber, og i Ingen være ganske ukyndig." Paa Sproget skal han anvende „særdeles megen Tid", det vil sige: „han skal studere det gamle Sprog, hvorfra det nedstammer, og de Nye, hvormed det er i nærmeste Forvandtskab" for derved at kunne „berige det med nye Talemaader, og undertiden med nye Ord." „Og naar han saa", heder det endelig, „i tyve af sin Levetids bedste Aar stændig har været beskjæftiget med alle disse Videnskaber, som jeg nu har nævnet, da kan han siden mellem sit 30te og 40de Aar, og ofte senere**), levere Verden

*) I „Proteus", 1766.

**) Dette skal vel betyde: Og mangengang først i en senere Alder.

nogle Mesterstykker, som fortjene ham den poetiske Laurbærkrands; men mangler han i nogen af disse Dele, da venter han forgjæves at blive æret hos Efterverdenen som Digter."

Disse Betragtninger er fremkaldte ved en Kritik over et Arbeide af den Digter, som var Forgjængeren og Mesteren for Tidens Forstandsdigtere: Christian Braunman Tullin. Otte Aar iforveien (1758) var han optraadt med sin „Maidag" og havde derved ligesom med et Skridt sat sig i Høisædet blandt Samtidens Digtere. Han fremtraadte i Litteraturen som en moden og sat Mand, der var voxet fra alt ungdommeligt Sværmeri, og havde ved flittigt Studium af de fornemste europæiske Litteraturer tilegnet sig Tidens encyklopædistiske Dannelse*) og udviklet den „Tænkekraft, der følger Regler." Det er det Første, som falder os i Øinene ved at betragte Tullins Digtning, at han i høi Grad besad det, som en aandløs Tid sætter blandt Digterens ypperste Egenskaber: Korrekthed. Man læse Indledningsverserne til „Maidagen":

„Min Muse kom og lad os fly
Fra dette melancholske Fængsel,
Hvor Ønsker daglig dø i Trængsel,
Og fødes for at dø paa ny.
Hvor Kunst og Vid kun pønser paa
Den bedste Plan til nye Sorger,
Og Rigdom fulter for at faa
Det Støv, den for sin Arving borger."

„Hvor Retten selv er Terningkast,
Hvor Ja af Hyklere bortleies,
Hvor Dyder mod Dukater veies,
Hvor Fattigdom er største Last;
Hvor Rigdom gjør en Daare klog,
Ærværdig, ædel, sindrig, klygtig,
Hvor Sindets Ro sin Afsked tog
Da Nøisomhed blev gjort landflygtig."

„Hvor Solen Verdens Morgenpragt
Paa lukte Øienlaage maler,
Hvor Nag og Sorg, naar Hanen galer,
Gaaer endnu vaagen paa sin Vagt;
Hvor Narre af hverandre leer,
Og den, som andres Feil antaster,
Er ofte selv, som hver Mand seer,
Langt større Nar, end den han laster."

„Hvor Viisdom selv er bunden til
De Love, som af Daarer stiftes;
Hvor man maa leve, elske, giftes,
Ei som man selv, men Moden vil;
Hvor Tvang er Vellyst, Mad bli'er Gift;
Hvor Sundhed drikkes for at mistes;
Hvor Løfter er kun Tungens Drift,
Og Dyd kun roses for at fristes."

„Hvor Ærlighed er vis Forliis;
Eenfoldighed bli'er dræbt af Kunster,
Hvor Gudsfrygt holdes kun for Dunster,
Og Djævlen er kun Pøblens Riis.
Hvor den af Støv til Ærens Top
Med megen Omsorg bli'er optrækket,
Som ved at bukke for den Krop,
Hans Hjerte ønsker var radbrækket."

„Hvor ingen nok forsigtig kan
Blandt Ræve, Tigre, Løver vandre,
Som endnu værre er end andre
Fordi de eie meer Forstand.
Hvor — — O min Musa lad os fly
En Sværm, som Luften selv anstikker,
Hvor hør! og ti! og frygt! og fly!
Er Reglen for at leve sikker."

„Søg op det Sted, hvor Frihed bor;
Hvor kunstlet Sorg, selvgjorte Plager,
Udgjør ei Livets fleste Klager,
Men Smile selv hos Armod gror;
Hvor jeg og du kan løse lidt
De Tanker, som laa før i Lænker,
Og uden Tummel drikke frit
Den Nectar, som Naturen skjænker." —

Saa tænkte jeg en Mai-Dag,
Og reiste strax til hine Enge,
Hvor Flora reder Blomstersenge
For Kroppen under Stjernetag.
Her kasted' jeg mig paa en Høi,
Forgabt, henrykket og fornøiet,
I samme Øieblik da Øiet
Nysgjerrigt om i Cirklen fløi.

Saadanne Vers vil til alle Tider kunne læses med Behag; og sætter vi os tilbage paa Tidens Standpunkt, kan vi meget vel forstaa, at en saadan Rigdom af fyndige Tankesprog, velberegnede Epitheter og pointerede Antitheser kunde vække en æsthetisk Henrykkelse, saa at Suhm endnu en 30 Aar derefter, efterat Baggesen havde debuteret med sine komiske Fortællinger, kunde opstille Maidagens Digter som „vor gode Versifikations Fader."**) Her er Intet af den Fantasiens „guddommelige Børneleg", som tiltaler os hos en Digter; men det var heller ikke Saadant Tiden fordrede; den „fornuftige Smag" kunde ikke følge med et saadant Sværmeri, der strider imod „den Tænkekraft, der følger Regler"; hvad der fordredes var netop (at jeg atter skal anføre et meget betegnende Udtryk af Tidens Æsthetik) saadanne „tropiske eller uegentlige Talemaader, som forudsætter slebne Hoveder."*)

*) En stor Deel af hans Skrifter (udkomne i 3 Bind, 1770—73) optages af Strøtanker om de mest forskjelligartede Gjenstande.

*) Samleren 1787.

*) Se en Kritik over Bredals Hyrdestykke „Eremiten", i „Efterretninger om lærde Sager" 1757. Forf. dadles her, fordi han lader Almuesfolk tale i Billeder. (!) „Hyrderne elske vel Ordsprog, men ikke synderlig tropiske eller uegentlige Talemaader, hvilke forudsætte slebne Hoveder."

Den nyeste tydske Literatur.

(Slutning.)

Dette forlange vi altsaa af den Digter, der af frit Valg forsmaar det dannede Selskabs Fordele og nedsætter sig blandt Bønder og Daglønnere, at han bliver det engang valgte Stof og dets Betingelser troe; han skal ikke paadigte sine Bønder Følelser, som de ikke have, han skal ikke lade sine Budeier med de høie Liv og de plumpe nøgne Fødder, paa hvilke de endnu bære Spor af Fjøset, tænke og tale som vore Salondamer, der have lært Heine og Geibel udenad og falde i Afmagt, naar de see en treaarig Dreng i Badet. I sin lille begrændsede Verden skal han ikke indføre Lidenskaber og Interesser, som ikke høre hjemme der; han skal ikke gjøre sine Bønder til Deklamatorer eller lade dem disputere over theologiske Spørgsmaal ligesom Professorer.

Vel nok, svarer man os, denne Fordring kan være rigtig; men hvad bliver der da endnu tilovers for Landsbyfortællingen, uden den alleralmindeligste Prosa? Og hvo gad vel da læse disse simple og trivielle Historier?

Men det var jo netop dette, vi vilde bevise: Landsbyfortællingen er en indskrænket, underordnet Green af Literaturen, og ethvert Forsøg paa at hæve den ud over denne Indskrænkethed, og tildele den en

Christian Braunman Tullin. (Efter Preislers Kobberstik)

Mangfoldighed af vigtige Interesser, som den ikke besidder, kan kun lede til Absurditeter. Landsbyfortællingen er efter sin Natur henviist til Anekdoten, det lille Genrebillede i den snevre Ramme. Ja, da det for den dannede Forstand dog neppe er muligt at føle en virkelig alvorlig Interesse for denne lille fattige Verden - det maatte da skee af kulturhistorisk Interesse, men hvorved vi følgelig stillede os paa et ganske andet, nemlig Videnskabens, Standpunkt - saa vil Opfatningen i de fleste Tilfælde nødvendigviis være en væsentlig humoristisk, og derfor ville de Landsbyfortællinger komme Æsthetikerens Fordringer nærmest og rigtigst fremstille Artens Eiendommelighed, som bedst holde sig frie for al tragisk Pomp og nøie sig med en simpel, harmløs, om muligt humoristisk farvet Skildring af Virkeligheden.

Heri ligger da udtalt, hvad vi tænke om Auerbachs senere Landsbyfortællinger. At opregne disse enkeltviis vilde være aldeles overflødigt, da de ere Enhver bekjendt og befinde sig i alle Hænder. Digteren har deri udviklet en overordentlig Virtuositet og anvendt langt mere Kunst, end de fleste af hans Læsere vel ane. Der findes deriblandt de fortræffeligste Sager; „Der Lehnhold", "Diethelm v. Buchenberg" etc. ere Stykker, der høre til vor Literaturs mest glimrende Prydelser, og som Ingen, der elsker og skatter vor Poesi, vilde undvære. Men i det Hele taget frygte vi for, at Digteren med sine Bestræbelser for at udvikle Landsbyfortællingen til en Art Universalpoesi, hvor alle, selv de høieste og kraftigste Tonarter forefindes, dog kun øser Vand i et Sold, og for vort Vedkommende foretrække vi ubetinget de smaae simple Fortællinger i den ældre Samling, en „Tolpatsch", en „Befehlerles", en „Ivo der Hairle", en „Frau Professorin" for en „Lucifer" og selv for en „Barfüßele", hvis Naivetet dog er altfor kunstlet.

Men naar selv Landsbyhistoriens Mester ikke har været istand til ustraffet at overskride den naturlige Grændse for denne Art af Digtning, hvorledes kan det da være gaaet hans talrige Elever og Efterlignere bedre? Som vi allerede forhen bemærkede, har imitatorum servum pecus neppe kastet sig paa noget Gebet af Literaturen med saadan blind Graadighed som netop paa Landsbyfortællingen. Det syntes jo saa let, det var jo den simpleste Sag af Verden at bringe Bønderfolk paa Scenen, og lade de samme rørende Historier, der hidtil kun passerede i Salonerne, afspeile sig ved den dunkle Belysning i Landsbyens Skjænkestue, ligesom det jo ogsaa paa vore Maskeballer er den mest yndede og billigste Forklædning at vise sig som Bondegut eller Bondepige. Men saadanne Forklædninger have ikke mere Værd for Poesien end den hofmæssig galante Hyrdepoesi i det 17de og 18de Aarhundrede, hvorom Landsbyfortællingen i sin nærværende Skikkelse levende minder os. Andre af disse Efterlignere, der bedre holde sig indenfor de behørige Grændser, forsaae sig deri, at de behandlede det magre Stof altfor omhyggeligt og med altfor trættende Udførlighed; af en Anekdot, der var til simpelt hen at fortælles, frembragte de en stor, tyk Bog, og gjorde derved baade sig selv og Læseren ganske aandeløs. Herhen hører navnlig Otto Ludevig, der allerede i Novellen „Zwischen Himmel und Erde" var strandet paa en altfor ængstelig Motiverings og et altfor nøiagtigt Detailmaleries Klippe, medens hans Forsøg paa Landsbyfortællingens Mark saasom „Heiterethei" etc. ere i Sandhed forfærdelige ved deres utaalelige Vidtløftighed. I Almindelighed har ogsaa her som altid den største Beskedenhed og Fordringsfrihed vundet Seieren, hvorfor ogsaa f. E. Melchior Meyers „Erzählungen aus dem Ries" eller „Niedersächsische Dorfgeschichten" af den afdøde Günther Nicol maa regnes blandt det bedste og glædeligste, som denne Efterlignernes Literatur har frembragt.

Men, spørger man os tilsidst, hvad skal der under disse Omstændigheder blive af Landsbyfortællingen, og hvilken Fremtid forestaar der den? Svaret er meget simpelt: Da den Trang, som først har fremkaldt den, ikke mere existerer, vil den ogsaa selv efterhaanden igjen forsvinde; vi have ikke længere nogen Salonpoesi, følgelig behøve vi hellerikke dens Modsætning, Landsbyfortællingen.

Naturligviis behøver Landsbyfortællingen derfor ikke i Bund og Grund at udryddes: hvad Kunsten engang har erhvervet, og hvad der er blevet dens retmæssige Eiendon, det lader den hellerikke igjen fare. Derfor vil hellerikke den Retning nogensinde opgives, som Landsbyfortællingen overhovedet har at takke for sin Oprindelse, Retningen mod det Reale og Folket Eiendommelige. Der kan kun være Tale om, hvorvidt Landsbyfortællingen har Udsigt til endnu længe at bestaae som en egen Green af Literaturen, og dette Spørgsmaal besvare vi benægtende. Vi troe, at det vil gaae med den ganske som med den politiske Lyrik, som den afløste i Publikums Gunst, og hvormed den er langt nærmere beslægtet, end man ved første Øiekast skulde antage. Den politiske Lyrik, som saadan er ophørt, fordi Epochen for den indholdsløse Længsel og Sværmen, Haaben og Drømmen, hvis Udtryk den var, og som den skyldte sin Oprindelse, ligeledes er ophørt. Men derfor er ikke Politik overhovedet ophørt at være et Element af vor Poesi; den optræder blot ikke mere i denne Lyrikens abstrakte Form, den søger ikke mere at føre en egen poetisk Tilværelse; men den er bleven det Medium, hvorigjennem vore Digtere anskue Verden; den politiske Tendents udvidede sig til den historiske, til den patriotiske Bevidsthed, og den politiske Lyrik uddannede sig til den folkelige Roman og til det historiske Drama.

Og netop i denne Udvikling vil da ogsaa Landsbyfortællingen finde sin Plads: dog vel at mærke ikke mere i dens nuværende unaturlige Selvstændighed, men kun som tjenende Lem i en stor poetisk Organisme, der vil omfatte det hele Folkeliv med alle dets Stænder og Klasser.

Fiskere i Havsnød.

Efter Photographi meddeles nedenfor i Bladet en Afbildning af Tidemands og Gudes nye store Maleri, hvortil Motivet er taget fra den noksom bekjendte Ulykke i Bjørnør. Dersom man overhovedet har Ret til hos et Kunstværk at kritisere hvad Kunstneren har villet give, og ikke blot hvorledes han har løst sin Opgave, da kunde der maaskee ved denne Anledning reises et og andet Spørgsmaal. Der kunde spørges om, hvorvidt Kunstnerne virkelig har opfattet Stoffet saaledes, som det i Katastrophen har formet sig hos den almindelige Bevidsthed, eller om ikke hver Enkelt af os kommer med et andet - maaskee med et taaget, uklart og forvirret, - men dog et andet Billede i sit Indre og med Krav, paa at see netop dette i Kunstværket idealt forklaret og lagt frem i Dagen. Denne Objektivitet, dette kunstneriske Instinkt, der forud tilhviser Kunstneren, hvad hans Folk vil komme og kræve af Værket, er en Fordring, der falder sammen med Nationalitetsfordringen, - og hvorvidt denne i sin fulde Udstrækning virkelig er fyldestgjort i det her omhandlede Arbeide, turde maaskee fortjene en Undersøgelse, hvortil Nedskriveren af disse Bemærkninger dog ingenlunde føler sig kaldet. Undersøgelsen turde være betimelig, ikke for dette enkelte Kunstværks Vedkommende, men fordi den blandt andet kom til at kaste et Lys over den forskjelligartede Afskygning hvori det kunstneriske Krav hos det norske og det tydske Folk kommer til Aabenbarelse. Sujettet: „Fiskere i Havsnød" forekommer os her af Kunstnerne mere at være opfattet dramatisk end episk, uagtet denne sidste Opfatning utvivlsomt vilde være den mest nordiske. Heri ligger egentlig vor eneste Anke udtalt; at den Opgave, Kunstnerne have sat sig, er løst med Mesterskab, behøver neppe at bemærkes. Tidemands gamle Fisker er paa engang individuel og typisk; han tilhører paa engang Livet og Kunsten. Gudes Hovedfag er ikke Sømaleriet, og man har derfor ikke Rct til paa Detaillerne af Hav- og Stormbehandlingen at anlægge den Maalestok, hvormed Gude overhovedet er at maale, nemlig det Fuldendtes. Men Et vidner dette Billede med Varme og med Klarhed om, Et taler det Øiemed for, hvori det er digtet frem paa Lærredet, og det er, at vore høisindede Kunstnere dernede i det Fjerne, midt under fremmed Paavirkning og forstyrrende Indtryk har bevaret et fuldt og stort Hjerte for sit fattige Fædreland. ×

Literatur og Kunst.

Dr. Henr. Barths Reiser i Nord- og Mellem-Afrika. Udvidelsen af Kundskaben om Afrikas Indre har længe været et lokkende Maal for de dristige, af videnskabelig Iver besjælede Reisende, og Skildringen af de i hine ukjendte Egne udstandne Farer og Eventyr har været ligesaa tillokkende for

„Fiskere i Havsnød." Malet af Tidemand og Gude.

den almindelige Læseverden, der helst reiser i Tankerne og opdager i Bøger, og for hvem det kun er en Tilvæxt i den dramatiske Nydelse forøvrigt, at den uforfærdede Reisende tilsidst bukker under i Kampen med den fremmede Natur, som han søger at afløre dens store Hemmeligheder. Der forløb en rum Tid efterat Mungo Park, Clapperton og Lander havde udført sine farefulde Reiser, inden der fremstillede sig nye Efterfølgere, som i Opdagelsesiver og Dristighed kunde kappes med hine. Men det var kun ligesom en Hviletid, for at endnu dristigere Folk kunde samle sig og træde i Marken. Tydskerne Barth, Owerweg og Vogel, Englænderne Richardson og Livingstone have næsten fordunklet alle sine Forgjængere. Et Par af disse Reisende have alt maattet bøde med Livet for sin Opdagelseslyst; men andre er det igjen forundt at overvinde alle Farer og fremlægge et Reiseudbytte, der i høieste Grad maa fængsle Opmærksomheden. Dette er navnligen Tilfældet med Livingstone og Dr. Barth. Den førstes Reiser have vi allerede tidligere omtalt. De maa ogsaa antages at være Læseverdenen tilstrækkelig bekjendte derved, at de saavel i fremmede Sprog som i en dansk Oversættelse længe have været tilgjængelige for en forholdsviis billig Priis. Dette er derimod ikke Tilfældet med Barths Reiser. Thi i hvorvel de allerede i f. A. ere udkomne baade paa Tydsk og Engelsk, have de dog hidtil været saa dyre, at kun Bibliotheker og rige Privatmænd have kunnet anskaffe Værket. Det var derfor en forstandig Tanke af den tydske Forlægger, at han nylig bestemte sig til at give en billig Udgave, hvori Stoffet bearbeides efter det almindelige Publikums Tarv, idet Dagbogsformen opgives og det lærde Materiale, der i Værkets første Udgave var givet som Anhang, smeltes ind i selve Fremstillingen, forudsat at det ikke maatte være uden enhver Interesse for det større Publikum. Paa denne Maade indskrænkes den første Udgaves 5 svære Bind til 2 mindre. Af denne sammenarbeidede og forkortede Udgave, hvoraf de 3 første Hefter foreligge os, har Hr. Wøldike i Kjøbenhavn, der og har Fortjenesten af at have omplantet i den danske Literatur Livingstones Reise og andre værdifulde videnskabelige Arbeider, nu paabegyndt en dansk Oversættelse, der udstyres langt bedre end Originalen, med de til samme henhørende Lithographier og Træsnit, og hvis Priis vil beløbe sig til omtrent 3 Spd. Idet vi henlede vore Læsere paa dette Værk, der baade for Videnskabsmanden og den, der søger underholdende Lekture, er af yderste Interesse, ville vi tillade os af Indledningen at hidsætte et Brudstykke, der har sin Betydning med Hensyn til Værkets Historie og Tilblivelse. „I Sommeren 1849, siger Barth, forelagde James Richardson, der allerede ved sine Opdagelsesreiser i Aarene 1845 og 46 havde gjort sig fortjent af Nordafrikas Geographi, den enkelske Regjering Planen til en større Expedition til de vigtigste Riger i Mellemafrika, med de tvende Hovedformaal at bane Veien for Slavehandelens Afskaffelse og paa samme Tid at knytte nye Handelsforbindelser. Den engelske Regjering gik ind paa denne Plan og gav paa den preuss. Gesandt, Baron von Bunsens Opfordring, sit Minde til, at en tydsk Lærd sluttede sig til Expeditionen, for at Foretagendet saavidt muligt ogsaa kunde give et Udbytte i videnskabelig Henseende. Det var den 5te Oktober 1849, at min Ven og Lærer, Prof. Carl Ritter, meddeelte mig denne den engelske Regjerings Hensigt.

I de samme Dage havde jeg netop sluttet Udgivelsen af mine tidligere Vandringer gjennem Afrikas nordlige Kystlande i Aarene 1845—47. Paa disse Vandringer havde jeg som eenlig Reisende tilbragt saagodtsom al min Tid med Araberne og var bleven som hjemme i hiint Liv, i hvilket Kamelen og Daddelpalmen danne de charakteristiske Træk. Jeg havde gjort vidtløftige Reiser gjennem øde Landskaber, havde omgaaet den store Syrtes vide Kreds og efter en adspredende lille Udflugt gjennem det maleriske Cyrenaika gjennemvandret den libyske Ørken lige til Ægypten, hvor jeg hellerikke havde indskrænket mig til en magelig Baadfart paa Nilen, men tilbragt en Maanedstid i Bjergdalene mellem Assuan, Berenike og Kosser og senere fortsat min Reise et heelt Aar gjennem Syrien og Lille-Asien.

„Jeg havde saaledes faaet en tilstrækkelig Prøve paa de behagelige som paa de ubehagelige Sider ved en saadan Vandring, og denne Øvelse i at taale de med Reiselivet forbundne Besværligheder var uvurdeerlig. Ja, jeg tror med Bestemthed at kunne tilføie, at jeg uden hiin Forberedelse aldrig vilde have naaet Maalet for min store næsten sexaarige Reise, paa hvilken jeg i fem samfulde Aar udholdt Tropernes Hede og Regnskyl ved Floder og Sumpe og meget ofte maatte gjøre overordentlig anstrengende Ilmarscher. Vistnok var mit Hovedøiemærke paa hiin Reise rettet paa Oldtidens Mindesmærker og de Folkeforhold, som endnu kaste et Lys over de gamle Tilstande, men desuagtet var jeg ingenlunde ligegyldig vandret forbi den levende Nutid, og stedse havde jeg havt et Blik tilovers for hine halvt eller heelt ubekjendte Lande i det indre Afrika, som staae i uafbrudt Forbindelse med Kysten. Vistnok lededes jeg ogsaa til hine Egne, mere for at opsøge Sporene af det gamle Karthagos tildeels i Mørket skjulte Handel end for at studere Sammenhængen og Resultaterne af de nyere Opdagelser, endskjønt Mungo Parks og Brødrene Landers Reiser alt i min tidligere Ungdom i høieste Grad havde vakt min Beundring. Jeg havde lært saa Meget af hine Egne at kjende, at Ønsket om at lære Mere stedse var levende i mig, og kunde end min hemmelige Længsel efter hine fjerne Indlande, som endnu fandt Næring ved flere eiendommelige Smaaepisoder, paa Reisen trænges tilbage af de levende Indtryk af tiltrækkende og maleriske Egne, begyndte den dog atter at øve sin Magt, efter at jeg igjen var vendt tilbage til det europæiske Livs Ro og blevet Vidne til den lidet glædelige Vending, mit Fædrelands Forhold havde taget. Den engelske Konsul i Tripolis, den gamle djerve Oberst Warrington, der synes at have anet den vordende Opdager i mig, havde allerede gjort et Forsøg paa at drage mig bort fra min forestaaende Vandring i Kystlandene og tilsikret mig sin fulde Bistand, hvis jeg vilde beslutte mig til at vende mig mod det Indre.

„Paa min treaarige Reise i Kystlandene omkring Middelhavet havde jeg havt tilstrækkelig Leilighed til at lære at sætte Priis paa Englands mægtige Beskyttelse. Jeg havde modtaget Beviser paa Velvillie af alle engelske Konsuler fra Tanger til Brussa og gjentagne Gange glædet mig ved deres Gjæstevenskab; det var deres Beskyttelse, som havde sat mig istand til med forholdsviis Sikkerhed at gjennemvandre hine øde Egne. Saaledes var den almindelige Beundring, jeg nærer for den britiske Nation, og det personligt venskabelige Forhold, i hvilket jeg stod til mange Engelskmænd, en ny Bevæggrund for mig til at tilbyde min Medvirkning ved Briternes kosmopolitiske og menneskekjærlige Øiemed med Hensyn til de forsømte og tilsidesatte Folkeslag i det indre Afrika. Begeistret erklærede jeg mig derfor beredt til at slutte mig til Richardson, paa den Betingelse, at der skulde tillægges de videnskabelige Forskninger i det Indre en større Betydning og Udstrækning, medens Afskaffelsen af Slavehandelen og Afsluttelsen af Handelsforbund med Høvdingerne i Ørkenen fra første Færd af vare blevne stillede i Forgrunden."

Ved Siden af dette Reiseværk kan nævnes et Skrift, der netop udkommer i dansk Oversættelse, hvilket vel ikke er nogen Reisebeskrivelse, men som dog har Reisebeskrivelsernes Interesse overhoved, idet det er bygget paa disse, nemlig: **Naturen og Menneskelivet i det høie Norden** af Dr. G. Hartwig. Efter foreliggende første Hefte at dømme og i Betragtning af de fremkomne udenlandske Domme over dette Arbeide tør vi trøstigen anbefale Skriftet som baade underholdende og belærende. Prisen for det Hele bliver omtrent 1 Spd. norsk. (G. E. C. Gads Forlag).

— Af **Norsk Forfatter-Lexikon** har 4de Hefte, der gaar fra Keyser til Neumann, nylig forladt Pressen. Den omfangsrigeste Artikel, som det hele Værk vil komme til at indeholde, er vistnok P. A. Munch's, der findes i nærværende Hefte og fylder 7 af de svære Sider. — Sophonias Christian Krag sees at have udgivet 24 Skrifter foruden Bladet „Jagttageren." Forfatterne til flere anonyme Skrifter lærer man her at kjende; saaledes sees, at den i 1852 udkomne Vaudeville „Æren tabt og vundet," der opførtes paa Klingenbergs Theater, er forfattet af Kapt. Klingenberg, og at det i 1847 udkomne polemiske Skrift „Tryk mod Tryk" er af nuværende Overtoldbetjent J. C. R. Knudsen i Langesund. Derimod er Advokat Lous's temmelig omfangsrige anonyme Digtervirksomhed („Melodier fra Kongsvinger," „Sang og Digt") forbigaaet med Taushed, formodentlig efter hans eget Ønske, da den jo allerede er afsløret i M. Nissens Katalog. Storthingsmanden Thormod Knudsen sees at være Forfatter til en Mængde Artikler i Morgenbladet angaaende de forskjelligste Emner, og Præsten Otto Theodor Krogh af disse hartad utallige Artikler, mest i theologisk Retning, som samme Blad har indeholdt under Mærket L. T. (ↄ: Lille Theodor, som ogsaa Forf. tidligere kaldte sig)

— **„Hvad fattes mig endnu?"** Udgivet af Foreningen til christelige Opbyggelsesskrifters Udbredelse i Nordtydskland. Paa Dansk ved B. S. Kbhn. Jak. Lunds Forlag. 1859. Denne lille Andagtsbog udmærker sig fremfor en Mangfoldighed af nu udbredte Opbyggelsesskrifter ved dens praktiske Charakteer. Den følger Katechismens fire Parter Skridt for Skridt og i dens Udlæggelse af den christelige Tro og Moral vil man finde en Bestræbelse efter at trænge ind i Livets Detailler. Den viser, hvorledes Christendommen skal hellige alle Forholde og adle alle Menneskets Tanker og Idrætter. Sproget er simpelt og klart. Nye og dybe Tanker vil man ikke finde; men Forfatteren synes at have behandlet sit Stof med Flid og Omhu.

E. F.

Emma Neupert gav, efter Tilbagekomsten fra en Kunstreise, i Løverdags en Koncert i Frimurerlogens Sal, og høstede som sædvanligt fortjent Bifald. De Egenskaber, der især charakteriserer denne Kunstnerindes Spil, ere, ved Siden af en fuldendt Teknik: Gratie, Elegants og sand, inderlig Følelse. — Som bekjendt er Chopins Kompositioner, paa Grund at deres svære og indviklede Passager, ligesaa vanskelige at opfatte som udføre. Og netop i disse Sager præsterer hun noget virkelig Kunstnerisk. Saaledes var til Ex. Foredraget af Chopins Scherzo lige udmærket baade i Opfatning og Udførelse. Men især lagde hun hine Egenskaber for Dagen i den fortrinlige Lorghetto af Chopin. Dette Numer foredrog hun i Sandhed med saadan Smag, Selvbeherskelse og Ro, at det mest levende og eenstemmige Bifald blev denne Komposition, Programmets Glandspunkt, til Deel. „I Adagio kan man egentlig bedst lære Kunstnerinden at kjende", og her viste hun, hvorledes man kan synge paa Pianoet og af dette ellers saa kolde Instrument fremlokke en skjøn sangbar Tone, hvortil dog et fortrinligt Instrument af Bæhr væsentlig bidrog. — Med Hensyn til hendes Spil i Almindelighed, bemærkes blot, at det er frit for enhver Jagen efter Effekt. Stedse holder hun sig inden Grændserne af det Klaveermæssige, og forcerer aldrig Instrumentet i den Grad, at Tonen bliver haard og taber sin Klang. Under hendes Fingre klinger Pianoet stedse klart, fuldt og klokkeagtigt. Pedalet benytter hun med stor Forsigtighed. — I det Hele gjør hendes Spil et saare godt Indtryk, og vi ønske hende fremdeles Held paa den Bane, hun har betraadt, udrustet med saa stor Begavelse.

S.

Blandinger.

Linedandseren Blondins Tilværelse er endnu et stort og uafgjort Tvistepunkt inden den amerikanske Presse. Da Avisskriverne i Amerika ikke undsee sig for stadig at byde Publikum de frækkeste Løgne under den udisputeerligste Sandheds Maske, vil man maaskee neppe nogensinde komme paa det Rene med denne løierlige Sag, der idelig antager nye Skikkelser. Nok en amerikansk Avis giver nu en omstændelig Skildring af en ny Vandring over Niagara, hvorved Blondin endelig skal være styrtet ned af Linen og have sat Livet til. Solen stak den stakkels Kunstner i Øinene, da han befandt sig midt paa Linen, hvorved han blev usikker i sin Gang, svimlede og styrtede endelig ned. Vor svenske Kollega, „Illustrerad Tidning," giver i sit sidste Nr. en Afbildning af Blondins Vandring over Niagarafaldet!!

— I Paris lever ikke mindre end 1,800 Photographer. Disse udføre dagligen 4,000 Portræter, hvilke hver Dag indbringe 100,000 Fr.

— Chemikeren Jobard i Brüssel har opfundet en kunstig Marmormasse, som lidt efter lidt antager sin Haardhed og i Hvidhed og Fasthed næsten kan maale sig med Karrara-Marmoret.

— I det keiserlige Archiv i Paris har man nyligen opdaget hele Maria Stuarts Korrespondence med Grev Bothwell, hvorved kastes et nyt Lys over Darleys Mord og den ulykkelige Dronnings Henrettelse.

— Et nyt Maleri af Murillo er nylig opdaget paa et gammelt Slot i Nærheden af Caen. Det forestiller „Jomfru Marias Himmelfart" og roses som et fuldkomment Mesterstykke.

— Theodor Mügge har skrevet en ny Roman, „Arvo Spang," hvori han, ligesom i „Afraja" og „Erik Randal," skal skildre Norges Folkeliv.

Norge.

Christiania. Efter Foranledning af Politimesteren har Formandskabet indstillet, at der forelægges Storthinget Forslag til Lov om Skat paa Øludskjænkning. — Man har beregnet, at der i Christiania og Forstæder daglig drikkes 50,000 Flasker Øl til et Beløb af omtr. 2000 Spd.

— Finantsdepartementet har foreslaaet og Statsraadet vedtaget, at der skal forelægges Storthinget Forslag om at Dyrtidstillæggene skulle reduceres til det Halve. Et tidligere Forslag gik ud paa Gjentagelse af forrige Storthings Beslutning; men af Hensyn til Budgettet er denne Reduktion foretaget.

— Harro Harring har i Anledning af det mulige Fæstningsanlæg paa Tromsø ladet høre fra sig i et Brev til en Avis, der udkommer paa Jersey, hvor han nu opholder sig.

— „Friskyttens" Redaktør, Bastian Paulsen, sees nylig at have gjort en Reise gjennem Landet for at samle Abonnenter paa sin „pene Avis." Han skal heri have været meget heldig; alene i Molde have omtr. 40 nye Abonnenter tegnet sig, og paa Levanger har Hr. Paulsen nydt den utrolige Ære, at Byens Avisudgiver og Valgmand paa Kaien udbragte et Hurra for ham ved hans Afreise fra Stedet.

Udenlandske Efterretninger.

Danmark. Fru Heiberg er atter vendt tilbage til Scenen og blev ved sin første Optræden hilset med en Bifaldsstorm og Blomsterregn, hvortil Nulevende neppe have seet Magen paa den danske Scene

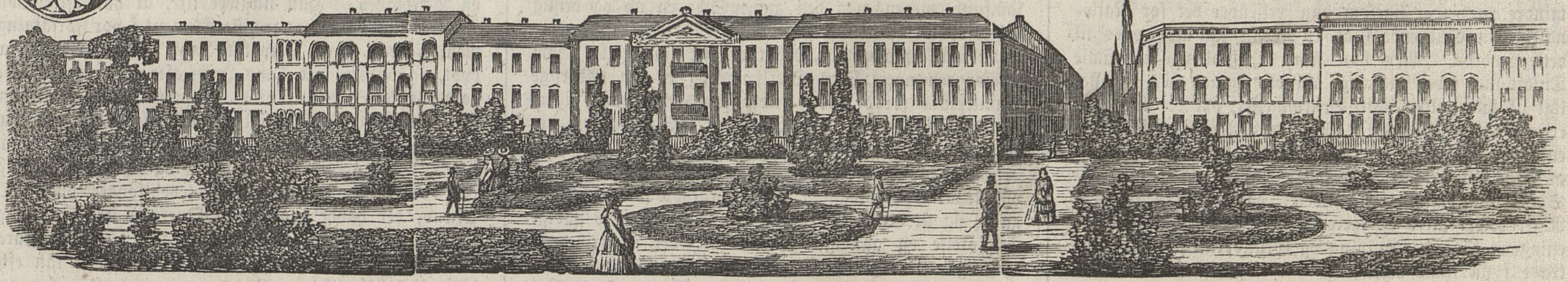
Tydskland. Den 3die Oktbr. har der været store Festligheder i Köln i Anledning af en fast Rhinbros Fuldendelse. Broen indviedes af Prindsregenten af Preussen.

Spanien trækker Stridskræfter sammen for at tugte Marokkanerne for de Overfald, som idelig ere gjorte paa dets Kolonier i Nordafrika. Frankrig antages at ville gjøre fælles Sag med Spanien. Fra Toulon er løbet ud en Flaade, der siges at have 8000 Mand Landgangstropper ombord, i hvorvel den angives blot at skulle foretage et Øvelsestogt. I Anledning af Spaniens Sammentrækning af Stridskræfter have Englænderne begyndt at ymte om et muligt Angreb paa Gibraltar.

Italien. I Parma har Folket myrdet den forhadte Grev Anviti, der beskyldes for at have været et af den afdøde Hertugs Redskaber. Han vilde netop begive sig fra Parma til Piacenza, da han gjenkjendtes paa Banegaarden, blev anholdt og bragt til Gensdarmerkasernen. Folket fik inden en halv Times Forløb Kundskab herom, stormede Kasernen, bemægtigede sig Grevens Person, mishandlede ham med Slag, bandt ham en Strikke om Hænderne og slæbte ham hen til et Kaffehuus, som han tidligere ofte havde besøgt. Efterat Anviti var bragt herind, blev Hovedet hugget af ham, i Triumph baaret omkring paa den store Plads og derpaa naglet til en Søile. Befolkningens Jubelskrig bidrog til at gjøre denne Scene endnu skrækkeligere. Nationalgarden og Tropperne viste sig først, da Alt var forbi. — Dette Mord har givet baade Østerrige og Sardinien Anledning til at fordre, at der hurtigst muligt gjøres Ende paa Provisoriet i Mellemitalien.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 43. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 23de Oktober 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Professor Schweigaard.

II.

Da der tør være Adskillige, som kunde have Lyst til at kjende Professor Schweigaards Udtalelser i enkelte af de Spørgsmaal, der i de senere Aar fortrinsviis have tildraget sig Almeenhedens Opmærksomhed, men Faa finde Smag i at gjennemblade Storthingsefterretninger, Storthingstidende m. m., vil mulig nogle Uddrag af de nævnte Kilder være af Interesse for Flere, som ikke have havt Lyst eller Anledning til at følge det offentlige Liv, og derhos - om Valget ikke maatte blive altfor uheldigt - være mere skikkede til at anskueliggjøre hans Tankegang end nogen mere eller mindre politiserende Fremstilling. Man vil da snart forstaae, at han, uagtet ikke sjelden Reformens Talsmand, dog er bleven mest bemærket og beundret ved de Leiligheder, hvor det har gjældt at værne om det Forhaandenværendes Ret imod utaalmodige Stormløb, samt hævde Styrelsens Krav paa Retfærdighed ligeover for de Angreb, for hvilke den som al Regjering i frie Lande fra Tid til anden har været udsat. Han har oftere udtalt sig mod bitter og miskjendende Opposition, mod alle Forsøg paa at fremkalde kunstig politisk Gjæring, og overhovedet mod alt politisk Ivreri, hvori han synes at see en Kilde til feberagtig Spænding, der baade splitter Kræfterne istedetfor at samle dem mod Samfundets Hovedformaal, og oftere leder til i Spørgsmaal af offentlig Interesse at gribe Skallen for Kjernen. Da der paa Storthinget i 1851 var foreslaaet, at Storthinget skulde udtale sin Beklagelse over, at der i flere legislative og konstitutionelle Spørgsmaal herskede en skadelig Meningsforskjel mellem Storthing og Regjering, fandt Schweigaard „de idelige fra Storthing til Storthing gjentagne Klager over Statsraadspersonalet og Regjeringssystemet besynderlige. — Personalet var i de senere Aar stedse bleven kompletteret i hvad man maatte antage at være Folkets Aand, eller med de af Opinionen paa den Tid udpegede Mænd. Men desuagtet havde Klagemaalene forfleret sig; til de gamle havde sluttet sig nye, som nu spillede i Chor sammen med de tidligere. Man maatte mærke sig det besynderlige Sammenspil, som Naturen har lagt i de destruktive Kræfter, at Kræfter, som ellers kun ville ødelægge hinanden - naar det gjælder at faae noget Nyt, forene sig, men naar de have faaet dette frem, atter splittes. Dette er noget som gjør at man maa være meget betænksom ved saadanne Anledninger. Man havde faaet nye Personer, og alligevel taltes der bestandig med de gamle Tunger, uagtet det var vitterligt, at der var foregaaet Forandring i Udøvelsen af den hele exekutive Magt.“ Et lignende Alvorsord fik han Anledning til at henvende til Forsamlingen under Forhandlingerne om det saakaldte „Gaarderske Grundlovsforslag“ om, at Statsraadets Medlemmer ved Storthingets Reglement skulde kunne gives Adgang til at deeltage i Thingets Forhandlinger, idet der nemlig under Debatten havde indtrængt sig endeel Besværinger over Regjeringen og Embedsmændene, Klager, som han fandt utidige og ubillige. Han fandt, „at der var Spørgsmaal, som vare langt vigtigere end Spørgsmaalet om Statsraadernes Deeltagelse i Thingets Forhandlinger, og det var Spørgsmaalet om Midlerne til Samfundets Beroligelse eller Opeggelse, til dets Fred eller Forstyrrelse. Han var bragt paa disse Tanker ved flere under Debatterne faldne Ytringer, idet man af denne Sag havde gjort en stor Klagemaalssag, en af disse Klagemaalssager, som ikke virke til det Gode. Ved at see hen til Tilstanden under en Forfatning, som havde staaet i henved 40 Aar, og som man i Summen roste, fandt han en Modsigelse deri, at den ene af de to Grene af Statsmyndighederne fra først til sidst ikke alene ikke skulde have opfyldt sin Bestemmelse tilstrækkeligt, men endog idelig givet Anledning til flere Besværinger. — Andre havde sagt, at der var store Klager over Embedsmændene; men hvad havde da Embedsmændene, betragtet under Eet, gjort? Embedsmændene var det dog, som egentlig fik Grundloven istand - de vare Initiatørerne, det avlende Element under Frembringelsen; de vare det ialfald for en stor Deel; - thi han skulde slaa af, saameget man vilde. I de første Aar var det væsentlig dem, som maatte opretholde Forfatningen, - senere traadte de mere tilbage. Naar man overskuede denne deres Virksomhed, og dette skulde lede til en almindelig Udtalelse af en Dødsdom, var dette en Opfattelse af de historiske Billeder, som han hverken fandt retfærdig eller billig. Han kunde ikke begribe, hvorledes disse Mennesker tænkte, der kunde gaae Dag efter Dag og være misfornøiede med Arveafgifter, Auktionssalarier og Sportler, skjønt det var Noget, der som oftest ikke kunde vedkomme dem mere end en Gang i deres Liv.“ Angaaende det fremsatte Forslag om Statsraadernes Deeltagelse i Storthingets Forhandlinger erklærede han, at han ikke vilde stemme for nogen Adgang for Statsraaderne ad Reglementsvei; hvis en fuldkommen Institution var der, vilde han være med at sætte den iværk; men at give en mangelfuld Institution vilde han ikke være med om, og saaledes kaldte han det Gaarderske Forslag.

Juryinstitutionens Indførelse i vor Rettergang har Schweigaard paa det Bestemteste fraraadet. Vore Forfædre, sagde han under Forhandlingerne om denne Sag paa Storthinget i 1854, „vilde at den bestaaende Retsforfatning skulde indtage Plads i den nye Statsordning, vistnok fordi de troede, at det maatte siges, at Retfærdigheden havde havt sin Gjænge under den. Samme Lov fortjener den endnu den Dag idag, den er simpel og prunkløs, og har fremdeles den Egenskab at skaffe Borgerne Ret. Venalitet og lignende Brøst er der ikke Tale om hos vor Dommerstand.“ Han troede, at de, som forlangte Juryen hos os paa Grund af en vis Sammenhæng mellem Institutionerne saaledes, som de andetsteds fandtes, kom til disse Konsekventser paa Grund af en Hyldning af abstraherede Theorier. Juryen havde vistnok gjort England udødelige Tjenester; men naar man spurgte om, hvilken Virkning dens Indførelse vilde have hos os, kunde man ikke see hen til den Stat, hvor den havde en saa stor historisk Betydning; man maatte vende Blikket mod Frankrig og see, hvorledes den havde virket i dette Forsøgenes Land. Efterat have paapeget de Misligheder, den her har havt i Følge, bemærkede han, at han ikke troede, at Friheden i vort Samfund trues fra oven, men at den største Fare laa i at splitte Magten, hvorved Samfundsordenen ikke kunde opretholdes, idet han ogsaa i denne Henseende henviste til Frankrig, hvor Faren har vist sig at true fra neden, og Despotiet en Tidlang kan vente at bestaa, fordi det udmattede Samfund fordrer Ro for enhver Priis. Under Juryforslagets Behandling paa forrige Storthing stemte han for dets Henlæggelse, og da man skred til Behandlingen af dets Enkeltheder, holdt han sig saa haardnakket udenfor Debatten, at endog Modpartiet under denne betegnende Taushed følte sig opfordret til halvveis at paakalde hans Deeltagelse.

Af Odelsretten er Schweigaard en afgjort Modstander, hovedsagelig paa Grund af dens demoraliserende Virkninger som Fristelse til mangehaande Omveie. Aasædesretten derimod, betragtet efter sit væsentlige Øiemed, at holde Eiendommene samlede og i Familien, har han Intet imod, og det var navnligen af Hensyn til denne Institutions Betydning, at han, med Flerheden af den norske Regjerings Medlemmer antog, at den under den nye Arvelovs Behandling paa Storthinget i 1854 foreslaaede Ophævelse af den hidtil bestaaende Forskjel mellem Sønnernes og Døtrenes Arvelodder var utilraadelig. Han havde her den til Lovudkastets Udarbeidelse nedsatte Kommission, saavelsom Justitsdepartementet og vedkommende Storthingskommittee imod sig, idet man i nyere Tid synes at være kommet vel langt ind paa den Tankegang, at Børnene, fordi de elskes lige, ogsaa skulle arve lige, og maaskee ikke tager tilstrækkelig i Betragtning, at Formue ikke blot er et Gode, men tillige, og det væsentlig, et Kald og en Stilling, der efter sin Beskaffenhed udkræver en Mand, hvorfor det ogsaa, som i Storthinget ytret, egentlig bliver Svigersønnen der arver for Datteren. Vistnok gjælder den lige Arveret i flere andre Samfund, men der er det Agnatiskes Betydning opretholdt gjennem et mægtigt Aristokrati og i Stamhuusarvefølgen. Vi derimod indtage en lykkelig Stilling nær de store sociale Modsætningers Udspring og havde Principet udtrykt paa en almindelig, ligefrem og simpel Maade i vor gamle Arvelov. Schweigaard forfægtede den kongelige Proposition, „fordi den bedst udtrykker, hvad der stemmer med vore Sæder og Tanker, og fordi Formuen efter den lettere holdes samlet, samt endelig fordi Arveladeren efter den veed, hvem der vil faae den største Deel af Arven nemlig Sønnerne, medens man ikke kan vide, hvem der ved Ægteskab og det deraf følgende Formuesfællesskab kommer i Besiddelse af Døtrenes Lod.“ Den lige Arveret troede han vilde tilintetgjøre Aasædesretten, der allerede forhen maatte hjælpes paa ved at skaffe den Aasædesberettigede Gaarden til Underpriis enten ved Salg fra Faderen eller Taxt paa Skifte.

Schweigaard talte for begge de paa forrige Storthing fremsatte Mellemrigsforslag, der som Antydning af amalgamistiske Planer har fremkaldt saa megen Uic. Det ene Forslag om Ordningen af Handelsforholdene mellem de forenede Riger, hvilket havde mange Stemmer for sig, gav ikke Anledning til Udtalelser, der ere af Interesse for nærværende Fremstilling. For det andet Forslag om Exekution i det ene Rige af Domme, vedkommende Penge og Gods, herunder ogsaa indbefattet Bødedomme, afsagte i det andet Rige, anførte Schweigaard, at Nationerne i Almindelighed burde bistaa hinanden med Hensyn til deres Loves Overholdelse og fandt, at alene Norges og Sveriges Stilling som Nabolande gjorde en Ordning af disse Forholde nødvendig. Denne Tanke er dog, især forsaavidt den ogsaa skulde gjøres gjældende for Bødedomme, altsaa Straffe, altfor verdensborgerlig til, at den skulde kunne gjøre Regning paa at vinde almindelig Indgang. Det er tilvisse vanskeligt at fastholde Forbindelsen mellem Begreberne, Stat, Dom og Exekution udenfor Samfundets eget Omraade, og vi have næsten vænnet os til at anskue Tingen, som om enhver Exekution, hvis Betingelser blot formelt og ikke tillige materielt maatte være prøvede efter vedkommende Stats egne Regler og

under dens eget Opsyn, maa tabe sin Charakter som saadan og gaae over til at blive en Form for den uberettigede Tvangsanvendelse. Schweigaard oplyste dog, at de tydske Stater, hvoriblandt han særlig fremhævede Østerrige og Preussen, have den Regel at exekvere hverandres civile Domme.

Mod Forslaget om Statholderpostens Ophævelse ytrede han, da det første Gang fremsattes, nogen Misnøie. Han synes her at have fundet det bedst, om man havde holdt sig til den gamle Regel: quieta non movere. Vistnok anseer han Benævnelsen Statholder mindre passende, ligesom han erkjender det for Nationalfølelsen saarende i at en svensk kan udnævnes til dette Embede. Men han troer, at, saalænge de gamle Traditioner leve, saalænge vil det ogsaa være vanskeligt at faae rettet disse Bestemmelser, om det end maa erkjendes, at de staae i Strid med Principet for Foreningen. „Tiden vil vist gjøre det sidste Skridt til at faae Bestemmelsen formelt hævet, naar den ene Slægt faar afløst den anden, og det i de forenede Riger bliver mere og mere erkjendt, at det, som er Foreningens Sammenknytning og Grundprincip, bør fremtræde i sit fulde Reenhed."

Som man vil erindre, blev det af forrige Storthings Kirkekommittee foreslaaet at oprette saakaldte Menighedsraad, ɔ: en Institution, som skulde repræsentere Menigheden i Forhold til Styrelsen opad og til anderledes Troende udad, og som valgt af Menigheden og i Besiddelse af dens Tillid kunde bistaae ved Sjælesorg og kirkelig Disciplin. Forslaget, der som bekjendt tilsidst blev henlagt i det samlede Storthing, vakte i sin Tid megen Opmærksomhed, og da Schweigaards Yttringer ved denne Anledning ikke ere ganske uden Interesse for Opfatningen af hans Tankegang og Maade at see Tingene paa i det Hele taget, hidsættes af Storthingstidenden Følgende: „Min Mening er, at denne Lov vil give disse Bevægelser" (de religiøse Dissentser) „et Organ til at ytre sig med større Styrke og afgive et Middel til at fremme Separatismen; dette vil være dens overveiende Retning; heri vil jeg dog ikke egentlig have udtalt nogen Misbilligelse; thi den kan ogsaa have sine gode Sider; men bedømmer man fra begge Sider dens sandsynlige Virkning, troer jeg, den maa findes langt snarere at ville adskille end forene. Der findes i alle Samfund og Menigheder en talrig Klasse Personer, velmenende, respektable, maaskee, men især ivrige, Personer, som efter deres naturlige Anlæg og foregaaende Udvikling interessere sig vissselig ikke for det, hvorom Alle ere enige, men som synes at finde deres Livs udelukkende Interesse i Alt, hvorom der er Tvivl; disse Personer sondre Menneskeheden i to Klasser: de som ere med dem og de, som ere mod dem. Der er sandelig et ikke lidet Antal Folk i Samfundet, hvis Aandsretning idelig fører derhen, hvor der er Tvivl. Paa det borgerlige Gebet har denne Ting ledet til hine regnemæssige og i Livet sundt indgribende Meningsforskjelligheder, - man stemmer og overstemmes; paa det religiøse Gebet er det mere indgribende, fordi det berører det indre Menneske og der her ikke blot er Tale om et udvortes Anliggende, - jeg siger, at de, som have denne Retning, ville i denne Lov faae et Organ, der vil have en af to Virkninger: enten ville de komme blandt de Styrende og ville da ikke godt kunne deeltage i Styrelsen uden at fremkalde Splittelse, eller de blive udelukkede, og da ville deres Klager fremtræde med dobbelt Vægt." — Mod disse Betragtninger blev det af Thingets geistlige Medlemmer udhævet, at Fred ikke altid var det Bedste, at deslige Organer bringer Sandheden til større Bevidsthed og gjøre Livet klarere. Uden at dermed udtales nogen Mening om den foreslaaede Institutions Hensigtsmæssighed som et saadant Organ, tør det dog bemærkes, at den historiske Erfaring synes at tale for den Anskuelse, at det, naar Samfundskræfterne ere komne i Bevægelse mod det Bestaaende, i Almindelighed ikke lader sig gjøre at drive Bevægelsen tilbage til dens Udspring, hvorimod den ved at organiseres og gives et historisk Udtryk gjennem Institutionerne oftere er bleven af afgjørende Betydning for den almindelige Udvikling. Den Spænding, der før Reformationen fandt Sted mellem Fyrsterne og Folkeopfatningen paa den ene Side og Kirken paa den anden, var i Grunden vild og irreligiøs. Da Reformationen havde gjort det første afgjørende Skridt til Frigivelsen af den Verdslighed, som Kirken havde opslugt uden at kunne forvandle, begyndte dermed et ganske andet religiøst Alvor at gjøre sig gjældende saavel i Moderkirken som i de nye Kirkesamfund, medens paa den anden Side en ny og dristig Philosophi i Forening med de klassiske Studier opammede den omfattende „Debat af Alt imod Alt", som udgjør den nyere Tids Særkjende og er den naturlige Tumleplads for de Aander, der, som Schweigaard siger, søge sit Livs udelukkende Interesse i Alt, hvorom der er Tvivl.

Vi kunne ikke slutte denne Betragtning uden at opkaste det Spørgsmaal: I hvilket Forhold stiller Schweigaard sig til denne Sondring, denne Forskjellens stadige Frigjørelse og aandige Bearbeidelse, der er Frihedens egentlige Grundidee? Er den Anerkjendelse, han yder de „mange i Livet sundt indgribende Meningsforskjelligheder," kun at ansee som en Indrømmelse af dette Princips gode Sider, naar det nu engang er der, eller som en i Sandhed frivillig Tilslutning til Principet selv? Vi kunne her ikke andet end mindes hans afgjørte Realisme i Henseende til den høiere Undervisning. Det er uimodsigeligt, ligesom det f. Ex. i England ansees som sikker Erfaring, at hiin alsidige Debat for og imod enhver Interesse og inden samme Interesse for og imod hver Mening i Almindelighed ikke kan undvære en humanistisk Dannelse, men uden denne vilde stilne af, berøvet sin Fylde og Klang. Man har fremdeles paa den anden Side seet dygtige Mænd som Statsøkonomen Bastiat under Indtrykket af den franske Revolutions Udskeielser og den Andeel de klassiske Studier havde i det gjærende Ideeliv, som i hiin berømte Omvæltning fik sit vulkanske Udbrud, for fuldt Alvor og med megen Iver anbefale at sætte Ungdommen paa tarveligere Kost, Mathematik og de usthyldige Naturvidenskaber, for at drive Tilbøieligheaderne bort fra Forum til Levebrødet og de stille Huusguder. Har Schweigaard været paavirket af denne Anskuelse eller næret en med den beslægtet Stemning? Vi ville blot antyde Tænkeligheden af en saadan Betragtningsmaade, idet vi derhos mindt, at om saa var, saa er det nyttigt for et Samfund af og til at have Mænd, der - selv med nogen Eensidighed - ved Raad og Exempel hævde det personlige Forholds Krav ligeover for det ideelles, indskjærper Hovedformaalene, kort paaseer, at Samfundsarbeidet drives med det rette ethiske Alvor. Og at vor Folkefrihed og vore Institutioner ere ham kjære, derfor have vi foruden hans ærlige, varme Deeltagelse i vort offentlige Liv hans uforbeholdne Forsikringer. Da man under Forhandlingerne om Jurysagen paa Storthinget i 1854 vakte Tvivl om hans Frisindethed som Politiker, tilbageviste han den med Alvor og Værdighed. Han nægtede ikke, at han efter Evne søgte at styrke det monarchiske Element i vor Forfatning, men troede, at et despotisk Tryk vilde ligesaa dybt, ja dybere, med hans Interesser, end af dem, der havde opkastet hiin Tvivl, ligesom Intet efter hans Formening kunde berettige til den Antagelse, at han gjerne saa, at de Traade, der knyttede ham til Samfundstilstanden, til den Tankens og Ordets Gjerning, han der havde at forrette, blevе sønderrevne. De Mænd, der havde modsat sig Overgreb fra Folkemagten i Tiden, havde ikke sjelden været de seigeste, naar Faren truede fra den modsatte Kant. Almeenheden kan efter disse Udtalelser saameget tryggere give efter for den Indskydelse, hans Overlegenhed har hævdet ham gjennem en lang Aarrække, og vore Studenter vil hans Billede minde om, at en god Student hos os skal være det Samme som en god og nyttig Borger, paa samme Tid, som de vistnok heller ikke ville glemme at lægge sig paa Hjerte Digterens Ord: „Nur die Fülle führt zur Klarheit, und im Abgrund wohnt die Wahrheit." β

Veltespænden. Billedgruppe, modelleret af Molin

Tullin og hans Efterfølgere.

(Af Harw. Lassen)

II.

Den Grundtone, der er anslaaet i Maidagen: Naturlivet modsat det forfinede Byliv, maatte ogsaa være særligt tiltalende for Samtiden. En Tidsalder, der i sit Væsen er revolutionær, der i alle Retninger vil bygge Livet fra nyt af, maa søge Grundvolden i Menneskelivets Oprindelighed, og i Tidens halv sentimentale, halv philosophеrende Lovprisning af Naturstanden, seer vi Grundtrækkene til det „Menneskerettighedernes" blodige Evangelium, som en Menneskealder senere prædikedes i den franske Revolution. I sin ustadeligste Form fremtraadte nu denne Aandsretning i Danmark, hvor en human Regjering, Folkets politiske Tamhed og Nationalkarakterens Maadehold bevirkede, at hiin Theori i sine praktiske Konsekvenser ikke kom tilsyne i nogen folkelig Bevægelse, men holdt sig i den æsthetiske Verdens lystige Sfære.

Tullin havde ved sit første Digt vendt hele den litterære Verdens Opmærksomhed paa sig; han var efter Badens Udtryk*) bleven „instar omnium", og han var bleven det, man kan næsten sige ved et Lykketræf. Som bekjendt er Maidagen forfattet i Anledning af et Bryllup, og havde ikke Hr. Morten Leuch giftet sig med Jomfru Mathæa Collett, er det uvist, hvorlænge det havde varet, inden man opdagede, at han, den driftige Eier af en Spiger-, Stivelse- og Puderfabrik, Toldinspektør Tullin, han og ingen Anden var sin Tids Digter. Men han fik snart Anledning til at grundfæste sit Ry ved to Frembringelser, der i endnu høiere Grad end Maidagen vakte Samtidens Begeistring, og hvorved han, i hvad end vor Tid maa dømme om deres indre poetiske Værd, har erhvervet sig den uforgjængelige Fortjeneste, at have været den mest veltalende Tolk for sin Tids Anskuelser i en væsentlig Retning.

Det var et Par Aar efter Tullins første Optræden at Selskabet for de skjønne Videnskaber under kongelig Beskyttelse stiftedes for (som det heder i Fortalen til dets Skrifter) „at vække Genierne til den ædle Frimodighed, med hvilken Sandheden bør tale, og give

*) Se Fortalen til Rahbeks Udgave af Tullins udvalgte Digte. XXX.

dem virksomme Følelser af de Skjønheder, som gjøre Dyden elskværdig", og „ved at forbedre Sproget og Smagen danne nidkjære og duelige Borgere." Det fremsatte sine første Priisopgaver i den didaktiske Poesi, hvilket efter Badens Ytring (se det nylig citerede Sted) netop skede for at give Tullin Anledning til at arbeide videre i den Retning, som var ham særegen. Saaledes fremkom da de to Digte, som i Forening med Maidagen danner Kjernen i hans Digtning: Priis-Digtene om Søfarten (1761) og om Skabningens Ypperlighed (1764).

I det førstnævnte Digt (eller „Afhandling" som Selskabet kalder det) intonerer Digteren med at kalde sin „forvovne Geist" fra en Flugt over alle Himle, fra „de sidste Skranker, bag hvilke Seraph selv ei engang gjette tør", tilbage til Støvet „hos den forladte Krop", men væbner sig snart igjen „med alle Stormens Vinger" og flyver

„Did, hvor Haab og Tryghed aldrig gik,
Did, hvor Orkanerne fra Dødens Hule springer,
Og hvirvler Undergang til alle Dieblik."

Derpaa følger en Skildring af Havet, „det Sted, hvor Lyst med Gysen sig forener"; Digteren seer en „troløs Tilstand" mellem Hav og Vind; hans Sjel synker „forgabt i døsig Vellyst hen"; han seer „Dybets muntre Slægt" tumle sig paa dets „emaillerede Flade" og lader sin Geist hvile i de velklingende Linier:

„I svage Døninger, omfavner, vugger, dysser
Min længselsfulde Sjel, der er af Vellyst mat!
Velkommen store Fred! som Verdens Tummel tysser
Med majestætisk Ro fra Evighedens Nat!"

Men denne „troløse Yndighed" forjages i næste Nu af et Feide-Bud fra Orkanens Krigstrompet, der „vælter Alper op af himmelhøie Bølger" og fører Digteren til sin Afhandlings egentlige Gjenstand, idet det oprørte Hav viser hans bange Geist —

„O Himmel, hvilket Syn! — et synkefærdigt Vrag!"

I det Følgende, ligetil henimod Digtets Slutning, dvæler Digteren fornemmelig ved Betragtningen af den menneskelige Hovmod og Vindesyge, som, trodsende „Naturens" Love, finder Vei over det „skrækfulde Dyb."

I sin Grundtanke er dette Digt nær beslægtet med Maidagen; thi hvad Digteren fornemmelig dvæler ved, er Betragtningen af de Ulykker Søfarten har bragt over Menneskeheden, ved at forrykke den „Naturens Plan", som har „afmaalt enhver sit Rum"; medens han kun har Lidet at sige om den Udvikling, den har givet Menneskeslægten. Det er maaske ved Siden af den naturskildrende Indledning det mest veltalende Parti af Digtet, hvor han skildrer den „sindrige Gjerrighed," som „skabte den tarvelige Natur, som pleies slet med meget, Fornødenheder nok, og gav den saa til Priis for Lægedom og Kok" (S. 42*) og denne Tanke udvikles med megen rhetorisk Kraft i omtrent to Trediedele af den egentlige „Afhandling." —

*) Jeg citerer overalt af Rahbeks Udgave. (Kbh. 1799).

Jeg kommer nu til det mest karakteristiske af Tullins Digte: Om Skabningens Ypperlighed. Tidsalderens gjennemreflekterte Karakter, er i dette kommet tilsyne med en Klarhed, som i ingen Anden af Periodens poetiske Frembringelser. Digtets Diemed er at bevise (i en Tiltale til Tvivleren Philadon) Guds Forsyn ved en Beskuelse af „de skabte Tings Orden og Sammenhæng."

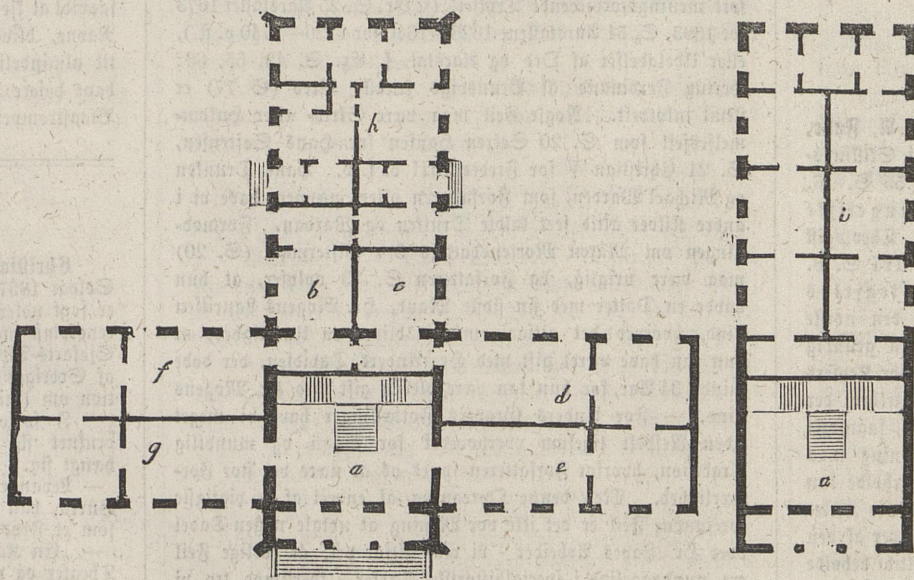
En Slægt, der har forladt Troens Grundvold, ledes af sig selv til at søge sin Gud i Naturen. Tidens forskende Aand havde gjennem Linné og hans Efterfølgere givet Naturstudiet et nyt Opsving; den gjenoplivede Naturvidenskab rakte atter Rationalismen Haanden: Mikroskopet og Kikkerten blev Veiviserne til at gjenfinde den Gud, hvis Aabenbarelse i Tiden var bleven til en æsthetisk rørende Sædelære, og intet Mere. Der var dem, som i Naturen ikke fandt andet end Materie; der var Andre som fandt en upersonlig Aand: lad os nu se hvad Tullin har fundet.

Allerede i Digtets Begyndelse mærker vi paa hvilket Felt vi befinder os. Digteren hensætter sig i Nattens „stille Ro", og udkaarer denne „Sandheds Moder, som før har lært min Sjel, at Sværm kun avler Daarer, til Moder for min Sang, og Vidne

Architekt Nordans Tegning til Bygning for Nationalgalleriet i Christiania.

mod min Ven." Ak, siger han, idet han staar i Begreb med at vove „en dristig Valfart omkring den skabte Kreds", havde jeg en Tolk fra Evigheden her, som kunde lære mig „Sandheder af den Philosophi, som Englene studere, hvor Bayles største Tvivl alt er afbeviste." Han vil flyve did, hvor „Vid bor hos Andagt," og „Philosophens Mund skal Davids Harpe blive." „Uforsagt, min Geist" heder det videre, thi saa stor din Afmagt er, saa stærke er Beviserne, og hver Atomus skal gjøre det bevisligt, at Alt er Viisdom, Kunst, Pragt og Orden." (S. 59—63.) Her er Digtets Hovedtanke: Fornuften, der søger Gud i det Skabte, tydelig udtalt, den samme, der i „Maidagen" lader ham høre Gud „klinge udi Fornuftens Øre" fra hvert Punkt i det Skabtes Kreds. (S. 14.) At tvivle om en Guds Tilværelse er ikke Ugudelighed men — Dumhed:

Grundplan til Bygning for Nationalgalleriet.

aa Vestibule. b Billedhuggerarbeide c, d, e, f, g Malerier. h Inspektørens Bolig i Kunstforeningen.

„Har Hændelse vel bygt en Stjerne og et Kræ
Med saadant Overlæg, at naar den første bruser
Omkring med heftig Fart, den ei det andet knuser?
Er det vel Spørgsmaal værd? — Jeg synger ei for Fæ. (S. 65.)

og en lignende Skepticisme kaldes et andet Sted (S. 84) ligesaa træffende „opblæst Uforstand."

Den største Høide, hvortil en saadan Naturbetragtning kan opsvinge sig, er: Forbauselse; og denne Forstandens Begeistring (s. v. v.) kan ikke udtrykkes mere træffende end Tullin har gjort i de Ord: hvor zittred mit Begreb! (I Digtet om Søfarten (S. 49*). Betragtningen af det Endeløse i Rummet, det overvældende Masseagtige, og paa den anden Side af det utænkeligt Smaa, er vel skikket til at nære denne Slags Begeistring, og selve Mathematikken har intet imod at gjøre Følge med den ræsonnerende Muse. F. Ex.:

*) „Fornuften stod forgabt", „Fornuften stod forbauſt" heder det andre Steder.

„Tag Lysets Vinger paa og flyv med stadig Flugt
En Verdens Alder frem fra Klode op til Klode!
Tæl Sole, Verdner der, hvor før kun Prikker stode;
Og se den første Sol i Øiekredsen slukt!
Tænk saa din Flugt er endt; men viid: du har igjen
En lige endløs Vei, hvor Verdners Skare vrimler,
Som der du kom fra før!" (S. 64.)

Eller (S. 70):

„Smelt sammen til een Ild ti hundred tusind Kloder
Saa store som vor Jord, og maal saa Solens Krop!"

Ligeledes heder det i Maidagen, at Vaaren „taler til den døve vantroe Flok med Millioner Tunger", et Sted, som jeg ikke skulde anføre blandt de andre mere betegnende, hvis jeg ikke af Fortalen til Tullins udvalgte Digte (S. XXII) havde seet, at netop dette „Millioner Tunger" havde sat Rahbek i Henrykkelse.

Beltespænden, Gruppe i Bronce af Molin.

Paa anden Side af vort Nr. give vi Afbildning af et Værk af den svenske Billedhugger Molin, der har vakt adskillig Opmærksomhed, og som vil have en forøget Interesse for vore Læsere netop derved, at dets Sujet er fælles nordisk. Den afbildede Billedgruppe fremstiller nemlig en nordisk „Beltespænden" etslags Tvekamp, der har noget tilfælles med den i Sagatiden brugelige Kargang (jfr. Nordmændenes Religionsforfatning af Keyser, S. 124) og som i nogle af vore Fjeldbygder endnu i de seneste Aarhundreder fandt Sted, og i Sverige fremdeles ikke skal være ganske ukjendt. Kampen bestod - som ogsaa Billedet vil vise - deri, at de tvende kjæmpende Parter lode sig spænde sammen i et stort dertil indrettet Belte og vexlede Stik med Tolleknive, indtil den ene fik sit Banesaar eller maatte give sig som overvunden.

Architekt Nordans Tegning til Bygning for Nationalgalleriet.

Ved Siden af de Malerier, som vore Kunstnere have skjænket til Fordeel for en vordende Bygning for Nationalgalleriet, har der været udstillet tvende forskjellige Tegninger til en saadan Bygning, begge affattede af Architekt Nordan. Den ene Tegning er udarbeidet efter Departementets Begjæring og beregnet paa Nationalgalleri og Kunstskole under Et, - den anden Tegning, der neppe er officiel, omfatter Nationalgalleri og Kunstforening - en Kombination, som der vistnok er liden Udsigt til at see vedtagen, da Staten neppe vil indlade sig paa et saadant Udleier-Arangement, som Indrettelsen af Bekvemmelighed for den reent private Kunstforening maatte føre til. Af disse Nordans Tegninger er imidlertid den sidste heldigst og har fundet Kjenderes Bifald som et i det Ydre tiltalende architektonisk Projekt. Mere af dette Hensyn end fordi vi troe Tegningen kommer til praktisk Anvendelse er det ogsaa, at vi foran have gjengivet den i Træsnit.

Ved at omtale denne Sag, kunne vi ikke andet end beklage den Lunkenhed, der hidtil har vist sig ved Tegningen af Lodder paa de Malerier, som vore Kunstnere have skjænket for at sætte Bygningssagen i Gang, idet der nemlig kun er taget Lodder for omtr. 500 Spd., medens Maleriernes Værdi er omtr. 3000 Spd. Hs. Maj. Kongen har tegnet det høieste Antal Lodder, nemlig 25. Een Privatmand - der dog ikke hører blandt vore Pengemagnater - har taget 10 Lodder.

Literatur.

Skrifter i den geistlige Personalhistorie ved A. Faye. 1. Peder Clauson, Sognepr. til Undal, i Skillingsmagazinet 1858, ogsaa særskilt, Christiania 1858. 55 S. 16. 2. Mag. Jørgen Erichson, den tredie evangeliske Superintendent i Stavanger Stift, i Theologisk Tidsskrift 1859, ogsaa særskilt, Christiania 1859. 114 S. 8. 3. Bidrag til Holts Presters og Prestegjelds Historie. Arendal 1859. 96 S. 8. Efterat den norske Kirkes Historie før Reformationen har nydt en saa grundig og fuldstændig Behandling, som den, der i Professor Keysers lærde Verk er bleven den til Deel, bliver den Dunkelhed, der hviler over den Lutherske Kirkes Historie i vort Land, saameget mere følelig, og ethvert Bidrag til sammes Belysning maa derfor hilses med Glæde. Under de nærværende Forholde kan neppe ventes stort mere end Materialier til en vordende Kirkehistorie, og som saadanne ville de ovennævnte Arbeider af den flittige Samler, Sognepræst A. Faye i Holt, altid beholde Betydning, da de ikke faa Kilder ere samvittighedsfuldt, man kunde undertiden fristes til at sige for samvittighedsfuldt, benyttede, hvilket imidlertid i en Materialsamling aldrig kan være til Skade. Paa Grund af det ringe biographiske Stof, der er forhaanden til fuldstændige Levnetsbeskrivelser over Peder Clausen og Jørgen Eriksen, har Forfatteren maattet gribe til efter Registranter og Capitelsbøger at fremstille mere eller mindre udførligt hver enkelt Sag, hvormed deres geistlige Stilling har bragt dem i Forbindelse, og hvorom de nævnte Kilder give nogen Underretning, hvilket imidlertid gjør Læsningen noget trættende trods den Omstændighed, at de udførligere historiske Dokumenter ved Jørgen Eriksens Biographi ere satte ved Slutningen som Bilag. Flere af disse Bilag ere imidlertid temmelig overflødige, f. Ex. Jørgen Eriksens Breve (Bilag I), som Forfatteren desuden har aftrykt efter det unøiagtige Uddrag af Absalon Pedersens Optegnelser, der findes i Suhms Samlinger, medens man nu har erholdt N. Nicolaysens korrekte Udgave i Norske Magasin; ogsaa de mange Kongebreve efter Norske Registranter maa man haabe snart blive overflødige, da disse formodentlig i en ikke fjern Fremtid ville blive udgivne, forudsat at Bevillingen til Norske Kildeskrifters Udgivelse vedbliver for følgende Budgetterminer. Det under Bilag VI givne Uddrag af Stavanger Capitelsbog er vistnok det interessanteste af de meddeelte historiske Aktstykker, men vedkommer kun i ringe Grad Jørgen Eriksens Biographi. Adskillige Misforstaaelser (f. Ex. Klemmebreve, Kørmisser og Sjælebad) og Smaafeil (f. Ex. Sturnich Bølle for Stüring v. Bohl, Anders Matt for Mouat, Adrian for Adriane, Basse som Navn paa Kantsler Hans Pedersens Slægt istedetfor det rigtigere Litle, Jacob Christiern, Bent Nielsz for Christiernsen, Nielsen, Povel Huitfeldt til Knudstrup (i Skaane) for Snidstrup (i Halland) og lignende) finde tilstrækkelig Forklaring i Forfatterens fra Hovedstadens literære Liv og Omgang fjernede Bopæl og Mangelen af egne eller andres genealogiske Samlinger til Sammenligning. Endelig kunne vi aldeles ikke goutere disse archaiserende Navne i Begyndelsen af J. Eriksens Levnet, Reinhalldr, Eirikr, Sverrir etc. Som man vil see, er alt dette imidlertid kun Smaating, der ei kunne forringe disse Arbeiders Brugbarhed og Nytte eller gjøre Forfatterens Flid og Omhyggelighed mistænkt; mere Vægt kunde maaske den Indvending have, at de biographerede Personers Billeder kun træde dunkelt frem; man hører, at de have været mærkelige, kraftige, nidkjære Geistlige uden, tydelig at kunne see dette gjennem de fremførte historiske Fakta, (dette gjælder især Jørgen Eriksen, hvor Biographien mest indeholder Stridigheder om Tienden, Foranstaltninger mod de opsætsige og ryggesløse Almuer etc.), men saadant hidrører vel for en stor Deel fra Kildernes Fattigdom og hele fragmentariske Beskaffenhed. I Anledning af Forfatterens Beretning, at den Prædikestol i Stavangers Domkirke, der endnu bruges, er den samme, som Henrik Brockenhus til Ellinggaard og hans Frue forærede Kirken, ville vi bemærke, at efter en Beretning i Justitiarius Bergs efterladte Samlinger skal den være forfærdiget af en Skotte, Andrews Smith (Stamfader for en talrig vestlandsk Slægt af dette Navn), hvis Levetid imidlertid falder i den sidste Halvdeel af det 17de Aarhundrede eller omtr. 100 Aar senere end H. Brockenhus's. En Besigtigelse af Prædikestolen vil imidlertid let kunne afgjøre dette, thi selv uden Sagkyndighed til Bedømmelsen af dens Stil, vil enhver, hvis den er foræret af H. Brockenhus, paa samme kunne finde hans og Frues Vaabener, der aldrig manglede ved en saadan Leilighed; (hans Vaaben er 3 pælvis satte Roser, hendes 2 Væderhorn). — Bidragene til Holts Presters og Prestegjelds Historie forekomme os at være det mest interessante af disse Arbeider, da her forefindes værdifulde biographiske og genealogiske Oplysninger om Presterne til Holt i de sidste 2 til 300 Aar; forskjellige Specialiteter, der blot kunne have Interesse for den i Arendalsegnen lokaliserede, finde sin Berettigelse i den i Fortalen paapegede Omstændighed, at Bogen er skreven med stadigt Hensyn til og tildeels paa Begjæring af Forfatterens Sognefolk. Vi maa imidlertid ved dette Arbeide beklage den unøiagtige Korrektur, der oftere har medført meningsforvildende Trykfeil (f. Ex. S. 25 Aarstallet 1673 for 1693, S. 51 Aarstallene 1626—1640 for 1726—1740 o. fl.), eller Udeladelser af Ord og Aarstal, f. Ex. S. 49, 55, 66; Hertug Ferdinand af Brunsvigs franske Brev (S 77) er slemt inkorrekt. Nogle Feil maa være Skriv- eller Hukommelsesfeil som S. 20 Søfren Hansen for Hans Søfrensen, S. 21 Christian V for Frederik III o. s. v. Hans Drunken og Michael Warden, som Forfatteren oftere nævner, have vi i andre Kilder altid seet kaldte Drukken og Wardan. Formodningen om Maren Mortensdatters 3die Giftermaal (S. 20) maa være urigtig, da Forfatteren S. 23 oplyser, at hun havde en Datter med sin sidste Mand, Hr. Mogens Lauritsen Lind, hvorved det altsaa omtrent bliver en Umulighed, at hun kan have været gift med Hr. Anders Davidsen, der døde mindst 34 Aar, før hun kan være bleven gift med Hr. Mogens Lind. — For Anders Gravers Fortællinger have vi meget liden Respekt ligesom overhovedet for Sagn og mundtlig Tradition, hvorfor Forfatteren synes os at nære vel stor Forkjærlighed. Med denne Opregning af endeel af de vigtigste forefundne Feil er det ikke vor Mening at udtale nogen Dadel over Hr. Fayes Arbeider - vi vide altfor vel, at deslige Feil ere uundgaaelige i specialhistoriske Værker - tvertimod tro vi hos ham at have fundet den ufortrødne Flid og Udholdenhed, der er saa nødvendig ved deslige Foretagender, hvorfor man maaskee fra ham engang tør vente fuldført det oftere paabegyndte Arbeide, en Prestehistorie for Christiansands Stift i Lighed med Erlandsens for Throndhjems og Tromsø Stifter, et specialhistorisk Desideratum, hvis Afhjælpelse vi indstændigt ville lægge ham paa Hjerte. h. h.

— **Bidrag til Sjælens Diætetik** af Friherre Ernst Feuchtersleben, Med. Dr. Efter Originalens 16de Oplag. Kbhn. Forlagt af Fr. Wøldike. 1859. En meget interessant Bog, netop fordi den i et let og behageligt Sprog udtaler Ideer, som ellers ikke ere synderlig tilgjængelige, men dog maae udtales, hvis Begreberne om Sjælen ikke altid skulle svæve paa Overfladen. Derfor er den et i sit Slags klassisk Værk. Blot ikke det lette Sprog gjør, at det gediegne Indhold glider for let ned og gjør et for flygtigt Indtryk. Den bør derfor læses flere Gange. Hvor sandt og fiint drøftes ikke her Lidenskabernes, Temperamenternes og Affekternes Væsen? Og fremfor Alt det Afsnit om Hypokondri! — Bogen slutter sig til et af Kant forfattet Skrift: „Sindets Kraft ved Forsættet alene at blive Herre over sine sygelige Følelser." Dette maa for Kjendere være tilstrækkeligt til at give en Idee om Bogens philosophiske Standpunkt. Vi anbefale Bogen fornemmelig til alle Pebersvende og gamle Tanter, item til alle Læger og ikke mindst til DHrr. Sindsygelæger paa Gaustad.

— **Naturvidenskaben i dens Indflydelse paa Poesi, Religion, Moral og Philosophi** af Julius Frauenstädt. Oversat fra Tydsk. Kbhn. Jak. Lunds Forlag 1859. En djervt skrevet Apologi, hvori søges godtgjort Naturvidenskabens fredelige Forhold til de fire nævnte Retninger af Aandslivet. Krasmaterialistisk er vistnok ikke Bogen. Den frabeder sig paa det Bestemteste en saadan Opfattelse. Men det hele Beviis klinger unægtelig noget tautologisk, naar Forfatteren i Præmisserne benytter en formeent Ret til at bortskjære af Poesi, Religion o. s. v. Alt, hvad der ikke øiensynlig stemmer overeens med de vundne naturvidenskabelige Resultater; thi at Resten da kan faae Lov til at være i Fred, forstaaes af sig selv. Den begynder saaledes med en Udkastelsesforretning, idet al positiv Religion og al spekulativ Philosophi uden videre jages paa Døren. Forøvrigt er den greit og klart skrevet i al dens Overfladiskhed. Uvilkaarligt fornemmer man dog en mindre behagelig Duft fra Chemien, denne Videnskabernes Kjælderetage, - en Duft, der kan være brav nok paa sit Sted, men vel ikke bør mærkes i den høiere aandelige Sphære, hvorhen Forfatteren fører sit Publikum. Dog maa man indrømme Forfatteren, at han er en god Deel noblere end de mange andre tydske svovelvandstofholdige Materialister, saasom Karl Vogt og deslige.

— **Pigebørns Opdragelse og Underviisning** af Dorthea Valentiner, Bestyrerinde af en kvindelig Opdragelsesanstalt i Glückstadt. Paa Dansk ved Charlotte Jakobsen. Kbhn. P. G. Philipsens Forlag. 1859. Det er en sand Vederkvægelse efter en saadan Bog, som den nysomtalte, at læse dette lille Skrift, forfattet med en kvindelig Sjæls Varme, fine Takt og usvækkede Tro paa aandelige Magters Tilværelse. Man følger her de „nysselige" Pigebørn fra de ere smaae Skrighalse med alskens andre Prætensioner end netop den „at ville behage" til de blive store „Damer," hos hvem Behagelysten maaskee let bliver den eneste Tilbøielighed; og overalt Skridt for Skridt giver Forfatterinden sine Læsere mangfoldige ikke paa aprioriske Theorier, men paa praktiske Erfaringer grundede Raad. En omstændeligere Detail kan man neppe ønske sig. Der kunde gjerne sættes alphabetisk Register med Henviisninger til i Slutningen. En flygtig Gjennemlæsning kunde maaskee indjage en ængstelig Familiefader den Frygt, at Forfatterinden vilde proppe altfor megen Lærdom i Smaapigerne; men vi ville optage Alting i den bedste Mening, og troe, at, naar der her foruden de almindelige Skolefag diskes op med Botanik, Physik, Metrik, Architektur, ja endog antik Literatur, saa er Meningen kun den, at Smaapigerne skulle lære disse Sager saavidt at kjende, at den Idee, som forbindes med de fremmede Navne, bliver dem saa klar og fortrolig, som det udfordres til almindelig Dannelse. Skulde den ærede Forfatterinde have høiere Tendentser, da maa vi sige: „For Alting ingen Blaastrømper!" E. F.

Norge.

Christiania. En ung Mand, der i Bergen udskreves som Soldat 1857, drog s. A. til Sverige, hvorfra han forgjæves er søgt udleveret, da saadant ikke er hjemlet ved nogen Overeenskomst mellem de forenede Riger. — Götheb. Handels- og Sjøfarts-Tidning tager heraf Anledning til at oplyse, at en af Sveriges politiske Veteraner paa Rigsdagen vil vække Motion om Unionens Opløsning!!!

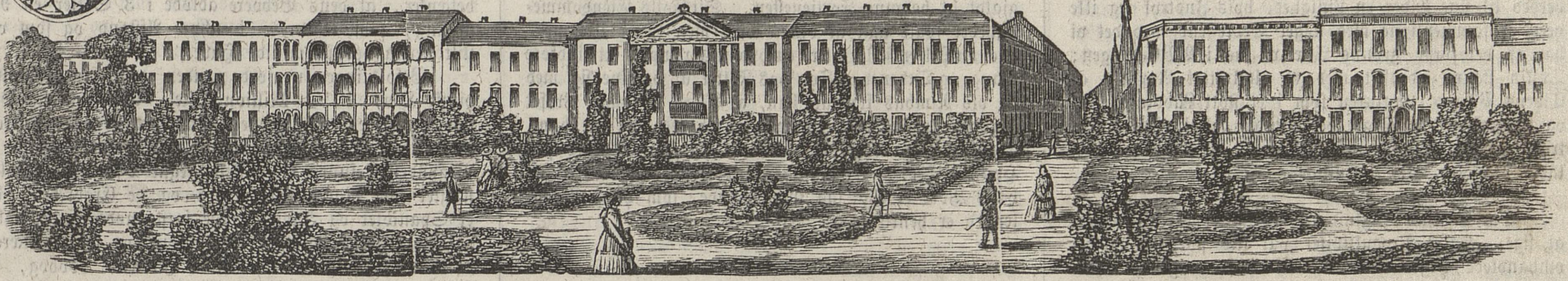
— I forløbne Uge har her i Byen en sindssvag Jomfru druknet sig og en tidligere i Slaveriet hensat Bogbinder hængt sig.

— Levangers Valgmand og Avisredaktør fortolker nu det Hurra, han paa Bryggen udbragte for Hr. Bastian Paulsen, som et Frydeskrig over at see Hr. Paulsen vel ude af Byen.

— „En Kaprice" er gaaet 20 Gange paa Christiania norske Theater og vedbliver fremdeles at trække fuldt eller mestendeels fuldt Huus. Ved Siden heraf er nylig opført Holbergs fortrinlige „Jean de France."

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 44. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 30te Oktober 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Tullin og hans Efterfølgere.

(Af Hartv. Lassen.)

III.

Mere tiltalende fremtræder denne Betragtningsmaade i følgende Vers: (S. 74)

„O Dal! ja du er skjøn! men hør din Skaber siger:
Det mindste Blomster har en Dal saa skjøn som du;
Den Dal igjen er fyldt med Sæd, hvis mindste Frø
Indslutter i sin Punkt ti tusind nye Poder,
Og deres Frø igjen er Millioners Moder. —
Knus nu et Sennepskorn, og se en Verden døe."

og i den af Samtidige beundrede Linie om „de Dyr, som paa et Støv opdager nye Lande." (S. 81).

For en saadan Naturbetragtning ligger det meget nær at synke ned til den haandgribeligste Prosa: Betragtningen af det Skabtes Hensigtsmæssighed. Her en Prøve:

Efterat Digteren har besunget de Vidundere, Natten viser ham, og tilraabt sin Ven:

O skam dig, Philadon, om du alene troer
Den Sandhed, Natten dig saa mathematisk viser;
Hvad? har Du ikke her Euclidiske Beviser?
Saa tro ei blot, men se, og føl at Gud er stor!

vender han sig til den nye Akt i „Ordnens Skuespil"; Dagen bryder frem - og hør nu, hvorledes en Digter hilser den opgaaende Sol!

„Hvad Orden, Sammenhæng og Harmoni er her
I dette Mellemrum, det Halvlys, som frembryder
Imellem lyst og mørkt, og al Naturen fryder
Med straalebrækket Lys, før Lyset selv er der.
Hvis Solens Glands med eet af Mørkets Skjød udbrød,
Hvor farlig blev dens Ild for Skabningernes Oie!
Hvor lidet vilde da en Sol vor Jord fornøie,
Hvis Middags Straaler selv knap Lys og Varme bød.
Nei den som skabte Lys var hertil alt for viis;
Den Gud, som intet Spring i Skabningsraden taaler,
Han bød en Athmosphær at brække Solens Straaler,
Og dele Lyset ud til Jorden gradeviis.
Strax brød paa Himlen frem oplyste Dunsters Skin,
Og Oiet blev ved Skimt til Lyset forberedet:
Afbrudte Straaler blev om halve Jorden spredet,
Og Dagen kom og gik i flere Trappetrin."

Ved Synet af „den Verden, som ved Solens Lys er udklækket af sit Mørke", kommer nu Digteren til en mere regelmæssig Udvikling af sit Thema:

„Før raabte Himlene, nu Jorden ogsaa skriger,
Vor Skabnings Kjede er vor Skabers Væsen liig!
Alt, hvor du seer dig om, er proppet fuldt af Liv,
Og intet Rum er tomt."
„Hvor stort et Mellemrum fra blot Emfindtlighed
Til muligste Forstand! — det Rum kan ikke gabe,
Hvad Grader af Fornuft fra Plato til en Abe;
Fra Abens Tænkekraft til Østersskallens ned!
Hvad Størrelses Forskjel fra Leviathans Krop
Og til det mindste Dyr, som intet Glas opdager,
Fra Længden af det Liv, som kronet Hjort fremdrager
Til det Ephemeron paa een Dag fylder op!
Mon disse store Rum er fyldte nederst fra,
Og op — hvo veed hvor langt? — Mon Aand, og Krop og Evner
Opstiger gradeviis til Tal, som Ingen nævner? —
Fornuft, Erfaring, Glas og Oie svarer: Ja!

Og denne samme Orden og Ligevægt har været fra „Verdens Vaar." Her tages Statistiken til Hjelp:

„Man har gjort Overslag paa Fødde og paa Døde;
Men aldrig viist et Kjøn, hvis Mage savnet var." (S. 78).

„Se nu", heder det videre (S. 79)

„Se nu, min Philadon, bli'r Skabningsplanen stor,
Naar alt er fuldt af Liv, af Evner, Drifter, Pligter,
Hvis Virkning ei til Een, men til det Hele sigter;
Og paa den mindste Deel det Heles Vel beroer."

„Opblæste Kreatur!" siger han til Mennesket:

„Hvor liden er den Kreds som du kan oversee!
Hvis Alt er skabt for dig, det Meste staar forgjeves." (S. 80.)
„Hvor tør du indbilde dig at du er en Middelpunkt for alt det Skabte?
Slig daarlig Fordom gjør Naturen til en Ørk.
Dens største Deel bli'r tom, dens Skranker altfor trange:
Forsynets Labyrinth har ellers dunkle Gange;
Men sigter Alt til dig, saa bli'r den altfor mørk." (S. 81-82.)
„Her hægtes Alt i Eet, og denne Kjede gjør,
At Verdens mindste Deel forbinder alle Dele,
At Viisdom, Kunst, og Magt, oplyser meer det Hele,
Og Gud bli'r mere stor, og viis og god end før." (S. 83).

„O Ven", saaledes slutter denne Betragtning, „hvad bli'r du da, naar jeg seer det store Alt? naar Solkredsen kun er en Punkt af det Hele; Jorden en Punkt af hiin, og du — Nei Philadon forsvinder for mig nu." (S. 85.)

— Altsaa: Alskabningen er en gradvis Udfoldelse af Guds Skabermagt; fra den svageste „Emfindtlighed" til den høieste Grad af Bevidsthed er alt Orden og Sammenhæng; og Mennesket, Philadon og alle de andre enkelte Mennesker, er forsvindende Atomer i denne Endeløshed. Ethvert Væsen er et nyttigt Hjul i dette maalløse Maskineri: Universet, som Guds Almagt og Viisdom har sat i Gang, og nu gaar det. Det Bliv, Skaberen engang har udtalt, virker i al Evighed gjennem det Skabte, som en ustandselig fortsat Omskiftning af Fødsel og Død, thi „Døden bestaar kun i at forandre Formen." (S. 83.) „Hvorfor sukker du fordi Falken tog en Lærke?" „Er Suk vel philosophisk her?" Du og Falken æder Lærken, Lærken æder Orm, og Ormen æder dig og Falken" - og dermed Punktum. (Se S. 82 og 83). Alt Skabt sigter til det store Heles Bedste, og til Opnaaelsen af denne Hensigt er ethvert Væsen, paa sin Plads, lige godt; for Gud er „alt lige dyrt, en Verden og et Løv." (Søfarten S. 48.) Vi Naturphilosopher har Gaader nok at løse forresten („Forsynets Labyrinth har ellers dunkle Gange"); hvorfor skulde vi da skabe os den Største, som ingen Forstand kan løse: et Brud paa Naturens Orden, et grændseløst Svælg mellem denne Naturens Aand paa den ene Side, og paa den anden Side en Menneskeaand, der skulde være noget Andet end det vi ved at følge Skabningen gjennem alle dens Stadier finder den at være: denne Naturaands Kulmination; der skulde være personlig, personligt uforgjængelig?

Nei naturligviis. Det maa blive den sidste Konsekvens af den Betragtning der ensidig søger Gud i Naturen, og seer hvorledes her

„Materie og Aand
Af særskilt Slægt og Art paa Trappetrin opstige,
Hinanden mere liig, dog aldrig ganske lige,
Og Alle Hemper paa det samme Klædebaand." (S. 62.)

Naturen gjør ingen Sprang; Mennesket er kun Kjedens sidste Led, og faar da den betænkelige Ære, at indtage det øverste Trin paa en Rangstige, som betegnes ved: Østersen - Abekatten - Plato. (S. 76.)

Men til denne Konsekvens har dog vor Digter ikke ligefrem gaaet. Han afbryder med et betegnende „Imidlertid", hvorved „Afhandlingens" Slutning i Grunden løsrives fra den foregaaende Udvikling:

„Imidlertid er du, o lille Væsen, her,
Ja her til større Haab, til evige Hensigter,
Til dit og Verdens Vel, et Maal for Manges Pligter,
Skjønt ussel som en Orm, dog som en Engel kjær."

Og hvad var det, som først bestemte dig til Lem af Verdens Stad? heder det videre. Det er Kjærligheden:

„Vox da igjen paa ny, og stig til Engles Rang,
Du lille Kreatur, som bag en Punkt dig gjemte!
Drog Kjærlighed dig ud af Intet og bestemte
Dit Væsens Oiemed før Engle blev engang;
Hvor stor bli'r du min Ven." — —

Her, ved Tanken paa et alkjærligt Forsyn, skulde man vente, at Reflexionen vilde forstumme; men Forfatteren glemmer ikke, at han skriver et Læredigt, og betragter selve Kjærligheden teleologisk:

„Hvor stor bli'r du min Ven, naar Kjærligheden har
Valgt dig som mest bekvem blandt Muligheders Mængde,
At fylde op et Led i Skabningskjedens Længde,
Og Verden uden dig den bedste ikke var."

Først i Digtets Slutningsvers er Digteren endelig frigjort fra Reflexionens Tvang:

„Her daanede min Geist! Hør Engle synge nu,
Og Verdner Gjenskrald gi'r af Englechorets Tone;
Ja Guder knæle ned for den Uskabtes Throne,
Og synge: Hellig, stor og viis, og god er du,
Du Aarsag til alt Skabt, dets Ophold, Liv og Ven,
Ei ene Engles Gud, men ogsaa Miders Fader;
Som føder Cherubim, og ei en Orm forlader:
Velsignelse og Lov og Priis er din igjen!"

Petersen har sagt, at vi allerede i Arreboe har Tullin. Dette er træffende forsaavidt begge Digtere søger i samme Retning: Gud i Naturen. Men længer rækker dog neppe Sammenligningen. Thi i Maaden er der saa stor Forskjel mellem begge Digtere, som mellem det 16de og 18de Aarhundrede. Hovedforskjellen mellem dem er, i Korthed betegnet, den, at i Arreboes Digt (Hexaemeron) skjuler der sig en poetisk Grundstemning under en ofte raa og usmagelig Form; i Tullins Digtning er det et elegant poleret Ydre, som tildækker en i sit Væsen prosaisk Grundtanke. I Arreboe gjenkjende vi en Tidsalder, som med al sin Armod dog havde et poetisk Element: enfoldig Tro; i Tullin seer vi Repræsentanten for en Slægt, der var rig paa alle aandelige Gaver - Poesien undtagen. Man har vanskelig ved at læse et Digt som Hexaemeron tilende; man trættes ved dets snakkesalige Bredde, af den Massivitet, hvormed Stoffet tynger paa Fremstillingen; men har man læst det, vil man ogsaa erkjende, at der i al denne grændseløse Mangfoldighed er et ægte lyrisk Udgangspunkt, hvortil Digteren altid vender tilbage: „Skaberens hellige og herlige Bestuelse." Det er en Slags Encyklopædi paa Bibelens Grundlag; vi seer, hvorledes Digteren saa at sige med Skriften i Haand gjennemvandrer det hele Univers, og overalt med from Andagt kalder Alstabningen til Vidne om Skaberens Almagt og Godhed. At det for vor Tids Læsere ofte maa blive trættende at følge ham paa denne Vandring, er naturligt, naar man betænker Tidens æsthetiske Umyndighed i det Hele taget, at meget, som hans Samtidige med Rette kunde ansee for kunstfærdigt og smagfuldt, nødvendigviis maa forekomme os usmageligt, og paa den anden Side, at det Lærestof, Digtet meddeler, for os har sit største Værd som betegnende for Tidens tarvelige Kundskab. Men med alt dette vil man dog ikke lukke Bogen til uden et Indtryk af at Tidens Aandsretning her er kommen tilsyne i en Frembringelse, som med alle sine Mangler bærer en Digteraands Præg, og Sønnens Vidnesbyrd, at han var „af Naadens og Naturens Gave en Poet", vil staa fast saalænge vort Sprog er til. Arreboe betragter ligesom med foldede Hænder Alskabningen i from troskyldig Henrykkelse; denne religiøse Grundtone vender altid tilbage som Motivet i en Symfoni, og den klinger i heldige Oieblik frem i Udtryk af en poetisk Sødme, som ingen Smagens Omskiftelse kan bringe os til at miskjende. Naturen fremtræder for hans Blik i Skriftens enkle Omrids; i Tullins meget vidende Tidsalder forvilder Poesien sig under en forskende Betragtning af dens hemmelige Kræfter. Løsreven fra den enfoldige Kristentro, urolig, higende vanker Tids-

aanden om gjennem Alskabningen for saa at sige at ræsonnere sig op til Gud: at tvivle om et Forsyn er for Tullin „opblæst Uforstand“, og Modsætningen mellem begge Digtere kan neppe udtrykkes mere betegnende, end ved at stille dette Udtryk mod Arrebces ligesaa karakteristiske, at vi skal søge Gud i „simpel Uforstand med Ydmyghed“ (Hexaemeron S. 30.) Arreboe siger: der er en almægtig Gud; se her hans Gjerning - Tullin: se denne Skabningens Orden og Sammenhæng, altsaa maa der være en Gud. For Arreboe fremtræder Naturen som i Edens Have, og hans Naturskildring faar derved til sine Tider en Liflighed, hvis Indtryk jeg ikke veed at sammenligne med noget Bedre end med det vi har af det første grønne Træ vi saa i ABC-Bogen; Tullin staar, udrustet med et vidtløftigt Apparat af Tidens Viden, i Naturen som i et stort Laboratorium, og frembringer et Digt, der tiltaler ved træffende Udtryk, sindrige Vendinger og klangfuld Versifikation, men lader os kolde efter Læsningen.

Om Tullins Digtning forøvrigt er der ikke meget at sige. Hans Produktivitet var ikke stor, og de her omhandlede Digte var i den Grad fremragende Gjenstande for Samtidens Opmærksomhed, at hans øvrige Frembringelser*) neppe bemærkes ved Siden af disse, hvorved han blev „instar omium.“ Mindre for den litterærhistoriske Interesses Skyld, end for at være retfærdig mod Mennesket, bør man dog nævne, at der blandt hans Digte findes flere (som f. Ex. Tanker om Dommen, Ved en døende Søsters Seng, Over Iver Eliasen o. fl.), som viser os, at han i sit Hjertes Lønkammer havde en anden Gud end den han søgte i „Fornuft, Erfaring, Glas og Øie“, en anden end den han, forledet af Tidens Forstandshovmod, i Naturen fandt (at jeg skal gjentage den maaske mest karakteristiske Linie i hans Læredigte)

mere stor og viis og god end før.**)

Hans Færdighed i den sententiøse Stil viser sig ogsaa i en Mængde Gravskrifter, hvormed Udgaven af hans Digte er overfyldt. Over sig selv skrev han paa sit Dødsleie (1765):

Læser!
Jeg var hvad du er,
Hvad jeg er skal du blive,
Brug det Nærværende:
Tænk paa det Tilkommende.
Jeg kom ind i Verden (o. s. v.)
Hvad jeg har bestilt der
Skal hiin Dag vise.

*) Det skulde da være Hyrdedigtet „Thyrsis til Melikrona“, som Rahbek siger „en Tid var de danske Pigers Yndlingssang, og ligesaa hyppig paa de Skjønnes Læber, som siden Orpheus's flaueste eller Høstgildets deiligste Sange.“

**) Hans Efterligner N. K. Bredal kunde ikke bare sig for at eftergjøre denne Linie, i Form af en Kompliment, kan man næsten sige:

„Du, som var fordum stor, du er nu større, Gud!“
(Tanker om Videnskaberne.)

Schamyl.

Schamyl, Kaukasernes tapre Anfører i deres langvarige nationale Kamp mod Russernes Overgreb, er nu endelig falden i sine Fienders Hænder og ført fangen til Petersborg. Hans Heltebane er dermed afsluttet, han selv træder ligesom Abd-el-Kader bort fra Begivenhedernes Skueplads. I denne Anledning give flere udenlandske illustrerede Blade hans udførlige Biographi og Portræt. Efter „Illustr. Zeitung“ gjengive vi ogsaa Portrætet; men da vi allerede i en tidligere Aargang have omhandlet hans Liv, maa vi her indskrænke os til nogle korte Notitser.

Schamyl er født i Himry i Daghestan 1797. Allerede i den mod Rusland udbrudte Krig i 1824 deeltog han, og om Vinteren 1831 undgik han kun, ligesom ved et Eventyr, Døden. I 1834 stillede han sig i Spidsen for de kaukasiske Stammer og førte især fra 1839 Krigen mod Rusland med overordentlig Kraft. Han omgav sig med en Livvagt af 1000 Mand, Kjærnekarle, der udgjorde den russiske Hærs Skræk. Denne Garde modstod eller tilintetgjorde mere end en Gang den mangedobbelte russiske Styrke. I 1846 slog han med 10,000 Mand den 9 Gange saa stærke russiske Hær, og gjorde et stort Bytte. I Aarene 1840-1850 modstod han med stadigt stigende Held de russiske Angreb og udstrakte sit Vælde endog til Provindser, der tidligere vare anseede som russiske. Men siden 1852 har Lykken været ham mindre og mindre gunstig. I sidste Foraar overgav en heel Deel af de af ham beherskede Lande sig til Russerne og flere og flere af hans Undersaatter faldt fra. Schamyl var ikke alene mærkelig som Kriger, men ogsaa ved Ordningen af sit Lands indre Anliggender. Han indførte en ordentlig Statsforvaltning, hvorved han gav sin Magt et sikkert Fodfæste, skrev en ny Lovbog, inddeelte Landet i Distrikter, der hvert skulde stille sin Krigsmagt og bragte Eenhed tilveie med Hensyn til de Sondringer, som i religiøs Henseende fandt Sted mellem Daghestans Stammer. Retfærdigheden haandhævede han med Strenghed og sparede ikke engang sine egne Slægtninge; han var tarvelig for sin egen Person, men næsten ødsel, hvor det gjaldt at belønne Fortjenesten. Sit Folks Eiendommeligheder søgte han at værne om, men kunde ikke modstaa Fristelsen til, efter europæisk Exempel, at indføre Rang og Ordener. For hos Folket at omgive sig med en vis Nimbus foregav han, at Allah og hans Profet aarligen een eller to Gange aabenbarede sig for ham, og feiredes da disse Underdage i hele Landet med stor Høitidelighed. Schamyl er middelsstor af Væxt, og hans Ydre er lige saa imponerende, som hans Veltalenhed er henrivende.

Spanien og Amerika.*)

(Efter det Spanske.)

Der er intet, hvori de Fremmede have været saa uretfærdige og afvigende i Domme som i det, de have skrevet angaaende det spanske Herredømme i Egnene

Schamyl.

hiinsides Havet. Dersom man skulde tro dem, vilde det ikke synes anderledes, end at de ophøiede og berømmelige Helte, som opdagede og undertvang Amerika, have alene plantet der Kastilliens Fane, forat lægge øde Land og Marker, der tilforn vare rige og blomstrende; som om hine Nationers foregaaende Tilstand havde været skikket for en meget fremskreden Civilisation. Spanien begik, det er sandt, store og lastværdige Undertrykkelser; dog Undertrykkelser, der næsten bestandig ledsage Erobringer, og som ikke overgik dem, som vi have seet at begaaes ved Soldater af Nationer, som gjøre sig til af at være meget kultiverede. Men ved Siden af saadanne Onder glemte ikke Spanierne at overføre hiinsides Havet sit Fædrelands politiske, civile og literære Anstalter, idet de søgte saaledes at fremdrive og forbedre de indianske Folks Sæder og sociale Tilstand. Og man skal ikke indvende, at iblandt nævnte Anstalter var der dem, som vare skadelige eller uheldbringende. Skylden herfor falder paa de dengang herskende Meninger saavel i Spanien som i næsten hele Europa; det var ingenlunde Erobrernes grusomme Tænkemaade, hvilke tvertimod vare sig bevidste at handle retteligen ved at bringe over til de nyerobrede Lande Alt saadant, som efter deres Indsigt udgjorde Moderlandets Storhed, gigantisk som den var, i en saa underfuld Tidsalder.

Hine uhyre vide Besiddelser udstrakte sig i den store Strækning af 92 Bredegrader og havde imellem sine mest fjernede Etablissementer 1900 Leguas (1600 geogr. Mile). En underbar Udstrælning, naar man betænker, at dens Beboere adløde i 3 Sekler en Regjering, som residerede i uhyre Afstand og som var skilt derfra ved stormfulde Have.

Befolkningen udgjorde, uden at regne de philippinske Øer, 13½ Million Sjæle, hvis mindste Deel var Europæere, de eneste, som vare særdeles interesserede i at bevare Foreningen med Moderlandet. I Begyndelsen kunde man alene regne 2 forskjellige Folkeslægter eller Racer, Erobrernes og de Erobredes, det er Spanioler og Indier. De første nøde de Rettigheder og Privilegier, som dem tilkom, og man erklærede de Andre, ifølge Udtrykkene i Indiens Lovbog, for Frie og ikke underkastede Trældom af nogetsomhelst Slags. Bekjendt er den ømme og medlidende Omhu, som Dronningen Donna Isabel la Catolica bar for dem lige til sine sidste Dage, idet hun paalagde i sit Testamente, at Indierne ikke maatte underkastes nogensomhelst Tyngsler paa sine Personer og Eiendomme, og at de skulde blive vel behandlede. Desuagtet gik de ikke frie for at lide nok, idet Solorzano undrede sig over, at „saameget man end gjorde til Indiernes Gavn, faldt det ud til deres Skade“; uden at lægge Mærke til at just den Omhu, som man gjorde sig forat adskille dem fra de andre Racer, forat beskytte dem, opæggede disse imod dem, og at den Fjernelse, hvori de levede under indfødte Caciqur vanskeliggjorde Underviisningen, vedligeholdt Uvidenheden og udsatte dem for store Udsugelser ved at skille dem fra Berørelsen med de høieste Autoriteter, der i Almindelighed ere de mest upartiske.

I den følgende Tid mangfoldiggjordes i det Uendelige Delingen af Kaster. Som den fornemste fremstillede sig den, der bestod af Sønner af Halvøens Indvaanere fødte i disse Klimater af spansk Rod, hvilke kaldtes Criollos. Derefter komme Mestizos eller Descendenter af Spanioler og Indier, idet Opregningen ender med Negros, som indførtes fra Afrika, og de forskjellige Afskygninger, som fremkom af deres Sammenblanding med de andre Familier af den menneskelige Slægt, som der havde slaaet Rødder. Kreolerne beholdt Lighed i Rettigheder med Spaniolerne; det fandt Sted under ubetydelig Forskjel med Mestizerne, dersom de vare Sønner af Spaniol og Indierinde, men ikke naar Faderen hørte til denne Klasse og Moderen til den anden, thi da forblev Afkommen i den samme Afdeling, som de rene Indier; hvad Negrene angaar og deres Afkom, navnlig Mulatos, Zambos etc., da regnede Loven og Opinionen dem ringere end de andre, om end Naturen havde givet dem Fortrin i physisk Styrke og intellektuelle Evner.

Af de forskjellige Klasser, fødte i Provindserne hinsides Havet, var Kreolernes den mest tilbøielige til at frembringe Forandringer. Den troede sig undertrykket, var udrustet med Kundskaber og overgik de andre Indvaanere i Rigdom og Indflydelse. Hvad Indierne angaar, ihvorvel talrige og tilbøielige i nogle Egne til at hige efter sin gamle Uafhængighed, manglede der dem dog i Almindelighed paa Kultur, og de fattedes de Gaver og Midler, som udfordres til vovelige Foretagender. Det var ikke givet dem, som havde sin Oprindelse fra Afrika, at træde ind i Kampen uden som Hjælpetropper, i detmindste i Begyndelsen; efterdi Faatallet af deres Folk i visse Egne, og fremfor Alt det Baand, som de andre Klasser lagde paa dem, hindrede dem fra at reise nogen egen Fane.

I Begyndelsen af det 18de Aarhundrede begyndte det spanske Amerika storligen at udvikle sig. Indtil da havde Formen af den indre Regjering, Reglementerne for Handelen, og andre Indskrænkninger hindret det fra at udvikle sin Velstand i behørig Udstrækning. Under de forskjellige Titler af Vicekonger, Generalkapitainer og Gouvernører udøvede Militærchefer den øverste Magt, hvilke alene vare ansvarlige for sin Opførsel hos Kongen og Indiernes Raad, som residerede i Madrid. Deres Autoritet blev holdt i Ligevægt af Audiencias

*) Meddeleren af nærværende Stykke har ledsaget det med følgende Bemærkning: „Det er ikke ualmindeligt i historiske Lærebøger at finde Spanien anklaget for Uretfærdighed i Behandlingen af sine forrige amerikanske Besiddelser. Det tør derfor rimeligviis være af Interesse til Befordring af den historiske Retfærdighed at see denne Sag, der udgjør en ikke lidet vigtig Deel af Menneskehedens Historie, fremstillet i et andet Lys af en Forfatter, som udentvivl paa det Nøieste kjendte til Forholdene, og har et ikke uberømt Navn. Det er den spanske Historieskriver el Conde de Toreno, som i sit Værk, „Historie om Spaniens Opstand, Krig og Revolution“, forklarer denne Sag saaledes.“

(Domstolene), som foruden at udøve det dømmende Embede indblandede sig under Navn af Raad i Regjeringen, og raadede Vicekongerne eller understøttede dem med de Midler, som de holdt for passende. Heri fandt ingen væsentlig Forandring Sted, undtagen at der i visse Provindser som i Buenos Ayres indsattes uafhængige Generalkapitainer eller Vicekonger til stor Velgjerning for Indvaanerne, som tilforn saae sig nødte til at henvende sig om mange Anliggender i store Distancer.

I Bestyrelsen af Retfærdigheden kom, næst efter Audiencias, som vare de øverste Domstole, og fra hvem man ogsaa i bestemte Tilfælde havde at henvende sig til Indiernes Raad, Alcaldos (Underdommere) af første og anden Grad ligesom i Spanien, hvilke udøvede hver for sig sin Myndighed deels i det Dømmende, deels i det Økonomiske, idet de havde Forsædet i Formandskaberne, Forsamlinger. som befandtes indrettede paa de samme Vilkaar som de paa Halvøen med deres Mangler og Fordele.

Alkalderne af første Grad udøvede paa den Tid Herredømmet grundedes, en Sædvane, som var en Misbrug og til Fordærvelse; thi under Paaskud af at de Indfødte behøvede for at arbeide en særegen Spore, satte de iværk det, som man kaldte Repartumientos. Et Ord af ond Betydning og som udtrykte en Overleverelse af Varer, som Alkalden gjorde til enhver Indier til hans eget og hans Families Brug for overdrevne Priser. Man gav de forskjellige Varer paa Betroelse og at betales inden et Aar i Produkter af Landets Agerdyrkning, der taxeredes efter Alkaldernes Godtykke, hvilke derfor, da de vare baade Skjønsmænd og Parter i Foretagendet, begik trykkende Udsugelser, og bleve i Almindelighed meget rige ved Udløbet af de fem Aar af deres Øvrighedsbestilling, i Særdeleshed i de Distrikter, hvor man høstede Korn. Don José de Galvaez, sidenefter Marqvis de Sonora, som paa Stedet havde været Vidne til de skadelige Følger af saadant forargeligt Forhold, saasnart man betroede ham i Carl den 3dies Regjering Ministeriet over Indierne, afskaffede Repartumientos og Alkaldeposterne af første Grad, og indførte istedetfor denne Autoritet de saakaldte Intendencias for Provindserne og underordnede Embedsmænd for de mindre Dele, en Forbedring af stor Vigtighed i den amerikanske Administration, men imod hvilken desuagtet de mere interesserede Korporationer i Landet skrege mægtigen, idet de forsikkrede, at uden Tvangen vilde Indieren slaae sig til Lediggang til Skade for det offentlige og private Bedste, saavelsom for gode Sæder. En vildfarende Dom, som kom af indgroet Fordom, hvilket inden kort Tid Erfaringen godtgjorde.

Da Intendanterne vare udnævnte vandt tvertimod meget den økonomiske Green af den offentlige Styrelse. Tilforn indsamlede de kongelige Betjente selv eller ved Hjælp af Kommissionærer Afgifterne, og havde sine Forbindelser med Generalintendanten, som residerede langt fra Hovedsædet for de forskjellige Provindsers Styrelse. Nu da i hver Provinds var ansat en Intendant, voxede Aarvaagenheden over de mindre Dele (Bygderne), hvorfra Underbetjentene og de kongelige Betjente havde at sende med Punktlighed til sine Chefer de indsamlede Summer, og hver for sig nøiagtigt Regnskab, idet de og ved Hjælp af Kautioner gave Sikkerhed for den gode og troe Udførelse af deres Bestillinger. Med saadanne Forholdsregler vandt Indtægterne en utrolig Tilvæxt.

Paalæggene vare i mindre Antal og ikke saa svære som i Spanien. Man betalte en Konsumtions-Afgift af alt det, som indførtes eller solgtes, 10 pCt. af Sølvet og 5 af Guldet, som udvandtes af Minerne, med nogle mindre mærkelige Paalæg.

Christianias nye Kvartaler. Parti fra Hjørnet af Kirkegaden og Østregade (Se Nr 42.)

Det bekjendte Paalæg under Navn af Tributo faldt alene paa Indierne, til Erstatning for at de vare fri for førstnævnte Afgift; det var en Kopskat i Penge, trykkende i sig selv, og meget vilkaarligt indfordret.

Paa samme Tid man indførte Intendancios foretog man en Inddeling af Territoriet, som ikke lidet bidrog til de Indførtes Velvære. Og paa samme Maade som ved Nærværelsen af respektable Øvrighedspersoner større Orden havde indfundet sig i Skattevæsenet, saaledes indførtes og med den andre heldbringende Reformer. Man begyndte strax at anvende mere Flid paa Styrelsen af sine private Eiendomme, Byerne fik et mere ordentligt og net Udseende, Retfærdigheden administreredes uden saa meget Ophold og mere upartisk; og endelig tilintetgjordes den skadelige Indflydelse af Distrikterne, en frygtelig Svøbe her og Forvolder af Trætter og stormende Processer. Efter paa denne Maade at have forbedret den indre Styrelse, tog det amerikanske Velvære stort Opsving.

Ligesaamegen Indflydelse paa dens Fremskridt havde de Forbedringer, som gjordes ved den offentlige Undervíisning. Allerede under Erobringens Tid begyndte man at forplante derhen Skoler i de første Kundskaber, og Kollegier, da der bleve grundede Universiteter i forskjellige Hovedstæder. Og om man ikke fulgte de bedste Methoder, og ikke underviste i de Videnskaber og Lærdomme, som havde været mest passende, saa var det en for Spanien fælles Vanskjæbne, hvorover Mænd af Geni og Lærdom, som til alle Tider hædrede vort Fædreland, beklagede sig.

Schübelers ottende Udstilling til Havedyrkningens og Landhuusholdningens Fremme.

(21de til 25de Oktober.)

Forrige Aars Udstilling overgik i Træfrugternes Udvikling og Mangfoldighed langt de sex foregaaende, og det var ganske naturligt paa Grund af det usædvanlig rige Frugtaar og de af Selskabet for Norges Vel for den bedste Frugt udsatte Præmier. I Aar var Forholdet omvendt, idet den hele Aargang har været yderst ugunstig for Frugtavlen. Derimod vare samtlige Kjøkkenvæxter bedre og i lige saa stor, om ikke i rigeligere, Mængde tilstede, end ved de foregaaende Udstillinger.

Hvad der imidlertid udmærkede denne Udstilling i Særdeleshed var dens større Omfang; thi den gav en mere fleersidig og omfattende Forestilling om Agerbrugets og Landshuusholdningens Tilstand i det Hele. Der fandtes Produkter af begge fast fra alle Landsens Kanter: Øst, Korn og Bælgfrugter fra samtlige Stifter, ja fast fra alle Breddegrader og fra de forskjelligste Høider over Havet, Kirsebær fra Tjøtø, Blomkaal og Agurker fra det yderste Thule, fra Alten, prægtige Pærer og Svedskeblommer og de saameget efterspurgte værdalske Handsker og Skind (der langt overgaae de høitprisede Randershandsker) samt Bjørneskinker fra Throndhjem, Gravenstener fra Stod, udmærkede Æbler fra Lensmand Johnsen i Lyster og en Mængde ypperlige Træfrugter fra Godseier Foermann (Stedje i indre Sogn). Fra Fru Lena Foyn i Tønsberg var indsendt en smuk Drueklase, som veiede et Pund, og hvis afplukkede Bær fyldte en Pot. Fra Christianiaegnen vare Druer udstillede af Gartner Larsen, Mad. Klingner og Bager Fritz paa Nakholmen, og herved fortjener det at bemærkes, at Hr. Fritz, uden nogen egentlig Kyndighed i Gartneri, dog har bragt det derhen, at han ifjor af fire Viinranker solgte Druer for 50 Spd. Som en stor Raritet fra disse Egne maa nævnes modne ægte Kastanier fra Gartner Hansen paa Rosenhof.

En af Hamburgs driftigste Handelsgartnere, J. H. Ohlendorff & Söhne, havde dels af Interesse for Udstillingen i Almindelighed, dels for at anbefale sine fortræffelige Produkter her i Landet, opsendt en meget god Samling af forskjellige Træfrugter og et charakteristisk Udvalg af de nyeste og smukkeste Potteplanter, fornemmelig saadanne, som gjøre mest Effekt ved sine paafaldende og eiendommelige Bladformer, som: Begonia Rex, Begonia splendida, argentea, marantha, cebrina, Farfugium grande, Sciadophyllum pulchrum, Draeæna gracilis og nobilis, Philodendron pertusum, Pandanus utilis, javanicus og mange andre, der tilligemed en sødt duftende, til Nydelse indbydende, Ananas tjente til Dekorationer paa Udstillingen og senere til private Præmier for flittige og udholdende Udstillere.

Der var denne Gang af Selskabet for Norges Vel truffet den tidsmæssige Foranstaltning, at der allerede tidlig udsattes Præmier for de bedst tilvirkede Oste. Bedømmelseskommitteen havde den Takt ikke at tage Hensyn til de fremmede Navne (som schweizer, eidamer, engelsk o. s. v.) som man har paaklængt disse hjemmegjorte Oste, men dømte alene efter den Værdi Osten antoges at ville faa som Handelsvare. Præses i Selskabet for Norges Vel, Statsraad Vogt, uddeelte disse Præmier, 6 i Tallet, efterat have indledet Sagen med et Foredrag, som har været at læse i Dagbladene. — Derpaa holdt Sagfører Vinje en poetiserende humoristisk Speaking i Dølens Maal, og det Hele sluttedes med et Foredrag af Schübeler om Theori og Praxis.

Ved næste Aars Udstilling vil der daglig blive holdt oplysende Foredrag over forskjellige Udstillingen vedkommende Emner. Dette vil høiligen bidrage til at orientere Publikum med Hensyn til Udstillingernes Betydning og Vigtighed, og det er at haabe at denne Forholdsregel væsentlig vil bidrage til at gjenoplive Interessen for Udstillingerne, der i Aar har vist sig temmelig lunken, da de Besøgendes Antal neppe har været det Halve af hvad det var i forrige Aar, eller omtrent 1500. Den Bergenske Udstilling, der fandt Sted i den første Halvdeel af indeværende Maaned skal ogsaa have været daarlig besøgt i Sammenligning med forrige Aars.

Literatur.

Efter offentlig Foranstaltning er udkommet en norsk Oversættelse af de af Prof. Carlson forfattede **„Personalier,** oplæste ved Hs. Maj. Kong Oscar den Førstes Begravelse i Ridderholmskirken den 8de Aug. 1859." 49 S. 8. — Ligeledes er, efter det akademiske Kollegiums Foranstaltning, Professor Welhavens Tale ved Universitetets Mindefest tilligemed A. Munchs Sørgekantate udgivet i et særskilt Hefte.

Det norske Folks Historie af P. A. Munch er nu fuldstændig afsluttet indtil den nationale Kongeæts Uddøen paa Mandsiden 1319. Slutningsheftet ledsages af et Kart over Island. Det hele Værk koster 17 Spd.; men for at lette tiltrædende Kjøbere Anskaffelsen, indbyder Forlæggeren til ny Subskription, hvorved Subskribenterne ville modtage Værket i 17 maanedlige Hefter, hvert til en Priis af 1 Spd.

Der er nu den ønskeligste Udsigt til, at den længe følte Trang til en **oldnorsk Ordbog** endelig vil blive afhjulpen, idet Sognepræst Johan Fritzner, der ved forskjellige Artikler i Langes „Tidskrift for Videnskab og Literatur" har godtgjort sin Kyndighed i vort Oldsprog, har et saadant Værk færdigt til Trykken og for samme har fundet Forlægger. Hr. Fritzner har gjennemgaaet alle her tilgjængelige Skrifter, som ere trykte i Oldnorsk (og Islandsk), og har saaledes tilveiebragt et sprogligt Materiale, som endog blot derved vil være af største Vigtighed. — Det oldnordiske Selskab i Kjøbenhavn har længe bebudet et „oldnordisk" Haandlexikon, der paa en Maade maatte kollidere med Hr. Fritzners Værk. Men dertil kan intet Hensyn tages, hvor nær forestaaende Udgivelsen end ifølge de sidste Indbydelser maa forudsættes at være; thi det er altfor bekjendt, at dette Selskab, ligesaalidt som „Selskaber" overhovedet „rider den Dag, det sadler"; og derfor maa man antage, at sandsynligviis de Fleste af den nulevende Generation ville gaae glip af dets Ordbog.

Album af nyere norske Digtere. Det Billedværk, som vor driftige Forlægger Chr. Tønsberg her har paabegyndt, tør som en smukt udstyret, af Portræter ledsaget norsk Anthologi kunne regne paa Bifald og Afsætning hos det større Publikum, og navnligen vil det ved sit salonmæssige Tilsnit i det Hele afgive en passende Jule- og Nytaarsgave. Ved Indretningen af en Bog som denne kan tvende Inddelingsgrunde befølges: enten at ordne og sammenstille Forfatterne efter deres literære Indvirken, - den efter vor Formening rimeligste Anordning - eller ogsaa at lade dem følge efter hinanden i chronologisk Orden, efter Fødselsaaret. Denne sidste og nemmeste Inddelingsgrund er fulgt. Rækken af de Digtere, der indsang vor Selvstændighed paa samme Tid, som de gik i de traditionelle Ledebaand fra Fællesliteraturen, aabnes af Herman Foss, uagtet han var den sidste i Perioden med Hensyn til alt Andet end Fødselsdatum. Welhaven kommer, ogsaa af Aldershensyn, foran Wergeland, uagtet hans første betydningsfulde Optræden i Literaturen var at bekjæmpe, hvad denne begyndte med - Formløshedens og Uklarhedens Dyrkelse paa samme Tid, som han anslog, hvad Wergeland vilde, Nationalitetens Strenge, fornemmelig gjennem Tankens Simpelhed og Klarhed. Men da dette Værk kommer til at omfatte flere nulevende Personer, og det Digterne, der just ikke ere bekjendte som medgjørlige Folk, tør hiin mindre rimelige Inddelingsgrund af reent ydre Hensyn være forsvarlig, og i hvert Fald vil den være uskadelig, da vel neppe nogen er naiv nok til at ville forfølge vor Literaturs Udvikling paa Grundlag af dette „Album." Udgiveren (Forlæggeren) har ifølge Titelen helliget dette Album til vore „nyere" Digtere. Vi maa derfor ikke forundre os over, at flere af de Digtere, som mest interessere Nutiden, søges forgjæves deri. Hvor der er Spørgsmaal om Digtere, der have Betydning for Nutiden, maa dog i Sandhed ikke Asbjørnsen Østgaard, Bjørnsen, Ibsen, Kjerulf m. fl savnes. Det kan gjøre lidet til Sagen, at enkelte af disse saagodtsom ikke have skrevet Vers; thi ingen Kyndig vil knytte Digternavnet blot til denne ydre formelle Færdighed - paa hvilken Viis ogsaa Jean Paul (Frederich Richter) vilde blive staaende udenfor Digternes Klasse. Dog, saavidt vi vide, er det den dygtige Forlæggers Mening, senere at levere en ny Række af norske Digteres Portræter, hvori de andre, der maa interessere Nutiden, finde sin Plads. Det vil vel beroe paa, hvorledes denne Samling af „Klassikere" optages, om Forlæggeren vil finde sig foranlediget til at forevige de senere optraadte Digtere, der ved Talent og ideelle Formaal staar langt høiere, end enkelte af dem, som „Albumet" forherliger.

Af den bebudede Godtkjøbsudgave af **Henr. Wergelands udvalgte Skrifter** er hos samme Forlægger udkommet første Halvdeel (15 Ark), indeholdende et Udvalg af W.'s Digte, „Spaniolen", „Den Constitutionelle" og „Blomsterstykket." Udvalget, der foretages af Hartv. Lassen, som ogsaa har besørget Udgaven af Wergelands samlede Skrifter i 9 Bind, er vistnok udført med al ønskelig Kyndighed og Omhu, og vi føle os overbeviste om, at dette Hefte indeholder det bedste af, hvad der i de samlede Skrifter fylder sine tre Bind. Men naar alt det Optagne dog ikke tilstæder en ublandet æsthetisk Nydelse, er dette ikke Udgiverens Skyld, men kun en nødvendig Følge af den Udstrækning, Formløsheden og Uklarheden har i Wergelands forøvrigt geniale Digtning. Forresten ere disse „udvalgte Skrifter" ved Udvalgets Beskaffenhed skikkede til at give et tilstrækkeligt Billede af Wergelands Digterpersonlighed og ved sin billige Priis til at vinde ham Læsere i Kredse, hvor den store Udgave umulig kunde trænge frem.

— **Om de fem Sandser.** Foredrag holdte af George Wilson, Professor ved Universitetet i Edingburgh (efter 2det engelske Oplag). Kbhn. Forlagt af Fr. Wøldike 1859. Mange, som indbilde sig at være „ved sine fulde Fem," ville under Gjennemlæsningen af denne lille Bog maaskee let føle sig rokkede i sin hidtil nærede Overbeviisning. Forfatteren oplyser nemlig om, hvor lidet Folk sædvanligviis bekymre sig om sine Sandsers Udvikling, og hvor meget af Tilværelsens rige Indhold de af den Grund komme til at gaae Glip af. Forøvrigt er det ikke Forfatterens Hensigt at klage paa „Sandselighed" hos Publikum; thi Bogen hviler paa en nobel og derhos from Livsbetragtning. Hans øiensynlige Tendets er, at fremme Sandsernes Udvikling, fordi de ere det bekvemme Medium for aandige Meddelelser. Han følger den Orden, at hvert enkelt Sandseorgan behandles for sig. Først det ædleste, Øiet, dernæst de øvrige. Dette er ikke brav. Han burde begyndt med det laveste Organ. Nu føler man sig tilmode, som om der altid kommer en Bonde paa en Herremand.

Norge.

Christiania. I Juni Maaned f. A. indbøde flere ærede Medborgere til Stiftelsen af en Forening for Blinde (hvoraf vort Land har mellem 2 og 3000), sigtende til Oprettelsen af en Anstalt i Christiania, „hvor unge Blinde af begge Kjøn kunne lære at læse og skrive og i det Hele erholde almindelig Skoledannelse, samt derhos oplæres i et eller andet Haandværk eller Haandarbeide." Denne Forening tæller ifølge en netop udgiven Beretning 1600 Deeltagere, der tilsammen have tegnet sig for 2,736 Spd. 77 ß., hvoraf 663 Spd. 112 ß som aarligt Bidrag. Skjønt disse Bidrag ere meget betydelige, ville de vistnok ikke være tilstrækkelige uden Statens Mellemkomst, og Bestyrelsen har derfor indgaaet til Kongen med Andragende om, at der skal forelægges Storthinget Proposition om Oprettelse af et Blindeinstitut i Christiania for Statens Regning, hvortil et aarligt Bidrag af 3000 Spd vil udkræves. Efterat private Folk med saa særegen Forekommenhed have bidraget til at dette menneskekjærlige Maal kan naaes, som Foreningens Stiftere have sat sig, tør man vistnok vente, at Staten ogsaa vil træde styrkende og opretholdende til.

— Paa Tirsdag giver Christiania norske Theater en Forestilling til Fordeel for Byggefondet til en Nationalgalleri-Bygning. Dette Skridt fra Theatrets Side vidner om en opofrende og ærlig Villie til at fremme de nationale Bestræbelser, som vistnok Enhver maa yde sin Anerkjendelse, og det er derfor ogsaa at ønske, at Folk ved et talrigt Besøg til Forestillingen ville gjøre Sit for, at Resultatet kan komme til at svare til den velmeente Hensigt.

— „En Kaprice" gik i Onsdags for 23de Gang for næsten fuldt Huus. Imidlertid vil ei dette Stykke, ialfald ikke for det Første, blive opført mere.

— Det norske Theater i Bergen har andraget hos Storthinget om en aarlig Understøttelse af 2000 Spd., og fra Christiania norske Theater fremkommer i disse Dage et lignende Andragende.

— Under sit Ophold i Kjøbenhavn 1856—1857 stødte Stipendiat Fr. Brandt i Høiesterets Archiv paa en næsten fuldstændig Samling af de norske Herredages Protokoller eller „Dombøger" lige fra 1578 til 1664, hvilke hidtil ansaaes for saagodtsom tabte. Af disse Protokoller, der inderholder et overordentligt rigt Materiale til Kundskab om Norges indre Historie, afskrev Hr. Brandt endnu under sit Ophold dernede de 8 første fra 1578 til 1610. Efterat være hjemkommen, indgik han med Forestilling til Kirkedepartementet om at foretage de fornødne Skridt til at faae disse Protokoller udleverede. Departementet henvendte sig ogsaa til det danske Justitsministerium med Forespørgsel om hiin Samling Dombøger ikke kunde afleveres til Norge. Men dette blev imidlertid afslaaet, idet man meente, at Samlingen indeholdt saa vigtige Oplysninger til Danmarks Historie, især Personal- og Regjeringshistorie, at den burde forblive, hvor den nu engang var. Om dette Afslag indeholder det netop udkomne 2det Bds. 4de Hefte af Aarsberetninger fra Geheimearchivet Oplysning.

— Nogle og tredive Storthingsmænd, henhørende til Oppositionspartiet, deriblandt Ueland og J. Sverdrup, ere traadte sammen til en politisk Klub eller „Reformforening," hvis Virksomhed skal gaae ud paa: 1) at hævde Norges nationale Interesser og Ligeberettigelse i Unionen, 2) aarlige Storthing, 3) Ordning af Forholdet mellem Byernes og Landets Repræsentanter i Overeensstemmelse med Grundloven, 4) Jury i Straffsager, 5) Modarbeidelse af Centralisation i Udvikling og Administration (Bankens Flytning?), 6) Gjennemførelse af den kommunale Selvstændighed, 7) Almueskolevæsenets selvstændige Udvikling. Mod disse Principer for Foreningens Virksomhed kan lidet være at indvende; men der skal være fremkommet et andet, der i høi Grad synes egnet til Misbilligelse, nemlig, at Medlemmerne i Storthinget skulle votere i Overeensstemmelse med de fattede Beslutninger, eller at Foreningens Majoritet skulde binde Minoriteten i dens Stemmegivning i Thinget. Dette vilde have til Følge, af hvis f. Ex. 70 Medlemmer gik ind i Foreningen, vilde 36 afgjøre enhver Sag i Storthinget; thi de kunde da tvinge de 34 andre til at votere mod Overbeviisning og følgelig derved blive stærke nok til at afgjøre enhver Sag, — altsaa, uagtet kun en Trediedeel af Thinget, formaae at sætte igjennem hvad de vilde. Urimeligheden heri ligger klart for Enhver, og den er endog saa stor, at det ikke engang er sandsynligt, at Mænd som Ueland og Sverdrup vilde have stillet sig i Foreningens Spidse, hvis der for Alvor havde været Tale om noget Saadant. Imidlertid har Morgenbladet som Foreningens Angriber og Aftenbladet som dens Forsvarer faret dygtigt i Totterne paa hverandre, uden at man har faaet tilstrækkelig Oplysning om hiint Punkt i Foreningens Formaal, der væsentlig vil influere paa Dommen over den i det Hele.

— Her i Hovedstaden er nylig stiftet en Forening til Fremme af en fornuftig Behandling af Dyrene i Almindelighed og til Forebyggelse af Dyreplageri.

— Stipendiat Arndtsen og Prof. Chr. Boeck bebude populære Forelæsninger til Fordeel for Studentersamfundets Byggefond.

— Stiftamtmand i Christianssands Stift, Kjørboe, er idag (29de Oktbr.) afgaaet ved Døden.

— En stor Deel Storthingsmænd gave Hr. Ueland paa hans 60aarige Fødselsdag (28de Oktbr.) en Festmiddag.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Rigsdagen er aabnet 24de Oktbr. af Kongen med en Tale, der blev telegrapheret hid til Christiania, men som dog lidet mærkeligt indeholder. Et Lovforslag angaaende Dissenter bebudedes og Finantsernes Tilstand erklæredes fordeelagtig.

— Ifølge „Dagbl." er det Grev C. H. Ankarswärd, som paa Rigsdagen vil fremsætte Forslag om Unionens Ophævelse. Bladet betegner Forslaget som et Skræmmeskud, „for at gjøre en Ende paa de smaalige Klager og barnagtige Selvstændighedsskrupler, som idelig fremkomme fra norsk Side"; det oplyser ogsaa, at man i Sverige har fundet Betænkelighed ved denne Taktik som eenfoldig, ja endog ligefrem farlig.

Danmark. Ifølge et almindeligt Rygte har Reisemarschallen hos den danske Konge, Kammerherre og St. Olafs-Ridder Berling, under Allerhøistsammes Ophold i Slesvig, gjort sig skyldig i Brud paa Telegraphhemmeligheden, ved at afnøde eller aflokke en underordnet Telegraphembedsmand Texten til en Depesche, som af nogle høitstaaende svenske Officierer var sendt til Stockholm. Ved Kriminal- og Politiretten i Kjøbenhavn er der indledet Undersøgelse i Sagen.

— Bissens for sex Aar siden begyndte Statue „Moses" er nu støbt i Erts og opstillet foran Frue Kirkes Kirkes Façade, hvor der senere skal komme et Sidestykke, „David", udført af Jerichau. — En kolossal Løve, der skulde tjene som Monument over de Faldne paa Flensborgs Kirkegaard, og med hvis Modellering Bissen var beskjæftiget, er styrtet ned og knust, idet Jernstativet gav sig for den svære Leermasse af 50 Tønder. Til Flensborgermonumentet er subskriberet 20,000 Rdlr.

Tydskland. Komponisten Spohr er død i Kassel.

Østerrige. Baron Hübner er udtraadt af Ministeriet, hvortil Grunden skal ligge i hans liberale Optræden ligeover for Preussen og med Hensyn til nødvendige Indrømmelser mod Ungarn.

England. I Anledning af Chinesernes Angreb paa Englænderne ved Peihomundingen skal Regjeringen have besluttet at paaføre China Krig, efterat Frankrig har erklæret sig villig til at deeltage i Expeditionen med en Styrke af 18,000 Mand.

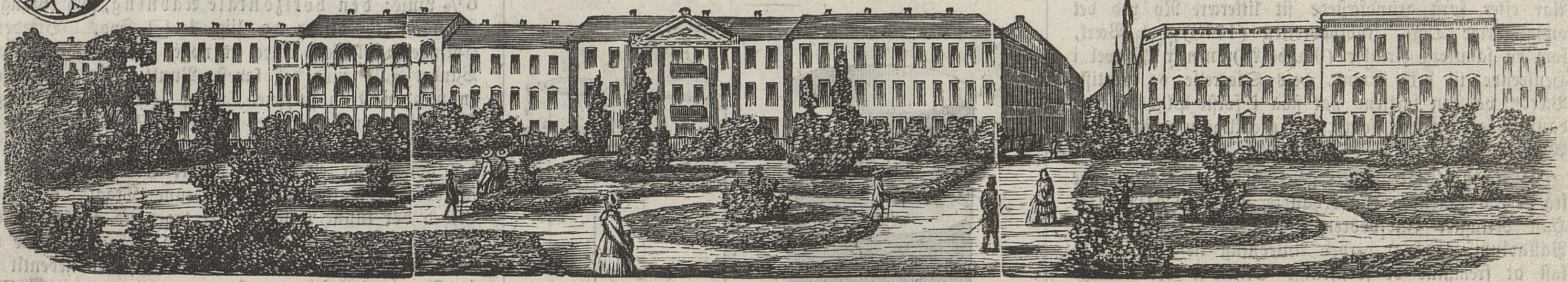
Spanien. Regjeringen har meddeelt Kortes, at den vil begynde Krig med Marokko. Engelske og franske Flaader synes at ligge beredte til at iagttage Begivenhederne og en alvorlig Spænding mellem England og Frankrig befrygtes af denne Krig.

Rettelse.

I Notitsen om Emma Neuperts Koncert Nr. 42, sidste Side staar: „Instrument af Bæhr," hvilket skal være „af Biese."

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 45. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 6te November 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Tullin og hans Efterfølgere.

(Af Hartv. Lassen.)

IV.

Om den Begeistring, Tullin vakte, indeholder Samtidens Litteratur mangfoldige Vidnesbyrd. Bekjendt er Badens Beretning om den Enthusiasme, hvormed han blev modtagen i Kjøbenhavn, da han i Sommeren 1764 opholdt sig der (for at forpagte Tolden og Konsumptionen i Akershus Stift), om hvorledes der var „ingen Mand af Stand eller Lærdom, der vilde ansees for Skjønner af Talenter, der jo opvartede ham i hans Herberge."

„O Læser! syng, føl og græd!" heder det i Stenersens ovennævnte Recension (Proteus 1766). „Jeg kjender Fremmede, som ere bevægede til Taarer af disse Vers: hvad skulde da Danske være? Men naar de høie og rørende Tanker, som her findes, presse Taarer ud af vores Oine, da lader os ikke glemme under det Samme at fælde nogle til Forfatterens Ære, og begræde det Tab, Dannemark gjorde af et poetisk Geni, hvis Lige det ikke har havt og neppe saa hastig faar." Og Aaret iforveien sang N. K. Bredal ved hans Grav:

„Et Sekulum bør gaae, og endda bør der trættes,
Om nogen med Tullin bør udi Classe sættes.
Alt hvad han rørte ved blev frit udi hans Haand,
Trods Rimets Kobbel selv, trods Sprogets Ledebaand.
Et armt udyrket Sprog Han Smag og Rigdom skjænkte,
Og Alting blev til Lys, der hvor Tullin kun tænkte.
— — Hvor Hans Tænkekraft blev stille staaende,
Der maa en Dødelig knap tænke videre;
Hvor Hans Indbildningskraft ei længere sig vover,
Der staaer den Grændse, som man ei maa stige over."

Og endnu i det nye Aarhundredes Begyndelse hører vi en vægtig Stemme (Rahbek) udhæve „Skabningens Ypperlighed blandt de ikke saa mange Mesterværker, vort Sprog har at være stolt af, da de ikke ville forgaae, før med det." (Minerva 1800.)

Man skal heller ikke gaa mange Aar frem, før man træffer tydelige Spor af Tullins Indflydelse, og allerede efter fire Aars Forløb finder vi „Skabningens Ypperlighed" efterdigtet i den ovennævnte Nils Krog Bredals „Tanker om Videnskabers og Indsigters Erhvervelse."*) Indledningen er en mat Kopi af „Maidagen" og Digtet i det Hele taget saa smagløst, at det seer ud som en Karikatur af Tullins.

Ved sine dramatiske Hyrdedigte havde forresten Bredal allerede dengang vundet en vis Berømmelse, og man mærker dette i Badens Kritik over „Tanker om Videnskaberne", naar det heder: „Man behøver ikke at lede længe for at finde mange smukke enkelte Steder og Stropher i dette Digt, og hvo kunde tvivle om at finde dem, som kjender Hr. Bredals Talenter til Digtekunsten?" - en Dom, som man nu vil have vanskeligt for i nogen Henseende at underskrive.

Det var en Prisskrifternes Periode, den Tid vi her omhandler. Blandt Tidens mest dannede og anseede Mænd herskede der en respektabel patriotisk Iver for at deres Fædrelands Litteratur skulde „følge med Tiden", og slutte sig som en værdig Søster til de toneangivende Nationers; det gjaldt at skaffe Litteraturen den fornødne Forsyning med tidsmæssige Skrifter i de „smukke og nyttige Videnskaber" for at man ikke længer skulde behøve at staae til Skamme for andre polerede Nationer. Holberg havde ved de Præmier, han udsatte for zirlige og smukke danske Vers, først slaaet ind paa denne Vei, og ved Stiftelsen af Selskabet for de skjønne Videnskaber blev Methoden bragt i System. De „slebne Hoveder" maatte opmuntres ved Udsigt til Ære og Betaling for sit Arbeide, og allerede i det første Bind af sine Samlinger kunde Selskabet udtale sin Glæde over at have modtaget „adskillige Skrifter, som ved deres Mængde vidne om Nationens Arbeidsomhed og Bestræbelser for at forbedre Sproget og Smagen", og Suhm, der ogsaa anbefalede „Prisers Udsættelse" som „den bedste og sikreste Vei til at befordre det Gode", kunde 14 Aar derefter (1775) med patriotisk Glæde betragte de Fremskridt som man i al Fald for en stor Deel havde hiint Selskab at takke for: „Vi have nu" siger han (Sml. Skr. IV, S. 113) ypperlige Læredigte, gode Oder, taalelige Tragødier og Satyrer, Idyller og Fortællinger, smukke Lovtaler og Fabler."

Det var ogsaa en af Selskabet fremsat Prisopgave, der blev Anledning til at der 5 Aar efter at Tullin i „Skabningens Ypperlighed" havde sunget sin Svanesang optraadte en værdigere Beiler til hans Digterkrands, Hans Bull, som (1769) vandt Prisen for sin Behandling af det fremsatte Thema „Hvor rosværdig en ægte Landsfader er fremfor en Herre, der sætter sin Ære i Erobringer." Det er atter den Grundtone, Tullin havde anslaaet i „Maidagen" og „Søfarten", som her træder nuanceret frem: hist Naturlivet modsat den kunstlede Kultur; her Fredens idylliske Glæder modsat de Rædsler, Vold og Herskesyge bringer over Menneskene. Nøisomhed er Frihedens og alle Dyders Moder; Herskesyge Kilden til alle Menneskehedens Gjenvordigheder — det er, i Korthed udtalt, Digtets Grundtanke.

Ogsaa en anden Forfatter, W. v. Abrahamson, vandt Prisen for en poetisk Besvarelse af denne Opgave, ved sit Digt, „Landsfaderen og Erobreren", et temmeligt tørt Arbeide, der staar langt under Bulls. Det er skrevet i rimfrie Jamber.

Det stadige Omkvæd: Natur, Natur, som lød gjennem Tiden, hørtes i Danmak ogsaa fra Statens Høider, det fremherskende Hang til at realisere det endnu meget uskyldige Ideal af menneskelig „Frihed", traadte i det politiske Liv frem i det Bernstorffske Ministeriums filantropiske Reformbestræbelser; vi ser det i Struensee voxe til en feberagtig Uro, og kan følge det endnu langt ind i Frederik den Sjettes Regenttid, indtil den franske Revolution skræmte de Styrende tilbage ved at vise dem det blodige Vrængebillede af deres velmeente Iver for Frihed og Borgervel. Der herskede i de Dage den bedste Forstaaelse mellem Poesien og Politikken; der sværmedes for Frihed og Lighed ligesaavel i Kabinetterne som paa Parnas. — En Lettelse af den danske Bondestands Vilkaar maatte ganske naturlig vise sig som det nærmeste Maal for denne reformerende Tendents, og mod Slutningen af det Bernstorffske Ministerium seer vi saaledes en Kommission til Forbedring af Bondens Kaar nedsat, en Foranstaltning, som endeel Aar senere ledede til de første Skridt til Hoveriets Ophævelse.

Selskabet for de skjønne Videnskaber fulgte nu paa sin Viis „med Tiden", og Regjeringens Filantropisme fik sit Afpræg i Litteraturen, idet det i 1770 udsatte en Præmie for det bedste Digt om „Frihed og Eiendom, som Kilderne til Jorddyrkernes Lyksalighed." Ogsaa denne Gang vandt Hans Bull Prisen ved sit 1771 blandt Selskabets Skrifter udgivne Digt: „Om Landmandens Lyksalighed ved Friheds og Eiendoms Nydelse."

Themaet var af den Beskaffenhed, at det i særlig Grad maatte tiltale en norsk Digter, og vi seer ogsaa, at han strax fører sit Fædrelands Odelsbonde frem som Vidnesbyrd om Frihedens Herlighed hos

„et kjækt og ædelt Folk,
Hvis opvakt Oie var fornuftig Stoltheds Tolk,
I venligt Aasyns Træk end Seklers Troskab lyser;
For Kulden blottet Bryst ved ingen Fare gyser;
En Gnist af fordums Ild hos Gubben end sig teer,
Af Manddom Tegn endnu den gamle Pande bær!

Han vender efter en Digression atter Blikket til sit lyksalige Fædreland, som „bevarte Friheds Skat og nød dens fulde Gavn. Ja Norge! udbryder han, Kongsberg ei, men Frihed gjør dig rig. Den frie Nordmand arbeider ikke blot for sig, men ogsaa for sin Efterslægt:

Og du min vakre Birk, fortæl min Sønnesøn,
Jeg sparte dig, at han og skulde se dig skjøn!

Skildringen af Bondens lykkelige Liv i Skov og Mark og ved den hjemlige Arne optager det Meste af Digtet. Til Slutning fremmaner Digteren Haakon Adelsten, Odelsfrihedens Gjengiver.

Ogsaa denne Gang havde Bull en Medbeiler i Jomfru Biehl, hvis Digt dog maatte lade sig nøie med at findes værdigt til Trykken.

De to her omhandlede Digte er de eneste Hans Bull har udgivet*); men disse to var nok til at erhverve ham høi Anseelse. Suhm siger, at hans Digte er „de Bedste, som nu haves paa Dansk." Rahbek kalder ham „denne Tullins og Stenersens Jevning", en Kritiker (i Bibl. for nyttige Videnskbr. 1772, Nr. 10) siger ligeledes, at han „ventelig opretter det Tab for os, som den danske Digtekunst led ved sal. Tullins altfor tidlige Død", og Jacob Baden finder i hans Digt om Landmanden „alt, hvad der udmærker sand Digtekunst." (Se Kritisk Journal 1772, Nr. 4 og 5.)

I 1772 stiftedes det norske Selskab. Dets Indflydelse paa Litteraturen i det Hele taget er her ikke Stedet at omhandle, hvad der vedkommer os her er en mindre betydningsfuld Side ved dets Virksomhed: dets Kappestrid i den alvorlige Digtart med Selskabet for de skjønne Videnskaber, i de tre Hefter „Poetiske Samlinger", hvoraf det første udkom 1775. Bortseet fra det store Stridsspørgsmaal, Ewald og Klopstock havde fremkaldt, herskede der med Hensyn til den alvorlige Poesi mellem begge Selskaber den skjønneste Enighed; det, hvorved det norske Selskab i denne Henseende adskilte sig fra det Ældre, var kun en mere nøieseende Kritik i formel Henseende, og Pram, Stockfleth og Brødrene Friman havde ingen Betænkelighed ved at hente sine Laurbær snart hos det ene Selskab, snart hos det Andet. Saaledes finder vi Tidens Yndlingsthema igjen i første Hefte, i „Den ringe Stands Fordele", besungne af Ove Gjerløv Meyer, og hører Selskabets Mester omstemme sin Harpe til Nøisomhedens Pris. Toujours perdrix.

Kort Tid derefter møder os atter en politisk Begivenhed, som efterlod sig øiensynlige Afpræg i Litteraturen. Indfødsretten stiftedes i 1776. Man maa huske paa den yderlige Ringagt, hvori Nationaliteten var nedsunken, for at forstaa den Begeistring, som denne Begivenhed vakte. Om Rigerne havde faaet en fri Konstitution, kunde ikke Jubelen været

*) I norske Videnskabers Selskabs Skrifter. 1768.

*) Et Tredie, „Elven Nids Udspring" blev først trykt længe efter hans Død (1787) i Minerva for 1808.

større. Hele den skrivende Verden kom i Bevægelse, og alt, hvad der havde pedes at gaa paa stimlede til Parnasset for at besynge denne landsfaderlige Gave til Tvillingfolket. Selskabet for de skjønne Videnskaber forsømte sig naturligviis ikke, men hængte strax sin blankeste Skilling ud. Og den blev hængt høit op; til at feire en saa mindeværdig Begivenhed maatte der noget som var Forslag i: en Ode. Men dennegang gjorde de dog ingen Fangst, i al Fald ikke nogen som de fandt det værdt at vise frem. Derimod gav Indfødsietten Anledning til, at Edvard Storm to Aar efter først grundfæstede sit litterære Ry ved det omfangsrige Digt, Indfødsretten (1778), et Værk, som en samtidig Kritiker (Rahbek?*) mener „saavel i Henseende til dets Emne, dets Størrelse og poetiske Værd" vel kan fortjene „at staa i første Plads blandt danske Digterværker", som „hans egentlige uforgjængelige Æresminde."

Storms Digt adskiller sig i en væsentlig Henseende fra de Foregaaende: han behandler sit Emne historisk. Han betragter Indfødsretten som et Nationalitetens Palladium, og faar derved Anledning til i brede Udkast at fremstille de forskjellige Skifter i det nordiske Aandslivs Udvikling. Han lovsynger Forfædrenes Dyder, og skildrer hvorledes Sydens Blødagtighed efterhaanden vandt Bugt med Oldtidens „stolte Friheds Aand", hvis Gjenfødelse han seer forkyndt ved Indfødsretten. Forsaavidt synes Storms Digt ved første Diekast at byde en Afverling i det bestandige Einerlei, som klinger gjennem de før omtalte Digte. Men i Grunden er det dog det Samme paa en anden Maade. Det samme abstrakte, tilreflekterede Naturlighedens Ideal, som Tullin og Bull lovpriser, finder han i den hedenske Oldtid, og det er meget betegnende for Tidens historiske Aandløshed, at han i den første kristne Tidsalder i Norden kun finder — „Roms dumme Overtro", intet mere. Skildringen af hvorledes

„Den stolte Friheds Aand, det tapre Barbari
Til slebne Sæder blev og haanligt Slaveri"

har en meget prosaist statsøkonomist Tone; Digteren har lidet (ja i Grunden intet) at sige om Folkeaandens Forkuelse, men des mere om Nationalvelstandens Forfald, om hvorledes „vor Rigdom blev til Næring for fremmed Handelsmand", da det blev „en hævdet Vane, med fremmed Kræsenhed at kildre lækker Gane", medens „den gamle danske Geist med mange dybe Suk saa

Udlændings Mumme
Af givet Fortrin stolt i Gildes Bæger skumme.
Mon ingen Kjerne i vor egen Ceres var?
Mon danske Agre Torn og Tidsel ikkun bar?

Omtrent paa samme Maade som i Storms Digt finder vi Hedenold igjen i Suhms dengang berømte Idyller og nordiske Fortællinger, hvis Helte og Heltinder ogsaa er Naturmennesker, direkte fra Arkadien, kun med den Forskjel, at Forfatteren ved sit grundige Kjendskab til Nordens Oldtid har kunnet benytte de mythiske Figurer til en ny og pikant Fraseologi, hvorved Fremstillingen skulde faa en Kolorit af Oldtiden. Han gjorde som Billedhuggeren, der klinede Grus og Muld paa sin Staty for at give den Udseende af at være en opgravet Antik. Guder og Heroer anvendes som et Forraad af Metaforer eller Personifikationer, hvoraf Digteren efter Emnets Medfør gjør sit Udvalg til at opsiffe Fremstillingen med. Det var aldeles i denne Digtnings Aand Ludv. St. Platou (noget for seent) i sin Prisafhandling om den nordiske Mythologi (1801) foreskrev Digteren, at han, „naar han vil trylle os ind i Omheds, Venskabs og Kjærligheds blide og lyksalige Drømme, snarest bør betjene sig af den græske Mythologis og Digtekonsts Tanker, Ideer, Farver, Billeder og Udtryk," men „han kan til en anden Tid fremstille for vore Dine af den nordiske Mythologi og ældgamle Sagaer store, ædle og forbausende Mønstre paa Djervhed og Tapperhed i Liv og Død, paa Trofasthed, paa Venskab, Kyskhed, Høiagtelse og Høflighed mod det svagere Kjøn." Den sødlige Naivetet, hvormed disse Hyrder og Hyrdinder er udstyrede, kjender enhver Læser, om ikke af Litteraturen, saa af det Porcellæns-Nips, hvormed vi pynter vore Kommoder. Her et Par Exempler, valgte islæng:

„Brynhild: Her saa jeg sidste Gang min elskede Fridlef. Her svore vi hinanden Troskab. Her føiede vi Mund til Mund. Mine Læber heftedes her til hans. Her var jeg hans. Ak var! Du, Freya, Du saa vor rene Elskov, uskyldig smilte vi til hinanden, uskyldig ligesom du til Oddur. Alt er nu borte; Haab, Liv, Lyst, Glæde. Skoven er ei mere grøn, Solen har tabt sin Glands. Dette forhen behagelige Sted er nu fælt og derfor mig kjært. Min Hjord vansmægter, mine Faar vantrives. Alting er ude. Freya, giv mig Fridleif igjen, eller tag mig i din Bolig." O. s. v. (Af Idyllen Brynhild og Haldan.)

„Daphnis. Ak hvilken Vellyst! Hvilke bløde og behagelige Læber. Melk er min bedste Mad, den smager liflig, men dette er lifligere; gjerne vil jeg lade andre beholde min Part af Melken, om det end var i otte Dage, naar jeg kun imedens maatte stedse hefte paa dine Læber. Lycoris. Hvilke Fornemmelser! Dine Kys ere behageligere end Druen." O. s. v. (Af Lycoris og Daphnis.)

*) Se Lærde Efterretninger for 1786.

Regnmaaleren.

Efter Foranstaltning af det Kongl. Videnskabs-Akademi i Stockholm udkom der i forrige Aar: Veiledning ved Udførelsen af meteorologiske Observationer, forfattet af Professor Er. Edlund som Instrux for de af det Kongl. Akademi paa forskjellige Steder i Sverige ansatte Observatorer.*) Dette lille Skrift, der indeholder en kort og letfattelig Fremstilling af de forskjellige meteorologiske Instrumenter og Apparater, med Angivelse af Fremgangsmaaden ved deres Brug, sætter Enhver, der vil anstille saadanne Jagttagelser, istand til at benytte Instrumenterne og til at optegne de vundne Resultater, - uden at Observatoren behøver at være i Besiddelse af nogen speciel videnskabelig Dannelse som Physiker eller Meteorolog. Blandt de beskrevne Instrumenter forbigaaes de mere almindelig bekjendte: Thermometret og Barometret; derimod skal man her levere Tegning af og beskrive en - paa et Par hensigtsmæssige Forandringer nær - efter Professor Edlund konstrueret Regnmaaler (ombrometer eller udometer), hvormed nøiagtig maales Mængden af det Vand, der i flydende eller fast Form, - som Regn, Hagel eller Snee, - falder ned paa Jordens Overflade. Apparatet er meget simpelt. Det bestaar af en oventil aaben Cylinder af Blik, der i Lyset har et Tversnit af 1.1286 norske Fod eller 1 Fod 1 Tomme $2^9/_{10}$ Linie Decimalmaal, eller, naar Foden deles i 12 Tommer og Tommen i 12 Linier, 1 Fod 1 Tomme $6^1/_2$ Linie; den horizontale Aabning, som opfanger Regnvandet, bliver da liig 1 □ Fod. Bunden, Cylinderens lukkede Ende, er noget skjæv, for at give Vandet Fald mod det laveste Punkt, hvor der findes en med en Kran forsynet Tud af $^1/_4$ Tommes Aabning. Blikcylinderens Høide er omtrent $1^1/_4$ Fod. Ved 1 Fods Høide over Bunden er anbragt en løs Tragt, der hviler paa en til den indre Side af Cylinderen fastloddet Staaltraadring. Denne Tragt, der med Lethed bør kunne løftes op og tages ud af Cylinderen ved Hjælp af et Par smaa Ringe, der ere fæstede til dens øvre Rand, udmunder i et Rør, der nedentil er $^1/_4$ Tomme i Lyset og næsten naaer lige ned til Cylinderens skraae Bund, hvorved den mindste Ansamling af Vand strax lukker for Røret og forhindrer Fordunstningen. Den skjæve Bund har en Skraaning af 1 à 2 Tommer fra øverste til nederste Kant, hvorved Vandet med Lethed kan aftappes gjennem Kranen, uden at Cylinderen bringes ud af sin Stilling. Regnmaaleren maa naturligviis opstilles paa en Plads, hvor ingen nærliggende Gjenstande, saasom Bygninger eller Træer, tage af og hindre Regnet fra at falde ned deri. Den aabne Ende bør saavidt muligt stilles horizontalt; helst bør Apparatet sættes paa en muret Sokkel, hvori en Fordybning, der passer til Cylinderens Fod. Hvis Instrumentet kunde stilles paa Husets Tag, vilde det uden Tvivl være den sikkreste Plads; i den større Høide faaer man rigtignok lidt mindre Regnmængde end nede ved Jordbunden; Forskjellen er imidlertid kun liden, naar ikke Huset er meget høit. For at hindre Nysgjerrige fra at forstyrre Jagttagelserne ved at aabne Kranen, er denne saaledes indrettet, at den ikke kan omdreies uden ved Hjælp af en Nøgel i Form af et T. Maalingen skeer ved at tømme Vandet ud i et Cylinderglas, der er inddeelt efter Decimalsystemet. Hertil kan ogsaa anvendes 2 saadanne Glas, det ene større, forsynet med et Mærke for 10 Kubikdecimaltommer Vand, det andet mindre med Mærker for de enkelte Kubiktommer og Tiendedele deraf. Det bemærkes forøvrigt, at 10 Kubik-Decimaltommer (norsk) er liig med 1,28 eller omtrent $1^1/_4$ Pægel almindeligt Maal (308,8 Kub. Centimeter). Efter Vægt udgjør 10 Kub. Dec. Tommer reent Vand 19,84 Lod (omtr. 19 Lod $3^1/_3$ Qvintin) norsk Vægt. Er Regnets Mængde større end 10 Kub. Tommer, maales først med det større Glas A, idet deri hver Gang indbringes saameget Vand, at dets Overflade staar nøiagtig i Niveau med den paasatte Linie for 10 Kubikdecimaltommer. Den Rest, der tilsidst ikke fylder atter 10 Kubiktommer, maales i det mindre Glas eller Rør B. Exempel: Man finder 10 Tommer, fyldt 3 Gange; 3 Gange 3 Kubiktommer i det mindre Glas, og endelig Rummet i dette til Linien a a; man vil da have $3 \times 10 + 3 \times 3 + 1{,}75 = 40{,}75$ Kub. Decimaltmr.

Observationen bør helst anstilles strax Nedbør har fundet Sted; men ellers regelmæssig 1 Gang i Døgnet, helst om Morgenen. Resultatet anføres da, enten som Regnmængde paa 1 □ Fod, eller som Regnhøide. Det ovenstaaende Exempel vil saaledes blive at notere paa følgende Maade:

Datum.	Regn, Hagel eller Snee.	Regnmængde paa 1 □ Fod.	Regnhøide i Decimaltommer.
	R, Heller S	40,75	0,4075

Det sidste Tal betegner, at Regnet vilde have bedækket Jordoverfladen med et ikke fuldt ½ Tomme høit Lag af Vand, hvis det ikke var flydt bort eller trængt ned i Jorden.*) Ved Maanedens Slutning opsummeres den hele Regnmængde eller Regnhøide.

Dersom Nedbør med Sikkerhed kan ventes i Form af Snee eller Hagel, bør Tragten forud udtages af Regnmaaleren, for at Sneen kan komme saa dybt ned som mulig, da man ved et stærkt Sneefald ellers kunde

*) Sidste Rigsdag bevilgede de fornødne Midler til Oprettelse af Stationer for meteorologiske Observationer paa beleilige Steder i Sverige. For samme Bevilling anskaffedes de nødvendige Instrumenter og Journaler. En lignende Foranstaltning for Norge vilde sikkert være af stor videnskabelig Interesse og savner heller ikke Vigtighed for Landmanden; man seer derfor ogsaa stedse saadanne meteorologiske Beretninger i Udlandets agronomiske Journaler saasom i den franske „Journal d'agriculture pratique" o. fl.

*) Da det opsamlede Vand maales i Kubiktommer og Regnmaalerens horizontale Aabning udgjør 1 □ Fod, saa er det let at udfinde, hvor tykt det Lag af Vand vilde have været, som hver Gang er faldet. Man finder nemlig, at

1	Kbktm. Regn	svarer til	en Vandh. af	0,01	T	eller	0,1 L. Dec.maal.
5	"	—	"	0,05	"	"	0,5 —
10	"	—	"	0,10	"	"	1,0 —
50	"	—	"	0,50	"	"	5,0 —

Kort sagt, man faaer Regnhøiden i Decimaltommer ved at dividere det paa Kvadratfoden (i Regnmaaleren) opsamlede Antal Kubikdecimaltommer med 100.

Frugtopsats af Sølv, forarbeidet af Juveleer Tostrup. (See sidste Side)

resikere, at der ikke blev Plads nok for den løse Snee, eller at det øverste af den igjen bortførtes af Vind. Noget beskyttende Dække vilde i et saadant Tilfælde heller ikke gjøre nogen synderlig Nytte, da Vandet i fast Form kun ubetydelig fordunster. For at maale den faldne Snee eller Hagel, bringes Regnmaaleren ind i et opvarmet Værelse saaledes at Nedbøren kan smelte inden Maalingen foretages.

Det ovenbeskrevne Apparat er forfærdiget her i Christiania for Ladegaardsøens Hovedgaard og senere ogsaa for Landbrugsskolen paa Aas - efter velvillig Anviisning af Hr. Lektor Fearnley, der ligeledes har inddeelt Glasrørene. Blikcylinderen kostede hos Blikkenslager Meyer 3½ Spd.; Slibningen af Inddelingen paa Glassene 48 Skill.; Glassene have omtrent en Værdi af 9 á 10 Skilling pr. Stykke. Vil man danne Regnmaaleren i Form af en firkantet Kasse, bør man give den et kvadratisk Gjennemsnit med 1 Fod i Lyset paa hver Side.

Til Slutning meddeles her efter Observatoriets Optegnelser en Oversigt over Regnmængden i Christiania for de sidste 20 Aar:

Maanedlig Regnhøide udtrykt i norske Decimaltommer:

I Tiaaret	1839—48.	1849—58.	I de sidste 20 Aar:
Jan.	0.854 T.	1.153 T.	1.003 Tom.
Febr.	0 562	0.527	0.545
Marts	0.888	0.545	0.716
April	0.397	1.032	0.715
Mai	1.208	1.259	1.233
Juni	1.584	1.721	1.653
Juli	2.354	2.320	2.337
Aug.	2.964	2.316	2.640
Septbr.	2.257	1.258	1.757
Octbr.	2.088	1.738	1.913
Novbr.	1.413	1.198	1.305
Decbr.	0.878	0.985	0.932
Aarlig	17.447	16.052	16.749 Tom.

eller 1,6749 ɔ: lidt over 1⅔ Fod aarlig Regnhøide.

For at danne sig et Begreb om Regnmængdens ujævne Fordeling paa de forskjellige Aar, Maaneder og Dage, hidsættes de maanedlige Resultater for Aarene 1857, 58 og 59 og de daglige for September 1859.

Maanedlig Regnhøide i Tommer. (Decimal.)

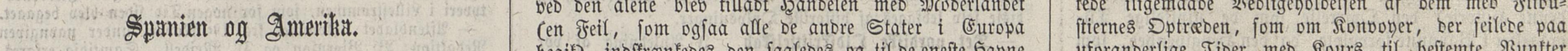
	1857.	1858.	1859.
Januar	0.828	0.554	0.469
Februar	0.723	0.286	1.736
Marts	0.726	0.538	0.505
April	0.944	0.097	1.056
Mai	0.293	2.609	1.074
Juni	1.226	1.553	1.651
Juli	4.450	3.699	0.970
August	0.672	2.501	1.863
Septbr.	1.442	1.953	4.079
Octbr.	3.382	1.086	1.679 *)
Novbr.	0.426	0.604	
Decbr.	0.938	1.031	

I Septbr. 1859 maaltes Regnen som følger:

Sept.	Kub. Dec.tom paa □ Fod	d. e. Dec.tom. Regnhøide
1	23.54	0.2354
2	15.73	0.1573
5	1.51	0.0151
8	23.02	0.2302
9	72.53	0.7253
10	13.80	0.1380
12	1.54	0.0154
14	18.63	0.1863
20	38.87	0 3887
23	59.08	0.5908
27	31.31	0 3131
28	0 45	0.0045
30	107.90	1 0790
Sum	407.91	4 0791

Regnhøiden altsaa: 0.4079 Fod, eller 4.079 Decimal Tommer, eller 40.79 Decimal Linier.

*) I samme Tidsrum var Regnh. paa Ladegaardsøen og Aas:
Ladegaardsøen: 1,968.
Aas Landbrugsskole: 2,2509.

Christianias nye Kvartaler. Parti fra Hjørnet af Østregade og Dronningensgade. (Hotel Scandinavie.)

Spanien og Amerika.

(Slutning.)

Men saasnart som paa Halvøen duelige Lærere gave Signalet til at fordrive skammelige Vildfarelser og at hjælpe saavidt de formaaede paa forældede Bestemmelser, gjorde Andre det samme i Amerika, især ved Universiteterne i Lima og Santa Fé. Ligesaalidt viste den spanske Regjering i mange Tilfælde sig blind for Tidsalderens Oplysning. Hiinsides Havet saavelsom i Spanien udvidedes Kundskaben, og endog der oprettede man Specialskoler: den mest berømte var det mineralogiske Kollegium i Mexico, stillet paa samme Fod som det i Freiberg i Sachsen. Det havde i Spidsen Lærere, der havde studeret i Tydskland, og disse befordrede Studiet af de exakte og Naturvidenskaberne, fremfor Alt Mineralogiens, gavnligt og nødvendigt i et Land saa rigt paa ædle Metaller.

En beklagelig Lovgivning om Handelen med Fremmede indførtes fra Opdagelsens Tid og forblev i Kraft til Midten af det 18de Aarhundrede; thi foruden at ved den alene blev tilladt Handelen med Moderlandet (en Feil, som ogsaa alle de andre Stater i Europa begik), indskrænkedes den saaledes og til de eneste Havne Sevilla først og siden Cadiz, hvorhen kom og hvorfra udgik Flaaderne og Galeonerne paa en bestemt Aarstid, et System, som berøvede det Nordlige og Østlige af Spanien og de forskjellige amerikanske Provindser Leilighed til at handle direkte med hinanden, og som forhindrede Opsvinget af den merkantile Velstand, uden at derfor de privilegerede Stæders hævede sig, saaledes som den burde. Carl V havde tænkt at udvide til de fornemste Havne paa de andre Kyster Tilladelsen til fri og direkte Handel; men nødsaget til at føie sig efter de genuesiske og andre fremmede Kompagniers Ønsker, der vare bosatte i Sevilla, hvis Huse forstrakte ham med Penge til hans Foretagender og Krige udenlands, udsatte han en saa klog Resolution, berøvende saaledes Halvøens Omkreds de Fordele, som de nye Opdagelser kunde have medført for den. Philip II og hans Efterfølgere fandt de kongelige Kasser i lige eller større Fattigdom end Carl, og havde Ulyst til at forandre allerede mere rodfæstede Regler; de besmykkede iligemaade Vedligeholdelsen af dem med Flibustiernes Optræden, som om Konvoyer, der seilede paa uforanderlige Tider med Kours til bestemte Punkter ikke maatte gjøre lettere Angrebene og Røverierne af disse dristige og talrige Pirater.

Der viste sig Spor til at forbedre en saa skadelig Lovgivning under Ferdinand den VIᵗᵉˢ og Carl den IIIᵈⁱᵉˢ Regjeringer, idet der bifaldtes til den Hensigt og efterhaanden forskjellige Reglementer, som endeligen fuldendtes i 1789. Man tillod ved dem Handelen paa Amerika fra de forskjellige Havne og med alle Kysterne af Halvøen, dog at de, som dreve den, maatte være Spaniens Krone undergivne. Saa rivende voxede Handelen, at den fordoblede sig i faa Aar, og Vindingen udspredte sig til de forskjellige Provindser af begge Hemisphærer.

Med saadanne Forbedringer i Administrationen og Forøgelsen af Rigdom tiltoge Landene hiinsides Havet i Styrke, og de beredte sig til at gaae alene og uden den spanske Regjerings Ledebaand, uagtet dette var det Baand, som forenede dem fuldkommen stærkt og meget snævert.

Andre Aarsager stødte sammen for at svække det lidt efter lidt. Man bør regne blandt de fornemste de angloamerikanske Forenede Staters Revolution. Jefferson i sine Memoirer forsikrer, at allerede dengang gjorde de spanske Kreoler Mine til at vinde sin Uafhængighes. Dersom det var saaledes, maatte saadanne Foreteelser komme af Enkeltes Projekter, ikke fra Fleerheden af Befolkningen eller af dens Korporationer, der vare Moderlandet hengivne ved gamle og befæstede Vaner. Hoffet i Madrid giorde sig skyldig i en svær Vildfarelse ved at begunstige den angloamerikanske Sag, saameget mere, da ikke phlantropiske Tilbøieligheder drev det dertil, men Carl den IIIdies personlige Harme over Englænderne og Følgerne af den ulykkelige Familiepagt. Paa denne Maade gaves der et Punkt, til hvilket med Tiden kunde støtte sig den Vægtstang, der var bestemt til at løfte op de andre Folk paa Amerikas Fastland. Dette forudsaa den berømmelige Greve af Aranda, da han bemyndiget til at bekræfte Traktaten til Versailles tilraadede, at man skulde sende til disse Provindser Prindser af Spanien, hvilke idetmindste kunde opretholde med sin Nærværelse og Styrelse de merkantile Forbindelser og godt Venskab, hvoraf Halvøens Velstand og Rigdom var afhængig.

Ovenpaa Begivenheden ved Delavares Bredder kom den franske Revolution, en ny Ansporelse til Uafhængighed, udsaaende i Amerika som i Europa Ideer om Frihed og Uafhængighed. Indtil da havde de indtrufne Opstande været partielle og fremkomne alene af enkelte Besværinger eller Fortrykkelser i nogle Landskaber. Betydelige viste sig Urolighederne i Peru, der anførtes af Tupac-Amaro; men saasom Indierne, der toge Deel deri, begik store Grusomheder, ligesaavel mod Kroler som Spanioler, nødte de begge Partier til at forene sig om at kvæle Opstande, der vanskeligen kunde lykkes uden deres Deltagelse. Caracas forsøgte at røre paa sig, saasnart som Krigen med Englænderne optændtes. Men endnu dengang vare de fornemste Hovedmænd Spanierne Picorvel og General Miranda, begge Udlændinge saa at sige i Landet, da den første, der var et fyrigt Hjerte og indviklet i Sammensværgelsen i Madrid i 1795 mod den absolute Magt, og nedstammede fra Mallorca, ikke kjendte tilstrækkeligt Landet; og den anden, skjøndt født i Venezuela, fraværende flere Aar derfra, og General i den franske Republik, og næret med dens Lærdomme, havde disse mere for Øine end sit oprindelige Fædrelands Stilling og Fordomme. Som Følge deraf mislykkedes det paatænkte Foretagende, da det spanske Herredømmes Rødder vedbleve at være endnu alt for dybe, til at man skulde kunne oprykke dem med et eneste og første Angreb. Hr. Humboldt, der ingenlunde fandt Mishag i den amerikanske Uafhængighed, tilstod, „at de Ideer, som herskede i Nyspaniens Provindser imod Moderlandet, vare aldeles forskjellige fra dem, som de Personer lagde for Dagen, der i Staden Mexiko havde dannet sig ved franske og engelske Bøger."

Der udfordredes derfor en ny, stor, overordentlig Tildragelse, som berørte umiddelbar Amerika og Spanien, til at bryde de Baand, som forenede begge, da det ikke var nok til at bevirke en lignende Begivenhed, hverken Fjernheden og Størrelsen af disse Lande, eller Forskjelligheden af Kaster og deres Prætensioner, eller Kræfterne og Rigdommen, som hver Dag forøgedes, eller de forenede Staters Exempel, ligesaalidtsom det skrækkeligere og nyere Exempel, som Frankrig tilbød; altsammen Aarsager, som vi stille imellem de almindelige og fjerne til den amerikanske Uafhængighed, imedens de særegne og nærmere toge sin Begyndelse i de Omvæltninger og mørke Skyer, som samlede sig i Aaret 1808.

I Begyndelsen og ved Omstyrtningen af Bourbonernes Throne røbede alle Landskaberne hinsides Havet til Gunst for Spaniens Sag en sand Enthusiasme, saa at ved Synet deraf de Faa holdt sig tilbage, der ønskede Forandringer. Vi have seet paa sit Sted (i denne Historie) den Opirrelse som de ulykkelige Tildragelser i Bayonne forvoldte, og den Hengivenhed, som blev beviist mod den centrale og Provinds-Juntaerne, de Gaver endelig og de Understøttelser, som de med rund Haand rakte sine Brødre i Europa. Men da den første Varme var dæmpet, og da paa Halvøen Uheld fulgte paa Uheld, omskiftede lidt efter lidt Stemningen, og Ønskerne om Uafhængighed mærkedes at komme op, isærdeleshed blandt den kreolske Ungdom af Middelklassen og den lavere Geistlighed. Denne Tilbøielighed næredes af Englænderne, der frygtede for Spaniens Fald; af Franskmændene og Josephs Udsendinge, ihvorvel i en anden Mening og med Hensigt at stille disse Lande fra Regjeringen i Sevilla og Cadix, som de kaldte oprørsk; den næredes af Angloamerikanerne isærdeleshed i Mexiko; den næredes endeligen i Rio de la Plata af Emissærer fra Infantinden Donna Carlota, der residerede i Brasilien, hvis Regjering, uafhængig af Europa, var for det sydlige Amerika, ikke mindre til Exempel, end de Forenede Staters Adskillelse havde været det for det nordlige.

For saa store Anfald var det nødvendigt, at den Bygning maatte give efter og begynde at brage, som var opført af Spanierne fjernt over Havet, hvis Sammenføining maatte have været meget solid og tæt, for at den ikke skulde have brustet itu før og være falden til Grunden.

e. v.

Frugtopsats.

Vi give foran Afbildning af en af Juveleer Tostrup forarbeidet Frugtopsats, der 15de Oktober overraktes forhenværende Hovedingeniør ved den norske Hovedjernbane, W. Fergusson, som et Erindringstegn fra de Arbeidere, der have staaet under ham ved Jernbanen. Denne smukke Hædersgave, der veier 174 Lod, overbragtes ham i hans Bolig, hvor samtlige Arbeidere og Lokomotivførere indfandt sig i Procession.

Literatur og Kunst.

Af den paabegyndte 3die Række af **Norske Universitets- og Skole-Annaler,** udgivne af Universitetets Sekretær, er nu under Et udkommet 2det og 3die Hefte, hvis hurtige Udgivelse efter første Hefte er et godt Varsel for, at dette i vor periodiske Literatur enkeltstaaende og nyttige Tidsskrift herefter vil søge at holde raske Skridt med Tiden. Dette Dobbelthefte indeholder: Universitetets Aarsberetninger for 1856—1858; Fortsættelse af de fra Skolerne indkomne, tildeels yderst vigtige og belærende Betænkninger om Revision af Bestemmelserne for Examen Artium og de lærde Skoler; Oversigt over Christiania Dagblades Diskussion i 1858 om Spørgsmaal, vedkommende Universitetet og det lærde Skolevæsen (meddeelte af Stud. philol. M. Nygaard) og endelig Forslag til et Reglement for den theologiske Embedsexamen, samt den Studieplan, der for Tiden i Almindelighed følges af de theol. Studerende ved det norske Universitet. — Optagelsen af Hr. Nygaards Oversigt er vistnok fra Udgiverens Side et Forsøg paa at gjøre Tidsskriftet til et saavidt muligt fuldstændigt Repertoire for Oplysninger, vedkommende Universitetet og vort lærde Skolevæsen. Det er nu engang saa i det lærde Skolevæsen som i alt Andet, at de Skrivende helst ville see sine Produkter i Dagbladene, der i Øieblikket sikrer dem den største Læsekreds. Men det er ogsaa vistnok saa, at netop denne øieblikkelige stærke Indvirken maa kjøbes ved en fremtidig Forglemmelse. De Færreste samle og indbinde Dagbladene, hvis Omfang paa Grund af Avertissementernes Mangfoldighed bliver mere og mere betænkeligt, og de værdifuldere Artikler, som deri fremkomme, og som række ud over Dagsinteressens simple Krav, ere udsatte for evig Forglemmelse. Det er derfor godt, som i dette Hefte er forsøgt, at samle og udtogsviis fastholde, hvad der i Dagbladene er fremkommet netop i de Materier, hvorom disse Annalers Læsere her maa vente at finde den størst mulige Rigdom af faktiske Oplysninger.

— Apotheker Thoulow har netop udgivet et **„Sendebrev til Budgetcommitteen angaaende kgl. Proposition til Lov om Examina for Pharmaceuter."** (30 S. 8). Først gjennemgaar Forf. heri det for den kgl. Proposition til Grund liggende Udkast til Loven, som han ikke finder i det praktiske Liv at ville tilfredsstille det Savn, der tilsigtes afhjulpet, og dernæst giver han, med forudskikkede Motiver, selv et Udkast til en saadan Lov.

— Joh. D. Behrens, der med saa stor Iherdighed arbeider for Fornyelsen af den lutherske Psalmesang, har nylig udgivet **„Melodier til Luthers aandelige Sange** efter den lutherske Kirkesangs ældste Kilder. (43 S. 8. Priis 40 ß.) Skriftet slutter sig til hans i f. A. udgivne Arbeide „om den lutherske Psalmesang." Landstads Oversættelse af Luthers „aandelige Sange" er benyttet som Text for Melodierne, og disse selv ledsages af historiske Oplysninger.

— **Det nordiske Oldskriftselskab**. I Anledning af vor Bebudelse af en oldnorsk Ordbog har Aftenbladet grebet Anledningen til at bemærke, at den af Oldskriftselskabet lovede oldnordiske Haandordbog nu ogsaa udkommer. Denne Bemærkning maa skrive sig fra Ubekjendtskab til hiint Selskabs Beredvillighed i at love og Langsomhed i at holde. Der er intet skeet, hvoraf man er mere berettiget nu end for 3—4 Aar siden til „snart" at vente hiin Ordbog. Vi have desværre og tilfældigviis ingen fuldstændig Samling af Selskabets Indbydelser. Men af dem, der foreligge os, see vi, at Haandordbogen allerede vil „blive fuldført i indeværende Aar." Dette er nu tre Aar siden, uden at noget bestemtere Løfte er fremkommet. — Idet vi atter omtale dette Selskab, kunne vi ikke undlade at berøre den underlige Maade, dets Sekretær, Hr. Konferentsraad Rafn, har valgt til at opponere mod vore Udtalelser om sammes Virksomhed. Det vil være i vore Læseres Erindring, at vi ved vor Paatale nødte Selskabet til at rykke ud til sine norske Medlemmer med det af samme udgivne antiqvariske Atlas, og at vi misbilligede, at et Par af de sidste Aargange af Selskabets Annaler væsentlig vare fyldte med Efterretninger om en dansk Herregaard, Jægerspriis. Men idet nu Hr. Rafn nødtvungen giver efter for den første Paatale og sender Atlasset til Selskabets norske Medlemmer, ledsager han samme med et Brev, hvis Hensigt er at tilintetgjøre vor misbilligende Dom over den jægersprisiske Historie, idet han lægger Nordmændene paa Hjerte, at tage sig denne til Mønster ved Beskrivelsen af sine Herregaarde. Med al Anerkjendelse af det Wegenerske Værk, kan hertil svares, at Norge er et Land med en ung, ufuldstændig Literatur, hvis almindeligere Savn stille disse specielle ganske i Skyggen. Det er for vort Behov vigtigere at faae Keysers norske Kirkehistorie end et ligesaa omfangsrigt Værk over Thom Herregaard, Haslund eller hvilketsomhelst andet norsk Herresæde. Vi vilde ikke berørt denne Sag, hvis Hr. Rafn kun til Enkeltmand havde udfærdiget hiin apologetiske Skrivelse; men da vi erfare at den er fælles for alle, der erholde Atlasset, og altsaa søger at opnaae Offentlighedens Virkning, tage vi ikke i Betænkning at tilbagevise den paa dens eget Virkefeldt.

— Af **Budstikken** er udkommet Heftet for Oktober.

— **Chemisk Koge- og Huusholdningsbog**, med et Tillæg: Sygekjøkkenet, efter Dr. H. Klencke er netop udkommet paa Steensballes Forlag. (Priis 96 ß.) Vi have allerede ved Subskriptionsindbydelsen gjort opmærksom paa Vigtigheden og Nytten af dette Værk for enhver Huusmoder, og behøve derfor her kun at henholde os til, hvad vi i saa Henseende foreløbig have udtalt. Ikke desmindre haabe vi senere, at komme tilbage til denne Bog.

— Efter Forlydende vil i indeværende Maaned en ny Pianist lade sig høre her og første Gang optræde paa Christiania Theater. Det er Hr. **Edmund Neupert**, yngre Broder af den i vort Blad flere Gange omtalte Kunstnerinde Emma Neupert. Sin første Dannelse modtog han af sin Fader, og da Pianisterne Door og Hasert allerede hos Barnet troede at spore ualmindelige Anlæg, foranledigede det Faderen til at sende ham til Berlin for at uddannes af Dr. Kullack. Her tilbragte han flere Aar, spillede offentlig og blev særdeles fordeelagtig bedømt. Da den musikelskende Grevinde Pückler, der selv er en Elev af Czerny, var bleven opmærksom paa ham, modtog den unge Nordmand en Indbydelse til Grevens Gods Thomas-Waldau i Schlesien, og her havde han den Ære at spille for et udsøgt og høit dannet Salon-Publikum, der skjænkede ham sit Bifald. Flere Gange gjentoge disse Indbydelser og Besøg sig, især ved de aarlige Fester, naar Tiden tillod ham at forlade Berlin, og med Begjærlighed greb han en Leilighed til fortsat Uddannelse, der ikke tilbyder sig for Enhver. Hjemkommen her til Christiania glæder han sig nu til at lade sine Landsmænd høre, hvad han formaar at præstere, og den beskedne Kunstner vil vist ikke høste mindre Bifald end hans Søster. Hans Spil udmærker sig - foruden ved andre gode Egenskaber - især ved en ganske ualmindelig Grad af teknisk Færdighed og Præcision. De, der have havt Anledning til at see og høre hans Kompositioner, finde deri umiskjendelige Anlæg. Selv har han aldrig publiceret Noget.

Norge.

Christiania. Universitetet har i disse Dage gjennem Finantsdepartementet fra Storsultanen modtaget en Gave af de nyeste tyrkiske Mynter, nemlig i Guld Stykker paa 500, 250, 100, 50 og 25 Pjastre; af Sølv Stykker paa 20, 10, 5, 2, 1 og ½ Pjastre; og af Kobber Stykker paa 20, 10, 5 og 1 Para.

— I disse Dage nedbrydes den forfaldne saakaldte Rugegaard og den gamle Kommandantbolig paa Fæstningens nedre Vold. I Gulvfylden under Rugegaarden er fundet Menneskebeen og tvende Hjerneskaller, den ene af disse, med et Hul gjennem Tindingen, anbragt saaledes, at Hovedet sluttes at have været sat paa Steile. Forøvrigt har der i gamle Dage indtil 1646 været Kirkegaard i Nærheden af Huset, nemlig paa den Plads, hvor Prydz's Støtte nu staar.

— Hos en Uhrmager i Storgaden skede for nogen Tid siden Indbrudstyveri, hvorved en heel Deel Uhre bleve bortstjaalne. Gjerningsmændene ere nu paagrebne og have gaaet til Bekjendelse. Begge ere de Svensker, og den ene af dem har ogsaa sammen med en anden Svenske forøvet det Indbrudstyveri i Lillestrømmen, som for nogen Tid siden blev begaaet.

— Aftenbladet udkommer fra 1ste Novbr. under navngiven Redaktion: B. Bjørnson og D. Meidell. Samtidig erfares, at Overretssagfører O. Richter ikke længere har Andeel i Redaktionen.

— Trykningen i Morgenbladet af en Række Rapporter fra Statsraad Collett som Regjeringens første Medlem til Hs. Maj. Carl Johan, har havt til Følge, at Meddeleren, Kand. mag. Siegw. Petersen er bleven afskediget fra sin Post som Assistent i Rigsarchivet.

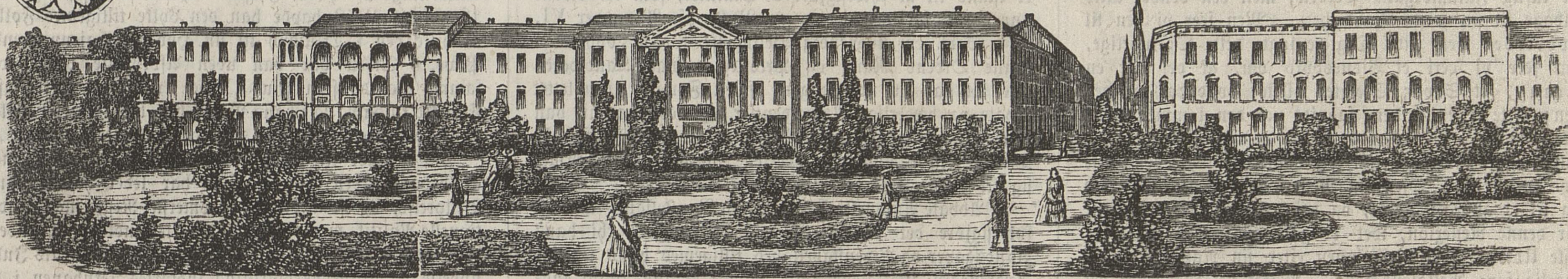
— Storthinget har, i Anledning af Kong Oscars Død, tilstillet Enkedronning Josephine en Adresse, som Hs. Maj. har besvaret.

— Det norske Bibelselskab, der 31te Oktbr. i Vor Frelsers Kirke afholdt sin Aarsfest, har i det forløbne Aar udbredt 1,756 Bibler, 4,100 Nye Testamenter og omtr. 400 Hefter af de som Prøve paa den reviderede Oversættelse udkomne Bøger af det Gamle Testam. Siden Selskabets Stiftelse har det ialt udbredt henved 104,000 Expl. af Bibler og N. Testam. Selskabets Indtægter udgjorde i sidste Aar 3,356 Spd., Udgifterne 2,740 Spd., Pengebeholdningen ved Aarets Udgang 15,000 Spd.

— 44 Storthingsrepræsentanter have foreslaaet Gjentagelse af den af forrige Storthing vedtagne Jurylov.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 46. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 13de November 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Tullin og hans Efterfølgere.

(Af Hartv. Lassen.)

V.

De hidtil omhandlede poetiske Frembringelser er, saavidt jeg skjønner, de mest betydningsfulde, forsaavidt der er Tale om at paavise, hvorledes Tidens Livsanskuelse kom tilsyne i Skjønlitteraturen. I nær Sammenhæng hermed kunde man af den øvrige poetiske Litteratur fremhente mange enkelte Træk, der viser Tidens overveiende Forstandsretning. Fornemmelig er det i de beskrivende Digte, hvorpaa denne Periode var saa rig, at man kan finde hyppige Spor af dens overveiende Hang til en tør Reflexion, som jevnlig trækker Digterens Flugt ned paa Prosaens golde Landevei, og dette bliver da saameget mere betegnende, som den i den Slags Digte fremtræder uvilkaarligt. Tidens Retning var encyklopædistisk; enhver vilde vide lidt af hvert; deraf fulgte i den almindelige Litteratur blandt Andet en Overflødighed af Projektmagerskrifter, og i den poetiske Litteratur, at Digterne ogsaa vilde være med, og ved Leilighed give sit Ord med i Laget, snart som Philanthroper, snart som Statsøkonomer, snart som Naturkyndige og saa fremdeles. Saaledes kunde en af Tidens mere anseede Digtere, Andreas Bull, en Broder af den omtalte Hans Bull, i sit Digt „Dovrefjeld“ (1784), uden at synes løierlig, med en kyndig Veimestermine skrive følgende om Vaarstien:

„Se her paa denne Vei navnkundig Vaaresti,
Som fordum Reisende med Fare kom forbi
Den gaar i Bølgegang paa Fjeldets bratte Side,
Og færdig er paa Vink i Drivens Slug at skride,
Nu den befæstet er med Muur- og Stokkeværk,
Saa ikkun Fare er, naar Iis opsveller stærk.“

eller ved Betragtningen af en Kjæmpehoug gjøre en Sving ind paa Ethnografiens Felt:

„Jeg fandt en Hjerneskal, som større var end min.
Mon jeg i Dværgeslægt nedstamme kan fra hiin?
Udartningen er vis.“

Ved Skildringeu af Jagten glemmer Digteren ikke at belære os om, at det er ulovligt at skyde Elsdyr:

„Spar ham som Skovens Ziir - Monarken det paabød.“

En saa nyttig Anstalt som Røraas Kobberværk kunde naturligviis ikke forbigaaes med Taushed. Vi faar ogsaa en omstændelig Beskrivelse, og efterat have skildret, hvorledes Malmen vindes op

„og lægges udi Dynger
Af muntre Bjergemænd, som skeider den og synger;
Dernæst den bringes hen at dampe Svovlet bort,
Og siden smeltes om til allerbedste Sort“ —

— udbryder Digteren begeistret:

„Held dig mit Fødeland - saalænge Træers Bul
Kan skaffe Værker Drift med det fornødne Kul!“

Et Exempel til: I Edv. Colbjørnsens Digt „Foraaret“ (1775, indtaget i det nrsk. Selsk. Saml.) kan Digteren ikke se de fremspirende Blomster uden at blive snusfornuftig og gjøre os kloge paa, at de voxer fordi

"Ild og Væske fik fornøden Ligevægt;“

og ikke saasnart faar han Øie paa en Myretue, før han maa politisere:

„Saa fremmes Staters Gavn, hvor Egennyttens Aand
Opliver umisbrugt hver Borgers stærke Haand;
Hvor riig Eendrægtighed Arbeidets Smerte lindrer,
Hvor nagsyg Havelyst ei Klogskabs Anslag hinder.“

Gamle Arreboe seer ikke „Noe Bue skjøn“ uden at tænke paa „Guds Pagt og Naade“ - her er hvad den Tid saa:

„Den hvalte Bue hist snart skuer jeg henrykt,
I Skyen hængende, af Straalers Gjenskin bygt,
Hvor Lyset gradeviis i Prismets synlig Orden
Hvert særskilt Farveslag udspreder over Jorden.“

Endog en Skjaldenatur som Nordal Brun er ikke fri for undertiden at synke ned ogsaa til denne Slags Prosa, som naar han f. Ex. i sin Ode om Fiskerierne (1788) udraaber et pathetisk Ve! over - dem der slusker med Sildetilvirkningen;

„Ve dine Hænder, som ilde behandler
Den dyre Velsignelse Himlen dig gav,
Som nydelig Føde til Gjødsel forvandler,
Og pakfulde Tønder til stinkende Grav.“

Og det er tilvisse den patriotiske Bergensborger, som tager Ordet fra Digteren, naar han i det samme Digt, ved Skildringen af et Sildestængsel, udbryder:

„Tidt stode i slige Arrester
Ei mindre end hundrede Læster.“

Og saaledes kunde man af Skjønlitteraturen i det Hele taget opvise mange Exempler paa, hvorledes Tidens aandløse Forstandighed ogsaa her jevnlig titter frem som prosaisk Ræsonneren. Men det lønner neppe Umagen at dvæle længer herved.

Jeg har saameget som mulig sparet paa Citater, og jeg tror ikke der er noget tabt derved. Det Karakteristiske ved alle de Digtninger jeg ovenfor har nævnt (og ved de mindre bekjendte, som jeg har forbigaaet), er: Karakterløshed, Ensformighed. Jeg ved sandelig ikke, hvad man i æsthetisk Henseende skulde fremhæve som Særkjender, hvorved det ene Digt adskiller sig fra det Andet. Særkjendet ved dem alle er, at Digteren optræder afhandlende, didaktisk. Der er ikke Tale om en individuelt nuanceret, begeistret Tilegnelse af Stoffet; Digteren betragter det med Forstandens Blik, gaar ligesom rundt om Gjenstanden og mønstrer den med forskende Øie. Der er ikke Tale om hvad vi forstaar ved poetisk Sandhed, den, som umiddelbart anskues, saaledes som den stiger frem af Digtersjelen, i Skjønhedens Farveskjær, gjenfødt i Idealets Verden; men om den Sandhed, som vises os derved, at Digteren ligesom tager Stoffet og lægger det fra hinanden, viser os det i alle Dele og fra alle Sider, viser os det for derved at overbevise os. Derfor kaldte Selskabet for de skjønne Videnskaber meget passende hine Prisdigte „Afhandlinger“, og vil man nærmere bestemme deres æsthetiske Karakter, kan man tilføie: rhetoriske Afhandlinger. Det var intet andet end rhetoriske Foredrag paa Vers, og har man dette for Øie kan man godt forstaa Grunden til det karakteristiske Fænomen, at saamange litterært dannede Mænd, hvis Studier forøvrigt gik i ganske andre Retninger, i den Tid kunde gjøre Lykke som Digtere, ved poetiske Frembringelser som nu forlængst ere glemte. Enhver Mand, der ved grundig Læsning havde tilegnet sig Tidens Dannelse og ved Studiet af gode Mønstre udviklet sin Sprogsans, kunde „mellem sit 30te og 40de Aar“ som Stenersen siger (se ovenfor) vove sig frem med et Digt, og være temmelig sikker paa Anerkjendelse.*) Med Hensyn til den ydre Form følger ogsaa af dette Forhold en væsentlig Forskjel mellem den Tids Forstandspoesi og hvad man i Modsætning dertil kunde kalde den frie Digtning: i denne er Rhytmer og Rim det naturlige Udtryk for Stemningens Vibration, for dens

*) Det turde være ganske interessant at se, i hvilken Alder flere af den Tids anseede Digtere optraadte med sit første Digt. Tullin var, da han debuterede, 30 Aar, Dorothea Biehl 33, Hans Bull 30, Andreas Bull 38, Stockfleth 29, J. Lund 30 og P. C. Stenersen 35 Aar. Man ser de var allesammen voxede fra „Ungdommens skjønne Daarskab.“

Affinitet til Tonernes Verden: i hiin er de et paaheftet sprogligt Sirat, den høieste Kulmination af den formelle Veltalenhed, af hvilken man jo ogsaa i det prosaiske Foredrag kræver en vis Takt og Velklang. Og meget betegnende er det i denne Henseende, at denne Digtnings Blomstringsperiode ogsaa var Alexandrinens; thi denne Versart, der med sin opstrammede Elegants strider saa haard imod alskens lyrisk Licentia, er netop en meget passende Uniform for den til visse faste Regler bundne Deklamation.

Ved Betragtningen af disse Digte kommer man saaledes ganske naturlig til at lægge den væsentlige Akcent, ikke paa det poetiske „Hvorledes“, men paa det faktiske „Hvad.“ Der var visse Hovedanskuelser, som man aldrig blev træt af at gjentage eller høre gjentagne, og det fornemste Udbytte af Betragtningen bliver da det: at man ser, hvorledes Tidens Læredigtere næsten udelukkende valgte saadanne Themaer for sine Afhandlinger, som kunde give dem Anledning til at lade disse Hovedanskuelser komme tilorde; med Hensyn til Behandlingen kan der ikke være Tale om en stemningsfuld, individuelt præget Opfatning, men kun om hvorvidt den ene Digter efter Emnets Medfør eller paa Grund af større Styrke i den didaktigste Retning har vidst at belyse sit Stof bedre end den Anden ved moralske, filosofiske, statsøkonomiske o. a. dsl. Almeensætninger. Vilde man være nøiagtig til den yderste Omstændelighed, kunde man jo rigtignok ogsaa udpege et og andet træffende Billede, en elegant rhetorisk Vending eller et uvilkaarlig begeistret Frembrud.*)

En mere ubetinget Anerkjendelse maa man tildele denne Tids Digtere, naar man betragter deres Frembringelser i udelukkende stilistisk Henseende. Sammenligner man Tullins Prisdigte med den nærmest foregaaende Tids Digtning, er det aabenbart, at vort Sprog ved hans Fremtræden har gjort et Kjæmpeskridt. Den poetiske Diktion fremtræder med Et frigjort, driftigere; Digtersproget vover sig frem paa hidtil ubetraadte Baner, og bevæger sig i disse nye Regioner med en Sikkerhed og Elegants, som staar i en forbausende Modsætning til de foregaaende Kunstpoeters tungvindte og bedagelige Fodskifte. Drr er klart, at Sproget som Tankens, Reflexionens kunstmæssige Udtryk ved Tullins Fremtræden har faaet sit Tungebaand løst.

Og hans Efterfølgere gjorde ikke sin Forgjænger Skam. Vistnok var der ingen af dem, som besad hans ualmindelige Færdighed i fyndig, sententiøs Sammentrængthed: vistnok træffer man ikke sjelden, baade hos ham og dem, kunstlede, hyperelegante Vendinger; men i det Hele taget gjælder det om dem Alle, at deres poetiske Stiludmærker sig ved en saadan Jevnhed og Korrekthed, at man endnu efter hundrede Aars Forløb kan læse deres Digte uden Anstød i sproglig Henseende. Det er værd at lægge Mærke til, at næsten alle denne Periodes Digtere var Nordmænd. Deres store Landsmand havde ved først at hæve det foragtede Modersmaal til litterær Værdighed lagt den brede Grundvold; de fortsatte nu i den alvorlige Digtning hvad han i andre Retninger havde begyndt, saa vi kan med fuld Føie sige, at det var Nordmænd, næsten udelukkende

*) F. Ex. af Storms „Indfødsretten“:
„Endnu Urania ved Nattens Lampe græder
Paa Hveens Høie, og med Taarer Gruset væder
Af Brahes Stjerneborg, hvor Viisdoms Tempel stod,
Og stundom undrende Monarker selv indlod.
Hvor Himmelen steg ned at lade sig beskrive,
Hvor Sphærer lode sig i deres Hvirvler drive
Af Philosophens Haand. Her, Danmark! her du gav
Din egen Ære, men ei Tychos Been en Grav.“

Nordmænd, som først gav vort Sprog det Præg af ædel Simpelhed, som endnu den Dag idag er dets skjønneste Smykke.

Naar vi i sin Almindelighed betragter den Grundtanke, som gaar igjennem denne Periodes Digtekunst, saa maa vi jo sige, at den her har slaaet ind paa den rette Vei. Det er den gamle Kredsgang; det oprindelige Menneskeliv er det tabte Paradis, hvortil Poesien altid søger tilbage, den uudtømmelige Kilde, hvorfra den henter fornyet Kraft og Friskhed. Den kan forvilde sig i mørke Grublerier, i abstrakt Spekulation, i en luftig Fatamorgana-Verden; men den vender altid tilbage til sin første Kjærlighed. Men seer vi hen til hvorledes den Tids Digtere søgte dette Oprindelige, saa seer vi deri et Vidnesbyrd om, at det vàr en Trang, et Savn; Slægten vidste, hvad der fattedes den; dette erkjendte den, saavidt var den kommen, men ikke længer. Den havde brudt med sin Fortid, den vilde bygge Livet fra nyt, og hvorledes søgte den dette nye Grundlag? Gjennem Reflexionen; den reflekterede sig til et abstrakt Ideal, og dens Digtere blev Tolkene for denne Reflexion, idet de gav den det høieste poetiske Udtryk, som Reflexionen efter sin Natur er modtagelig for: Veltalenhedens. Meget betegnende er det nu ogsaa i denne Henseende, at saagodtsom alle den Tids fremragende Digtere var Nordmænd. Norge frembragte Tullin og hans Efterfølgere ligesom Schweitz frembragte Haller, Tydsklands Tullin, fordi de i sit Fædrelands Dale, de rolige Afkroge af Verden, hvor Livet gjennem Aarhundreder havde bevæget sig i lykkelig Ensformighed, upaavirket af Europas Gjæringer og Kampe, havde i det virkelige Liv seet den høieste Tilnærmelse til dette Ideal;*) og hvad Filosoferne sværmede for i sine Studerekamre, stod for dem med en Barndomserindrings Friskhed, saa man nok kan sige Musernes Moder var hos dem, naar de digtede, uagtet man som oftest maa tilføie en Beklagelse over at ingen af Døtrene var med.

Men naar vi ser hvorledes „Naturligheden" er det stadige Omkvæd i Tidens Digtning, ja ligesom en af Tidens store Opdagelser, skulde vi da ikke heri finde Bindeledet mellem hin Tid og vor egen? Det var vistnok hine Digteres historiske Kald, at de ved at holde dette Menneskelighedens abstrakte Ideal frem, paa engang udtalte Tidens Trang og forberedte den til at anskue dette Ideal i sin fyldige konkrete Skikkelse: som Nationalitet, som Aabenbarelse af en eiendommelig Folkeaand i Folkets historiske Liv. Her, om nogetsteds, synes vi at skimte den „røde Traad", som sammenknytter Tullin og Oehlenschläger. Den Tid var nu forhaanden, da Slægten skulde finde dette Nye, den i urolig Higen søgte, finde det - i det Gamle. Suhm, den begeistrede Gransker, anede det, og han kunde blivet Nordens Walter Scott, dersom der blot ikke havde været den lille Ulempe iveien, at han ikke var Digter.**) I Evald ser vi denne Folkeaand kjæmpende for at komme til Frembrud, en Digteranelse om at Nordens Oldtidsliv gjemte Svaret paa Tidens Spørgsmaal; i Oehlenschläger seer vi den ligesom med eet Ryk udfolde sine Dybder; en ny Tid oprinder over Nordens Litteratur, og Forstandspoesiens Dunster flyr for Romantikkens farverige Morgen.

Kardinal Antonelli.

Denne udmærkede Personlighed, hvis Navn indtager en fremragende Plads blandt Europas Statsmænd, fødtes den 2den April 1806 i Sonino, en liden By paa Grændsen af Kongeriget Neapel i Provindsen Marittima e Campagna. Hans Fader var en rig Landgodseier, som ved hæderlige Handelsforetagender erhvervede sig en stor Formue og udmærkede sig ved forskjellige Leiligheder ved sin Loyalitet og Hengivenhed for den pavelige Stol. Han havde fem Sønner, som næsten alle have hævet sig til høitbetroede og anseelige Stillinger i Staten ved den ubetvingelige Charakteerstyrke, der er eiendommelig for alle Medlemmer af hans mærkelige Familie. Hans tredie Søn, Jacob, Gjenstanden for nærværende Beretning, nærede fra sin Barndom en brændende Lyst til at indtræde i den geistlige Stilling og til at hellige sit Liv til Kirkens Tjeneste. Han sendtes til Rom efter sin egen alvorlige Begjæring, da han kun var 13 Aar gammel. Efterat have fuldendt sit akademiske Kursus ved Seminario Romano immatrikuleredes han ved Sapienza eller det romerske Universitet, hvor hans stadige Flid og uboielige Iver i Studiet af Lovkyndigheden ledsagedes af de mest glimrende Resultater, Han tog alle sædvanlige Grader med stor Glands og beklædtes tilsidst med begge Fakulteters høieste Værdigheder som Doktor i Theologi og kanonisk Ret. Derpaa lagde han sig med utrættelig Iver efter de forskjellige Retters Praxis under Veiledning af en af Roms dueligste Dommere, og han følte sig snart sat istand til at fordre Adgang til en Stilling i Prelatina di Guistizzia eller Lovprælaternes Orden, der retmæssig staar aaben for enhver Ansøgende, som er istand til at fyldestgjøre de Statuter, som ere blevne anordnede for den ifølge en Bulle af Alexander VI.

Som en nødvendig Betingelse for at ophøies i denne Ordens Rang og Privilegier maa Kandidaten vise, at han er udsprungen af en Familie af uplettet Rygte og hæderlige Antecedentser og desuden, at han besidder en Formue, hvis Minimum er 36,000 spanske Daler, som i Rom vil yde en Indkomst, der nærmer sig til 1800 Spd. i vore Penge.

Abbate Antonelli havde ingen Vanskelighed med at fyldestgjøre det pavelige Edikts Fordringer; thi hans Aandsgaver og Videnskabelighed tilligemed hans rigelige Fædrenearv ikke alene satte ham i Stand til at indtræde i Ordenen, men betegnede ham som En der maatte sprede Glands over dens Værdighed.

Han hævedes da til denne Rang i 1830 under Pave Pius IX Regjering, af Tribunale della Segnatura, under hvis Myndighed Ansættelsen laa. Pius's Regjering var af kort Varighed og han efterfulgtes af Gregor XVI. Denne var en Pave, som ved sit lysende Talent og store Lærdom havde banet sig Veien til Cæsarernes Throne

Kardinal Antonelli.

uden nogen udvortes Hjælp fra de tause og affides Klostre. Han fandt den samme Behag i at opfostre Talent og belønne Fortjenester, som i at dyrke og fremme de skjønne Kunster. Monseignør Antonellis rolige Holdning og skarpe Forstand tiltrak sig snart hans Opmærksomhed, og han skyndte sig at gjøre denne sjeldne Forening af saa mange udmærkede Egenskaber frugtbringende, Hans Hellighed udnævnte ham paa een Gang til Præsident for en af de lokale Retter, og gjorde ham derpaa til Assessor ved den høieste Kriminaldomstol i Rom. I Udøvelsen af sine judicielle Funktioner lagde han for Dagen en korrekt Opfatning af den menneskelige Charakteer og forbandt Forsonlighed med et sundt Omdømme, Dette bemærkedes snart, og hans Forfremmelse var fra nu af overmaade hurtig. Han blev efterhaanden Delegat eller Statholder over Orvieto, Viterbo og Macerata. Kaldet tilbage fra sit Statholderskab over sidstnævnte Provinds, blev han sat til Under-Statssekretær og sidenefter til Skatmester ved de Apostoliskes Kammer. I denne Stilling forblev han indtil 1847, da han i dette Aars Kirkemøde blev valgt til Kardinal og iklædt Purpuret af sin nuværende Pave, som holdt en glimrende Lovtale over hans mange udmærkede, forskjelligartede Egenskaber og hans store Fortjenester af Staten. Det følgende Aar saa vi ham som Finantsminister, Statssekretær og Præsident i Raadet, men han havde neppe fattet den høieste Magts Tøiler, da det blev nødvendigt at indføre en ny Regjeringsform, og Begivenhederne nødte ham til at overgive dem i andre Hænder. Uagtet den velmenende Paves ivrige Ønske at forskaffe sit Folk en konstitutionel Regjeringsforms Goder, begyndte ildevarslende Skyer at drage sig tæt over den politiske Horizont, og inden kort Tid brød den Storm løs, der kuldkastede saa mange Throner og nødte den hellige Fader selv til at søge Ly for dens Raseri, der rammede Alle uden Forskjel, og skjule sig nær den samme Hytte, hvor Kardinal Antonelli fødtes. Det var som Prefekt over de hellige Paladser, at Kardinalen fulgte sin Fyrste i Landflygtighed; og den inderlige Forbindelse, som foranledigedes ved denne fortrolige Stilling, lærte Paven at forlade sig med større Tillid paa sin trofaste Tjeners Raad. Som Tro-Statssekretær præsiderede Kardinal Antonelli ved de forskjellige diplomatiske Underhandlinger, som holdtes i Gaeta i Anledning af hans Fyrstes Gjenindsættelse, og den 12te April 1850 havde han den Lykke tilligemed Folket at hilse den i Triumph til sin Hovedstad gjenvendende Pave. Siden har han uden Afbrydelse beboet det samme Palads som Pius IX og levet i det fortroligste Forhold til ham, og i hans Navn har han regjeret Kirkestaten som Premierminister og Kardinal-Statssekretær.

Det vilde ikke stemme med denne Skizzes Øiemed at behandle den Politik, som har ledet ham i hans Bestyrelse, og som var den romerske Regjerings traditionelle Politik, men vi maa dog ikke undlade at underrette vore Læsere om, at ved Kardinal Antonellis Indflydelse og aktive Medvirkning indførtes Jernbanen i de romerske Stater, oplystes den „evige Stads" Gader med Gas, sloges en smuk Hængebro over Tiberen, er en af de herligste Viadukter i Verden bleven anlagt nær Albino, ere Klædesfabrikker og Papirmøller blevne opførte nær Rom. Mange flere offentlige Arbeider, sigtende til at fremme Handelsforetagender, til at skaffe Sikkerhed for Liv og Lemmer, og lignende reformatoriske Forholdsregler, skylde ham sin Oprindelse. Alle, som have nærmet sig hans Eminence, ere blevne slagne ved hans fortryllende Manerer, hans livfulde Konversation og elskværdige Gemyt.

Vort Portræt af Kardinal Antonelli er efter en i Rom nylig udkommet Photographi. (Illust Lond. News.)

Professor Chr. Lassen i Bonn.

Mange Læsere ville studse ved denne Overskrift. Navnet klinger jo saa norsk, og Meddelelsen forudsætter en vis Berømmelighed, hvis Berettigelse kun Faa antages at kjende. Det Feldt, hvorpaa Lassen arbeider og har vundet et europæisk Navn, dyrkes i ethvert Land kun af et indskrænket Antal Lærde, og hos os kun af to eller tre Mænd. Disse ere altsaa ene og alene de, der ad anden Vei end Literærhistoriens Anviisning, nærmere kjende Mandens Skrifter og Virken. Men samtidigt er der i hvert større Literatursamfund nogle Lærde, med eensartede Interesser, der følge hans Granskning og vurdere hans Skrifter, og uagtet de samtlige maaskee ere ringere i Antal, end Læserne af den mest intetsigende Avis, ligger der dog i deres Dom en Anerkjendelse, som række videre end Døgnets tusindmundede Lovpriisning. Det er den enkelte Fagsmands Anerkjendelse af den anden netop paa det Omraade, hvor hans Interesser ere samlede. — I denne Forstand er Christian Lassen i Bonn en verdensberømt Mand. Han er født i Bergen 22de December 1800 og en Broder af den i 1856 afdøde Toldinspektør Hartvig Marcus Lassen i Throndhjem og af nulevende Borgermester Albert Lassen i Bergen. Hans Fader var Justitsraad og Toldinspektør i Bergen, Nicolai Christian Wendelboe Lassen († 1818), der var bekjendt som en dygtig Græker og Latiner, for hvilke Sprog han ogsaa tidligere bibragte sine Sønner Interesse. Moderen (dansk af Fødsel) hed Frederikke Elisabeth Frisch. — Christian Lassen gjennemgik sin Fødebyes lærde Skole hvorfra han 1818 dimitteredes til Universitetet. Ved Examenen fik han Laudabilis, med hvilken Charakteer han ogsaa næste Aar underkastede sig Examen philosophicum. Men hermed endte ogsaa hans Studier ved vort Universitet.

Lassen var som sagt allerede tidligt af Faderen bibragt Interesse for de klassiske Sprogs Studium, og da han snart fandt, at hans Begavelse laa for Sprogvidenskaben i det Hele, opofrede han sig for denne. Men vort Universitet var dengang heri saavel hvad Lærere som literære Hjælpemidler angik kun maadeligt udrustet, ialfald hvor det bar ud over de Sprog, som krævedes ved Examener. Der havdes ikke engang Nogen, der var hjemme i vort Oldsprog og kunde læse derover. Denne Mangel maatte være tilstrækkelig Grund for Lassen til at han tyede til fremmede Universiteter, uden at man behøver at antage, at han for bestandig vendte Fædrelandet Ryggen, fordi han fandt sig krænket ved Udfaldet af sin Examen eller paa anden Maade tilsidesat. Nok er det, han drog, efter at have taget Andenexamen, til Bonn, hvor Digteren August Wilhelm Schlegel baade som Universitetslærer og ved Skrifter sporede Interessen for de indiske Sprogs Studium. Især lagde han sig, under dennes Veiledning, efter Sanskrit, og om den Fremgang, han heri maa have

*) „Naturens Haand fra andre Folk dig skilde,
Fordi den ægte Børn af dig opdrage vilde,"
siger Storm i sin Sang om Jondalen.

**) „Det var at ønske", skrev Suhm allerede i 1756, „at alle Landets Poeter, der skrive episke og dramatiske Stykker, og alle Malere og Steenhuggere vilde oftere end skeer forestille deres Fædrelands Helte. Saxo alene kan i mange Aar sætte vore Poeter, Malere og Billedhuggere i Arbeide." (Se Suhms Skrifter VII, 331.) „Der vil Tid til at frembringe en episk Digter," siger han et andet Sted, profetisk.

gjort, taler den Omstændighed bedst, at han, uagtet Udlænding, allerede i 1823 af den preussiske Regjering fik Stipendium til i Paris at fortsætte sine Studier. Dette Stipendium varede i tre Aar, i hvilken Tid han ikke blot studerede i Paris, men tildeels ogsaa i London. I Paris udgav han 1826 i Forening med E. Burnouf et Værk over Palisproget, over hvis Indhold Chr. Molbech i første Bind af sit nordiske Tidsskrift gav en udførlig Oversigt, men antog der, at begge Forfattere maatte være franske. Vendt tilbage fra Paris, nedsatte Lassen sig 1827 som Privatdocent i Bonn, hvor han udgav et Par større indiske Arbeider, hvoraf det ene i Forening med Schlegel, som imidlertid var bleven kaldet til Berlin.

I 1830 ansattes han som overordentlig Professor i den gammel-indiske Literatur ved det derværende Frederik Wilhelms Universitet, og i 1840 blev han virkelig Professor. Han har her deels som Lærer, deels ved Skrifter bidraget til at opretholde den Anseelse, hvori Bonns Universitet ligefra August W. Schlegels Dage har staaet med Hensyn til Studiet af den indiske Literatur.

Fra den Tid, han tog fast Bopæl i Bonn, har han udgivet en stor Række Værker og Afhandlinger, vedrørende den orientalske Literatur. Hans Hovedværk er imidlertid „Indische Alterthumskunde" (3 svære Bind), der i Løbet af de sidste 12 Aar har forladt Pressen. En Mængde Afhandlinger ere nedlagte i „Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes," af hvis 4de til 7de Bind Lassen ogsaa var Udgiver.

En stor Fortjeneste har Lassen erhvervet sig derved, at han i 1836 i Forening med Burnouf først formaaede at læse en af de persiske Kileindskrifter fra Persepolis, hvorpaa saa mange Lærde gjennem Aarhundreder havde brudt sit Hoved, og hvorved Nøglen til disse dunkle Indskrifters Forstaaelse blev funden. Om denne Læsning udgav Lassen et temmelig voluminøst Værk. („Die altpersischen Keilinschriften von Persepolis entziffert.")

Lassen er Ridder af flere Ordener, deriblandt St. Olaf, og Medlem af en heel Deel lærde Selskaber. — I 1849 indgik han Ægteskab med Caroline Auguste Wiggers (dengang 41 Aar gammel), Datter af August Frederich Wiggers, Direktør for de danske Hytteværter, og Caroline Sophie von Zweidorff.

Lassen skal, som saa let indtræffer med Mænd, hvis Interesser gaae i en eneste, speciel Retning, være en udpræget original Personlighed. Til Fædrelandet har han siden sin Udvandring ikke staaet i nogen egentlig Rapport og naar Nordmænd besøge ham, nedlader han sig ikke til at tale Norsk med dem. Dette skriver sig dog maaskee ikke fra nogen Uvillie mod Fædrelandet, men fordi han, som saa længe borteværende fra Hjemmet, ikke mere kan tale sit Modersmaal saa korrekt, at det tilfredsstiller ham som Sprogmand.

Professor Chr. Lassen.

Literatur.

Keysers norske Kirkehistorie, anmeldt i England. Vort Blad gjengav for nogen Tid siden fra the Ecclesiologist en Bedømmelse af hvad der er udgivet fra Foreningen for norske Mindesmærkers Bevaring. I den følgende Anmeldelse, der er hentet fra 15de Bind af samme Tidsskrift, have vi et nyt Beviis paa den Opmærksomhed, hvormed Englænderne følge vore literære Frembringelser: „Der er ingen Historie, hverken kirkelig eller verdslig, som maa være mere underholdende eller lærerig for Engelskmænd end den, der angaar de tre nordiske Riger, nu sædvanlig kaldte Skandinavien, hvis Broder vi ere. Alle udsprungne af een Rod og Stamme, - alle deelagtige næsten i den samme hedenske Tro, - alle omfattende mere eller mindre fuldkommen den katholske Religion - alle modtagende en mere eller mindre tilfredsstillende Reformation af den fordærvede Lære og dens Udøvelse; - paa ethvert Trin griber den Enes Historie ind i den Andens, oplyser og fuldstændiggjør den eller viser, hvorledes Kjendsgjerninger, tvivlsomme i det ene Tilfælde, ere udviklede i det andet. Den tydske Historie ligger meget fjernere og den galliske endnu længer borte. Norden er det store Forraadskammer, hvorfra vort Sprog, vore Troesbekjendelser og vore Kroniker ville modtage den rigeste Belysning.

Under disse Omstændigheder er Virksomheden af vore Dages nordiske Lærde i historisk Retning høist lønnende; og det Exempel, som Sharon Turner har givet ved at undersøge og anvende deres Forskninger, bør i langt videre Udstrækning blive efterlignet, end det for Tiden er Tilfældet. Humes overfladiske Værk maa endelig engang opgives, og franske Phraser vige Pladsen for gammel-norske (Old Norse) og islandske Studier.

I dette Øieblik er det især Norges Lærde, som udmærke sig. Munchs store Norges Historie skrider stadig fremad og er nu kommen til 1230; den første Deel af Langes nye Udgave af hans mesterlige (masterly) „de norske Klostres Historie" er udkommen, og nu har vi ogsaa faaet første Bind af Keysers længe ventede norske Kirkehistorie.

Den sidste Bogs Værd er saameget større, som den staar alene. Sverige har sin Reuterdahl, Island sin Finn Jonsson, Danmark sin Pontoppidan og Helveg, men indtil dette Øieblik har Norge savnet en Historieskriver i kirkehistorisk Retning. Og det er lykkeligt, at Opgaven er falden i saadanne Hænder. Prof. Keyser er paa det historiske Gebet i Sandhed et af de første Navne, hvoraf Norge kan være stolt. Han har været beskjæftiget med dette Arbeide i flere Aar, og meget deraf har gjennemgaaet en Prøvelse gjennem hans Forelæsninger ved Universitetet. Vi faae derfor intet umodent Hastværksarbeide, intet flygtigt Effektjageri, ingen Paradoxer. Alt er roligt, afmaalt og omhyggelig gjennemarbeidet.

Med Hensyn til Stil er denne Bog i mange Henseender et Mønster. En vis Værdighed er udbredt over det Hele. Vi trykkes ikke ned af Detailler. Enhver Gjenstand er afrundet og fuldført indtil et Slags Billede af Resultater, afsluttet i sig selv, men i harmonisk Forbindelse med det Paafølgende og Foregaaende. Alle Dokumenter, som kunne give Oplysning, ere benyttede og tagne i Betragtning, alle tvivlsomme Punkter omhyggelig sammenstillede, og den største Upartiskhed hersker i hvert Kapitel.

Sandelig, hvis noget Værk var værdt en umiddelbar Oversættelse paa Engelsk, saa er det dette. Men det maa gjøres med stor Omhyggelighed og Opmærksomhed. Mange af Bogens eiendommelige Udtryk maa bevares, og den maa tages lige fra Originalen, ikke fra en tydsk Oversættelse.

Vi have anført, at et stort eiendommeligt Træk ved denne Historie er dens Gruppering, dens brede Kanvasmaleri af de fornemste Begivenheder, som omhandles. Men just dette gjør det mestendeels umuligt at give saadanne Uddrag deraf, som kunde være værdige til at kaldes Prøver. Desuden er vort Rum indskrænket, og vor Hensigt med disse Linier fornemmelig at henlede vore Landsmænds Opmærksomhed paa Tilværelsen af dette værdifulde Skrift. Dog vilde vi gjerne give Noget med Forfatterens egne Ord.

Med Hensyn til Tydsklands (Hamburg-Bremen) og Englands Fordringer paa at have indført Christendommen i Norge siger han: „Det sande Forhold i denne Sag kan maaskee med faa Ord angives som følgende: den tydsk-bremiske Kirkes umiddelbare og middelbare Virksomhed i Norge strakte sig kun til enkelte spredte Omvendelser eller snarere Omvendelsesforsøg i Viken, men det lykkedes den ikke der at danne noget egentligt kirkeligt Samfund; hvorimod Christendommen i hele Norge, baade hvad Folkets stadige Omvendelse og hvad det kirkelige Samfunds Stiftelse angaar, udelukkende udgik fra England; med andre Ord: den norske Kirke var hel og holden en Datter af den engelske" (S. 32—33).

Vi vilde ogsaa gjerne uddrage en interessant Begivenhed om Olaf Tryggvesøn som den første store christne Konge blandt sine hedenske Landsmænd, men maa give Slip derpaa.

Vi bemærke kun til Slutning, at Professor Keyser i dette første Bind giver hele Gangen af den norske Kirkes Historie fra Hedendommens Fald indtil Kong Haakon Haakonssøns og Erkebiskop Einars Død i 1263: en Periode, hvori det romerske Hierarki havde gjort meget store Fremskridt i Undertrykkelsen af Norges ældre og frie episkopale Forfatning. Den næste Periode, fra 1263 til Ophøret af den sorte Død i 1350, vil give den italienske Statskunsts fulde Triumph der. Den tredie fra 1350 til Reformationen, i 1537, vil fremstille den norske Kirkes Forfald under Kalmarunionen og Tegnene til den store Religionsforandring, som paafulgte.

Andet Bind vil sandsynligvis slutte Værket, og dermed er Forfatteren alvorlig beskjæftiget."

Bjørnsons **„Synnøve Solbakken"** sees at være udkommet paa Hollandsk, oversat af L. C. Cnopius og udgivet i Haarlem.

Dansk Literatur. Chr. Winther har paabegyndt Udgivelsen af sine **samlede Digtninger.** De ville udkomme i 9 Bind, hvert til den billige Priis af 60 ß. Reitzels Forlag. Allerede tidligere har Goldschmidt paabegyndt en Udgave af sine **blandede Skrifter**, hvilke han har beregnet til 4 Bind, og hvoraf en stor Deel kommer til at optages af et Udvalg af Artikler fra det af ham redigerede Blad „Korsaren."

Paa den Gyldendalske Boghandlings Forlag er nylig udkommet: 1) **„Peter fra Amiens og det første Korstog"** ved A. Ingerslev (Priis 22 ß), hvilket Skrift er et Brudstykke af et større Værk over Korstogene, som Forf. har tænkt sig skrevet tildeels efter samme Plan og i samme Hensigt som „den pelloponesiske Krig," der af ham og E. Holm udgaves i 1854. 2) **Nogle Ord om Steenpartiers Anlæg** og Anvendelse, til Blomsterkultur af J. A. Hofman Bang (med Afb.) 3) **Ledetraad i Danmarks Historie** ved Fr. Barfod. (Priis 11 ß) - et paa Skolebrug beregnet kort Udtog af Forfatterens meget udbredte „Fortællinger af Fædrelandets Historie." Samtidigen med dette Udtog er paa Wøldikes Forlag udkommet 3die Oplag af „Danmarkshistorie til Brug ved Underviisningen i Borger- og Almueskoler af C. V. Rimestad." Hver af disse brugbare Bøger ere af samme Omfang som Munchs lille Udtog af Norges Historie. — Paa Wøldikes Forlag er begyndt at udkomme en **„Dansk Biven,"** redig. af Th. Thorson og A. B. Thorson. Af Hubers omtalte „nye Jagttagelser over Bierne" er nu allerede 6te Hefte udkommet. Af **Nordisk Museum** foreligger os de 5 første Hefter, hvis Stof overhovedet er velvalgt og interessant. Flere af dets værdifulde Artikler ere originale.

Blandinger.

En Pariserhistorie. En af de varme Dage i afvigte August Maaned badede Fru de C**, en smuk tyveaarig Enke, sig i Seinefloden, der flyder lige udenfor hendes Landsted i Corbeil. Pludselig hørte hun høie Nødraab fra den modsatte Side. De opløftedes af en ung Mand, tydelig en Nybegynder i den ædle Svømmekunst, der havde vovet sig for langt ud, og som hvert Øieblik var nærved at synke. Fru de C** betænkte sig ikke længe, men svømmede tvert over Floden hen til den Druknende, hvem hun hurtig greb i Haaret og paa denne Maade drog i Land. Da den unge Mand igjen var kommen til Besindelse, spurgte han naturligvis efter sin Redder for at give ham de sædvanlige 25 Francs, da han til sin Overraskelse fik høre, at den, der havde frelst ham i Nøden, var en charmant, ung Enke med 30,000 Franks i Rente. Efter denne Underretning følte den unge Mand sin Taknemmelighed tyvedobbelt. Han ilede hurtig til sin Redderinde, kastede sig for hendes Fødder og tilbød hende af Taknemmelighed Haand og Hjerte. Fru de C** slog op en Skoggerlatter og spurgte, om det kolde Bad havde gjort ham vanvittig. „Men jeg har jo Eder at takke for mit Liv", udraabte den daarlige Svømmer, „jeg maa betale denne Gjæld, thi jeg er en Mand af Ære." „Det betvivler jeg aldeles ikke", var Enkens Svar, „men I kan vanskeligen paatvinge mig Eder selv som Belønning for den ubetydelige Tjeneste, jeg har

beviist Eder!" Da er jeg fortabt!" klagede den unge Mand pathetisk, „saasnart man erfarer, at et Fruentimmer har draget mig op af Vandet, vil jeg blive en Gjenstand for de mest spottende Bemærkninger!" „Isaafald beklager jeg paa det Høieste min Indiskretion ved ikke at lade Eder ligge der i Iaa," sagde Fru de C**. „Sæt mig idetmindste istand til at give Eder en lignende Haandsrækning tillands," tryglede den stakkels unge Herre. „Nu, ikke mig imod," svarede Enken endelig, „jeg flytter imorgen til Paris, paa Lørdag drikker jeg The hos en af mine Veninder, til hvem jeg ogsaa skal skaffe Eder et Indbydelseskort. I træffer der en gammel Kaptein, som i to Aar har forfulgt mig med sine kjedsommelige Kjærlighedserklæringer, og hvem jeg ikke kan udstaa. Han er en berygtet Slagskjæmpe og Spottefugl, søg at komme i Strid med ham, udfordre ham og befri mig engang for alle fra det vederstyggelige Syn af ham. Jeg bereder Eder imidlertid paa, at han er en af Paris's dygtigste Duellanter, men, som sagt, jeg regner paa Eders Taknemmelighed." „Det kan I ogsaa trygt gjøre," forsikrede den Reddede, idet han dreiede sine Mustacher, „Kapteinen har fundet sin Mester, han skal aldrig besvære Eder mere!"

Om Lørdagsaftenen var Fru de C** ganske rigtig hos sin Veninde, hvor et talrigt Selskab var forsamlet, men den taknemmelige unge Mand lod forgjæves vente paa sig, han indfandt sig ligesaalidt som Kapteinen, der blot havde været et Opspind af den smukke Enke, som paa denne Maade befriede sig fra den Reddede og hans altfor paatrængende Taknemmelighedsfølelse.

Et uventet Vidne. En Sommeraften ankom en Herre, ledsaget af en Lakei i Livree, til en liden By i det nordlige England og tog ind i det bedste Værtshuus. Den Fremmede sagde til Værten, at han paa Grund af Forretninger rimeligviis kom til at opholde sig der i flere Dage, og at han ikke vidste, hvorledes han skulde fordrive den Tid, han fik tilovers „Det er just saa heldigt", svarede Værten, „at vi i Slutningen af Ugen have Væddeløb, og imorgen begynde Assiserettens Sessioner", — „Imorgen!", gjentog den Reisende, „det kunde jeg have Lyst til at see, er der nogen interessant Sag?" — Ja den første Sag er ganske interessant. En Person er anklaget for Tyveri forenet med Indbrud og Ran. Vidnerne ere ganske sikkre i deres Sag, men den Anklagede, som Ingen her kjender, sværger og forbander sig paa, at han var i den anden Ende af Riget, da Forbrydelsen blev begaaet" — Det kunde jeg have Lyst til at høre. Bare jeg kan faa en god Plads". — "Det skal jeg nok klare", svarede Værten, „Retsbudet har staaet Fadder til min ældste Søn, og jeg tvivler ikke om, at han jo vil skaffe en saa fiin Herre som Dem en god Plads inde i Salen." — Den næste Dag havde den Fremmede ogsaa ganske rigtig en af de bedste Pladse ligefor de Anklagedes Bænk. Medens den offentlige Anklager fremførte sin Klage, og Vidnerne afgav deres Vidensbyrd, stod den Anklagede med bøiet Hoved og et Udtryk af den største Nedslagenhed; men da Dommeren spurgte ham, hvad han havde at anføre til sit Forsvar, saa han op, blev med det Samme den fremmede Reisende vaer — og besvimede øieblikkelig. Dette vakte megen Forundring, men man troede i Forstningen, at det blot var en List for at faae Dommen opsat. Saasnart han atter kom til sig selv, spurgte Dommeren ham, hvad denne Opførsel skulde betyde. „Jeg seer her", svarede han, „en Person, der kunde redde mit Liv, hvis de vilde tillade mig at rette nogle Spørgsmaal til ham. Nu rettedes alle Tilstedeværendes Øine paa den Fremmede, der lod til at finde sig noget ubehagelig overrasket og sagde, at han befandt sig i en ganske besynderlig Stilling, da han ikke kunde erindre sig nogensinde at have seet denne Mand, men tilføiede, at han alligevel var villig til at besvare hans Spørgsmaal. „Nu vel," sagde den Anklagede, „erindrer De, at De den og den Dag Klokken saa og saa mange steg iland ved Dover?" — „Det er rigtignok sandt, at jeg for ikke længe siden steg iland ved Dover, men jeg kan ikke bestemt sige, hvad Dag det var." — „Godt, men husker De ikke, at den, der bar Deres Vadsæk til Hotellet, havde blaa Trøie og blaae Beenklæder." — Naturligviis havde jeg En til at bære min Vadsæk, men jeg lagde ikke Mærke til hans Klæders Farve; desuden ere alle engelske Søfolk klædte paa denne Maade." — „Men kan De ikke erindre, at den, der fulgte Dem til Hotellet, underveis fortalte Dem sin Historie, at han sagde Dem, at han havde tjent paa den kongelige Flaade, at han havde Ret til Pension, men at man havde nægtet ham den, og at han tilsidst strøg sit Haar tilside og viste, at han havde et Ar i Panden som dette?" — Ved dette sidste Spørgsmaal foregik der en synlig Forandring i den Fremmedes Ansigt; han indrømmede, at det virkelig forholdt sig saaledes, at han vel ikke kunde bekræfte Mandens Opgivelse nærmere, inden han havde raadført sig med sine Optegnelser i sin Lommebog, men han saa efter i denne, og da fandt han, at han virkelig var kommen iland i Dover den Dag, Fangen havde angivet. Dette var tilstrækkeligt for Dommeren til at erkjende Fangens Alibi. Fangen blev strax given fri, under høirøstede Bifaldsraab af Mængden, der stiltes ad med Taksigelser til Forsynet, der ikke tillader den Uskyldiges Død og ikke lader Forbryderen undslippe Retfærdigheden. — To Maaneder efter stod samme uventede Vidne, hans livreeklædte Betjent og den saa vidunderlige reddede Sømand for samme Domstol, da de havde overfaldet og plyndret en Vogn paa Landeveien.

Norge.

Christiania. Budgettet er nu udkommet i Trykken og gaar til 1ste April 1863. Regjeringen har forlangt 436,700 Spd. aarlig til Fuldførelse af de paabegyndte Jernbaneanlæg (den throndhjemske medregnet) samt - forsaavidt Statskassens Midler tillader det - 300,000 Spd. for Kongsvingerbanens Fortsættelse til Rigsgrændsen, saasnart der haves Vished om at det modstødende Anlæg fra svensk Side samtidig kommer til Udførelse. Forsaavidt Midler haves, skal der til Anlæg af nye Telegraphlinier anvendes 157,147 Spd. aarl. Foruden de tidligere nævnte Gager til Prof. Munch som Rigshistoriograph, og for en Rigsantikvar, er der opført: 400 Spd. for Digteren A Munch som extraordinær Docent ved Universitetet; 800 Spd. for Bergmester Sexe som Lektor i Bergbygningslære og physisk Geographi; 2200 Spd. til Fornyelse af Prof. Munchs Stipendium, saa han fremdeles i 1½ Aar kan opholde sig i Rom og andre udenlandske Stæder, for der at undersøge Archiverne. Desuden er foreslaaet som Tilskud for det i Christiania stiftede Videnskabernes Selskab 1000 Spd. aarlig; til Fantevæsenets Indskrænkning 2,000 Spd. foruden det Fornødne til Erhvervelsen af 800 Exemplarer af et af E. Sundt forfattet Skrift „Fortsat Beretning om Fantefolket;" til Fortsættelse af Sundts Undersøgelse angaaende de lavere Folkeklassers Forhold 1500 Spd. aarlig; aarligt Tilskud til Universitetet 26,900 Spd. (Universitetets aarlige Udgifter beløbe sig i det Hele til 75,680 Spd.); til foreløbige Undersøgelser angaaende Istandbringelsen af Underviisningsanstalter for Blinde 1000 Spd; til et af W. Boeck (paa Latin) affattet statistisk Værk over de syphilitiske Sygdomme (omtr. 80 Ark stort) 1000 Spd.; 1000 Spd. aarlig til Lønning for en Mand, der har at undersøge Sindssygen i Norge, foruden det Fornødne til Udgivelsen af et af L. Dahl forfattet Skrift om denne Gjenstand; for Sylows polytechniske Institut 3814 Spd. 60 ß aarlig; fortsat Bevilling til et geologisk Kart over Norge 9166 Spd. 80 ß; til den geographiske Opmaaling 22,000 Spd. Armeen sees at sluge ikke mindre end 1,023659 Spd aarlig, Marinen 649,634 Spd. Indtægterne af Brevposterne er anslaaet til 190,000 Spd. aarlig. Dette er et glædeligt Beviis for den eensartede Fiirskillingsportos Fortrinlighed ogsaa i financiel Henseende, thi uagtet Nedsættelsen (1848) rammede næsten alle Breve, er dog Indtægterne nu næsten de dobbelte af hvad de vare umiddelbar før den fandt Sted.

I Forbindelse med Budgetanslaget til Jernbaner maa bemærkes, at der er Sandsynlighed for, at den kostbare Størensjernbane, hvilken sandsynligviis aarlig kommer til at kræve store Tilskud af Statskassen, ganske bliver opgivet og at der bygges Chaussee istedet. I Aviserne har der ialfald været sagt, at Amtmand Aall vil gjøre et Forslag i denne Retning. Med dette Maal for Øie er der ogsaa af en Forfatter i Morgenbladet udførlig paavist, hvor ugunstige Betingelserne ere for denne Jernbane, og hvor meget fordeelagtigere Anlægget af Chausee stiller sig. Men naar Anlægssummen for Jernbanen der kræves forrentet og dens Rentabilitet bedømmes derefter, er dette ikke ganske rimeligt; thi en Chaussee indbringer Intet, hvor meget den end koster Det syntes derfor her billigst at trække Anlægssummen for Veien fra den Sum, en Jernbane koster, og som af dennes Indtægter skal forrentes, al den Stund det erkjendes fornødent for offentlig Regning at skaffe tilveie et mere end almindeligt Kommunikationsmiddel i det omhandlede Strøg.

— Reformforeningen er paa een Gang Dagens Løve og Syndebuk. Den har vakt et Skriveri, som i Omfang og polemisk Skarphed overgaar Alt, hvad man paa lange Tider har seet inden vor Presse. Angreb og Forsvar følge Slag i Slag paa hinanden. Angrebene (i Morgenbladet) synes dog at have faaet en overvældende Styrke og idetmindste herinde berøvet Foreningen den almindelige Sympathi, hvortil den skulde støtte sig. Foreningen har i to Punkter saa at sige stødt an mod Folks sunde Sands, nemlig det, at Majoriteten skulde binde Minoriteten, naar det kom til Votering i Thinget, og endelig, at Foreningens Forhandlinger ikke skulle være offentlige. At det virkelig fra først af var tilsigtet, at give Majoriteten hiint Herredømme over Overbeviisningerne, maa nu ansees for godtgjort ikke alene ved Referater af første Mødes Forhandlinger, men ogsaa ved Udtalelserne i det følgende Møde, idet Foreningens Ledere, paa samme Tid, som de forsikrede, at ingen Tvang skulde anvendes mod Nogens Overbeviisning, dog udtalte sig derhen, at de Medlemmer, som ikke vare enige i Foreningens Principer (der forresten ere meget tøielige) maatte ansees som udtraadte. Foreningen begyndte med Offentlighed og paaberaabte sig selv denne som en Betryggelse for Ærligheden af dens Færd; men saasnart man af Avisernes Angreb fandt, at Offentligheden ikke vilde være den til Baade, gik man over i den modsatte Gade. De Mænd, som her have sluttet sig sammen for at arbeide for frisindede Principers Gjennemførelse, have altsaa været de første til at forkaste den Offentlighedens Kontrol og Drøftelse, som man i Frihedens Navn hidtil har pleiet at kræve med Hensyn til Alt hvad der angik Landets offentlige Anliggender, være sig dets Vee eller Vel. — Foreningen har vedtaget et Reglement, der er udarbeidet af Programmets Forfattere Ueland, J. Sverdrup og Overlærer Steen, i Forening med Jaabæk og Vig. Til Formand har Foreningen valgt Sverdrup, til Viceformand Steen, til Sekretær Rolfsen. Ueland havde frabedet sig ethvert Valg.

— Endeel andre Storthingsmænd ere sammentraadte til et andet Slags politisk Klub, en fri diskutterende Forening med aaben Adgang for alle Thingets Medlemmer.

— Der er nu afsagt Bythingsdom i Justitssagen mod den ved Nylands mechaniske Værksted ansatte Opsynsmand, som for et Par Maaneder siden med en Øxe tilføiede en fransk Matros et farligt Saar i Underlivet, idet Matrosen tilligemed tre Kammerater vilde trænge frem gjennem Værkstedets Gaardsrum. Anklagede er frikjendt for Justitiens Tiltale.

— De forenede nordamerikanske Staters Regjering har nylig ladet tilstille Skipper Ole Olesen af Mandal 50 £ som et Bevis paa dens Anerkjendelse af hans opofrende og menneskekjærlige Forhold ved at redde Besætningen paa et i Nordsøen forlist amerikansk Fartøi, Robert M. Sloman.

— Idag Morges Kl 5½ brød Ild løs i Hotel du Nord, og udbredte sig med saadan Hurtighed at flere af de der logerende Reisende knapt fik Tid til at redde sin Person og maatte lade sine Sager i Stikken. Inden man blev Herre over Ilden, lagdes Hotellet for en stor Deel i Gruus. Til den ene Side stødte det mod Raadhuset, til den anden mod Krigsskolen, der begge truedes af Flammerne, og hvis Redning kun skyldes det blikstille Veir og den fortræffelige Virkning af den nye Vandledning. Imidlertid led Krigsskolegaardens ene Fløi betydeligt ved Ilden. - I Hotel du Nord har der tvende Gange været forsøgt Ildspaasættelse, sidste Gang for en Maaneds Tid siden.

— Paa Mandag giver Ole Bull Koncert i det norske Theater. Ved denne vil han blandt Andet for første Gang foredrage Paganinis store Klokkekoncert.

— Af de mange Grundlovsforslag, der vare fremsatte for dette Storthing angaaende Ordningen af Forholdet i Antal mellem Kjøbstædernes og Landdistrikternes Repræsentanter, bifaldtes den 11te November med 103 mod 14 St. følgende af Professor Schweigaard fremsatte og af Konstitutionskommitteen indstillede Forslag: § 1. Det Antal Storthingsrepræsentanter, som Kjøbstæderne have at vælge, bestemmes til syv og tredive. Af disse vælges, indtil anderledes paa grundlovmæssig Maade fastsat vorder, fra Aalesund og Molde tilsammen een, fra Arendal og Grimstad tilsammen een, fra Bergen fire, fra Brevig een, fra Christiania og Hønefos tilsammen fire, fra Christianssand to, fra Christianssund een, fra Drammen to, fra Flekkefjord een, fra Frederikshald een, fra Fredriksstad een, fra Holmestrand een, fra Kongsberg een, fra Kragerø een, fra Laurvig og Sandefjord tilsammen een, fra Lillehammer og Hamar tilsammen een, fra Moss og Drøbak tilsammen een, fra Porsgrund een, fra Sarpsborg een, fra Skien een, fra Stavanger to, fra Tromsø, Hammerfest og Vadsø tilsammen een, fra Throndhjem og Levanger tilsammen fire, fra Tønsberg een og fra Østerrisør een. — Naar en Kjøbstad, som her ei er nævnt, har femti eller flere stemmeberettigede Indvaanere, indgaar den under den nærmest liggende Kjøbstads-Repræsentant-Valgdistrikt. Samme Regel gjælder om Kjøbstæder, som herefter anlægges. — En Kjøbstad, der er kommen til at henhøre under Kjøbstadsdistrikt, vælger egen Valgmand, endog om Antallet af dens stemmebertttigede Indvaanere skulde blive mindre end femti. I Kjøbstad, der ene udgjør et Repræsentant-Valgdistrikt, vælges i intet Tilfælde færre end tre Valgmænd. — § 2. Det Antal Storthingsrepræsentanter, som Landdistrikterne have at vælge, bestemmes til fire og sytti. — Af disse vælges fra Nordre Bergeuhus Amt fem, fra Søndre Bergenhus Amt fem, fra Christians Amt fem, fra Hedemarkens Amt fem, fra Romsdals Amt fem, fra Stavanger Amt fem, og fra hvert af Rigets øvrige elleve Amter fire. — § 3. De Bestemmelser af Grundlovens §§ 57 og 58, der staa i Strid med nærværende Grundlovsbestemmelser, sættes herved ud af Kraft."

— Den 18de November tiltræder Hans Majestæt Kongen fra Stockholm en Reise hid til Norge, hvor han den 21de indtræffer i Christiania. Opholdet her vil vare knapt een Maaned.

— Ved de anstillede Undersøgelser, hvorvidt Hr. Bartels paa Klingenberg opbrændte Museum var for høit assureret, er der blevet godtgjort, at en heel Deel Sager vare assurerede for omtrent det Dobbelte af hvad de kostede, og enkelte Ting endog til det Tredobbelte.

— Christiania norske Theater har ndtil Udgangen af Oktober-Maaned havt en Indtægt af 3888 Spd. 102 ß eller 1402 Spd. 102 ß mere end i samme Tid i f. A.; Christiania Theater samtidig en Indtægt af 5,389 Spd. 66 ß, eller 759 Spd. mindre end i f. A.

— Det norske Theater gav den 4de November et nyt Pepitastykke, „De to Kometer" af H. P. Holst. Pepitas Rolle udføres fremdeles af Frøken Bils, der ligesom i „Kapricen" gjør Lykke.

— Det omtalte Unionsforslag af Grev Anckarsvärd er nu fremkommet i Ridderhuset, og gaar ud paa Revision af Unionen mellem Norge og Sverige. Efter et Tilbageblik paa Foreningens Opstaaen og en Redegjørelse for de Offre som fra svensk Side krævedes for at bringe den istand, søges paavist at Sverige, som Følge af de Norskes stedse forøgede Fordringer paa den ene Side, samt Dynastipolitikens Beregninger og Svenskernes Mangel paa Opmærksomhed paa den anden, ikke har havt noget Gavn, men vel Afbræk og Uleiligheder af Foreningen med Norge. Forslagsstilleren fandt, at det nu kunde være paa Tide, at det svenske Folks Repræsentanter begynde at varetage Nationens Interesser og søge at sætte en Grændse for Fremadskridningen paa den for Sveriges Anseelse som for dets Fordele lige lidet gavnlige Vei, som hidtil var bleven fulgt — Af de Diskussioner, som Forslaget foranledigede paa Ridderhuset, inden det sendtes til Ekonomiutskottet, fremgik en almindelig Misbilligelse af Præmisserne, i hvorvel flere af de ærede Talere fandt, at det i mellem Rigerne bestaaende Forhold i flere Punkter trængte til Modifikationer.

— Dansk Overhofmarskalk Joachim G. Levetzau er Natten til den 7de Novbr. afgaaet ved Døden, noget over 77 Aar gammel. Han var født i Christiania 1782 og vil være i flere Nordmænds venlige Erindring fra Studentertoget i 1856, idet han der paa Kongens Vegne gjorde Honnørs og fandt Ros som „den fortræffelige Kjøgemester." Han var en Mand af en i Sandhed nobel Charakteer, human og forekommende i Tænkemaade og „Repræsentant for et ædlere Aristokrati, som desværre efterhaanden uddør." I omtrent 20 Aar var han Hofmarskalk, først for Christian VII og derpaa hos den nuværende Konge. Der betroedes ham flere diplomatiske Sendelser, saaledes til Hofferne i Stockholm og Petersborg, hvor han under sit Ophold var meget afholdt. — Et Par andre mærkelige danske Dødsfald ere ogsaa nylig indtrufne, navnlig Viceadmiral Br. Seidelin's og Professor Fr. C. Petersens. Den sidste har som Lærer i Græsk udgivet adskillige fortjenstlige Skrifter, navnligen en græsk Literaturhistorie, der i bibliographisk Hensende er et meget brugbart Arbeide.

— Den omtalte Affære med Kammerherre Berling truer med at hidføre det danske Ministeriums Sprængning. Baade Lundbye og Kriger have indgivet sin Dimission, dog uden endnu at være aftraadte.

— Danmarl har bevilget det fornødne Beløb til Udsendelsen af en Dampfregat til China og Japan for med disse Stater at afslutte Handelstraktater. Det vil dog beroe paa hvorvidt Norge og Sverige foretage lignende Udrustninger om denne Expedition kommer istand.

Nyhedsbladets Redaktør, P. Botten Hansen, bor i Kjøbmand N. Haslunds Gaard, Hjørnet af Raadhuus- og Kongens Gade.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 47. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 20de November 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Friedrich Schiller.

(Efter „Freischütz.")

I. Hans Ungdomsaar.

Ligesom den store Reformator Martin Luther og Frihedsmartyren Robert Blum er Schiller født den 10de November, ligesom dem er han ikke af adelig Slægt, men udgaaet fra Folkets Kjerne. Saavel paa fædrene som mødrene Side talte han Bagere mellem sine Forfædre. Hans Fader Johann Kaspar Schiller, Søn af Bager og Sogneforstander Johannes Schiller, i den würtembergske Landsby Bittenfeld, var som Feltskjær med i den østerrigske Arvefølgekrig i Nederlandene og nedsatte sig efter Freden i 1748 som Saarlæge i Marbach. Her giftede han sig i det følgende Aar med Elisabeth Dorothea, Datter af Bager og Gjæstgiver Georg Friedrich Kodweiss. Digterens Forældre, som begge bekjendte sig til den lutherske Lære, vare brave, redelige Folk; men med Urette har en misforstaaet Pietet søgt at omgive deres Skikkelser med en Nimbus af Poesi og Genialitet. Faderen udmærkede sig ved et dybt religiøst Sind uden snæverhjertet Fanatisme, Moderen ved Blidhed og Hjertevarme. Efter otte Aars børnløst Ægteskab skjænkede Elisabeth Dorothea ved Begyndelsen af Syvaarskrigen, i Septbr. 1757 sin Mand en Datter, Christophine. Da hendes Mand, som imidlertid atter havde taget Krigstjeneste og var avanceret til Lieutenant, to Aar senere laae i en Øvelseslejr ved Canstadt, gjorde hun ham et Besøg der, men blev syg i Teltet og maatte vende tilbage. Neppe hjemkommen fødte hun en Søn, som den følgende Dag i Daaben fik Navnet Johann Christoph Friedrich Schiller. Han var et spædt, svageligt Barn, led allerede i Vuggen meget, især ved hyppige Krampeanfald, og nød heller ikke i sit senere Liv ofte en fuldkommen Sundhed. Efter en kort Tids Ophold i Canstadt og Ludwigsburg, hvor Faderen stod i Garnison, flyttede Familien i Aaret 1765 til Lorch, hvor den anden Datter, Luise, kort efter blev født. I det romantisk beliggende Lorch fik Drengen sin første regelmæssige Undervisning af Stedets Præst Moser, hvem han siden har reist et saa herligt Mindesmerke i sit Drama „Die Räuber". Hans Fremskridt vare ikke usedvanlige, hvilket neppe kunde være anderledes paa Grund af hans Sygelighed; men Faderens Fortællinger om den store Kong Frederik, hans livlige Skildringer af Lejr- og Krigerlivet have udentvivl tidligt henledet Drengens aandelige Syn paa Menneskehedens Skjæbner, Folkenes og Partiernes Kampe. 1768 blev Kapitain Schiller forflyttet til Garnisonen i Ludwigsburg og Friedrich kom i den latinske Skole sammesteds for efter sine Forældres Ønske at forberede sig til den theologiske Løbebane.

Aaret 1770 berøvede ham Familielivets Lykke, da hans Fader af Hertug Karl (af Würtemberg) blev betroet Opsynet over de omfangsrige Haver og Træplantninger, som omgave det prægtige, nyopbyggede Lystslot Solitude. Senere befordret til Majors Rang tilbragte Johann Kaspar her i rastløs Virksomhed Resten af sit Liv. Hans Kone fødte paa Solitude 1777 sit sidste Barn, den skjønne og talentfulde Nanette. Friedrich, som skulde fuldende sit Skolekursus, blev tilbage i Ludwigsburg under den strenge Præceptor Jahns Opsyn, og følte sig intet mindre end lykkelig.

Den mørke Stemning, som gjorde sig bemerkelig hos Drengen under de sidste Aar af hans Skolegang i Ludwigsburg, blev udentvivl endnu mere forøget derved, at han maatte gjennemgaae Konfirmationsundervisningen hos den galdesyge Præst Zilling, som paa Grund af sin Zelotisme af Almuen aldrig kaldtes andet end „den lutherske Pave". Aftenen før Konfirmationen, som fandt Sted den første Søndag i Mai 1772, skrev den trettenaarige Gymnasiast, som indtil da kun havde forsøgt sig i latinske Disticher, sit første tydske Digt - en lyrisk Udgydelse af sine Konfirmandfølelser.

Men Friedrich Schiller var ikke skabt til Præst for en indskrænket Religionssekt; han var kaldet til at blive en af Menneskehedens Ypperstepræster. Det var dog ikke hans egen frie Villie, men en Fyrstes brutale Magtord, som dengang hindrede ham fra at betræde den theologiske Løbebane. Hertug Karl af Würtemberg, en i mange Henseender velmenende og fortjenstfuld Mand, men tillige en haard og streng Despot, der blandt andet solgte sine Soldater i tusindviis til Hollænderne for at tjene i Kolonierne, og som lod den mod al Folkeret ved en skjændig List tilfangetagne Digter Schubart i ti samfulde Aar uden Forhør eller Dom vansmægte paa Asperg - denne Hertug Karl havde 1770 paa Solitude oprettet en „Militair-Planteskole", som siden fik Navn af „Die hohe Karlsschule", og som var Grundlæggerens Kjæphest. Ivrig for at faae sin Planteskole saa snart som muligt fyldt med Planter, lod han i alle Skoler spørge efter dygtige Officierssønner og gjorde, da Kapitain Schillers Søn blev ham anbefalet som en saadan, den sidstnævnte det „naadige" Forslag at lade hans Fritz gratis opdrage paa den nys skabte Militærskole og uddanne ham til Jurist. Fyrstens Naade var et Bud; - det er jo Despotiets Forbandelse, at det selv der, hvor det vil gjøre vel, maa berede Sorg. Saaledes traadte da den blege, i alle sine Livsplaner skuffede Yngling, hos hvem allerede Geniet var vakt, i Begyndelsen af Aaret 1773 med modstræbende Aand ind i et Militærakademie, som var halvt Kaserne, halvt Kloster. Den utaalelige despotiske Tvang, som raadede i denne Anstalt og søgte at kue enhver fri Rørelse hos de Unge, blev endnu mere skjærpet, da Hertug Karl i Høsten 1775 flyttede Akademiet til Stuttgart. Han udvidede det ved denne Leilighed med et medicinsk Fakultet og lod Eleverne adspørge om nogen af dem følte Lyst til det lægevidenskabelige Studium. Blandt de første, som meldte sig, var Friedrich Schiller, hvem rigtignok kun Affky for Themis drev i Aeskulaps Arme. „Herder og Schiller", siger Jean Paul, „vilde begge i deres Ungdom uddanne sig til Saarlæger. Men Skjæbnen sagde: nei; der gives dybere Vunder end Legemets - helbreder disse! og begge skreve".

Karlsskolen var heelt og holdent organiseret paa militær Maade. De unge Mennesker maatte folde sine Hænder, fremplapre Bønner, spise, studere, spadsere og sove paa Kommando. Opsynsmændene lugtede forbudte Bøger bag lukkede Skabdøre og opstøvede ubønhørlig enhver Tobaksrøger, ja endog enhver, der brugte Snus. Tilmed vare „Cavalierssønnerne" og de borgerlige Elever strengt adskilte fra hinanden; de første havde blandt andre Forrettigheder ogsaa den, at de ved høitidelige Leiligheder turde kysse Hertugen paa Haanden, medens Officierssønnerne og Borgersønnerne maatte lade sig nøie med en Snip af den hertugelige Kjole. Undertiden bleve Skolens Elever troppeviis udkommanderede til Maskeballer eller til Opførelse af Theaterstykker, og Schiller spillede efter sine Skolekammeraters Udsagn altid en ynkelig Figur ved saadanne Leiligheder. Som Festtaler skal han have gjort større Lykke; - men os forekommer den unge Digter, der blev tvungen til at forfærdige Lovtaler over Hertugen eller hans Maitresse, medens han allerede skrev paa „Die Rauber", at være i en Træls uværdige Stilling, der seer sine helligste Følelser forhaanede og mishandlede. Og virkelig stormede det dengang heftig i det unge Digterbryst. Goethes Werther og Götz vare nylig udkomne og havde tilligemed Klopstocks Messias, Klingers kraftgenialske Dramer, Rousseaus Heloise, Voltaire, Ossian og Shakespeare fundet Veien til Karlsskolen. I denne brogede Læsuing og i den vækkende Omgang med nogle fremadstræbende talentfulde Kammerater fandt den unge Digters Aand og Phantasie Næring og Opmuntring til selvstændig Skaben. - For endelig at komme ud af den akademiske Kaserne havde Schiller med stor Flid udarbeidet en Dissertation, men den geniale Elevs „Ild" syntes Hertugen „endnu for stærk" og „for at den kunde blive en Smule dæmpet", skulde han tilbringe nok et Aar paa Akademiet. Frugten af denne forlængede Tvang blev Fuldendelsen af „Die Räuber". En skjøn Søndag i Sommeren 1780, da den Division, ved hvilken Schiller og flere af hans Venner stode, var udrykket til en ordonnantsmæssig Spadsergang under Kommando af en Kapitain, stjal den unge Digter med fem Kammerater sig bort til den nærliggende Skov. Vennerne lejrede sig paa Mosset og Schiller oplæste, lænet til en Granstamme, for første Gang sit under tusinde Afbrydelser fuldendte Sørgespil i Sammenhæng for sine Kammerater. I December samme Aar kom han omsider ud af Akademiet og blev som Feltskjær uden Officiersrang med en Maanedsgage af 18 Gylden tildeelt Grenadeerregimentet Augé i Stuttgart Hans Kalb skaffede ham imidlertid kun liden Glæde, og kun med indre Modstræben opfyldte han sine Pligter som Læge. Da han ingen Forlægger fandt for sit Manuscript til „Die Räuber", lod han det i Sommeren 1781 anonymt trykke paa egen Bekostning, efterat en Ven havde stillet Kaution for Trykningsomkostningerne. Om den uhyre Lykke Bogen gjorde, hvorledes den som et tændende Lyn slog ned i alle unge Hjerter og vakte Frygt og Rædsel hos Tilhængerne af den gamle Orden og den gamle Lære, kan man nutildags vanskelig gjøre sig en Forestilling. Hertug Karl skal senere have sagt til Goethe: „Havde jeg været Gud, i Begreb med at skabe Verden, og jeg i dette Øjeblik havde forud-

*) Den 10de November var en stor Festdag for Tydskland. Det var Schillers hundredeaarige Fødselsdag. Gjennem utallige Skrifter om Digterens Liv og Virken, endog dramatisk fremstillet, og ved Illustrationer, Pragtudgaver, Prægningen af Medailler tc. havde man rum Tid i Forveien søgt at vække Deeltagelsen for denne store Mindedag i den tydske Literaturhistorie. Og Dagen synes ogsaa paa de forskjelligste Steder efter de udstædte Programmer at være bleven feiret paa den mest glimrende Maade, deels ved Theaterforestillinger, deels ved Taler i selskabelige Sammenkomster, deels ved de forskjelligste offentlige Optog I Berlin havde Regjeringen forbudt almindeligt Festoptog gjennem Gaderne, men saa har Prindsregenten udsat en Priisbelønning af 1000 Thaler og en Guldmedaille for det bedste dramatiske Arbeide, som hvert Triennium herefter udkommer. Ogsaa i mange Lande udenfor Tydskland er Schillersdagen bleven feiret deriblandt ogsaa Sverige. Hos os erindredes den ved et Foredrag i Studentersamfundet af Prof. Monrad. Uagtet de Fleste troe at kjende Schiller, finde vi dog ved denne Leilighed, i Lighed med udenlandske Journaler at burde give en Oversigt over hans Liv, og benytte hertil en Artikel som er bygget paa Scherps nye lovpriste Værk om ham.

seet, at Schillers Røvere vilde blive skrevet, - saa havde jeg ikke skabt Verden".

Allerede medens „Die Räuber" var under Trykning, traadte Intendanten for Mannheimer Theatret Friherre v. Dalberg i Underhandling med Digteren for at faae ham til at omarbeide Stykket for Scenen. Den 13de Januar 1782 blev det førstegang opført i Mannheim. Schiller var tilstede ved Forestillingen; han havde hemmelig bortfjernet sig fra Stuttgart, da han vel vidste, at han ikke vilde have faaet Tilladelse. Det korte Besøg i Mannheim, den Triumph, hans Stykke havde høstet, vakte hos ham det Haab, at Friherren kunde hjælpe ham til som Theaterdigter at vinde en friere Stilling. Men dette Haab blev skuffet; Friherren gav kun undvigende Svar paa Digterens med rørende Tillidsfuldhed affattede Breve; han havde hverken Mod eller Vilje til at opirre Hertugens onde Lune, uden hvis Tilladelse Schiller ifølge en af hans Fader udstedt Revers aldrig turde forlade det würtembergske Fyrstehuses Tjeneste. Reisen til Mannheim - til „Udlandet" - var ikke forblevet ubekjendt; Hertug Karl tilbød sig først at være deu unge Digters Censor - ligesom Czar Nikolaus senere gjorde med den russiske Digter Puschkin - lod ham derpaa faae fjorten Dages Arrest, da han afslog dette naadige Tilbud, og forbød ham endelig under Straf af Kassation og Fæstning at lade trykke andet for Fremtiden end medicinske Bøger. Schiller havde kort Tid tilforn seet den ulykkelige Schubart paa Hohenasperg; skulde ogsaa han lade sig opdrage bag Jerngitteret til et servilt Hængehoved? Aldrig! Han havde imidlertid i den af ham udgivne „Anthologie auf das Jahr 1782" ladet aftrykke sine „Lauralieder", tillige fuldendt sin „Fiesco" og haabede, at han ved at lade dette Sørgespil opføre og trykke, for det Første vilde kunne skaffe sig tilstrækkeligt Udkomme. I Stuttgart havde han lært at kjende en ung Musiker, Andreas Streicher, som allerede længe havde næret den Plan at gaae til Hamburg for at uddanne sig i sin Kunst under den berømte K. Ph. E. Bach's Veiledning. Til denne og til sin ældste Søster Christophine betroede Schiller sig. Han havde besluttet at undflye under en stor Hoffest. Efter at have taget en smertelig Afsked med sin Moder, hvem han ligeledes havde aabenbaret sin Hemmelighed, begav han sig Klokken 9 om Aftenen den 17de September 1782 med et Par gamle Pistoler under Kjolen til Streichers Bolig; han ombyttede her den forhadte Mundering med en civil Klædning og steg ind i en lukket Vogn, som holdt for Døren. Hans hele Eiendom var 23 Gylden, Vennen havde 28. Da Vognen kom ind under Esslingerportens dunkle Hvælvning, traadte en Korporal hen for Vogndøren og spurgte efter Passagerernes Navne. „Doktor Ritter og Doktor Wolf, til Eßlingen", svarede Streicher med noget usikker Stemme. „Passeer". Porten blev aabnet og tidligt om Morgenen den 18de September saa Digteren med ubeskrivelig Glæde Pfalz's hvidmalede Grændsepæl.

Throndhjems Domkirke

og det nyeste Værk derom.

(Af N. Nicolaysen)

I.

Der er ikke nogen Ting her i Landet, som har nydt et saa glimrende Omdømme, som Throndhjems Domkirke af to tydske Forfattere. Den ene, Jacob Ziegler, sagde paa Reformationstiden, at Kirken ikke havde haft sin Lige i Christenheden, og 300 Aar senere fandt Minutoli i denne Kirke det Spørgsmaal besvaret, der hidtil var ham en Gaade: hvor den spidsbuede Stil først viste sig, og fra hvilket Sted den var kommen til Tydskland. Disse Domme ere dog begge ligesaa urigtige som overdrevne. Det er allerede særdeles meget, hvad der nu kan siges med fuld Grund: at Domkirken, da den stod i sin Velmagt, ikke alene var den største og ved sin Architektur rigest udstyrede Kirke i de trende nordiske Riger, men i begge Henseender endog kunde maale sig med mange af de større Kathedraler i det øvrige Europa. Og dette Fællesskab, som den saaledes tilforn havde med de sidste, er nu ogsaa bleven forøget derved, at den ligesom disse eier sin egen Literatur.

Det er dog langtfra, at Alt, hvad der om Kirken er udgivet i Trykken, kan siges at være lige godt, eller i lige Grad har forøget Kjendskabet dertil, og navnlig hjulpet til at udbrede et større Lys over den Sag, som for Kunst- og Kulturhistorien først og fremst er af Vigtighed, nemlig hvad Tid Kirkens forskjellige Dele bleve opførte. Forsaavidt kan der gjerne slaaes en Streg over, hvad der er skrevet af Udlændinger, - hvor stort Navn de end har opnaaet og med Grund fortjene som Kunsthistorikere, - fordi de have været i et af følgende Tilfælde, eller endog i begge: enten manglet det fornødne Kjendskab til de historiske Beretninger eller til Bygningen selv. Der kan ogsaa gjerne slaaes en Streg over, hvad der er skrevet her hjemme om Kirken efter Schønings Tid (1762) og indtil 1847. Det Eneste, som i Sandhed giver et Udbytte, bliver saaledes kun Schønings Bog, og hvad der er forfattet af andre Nordmænd efter 1847. Dette har nu faaet et betydeligt Tillæg ved det foreliggende kostbare Værk.

Der er vist mange, som tro, at nu maa dog den Sag være bragt paa det Rene, men dette er langtfra Tilfældet. For det Første er der flere Spørgsmaal angaaende Kirken, som aldrig vil kunne løses, fordi de historiske Beretninger ere saa ordknappe og saameget af Bygningen er sporløst forsvundet. Dernæst er der andre Dunkelheder, som i alle Fald først kunne opklares, naar Kirkens Grundvold ved en større Istandsættelse kommer for en Dag. Af de tilbagestaaende Punkter er derimod nu flere bragte til Sikkerhed og andre i alle Fald til saa høi Grad af Sandsynlighed, som kan ventes. Disse Punkter angaa tildeels de Bygninger, som omringede Domkirken og hvis Beliggenhed det baade med Hensyn til Kirken selv og Byens Historie er af Vigtighed at bestemme. Til Veiledning herved hidsættes en Grundplan af Byen, som den nu seer ud, med tilføiet Antydning af, hvorledes Munch tror, at de omhandlede Bygninger vare beliggende.

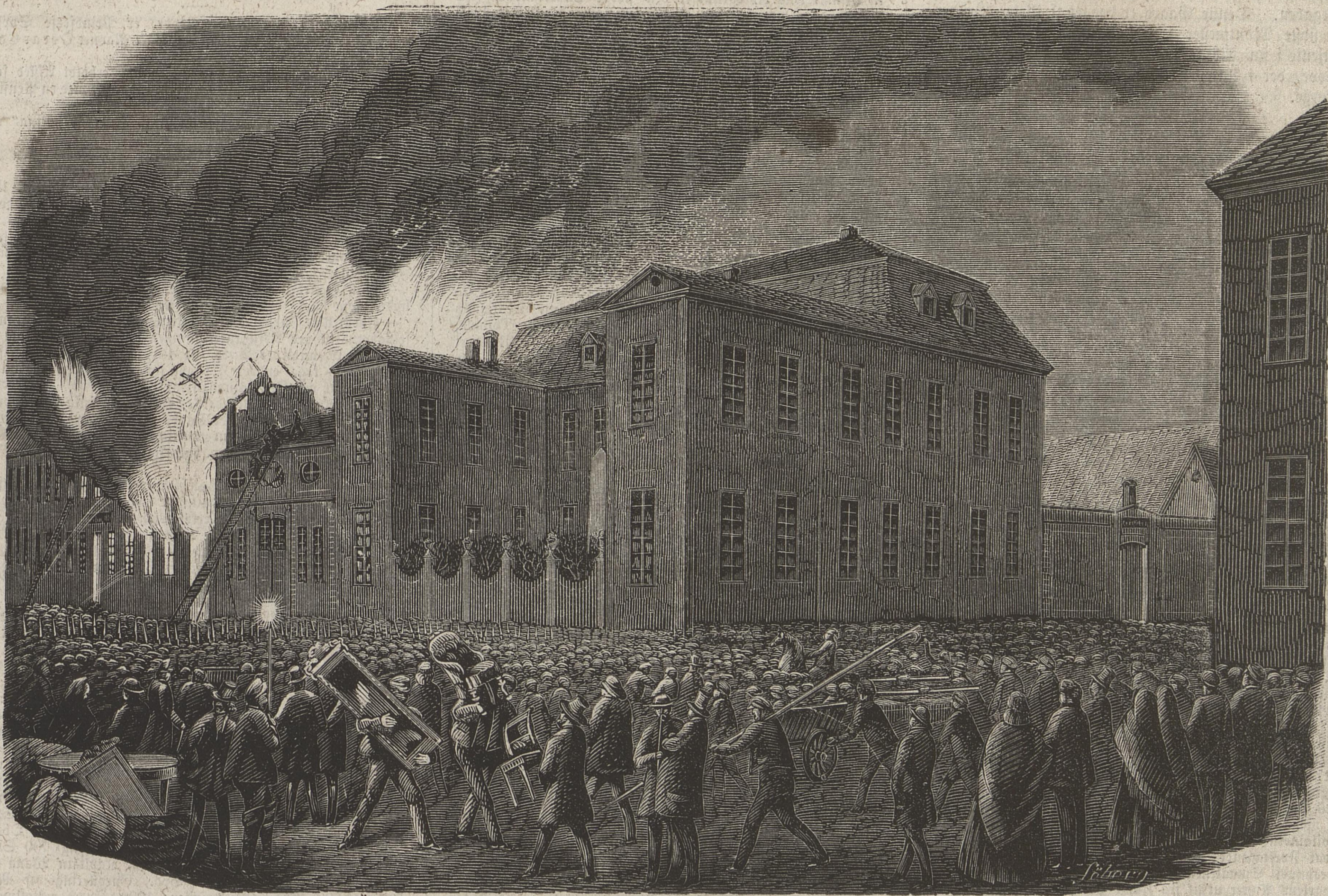
Det kan nu ansees som vist, at den saakaldte Kongsgaard (Artillerigaarden) ovenfor Domkirken aldrig har været dette i egentlig Forstand eller saaledes, at Kongen selv boede der. Navnet er først opkommet fra 1537, da Kongens første Mand i Throndhjems Len af og til tog sin Bolig der, og Gaarden svarede fra den Tid og ned i det 17de Aarhundrede efter sin Brug til den nuværende Stiftsgaard, undtagen forsaavidt at Lensherren tillige var Overstbefalende over Krigsfolket. Før Reformationen og lige fra Bygningens første Opførelse var den derimod Biskopsgaard. Herom bærer den endnu et synligt Mærke i sin vestre Fløi, hvor der i Toppen af en rundbuet Døraabning sees den sidste Erkebiskop Olaf Engelbrektsøns Vaaben udhugget i Steen. Meget ældre end denne Tid og med spidsbuede Aabninger er den vestligste Deel af Hovedbygningen, og ældst er Indgangsporten og den østligste Deel med Rundbuer og Sikfakforsiringer, som i Domkirken. At de sidste Partier i Forbindelse med en øst derfor liggende Grundvold i alle Fald ikke ere yngre end 1178, da Biskopsgaarden først nævnes i Sagaerne, kan neppe være tvivlsomt.

Grundplan af Throndhjem.

Munch fremsætter som en Gisning (S. 31-32), at Gaarden var forenet med Domkirken ved en Buegang, som indesluttede Kirkens sydlige Side omtrent fra den store Udgangsdør i Vestfløien indtil Tverskibets østre Udspring, navnlig saaledes, at Gulvet ovenpaa Buegangen laa i Flugt med den Dør i det øverste Kapel, som nu gaar lige ud i Luften. Han antager dette, deels fordi man i England ved Kathedralerne ofte finder saadanne Buegange, de saakaldte Cloisters, og deels paa Grund af den omtalte Egenhed ved Kapellets Døraabning. Men endog medgivet, at den Slags Bygninger i England have to Etager, saa maatte der dog, for at denne Mening skulde kunne antages, mellem Domkirken og Bispopsgaarden være Levninger af Grundvolde og paa Kirkens Mure Spor af, at en Bygning havde stødt dertil, hvilket ikke er Tilfældet. Og hvad den omtalte Døraabning angaar, saa finder M. paa dette Sted (S. 31), at „man ikke vel kan tænke sig, at man her gik ud og ind ved Hjælp af Stiger," men ved at omtale Kapellet over Kirkens nordre Hovedindgang, hvor vi træffe samme Slags Aabning, antager han derimod (S. 30), at „muligviis var her dog kun en løs Trappe af Træ, der efter Behag kunde sættes til og tages bort." Som bekjendt, ere de egentlige Indgange til disse Kapeller fra Tverskibets Triforium eller andet Stokværk, men Døraabningerne ud mod det Frie kan, saavidt jeg skjønner, ikke forklares anderledes end at der ad den Vei indbragtes forskjellige Sager, som tiltrængtes, eller skaffedes ud, hvad man ikke mere havde Brug for, enten nu dette skede ved Hjælp af Stiger eller paa anden Maade.

Vestenfor Kirken laa Kanikernes Boliger, deres Kommunehuus og Skolen. Den sidste nævnes allerede i 1217 og vedblev, som det synes, at ligge paa dette Sted indtil et Stykke ud i det 18de Aarhundrede. Imellem disse Bygninger og Kirken, og til Høire af Biskopsgaarden, gik rimeligviis Alfarveien til Broen over Nidelven, ikke derimod, som jeg før engang har antaget, paa Østsiden af Kirken.

I Nordost for Domkirken laa Mariekirken. Den var opført af Kong Harald Haardraade 1050-1066, og blev nedtaget af Erkebiskop Eystein, der døde 1188. Thjodrek Munk, som skrev sin Norges Historie efter 1176, men dog endnu mens Eystein levede, omtaler Kirken som staaende, og hvis der ved den Mariekirke, hvortil Kong Sverrer i 1184 skjenkede en Gave, menes den nuværende Fruekirke, maatte den følgelig være nedtagen før sidstnævnte Aar. M. sætter (S. 21) dette som vist, medens det i alle Fald kan være tvivlsomt, da den Grund, som M. tilforn har anført derfor, nemlig at Kong Sverrer neppe kunde antages at ville skjenke noget til den ældste Mariekirke, fordi den var en kongelig Kirke, ikke synes at kunne tillægges synderlig Vægt. Heller ikke kan jeg med M. ansee det rimeligt, at Mariekirken stod saa langt mod Syd, at den endog muligviis maatte nedrives, for at man kunde faa opført Domkirkens nordre Fløi. Som Følge af Christenrettens Forbud mod, at et engang viet Alter faldt i det Frie, blev Kirkens Alterplads formodentlig bevaret, og senere byggedes paa samme Sted den for Kongernes Hylding indrettede Tribune, der nævnes først omtrent 1380. Et hidtil ubekjendt Bidrag til denne Indretnings Historie er fremkommet ved Hr. F. Brandts Afskrift af norske Herredagsdomme, og det viser sig deraf, at den 19de Anklagepost i Sagen mod Lensherren Ludvik Munk i 1597 angik denne Bygning. Den lyder saaledes: „Udi lige Maade tiltalede han (Jacob Trolle) hannem (Ludvik Munk), for at han skal have forhvervet vort (Kongens) Brev om et Hundrede Daler at maatte forbygge paa et Huus over Kongernes Krøningestol, som Lagstolen nu holdes, og han ligevel derover skal have beskattet Almuen 1 Skilling af hvert Spand, menendes hannem

Branden i Hotel du Nord den 12te November.

den Beskattelse at have gjort uden kongelig Tilladelse, tilmed Tømmeret huggen paa Kronens Skove eller paa jordegne Bønders, og Lagthinget at have kunnet holdes paa Raadhuset desforuden som tilforn."

I Øst for Mariekirken, tæt ved Elven og lidt ovenfor den nuværende Bybro, laa den af Harald Haardraade 1050-1066 opførte Kongsgaard. Den blev senere forøget med et Par Kapeller og andre Bygninger, navnlig af Kong Eystein Magnussøn og Haakon Haakonssøn, og omtales endnu 1454. Uden tvivl brændte den 5te Mai 1531, og der var følgelig ingen saadan Gaard paa Reformationstiden, hvorfor vi ogsaa ovenfor have seet, at Lensherren da tog sin Bolig i Biskopsgaarden. Levninger af Gaardens Grundvold ligge endnu i Jorden paa det anførte Sted og et Stykke opad mod Vest, og i 1854 stødte man ved Gravning i andet Øiemed derpaa.

Jeg tror ogsaa, at det nogenlunde sikkert maa kunne fastsættes, hvor Dominikaner- eller Sortebrødre-Klosteret laa, uden at jeg dog kan være enig med M. (S. 12) om Stedet. I Sagaen siges der, at Peter Skulessøn fra Klostret gik „op" i Erkebiskopsgaarden, og det maa følgelig have ligget enten nordenfor denne Gaard, det vil sige længer nede i Byen, eller nedenfor og nærmere Elven. Det sidste formoder Munch (see Grundplanen), men dette kan ikke bringes i Samklang med en Bestemmelse i Byloven. Naar det nemlig heder, at Vagten, efterat være kommen opad Almenningen mellem Klostret og Kongsgaarden, skulde gaae vestenfor denne til Biskopens Nøst, saa ligger deri, at Vægterne under denne sin Gang fjernede sig fra Klostret, istedetfor at de efter Munchs Mening kom til at nærme sig dette. Klostret maa derfor efter al Rimelighed have ligget omtrent i Nord for Domkirken eller der hvor Angels Stiftelse nu er, paa Grundplanen den uskyggede Hjørnetomt i Kvartalet skraasoverfor Kirken.

Anm. Throndhjems Domkirke, udgivet efter Foranstaltning af den Norske Regjering. Text af Professor P. A. Munch. Tegninger af Arkitekt H. E. Schirmer. Trykt i Fabritius's Bogtrykkeri 1859. Stor Folio. 48 Sider med 9 Træsnit og 31 af J. H. Le Keux i London kobberstukne Plader. Priis 9 Spd.

Hotel du Nords Brand.

Ved Hotel du Nords Brand den 12te Novbr. truedes hele Kvartalet paa Grund af den Heftighed Ilden havde faaet inde i Baggaarden. Da dette Kvartal (mellem Kirkegaden og Dronningens Gade) indeslutter flere af Byens større Gaarde fra en ældre Tid, vilde derved Tilknytningspunktet for flere Traditioner gaaet tabt, om end ikke selve Byens fremtidige Udseende vilde kommet til at lide derved. Raadhuset, der staar som en Parodi paa hvad man ellers forbinder med dette Begreb, vilde ligesom Krigsskolen staaet nær for Tour til at stryge med. Dette Raadhuus, der endnu for 20 Aar siden fik Prædikat af „anseeligt," har nu forlængst overlevet sig selv og minder ved sit Ydre stærkt om den Bestemmelse dets Forgjænger fik som Tugt- og Spindehuus, idet Christian VI 1733 skjænkede Byen nærværende Bygning. Stadens Fædre have forlængst følt Nødvendigheden af at faae en værdigere Raadhuusbygning, hvortil ogsaa allerede den fornødne Tomt haves; men da ethvert Anlæg, enhver Forskjønnelse i vor gode Hovedstad maa skee ved Laan, og disse nu allerede have naaet en betænkelig Størrelse, maa det være Vedkommende tilgivet, om de fremdeles en Tid tilsidesætte Værdigheden for Økonomiens Skyld. — Raadhuset stødte ved den dermed forenede Magistratsgaard (der i Slutningen af forrige Aarhundrede eiedes af Jess Anker) umiddelbart mod det brændte Hotel du Nord. — Den Gaard, der

benyttedes til dette Hôtel, var assureret for 20,170 Spd. I sidste Halvdeel af forrige Aarhundrede eiedes Gaarden af den rige Zahlkasserer og titulære Generalkrigskommissær Peder Holter, og efter hans Død (1786) af hans Enke, der siden giftede sig med den bekjendte Statsraad Rosenkrantz. — Krigsskolebygningen, med sine mod Gaden fremspringende Fløie, var i sin Tid Byens anseeligste Bygværk. Den er imidlertid ikke bygget til dens nærværende Brug, men 1760—1764 opført til Privatbolig af Stiftamtmand C. H. v. Storm. Siden kom den i Jess Ankers og derpaa i Bernt Ankers Eie. B. Anker skjænkede 1803, to Aar før sin Død, Gaarden til Lokale for det da saakaldte „norske militære Institut," der allerede 1750 var bleven oprettet under Navn af „den frie mathematiske Skole," og som hidtil havde været til Huse i Oberstlieutenant Birchs nuværende Gaard (Raadhuusgaden No. 9.) — Til Krigsskolen støder en gammel, hellerikke umærkelig Gaard, — nemlig det nuværende Elephantapothek. Denne Gaard er bygget 1637, altsaa kort efter Byens Anlæg, og i den Tids charakteristiske Stiil. Bygningen opførtes af Nils Toller (den ældre), Borgermester i Christiania og Participant i Kongsbergs Sølvværk. Ligefra 1707 har den været benyttet til Apothek. — Endnu en fra gamle Tider anseet Gaard indeslutter dette Kvartal, nemlig den saakaldte Calmeyergaard paa Hjørnet af Raadhuusgaden og Kirkegaden. Denne Gaard er bygget af Peter Grüner, den sidste Myntmester i Christiania, der døde 1696, og tjente i sin Tid som Bolig for Ulrik Frederik Güldenløve, der i Aarene 1664—1699 var Statholder her i Norge.

Norges geographiske Opmaaling.

I det for Storthinget fremlagte Budget findes en „Oversigt over den geographiske Opmaalings Virksomhed fra dens Begyndelse til Aar 1859" tilligemed en Udsigt over de vundne samlede Resultater, hvilke Fremstillinger ville have Interesse for mange Andre, end de Faa, hvem Aftrykket af Regjeringens Foredrag falder i Hænde, og som derfor her meddeles. — „Opmaalingen blev grundlagt Aar 1779 af daværende Chef for det norske og danske Ingeniør- og Artilleri-Korps, Generallieutenant Huth. Samme Aar begave de til Arbeidet udseede Officierer, Lieutenanterne D. Vibe og Rick, sig til Norge, efterat have modtaget de fornødne Instruktioner. En Basis blev om Vinteren maalt paa Mjøsens Iis, hvorfra det trigonometriske Net udgik, og senere paa Isen af Fæmundsøen, Storsøen og flere Indsøer. Astronomiske Jagttagelser anstilledes ligeledes af de nævnte Operatører. — Medens disse mellem Aarene 1780 og 1790 arbeidede med Rigets Opmaaling, især deleshed i Distrikterne ved Rigsgrændsen, blev det besluttet, at en hydrographisk Opmaaling tillige skulde iværksættes for over de sydlige norske Kyster at erholde nøiagtige Karter. Til dette Arbeide blev udseet Sølieutenant Growe samt Lieutenanterne N Vibe og Aubert. Opmaalingen paabegyndtes Aar 1788 og sluttedes 1799; Resultatet blev 7 kobberstukne Karter over Strækningen fra Throndhjemsleden til Idefjorden med tilhørende Beskrivelser og Fortoninger. — Opmaalingen var dengang henlagt under det danske Rentekammer, og da Kongen var Eier af Laurvigs Grevskab, blev det Aar 1807 befalet, at meget specielle Karter over dette skulde optages. — Iøvrigt vedblev Opmaalingen, fornemmelig i det Throndhjemske og Hedemarkens Amt, som før nævnt, mest i Egnene ved Rigsgrændsen, og udførtes i en meget stor Maalestok. Aarsagen hertil var, at man ønskede særdeles specielle Konceptkarter over hine Egne, der som oftest dannede Skuepladsen for Norges og Sveriges Krige. Opmaalingen blev dog ogsaa undertiden standset, deels af Mangel paa Pengemidler, men især deleshed i Krigsaarene. — Efter Norges Forening med Sverige blev den geographiske Opmaaling henlagt under Finants-, Handels- og Told-Departementet og senere under Departementet for det Indre. Da i Aaret 1826 saa stor Deel af det østlige og sydlige Norge specielt var opmaalt, at Amtskarter kunde udgives i Trykken, paatog Kapitainerne Munthe og Ramm sig dette Arbeide som et privat Foretagende, og 6 Blade, indeholdende Karter over Akershuus, Smaalenenes, Jarlsbergs og Laurvigs samt Hedemarkens Amter udgik fra fransk Presse. Senere ere Kobberpladerne paa det Offentliges Bekostning indkjøbte og under Opmaalingsdirektionens Bestyrelse. — De nævnte Karter udkom mellem 1826 og 32. Senere, nemlig i 1841, da atter nyt Material var indvundet, besluttede Finantsdepartementet at lade Amtskarterne fortsættes og udgives paa det Offentliges Foranstaltning under Opmaalingens Bestyrelse. Konstruktionen blev overdraget Artillerikaptein Gjessing, som indtil nu har fuldført 8 Blade, indeholdende Christians, Buskeruds, Bratsbergs og den nordlige Deel af Nedenæs og Robygdelagets Amt. Amtskarterne graveres i Kobber og trykkes nu i Opmaalingsgaarden paa Akershuus ved en det Offentlige tilhørende Kobberpresse. — Trangen til paalidelige Karter over Nordlands og Finmarkens Kyster føltes, og i 1828 blev en Expedition i denne Anledning udrustet; man havde forinden fra de berømte münchenske Instituter erholdt de til Øiemedet fortrinligste Instrumenter. — De, som grundlagde denne hydrografiske Opmaaling, vare afdøde Statsraad Hagerup og Skovinspektør Paludan samt nuværende Major Vibe. Senere vexledes med andre Operatører. — Dette Arbeide sluttedes Aar 1844; da var Kyststrækningen fra Throndhjem til Jakobselven, der danner Grændsen mod Rusland, fuldstændig opmaalt. I Tromsø havdes i de sidste Aar et lidet astronomisk Observatorium under Bestyrelse af nuværende Indrulleringschef Due. — I 1832 foretog Professor Hansteen med Major Vibe en Reise til Throndhjem, for ved Opservationer at verificere det paa de ældre trigonometrisk bestemte Punkter byggede Triangelnet, der omspænder de nordlige Kystegne. — Da samme Aar saameget Material var indvundet, at Kystkarter over Nordland og Finmarken kunde udgives i Trykken, blev dette Foretagende af det Offentlige overdraget Major Vibe; fra 1832 til 1848 er af ham konstrueret 10 Specialkarter med Beskrivelser og Landtoninger over den samtlige nordlige Kyst og 2 Generalkarter over samme Strækning. Samtlige Kystkarter ere lithograferede i Christiania og trykte i den Staten tilhørende i Opmaalingens Lokale værende Steenpresse. Fra 1825 blev, til Bestemmelse af Rigets orografiske Forhold, hver trigonometrisk Operatør udrustet med Barometer til Høidemaalinger. En Mængde saadanne ere foretagne og tilligemed andre af videnskabelige Reisende anstillede Jagttagelser af Vibe samlede og i Trykken udgivne i Keilhaus „Gæa norvegica." — En Fortsættelse, indeholdende de i de senere Aar foretagne Høidemaalinger, er under Arbeide. — I 1841, 1842 og 1844 udrustedes en Expedition under Befaling af nuværende Generalpostdirektør Motzfeldt. Dens Hensigt var deels med Hensyn til Fiskerierne i det nordlige Norge, deels med Hensyn til den meget omtalte Banke „Havbroen" at anstille Oplodninger og Undersøgelser. — I 1835 maaltes en ny Grundline paa Isen af Christianiafjorden af nuværende Oberst Broch. Den blev sat i Forbindelse saavel med Observatoriet som med Kongsvinger, hvorigjennem Rigets første Meridian er draget. Senere førtes to store Triangelrækker til Throndhjem og Bergen; den første i Aarene 1835 og 1836 af Oberst Broch; den sidste 1852 og 1853 af Ritmester F. Næser. Paa disse Triangelrækker grunde alle nyere trigonometriske Maalinger sig. 1842 blev en Forbindelse med det svenske Triangelnet udført over Fredrikshald af Vibe; 1858 en lignende over Kongsvinger af Næser. — Aar 1845 henvendte Direktøren for Observatoriet i Pulkowa ved St. Petersburg, Statsraad Struve, sig til Regjeringen med Anmodning om Norges Medvirken til Udførelsen af en Gradmaaling, der skulde omfatte en Meridianbue af over 25 Breddegrader, nemlig fra Ismail ved det sorte Hav til Finmarkens Nordgrændse, den største Meridianbue, som nogensinde er udmaalt paa Kloden, og som allerede Aar 1816 paabegyndtes og senere uafbrudt har været fortsat. Til Medvirken i dette videnskabelige Anliggende var saavel Norge som Sverige beredvillig, og Ledningen af de norske Arbeider overtoges af Professor Hansteen, ligesom de svenske af Professor Selander. Fra Aaret 1836 til 1850 medregnet blev denne Gradmaaling for Norges Vedkommende tilendebragt. Arbeiderne vare de nuværende Oberstlieutenanter Klouman og Lundh samt den svenske, men da ved Observatoriet i Pulkowa ansatte Dr. Lindhagen. I 1854 betegnedes det nordlige Endepunkt af denne Meridianbue ved et Monument, opreist paa Fuglenæs ved Hammerfest.*) — For at fatte endelig Bestemmelse angaaende Alt, hvad der med Gradmaalingen og de vundne Resultaters Beregning og Offentliggjørelse staar i Forbindelse, havde Hansteen i Aaret 1853 et Møde i Stockholm med Statsraad Struve og Professor Selander. — I Trykken er, foruden foreløbige Skrifter om denne Gjenstand, i 1856 og 1857 udkommet de to første Foliobind af: — „Arc du Méridien de 25° 20' entre le Danube et la mer glaciale, mesuré depuis 1816 jusqu'en 1855, sous la direction de C. de Tenner, Liutenant general de le'tat major imperial de Russie; Chr. Hansteen, Directeur du département géographique royal de Norvége; N. H. Selander, Directeur de l'observatoire royal de Stockholm; F. G. W. Struve, Directeur de l'observatoire central Nicolas de Russie." — Da Christiania Observatorium er Udgangspunktet for Rigets geografiske Opmaaling, er nøiagtig Bestemmelse af dettes Beliggenhed ogsaa af største Vigtighed for denne. En Chronometer-Expedition, hvortil Opmaalingen udredede de fornødne Pengemidler, udførtes saaledes 1847 mellem Christiania og Kjøbenhavn til Bestemmelse af disse Steders Længdeforskjel af Professor Hansteen. Resultaterne af denne med 21 Chronometre, som 12 Gange førtes frem og tilbage mellem de nævnte Steder, foretagne Expedition ere nedlagte i det af Hansteen og Lektor Fearnley udgivne Værk: Beschreibung und Lage der Universitäts- Sternwarte in Christiania, 1849." — Ihvor fortrinlige de ældre Kystkarter over det sydlige Norge for den Tid vare, fandt man dog, at efter Videnskabens Fremskridt i den lange Tid, der var forløbet siden deres Udgivelse, nye Karter over dette Kyststrøg saare ønskelige, saameget mere som de ældre Karter næsten ikke mere vare i Handelen. — Konstruktionen af disse Karter overdroges Major Vibe, som fra 1851 til 1856 - da han paa Grund af svækket Syn maatte frasige sig Arbeidet — fuldførte 5 Special- og 1 Generalkart over Kysten fra svensk Grændse til Christianssand. Til Karterne høre Beskrivelser og Fortoninger. Arbeidet er derefter bleven fortsat af Ingeniør-Lieutenant Schie, som i 4 Karter har fremstillet Kysten videre vestover forbi Egersund. — De af Professor Munch forfattede 2 Generalkartblade over det nordlige Norge bleve af det Offentlige erhvervede og af Opmaalingen udgivne i Trykken.

1) Triangelnettet omspænder Stifterne Christiania og Christianssand samt Dele af Bergens og Throndhjems Stifter, desuden Kysten af Nordland og Finmarken. Samtlige opbyggede og beregnede Signaler og andre trigonometrisk bestemte Punkter udgjøre et Antal af 3900. 2) Af tegnede trigonometriske Skeletkarter haves 270. 3) Haandskrifter, indeholdende astronomiske Jagttagelser, trigonometriske Tabeller, Koordinatberegninger, Misviisningsbestemmelser, hypsometriske og andre Maalinger, Oplodninger, Beskrivelser til Konceptkarterne med mange andre Haandskrifter udgjøre 550 Bind. 4) I Detail er fuldstændig opmaalt Christiania og Christianssands Stifter, af Bergens Stift 140 og af Throndhjems Stift 110 geografiske Kvadratmile. Det hele opmaalte Fladeindhold i det sydlige Norge kan anslaaes til 1070 norske eller omtrent 2410 geografiske Kvadratmile. 5) Denne Detailopmaaling er opbevaret i omtrent 2800 tegnede Konceptblade med tilhørende specielle Beskrivelser. 6) Foruden de opmaalte Kartblade tegnes ogsaa sammendragne Oversigtskarter, hvert Blad indeholdende 25 norske Kvadratmile, hvor Rigsgrændsen eller Havet ikke begrændser dem. Af disse haves 38 Blade, tilsammen indeholdende 850 norske eller omtrent 1910 geografiske Kvadratmile. 7) Kysten er hydrografisk undersøgt, i de ældre Tider over hele det sydlige Norge, i nyere Tider over Nordland og Finmarken samt i den sydlige Deel af Riget i Strækningen fra svensk Grændse til Hardangerfjorden. 8) De verificerede, tegnede Kystkarter og Fortoninger udgjøre henimod 400 Blade. Hertil haves hydrografiske Beskrivelser i Haandskrifter. 9) Høidemaalingernes Antal gaa nu op til omtrent 6500. Indtil Aar 1849 ere de i Trykken udkomne i 2det og 3die Bind af „Gæa norvegica." En fuldstændig Samling til 1859 er under Arbeide. 10) Af trykte Karter forlod Pressen:

*) Afbildning heraf med Beskrivelse findes i dette Blad for 1854, No 34

a.	Landkarter:	
	Munch, Generalkart over det nordlige Norge	2 Blade.
	Munthe og Ramm, Amtskarter	6 —
	Gjessing Do.	8 —
b.	Kystkarter med Beskrivelser og Fortoninger:	
	Growe, N. Vibe og Aubert, det sydlige Norge	7 —
	A. Vibe, Do.	6 —
	Schie, Do.	4 —
	A. Vibe, det nordlige Norge	12 —
	Tilsammen	45 Blade.

11) Af de nævnte nyere trykte Karter, især Kystkarterne, ere flere udkomne i nye og rettede Oplag. Tilsammentaget er et Antal af 20100 Exemplarer, nemlig af Amtskarter 3540, af Munchs Karter 1100 og af Kystkarter 15460 Blade afhændede. I Behold ved Opmaalingskontoret findes ialt omtrent 12000 Exemplarer af de nævnte Karter. 12) Fiskebankerne i Finmarken og Havbroen ere oploddede. Den haandskrevne Beretning derom, ledsaget af oplysende Karter, opbevares i Opmaalingens Archiv. 13) Gradmaalingen i Finmarken er fuldført og dens Resultater offentliggjorte i det førnævnte Værk. 14) De af den udførte Chronometerexpedition afledede Resultater ere ligeledes udgivne i Trykken. 15) I de sidste Aar er Opmaalingen kommen i Besiddelse af en meget betydelig Samling af trykte udenlandske Karter, især deleshed hydrografiske. Disse ere saagodtsom udelukkende erhvervede ved Gaver af Admiraliteterne og de geografiske Selskaber i Sverige, Danmark, Rusland, England, Frankrig og Nordamerika og indeholde høist værdifulde Specialkarter over Kyststrøg i alle Verdensdele til et Antal af henved 4000 forskjellige Blade.

Norge.

Christiania. Den 15de Novbr. er Prindsesse Sophie nedkommet med en Søn, som har faaet Navnet Oscar Carl August, Hertug af Gottland.

— Mad. Schrumpf har paa Ansøgning erholdt Afsked som Skuespillerinde fra 1ste April næste Aar at regne med en Pension af 300 Spd. aarlig.

— Paa Christiania Theater er J. L. Heibergs „Nina" opført med Bifald.

— Paa Christiania norske Theater har Hr. Bottelsen fra Bergens Theater debuteret med Held.

— De forrige Eiere af Laasby Brug, Th. Heftye, Th. Sewell og Thv. Meyer have ved Auktion gjenkjøbt Eiendommen, hvorpaa heftede 182,000 Spd., for 95,000 Spd.

— Stiftet har beordret Joseph Baer tiltalt for Brandstiftelse og Assurancesvig og Bartels med Kone for Deelagtighed i disse Forbrydelser.

— Paa Gaarden Østensjø i Aas døde 29de Octbr. en Indsidder, som havde opnaaet den sjeldne Alder af 107 Aar.

— Forskjellige Indsendere i Aviserne opfordre nu Assuranceselskaberne til ved Assurancetegningen at forvisse sig om de forsikrede Gjenstandes Værd, og ikke, - hvad vi allerede ifjor paaklagede - tage enhver Opgave for god, indtil der bliver Spørgsmaal om Erstatningsansvar.

— Den bekostelige Schreuderske Mission i Afrika sees endelig at have ført til 7 Indfødtes Daab. Ogsaa have nogle andre „Daabskandidater" (Schreuders Udtryk!) indstillet sig.

— Ole Bulls Koncert var naturligviis stærkt besøgt og rig paa Bifald for Kunstneren.

— En afdød Muurmester, Daniel Kiene, og gjenlevende Hustru have ved Testament skjænket 10,000 Spd. som Legat for værdige Trængende af Haandværksklassen og et lignende Beløb til „Selskabet til Omsorg for ældre ugifte Damer."

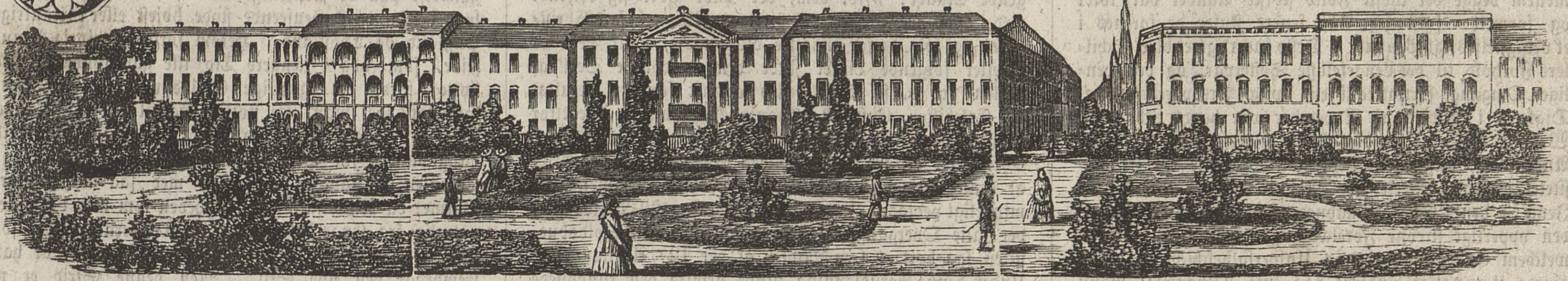
— H. Schou har til den nye østre Akers Kirke skjænket en af v. Hanno i Sandsteen udført Døbefont med tilhørende Bakker af massivt Sølv.

— Den prægtige Svangstrandsvei, hvor man tidligere ikke kunde reise med tilsagt Skyds, er nu ved en fast Station i Sandvigen bleven brugbar. Jonsruds Station er sløifet og Veien over Krogskoven ophørt at være Kongevei.

— Beløbet af samtlige reviderede Pensioner udgjorde paa forrige Thing kun henved 65,000 Spd. Men de siden bevilgede Pensioner beløbe sig til ikke mindre end 41,000 Spd. 24 ß. Denne Sum blev dog betydeligt reduseret af Storthinget. Blandt Pensionerne kan anføres: Oberst Stenersen 500 Spd., Premierlieut Finne 250 Spd. Postmester Gløersen i Skien (der paa Grund af Udtrædelse af Statskirken maatte tage Afsked) 300 Spd. Kapitain Bay 400 Spd., Kapt. Lorentzen 320 Spd., Oberstlieutn. Nye 600 Spd., Kapt. Smith 232 Spd., Oberstlieut. Sommerschild 600 Spd., Stiftamtmand Sem 1000 Spd. (Regjeringen: 1500), Oberstlieut. Colbjørnsen 600 Spd, Oberstlieut. Ring 700 Spd., Enken Anne Kalagereie 31 Spd. 24 ß, Kapitain Wang 320 Spd., Korpsmajor Luno 500 Spd., Enrolleringschef Mecklenburg 700 Spd. (Regjeringen: 1000 Spd.). Postmester Sandberg 500 Spd., Overtoldbetjent Meylænder 350 Spd., Toldkasserer Dietrichson 1000 Spd. (Regjeringen: 1600 Spd.), Generalmajor Thome 1000 Spd., Arsenalforvalter Eggen 150 Spd., Oberstlieut. Brun 600 Spd., Kapt. Guldahl 288 Spd., Kommandørkapt. Klinck 860 Spd., Amtmand Blom 1000 Spd. (1200 Spd.), Kommandør Willoch 900 Spd., Toldkasserer Finne 700 Spd., Toldkasserer Sibbern 650 Spd., Enrulleringschef Lous 700 Spd., Kapt. Astrup 320 Spd., Foged Henschien 400 Spd., Toldkasserer Sylow 1200 Spd., Kompagnichirurg Gilhus 180 Spd., Eskadronschirurg Heiberg 300 Spd., Kapt. Wedege 320 Spd., Overtoldbetjent Hoff 450 Spd., Kopist Gade 120 Spd., Postmester Holmsen 400 Spd., Foged Holm 400 Spd., Toldkasserer Døderlein 600 Spd., Undertoldbetjent Thorchelsen 150 Spd., Overtoldbetjent Gill 400 Spd., Overtoldbetjent Hjortaas 400 Spd., Oberstlieut. Schrøder 600 Spd., Foged Bautz 400 Spd., Distriktslæge Berg 200 Spd., Høiesteretsassessor Lange 1350 Spd., Oberstlieut. Radich 600 Spd., Undertoldbetjent Brun 150 Spd., Artillerikapt. Petersen 400 Spd., Enken Marie Andestad 24 Spd., Statsraad Vogt 2500 Spd, Kapitainlieut. Hvidt 250 Spd., Extraskriver Klemp 150 Spd., Konen Johanne Pehrsdatter 30 Spd., Drengen Johan Johanson 30 Spd., Ole Jansson 20 Spd., Overtoldbetjent Kjerner 400 Spd., Enken Anne Marie Alfsen 24 Spd., Byfoged Messell 150 Spd., Korpslæge Bremer 300 Spd., Toldinspektør Baron Wedel-Jarlsberg 900 Spd., Fyrassistent Hansen 80 Spd., Kapt. Frisak 320 Spd., Statssekretær Schouboe 1000 Spd., Extraskriver Rønne 120 Spd., Høiesteretsassessor Mørch 800 Spd.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 48. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 27de November 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Friedrich Schiller.

II. Hans Læreaar

I Mannheim begyndte der for Digteren en Periode af bittre Skuffelser. Da hans Venner vare bekymrede for, at Hertug Karl vilde forlange ham udleveret af den pfalziske Regjering, gjorde han i de sidste Dage af Maaneden en Udflugt til Frankfurt. Derfra ansøgte han Dalberg om et Forskud af 100 Gylden paa sin „Fiesco"; hans Penge vare nemlig tilende, og hjemme havde han desuden efterladt en Gjæld af 200 Gylden. Dalberg vægrede sig for at opfylde dette beskedne Ønske, da Stykket i sin daværende Skikkelse ikke var brugbart for Scenen. Fattigdom maatte atter her hjælpe paa Fattigdom. Streicher nemlig, som, endnu stedse ledsagede sin Ven, fik en liden Pengesum tilsendt fra sin Moder, og derved blev det muligt for begge at forlade Frankfurt. De opsloge for det første sin Bolig i Herberget „Zum Viehhof" i den lille Landsby Oggersheim, en knap Miil fra Mannheim. Schiller gav sig her ivrig ifærd med Omarbeidelsen af „Fiesco"; men heller ikke denne blev antagen af Dalberg. Han solgte nu Manuskriptet til Boghandler Schwan i Mannheim for den beskedne Sum 11 Louisd'orer, og besluttede efter sine Venners Raad atter at gribe til Vandringsstaven, da der nemlig atter, skjønt uden Grund, blev mumlet om, at Hertugen forlangte ham udleveret. Fru Wilhelmine von Wollzogen, hvis Søn paa Karlsakademiet havde sluttet et Venskabsforbund med Schiller, der skulde vare for det hele Liv, tilbød Digteren sit Landsted i Bauerbach ved Meiningen som Asyl. Han drog derhen, efter en vemodig Afsked med den trofaste Andreas, i December 1782, og fuldendte i Landsbyens vinterlige Eensomhed sit tredie, i Oggersheim begyndte Sørgespil „Luise Millerin" - eller som det senere efter Ifflands Raad kom at hedde „Kabale und Liebe" - hiin Hjertets glødende Protest mod Konvenientsens kunstige Skranker. Men Landsbyens forladte Stilhed huede ikke hans virksomme Aand - hans flygtige Tilbøielighed for den sextenaarige Lotte v. Wollzogen, Fru v. Wollzogens Datter, var kun en poetisk Foraarsdrøm uden Udsigt til at blive virkelig - og da Dalberg i Sommeren 1783 paany knyttede Forhandlinger med ham, vendte han tilbage til Mannheim. Først sex Uger efter hans Ankomst blev der undertegnet en Kontrakt, i hvilken han forpligtede sig til i Løbet af et Aar at levere Mannheimer-Theatret „Fiesco", „Luise Millerin" og endnu et tredie Stykke. Derfor skulde han af Dalberg erholde et Fixum af 300 Gylden og desuden for hvert Stykke Indtægten af een Forestilling. Kort Tid efter blev han ulykkeligviis syg af en Koldfeber, som i flere Maaneder var ham til stor Plage, og paa Grund af den stadige Omgang med livslystige Skuespillerkredse kom ogsaa hans Financer i en maadelig Forfatning. „Fiesco", som den 11te Januar gik over Brædderne, formaaede ikke at varme Mannheimer Publikummet; man forstod ikke de republikanske Frihedsideer, som i den anden Omarbeidelse ganske vare blevne lemlæstede. Desto større Virkning gjorde den første Opførelse af „Kabale und Liebe" trods den noget krasse Charaktertegning. I det „Kurpfalzisk tydske Selskab," hvis Medlem Schiller var bleven i Begyndelsen af Februar, forelæste han den 26de Juni en Afhandling over „Scenen, betragtet som en moralsk Anstalt," i hvilken den store Tanke at opdrage, danne og forædle Menneskeheden ved Kunsten, allerede tydelig fremlyser. Hvad Digteren theoretisk havde antydet i sin Afhandling, søgte han praktisk at udføre i „Don Carlos." Istedet for den nedbrydende Revolution træder den skabende Reform, Brandfakkelens røde Flamme viger for Sandhedens milde Lys. Denne høie Tanke er i Don Carlos repræsenteret ved Marqvis Posas Skikkelse, hvem Schiller har forstaaet at indgyde sin egen Naturs hele Adel. Ja, for at bruge et skjønt Ord af Heine, han er selv hin Marqvis Posa, som baade er Profet og Soldat, som tillige kjæmper for det han spaaer og som under den spanske Kappe bærer det skjønneste tydske Hjerte, der nogensinde har elsket og lidt.

Imidlertid havde Digterens Vennekreds betydelig udvidet sig. Især gjorde den geniale Charlotte v. Kalb et dybt Indtryk paa ham - „Titaniden med de store Øine og den store Sjæl," hvem han senere i Weimar kom i et saa lidenskabeligt Forhold til. Hans Hjertes egentlige Dronning i denne Tid var dog Margarethe Schwan, Datter af en Boghandler, med hvem han stod i Forbindelse. Han anholdt senere fra Leipzig om hendes Haand, men fik af Faderen et afslaaende Svar. Under et Besøg i Darmstadt forelæste han for Hertug Karl August af Weimar den første Akt af Don Carlos, og ved et underligt Skjæbnens Spil skulde dette Digt, som feirer det reent Menneskeliges ideale Seier over Vilkaarets og Konvenientsens Tvang indbringe ham den reent konventionelle Titel af „hertugelig weimarsk Raad." En livlig Brevvexel med den unge, i Leipzig levende Lærde Chr. Gottfr. Körner, Fader til Frihedskrigenes Sanger, havde mellem begge knyttet et af hine ideale Venskabsforbund, som ere det 18de Aarhundrede til saamegen Ære. Da Opholdet i Mannheim efterhaanden var bleven Digteren mere og mere ubehageligt - det første Hefte af den af ham udgivne „Rheinische Thalia" havde ogsaa gjort de fleste af Skuespillerne til hans Fiender - ophævede han sin Kontrakt med Theatret og reiste i April 1785 til Leipzig til sin Ven. Her begyndte for ham et lykkeligt Liv. Kort efter sin Ankomst til Leipzig leiede han sig ind i det venligt beliggende Gohlis, men fulgte allerede i September sin Ven, som imidlertid havde giftet sig, til Dresden, hvor han var bleven ansat som Overkonsistorialraad, og tilbragte en stor Deel af dette og det følgende Aar paa Körners Viinbjerg ved Loschwitz. Der blev „Don Carlos" fuldendt, medens Kärner paa den ædleste Maade sørgede for sin Vens materielle Fornødenheder. Ogsaa Sangen „til Glæden" og det berømte Digt „Resignation" stamme fra denne Tid. En mørk Skygge over disse lyse Dage var Digterens Kjærlighedshandel med den kokette Frøken Marie v. Arnim, den „skjønne Grækerinde" i „Der Geisterseher." Den berømte Skuespiller Friedrich Ludwig Schröder (som først havde ladet „Don Carlos" i jambiske Vers opføre) søgte forgjeves at faae Schiller til Hamburg. Derimod modtog han Wielands Tilbud at blive Medarbeider i „Deutscher Merkur" og betraadte den 21de Juli 1787 for første Gang Weimars klassiske Grund, hvor Charlotte von Kalb ventede ham med Længsel. Forholdet til den skjønne Titanide antog snart paany en saa lidenskabelig Charakter, at Charlotte for fuldt Alvor tænkte at lade sig skille fra sin fraværende Mand og gifte sig med Schiller. Men den ulykkelige Kvindes stormende, lunefulde Væsen vakte mere Uro end Behag hos ham og den titaniske Elskovsdrøm endte med et fuldstændigt Brud, saa at de først mange Aar senere bleve udsonede. Seent om Høsten 1787 gjorde Schiller en Udflugt til Hest til Meiningen og Bauerbach. I den førstnævnte Stad blev han modtagen af sin Søster Christophine, som var gift med den hertugelige Bibliothekar Reinwald; i Bauerbach havde han den Glæde at gjensee sin moderlige Veninde Fru v. Wollzogen og hendes Søn Wilhelm, ifølge med hvem han drog tilbage til Weimar. Veien gik over Rudolstadt, hvorhen den unge Wollzogen blev dreven af sit Hjerte; han elskede nemlig Fru v. Lengefelds ældste Datter Karoline, som to Aar tilforn havde indgaaet et Konvenientsægteskab med Legationsraad v. Beulwitz. Senere løste hun denne ulykkelige Forbindelse og blev sin Elskedes Ægtefælle. Karoline og hendes yngre Søster Lotte, eller som hun, i Familien sædvanlig blev kaldt, Lolo, gjorde et dybt Indtryk paa Schillers Hjerte. Han gjentog sit Besøg det følgende Aar, men kunde i lang Tid ikke komme til Klarhed om, hvem af Søstrene han følte den varmeste Tilbøielighed for. Imidlertid glemte han ikke sit Digterkald. Først beskjæftigede han sig med „Der Geisterseher"; men uheldigviis kjølnedes hans Interesse for dette Verk snart saameget, at den storartet anlagte Roman aldrig blev fuldendt. Pludselig hævede han sig i „Die Götter Griechenlands" til hiin herlige Apotheose af „Skjønhedens Religion," der lovede hans Genius en ny Udviklingsphase. En Deel af Sommeren 1788 tilbragte han i landlig Stilhed i Landsbyen Volkstädt ved Saale,

Friedrich Schiller.

ikke langt fra Rudolstadt, hvor han oversatte Euripides's „Iphigenia i Aulis“ og fuldendte den første Deel af sin „Geschichte des Abfalls der Niederlande.“ Denne Bog har gjort Epoche, det var det første med fuldendt Kunst skrevne Historieverk, som Tydskland har frembragt. — Det uvenlige Veir tvang ham til i Løbet af Sommeren at forlade sit Tusculum og flytte ind i Rudolstadt. I det Lengefeldske Huus gjorde han i Begyndelsen af September Goethes Bekjendtskab, som nylig var kommen tilbage fra sin italienske Reise. Men det første Møde mellem begge det tydske Folks største Aander var koldt og formelt - først sex Aar senere skulde de forenes i et velsignelsesrigt Venskab. Desto inderligere blev Schillers Forhold til det Lengefeldske Søsterpar, og den venlige Omgang fortsattes i en livlig Brevvexel, efterat Digteren i Midten af November var vendt tilbage til Weimar. Kort efter blev han, tildeels efter Goethes Anbefaling, ansat som Professor i Historie ved Universitetet i Jena. Den 11te Mai 1789 kom Schiller til Jena og den 26de Mai aabnede han sin Virksomhed med den ypperligt skrevne Forelæsning: „was heißt und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte.“ Han gjorde et mægtigt Indtryk paa sine Tilhørere; endnu samme Aften bragte Studenterne ham en Serenade og et tre Gange gjentaget Hurra. Den følgende Maaned aflagde han et kort Besøg i Rudolstadt og i Begyndelsen af Juli havde han den Glæde, at hilse paa begge Søstrene i Jena, da de reiste derigjennem til Lauchstädt, hvor Karoline skulde bruge Badet. Lotte ledsagede hende, og i Begyndelsen af August kom ogsaa Schiller til Lauchstädt, hvor der fandt en gjensidig Erklæring Sted mellem ham og hans Elskede, hvorvel han endnu længe efter vedblev at henvende sig til begge Søstre i sine Breve og fremdeles syntes at nære lige stor Sympathi for dem begge. Høstferierne tilbragte han atter i Volkstädt ved Rudolstadt, og i December, da han havde modtaget Titel af Hofraad, anholdt han formelig hos Lottes Moder om hendes Haand. Fru v. Lengefeld gav sit Samtykke og den 20de Februar blev Schiller og Lotte viede i den lille Kirke i Wenigenjena, hvor kun Brudens Moder og Søster var tilstede.

Throndhjems Domkirke

og det nyeste Værk derom.*)

(Af N. Nicolaysen.)

II.

Foreløbig maa det bemærkes, at Bladets Rum ikke vel tillader at medgive saamange Træsnit, som maaskee udkræves, for at alle Enkeltheder i den følgende Fremstilling kan komme til at staa klart for Læseren, og jeg nødes forsaavidt at henvise til Tegningerne i det anførte Værk.

I forrige Nummer omtalte jeg de vigtigere Bygninger i Nærheden af Domkirken, og hvorledes de vare beliggende; jeg kommer nu til Kirken selv. Ogsaa ved denne er der flere Punkter, som nu kan betragtes som sikkre: Ingen Deel deraf er i alle Fald ældre end Olaf Kyrres Tid (1067-1093); Tverskibet (Grundplanens AC) viser sig at være ældst; det var fra først af ikke bestemt til at skulle hvelves, og har heller aldrig været bedækket af Hvelving, men kun af et aabent Sperreloft; Kirken var østenfor Taarnet eller i det senere Chor (G) oprindelig kun enskibet, men derimod idetmindste anlagt paa en Vestfløi med tre Skibe ligesom den, der nu ligger i Ruin, men smalere end denne, som først blev paabegyndt 1248 og fuldført i de følgende 60-80 Aar.

Der er vistnok flere Punkter, som kunne bringes til større eller mindre Sikkerhed, men jeg vil lade dem blive staaende som uvisse, indtil de have undergaaet en Prøve ved at holdes imod de nye Meninger, som M. nu har fremsat.

Tilforn antog man, at den ældste Deel af Bygningen eller Tverskibet var en Levning af den Christkirke, som Olaf Kyrre fuldførte, medens den østre Deel formodedes at hidrøre fra en Ombygning, som Erkebiskop Eystein skulde have paabegyndt omtrent 1180, uden at den dog blev bragt til Fuldendelse før et Stykke ud i

*) Throndhjems Domkirke, udgivet efter Foranstaltning af den norske Regjering. Text af Professor P. A. Munch. Tegninger af Arkitekt H. E. Schirmer. Trykt i Fabritius's Bogtrykkeri 1859. Stor Folio. 48 Sider med 9 Træsnit og 31 af J. H. Le Keux i London kobberstukne Plader. Priis 9 Spd.

det 13de Aarhundrede. Nu opstiller derimod M. den Mening, at der Intet er levnet fra Olaf Kyrres Tid, og som Følge deraf sættes enhver af Kirkens her omhandlede Dele med Hensyn til Alder et Trin længer ned i Tiden. Den ældste Deel skal nu først være opført af Eystein, 1161-1180; det egentlige Chor (G) af Erkebiskop Sigurd, 1230-1240; Aatte-Kanten (F) endog saa seent som efter 1300 eller omtrent 1320.*)

Hvad der fra først af har fremkaldt denne Meningsforandring, udtales i en Note (S. 14) paa følgende Maade: „For dem, der have gjort sig bekjendt med, hvad jeg tidligere har ytret om Throndhjems Christkirke, og som derfor maaskee ville studse, naar de i de herefter følgende Linier finde den rundbuede Deel af Kirken (d. v. s. Tverskibene) omtalt som et Resultat af Erkebiskop Eysteins Bygningsvirksomhed, istedetfor at jeg forhen antog den for en Levning af Olaf Kyrres Christkirke, vil jeg her korteligen paa Forhaand bemærke, at denne Antagelse hvilede paa den hidtil temmelig almindeligt vedtagne Inddeling af Bygningsstil-Perioderne, der satte Overgangen fra Rundbuestilen til Spidsbuestilen saa høit op som Midten af det 12te Aarhundrede. Under denne Forudsætning kunde nemlig den rundbuede Deel af Kirken ikke tilhøre Eysteins Tid, og maatte altsaa nødvendigviis henføres til den tidligere Byggeperiode, nemlig Olaf Kyrres, hvor gaadefuldt end derved mangt og meget blev, saa at flere Spørgsmaal endog maatte lades ganske uafgjorte f. Ex. om Udstrækningen af Olaf Kyrres Kirke, om hvorvidt han byggede nogen Vestlængde, og isaafald hvorledes denne saa ud, samt hvorledes Østlængden var beskaffen m. m.

Schillers Fødehuus i Marbach.

Men de nyeste Studier af Kirkebygningskunsten i Middelalderen have vist, at om man end maaskee for Tydsklands Vedkommende kan sætte hiin Overgang saa tidligt, som nys anført, da gjælder dette dog ikke med Hensyn til England, hvor Rundbuestilen, eller, som den her kaldes efter sit særegne Præg, den anglonordmanniske Stil, bevisligt vedvarer lige til Udgangen af det 12te Aarhundrede. Da nu Throndhjems Christkirke aabenbart viser sig at være et Værk af den engelske Byggeskole, og navnlig Tverskibene ere opførte i den sildigste anglonordmanniske Stil, nemlig den, der var den raadende i Aarene 1160-1190, indskrænkes vi saaledes med Hensyn til disse ganske til Eysteins Tid. Rigtigheden af denne Antagelse bestyrkes (om en saadan Bestyrkelse skulde behøves) deraf, at alle de Vanskeligheder, som opstod - og som maatte opstaa -, naar man (feilagtigt) henførte Tverskibene til Olaf Kyrres Tid, ganske bortfalde, naar man betragter dem som Erkebiskop Eysteins Værk, og at navnlig Sagaernes udtrykkelige Ord, at Eystein „reiste,“ det vil sige paabegyndte, Kirken i dens større og pragtfuldere Anlæg, derved blive til bogstavelig Sandhed. Jeg vil ikke undlade at tilføie, at jeg dog neppe havde vovet at løsrive mig fra den tidligere forudfattede Mening om Tverskibenes Ælde, hvis jeg ikke var bleven overbeviist om dens Urigtighed af de kyndige Arkæologer, Professor Høyen og Kammerraad Lassen i Kjøbenhavn, hvilke Mænd jeg herved bevidner min hjerteligste Tak for den

*) I Rettelserne til sidste Bind af sin Norges Historie har M. ogsaa erklæret sine tidligere Meninger om Kirken for urigtige, og indsat de nye som rette.

Interesse og Velvillie, hvormed de under Udarbeidelsen af nærværende Skrift have meddeelt mig belærende Vink og indsigtsfulde Raad.“

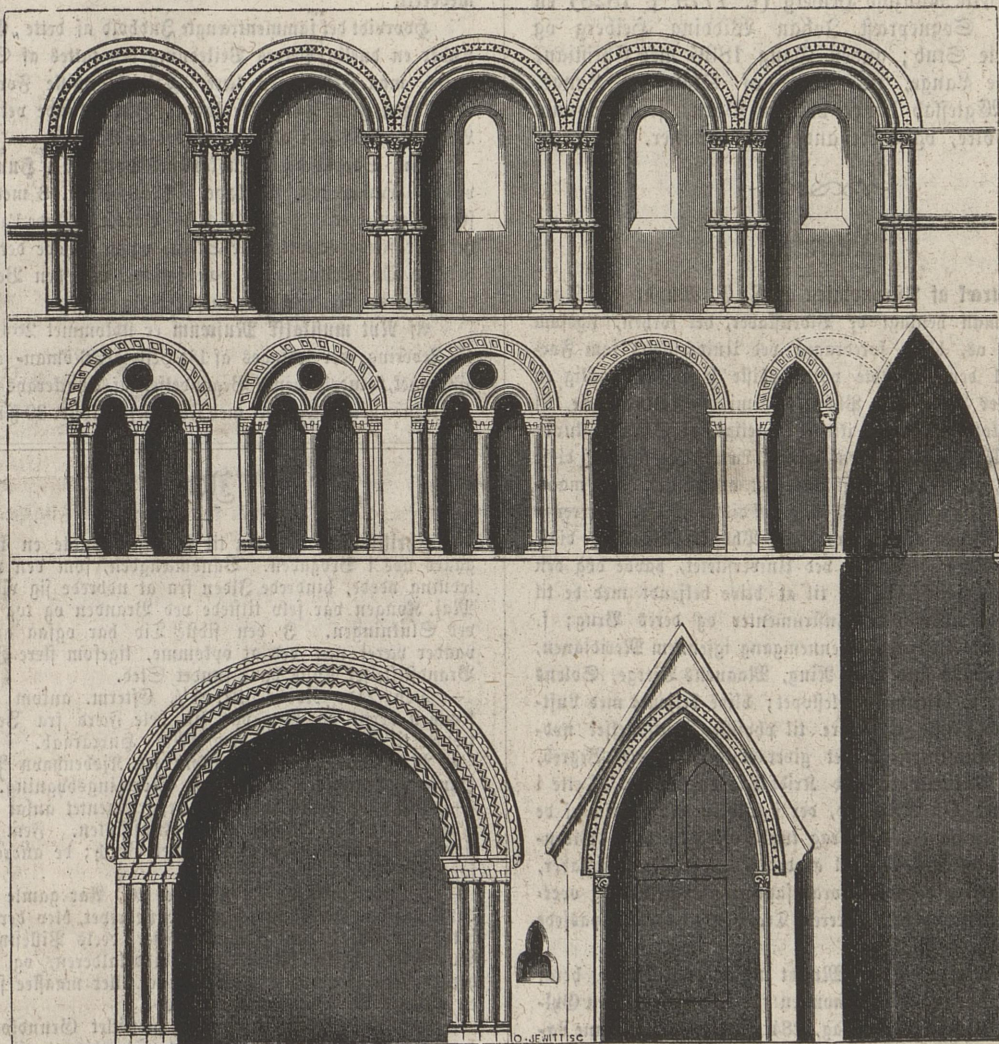
Efter min Opfatning har der, siden Middelalderens Bygningskunst blev Gjenstand for en grundigere Undersøgelse eller fra omtrent 1830, neppe været synderlig Tvivl om, at man i Europa paa flere Steder byggede i romansk eller rundbuet Stil lige ind i det 13de Aarhundrede. Det Punkt derimod, hvorom Tvivlen dreiede sig, var, naar Spidsbuestilen tog sin Begyndelse paa de forskjellige Steder, navnlig i de Lande, som i kunstnerisk Henseende stode høiest eller i Frankrige, England og Tydskland. Herom førtes en ivrig Pennefeide, som dog i længere Tid ikke gav synderligt Udbytte, fordi det egentlige Stridspunkt ei blev rigtig fastholdt, idet man ofte støttede sig til Spidsbueformen i al sin Nøgenhed, og forsaavidt gjerne kunde sat Udgangspunktet for Stilen blandt Hellenerne, ja endog i Orienten. Kampen blev ført med saa meget større Varme, da Nationalforfængeligheden kom med i Spillet, navnlig fra Engelskmændenes og Tydskernes Side, som hver for sig vilde tilegne sit Land Æren for at have frembragt den nye Stil. Men denne Strid er nu forlængst ophørt, og der gives i vor Tid ingen Kunsthistoriker, som kan agtes paa, endog i England og Tydskland, uden han jo erkjender som noget aldeles utvivlsomt, at Spidsbuestilen viser sig først i Frankrige, navnlig ved Paris, 1140, at den derfra med franske Arkitekter gik over til England omtrent ved 1170, men senest blev optaget i Tydskland. Efter Tingenes Natur er der imidlertid intet Nyt, som paa engang trænger igjennem, men kun lidt efter lidt, hvis det overhovedet duer Noget; og til samme Tid som den nye Stil i England og Tydskland vandt mere og mere Udbredelse og modtog en større Udvikling, vedblev man fremdeles at bygge i den ældre romanske Stil. Først efter det 13de Aarhundredes andet Tiaar kunde Spidsbuestilen siges at have faaet Overmagten.

Naar vi nu i Domkirkens ældste Deel, Tverskibet, træffer rundbuet Stil, saa er der følgelig forsaavidt Intet til Hinder for, at det kan være opført ligesaavel i Olaf Kyrres (1066-1093), som i Erkebiskop Eysteins Tid (1161-1188), og Spørgsmaalet vil kun faa sin Afgjørelse ved at see hen til Stilens større eller mindre Udvikling. M. (S. 17) peger her paa det øverste Stokværk (see Træsnittet), navnlig paa Søilernes Ringe og de sidstes Fortsættelse henad Veggen, idet han mener, at disse Dele ikke kunne være ældre end 1170-1180; og derom kan neppe være nogen Tvivl. Men denne Tidsansættelse rammer endnu ingenlunde det egentlige Spørgsmaal, og vilde først gjøre det, hvis de øvrige Arkitekturdele i rundbuet Stil fremviste samme Udvikling. Dette er imidlertid ikke Tilfældet. Sammenligner man de to nederste Afdelinger med den øverste, vil man see en stor Forskjel, ikke blot i de ovennævnte Enkeltheder, men, hvad der maa lægges end større Vegt paa, i Buernes Rigdom af Listværk og i Profilernes Former, der paa dette Sted stærkt nærme sig til den gothiske eller spidsbuede Stil, medens de nedenfor endnu ere strengt romanske. De to underste Afdelinger fremvise saaledes den samme Grad af Udvikling, og mellem dem og den øverste Afdeling er der ikke nogen Overgang, men et Sprang. Spørgsmaalet bliver nu, om disse forskjellige Dele med Rimelighed kan tilhøre samme Periode, 1160-1188, og om ikke meget mere de mindst udviklede maa henføres til en langt ældre Tid, eller med andre Ord, om ikke Tverskibet i sin ældste Deel er en Levning af Olaf Kyrres Christkirke.

Med Bestemthed at fastsætte Kronologien i alle forekommende Bygningsdele er imidlertid endnu en vanskelig Sag. Tidsgrændserne for Kunsthistoriens Epoker i det Store og Overgangen fra den ene Stil til den anden ere vistnok nu, som allerede oven berørt, nogenlunde sikkert bestemte, men med de finere Mellemled og Enkeltheder er det endnu langtfra Tilfældet. Især opstaar der Vanskeligheder, naar et nyt Felt aabner sig for Kunsthistorien, saaledes som ved vore Arkitekturforhold i Middelalderen. Til stor Veiledning her blive naturligviis altid de Resultater, som ere vundne ved at betragte de øvrige europæiske Kunstfrembringelser, men det er dog en betænkelig Sag, hvad M. synes noget tilbøielig til, paa Forhaand at opstille et bestemtere Tidsforhold mellem begge, eller i nærværende Tilfælde f.

Ex. altid gaa ud fra, at hvad vi træffe i Domkirken, maa være saa og saa mange Tiaar eller halvhundrede Aar yngre end lignende Arbeider i England eller Frankrig. Det var dog muligt, at en forholdsviis ny Stilart eller en vis Udviklingsgrad deraf kunde vise sig meget tidlig her, dog ikke saaledes forstaaet, som om Kunsten hos os gjennem sin egen Fremadstriden skulde have opnaaet dette, men man kunde tænke sig, at Mestere fra Udlandet havde bragt det Nyeste med sig og udført det her, hvor de ikke mødte nogen Vanskelighed, medens der andre Steder, hvor Kunstrørelsen var større, ofte viste sig Opposition imod det Nye og Fremmede.

Langt større Sikkerhed giver derimod en virkelig Dato, især naar den ikke findes i et senere Skrift, hvor en Feil altid var mulig, men den er samtidig og knyttet til Tingen selv. Saadant hører, som bekjendt, til de store Sjeldenheder i Middelalderens Bygninger. Men i Throndhjems Domkirke er dette lykkelige Tilfælde forhaanden, idet Erkebiskop Eystein i Gesimsen, som indvendig gaar rundt Tverskibets søndre Kapel (Grundpl. d), har ladet indhugge (S. 17-18), at han den 26de November 1161 indviede et Alter her. Da nu dette Udspring ikke er en senere Tilsætning, antog M. tilforn, at Kapellet og tillige det i Forbindelse dermed staaende Tverskib maatte være bygget før Eysteins Tid. I det foreliggende Værk derimod støtter han sig ogsaa til denne Indskrift, men i aldeles modsat Retning, som Bevis for, at Eystein netop i denne Deel begyndte sit Byggearbeide, og at Kapellet blev gjort færdigt før Tverskibet. Dette synes lidet rimeligt. Lad os tage et lignende Tilfælde fra Nutiden. Der skal opføres en Bygning paa tre Stokværk og med et Karnap i underste Etage, men saaledes, at man ikke kan komme ind i Karnappet uden fra Bygningen selv. Vilde da Nogen falde paa at gjøre Karnappet først færdig, saa at det blev staaende som en O eller Noget for sig selv? Og kan ikke dette antages, saa er det ligesaa lidet rimeligt, at hiint Kapel blev bygget først; da det nu heller ikke, som ovenanført, er senere tilsat, saa bliver der følgelig kun et tredie Tilfælde tænkeligt, nemlig, at Kapellet er opført samtidig med Tverskibet. Men at dette kunde være skeet i Eysteins Tid, synes at have Alt imod sig. Han havde først i Begyndelsen af samme Aar, hvorpaa Indskriften lyder, tiltraadt Bispestolen, og selv om Planen tilforn var udarbeidet, Mesteren, som skulde forestaa Arbeidet, engageret, endog Penge tilveiebragte, hvad der maaske vilde være mest tvivlsomt, saa maatte der dog skaffes Arbeidere og Steen, den sidste maatte føres fra Gruben og tilhugges, hele Grundvolden lægges, og idetmindste en stor Deel af Tverskibet være opført i lige Høide med Gesimsen i Kapellet, og alt dette inden 26de November, hvilket noget nær maa ansees umuligt. Som Følge deraf maa det antages, at Bygningen var færdig inden Eystein blev Erke-

Oprids af nordre Tverskibs østre indvendige Væg.

biskop, men da der før hans Tid ikke kjendes nogen Byggevirksomhed uden af Olaf Kyrre, maae det omtalte ælbste Arbeide saaledes rimeligviis tilskrives ham. Kan nu dette ikke antages, fordi Arkitekturen selv i disse Dele skulde ansees for udviklet med Hensyn til hans Tid, saa faar det henføres til en af de senere Bispper, skjønt man paa Grund af Sagaens Taushed og de kirkelige Forhold skal have Vanskelighed ved dermed, men før Eysteins Tid maa det være skeet, Andet kan jeg ikke skjønne.

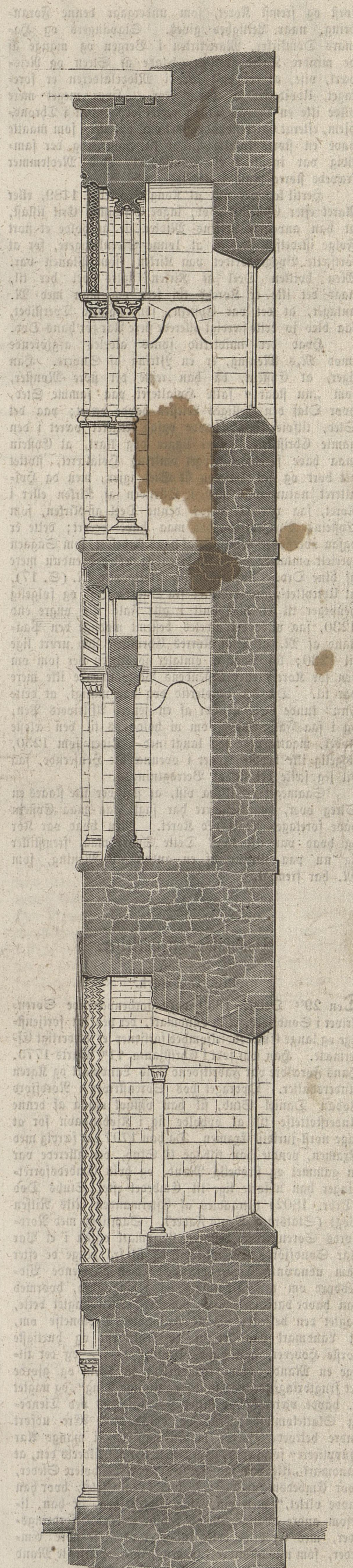
Ogsaa deri fraviger M. sin ældre Mening, at medens han tilforn antog, at Eystein deels af Mangel paa de nødvendige Midler og deels paa Grund af sine Stridigheder med Kong Sverrer ikke inden 1180 begyndte sin Byggevirksomhed, sættes denne nu som sluttet allerede før dette Aar, ihvorvel der hv viser sig nogen Vaklen, da der S. 18 siges, at den nordre Fløi eller den sidst opførte Deel af Tverskibet først var færdig henimod 1180, medens der paa den følgende Side antages, at det i 1179 forlængst var skeet, og dog mener M. (S. 20), hvad der forøvrigt som oven anført neppe synes rimeligt, at den nordligste Ende af denne Deel muligviis ikke kunde komme til Opførelse, forend man havde nedrevet Mariekirken, der stod efter 1176 kanske endog endnu i 1180.

Naar M. endelig (S. 15) formoder, at Eystein allerede under sit Ophold i Rom kunde have lagt Planen til Kirkens Ombygning, saa bør vel dette kun forstaaes om en Tanke eller Beslutning i denne Retning, da der i Domkirken, som hel og holden opført i normannisk og engelsk Stil, ikke er Noget, som minder om den davaerende italienske Kunst.

Med Tverskibet lader M. Eystein baade begynde og afslutte hele sin Byggevirksomhed; endog de endnu i Rundbuestil opførte, men senere tilsatte, øverste Stokværk paa Tverskibets Kapeller dateres fra Aarene efter Eysteins Død (1188) og indtil 1230, skjønt det vistnok kan være overmaade tvivlsomt, om de i begge disse Overbygningers Vegge indhuggede Indskrifter (S. 29) paa Grund af Bogstavernes Charakteer lade sig henføre til denne Tid og ikke meget mere i alle Fald maa være ligesaa gamle, som den ovennævnte af 1161.

Endnu bestemtere udtaler M. sig imod, at Eystein skulde have foretaget Noget ved Kirken østenfor Taarnet. Men ere de historiske Beretninger aldeles tause til Fordeel for denne Mening, saa synes der fra den Side og af andre Hensyn at være desto mere, som taler derimod.

En almindelig Betragtning og Exempler fra andre Kirker fremstiller sig her først. I Nutiden og overhovedet efter Reformationen see vi overalt, at Kirkernes Skib eller Pladsen for Menigheden trænger til at udvides og bliver udvidet; under Katholicismen derimod og heri viser sig den indre rituelle Forskjel - er det

versn af nordre Tverskibs vestre indvendige Væg

først og fremst Koret, som undergaar denne Forandring, naar Leilighed gives. Stavangers og Hamars Domkirker, Mariekirken i Bergen og mange af de mindre Kirkebygninger, baade af Steen og Reisværk, vise, at der høit oppe i Middelalderen er foretaget Udvidelser af deres Kor. Hvor meget mere vilde ikke en saadan Trang været forhaanden i Throndhjem, efterat Erkebiskopsdømmet var oprettet, som maatte have en større kirkelig Pragt til Følge, og der samtidig var indstiftet et Domkapitel, hvis Medlemmer krævede større Rum i Koret.

Hertil kommer nu, at Kong Sverrer i 1189, eller Aaret efter Eysteins Død, lagde Erkebiskop Erik tillast, at han anvendte Kirkens Midler til at holde et stort Følge istedetfor dermed at lønne Steenhuggere, for at fortsætte Byggearbeidet paa Kirken, som Planen var. Men hvilken Deel af Kirken sigtes vel her til, naar det ikke er Koret? thi selv om man med M. antager, at det var Eystein, som opførte Tverskibet, saa blev jo dette færdigt allerede flere Aar før hans Død.

Hvad der imidlertid synes aldeles afgjørende imod M.s Mening, er en Ytring af Snorre. Han siger, at Eystein, da han reiste det store Mønster, som „nu staar," satte Høialteret paa samme Sted, hvor Olaf den Helliges Leiested havde været; paa det Sted, tilføier han, havde ogsaa Alteret været i den gamle Christkirke. Heri ligger dog klart, at Eystein maa have foretaget Noget omkring Høialteret, flyttet det bort og sat det paa sit Sted igjen, men da Høialteret naturligvis stod i Østenden af Kirken eller i Koret, saa var det netop denne Deel af Kirken, som Eysteins Byggevirksomhed maa have berørt; dette er ogsaa overhovedet det eneste af hans Arbeider, som Sagaen specielt omtaler. Der kunde endog udledes endnu mere af hine Ord. Antager man nemlig med M. (S. 17), at Udtrykket „nu" hidrører fra Snorre selv, og følgelig henpeger til et Tidspunkt i alle Fald ikke yngre end 1230, saa vilde det aldeles bestemt modsige den Paastand af M., at Olaf Kyrres Christkirke stod urørt lige til 1230; thi Sagaen omtaler jo Kirken her som om den for Korets eller Østendens Vedkommende ikke mere var til. Da det imidlertid dog var muligt, at dette „nu" kunde være udflydt af en senere Afskrivers Pen, og i saa Fald, endog om vi holde os til den ældste Kodex, maatte pege saa langt ned i Tiden som 1250, følgelig ikke beviste Noget i ovennævnte Henseende, saa vil jeg sætte det ud af Betragtning.

Saameget er altsaa vist, at skal der ikke slaaes en Streg over, hvad Snorre har sagt, saa maa Eystein have foretaget Noget ved Koret. Men hvad var Kor og hvad var ikke Kor? Dette Spørgsmaal fremstiller sig nu paa Grund af en anden ny Mening, som M. har fremsat.

Dødsfalds-Meddelelser.

Nils Landmark.

Den 29de Octbr. 1859 døde forhenværende Sorenskriver i Søndfjord, Nils Landmark, der ved sin fortjenstlige og lange Embedsvirksomhed fortjener et hæderligt Eftermæle. Han var født i Christiania 11te Marts 1775. Hans Forældre var Fabriksvend Nils Landmark og Karen Andersdatter. Opdraget hos Sorenskriver i Nordfjord Johan Daniel Stub, fik han vistnok ogsaa af denne Understøttelse til at opholde sig i Kjøbenhavn for at tage norsk-juridisk Examen. Da han 1797 var færdig med Examen, vendte han tilbage til Stub, der allerede var en gammel og skrøbelig Mand, og hvis Embedsforretninger han udførte lige til Embedet efter Stubs Død (Dcbr. 1802) tiltraadtes af Eftermanden Nils Nilsen Vogt (Statsraad Vogts Fader). Samtidig med Nordfjords Sorenskriveri bestyrede Landmark ogsaa i et Par Aar Søndfjords Sorenskriveri og fik fra begge de efter ham udnævnte Embedsmænd de mest glimrende Vidnesbyrd om den Dygtighed og Nøiagtighed, hvormed han havde varetaget hine Embeder. Men uagtet dette, uagtet den bekjendte Claus Frimanns Bevidnelse om, at Landmark var „et af de genirigeste og hurtigste norske Hoveder, han havde kjendt," — — og det tillige en Mand, „som fremdyrkede sit Geni og gjorde det frugtbringende paa sande og nyttige Ting", og uagtet L. havde været kgl. beskikket Kommisarius ved Tiende- og Skattekommissionerne og ogsaa med Ære udført andre betroede Hverv, maatte han dog i mange Aar „supplicere" forgjæves. Grunden var vel tildeels den, at Landmark „ikke var saa vel kjendt paa de høiere Steder, hvor Embedsmænd vælges, som i den Cirkel, hvor han havde virket," men vist ogsaa tildeels den, at han, ligesom andre dygtige Mænd i hine gyldne Befordringstider, med Et vilde rykke ind i et af disse store Embeder, som nuomstunder kun den gamle, veltjente Mand tør gjøre sig Haab om. Blandt de mange andre af Landets største Sorenskriver, som den trediveaarige Examinat søgte om, var ogsaa Aker, hvilket Embede nu ansees som en Befordring selv for Høiesteretsassessorer. Endelig blev han den 11te October 1808 udnævnt til Sorenskriver i Søndfjord, og i dette Embede forblev han da ogsaa i hele sin lange Virketid. Han døde paa sin Eiendomsgaard Tysse i Dalsfjorden, hvor han havde boet siden 1808.

Som Embedsmand udmærkede Landmark sig ved Retskaffenhed og Duelighed overhovedet og især ved Nøiagtighed og en hurtig Expedition. Han var Storthingsmand for nordre Bergenhuus Amt i Aarene 1821 og 1822. I 1821 blev han Ridder af Vasaordenen og 1851 af St. Olafs Orden.

En ikke liden Fortjeneste erhvervede han sig af Landbrugets Opkomst i den Egn, hvor han boede, navnlig ved det Exempel paa et Mønsterbrug, som hans egen Gaard Tysse afgav. Her plantede han Frugttræer og andre Træer i vide Strækninger, hvor neppe en Busk før voxede, udtørrede Myrer, som han forvandlede til herlige Agre og frodige Enge - hvori han ogsaa efterlignedes af sine Huusmænd, som han havde bygget Pladser for, - og indførte bedre Landbrugsredskaber, end man før var vant til paa den Kant af Landet. Allerede for en Menneskealder siden gjennemførte han Principer for et rationelt Landbrug, hvis Rigtighed først en senere Tid almindelig har godkjendt.*)

Han var to Gange gift, første Gang med Barbara Henriette Ranzow Heiberg (f. 1779 † 1828) en Datter af Sognepræst Johan Widding Heiberg og Anne Marie Stub; anden Gang 1836 med Christiane Wilhelmine Lange, en Søster af Statsraad Lange. I første Ægteskab havde han ti Børn, fem Sønner og fem Døtre, og i det andet fire Sønner.

*) Om Landmarks Landbrug og hans Gaard se Biskop Neumanns Reisebemærkninger i „Budstikken" for 1825 S. 562—563 og Krafts Norges Beskrivelse IV S. 664.

Literatur.

Grundtræk af Astronomien af C. E. Mundt. I Danmark har man henlagt de Videnskaber, der forhen, ligesom endnu hos os, bleve foredragne ved Universitetet som Forberedelse til den saakaldte philosophiske Examen, nemlig en Oversigt over Astronomi, Physik, Chemi og Naturhistorie, til de lærde Skoler. Da det ikke er rimeligt, at Skolerne kunde have specielle og fuldkommen kyndige Lærere for hver af disse Videnskaber, er det sandsynligt Tilfældet, at en enkelt Lærer maatte overtage Foredraget af forskjellige af disse, f. Ex. Læreren i Mathematik tillige af Astronomie og Physik. Saalænge disse Videnskaber bleve foredragne ved Universitetet, havde dog den studerende Ungdom Leilighed til at blive bekjendt med de til Jagttagelserne nødvendige Instrumenter og deres Brug; f. Ex. at iagttage Stjerners Gjennemgang igjennem Meridianen, betragte Saturnus med dens Ring, Maanens Bjerge, Solens Pletter o. s. v. igjennem Teleskopet; blive bekjendt med Luftpumpen, magnetiske og andre til physiske Jagttagelser nødvendige Instrumenter, hvilket giver et anskueligere Begreb, end blotte Afbildninger med Kridt paa en Tavle. Dette i Forening med den korte Tid, der i Skolen ved Siden af de øvrige Læregjenstandes Foredrag kunde ofres til disse Videnskaber og Disciplernes Mangel af de nødvendige Forkundskaber, maatte nødvendig hos disse foraarsage en mangelfuld og overfladisk Opfattelse og hos Læreren Trangen til dertil afpassede Lærebøger.

Hr. Professor C. E. Mundt udgav paa Grund heraf i 1855 en „Lærebog i Astronomien for Skoler" paa den Gyldendalske Boghandlings Forlag, 284 Sider, 8vo. Denne Lærebog forudsætter foruden den elementære Mathematik tillige den plane og sphæriske Trigonometrie; giver en Idee om de til Jagttagelserne fornødne Instrumenters Indretning og Brug, og viser hvorledes Himmellegemernes tilsyneladende Sted og Bevægelser deraf kan udledes. Fremdeles forklares de Methoder, hvorved man har bestemt Jordklodens Figur og Størrelse, Figuren og Størrelsen af dens aarlige Bane om Solen; hvorledes de øvrige Planeters Baners Figur, Størrelse og Beliggenhed kan udledes af de fra den bevægelige Jord observerede (geocentriske) Steder ved Hjælp af de foreløbig som Hypothese antagne Keplerske Love, hvis Rigtighed bevises ved deres Overeensstemmelse med Jagttagelserne, og kan udledes som nødvendige Følger af den af Newton senere fundne Attraktionslov. Endelig gives en Udsigt over Maanens Bevægelse, Formørkelse og Bedækninger, Lysets Hastighed, Solsystemet, Kometerne og Fixstjernernes Afstand og egen Bevægelse. Denne Lærebog kan ansees som en lærerig Indledning til et dybere Studium af Astronomien endog for den, som vilde opofre sig til dens Dyrkelse. Men den fandtes, som man let vil formode, for vidtløftigt for Skoleungdommen. Forfatteren søgte derfor saavidt muligt at lempe sig efter Skolernes Tarv, og udarbeidede en sammentrængt Fremstilling af den forriges Indhold under Titel: „Grundtræk af Astronomien" paa den Gyldendalske Boghandlings Forlag 1859, 88 Sider 8vo. Angaaende Maaden at kunne forene Korthed og Simpelhed med Fordringen paa systematisk Fuldstændighed, siger Forfatteren i Fortalen, at han stadigt har stræbt at fastholde Videnskabens Charakter som Erfaringsvidenskab. „At bygge dennes Resultater paa Observationer, der ere praktisk umulige, maa jeg ansee som ligesaa stor en Feil, som om man i Mathematik vilde benytte skuffende Feilslutninger for at lette Veien til et i sig selv rigtigt Resultat."

For at kunne udføre dette, udleder han af de Keplerske Love, der af Opfinderen først vare antagne som Hypothese, men bleve bekræftede ved Beregningen af mangfoldige af T. Brahes Jagttagelser, den Sætning, at en Planets Vinkelhastighed i forskjellige Punkter af Banen forholder sig omvendt som Quadraterne af dens Afstande fra Solen. Af denne Sætning udledes ved Observationer af Solens tilsyneladende aarlige Bevægelse Jordens største, mindste og midlere Afstand fra Solen og altsaa Banens Figur og Excentricitet. Derpaa udledes af geocentriske Jagttagelser af Planeten Mars dens Banes Størrelse, Figur og Beliggenhed mod Jordbanen; og bemærkes, at ved samme Fremgangsmaade kunne Elementerne til de øvrige Planeters Baner findes. Da de paa denne Maade fundne Love for Planeternes Bevægelse stemmede fuldkommen overeens med Jagttagelserne, saa er saaledes de Keplerske Loves Rigtighed beviist.

Til Slutning er ogsaa her et kort Begreb om den almindelige Attraction, Planeternes Størrelse og Masser i Forhold til Solen, deres Drabanter, Formørkelser og Bedækninger, Kometerne og Fixstjernernes Parallaxe og Afstand fra Solen meddeelt.

Hvorvidt det sammentrængte Indhold af dette „Grundtræk" under en duelig Lærers Veiledning kan fattes af Skolediscipleme, maa Erfaringen lære. Til akademiske Forelæsninger er Bogen uden Tvivl for knap. Hertil kunde vel den større Lærebog af 1855 i alt Fald bedre anvendes. H.

Paa Sarpsborg er udkommet **Veileder i Huusdyrstellet** ved B. Lambrechts, Dyrlæge. (216 S. st. 8 med 16 oplysende Tegninger. Priis 48 ß.) Vore Dagblade have allerede meget rosende omtalt dette Skrift, og vi behøve derfor kun at henlede Opmærksomheden paa samme med den Bemærkning, at det er en belærende og meget billig Bog.

Af **Nyt musikalsk Musæum** er udkommet 2den Aargangs 1ste Levering, der ledsages af 1ste Hefte af „Roman- og Novellebibliothek," indeholdende Begyndelsen af Thackerays Fortælling „Virginierne." Musæet med Følgehefter koster 30 ß maanedlig.

Norge.

Christiania. Natten til Fredag brændte en kalket Trægaard ude i Brogaden. Vandmængden, som den nye Vandledning ydede, hindrede Ilden fra at udbrede sig videre. Hs. Maj. Kongen var selv tilstede ved Branden og tog aktiv Deel ved Slukningen. I den sidste Tid har ogsaa andre Ildsvaader været nær ved at opkomme, ligesom flere Forsøg paa Brandstiftelser skulle have fundet Sted.

— Den 21de Novbr. Kl. 4½ Efterm. ankom Hs. Maj. Kongen hertil og blev paa sin hele Færd fra Jernbanestationen til Slottet hilset med idelige Hurraraab.

— Med sidste Dampskib ankom fra Kjøbenhavn Prof. Chr. Hansens Tegninger til den nye Storthingsbygning.

— Billedhugger Borch er af Departementet ansat paa Prøve i den ledige Tegnelærerpost ved Kunstskolen. Fem af Direktionens Medlemmer havde indstillet Borch; de andre fire vare for Arnesen.

— I Grundmuren til den omtr. 200 Aar gamle Kommandantbolig paa Akershuus, som nu er nedrevet, blev der fundet et betydeligt Antal fiint hugne Stene, deels Pillestykker, deels Buestykker, hvilke hidrøre fra Middelalderen, og maa være hentede fra Hovedøens Klosterruiner eller maaskee snarere fra en af de ældre Bygninger i Oslo.

— Konstitutionskommitten har indstillet Grundlovsforslaget om Statsraadernes Adgang til Storthinget til Antagelse og Pluraliteten i Reformforeningen har ogsaa erklæret sig i samme Retning.

— Om Aftenen 17de Novbr. brændte, paa Bragernæs sex Gaarde, hvis Assurancesum var omtr. 6500 Spd.

Bergen I den sidste Tid er Mariekirkens ene Taarn bleven nedtaget paa Grund af Brøstfældighed. Vi haabe, at det ikke vil vare for længe, inden det opføres paany, da denne Kirkes Tvillingtaarn og Formen af deres Spiir maa henregnes til en af Byens Eiendommeligheder eller „Vartegn." Her er et af de Tilfælder, hvor man med Grund kan udbryde: „Bergens By aldrig ny!"

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Anckarsvärds Motion har saavel i Borgerstanden som Præstestanden fremkaldt interessante Debatter. De fleste Talere have imidlertid udtrykt sig mindre haardt om Unionen og mere forsonligt mod Nordmændene, end Motionæren selv.

— Regjeringen har hos Rigsdagen begjært 25 Mill. Rdlr til Fortsættelse af Jernbanearbeiderne mellem Stockholm og Götheborg og mellem Malmø og Falköping.

Danmark. De Pensioner, som den danske Stat har at udrede, beløber sig for Tiden til mindst 2 Mill. Rdlr.

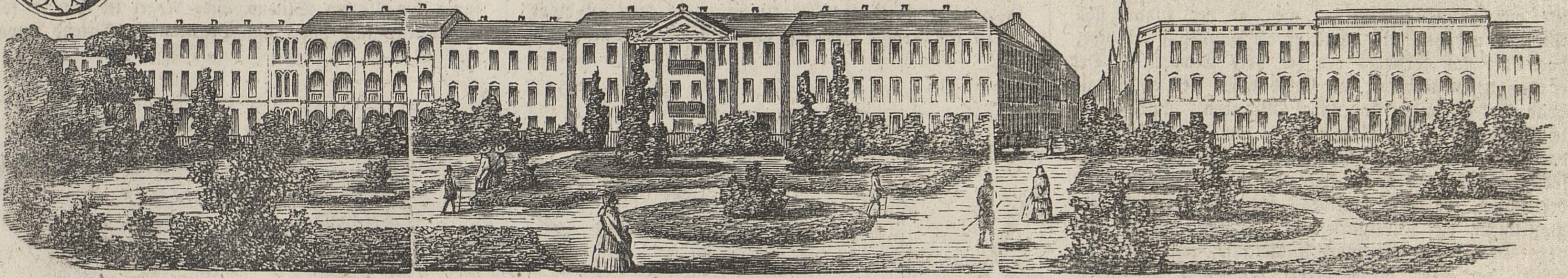
— Hele Ministeriet har indgivet sin Dimission, dertil foranlediget af den famøse Berling'ske Affære.

Preussen. Prindsregenten og Keiseren af Rusland have havt et Møde i Breslau, som tillægges stor politisk Betydning og har sat Østerrigerne i Ængstelse.

England En Krig med Frankrig befrygtes. England forøger sine Forsvarskræfter.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 49. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 4de December 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Throndhjems Domkirke

og det nyeste Værk derom.

(Af N. Nicolaysen.)

IV.

Alle, som hidtil have skrevet om Kirken, deriblandt Munch selv, Minutoli, Kugler, Schnaase, Fergusson, gik som en given Sag ud fra, at Aattekanten (Grundpl. F) var Enden af Koret, hvor Høialteret havde sin Plads. Dette synes heller ikke at kunne være synderlig tvivlsomt, og vilde neppe trænge til nogen Paavisning, hvis ikke en derfra aldeles afvigende Mening var fremsat af en saadan Mand, som Professor Munch. Denne Mening gaar ud paa, at Koret ikke gik længer imod Øst end til den store Bue, og at Høialteret havde sin Plads nedenfor Trinene, medens Aattekanten udgjorde et eget Kapel.

Dette begrunder M. paa følgende Maade (S. 24 og 28). I England træffes meget ofte ved Kathedralerne et saakaldet Lady-Chapel (vor Frues eller Marie Kapel), som undertiden ligger ved Siden af Kirken, i Regelen derimod i Østenden deraf. Nu findes der i Throndhjems Domkirke omtalt en Mariestuka, der var til allerede 1280 og antages saameget prægtigere end Kirkens øvrige Stuker eller Kapeller, fordi det Bidrag af Voxkjerter, som i et Diplom bestemmes at skulle tilfalde det derværende Alter, langt overgik de øvrige Alteres, da Kapellet i denne Henseende sættes lige med enhver af Byens Sognekirker. Følgelig, slutter M., maa der ogsaa i Throndhjems Domkirke have været et Mariekapel i Lighed med de engelske. Men da Aattekanten ved den anførte Tid efter Munchs Mening, hvorom mere nedenfor, endnu ikke var bygget, saa antages det, at Mariekapellet indtil dette skede, eller omtrent 1320, og fra først af var i det nuværende Kapitel (Grundpl. D) ved Nordsiden af Kirken. Herved er der dog kun i reent kirkelig Henseende og ganske i Almindelighed paavist en Mulighed for, at den Slags Kapel kunde have været i Domkirken. Stige vi derimod ned til de virkelige Forhold og undersøge, om der i denne Henseende er nogen arkitektonisk Sandsynlighed eller endog kun Mulighed forhaanden, saa kan denne ikke opdages. Thi ligesom der neppe vil kunne paavises et Lady-Chapel i England med den Størrelse og arkitektoniske Indretning i Forhold til Kirken som Aattekanten ved Domkirken, saaledes kan det vel neppe heller antages, at en saa stor Bygningsdeel i vort gamle Sprog kunde betegnes med Navnet Stuka. Dette Ord betyder jo ellers kun et Udspring paa en Bygning, og i en Kirke et Rum af samme Slags, men ikke meget større end at det afgav god Plads for et Alter, saaledes som de Rum, der paa Kirkens Grundplan betegnes med a, b, c, d, g, h, i, hvortil ogsaa maaskee kan henregnes de mere nischelignende Indlukker e og f.

Hele Aattekanten viser endog tydelig ved sin Bygning, at den var en Afslutning af Koret og at Høialteret der havde sin Plads. Ligesom den lavere Deel af Koret (G) har den sine Omgange og i Høiden sine tre Afdelinger: underst de store Buer, som bære det Hele, saa Triforiet, og øverst oppe Klerestoriet med sine Lysaabninger; ligesom ellers foran Alterpladsen, træffe vi ogsaa her flere Trin fra det lavere Kor; og hvad der maa lægges særegen Vegt paa, vi se ogsaa den store Triumfbue, som et ubedrageligt Kjendetegn paa, at bag den var Sanctissimum, Høialteret. Over denne Bue var der sedvanligviis, hvad vi ogsaa træffe i Domkirken, anbragt den Korsfestede, med Maria og Johannes paa hver sin Side; deraf fik Buen i England Navn af roodloft, hvad M. (S. 45) gjengiver med Rodeloft, der tildeels ogsaa falder sammen med vort gamle Sprog, hvori, som bekjendt, róda fornemmelig i Sammensætningen ródukross betyder et Krucifix. Denne Bue gaar i Throndhjem ogsaa under Navnet Banlysningsaltanen, hvori der maaskee lever en Tradition om, at det var fra dette Sted Banlysningen blev udraabt i Kirken. Dette kan i alle Fald stemme ganske godt med Udtrykkene i det, saavidt vides, eneste gamle Skrift, som lidt omstændeligere beskriver en saadan Handling i Domkirken, nemlig Laurentius's Saga, hvori det heder, at Laurentius i 1299 gik op over (úpp á) Koret og udraabte Bannet.

Anlægget i Aattekanten stemmer paa det nærmeste med hvad Franskmændene kalde Chevet eller den Form, hvortil det ældre simple Korudspring med halvrund Afslutning blev udviklet under Overgangen til den spidsbuede eller gotiske Stil, først og fornemmelig i Frankrig, idet man lod Sideskibene gaa rundt hele Koret og saaledes inddrog dette i Kirkebygningens øvrige arkitektoniske System, medens man i England fortrinsviis afsluttede Koret med en ret Endeveg. Men hvor hiin Form ogsaa forekommer i England, vil man see, at Mariekapellet først faar sin Plads østenfor der igjen, medens Høialteret her som i de franske Kathedraler staar inde i selve Aattekanten; denne faar ofte ogsaa Navn af Skrin- eller Gravhuset (tombhouse), fordi der hyppig var anbragt paa Høialteret en eller anden Helgens Levninger. Forskjellen mellem disse Anlæg og Høikoret i Throndhjems Domkirke er alene den, at to af Aattekantens Sider her bøie sig indad mod Mellemskibet, istedetfor at gaa i Flugt med Veggene i det lavere Kor; men Grunden til denne Egenhed, hvorved Høikoret faar sin selvstændige Bedækning eller sit eget Spir, er det mindre nødvendigt nærmere at paavise, som uvedkommende det her omhandlede Spørgsmaal.

For at opretholde sin Mening om, at Aattekanten ikke var Høikoret og Stedet for Alteret, nødes M. endog til at bortforklare et Udtryk, som strider derimod. I et Klagebrev af 1552 over Bygningens daarlige Tilstand heder det nemlig, at Erkebiskop Valkendorf (1513-1521), hvad vi endnu kan see, havde foretaget nogle Istandsættelser ved Aattekanten, og her kaldes denne „høien Kor", men dette Udtryk skal efter M.s Mening (S. 35—36) ikke kunne tillægges nogen Vegt, fordi Udstederne af Brevet alene skulde have tænkt paa sin egen Tid, da Høialteret allerede havde faaet Plads i Aattekanten, efterat det paa Reformationstiden var flyttet dertil fra det lavere Kor. Som man vil see, er dette egentlig Noget, som selv skulde bevises eller støttes med Grunde; desuagtet sættes denne Forandring hele Verket igjennem som sikker, og i Overensstemmelse dermed erklæres ogsaa Signaturen „Høikoret," der anvendes paa flere af Verkets Plancher, for aldeles urigtig, men kun bibeholdt, fordi denne Benævnelse nu engang er bleven almindelig blandt Publikum.

Af de tidligere Bemærkninger følger det imidlertid klart nok, at Høialteret allerede tilforn maa have staaet inde i Aattekanten, og til Overflod kan her anføres et Udsagn, som specielt viser Rigtigheden af dette Punkt. Tydskeren Ziegler, der selv besøgte Throndhjem i Slutningen af 1531, siger, at Udgiften ved den Istandsættelse, som Kirken fik efter den i Mai samme Aar indtrufne voldsomme Brand, vilde medtage et saa betydeligt Beløb som 7000 Kroner, og her antager ogsaa M., at der sigtes til Aattekanten. Men nu bruger Ziegler i denne Forbindelse netop Udtrykket „circum altare" (omkring Alteret), og da herved naturligviis menes Høialteret, saa stod dette følgelig allerede inden 1537 eller før Reformationen paa det anførte Sted. Og da der ikke er nogen Grund til at formode, at Alteret før den Tid skulde være flyttet, saa havde det følgelig staaet der ligefra Kirkens Opførelse. Det maatte jo ogsaa være af den høieste kirkelige Interesse, aldrig at glemme men tvertimod til alle Tider og klart for Enhver at betegne det Sted, hvor Kirkens og Landets Skytspatron havde haft sit Leiested, og hvorom der dengang stod en skinnende Helgenglorie.

Ved Veggen over den nuværende Korbue maa der i denne Forbindelse endnu fremhæves et Par Særegenheder, som M. tilforn har lagt megen Vegt paa, men som nu kun tildeels berøres og endog søges forklarede paa en ganske forskjellig Maade. Øverst i denne Gavl og paa den ydre Side findes der nemlig et rundbuet Galleri af samme Stil som den mest udviklede i Kirkens nordre Fløi. M. antager nu (S. 34 og 36), at dette hidrører fra en Istandsættelse af Erkebiskop Aslak Bolt efter Branden i 1432, men da M. tillige mener, og maaskee med nogen Grund, at det var den samme Erkebiskop, som i nordre Fløi har gjort endeel Forandringer og Tilsætninger i spidsbuet Stil, saa vilde herved fremkomme den Synderlighed, at der til samme Tid byggedes i to ganske forskjellige Stilarter, hvilket ikke vel var tænkeligt i denne Periode af Middelalderen. Naar M. endog mener, at den Slags rundbuede Stil, som afløste den spidsbuede, skulde kunne vise sig i Throndhjem og paa det omtalte Sted allerede i Aslak Bolts Tid, saa kan vel dette noget nær erklæres for umuligt; thi den Stil var da endnu temmelig ung endog i sit Hjemland, Italien, og kom ikke engang over Alperne førend mange Aar senere. Desuden var denne eller Renaissancestilen forskjellig fra den ældre rundbuede eller romanske Stil, som sees i det omtalte Galleri. Kan dette saaledes ikke hidrøre fra Aslak Bolts Tid, saa vilde udentvivl ogsaa M. være enig i, at det maa sættes høiere op i Tiden end de senere Ombygninger, som Koret har undergaaet fra dets første Opførelse, og vi have derfor rimeligviis i Murværket bag Galleriet en Levning af Olaf Kyrres Christkirke. Nu findes der under dette Galleri tillige et gammelt Gavlspor, der følgelig peger hen paa et ældre, mindre Korudspring, og tænke vi os dettes Omrids og Grændser afstukne, hvad M. tidligere selv i en Afhandling har foretaget, saa vilde Høialteret ogsaa her komme til at staa østenfor den nuværende Korbue. Saaledes træffer dette Resultat, der ad en anden Vei og uafhængig af Snorres Udsagn er opnaaet, ganske mærkeligt sammen med hans Ytring om, at det Sted, hvor Alteret stod i Olaf Kyrres Christkirke, senere blev bibeholdt.

Paa Grund af alle de ovenberørte Hensyn maa vistnok den gamle Mening, at Aattekanten altid har været en Deel af Koret, fremdeles blive staaende aldeles urokket. Ligeledes er der al Grund til at tro, at hvad saa Erkebiskop Eystein end forøvrigt har foretaget ved Kirken, saa maa han have lagt Planen til og paabegyndt et nyt Koranlæg. Det Spørgsmaal, som dernæst fremstiller sig, bliver følgelig, om den sidste Mening finder sin Bestyrkelse ved at betragte Arkitekturen i den nuværende Aattekant eller med andre

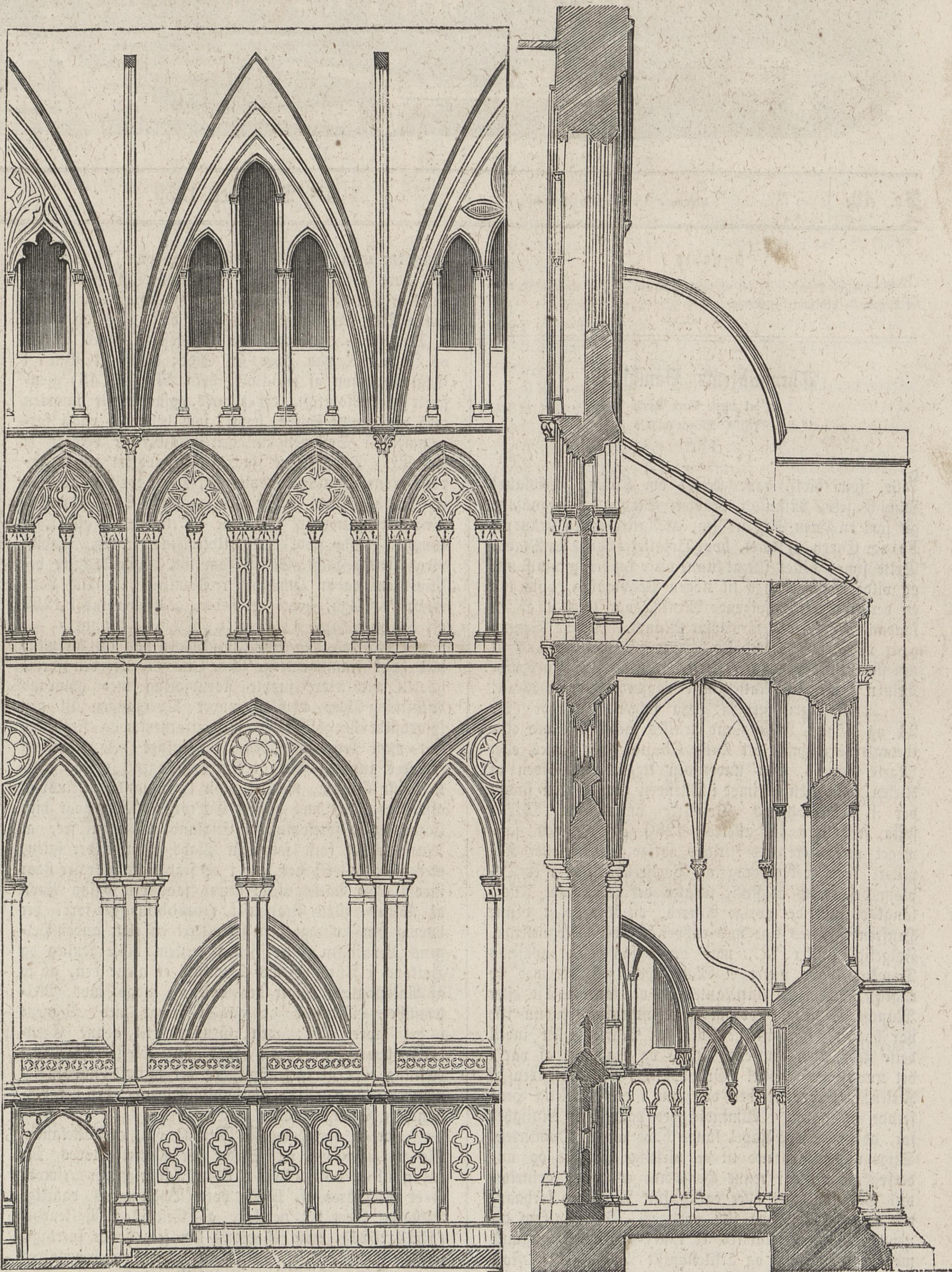
Ord, om de ældste Dele af denne kan formodes at hidrøre fra Eysteins Tid.

Om Aattekanten og dens Bygningstid siger M. (S. 27 jfr. 18), at naar man tager Hensyn til de kirkelige Forhold og til at dens „Anlæg i det Hele vidner om den tidligere Periode af den dekorerede Stil, kommer man vistnok Sandheden nærmest ved at tillægge Erkebiskop Eilif (fra 1311 til 1332) Æren for dens Opførelse.“ . . . . „Man kunde endog af hans Ytringer „at alt Træverket uden- og indentil brandt op i 1328“ fristes til at slutte, at Aattekanten da endnu ikke var ganske fuldfærdig, men at der endnu stod Stillads udenom, thi ellers er det vanskeligt at vide, hvad der skal forstaaes ved det ydre Træverk.“ Det er dog neppe rimeligt, at Erkebiskopen ved at omtale hvad Kirken havde lidt under Branden, skulde have tænkt paa noget saa Underordnet, som Stilladser, især da hans Udtryk, som det synes, meget vel lade sig forklare med hvad vi nu sige: den indre og ydre Træbedækning, og der saaledes, for ikke at tale om Panelinger og Inventariesager af Træ, menes det ydre Bordtag og det indre kunstmæssig udførte Sperreloft, der som foran berørt fandtes i Tverskibet. Men M. har selv i Slutningen af Bogen faaet stærk Tvivl om, at Stilen kan være saa ny. Han siger her (S. 44), at uagtet „enkelte Partier af Triforiet (anden Afdeling), fornemmelig Buernes Udfylding, aabenbart henhøre til den dekorerede Stil, synes dog Hovedformerne at tilhøre den tidligere engelske Stil. Klerestoriets (øverste Afdeling) hele Anlæg har næsten et fuldkomment Sidestykke i Worcester Kathedralkirke, fra 1218 1224, og enkelte Detailler kunde man næsten fristes til at sætte endnu tidligere op i Tiden, som f. Ex. de, der ere fremstillede paa Plade 20, tilhørende Indgangsdøren til Aattekanten; man finder paafaldende Sidestykker til dem i Salisbury Domkirke, fra 1220-1258. Alt dette gjør Spørgsmaalet om Tiden, da denne Deel af Kirken byggedes, meget vanskeligt at besvare. Vi have ovenfor ytret, at historiske Grunde snarest kunde tale for at henføre dens Opbyggelse til Erkebiskop Eilifs Tid circa 1320, og hvis man er berettiget til at antage, at den for enhver Tid charakteristiske Bygningsstil baade kom tidligere til Norge end til England, og sildigere afløstes af den følgende, bliver Antagelsen ikke aldeles usandsynlig. Nogen afgjørende Dom tør vi dog ikke fælde. Vist er det, som sagt, at meget er aabenbart yngre end Branden i 1328, men hertil indeholder denne Brand selv den bedste Forklaring.“ Herved tror jeg, at M. selv har gjort sin første Mening om Bygningstiden af Aattekanten saa yderst tvivlsom, at den noget nær kan betragtes som opgiven, og vistnok med god Grund; thi at der endnu 1320 skulde bygges i tidlig Spidsbuestil, eller at det lavere Kor (G), efter M.s Mening fra 1230-1240, skulde være opført i tidlig Spidsbuestil, og denne paa samme Trin af Udvikling endnu skulde vise sig næsten 100 Aar senere, har neppe nogensomhelst Rimelighed for sig.

Spørgsmaalet vil maaske blive klarere ved følgende Betragtning. Paa en Bygning i Nutiden kan der være mange Forskjelligheder, men har den Stil, saa vil det Samme vise sig overalt. I Middelalderens Bygninger er dette kun sjeldnere Tilfældet, ikke fordi den manglede Stil, - thi var der Noget, den havde i høi Grad fremfor alle senere Tider, saa var det netop denne Egenskab, - men fordi der hengik saa lang Tid mellem Opførelsen af Bygningernes enkelte Dele. Middelalderen havde en megtig Villiekraft og stor Dygtighed, og derfor udrettede den ogsaa store Ting i den Retning, hvori dens Opgave var, men den fik alligevel ikke gjort alt det den vilde: hvad Bedsteforældrene havde begyndt, blev først ofte fortsat af Børnebørnene, og der hengik 100 og atter 100 Aar, inden dens vidunderlige Bygninger bleve fuldførte. Derfor se vi ogsaa i disse Verker en stor Forskjel i Stilen mellem de ældre og yngre Dele, nede ved Foden og øverst oppe, hist tidlig rundbuet Stil, her Spidsbuestilen i dens høieste Udvikling ofte endog i dens Afblomstring og yderste Forfald.

I Throndhjems Domkirke finder i en vis Henseende det Omvendte Sted. Stiller man sig inde i Aattekanten, og lader Øiet løbe opad Veggen fra Foden til Toppen, vil man nok se den samme Stil overalt, om end paa meget forskjellige Udviklingstrin, men Arbeidet bliver ikke rigere og finere efter hvert som Veggen stiger i Høiden, tvertimod, Forholdet er her tildeels modsat. Øverst oppe træffe vi den tidligere Spidsbuestils simple og lancetformede Buer, dog ved venstre Side allerede med aabenbare Tilsætning af rigere Listverk, hvad der heelt igjennem viser sig i den følgende Afdeling i Forbindelse med rige Profiler; i den nederste Deel sees endnu yngre Sager, der fremvise den seneste Gotikse Profileringer. Denne Blanding træffes ogsaa paa Rodeloftet eller Triumfbuen. Enhver vil nu her strax være paa det Rene med, at alt dette ikke kan have staaet saaledes fra først af, men at der efterat de øverste mindst udviklede Dele og saaledes hele Aattekanten var færdig, til forskjellige Tider maa være indtruffet Noget, som har ødelagt større Partier, der igjen ere blevne erstattede med nye Arbeider i den Tids Stil. Forklaringen ligger ogsaa meget nær, naar vi veed, at Kirken har brændt 1328, 1432 og 1531. Flere Piller og Buestykker med Tilbehør i den nederste Afdeling kan endog med Sikkerhed dateres, idet vi træffe Erik Valkendorfs Vaaben indhugget derpaa, og vi saaledes henvises til Aarene 1513-1521.

Spørges der nu om Tiden for Aattekantens første Opførelse, saa maa naturligviis alle de yngre Dele sættes aldeles ud af Betragtning og vi kan kun holde os til den øverste Afdeling med tidlig Spidsbuestil, og enda maa det betænkes, at der inden Bygningen kom saa høit op, var hengaaet nogen Tid, saaledes at Stilen imidlertid havde gjort Fremskridt. Hertil kommer nu, at der deels ved den omtalte Dør, som allerede berørt af M., deels i Kapellerne og paa selve Triumphbuen viser sig flere Enkeltheder, der kun staar paa Overgangen til den spidsbuede tildeels endog med runde eller kløverbladformede Buer. Naar dertil endelig lægges, at de yngste rundbuede og fra Erkebiskop Eystein hidrørende Dele af Tverskibet, som ovenomtalt, fremvise Profiler, der stærkt nærme sig den spidsbuede Stil, saa synes der ikke fra Stilens Side Noget til Hinder for, at Eystein kan have lagt Grunden til Kirkens nuværende Østende.

Oprids af Høichorets Indre.

Det maa her endnu tilføies, at der af de foranberørte Hensyn neppe er nogen Rimelighed for, at han begyndte Anlægget før 1180 eller, da han fra denne Tid og indtil 1183 opholdt sig i England, kanske endog først efter Tilbagekomsten derfra. Ved hans Død (1188) kan der saaledes ikke have været meget gjort, og den Stands i Arbeidet, der, som vi ovenfor have seet, indtraadte idetmindste i Eftermandens første Aar, har senere maaske gjentaget sig flere Gange.

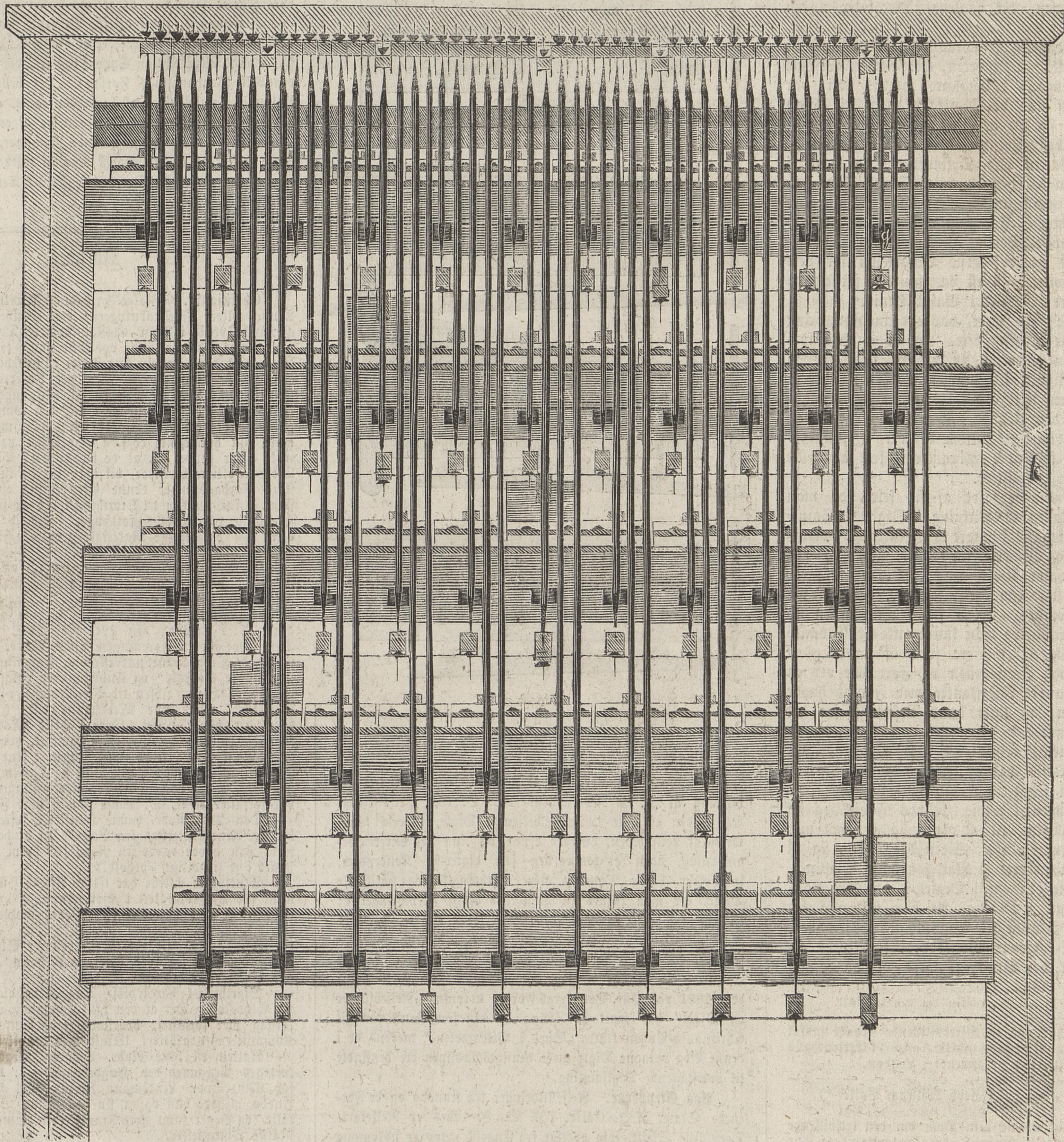
Lægges der nu fremdeles Mærke til, at den spidsbuede Stil, som viser sig i det lavere Kor, ingenlunde er mere udviklet end i de ældre Dele af Aattekanten, saa bliver der al Grund til at tro, at begge Dele maa henføres til samme Byggeperiode, den vi sætte som sluttet før 1230. Den sidste Antagelse støtter sig til to Udsagn af Sagaerne. Naar det for det Første siges i Sverres Saga, at Erling Skakkes Grav, som i 1179 var søndenfor Kirken, senere (da det ældste Haandskrift af Sagaerne blev skrevet) eller ved 1230 var kommen ind i Kirken, saa viser dette ikke blot, hvad Munch mener (S. 27), „Status qvo for Tiden“ efter det sidste Aar, men tillige, at der i Mellemtiden, fra 1179-1230, var foretaget en Udvidelse af Kirken, hvilket ligefrem peger paa Tilsætningen af Sidestibene i det lavere Kor. Og naar Snorre, som

allerede tidligere berørt, taler om Alteret i „den gamle Kristkirke,“ - hvad der maa hidrøre fra Sagaskriveren selv, og altsaa heller ikke er yngre end 1230 - saa ligger deri, at Olaf Kyrres Kirke østenfor Taarnet dengang ikke mere var til, medens M. mener, at den blev staaende urørt lige til dette Aar, og at det lavere Kor først blev ombygget af Erkebiskop Sigurd i Tiden efter 1230 og inden 1240.

Heraf følger dog endnu ikke, at det lavere og høiere Kor skulde være opført aldeles samtidig, eller at Eystein skulde have gjort Anlæg paa begge Steder. Rimelighed taler for, at Begyndelsen skede med Attekanten, hvorved man opnaaede den store Fordel, at det lavere Kor endnu kunde benyttes en god Stund længer.

Hvad der betydelig maa have lettet Arbeidet, var, at man kunde bruge ikke alene de gamle Grundvolde for det lavere Kors Sidevegge og østre Endeveg, men endog større Dele af denne selv; thi naar M. (S. 28) antager, at den gamle Endeveg blev aldeles nedtaget, saa modbevises dette ved det Galleri og Gavlspor, som ovenfor er omtalt. Rimeligvis har Korbuen i Olaf Kyrres Christkirke væsentlig havt samme Grundform, som den nuværende, eller saaledes at der tvers over Buen gik en Gang, ligesom det endnu kan sees i et Par af vore ældre Kirker fra Rundbuetiden, Rygge Kirke i Smaalenene og Thingvolds paa Nordmøre, hvor vi ogsaa i Sidemuren træffe Trapper, der lede op til denne Gang eller Altan.

Endnu større vilde Lettelsen have været, hvis man med M. (S. 25-27) kunde antage, at det lavere Kor i nederste Afdeling ikke nogensinde har havt Piller, saaledes som Vestfløien og Høikoret, men at man her lod den gamle Kirkes Vegge blive staaende og kun huggede Aabninger deri. Vistnok sees saadant ikke sjelden andensteds, og ved den hidtil foretagne Undersøgelse af Veggene paa det anførte Sted er der ikke opdaget Spor af Pillestykker. Det kan derfor gjerne være, at Ombygningen for sig saaledes, som M. antager. Men til Støtte for denne Mening kan der neppe anføre den Skjevhed, som findes i denne Deel af Kirken, navnlig derved at Sideskibenes Murstrævere ikke staa ligeover for hinanden; thi saadanne Uregelmæssigheder og i lige høi Grad ere ingenlunde ualmindelige i Bygninger fra Middelalderen. Og naar M. (S. 26) finder, at det vilde have været „en altfor vanskelig Opgave, for ikke at sige en Umulighed, at slaa Krydshvelv mellem begge Rader fra det ene Par Piller til det andet formedelst Pillernes Stilling imod hinanden, og Hvelvingens Apex eller Eg vilde da ikke engang danne en ret Linie, men brydes paa flere Steder,“ saa rammer dette Henfyn blot en rundbuet Hvelving. Ved Spidsbuen, som blev anvendt paa det omtalte Sted, frembyder sig derimod den praktiske Fordel, at Buernes Toppunkter kan komme i samme Høide og Linie, om end Afstanden mellem de Steder, hvorfra Hvelvingen slaaes, er meget forskjellig, da man kan gjøre Buen steilere eller stumpere, eftersom det maatte udkræves.

Den barkerske Maskine for Orgler. Fig. 1.

Den barkerske Maskine for Orgler.

Nogen Opdagelse eller gjennemgribende Forbedring af de enkelte kunstmæssige Retninger her i Landet er der ikke ofte Anledning til at gjøre megen Regning paa. Hvad Norske derimod have foretaget sig til Kunstens Fremme i det Hele er det af Vigtighed at bringe til almindelig Kundskab. Vi ville derfor gjøre opmærksom paa en Maskine, som Hr. Orgelbygger Brantzeg først har bragt i Anvendelse i England. Denne Slags Maskine findes beskreven i I. Adrien de la Fage' Orgue de l'eglise royale de Saint-Denis construit par M. M. Cavaillé-Coll etc. Paris 1846 p. 69. Heraf hidsættes i Oversættelse følgende:

„En nyere Opdagelse, som for første Gang er anvendt paa Orglet i Saint-Denis, fortjener at omtales med nogen Udførlighed. Vi mene her den Indretning, som er bekjendt under Navn af den barkerske Maskine og som Hr. Hamel har kaldt den pneumatiske Løftestang. Denne Opfindelse, der skyldes en engelsk Mekaniker, Hr. Barker, har til Henfigt at gjøre selv det største Orgels Tangenter lige saa lette som i de mest fuldendte Pianoer.

„Orgeltangenterne ere, som bekjendt, i Regelen haarde at give an og den Modstand, som Angivelsen gjør mod Tangenterne, er saameget større, jo talrigere Orglets Klaviaturer ere. Denne Modstand kommer af Luftens Tryk imod de Ventiler, der sættes i Bevægelse ved at give an Tangenterne. Den skulde følgelig synes uadskillelig forbunden med Instrumentets Natur. Trods al den Fuldkommenhed, som Mekaniken har kunnet er-

hverve i de sidste Tider, have dog dens sædvanlige Fremgangsmaader været aldeles ude af Stand til paa en virksom Maade at raade Bod paa denne Haardhed i Tangenternes Tryk, der - som man let forstaar - bliver endnu mere mærkelig ved Accuplementer, det er, naar ved en eneste Tangent flere andre sættes i Bevægelse.

„Barker, der indsaa Utilstrækkeligheden i de hidtil anvendte Midler, fik da den Ide, at anvende Principet for Gassernes Expansion, der i de senere Tider har frembragt hine overordentlige bevægende Kræfter, der ere kjendte under Navnet Dampmaskiner; men istedetfor Vanddamp bestræbte han sig for at komme til at udrette det samme ved Hjælp af sammenpresset Luft. Den Indretning, som Opfinderen har tænkt sig at erstatte Dampmaskinernes Cylinder og at udføre dens Funktion, bestaar kun i en liden Bælg, der støder til hver Tangent som uophørlig fyldes og tømmes derved at Luften føres ind eller slippes ud ved Hjælp af to smaae Ventiler, som afvexlende sættes i Bevægelse ved den dobbelte Virken af Tangenten, der saaledes ikke føler nogen ydre Modstand.

„Denne Opdagelse frembragte en Revolution i Orglets Mekanisme. Opfinderen, Hr. Barker, forsøgte at skaffe den Indgang i England, hvilket han var bleven fraraadet af alle de Orgelfabrikanter, til hvem han havde betroet sig for at gjøre Fordelen ved samme begribelig. Han besluttede derfor at reise til Frankrig, for der at tage Patent paa Opfindelsen, og fandt i Hr. Aristide Cavaillé den kyndige Støtte, som var nødvendig for praktisk at udføre hans Opfindelse. Sidstnævnte begyndte i Forening med Opfinderen Experimenter, der havde til Hensigt at erholde en god Spilleart i Instrumentet og de bedste Betingelser for dets Varighed og Soliditet. Først da blev den første Anvendelse deraf gjort i Orglet i Saint-Denis."

„Ligesom alle gode Ideer, havde denne Forbedring i Begyndelsen sine Modstandere. Man anførte som Indvending det indviklede i Mekaniken, Mangel paa Soliditet og Hurtighed i Anslaget. Endelig troede man endog, at den lette Spilleart med Orglets Tangenter vilde have den Ulempe, at vænne Organisterne til at spille altfor hurtigt, retsom Letheden i Pianoets Klaviatur skulde forhindre Pianisterne fra at spille saa langsomt, som de ønskede.

„Alle Indvendinger faldt af sig selv, da man kunde iagttage Maskinens Virkning i Orglet i Saint-Denis. Enhver maatte beundre Tangenternes overordentlige Lethed og bemærke, at deres Forening ved Hjælp af Appelpedaler ikke i ringeste Maade forøgede Modstanden hvor stort end det Antal var, der samtidig blev sat i Virksomhed. Man saa fra nu af en ny Bistand for Spillearten, og man kunde takke Hr. Cavaillé for den Skarpsindighed, der fra først af havde gjort ham opmærksom paa Fortjenesten og Fordelene ved en Opfindelse, som andre Fabrikanter med Foragt havde viist bort, og som kan takke hans Beskyttelse for det Bifald den har vundet."

Tre Aar efterat denne bekjendte Orgelfabrikant Cavaillé-Coll i Paris havde indsat den før omtalte barkerske Maskine i Orglet i Kirken Saint-Denis, blev Hr. Brantzeg optagen i denne Mands Fabrik og fik blandt andet Anledning til at gjøre sig bekjendt med denne Maskines Indretning. Siden begav han sig til London, hvor han udførte et Par saadanne Maskiner, hvoraf han indsatte den ene i Orglet i den store Koncertsal i Exeter Hall i 1849. At han skilte sig fra dette ansvarsfulde Arbeide til Sagkyndiges Tilfredshed, derom henvises til følgende Vidnesbyrd, som bleve afgivne to Aar efter, ved Brantzegs Besøg ved Londonner Udstillingen:

London, den 2den Juli 1851.

— — — — — — — — — — — — — —

„Hr. Brantzeg har paa en tilfredsstillende Maade indsat en letspillende Maskine (the pnevmatik Action) i Exeter Halls store Orgel, den første, som er anvendt i London.

— — — — — — — — — — — — — —

Joseph William Valker *)

London, den 2den Juli 1851.

„Anmodet om at udtale min Dom om den letspillende Maskine (the pnevmatik Action), der for omtrent to Aar siden er indsat i Exeter Halls store Orgel af Hr. Brantzeg, maa jeg bevidne, at den har været aldeles tilfredsstillende, saasom de tre Klaviaturer ved Hjælp af den kunne forbindes, saa at de med største Lethed kunne spilles samtidig."

J. L. Brawnsmith
Organist ved Selskabet for Kirkemusik, Exeter Hall,
og St Johns Kirke Vaterlo Road Lay Vicar af West Abey *)

Fig 1 er Maskinens Forside, Fig 2 dens Tversnit Ved at trykke paa Ballancen a, aabnes Ventilen b, og lukkes Ventilen f, den sammenpressede Luft kommer igjennem Kanalen c ind i Bælgen d. I det Dieblik man slipper Ballancen, trækker Fjæren e den tilbage i sin oprindelige Stilling; b vil da lukkes, men samtidig løftes Ventilen f op, og Luften løber ud gjennem Kanalen g, hvorpaa Bælgen falder ned, indtil den atter fyldes ved det følgende Tryk. Den sammenpressede Luft er i Vindkassen h, der staar i Forbindelse med Kanalen k, hvorigjennem Luften ledes ind fra en dertil bestemt Bælg.

*) Oversættelsens Rigtighed bevidner P. A. Munch.

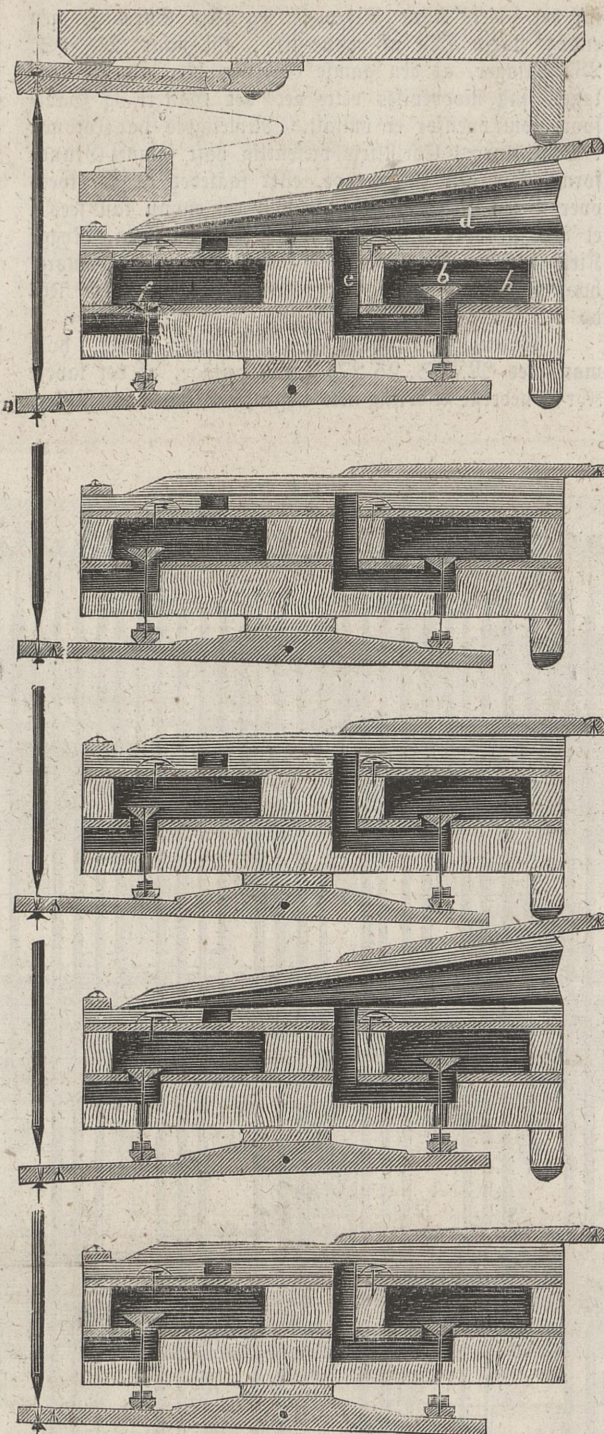

Fig. 2.

Literatur.

Paa Joh. Dahls Forlag er netop udkommet **En Digtsamling af J. S. Welhaven**, 187 S. 16. Priis 84 ß. Ved Siden af flere tidligere bekjendte Digte, tildeels fremkaldte af Leiligheden, hvorved denne dog kun har været Foranledning, uden at hindre den frie digteriske Konception, indeholder denne Samling flere mythologiske og nationale Digte, der maa regnes til Digterens bedste Frembringelser; til Slutning følger en „Epistel til en uerfaren Digter," der især er af megen Betydning med Hensyn paa W.'s æsthetiske Opfatning. Samtidig med denne Digtsamling er der af samme Forfatter paa Dahls Forlag udkommet „Skildringer," hvori de i 1851 paa Chr. Tønsbergs Forlag udkomne „Reisebilleder og Digte" har faaet et Tillæg af den som Feuilleton til Christiania-Posten trykte „Sjæl i Vildmarken," medens de i denne Bog optagne Digte mere hensigtsmæssigen ere henskudte til overstaaende Digtsamling.

Paa Stepperne. Reiseskildringer fra Kanada og de Forenede Stater af J. Caird. 157 S. 8. Med et Reisekart. Dette lille Skrift, som oversat fra Engelsk netop er udkommet paa Woldikes Forlag, vil vistnok, trods Talrigheden af Skrifter om de forenede Stater, baade ved sit praktiske Indhold og Forfatterens jævne, tiltalende Fremstilling kunne regne paa Læseres udeelte Interesse. Imidlertid vil det særligen interessere Emigranter, da en kyndig Mand deri skildrer netop Naturen og Forholdene i de Distrikter, hvortil Udvandringen fra Europa, og ialfald fra de tre nordiske Riger, almindelig foregaar. Forfatteren, der er Parlamentsmedlem, og som man seer, Statsøkonom, opfatter Udvandringen som et statsøkonomiskt Spørgsmaal med Hensyn til England, idet han gaar ud fra Nødvendigheden af at engelske Jordbrugere kunne finde et bekvemmere Feldt for sin Virksomhed, end der nu afgives ved de dyre Jordeiendomme i Storbritannien selv, hvor netop af denne Grund Antallet af dem, der beskjæftige sig med Landvæsen, i Løbet af mindre end en Menneskealder er sunket fra 28 til 10 pCt. af den voxne Befolkning. For den engelske Forfatter stiller det sig som en patriotisk Sag, at anvise sine arbeidsføre Landsmænd billigere Jorder at opdyrke, da Storbritannien fra disse igjen kan hente endeel af de 2 Mill. Tønder Korn, som det hver Maaned maa have sig tilført fra Udlandet. Men for Norge, der ingen direkte Nytte vil faae af dets udvandrede Sønner, er Forholdet ganske anderledes. Det er saalangt fra, at man her kan opmuntre til Udvandring, at denne snarere maa ansees for en Nationalulykke; det er nemlig ikke dem, som ere Samfundet til Byrde, der drager hiinsides Atlanterhavet, men næsten udelukkende Personer, der med arbeidsføre Kræfter forene Foretagelsesaand og nogle Eiendele, hvilke allerede ere nødvendige blot for at bestride Reiseomkostningerne, selv om man ikke medbringer Midler til Indkjøb af Jordegods i det nye Fædreland. Medens vi saaledes nødig see, at denne Bog skulde vække sindige Landsmænds Lyst til Udvandring, kunne vi ikke andet end ønske, at den maatte falde i Hænderne paa dem, som allerede have bestemt sig til at skifte Fædreland, da de her ville hente gavnlige Oplysninger om de Forholde og Institutioner, hvoraf deres fremtidige borgerlige Velvære bliver betinget.

Bresemanns, **tydsk danske Parleur**, den fortrinligste og hensigtsmæssigste, der haves, er nu udkommet i 6te Udg. (Pr. 66 ß); Bangs meget nyttige **Syge-Diætetik** i 7de Udg. (begge Gyldendalske Boghandlings Forlag). Det belletristiske Tidsskrift **Udlandet**, som udgives af Forlagsbureauet, og som i de foregaaende Bind har givet Oversættelser af en Række ialfald i Udgivelsesøieblikket opsigtsgjørende Romaner, har nu givet de første Hefter af en ny engelsk Roman Katharina Ashton, der er en med kvindelig Deeltagelse skrevet Tendentsroman i de Fattiges Interesse.

Norge.

Christiania. Ifølge private Efterretninger fra Prof. Munch bliver Forhaabningerne om et uventet rigt Udbytte af hans Ophold i Rom dagligt større. Den pavelige Archivar, Pater Theiner, viser vor Landsmand fremdeles udmærket Hjælpsomhed og har nu fremskaffet en ny, hidtil ukjendt Række af pavelige Kopibøger. Men det Interessanteste og mest uventede Fund bliver dog endeel Aargange af Ansøgninger fra høiere og lavere Geistlige i alle den romerske Kirkes Lande, som ligeledes ere bragte for Lyset. Naar man veed, at man hidtil kun har kjendt de fra Pavehoffet udgaaede Breve og intet Spor fundet til, at de indkomne Skrivelser fra ældre Tider ere blevne bevarede, vil man lettelig kunne indsee, hvilke store Forhaabninger denne Efterretning maa vække. Det staar altsaa nu kun til Storthinget, ved en fornyet tilstrækkelig Bevilling til Munchs forlængede Ophold i Rom at gjøre dette rige og vigtige Materiale frugtbringende for Nordens Historie

— Efter Indbydelse af Henr. Ibsen og B. Bjørnson er stiftet en Forening til Fremme af Nationaliteten i Literatur og Kunst, hvilken allerede tæller mange af Hovedstadens Literater og Kunstnere i sin Midte, og hvis konstituerende Møde afholdt Sted Tirsdag den 22de November, i Frimurerlogen. Den 29de holdt Foreningen atter Møde. Et Reglement vedtoges, Programmet underskreves, Foreningen gaves Navnet „det norske Selskab," og Funktionærer valgtes: Bjørnson til Formand, Henr. Ibsen til Viceformand og S. Petersen til Sekretær. Flere nye Medlemmer vare tilkomne; men af dem, der havde været tilstede i første Møde, var der Fem, som ikke kunde underskrive Programmet, hvortil Grunden var et i samme optaget polemisk Punkt. Under denne belivede Sammenkomst foredrog Ole Bull og Lindemann norske Folkemelodier, Taler holdtes og der blev afsunget en Sang, som var forfattet af A. O. Vinje (en af hine Fem).

— Den 24de Nvbr. dømte Høiesteret, efter stærke Indiciebeviser, Arne Kulterstad fra Valders til at have Livet forbrudt, fordi han havde dræbt sin Nabo (til hvem han længe havde staaet i et fiendtligt Forhold.)

— Skuespiller Wiehe har ifølge Aftenbl modtaget Engagement ved Kasinotheatret i Kjøbenhavn.

— Aftenbladet har fra 1ste Dcbr. modtaget en betydelig Udvidelse.

— Jernbanens aftraadte Driftsbestyrer Shaw har modtaget en Hædersgave fra de Mænd, med hvem han som saadan stod i Berørelse.

— Storthinget har i disse Dage behandlet Udkastet til en ny Skydslov. Det af den kgl. Kommission udarbeidede Lovforslag blev forkastet, hvorimod et af Amtmand Aall inden Kommitteen udarbeidet Udkast blev benyttet som Grundlag.

— Natten til 30te Nvbr. brændte Organist Lindemanns toetages Træg aard ved Hægdehougsveien, der var assureret for 6700 Spd. Lindemann havde Intet assureret; foruden Indbo mistede han ogsaa sin betydelige Samling af Musikalier og Bøger samt flere haandskrevne Kompositioner og musikalske Optegnelser.

— Berte Kanutte Sivertsdatter Aarflot, der er bekjendt som Forfatterinde af flere religiøse Skrifter, døde 29de Oktbr. i sin Alders 65 Aar.

— Hs. M. Kongens Kroning skal, ifølge Mgbl., være bestemt til at foregaae i Stockholm paa Høistsammes Fødselsdag 3die Mai og i Throndhjem paa Hds. M. Dronningens Fødselsdag 5te Aug. Den 9de Dcbr. afreiser Hs. M. Kongen herfra.

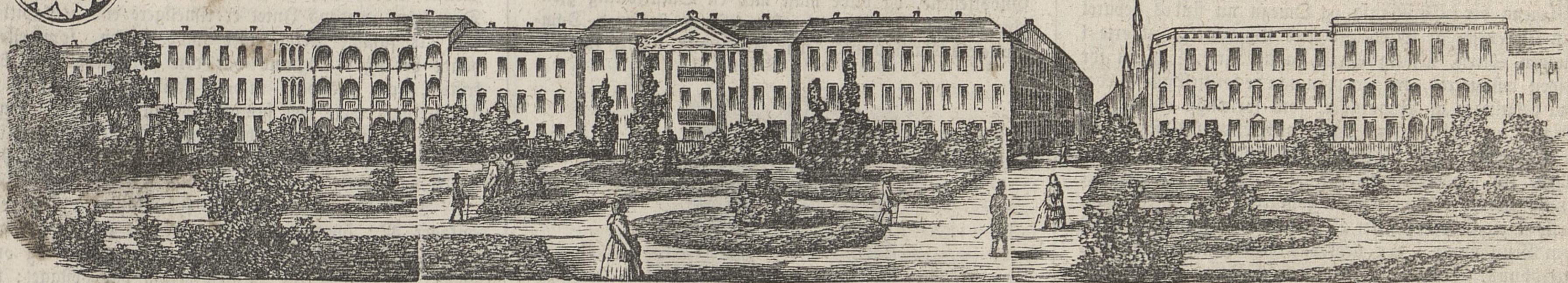
Hamar. Sorenskriver Muus modtog paa sin 70aarige Fødselsdag den 25de Nvbr., til Bevis paa den Erkjendtlighed, han under sin lange Embedsfærd har vundet i sit Distrikt, en ved Subskription tilveiebragt Sølvopsats samt en Frugtvase, hvilke Gaver (til en Værdi af over 300 Spd.) overraktes ham af en Deputation med Lieutenant Norgreen som Ordfører.

Drammen. Brandforsikringsselskabet „Norge" har i det sidste Regnskabsaar givet et Udbytte af 24 pCt. hvoraf den ene Halvdeel udbetales Aktieeierne, den anden tillægges Reservefondet.

Throndhjem. Gaarden Østraat er med Besætning osv. solgt for 29,700 Spd. til Gaardbruger Gravrok i Melhuus.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 50. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 11te December 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Friedrich Schiller.

III. Hans modne Forfattervirksomhed.

Schillers Ægteskab betegner et afgjørende Vendepunkt i hans indre Liv. Fra nu af er der intet tilbage af det Vaklende, Uklare, Eventyrlige ved hans Ungdom. Han havde i Lotte fundet en Kone saadan som hans Hjerte ønskede og elskede foruden hende kun sin Kunst. Han levede en tydsk Skribents beskedne, møisomme Liv og satte hele sin Villies Energi derpaa: at opfylde sin Mission. I den føste Tid af hans Ægteskab udkom, foruden en Række mindre historiske Afhandlinger, hans „Geschichte des dreißigjährigen Krieges." Ogsaa i dette Værk staar det kritiske Element tilbage for det kunstneriske og den strængthistoriske Interesse for den dramatiske. Efterat de to mest fremragende Helteskikkelser, Gustav Adolph og Wallenstein, ere aftraadte fra Krigstheatret, lammes Forfatterens Interesse for sit Stof saameget, at de følgende Begivenheder kun blive summarisk sammenstillede. I Sommeren 1790 holdt Schiller en Række af private Forelæsninger over Universalhistorie og en Række af offentlige over den tragiske Poesi. — De selskabelige Forholde i Jena vare behagelige; med Wilhelm von Humboldt havde han allerede Aaret tilforn sluttet Venskab; nu traadte ogsaa Reinhold, Friedrich v. Hardenberg (Novalis) og den danske Digter Jens Baggesen i Kredsen af hans Bekjendte. Ved Siden deraf forsømtes ikke Brevvexlingen med Körner.

I de første Dage af Januar 1791 blev Schiller syg af en Katarrhfeber, som han først nogenlunde kom sig af imod Slutningen af Februar. Fra Nytaar 1791 var hans Liv en næsten uafbrudt Kjæde af physiske Lidelser. Endnu den samme Vinter blev hans Bryst saa svagt, at han ikke kunde læse offentlig, men maatte indskrænke sig til private Forelæsninger, som han holdt paa sit Værelse. Efter flere Tilbagefald, under hvilke han fornemmelig lod sig forelæse Kant's Værker, kom han sig i Løbet af Juni 1791 saavidt, at han, ledsaget af Lotte, kunde reise til Karlsbad. Næringssorger tyngede ham haardt i denne Tid; han var saa fattig, at han troede at maatte undskylde sig for sin Ven Körner, fordi han havde anskaffet sig et Skriverbord, der kostede 2 Dukater. En uventet Hjælp kom til ham fra Udlandet, fra Danmark. Den enthusiastiske Baggesen havde i Juni 1791 ladet foranstalte til Schillers Ære en poetisk Foraarsfest i Hellebæk paa en Klippe ved Havbredden. Allerede var alting forberedet og Baggesen stod netop færdig til at stige ind i Vognen med sin Kone, da han fra Grevinde Schimmelmann modtog Budskab om, at Schiller var død. Nu fik den brave Danske ingen Ro, før hans Sorg havde fundet et Udtryk. Med sin Sophie, Schimmelmann, en tredie Beundrer af Digteren og begge Vennernes Hustruer kjørte han ud til Hellebæk og der feirede disse sex gode, idealske Mennesker Schillers Dødsfest. Baggesen intonerede: „Freude, schöner Götterfunken," hvorpaa Horn, Fløiter og Klarinetter faldt ind, og, medens hvidklædte, blomsterprydede Drenge og Piger opførte en Dands, istemte alle Choret med Taarer i Øinene. Tre Dage forbleve Vennerne samlede, sysselsatte med at læse Yndlingssteder af hans Værker og at udvexle sine Tanker derover. — Schiller og Lotte bleve dybt bevægede, da de hørte om denne Hændelse. Reinhold, til hvem Baggesen havde henvendt sig, gav den danske Poet Underretning om den tydske Digters betrængte Stilling, og ifølge dette Brev tilbød Arveprindsen af Holsteen-Augustenborg og Grev Schimmelmann paa den ædleste Maade Schiller en Gave af aarlig 1000 Daler for de nærmeste tre Aar, saa at han, uhindret af Næringssorger, kunde leve for sin Sundheds Gjenoprettelse og for sit Digterkald. En Gave, der var tilbudt paa en saa høihjertet Maade, kunde selv en Schiller modtage, og han gjorde det med glad Rørelse og Taknemmelighed. —

I den nærmest paafølgede Tid fordybede han sig i det paa Sygeleiet begyndte Studium af den kantiske Philosophie, og den umiddelbare Frugt heraf blev en Række Afhandlinger over æsthetiske Spørgsmaal. I Sommeren det følgende Aar besøgte han sin Moder. Han fulgte i denne Tid med levende Interesse den franske Revolutions Fremskridt, men denne Interesse kjølnedes snart, da Budskabet om Kongens Henrettelse kom til Tydskland. I et Møde den 25de August 1742 havde den franske Nationalforsamling meddelt endeel berømte Udlændinger, Washington, Kosciusco, Wilberforce, Klopstock o. a., deriblandt ogsaa „sieur Gillé, publiciste Allemand" fransk Borgerret; — Schiller, som ikke havde den mindste Anelse om denne Udmærkelse, modtog først sex Aar senere de herhen hørende Dokumenter. I August 1793 tiltraadte han med sin Kone en Reise til Hjemmet, som han nu efter elleve Aar saa igjen for første og sidste Gang. Han fandt sin sextiaarige Fader, sin Moder og sine yngre Søstre alle friske og raske. Hertug Karl tog ingen Notits af den forhenværende Elev ved hans Militærakademi. Den 14de September skjænkede Lotte i Ludwigsburg sin Mand den første Søn, som fik Navnet Karl. Under Opholdet i Würtemberg fuldendte Schiller sine „Briefe über die ästhetische Erziehung des Menschen", hvori han har givet en Fremstilling af sit philosophiske System. Grundianken i dette Skrift er Folkenes Opdragelse gjennem Skjønheden til Friheden - den Lære, at „man for at løse det politiske Problem maa begynde med det æsthetiske."

Fra Juli 1794 dateres hiint, indtil Schillers Død uafbrudte Venskabsbaand mellem begge den tydske Literaturs største Heroer, som gjorde Epoche baade i Goethes og Schillers Liv og fik en afgjørende Betydning paa deres Tænken og Digten. De ædleste Frugter maatte fremgaae af Samlivet mellem saadanne Aander. Enhver af dem havde noget at give den anden, enhver af dem havde noget at modtage. Schiller prædikede Frihedens Evangelium, Goethe Naturens, og saaledes spirede af den store Væddekamp en ny Vaar for dem begge. Med største Iver arbeidede Vennerne for „Die Horen," hvis første Hefte udkom mod Aarets Slutning. Men det gjaldt ikke blot at udvikle den i dette Tidsskrift forkyndte ideale Verdensanskuelse, - den skulde ogsaa forsvares mod en talrig Skare af Modstandere. Dette er den egentlige Betydning i „Xenienkrigen," som Goethe og Schiller førte i Fællesskab. De 414 i Forening udarbeidede Distichen udkom først i „Musenalmanach auf 1797," og deres Virkning var exempelløs. De fremkaldte en Række af Angreb fra alle Sider, og Vennerne følte nu levende sin Forpligtelse til at bevise Verden ved positive Frembringelser, hvor ganske de vare i sin Ret, naar de fornægtede det Utilstrækkelige og Slette i den samtidige Literatur. Schiller blev i denne Tid rammet af en Række af Ulykker. Den 11te Juli 1796 døde hans talentfulde Søster Nanette, den 7de September hans Fader og ikke længe efter hans Moder. Derimod havde han samme Aar den Glæde, at der blev født ham en Søn, Ernst Friedrich Wilhelm, og en Kaldelse til Universitetet i Tübingen, som han ikke modtog, var et ærefuldt Beviis for den stigende Anerkjendelse, han nød. Til hans Vennekreds i Jena hørte nu foruden Wilhelm von Humboldt, som i 1794 havde nedsat sig der for længere Tid, ogsaa Philosophen Fichte, den svabiske Digter Hölderlien, Brødrene Schlegel, Brentano og Jean Paul. I Februar 1797 kjøbte Schiller for 1200 Daler det yndige Havehuus, som han siden boede i, indtil han flyttede til Weimar. I dette Aar digtede han de fleste af sine herlige Ballader og begyndte paa „Das Lied von der Glocke," som først to Aar senere blev fuldendt.

Det gjaldt nu at befri den tydske Scene fra Kotzebues Herredømme, at rense den for fransk Frivolitet og vinde Publikum for en Dramatik, som svarede til det kunstneriske Skjønhedsideal. Dette forsøgte Schiller ved sin „Wallenstein," som blev skrevet i Aarene 1796-99. Den 12te October 1798 blev „Das Lager," den 30te Januar 1799 „Die Piccolomini," den 20de April „Wallensteins Tod" første Gang opført i Weimar. Flere Uger efter de første Forestillinger blev der ikke talt om andet; „man begreb ikke," fortæller en Samtidig, „hvorledes det var muligt at tænke paa andet end Max's og Thekla's Skjæbne." Mærkværdigt er det Profetiske i denne Tragødie. Digteren har her skildret en Tid, da „Verden hvilede paa Kaardespidsen," og det er som om Verdenserobreren Napoleons Kjæmpeskikkelse hæver sig bag Wallensteins Billede.

Vinteren 1799 flyttede Schiller til Weimar og fik ved denne Leilighed en Forøgelse af 200 Daler i sin Gage. Ved Siden af Oversættelsen af „Macbeth" ordnede han i de første Maaneder af det nye Aarhundrede sine „Gedichte," der udkom endnu samme Aar, og fuldendte, skjønt hyppig afbrudt ved Krampeanfald, „Maria Stuart," som gik over Brædderne den 11te Juni. Ti Maaneder senere kunde han allerede meddele Goethe Manuskriptet til „Die Jungfrau von Orleans," som blev opført 1801 i Leipzig, da dens Opførelse i Weimar mødte Hindringer. For at styrke sin Sundhed gjorde han om Sommeren en Udflugt til Dresden, og kjøbte det følgende Aar i Weimar det lille Huus, som han siden beboede til sin Død, og hvor han den 16de November 1802 modtog et Adelsdiplom fra den velmenende Hertug. Kort efter blev „Die Braut von Messina" fuldendt, et Værk, i hvilket Digterens Sprog har hævet sig til den høieste Elegants, om end hans Forsøg paa at indføre den antike Tragødies Chor i det moderne Drama maa kaldes fuldkommen mislykket.

Imidlertid antog Schillers Sygelighed en mere og mere betænkelig Charakteer. Men endnu skulde hans Genius før sin Bortgang hæve sig til en „stor Gjerning i Ord;" til en udødelig Skabning. „Wilhelm Tell," dette Drama, hvis Helt er et heelt Folk, indeholder den tydske Forkyndelse af Menneskerettighederne, Digterens politiske Troesbekjendelse og en begeistret Opfordring til Enighed, som netop nu finder en saa stærk Gjenklang i ethvert tydsk Hjerte. — I Aaret 1804 fødtes hans anden Datter, som endnu lever, Emilie Henriette Luise, siden gift med Friherre af Gleichen-Rußwurm. Det var Schillers sidste Glæde. Trods usigelige Lidelser ansaa han ikke sin Ende for saa nær forestaaende; endnu paa Sygesengen, som han nu ikke mere kunde forlade, arbeidede han paa „Demetrius;" men allerede var den venstre Lunge ganske fortæret, og snart svandt alt Haab om Bedring. Aftenen for sin Død forlangte han at see Solen. Man agbnede For-

hænget, han stirrede med et lyst Blik imod Aftenhimmelen, og Naturen modtog hans Afskedshilsen. Den 9de Mai 1805 Kl. 6 om Aftenen foer noget som et elektrisk Slag over den Døendes Træk, hans Hoved sank tilbage, og Dødens Ro hvilede over hans Aasyn.

Oldtidslevninger.

Medens der i Christiania og Omegn nu findes bevaret kun et eneste af Middelalderens Bygværker, udførte i huggen Steen, nemlig Akers gamle Kirke, som nu for Tiden restaureres, træffer man paa de forskjelligste Steder paa Levninger af Bygninger, som forlængst ere lagte i Gruus, og hvilke vidne om et architektonisk Udstyr, som vi forgjæves søge i Nutidens Bygninger. Fiint hugne Stene fra Hovedøens Kloster og Oslo ere fundne eller findes endnu deels i Fæstningsmurene paa Akershuus, deels i reparerede Partier af Akers Kirke, og endelig (sidst) som Grundmuur i den nedrevne Kommandantbolig paa Akershuus. Endeel Stene ere ogsaa bevarede paa Hovedøen, hvor de ved den af Fortidsmindeselskabet foretagne Udgravning bragtes for Lyset, og bleve siden i Selskabets Aarsberetninger afbildede. De under Kommandantboligen fundne smukkeste hugne Stene, som vi her give i Afbildning, henligge endnu paa Fæstningen, men agtes indlemmede i Universitetets Samling af Oldsager. Af de her afbildede Stene ere Nr. 1—4 Pillestykker, Nr. 5 Stykke af en Konsol, Nr. 6 Gesimsstykke og Nr. 7 en Rosette.

Throndhjems Domkirke

og det nyeste Værk derom.

(Af N. Nicolaysen.)

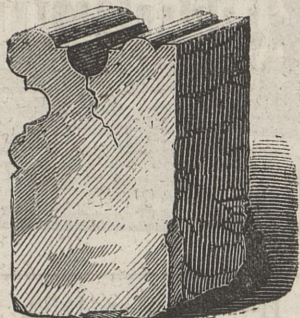
IV.*)

Der staar endnu igjen at omtale den Bygning, som ligger ved Nordsiden af Domkirken, eller det saakaldte Kapitel (Grundpl. D).

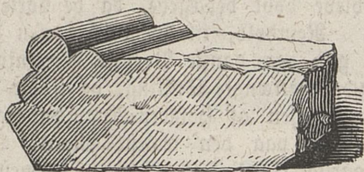
Som Navn paa en Bygning forekommer ikke Ordet i vort gamle Sprog, og træffes overhovedet neppe før efter Reformationen. Oprindelig, som det synes, alene knyttende sig til det Rum, hvori Kapitelsager bleve paadømte, og saaledes kun til Domkirkernes Sakristi, er det nu, idetmindste i flere af vore Byer, bleven en ganske almindelig Benævnelse for Sakristiet i enhver anden Kirke. Endog paa Landet træffes det temmelig tidlig brugt i samme Betydning. Saaledes tillod Kongen i et Brev af 1613 til Oluf Parsberg, Lensherre i Throndhjem, at der maatte anvendes en Sum Penge „for at gjøre et Kapitel" i Snaasens Kirke.

Om Kapitlet ved Domkirken siger M. (S. 20), at det „synes at maatte tilhøre Erkebiskop Eysteins Tid" . . . . „yngre end Eystein kan det derimod ei være, da han visselig ikke kunde eller vilde undvære et Kapitelhuus." Men da M., som oven berørt, antager, at Kirkens Aattekant var Lady-Chapel, og Mariestuken omtales før Aattekanten af ham formodes bygget, og han derfor søger efter et Rum, hvori Kapellet før den Tid havde været, saa mener han (S. 28), at „Intet bliver da rimeligere at gjette paa end Kapitlet" . . . . „Under denne Forudsætning er da Bygningen maaskee først bleven indrettet til Kapitelhuus, og har faaet dette Navn, da den nye Mariestuka eller Aattekant var bleven færdig. Mærkeligt nok finde vi i ældre Skrifter ingen Hentydning til et Kapitelhuus ved Christkirken i Nidaros, ligesaalidt som ved de øvrige Kathedralkirker i Landet. Man har da formodentlig til Kapitelsamlinger hjulpet sig med Kapeller navnlig Mariekapellet, om et saadant var til." S. 45 siges paa Grund af Bygningens Stil, at selv de mindst udviklede Dele ei kunne sættes længere op i Tiden end omkring 1180. „Vi have her aabenbart for os en Bygning paa Overgangen fra Rundbue- til Spidsbuestilen; herom vidner og de rigere udarbeidede Baser. Muligt at Bygningen, naar Alt kommer til Alt, ikke engang var til i Erkebiskop Eysteins Tid." Endelig S. 46 „Hvorvidt denne Bygning, saaledes som Schøning antager, kan have været Kirkens et Par Gange omtalte Skrudhuus (Vestiarium), er tvivlsomt. I alle Fald kan den ei have været det . . . . Skrudhuus, hvori Eystein selv blev begraven 1188." . . . „Forøvrigt kan det nu ei med Bestemthed paavises, hvor Skrudhuset eller Vestiarium er at søge."

Den Usikkerhed, som viser sig i disse Ytringer, for det Første angaaende Bygningens Bestemmelse, synes neppe at tale til Fordeel for den nye Mening, som fremsættes, og jeg troer heller ikke, at denne i sig selv er vel grundet. Allerede det Vexelbrug med en Bygning, som her forudsættes, synes neppe at have været anvendt i Middelalderen eller i den strængt katholske Tid. Saadant, som at nedlægge et Alter for en Helgen og sætte en anden, hvis Glorie var bleven mere skinnende, istedet, kan nok træffes; men ellers vedblev man i den Tid vist at anvende Kirkens forskjellige Dele til det Brug, som fra først af var bestemt for dem, uden at de gik over til noget andet, derfra Forskjelligt. Vel var ogsaa Kapitelshuset et Rum, hvori kirkelige Anligggender udførtes, men dog af den mere ydre Slags eller saadanne, som henhørte til Kirkens Organisation, ikke derimod egentlig Gudstjeneste, og vilde man med en Omskrivning gjengive Navnet, kunde det mest passende skee med Domkapitelets Parliaments- eller Raadhuus. Det tør dernæst endog ligefrem paastaaes, at var ikke Kirkens Aattekant, som ovenfor vist, Mariekapel, saa fandtes der endnu mindre, før den blev bygget, noget saadant Kapel; heller ikke vilde vel en saa stor Bygning, som Kapitlet, og med dets Forhold til den øvrige Kirke i vort gamle Sprog kunne kaldes en Stuka. Og med Hensyn til Formodningen om, at den var Kapitelhuus, da taler det meget stærkt derimod, hvad M. selv anfører, at en Bygning af denne Slags ikke findes nævnt med et Ord hverken ved Throndhjems eller vore øvrige Domkirker. Desuden vil man nok have vanskeligt for at træffe et Kapitelhuus i England med den arkitektoniske Inddeling som Kapitlet. Naar M. altsaa, trods de anførte Grundes Svaghed, mener, at Lady-Chapel og Kapitelhuus maa der have været deels i Aattekanten deels i Kapitlet, men at det Sakristi, som oftere omtales, faar søges et andet Sted i Kirken, da synes dette kun lidt at stemme med en stræng Logiks Fordringer. Langt nærmere ligger det at slutte saaledes: da der hverken omtales noget Kapitelhuus eller et Mariekapel, som paa nogensomhelst Maade kan sees at have haft samme Beskaffenhed som i England, saa er der al Grund til at tro, at saadanne Rum ikke fandtes ved Domkirken, medens Intet er rimeligere end at Kapitlet, der har samme Beliggenhed imod Kirken, som ellers baade her og i England var den sædvanlige for Sakristiet, og desuden kaldes saaledes i 1577 og 1554, maa være den samme Bygning, som deels med samme deels med ligebetydende Navne (Sacristia, Vestiarium, Skrudhuus) omtales i 1358, 1293, 1276 og 1188.

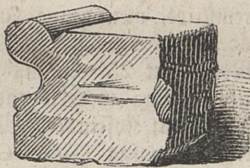
Nr. 1.

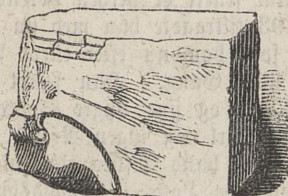
Nr. 2.

Nr. 3.

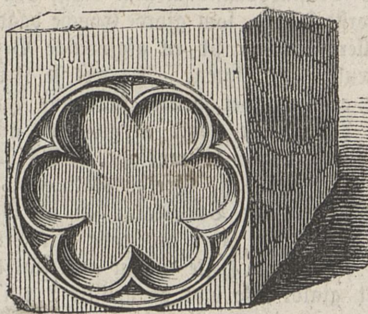
Nr. 4.

Nr. 5.

Nr. 6.

Nr. 7.

Med Hensyn til Tiden for Kapitlets Opførelse antager M., hvad der maa ansees for en given Sag, at det er bygget før Kirkens Kor blev udvidet og ombygget, ja endog før Tanken derom var opstaaet; thi ellers vilde man ikke paa Bygningens Sydside have anbragt Dør og Vinduer, der senere bleve ubrugelige. Naar M. derimod først tillægger Erkebiskop Eystein dens Opførelse, men senere synes tilbøielig til at forkaste denne Mening, fordi han træffer paa altfor udviklet Stil, navnlig af spidsbuet Slags, som han tror aldeles ikke kunde vise sig i Eysteins Tid, kan det her gjentages, hvad flere Gange foran er berørt, at der fra de Partier i Tverskibet, som maa tillægges Eystein, og til spidsbuet Stil kun er en ringe Afstand. Det kan ogsaa fremhæves, at den nuværende Frue Kirke i Throndhjem, som M. dog antager for at have været færdig 1184, i sin ældste eller østligste Deel fremviser spidsbuede Aabninger lige fra Foden. Der synes saaledes heller ikke fra Stilens Side Noget til Hinder for, at Kapitlet og det Skrudhuus, som nævnes 1188, kan være samme Bygning.

Ved Kapitlet er der imidlertid Noget, som har fremkaldt og let kan fremkalde den Mening, at det endog kunde være ældre end Eysteins Tid. Dette er den Omstændighed, at man foruden Partier med tidlig Spidsbuestil og en Stil, der staar paa Overgangen dertil, tillige træffer andre Dele i en tilsyneladende lidet udviklet Rundbuestil, hvoraf kunde formodes, at de førstnævnte Dele vare tilkomne i en senere Tid. Under denne Usikkerhed har jeg tidligere paa et andet Sted udtalt: „Skulde det derimod vise sig, hvad alene en praktisk Arkitekt med Bestemthed kan afgjøre, at Bygningen er udført i en Støbning, saa vilde deraf tillige følge, at den maatte være opført i den omtalte senere Tid (af Eystein), men i hvert Fald før Udvidelsen af Domkirken var paatænkt." En saadan Undersøgelse er først foretagen i denne Høst, men af en ligesaa sagkyndig som paalidelig Arkitekt. Han synes mest tilbøielig til at antage, at Bygningen er opført i en Støbning, og, hvad der blandt Andet skulde tale derfor, er, at Profilerne i Dørbuerne ere de samme som i Lofthvelvingens Gurter. Han vil dog ingenlunde paatage sig at afgjøre Spørgsmaalet, førend Veggene og de øvrige Dele af Bygningen ere rensede for den tykke Kalkskorpe, som nu dækker over det Hele.

For Tiden kan der følgelig kun siges saameget, at om Kapitlet ikke er bygget før Eysteins Tid, saa maa det idetmindste være paabegyndt i hans tidligere Aar og før der var nogen Tanke om at reise Kirkens nuværende Høikor eller at udvide det lavere Kor ved Tilsætning af Sideskibe.

Saaledes har jeg nu omtalt de nye Meninger, som Bogen indeholder, og paavist Grundene, hvorfor jeg tror, at de fleste af dem ikke lade sig gjennemføre. Flere af dem fremkalde desuden den almindelige Bemærkning, at de udentvivl hidrøre fra, at der i Forhold til Norge lægges for stor Vægt paa, hvad der fandt Sted i England. At Kulturindvirkningen derfra baade i verdslig og kirkelig Henseende paa vort Land var betydelig ligefra det 11te til ned i det 14de Aarhundrede, er ganske vist, og Ingen kjender den bedre end Professor Munch. Og vel var hellerikke Forskjellen mellem begge Lande dengang saa uhyre som nu, men den var dog stor nok til, at man ikke hos os kunde efterligne eller optage alle Indretninger, som fandtes i England og her havde sin Grund i en større Rigdom og deraf flydende kirkelig Pragt og Luxus. Navnlig gjælder dette om de ovenberørte Buegange mellem Domkirken og Bispsgaarden, samt Mariekapellet og Kapitelhuset. Hvad det sidste angaar, da nævnes ikke blot ikke, som ovenbemærket, et Rum af den Slags med et Ord ved nogen af vore Domkirker, men man har i saa Henseende ved et Par af dem endog noget mere Positivt at holde sig til. I Stavangers Domkirke er der ved Østenden af Koret to mindre Rum, hvoraf et snarest kunde formodes at have været bestemt til saadant Brug, men da et Diplom fra det 14de Aar-

*) Over Artikelen i forrige Nummer af Bladet staar ved en Trykfeil IV istedetfor III.

hundrede kalder det ene „det søndre Skrudhuus,“ saa var følgelig det tilsvarende paa Nordsiden heller ikke noget andet eller havde idetmindste samme Navn. I Bergen synes det endog ligefrem at følge af et Brev, (dateret 13 Oktbr. 1525 og trykt i Diplomatariets 3die Bind), at Domkapitlet sædvanligvis holdt sine Møder in sacrario (i Sakristiet). Mindre Vegt kan det maaskee tillægges, som noget, der foregik efter Reformationen, at Throndhjems Biskop i 1554 havde Sammenkomst med Domkapitlet i Sakristiet, men det er dog ikke ganske uden Betydning. Naar M. derfor mener, at man ved vore øvrige Domkirker, hvortil vi ogsaa føie Throndhjems, i Mangel af Kapitelhuus „har hjulpet sig med Kapeller,“ da kan derimod vistnok gjøres den Indvending, at selv om disse kunde afgive tilstrækkeligt Rum, saa tillod neppe deres reent gudstjenstlige Bestemmelse, at de anvendtes til saadant Brug. Snarere kunde man gjette paa, hvad der ogsaa findes Antydninger til, at Domkapitlet, naar Biskopen var med, holdt sine Møder i Biskopsgaarden, og til andre Tider i sit eget Kommunehuus. Men det Rimeligste bliver nok, at det sædvanlige Samlingssted ogsaa ved de andre Domkirker har været Sakristiet ligesom i Bergen.

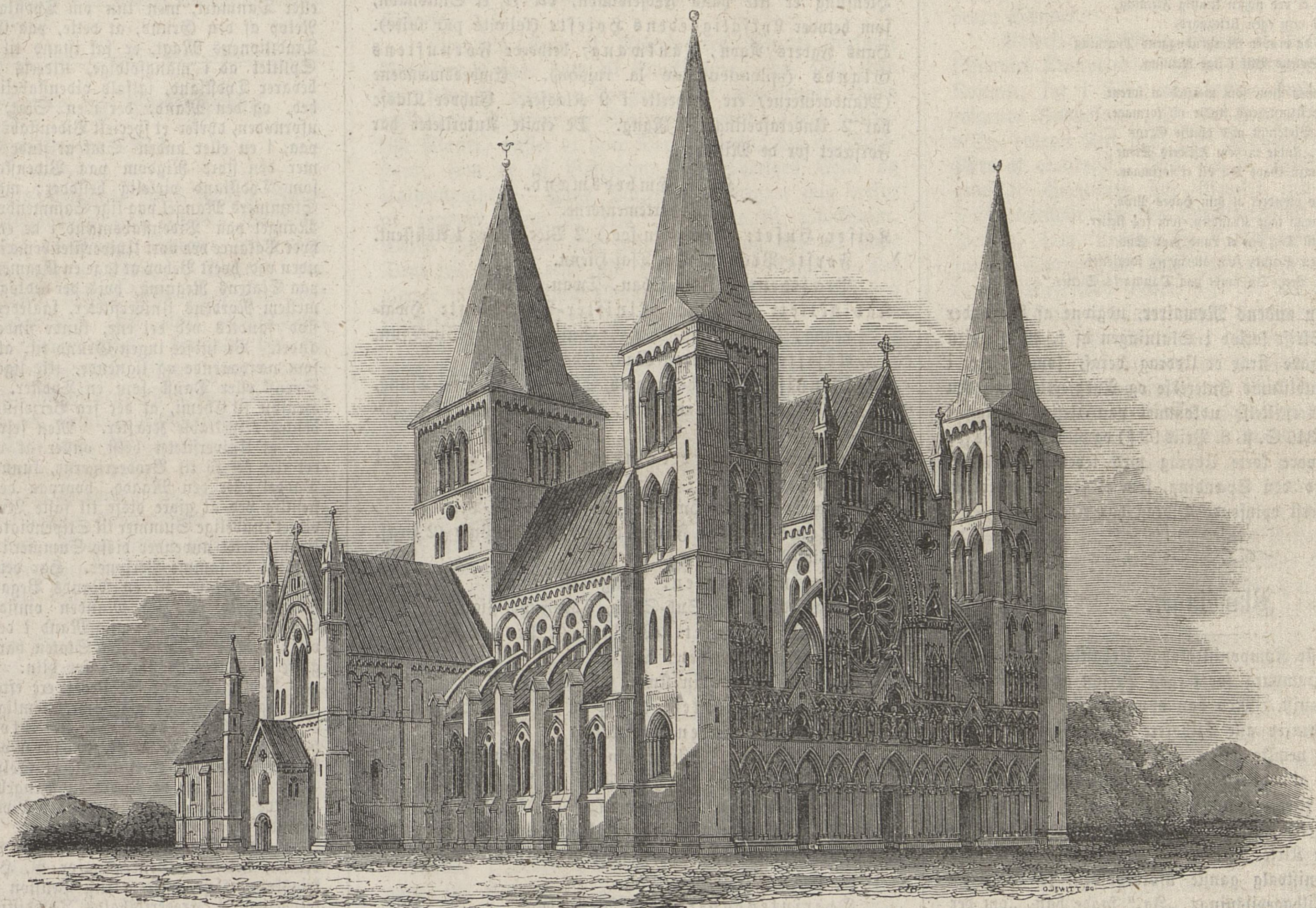
Idet jeg her slutter disse Bemærkninger, forsaavidt angaar Kirkens Historie, og i Tanken atter gjennemseer det foreliggende Værk, bliver det klart, at det trods de omtalte Meninger, der neppe ere velgrundede, dog indeholder flere nye Synspunkter, som i Forbindelse med den her fremsatte Udvikling vil lede Opfatningen af Bygningens Tilblivelse et Skridt fremad mod det Rette. Navnlig gjælder dette om Opførelsestiden for Kapitlet og Tverskibet, da man maaskee vil komme til at forlade den ældre Mening, som henførte disse Dele til Olaf Kyrres Tid, og i saa Fald heller give Erkebiskop Eystein Æren derfor; dog kan dette, hvad Tverskibet angaar, af de ovenanførte Grunde kun tænkes saaledes, at han allerede begyndte sin Byggevirksomhed strax efterat han var bleven udnævnt til Erkebiskop (1157 eller 1158). Under denne Forudsætning vilde da Gangen i Domkirkens Tilblivelse have været følgende.

Olaf Kyrre reiste en Steenkirke, der blev færdig før hans Død (1093). Den var kun enskibet, men havde Taarn i Vest af samme Omfang og paa samme Sted, som det nuværende Hovedtaarn; Høialteret stod, hvor det senere har staaet. Denne Kirke undergik ingen Forandring, før efterat Erkebiskopsdømmet og Domkapitlet var oprettet, da Erkebiskop Eystein først tilføiede Tverskibet og Sakristiet, som begge fuldførtes inden hans Død (1188). Nogle Aar tilforn paabegyndte han ogsaa en Ombygning af den gamle Christkirkes Kor. Dette Arbeide blev fortsat af hans Eftermænd, som tillige ombyggede den Deel af Kirken, der ligger mellem Taarnet og Høikoret, og tilføiede Sideskibene. Arbeidet blev færdigt noget før 1230, og Kirken stod nu igjen urørt, indtil Erkebiskop Sigurd i 1248 lagde Grundvolden til Vestfløien, dog saaledes, at han gjorde denne noget bredere, end det var paatænkt ved Tverskibets Anlæg. Formodentlig foretog han ogsaa større Forandringer i Taarnet, navnlig ved dets underste Buer og ved Omgangen derovenfor. Naar Vestfløien blev færdig, vides ikke, kun sees det af Herr Bjarne Erlingssøns Testament af 1308, hvori denne Deel af Kirken kaldes „den nye Kirkebygning,“ at Kapellerne i Vestenden før den Tid vare tagne i Brug.

For at benytte det Rum, som idag tilbyder sig, hidsættes et Træsnit, hvortil jeg i næste Artikel kommer tilbage.

Literatur.

Af **Wergelands udvalgte Skrifter** (Tønsbergs Forlag) er allerede udkommet 2den Halvdeel, indeholdende hele „Jøden,“ „Den engelske Lods,“ et godt Brudstykke af „Mennesket“ og et Udvalg paa over 100 Sider af Digterens prosaiske Skrifter. — Ligeledes er udkommet 2det og 3die H. af **Album af nyere norske Digtere**, hvilke indeholde Portræter og Digte af Landstad, Welhaven, Wergeland, Sivertson, P. A. Jensen, Jørgen Moe og Christian Monsen. Af A. Munch gives Digte, hvorimod Portrætet først senere skal følge. Blandt Portræterne, ved hvis Bedømmelse i kunstnerisk Henseende der naturligviis maa tages Hensyn til den billige Priis, er vistnok P. A. Jensens det bedste. — En af Portræterne uafhængig Betydning faar dette „Album“ derved, at de nulevende Forfattere dertil have foretaget Valget af de Digte, som de selv finde fortrinligst. Dette har en literaturhistorisk Interesse, der ikke forringes derved, at Læseren i enkelte Tilfælder vilde laste Valget, hvis det var foretaget af nogen Anden end netop vedkommende Digter.

Domkirken, seet fra Nordvest, og i restaureret Stand efter Architekt Schirmers Plan.

— Paa Tønsbergs Forlag er udkommet en liden religiøs Fortælling, **Kitil** af J. L. (Forfatterinden til den hos samme Forlægger ifjor udkomne „Vesle-Kari“). Bogen er betegnet som „en Julegave for de Smaa“ og vil dertil findes vel skikket.

— Aftenbladet har som Feuilleton bragt Begyndelsen af en ny national Fortælling af B. Bjørnson, betitlet **En glad Gut.**

— „Historisk Tidsskrift,“ 3die Rækkes 1ste Bd. 2det Hefte, der netop er udkommet, indeholder „Nogle Bemærkninger ved Prof. R. Keysers „den norske Kirkes Historie under Katholicismen,“ af Dr. C. Paludan-Müller, hvori denne lærde og skarpsindige danske Historieforsker fornemmelig dvæler ved fire Punkter af Keysers Fremstilling, hvorom han søger at gjøre en afvigende Mening gjældende. Disse Punkter ere 1) Det Forbund, som efter Munchs og Keysers Mening blev afsluttet mellem Magnus Erlingssøn og Erkebiskop Eystein; 2) Dronning Margretes politiske Charakteer; 3) Provincialkonciliet i Bergen 1435 og Erkebiskop Aslak Bolts Forhold dertil; 4) Den af Christian I til Norges Erkebiskop postulerede Marcellus af Skaalholt. Hvor høit Paludan-Müller forresten vurderer Keysers Værk, vil sees af Indledningsordene, hvoraf vi hidsætte Følgende: „Ikke uden Beundring kan man see den Udholdenhed og Dygtighed, hvormed de norske Historikere nu i en Række af Aar have draget deres Fædrelands Fortid frem af det Mørke, der saa længe har hvilet over mange Dele af den. Den ene Udgave af vigtige Oldskrifter, den ene Afhandling over Enkeltheder, det ene betydelige fremstillende Værk har nu i endeel Aar fulgt Slag i Slag ovenpaa det andet. Med en Iver, der ikke giver Kaliforniens Guldgravere Noget efter, have Keyser, Munch, Lange, Unger, o. Fl. draget Norges nationale Liv frem for Dagens Lys og henstillet Billedet deraf i levende og gribende Træk. Nærmest er det vel deres Landsmænd, der ere dem Tak skyldige for disse Arbeider, som ikke kunne Andet end virke høist velgjørende paa Folkets Udvikling; men ogsaa andre Historiens Dyrkere, og navnlig Alle, hvem Nordens Historie overhovedet ligger paa Hjerte, maae føle sig disse Mænd forpligtede for de mange og skjønne Gaver fra deres Haand. — Det yngste af disse norske Arbeider er Prof. Keysers Kirkehistorie, som ingen dansk Historiker vil kunne læse uden Deeltagelse og uden at erkjende, at her er givet et ogsaa for hans Fædreland betydningsfuldt Værk; thi ikke alene oplyser den umiddelbart Meget, som vedkommer Danmark; men den grundige, klare, livfulde Skildring af den katholske Kirkes Udvikling, dens Forhold til Folk og Stat i et Land, hvis Historie har saa meget Fælleds og Beslægtet med vort Lands, kaster nyt Lys ogsaa over dettes Skjæbne. Ingen kan læse Keysers Bog uden at nye Tanker om mange Punkter i Danmarks Kirkehistorie maae opstaae i hans Sjæl.“

— I Kommission hos Boghandler Malling er et Skrift, der hører blandt de literære Særsyn hertillands, udkommet i Oversættelse, nemlig **Bidrag til den nyeste Theologies Historie** af Karl Schwartz (320 S. 8. Priis 72 ß). Dette Værk giver, for at bruge Prof. Clausens Udtryk, en med stort Mesterskab udført kritisk Revision af de sidste ti Aars Frembringelser paa den dogmatiske Theologies Enemærker, i de forskjellige Forgreninger og Brydninger, med skarpt Blik for Lærebygningernes Brøst og Huller saavelsom for Individualiteternes Eensidigheder. — At Skriftet allerede i Udtog er oversat i Clausens Tidsskrift for udenlandsk theologisk Literatur, synes at have været den norske Oversætter ubetjent og vil hellerikke stort skade Afsætningen, da dette med Hensyn til Orientering i de fremmede theologiske Literaturer høist fortrinlige Tidsskrift paa Grund af den Upartiskhed, det viser ved at gjengive selv de frieste videnskabelige Udtalelser paa det theologiske Feldt, neppe længere har den udbredte Læsekreds hertillands, som i tidligere, mindre strængtorthodoxe Tider.

— Af **Danmarks illustrerede Almanak**, redigeret af Cl. Rosenhoff, er paa DHrr. Kittendorff & Aagaards og Stincks Forlag udkommet Aargangen 1860, 110 S. 8. Priis 33 ß. Indholdet er meget afvexlende: deels Digte, deels novellistiske, deels historiske Fremstillinger, foruden et Par korte biographiske Skizzer. Blandt de historiske Bidrag maa især fremhæves:

Fruens Bog paa Kokkedal af T. A. Becker, Himmelbjerget og Dynæs af A. Fabricius, og Smaatræk til Frederik den Sjettes Charakteristik af Th. Overskou; blandt de novellistiske: Møllerens Babette af Forf. til „Livsbilleder." Texten ledsages her og der af smukt udførte Træsnit, og foran i Bogen findes, i fortrinlig Lithographi, et Portræt af Digteren B. S. Ingemann (efter Marstrands Maleri).

— Paa Steens & Søns Forlag er begyndt at udkomme en samlet Udgave af Pseudonymen **Carit Etlars** Romaner og Skildringer af Folkelivet, hvilken Samling, under Titel af „Skrifter," vil udgaa i 6 Bind, og foruden ældre Arbeider ogsaa indeholde trende nye Fortællinger.

— Paa Stincks Forlag er udkommet **Danske Landsbyhistorier** af Forfatteren til de tidligere fremkomne og meget gunstigt optagne „Livsbilleder."

— **Digte af H. J. Greensteen.** Wroblewskys Forlag. Kbhavn. 1859. Dette er en liden, besteden, 68 Sider tyk Samling Arbeider af en ung Digter, hvormed enkelte Læsere allerede ville have stiftet Bekjendtskab i „Fædrelandet" og i „Nord og Syd." Samlingen er for liden til at gjøre store Fordringer til Læseverdenen, men dog stor nok til at vise, at den hidrører fra en poetisk begavet Natur. Den er tilegnet vor unge feirede Digter B. Bjørnson med følgende Vers, der ville afgive en, vistnok knap, Prøve paa Hr. Greensteens Poesi:

„Det er kun Urter fra min lille Have
og nogle Blomster uden broget Glands.
Det nytted ei, jeg luged og lod grave —
der blev mig ei forundt en prægtig Gave,
og jeg maa nøies med en fattig Krands.

Men mine Blomster er fra Livets Vaar;
de skabtes ei ved nogen kunstig Fletning,
de voxed i min egen Urtegaard.
Du veed, de prøved Morgenduggens Tvætning
og søgte Solens Blik i lige Retning.

Og Du, min Ven, som mægted at forene
med større Kunst, end Andre vil formaae,
en venlig Birkekvist med dunkle Grene
af Graner, skudte mellem Fjeldets Stene;
jeg veed, min Gave Du vil ei forsmaae.

Jeg har jo plyndret al min Haves Pryd,
men Du maa tage Krandsen, som jeg fletter.
Den tale til Dig om et Land mod Syd,
om mangen Stund, som aldrig jeg forgjetter,
og om en Ven, Du fandt paa Danmarks Sletter."

— **Catharina den andens Memoirer**, udgivne af Alexander Herzen. Dette Skrift forlod i Slutningen af f. A. Pressen i London. Vi gave strax et Uddrag deraf, som vi tror i høi Grad vakte Publikums Interesse og Nysgjerrighed. Nu er det i dansk Oversættelse udkommet paa Ursins Forlag i Kbhavn. (XIV og 346 S. st. 8 Priis 99 ß) og vil idetmindste for dem, der fulgte vore korte Uddrag med levende Interesse, blive modtaget med den Spænding, som et for Tidshistorien usædvanligt og yderst oplysende Bidrag har Krav paa.

Blandinger.

Den store tydske Komponist Johan Sebastian Bach reiste i Aaret 1721 til Hamburg for i egen Person at anholde om en Post som Organist. Men han opnaaede ikke sin Hensigt, skjønt hans Spil henrev alle Tilhørere til den høieste Beundring. Der havde nemlig ogsaa indfundet sig en anden Ansøger, der forstod at opvarte med en ganske anderledes indtrængende Musik, eller - som Mathison siger - „at prælude bedre med Dalere end med Fingrene." Præsten ved vedkommende Hamburgske Kirke udtalte sig ogsaa Søndagen efter det endelige Organistvalg ganske uforbeholdent fra Prædikestolen om Bachs Tilbageviisning: „Ja," sagde han, „om der endog kom en Engel fra Himlen og vilde blive Organist ved St.—, havde han ingen Penge i Lommen, saa kunde han flyve sin Vei igjen." Bach fandt snart efter Erstatning og Opreisning, skjønt først efter mange krænkende Ubehageligheder. Han blev af en (som det dengang hed) „høiædel og høiviis" Raad i Leipzig kaldt til Kantor og Organist ved Thomaskirken og Thomasskolen, og erholdt senere Titelen „Kongelig polsk og kurfyrstelig sachsisk Hof-Komponist." I Leipzig skabte han sine fleste og mægtigste Toneværker, som til enhver Tid ville indtage sin Rang som det meest Ophøiede, den evangelisk-lutherske Kirkemusik har at opvise. — Man fortæller forøvrigt, at Bach egenhændig har gjort Tinplader til flere af sine Værker.

— Aubers Fader var som bekjendt Kunsthandler i Caen og siden Leverandør for Regjeringen. Han havde vel fortjent mange Penge, men ogsaa brugt mange, og han efterlod derfor ikke mere end 12000 Franks til sin Søn, der ligeledes var Kjøbmand. Med en saa liden Formue havde den unge Auber ikke store Udsigter som Kjøbmand. Han besluttede derfor at vælge Musikken, som han fra Barnsbeen af havde lagt sig meget ivrigt efter, til sit Kald. Auber var dengang allerede 35 Aar. I Baron Trémon fandt han en Ven, som stod ham bi med Raad og Daad, og navnlig understøttede ham med Penge. Komponistens store Talent brød sig snart Vei. Operaerne „Koncerten ved Hoffet", „Sneen", „Muurmesteren", havde allerede vundet ham en Anerkjendelse, der strakte sig langt udenfor Frankrigs Grændser, da i Aaret 1828 hans Hovedværk, „Den Stumme fra Portici", blev opført med uhyre Bifald i Paris, og snart hilsedes med Enthusiasme paa alle Verdens Theatre. Aubers Berømmelse og glimrende materielle Fremtid var nu sikret. Da førte hans Ven Trémont ham en Dag ind i sit Arbeidsværelse og viste ham sit Testament, som den høisindede Mæcen havde opsat allerede for 17 Aar siden, og hvori han indsatte Auber til sin Universalarving. „Saaledes havde jeg sørget for din Fremtid, kjære Auber", sagde han, „medens du endnu var fattig." Nu behøver du det ikke mere, og du vil derfor ikke tage mig det ilde op, at jeg nu tilintetgjør dette Testament og disponerer over min Formue paa anden Maade.

— Jules Janin, hvem den attenaarige Rachel engang skyldte sin Berømmelse, har nu sat den store Kunstnerinde et hende værdigt Minde, en kritisk Biographi, som er udkommet under Titelen: „Rachel og Tragodien", og er smykket med photographiske Afbildninger af Kunstnerindens vigtigste Roller.

China. Da det er første Gang, saavidt vides, at den authentiske Statskalender „Almanach de Gotna nu 1860" opfører China i sine Spalter, vil det maaskee være af Interesse at høre dens Opgivelser om det himmelske Rige.

(Keiseren Hienfung (i Kanton-Dialekt Hanfung) er i Rækken den syvende af det regjerende Dynasti Tsings, som succederede Mings i 1644. Den nulevende Keiser er den 244 i Løbet af 4,702 Aar. Hans Regimente begyndte ved hans Faders, Tankwangs (Tao-kouangs) Død den 26de Febr. 1850, men af Respekt for hans Minde, har han ikke villet datere sin Regjerings Tiltrædelse forinden 1ste Februar 1851. Keiseren er født i August Maaned 1831. Navnet Hienfung er ikke hans Fødselsnavn, det er et Statsnavn, som betyder Lyksalighedens Høieste (felicité par faite). Hans Faders Navn, Tankwang, betydede Fornuftens Glands (splendeur de la raison). Embedsmændene (Mandarinerne) ere inddeelte i 9 Klasser. Enhver Klasse har 2 Underafdelinger i Rang. De civile Autoriteter har Forsædet for de Militære.

Høie Embedsmænd.
Departementerne.

Keiser-Huset: (Tsung-jin-foo.) 2 Vice-Pr. og 1 Assistent.
Første Præsident: Tsai-Hienn.
Præsidenter: Jin-Shan, Twan-Hwa
Kabinettet: (Noy-kö.) Minister-Præsident: Hwai-Leang, Pang Wan-Chang, Sui-Lin, Ung-Sin-Tsun.
Assistenter: Kwan-Wan, Chau-Tsu vei.
Minnistre: Châh-Hang-ah, Shwang-Tuh, Tsai-Tsung, Tsai-Ngau, Pih-Tan-Yuen, Shen-Man-hien, Yuen-Hi-Tsu, I-Chin.
Departementet for det Indre: (Li-Pu.) 2 Præs. og 4 Vice-Præs.
Præsidenter: Hwa-Sha-Nâ, Chau-Tsu-Pei.
Departementet for Finantserne: (Hu-Pu.) (2 Præs. 4 Vice-Præs.)
Overintendanten: Yung-Sin-Tsun.
Præsidenter: Suh-Shun, Chu-Fung-Pian.
Kultus-Ministeriet: (Li-Pu.) (2 Pr. 4 V.-Pr.)
Overintendanten: Sui-Lin.
Præsidenter: Lin Kwei, Chu Chang.
Krigs-Departementet: (Ping-Pu) (2 P. 4 V.-P.)
Overintendanten: (Vakant.)
Præsidenter: Tsiuen Hing, Chin-Fu-ugan.
Justits-Deprtemt.: (Hing.Pu) (2 Pr. 4 V.-P.)
Overintendant: Kwei-Liang.
Præsidenter: Sui-Chang, Chau-Kwang.
Departementet for offentlige Arbeider: (Kung-Pu). (2 Pr. 4 V.-Pr.
Overintendant: Páng Wan-Chang.
Præsidenter: Wan Tsai, Hu-Nai-Pu.
Departementet for udenrigske Anliggender: (Li-fan-yuen) (2 Vice-Præs.)
Overintendanten: Su-Shan.
Præsident: Muh-Yin.
Censur-Departemt.: (Ti-cháh-yuen). (4 Vice-Censorer).
Censor: Mien Shin, Chang-Tsiang-Ho.

Herefter følger en lang Fortegnelse over de høiere Embedsmænd i Provindserne, som vil kunne eftersees i Almanach de Gotna 1860, S. 898—902.

Folkemængden i det chinesiske Rige var i 1859 415 Mill. Sjæle. Den chinesiske Armee tæller 1,500,000 Mand, heraf ere 6—700,000 Chinesere, 300,000 Mongoler og 500,000 Mandschurer. Flaaden bestaar af 826 Fartøier med 58,637 Mand, som kommanderes af 2 Admiraler.

Norge.

Christiania. Den 9de Dcbr. bifaldt Storthinget mod 2 St. Konstitutionskommitteens Indstilling om Antagelse af Musæus's Forslag om Statholderpostens Ophævelse og Ansættelse af tvende Statsministre i Norge istedet. — Samme Dag forkastedes Konst.-Kommitteens Indstilling om Antagelse af den kgl. Prop. til Forandring i Grundl. § 14 saaledes at Vicekongen skulde opholde sig udenfor Riget i 6 Maaneder istedetfor i 3. — Den 5te Dcbr. bifaldtes Indstillingen om Antagelse af de kgl. Prop. ang. Oprettelsen af en Kjøbstad paa Gjøvig og om Forøgelse af Hypothekbankens Grundfond fra ½ til 1 Mill. Spd. — Storthinget har ved en Deputation ladet Hs. M. Kongen forespørge, om hvorvidt han vilde lade sig krone her i Norge inden næste Storthing, hvortil Høistsamme svarede, at han agtede at lade sin og Dronningens Kroning foregaae næste Aar, til nærmere fastsættendes Tid.

— Arne Kulterstad har nu bekjendt, at han er skyldig i det Mord, for hvis Forøvelse Høiesteret dømte ham fra Livet.

— I forrige Uge forsøgtes Ildpaasættelse i Bogbinder Bergs Gaard i øvre Slotsgade. En Læredreng paa 15 Aar har sat Ilden paa, som han siger „for at skræmme Folkene i Huset."

— Strecker har taget Afsked som Universitetslærer i Chemi her ved Universitetet, og Kollegiet føler sig synlig i Forlegenhed for at faae hans Post besat. I Erkjendelsen af den tilstedeværende Mangel paa Nogen, der strax kunde indtage hans Post, har det foreslaaet, at lade en ung Mand i et Par Aar ved Hjælp af Stipendium uddanne sig til denne Ting. Dette er den sædvanlige Udvei, hvortil man her griber ved Universitetslærernes Besættelse; men den er uheldig og maa engang have en Ende. Hvor det gjaldt at bøde paa den Mangel af videnskabelig Dygtighed, som herhjemme viste sig, har Universitetet aldrig erindret, at der gives et andet Lærdommens Land, end Tydskland; til dette rige Forraadskammer paa Lærde har det da stadigt tyet, naar Mangel var tilstede, uden at betænke, at der gives tvende Nationer, hos hvem vi paa Grund af Folkeslægtskab og aandelige Fællesinteresser snarere maatte søge Undsætning. Den megen Tale om Nordens aandelige Eenhed har netop her vist sin Hulhed, uagtet den jo er ført af Universiteternes egne Sønner. Der er blandt os ingen aandelig Eenhed' som gaar udenfor Talerstolen og Leilighedsdigtene, intet Sammenhold, hvor det gjælder at vise, at hvert af de tre nordiske Folk paa Grund af Nationalitetens Slægtskab staa hinanden aandeligt nærmere, end Tilfældet er til hvilkesomhelst andre Nationer. Hvor der gjælder, at forsyne vort Universitet med friske Kræfter, spørger man hverken om Sverige eller Danmark, men kun om Tydskland. Og hvorfor det? Netop af den Grund, at dette, paa Grund af Forholdenes og Traditionens Magt, er sat istand til at fyldestgjøre Behovet. Splittet ad i mangfoldige, tildeels latterlig smaae Stater, bevarer Tydskland, ialfald videnskabeligt, Nationalitetens Eenhed, og den Mand, der i en Stat, hvor hans Bistand er ufornøden, dyrker et specielt Videnskabsfag, kan derfor altid regne paa, i en eller anden Stat at finde Ansættelse. Deraf kommer den store Rigdom paa Videnskabsmænd i ethvert Fag, som Tydskland virkelig besidder; men netop af de nordiske Stammers Mangel paa lige Sammenhold skriver sig ogsaa denne Mangel paa Videnskabsmænd i de enkelte Fag, som vi ved hver Vakance ved vort Universitet bemærke. Den vilde afhjælpes uden ved hvert Behov at tage en Examenskandidat til Opdragelse paa Statens Regning, hvis der vedtoges et virkeligt Fællesskab mellem Nordens Universiteter, saaledes, at hvad der til Overflod fandtes ved det ene, kunde finde sin Anvendelse ved det andet. Vi indsee ingen Grund til, at man under en Vakance som nærværende og lignende, ikke ligesaagodt kan indkalde en Svensk eller Dansk som en Tydsker. Navnlig tro vi med Hensyn til Chemi, at der fra Berzelius's Fædreland vil kunne hentes respektable Kræfter. Men selv om det nu skulde være saa, at Universitetet helst ønsker at være selvhjulpet, og at det ikke vil ty til Broderrigerne, kunne vi ikke tilbageholde en Daddel over den Maade, hvorpaa det uddeler Stipendierne, nemlig ved at gjøre disse til faste Levebrød. Staten har bevilget rundelige Summer til Stipendiater i forskjellige Retninger. Universitetet anvender disse Summer i Løbet af et halvt Snees Aar til de samme Personer. Har det saaledes engang grebet feil med Hensyn til en Mands Begavelse, saa soutinerer det sit Misgreb og gjør Manden omsider til Universitetslærer. Selv om en dygtigere ung Mand i det enkelte Fag fremstaar, vil den lange Routine, som Staten har givet den ældre Mand, gjøre Konkurencen umulig for hiin.

— Ved kgl. Res. af 5te Decbr. ere efternævnte Mænd af Herø Præstegjeld i Romsdals Amt, nemlig: 1 P. K. Stokset, 2 J. M. Stokset, 3 M. J. Stokset, 4 A. A. Hide, 5 A. A. Hide, 6 A. M. Gotten og 7 B. O. Legangersæter tilstaaede, Førstnævnte et Sølvbæger til Værdi af 10 Spd og hver af de Andre en Pengebelønning af 8 Spd. for den 7de Marts d. A. med egen Livsfare at have reddet 4 Mænd fra at omkomme paa Søen.

— Under 8de Decbr. ere Efternævnte meddeelte Afsked i Naade, nemlig: Generalmajor P. H. Birch, som Generalkrigskommissær, med aarlig Pension af 1,300 Spd.; Overtoldbetjent i Frederikshalds Tolddistrikt L. S. Wilse med aarlig Pension af 500 Spd. og Brigadeintendant ved christiansandske Infanteribrigade J. Chr. Støren aarlig Pension af 450 Spd. alle fra 1ste Jan. 1860 at regne.

— Kand. jur. C. Andersen er udnævnt til Politifuldmægtig i Frederikshald og Kand. theol. O. B. Bull til Kathechet i Vadsø.

— Storthingets Beslutning til Grundlovsforandring angaaende Repræsentationen fra By og Land er 26de Nvbr. sanktioneret.

Drammen. De af Kommuner og Private tegnede Bidrag til Jernbanen anslaaes nu til 335 a 340,000 Spd.

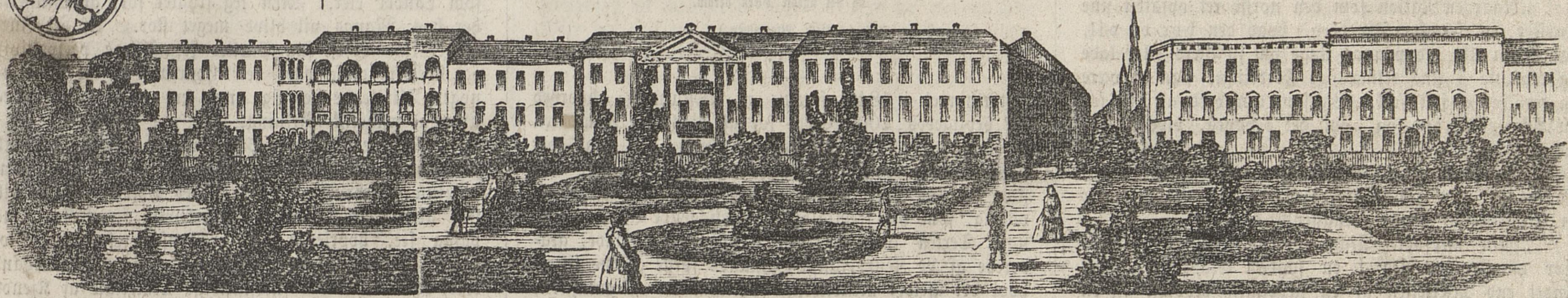
Levanger. I Østersund har en Kone paa een Gang født 4 Børn, hvoraf dog det ene strax døde.

Til Bladets Abonnenter.

Den belovede Nytaarsgave, der gratis skal tilstilles Nyhedsbladets Abonnenter, er nu lagt under Pressen, og vil blive fuldendt, saa hurtigt som Trykningen tillader. Skriftet, der ikke kommer i Boghandelen, vil imidlertid kun blive tilstillet Abonnenterne efterhaanden som Betalingen for indeværende Aargang indløber; Kommissionærer og Andre, der endnu staae til Rest med Kontingenten, anmodes derfor om ufortøvet at indsende samme, for ikke ved Undladelsen heraf at forsinke Omsendelsen til dem. Tiltrædende Abonnenter for indeværende Aargang ville naturligviis ogsaa erholde Nytaarsgaven gratis.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 51. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 18de December 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Georg Adlersparre og Carl Johan.

En Episode fra 1814.

Under den Strid, som jevnligen føres mellem Nordmænd og Svenske angaaende vor Unions Stiftelse, Formaal og fremtidige Udvikling, kommer man altid tilbage til Begivenhederne i 1814. Medens den Eftergivenhed, som Carl Johan viste ligeoverfor den norske Selvstændighedsstræben, fra vort Standpunkt betragtes som sand Statsklogskab, kommer der fra svensk Side stundom en Opfattelse tilsyne, som i denne Eftergivenhed seer en landsforrædersk Opgivelse af de svenske Interesser og en ensidig Fastholden af reent dynastiske Hensyn. Den upartiske historiske Fremstilling vil engang afgjøre dette Stridspunkt og dermed bortrydde en ikke uvæsentlig Hindring for den gjensidige Forstaaelse mellem de tvende skandinaviske Folk. Det maa imidlertid erkjendes, at der endnu hviler saamegen Dunkelhed over de Bevæggrunde, som ledede de handlende Hovedpersoner, at den endelige Dom endnu ikke kan fældes.

Vi troe, at den Beretning, som nedenfor gjengives efter et i 1850 udkommet svensk Skrift („1809 och 1810, Tidstaflor af C. A. Adlersparre") kaster noget Lys over Stillingen, saaledes som den fra svensk Standpunkt blev opfattet umiddelbart efter Kielertraktatens Afslutning. Den viser ialfald, at endnu forinden det norske Folk havde reist sig med Fordring paa selv at bestemme sin Skjæbne, fremtraadte en svensk Mand af utvivlsom Patriotisme med den Paastand, at Norge ikke kunde betragtes som et erobret Land, men maatte vindes ved Agtelse og Tillid. Det er for os Nordmænd en betydningsfuld Kjendsgjerning, at det var Georg Adlersparre, Revolutionsmanden fra 1809, Christian Augusts og Grev Wedels Ven, der gjorde denne Anskuelse gjældende. Det vidner om, i hvilken Aand de Forhandlinger, som allerede siden 1809 havde fundet Sted mellem norske og svenske Patrioter, vare førte. Naar Adlersparre lige over for Carl Johan protesterer mod Indsættelsen af svenske „Fylkeskonger" i Norge, da staaer Grev Wedel bag ham.

Adlersparre, der gjennem sin Embedsgjerning var fjernet fra Hovedstaden,*) opsøgtes af Carl Johan. Det var især hans aabent udtalte Anskuelse om Nytten af en broderlig Forening mellem Svenske og Nordmænd, som foranledigede Prindsen til med Fortrolighed at nærme sig Carl Augusts Beundrer.

„Det var efter min første Samtale med Dem," skriver Carl Johan til Adlersparre, „at den første Tanke om at lægge Sverige og Norge under samme Scepter opstod hos mig.**) At det lykkedes, er Deres Ære ligesom min."

Adlersparre havde foresat sig saa lidet som muligt at blande sig i Affærerne. Dette mærkede Carl Johan og besluttede, som han selv siger, paa den ene eller anden Maade at trække den Modstræbende til sig.

*) Adlersparre var siden 1810 Landshovding i Skaraborgs Län. Overs. Anm.

**) Efter de Schinckel-Bergmanske „Minnen" (VI 46 fg.) synes det snarere at have været Platen, som først gjorde Carl Johan bekjendt med Planen til Norges og Sveriges Forening. D. A.

Følgen heraf blev en livlig Skriftvexling mellem dem, som engang skal blive et mærkeligt Blad i den svenske Historie.

Gjennem flere af Adlersparres Venner forsøgte Prindsen at faae ham til Stockholm. En Dag skrev han selv til ham: „Kongen, som anerkjender Deres omfattende Talenter og Skarpsindigheden i Deres patriotiske Planer, ønsker at høre Deres Mening om en Gjenstand, som er af Betydning for Sveriges Lykke og Uafhængighed. Hans Majestæt paalægger mig derfor at indbyde Dem til strax at komme til Stockholm. Deres Ophold vil ikke vare længe, og det vil staae Dem frit for at reise om tre eller fire Dage. Det glæder mig, at denne Omstændighed forskaffer mig den Fornøielse at see Dem igjen etc."

Adlersparre indfandt sig hos Kronprindsen. I deres Samtaler udgjorde Besiddelsen af Norge Hovedthemaet. Allerede dengang ytrede Prindsen og gjentog siden oftere, at om det lykkedes ham at gjennemdrive sin Plan, skulde Adlersparre erholde det første Beviis paa hans Erkjendtlighed for det heldige Udfald, da han var overbeviist om, at Ingen passede bedre til at gjøre Baandet mellem begge Broderfolk uopløseligt end Carl Augusts fortrolige Ven. Og Carl Johan holdt Ord. Knapt var Krigen tilende, førend Adlersparre fik følgende Skrivelse fra Kronprindsen: „Jeg iler med at bringe Dem den glædelige Tidende, at Freden mellem Sverige og Danmark nu er afsluttet. Kongen af Danmark aftræder til den svenske Krone Kongeriget Norge, og Sverige afstaaer Hertugdømmet Pommern med Øen Rügen. — — — — Som et Beviis paa min Tillid til Dem, andrager jeg nu for Kongen, at det maatte behage Hs. Maj. at udnævne Dem til Generalguvernør i den nordligste Deel af Kongeriget Norge, det vil sige over Throndhjems Stift og Nordlandene. Jeg troer, at disse Landskabers Vel ei kan anbetroes i bedre Hænder. Lad Deres Bestræbelse gaae ud paa at indgive disse Landskabers Beboere Tillid til deres nye Regjering, og giv dem den Forsikkring, at deres Love, Friheder og Rettigheder skulle blive helligt bevarede, og at de Ønsker om en bedre Fremtidsskjæbne, som de maatte nære, med Glæde skulle blive optagne eller foregrebne af Hs. Maj. Lad dem søge Overbeviisning herom i den faderlige Omsorg, hvormed Kongen omfatter det Folk, som allerede lyder hans Scepter og med sin Kjærlighed belønner hans Omhu. Naar de med Tillid slutte sig til sine nye Landsmænd, skulle Sveriges Forraad aabne sig for dem og deres Behov iilfredsstilles. Med fuld Tillid til Deres altid udviste Iver skal jeg vide Dem i Besiddelse af dette Hverv. Den Maade, hvorpaa De sikkerlig vil udføre det, skal give Dem fornyet Ret til Deres Konges Velvillie og Deres Fædrelands Erkjendtlighed. Hovedkvarteret Kiel den 15de Januar 1814."

Samme Dag lod Prindsen følgende Skrivelse afgaae til Carl XIII: „Jeg har overdraget Generallieutenant Friherre Tawast i Underdanighed at overrække D. M. den Fredstraktat, som nu er bleven afsluttet mellem Sverige og Danmark. Da Kongeriget Danmark derved er bleven underlagt D. M.s Scepter, andrager jeg om, at det maa behage D. M. at udnævne Feltmarskalk Grev von Essen, en af Rigets Herrer, og Statsraad Friherre Adlersparre til Generalgouvernører over dette Kongerige, den første over den sydlige Deel og den sidste over Throndhjems Stift og Nordlandene. Jeg skal ansee det for en Naade, om D. M. vil opfylde dette mit underdanigste Andragende, der er foranlediget af Ønsket om, at D. M.s Bud og Befalinger maa blive tolkede paa en værdig Maade, og af Overbeviisningen om, at disse Landes Vel ei kan anbetroes i bedre Hænder."

Adlersparres Svar, hvoraf et Exemplar paa Fransk tilsendtes Kronprindsen og et andet paa Svensk tilstilledes Kongen, for i Tide at afværge dette Skridt, var af følgende Indhold: „D. K. H.s altfor naadige Skrivelse, dateret Kiel den 15de Januar, har jeg havt den Ære at modtage. Jeg kan ei fortie, at D. K. H.s gunstige Erindring har skjænket mit Hjerte en sand Tilfredsstillelse ved den umiskjendelige Velvillie for min Person, som udtaler sig i disse Linier. Med den samme Oprigtighed som jeg udtaler dette, med den samme Aabenhed beder jeg, at D. K. H. ikke maa finde Mishag i eller optage det ilde, at jeg nu søger at afværge Iværksættelsen af den Udmærkelse, ved hvilken D. K. H. ved at anbetroe mig Gouvernørskabet over Throndhjem og Nordlandene, har villet give et offentligt Beviis paa Deres Tillid til mine Kræfter. Villien til at være mit Land nyttig, kan jeg trygt forsikkre, har aldrig hos mig været savnet og savnes heller ikke nu; men jeg troer, at under de nuværende endrægtige Forhold er det min Pligt mod det Almindelige at holde mig paa Afstand fra de høiere og følgelig mere misundelsesværdige Hverv og saaledes ei give den velbekjendte svenske Partiaand Anledning til paany at gjøre mig til Tvedragtsfrø. Personer af min Charakteer ere meest anvendelige i stormende Tider. Man tilgiver dem da meget, som aldrig kan tilgives under de fredelige og fremfor Alt, at de gjøre sig gjældende. Jeg vil hermed have sagt, at naar D. K. H. behøver mig, og naar Omstændighederne rettelig kræve det, kan man altid regne paa mig. Dette Behov er, Gud ske Lov, nu ei tilstede."

Det smigrende Tilbud beviser, at Carl Johan indsaa Nødvendigheden af 1809 Aars Statsomvæltning. At Adlersparre derimod afslog den tilbudte Post, havde tvende store og talende Grunde. For det Første ønskede han at komme bort fra de offentlige Anliggender; for det Andet antog han, at Norges Deling i to Gouvernementer eller Statholderskaber skulde indvirke skadeligt paa Regjeringsanliggendernes Gang i Naboriget og der fremkalde „Trakasserier af enhver Art." Han ytrede dette til Prindsen, fremsatte sine Betænkeligheder og det saa overbevisende, at Carl Johan afstod fra sin Delingsplan.

Blandt Georg Adlersparres efterladte historiske Antegnelser findes et Dokument, som har Hensyn til disse Anliggender og formodentlig udgjør Konceptet til den ham affordrede Betænkning over Vedkommendes meddeelte Planer angaaende Norges Forvaltning og især Styrelsen dersteds. Vi aftrykke nogle Fragmenter af dette Skrift, for at de kunne give Læseren et tydeligt Begreb om Forskjellen mellem Carl Johans og Adlersparres Anskuelser:

— — — „Skal Norge dannes til et Lydrige eller til et Broderrige? I første Tilfælde frygter jeg, at man regner storligen feil, om man troer, at dette djærve og noget svævende Formaal kan naaes med tomme Skræmmeskud og Fornærmelser. Jeg har i Sandhed ikke saa lidet Kjendskab til det norske Folk, erhvervet under nærmere Berørelse med dets ædleste Mænd, og jeg veed med Bestemthed, at hos denne agtværdige Nation findes en Overflødighed just af de Egenskaber, som udfordres for at opretholde et Lands Anseelse, og blandt hvilke jeg stiller først og fremst en luende og uudslukkelig Kjærlighed til Fædrejorden, - en Følelse, som næsten er steget til Afguderi.

„Det kan vel ikke bestrides, at Norge under det danske Formynderskab i mere end een Henseende er bleven udmattet, og at det for Nærværende savner økonomisk Uafhængighed. Men det har tre rige Hjælpe-kilder, af hvilke store Skatte let kunde hentes frem; disse Kilder ere simple og rene Sæder, Selvfornegtelse og Enighed.

„Blot et Folk, som er tilfreds med Lidet, kan udrette Meget for sig, og dette gjælder ogsaa om det enkelte Menneske.

„Naar en Nation som den norske ret opfatter sine Kræfter og fremfor Alt veed, hvad den bør og vil, gaaer den ikke ind paa at tinge om sit Værd eller lade sig afprutte i sine retmæssige Fordringer paa at være og forblive et frit Folk. Ligesom den veed at leve for sin Ære, skal den og, om det behøves, vide at døe for den.

„Jeg antager, at Norge kan erobres med svensk Hærmagt; men jeg spørger: Hvilke Fordele medfører en Erobring af denne Beskaffenhed?

„Min medfødte Afsky for al uretmæssig Vold gjør maaskee, at jeg i en saadan Erobring ei seer Andet end Mættelsen af en sædvanlig Rovlyst og en Krænkelse af Menneskeret, - og som Resultat af det heldige Udfald: spildte svenske Kræfter, Billeder af Krigens Elendigheder og Rædsler, tilfredsstillet Myrdelyst og endelig Erhvervelse af en farlig Fiende, som seent eller tidlig skal udøve Gjengjældelsesretten. —

— — — — — — — — — — — —

„Er der derimod Spørgsmaal om at danne Norge til et Broderrige, bliver det for vore Statskloge en væsentlig Ting ikke at tage feil af de Midler, som befordre den Forening, hvorom her er Spørgsmaal. De fornemste af disse Midler er efter min Formening Agtelse for de nationale Skikke og Sædvaner, Oprigtighed og fremfor Alt Tillid. Jeg henstiller til Overveielse, hvorvidt det stemmer med denne Tillid at lade svenske Fylkeskonger stifte Lov og Ret i et fremmed Land, hvor der er saa mange fortræffelige Medborgere forhaanden til at besætte saadanne Poster.

„Den man vil vinde til Ven, skal man ei vogte sig for at ydmyge. Stærke Charakterer ere ofte de ømfindtligste og mistænksomste og følgelig de letteste at rokke af sin Ligevægt.

„Det norske Folk skal, jeg forudseer det, aabent og redeligt gaae det svenske imøde, om det blot seer, at man paa vor Side ikke hykler eller under Venskabs Maske skjuler List eller ærgjerrige og vindesyge Planer. Det kan blive en varm, trofast og tjenstvillig Bundsforvandt; det vil altid blive en lumsk, hadsk og hevnlysten Vasal - og det Sidste synes jeg gjør det Folk Ære.

„Ingen Dag skal være mig gladere, end naar jeg faaer see disse Nationer inderligt forenede. Jeg faaer vel vente derpaa, men hos mig findes Taalmodighed. En Anelse siger mig, at det engang skal skee; og paa Fremtiden bygger jeg, som mangen Anden, med fuld Fortrøstning."

— — — — — — — — — — — —

Adlersparres Afslag mishagede Carl Johan, som i Begyndelsen deri saa sin Velvillie tilbagevist med Koldsindighed. Misfornøielsen voxede og var meget nær ved at fremkalde en Scene, da Adlersparre under en Samtale med høibemeldte Herre kom til med sin sædvanlige Oprigtighed at misbillige Forslaget om at forvandle det norske Statholderskab til et Experimentalfelt for den svenske Egennytte og Herskelyst.

Blussende af Harme spurgte Carl Johan med et haanligt Smil: om Sverriges Konge ei havde samme Ret over Nordmændene som Seierherren over de Beseirede?

Spørgsmaalet rettedes til Adlersparre i Wetterstedts, Rosenblads og Lagerbjelkes Nærværelse. Han svarede roligt: Norge er ikke overvundet, men vundet gjennem en Konvention med Danmark. Er det Meningen at danne et Broderlag mellem Sverrige og Norge, nu vel! lad da Foreningen begynde indenfra. Lad man endvidere vogte sig for gjennem unødige Indblandinger i et ædelt Folks særskilte Anliggender at forstyrre dets Tillid og gjennem Voldgjæstning og Formynderskab at fjerne Troen paa de nye Forbundsbrødres ærlige Hensigter. — —

Carl Johan stod en Stund taus og eftertænksom; men tilsidst opklaredes hans mørke Ansigt, han rakte Adlersparre sin Haand og sagde: „Baron! Jeg høiagter Deres Tænkemaade."*)

*) Forfatteren bemærker i en Note: Hele denne effektfulde Scene er aandrigt beskrevet i et Brev fra Wetterstedt, hvilken Skrivelse tilhører Lunds Akademi-Bibliothek.

Det er utvivlsomt, at Carl Johan for Øieblikket var overvunden af Adlersparre. Seieren blev dog ikke langvarig. Vi vide, at Norge længe, ja altfor længe styredes af svenske Statholdere, og at saalænge det varede, var Broderskabet en „Förening att gråta åt."

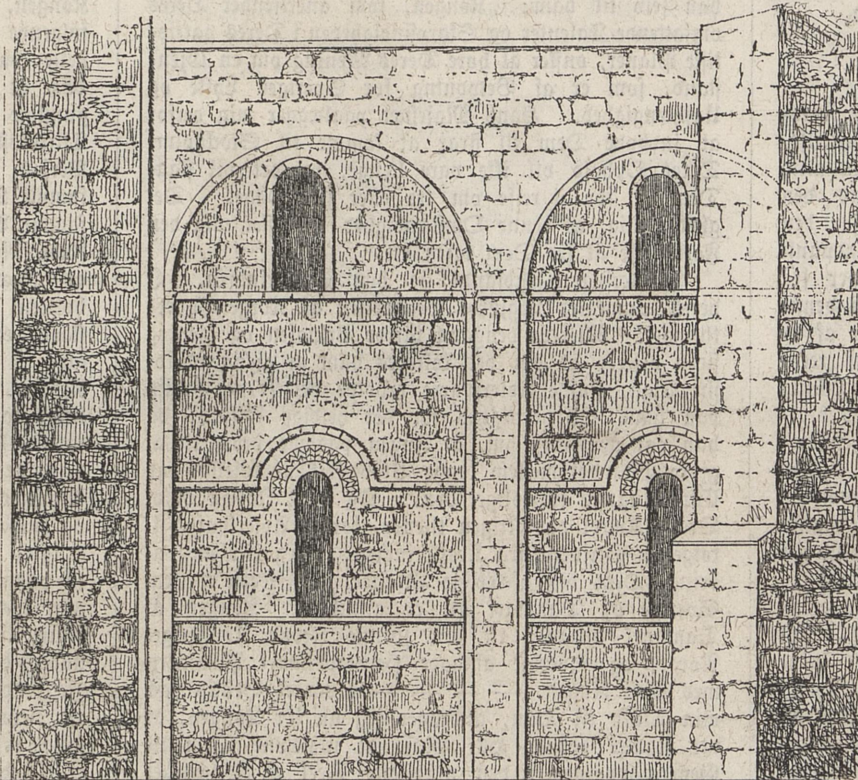
Throndhjems Domkirke
og det nyeste Værk derom.

(Af N. Nicolaysen.)

V.

Storthinget i 1842 fattede en Beslutning, hvorved der bevilgedes 2000 Spd. for at gjengive Domkirken i Tegninger, saaledes, at man kunde see, hvad der tilhørte den oprindelige Bygning og hvad der kun strev sig fra senere Tilsætninger. Det er denne Bevilling, som har fremkaldt det foreliggende Værk. Foruden Texten indeholder det 31 store Folioblade, graverede af Le Keux, kanske Englands første Kobberstikker, hvor det gjelder arkitektoniske Gjenstande. Tegningerne ere udførte deels af Arkitekt Schirmer deels af Maler Schiertz.

Tiden, da disse Tegninger bleve optagne, ligger nu en halv Menneskealder tilbage. Den Gang fandtes der her neppe andre saa kyndige som de Ovennævnte, i alle Fald ingen Nordmand, der kunde paatage sig et saadant Arbeide. Begreberne om, hvad og hvormeget der burde gjengives i Tegning af et arkitektonisk Værk,

Opriðs af den nordre Kvoris Vestside.

havde dengang hellerikke naaet nogen Klarhed, selv udenlands og i de Kredse, hvor det rørte sig et større Liv i de kunsthistoriske Studier, end sige hos os; Fordringerne i denne Henseende vare overhovedet betydelig lavere end nu. Alt dette maa tages med i Betragtning, naar man vil dømme om disse Tegninger, eller med andre Ord, de maa ligesom alt Andet dømmes i Forhold til sin egen Tid.

Dette kan dog ikke hindre os fra at glæde os over de Fremskridt, der senere have vist sig ogsaa i denne Retning, og følgelig tillige har medført en stor Stigning i vore Fordringer. Siden den Tid er der voxet op en heel Række af Nordmænd, som, takket være de udenlandske Instituter, har indbragt en Forstand paa saadanne Sager, der hidtil næsten var utjendt her i Landet; og flere af dem have ikke alene et klart Skjøn paa, hvad en saadan Bygning som Throndhjems Domkirke er værd i kunsthistorisk Henseende og hvad der af den maa afbildes, for at fyldestgjøre de kunsthistoriske Fordringer, men de have ogsaa Evne til at udføre dette nøiagtigt, fuldstændigt og smukt.

Betragtes nu Tegningerne i Forhold til disse Fordringer, saa er der især to Ønsker, som lades utilfredsstillede.

For det Første ere de ikke folkelige nok, og jeg skal strax sige, hvad jeg mener dermed. Der er Mange, som aldrig bryde sig om en Bygnings Konstruktion eller dens Enkeltheder, og, om end lidt mere, kun løselig dvæle ved saadanne Former, som f. Ex. en Gesims eller et Søilekapitel og den Maade, hvorpaa de ere hugne, men som dog, især naar de har hørt en Bygning omtale, og kanske endnu mere, naar der spørges om et Mindesmærke fra vor gode gamle Tid, har Lyst til at lære den at kjende, saaledes som den viser sig individuelt til Forskjel fra andre Bygninger. De ville see Gjenstanden paa Papiret, som den kan sees i Virkeligheden, perspektivisk, under en god Belysning med dybere Skygger og Lyspartier, overhovedet med malerisk Virkning. I et Værk, som dette, tror jeg ogsaa, at denne Fordring kunde være rimelig nok, især da det gjælder det bedste arkitektoniske Monument, som Landet eier. Men jeg frygter for, at Skuffelsen her hos Mange vil blive meget stor. Af det Indre er der kun yderst faa Partier fremstillede perspektivisk, og hverken disse eller de tilsvarende af det Ydre har noget Tiltalende ved sig, men ere meget mere næsten uden al æsthetisk Virkning.

Paa den anden Side er der Flere, som ville gaa dybere i Tingen, og derfor kræve at Kunsthistoriens absolute Fordringer skulle gjøres Fyldest. De ville ikke alene have Kirken perspektivisk fremstillet, men ogsaa see, hvorledes den er konstrueret i det Store som i det Enkelte, og hvorledes Detaljerne ere behandlede, for at have et fuldstændigt Materiale af Kjendsgjerninger til at domme om, naar Kirkens enkelte Dele ere opførte, i hvilket Forhold den staar til den anvendte Stil paa dennes forskjellige Udviklingstrin, samt hvorvidt der i Bygningen kommer noget tilsyne, der kan berige de andensteds vundne kunsthistoriske Resultater med noget Nyt. Men jeg tror, at ogsaa disse ville blive skuffede. Flere Enkeltheder ere ei nøiagtigt gjengivne; men her, hvor det ikke er Stedet at give en fuldstændig Liste derover, vil jeg blot anføre, at de Brudstykker, som ere levnede af det lavere Chors Gesims (og Brystværnet derover) samt af et Klerestorievindu, enten ere saa smaat afbildede, at man ikke kan danne sig nogen rigtig Forestilling derom, eller ogsaa urigtigt gjengivne, og fra disse Dele maatte der dog hentes Bibrag i Tilfælde af Kirkens Restauration. Dernæst er der en Mangfoldighed af de forskjellige Hovedpartier, om hvis egentlige Beskaffenhed vi kun faa meget lidt Besked. Dette gjælder i sin Helhed om Sideskibene. Her maatte der først og fremst gives baade Lang- og Tversnit; det samme er Tilfældet med Kapitlet, Kapellerne i Choret og i Vestfløien; vi maatte have et Langsnit af Mellemskibet saaledes, at det eneste Stykke, som nu staar igjen af dets Triforium, kunde sees, fremdeles geometriske Tegninger af Gavlernes Ydre i Tverskibet og dets Kapeller, af det omtalte Galleri over Chorbuen o. s. v. Der savnes ogsaa Profiler af mange Enkeltheder, i alle Fald i saa stor Maalestok, som kunde ønskes.

Vil man gjøre de nuværende kunsthistoriske Fordringer gjældende, kan jeg derfor ingenlunde være enig med M. (S. 4) deri, at Værket giver „nøiagtige Afbildninger." Og det sidste staar vel i Forbindelse med, hvad M. (S. 5) siger, at Værkets Hensigt for en Deel var „at sætte Enhver, der interesserer sig for Sagen, istand til, saavidt skee kan, at lære Bygningens Charakteer at kjende, uden at have været paa Stedet selv, og saaledes baade med Hensyn til den allerede besluttede indskrænkede Restauration, og for det Tilfælde, at der senere skulde blive Tale om at restaurere Kirken i en mere udstrakt Maalestok, at give baade Landets egne og Udlandets Kunstnere et nogenlunde fuldstændigt Materiale til at kunne danne sig en bestemt Forestilling om, hvorledes Bygningen i dens beste Dage har seet ud, og følgelig, hvorledes Restaurationen maatte blive at foretage." Men en saadan Fordring kan neppe siges at være fyldestgjort ved dette Værk. Og jeg tror endog M. selv har følt det ved at skrive Texten dertil. Havde alting været i Orden, skulde Kirken gjennem og ved Tegningerne i klare Træk for Enhver have stræbet sin egen arkitektoniske Historie.

Foruden de 28 Plader, der fremstille Kirken som den er, indeholder Bogen 3 Plader, som tillige med det i forrige Artikel meddeelte Træsnit ifølge M. (S. 46) ere „Forsøg paa at fremstille Kirken i dens oprindelige Udseende," og saaledes strengt taget Værkets Opgave uvedkommende.

Pl. 31, som fremstiller en Deel af det lavere Chor, giver ikke Anledning til nogen Bemærkning, uden forsaavidt det ved en nærmere Undersøgelse skulde vise sig, at den før omtalte af Professor Munch fremsatte Formodning, at der i denne Deel af Kirken ikke har været Piller, er rigtig.

Ved Pl. 29, der indeholder Kirkens Grundplan „maa det, som M. anfører S. 46, dog mærkes, at den ei strengt holder sig til virkelige Maal, men søger

at gjennemføre en større Regelmæssighed og Symmetri end den, der i Virkeligheden findes eller har fundet Sted. Den maa saaledes nærmest kaldes en Rekonstruktionsplan." Men ved en Rekonstruktion forstaaes jo sædvanlig en Fremstilling, som viser Gjenstanden saaledes, som den oprindelig antages at have været, og var dette Tilfældet, kunde Bladet til Nød hevde sin Plads i Værket. Nu derimod er det ikke alene overflødigt men unyttigt; thi der spørges jo aldeles ikke om, hvorledes Bygningen i den omhandlede Deel, det lavere Chors Sideskibe, burde have været, og i Tilfælde af en Restauration, vilde der naturligviis heller ikke blive Tale derom, hvorimod man kun vilde holde sig til, hvorledes Kirken er eller har været i denne Deel.

Pl. 30 og det Træsnit, som gjengaves i forrige Artikel, vise, hvorledes Arkitekt Schirmer antager, at Kirkens Ydre, seet fra to forskjellige Sider, oprindelig var. Derom gjør M. følgende Bemærkninger (S. 46-47). „Vi behøve her neppe at gjentage, at vi ere langt fra at paastaa, at Kirken i sin Velmagtstid netop har seet saaledes og ikke anderledes ud. Ikke at tale om, at det er meget tvivlsomt, hvorvidt den nogensinde blev saa fuldstændigt udarbeidet, som det her er fremstillet, maa det ansees umuligt, endog for den kyndigste Ecclesiologist efter det omhyggeligste Studium af Middelalderens Kirke-Architektur, at kunne slutte med fuldkommen Sikkerhed fra Udseendet af de forhaandenværende Levninger af en halv ødelagt Kirkebygning til hvorledes hver enkelt af de undergaaede Dele har seet ud i alle sine Detailler. Dertil støder man i de Kirkebygninger, der endnu ere vedligeholdte, paa altfor mange Særegenheder og Inkonsekvenser. Alt, hvad man kan indestaa for, er Hovedformen og Stilen i det Hele taget, saavelsom, at hvis Kirken havde været nedbrændt i 1350 og opført paa den her antydede Maade, vilde neppe Nogen have haft noget imod Stilen og Enkelthederne at indvende. Det er, som tidligere nævnt, meget rimeligt, at Vest-Taarnene ikke have været opførte mere end halvveis, at Hovedtaarnet har haft en anden Form m. m.; ligesaa er det heel rimeligt, at der langs Tagskjegget har gaaet et Parapet eller Brystværn, at Rummet mellem Vesttaarnene og Vestgavlen har været lukket ved en Muur o. s. v.; men alt dette hører til det mindre Væsentlige, og det ene kan være ligesaa godt som det andet."

I den første Deel af disse Bemærkninger kan jeg vistnok være enig, men heller ikke i mere. Thi naar det dernæst garanteres, at Ingen vilde haft Noget at indvende imod den givne Fremstilling, hvis Kirken havde brændt og derefter var bleven opført paa denne Maade, saa var det just det sidste, som skulde paavises, og Garantien bliver saaledes i en Forstand meget let, men i en anden yderst svag, da man vistnok skal have Vanskelighed for, jeg vil ikke sige at bevise, men endog kun at bringe det til nogen Rimelighed, at der i 1350 vilde blevet anvendt disse Former.

Domkirken, seet fra Nordost og i restaureret Stand efter Architekt Schirmers Plan.

Dernæst ved jeg ikke, hvorfor det er „meget rimeligt," at Vesttaarnene aldrig har været færdige. Sagen er, at der neppe gives noget Udsagn at holde sig til hverken i denne eller i modsat Retning. Jeg har idetmindste ikke kunnet opdage noget Andet, hvortil M. her støtter sig, end hvad Schøning anfører: at der af Lensherren Ludvig Munk ifølge Kirkens Regnskab kun blev solgt Steen af Taarnene til et Beløb af 18 Daler. Men dette siger lidet, da der efter Reformationen og før hans Tid kunde været borttaget en heel Mængde Steen til forskjellige Øiemed; og det faar endnu mindre Betydning, naar der lægges Mærke til en af de Anklageposter, som blev fremsat under Sagen imod ham 1597, og hvori det ikke blot heder, at han havde „skjendt" „denne skjønne Kirke" „og ladet af nederbryde, og en Part af Stenen bortsolgt til Borgerne her udi Byen (Throndhjem) og Andre," men ogsaa i umiddelbar Forbindelse dermed tilføies „hvoraf en Part er ført til Regnskab, en Part ikke."

Naar M. endelig finder det rimeligt, at Hovedtaarnet og de øvrige nævnte Dele har havt en anden Form, end Schirmer antager, saa kan følgelig ikke det sidste „være ligesaa godt som" det første; thi man maa jo holde sig til det, som har størst Rimelighed for sig, endog om de vedkommende Former hørte „til det mindre Væsentlige," hvad der ingenlunde er Tilfældet.

De Former, M. sigter til, ere udentvivl de samme, som jeg tidligere har udtalt mig for i Aftenbladet (Januar 1855). Denne Anskuelse er der udførlig begrundet, og jeg kan derfor her indskrænke mig til Følgende. Jeg har sagt med Hensyn til Hovedtaarnet, at da der Intet vides om dets oprindelige Udseende, og Kirken i sin Heelhed har en skarpt udpræget engelsk Karakteer, saa bliver det rimeligt at tage Forbilledet fra England, og dette vilde lede til at man maatte bestemme sig for saadan Form som f. E. findes i Lichfields, Chichesters og flere Kathedraler, det vil sige et aattekantet og meget høiere Spiir end Schirmer har fremstillet og tillige omgivet af et Brystværn med smaa Hjørnetaarne. I de øvrige Punkter derimod støttede jeg mig ikke til Rimelighed alene, men paaviste, for det Første hvad Østfløiens øverste Vinduer angaar, at det oven berørte Brudstykke deraf, som endnu er levnet i den søndre Vegs vestre Hjørne, giver et tydeligt Vink om, at Formen maa have været noget anderledes, end Schirmer formoder, samt ligeledes med Støtte af forhaandenværende Levninger, at Gesimsen har været meget rigere end hos Schirmer og bærende et Parapet eller Brystværn foran Taget saaledes som vi ogsaa kan see paa engelske Bygninger. Endelig har jeg sagt, at Vestfaçaden umuligt kan have været som Schirmer tror. Jeg fremsatte derved det Spørgsmaal, om der kunde paavises nogen middelaldersk Kirke med saadan Façade, men har endnu ikke faaet Svar derpaa. At spørge derom, kan saaledes ikke nytte, men jeg vil ligefrem sige, at jeg idetmindste har ikke kunnet

opdage nogen lignende; hvorfor? fordi den staar i Strid med den Tids Tanke ved en saadan Façade, der havde til Hensigt at gjøre en imponerende Virkning og ligesom skulde overtale til at tro, at Alt var større end det virkelig var. Det første Skridt dertil blev gjort i Nordmandiet endnu under den rundbuede Stil, idet man satte et Taarn foran hvert af Sideskibene. Dette blev senere bibeholdt i den nordfranske spidsbuede Stil (f. Ex. Kathedralerne i Paris og Rouen) dog saaledes, at man gjorde Taarnene mægtigere. I England blev Anlægget i flere Tilfælde drevet endnu videre, men intetsteds saa vidt, som i Wells Kathedral, hvor Taarnene i sin Heelhed ligge udenfor Sideskibene hvad der kun har eet Sidestykke nemlig i Throndhjems Domkirke, dog med den Forskjel, at her hele Veggen ligefra Taarnenes yderste Hjørner er uden noget Fremspring. Dette viser nu, at Domkirkens Façade i endnu høiere Grad, end de tilsvarende engelske, har havt fremherskende horisontale Inddelinger og været uden saadanne Aabninger, som hos Schirmer, mellem Taarnene og Hovedskibet. Naar man derfor af de Levninger, som endnu findes af Vestfløien, i Forbindelse med Façaderne i Wells og Lichfields Kathedraler, hvormed ogsaa M. (S. 31, 39 og 41) finder at Ligheden er størst og hvortil der følgelig maa sees hen for at supplere det Manglende, vilde rekonstruere Domkirken i denne Deel, da maatte den sikkert komme til at blive meget forskjellig fra Schirmers Plan. Der vilde da neppe heller være Tale om, saaledes som i hans Udkast, at Hovedskibets hele Vindue med en Roset, thi saadant træffes vel andre Steder fornemmelig i Frankrige, men er aldeles ukjendt i engelske Kirkebygninger.

Over Vinduerne i Vestfløiens Sideskibe sees anbragt Arkivolter, hvad der ikke findes i Virkeligheden, hvorimod de Vegbuer, der, som det mindre Træsnit viser findes paa Nordfløiens vestre Side, mangle. Men dette hidrører vel kun fra mindre korrekt Tegning og kan følgelig ikke lægges nogen Vægt paa.

Disse Spørgsmaal om, hvorledes Bygningen saa ud, da den stod i sin Velmagt, har unegtelig sin Interesse, men ere maaske til liden eller saa godt som ingen praktisk Nytte, fordi jeg tror, at Kirken, idetmindste hvad det Ydre angaar, hverken bør gjengives eller vil blive gjengivet de Former, som den oprindelig maatte antages at have havt, hvorom mere i næste Artikel.

Literatur.

Munchs Maanedsskrift 6 B. 2 H. indeholder, foruden flere oversatte Stykker, en original Afhandling af Kand. mag Ludv. Daae om „Stavanger Stifts tvende første lutherske Superintendenter" (Jon Guttormsen og Jens Riber). Dette tildeels af utrykte Kilder hentede fortjenstlige Bidrag til Norges Kirkehistorie efter Reformationen, i Forening med Fayes tidligere omtalte Monographier i lignende Retning, vækker atter Ønsket om ogsaa for Christiansands Stift at faae en fuldstændig Præstehistorie.

Svensk Literatur. Det er kun sjelden, at vi have Anledning til at omtale Broderfolkets literære Frembringelser. Mangel paa god Villie er imidlertid ikke Grunden hertil; det Hele skriver sig fra de ugunstige Kommunikationsforholde mellem Norge og Sverige. Medens vi saa at sige modtage de fleste kjøbenhavnske Skrifter endnu inden de averteres tilsalgs dernede, hengaar der flere Uger efterat de svenske Blades Anmeldelser af svenske Skrifter alt ere gjengivne udtogsviis i vore Dagblade, inden Skrifterne selv naae hid til os; og dette endog om vedkommende Forlæggere eller Forfattere vise den Opmærksomhed, strax at sende Exemplarer. Omtalen af svenske Skrifter vilde i saa Tilfælde altsaa letteligen egne sig til den af os antagne Benævnelse af „gamle Nyheder," uden at have den varigere Interesse, som vi have paaregnet for hvad vi ellers have henført under denne Rubrik. Et Skrift, som vi nylig have modtaget, bringer os imidlertid til at oversee Hensynet til denne Nyhedens kravfulde Interesse, fordi det her gjælder et skandinavisk Øiemed i aandelig Henseende (thi kun det Slags Skandinavisme erkjende vi). Skriftet er: *Nya nordiska Dikter och Skildringar af Finska, Danska, Norska och Svenska författare.* Stockholm 1859. 170 S. 8. Udgivet af Axel Kullberg. Dette Skrift, der har til Hensigt at samle i et Totalbillede Arbeider af de fornemste Digtere i de tre skandinaviske Riger og saaledes virke til en literær Skandinavisme, er luxuriøst udstyret og ledsages af et ganske vakkert Portræt af Bernh. Beskow. Bogen aabnes med et Digt af Runeberg (Dunckers Dødsdag), der nærmest slutter sig til denne berømmelige Digters „Fenrik Ståls Sägner," hvortil en Fortsættelse nu skal kunne ventes. Derefter følger et Digt af endnu en Finlænder, Topelius, og derefter Digte af større eller mindre Værd af Danskerne C. Hauch, Ingemann, Ploug, Chr. Richardt og H. C. Andersen (af den sidste kommer længere hen ogsaa en „Historie.") De bidragsydende Svensker ere Bjursten, Bøttiger, Nybom, Ørvar Odd (Sturzenbecker), Prinds Oscar Fredrik, F. Sander, Talis Qvalis og Bernh. v. Beskow. De Nordmænd, som have ydet Bidrag til Bogen ere: L. Dietrichson (tre Digte), A. Munch (Ved Genfersøen, tidligere trykt i et norskt Dagblad, men her forandret) og B. Bjørnson („Faderen," et Livsbillede, der skjønt kun to Blade giver et heelt poetisk Billede). — At Udgiveren har søgt Bistand hos flere Poeter, end de ovennævnte, er os bekjendt. Men naar han desuagtet er gaaet glip af denne Bistand, bliver det ikke hans Skyld. Vi kjende godt denne pripne Mine, som disse Folk, der sidde inde med „Gudernes Sprog," indtager nuomstunder fremfor i tidligere Dage. Hr. Evald, en for sin Tid og endog i Nutiden velrenomeret Poet, „sadlede sin Pagasus" for den lempelige Skydsbetaling af en Daler. Og Henr. Wergeland skrev henved hundrede Aar efter Farcer kun for at faa Hø til „Veslebrunen sin" - det var nu engang et digterisk Øg, som skulde ernæres. Men nu staldfodrer Enhver sin Pegasus saa godt han kan, vægrer sig for den ordinære Skydspligt, men kræver dog hvert Øieblik Æren for at være en driftig Borger paa Aandens Feldt. Der er ikke den danske Stats Pensionering af Poeterne, som hidkalder denne Klage, - tvertimod vore egne Poeter ere ligesaa seendrægtige i sine Leverancer som de danske Pensionister. Det er den Klage, som Forretninsmanden altid kan føre over Efterladenheden; den falder undertiden noget grel, men man lærer dog, at Efterladenhed ikke er at anbefale, selv ikke i Poeternes Sphære.

Norge.

Christiania. Den 10de Decbr. bifaldt Storthinget med 102 mod 10 St. Konstitutionskommitteens Indstilling om Forandring i Grundloven og Rigsakten derhen, at den til Thronen nærmest arveberettigede Prinds, saafremt han har opnaaet den for Kongen fastsatte Myndighedsalder, skal forestaae Regjeringen i de Tilfælde, hvor Interimsregjering, paa Kongens Reise udenfor Riget eller Sygdom, hidtil har været anordnet. Ligeledes bifaldtes med 89 mod 23 St., at Interimsregjeringens Medlemsantal indskrænkes fra 20 til 8.

— Storthinget har bevilget 4000 Spd. til Udgivelse af en Godtkjøbslæsebog for Almueskolerne og 200 Spd. til Vægkarter for samme Skoler.

— Det er endelig lykkedes at danne et nyt dansk Ministerium: Rottwitt Konseilspræsident og Justitsminister — Holsteen; Blixen-Finecke Udenrigsminister — Slesvig; Generalmajor Thestrup Krigs- og Marineminister; Etatsraad Westenholz Finantsminister; Kammerherre Jessen Indenrigsminister og Skoledirektør Borgen Kultusminister.

— Som tidligere gjennem Nyhedsbladet og flere af Dagbladene er fortalt, blev der i Høst efterat Schübelers Udstilling var endt, sendt tre betydelige Samlinger af Frugt til Lüttich, Stuttgart og Breslau. Paa det sidstnævnte Sted, hvorhen samtlige Æbler, paa et eneste nær, ankom i fuldkommen frisk Tilstand, blev Frugten udstillet ved den maanedlige Udstilling den 4de Decbr., ved hvilken Leilighed Dr. Mehwald holdt et Foredrag om Frugtavlen i Norge. Referat om denne Udstilling og Foredraget meddeles herved i Oversættelse efter et af de hertil sidst ankomne Nummere af „Breslauer Zeitung."

„Sektionen for Frugt- og Havekulturens" Udstilling den 4de Decbr. indeholdt Følgende: 1) . . . . . . 2) . . . . . . 3) 36 Æblesorter, tildeels i flere Exemplarer, der ved det medfølgende Fragtbrev vare legitimerede som norske Produkter. Ved enhver Frugt har Indsenderen, Hr. Schübeler, Konservator ved det botaniske Musæum i Christiania, angivet Stedet og Breddegraden, hvorunder den er modnet. Den sydligste Frugt er voxet under 60° N. B., den nordligste i Stod under 64° 10′ N. B. Alle ere fuldkommen udviklede, og saa smukke, som de kun forekomme i de bedste Frugtegne Charakteristisk er den ualmindelig fine Skal, samt at der paa dem ei findes Træ- og Rustflækker, begge Dele en Følge af den større Fugtighed, der overhovedet udmærker Atmosphæren i Norge, og navnlig det stærke Dugnedslag. Referenten fandt de samme Egenskaber ved de Frugter, som Prinds Albert havde sendt fra de kongelige Haver i Windsor og Kew til den store Frugtudstilling i Gotha Høsten 1857. Fremdeles udmærker sig næsten alle fra de hos os forekommende Sorter, ved Bægerfladernes mærkelig stærke og regelmæssige Fladhed, saavelsom ved en fuldkomnere Udvikling af Bægeret selv; saaledes danner f. Ex. Bægerbladene paa Flaskeæblet (rødstribet Schlotteræble, Melonæble) en regelmæssig stærk og smuk Buket. Æblet er forøvrigt fuldkommen ligt den Frugt, der voxer hos os. Den store Kasseler Reinette har vel ikke ganske opnaaet sin sædvanlige Størrelse, men er forresten aldeles normal og har en smuk Farve. Som specifik norske Sorter, der endnu ikke ere bekjendte andensteds, fortjener at nævnes: Kaupanger, middelstor Frugt, hvor Bægerenden er meget flad, Bugen ganske nær Bægeret og mærkelig aftagende hen ad Stiklen til. Thorsteins-Æblet, saa kaldet efter sin første Dyrker, er en i Norge meget anseet Frugt, ligeledes af Middelstørrelse. Den maa efter det Ydre at dømme kunne bevares længe. Granat-Æblet fra Hardanger, middelstor smuk Frugt af dunkel citrongul Farve uden alt Rødt. Aga-Æblet, saaledes kaldet af Hr. Schübeler efter dets Frembringer, Bonden og Storthingsmanden Johannes Aga i Hardanger, en meget dygtig Pomolog og Frugtavler, der i 1847 har vundet denne Frugt af en Kjærne. Æblet er mere end middelstort, den kun lidet bemærkelige Bug sidder nær Stilken. Frugten tager kun lidet af henimod Bægeret og er ligelig afjævnet paa Bæger- og Stilkfladerne, saa at den har Udseende af en kort Valse. Det fine Skals Grundfarve er gul, men de $^4/_5$ Dele af Frugten ere bedækkede med et smukt Lakrødt, deels som Striber, deels som Prikker.

Da netop disse ægte norske Sorter uden Tvivl i særdeles Grad egne sig til Dyrkning i vore barskere Bjergegne, vil Sektionen søge at forskaffe sig Forædlingskviste af dem. Dette vil saameget lettere lykkes den, som fornylig Forbindelsen med Hr. Schübeler ved Hr. Geheimeraad Goepperts Nærværelse i Christiania endnu nøiere er bleven knyttet. Endnu maa bemærkes, at Referenten vel kun har smagt et eneste Æble, der havde et fint. meget saftrigt og velsmagende Kjød, men at man af Frugternes fine aromatiske Duft tør slutte sig til deres Smag.

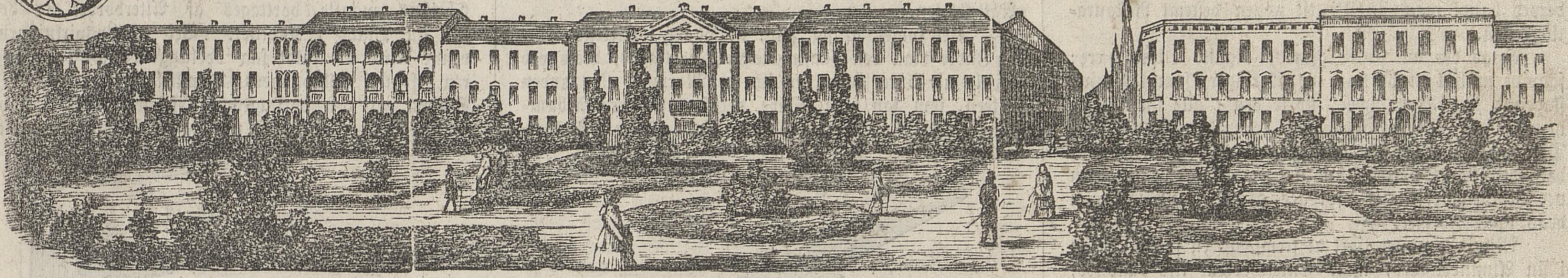
Af det meget interessante Foredrag, som Hr. Dr. Mehwald holdt over Frugtkulturen i Norge, kunne vi kun fremhæve nogle Hovedpunkter. At i Norge indtil over 65° N. B. Frugt endnu trives, navnlig ved Havbugterne (Fjordene), ligger deels i sammes beskyttede Beliggenhed, men endnu mere i Golfstrømmens Nærhed, der tilfører Landet Varme, hvisaarsag ogsaa Nordenvindene gjerne der netop ere de varme Vinde. Desuden lader Lysets Indvirkning i de lange Sommerdage Frugterne modnes i langt kortere Tid end hos os. Æbletræet voxer vildt i Norge, hvoraf det lader sig forklare, at nye Æblesorter der kunne opstaa. Vilde Pære- Kirsebær- og Blommetræer forekomme ikke; den Angivelse, at der gives Kirsebærskove i Norge, er neppe rigtig, derimod finder man meget smukke, dyrkede Kirsebærtræer.

Æbletræerne blive indpodede over Roden, Pære- og Kirsebærtræerne gjerne i Kronen. Alle Frugttræer opelsker man retstammede, selv om de ogsaa i det høieste Norden kun naae en Høide af 4—5′. Under Frugttræerne saaer man Græs, fordi Jordens Opbrydning under den strænge Vinterkulde vilde være til Skade for Rødderne; ogsaa vilde Jorden om Vaaren, naar de store Snemasser tø op, blive altfor meget bortvasket. Valnødtræet bærer endnu i det sydlige Norge Frugter, der modnes. Det nordligste Valnødtræ er vel det, der voxer paa Præstegaarden i Frosten omtrent under 64° N. B., og som hvert Aar grønnes, men ei bærer nogen Frugt. Vinstokken bliver opelsket i det sydlige Norge ved Huusvæggene og bærer modne Druer. Det er især de 3 Sorter, den tidlige Leipziger, den blaae Frankenthaler og van der Lahndruen. — Det smukke Kart af Professor Munch tjente væsentlig til at anskueliggjøre Foredraget

— Da vi i f. Nr. talte om Besættelsen af Lærerposterne ved Universitetet og Ønskeligheden i at der med Hensyn til deslige Besættelser knyttedes en nærmere Forbindelse mellem Nordens fire Universiteter, maatte vi, paa Grund af Artikelens Knaphed, være beredte paa en mulig Misforstaaelse af vore Ord, uden forsaavidt netop Hovedsagen angik, hvorom vi troede at have udtrykt os tydeligt nok. Dette er ogsaa indtruffet, idet en Forf. i Chr.-Posten, som ellers er enig med os i selve Sagen, har troet paa den ene Side at maatte fremhæve Kand. Waages Dygtighed til at beklæde den ledige Lærerpost i Chemi og paa den anden, hvilken ringe Udsigt der er til fra Sverige at faae nogen dertil skikket Mand. Det bliver da nødvendigt, her at bemærke, at naar vi have bragt i Forslag en anden Maade at besætte Universitetets Lærerposter paa, er det ikke fordi Waage eller nogen Anden er udseet til at beklæde den eller den Post eller fordi vi tvivle om hans Begavelse - tvertimod have vi i dette Stykke hørt meget fordeelagtige Domme om ham, - men fordi vi i Almindelighed finde noget Huult ved den hos os brugelige Maade at gjøre Universitetslærere paa, enten saa det er den, at sætte Subjekter i Lære for at udfylde de øieblikkelig opstaaede Vakancer, eller Stipendiatmethoden, hvorved der med Opofrelser af Tusinder uddannes Mænd til at indtage de Poster, som antages snart at blive ledige. Erfaringen har i begge Stykker godtgjort Urimeligheden. Det er ofte ligesaa umuligt paa Forhaand at sige, hvorvidt en ung Mand vil blive nogen dygtig Universitetslærer, saasnart kun Staten har kostet et Par Aars Lære paa ham, som det er urimeligt - baade mod Posten og Individet - at indrømme et permanent Stipendium i det eller det Fag, hvor man tror Vakance vil indtræde,. Vakancerne have altfor ofte spottet Beregningerne i Kollegiet, til at dets foreløbige Skjøn skulde fremdeles afgjøre, hvor Fremtidens Behov først indtræder, og til at man fremdeles skulde finde det tilraadeligt at benytte en i og for sig selv saa gavnlig Institution som Stipendiernes i Levebrødets Retning, selv ikke under Skin af at hindre Nogen fra at gaae over i andre Livsstillinger. En Læretid af tre Aar med Statens Understøttelse vil vel i Almindelighed findes tilstrækkelig. Derved vilde flere komme til at prøve sine Kræfter og et større Antal af videnskabeligt uddannede Mænd til at vælge imellem altsaa opnaaes. Mange vilde vel da ikke gaae Stipendiatbanen, fordi den ikke mere efter Venten og Flid ligefrem førte til et godt Levebrød; men derved vilde lidet tabes, da de Mænd, for hvem de gode Befordringsudsigter ere en Hoveddrivefjæder, sjeldnest ere dem, der besjæles af den mest levende videnskabelige Sands. — Forøvrigt er det vor Mening at de ovenomhandlede mislige Forhold neppe paa en tilfredsstillende Maade kan udjævnes, medmindre vi sætte os i en nærmere Berørelse til Broderuniversiteterne. Det er ikke Trang til Forsyning af Videnskabsmænd udenfra, som her har bestemt vor Udtalelse, men det er Hensynet til den fælles Baade, som Nordens tvende Folkeslag vilde have af en Udvexling af Kræfter netop paa dette Felt. Den Omstændighed, at Hvo der arbeider i et specielt Videnskabsfag, har Udsigten til Ansættelse ved ethvert af de fire Universiteter, hvor Vakance først indtræffer, vil bringe Mange, som nu gaae de „praktiske Veie," eller endog fortabes, til med Hengivenhed at dyrke den Videnskab, hvortil Ens Hu stod, men som ingen Udsigter aabnede i eget Fædreland. — Og dog er dette ikke Alt hvad der ved en saadan videnskabelig Udvexling vilde vindes. Der kommer endnu en anden Faktor til, nemlig det Kjendskab til Naborigernes Institutioner og Forholde, som vilde fremmes ved den antydede Maade at besætte Universiteternes Læreposter paa. Man vilde ved denne Samvirken maaskee finde Betænkeligheder i de forskjellige Folks Nationalitetsbestræbelser. Men hertil kunne vi sige, at skal der gives Forholde, hvori disse intet sondrende Element slynge ind, saa maa det være de fremhævede, de reent videnskabelige - paa de exakte Videnskabers Felt. — Vi gjentage, at naar vi har bragt paa Bane en Udvexling mellem de videnskabelige Kræfter ved Nordens Universiteter, er dette ikke fordi vi finde en særdeles Trang til fremmed Tilførsel, men fordi vi troe, at kunne gjøre Lige for Lige, skjønt paa forskjellige Feldter, og at vi saaledes, paa samme Tid som vi hente fornøden Bistand i et eller andet Fag fra det kjøbenhavnske eller de svenske Universiteter, kunne gjøre Gjengjæld i andre. Og hvad vi fremfor Alt vilde lægge Vedkommende paa Hjerte, var den Ting, at naar de herefter see sig om efter fremmed Bistand ved Universitetet her, skulle de først ogfremst see ind om til Broderuniversiteterne, for ikke at gaae over Bækken efter Vand. Findes ingen der, da er det tidsnok at tye til Tydskland, for i dette rige Lærdommens Land at faae Undsætning, og hvorfra man virkelig nu ogsaa tre Gange har faaet sjelden dygtige Kræfter.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 52. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 25de December 1859. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 8. Aarg.

Indhold.

Throndhjems Domkirke

og det nyeste Værk derom

(Af N. Nicolaysen.)

VI.

Sidste Artikel.

Frankrige er det Land, hvor man nok først begyndte med at restaurere Mindesmærker fra Middelalderen, i alle Fald, hvor saadanne Restaurationer ere foretagne paa de fleste Steder og i størst Maalestok. Den Øvelse, som derved er opnaaet, og de store kunstneriske Kræfter, som Landet eier, skulde saaledes lade formode, at det i denne Henseende stod meget høit og kunde betragtes som et Mønsterland for Andre. Men mange Stemmer, især fra England, har i senere Tid udtalt det Modsatte. Vi vil kun anføre, hvad en af Frankriges egne Sønner, den bekjendte Archæolog De Caumont, skriver derom i November 1855.

„Allerede i længere Tid have vi med Smerte seet Arkitekterne nedbryde vore Monumenter fra Middelalderen, for at opføre dem paa ny, under Paaskud af at restaurere dem. Vore Indsigelser have ei ladet vente paa sig og været energiske nok, men de har ikke kunnet standse Ondet. Naar man betragter Restaurationsarbeiderne som en Indtægt, der skal vedvare, og man ikke har Uegennyttighed eller Kunstkjærlighed nok til at modstaa denne tillokkende Vinding, behager man sig i at nedbryde, hvad der er fuldkommen opført, for at have langvarige Arbeider at udføre og Honorarer at opbære gjennem en lang Aarrække. Man begynder med at istandsætte een Stræbepille, dernæst to, senere tre, og lidt efter lidt alt det Øvrige. Kun Skade for de Bygninger, der komme under Hænderne paa visse renommerede Arkitekter; de ville forsvinde for at give Plads for ganske nye Kopier!

„Vi ere ikke alene om at beklage denne ulidelige Retning af de foregivne Restaurationer, som heller burde kaldes Destruktioner. Mere end en Antikvar har forenet sin Indsigelse med vor, og vi kunde, om fornødent, blandt disse anføre de mest anseede Navne. Just nu, takket være den Samling af Fremmede, som Udstillingen har trukket til Paris, har vi kunnet overbevise os om, at vor Synsmaade deles af Tydsklands og Englands mest udmærkede Archæologer. Hr. Baron von Quast, Generalinspektør over Kongeriget Preussens Mindesmærker, hvem sikkerlig Ingen skal nægte den største Kyndighed, sagde til mig i sidste August Maaned: dersom Architekterne i Preussen vovede at gjøre, hvad jeg seer de gjøre i Frankrige, og jeg ikke kunde standse dem paa denne beklagelige Vei, gik jeg lige til Kongen og forlangte min Afsked som Generalinspektør.

„Siden Hr. Baron von Quast udtalte sig saaledes med denne tydske Ligefremhed, der er saa sjelden hos os, har han gjennemreist de interessanteste Strøg af vort gamle Frankrige, men hans Mening er ikke bleven forandret, som han ganske nylig skrev mig til fra Berlin. Efterat han har opregnet de Mesterværker, som han i Følge med Hr. de Verneilh havde iagttaget i Frankrige med den fine Takt, som charakteriserer denne Videnskabens og Smagens Mand, til hvem Preussen har betroet Opsynet over sine Mindesmærker, tilføier Hr. von Quast: „Midt iblandt de ypperlige Kunstværker, som jeg beundrede i alle Eders Provindser, blev min Sjel bedrøvet og forstyrret ved de ulidelige Restaurationer, som jeg opdagede overalt. De med saa store Omkostninger restaurerede Mindesmærker ere ikke mere de gamle; de ere ikke andet, end nøiagtige Kopier deraf. Jeg har seet Taarne og andre betydelige Bygningsdele nedbrudte Steen for Steen og opbyggede igjen fra Foden til Toppen. I Angouleme, tæt ved et saadant fornyet Monument, saa jeg en ny Kirke ganske i samme Stiil: de samme Profiler, det samme Bladværk og de samme karrikerede Hoveder. Man skulde ikke kunne sige, hvilket af disse Monumenter var ældst; det er en Lidelse for en Antikvar at see de mest authentiske og verdifulde Monumenter, som der gives, saaledes sønderbrudte og fornyede. Jeg har truffet samme Slags Restaurationer overalt; det er en stor Ulykke ikke alene for Frankrige, men for hele Verden, og denne Maade at gaae frem paa er sikkerlig ikke noget Vidne om moderne Civilisation. Jeg vilde aldrig tillade saadanne Restaurationer i Preussen; jeg vilde ikke engang taale Murenes Afskrabning. Ved min Tilbagekomst til Paris ansaa jeg det for min Pligt at forlange en Audients hos Kultusministeren Hr. Fortoul. Han modtog mig med megen Velvillie. Jeg veed ikke om det, jeg sagde ham om de sørgelige Restaurationer, som jeg havde iagttaget i Paris og andre Steder, var af den Natur, at det gjorde noget Indtryk paa ham. Jeg troer, det vilde være meget nyttigt, om De og det Selskab, hvori De er Præsident, vilde kjæmpe imod denne beklagelige Retning, for at gjøre en Ende derpaa, hvis det er muligt. Hr. Didron, hvem jeg meddeelte mine Indtryk, er ganske af min Mening."

„Vi takke hjertelig Hr. Baron von Quast for, at han saa oprigtig har sagt Kultusministeren, hvad han tænker om vore franske Restaurationer; vi tvivle ikke paa, at Ministeren er opfyldt af god Villie, og ligesaameget som os, af Ønsket om, at Sagerne maatte gaa bedre; men Hr. von Quast i sin tydske Ærlighed veed maaskee ikke, at i Frankrige kan selve Ministerne ei altid forhindre Ondet, naar man derfor maa føre Krig mod kollektive Interesser, og at en daarlig Organisation neutraliserer de klare, ædelmodige, uinteresserede Synsmaader; han veed ikke, at naar en privat Mand, som jeg, eller endog en høi Embedsmand, som han, har Mod til at sige Sandheden, blive de hos os lønnede for sin Opofrelse med Fornærmelser og Bagtalelser. Dette er Vaaben, som forøvrigt ikke nogensinde skal bringe hverken mig eller mine Venner til at vige, og han kan være sikker paa, at vi, om end med lidet Haab om et lykkeligt Udfald, skal anstrænge os af al Kraft for at standse det Onde, som han og vi med ham beklage."

Mange af disse Bemærkninger, navnlig de sidste, ramme heldigviis ei vore Forhold, og dette kan betragtes som en liden Erstatning for, at vi paa den anden Side maa savne de skjønne Mindesmærker, Frankrige eier. Alligevel tror jeg, at det Ovenstaaende vil kunne læses med nogen Interesse, da det viser de Fordringer, vor Tids første Kunstarchæologer søge at gjøre gjældende ved Restaurationer og deres tilfredsstillende Udførelse.

Norge er ikke alene forskjelligt fra Frankrige, men ogsaa fra flere andre Lande derved, at det næsten ingen saadanne Bygninger eier, som gjøre Fordring paa og tillade en Restauration, dette Ord taget i streng Betydning. Andre Steder har man Bygninger, som engang vare fuldstændig færdige, og nu kun skulle gjengives, hvad de have tabt ved Tidens Indflydelse og Forvitring; eller Bygningerne have fra først af kun manglet enkelte Dele, som nu skulle tilsættes, og om hvis Former der ikke kan være nogen Tvivl, da man i de færdige Dele har klare Vink til at gaa efter; undertiden ere endog de oprindelige Bygningsplaner bevarede, hvorved Sikkerheden bliver endnu større. Naar Talen er om Kirkebygninger, staar i mange Tilfælde ogsaa hele den Tids kirkelige og rituelle Tilstand, der saa disse Bygninger opføres, fremdeles ved Magt.

Ganske anderledes hos os. Næsten uden Undtagelse er det kun Kirkebygninger, hvorom der bliver Spørgsmaal, og man er her bunden af alle de Krav, som Hensigtmæssigheden i Retning af en efter Bygningens Anlæg forandret Kultus eller den protestantiske Gudstjeneste gjør gjældende; navnlig maa der i de fleste Tilfælde tilveiebringes rigeligere Lys, end Bygningen fra først af frembyder. Om en egentlig Restauration eller Gjengivelse af de oprindelige Former, kan der saaledes ikke være Tale, i det høieste kun om en Forandring med Bibehold af Stilen. Det er alene Fantaster, som kunne tænke paa det Første, og i saa Fald blev man nødt til at vende tilbage til den oprindelige Tilstand, hvori Gudstjenesten gik for sig under kunstig Belysning. Endog ved saadanne Kirker, som Stavangers Domkirke og Mariekirken i Bergen, kan der for Langskibets Vedkommende og med Hensyn til Formen af Vinduesaabningerne ingen større Fordring gjøres, end at de nogenlunde holdes i den oprindelige Stil.

Der gives neppe mere end een Kirke hos os, hvor man forsaavidt vilde have frie Hænder, nemlig Throndhjems Domkirke. Thi om det ikke kan siges, at den nu savner tilstrækkeligt Lys, saa vilde dette i en enkelt Deel eller i Skibet blive rigeligere, naar Kirken blev gjengivet sine formodede oprindelige Former; og om den herved ingenlunde overalt blev hensigtsmæssigere for vor Tids Gudstjeneste, saa blev den dog idetmindste i den omtalte Deel lidt rummeligere end nu og en Smule mere hensigtmæssig.

Men ved denne Bygning vil der for en væsentlig Deel og af andre Grunde ikke kunne tales om nogen egentlig Restauration, ikke engang om at opbygge noget, som er nedstyrtet, eller at udføre noget, som fra først af ei er blevet rigtigt færdigt, men om intet mindre, end Steen for Steen at nedbryde og igjen opføre omtrent en Trediepart af, hvad der nu staar. Nøiagtigt angivet i Tal, maatte hele Mellemskibets Vegge eller 2 Mure, hver af 40 Alens Længde, 30 Alens Høide og 3½ Alens Tykkelse aldeles bortskaffes og opsættes igjen af Kvadre, Piller, Søiler, Kapitæler o. s. v. Og hvilket Menneske kan borge for, at ikke Koret og Taarnet med deres 6—700 Aar gamle Mure, - allerede oprindelig maaskee som de fleste Mure fra Middelalderen svage i sin indre Forbindelse og end mere svækkede ved 3—4 Brande, - vilde ramle overende, naar hiine Mellemvægge, som nu i flere hundrede Aar har støttet dem, bleve bortagne, eller at de i alle Fald fik en saa alvorlig Knæk, at ogsaa de for en større eller mindre Deel maatte nedtages og opføres igjen. Og hvad blev saa det endelige Udbytte af alle disse Anstrængelser? jo naar det ene 50,000 Spd. efter det andet var unddraget de aandelige og materielle Krav, der nu staa og i en længere Fremtid ville staa paa Dagsordenen, havde vi kanske faaet en Bygning, hvori der kun var lidt igjen af det, hvorfor Opofrelsen egentlig var gjort, men som for største Delen bestod alene af nye Arbeider fra idag og igaar, uden Minder, uden Historie. Jeg har ogsaa engang troet, at Kirken lod sig gjengive sine oprindelige Former, men efterat jeg har seet den i Virkeligheden og baade ved Akers Kirke og andre Steder

lagt Mærke til, hvor daarlige disse middelalderske Mure i Grunden ere med deres stærke Udseende, især naar Ilden har virket derpaa, maa jeg reent ud sige, at jeg vilde ansee et saadant Arbeide for noget nær en Daarskab.

Deraf følger dog ingenlunde, at man skulde lade sem være lige, eller Intet gjøre, for at standse Kirken paa dens Vei til Undergangen. Og dette var egentlig det, som laa paa Bunden, da Private rundt om i Landet sammenskjød hele 10,000 Spd. og Storthinget i 1854 til en Begyndelse bevilgede 9000 Spd., thi derved bandt man sig ikke til nogen bestemt Restaurationsplan.

Hvad der nu skulde gjøres, maatte altsaa være: saavidt muligt at borttage de Aarsager, som kan virke skadeligt paa Bygningen; styrke den i alle sine Dele; hvor det er absolut fornødent, forny enkelte mindre Dele; men under alt dette dog have for Øie, naar det uden stor Opofrelse kan skee og forsaavidt Udgiften ved Vedligeholdelsen ikke forøges, at gjengive Bygningen dens tabte Former.

Men det nytter lidet at fremsætte en saadan Plan i sin Almindelighed, naar Enkelthederne ikke paavises, og jeg vil derfor gaa lige til disse.

Først maa Opmærksomheden rettes paa Grundvolde og Tagbedækninger. I første Henseende maa Jordsmonnet, som i høi Grad og navnlig i den østre Deel er voxet op over Fundamenterne, igjen bortskaffes, og ligeledes maa der sørges for, at Vandet faar frit Afløb derfra. — Høikoret maatte faa en Bedækning af saadan Form, som Architekt Schirmer har foreslaaet, Taarnet et Spir af en Høide, som kan stemme lidt bedre med den øvrige Bygning, end det nuværende; de andre Tage blive som de ere, hvis de kan bruges, i modsat Fald lægges der nye af samme Slags, som de nuværende, kun at Østfløiens hæves op til det gamle Spor, som sees paa Taarnet. — Det manglende lille Stykke af Østfløiens Gavl opføres af huggen Steen, og for at skaffe Lys ind paa Loftet, anbringes deri en Roset af saadan Form, som sees i Schirmers Udkast. — Tverskibets i 1666 af Teglsteen opsatte søndre Gavl ombyttes med en af huggen Steen og med saadanne Former og Aabninger, som man endnu kan see, at den nordre Gavl oprindelig maa have havt. — Hvis det maa ansees nødvendigt, hvilket nok er Tilfældet, nedtages en Deel af Høikorets nordre og søndre Kapel samt Udspringet ved Østfløiens Sydside, og opføres igjen i samme Form. — Kan Kapitelets nordre Veg styrkes paa anden Maade, borttages den i senere Tid tilsatte Muurstræver; de i dets Døraabninger og Vinduer indsatte Teglstensfyldinger borttages igjen, og Dørene baade her og andensteds i Kirken gjøres nye og stilmæssige. — Det følger af sig selv, at alle de Træskur borttages, der omgive Kirken, ligeledes de, som ere opsatte inde i Vestfløien. Denne ophører at være Arbeids- og Tømmerplads; dens Kapeller rensès; inde paa Pladsen foretages en Udgravning efter Pillernes Fodstykker eller Fundamenter, og hvis de findes, overdækkes de med Asfalt; medens der sørges for, at Pladsen forøvrigt bliver bedækket med et fiint Grønsvær. De omgivende Mure belægges med nye Tage, og hvis man ved et andet Middel kan erstatte de klodsede Stræbere, der støtte Facadens Vegge, blive de borttagne; de derværende saavelsom de to øvrige Indgange til denne Fløi forsynes med Gitterdøre af Jern uden Stil.

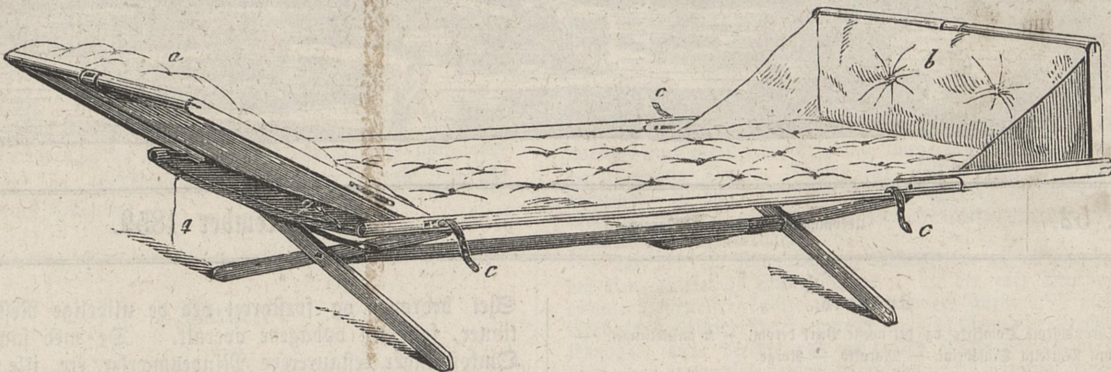
Dette hvad det Ydre angaar. I det Indre af Kirken maatte der for det Første borttages alt Skramleri fra den seneste Tid, følgelig hvad der blev opsat til Kong Carl Johans Kroning, Pulpiturer, lukkede Stole o. s. v., fremdeles Tverskibets Trælofter, som maatte erstattes med høiere liggende aabne Sperretag, hvortil Motiverne haves i Stavekirkerne, Vernes og Mæres Kirker, tildeels ogsaa i engelske Bygninger; ligeledes borttages de to nederste Trælofter i Taarnet, saaledes at man fra Gulvet igjen, som i gamle Dage, faar see den skjønne Omgang med de rige Buer, Søiler og Kapitæler; over Omgangen slaaes en Hvelving med Gurter af huggen Steen, men Kapper af graafarvede hule Teglstene eller Potter. Den klodsede Muur, som lukker foran Kapellet, hvori Angells Begravelse er, borttages og erstattes med et fiint Jerngitter uden Stil, og deri anbringes Kobberpladen med hans Portræt. — Er Loftet i Østfløien forsvarligt, beholdes det, som det er, dog saaledes at der ved Hjælp af Træribber, Sperrer eller lignende Midler tilveiebringes nogen Harmoni med, hvad der vil findes i Tverskibet. Gaar det an, søges der, deels ved at gjennembryde Mellemskibets Vegge og deels ved at tilmure nogle af de nuværende Aabninger, tilveiebragt en større Symmetri, hvorved tillige Lyset gjennem Sideskibenes Vinduer kan virke ind i Hovedskibet. Afgiver det Sidste efter denne Forandring tillige Støtte nok, blive Sideskibene igjen bedækkede med Hvelvinger, af den ovennævnte Slags. Den tilmurede Gjennemgang i nordre Sideskibs østre Ende aabnes igjen, for at lette Adgangen til Prædikestolen, som flyttes til denne Side af Mellemskibets Veg. — Hvis den over Høikoret i 1834 indsatte Hvelving af huggen Steen skulde udøve et skadeligt Tryk, ombyttes den med en ny, hvori Kapperne gjøres af det ovennævnte lette Materiale. Forøvrigt gaaes alle Enkeltheder i Høikoret paa det Omhyggeligste efter, og hvor nogen Svaghed i deres Forbindelse viser sig, borttages Aarsagen dertil; manglende Enkeltheder fornyes, og alle tilmurede Lukkelser, f. Ex. Rosetterne eller de mindre Huller over Kapellernes Indgange, aabnes igjen. Alteret faar sin oprindelige Plads i Midten af Aattekanten.

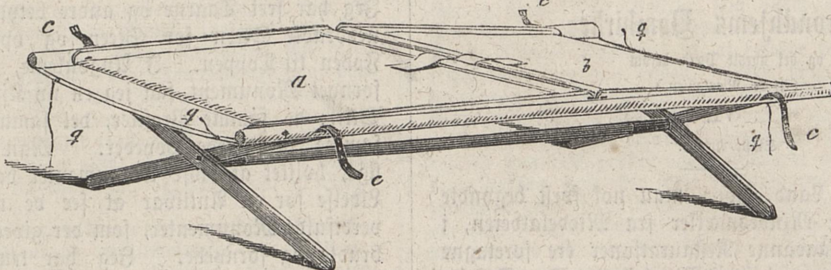
Det følger af sig selv, at baade i Kirkens Ydre og Indre maa den paasmurte Kalk borttages, deels ved Hjælp af Syre, hvor der ikke er Marmor eller anden Steen, som kan tage Skade deraf, deels ved Afbankning. Det sidste skeer ved Hammere og Kiler af Pokkenholt, hvorimod Redskaber af Metal paa det Strengeste forbydes, idetmindste overalt, hvor Udhugninger eller Profiler findes.

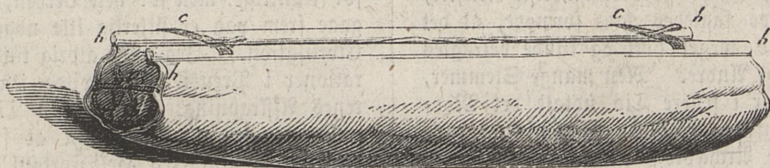
Ved at kaste et Blik over alt, hvad der ovenfor er bragt i Forslag, viser det sig, at Kirken, naar dette var udført, i det Ydre vilde blive omtrent, som den er, kun at Taarnet fik et Spir af lidt bedre Udseende, end det nuværende, medens Høikorets Bedækning dog blev, som den med Rimelighed kan antages oprindelig at have været. I det Indre derimod vilde baade Høikoret, hele Tverskibet med Taarnet, og under de ovenberørte Betingelser ogsaa Sideskibene i det nuværende Langhuus blive gjengivne deres med Grund formodede oprindelige Former. Til denne Restaurationsmaade knytter der sig ogsaa store og øiensynlige Fordele. Først og fremst vilde der herved kun blive Tale om en ringe Brøkdeel af det Beløb, 200,000 Spd., som tilforn har været bragt i Anslag og i hvert Tilfælde ikke var for høit sat; man vilde uden videre Undersøgelser og Forberedelser kunne gaa lige til Værket; Kirken vilde i mindre end en Femtedeel af den før kalkulerede Tid, 28 Aar, blive fuldstændig færdig til Brug for Menigheden; og hvad der fra et antikvarisk Standpunkt er af Interesse: Ingen af Bygningens oprindelige Dele resikerede derved at spildes eller endog ganske at forsvinde.

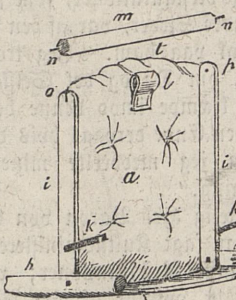
I større eller mindre Forbindelse med Restaurationen staar endnu et Par Ønsker. Det ene er, at Thorvaldsens Christus maatte borttages af Alterbordet og heller faa sin Plads i Kapitlet. Vel er Lysvirkningen i denne Kirke ikke fuldt saa ødelæggende for selve Figuren, som i Stavangers Domkirke, men paa begge Steder bør den borttages ved første givne Leilighed, fordi den gjør en yderst uheldig Virkning i en middelaldersk Kirke, især hvor Spidsbuen er fremherskende. At paavise Grundene til denne Disharmoni, ansees overflødigt, da uden Tvivl de Fleste, som har seet det, vil have havt Indtrykket deraf. Endog i reent kirkelig Henseende, synes jeg, en saadan Figur paa Alteret er ligesaa uheldig, som de nøgne Kors, der mere og mere komme i Brug i vore nye Landskirker, men her vistnok fornemmelig af økonomiske Grunde. Derved gjøres ogsaa Brud paa en ældgammel Tradition. Efter min Følelse giver Alteret først et rigtigt og fuldt Indtryk, som saadant, naar det har en bred og ikke overdreven høi Tavle, hvis Rammeværk ogsaa kan bringes i fuld Harmoni med Omgivelserne. Meget bedre passe Michelsens Apostle, uden Tvivl hans bedste Arbeider, men de fortjene da ogsaa at faa noget bedre og mere stilmæssige Stativer, end de nuværende.

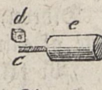
Det andet Ønske gaar ud paa, at der som et

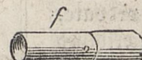

Fig. 1.

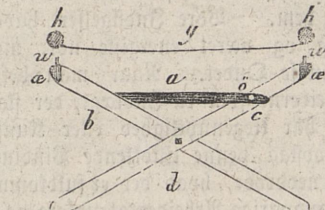

Fig. 2.

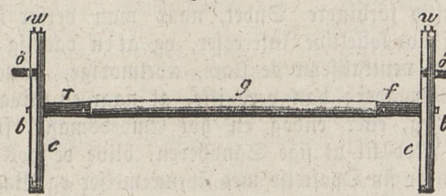

Fig. 3.

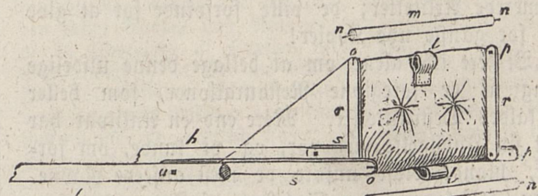

Fig. 8.

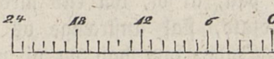

Fig. 6.

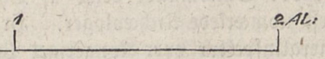

Fig. 7.

Fig. 4.

Fig. 5.

Fig. 9.

Supplement til det nys udkomne Værk over Kirken skulde, ligeledes for Statens Regning, udgives et andet Bind med Tegninger, som deels berigtigede det foregaaende men fornemmelig fuldstændiggjorde, hvad der mangler i hiint. Bekostningen vilde ikke blive stor, da Tegningerne ingenlunde trænge til at gjengives i Kobberstik, men kunde blive nøiagtige og smukt nok udførte deels ved Lithographi deels ved Træsnit og Chemitypi.

Jeg vil slutte med at omtale en Kuriositet. Skulde man tro, at Noget, som „Norges Dæmring" satiriserede over, men som dengang allerede laa flere Aar tilbage i Tiden, nu i vore Dage kunde komme frem igjen som et lyslevende Gjenfærd? og dog er det saa. Man har virkelig - hvad jeg først ikke rigtig vilde tro, men nu er fuldkommen sikker paa - endnu i denne Sommer gaaet med Kalkekosten over Kirkens udhuggede Steenarbeider. Nogen Kommentar er aldeles overflødig. Sagen dømmer sig selv.

Krimfeldtsengen.

Fig. 1 viser Feldtsengen opstillet til Brug. a Hovedstykket, Skraastykket eller Hovedpuden, b Fodspændet, c c c Remmer til at spænde den sammen med, q q Trækkebaand til samme Diemed.

Fig. 2 fremstiller samme med Skraastykket a og Fodspændet b nedslaaet til Feldtstol eller Sopha om Dagen. Skraastykket a kan ogsaa reises og befæstes ret op og ned saa at Sengen kan benyttes som Sove- Læne- eller Læsestol. See Fig. 8 k k.

Fig. 3 viser Sengen sammenspændt og færdig til Indpakning; c c de sammenspændte Remmer, befæstede i Sengestokkene h h h h. q q de sammenknyttede Trækkebaand, fæstede i Sengebundens Ender.

Fig. 4. Et Fodkryds. a en stærk Rem, som er fastspigret paa Indsiden og paa Udsiden knappet paa en stærk Knapspiger eller Knapskrue. Naar Remmen bøies om det ene Stykke c, kan Krydset, som bevæger sig om sin Tap, (og som tilligemed Møttriken d og Axetap e sees særskildt afbildet Fig. 6) lægges heelt sammen til Indpakning i Sengen. Remmerne tjene til at holde Fodkrydsene sammen under Opstillingen; thi Trykket eller Vegten hviler paa Sengebunden y, som bør være af tvende Lag, Seildug paa Undersiden og Bolster paa Oversiden; den holdes udspændt mellem Sengestokkene h h, som paa Undersiden have 4 Huller, der ere omgivne med et Stykke paaskruet Messingblik, hvori Fodkrydsenes fire stærke Jernstifter w w w w passe ind. Det tjener meget til at styrke Fodkrydsene og gjøre dem varigere, om deres øverste Ender, der ere svækkede ved Jernstifternes Indsætning, og hvorpaa den hele Tyngde og Trykket hviler, forsynes med Messingbeslag.

Fig. 5. Her sees begge Fodkryds b c, b c, forbundne ved Axestangen g, hvis Holker f f nøiagtigt passe til og omfatte Fodkrydsenes Tapper (e Fig. 6).

Fig. 6. Møttrik e, Krydstap med Skrue og en tykkere indadvendende Tap, som nøiagtig passer ind i Axeholken eller Axebøssingen f. Fig. 7. Tapper og Holker ere af Messing. Fig. 6 og 7 ere fremstillede større end de øvrige Dele, saaledes at Maalestokken ikke passer her.

Fig. 8 fremstiller Hovedstykket eller Hovedpuden a, der oventil ved t er stærkere og fyldigere stoppet til Hvile for Hovedet. Armene i i ere bevægeligt forenede med den indre Side af Sengestokkene h h, og hvile paa Jernpindene j j, naar de lægges ned i skraa Stilling, saaledes som det sees paa Fig. 1. I den ene Arm i findes oventil ved p et lidet Hul, i den anden modsvarende ved o en Spalte, hvori Tværstykket eller Kavlet m passer med sine Stifter n, n. Naar Sengen skal opstilles, indskydes dette Tværstykke gjennem Stroppen l først med sin ene Stift i Hullet p, hvorpaa den anden klemmes ned gjennem Spalten til Hullet ved o. Dette tjener til at støtte og holde Hovedpudens Arme fra hinanden. Jernskinnerne k k ere forsynede med et Hak, som passer ind paa Stifterne eller Jernpindene j j, og ved Hjælp af hvilke Skraastykket eller Hovedpuden kan stilles høiere eller næsten ret op og ned. Armene styrkes betydeligt, om de nedentil, hvor Figuren er skraveret, forsynes med et Beslag af Jern eller Messing. q q er et Snørebaand, til at binde Sengen sammen med ved Indpakningen, men naar den opstilles maa dette altid løses op, da Sengebunden ellers er udsat for at rives istykker.

Marokko.

Fig. 9 viser Fodspændet, der bestaar af to Led s s og r r, hvilke ved Naglerne u u ere bevægeligt forbundne med Sengestokkene h h. Om de tvende hertil hørende Tværstokke, der anbringes gjennem Stropperne l l, gjælder det samme, som er sagt om Kavlet under foregaaende Figur. Dette Fodspænd er en Opfindelse og Forbedring af Bøssemager Pettersen og Lieutenant Bølling.

Naar Sengen skal indpakkes, udtages først Tværtræerne eller Kavlerne m m m; derpaa løftes Sengebunden, med det sammenhængende og ikke sammenslaaende Skraastykke og Fodspændet, af Stifterne w w w w, idet man sætter den ene Fod ind i Krydset for at holde dette ned. Saa tages Fodkrydsenes Tapper ud af Axens Holker, Remmen bøies om, og Krydsene lægges sammen. Endelig lægges samtlige Tværtræer eller Kavler, Fodkryds og Axe op i Sengen, Fodspænd og Hovedstykke slaaes ned, Sengestokkene bøies mod hverandre, og det hele spændes sammen til en Rulle ved Hjælp af Remmerne c c c c Fig. 1 2 3. Nu er den færdig til Indpakning og Transport. Denne bør forgaae i en Seildugspose, som bør være oliet eller oliemalet for at beskytte mod Smuds og Væde, og saa rummelig at de nødvendige Lagener og Tæpper kunne indlægges, og i det allermindste saa lang, at man med Mulebaandet kan tage et Par ordentlige Tørn om Enden og knytte Sækken tæt til. Er man saa sybaritisk, at man tiltrænger anden Hovedpude, end den som Sengen tilbyder, hvilken forresten er fuldkommen tilstrækkelig, eller man ønsker at have et let tilkommeligt Opbevaringssted for Frakke, Regnklæder eller andre Reisefornødenheder, kan man bestille Sækken en heel eller halv Alen længere end Sengen, men herved bliver den jo under visse Omstændigheder ubekvemmere at føre. Seildugsposen bør hverken forsynes med Remmer eller Trækkebaand, men med en Snor, der et Stykke fra Kanten syes godt fast. — Seildugen og Bolsteret burde paaspigres med fortinnede Spiger, for at der ikke skal ruste Huller i det, hvorved Tøiet løsner tidligere, især i Kystegnens fugtigere Veirlag.

Saavidt os bekjendt ere saadanne Feldtsenge hidtil blevne arbeidede hos Bøssemagerne Pettersen og Hagen samt paa Bodsfængslet i Christiania og af Sadelmager Rode i Bergen. Der leveres imidlertid ogsaa forskjellige Sorter.

1. Simplere Feldtsenge med Jernbeslag Nødehaars Stop, uden Fodspænd. Sengens Vægt 20 ℔, med Lagen Tæppe og Pose 27 a 30 ℔. Priis 5 Spd. hos Bøssemager Hagen og paa Bodsfængslet.

2. Bedre Sort. Med Messingbeslag, Fodspænd forresten af solid Seildug uden Stop. Vægt 16 ℔, med Lagen og Tæppe 23 a 25 ℔. Priis 6 Spd. hos Bøssemager Hagen.

3. Bedste Sort med Messingbeslag, Fodspænd, solid Seildug og Bolster samt Krølhaars Stop og oliet Træværk. Vægt 23—24 ℔, med Lagen Tæppe og Pose mindst 30 ℔. Priis 9 Spdlr. hos Pettersen og Hagen, med Messingbeslag paa Overenden af Fødderne eller Fodkrydsene 9 Spd. 60 ß. — Hos Sadelmager Rode i Bergen sælges den bedste Sort med oliemalet eller malet Seildugspose for den særdeles billige Priis 8 Spd. 60 ß, og med Tæppe 11 Spd.; men den stemmer ikke i alle Dele rigtig med Modellen. I Christiania koster Seildugsposen extra 1 Spd. 48 ß til 1 Spd. 84 ß.

Signora Marietta Scalabrini.

I Aaret 1750 var der ansat en Sangerinde af første Rang ved den italienske Opera i Kjøbenhavn. Hun heed Marietta og havde kort forud ægtet Kapelmesteren Scalabrini. 30 Aar gammel, var hun langt mere pikant end smuk, mere kunstlet end naturlig, men saa overordentlig forførerisk, at Hof og Stad, Ung og Gammel, Rig og Fattig, Lærd og Digter, Studenter og Officierer kun udelukkende sværmede for hende. Hun var Dagens Løvinde, Nattens Dronning, den

klartskinnende Sirius paa den italienske Operahimmel, med et Ord Kjøbenhavns Afgud ligesom et Aarhundrede efter (1858) den spanske Dandserinde Pepita di Oliva var det. Intet Under altsaa, at hun gjorde Furore, og var den feirede, paa Hænder baarne og i Digte i alle Sprog og Versarter besungne Sontag blandt hine italiensk-danske Uge- og Hverdagssangerinder. Hendes Billede tronede i Alles Hjerter ligesom i alle Udstillingsvinduer; at see og høre hende betydede at elske hende. Hele Kjøbenhavn forenede sig i Raabet: Evivà Signora Marietta, evivà la divina Scalabrini!

Kong Frederik den Femte af Danmark, der før Mariettas Ægteskab med den ovennævnte Kapelmester kun i Forbigaaende og med stort Maadehold havde sukket for hende, begyndte efter hendes Giftermaal at sværme temmelig aabenlyst og heftigt for hende. Ja, hans Anfald af Forelskelse udartede snart i den Grad, at han efterhaanden ganske og aldeles forglemte sin kongelige Værdighed og sin ægteskabelige Pligt, og lod sig af sin Beundring for hende henrive saavidt, at han digtede danske Madrigals (ømme Hyrdedigte) til sin italienske Nattergal. Kjærlighed gjør enhver Dødelig til Poet. Hvorfor ikke ogsaa en Konge af Danmark?

Mariettas Sirenestemme udøvede paa den da 25aarige Konges Følelsesorganer en ligesaa uimodstaaelig Tiltrækningskraft som fire Aar tidligere Signora Barbarinas pirouetterende Fodfærdighed havde Indflydelse paa den da 32aarige Konge af Preussens Smagsretning. Mariettas Virtuositet ydede hendes tause Beundrer en saa høi Nydelse, at han siden aldrig forsømte nogen Opera, i hvilken hun sang med, og stedse var den første, der efter ethvert af hendes Sangnumere gav Signal til Udbrudet af den almindelige Bifaldsstorm. I sin Tilbøielighed for hende søgte han i Begyndelsen omhyggelig at bortfjerne alt ydre Paafaldende og at give sig Udseende af, at han med sit „allerhøieste Bifald“ behagede at opmuntre - ikke den sandseberusende Kvinde, - men kun Euterpes kydske Præstinde. Kun sjelden hendte det, at han i sin kongelige Huldsalighed nedlod sig til under de korte Mellemakter at forlade Hoflogen og sin storbritanniske, intet Ondt anende Ægtehalvdeel for at vise sig et Par Minutter paa Scenen bag det tause Forhæng og forat sige enhver af de medspillende Sangere en intetsigende Artighed, men Signora Marietta med et eneste Blik af hans elskovsglødende Øine mere end de tomme, klingende Ord kunde udtrykke. Kunstnerinden forstod Blikket og — gjengjældte det.

Snart var den hemmelig knyttede Liaison under Beskyttelse af Theaterforhænget, der saa kjærlig tilhyller saamange Hemmeligheder af denne Art, efterhaanden skreden saavidt frem, at man gjensidig imødekom hinanden mere og mere. Den trykkende Tvang havde lidt efter lidt givet Plads for en større Fortrolighed. — Det skeede nu meget hyppig, at Kongen, i Særdeleshed naar han uden sin Gemalinde beærede Operaen med sin Nærværelse, i Mellemakterne, der ved et let henkastet Ord af Hans Majestæt bleve forlængede, pleiede at besøge den henrivende Sangerinde i den halvdunkle Garderobe for under fire Øine at takke hende for den høie Nydelse, som hendes kunstfærdige Trillers og Kadencers ubeskrivelige Trylleri havde beredet ham. Mere end en Gang skal den overordentlig elskværdige, ualmindelig artige Monark have nedladt sig til allerhuldsaligst at være den italienske Sirene behjælpelig ved hendes Omklædning, og i sin ridderlige Tjenesteiver ganske have overhørt, at Publikum med lydelig udtalt Utaalmodighed ventede paa Tæppets Oprullen.

Med Kongens Indvilgelse ægtede hun den udsungne Tenorist Scalabrini, der istedetfor Medgift erholdt en Ansættelse som Kapelmester med en aarlig Løn af 3000 Rdlr. Hans Kone fik tre Gange saameget.

Siden hun var bleven gift, behagede Kongen ikke mere at indfinde sig i Theatregarderoben, men besøgte hende desto hyppigere i strængeste Inkognito i hendes egen Bolig, - naturligviis for der mere uforstyrret at hengive sig til hendes fuldendte Kunstfærdigheds uforlignelige Trylleri. Signora Scalabrini sang venetianske Barkaroler for ham; Hans Majæstet behagede at synge med, og blev ikke træt af at sige hende, at endnu ingen Sangerinde havde gjort et saadant Indtryk paa ham som hun, hvis henrivende Foredrag rentud henrykkede ham.

Mariettas Gemal, der allerede i Hvedebrødsdagene havde tilegnet sig den skjønne Gave at spille den for mangenen Charakteer yderst vanskelige Rolle, nemlig som 5te Hjul til en Vogn, lod sig med rørende Godskjottethed til enhver Tid finde bered til paa et hemmelig givet Tegn af sin høiest tilbedede Gemalinde taktmæssig at forsvinde, og at trække sig tilbage til det første det bedste Kaffehuus for ikke i Hjemmet at forstyrre hiin Duos stille Harmoni, thi derfor var han jo - Kapelmester!

Signor brystede sig som en Paafugl. Han følte sig over al Beskrivelse henrykt og lyksaliggjort ved Hs. Maj.s smigrende Tillid, der i saa usædvanlig høi Grad allerhuldrigst behagede at beundre Signoras Sangfærdighed. Den gode Maestro hørte til hiint Tal af de just ikke saa sjeldne Uslinger, der skamløst pleie at bryste sig af sine Koners Skjændsel.

Frederik den Femte, der af kjærligt Hensyn til Dronningen ønskede at holde sin utrættelige Beundring for Fru Kapelmesterindens skjønne Talent hemmeligt, anbefalede saavel hende som hendes Ægtefælle den dybeste Taushed; desuagtet fandt den kjære Maestro en ganske særdeles Fornøielse i gjennem sin sladderagtige Forfængelighed saaledes at udbasunere den delikate Hemmelighed, at snart hver en Tosse var indviet i hans Ægteskabs Mysterier.

Den Første, som han - naturligviis sub rosa - betroede denne Hemmelighed, var Digteren Darbès, der havde leveret ham Texten til en Kantate, som Kapelmesteren i Følelsen af sin mere end rørende Taknemmelighed havde komponeret til Ære for sin Kones glødende Beundrer. Sladreren Darbès meddeelte den aldeles varm til Violinvirtuosen Cassati. Denne fortalte den til sin Kammerat Torcotti. Sidstnævnte indviede Fosseloni deri, og to Maaneder efter Scalabrinis Giftermaal vidste den hele Opera, det hele Hof og den ganske Stad hvad de tidligere kun havde anet og hemmelig hvisket hverandre i Øret som en Formodning.

Paa den Tid, da dette Forhold allerede var bleven en offentlig Hemmelighed, hendte det, at en ung, ligesaa smuk som forvoven Kammerjunker hos Enkedronningen, en af de driftigste Kapitainer i det Fynske Infanteri-Regiment, Ditlev von Ahlefeldt, fik det ulykkelige Indfald at optræde som sin ophøiede Herskers Medbeiler. Han bestormede Signora Scalabrini med et Batteri af saa brændende Kjærlighedseder, at han hurtigere, end han havde ventet, skjød en Bresche og med klingende Spil drog ind i hendes Hjertes kun svagt forsvarede Citadel. Paa den ottende Dag af hans heftige Beleiring havde Marietta skjænket ham en Lok af sit Haar, paa den fjortende sit af Pilo malede Billede en miniature og paa den 21de sit Hjerte. Det Øvrige faldt af sig selv.

Det Morsomste ved denne yderst hurtige Erobring var den i Begyndelsen kun for nogle faa Indviede bekjendte Omstændighed, at Hr. von Ahlefeldt ikke følte den ringeste Gnist af Elskov for den saa let beseirede Philomele, men tilskyndet af Enkedronningen, der ønskede saa hurtig som mulig og for stedse at løsrive sin dobbeltkronede Søn fra hans „ignoble Passion“ for hiin „omløbende Gjøglerske,“ var bleven forledet til dette yderst vovsomme Felttog og samtidig til et dumdristigt Væddemaal. Han havde nemlig væddet med en af sine Kammerater, Hr. von Gadow, Kammerjunker hos Prindsesse Louise, om en Abild-Hoppe, hvis arabiske Skjønhed stak ham i Øinene, om at han inden fire Uger i det Længste skulde have erobret den italienske Sirenes Hjerte og gjort hende sin høie Beskytter utro. Lykkedes dette ham ikke, da var han beredt til efter hiin Termins Udløb at betale Hr. von Gadow en Sum af 200 Christiansd'orer og desuden at indrømme ham Ret til at kalde ham en Pralhans, der ikke forstod sin Kunst. Gadow, der ligeledes var vunden af Enkedronningen, havde gaaet ind paa dette Væddemaal, og blev nu ikke lidet forskrækket, da han saa sin Rideheft tabt. Hr. von Ahlefeldt viste ham de utvetydigste Tegn paa sin Seir: Mariettas Haarlok, Mariettas Brystbillede, Mariettas Kjærlighedsbrev, i i hvilket hun havde lovet ham det første Stævnemøde, og forskaffede ham paa denne Maade saa ubedragelige Beviser for Mariettas fuldstændige Underkastelse, at Ahlefeldts Væddemaal var vundet og Mariettas gode Ry fortabt. Gadow fortalte det til Arveprindsesse Louise, denne sagde det igjen til sin kongelige Broder, der blev rasende - næsten endnu mere over Ahlefeldts bundløse Uforskammethed end over sin Gunstdames uforsvarlige Troløshed.

Og saaledes skeede det, at den lystige, af Sofia Magdalena, Fredrik den Femtes Moder, anstiftede Intrige fik en tragisk Ende. Signora Scalabrini og hendes Gemal faldt øieblikkelig i Unaade og erholdt Befaling til inden 24 Timer at forlade Kjøbenhavn og inden tre Dage Danmark for bestandig. Marietta blev syg af Skræk og det i den Grad, at hendes Læge i Begyndelsen opgav alt Haab. Den gode Kapelmester var ude af sig selv over sin letsindige Kones „dumme Streg,“ og i Mangel af Haar rev han sin Paryk af og slyngede den fuld af Forbitrelse paa Mariettas Sygeleie. Endelig blev hun igjen helbredet og var efter sex Ugers Forløb kommen sig saavidt, at hun „paa Overhofmarschallens gjentagne Befaling“ maatte forlade Residentsen. Signora Scalabrini begav sig til Hamburg og derfra tilbage til Italien.

Langt sørgeligere blev Ahlefeldts Lod. I det 11te Bd. af Michl. Ranfft's „Genealogisch-historischen Nachrichten,“ læser man (S. 179) følgende yderst mystiske Efterretning:

„Natten mellem den 2den og 3die Marts (1750) blev den forhenværende kongelige Kammerjunker og Kapitain i det fyenske Infanteri-Regiment, Hr. von Ahlefeldt, arresteret og Morgenen derpaa bragt til Fredrikshavn. Man arbeidede med største Il paa hans Proces, og i Begyndelsen saa det ud, som om det vilde koste ham Hovedet. Men den 28de April blev han ført i evigt Fængsel til Øfæstningen Munkholmen i Norge.“ (Oettingers „Album für Theater u. Musik.“

Marokko.

Den Krig, som for Tiden føres mellem Spanien og Keiserdømmet Marokko, har henvendt Opmærksomheden paa dette Land, saameget mere som det allerede har ydet sine Angribere en Modstand, der var dem uventet. — Enkelte Billeder, der kunne orientere i hiint Lands Særegenheder, troe vi derfor ville have sin Interesse for vore Læsere. Foran give vi et Prospekt af Keiserdømmets Hovedstad, af samme Navn som Staten selv og med en Befolkning af 70,000 Mennesker. Staden tæller blandt sine architektoniske Monumenter en heel Mængde Moscheer foruden det uhyre Keiserpallads, hvori dog Keiseren (Sultanen) ikke længere bor, da han residerer i Mekines. Dens største Mærkelighed ved Marokko er imidlertid den Fabrik, som under Navn af Maroqvin leverer etslags Saffian, hvortil Magen ellers ikke kan forfærdiges, og som beskjæftiger 1500 Mennesker. Som bekjendt hørte Marokko tidligere blandt de afrikanske Røverstater, der ved en stærk Sømagt tiltvang sig en aarlig Tribut af de handlende europæiske Stater. Dette er nu forbi, og dets Sømagt og Velstand dermed indsvundet. Imidlertid kan det fremdeles - med et Indbyggerantal af 6—8 Millioner - i Krigstilfælde stille sine halvandethundretusinde Kjæmpere.

Norge.

Christiania. Forhenværende Stiftamtmand N. A. Sem døde i Christianssand den 19de Decbr. I forrige Uge døde ogsaa Digteren S. O. Wolff, Sognepræst til Saude (Af begge disse Mænd skulle vi siden give Biographier.)

— Storthinget har for det Tilfælde, at dets Beslutning om Statholderpostens Ophævelse og en ny Statsminister ansættes, antages af Kongen, bestemt 5000 Spd. som Gage for denne Statsminister og 5000 Spd. som Taffelpenge.

— I Justitssagen mod Bastian Paulsen stadfæstede Høiesteret 15de Decbr. Under- og Overretsdommen, hvorved Tiltalte, for ulovligen at have i anden Mands Navn udfærdiget privat Brev, ifølge Krim.-L. 25de Kap. § 28, fældtes til 25 Dages Fængsel paa Vand og Brød.

— Christiania Politi har nylig fakket en ganske særegen Lykkeridder, nemlig en løsladt Bodsfængselskandidat, der under det paatagne Navn af Ingeniør Martensen har bereist Trakten imellem Drammen og Kongsberg for paa en foregiven Kommittees Vegne at anstille Undersøgelser angaaende det paatænkte Jernbaneanlæg. For et Par Bønder tegnede han Karter over Jernbanelinien, der vilde overskjære deres Jorder, og den ene af dem, som heri fandt sær Interesse, afkjøbte ham endog det ham vedkommende Kart for 3½ Spd. Paa Kongsberg konfererede han med en Mand, der selv havde udarbeidet et Jernbaneforslag, med hvilket han gav sit eget Skin af at stemme, og blev der ogsaa tagen med i Soireer. I Drammen indfandt han sig paa Amtskontoret og forelagde sit Projekt om Kongsbergbanen for Amtmand Breder, der dog strax afviste det som noget Luftjageri. Fra denne By forsvandt han, da hans Vært der vilde have sin Regning paa ham betalt, og kom saa til Christiania.

— Paa Feilberg & Landmarks Forlag er netop udkommet 3die reviderede Udgave af „Til Sæters“ af C. P. Riis og 5te Oplag af A. Munchs „Sorg og Trøst,“ hvilket er forøget med et Par nye Digte, fremkaldte ved hans Søns Død. Begge disse Skrifter ere udstyrede med megen Elegance og saaledes i dobbelt Henseende en kjærkommen Tilvæxt til Jule- og Nytaarsliteraturen. Den Hurtighed, hvormed Oplag har fulgt paa Oplag af „Sorg og Trøst,“ er vistnok uden andet Sidestykke i vor Skjønliteratur, end ved „Synnøve Solbakken,“ hvoraf der nu allerede er udkommet 4de Oplag (trykt i Bergen.)

— Natten til 20de Decbr. brændte Grosserer K. Graahs Bomuldsspinderi ved Sagene, hvis Bygning med Inventarium var taxeret for 83,820 Spd. og assureret for ⅔ deraf i den almindelige Brandkasse. I Bygningen fandtes Bomuld, assureret i „Norge“ for 8000 Spd.

— Kunstforeningens aarlige Generalforsamling og Udlodning fandt Sted den 17de Decbr. i Foreningens nye hensigtsmæssige Lokale i Hoppes Gaard ved Torvet. I Aarets Løb er tilkommet 114 nye Medlemmer, medens 8 ere døde og 28 have udmeldt sig. Medlemmernes Antal sees nu at være omtr. 1200. Direktionen havde besluttet at indlemme i det faste Galleri et Genrebillede af Bles (300 Spd.) og en Buste i Marmor af Prof. Munch, udført af O. Fladager (150 Spd.) Til Direktører og Revisorer gjenvalgtes de Forrige.

— Frederiksborgs prægtige Slot, Frederik den Syvendes Residents, er brændt, og mange af de der forvarede store Kunstskatte da gaaede tabte. Idet Kirkens Hvælving brast, kom flere Mennesker til Skade. Slottet var for endeel opført af Frederik den Anden, men dog væsentlig bygget af Christian den Fjerde, som udstyrede det med en Pragt, der gjorde det til et af de herligste Slotte i Norden.

Nyhedsbladets Nytaarsgave

vil i Løbet af næste Uge blive omdeelt til Abonnenterne, men kun til Saadanne, der have betalt for hele Aaret. De, der staae til Rest med Betalingen, anmodes derfor om strax at indsende samme, hvis de ville erholde Bogen.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret

Nyhedsblad

1859